

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS INTÉZET

SAMUELIS KLEIN

DICTIONARIUM
VALACHICO – LATINUM

BEVEZETŐ TANULMÁNNYAL KOZZÉTESZI

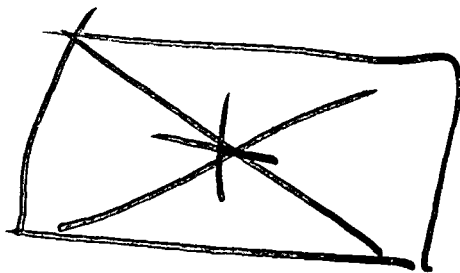
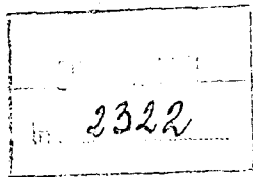
GÁLDI LÁSZLÓ

*Bledy
1946.*

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST

1944

Felelős kiadó: Gáldi László.

44.248. — Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Thiering Richárd.)

Előszó.

Az erdélyi román tudományos élet kezdeteinek megismerése csakis akkor mélyülhet el igazán és gazdagodhat új, a Kárpát-medence összes népeit érintő tanulmányokkal, ha — több, mint százados tetszhalál után — végre megelevenednek, teljes szövegkiadások vagy összefoglaló tanulmányok révén, a XVIII. és XIX. század fordulójának, ennek az úttörő próbálkozásokban bővelkedő kornak, poros kéziratokban rejtőző, félig elfeledett alkotásai.

A közelmúlt néhány hasonló kezdeménye után Klein Sámuel 1801-ben befejezett román-latin szótárának jelen kiadása szintén egy lépés ezen az úton. Ezzel nemcsak a „Lexicon Budense“ előmunkálatait helyezzük új megvilágításba — hiszen filológiai művek egymást követő kidolgozásait éppen úgy érdemes tanulmányozni, mint szépirodalmi alkotásokét —, hanem reméljük, új oldalról mutatjuk be Klein Sámuel, az erdélyi triász legidősebb tagja működésének egyik fontos korszakát is. A jelen munka feltárásával azokra az évekre vetünk világot, amikor Klein már eltávolodott az „Elementa“ első kiadásának főleg a helyesírás terén megnyilatkozó, latinosító túlzásaitól. Szótárában ugyanis már nem etimologizáló, áltörténeti helyesírást alkalmaz, hanem a román nyelv hangjaihoz többé-kevésbé híven simuló, fonetikus helyesírást, s ezzel visszatér — antikizáló, romantikus ábrándjai után — a közvetlenül megfigyelhető nyelvi tények tiszteletének biztos talajára. A latinbetűs román helyesírás fokozatos egyszerűsítése tehát azokkal a változásokkal áll kapcsolatban, amelyek Klein nyelvszemléletében 1780 és 1801 között lezajlottak. A kor követelményei szerint polihisztorrá lett balázsfalvi szerző többé nem tesz kísérletet a román nyelv erőszakos ellatinosítására, hanem visszatér a népnyelv eleven gazdagságához, egységbe igyekszik foglalni Erdély különböző román nyelvvarázsait, hangtani különbségeket tart számon s gondosan feljegyez aránylag kis területen élő tájszavakat is. A nyelvi tények tisztelete egyszersmind arra is kötelezi, hogy pontosan szótározza nemcsak a román köznyelvben századok óta elterjedt magyar elemeket, hanem azokat is, amelyek csak Erdélyben s esetleg annak is csak egyes vidékein járatosak. Ezáltal Klein még a „Lexicon Budense“ végleges kidolgozásánál is jóval becsesebb adalékokat nyújt a magyar művelődés XVIII. századi befolyásának és az akkori magyar-román nyelvi érintkezéseknek pontosabb ismeretéhez. Klein szótára segítségével egyszerre történeti távlatot nyernek olyan tájnyelvi magyar elemek is, amelyeket eddig csupán egészen újkeletű nyelvvarázi gyűjtésekből ismertünk.

RÖVIDÍTÉSEK.

- A. = Arad m.
- AAF. = Anuarul Arhivei de Folklor. Cluj (Kolozsvár), 1932—.
- Adelung = J. Chr. Adelung: Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart. I—IV. Wien, 1811.
- AECO = Archivum Europae Centro-Orientalis. Budapest, 1935—.
- AF. = Alsófehér m.
- AIIN. = Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj (Kolozsvár), 1922—.
- alakv. = alakváltozat.
- Alexi, Gramm. = Grammatica Daco-Romana sive Valachica... opera et studio Joannis Alexi. Viennae, 1826.
- Al-George = Al-George Flórián: A Felső Nagy-Szamos völgyének román nyelvjárása. Budapest, 1914.
- ALR. = Atlasul Linguistic Român. Cluj (Kolozsvár), 1938—.
- ALRM. = Micul Atlas Linguistic Român. Cluj (Kolozsvár), 1938—.
- An. Ban. = Dictionarium Valachico-Latinum (vö. Drăganu: DR. IV, 109—160). Fényképmásolata az ETI. könyvtárban. A lapszámok az eredeti kézirat szerint s. nem G. Crețu kiadása nyomán.
- Antipa, Pesc. = Gr. Antipa: Pescăria și pescuțul în România. Buc. 1916. Acad. Rom., Publ. Fondului V. Adamachi. T. VIII, No. XLVI.
- AP. = Antón Péter, naszódi születésű bölcsészhallgató szóbeli közlései szülőhelye nyelvjárásából.
- At. = Alaktan.
- B. = Bihar m.
- BA. = Balkan-Archiv. Leipzig, 1925—.
- Barac, Hal. = I. Barac: O mie și una de nopți saū Halima. Brașov (Brassó), 1886—8, I—VIII.
- Barbul = Barbul Jenő: Az avasvidéki nyelvjárás. Budapest, 1900.
- Barbul J. = Barbul János remetemezői (Sztm.) születésű g. kat. teológus szóbeli közlései szülőhelye nyelvi járásából.
- Barbier de Meynard = Barbier de Meynard: Dictionnaire turc-français. Paris, 1881—88.
- Barcianu = S. P. Barcianu: Dicționar român-german. Sibiu (Nagyszeben), 1886.
- Barițiu, Cat. calv. = Catechismulu calvinescu impusu clerului și poporului romanescu sub domnia principiloru Georgiu Rákóczy I—II. Sibiu, 1879.
- Bartal = A. Bartal: Glossarium mediae et infimae Latinitatis Regni Hungariae. Budapest—Leipzig, 1901.
- BD. Țig.¹ = Țiganiada séu Alexandria ai Țigănescă scrisă... de... Ioan Budai-Deleanu, ér acum din nou scosă... de V. O. Brașov (Brassó), 1900.
- BD. Țig.² = Ioan Budai-Deleanu: Țiganiada. Publ. în forma definitivă din 1800—1812... de Gh. Cardaș. Buc. 1928.
- Bék. = Békés m.
- Bellosztenez = J. Bellosztenecz: Gaezophylacium. Zagrabiae, 1740.

- Benkő-Coteanu = I. Coteanu: Prima listă a numelor românești de plante. Buc. 1942. [Benkő József 1783-i növénytani szójegyzékének új kiadása].
- Berneker, EtWb. = E. Berneker: Slavisches Etymologisches Wörterbuch. Heidelberg, 1908.—
- BH. = I. Bianu—N. Hodoș: Bibliografia românească veche. I—II, III. 1—2. Buc. 1903—12.
- BHS. = I. Bianu—N. Hodoș—D. Simonescu: Bibliografia românească veche. III. Buc. 1912—36.
- Bichigean, Colinde = G. Bichigean: Colinde dintr'un colț de graniță. Naszód-Násăud. 1942.
- Bîrlea = I., I. Bîrlea: Balade, colinde și bocete din Maramureș. Buc. 1924. II., Cântece poporane. Descântece, vrăji, farmece și desfaceri. Buc. 1924.
- BL. = Bulletin Linguistique. Paris—Bucarest, 1933—.
- Blédy, Infl. = G. Blédy: Influența limbii române asupra limbii maghiare. Sibiu (Nagyszeben), 1942.
- BN. = Beszterce-Naszód m.
- Bobb = I. Bobb: Dictionariu rumanesc-lateinesc si unguresc. I—II. Cluj (Kolozsvár), 1822—23.
- Boceanu, Glos. = I. Boceanu: Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți. Buc. 1912.
- bolg. = bolgár
- BPhil. = Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”. Iași, 1934—.
- Br. = Brassó m.
- Breazu, Pov. = Povestitori ardeleni și bănățeni până la unire. Antologie . . . de Ion Breazu. Cluj (Kolozsvár), 1937.
- Brenndörfer = Brenndörfer J.: Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvből. Budapest, 1902.
- Brückner = A. Brückner: Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 1927.
- Bud. Poezii pop. = T. Bud: Poezii populare din Maramureș. Buc. 1908.
- Caba = Caba Vazul: Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete. Bécs, 1918.
- Candrea, PȘch. = I. A. Candrea: Psaltirea Șcheiană comparată cu celelalte psaltiri traduse din slavonește. Buc. 1916.
- Cantemir, Hr. = D. Cantemir: Hronicul vechimii a Româno-Moldo-Vlahilor. Operele, VIII. Buc. 1901.
- Cartoian, Fiore di virtù = N. Cartoian: Fiore di virtù în literatura românească. Buc. 1928. MSL. III. sor., IV.
- Ciașanu, Vâlcea = G. F. Ciașanu: Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea. Buc. 1930 MSL. III. sor., V.
- Ciașanu—Fira—Popescu = G. F. Ciașanu—G. Fira—C. M. Popescu: Culegere de folklor din jud. Vâlcea. Buc. 1928.
- Cihac = A. de Cihac: Dictionnaire d'étymologie daco-romane. I—II. Francfort, 1870—79.
- Cipariu, Princ. = T. Cipariu: Principia de limbă și de scriptură. Blasiu (Balázsfalva), 1868.
- CL. = Convorbiri Literare, Iași (később Buc.), 1867—.
- Clemens, Wb. = A. Clemens: Kleines walachisch-deutsches und deutsch-walachisches Wörterbuch. Hermannstadt-Kronstadt, 1823.
- Coman, Gl. dial. = P. Coman: Glosar dialectal. București, 1941. Acad. Rom. MSL. III. sor., IX.
- Coman, Margine = St. Coman: Leru-i Doamne. Colinzi adunate din satul Margine-Bihor. Cluj (Kolozsvár), 1938.
- Conea, Clopotiva = Clopotiva. Un sat din Hațeg. Monografia sociologică întocmită de echipa regală studentească 19/935 sub conducerea lui Ion Conea. I—II. Buc. é. n.
- Costin, Gr. băn. = Costin: Graiul bănățean. Timișoara, 1926. — 2. kiadás: Turnu-Severin, 1934.

- Cs. = Csík m.
- Csan. = Csanád m.
- Csúry, SzamSz. = Csúry B.: Szamosháti Szótár. I—II. Budapest, 1935—36.
- CzF. = Czuczor G. — Fogarasi J.: A magyar nyelv szótára: I—VI. Pest, 1862—74.
- DAcR. = Dicționarul Limbei Române. Acad. Rom. Buc. 1913—.
- Damé = Fr. Damé: Nouveau dictionnaire roumain-français. I—IV. Bucarest, 1893—5.
- Dat. = Datoriia cetățenilor. Buda, 1805.
- DEnc. = I. A. Căndrea-Gh. Adamescu: Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească“. Buc. é. n.
- Densusianu, Hațeg = O. Densusianu: Graiul din Țara Hațegului. Buc. 1915.
- Densusianu, HLR. = O. Densusianu: Histoire de la langue roumaine. I—II. Paris, 1901—1938.
- Diac. L. Gramm. = C. Diaconovici—Loga: Grammatica românească. Buda, 1822.
- Diac. L. Ort. = C. Diaconovici—Loga: Orthografia sau dreapta scrisore. Buda, 1818.
- Dimitr. = *A. Δημητράκου Μήγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀθήναι, 1936.*
- DJ. = Dancea Julia, férj. Lovász Imréné bölcsészhallgató szóbeli közlései. Az adatközlő Nagyváradon él, de jól ismeri a bihari népnyelvet, különösen Telegd, Fugyivásárhely és Alpár környékéről.
- Doc. Buc. = T. Bălan: Documente Bucovinene. VI. 1760—1833. Buc. é. n.
- DR. = Dacoromania. Buletinul „Muzeuului Limbei Române“. Cluj (Kolozsvár), 1921—1940, később Sibiu (Nagyszeben).
- Du Cange = Du Cange: Glossarium mediae et infimae latinitatis (ed. L. Favre). I—X. Parisiis, 1883—87.
- e. a. = első adat.
- egyh. ószl. = egyházi ószláv.
- Ethn. = Ethnographia — Népélet. Budapest, 1900—.
- EPHK. = Egyetemes Philologiai Közöny. Budapest, 1877—.
- Elem. = Elementa Linguae Daco-Romanæ sive Valachicæ. Viennæ, 1780. — 2. kiadása: Budæ, 1805.
- ért. n. = értelmezés nélkül.
- EtSz. = Gombocz Z.—Melich J.: Magyar Etymologiai Szótár. Budapest, 1914—.
- F. = Fogaras m.
- Familia = Familia, Pesta (Pest), 1865— (később Nagyváradon és Bukarestben).
- FM. = Foeae pentru minte, inimă și literatură. Sibiu (Nagyszeben), 1838—.
- Forcellini = A. Forcellini: Totius latinitatis lexicon, ed. A. de Vit. Prato. I—VI. 1858—79.
- fr. = francia.
- Frâncu—Căndrea = T. Frâncu—G. Căndrea: Românii din Munții Apuseni (Moșii). Buc. 1888.
- Furtună, Vremuri înt. = D. Furtună: Vremuri înțelepte. Povestiri și legende românești. Buc. 1913—. Din viața poporului român. XV.
- g. = görög
- Gáldi, Erd. nyú. = Gáldi L.: Az erdélyi román nyelvújítás. Budapest, 1943.
- Gáldi, MONGr. = L. Gáldi: Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'Époque des Phanariotes. Budapest, 1939.
- Gamillscheg, Olt. Ma. = E. Gamillscheg: Oltenische Mundarten. Wien, 1919.
- Gamillscheg, Šerb.-Tit. = E. Gamillscheg: Die Mundart von Šerbănești-Titulești. Iena—Leipzig, 1936.
- Găvănescu, Monorai = Ed. I. Găvănescu: Ioan Monorai. Arad, 1938.
- GCr. = M. Gaster: Crestomatie română, texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX) dialectale și populare. Leipzig—Buc. 1890.

- Georges = K. E. Georges: Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch.⁷ I—II. Leipzig, 1879.
- GN. = Candrea — Densusianu—Spearanția: Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de Români. I—II. Buc. 1908.
- Gocan = Gocan — Florian: Monografia comunei Feurdeni. Cluj, 1939.
- Göbl, Szót. = Göbl L.: A magyar szótáriródalom hatása az oláhra. Budapest, 1932.
- Graur, Nom d'agent = A. Graur, Nom d'agent et adjectif en roumain. Paris, 1929.
- Grimm, DW. = J. und W. Grimm: Deutsches Wörterbuch. Leipzig, 1854—.
- GS. = Grai și Suflet. Buc. 1921 —.
- Gyarmathy, Voc. = Gyarmathi S.: Vocabularium in quo plurima Hungaricus vocibus consona variarum linguarum vocabula collegit. 1816.
- Gyöngy. tör. = Melich J.: A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Budapest, 1898.
- H. = Hunyad m.
- Haneș, L. lit. = P. V. Haneș: Desvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Ed. II-ă. Buc. 1926.
- Haneș, T. Olt. = P. V. Haneș: Din Țara Oltului. Buc. 1922.
- HEMR. = B. P. Hasdeu: Etymologicum Magnum Romaniae. I—IV. București, 1886—98.
- Hépitès = *Ἡπίτης: Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικὸν τῆς λαλομένης ἑλληνικῆς γλώσσης.* I—III. Athènes, 1909.
- Hetco = Hetco J.: A berettyómenti román nyelvjárás. Belényes, 1912.
- Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. = Hodosiu M. Margit: A román népköltészet Balázsfalva vidékén. Balázsfalva, 1915.
- Hrinčenko = Б. Гринченко: Словарь української мови. I—IV. У Києві, 1908—9.
- Hsz. = Háromszék m.
- Ht. = Hangtan.
- Iordan, GLR. = I. Iordan: Gramatica limbii române. Iași, 1937.
- Iordan, LRA. = I. Iordan: Limba română actuală. Iași, 1943.
- Iorga, Obs. băn. = N. Iorga: Observații și probleme bănățene. Buc. 1940.
- Iorgovici, Obs. = P. Iorgovici: Observații de limba rumânească. Buda, 1799.
- Istrate, Nepos = G. Istrate: Graiul satului Nepos (jud. Năsăud). BPhil. IV, 50—97. és kny.
- Jambressich = A. Jambressich: Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples. Zagrabiae, 1742.
- JB. = I. U. Jarnik—A. Barseanu: Doine și strigături din Ardeal. Buc. 1855.
- Jb. = Jahresberichte des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig, hrsg. v. G. Weigand. Leipzig, 1894—1922.
- K. = Kolozs m.
- Kassai = Kassai J.: Magyar-diák szókönyv. I—V. Pestenn, 1833—36.
- KB. = Köpöczy Béla tanárjelölt román nyelvjárás gyűjtéséből. Ahol a lelőhely nincs jelezve, Magyar-nemgyéről (BN.) származó adatokról van szó.
- Kel.—Th.⁴ = Kelemen B.—Thiennemann T.: Német-magyar és magyar-német nagyszótár.⁴ II. Budapest, 1942.
- KK. = Kisküküllő m.
- Klein, Ist. Rom. = S. Klein: Istoria Românilor. A nagyváradi g. kat. püspöki könyvtár 67—70. sz. kézirata. Saját kijegyzéseim.
- Kluge—Götze¹¹ = Fr. Kluge—A. Götze: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache.¹¹ Berlin—Leipzig, 1934.
- Krauss, Nösn. PflN. = Fr. Krauss: Nösnerländische Pflanzennamen. Beszterce—Bistritz, 1943. Erdélyi Tudományos Intézet.
- KSz. = Krassó-Szörény m.

- l. = lap; csak akkor használok valamely lapszám után, ha a jelen munka más részére utalok.
lat. = latin.
- Lex. Bud. = Lesicon romănescu-latinescu-ungurescu-nemtescu . . . seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum. Budae, 1825.
- Liuba—Iana, Măidan = S. Liuba—A. Iana: Topografia satului și a hotărului Măidan. Caransebeș, 1895.
- LM. Dict. = A. T. Laurianŭ—I. C. Massimŭ: Dictionarulŭ limbei române. I—II. Buc. 1871—76.
- LM. Gl. = A. T. Laurianŭ—I. C. Massimŭ: Glossariŭ, care cuprinde vorbele d'in limb'a romana straine. Buc. 1871.
- Lumtzer—Melich, DOL. = V. Lumtzer—J. Melich: Deutsche Ortsnamen und Lehnwörter des ungarischen Sprachschatzes. Innsbruck, 1900.
- Lupaș, Cron. Tr. = I. Lupaș: Cronici și istorici români din Transilvania. I—II. Craiova, é. n.
- Lupaș, Doc. Trans. = I. Lupaș: Documente istorice transilvane. Cluj, 1940. I.
- M. = Măramaros m.
- m. = magyar.
- Măndrescu, El. ung. = S. C. Măndrescu: Elemente ungurești în limba română. Buc. 1892.
- Măndrescu, Infl. germ. = S. C. Măndrescu: Influența culturii germane asupra noastră. I. Influența germană asupra limbei române. Iași, 1904.
- Măndrescu, Lit. pop. = S. Măndrescu: Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa-de-Jos (com. Mureș-Turda). Buc. 1892.
- Mărăscu, Batăr = T. Mărăscu: Folklor adunat din Batăr (Bihor). Buc. 1936.
- Mard. Coz. = Mardarie Cozianul: Lexicon slavo-romănesc și tâlcuirea numelor din 1649. Publ. . . . de G. Crețu. Buc. 1900.
- Marian, Înform. = S. Flor. Marianŭ: Înformintarea la Români. Buc. 1892.
- Marian, Leg. = S. Flor. Marian: Legendele Măicii Domnului. Buc. 1892.
- Marian, Nașt. = S. Flor. Marianŭ: Nascerea la Români. Buc. 1892.
- Marian, Sărb. = S. Flor. Marian: Sărbătorile la Români. I—III. Buc. 1898—1901.
- Márton 1800 = Márton J.: Magyar-német lexicon. Pozsony, 1800.
- Márton 1803. = Márton J.: Magyar-német és német-magyar szókönyv. I—II. Bécs, 1803—4.
- Márton Gy. = Márton Gyula: A Rumén Nyelvatlasz első három kötetének magyar eredetű anyaga. Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- Melich-Emlékk. = Emlékkönyv Melich János hetvenedik születésnapjára. Írták tisztviselői, barátai, tanítványai. Budapest, 1942.
- Meyer, Ngr. St. = G. Meyer: Neugriechische Studien. III—IV. Sitz.—Ber. Akad. Wien, Phil. Hist. Kl. 132. Wien, 1894.
- MF. = Gr. G. Tocilescu: Materialuri Folkloristice. I—III. Buc. 1900.
- Miklosich, EtWb. = F. Miklosich: Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. Wien, 1887.
- Miklosich, Lex. = Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum, ed. Fr. Miklosich. Vindobonae, 1865.
- Miklosich, Türk. El. = Fr. Miklosich: Die türkischen Elemente in den südost und ost-europäischen Sprachen I—II. Wien, 1884.
- Mladenov, EtR. = Ст. Младеновъ: Етимологически и правописенъ Речникъ на българския книжовенъ езикъ. София (1941.)
- MNNy. = Magyar Népnyelv. Debrecen, 1939—.
- MNy. = Magyar Nyelv. Budapest, 1905—.
- MN. = Material necartografiat (az ALR. térképezetlenül közzétett anyaga).
- Moldován, Af. = Moldován G.: Alsófehér vármegye román népe. Nagyenyed, 1899.

- Molnar, Sprachl. = J. Molnar: Deutsch-Walachische Sprachlehre. Wien, 1788. — Újabb kiadása: Wien, 1823.
- Molnar, Wb. = Deutsch und Wallachisches Wörterbüchlein. Hermannstadt, 1822.
- MSI. = Memoriile Secțiunii Istorice. Acad. Rom.
- MSL. = Memoriile Secțiunii Literare. Acad. Rom.
- MT. = Maros-Torda m.
- MTSz. = Szinnyei J. Magyar Tájszótár. I—II. Budapest, 1898—1901.
- Muntean, Gurariu = I. Muntean: Monografie economică—culturală a comunei Gurariului. Sibiu (Nagy-szeben), 1896.
- MZ. = Molnar Zoe, tasnádszántói (Sz.) születésű bölcsészhallgató szóbeli közlései szülőhelye nyelvjárása alapján. n. = német.
- NK. = Nagyküküllő m.
- Novacovicu, Folcl. porn. băn. = Emilian Novacovicu: Folclor pornografic bănățean. Oravița, 1930.
- NyK. = Nyelvtudományi Közlemények. Budapest, 1862—.
- Nyr. = Magyar Nyelvőr. Budapest, 1872—1941.
- NySz. = Szarvas Gábor—Simonyi Zsigmond: Magyar Nyelvtörténeti Szótár. I—III. Budapest, 1890—93.
- Obradovici, Econ. = Gr. Obradovici: Carte de mână pentru economie, trad. de —. Buda, 1807.
- or. = orosz.
- Pamfile, Agricult. = T. Pamfile: Agricultura la Români. Buc. Acad. Rom. Din viața poporului român. XVI.
- Pamfile, Boli = T. Pamfile: Boli și leacuri... adunate din comuna Tepu (Tecuciu). Buc. 1911. Acad. Rom. Din viața poporului român. XIII.
- Pamfile, Sărb. de vară = T. Pamfile: Sărbătorile de vară la Români. Buc. 1911.
- Pantu = Z. C. Pantu: Plantele cunoscute de poporul român. Buc. 1906.
- Papahagi, Maramureș = T. Papahagi: Graiul și folklorul Maramureșului. Buc. 1925. Din viața poporului român. XXXIII.
- Pașca, Gl. d. = Șt. Pașca: Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. Buc. 1928. Acad. Rom. MSL. III. sor. IV.
- Pașca, NP. = Șt. Pașca: Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului. Buc. 1936. Acad. Rom. Studii și Cercetări, XXVI.
- Pascu, Suf. = G. Pascu: Sufixeale românești. Buc. 1916.
- Pauletți, Secaș = A. Lupeanu: De pe Secaș. Cântece și strigături românești de cari cântă fetele și feciorii, și strigă la joe, culese de N. Pauletți din Rosia, în a. 1838. Blaj (Balázsfalva), 1929.
- Pawlowsky = J. Pawlowsky: Russisch-Deutsches Wörterbuch.³ Riga—Leipzig, 1900.
- Picot, Dial. r. = E. Picot: Documents pour servir à l'étude des dialectes roumains. I—II. Paris, 1873.
- Pleteršnik, Slov. = Pleteršnik: Slovensko-nemški slovar. V Ljubljani, 1894.
- Pontbr. = R. de Pontbriant: Dictionar romano-francescu. Buc. și Göttinge. 1862.
- Popovici, Rum. Dial. = I. Popovici: Rumänische Dialekte. I. Die Dialekte der Muntenen und Päduren. Halle, 1903.
- PPB. = Fr. Páriz Pápai — P. Bod: Dictionarium Latino-Hungaricum. Posenii et Cibinii, 1767 (újabb kiadása: 1782 és 1801).
- Precup, Päst. = E. Precup: Păstoritul în munții Rodnei. Buc. 1919.
- Predetici = A. A. Predetici: Lexicon Germano-Latino-Daco-Romanum. I—III. A nagyváradi g. kat. püspökség könyvtárának 86—88. sz. eredeti kézírata. Saját kijegyzéseim alapján idézem.

- Puşcariu, EtWb. = S. Puşcariu: *Ety-mologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element.* Heidelberg, 1905.
- Puşcariu, LR. = S. Puşcariu: *Limba română. I.* Buc. 1940.
- r. = román
- Radu, Catalog = I. Radu: *Manu-scriptele din biblioteca episcopiei unite din Oradea-Mare.* Buc. 1923. MSI. IIL.sor., I.
- Rădulescu—Codin, Ingerul = C. Rădulescu—Codin: *Ingerul Românului. Poveşti şi legende din popor.* Buc. Din viaţa poporului român, XVII. Rev. Fund. Reg. = *Revista Funda-ţiilor Regale.* Bucureşti, 1934—.
- Rev. Ist. Rom. = *Revista Istorică Română.* Bucureşti, 1931—.
- REW.³ = W. Meyer—Lübke: *Roma-nisches Etymologisches Wörterbuch.* 3. Aufl. Heidelberg, 1935.
- Rječnik = Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. U Zagrebu, 1880—.
- Rosetti, ILR. = A. Rosetti: *Istoria limbii române. I—IV.* Buc. 1938—41.
- Rosetti, LR. XVI. = A. Rosetti: *Limba română în secolul al XVI-lea.* Buc. é. n. (1932).
- rut. = rutén
- Şăineanu, IO. = L. Şăineanu: *Influ-enţa orientală asupra limbei şi culturei române. I—II.* Buc. 1900.
- Schmeller = J. A. Schmeller: *Baye-risches Wörterbuch. I—II.* Mün-chen, 1872—77.
- Şezătoarea = Şezătoarea, revista de folclor, dir. A. Gorovei. Fălticeni, 1892—.
- Siegescu, Helyesírás = Siegescu J.: *A román helyesírás története.* Buda-pest, 1906.
- Simionescu, Fauna = I. Simionescu: *Fauna României.* Buc. 1938.
- Şincai, Econ. = Gh. Şincai: *Povăţuire cătră economia de câmp.* Buda, 1806.
- Şincai, Hr. = Gh. Şincai: *Hronica Ro-mânilor. I—III.* Iaşi, 1853—54.
- Stan = Stan Vazul: *Magyar elemek a mócoc nyelvben.* Nagy-Szeben, 1908.
- StD. = N. Iorga: *Studii şi Docu-mente. I—XVI.* Buc. 1901 és kk. évek.
- Sz. = Szilágy m.
- szb. = szerb
- szbh. = szerb-horvát
- SzD. = Szolnok-Doboka vm.
- Szeb. = Szeben m.
- SzófSz. = Bárczi Géza: *Magyar Szó-fejtő Szótár.* Budapest, 1941.
- Sztm. = Szatmár m.
- Sztripszky—Alexics = Sztripszky H.—Alexics Gy.: *Szegedi Gergely énekes-könyve XVI. századbéli román for-dításban.* Budapest, 1911.
- T. = Temes m.
- TA. = Torda-Aranyos m.
- Tagliavini, Konv.-Gramm. = C. Ta-gliavini: *Rumänische Konversations-Grammatik.* Heidelberg, 1938.
- Tagliavini, Lex. Mars. = C. Tagliavini: *Il „Lexicon Marsilianum“.* Dizio-nario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII. Buc. 1930. Acad. Rom. Études et Recherches, V.
- Tamás, Fog. = Tamás L.: *Fogarasi István kátéja. Fejezet a bánsági és hunyadmegyei ruhémség művelődés-történetéből.* Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- Tamás, Ksz. = Tamás L.: *A magyar eredetű rumén kölcsönszavak műve-lődéstörténeti értékelése.* Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- tb. = többesszám
- Tempea, Ist. = R. Tempea: *Istoria besérecei Şcheilor Braşovului.* Bra-sov [Brassó], 1899.
- ThLL. = *Thesaurus Linguae Latinae.* Lipsiae, 1900—.
- Ţichindeal, Fab. = D. Ţichindeal: *Filo-zofice şi politice prin fabule, în-văţături morale.* Buc. 1838.
- Tiktin = H. Tiktin: *Dicţionar român—german. Rumänisch-Deutsches Wör-terbuch. I—III.* Buc. 1903—1927.

- Țiucra, Pietre = P. Țiucra Pribeagul: Pietre rămase. Contribuție la monografia județului Arad. Buc. 1936 (Nagylak román néprajzi leírása).
- Toldy, Corp. Gramm. = Fr. Toldy: Corpus grammaticorum linguae Hungaricae. Pesthni, 1866.
- Trembl, Dyn. Wortakz. = Der dynamische Wortakzent der ungarischen Lehnwörter im Rum. BL. II, 34—66.
- Triandaphyllidis, Lehnw. = M. A. Triandaphyllidis: Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Strassburg, 1909.
- Trib. Ard. = Tribuna Ardealului. Kolozsvár, 1940—.
- U. = Ugocsa m.
- Udv. = Udvarhely m.
- UJ. = Udrea József, hátszegi születésű román kiskgazda, akinek nyelvjárásából Homokon (Jász-Nagykun-Szolnok m.) jegyeztem fel számos magyar elemet.
- Ung. = Ungaria. I—VI., szerk. Moldován Gergely. Kolozsvár, 1894—99.
- Ung. Jb. = Ungarische Jahrbücher. Berlin, 1920—.
- Veress, BRU. = A. Veress: Bibliografia română—ungară. Buc. 1931—.
- Viciu = A. Viciu: Glosar de cuvinte dialectale culese din graiul viu al poporului din Ardeal. Buc. 1907. Anal. Acad. Rom. XXXIX. Lit.
- Viciu, Col. = A. Viciu: Colinde din Ardeal Datini de Crăciun și credințe populare. Buc. 1914.
- Viciu, Supl. = A. Viciu: Supplement la „Glosar de cuvinte dialectale“. Buc. 1925. MSL. III/3, 2.
- Vlachos = Ὁ Α. Βλάχος: Ἀετικὸν ἐλληνογαλλικόν.³ Athènes, é. n. (1909.)
- Vuk = Vuk St. Karadschitsch: Lexicon Serbico-Germanico-Latinum.³ Belgradi, 1898.
- Weigand, Buk.—Bess. = G. Weigand: Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens. Leipzig, 1904.
- Zorca, Vlădeni = I. Zorca: Monografia comunei Vlădeni. Sibiu, 1896.

*

Egyéb jelzések.

* filinján: A sor közepén levő kis csillag után Molnar János bejegyzése következik. Ha utána, ugyanazon szótári cikkben, ismét Klein szövege olvasható, Molnar János bejegyzését a végén hasonló csillag zárja le, illetve választja el a következő szavaktól.

383^a: A 386. l. után Klein eltévész-tette a lapszámozást, illetve újra kezdte 367-től. A 367^a—386^a lap-számok erre a részre utalnak.

< >: A kéziratban kihúzott szó.

[]: A kiadó megjegyzése vagy betoldása.

I. A SZÓTÁR KÉZIRATA ÉS ANNAK SZERZŐI.

I. A kézirat leírása. Klein (Clain, Micu-Clain) Sámuel szótárírási terveiről az első említést nem ő maga, hanem a brassói Tempea Radu tette, 1797-ben megjelent román nyelvtana előszavában. Tempea az erdélyi románság legtanultabb férfiainak Molnar (Molnár) Jánost, a kiváló szebeni szemorvost és Kleint tartotta; az utóbbinak munkásságával kapcsolatban nemcsak 1780-ban Şincai (Sinkay, Sinkai) Györggyel együtt kiadott nyelvtana jelentőségét méltatta, hanem megemlékezett Kleinről mint szótáríróról is, azt óhajtván, bárcsak minél hamarabb valósítaná meg ilyen irányú elgondolásait: „Dumnezeu după dreptatē sa să-î întărească spre a putē aduce și Lexiconul românesc care l-au început (cu multă strădanie) la deplina săvârşire . . .”¹

Hét évvel később Şincai, ismert önéletrajzi elégiájához fűzött jegyzeteiben, részletesen méltatta Klein munkásságát s megemlítette szótárírói tevékenységét is, azonban nem a jelen kiadásban közzétett román-latin (magyar-német) szótár, hanem csak a latin-román rész alapján. Klein művei közt ugyanis itt a „Dictionarium Latino-Valachico-Hungarico-Germanicum” szerepel, még pedig a következő megjegyzéssel: „Iam expetit ad typos a Typographia Universitatis Pestanae Budensi!”²

A következő évben lát napvilágot — ezúttal már Budán, az Egyetemi Nyomda kiadásában — Klein és Şincai nyelvtanának második kiadása. Ennek előszavában Şincai, Budai (-Deleanu) János szótárának méltatása után, a következőket írja: „Alterum Dictionarium compositū prae laudatū Reverendissimū Klein, quod in quatuor linguis, h. e. Valachica, Latina, Germanica, Hungarica brevi lucem aspiciet.”³

¹ R. Tempea, Gramatica românească. Brassó, 1797. Előszó (vö. Bianu-Hodos Bibl. rom. veche II, 397).

² L. Nagy de Peretsen, Orodias. Magno-Varadini, 1804. I, 207. Ugyanezen évben mindkét részből együttesen szól s egyben azok szoros összetartozását is kidomborítja Engel: „Der gelehrte Basiliē in Blasendorf, Herr Samuel Klein . . . ist jetzt nicht nur mit der Herausgabe eines walachisch-lateinisch-ungarisch-deutschen und lateinisch-walachisch-ungarisch-deutschen Lexikons beschäftigt, sondern hat auch selbst Annales Principum Transalpinorum et Moldavicorum ausgearbeitet“ (Geschichte des Ungarischen Reichs und seiner Nebenländer. Halle, 1804. IV/1, 90—1).

³ Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae. Emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Sinkay de eadem. Budae, 1805, 7. sztlan 1.

Amint a nyelvek sorrendjéből kitűnik, 1804-ben és 1805-ben egyazon szótár két különböző részéről hallottunk. Nyilván mindkettő egyidőben készült kiadásra; ezt bizonyítja Kleinnak 1806-ban — kevéssel halála előtt — kibocsájtott előfizetési felhívása is, amely 80 ívre tervezett latin-román és jóval kisebb, 30 ives román-latin részt ígér.⁴ Tudjuk, azonban, hogy a szerző halála miatt kiadásra egyik rész sem került.

Klein halála után valószínűleg barátja, Şincai helyezte letétbe az elhunyt kiadatlan kéziratait a nagyváradi gör. kat. püspökség könyvtárában. Sajnos, nem valamennyi került ide; a szótár latin-román részének bizonyára kiadásra kész állapotban levő kézírata elkallódott vagy legalább is mindmáig ismeretlen helyen lappang, sőt — amint bevezetésünk utolsó fejezetéből kitűnik — a román-latin résznek Nagyváradon őrzött kézírata sem végleges szöveg, hanem csupán egyik régebbi kidolgozása a később kiadásra szánt anyagnak. Persze semmiesetre sem első fogalmazvány, hanem olyan letisztázott szöveg, amely később még számos módosításon ment keresztül. Így is azonban számunkra rendkívül becses emlék, mivel megismerjük belőle a „Lexicon Budense“ végleges szövegének előzményeit s ezzel az ott szereplő szókészlet kialakulását nyomon követhetjük. Meglepő azonban, hogy a Nagyváradon őrzött kézirat jelentőségét maguk a románok igen későn ismerték fel; csupán Klein halála után 74 évvel, 1880 március 21-én terjesztette Densusianu Miklós a Román Akadémia elé a magyarországi könyvtárak román vonatkozású anyagáról szóló részletes jelentését. Itt találjuk kéziratunknak első könyvészeti leírását, amelyet érdemesnek tartunk teljes terjedelmében közölni:

„79. Dictionarium Valachico-Latinum. Manuscrisŭ autografŭ alŭ Părintelui Samuilŭ Clainŭ. 2° 590 pagine 2 foi.

Cuvintele romănesci sunt scrise cu litere latine. Pe unele locuri sunt adauşi de o mână străină şi terminii corespunzătorii din limba ungerescă şi germană.

La finele manuscrisului, Clain încheiă cu aceste cuvinte:

Finis et Deo Laus in aeternum. In Monasterium SSS. Trinitatis 1801. 10 Martii, Balasfalvae.⁵

Densusianu leírásán alapult 1923-ban a Radu Jakabé, aki a nagyváradi könyvtár kéziratok anyagának leltározása során Klein szótárát — amely a könyvtár 89. sz. kéziratát képezi — a következőket írta le:

„Samoil Clain: Dictionarium Valahica (recte: Valachico)-Latinum, autograf, un volum in folio de 591 pagini. Cuvintele romăneşti sunt scrise cu litere latine. Pe unele locuri sunt adauşi de mână străină terminii corespunzătorii în limba maghiară şi germană.“

A továbbiakban Radu idézi még a szótár „explicit“-jét: „Finis et Deo laus (recte Laus) in aeternum. In Monasteria (recte: Monasterio) S. S.

⁴ Klein prospektusának fényképhasonmását az 1—2. mellékleten közöljük. Vö. még BH. II, 481—2, Veress, BRU. II, 151, N. Drăganu, DR. IV, 110—2, Göbl, Szót. 25 lk.

⁵ N. Densusianu, Raport despre misiunea istorică în Ungaria şi Transilvania. Anal. Acad. Rom. II, 1, 210.

(recte: SSS.) Trinitatis. 1801. 10, Martii Balazsfalvae (recte: Balazfalvae).⁶

Densusianu és részben Radu leírása nyomán kéziratunk említése a román irodalom történetének néhány összefoglaló feldolgozásába is belekerült, persze kisebb-nagyobb pontatlanságokkal. Iorga például így ír Klein ezen kéziratot szótáráról: „O întâie red: ctie, *fără limba ungurească*, purtînd data de 1801, se află în biblioteca episcopiei romîne din Oradea; Densusianu, Raport, pp. 209—10.”⁷ Ugyanezt a téves véleményt Iorga minden változtatás nélkül 1933-ban is megismételte, nem utalván Radunak időközben megjelent katalógusára sem.⁸ Sajnos, Pascunak sem volt alkalma a kéziratot közvetlenül megvizsgálni; s ezért kellő kritika nélkül átvette Radu leírásának kisebb-nagyobb tévedéseit.⁹

Ezek után rátérhetnénk az eddigi leírások egyes állításainak tárgyalására, ha előbb nem éreznők szükségét a kézirat pontosabb és kimerítőbb leírásának. Meg kell tehát állapítanunk, hogy a kézirat jelenlegi alakjában papírfedélbe kötött, børsarkokkal ellátott in folio-kötet (38×23.5 cm). Előzéklapja mindkét oldalát írás borítja: rectója a 512. és versoja az 513. lap (mivel ezeknek szövege a-kéziratban levő 512. és 513. szövegével nem egyezik pontosan, hanem csak annak első fogalmazványja, a mi számozásunkban 512^a és 513^a). Ezután 2 fehéren hagyott oldalt találunk. A következőn fordított irányban bejegyzés kezdődik: „Diphongi sunt Aa, Ea, Ja, Ju“, azonban ezután az írás — bizonyára a felsorolás hibás volta miatt — félbeszakad, s csupán a 3. számozatlan lapon (az előzéklapot nem számítva) kezdődik a szöveg: „Diphongi sunt . . .“ (vö. kiadásunkban, 273. l.). Ugyanezen a lapon találjuk a szerző díszes aláírását (vö. a kiadásunkban közölt fényképmelléklettel). A következő lap, vagyis a „Diphongi sunt . . .“ kezdetű végleges szöveg versoja szintén számozatlan. Ezután kezdődik a szótár törzsszövege az 1-től 590-ig számozott lapokon, azonban ez a számozás sem egészen pontos: a 242. l. után a 245. következik, a 386. l. után pedig ismét a 367., úgy, hogy szótárunkban két, egymástól eltérő szövegű lap van 367 és 386 között. Ezért a 386. l. után következő lapszámokat 367^a—386^a jelzéssel láttuk el. Mindebből pedig az következik, hogy a szótár törzsanyagát ténylegesen nem 590 (s még kevésbbé 591) lap, hanem 18-cal több, tehát összesen 608 lap alkotja. Ehhez járulnak azután a kötet végén levő számozatlan lapok: az elsón az „Addita“, a másodikon az „Adnotationes“ című bejegyzéseket találjuk, majd ismét két fehér lap következik s ezután a kötést megelőző lapon foglal helyet két lap, számo-

⁶ Dr. I. Radu, Manuscriptele din biblioteca Episcopiei unite din Oradea-Mare Acad. Rom. MSI. III, 1. 276 (16). Radu idézi még, több olvasathibával (pl. Patruus h. Patronus, stb.), a *Blaj-Balazfalva* cikket, azonban ennek idézését — mivel a szöveg kiadásunkban betűszerinti pontossággal úgyszólván megtalálható (59—60) — feleslegesnek tartjuk.

⁷ N. Iorga, *Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*. București, 1901. II, 284. Iorga szövegezése annál meglepőbb, mert Densusianu kifejezetten utalt az idegen kéztől származó magyar értelmezésekre.

⁸ N. Iorga, *Istoria literaturii românești*. III/1. București, 1933. 288.

⁹ G. Pascu, *Istoria literaturii romîne din sec. XVIII*. III. Epoca lui Clain, Șincai și Maior. Iași, 1927, 110.

zásunkban az 513^a (vö. fentebb) s ennek versoján az 514^a lap szövegé. Végül pedig a bekötési tábla belső hátlapjára ragasztott számozatlan lapon találjuk az 515^a és 517^a lap szövegét. Ha ezen teleírt lapokat szintén a törzsanyaghoz számítjuk, szótárunk terjedelme összesen 614 kéziratos lagra emelkedik.

Mindeddig nem érintettük azonban a szótár legsúlyosabb problémáját: a Densusianu és Radu említette „idegen kéztől“ (mână străină) származó bejegyzéseket. Pedig ez az „idegen kéz“ nemcsak alkalmmilag jegyezgetett be egyet-mást a kéziratba, hanem írása, amely élesen elválik a Kleinétől, szótárunkat elejétől végéig kíséri. Tőle származnak mindazon részek, amelyeket kiadásunkban csillaggal jelöltünk, tehát rávall

a) elenyészően kevés kivétellel (vö. 7. l., 16. j.) jóformán valamenyi magyar és német értelmezés, de az efféle beírások a *g* betűtől kezdve mindinkább elmaradoznak;

b) számos román címszó latin vagy más nyelvű értelmezésével együtt, illetve román címszavak részletesebb, pontokba szedett értelmezése.

Eszerint második „kezünk“ oly szerzőre vall, aki a román, magyar és német nyelvet egyaránt bírta. Ezzel önmagától elesik Radu feltevése, aki a szótárról adott leírásában a „mână străină“ megjegyzést a következő lapalji jegyzettel látta el: „Virág Benedek și Halitzki (v. epistola lui S. Klein din 4 April sub No. 102)“. Kétségtelen ugyan, hogy Klein szótárának végleges szövegét — amint azt Klein egyik levele bizonyítja — valóban Virág Benedek és Haliczky András, a pesti egyetem német professzora egészítették ki, azonban az ő munkájuk csupán a *latin-román-magyar-német* részre vonatkozott, s nem a *román-latin-magyar-német* részre avagy a *magyar-latin-német-román* részre, amelynek kiadására Klein ekkor, 1805-ben, csak másodsorban gondolt.¹⁰ Az is figyelembe veendő egyébként, hogy ha a magyar és német értelmezéseket két különböző szerző írta volna be, akkor ez az írások különbözőségében is tükröződött volna. Továbbá kétségtelen, hogy sem Virág, sem Haliczky nem tudott románul, tehát egyikük sem írhatott be román címszavakat. Már pedig szótárunkban a magyar és német értelmezések, valamint a román címszavak egyrésze (latin értelmezésével együtt) egyazon kéz munkájáról tanuskodnak. Végül pedig a problémát teljesen eldönti — minden egyéb meggondo-

¹⁰ Klein 1805 ápr. 5-én a következőket írja Corneli (Kornély) János nagyváradi g. kat. kanonoknak: „Praeterea notum facio Dvae Rmae, quod ego magno, molestoque cum labore dictionarium quoddam latino-valachico-ungarico-germanicum conscripserim, in quo ponitur omnis vox, omnisque phrasis ex quo Auctore sit. Germanicum idioma adponit hic Clarissimus Professor in pestiensi (!) universitate linguae germanicae D. Halitzki. Hungaricum idioma quidem appositum est, sed hic corrigi, emendat et ubi fors non esset appositum, apponit Cl. Adm. Rdus D. Virag, celeberrimus Hungarus. . . . *Dictionarium hoc erit latino-valachico-hungarico-germanicum*. Sequatur postera distinctum volumen et opus in quo erit valachico-latio-ungarico-germanicum, et Hungarico-latino-germanico-valachicum“. Közölte I. Radu, Doi luceferi rătăritori. Gherorghie Șmeai și Samoil Micu Clain (MSL. III/2, 3). 45.

lástól függetlenül — szótárunk „második kezének“ Virág és Haliczky eredeti kézírataival való összevetése: e három írás között semmi egyezés sem tapasztalható (vö. a 3—5. sz. melléklettel).

A társszerzőt tehát másutt kell keresnünk. Nyomára Iorga egyik megjegyzése vezetett rá. Iorga idézi ugyanis Kleinnak „De origine Daco-Romanorum. Brevis notitia historiae Valachorum ab origine gentis usque seculum XVIII.“ című művét, amely már 1803-ban készen állt,¹¹ s ahol Klein azt vallja, hogy latin-román-magyar szótára ezidőben Molnar János kezében volt, aki a német értelmezéseket írta belé: „modo ad dictionarium latino-valachico-ungaricum apponit germanicum idioma“; „cui modo apponitur germanicum idioma“.¹² Virág és Haliczky tehát a latin-román résznek ezt a Molnar által már átnézett és kiegészített szövegét kapták kézhez és azt érlelték nyomdaképesé. Ezzel el is jutottunk vélekedésünk magvához: nézetünk szerint Klein román-latin-magyar-német szótárának „második keze“ szintén Molnar Jánossal azonos; őt kell szótárunk társszerzőjének tekintenünk.

Ezen feltevés részletes, életrajzi körülményekkel is megindokolható valószínűségéről alább szólunk. Ezúttal csak azokat a döntő érveket emeljük ki, amelyek azonosításunkat teljesen bizonyossá teszik:

a) Mint fentebb említettük (4. l.), Kleinnak mindig világosan kiírt, kerek betűtől élesen eltér a második kéznek apróbb, finomabb írása. Összevetve ezt Molnar János eredeti kézíratainak néhány hasonmásával,¹³

¹¹ E mű kéziratának mai lelőhelyét nem tudjuk, de Laurian kiadta 1861-ben (Instrucțiunea Publică II. 67—118). Síneai önéletrajzi elégiája jegyzetében Klein kész munkái között első helyen említi (Peretsényi Nagy, Orodias, I. 207). Valószínűleg ugyanezen mű román változatát őrizi a balázsfalvi könyvtár 71. sz. kézírata: Scurta cunostința a istoriei Românilor (vö. Șt. Maneiulea, Biblioteca centrală din Blaj. Blaj, 1939. 52).

¹² Instrucțiunea Publică II. 72 nyomán idézi Iorga, Ist. lit. rom. III, 1, 288. 3. j.

¹³ Az összevetés alapjául nem annyira Molnar öregkori aláírása szolgált (közölte A. Veress: Tipografia românească din Buda. Boabe de Grâu, III—1932. 596), mint inkább Molnar egyik 1786 ápr. 15-ről keltezett levelének hasonmása (közölte V. Bologa, Institutul de istoria medicinei, farmaceutei și de folklor medical din Cluj. Boabe de Grâu, III—1932. 217, vö. 3. sz. melléklet). É hasonmást, a szótár fényképmásolatával együtt, először dr. Mátrai László egyetemi m. tanárnak mutattam meg, aki már kétségtelen bizonyossággal a két írás azonossága mellett nyilatkozott. Még határozottabb véleményt nyilvánított Román Goldzieher Klára írásszakértő, aki a két írás legteljesebb azonosságát állapította meg. Szerinte feltűnő a betűk dőltségének tökéletes egyezése s a betűk tagolásában megnyilvánuló sajátos ritmusérzék, valamint a formák nagy változatossága. Egyező vonásokat lát a nyomaték egyforma elrendezésében s a betűarányokban is, így a középbetűk és a szárral bíró betűk arányában s a hurokcsárák képzésében. Különös nyomatékkal mutatott rá Román G. Klára az írás felső területén olyan kilengésekre, egyéni variációkra, amelyek az alkotó fantázia elevenességére utalnak. Szerinte ezen írás nagy tudós, kitűnő emlékezőtehetséggel megáldott kiváló ember kezére vall; aki emlékképeit mindig élményszerűen dolgozza fel. Sajátos vonásként emelte még ki írásszakértőnk Molnar írásában azon jellegzetességeket, amelyekből bizonyos eszmékkel szemben tanúsított hallatlan odanadrása lehet következtetni. Végül azt is megjegyezte, hogy a Bologa közölte hasonmás valamivel öregebb korból származik s a javakorbéli férfi bizonyos lehiaggadásának jeleit mutatja. Molnar írásáról ld. még A. Lenghel: Clujul Medical, IX—1928. 340—2. — Mondanunk sem kell, hogy Klein írása Román G. Klára szerint egészen más lelki tulajdonságokat tükröz: zárkózott, nehezen kiismerhető jellemet.

a két írás azonossága teljesen nyilvánvaló. Az írás jellegének egyező volta önmagában véve is annyira meggyőző érv Molnar János szerzősége mellett, hogy a további bizonyítékokat csupán azok kedvéért soroljuk fel, akik esetleg szokatlanok találják írásszakértői elemzés filológiai felhasználását.

b) Molnar szókincsét elég jól ismerjük; románul kiadott művein kívül (vö. alább 17. kk. l.) nyelvtana (1788) és posthumus szótára (1822) szókincsének tanulmányozására kényelmes alapot nyújt. Ha ezekkel a szótárunkban levő, *-gal jelzett bejegyzéseket összevetjük, lépten-nyomon azonos adatokra bukkanunk, amint erről Klein szókészletének feldolgozása közben részletesen beszámolunk. Legyen szabad ezúttal különösen a mindkét helyen előforduló magyar elemek nagy számára utalnunk (vö. még 82. kk.), valamint az olyan félreérthetetlen egyezésekre, mint **filinján* (211) ~ *filindjchean* (Sprachl. 47), **nocována* = *nicovală* (381, Molnar más műveiből idézi V. Bologa, DR. IV, 386), **vezerdea* 'ein Fürstenson' (583, vö. Sprachl. 392), stb.¹⁴

c) Különösen figyelemreméltó az a körülmény, hogy szótárunkba a „második kéz” igen sok orvosi jellegű szót írt be. A szótár második részéből, ahol az utólag beírt címszavak mind gyakoribbak, idézzük a következőket: **lingcäre* (326), **lunile fameilor* (333), **maelcez* (336), **mijit* (359), **nune* (384), **ocheán* (369^a), **ochiu de gaina* (u. o.), **oftica* (371^a), **orbáltz* (375^a), **orbu gaini* (u. o.), **offos* (376^a), **pofta a muerilor celor groáffe* (406), **purgátzie* (431), **puscé* (u. o.) **raceála* (433), **rofhátza* (452), **ruptura* (455), stb. Az így összeállítható orvosi terminológia sok tekintetben szinte gazdagabb, mint V. Bologának Molnar más munkái alapján készült áttekintése (DR. IV, 386—393). Szótárunk legtöbb orvosi kifejezése a Bologa-féle adatokkal pontosan egyezik; vö. pl. *inima rea** 'dysentheria' (289) ~ *inima rea* 'rote Ruhr' (Sprachl. 389, DR. IV, 390). Kétségtelenül Molnar orvosi terminológiájára utal még: **voea marini* V. Calcutura (= epilepszia, nyavalyatörés) 588 ~ *kèlkarea nevoi, voia mèrinei* 'die hinfallende Krankheit' (Molnar, Sprachl. 590).

d) Ismeretes, hogy Molnar — éppen úgy, mint maga Klein — Szeben megye déli részén, Cód (Sad) községben született (vö. szótárunkban *Sad* a., és alább 16. l.). Ha tehát valóban ő szótárunk pótlásainak szerzője, nyelvjárása — a b) pontban említett jövevényszavaktól eltekintve is — feltétlenül mutat olyan sajátosságokat, amelyek a bejegyző származáshelyével függnek össze. Ilyeneket valóban találunk. Molnar kezétől származik például a **lingoare* bejegyzés, amely egyébként Molnar más munkáiból is ismeretes (vö. Sprachl. 389, V. Bologa, DR. IV, 390). Az ALR. I, 121 térképének tanúsága szerint ezen alak csakis délerdélyi lehet: *lângoare* és *lungoare* helyett *i-s* változat körülbelül a Maros vonalától délre járatos,

Klein cirillbetűs írásának hasonmása szintén könnyen hozzáférhető (vö. A. Lupeanu, Biblioteca Centrală din Blaj, Boabe de Grâu, III—1932, 618), e téren azonban a szerzőséghez egyébként sem fér kétség.

¹⁴ E különös alakot, amely a közönséges *beizadea*-ból a *vezir* szóval való keveredés útján keletkezett (vö. 213) a DAcR. (I, 537) nem ismeri; Pascu (i. m. 268) meglepetve idézi a Lèx. Bud.-ból.

de már Hunyadban nem. A Códhoz legközelebb levő pontok e zónába még mind belesznek, vö. 122 (Bojsza): *lingoáre*, 170 (Strezsakercisóra): *cúrnă*, *linguáre*, 125 (Nagyszében mellett: Poarta Turnului): *lingóre*, 129 (Ecsellő): *lingoáre*, stb. Megjegyzendő még, hogy *lingoare* délerdélyi területe már mintegy Havaselve nyelvi előőrse: a Kárpátoktól délkeletre ugyanis szintén sok az *i*-s alakváltozat. Hasonló eredményhez vezet ama tény szóföldrajzi megvizsgálása, hogy Molnar bejegyzésében a 'tüdővész' nem *hectică*, *heptică* (< magyar *hektika*), mint Erdély javarészában, hanem **oftica* (371^a), a második szótagon hangsúlyozva. Ez az alak az ALR. 122. térképe szerint éppen Cód közeléből szintén kimutatható, vö. 125: *uoftică*, 170: *oftică*, de már Bojszán (122) *uoftică*; ezen utóbbi harmadéles alak már a havaselvi *oftică* előfutárja (vö. újgörög *ὄψιρας*).

Még szorosabban fűz Molnarhoz, illetve egyetlen földrajzi ponthoz a következő bejegyzés: **unshor* V. imparatush (554). Ezen adat pontos megfelelője megvan Molnar nyelvtanában: *unfchorul* 'das Zäpflein' (Sprachl. 363). További magyarázatot a Román Nyelvatlaszból nyerhetünk (I, 33); Cód közvetlen közelében, Bojszán ugyanis a következő alakot találjuk: *ușoru*, ami az egész *omușor* térképen egyedülálló változat. Bejegyzőnk adata ezzel a változattal nyilvánvalóan szoros kapcsolatban áll; mindössze azt kell feltennünk, hogy az utolsó 100—150 év alatt eltűnt szávunkból az a hajdani nazális elem, amit Molnar még *n*-nel jelzett. A fejlődés — figyelembe véve a Brassó környékén járatos *omșoru* alakot (180), valamint a Havaselven előforduló *ulmușor* változatot (595, 740) — Szeben megye déli részén körülbelül ez lehetett: *omușor* > *umușor* > *umșor* > *unșor* (vö. Molnar) > *ușor* > *ușor*.¹⁵

Érveink — amelyeknek számát könnyen szaporíthatnók — meggyőzőnek tehát arról, hogy délerdélyi, sőt pontosabban szebenmegyei, románul, magyarul, németül egyaránt tudó, orvosi műveltségű, de a nép orvosi terminológiáját okosan felhasználó, intelligens társszerzővel van dolgunk. Ha most mindehhez a fentebb említett írásszakértői véleményt is hozzávesszük, szükségszerűen Molnar János közreműködésének feltevéséhez jutunk.

Ilyen körülmények között tehát nem is egy, hanem két szerzőnek életéről kell röviden számot adnunk,¹⁶ különösen azon mozzanatok kiemelé-

¹⁵ A denazalizáció lehetőségét a havaselvi *uoușor* változatok is igazolják (750, 805).

¹⁶ A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy Románé G. Klára megállapítása szerint sótárunk egy harmadik kéz nyomát is őrzi (vö. 7. sz. melléklet). Ettől származik a 36—48. lapok német és magyar értelmezése, ahol a német rész a magyar elé kerül, valamint néhány magyar szó bejegyzése másutt is, pl. a 84. és 86. lapon. Ezen szórványos adatok bejegyzője feltétlenül azonos a 36—48. lapokon felbukkanó kézzel. A két írás azonossága különösen az *m* és *n* betűk alkotásánál szembe-tűnő. Az *m* első betűszára boltíves, a másik kettő hegyes; az első betűszár nagyobb, mint a másik kettő; a két első szár szorosan egymás mellett fekszik, a harmadik kissé távolabb. Az *n* betű első szára szögletes, a második rövidebb és alsó vége „girlandos”, kissé felemelve. Egyforma a *t* betű képzése is; a felmenő és lemenő szár nem olvad egybe, nincs áthúzás, viszont alul kis hegyes horgot látunk. E harmadik beíró, sajnos, nem tudjuk meghatározni; írásszakértőnk Molnarnál csekélyebb műveltségű, tanító-féle szerzőre gondol. Megjegyzendő még, hogy a harmadik szerző a román szövegen semmiféle változtatást sem eszközölt (talán nem is tudott románul?).

sével, amelyek szótárunk szempontjából valamely fontossággal látszanak bírni. Nem teljes életrajzi összefoglalásra törekszünk tehát, hanem olyanra, amely a két szerzők szókinésének összetevőit megmagyarázza és — amennyire a kutatás mai állapotában lehetséges — helyes világításba helyezi.

2. Klein Sámuel életrajza. Klein Sámuelnek, az erdélyi triász legidősebb tagjának mindcédig ninesen a mai tudományos igényeket kielégítő életrajza. Şineai és Maior mellett Kleinnak, az úttörőnek élete és művei félhomályban maradtak, poros kéziratárak rejtekébe zártan, s talán éppen ezért vette körül annyi félreértés és megrögzött tévedés az erdélyi román tudományos élet kezdeteit. Ezt a mellőztetést már Şineai a legteljesebb önzetlenséggel igyekezett ellensúlyozni.¹⁷ Szavainak azonban kevés fogantaja lett, s az egyetlen vázlatos életrajz, amely Cipariu¹⁸ és Moldovan I. M.¹⁹ adatainak felhasználásával Klein működését összefoglalóan méltatta, közel hetven évvel ezelőtt íródott.²⁰ Ami azóta megjelent, nem sok. Păclişanu néhány adalékán kívül²¹ csupán Iorga²² és Pascu²³ életrajzi áttekintése érdemel említést. Ezenkívül nagyfontosságú még Radu J.-nak fentebb említett adatközlése,²⁴ amely éppen Klein filológiai tevékenységére vet élénk világot.²⁵

Klein Maniu, báró Klein János Ince püspök unokaöccse, 1745 szeptemberében született Códon (*Szeb.*), mint a kis falu görög-katolikus esperesének fia.²⁶ Kora ifjúságában Balázsfalvára került, ahol Aaron Péter

¹⁷ „Et haec ecce ingenii, industriaeque monumenta unius sunt Graeco—Catholici hominis. Quid non, si in plurimum, latere volentium, conatus, operasque doctas inquireremus? pretiosi iterum, utilis et admirandi detegeremus? Oggerat iam nunc quipiam effrons calumniator Monachos, aliosque Ritus nostri, et Gentis nostrae homines rudes, idiotas, otiosos, ignavos, hebetes, et im idoneos esse colendis Bonis Artibus, et Scientiis!! — et ideo indignos aestimatione, favore, et gratia Regis, Procerum et Patriae!!” Orodiás, J. 209.

¹⁸ T. Cipariu, *Acte si fragmente*. Blaju, 1855.

¹⁹ I. M. Moldovan, *Documente pentru biografia lui S. Klein*, Arhivă pentru filologie şi istorie, 34. sz. 1870 ápr. 20, 35. sz. 1870 máj. 25, 36. sz. 1870 júl. 5, 37. sz. 1870 aug. 20.

²⁰ I. Bianu, *Vieţile si activitatea lui Maniu Samuilu Miculu, alias Chaim de Sudu*, *Annuaire Soc. Academice Rom.* 1876, IX. Bucureşti, 1876. 79—109.

²¹ I. Modrigan—Z. Păclişanu, *Cum a apărut Biblia lui Chaim*, *Cultura Creştină VIII* (1919), 96—102; Z. Păclişanu, *Klein concurent la episcopiea unită a Orăzii Mari*, *C. o. VIII* (1919), 194—199; Z. Păclişanu, *Din istoria Dieţionarului de Buda Transilvania LH* (1921), 260—269; Z. Păclişanu, *Un vechiu proces literar (Relaţiunile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Şineai şi P. Maior)*, *Acad. Rom. MSI, III. Tom. XVI, 12 tes Rev. Fund. Reg.* 1935—11, 87—121).

²² N. Iorga, *Istoria literaturii române din secolul XVIII*. Bucureşti, 1901, II, 161—195. Második, de Kleinra vonatkozólag teljesen változatlan kiadása 1933-ban jelent meg (vö. még 7—8. j.).

²³ G. Pascu, i. m., 105—145.

²⁴ Vö. fentebb, 6. j.

²⁵ Az utolsó évek közleményeire nézve vö. *Revue de Transylvanie*, III (1937), 286.

²⁶ A család régi neve kétségtelenül *Micu* vagy *Micul*; pontosan tisztázandó lenne azonban, mikor történt a névnek németre fordítása. Véleményem szerint a névcsere a püspök bárói rangra emelésével, illetve a Klein-család 1735 okt. 20-ról keltezett nemesi levelével áll kapcsolatban (vö. Kempelen B., *Magyar nemes családok*, VI [1913], 66). Annyi bizonyos, hogy Klein Sámuel magát soha *Micu*-nak nem írta

Pál püspök szemináriumában nevelkedett. Igen korán, 1762 októberében belépett — nagybátyjának kívánsága szerint — a bazilita-rendbe s mivel „mint egykor Szent Sámuel“ semmiféle szeszes italt nem kedvelt, szerzetesként a Sámuel nevet nyerte.²⁷ Minthogy a sok böjtlést és a nehéz munkát, amire Aron püspök növendékeit szoktatta, nehezen bírta, egyelőre nem küldötték magasabb tanulmányokra. Már Balázsfalván azonban tanáraitól sok hasznos ismeretet sajátíthatott el: Ézsaiás (Isaia din Simcel) szerzetes, aki Kievdien tanult és Szent Gergely látomásait fordította, a románság ortodox múltja felé terelte figyelmét, vagyis azon kultúrörökség felé, amely az unió álarca alatt természetesen tovább élt Balázsfalván is; a nagy tudású Cotorea Gerontius, aki Nagyszombatban a jezsuiták növendéke volt, a magyar humanizmus hagyományait s a jezsuita nevelés széles látókörét közvetítette feléje,²⁸ s végül legkedvesebb tanára, a szintén Nagyszombatban nevelkedett Major (Maier, Maer) Gergely már megjárta Bécest s onnan bizonyára nemcsak könyveket hozott a balázsfalvi könyvtár számára, amelynek első könyvtárosa volt, hanem átlántálta oda a felvilágosodás szellemét is.²⁹ Major volt Balázsfalván a grammatica és syntaxis tanára,³⁰ tehát Klein tőle nyerte nyelvészeti alapgazságainak ismeretét is. Ezenkívül figyelemreméltó, hogy Major volt az, aki, Aaron püspök útmutatása nyomán, az unitusok közül elsőnek ismerte fel a szótárírás nemzeti fontosságát s már 1759 körül — tehát éppen akkor, amikor Klein Balázsfalván tanult — szótárírási tervekkel foglalkozott.³¹ Nincs kizárva, hogy e munkára Kleint Corbea Tódornak Balázsfalvára került kéziratot szótára is ösztönözte.³²

alá, hanem rendszeren a *Samuel Clain de Sad* aláírást használta. A családnak a moldvai Movilă-családdal való rokonsági kapcsolatai valószínűtlenek (vö. Cipariu, *Acte și fragmente* 105). Már Bianu erősen kételkedett bennük (Vieti'a 80), Iorga és Păscu meg sem emlékeznek róluk.

²⁷ Az *Istoria Românilor* IV. részéből az idevágó részeket idézi Iorga, i. m.² 168 és Păscu, i. m. 117.

²⁸ Klein kéziratot román történetében igen melegen emlékezik meg Cotoreáról, dieséri nagy tudását és gazdag munkásságát az egyházi irodalom terén. „Pociu întru adevăr să zic — jegyzi meg végül — că era El cel mai învâțat atunci în tot clerul românesc din Ardeal (Istoria Românilor, IV, 258. Nagyvárad, g. kat. püspöki könyvtár, 70. sz. kézirat). Cotorea kéziratot műveit (Despre schismaticia Grecilor. Partea II., Despre articulusurile cele de price. Sâmbăta-Mare, 1746) a balázsfalvi könyvtár őrzi (Manciulea, i. m. 52., 90. sz.) Jelentőségéről ld. Tóth Zoltán: Cotorea Gerontius és az erdélyi román nemzeti öntudat ébredése, *Hitel*, 1944, 84-95.

²⁹ Már Bianu megjegyezte, hogy a fiatal Klein „erá nutritu cu ideile Episcopului Gregoriu Major“ (Vieti'a 107).

³⁰ Ld. Bobb J. önéletrajzát, *Acte și fragmente*, 23. Könyvtárosi működéséről: i. m. 92, valamint Șt. Manciulea, *Biblioteca centrală din Blaj*, Blaj, 1939, 5.

³¹ Cipariu Major egyik levelére hivatkozik (*Acte și fragmente* 224), ezenkívül azonban Major o téren kifejlesztett munkásságának, sajnos, semmi biztos nyoma nem maradt.

³² E nagy kéziratot szótár szerzője egészen bizonyosan „Todor Corbea“, a mint magát műve végén megnevezi (vö. Göbl, *Szót.* 5), tehát Iorgának semmi joga ama kijelentésre, hogy a szerzőt „unii, fără niciun argument, au voit să-l identifice cu Corbea“ (Ist. lit. rom. XVIII,² 287). Corbea szótárát Klein is láthatta, noha csak onnyit jegyez meg róla: „Theodorus Lexicon latino-valachicum scripsit“ (*Instructiunea publică*, II, 72). Elfogadhatatlan tehát Manciulea ama nézete, amely szerint Corbea szótárát csak I. Micu—Moldovanu szerezte volna meg a balázsfalvi könyvtár számára, a XIX. század második felében (i. m. 30).

Annai bizonyos, hogy Klein nagyon vonzódott általános rokonszenvnek orvendő tanárához, s bizonyára érzékeny veszteség volt számára, mikor 1764-ben Maiort elfogták és Munkács várába zárták, ahonnan azután 1771-ben József trónörökös szabadította ki.³³ Klein szorgalmát és tehetségét azonban többi felettesei is méltányolták; 1764-ben Rednik Atanáz, az új püspök, Kleint 19 éves korában szeminárium prefektussá nevezte ki, majd a következő évben már „eclesiarhu“ és csakhamar László Filotheussal és Darabant Ignáccal, a jövődő nagyváradi püspökkel együtt szentszéki úrnok.³⁴ 1766-tól egyébként a Szentháromság-kolostor szerzetesei között foglal helyet, de — mivel időközben egészsége helyreállt — most már tanulmányai folytatására is lehet gondolni. 1766-ban elnyeri, Pop Istvánnal együtt, a bécsi Pazmaneum egyik ösztöndíjas helyét s egészen 1772-ig ott folytat teológiai és filozófiai tanulmányokat. Első bécsi tartózkodásáról sajnos keveset tudunk; sejtethetjük azonban, hogy már ezeitőben Klein nemcsak vallási, hanem történeti kérdésekkel is foglalkozott; nemcsak Szent Vazul életét fordította le (1768), hanem lemásolt egy havaselyi családi krónikát (*Cronica Bălăcenească*) s érdeklődött Miron Costin iránt, akinek művét később, második hosszabb bécsi tartózkodása idején át is dolgozta.³⁵ Mikor 1772-ben visszatér Balázsfalvára, már az ottani intézet tanára lesz: etikát és matematikát ad elő (szabad-e ebből előzetes természettudományi tanulmányokra következtetnünk, egyelőre bizonytalan). Alig kezdi meg azonban működését, Balázsfalva 1772-ben kinevezett új püspöke, Maior Gergely — Klein egykori tanára — magával viszi Bécsbe, s így Kleinnak alkalmá van 1773-ban résztvenni egyrészt ama egyházi értekezleten, amelyet Mária Terézia az ünnepek számának csökkentése végett hívott egybe,³⁶ másrészt pedig Maior felszentelésén, amely a királynő és József jelenlétében folyt le.³⁷ Mindeme aktusok alkalmával Klein bizonyára számos ismeretségre tett szert; valószínűleg a karlócai körökkel való kapcsolatai is ebből az időből származnak.

1773-ban Maiorral együtt Klein is visszatér Balázsfalvára. Folytatja tanári működését: filozófiát, szentírásmagyarázatot és dogmatikát ad elő. Mindvégig hajdani tanára bizalmasa marad: amint később Bobb püspök vádaskodásaival kapcsolatban kifejtette, ez időben elkísérte Maiort szülőföldjén. Középszolnok és Kraszna megyében³⁸ tett vizitációs körútjára is,

³³ Kiszabadulását, bécsi tevékenységét az első román kiadványokkal kapcsolatban, valamint püspökké való kinevezését, amelyet gróf Esterházy Ferenc kancellár vitt keresztül, részletesen ismerteti Klein, *Istoria Românilor*, IV, 275. kk.

³⁴ E rangokra nézve ld. Bianu, Vieti'a 81.

³⁵ Ld. a nagyváradi g. kat. könyvtár 13. sz. kéziratát. Klein ösztöndíjas éveiről vö. még Ist. *Românilor*, IV, 262. kk.

³⁶ Vö. *Acte și fragmente* 126—8.

³⁷ Klein egyik művében „Impărăteasa și împăratul“³⁹ t említ (*Istoria bisericăsească*, 128), de már Bianu helyesen következtetett ebből a trónörökösre, a későbbi II. József-re (Vieti'a 82).

³⁸ Maiort eredetileg Gábornak hívták és Tasnádszarvad községben (Szilágy, akkor Középszolnok megye), papi családból született, vö. Cipariu, *Acte și fragmente* 126. Szülőföldjéhez nagyon ragaszkodott; nemcsak vizitációs körútjai bizonyítják ezt, de a szülőfalujában emelt templom is. Végrendeletében az utóbbiról így emlékezik meg: „Cum ego in Silvania solo quippe natali meo nominanter Tusnad-Szarvad (!)

minden faluban szentbeszédet tartott és sok ortodox románt áttértett a görög katolikus vallásra. Kleinnak ezen, Északerdélyben tett utazásait általában nem szokták figyelemre méltatni, pedig kétségtelen, hogy azok reá, különösen nyelvi szempontból, mély hatást gyakorolhattak. Aligha tévedünk, ha feltesszük, hogy azon északerdélyi és szilágysági tájszavak, amelyeket szótárában találunk (vö. 188. l.), ezzel az utazással állanak kapcsolatban. Nem lehetetlen, hogy éppen Maior, aki, mint láttuk, maga is szótárírássra gondolt, ösztönözte Kleint a népnyelv gondos megfigyelésére. Efféle adatgyűjtést egyébként Klein Balázsfalvának mindenfelől összesereglett diáksága körében is végezhetett; ez azonban még nem értetné meg nála, Délerdély szülöttjénél, bizonyos szilágysági elemek erős kidomborodását.

Ezenkívül azonban más nyomát is találjuk annak, hogy Klein ebben az időben, a 70-es évek derekán, Maior támogatása mellett nyelvi studiumokkal foglalkozott. Mint ismeretes, 1779-ben ismét Bécsbe ment, s ott kiadta nyomtatásban megjelent latinbetűs imádságos könyvét (*Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin*). E könyv jelentette az első tudatos állásfoglalást a magyaros helyesírású román szövegekkel szemben, s egyszersmind a helyesírásban is kifejezésre jutó latinos irány első megnyilatkozása lett. Nem valószínű, hogy e művet Klein közvetlenül megérkezése után már Bécsben írta volna, hanem azt kell feltennünk, hogy annak kéziratát Balázsfalváról készen vitte magával. Ha pedig így van, akkor kétségtelen, hogy Klein etymologizáló, latinoskodó helyesírása lényegében véve már Balázsfalván, Maior támogatása mellett, kialakult. Ezzel pedig a latinos irány gyökerét Bécsből — ahová eddig helyezték — igazi szülőtalajára, Balázsfalvára vezettük vissza. Még tovább is mehetünk. A latinos irány természetszerűleg alapos latin kultúra folyománya, s a helyesírás vissza-latinosítását az vállalhatja a legnagyobb sikerrel, aki latin nyelvi kérdésekben maga is járatos volt. Láttuk, hogy Klein nyelvi érdeklődését eredetileg Maior Gergely keltette fel, ő azonban, mint tudjuk, 1764-ben katedrájától megválni kényszerült. Esméi azonban aligha mentek feledésbe; utóda, Bobb, aki a kolozsvári jezsuitáknál alapos latin műveltséget szerzett, szintén a latin-román nyelvi kapcsolatok elmélyítésének és érvényre juttatásának híve volt, s még inkább az lehetett a Bobb rövid működése után következő grammatica-professzor, Aaron Jakab, aki akkor tért haza Rómából.³⁹ Ha emlékezetünkbe idézzük, milyen érdekes naplót vezetett Aaron római élményeiről — valamennyi erdélyi román pap közül csupán benne volt némi érdeklődés Róma történeti és művészeti szépségei iránt!⁴⁰ —, akkor lehe-

templum satis commodum super corpora majorum meorum inibi requiescentium Deo iuvante posuerim totum e solido, sed per adversas mihi nimium difficultates nondum id plene uti intendebarum perfecerem . . . idcirco eum in finem relinquo ipsi templo aureos Cremnitz centrum viginti" (Cipariu, i. m. 45). Kleinnal való kapcsolataira jellemző Klein egyháztörténetének Maiorra vonatkozó részlete (id. Ciparin: i. m. 125—9).

³⁹ Iorga, *Ist. lit. rom. în sec. XVIII, II.*, 414.

⁴⁰ Naplójáról, erről a jellegzetesen XVIII. sz.-i „*Omniarium*”-ról ld. Gáldi L., *Magyarok és románok*. Budapest, 1944, II, 407—8.

tetlen fel nem tennünk, hogy Maior Gergely úttörő munkája után Aaron tartotta ébren Balázsfalván a latinitásnak azt a termékeny szellemét, amely végül is Klein latinos írásmódjában nyilvánkozott meg.

Klein tehát, nyilván Maior ösztönzésére, ismét Bécsbe került, mintegy azért, hogy ott Ősineival együtt népszerűsítse a balázsfalvi körben kialakult „dákorumán” gondolatokat, amelyeknek a felhajnáló jozefinizmus kedvezni látszott. Már ekkor megnyilatkozik azonban az első unitus tollforgatók szükségszerűen polihisztor-jellege. Hiába tölt be Klein Bécsben elsősorban egyházi és pedagógiai jellegű tisztségeket — 1779-ben a Szent Borbála-kollégium lelkiatyja, 1780-ban „ephemerius”, 1781-ben pedig a kollégium prefektusa —, hiába jelentet meg gyors egymásutánban két egyháztörténeti tanulmányt,⁴¹ működésének igazi lényegét már a nemzeti tudományok művelése alkotja; amint Bianu mondja: „Klein éjjel-nappal megfeszített munkával dolgozott történelmi és nyelvészeti téren”.⁴² E munka eredménye egyrészt a „De origine Daco-Romanorum” című tanulmány, amelyet már az „Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae” első, bécsi kiadásának (1780) előszava említ, másrészt pedig maga az „Elementa”. Klein latinbetűs, etymológikus helyesírású nyelvtana, amely — mint ismeretes — Ősineai átdolgozásában jelent meg. Nagyon valószínű, hogy ennek eredeti fogalmazványa, amely sajnos, nem maradt fenn, szintén 1779 előttről, Balázsfalváról származik, s Bécsben Ősineai csupán bizonyos simításokat végzett rajta. S mivel Ősineainak éppen e bécsi évek (1779—80) jelentik egyik legtermékenyebb anyaggyűjtő korszakát,⁴³ lehetetlen fel nem tennünk, hogy Klein történelmi dokumentációjának⁴⁴ javarésze szintén ebből az időből származik. Klein esetében e bécsi tartózkodás sokoldalú kibasznlása annál bizonyosabb, mert számára sem azelőtt, sem azután nem nyílt ilyen előnyös alkalom könyvtári kutatásokra; Klein ugyanis nem fordult meg sem Kolozsvárt, sem Nagyszombatban vagy Rómában, s Budán is csak élete alkonyán tartózkodott, tehát a könyvtári munka szempontjából vele kapcsolatban számításba sem jönnek mindazon helyek, ahol Ősineai változatos élete során évekig dolgozhatott. Itt vetjük fel mellékesen azt a kérdést, vajjon kutatott-e Klein a 80-as évek végétől kezdve

⁴¹ *Dissertatio canonica de matrimonio*. Vindobonae, 1781; *Dissertatio de jejuniis Graecae orientalis ecclesiae*. Vindobonae, 1782. Az utóbbinak kézírata Balázsfalván van (ms. lat. 12. sz., vö. Manciulea, i. m., 58).

⁴² Bianu, *Victoria* 83.

⁴³ Ismeretes az önéletrajzi elegia idevágó részlete:

Urbe redux annum iubeor remanere Viennae,
 Natalis Socio regne petente Soli.
 Hic Methodum didici. Canones, et Iura per annum,
 Et sum scrutatus plurima Scripta manu.
 Hic mandata typis legi noctuque, diuque,
 Historiam ut Daciam condere rite queam.
 Cornides exacuit stimulis, Benkő, atque Garampi,
 Fautoremque egit quisque patrocinio.

Közölve Orodias. I. 190. Jegyzetek hozzá 205 kk.

⁴⁴ Vö. Gáldi L. *Beiträge zur Geschichte der Siebenbürger Trias*. AECO, VIII, 229 kk.

Gyulafehérvárt, a híres Batthyányi-könyvtárban? Tekintettel gyulafehérvári tartózkodásainak rövid voltára s az 1788-i osztrák-török háború idején uralkodó légkörre, e kérdésre alig adhatunk igenlő feleletet.⁴⁵

A termékeny bécsi évek után 1783-ban Klein ismét Balázsfalván van. Új világot talál a küküllőmenti városkában: nagy pártfogója, Maior, már egy évvel hamarabb, előrehaladott korára hivatkozva, lemondott püspöki székéről, s utódja nem Szaltsvai Sándor, a Szent Borbála-kollégium „ephemerius“-a lett, akit Klein ajánlott, s nem is Darabant, akire a szavazás alkalmával a legtöbb votum esett, hanem a legkevesebb szavazatot nyert, de a bécsi kormány kegyeit élvező Bobb János. Alighanem e választás viharai magyarazzák Bobb éles ellenszenvét a triász mindhárom tagjával szemben. Ehhez persze hozzájárult az a világnézeti ellentét is, amely a Bécsben nevelkedett, jozefinista kultúrájú fiatal papokat a kizárólagosan klerikális neveltetésű s csupán Kolozsvárt és Egerben járt Bobbtól elválasztotta.⁴⁶ Bobb pedagógiai eszményei is egészen mások lehettek, mint a felvilágosultabb Şincsei, aki Bécsben külön tanfolyamon készült erdélyi tanfelügyelői hivatására, s azt, amit a népnevelés céljairól hallott, a lehető legrövidebb időn belül igyekezett meg is valósítani. Az elvi ellentétek tehát, amelyeket emberi gyöngeségek, féltékenységi és hiúsági érzések még jobban kiéleztek, csakhamar kirobbantak az újításra vágyó fiatalok s a náluk csak néhány évvel idősebb, de lélekben koránál sokkal maradibb püspök között.⁴⁷ Şincsei és Maior ezért vált ki a szerzetesi rend kötelékéből, Kleinnek azonban Bobb gáncsoskodása miatt ez sem sikerült.

Klein írói fejlődésének ebben a korszakában működését mindinkább egyházi térre korlátozza; ösztönzést merít Balázsfalvának a XVIII. század 60-as éveitől kezdve fellendülő könyvkiadói tevékenységéből, mert azt reméli, hogy lassanként egyéb általa fordított és átdolgozott művek is napvilágot láthatnak. Húsz éven át ő marad Balázsfalva legtermékenyebb

⁴⁵ Klein Balázsfalván őrzött kéziratai közül ebből az időszakból származik Nagy Szt. Vazul műveinek fordítása (1780. 17. sz.), Baumeister Logikájának román átdolgozása (1781. 119—120. sz.), Claude Fleury egyháztörténetének fordítása (1782—3. 122—125. sz.), stb. 1782 ápr. 2-án Klein Dragoş Mózes nagyváradi püspöknek a következőképpen számol be fordítói munkásságáról: „Ego hic (tehát Bécsben) existens aliquos libros in lingua Valachica conscripsi, ut etiam populus noster aliquando erudiat, sunt autem majoris notae sequentes: Theologiae tractatus de revelatione, De Trinitate, Instructio poenitentis, Dissertatio de matrimonio, Ius naturae et Ethica, Logica, Historia schismatis Graecorum, et Conéiliu Florentini, S. Ioannis Damasceni Historiam (!), Barlaam et Iosop hat et de orthodoxa fide, Belisarius, Thomae a Kempis, S. Dorothei doctrinas, Aritmetica et plures alii libri sunt“ (közli Radu, *Doi luceferi* 35—6). Ld. még Şincsei életrajzi jegyzetét (Orodias I, 208).

⁴⁶ Szefintünk feltétlenül figyelemreméltó az a körülmény, hogy Bobb sohasem tartózkodott hosszabb ideig Bécsben; 1777-ben mindössze négy napot töltött vendégként a Pazmaneumban, amikor Pozsonyból kirándulást tett a császárvárosba (ld. önéletrajzát: Cipariu, *Acte și fragmente*, 21—31).

⁴⁷ Aligha ítélik meg helyesen az ellentétet Bianu (Vieta 86) és Papiu—Ilarianu. Şincsei életrajzírója (Şincsei 18), amikor egybehangzóan ezt írják: „pre când acestu-a cerea a viri in beserica română innovaţiuni latine, ei apperau cu insufletire vechiele datine alle beserice orientali“. Az összeütközések okairól ld. még A. Densuşianu, *Cauzele persecuţiunilor lui S. Micul, Gh. Şincsei și P. Maior. Revistă critică-literară*, II (1894), 145—161 és Z. Pâclişanu, *Un vechiu proces literar. Relaţiile lui I. Bob eu S. Klein, Gh. Şincsei și P. Maior. Rev. Fund. Reg. II* (1935), 7. 87—121.

Gyulafehérvárt, a híres Batthyányi-könyvtárban? Tekintettel gyulafehérvári tartózkodásainak rövid voltára s az 1788-i osztrák-török háború idején uralkodó légkörre, e kérdésre alig adhatunk igenlő feleletet.⁴⁵

A termékeny bécsi évek után 1783-ban Klein ismét Balázsfalván van. Új világot talál a küüllőmenti városkában: nagy pártfogója, Maior, már egy évvel hamarabb, előrehaladott korára hivatkozva, lemondott püspöki székéről, s utódja nem Szaltsvai Sándor, a Szent Borbála-kollégium „ephemerius“-a lett, akit Klein ajánlott, s nem is Darabant, akire a szavazás alkalmával a legtöbb votum esett, hanem a legkevesebb szavazatot nyert, de a bécsi kormány kegyeit élvező Bobb János. Alighanem e választás viharai magyarázzák Bobb éles ellenszenvét a triász mindhárom tagjával szemben. Ehhez persze hozzájárult az a világnézeti ellentét is, amely a Bécsben nevelkedett, jozefinista kultúrájú fiatal papokat a kizárólagosan klerikális neveltetésű s csupán Kolozsvárt és Egerben járt Bobbtól elválasztotta.⁴⁶ Bobb pedagógiai eszményei is egészen mások lehettek, mint a felvilágosultabb Šincaiéi, aki Bécsben külön tanfolyamon készült erdélyi tanfelügyelői hivatására, s azt, amit a népnevelés céljairól hallott, a lehető legrövidebb időn belül igyekezett meg is valósítani. Az elvi ellentétek tehát, amelyeket emberi gyöngeségek, féltékenységi és hiúsági érzések még jobban kiéleztek, csakhamar kirobbantak az újításra vágyó fiatalok s a náluk csak néhány évvel idősebb, de lélekben koránál sokkal maradibb püspök között.⁴⁷ Šincai és Maior ezért vált ki a szerzetesi rend kötelékéből, Kleinnek azonban Bobb gáncoskodása miatt ez sem sikerült.

Klein írói fejlődésének ebben a korszakában működését mindinkább egyházi térre korlátozza; ösztönzést merít Balázsfalvának a XVIII. század 60-as éveitől kezdve fellendülő könyvkiadói tevékenységéből, mert azt reméli, hogy lassanként egyéb általa fordított és átdolgozott művek is napvilágot láthatnak. Húsz éven át ő marad Balázsfalva legtermékenyebb

⁴⁵ Klein Balázsfalván őrzött kéziratai közül ebből az időszakból származik Nagy Szt. Vazul műveinek fordítása (1780. 17. sz.), Baumeister Logikájának román átdolgozása (1781. 119—120. sz.), Claude Fleury egyháztörténetének fordítása (1782—3. 122—125. sz.), stb. 1782 ápr. 2-án Klein Dragoș Mőzes nagyvárad püspöknek a következőképen számol be fordítói munkásságáról: „Ego hic (tehát Bécsben) existens aliquos libros in lingua Valachica conscripsi, ut etiam populus noster aliquando erudiat, sunt autem majoris notae sequentes: Theologiae tractatus de revelatione, De Trinitate, Instructio poenitentis, Dissertatio de matrimonio, Ius naturae et Ethica, Logica, Historia schismatis Graecorum, et Conēiliū Florentini, S. Ioannis Damasceni Historiam (1), Barlaam et Iosopha et de orthodoxa fide, Belisarius, Thomae a Kempis, S. Dorothei doctrinas, Arithmetica et plures alii libri sunt“ (közli Radu, *Doi luceferi* 35—6). Ld. még Šincai életrajzi jegyzetét (Orodias I, 208).

⁴⁶ Szefintünk feltétlenül figyelemreméltó az a körülmény, hogy Bobb sohasem tartózkodott hosszabb ideig Bécsben; 1777-ben mindössze négy napot töltött vendégként a Pazmaneumban, amikor Pozsonyból kirándulást tett a császárvárosba (ld. életrajzáit: Cipariu, *Acte și fragmente*, 21—31).

⁴⁷ Aligha ítélik meg helyesen az ellentétet Bianu (Victo'a 86) és Papiu-Harjano, Šincai életrajzírója (Šincai 18), amikor egybehangzóan ezt írják: „pre când accepta cerea a viri in besăria română inovațiunii latine, ei apperau cu insufletire vecheșe datine alle besăriei orientali“. Az összeütközések okairól ld. még A. Demascianu, *Cauzele persecuțiunilor lui S. Micul, Gh. Šincai și P. Maior. Revistă critică-literară*, II (1894), 145—161 és Z. Păclisanu, *Un vechiu proces literar. Relațiile lui I. Bobb cu S. Klein, Gh. Šincai și P. Maior. Rev. Fund. Reg. II* (1935), 7. 87—121.

fordítója.⁴⁸ Csalódásai s a feljebbvalói részéről tanusított közömbösség azonban mindinkább elkészerítik; ez időben kezd Klein hosszabb-rövidebb ideig Nagyszebenben tartózkodni — mint később Bobb mondja: „in partibus non unitis diversabatur“ — s alább látni fogjuk, hogy e szebeni kapcsolatok nem múltak el nyom nélkül. Klein ekkortájt annyira vonzódik Szebenhez, hogy szeretne ott görög-katolikus plébános lenni, Bobb azonban ezt is megakadályozza. S mikor Klein bibliafordítása számára Balázsfalva és más unitus központok nem tudnak elegendő előfizetőt biztosítani, akkor is a szebeni ortodoxok püspökéhez, Adamovici Geraszimhoz fordul támogatásért.⁴⁹

Klein azonban ez időtájt más erdélyi vidékekkel is kapcsolatba kerül. 1788-ban, II. József török háborúja idején Gyulafehérvár hadikórházához rendelik ki, s röviddel utóbb Nagyváradon látjuk, ahol Darabant püspök mellett kedvezőbb légkört talál s némi csöndes munkára is alkalma nyílik.⁵⁰ Nyugtalan természetének azonban nincs és nem is lehet maradása; 1790-ben már Nagyszebenben van, ahol Fleury egyháztörténetének Bécsben kezdett fordítását fejezi be.

Klein mind szélesebb körű kapcsolatai természetesen egyre jobban felkeltik Bobb féltékenységét, aki most már kísérletet tesz abban az irányban, hogy Kleint szorosabb szálakkal fűzze Balázsfalvához. 1791-ben létre is jön az az egység, amelynek értelmében Klein bibliafordítását 600 forintért a balázsfalvi szeminárium nyomdájának engedi át. Ezen időponttól kezdve Klein a műve kiadásával kapcsolatos munkák elvégzése céljából többnyire Balázsfalván tartózkodik, de Bobbal való viszonya távolról sem zavartalan. Hiába ír Klein Bobbról alázatos és dicséretes hangú előszót bibliafordítása elé, a féltékeny és hiú püspök nem szenvedheti, hogy Klein előszavaiban más pártfogóinak érdemeiről őszintebben és több melegséggel nyilatkozik. Csak olaj a tűzre az a körülmény, hogy 1794-ben Klein Schanza Venceszláv „Theologia moralis“-át fordítja le s az előszót a váradi püspökhöz, Darabanthoz intézi, aki e studiumot először adta elő Erdély román papnövédekének. Bobb ebben sérelmet lát Balázsfalva tekintélye szempontjából, s végül is Kleintől olyan előszót csikar ki, amely hideg udvariassági frázisokkal — ismét Bobb érdemeit magasztalja. Még sértőbbnek véli Bobb Klein eljárását akkor, amikor egyháztörténetét a karlócai ortodox érseknek ajánlja, akit bizonyára bécsi összeköttetései révén ismert meg. Ebben az esetben azután Bobb addig fondorkodik, amíg sikerül neki Klein munkájának kiadását teljességgel meggátolnia. De a bosszúálló püspöknek ez sem elég: Bastasich Jozafátnak, a Szent Borbála-kollégium prefektusának 1784-ből való levélbeli feljelentése alapján⁵¹ Kleint most

⁴⁸ Ezidőtájt fordított és átdolgozott egyházi műveinek jegyzékét ld. Pascunál, i. m. 108 kk. Balázsfalvi kéziratairól Manciulea, i. m. 50 kk. — 1783-ban kezd meg az Őszövetség egyes könyveinek fordítását (Cartea Facerii, 74. sz.).

⁴⁹ Vö. Cultura Creștină, VIII, 99.

⁵⁰ Ekkor fordítja a Canoanele Sfintelor Săboară című munkát s egynemely egyházatyák írásait (Pascu, i. m. 109—111).

⁵¹ Vö. Bianu, Viet'a 90. A feljelentést kiadta Z. Păclișanu, Contribuții la biografia lui S. Micu—Klein. Libertatea, 1934, 233.

egyszerre azzal vádolja meg, hogy túlságosan szívélyes viszonyban áll az ortodoxokkal, sőt egyenesen azt fogja rá, hogy szebeni ortodox püspök akar lenni. Klein e vádaskodásokra a tiszta lelkiismeret nyugalmával válaszol, azt hangoztatván, hogy az ortodoxokkal azért érintkezik, mert a schizmatikusokat szeretné eltávolítani a szerb befolyástól és az unitusokhoz egyre közelebb hozni. Hivatkozik Közép-Szolnok és Kraszna megyében végzett térítőkörútjának eredményeire is és általában szellemes érveléssel domborítja ki a katolikus egyháznak tett szolgálatait.⁵²

Bobb kicsinyessége azonban lassanként mégis megtöri Klein egyházi jellegű tevékenységének lendületét. A század utolsó éveiben készül még ugyan egy-két vallásos jellegű fordítása,⁵³ azonban az öregedő Klein mindinkább visszahajlik ifjúsága filológiai ábrándjaihoz, amelyek felé talán a budai Egyetemi Nyomdában 1797-től meginduló román könyvkiadás is irányítja.⁵⁴ 1799-ben „Loghica“-ja már Budán jelent meg. A kilencvenes évek derekától kezdve kétségtelenül szótárain is dolgozik, s végre 1801 március 10-én elkészül a román-latin rész. Valószínű azonban, hogy ekkor készen volt már a Páriz-Pápai nyomán mindenestre könnyebben kidolgozható latin-román rész is.⁵⁵ Darabant, régi pártfogója sem feledkezett meg róla, s már ez évtől gondolt arra, hogy — mint egykor Maior Gergely Bécsben — úgy most Klein legyen Budán a román könyvek cenzora és korrektora.⁵⁶ E terv azonban nehezen valósult meg, s ezért Klein szebeni kapcsolatait is egyelőre melegen ápolta; 1802-ben egyik művét szintén Szebenben, Bart János nyomdájában szerette volna megjelentetni.⁵⁷

Végre 1804 végén, vagy 1805 legelején Šincsei támogatásával és Darabant újabb ajánlása révén Klein mégis elnyerte a budai nyomda cenzori tisztét.⁵⁸ Mintha érezte volna azonban, hogy nem sok ideje van már hátra, művei kiadását mindinkább szorgalmazta, megjelentette az „Elementa“ II. kiadását, előfizetőkkel tárgyalt, szótára kelendősége érdekében

⁵² Klein válaszának latin szövegét közölte Moldovan (Archivu, 719—720. 736—7), román fordításban Pascu, i. m. 133 kk.

⁵³ E korból való Fleury egyháztörténetének folytatása (a XI. könyv végén: anno 1799 die 15 Junii Balasfalvae, Pascu, i. m. 110), egy Kempis-fordítás, amelynek első fogalmazványa 1782-ből származik (vö. Gáldi L., AECO. VIII, 252 kk.), Arany-szájú Szt. János szentírásmagyarázata (155. sz. kézirat Nagyváradon), Nagy Szt. Vazul levelei (179. sz. kézirat ugyanott), stb.

⁵⁴ A kézirat sokkal régebbi; Klein Baumeister művét még első bécsi tartózkodása idején fordította le, vö. 39a j.

⁵⁵ Ennek anyagát és a címszavak sorrendjét ugyanis Klein szinte kizárólagosan Páriz-Pápai szótárából merítette, vö. Göbl, Szót. 26 kk. Feltehető azonban, hogy, mint a román-latin résznek, úgy a latin-román résznek is több kidolgozása volt.

⁵⁶ Klein azonban 1800-ban még semmi hivatalos felszólítást nem kapott; mint Cornelinak írja, „de meo Budam ascensu nihil scio, exspecto et ego aliquid scire“ (Radu, Doi luceferi 41).

⁵⁷ Ugyancsak Szebenben jelent meg, Bart nyomdájában Klein „Legile firei, Ithică și Politică, sau Filosofii cea lucrătoare“ (1800) c. műve, valamint „Acathist“ című imakönyve (1801). Az utóbbi helyesírástörténeti szempontból nagy jelentőséggel bír (vö. 32. l.). A megjelenésre szánt munka: „Statuta sau Legile scaenelor săsești din Ardeal“ (184. sz. nagyváradi kézirat).

⁵⁸ Corneli 1805 február 4-én üdvözli Kleint budai állása elnyerése alkalmából, vö. Radu, Doi luceferi 42.

különböző engedményeket tett,⁵⁹ s végre 1806 elején eljutott odáig, hogy kiadhatta szótára előfizetési felhívását.⁶⁰ 1806 március 14-én küldte el egyik nagyváradi pártfogójának, a szótárt is szerkesztő Corneli kanonoknak.⁶¹ Mindenfélől lelkes biztatást kapott,⁶² azonban a szótár kiadására mégsem kerülhetett sor: 1806 május 13-án Klein meghalt Budán, Şincei karjaiban.⁶³ Két nappal később az egyik tabáni templom kriptájában temették el.⁶⁴

3. Molnar János életrajza. Lássuk mármost, mit tudunk a szótár másik munkatársáról, Molnar (Molnár) Jánosról. Az ő életrajza talán még a Kleinénál is kevésbé ismert. Lupaş összefoglalta ugyan élete legfontosabb mozzanatait⁶⁵ és orvostörténeti szempontból többször írt róla V. Bologa,⁶⁶ azonban filológiai működése máig sincs feldolgozva, s általában nem látjuk még egyéniségét a maga színes, polihisztori sokoldalúságában. Rövid életrajzi vázlatot közöl róla Iorga és Pascu is,⁶⁷ azonban a részletkutató ezen sem viszik előbbre. Alábbi összefoglalásunk ezúttal természetesen ugyanazt a célt szolgálja, mint fentebb Klein életrajza: bizonyos támpontokat szeretnénk nyújtani szótárunk adatainak értelmezéséhez.

Molnar János szintén Cód (Sad) faluban született, mint Klein, de négy évvel később, 1749-ben. Családi neve eredetileg *Piuaru* volt, s atyja, Piuaru János (más néven „Popa Tunsu”)⁶⁸ a község ortodox lelkésze. „Popa

⁵⁹ Szentbeszédei (Conciones) kiadásának tervét Corneli elég hűvösen fogadta, vö. Radu, i. m. 44. Klein szótárainak kedvezőbb visszhangja volt; igaz viszont, hogy a temesvári iskolák igazgatójának kérésére hajlandó volt a román szavakat cirill betűvel is közölni (u. o. 47). Figyelemreméltó, hogy Klein előfizetőket csak Erdélyből, Arad- és Szatmármegyéből, Maramarosból és Bukovinából várt; a többi románlakta vidék szóba sem került.

⁶⁰ Ld. az 1—2. sz. fényképhaszont.

⁶¹ „Mitto etiam nuntium et formulare Dictionarii imprimendi”, írja ekkor Cornelinek (Radu, i. m. 57).

⁶² Már 1805 július 26-án ezt írja Cornelinak: „Quoad Lexicon, quod idioma Valachicum utrisque apponatur characteribus, multum etiam hic nonnulli gratulantur” (Radu, i. m. 50). Az előfizetéseket egyik lelkes terjesztője Angyal György, zalatnai plébános volt; nem egy előfizető feltétlenül magyar, mint Türi Miklós, Hápertonai Miklós, stb. Figyelemreméltó, hogy még Sabbas Remetey, zalatnai „nocturnus vigil” is előfizetett (Radu, i. m. 58).

⁶³ Şincainak Klein halálára vonatkozó levelét kiadta I. Ardeleanu, Unirea, XI, 2. sz. Innen idézi Iorga, Ist. lit. rom.² 181—2.

⁶⁴ Bianu szerint a tabáni szerb templom kriptájában pihen, Veress E. viszont a tabáni rom. kat. templom képét közölte a Boabe de Grâu-ban (III, 598) a következő felírással: „Biserica romano-catolică din Buda (în cripta căreia zace Samuil Clain).”

⁶⁵ I. Lupaş, Doctorul Ioan Piuaru—Molnar. Vieţa şi opera lui. Acad. Rom. MSI. III. sor. XXI, 653 kk.

⁶⁶ V. Bologa, Contribuţiuni la istoria medicinei din Ardeal. Cluj, 1927. 24 kk., további bibliográfiával. Ld. még u. az, Terminologia medicală românească a doctorului Ioan Piuaru (Molnar von Müllersheim). DR. IV, 383—92. További újabb bibliográfia: Revue de Transylvanie III (1937), 302—3.

⁶⁷ Iorga, Ist. lit. rom. în sec. XVIII. II, 286—90; Ist lit. rom. III/1,² 290—4; Pascu, i. m. 281—5.

⁶⁸ Mint a görög-keleti egyház lelkes híve, a bukaresti metropolitával szenteltette fel magát, s ezért Aaron Péter Pál — Klein első pártfogója — haja levágására ítélte. Azóta ragadt rá a *Popa Tunsu*-név; vö. A. Bunea, Episcopii P. P. Aron şi Dionisie Novacovici. Blaj, 1902. 183. Lupaş, i. m. 3. Téved tehát Iorga (i. m.² 290) és Pascu (i. m. 282), amikor Popa Tunsu-t Molnar János testvérének vélik. E tévedés forrása P. Maior egyháztörténete (Istoria Bis. Românilor, 111), azonban Iorga legalább

Tunsu“ 1760 táján az erdélyi ortodoxia egyik vezéralakja volt; mikor azonban felekezete tagjait 1760 július 17-ére Fráta községbe gyűlésre hívta össze, letartóztatták, s különböző bántalmazások után Bécsbe küldték. Fia viszont, aki ekkor már 12. évében járt, csakhamar felkeltette báró Bruckenthal Sámuelnek, Erdély kormányzójának érdeklődését, aki előbb Nagyenyeden,⁶⁹ majd a kolozsvári jezsuitáknál taníttatta, s végül Bécsbe küldötte, ahol Molnar valamennyi erdélyi román közül elsőnek szerzett orvosi oklevelet.

Tanulmányai elvégzése után Molnar Jánost ismét Magyarországon találjuk. Kezdetben a bánsági román határőrezred orvosa, azonban — amennyire hivatása megengedi — érdeklődik a népnevelés kérdései iránt, sőt Lupaş szerint tanítóként is működik. 1777-ben Erdély szemorvosának nevezik ki; amint később nyelvtana címlapján olvashatjuk, „königl. Landes Augen Arzt im Grossfürstenthum Siebenbürgen“. 1781-ben szülőföldje városi központjában, Nagyszebenben telepszik le, s két év múlva egy száz özvegyasszonyt vesz feleségül. Ez időben azonban nemcsak száz kapcsolatait fúzi egyre szorosabbra, hanem a magyar tudományos életbe is bekapcsolódik: első ránkmaradt tudományos közleményei a pozsonyi Magyar Könyvházban m a g y a r u l jelennek meg és a moldvai csángó-magyarokra vonatkoznak.⁷⁰

Molnar ebben az időben is élvezi Bruckenthal legteljesebb bizalmát; a román iskolaügyben benyújtott memoranduma (1782 június 14)⁷¹ valószínűleg hozzájárult Şincai iskolapolitikájának eredményeihez, s 1784-ben a kormányzó az Erdélyi Érchegységbe küldi, hogy emberbaráti jóságával és tapintatával megnyugtassa a felizgatott kedélyeket.⁷⁰ Molnar egyébként

kétéltetett annak a lehetőségében, vajjon valóban mindkét testvért Jánosnak hívták-e. „Tot Ioan?“ kérdezi az id. lap egyik jegyzetében. A félreértést Pascu egyáltalában nem vette észre.

⁶⁹ Molnar nagyenyedi tanulmányainak nyomára Tóth Zoltán talált rá, az Erdélyi Kancellária 296: 1768sz. iratesomójában: „Juvenem praesentium exhibitorem Ioannem Molnar, natione Valachum, Religioni (!), ritui Graeco adhaerentem, aut, ut vocitari assolent, Schismaticum, in Reform. Illustr. Tran[silva]norum Collegio ad oppidum Nagy Enyed, Incl. Co[m]it[at]ui Alb. infer. ingremiatum, posito, *litteris humanioribus, elapsis quinque annorum spatiis seduto incumbentem, ac jam classis Poeticae cultorem satis strenuum, probum, bene moratum, sed tantisper à Musis Enyedensibus abesse cupientem, de meliori notâ, litteris his commendatiis munitum voluit.* N. Enyed 29a Februarii 1768. Iosephius Lénárt Publ. Poetarum Praeceptor mp.“

⁷⁰ Előbb P. Patai Györgynek (helyesen: Andrásnak) leveleit adja ki (Magyar Könyv-ház, III—1783, 73—8), majd Orosz Zsigmond (u. o. 284—91) és Zeöld Péter feljegyzését (u. o. 414—28). Zeöld kéziratát Molnar Engel szerint Praytól kapta (Geschichte der Moldau und der Walachey. Halle, 1804. I, 44), lehetséges azonban, hogy Molnar figyelmét a csángó kérdésre A. Wolf, szintén Szebenben élő száz orvos terelte, aki később Moldváról szóló tanulmányában a csángókról is megemlékezett (vö. Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Hermannstadt, 1805. I—II; különösen fontos I, 165—8). Molnar János ezirányú tudományos tevékenységét elismerőleg értékelte Mikecs László: Csángók, Budapest, é. n. 184, 204—5, 289, 337—8, 344, 358, 372.

⁷¹ Kiadta I. Lupaş, Anat. Acad. Rom. MSI. XXXVII (1915). 657—8. Vö. még A. Veress, AIN. III (1924—5), 569.

⁷² Vö. N. Densusianu, Revoluția lui Horia în Transilvania și Ungaria. Buc. 1884, 268 lk. E tartózkodás azonban — amint a közölt iratokból kitűnik — úgy látszik, csak néhány napig tartott. Vö. még Erd. Kan. 14. 704: 1784 (Tóth Z.).

ekkor már nagyhírű szemorvos, akinek neve túlszárnnyal Erdély határait; 1785-ben egy francia származású osztrák tábornok, Peter de Gourcy Bécsbe hívja, hogy hályogát megoperáltassa vele.⁷³ Nemességet azonban ekkor még hiába kér; ezirányú kérése csak hét év múlva teljesítetik. Ekkor viszont Molnar már a kolozsvári főiskola (Lycaenum Regium Academicum) szemész-professzora; 1791-ben megtartotta latin nyelvű megnyitó előadását is.⁷⁴

Orvosi működése mellett Molnar népe művelődésbeli és gazdasági fejlődésének is hű öre maradt; ezért áll szoros kapcsolatban Bruckenthal utódjával, báró Bánffy Györggyel is, akinek 1788-ban megjelent nyelvtanát ajánlja.⁷⁵ Molnarnak azonban nem ez az első román tárgyú munkája: már 1785-ben megjelent Bécsben, Bruckenthalnak ajánlva, méhtenyésztési traktátusa,⁷⁶ amelyet azután román ujságalapítási és tudós társasági tervek,⁷⁷ a *Supplex Libellus* kiadása, egy névtelenül megjelent Retorika (1799), és Millot világtörténetének román fordítása követnek.⁷⁸ Mindez Molnar emberbaráti tevékenységének egyenes megnyilatkozása; szabadkőműves létére⁷⁹ — egyébként Bruckenthal és Bánffy is az volt — egész eszmevilága filantropikus munkára ösztönözte. Ezen program egyik ága volt havaselvi kiadványok bőkezű támogatása is; Molnar élete utolsó éveiben,⁸⁰ különösen József argeși püspök kiadványait segítette megjelenéshez.

Molnar filológiai működését természetesen ezen sokirányú, évszázadok mulasztásait pótolni akaró buzgalom megnyilatkozásának kell felfognunk. Kétségtelen, hogy Molnar nyelvi problémák iránt Klein és Şincai kezdemé-

⁷³ Gróf Pálffy Károly erre vonatkozó levelét közölte I. Lupaş, AIIN III, 567.

⁷⁴ *Paraenesis ad auditores chyrurgiae*. Claudiopolo, 1793. Typis Martini Hochmeister. Vö. még Veress, i. m. 570—1.

⁷⁵ *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, 1788. Második kiadása 1810-ben ugyanott, a harmadik 1823-ban, Molnar 1815-ben bekövetkezett halála után nyolc évvel jelent meg.

⁷⁶ *Economia stupilor*. Viena, 1785. Átdolgozott kiadása 1808-ban Szebenben jelent meg „*Povățuire cu praxis cătră sporirea stupilor*” címen. Az első kiadásról vö. I. Vicoveanu, *Inceputul apiculturii teoretice la Români*. Făt-Frumos, VI (1931), 131—4.

⁷⁷ Molnar lapkiadói terveiről ld. Jakab Elek, *Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig* (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. k. 9. sz.). Budapest, 1882, 27. — A „*Soșietate filosofoască a neamului rumânesc în mare printipatul Ardealului*” által 1795-ben, P. Bart szebeni nyomdájában kiadott „*Insciintiare*”-t újra közölte Papiu-Ilarianu, Şincai, 83—6. Molnar akadémiai törekvéseiben kétség-telenül Aranka György követője, aki tudós társaságát egy évvel hamarabb, 1794-ben alapította.

⁷⁸ *Repraesentatio et humillimae preces Universae in Transilvania Valachicae Nationis. Martio 1791*. Jassy; Lupaş szerint (i. m. 9) Pesten adták ki. *Retorica*. Buda, 1799; *Istorie Universală*. Buda, 1800.

⁷⁹ Vö. I. Chendi, *Inceputurile ziaristiceii noastre*. Orăştie, 1900, 13—15. Molnar 1781-ben lépett be a Szent-András páholyba, amelyben a gubernium több tagja volt, így Jósika Antal, báró Bánffy Farkas, gróf Kemény Farkas, gróf Bethlen Sándor, stb. Ld. még Archiv f. siebenb. Landesk. N. F. XIII, 74.

⁸⁰ 1804—5-ben Budán jelent meg, Molnar támogatásával, egy 12 kötetes Mineiu (röla Şincai: *Epistola ad Lipszky*, 1804, 6); 1811-ben pedig ugyanott látott napvilágot József püspök *Octoih*-ja. Molnar ajándékozta a Széchenyi-könyvtárnak a Szászvárosi Öszövétség (1582) szép példányát. Halálának időpontja: 1815 márc. 16 (AIIN. I [1922], 342).

nyezése nyomán kezdett érdeklődni, azonban a reformok terén — részben Sulzer Kleinra vonatkozó kemény kritikájának hatása alatt⁸¹ — sokkal óvatosabb, körültekintőbb volt. Természettudományos iskolázottságának és szabadelvű gondolkodásának megfelelően elítél minden beleavatkozást a nyelv természetes fejlődésébe. Nem alakítani, hanem megfigyelni kíván s egyszersmind arra törekszik, hogy a megfigyelt jelenségeket részletes és pontos leírásba foglalja, mindennemű történeti kipillantás szigorú kirekesztésével. Mint nyelvtana előszavában írja, „aller historischen tieferen etymologischen Untersuchungen mußte er (t. i. a szerző) sich enthalten, weil sie durch seinen Plan ausgeschlossen würden. Diese schienen ihm vielmehr in eine ausführliche, gelehrte Sprachlehre zu gehören, als in einen Versuch einer populären Einleitung, deren ganzes Verdienst in Vollständigkeit und Richtigkeit der Regeln... besteht“. Molnar tehát — Kleinék naív historizmusával szemben — a tiszta synchronikus nyelvszemlélet képviselője, akinek legfőbb vágya az, hogy a nyelvi rendszert jelen formájának sokoldalúságában ragadja meg és írja le.

Az „Elementa“-val kapcsolatban Molnar világosan érezte azokat a hiányokat, amelyeket később Corneli, a mű második kiadásának idején, a következőkép vetett Őnci szemére: „Gentilibus nostris hujatibus (qui rem aestimare haud sciunt) dicunt se talibus Grammaticis non indigere, Extranei vero, qui ope illam linguam daco-romanam eondiscere cuperent, eas esse valde breves adserunt...“⁸² Nyelvtana első kiadása, udvarias formában bár, ugyanezen véleményt nyilvánítja: „Die bisher bekannten Arbeiten und Nachrichten verschiedener Gelehrten sind zur Erlernung der Sprache theils nicht vollständig, theils nicht faßlich genug, außer die „Elementa linguae Daco-Romanae“, diese in der That sehäßbare (!) Arbeit der Herren P. Klein und Sinkay, ist auch in der Rücksicht, walachische Wörter aus lateinischen abzuleiten, vollständiger.“⁸³ Molnar tehát minél nagyobb teljességre, több szövegpélda közlésére törekedett és németes hangjelölésű, latinbetűs átírást is alkalmazott a hagyományos cirill betűkkel párhuzamosan. Mindez oly messze esik az „Elementa“ célkitűzéseitől, hogy aligha lehet igaza Őncinak,⁸⁴ s az ő nyomán Iorgának és Pascunak,⁸⁵ akik a „Deutseh-walachische Sprachlehre“-ben egyszerűen az „Elementa“-átdolgozását látják. Hol van az „Elementa“ keresett latinoskodásától Molnar nyelvtanának hiteles népi szavakban dúskáló s a kor magyar jövevényszavaival is sűrűn élő, természetes nyelvhasználata?

⁸¹ Geschichte des transalpinischen Daciens. Wien, 1781, II, 154—7., Sulzerre Molnar nyelvtana előszavában kifejezetten hivatkozott, Sulzer viszont közölte Molnar-nak Mária Terézia halálára írt, „klopstocki lendületű“ ódáját (III, 31 kk.). E versről vö. A. Veress, Rev. Ist. Rom. II (1932), 299—300.

⁸² Corneli 1805 okt. 22-ről kelt levelét idézi Radu, Doi luceferi 69.

⁸³ Sprachlehre, 1788. Vorrede.

⁸⁴ „Post octennium, anno videlicet 1788. eandem noftram Grammaticam recensens atque locupletans Cl. D. Joannes Molnar de Müllersheim linguis germanica, & Valachica Viennae typis edi curavit.“ Elementa, 1805. Praefatio ad Lectorem.

⁸⁵ Iorga, i. m.¹ 289 és i. m.² 293; Pascu, i. m. 283 („o nouă ediție a Gramaticii lui Clain-Őnci!“).

4. Klein és Molnar együttműködése. Talán feltűnőnek látszik, hogy mindeddig nem érintettük Klein és Molnar személyes kapcsolatait. E tartózkodás oka természetes; gondosan megválogatott forrásanyagon alapuló életrajzi vázlatot igyekeztünk adni, s lehetőleg tartózkodtunk az adatokkal nem bizonyítható feltevésektől. Már pedig sem Klein életrajzi anyagában nem igen esik szó Molnarról,⁸⁶ sem Molnar életrajzában nem történik utalás Kleinnal való kapcsolataira.

E hiányt kétségtelenül csakis a részletkutatások elégtelenségével lehet magyaráznunk, hiszen — szótárunk keletkezésétől eltekintve is — lehetetlen feltennünk, hogy Molnar és Klein gyermekkoruktól kezdve ne ismerték volna egymást, s időnként ne léptek volna egymással személyes érintkezésbe közös céljaik érdekében. Találkozhattak Bécsben, a 60-as évek vége felé, amikor mindketten a császárvárosban végezték tanulmányaikat, s lehettek közöttük személyes kapcsolatok a 70-es évek vége felé is, amikor Molnar már Magyarországon működött. Valószínű azonban, hogy együttműködésük igazi kezdetei a 80-as évek első felére nyúlnak vissza. Ezekben az években telepedett meg Molnar Szebenben, ahová ugyanakkor Kleinnak is valósággal menekülnie kellett Bobb hatalmaskodása elől. Ha meggondoljuk, mily kevés tollforgató román volt még abban az időben, kizártnak kell tartanunk, hogy Klein ekkor ne lépett volna szoros kapcsolatba a legtanultabb szebeni románnal, szülőfaluja egyik dicsőségével. Véleményem szerint ezen barátság és együttműködés jele Molnarnak éppen ezután megjelenő nyelvtana is. Úgy látszik, a két barát egymásra kölcsönösen kedvező hatást gyakorolt: Molnar átvette Kleinnak nyelvi problémák iránt való élénk érdeklődését, Klein viszont — Molnar józanabb elveinek hatása alatt — mindinkább távolodni kezdett a túlzottan történeti-etymologikus helyesírástól, valamint a mesterkéltnéologizmusok felé hajló papirosnyelvtől és figyelmét a népnyelv gazdagsága felé fordította. Ha meggondoljuk, hogy röviddel utóbb éppen Molnar adja ki a mindkét román püspök, Adamovici és Bobb részéről egyaránt aláírt *Supplex Libellus*, akkor az unitus Klein és az ortodox Molnar együttműködése egyszerre úgy tűnik fel, mint az 1790 táján egymásra találó két erdélyi román tábor kulturális összefogásának egyik jellegzetes láncszeme.

Az is bizonyos, hogy az egykor Maior Gergely részéről kezdeményezett szótárírási terveket Molnar sem hágyta feledésbe menni. Nyelvtana első kiadásának előszavában ezt olvassuk: „Bei dem gänzlichen Mangel eines Wörterbuchs wäre die Sprachlehre von keinem großen Nutzen, wenn sie nicht einigermaßen die Stelle eines Wörterbuchs mit verträte. Deswegen wird man auch den Anhängen, die eigentlich zur Sprachlehre nicht gehörten, gerne ihre Stelle vergönnen, so lange, bis ein walachisches Lexicon und Lesebuch sie entbehrlich machet.“⁸⁷

Molnar is szükségét érezte tehát annak, hogy a román nyelv szótára végre megírassék. E kívánságban találkozott az erdélyi triász tagjainak

⁸⁶ Egyetlen említésről ld. fentebb, 5. l., 12. j.

⁸⁷ Sprachlehre. 1788. Vorrede.

szándékával és elsősorban Klein törekvéseivel, akit „ad hoc dictionarium conscribendum unice amor culturae, et eruditionis gentis... movit”.⁸⁸ Klein valóságos nemzeti szégyennek érezte, hogy a románoknak nincs szótáruk, „quo nulla natio, nisi nostra, et zingarica carebat”.⁸⁹ Mivel pedig maga nem tudta ama négynyelvű anyagot egyedül összeállítani, amelyet honfitársai kezébe akart adni, természetesen fordult kortársához és földijéhez, Molnarhoz, aki a magyar és a német nyelvben feltétlenül sokkal jártasabb volt. Mikor avatta be Klein Molnart szótárírási terveibe, nem tudjuk. Valószínű, hogy ezirányú megbeszélések 1795 körül mélyültek el, amikor Klein történeti, vallástörténeti s bölcséleti célkitűzései is Molnar akadémiai tervezetében nyomot hagytak.⁹⁰ Mindenesetre kétségtelen, hogy — talán éppen Molnar révén — a délerdélyi ortodoxok már 1797 táján tudtak Klein lexikográfiai törekvéseiről, s aligha véletlen, hogy Klein efféle terveinek legrégebb említése éppen ortodox írónál, Tempea Radunál maradt fenn. Szabad-e ebből arra következtetnünk, hogy a romlatlan népnyelv-iránt oly melegen érdeklődő Klein szótárírási törekvéseit a hagyomány-tisztelő ortodoxok hamarabb értékelték, mint a tipikusan és egyoldalúan latinos eszmevilágú unitusok, Şincaitól — Kőrösiig?

Végül azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a román-latin szótár kéziratának lezárása után — 1801 és 1804 között — Klein sűrűn tartózkodott Szebenben, a szász székek törvényeivel foglalkozott, műveit Bart nyomdájában akarta megjelentetni, tehát egészen abban a környezetben és gondolatkörben mozgott, amely a szász és román kultúra határán élő Molnarhoz különösen közel volt. Együttműködésük tehát szinte történelmi szükségszerűséggé lett, s kétségtelenül maradandó nyomot hagyott nemcsak a latin-román, de a román-latin szótár anyagán is. Ilyen előzmények után a latin-román szótárral kapcsolatban Virágra és Haliczkyra inkább csak a kiegészítés és a gondos átjavítás feladata háramlott.

⁸⁸ Kleinnak Corneliohoz 1805 ápr. 4-én intézett levelében; vö. Radu, Doi luceferi, 45.

⁸⁹ Klein levele Corneliohoz 1805 jún. 30-án; kiadta Radu, i. m. 46—7.

⁹⁰ Molnar Klein egyháztörténeti műveit és „Theologia moralis“-át egyaránt felvette a „Soşietate“ által kiadandó munkák közé (Insciintiare 85).

II. A SZÓTÁR FORRÁSAI.

Kétségtelen, hogy kéziratunk négy nyelvűnek indult, s bár Klein 1801-i fogalmazványa nem mindenütt egészült ki magyar és német értelmezésekkel, végül a Lex. Bud.-ben valóban teljes négy nyelvű szótárrá bővült. Mindegyik rész forrásai azonban más és más problémákat vetnek fel, mivel a tudománytörténeti előzmények is minden részre vonatkozólag más és más természetűek. Míg a magyarországi latin-magyar szótáriródalom több mint négyszáz éves múlttal dicsekedhetett már szótárunk kéziratának keletkezése idején, a magyarországi román szótáriródalom félénk és összefüggéstelen próbálkozásai százötven évre sem tekinthettek vissza. Mégis — az egyes nyelveknek szótárunkban látható rendjét követve — először azokat a kapcsolatokat vesszük szemügyre, amelyek Klein művét esetleg a régebbi román kísérletekhez fűzik.

1. Román címszavak. A régebbi erdélyi román szótáriródalomnak — Maior Gergely közelebről nem ismert szótárírási terveitől eltekintve — következő termékei veendőek figyelembe:

a) Az a valószínűleg XVII. századi latinbetűs román-latin szójegyzék, amelyet a budapesti Egyetemi Könyvtár őriz, s amelynek ismeretlen szerzőjét Hasdeu „Anonymus Lugoshiensis“-nek, Crețu „Anonymus Caransebesiensis“-nek, legújabban pedig Tamás Lajos — valamennyi előbbi kutatónál óvatosabban — „Anonymus Banatensis“-nek, „Bánsági Névtelen“-nek nevezte. Drăganu Miklós e szótárt Haliei Mihálynak, Párizs-Pápai Ferenc iskolatársának tulajdonította, azonban feltevése nem látszik teljesen bizonyítottnak.¹

b) A XVII. század legvégén vagy a XVIII. század legelején írott „Lexicon Marsilianum“, amely betűrendes, román részében is magyar helyesírású latin-román-magyar szójegyzék.²

c) Corbea Tódornak a balázsfalvi könyvtárban levő latin-román szótára a XVIII. század legelső éveiből.³

¹ Az első attribúcióra nézve ld. Hasdeu töredékes kiadását (A—P): Rev. pentru Istorie, Arheologie și Filologie, VI, 1—48; G. Crețu teljes kiadása: Tinerimea Română, Noua ser., I (1898), 320—80. Tamás óvatosabb elnevezéséről: Fog. 66. Drăganu tanulmánya: DR. IV, 77 kk. (vö. ehhez: Tagliavini, Lex. Mars. 183).

² Kiadta C. Tagliavini 1930-ban, mintaszerűen gondozott kiadásban, a Román Akadémia „Etudes et Recherches“ c. sorozatának V. köteteként. Keletkezése időpontjáról ld. Göbl. L., MNy. XXVII (1930), 43—6.

³ Kiadatlan; vö. Göbl. Szót. 4 kk. és I. fej. 32. j.

d) Három szerb-román vonatkozású kéziratos szótár a XVIII. század első feléből: kettő a Magyar Nemzeti Múzeum „Tractatus de lege divina quae in Decalogo continetur“ c. miscellanea kézirátában (I. quart. Valach.), egy pedig az „Epitome Lyturgica de Sacro Ecclesiarum Ornatu (Vestitu)“ című miscellaneá-ban (4. quart. Eccl. slav.) maradt fenn.⁴ Amint megállapítottam, e két kézirat egymással szorosan összefügg: a „Tractatus“-ban olvasható román-szerb-latin szótár anyaga szinte teljesen azonos az „Epitome“-ban levő román-latin-szerb-német szójegyzék anyagával. Önállónak látszik viszont a „Tractatus“-ban levő szerb-román szójegyzék. E művek keletkezésének megvilágítása és szerzőjének megállapítása külön tanulmány keretébe tartozik; annyit azonban már most is jelezhetek, hogy az a „Stephanus Popovits“, akinek neve, 1743 évszámmal az „Epitome“-ban olvasható, inkább a kézirat tulajdonosára, mintsem szerzőjére látszik utalni.

e) Egy Kalocsán őrzött, de valószínűleg Nagyvárad környékéről származó kéziratos és cirillbetűs latin-román szójegyzék, amelyről — részben a jelen sorok írójának kutatásai alapján — Tagliavini Károly adott hírt 1932-ben.⁵

Ha a felsorolt művek közül⁶ a latin-román szótárakat egyelőre figyelmen kívül hagyjuk, feltételezhető forrásként csakis a Bánsági Névtelen szójegyzéke és a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött román-szerb szójegyzékek jöhetnek számításba.

Könnyű azonban megállapítani, hogy az utóbbiak sem vehetők komolyan figyelembe. Ezek ugyanis rendkívül primitív, vázlatzerű kísér-

⁴ E kéziratokra a figyelmet újabban Iorga hívta fel (Ist. lit. rom. III. 1. 1933, 287), mégpedig Densusianu egykori jelentése (Raport) nyomán. Densusianunak a kéziratokról adott rövid jellemzését ld. Anal. Acad. Rom. IX, 24—5.

⁵ C. Tagliavini, Despre „Lexicon compendiarium latino-valachicum“. Acad. Rom. MSL. III. sor. VI, 4 (București, 1932). Iorga (i. h.) Tagliavini ezen munkáját idézte ugyan, de azt „Anonymus Lugoshiensis“ szótárára vonatkoztatta.

⁶ Iorga említ még egyéb erdélyi román szótárakat is, azonban adatai többnyire nem külön munkákra, hanem a már felsoroltak valamelyikére vonatkoznak. Megjegyzni például, hogy „ni se mai vorbeste de un dictionar din 1741, in care partea românească ar fi fost scrisă cu litere latine“ (i. h.). Ha azonban a megfelelő jegyzetet visszakeressük (Densusianu, i. m. 202—3) egyszerre kiderül, hogy a Bánsági Névtelenről van szó. Iorga megemlékezik még egy másik szótárról is: „se menționează încă un dicționar românesc după cel latin al lui Francisc Paris Papaj (!), tradus de „un bărbat oarecare poliglot și poate chiar pentru principele Terii-Românești“ (i. h.). E megjegyzés forrása szintén Densusianu jelentése volt (Raport, 219); itt azonban Bodstetter nyomán Pápai Páriz-Bod előszavából (1767) a következő ismert mondatot találjuk: „Translatu est utilis hic liber a viro quodam Polyglotto in linguam Valachicam, forte in usum Principis Valachiae“. Noha Benkő József azt állította, hogy ezen Páriz-Pápai nyomán készült kéziratos szótár iskolai használatban volt Balizsfalván (Transsilvania. Claudiopoli, 1834, II, 157), véleményét nem tartom elfogadhatónak, hanem inkább azt gondolom, hogy Bod adata egyszerűen Corbea művére vonatkozik (vö. Göbl, Szót. 6). — Amint látjuk, Iorga szótárirodalmi megjegyzései nem megbízhatóak, s hogy dokumentációja 1933-ban milyen elavult volt, arra nézve elég megemlítenünk, hogy e rész szövege és jegyzetei az első kiadás (1901) óta, 32 év alatt semmit sem változtak (vö. Ist. lit. rom. in sec. XVIII. II, 283). — Aurelius Antoninus Praedes, helyesebben Predetici szótáráról, amelyet Iorga szintén említ, ld. L. Göbl, L'influence de la lexicographie hongroise sur la lexicographie roumaine. Revue des Études Hongroises, 1933, 58. Arról a szótárról viszont, amely Gaster és Iorga szerint (i. h.) Oxfordba került, egyelőre semmit sem tudunk.

letek, ahol a szavak csak durva betűrendben következnek, anélkül azonban, hogy az egyes betűkön belül bármilyen rendezési elv nyomait felfedezhetnők. E szótár jellegzetes szavainak — mint pl. *ariste* sau prinsóre 'ergastulum', *al însuşiului* 'proprium', *blădea* 'cerussa' (Épitome, 54 v.).⁷ *blechi*, sau *her albu* 'lamina', *vier* 'verres', *galion* 'classis' — szótárunkban nyoma sincsen, s még a latinizmusok is (*boreas*, *viscus*, stb.) Klein kéziratának néhány szórványos latinizmusától erősen elütnek.⁸

Nem ígér sokkal több eredményt a Bánsági Névtelen szótárával való összevetés sem. A két szótár helyesírásának — mint látni fogjuk — egyetlen jellegzetesen közös jele az *ş* hangnak *sh* jelölése, ez azonban inkább azonos forrással, mint közvetlen átvétellel magyarázandó.⁹ Noha ez a latinbetűs szójegyzék már megközelítően pontos betűrendet mutat, mégis a szóanyagának eltérései igen nagyok. Ha Klein e művet valóban forrásnak használta volna fel, azt gondolhatnók, hogy több mint 11.000 szavas szótárába „Anonymus Banatensis“ kb. 5000 szavát teljességgel beleolvasztotta, néhány elavult vagy tájnyelvi szó kivételével. Nem így történt; a bánsági szójegyzék első három lapjának következő címszavai nincsenek meg Klein szótárában: *Ába*, *Abésh*, *Abó*, *Abushilé*, *Acicéturè*, *Acsia*, *Adauséturè*, *Adèpéturè*, *Adèu*, *Adièdz*, *Adukéturè*, *Afiom*, *Afleturè*, *Agèrn*, *Agèrnie*, *Agèrniturè*, *Agru* stb.

Nem találtunk konkrét egyezéseket a Lex Marsilianum anyagával sem. Véleményünk szerint Klein és Molnar ezt sem ismerték, ami egyébként egészen természetes: e korban a szótár már régen Bolognában volt, s az ottani könyvtárakban akkor még egyetlen román sem végzett kutatásokat.

Valamivel problematikusabb Klein viszonya Corbea szótárával. Román-latin szótárból mindig nehéz ugyan latin-román szótárra következtetni, s az is bizonyos, hogy Corbea legjellegzetesebb szavait¹⁰ Kleinnál hiába keressük. Figyelemreméltó azonban, hogy amint szótárunkban a latin *-bilis* képzőnek sokszor *-cios*, *-ăcios* felel meg (pl. *adunacios* 'congregabilis', vö. At. 5.), úgy e képzőnek Corbea neologizmusában is hasonló jelentése van, vö. *neaducăcios la loc* 'Irreparabilis' (324, Molnár Albertnél: Helyére hozhatatlan, Dict.³ 454). Lehetséges, sőt valószínű azonban, hogy véletlen egyezésről van szó, bár aligha lehet vitás, hogy Klein e szótárt ismerte (vö. I. fej. 32. j.).

Ami a kalocsai szótárt illeti, ettől szintén aligha vezet híd Klein szókészlete felé. Ama tény, hogy mindkettőben akad számos egyházi szlávból átvett kifejezés, a szerzők egyházi műveltségével magyarázandó és nem közvetlen kölcsönvéttellel.

A felsorolt műveken kívül szótárunk román anyagához természetesen sok olyan munka járulhatott hozzá, amelyből Klein szótára számára

⁷ Ismeretlen román szó; első szótagja az „Épitome“ német értelmezései közt olvasható *Bleyweiß*-ra emlékeztet.

⁸ A múzeumi kézirat os román szójegyzékeket másutt óhajtom kiadni és nyelvezeti szempontból értékelni.

⁹ Ld. még III. fej., 37—8. l.

¹⁰ Pl. *băsiu*, *mă înbăsiáz* ('-oz), *ghieştiătuire*, *hoiăştat*, stb., vö. Göbl, Szót. 15 kk.

szavakat gyűjtött. A pontos eredet meghatározása általában igen nehéz; kétségtelen azonban, hogy két román mű feltétlenül felvehető szótárunk forrásai közé: az egyik az „Elementa“ 1780-i első kiadása, a másik Molnar 1788-ban kiadott nyelvtana.

Ami az „Elementa“ hatását illeti, ennek neologizmusai (mint *fardezeru* 'atheus', *sélba* 'silva' stb.) szótárunkból hiányoznak ugyan, de mégis egyezést jelent talán *Austr*¹¹ 'Auster' (Elem. 77) ~ **au/stru* (41); *çiça* 'mamma' (Elem. 11) ~ *tzítza* (547); *ánima* 'cor' (Elem. i. h.) ~ *anima* (24); *plumána* 'pulmo' (Elem. i. h.) ~ *plumaena* (403); *bállámut* 'balbus' (Elem. 80) ~ *balamút* (46); *şénsa* 'tela, persuim' (Elem. 81) ~ *penza* (391, vö. még III. 1.); *în* 'linum' (Elem. i. h.) ~ *în* (252, vö. még III. 2); *gaftána* 'castanea' (Elem. 84) ~ *gaftána* (227, vö. még 132. l.), stb. Persze nagyon nehéz megvonni a határt, éfféle egyezések esetében melyik szónak van bizonyító értéke s melyiknek nem; néhány egyéb adalékra a helyesírásról szóló fejezetben (28. kk. l.) még rámutatunk. Egy-egy téves értelmezés szintén az Elem. hatásával magyarázható: ha szótárunkban *tulipan* értelmezése 'lilium' (540), ezt csak az Elem. következő adatai világítják meg: *Tulpa*, *tulipa* | *Crin* — *Lilleie*, *lilium* (83). Klein tehát egyszerűen összecserélte két egymásután következő szó latin fordítását.

Sajnos, nem egészen tisztázhatók a Molnar-féle nyelvtannal való egyezések sem. Kétségtelenül megállapítható sok-sok címszónak a nyelvtanban felsorolt szavakkal való egyezése, azonban mindig fennforog az a veszély, hogy ezen egyezések részben a szerző (Molnar) azonosságával, részben pedig a két szerző azonos nyelvjárásával magyarázandók. Pozitív bizonyítóerőt tulajdoníthatunk azonban talán a következő egyezéseknek:

kèpèu 'der Jagd-hund' (Spr. 54) ~ *capau* 'canis venaticus' (87); *filin-dschean* 'die Koffeschale' (47) ~ **filinján* 'Kaffeschale' (211); *gilkoşch* 'der Mörder' (59) ~ **ghilcoşh* 'gyilkos' (229); *láb* 'ein Stück Erde' (39) ~ **láb* 'ein Stück Feld' (311); *pinsérie* 'das Münz-haus' (66) ~ **pinzarie* 'das Münz-haus' (395), stb. Amint látjuk, nagyrészt Molnar beírásai származnak saját nyelvtanából. Az említett szavakhoz hozzáveendők még az olyan ritkább alakok, mint **bezerdeá* (*beizadea* h.), **nocována* (vö. Sprachl. 93), stb., amelyeket más vonatkozásban már idéztünk (6. l.).

Még két forrásról kell számot adnunk. Ismeretes, hogy a Lex. Bud.-ben olvasható sok növénynév egyik forrása minden valószínűség szerint az a háromnyelvű latin-román-magyar növénytani szótár volt, amelyet Benkő József, a nagy erdélyi tudós állított össze 1783-ban.¹² Véleményünk szerint e szótárt nemcsak a Lex. Bud. végleges szövegének szerkesztői vették figyelembe,¹³ hanem már Klein is használta azt. Erre látszik mutatni számos, mindkét forrásban meglévő növénynév:

¹¹ Vö. Ht. 79.

¹² Benkő József, *Nomina vegetabilium*. Magyar Könyv-ház. Pozsony, II (1783). 407—32. Új kiadása: I. Coteanu, *Prima listă a numelor româneşti de plante*. Bucureşti, 1942. A továbbiakban csupán ezen kiadásra utalunk.

¹³ A Lex. Bud.-vel való összefüggéseket először E. Pop állapította meg (*Cei dintâi culegători ai numelor româneşti de plante*. Ţara Bârsei, II [1939]). Vö. még Gáldi L. *AECO*. VIII, 307 kk.

Brenká urszuluj (Benkő-Coteanu 596), *brena urszuluj* (u. o. 149) ~ **branca urfului* (68 = *crucea pamantului*); *brendus* (Benkő-Coteanu 225) ~ *braendufhe* (68, vö. még Panțu 25–6, DAcR. I. 640); *ketusnitze* 'nepeta cataria, matska-menta' (Benkő-Coteanu 354) ~ **catușnica* (95, értelmezés nélkül); *csarrána* 'lycopus europaeus, vizi peszertze' (Benkő-Coteanu 16) ~ **ccerrána* 'planta' (101); *pir*, *ptyir* 'triticum repens, perje, kutya-perje' (Benkő-Coteanu 47) ~ *chir* 'triticum repens, gramen' (108); *doszt* 'origanum vulgare' (Benkő-Coteanu 374) ~ *doft* 'o cárba' (189); *dremsz*, *deremoksz* 'viburnum latans, ostormény fa, ostor-nyelv-fa' (Benkő-Coteanu 170–1) ~ *draemós* 'species ligni' (190 s ugyanide még: **drimos* 'cárba' 191; ismeretlen eredetű szó, vö. Tiktin 550; Cihac [II, 572] török etymonja elfogadhatatlan); *feretse* 'tanacetum vulgare, varadits' (Benkő-Coteanu 480) ~ **faricé* 'o cárba' (204); *hirundinér* 'asclepias vincetoxicum, fetskefű' (Benkő-Coteanu 129) ~ *hirundinériu* (246; ért. n.); *járbe lutátje*, *járbe lujtátel* 'symphytum officinale, fekete nadály' (Benkő-Coteanu 76–7) ~ *erba lui tátin* 'symphitum[?], consolida' (197, vö. még 252 és Lex. Bud. 205); *matatsina* 'ocimum basilicum, basalicom' (Benkő-Coteanu 25) ~ *matacina* 'apiastrum, meliffa, melimum' (349); *osziqe* 'bromus secalinus, ro'snök' (Benkő-Coteanu 37) ~ *oșhúga* (376^a, ért. n.); *petresely*, *petrensely* (Benkő-Coteanu 165–6) ~ *patraengel* (387, vö. *petraengel* 393; *pătrânjel* tipikusán erdélyi alak *pătrunjel* helyett, ld. Tiktin 1135) stb.

Végül még egy irodalmi forrás hatására kell rámutatnunk. A **valefe* címszónál ugyanis Molnar következő magyarázatát találjuk: „*ácuma in fine nici o infemnăre nu are, dăra dintr'acceața radacina se trag, tavalefe, invalefe, desvalefe (volvo)*“ (577). Aligha lehet kétség azíránt, hogy e magyarázat, illetve egy önállóan nem használatos igető kikövetkeztetése Iorgovici Pál ismert nyelvújítási kalauzának (Observații de limba rumânească, Buda, 1799) hatására vall, hiszen elsőnek Iorgovici hangoztatta azt az elvet, hogy oly latin töveket is szabad a további szóképzés céljából megelevíteni, amelyek a románban csakis összetételben maradtak meg (pl. *mile-* a *trimite* igében).¹⁴

2. Latin és magyar értelmezések. A szótár latin és magyar részének főforrása — amint azt az 1806-ban kiadott előfizetési felhívás alapján már megállapítottam — kétségtelenül Páriz-Pápai híres szótárának valamelyik kiadása volt.¹⁵ E forrásra a XVIII. század legismertebb erdélyi szótárára kéziratunk két esetben kifejezetten utalt:

*Daerdála Horpatz lo. in app. PP. (157). Páriz-Pápai magyar-latin részében valóban ezt olvassuk: *Horpatz, Horpa[sz, Horpadt. Macer, cra. Mager.*

Raffucít, a, *serített. P. P. (445) ~ Páriz-Pápai valamennyi kiadásában: *Serített* tészta: *Filum duplicatum*, gezwirnter Garn-Faden.

Előbbi adatunk azonban mást is elárul: olyan kiadás volt a szerzők s különösen Molnar kezében, ahol a *horpatz lo* kifejezés nem a szótár törzs-

¹⁴ Vö. Gáldi L., Erd. nyú. 42 kk.

¹⁵ Göbl. Szót. 29.

anyagában, hanem valamely „Appendix“-ben szerepel. Ilyen pedig az 1782-i kiadás, ahol e kifejezést a székely tájszavak függelékében találjuk meg. Molnar tehát ezt a kiadást forgatta.

Más esetekben is kétségtelen, hogy egy-egy ritkább latin szó értelmezését Molnar egyszerűen átvette magyar forrásából.

*Cobza. *Pandura. Hegedű. Lant. Koboz. Öreghúrú hegedű* (123) ~ Páriz-Pápai valamennyi kiadásában: *Pandura. Hegedű, Lant, Koboz, Öreghúrú hegedű.*

Cofáriu. *Aginator. Apróság nyerekedésen kapó* (125) ~ Páriz-Pápai összes kiadásában ugyanezen értelmezést olvassuk. Az átvétel annál érdekesebb, mivel *Cofáriu* magyar értelmezését maga Klein és nem Molnar jegyezte be kéziratunkba.

Általában nyugodtan mondhatjuk, hogy ha szótárunkban egy-egy régies zamatú szót vagy kifejezést olvasunk, annak forrása az esetek legnagyobb részében Páriz-Pápai szótára volt. E kérdésre egyébként a szótár magyar részének méltatásával kapcsolatban bővebben visszatérünk s ugyanott emlékezünk meg Márton József szótárának hatásáról is. (V. fej.).

Ami a latin részt illeti, ennek Páriz-Pápaira és a magyarországi latinságra emlékeztető adatait szintén külön fejezetben ismertetjük (IV. fej.). Ezúttal csak egy olyan adatra szeretnők felhívni a figyelmet, amely Páriz-Pápai használatának érdekes és meggyőző példáját nyújtja. A *chior*-cikkből (107), amely Klein kezétől származik, az első latin értelmezés kétségtelenül *limis*, e volt s ezt javította át később a szerző a helyes *limus*, a alakra. Honnan került a hibás változat? Erre Páriz-Pápai—Bod-féle átdolgozott kiadásai (1767, 1782, 1801) azonnal megfelelnek: itt ugyanis olyan példamondatot találunk, ahol *limis* alak plur. abl.-ként szerepel, amit szóragozottságból valóban lehetett sing. nom.-nak tekinteni: *limis oculis aspicere* (1801. 372). Megjegyzendő még, hogy Klein javítását nem hajtotta egységesen végre: *Céur* címszó a. (103) a latin *limis* alak javítatlan maradt.

Ugyancsak szótárunk latin részének forrásai közé kell soroznunk Jambressich András horvát jezsuita „*Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica*“ (Zágráb, 1742) című művét, amelyet Klein a latin-román rész kidolgozásánál állandóan használt.¹⁶ Ha *colíba* latin értelmezésében ezt olvassuk: „*eoligo, inis, Arnob.“ (126), Arnobius váratlan említését csakis Jambressich magyarázza meg: *Cöligo, inis, f. Arnob.* (119).

3. Német értelmezések. A töredékes német résznek — szerintünk — nem igen volt szótári forrása; a németül igen jól tudó Molnar elsősorban saját nyelvmiszeretére támaszkodva írhatta be a német értelmezéseket. Természetesen felhasználta nyelvtanának s talán már ekkor készülő román-német szótárának adatait is, azonban — amint a helyesírásból kitűnik — ezeket sem betűszerint másolta le. Néhány nyelvjárási alakról s egyéb sajátságokról külön fejezetben szólunk (VI. fej.).

¹⁶ Vö. Göbl, i. m. 29.

III. A SZÓTÁR ROMÁN RÉSZÉ.

A) Helyesírás.

Szótárunk helyesírása — miként a kor magyar helyesírással, illetve latinos írásmóddal lejegyzett, latinbetűs román szövegeiben — nem etymologikus, hanem fonetikus jellegű: a szó hangtestének ténylegesen ejtett elemeit legalább is megközelítő pontossággal igyekszik tükrözni. Éppen ezért szövegünk a *Lexicon Budense* végleges anyagánál — ahol az etymologikus írásmód elkerülhetetlen pontatlanságaiért némiképp legfeljebb a cirillbetűs átírás kárpótolt — sok tekintetben becsesebb nyelvi emlék, amennyiben meglehetősen hű képet nyújt Klein Sámuelnek és munkatársának, Molnar Jánosnak nyelvéllapotáról s annak nyelvjárási jellegzetességeiről. E nyelvéllapotról annál is inkább pontos képet nyerhetünk, mivel mindkét szerző egyazon helyesírással élt; Molnar ezúttal lemondott nyelvtanának németes hangjelöléseiről s általában Klein elveihez igazodott.

1. Magánhangzók. A. Szótárunknak jelölésére két jele van: *a* és *á*. Az esetek óriási többségében *a* a hangsúlytalan, *á* pedig a hangsúlyos *a* hang jele (ld. alább az *e* hang jelölését), pl. *armáre* (31), *apucát* (27), *aráma* (28) stb. Szókezdő *a* jele sohasem *á*. Igen ritka az *á* jel szóvégén is; ha előfordul, az *a* és *ă* megkülönböztetésére szolgál, pl. *ccada* (121) = *coadă*, *coadă-boului* (i. h.) = *coada boului*, *coadă-calului* (122) = *coada calului*.

Á. Sajnálatos módon nincs külön jele, hanem Klein egyszerűen *a*-val írja át, pl. *araduefc* (28) = *arăduesc*, *azima* (41) = *azimă* stb. A kézirat elején az *ă* értékkel bíró *a*-k rövid vízszintes vonallal vannak aláhúzva, de ez a jelzés már a 21. lapon megszűnik, s ettől kezdve kizárólag *a* nyelvgyakorlati ismerete birtokában állapíthatjuk meg, hogy *ajunatóriu* 'jejunator' (41) szóbelseji *a*-ja *ă*-nak, de *balamút* 'ineptus, stolidus' (46) hangsúlyelőtti két *a*-ja valószínűleg *a*-nak hangzik (viszont ugyanez a 46. lapon *balacarefc* helyes ejtése természetesen *bălăcărefc!*). Klein nyilvánvalóan bízott a román nyelvnek abban a hangtani szabályában, hogy hangsúlytalan helyzetben a legtöbb *a*-ból *ă* lesz, s ezért hagyta bizonyos mértékben az olvasó nyelvtudására az *ă* hang ejtését.¹ Hogy ezzel

¹ Amint az Acahist (Sibiu, 1801) előszavában mondja: „Am zis, qve a farde accentul cel ascuzit la mislocul cuvintului se zice qvă z. Cî ori cu cu (sic!) accent înseamnă, ori farde accent cel ce este bun Roman shtie qvand a se zice qvă a, sau qvă z. sau qvă z.” (BH. II. 428).

viszont a kérdést nem oldotta meg, az egészen világos: így például a hangsúlyos *ǣ* esetében (pl. *mar* 'melum' 344 = *mār*; *deſvatſ* 'dedo-
ceo' 182 = *dezwǣſ*) még a fentebb említett hangtörvényre sem lehet
hivatkozni.

Néhol felbukkan még az *e* betű is *ǣ* hangértékkel, noha az ilyen jelölés-
módok egyrésze reális hangállapotot tükrözhet, vagyis az ejtésben is *e*-vé
lett *ǣ* hangot (vö. Ht. 2). Szinte teljesen bizonyos a *rau* ejtés például ebben
a kifejezésben: *em̄i páre reu* (47, *banueſc* a.), noha Klein később *rau* alatt
(447) csupán utal a *reu* alakra (449) és a szó értelmét is csak a *reu* válto-
zatnál közli ('male; malus'). Mégis valószínű, hogy itt etymologikus helyes-
írással van dolgunk, vö. még *R̄eu*, РѢС. Lex. Bud. 588, valamint *Var*, seu
ver (577) ~ *V̄eru*, Брр. Lex. Bud. 762, *Per* (391*) ~ *P̄iru*, ПѢр. Lex. Bud.
507. Ugyancsak az *e* betű *ǣ* hangértékére kell gondolnunk *eſtān* (200),
eſtimp (u. o.) esetében. *Ferſháng*, vide *Faerſháng* (208) szintén *ǣ*-vel ejtett
f̄arſang (~ *f̄arſang*) alakra látszik utalni.

Ā (*ī*). E hang jelölésében szótárunk nem egészen következetes,
mindazonáltal szerencsésen túljutott már azon a teljesen bizonytalan hang-
jelölési állapoton, amelyet a régebbi latinbetűs román szövegek képviselnek.
Így is megkülönböztethetünk legalább ötfajta jelölésmódot.

1. A kézirat elején az *ǣ* (*ī*) hang jele olyan *a*, amely cikk-cakkos
hullámvonallal van aláhúzva (vö. 6. sz. melléklet). Ez a jelölés csakhamar
megszűnik: a 20. l.-on túl csak egészen szórványosan akad nyoma (pl.
a 379^a. l.-on).

2. Mihelyt az 1. pontban leírt hangjelölés eltűnik, kéziratunk további
részében az *ā* (*ī*) legáltalánosabb jele szóközépi helyzetben² *æ*, pl. *cærna*,
'gubernaculum, regimen' (78), *Cæſhlégi* (*Færſhang*) 'Bachanalia' (80),
coſærſheu 'tumba' (129), stb. Természetesen ennek a jelölésnek is van
hátránya; nem tudjuk ugyanis, mikor olvasandó az *æ* csoport betűelemei-
nek eredeti hangértékével.³

3. Az *an*, *am* csoportokban a puszta *a*-nak is *ā* hangértéke lehet,
pl. *anger* 'angelus' (24), *bland* 'blandus' (58), *cant* 'canto' (86), *camp*
'campus' (85), *amblu* 'ambulo' (24) stb.

4. Egyes szavak — különösen latin eredetű névmások esetében —
az *ā* (*ī*) hang jele *e* is lehet, pl. a 197—8. l.-on *enſa* a. m. *īnsā*, *ensumi* a. m.
īnsumi, *enſütz* a. m. *īnſuſi*, stb. Szóközépi helyzetben biztos példa *penza*
(391) = *pānzā*; az *ā* hang megmaradását a *paenza* (379^a) változat igazolja.
Ugyancsak ideszámítható a szabályos *fen* (201) a. m. *fān* alaknak *fen* válto-
zata (207), amelyet aligha olvashatunk **fān*-nek. Kevésbé világos *īnfrān*
írás módja: a szabályos *īnfrāen* mellett felbukkan egy *īnfrēn* változat is

² Szó elején *e* jelölés igen ritka; vö. mégis: **æmi umbla pe limba* (325).

³ Ha Klein szótára nyomtatásban *æ* és *ae* között tipográfiai különbséget
tett volna, e nehézség egyszerre megszűnt volna. Erre azonban — úgy látszik —
a szerző sem gondolt. Néhol az *e* fölé két pontot tett, ezzel jelölve a két betűnek külön-
álló hangértékét: *raēt* (576), *naēm* (459), *maēmūca* (336), *zææſc* (564), stb. Vö. még
vāe 'vae' (577). Jelen kiadásunkban az *ā* hangértékű *æ* csoportot, nyomdatechnikai
okokból, nem *æ*, hanem *ae* betűvel ítuk át.

(282). ez azonban keletkezhetett másodlagosan az *infrana*, *infränäm*, *infrēna*, *infrēnäm*-féle alakokból is. Lehetséges azonban, hogy itt is egyszerűen latinós alakról van szó (vö. *frenum*).

5. Végül igen sokszor, különösen szó elején az *i* hangot pusztá *i* jelöli, vö. az *im-*, *in-* kezdetű szavakkal (252. kk.). Számos *Am-*, *An-* kezdetű, szónak is van *im-*, *in-* kezdetű változata, pl. *amblu* mellett **imblu* (254), *angerefe* mellett *ingerefe* (286), *andre* mellett **indré* (278). stb. Érdekes példát nyújt még *anguft*, amely — írott alakja ellenére — az *i*-hez tévedt (289).

E. I. O. U. Az *c* betűnek fentebb jelzett *ā* hangértékétől, valamint az *i* betűnek egyes mássalhangzók előtt jelentkező *ī* hangértékétől eltekintve, mindeme betűket mai rendes közromán hangértékükkel kell olvasnunk. Hangsúlyos helyzetben mindegyik kaphat éles ékezetet is, ezzel azonban hangsúlyuk nem változik meg.⁴ Egyes, a köznyelvtől eltérő alakok származását a hangtani részben világítjuk meg (Ht. 2. kk.) s ugyanezek ott térünk ki a legfontosabb magánhangzóingadozásokra is (*c* ~ *i*, *o* ~ *u*). A szövegi *-u* jelölésének kérdéséről ld. Ht. 11.

2. Kettős magánhangzók. Jelölésmódjuk általában azonos a mai román helyesírás jeleivel. A két emelkedő kettőshangzó, *ea* és *oa* között Klein rendszerében mindössze annyi az eltérés, hogy *ea* esetében, ha egyáltalában van *e* betűcsoport valamelyik tagja felett ékezet, azt feltétlenül a hangsúlyos *á* kapja: *ea*. vö. *ceáfa*, *ceápa*, *ceápfa*, *ceás* (96). *oa*-nál viszont — a szabályos *boála*, *boámba*, *boáre* (61) alakok mellett — néha akadnak *oa* változatok is (pl. *chictóare* 105, *unfóare* 554), anélkül azonban, hogy ehhez a kettősséghez bármilyen sajátos hangérték fűződne. Véleményünk szerint az utóbbi esetben csupán az akkori cirillbetűs írásmód hatásáról van szó (vö. $\Delta\sigma\chi\omicron\alpha\rho\beta$, $\Pi\eta\theta\omicron\alpha\rho\epsilon\alpha\epsilon$, Şineai, Eeon. 86).

Az emelkedő kettőshangzók közül csupán az *ī*- előtaggal összetettek tarthatnak számot bizonyos figyelemre. Ezeknél három lehetőséget különböztetünk meg:

1. Nem ritka jelenség az előtag jelöletlensége, akár manapság is szó kezdetén, a latin eredetű szavak (*este*, *era*, stb.) esetében. Szótárunkban ilyenek **eftin* (197), *érni* (199), a. m. *ierni*, *ézer* (200), a. m. *iezer*, ilyen a különös *ēftere* 'essentia' (u. o.), stb. Mindezen egyalakú szavakhoz viszonyítva elszigeteltnek tűnik fel *érha* (199), amelynek van *ierha* változata is (252).

2. Ha a kettőshangzó második tagja *a*, az *īa* kettőshangzót — a gyakorta *īa*-nak ejtett *ea* hatására (vö. Ht. 15) *ea*-val is lehet írni, de csakis szó kezdetén: *éárba*, *carna*, *cajca*, *eau*, *cáffa*, *cáz* (197), a. m. *iarbă*, *iarnă*, *iască*, *iau*, *iasă*, *iaz*.

3. A 2. pontban jelzett írásmód azonban nem terjed ki valamennyi *īa* kettőshangzóra: ezért ajánlja Klein a *īa*, *īáta*, *īápa*, stb. esetében (251)

⁴ Néhál az éles ékezet tompának van írva, pl. *omáda* (374a), **oftica* (371a), ennek azonban szerintünk semmi jelentősége sincs.

az i-s szókezdetet, ugyanott felsorolván a *iarbă* és *iască* alakokat is. Vö. még *in ~ iin* (252).

Körülbelül ugyanezen elvek érvényesülnek akkor is, ha az *i* előtaggal összetett kettőshangzó szóközépi helyzetbe, magánhangzó után kerül, vagyis ha a féllhangzós *i* két magánhangzó között áll. Ilyenkor írásmódját a környező hangok hangszíne dönti el:

1. Ha a második hang *e*, a kettőshangzó *a* után soha sincs kiírva, más hangok után is ritkán, pl. *băe* (44), *clăe* (118), *găe* 'milvus' (222), *găe* 'stramira' (375^a), *plăe* (402), stb., *muere* (365), **mueruſhca* (u. o.); *cue*, **cuér* (145), de **cuiu*, **cuiér* is (146).

2. Ha a második hang *a*, az intervokalikus hang jele *e* (vö. fentebb *earna*, stb.). Ide tartozik *buea* 'bua, potus puerorum' (72), *miea* 'agna' (354), *cariea* (92) a. m. 'căreia', **plăeăſhu* (398), *marieăſhu* (346), *poăta*, (de *poăti*, 405), *burueana*, *buruenos* (74), *poăcănie* (404), **poădna* (405). Vö. még *taeat*, de *taere* (522).

3. Végül, ha a második hang nem *e* vagy *a*, az intervokalikus hang jele *i*, pl. *căiu*, *coiós* (125), *făiôr* (220), *buſſăiôc* (74). Nagyritkán felléphet ez a jelölés *a* előtt is, pl. *paecangîn* (379^a) mellett találunk *paianjîn* (381^a) változatot is. *E* előtt hasonló példa lenne *ajept* (vö. *aeptare* 10), de a *j* ki van törölve.

3. Mássalhangzók. Jelölésükkel gyorsan végezhetünk. Változatlanul került át Klein latinbetűs román helyesírásába: *b, d, f, h, l, m, n, p, r, v, z*.⁵

C mássalhangzók és *a, o, u, ă* és *â* előtt *k*, egyébként *e* és *i* előtt *ç* (*cs*). Mivel azonban Kleinnak rendelkezésére áll még a magyar helyesírásból átvett *ts* (*tſ*) = *č* hangjelölés is, néhol ingadozás jelentkezik a latinos és magyaros írásmód között, pl. *biciu* (55) és *bîſu* (57), *biciuſeç* (55) és *bîſuſeç* (57). Ilyenkor Klein rendszerint a *ci* írásmódot tartja jobbnak és a *ts* írásmódot feltüntető alak említésénél visszautal az előbbire. Szókezdő helyzetben *ts* egyáltalában nem fordul elő. Ugyancsak a *ç* hang jele két elszigetelt esetben *çj*; *obicſnuſeç*, *obicſnuit* (386).

G mássalhangzók és *a, ă, â, o, u* előtt a. m. *g*, egyébként *e* és *i* előtt *đž*. A *g*' változat és egyéb rokonhangok jelölésére már használatos a *ghe, ghi* kapcsolat, mint a mai helyesírásban.

J hangértéke a maival azonos, vagyis *ž*, előfordul azonban — főleg zöngés mássalhangzók előtt — hogy *e* hangot *sh* (*ſh*) jelöli, pl. *shder* (484), *shneapan* (486). Elszigetelt magyaros maradvány: **pe din zsos* (390)

A *k, q, x* és *y* betű Klein szótárának román helyesírásában nem szerepel.⁶

S hangértéke *sz*; szóközépi helyzetben, két magánhangzó közt, az *sz* jele *ſſ* (*ss*), pl. *căſſa* (197) = *iasă*.⁷ Klein a szó elején és közepén

⁵ Néhány szórványos betűkettőzés (*pelle*, 390, *pénne*, *pennos*, u. o.) természetesen a latin helyesírás hatásával magyarázható.

⁶ Elszigetelt maradvány: *quere* = *care* (304). A eirillbetűs írásmód tükröképe **typografie* (394* *pîcu* a.) A *k* betű szórványos példái: **cocosh salbatek* (124), **edrmărok* (197), **puska* (545).

⁷ Elszigetelt esetek **deszhâm*, **deszholb* (181).

szabályosan hosszú /-et ír, Molnarnál a rövid s és hosszú / szeszélyesen váltakozik.

Sh hangértéke *š*, mint több más, e korban írott latinbetűs román emlékekben, Valószínűleg pusztá íráshiba *sézi*, *shézi* helyett (114, *ciuce* a.).

T rendes hangértéke mellett fellép a latinos *ti* kapcsolat *c* (*ts*) értékkel, ennek is azonban meg kell küzdenie a hagyományos *tz* elterjedésével. Gyakran találjuk egyazon alakot kétféleképpen írva (*avutzie* ~ *avutie*, 42–3, *betzie* ~ *betie*, 54), azonban gyakoriak a *barbatie*-féle (48) alakok is. Természetesen a *ti* ~ *tz* írásmódnak megvolt az a hátránya, hogy nem lehetett többé világosan megkülönböztetni azokat az alakokat, amikor a *ti* megtartotta eredeti hangértékét (pl. **tioc* 'Köcher, Holster, Hulster' 530). Néhol ilyenkor Molnar a hangérték pontosabb jelölése végett a *thi* írásmóddal próbálkozott (pl. **babathie*, 43, a. m. *bábätie*), Klein azonban ragaszkodott a *tz* betűcsoporthoz, amelyet szó kezdetén is alkalmazott (vö. 544, kk. 1.). Mindent összevéve tehát a *tz* nélkülözhetetlenebbnek bizonyult, mint a *ts*, amely helyett általában könnyű volt a *ci* jelet alkalmazni.⁸

4. Klein helyesírásának mintái. Az elmondottakból világosan kiténik, hogy Klein megközelítően pontos fonetikus írásmódra törekedett, anélkül azonban, hogy egyes hangok jelölésével kapcsolatban szakítani tudott volna

a) saját régebbi latinbetűs helyesírási rendszerével, amely jórészt etymologikus jellegű volt;

b) a cirillbetűs hagyományos írás emlékeivel;

c) a magyaros jellegű latinbetűs írás korábbi román nyelvű alkalmazásaival.

Lássuk ezen hatások rétegződését egyenként.

a) Ismeretes, hogy éppen Klein volt az, aki már 1780-ban tudatosan átgondolt rendszert dolgozott ki a román nyelvnek nemcsak latinbetűs, de egyszersmind latinos szellemű írásmódjára az „Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae“ első részében (vö. Siegescu, Helyesírás 144 kk.). E rendszer azonban oly bonyolultnak bizonyult, hogy később sem Klein nem ragaszkodott hozzá következetesen, sem az „erdélyi iskola“ többi tagja nem tartotta célszerűnek teljes keresztülvitelét. Maga Klein az 1801-ben megjelent balázsfalvi „Acathist“ előszavában némileg leegyszerűsített rendszert dolgozott ki (vö. BH. II, 425 kk.), s még Klein életében Şincailis az „Elementa“ II., budai kiadásában új, leegyszerűsített jelölésekkel próbálkozott. Szótárunk, keletkezésének idejét tekintve (1801), az „Elementa“ két különböző kiadásának megjelenése közé esik, de időben és szellemben közelebb áll a másodikhoz, s még az „Acathist“ helyesírásánál is jóval egyszerűbb rendszert mutat.

Határozottan megegyezik szótárunkkal az „Elementa“-nak azon elve, hogy az *a* „accentu acuto notatum . . . sonat sicut Linguâ Latinâ“ (§. 2). Ehhez kapcsolódik azon szabály, amely szerint „absque ullô Accentû

⁸ Elszigetelt eset, talán pusztá íráshiba *fatuza* (205) a várható *fatutza* = *fătuță* helyett. Egy esetben *c = tʃ*: **tʃinere* a minte (546).

positum pronuntiatur sicut Littera Ruthenica Ъ a Daco-Romanis pronuntiarī solet in ultima syllaba hujus vocis *lumen*“ (i. h.). Elmaradt viszont a a szóvégi *a*-nak betűkettőzéssel való jelölése (*capraa*; szótárunkban jellemző példa: Topésc *caenepaa* 533) és a szókezdő *a*-nak *á*-val való jelölése.⁹ A haladás mindazonáltal nem jelentős, mivel az „Elementa“ jelölési rendszere szinte pontosabb volt: ott ugyanis *minden á = á s* következésképp *minden a = ä*. Szótárunkban, mint láttuk, számos szóban kétség merülhet fel, vajjon *a-t* vagy *ä-t* kell-e olvasnunk? E kérdés radikális rendezését csak a Lex. Bud. végzi majd el, amikor az *a* betűt (hangsúly nélkül!) az *a* hang jelölésére foglalja le és az *ä* hangot új jellel jelöli (*ä, ě, ě, vö. alább, 36—7. l.*).

Mint már láttuk, ugyancsak az „Elementa“-ra vall egy-egy *ä*-nak latinos jellegű *e*-vel történő jelölése, pl. a *reu* szóban (vö. „*Reu, malus*“ Elementa, §. 3).

Az *á (i)* hangnak az 1—2. pontban felsorolt jelölései nem az „Elementa“-ból származnak (ld. még alább, c. pont a.), viszont kétségtelenül ezzel hozható kapcsolatba az *an, am* csoportoknak *án, ám* hangértéke (vö. *trambitia, pane, camp, stb. Elementa, §. 2*; vö. még *angerului, manufactura, Acathist, BH. II, 425*). Ugyancsak onnan származik az *en, em, in* és *im* csoportoknak *în, im* hangértéke: az utóbbi kettőt az „Elementa“ is csupán szó kezdetén tartja megengedhetőnek („*ab initio vocis positum*“), viszont szótárunkban *en* előfordul *án* hangértékkel szóközépi helyzetben is. Ilyennek veendő az említett *fân* szónak *fen* írásmódja, amely közvetlenül az „Elementa“-ból ered: „*E. e sonat sicut apud Latinos. Excipe si ante MB, MP & N simplex ponatur. Quia in hoc casu pronuntiatur sicut. A. ante has easdem Consonantes e. g. fen, foenum*“ (§. 2.). Az Acathist-ben is Klein ezen *fen-t* cirill betűvel ФѢН-nek írja át (BH. II, 426).

A kettőshangzók jelölése terén elvi jelentőségű haladás mutatkozik. Az „Elementa“ még igen sok hangtörvény alkalmazását az olvasó figyelmére bírta: szótárunk más sokkal jobban kiszolgálja az olvasót és kevésbé számít kombinatív képességére. Mint említettük, Klein teljes pontossággal keresztülvizsgálja az *ea, oa (óa)* hangjelöléseket és nem állít fel többé olyan szabályokat, amelyek szerint a hangsúlyos *e-t* *ea*-nak és az *o-t* *oa*-nak ejtjük, ha a következő szótagban *a* vagy *e* van. Nincs tehát érvényben többé a következő két szabály: „*Quodsi vero construatur cum aliis consonantibus praeter dictas superius, reperiaturque in sequenti syllabâ aliud E aut A,*

⁹ E ponton szótárunkban az 1801-i Acathist elvei tükröződnek. Itt ugyanis Klein határozottan kiemelte azt az elvet, hogy a szókezdő *a* ékezet nélkül is a értékkel bír, másrészt pedig megindult azon az úton, amely a *coada-călului*-féle írásmódhoz vezetett. Klein ezen időben elvben megtartja ugyan a szóvégi *a* kettőzését, de a gyakorlatban azt ajánlja, hogy a második hiányjellel pótolassék: „*Ashâ nominâ, sâu numele, qvare se sfârshese cu a, v. g. Doamna, Luna, Vita &c. qvând eâu arthiculul cel hotaritoriu, ar trebui sese scrie Doamna, Lunaa, Vitaâ: iar cu Apostrof se scriu Doamna', Luna', Vita', &c.*“ (BH. II, 426, 428). Szótárunkban mindkét régebbi fázisra akad példa; a szóvégi *aa* jelölést egy későbbi, de valószínűleg Klein kezétől származó bejegyzés is képviseli (*a dâ fugaa, 220*), hiányjeles alakok: *de vâerfta' mea* (162), *deina'* (182), *iarba' lui tâtin* (251), *Limba' Cêrbului* (325), *Urda' Văcii* (555). Alább látni fogunk még más esetet is, ahol ilyen hiányjeles alakból végül is ékezetes betűjel keletkezett (vö. c) pont).

pronuntiatur ac si foret EA, v. g. *Lege*, lex. *Merge*, pergit. *Lege*: *Mearge*, *Leage*" (§. 2.); „Cum vero post syllabam, quae cum O scribitur, sequitur alia cum A vel E scripta, O positum in priori sonat, ac si foret OA. v. g. *Porta*, porta. *Sorte*, sors. *Lege*: *Poarta*, *Soarte*" (§. 3.). E szabályok elvetése annál fontosabb, mert azokat, Klein eredeti felfogása nyomán, Síncsei és Maior mindvégig elfogadta, s végül a Lexicon Budense révén belekerültek az első latinbetűs hivatalos helyesírási rendszerekbe is.

A kettőshangzók egyéb jelölései közül etymologikus eredetűnek mondhatók s az „Elementa“-val megegyeznek nemcsak az *este* és a *cárba* típusú alakok, hanem ugyancsak ott felbukkan már az intervokalikus *i*-nek *e*-val való jelölése is (pl. *Domniea* taa, az V. beszélgetésben). Igaz viszont, hogy ott ilyen *e*-t találunk nemcsak *a* előtt, hanem más helyzetben is (pl. *Domnieei* tále).

Ami a mássalhangzók jelölését illeti, az „Elementa“ olaszos elvein alapul a *cc*, *ci*, *ge*, *gi*, valamint a *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* csoportoknak mindmáig fennmaradt hangértéke. Ugyanomnan származik a franciás jellegűnek mondott — de talán német közvetítéssel (vö. *Journal*, stb.) — megismert *j*-nek *ž* hangértéke („J, j pronuntiatur sicut apud Gallos“, §. 3.). Ugyancsak az etymologikus irány maradványa a *ti* betűcsoportnak *c* (*ts*) hangértéke, viszont a *ç* jelnek, amely etymologikus célokat szolgált (pl. *façie*, *glaçie*), többé nyoma sincs.

Az „Elementa“ írásmódjának érdekes, de indokolatlan maradványa a magánhangzók között álló *s*-nek *ss*- (*ff*)-szel való jelölése („duplex vero tene, ut S Latinum, aut Italicum v. g. *Folossitore*, *propugnatrix*“ §. 3.). Ennek a jelölésnek ugyanis csak addig volt létjogosultsága, amíg a *si* betűcsoportnak egyébként *š* vagy *ši* hangértéke volt. Mivel azonban Klein szótárában az *š* jelölésére külön jelet alkalmazott (*jh*, vö. alább), a *z* hangot pedig — alighanem magyar példa nyomán — *z*-vel jelölte, az *ss* megtartása többé nem volt indokolt, legfeljebb ama német ajkúak vagy németül tudók számára, akik ilyenkor *z*-t olvashattak volna. Az egész hangjelölés egyébként is német eredetűnek látszik.¹⁰

Végül megjegyzendő, hogy egy-két esettől eltekintve (pl. **pugn*^{10a} v. *pumn* 428) szótárunkban általában nem szerepelnek már olyan merőben etymologikus jellegű írott alakoknak, mint *gnell* 'agnellus' (itt *miel* 354, de a *gnell* alak talán *mn'el*, *n'el*-féle nyelvjárási ejtésre utal), *cauall* 'caballus'

¹⁰ Az *ss*-nek efféle használata gyakori délerdélyi román magánokiratokban, de nemcsak intervokalikus helyzetben. Így néhány példa: 1795: *supenjassa*, *bisszerika*, *kessetorit*, *ssc assuŧpe*, *impinss*, *omenjasske*, *jesste* (Fogarás, Stud. Doc. XII, 190); 1803: *ssc*, *foloss*, *asscsat*, *casse* (Nagy-szeben, i. m. 147); 1804: *ssc*, *entzeless*, *serisse* (u. o., m. 151); 1817: *tissaholtz*, *csinsstii*, *matasse* (u. o. i. m. 174), stb. Véleményem szerint ezen iratok eredetijében *ß*-nek kell állania, tehát a kiindulópontot *impinß*, *jesste*-féle alakok képezték. A *ß* sürűn szerepel Magyar Simon kéziratos tankönyveiben is (vö. AECO. VII, 504). Kleinon kívül betűkettőzést alkalmazott Kőrösi is, vö. *nepresussil*, *lássu*, stb. (BH. II, 462). Minden esetben betűkettőzést találunk Molnár nyelvtanában (*Isurle*, *olsteneale*, 92), de ott az *s* = *z* (*enprumules* 308).

^{10a} A *pugn* változatot Budai (-Deleanu) is használta 1820 körül: „Trandafir cu *pugnul* între spete — Aşa o loveşte, cât mai n'o amete“ (Treii viteji. 2021—2. sor. ed. G. Cardas. Buc. 1928, 112).

(itt *cál* 80), stb. Az etymologikus túlzások kiküszöbölésére mutat a nem ejtett *h* betűnek (pl. *Hoste* a. m. *oaste*) s a *qu*-nak teljes mellőzése, noha még az „Acathist“ is ragászkodott a *qu*-hoz (*qväre, qvärele, deqvät*). *X* és *y* már az „Elementa“-ban sem szerepelt.

b) Még ha el is tekintünk néhány cirillbetűs alaktól (vö. pl. 69), a hagyományos cirillbetűs írás hatását több ponton világosan felismerhetjük. A magánhangzók lejegyzésében kétségtelenül a cirillbetűs írás emléke a hangsúlyos magánhangzóknak ékezettel való jelölése; a magyar helyesírásból ugyanis az ékezetnek ilyen funkciója nem származhat. Az *a* betű esetében az *á* változat számos esetben tekinthető ugyan hangszín-különbségre utaló jelnek is (vö. fentebb, 28. l.), azonban *e, i, o* és *u* esetében ilyesmiről aligha lehet szó. A kettőshangzókkal kapcsolatban fellépő *óa* jelölés cirillbetűs eredetére már utaltunk: e jelenség számos más, e korban készült nyomtatványban is megfigyelhető. A Lex. Bud. viszont már mindig a kettőshangzó második tagjára teszi az ékezetet (pl. Móra — Моаръ, 399). Nyilvánvaló továbbá a cirillbetűs írásmód hatása az intervokalikus *ï* jelölésével kapcsolatban is. Az 1. pontban említett *báe, cláe* típusú alakok pontos megfelelői Бáе (Lex. Bud. 43), клáе (uo. 126), bár e típus éppen a Lex. Bud.-ben már nem jelentkezik teljes tisztaságában, amennyiben *gaie* cirillbetűs változata гаіе (Lex. Bud. 231), *paie* megfelelője паіе (Lex. Bud. 478), stb. A 2. pontban jelzett *iea* betűcsoport cirillbetűs előzménye іѣ' vagy я, vö. мѣ' (Lex. Bud. 391), мѣрѣ'м (Lex. Bud. 378); плѣашѣ (Lex. Bud. 510), vö. még Бѣрѣѣнѣ, Бѣрѣенѣс (Lex. Bud. 75). Végül cirillbetűs előzményre tekint vissza a 3. típus is, ahol már régebben is *i* szerepelt, pl. Бѣсѣѣѣ (Lex. Bud. 76). Ami a *paeangin* és *paiangin* kettősséget illeti, ennek szintén pontos magyarázatát nyújtja a Lex. Bud. két alakváltozata: Паѣѣѣѣ и Паѣ'ѣѣѣѣ (478). — A mássalhangzórendszer jelölése természetesen külön utakon jár: itt semmiféle cirill hatást nem fedezhetünk fel.

c) Szótárunk helyesírásának legérdekesebb jelei kétségtelenül azok, amelyek a magyar helyesírásból, illetve olyan írásmódokból származnak, amelyek — többé-kevésbé magyar hangjelölésekkel keverten — a román nyelvnek nem etymologikus, hanem fonetikus lejegyzésére szolgáltak. E rendszerek természetesen közel álltak Klein elvi elgondolásához, legalább is abban az időben, amikor román-latin szótárán dolgozott.

Első jelünk, amelyet e csoportban tárgyalnunk kell, az *ae*, amelynek mint említettük, *á* hangértéke van: ez a jelölés váltja fel a szótárnak csak első felében alkalmazott jelet, a cikk-cakkosan aláhúzott *a*-t, amelyben csakis önkényesen választott jelölésmódot láthatunk (akárcsak a vízszintes rövid vonallal aláhúzott *a* esetében, amelyet *ã* hangértékkel maga Klein sem tartott elfogadhatónak). Az *ae* kétségtelenül nem magyar, hanem latin jellegű betűcsoport, azonban a történeti előzmények vizsgálata kétségtelenné teszi, hogy a román helyesírás történetében mindenkor magyaros környezetben bukkan fel. Eredetileg, Fogarasi István kátéjában (1648) nem is az *á*-nek, hanem inkább a másik speciális román magánhangzónak, az *ã*-nek jele volt, pl. *totae* (9) *kae* (14), *hraeneszk* (20) stb. vö. Tamás, Fog.

36, Siegescu, i. m. 98). Az *ae* = *â*(*i*) hangmegfelelés itt még sokkal ritkább, (pl. *Aendferi* 43). Klein írásmódjához közelebb áll 1674-ben Halici Mihály: nála az *â* mindig *e*-vel van írva, viszont az *ae* lehet — a szintén előforduló *e* mellett (vö. *empereczie, kent*) — már az *â* hang jele is: *maene* a. m. *mână* (és nem *mâne*, ahogy Siegescu tévesen állítja, 101), *paenye* a. m. *pâne*. A XVIII. század folyamán e latinus írásmód különösen katolikus és görög-katolikus körökben élt tovább. A Budán, 1780-ban megjelent Katekizmusban még az *ae* mind az *â*, mind *â* jele lehetett (vö. Siegescu, 113), akárcsak a Bánsági Névtelen szótárában (pl. *panae* a. m. *până, aembla* a. m. *îmblă*, vö. N. Drăganu, DR. IV, 126), viszont a budapesti Egyetemi Könyvtárban fennmaradt román ABC-könyvben és német nyelvkönyvben, amelyek bebizonyíthatólag Magyar Simon nagyváradi kanonok művei (vö. Gáldi L., AECO. VIII, 489 kk.), az *ae* már kizárólag az *â* jele (pl. *szaerî, paerintzi*, ABC. 154), s csakis a felül vízszintes vonással ellátott *ae* jelöli az *â* hangot (pl. *szaepâeniri, szâent*, i. h.).¹¹ Mindezen jelölismódok még nem adják kezünkbe a Klein-féle használat kulcsát; legfeljebb arra utalnak, hogy a XVIII. század vége felé megindultak azon törekvések, amelyek — valószínűleg Halici sokkal korábbi példaadásától függetlenül — az *ae* betűcsoportot az *â* hang kizárólagos jegyvé igyekeztek lefoglalni. Ezen törekvés tűnik ki Bíró Dávid piarista tanár (1713—1775) előbb Kalocsán, majd Budán megjelent bibliafordításából is (Evangeliæ la toate duminecsile). Bíró ugyanis már csupán az *â* hangot jelöli *ae*-vel, azonban följéje — Magyar Simon és más unitus szerzők gyakorlatával egyezően — vízszintes vonást tesz (pl. *szâenteczi*, 32, *szkrâesznierea dinczilor*, 16, *plâengâendusçh*, 10, stb.). Ezen diakritikus jelnek használata azonban csak akkor lett volna jogosult, ha mellette a vonásnélküli *ae* éppen úgy, mint Magyar Simonnál — az *â* hang jelölésére szolgálna. Erről azonban — alább említendő körülmények miatt — itt már nem volt szó: az *â* hang jele Bírónál *ê* (*lèmpâsuri* 44), s ezzel az *âê* betűcsoport diakritikus jele egyszerre henye írástörténeti maradvánnyá vált. Hasonló a helyzet Molnar nyelvtanában, ahol az *â* jele *é, ê*, de az *â, î* még egységesen *âê* (pl. *mâengieiu* = *мѣнгу* 193).

E ponton kapcsolódott bele a fejlődésbe Klein. Mivel szótári célokra — úgy látszik — maga sem találta megfelelőnek azt az erősen ingadozó etymologikus írásmódot, amelyet az *â*-re vonatkozólag még az *Acathist*-ban is ajánlott (*paement* a. m. *pâmânt*, de már *deqvát* a. m. *decât!* Vö. BH. II, 425), világosabb, félreérthetlenebb jelölismódra törekedett és elfogadta Bíró Dávid és Molnar jelölését. Elhagyta azonban belőle a már amúgy is feleslegessé vált vízszintes vonást, amelynek — mint láttuk — e rendszerben semmi értelme sem volt. Ezzel pedig a magyarországi latin műveltség hatására keletkezett XVIII. századi helyesírási kísérleteknek egyik sajátos eleme került bele Klein rendszerébe.¹²

¹¹ E megkülönböztetést később Pumnul Áron próbálta feleleveníteni; Leptuariul-ját még 1862—4 között is ezen helyesírással nyomatta.

¹² Bíró a hozzá szellemben meglehetősen közelálló erdélyi iskolára más vonatkozásban is maradandó hatást gyakorolt. Ismeretes például, hogy a Lexicon Bud.-ben az *â* jele *é, ê, î*, sőt *ò* vagy *ú*. Véleményem szerint e jelölés őse szintén Bírónál ke-

Mint említettük, Kleinnál szókezdő helyzetben az *á* jele *e* is lehet. E sajátságot szintén származtathatjuk — talán Molnar közvetítésével (vö. *ènkununare, ènoire, èntèrire*, Sprachl.³ 62—3) — Bíró evangéliumos könyvéből, ahol az *á* hangot csakis ezen helyzetben jelölheti *è*, vö. *embrekat, entru* (4), *Èngserul* (5), *emplinire* (7), stb. Minthogy azonban itt az ilyen *e* betűk felett mindig az *ä* esetében is használt függőleges hullámvonal van, ismét a diakritikus jel tudatos elhagyását kell feltételeznünk. E téren hathattak egyébként Kleinra a magyar helyesírású román szövegek is (vö. Drăganu, DR. IV, 125, Tagliavini, Lex. Mars. 53—4, Siegescu, i. m. passim), tehát lényegében véve ismét régebbi sajátság megőrzésével van dolgunk, amely Klein korában Délerdély magánjellegű szövegeiben is divatozott. Nagyszébenből idézhetjük az olyan alakokat, mint *entru* (1781: BH. II, 293), *ennainte, terg* (1786: Stud. Doc. XII, 109), *enke* (1803: i. h. 145), stb. Klein nem tett egyebet, mint ezt a szó belsejében is használt jelölésmódot — néhány etymologikus jelölést (*fen*, stb.) nem számítva — csakis a szavak kezdetén alkalmazta, tehát a jel funkcióját itt is, mint más esetben, pontosan elhatárolni igyekezett. E törekvés egyébként összevág az „Acathist” előszavának egyik megállapításával, ahol Klein *sene* (СѢНЕ), *sengur* (СѢНГѢР) helyett inkább a *sine, singur* alakot ajánlotta (BH. II, 427).

Igen érdekes problémákat vet fel a mássalhangzójelölésnek néhány, e körbe tartozó részlete is. Mindenekelőtt magyarázatot érdemel az a körülmény, milyen forrásból származik az *ş* jelölésére használt *sh* betűcsoport?

Az „Elementa”-ból nem származhat: ott Klein csak az *i* előtt *š*-nek ejtendő *s*-ről és a *see, sci* hangcsoportok *šte, šti* értékéről nyilatkozott (§. 3).¹³ Nem szolgálhattak mintául Bíró, s egyéb magyaros szövegek sem, mivel ott az *sz* és *s* jelek magyar hangértékükkel voltak használatosak. Molnar nyelvtana a németes *sch*-hoz ragaszkodott. Az egyetlen tudományos igényű szöveg, amely Kleinnek e téren előfutárja lehetett, a Bánsági Névtelen szótára, ahol ugyanis *sh*-el írott *š* bőségesen előfordul, pl. *agrefh* (4), *aldemash* (6), *anish* (7), stb. Ezzel azonban az eredet kérdését nem oldottuk meg, legfeljebb rámutattunk egy olyan szövegre, amely Klein szótárának eme hangjelölésével azonos jelenségeket mutat.

Feltűnő azonban, hogy ugyanazon XVII. századi emlékekben az *š*-et nemcsak *sh*, hanem más betűcsoport is jelölheti, mégpedig a németes *sch*, vö. *alenisch* (6), *kelemarisch* (56), stb. Ezzel pedig el is jutottunk az *sh* hang-

resendő, aki az *ä* hangot — mint említettem — az *e* betű fölé helyezett függőleges hullámvonallal jelölte (*è*), pl. *szelészujésk* (19), *dérab de peste* (56), stb. A Lex. Bud. újítása viszont abban állott, hogy az *ä, è, ı* stb. jeleket etymologikus megfontolások szerint váltogatta. Megjegyzendő, hogy Bíró sajátos írásjelét a legtöbb kiadás igen tökéletlenül adja vissza: Siegescu (i. m. 123 kk.) hiányjeles *re'skumperaczi*-féle alakokat közöl, BH. viszont már a Lex. Bud. *è* jelét alkalmazza, pl. *telmésit* (II, 413). A jel igazi alakjáról csakis a budai kiadás megvizsgálása tájékoztat. Sajnos az eredeti kalocsai kiadás egyelőre ismeretlen, csupán híradásaink vannak róla (vö. Szinnyei, Magyar Írók, I, 1081).

¹³ Az 1779-ben megjelent Carte de Rogacioni-ból idézi BH. (II, 230) a *deshhide* (= *deschide*, vö. alább 28, 3) alakot, de ennek hatása aligha vehető figyelembe.

jelölés eredetéhez. Hasdeu ellenében, aki jelünk eredetét délszláv területen kereste (Columna lui Traian, X, 415):¹⁴ valószínűleg Drăganu-nak van igaza (DR. IV, 126—7), aki szerint a *sh* használata a XVIII. és XIX. század fordulóján ismeretes volt Délerdélyben, mégpedig éppen Nagyszeben környékén, ahonnan már egy másik hangjelölési módot is származtattunk (*ff = s*). Egy 1803-i nagyszebeni magánokiratban ilyen alakokat találunk: *shadron, shurtz, mushame* (StD. XII, 146) s ezek annyival inkább bizonyító erejűek, mert ugyanazon szövegben megvan a *ts* jel *č* hangértékkel (*pant-litsi*) s a *tz* mint a *c* hang jelölése (*suptziri, shurtz*), tehát nem is egy, hanem három mássalhangzó jele pontosan egyezik Klein helyesírásával (ld. még alább).

Kétségtelen, hogy Klein a következetesség és a nagyobb világosság kedvéért választott az *š* számára egyetlen jegyet. Ez tűnik ki a szótárunkkal egykorú "Acathist" előszavából is, ahol Klein tudatos helyesírási reformját határozottan kiemeli:

"Si macár qve in cuvintele, qvare vin din latinie de sau scris latineste cu si, romaneste se zice шн. Ci pentru qve nu totzi shtiu qvare cuvinte vin din latinie qvase nuse fáca ceva confuzie unde trebuie sa se zica шн, s e s e scrie cu sh, macár qve shi cu si ár fi bine v. g. si, shi шн. Credinciosi, credinciosiи кредничошн. Mosie, moshie, мошье. Rusine Rusine, рѣшине. Rosiul, Roshul рѣша &c. Ci pentru qve de multeori si se zice qvá шн, mai bine шн sese scrie cu shi" (BH. II, 427). A továbbiakban Klein ajánlja még a *shátra, shoperla, sherpe, shoarece* alakokat, nem tagadván azonban, hogy lehet a *siatra, sioarece* stb. írásmódot is követni. Ingadozik *sciintza* és *shtiintza, miluésce* és *miluéshte* között is, de végül mégis inkább az utóbbiak mellett dönt.

Nem akarunk szótárunk kronológiai határán messze túltekinteni, mégis azonban megjegyzendőrcck találjuk, hogy Klein reformja kétségtelenül ért el bizonyos sikert. Átkerült nemcsak az 1806-ban immár nyomdakésszé érett végleges szótári szövegekbe (vö. Göbl, Szót. 29), hanem átmenetileg meghonosodott Şineai írásmódjában, pontosabban az Elementa 1805-i budai kiadásában (Siegescu, i. m. 169), feltűnik néhány nagyváradi görög-katolikus forrásból származó nyomtatványban (1806: Adplausus, Veress, BRU. II, 153; 1808: u. o. II, 167, stb.), s még 1826-ban is felbukkan nagyszebeni magánokirathban (idézi Drăganu, DR. IV, 127—8). Véglegesen azonban mégsem honosodhatott meg: egyrészt a latinos irány hívei tovább kardoskodtak a *se, si, see, sci* csoportokban előforduló *s* betű *š* hangértéke mellett, másrészt pedig a német hatás alatt álló területeken tovább virágzott a *sch* jel (pl. egy 1807-ben Fogarasban megjelent "Versuri veselitoare" című nyomtatvány elvben a *si, see, sci* írásmódot ajánlja, de már a címben *Fo'gáraschului* alakot ír (vö. Veress, BRU. II, 154, ld. még *Verschuri* de

¹⁴ Nincs azonban éppen kizárva, hogy Klein ismerte Lastric Fülöp, Budán is működő horvát ferences helyesírási rendszerét, ahol az *sh* szintén *š* hangot jelöl (vö. Testimonium bilabium seu Sermones panegyrico — dogmatico — morales, Venetiis, 1755 s ehhez L. Hadrovics, AECO. IX—X, 363 kk.). Lastric hangjelölései közül éppen ez hatott legjobban kortársaira (AECO. IX—X, 373).

laude, u. o. II, 159). A latinos írásmód, ennyi habozás között is, tehát közel félszázadon át uralkodott s a ma használatos *ș* jelet — amelynek őse a már Klein által régebben használt *ç* (*făçie, glăçie*) — csak 1860-ban javasolta végleges elfogadásra a Nagyszebenben összegyűlt bizottság (Siegescu, Helyesírás 223).

Rövidebben végezhetünk Kleinnak két másik magyaros írásjegyével. Láttuk, hogy a *ce, ci* csoportok mellett néha alkalmazza még a *ts* jelet és az aránylag ritka *ti* mellett gyakran feltűnik a *tz* is. Mindkét jelölést — amint fentebb, az *sh* köznyelvi példáival kapcsolatban már említettük — a kor latinbetűs, magyar helyesírású szövegeiből kell származtatnunk. Már Fogarasinak *ts* a jellegzetes jelölésmódja a *č* hang esetében (vö. már a munka címében: *Catechismul Atsaja ej Atsaja* stb.) s később is, egészen Magyar Simon tankönyveig, ezen jelölés állandóan váltakozik a talán gyakoribb *cs*-vel (szótárunkban viszont ez csak két esetben bukkan fel, vö. 31. l.). Az általánosan ismert példák tanúságát délerdélyi nyomtatványok és magánokiratok bőven alátámasztják (1781: *tsei*, BH. II, 293; 1786: *tsitit*, St.D. XII, 109; 1795: *tselor*, i. h. 190; 1800: *vonjits, nits*, Veress, BRU. II, 121; 1803: *tsasur*, i. h. 144; 1808: *krutsi mits*, Veress, BRU. II, 168; 1817: *pitsorye, tse*, i. h. 174, stb.). Érdekes azonban, hogy az "Acathist"-ban Klein ezt az írásmódot egyáltalában nem ajánlja, viszont annál kedvezőbben nyilatkozik a *tz*-ről: világossági érvekre hivatkozva *drepti* (drepti) helyett inkább a *dreptzi* írásmódot javasolja (BH. II, 128). Kétségtelen, hogy Klein e téren sem eredeti, hanem pusztán beleilleszkedik a régebbi hagyományoknak egyik ágába. Már Halici ismert ódájában felbukkan a *fraetatzi* alak, a legrégebb erdélyi szótárban akad *dièkutz* (33, An. Ban.), s aligha lehet igaza Siegescunak, aki efféle eseteken kizárólag német hatásra gondol (Helyesírás 114). A *tz* jel éppen elég közönséges volt a régi magyar helyesírásban: Szenci Molnár Albert és Páriz-Pápai Ferenc szótáraiban még a *c*-vel kezdődő szóval is *tz* alatt keresendők. Így vélték ezt maguk a latinos iskola tagjai is: Šincai szerint „t ut lingua latina, sed ante i . . . ut *tz* apud Hungaros“ (Elementa, 1805 nyomán idézi Siegescu, Helyesírás 169). Klein közvetlen forrása természetesen ismét Délerdély mindennapi latinbetűs helyesírása volt (vö. 1795: *kessetoritz*, St. Doc. XII, 190; 1803: *tejtatz, keitzele*, i. m. 144; 1804: *entzeles*, i. m. 151; 1817: *vitzel*, i. m. 174, stb.). Nagy kár, hogy Klein józan jelölésmódját már Šincai elvetette s még inkább a Lex. Bud. szerkesztői.

*

Összefoglalásképpen megállapítható tehát, hogy Klein szótára helyesírásának megalkotásánál nem szakított ugyan teljesen saját alapvető művének, az "Elementa"-nak egyes hangjelölési módszereivel, azonban elvben már meglehetősen eltávolodott azoktól. Mindinkább egységes és könnyen áttekinthető rendszert akart népének adni, s határozottan az volt a szándéka, hogy végül is minden hangot lehetőleg egyazon betű jelöljön vagy ha két különböző, akkor azoknak használata pontosan elhatároltassék. A hagyományos cirillbetűs román írás hatása aránylag kevésbé

érvényesült, annál jobban kidomborodott viszont azon sajátosan magyar és szász hagyományok befolyása, amelyeket Kleinnak is figyelembe kellett vennie. A különböző s olykor bizony nagyon eltérő eredetű jelölésmódok összeegyeztetése, gondos összehangolása Klein filológiai érzékének és mérsekletre hajló, józan belátásának kétségtelen tanúsága.

B) Hangtan.

a) Hangsúlyos magánhangzók.

1. A. — 1. *ǣ*, *ǣ* után az *a*-ból olykor *e* lesz: az *incrucisare* típusú köznyelvi főnévi igenevek mellett felbukkan *imponcišhère* (260, vö. azonban *poncišhère* 407), *ingrošhère* (289, egy példát idéz DAČR. II, 692, hasonló azonban pl. a Szilágyságban is: *ingrašere*, MZ.). A multidejű melléknévi ige névre *e* szórványos palatalizáció nem terjed ki (vö. *incrucišhát* 272, *ingrašhát* 287, *imponcišheat* 260).¹ Hasonló alakok még *jelnic* (567, vö. *želnic*, GS. V, 316, Zsinna, Szeb.), **stagér* (503, olv. *släger*, esetleg *stäzer*, vö. *stajeriu* 504); már Benkő közölte a *Ste'sár* ~ *Ste'sér* változatokat (539—40 sz.), s B.-ban ma is él *stejëryū* (BL. IV, 138; hasonló alak még; de nem tartozik szorosan ide az olténiai *štcžér*, GS. V, 75; ld. ehhez JB. IV, 270, valamint *stážřri*, Istrate, Nepos 59). Nagyon feltűnő viszont *shuſhjárü* mellett *shuſhtériu* (489): az első alak a köznyelvi, de főleg Moldvában járatos *şiſtar* 'Melkeimer' erdélyi és olténiai változata (Tiktin 1436), a második alak azonban egyelőre más forrásból nem ismeretes. — 2. Egy-két esetben hangsúlyos *a* ~ *o* ingadozást találunk. **Galán* (225) ~ **golon* (233) esetében az ingadozás magyar eredetű: *galand* szavunk *ǣ*-jának kétféle hanghelyettesítéséről van szó (vö. *marokvas* > *marccáſhe* 345 ~ **morccáſha* 362). Bonyolultabb problémát jelent az a tény, hogy Klein *mlāſhtina* adata mellé Molnar beírta a **mloſhtina* (360) változatot (vö. Lex. Bud. 397 s innen Pontbr. 443). Az eredeti tőhangzó kétségtelenül *a* ugyan (egyh. ósláv, szb., rut. stb. *mlaka*, s ebből román *mlacă*, Tiktin 1001), azonban figyelemre méltó Tiktin moldvai *molaſtină* adata. Erre nézve természetesen nem áll Tiktin magyarázata ("wohl nach deutsch Morast"); inkább a szókezdő *ml* csoport feloldására kell gondolnunk. Annyi bizonyos, hogy elképzelhető a következő hangtani fejlődés: *młaſtină* > *molaſtină* > **moloſtină*, s ebből — a köznyelvi, háromszótagos *młaſtină* hatására — *mloſtină*.

2. E — 1. *E* > *ǣ* változást figyelhetünk meg egyrészt ajakhangok előtt vagy után: *trabue*, vide *trebue* (534, vö. GS. II, 330, V, 316, Zsinna), *inſamn* (291, vö. oltvid. *sāmn*, GS. I, 109, Naszódról BL. VI, 185), *otraveſc* ~ **otravaſc* (377^a), másrészt a 4. ragozáshoz tartozó igeik jelen idejében,

¹ Molnarnál csupán *enğrēſchare*, *enfrikoſchare* (Sprachl. 71)—2) típusú alakokat találunk. Még *incheiere* helyett is Molnar *enkiiare* változatot ajánl (Sprachl. 74, vö. *tēiare*, u. o. 76); Kleinnál viszont az egyetlen ilyen *-ia*-töví alak *inviare* (304), talán a régi egyházi nyelv hatása alatt (vö. 1689: *inviare* GCr. I, 285; még 1814-ben is: *inviare*, Calend. din Buda 19).

főleg *r* és *z* után *ogora*sc (371°), *zidara*sc (564) ~ **zidare*sc (565), **praenza*sc (413). A *r*+*ã* típus többnyire köznyelvi alakokkal esik egybe³, a *z*+*ã* típus viszont nyelvjárási eredetű.⁴ — 2. Hangsúlyos *e*>*i* fejlődést mutat *deschiu* (171), *inchiu* (269). Az olyan szavakban viszont, mint *grier* (237), **trier* (538), **cutrier* (156), valószínűleg a latin *i*-nek nyelvjárási jellegű, Moldvából ismert megőrzéséről van szó (vö. **grīulus*, *trīnulo*), és csak a köznyelvhez viszonyítva beszélhetünk *e*:*i* megfelelésről.⁵ Az *e*>*i* fejlődés az erdélyi népnyelvvel megegyezően folyt le *mirtic* (358< m. *mérték*), **vig* (584< m. *vég*), **vindic* (585< m. *vendég*) esetében; *mirtza* helyett (358< m. *mérce*) inkább *mierță* járatos (vö. még **mértza* 352).

3. I. — 1. Szókezdő helyzetben *i*>*î* fejlődést látunk *in*, *in felbátce* (264) esetében; *e* hangváltozás közönséges Havaselvén, Délerdélyben, valamint szórványosan Erdély más pontjain (vö. *inimi*, a "baierile inimii" térképen, ALR. I, 44, s ehhez ALRM. II, 118). — 2. *I*>*iu* fejlődést mutat *lingura* (326) mellett **liungura* (328; Tiktin 913 Viciu nyomán idézi), valamint *cina* (111) mellett **ciuna* (116); az utóbbira Tiktin 851 Slavici nyomán (CL. V, 5) közöl egyetlen példát, de sajtóhibának tartja. DAcR. I/2, 414 szintén csupán ezt az egy adatot ismeri. Ma is él azonban *B*-ban pl. Telegden, főleg az idősebbek nyelvében (DJ.). — 3. Mint számos erdélyi és moldvai nyelvjárásban, *s*, *z*, *ț* és *r* után *i*>*î* változást látunk, noha Klein egyéb írásaiban inkább *i*-s alakokat használ (vö. *zic*, *strig*, Ist. Rom. IV, 229, 274). Legfontosabb példáink: *sila* (489) ~ *sacla* (459), **simpto* (490) ~ **saempt* (459, vö. *sámpt*, ALRM. I, 142. 107. pont, *H.*), *sita* (490) ~ *saeta*, **áriu*, **saetitze* (459); *zic* (564) ~ *zaec* (561), *zimbru* (565) ~ **zaembru* (561), *zidara*sc (564, vö. **zidare*sc 565) ~ *zaedara*sc (561); közny. *pránzișor* > **praenzaeșhor* (413); *țip* (547) ~ **țzaep* (544, vö. *țipă*, GS. II, 73, móc vidék és *țip*, ALR. I, 94/125); *stric* (510) ~ *straec* (506), *strig* (511) ~ *straeg* (506), *strigoiu* (511) ~ *straegoiu* (506), *redicât* (449) ~ *raedicât* (435), közny. *toporiște* > *toporaeshte* (533), stb. E jelenséget szinte egész Erdélyben megtaláljuk.⁶ — 4. Mindezen szabályos hangváltozást mutató alakokon kívül megemlítendő még a régies *gacefc* (222, a. m. *ghici*, vö. DAcR. II, 256, Tiktin 673). Molnar Retoricá-jában (1798) szintén megtaláljuk a *gâcește* változatot (GCr. II, 164).

4. Í. — 1. Régies *î* hang maradt meg *amblu* (21) esetében, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 53, Pușcariu, DR. V, 782, Papahagi, Maramureș LV,

³ Hasonló hangváltozást mutat még *cutraer* (155), **berc* ~ *barc* (52).

⁴ A szóföldrajzi adatok tanúsága szerint *incălăzesc* járatos — néhány pont kivételével — egész Erdélyben, valamint Moldvában, Olténiában és a Bánságban (ALRM. II, 313, vö. még Papahagi, Maramureș XV, Densusianu, Hațeg 21, stb).

⁵ Nem tartozik e sorba *crier* (Elementa 1780, 79), ahol a vulgáris latin **crevellum* alakból kell kiindulnunk (Pușcariu, EtW. 413. sz., Tiktin 434). A *crier* alakv. elterjedéséről ld. ALR. I, 13.

⁶ A Marosvidékre nézve ld. Weigand, Jb. IV, 267, a Bánsághól idézi D. Șandru (BL. III, 137), *H.*-ből Densusianu (Hațeg 23), Zsinárnól D. Șandru és F. Brinzeu (GS. V, 316), az Oltvidékről S. Pușcariu (JB. V, 171) Naszód környékéről ugyancsak D. Șandru (BL. VI, 188), a Szamosvidékről Weigand (Jb. VI, 22), Maramarosból Papahagi (Maramureș LV), stb. A Szilágyországban is *silă*, *strîc*, *strigoiu*, *zic*, stb. járatos (MZ.).

‘am înregistrat la un bătrîn fonetismul vechi *îmblu*’ (D. Şandru—F. Biînzeu, GS. V, 316, Zsinna, *Szeb.*). Nem tekinthetjük viszont *înimă* írás-képének a latinos *anima* alakot (24); mivel e régies változat (vö. pl. GCR. I, 54—5) ma már csak egyetlen ponton él Máramarosban (ALRM. I, 62/352), tehát alig valószínű, hogy Klein még használta volna. — 2. *T*, *z* és *r* után olykor *i* > *i* változást látunk: *tzítza* (547, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 67, valamint ALRM. I, 55; Molnarnál is *zizele*, Sprachl. 364), *tzitzina* (547, vö. Tiktin 1612, *zizinë*, Molnar, Sprachl. 94), **zina* (565) ~ *zaena* (561); **crijma* (142, Tiktin 292 szerint erdélyi), **cring* (141), **incrincina* (271, ebben a kifejezésben: **mi se incrincina*) ~ **incraencina* (i. h.). *Țiță*, *țifină*, *zină* valószínűleg a többszámból visszakövetkeztetett alak.

5. *O* ~ *U*. — 1. A köznyelvi *nor* (382) mellett Klein *nuor* (384) alakot is használ, nyilván az erdélyi és bánági népryelv hatása alatt (vö. *noor*, *nu'gr*, *nuwgr*, Weigand, Jb. II, 220, Tiktin 1061; megvan még Bobbnál, II, 124). — 2. *O* helyett *u*-t találunk *piffelug* ~ **piffelug* esetében (397); talán *pilug* vagy *măiug* hatására kell gondolnunk (vö. S. Puşariu, Jb. VII, 229). — 3. *U* helyett *o* jelentkezik a *flóera* 'fiftula', *flóer* 'fiftulo' (213) szavakban; az albán *fljoerë* s az újböög *φλογέρα* (Puşariu, EtW. 625. sz.) eredeti *o*-ra mutat. Az *o*-s alakok az északi román nyelvterület délnyugati részén járatosak,⁷ ahol egyébként a néprajzban is számos balkáni elemet találunk.⁸ — Nagyon feltűnő: **cioboc* (112 < török *çibuk*). — 3. *U* > *iu* változást mutat a számomra más forrásból nem ismeretes **uitiuc* (550); ALR. I, 64 idevágó térképe sem közli.

b) Hangsúlytalan magánhangzók.

6. *Ă*. — 1. Etymológikus *ă* őrződött meg az olyan esetekben, mint *blastém* 'maledictio' (59, vö. *blăftem* 'maledico', i. h., DAcR. I, 579—80, *blastém*, An. Ban. 18, *blastemesk*, Tagliavini, Lex. Mars. 62), *faméc* (203, vö. DAcR. II, 96), **lacuefc* (312), *nassip* (373 < szláv *nasypъ*), *rassipefc* (442 < szl. *rasypati*). — 2. Köznyelvi *ă* helyett *e*-t találunk ajakhangok után: *peîn* (393, vö. oltvid. *peun*, T. Dinu, GS. I, 109, *Peuna*, Popovici, Rum. Dial. 121), *pedûre* (390), *prospetât* (427).⁹ Ugyancsak e jelenség nyomait látjuk olykor *r*, *s* és *z* szomszédságában: **stremosh*, **strenepot* (510, vö. 1683: *stremošâlur*, GCr. I, 260; 1641—2: *strenepçilor*, u. o. I, 92—3); *piffelug* ~ **piffelug* (397), *viffetoriu* (586); *piffetûra* (397), *zadûf* ~ *zedûf* (560), *zevitat* (563), **zaticnefc* (562) ~ *zeticnefc* (563), *botezetôriiu* (66), *aprinzetoriu* (27), *respunzetoriu* (449), *cazetôriiu* (95), *crezeciôs*, *crezemant* (141), stb.¹⁰ — 3. Köznyelvi *ă* helyett *i* jelentkezik a *chimêfhe* alakban (106, egyéb

⁷ ALRM. II, 35 szerint *o*-t találunk Erdélyben a móc vidék egy (95) és *H*. két pontján (102, 833), továbbá Olténiában négy ponton; ALR. I, 58 (fluierul piciorului) *floiaru* változatot közöl *TA*.-ból (98), *H*.-ból (85) és négy olténiai pontról. Vö. még *flóera*, *flóerat* (D. Şandru, BL. IV, 143, Peştera, B.), *floără* (GS. II. 85, Bulzesd, Tomnatek, H.). Megjegyzendő, hogy már az Elem.-ban *floier* 'tibia' olvasható.

⁸ Vö. Gunda B., Magyar hatás az erdélyi román népi műveltségére. Magyarok és románok. Bp. 1944. II. 479. kk.

⁹ Vö. alább a délerdélyi jellegű *beut*-féle alakokkal (Ht. 7).

példák DAcr. I/2, 66, Weigand, Jb. III, 29, IV, 272, BL. IV, 147, stb.). Valószínűleg **fimee* alakon át keletkezett *fímee* (vö. *faemeilē* 515, *sulimán* a., címszóként csak *famée* 203, *femée* 206 és *fomée*, 215). — 4. Köznyelvi *ä* helyett *i*-t találunk *faermésc* (201, de vö. *farmesc*, 204), **haembáriu* (241), *paecala* (379^a) és *paeshesc* (381^a, vö. *pašhésc* 386^a) esetében; az utóbbi kettő moldvai alakváltozatokkal egyezik (Tiktin 1103, 1130). — 5. A szóvégi *-ä* esetében három jelenség figyelhető meg: *α*) egyes alakokban az *-ä* eltűnhet, pl. *doár ~ doára* (185), *far ~ fara* (204, a. m. *färä*), *degráb* (165); *β/š* és *ž* után Klein nyelvében *-ä* > *-e* változást látunk: *boafhe* (62), *braendushe* (68), *caméshe* (85, vö. *chiméshe* 106), *cenúshe* (98), *ufhe* (558); *coáge* (122), *gláge* (505, 549), *grije* (237, 426), **máje* (350), *mréje* (364), *vráje* (589), stb.¹¹ Mind ezen alakok nyelvjárási eredetűek: az ALRM. "ušä" (II, 283) és "cârjä" (II, 174) térképe alapján világos, hogy *círje*, *uše* változatok egyrészt Sz. és B. m.-ben, továbbá a Kárpátokon túl Havaselvén járatosak; ezekhez csatlakozik a bánági és olténiai *círje* változat. Klein szülőföldje, a szebenvidéki románság mintegy összekötő kapcsot alkothat *uše* nyugaterdélyi és havaselvi területe között: a legdélibb erdélyi *uše* adat éppen a szebenvidéki Polyánáról ismeretes (130. pont).¹² Molnar tanúságtétele sajnos alig jöhet számításba: a köznyelvi használathoz erősebben ragaszkodó társ-szerző idetartozó adata **caerje* (79), de ez talán Klein kihúzott *caerge* (78) címszava nyomán keletkezett. Egyébként Molnar mindig szóvégi *-ä*-t jelöl: **bitušha* (58) **morcoášha* (362), **papušha* de tabác (383^a, de Kleinnál *pa-pušhe* 384^a).^{12a} — *γ*) A szóvégi *-üä* hangcsoportnak szótárunkban -o, felel meg, pl. *zio* (565), *pio* (395, vö. *píoa* 590 és *chío* 107), *ploao* (402) *záo* (561). Vö. még *bicáca* (55), *bocáo* (62). Ezen típus megvan Molnarnál is (pl. *pio*, *zio*, Sprachl. 18) s a régi nyelvben is közönséges (vö. GCr. II, 560).

7. E. — 1. Megőrzött régi *e*-t látunk *α*) ajakhangok után: *bešhica* (53, vö. DAcr. I, 509), *bešhina* (53, vö. ALRM. I, 92), *beút*, *beutúra* (54—5, vö. Lex. Mars. 63—4, Haņeš, T. Olt. 50, GS. V, 317, Zsirna, stb.) *dešbetát* (168); *pecurarésc* (389, vö. arumén *picurar*, ahol *e > i*), *peduche* (390, H.-ból id. Weigand, Jb. IV, 289), **petát* (393, vö. Gorjából GS. V, 76), *pecát* (388, aligha latinizmus), *peštráv* (393 < szláv *postrž*, vö. *peštriš*, Rosetti, ILR. III, 53); *vezu*, *vezút*, *vezatóriu* (583); *β*) a *né*-előtagban, pl. **nezdrávan* (380, vö. Lex. Bud. 440), *nešcáre* (379), *necairi* (376), *nemíc* (379), stb.; *γ*) az olyan, össze nem vont, régies alakokban, mint pl. *indérept* (276, vö. DAcr.

¹⁰ Nem tartozik ebbe a csoportba *jetzejc* (209), a szótárunkban szintén előforduló *fatzuésc* (205) ige egyik alakváltozata (vö. DAcr. II, 107, Tiktin 613; nyilván *feje* hatását tükrözi). Itt jegyezzük meg, hogy az *a*: *e* megfelelésnek e második csoportja általában homályos eredetű; Délerdélyben csak igen gyér példák akadnak (Popovici, Rum. Dial. 121).

¹¹ Vö. *grije*, Klein, Ist. Rom. IV, 273, *straje*, i. m. 246.

¹² Az ALRM. helyzetképe persze távolról sem mondható teljesnek; *uše* alakot találunk Offenbánya és Vaskóh vidékén is (Weigand, Jb. IV, 260), valamint Hátszeg körül (Densusianu, Hatég 23) és *F*-ban (Pușcariu, Jb. V, 163). Cód környékének nyelve — úgy látszik — e jelenség szempontjából hidat képez *H*. és *F*. m. között is.

^{12a} Ritka kivétel Molnar bejegyzései közt [*cama*]/*she*, amelynek utolsó szótagja *cámata* felett olvasható (85).

II. 640)¹³; δ) néhány más szóban: *precép* (416, vö. Tiktin 1249—50, valamint GS. V, 318, Zsinna), *respundere* (449), *detorie* (160, vö. *indetorez* 277).¹⁴ δ) megőrzött szóvégi *e-t* látunk; *nicé* (381). **nice unu* (u. o.) és *cace* (76, a. m. *căce*) alakokban.¹⁵ — 2. Ajakhangok, *r* és *s* után ($\epsilon > \tilde{a}$ fejlődést tapasztalunk: **felie* (206) ~ *falie* (203), *perind* (közny.) ~ **paraend* (384^a); *ravars* (448), *rapáos* (440), *ratezát* (447)¹⁶; **sacret*, **sacrcáta* (458, vö. Tiktin 1405, BL. IV, 127), *sacúre* (458, vö. GS. I, 109, V, 76), **sanin* (462, vö. Tiktin 1409, *sán'in*, BL. IV, 156). **sahastru* (460, vö. **sihástru* 489). Ide tartozik még valószínűleg **sapet* (462 < régies *sepet* < török *sepet*; Molnar bejegyzése szerint és ma: **sipet* 490). Lehet viszont, hogy török hangváltozást tükröz *paliván* (382^a, vö. Molnar, Sprachl. 48, Tiktin 1142) a köznyelvi *pehlivan* helyett.¹⁷ — 3. Végül $e > i$ változást mutat α) hangsúlyos szótag előtt a nagyon elterjedt *ficiór* (209), a szintén nyelvjárási ízű **vinit* (580), továbbá **pristitz* (424, a. m. *pestrif*), *taitzéi* (524, de vö. **taetzei* 523), *fidéu* (210), *fidilésku* (210), *indirépt* (277), **dipe* (184), **nigel* (381)¹⁸ *schilalaece* (471), stb.¹⁹ β) hangsúlyos szótag után, különösen *n* előtt: *galben* ~ *gálbín* (225), *cárpín* (91, vö. DAcR. I/2, 158—8), *prétín* (418, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 70, Candrea—Densusianu, GN. II, 97, Haneş, T. Olt. 48, stb.), *prísten*, *[*pristjin*] (424, *prifud* ~ *prifnel* 423—4 jellegzetesen erdélyi változatai, vö. Tiktin 1261), *pacangín* (379^a, talán *paingín*-nak ejtendő erdélyi változat, vö. Tiktin 1108), **staengen* ~ *staengin* (502), stb. Vö. még *váet* ~ *váit* (576—7, vö. Tiktin 1707). Mindezen alakok Klein nyelvjárásban gyökereznek; Molnarnál is közönségesek az olyan alakok, mint *nepriiatin*, *paunschín* (Sprachl. 48); Zsinnán szintén "se aude foarte rar *galben* și *carpen*, formele cele mai întrebunțate fiind *galbin* și *carpin*" (GS. V, 317). — 4. Lekopott a szóvégi *e* **izigár* (546, a. m. *figare*) esetében, de sajnos nem tudjuk, vajjon etymologikus volt-e?

8. I. — 1. *I.* > \tilde{a} változást tapasztalunk az olyan alakokban, mint *imbratzafhéz* (255), *infatzafháre* (280, vö. *enszészésches*, Molnar, Sprachl. 276),

¹³ Figyelemre méltó, hogy a *dreaptă* melléknév *dereaptă* alakjára éppen a szecsenyegyei Polyána községből van példa (ALRM. II, 97/130). Vö. *derept* (ritkábban *dirept*). GS. V, 318 (Zsinna, Szeb.).

¹⁴ Vö. *detoré*, Klein, Ist. Rom. IV, 263; Zsinnán „vb. a da nu a influențat pe *detoré*“, (GS. V, 317). A hunyadmegyei népnyelvből szintén *d'etor*, *d'etoriye* él (D. Șandru, BL. III, 122). — *Respundere*-hoz vö. a Bánsági Névtelen *rezaz*, *remas*, *retas* adatait (ezekről Drăganu, DR. IV, 142).

¹⁵ *Nice* közönséges a régi nyelvben (GCr. II, 487) s él ma is Délerdélyben (Conea, Clopotiva II, 437, Haneş, T. Olt. 48), *căce* gyakori nemcsak a régiségben (GCr. I, 79, 350, stb.), hanem előfordul az erdélyi triász más tagjainál is (Șincăi, Hr. II, 223, Maior, Ist. 194, id. DAcR. I/2, 11—2) és vannak adatok a dél- és nyugat-erdélyi népnyelvből is (*că ce*, GS. I, 115, Oltvidék; *căcé 'de ce, de oare ce'* DAcR. i. h., Brassó; *căceși 'deaceia'* Frâncu-Candrea 50).

¹⁶ Vö. még *araduefc* (= *arăduesc*, 28 < m. *ered*), valamint történeti szempontból *rátum* (447 < vulg. lat. **retāndu[m]*).

¹⁷ Németh Gyula és Fekete Lajos szíves szóbeli közlése. Vö. *palivanu*, Lex. Bud. 479.

¹⁸ Vö. ALR. I, 51. Mivel Szec. m.-ben *njēžjel*-típusú alakokat találunk, a Molnar közölte változat inkább *H.*-ra (116. *n'izálá*, 136: *n'ijélá*) és Középerdélyre vall (131: *njēžjélá*).

¹⁹ Nem tartozik ide *videnie* (584), ahol az *i* etymologikus (vö. egyh. szláv *vide-nije*). *Preculici* (417) és *pricolici* (419) esetében a két alak viszonya tisztázatlan.

valamint a *rafhcáfhu* (443 < m. *rizskása*) szóban. E hangváltozás nyilván rokon a szintén *f*, *r* szomszédságában fellépő *i* > *î* változással (ld. fentebb, 3. pont), csak itt a hangsúly előtti helyzet folytán *î* mint *â* jelentkezik. — 2. *R*, *s*, *ts* után *i* > *î* változás történik, pl. *frînghie* (218) ~ *franghie* (216),²⁰ **sihaftru* (489) ~ **sa[fe]haftru* (459), *tzîglân* (546) ~ *tzaeglân* (544). — 3. Szóvégi *-î* sorvadását figyelhetjük meg *-z* után: **deáz* (163), **deásiázi* (u. o.) *te véz* 'te vides' (527), stb.

9. **Î.** — 1. *î* > *i* fejlődést tapasztalunk *n* előtt: *tzintzâriu* (547, de vö. **tzaentzariu* 544), *luminâre* (330), **lingoâre* (326, vö. *langcâre* 314).²¹ *Atzitzât* (40) fejlődése hasonló a *tzitza* alakéhoz (4. pont). **Caerfshnefc* (142 < **craefshnefc* 139) és **crijnefc* (142) egyazon hangfestő tőnek két változata (vö. *crijneşte*, ALRM. I, 70/235: Szabéd, *MT.*). — 2. A köznyelvben is meglévő *român* ~ *românesc*-típus *î* ~ *â* váltakozását mutatja *paecla* (379^a) ~ *impaclât* (258), *paecala* (ld. fentebb, 6/4. pont), ~ *pacalêfc* (379^a), *raevna* (438) ~ *ravnêfc*, (448), valamint **paelna* (379^a) ~ *palnie* (382^a), s a *fârtat* alak helyett jelentkező *fartat* (204).²² — 3. *I* > *u* fejlődéssel magyarázandó *undrea* (553), továbbá *sunzuéne* (516 < *Sanctuf[m] Joannef[m]*)^{22a} és minden valószínűség szerint *plumaena* (403, vö. *plamaena* 399), amely *plâmânâ* alakon át keletkezett.²³

10. Szóbelseji hangsúlytalan *o* ~ *u*. Molnar régies **preut* (418, vö. *preot* 417) adatától eltekintve, csupán a hangsúly előtti *o* ~ *u* ingadozást kell figyelembe vennünk, azonban minden idetartozó szópárnak külön története van. **Amortzefc* (23) ~ *amurtzefc* (uo.) esetében a második alak régies (DAcR. I, 153, vö. arumén *apâ amurtsûtâ* 'lauwarmes Wasser' Puşcariu, EtWb. 83. sz.); *batjocora* (51) ~ közny. *batjocura* esetében az *o*—*o* vokalizmus ritka (DAcR. I, 526 csak Coresiből idéz példát, azonban HEM. 2649 idézi Delavranceából is); *bogât* (62) mellett **bugat* (72) valószínűleg azonos a móc és északerdélyi *bugat* 'assez, suffisant, très chargé' szóval (DAcR. I, 676, vö. am *fost d'e bugat'e wori*, BL. IV, 133. B.); **hordau* (247) ~ **hurdoiu* (249) esetében a zeredeti alak kétségtelenül *o*-val hangzott (vö. m. *hordó*), s ebből az első szótagbeli hangból lett azután *-u*- (főként Erdélyben, Tiktin 531, vö. *hurdawîli*, BL. IV, 162) és sok helyen *-â*-

²⁰ Mivel a hangsúly itt az első szótagra is eshet, lehet, hogy hangsúlyos szótagbeli *i* > *î* fejlődéssel kell számolnunk.

²¹ Klein más műveinek vizsgálata megfigyeléseinket mindenben megerősíti. „Imn sau Cântare la îngroparea lui Isus Hristos” (Nagyvárad i. kath. püspöki könyvtár, 46. kézirat) című fordításában közönségesek az olyan alakok, mint *vârsînd* (7), *sinul* (8), *vâzînd* (16), stb. Vö. még szótárunkban a *luînd* (334) változattal.

²² Tisztán helyesírási jellegű alakpár *faentaena* (201) és *fantana* (203), valamint *paenza* (379^a) és *panzatura* (i. h.). Nem tartozik ide *faertâiu* (201) ~ *fertâiu* (208): a második alak a m. *fertály* átvétele, s ebből lett másodlagosan a *fîr*-kezdetű változat. Homályos **fratzaenata* (217) olvasata: *frâfânata* mellett a *frâfânata* változatra is gondolhatunk.

^{22a} Itt természetesen a második, etymologikus *-u*-hatása is figyelembe veendő.

²³ Így magyarázza Puşcariu is (DR. IX, 410). A szebenmegyei *plumînâ* változat Klein közlését szöföldrajzilag is pontosan igazolja (vö. ALR. I, 45/122, 125, 170, stb.). Tehát nem a latin *pulmone[m]* *u*-jának zavartalan megőrzésére, hanem egy helyi alakváltozat hatására kell gondolnunk. Vö. még *sumetzu* (515 < *sîmeţ* < *semef*, vö. *sîmâf*, Dosofteiből ld. Tiktin 1408), **vultoâre* (590, ld. *vultoare*, Densusianu, HLR. II, 492).

(*hårdäu*); erdélyies *huréz* (249) a szláv eredetű *orez* helyett (*urez*, Tiktin 1093, *hurez*. GS. I, 109, Oltvidék); inkább *-u*-val, mint *-o*-val járatos a móc vidéken és Ugocsában *imburdát* (257, vö. V. Scurtu, AAF. VI, 291), szótárunkban az azonban *imbordát* változata is (254); erdélyi nyelvjárásokban él *notretz* (383) a köznyelvi *nutrč* helyett (vö. Tiktin 1066, Šincei, Econ. 54 stb.). Határozottan *o > u* változást tükröz *porazau > purázau* (430 < m. *porzó*), *porcar > purcáriu* (430, vö. GS. I, 109, V, 76) **ospatz* ~ **uspatz* (559); régies **rojhátza* (452) *ruhátza* (455) mellett (Tiktin 1337); nehezen értelmezhető *pricolíciu* (419) a *preculíciu*-féle változatokkal szemben (417). Molnar népnyelvi *rumaen* (454) adatával szemben Klein *roman-t ír* (452). Mindezen adatok közül Klein és Molnar szülőföldjének nyelvjárásához legjobban **influrit* (281, vö. **flurilata* 213) köthető: az ALRM. II, 22 térképe szerint (pâne mucedă) ezen alak él Nyugaterdélyben, H.-ban és Olténiában, s megvan a 130. ponton is (Polyána, *Szeb.*), tehát a szerzők hazájához igen közel. Még pontosabb lokalizációt ad **unshor* (554), vö. 7 l.²⁴

II. Szóvégi *-u*. Eltekintve az *r*, *č* és ritkábban *l* hang után előforduló *-iu* kettőshangzótól (vö. Ht. 19.), szójegyzékünkben a szóvégi *-u* megmaradása nem igen van jelezve. Molnar a **pede/tr* (389) alakban sem írja ki (vö. *Austr*, *candelábr*, Elementa, 1780, 77, 82) s Klein még az *url* (557) szó végén sem jelzi.²⁵ Egészen elszigeteltek az olyan adatok, mint Molnar bejegyzésében **cuffutu* (155), **facutu* (201) **plugaritu* (403), továbbá **jhtercu* (488), **simpls* (490), **straambu* (506),²⁶ s még *č* után sem általános a szóvégi *-u* megmaradása: az olyan adatokkal, mint **dutzu* (195), *dragutzu* (190), *sumétzu* (515) szembeállítható *dotz* (189), *bunútz* (73), *ijlétz* (309), stb. Vö. még *orzu* (375^a).

Egy hang után azonban Klein az *u*-t kivétel nélkül mindig kiírja, és ez az *š* (sh) hang. Az egész szótáron végigvonulnak az olyan adatok, mint *alášhu* (14), *aläturíšhu* (15), *alcázášhu* (16), *aléshu* (18), *baeášhu* (44), *jucaušhu* (570), stb. Molnar ézzel szemben az ilyen esetekben sem jelzi az *-u*-t (vö. Sprachl. 58), tehát olyan alakokat ír be, mint **ciubarášh* (114), **curesh* (152), **déresh* (167), **dobášh* (185), stb. Különösen világosan tűnik ki a különbség oly példákkal kapcsolatban, amikor egyazon szó mindkét szerző feljegyzésében előfordul, pl. *paíšhu* és **paíush* (381^a).

²⁴ Kétségtelenül latinizmusnak veendő *corona* (133, 149, vö. 1651: *corună*, id. Byhan, Jb. III, 172), *potere* (410, vö. *potere*, Lex. Mars. 1878. sz., *potyere*, u. o. 2349. sz.), *marmorefc* (346, vö. *marmore*, Bobb II, 26, *marmorul*, Diaconovici—Loga, Ort. 50) s talán *fortuna* (584, *vifor* a., de vö. *fortuna* Molnar, Sprachl. 94), bár a régi nyelvben vannak példák a *fortună* változatra is. Bizonytalan származású *cortenefc* (133), viszont *mator* (349) *o*-ja a szláv *matorz*-t tükrözi.

²⁵ Ezen adatok láttára S. Puscariu megfigyelései jutnak eszünkbe; szerinte a felső Oltvidéken „interessant ist, daß das *u* sogar nach Doppelkonsonant im Satze anfängt zu verschwinden“ (Jb. V, 161).

²⁶ Az utóbbi három esetben a szóvégi *u*-t a mássalhangzó csoport indokolja; az első három alak viszont főnév s így talán határozott artikulussal bír (vö. még **jáguru* 447, *ratz* a.).

A kérdés mármost az, vajjon szabad-e ennek az *-u*-nak bizonyos fonetikai értéket tulajdonítanunk? Más szóval, pusztán Klein helyesírásának egyik sajátágáról van-e szó vagy ténylegesen ejtett hangról?

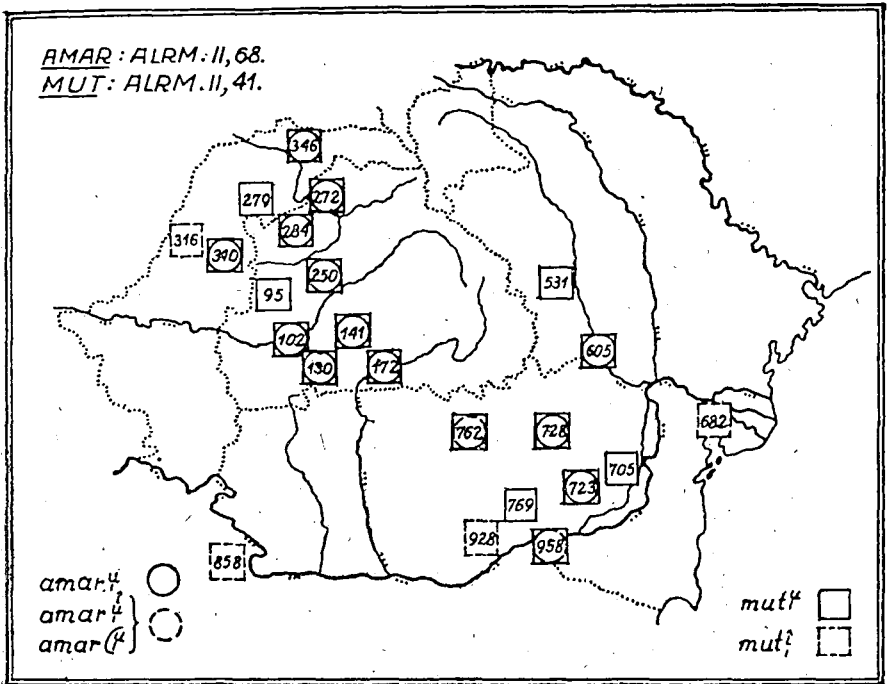
Helyesírástörténetileg csakis arra gondolhatnánk, hogy talán Klein cirillbetűs helyesírásának hatása alatt állt. E feltevést bizonyos mértékben valószínűsíteni látszik az a körülmény, hogy Klein cirillbetűs kéziratában a szóvégi *-ŝ* után gyakran találjuk az etymologiailag nem indokolt *-iü* (*-i*) betűcsoportot. Az "Istoria Românilor" IV. kötetének kéziratában (Nagyvárad, G. kat. püspöki könyvtár, 70. sz.) közönségesek az olyan alakok, mint *orașiü* (7), *vicareșiü* (229, de *vicareș* 257!), *Șebișiü* (235), *mașiü fi bucurat* (236), *prezăziü* (239), *Ilieșiü* (i. h.), *Maramurașiü* (248), *orighinaleșiü* (253), *prefectușiü* (262), stb. Klein egyik fordításában is²⁷ előfordul *vrașmașiü* (19), sőt még a perfectum *pusăși* (5) alakja mellett is akad *perdușiü* (7). Mindezen alakokban az *-i* éppen úgy analógiás hangcsoport, mint a *-toriü*-végződésű melléknévi igenevekben vagy a *feliü* típusú alakokban. Ha tehát Klein ezeket írta volna át szótárában, minden valószínűség szerint **aldăhiu*, **aleșihiu* típusú alakokat használt volna, mint pl. Budai—Deleanu (vö. *alasiu*, *alesiu*, Dict. II. Tabelle). Az is valószínű, hogy ebben az esetben lenne valamilyen magánhangzó a szóvégi *-ž* után is, vö. *Blajiü* (Ist. Rom. IV, 230), *Clujiü* (uo. 239). Mivel azonban ilyen alakokat szótárunkban nem találunk, az említett cirillbetűs előzményektől szótárunk szóvégi *-u*-jával kapcsolatban helyesebb egészen eltekintennünk.

Hangtani szempontból mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy a szóvégi *-u* eltűnése az északi román nyelvjárásokban bizonyos rendszerességet mutat.²⁸ A szóföldrajzi tények gondos mérlegelése alapján kétségtelennek látszik, hogy az *-u* általában lekopott, megmaradásának azonban ma két fészke van: az egyik Észak- és Nyugaterdély, a másik pedig Havaselve, Délmoldva nyelvjárásaival együtt (nagyjából az 530—532. pontig). E két mag egymással Délerdély, pontosabban *H.*, *Szeb.* és *F.* közvetítésével határozottan összefügg, tehát Klein és Molnar szülőföldje ezúttal is, mint a szóvégi *-ă* > *-e* változás esetében (Ht. 6. 5/β), abba az összekötő zónába esik, amely Nyugaterdélyt Havaselvével kapcsolja össze. Klein nyelvállapota tehát közel állhatott a zsinmai pásztorokéhoz, akiknél "u final . . e rostit în general ca ü" (GS. V, 317).

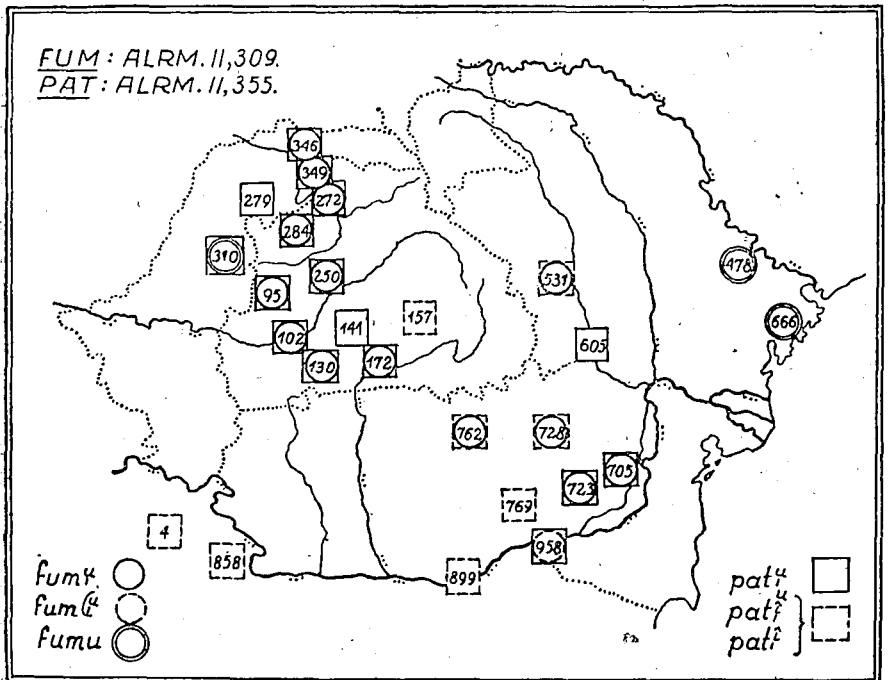
Ha tehát feltételezzük, hogy szótárunk Szeben vidékének tényleges nyelvállapotát tükrözi, akkor azt várnök, hogy a jelen kéziratban más hangok után is felbukkan az *-u*, nemcsak *ŝ* után. Mivel azonban a szóvégi *-u* megőrzése teljes rendszerességgel csupán ezen egyetlen esetre korlátozódik, azt kell kérdeznünk, vajjon tapasztalható-e valamely eltérés az *-u* megőrzésével kapcsolatban a szóvég hangtani alkata szerint?

²⁷ *Inn sau Cântare la îngroparea Domnului Nostru Isus Hristos. Radu, Catalog 46. sz.*

²⁸ *Ld. O. Densusianu, Din istoria amușirii lui u final în limba română. Acad. Rom. MSL. XXVII.*

1. térkép.

2. térkép.

Bár a szakirodalomban felmerült az a vélemény, hogy az *-u* megőrzése a szóvég hangjaitól teljesen független,²⁹ a Román Nyelvatlasz figyelembe vehető térképeinek vizsgálata e tapasztalatot nem mindenben erősíti meg.

Ha összevetjük *amar* (ALRM. II, 68) és *mut* (ALRM. II, 41) térképét, azt látjuk, ha az *amar^u* és *mut^u* alakok területe egymással nagyjából egyezik, azonban több ponton mégis eltérés mutatkozik. A 279. ponton (Szilágyboksa, Sz.) *mut^u* alak áll szemben *amar*-ral, s hasonló a helyzet a Kárpátokon túl is a 705., 709. és 531. ponton, valamint a 928. és 682. ponton, ahol *mut^u*-féle alak áll szemben *amar*-ral. Megállapítható tehát, hogy *t* után az *u* több helyen marad meg, mint *r* után, s az is bizonyos, hogy a *mut^u*-féle alakok mindenütt az *-u* zóna szélein mutatnak többletet *amar^u*-val szemben (vö. 1. térkép).

De nemcsak a liquidákkal szemben tűnik ki világosan a zöngétlen zárhangok szerepe, hanem a nasálisokkal szemben is. *Fum^u* és *pat^u* összevetése (ALRM. II, 309 és 355) arról győz meg, hogy éppen Erdély területén jelentős különbségek vannak a két eset között. A 279. és 141. ponton *pat^u* adattal szemben *fum* áll, az 157. ponton pedig *patⁱ* és *fum* kettősséget találunk (vö. 2. térkép).³⁰

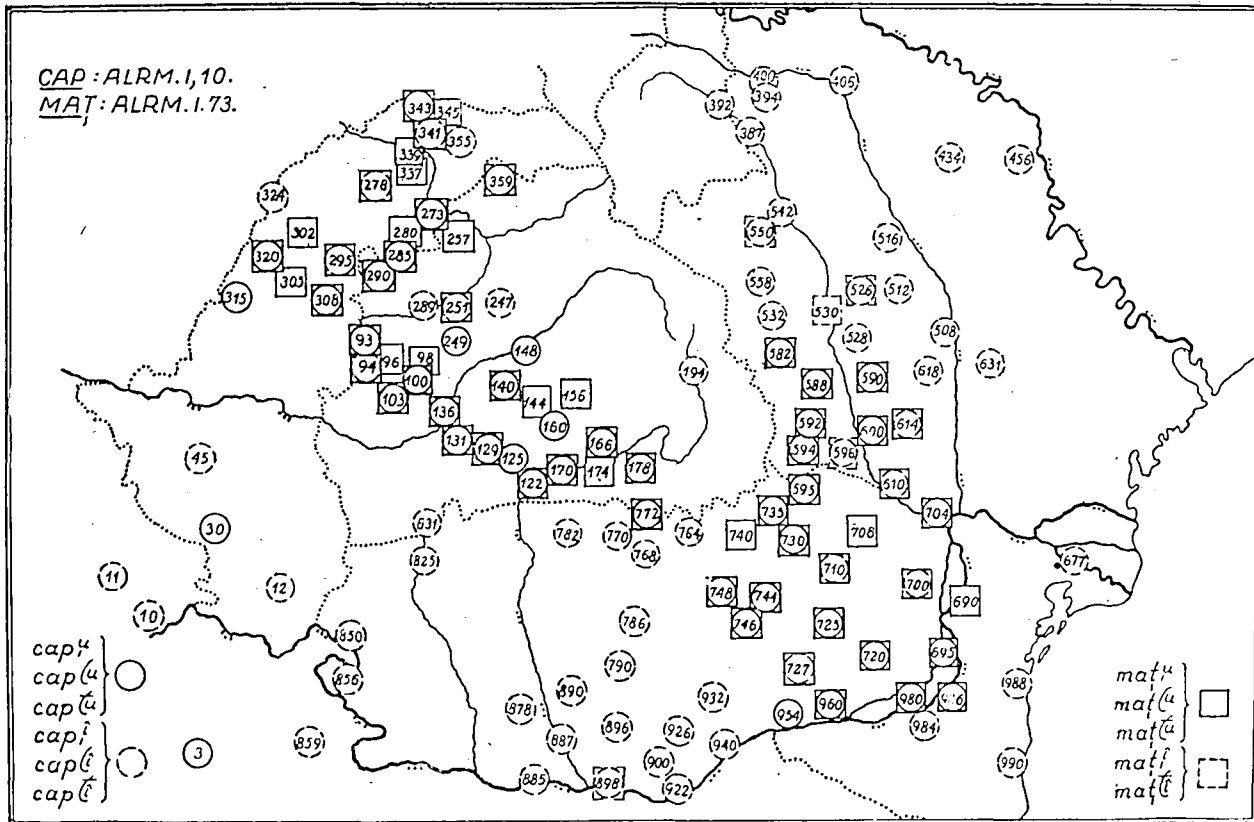
Újabb eltéréseket tapasztalunk, ha a szóvégi zöngétlen explozívakkal affrikátát állítunk szembe. Ha *cap^u* (ALRM. I, 10) és *ma^u* (ALRM. I, 73) viszonyát tesszük vizsgálat tárgyává, azt találjuk, hogy egész sereg olyan ponton *ma^u* él, ahol *cap*-ot ejtenek. Északról dél felé haladva Erdélyben ilyen pontok 345., 339., 337., 280., 302., 257., 98., 96., 144., 156., 174., a Kárpátoktól délre pedig 740., 708. és 690. (vö. 3. térkép). Hasonlóképpen maximális elterjedést mutat *stângaci^u* *-u*-ja, sokkal szélesebb övezetben lévén elterjedve, mint *ma^u* véghangzója (vö. ALRM. I, 204).

Ami az *-ș* hangnak a szóvégi magánhangzóra gyakorolt hatását illeti, ennek megfigyelésére a Román Nyelvatlasz sajnos nem nyújt elég szemléleti anyagot: *omuşor* térképe (ALS. I, 33) például nem mutatja az *impăraţuş* alakokat elég nagy területen ahhoz, hogy e szó alakv.-aiból messzemenő következtetéseket vonhatnánk. Hatalmas területen jelentkezik *viszont mă pişu* végmagánhangzója (ALR. I, 97), azonban melléje ehhez biztos ellenőrzésként használható szóalakot állítani. Annyi mégis kétségtelen, hogy pl. még a *cărunt^u* alakv. (ALR. I, 65) elterjedését is túlszárnyalja, anélkül Erdély területén a 131., 144. és 302. ponton *cărunt*-tal szemben *mă pişu*-típusú alakv. áll.

Legjobb példáinkat azonban ismét a Kis Atlaszból meríthetjük. Ismeretes, hogy egy-két délkeleti pont (182., 192.) kivételével egész Erdély-

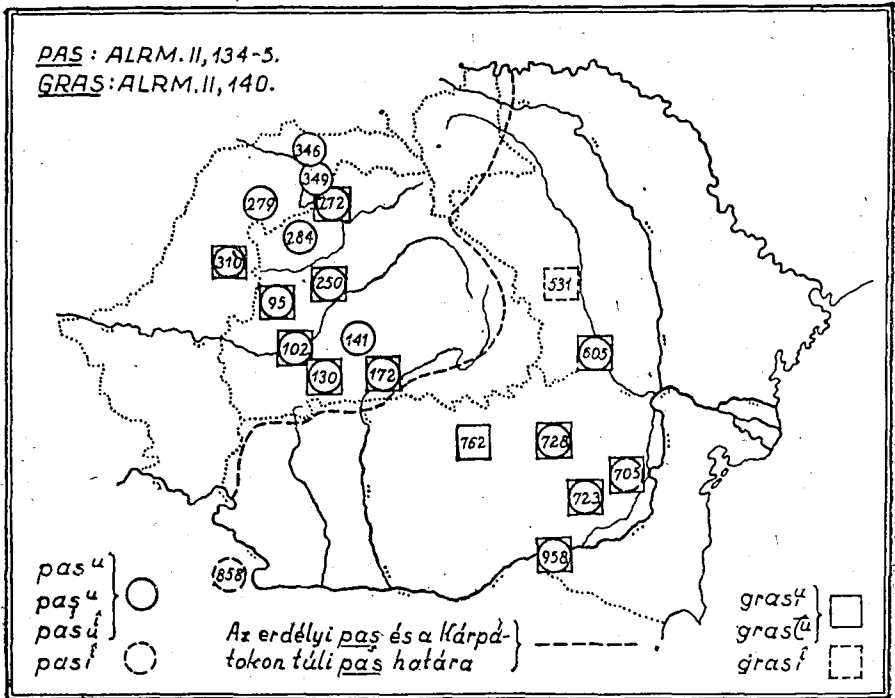
²⁹ Şandru szerint „l'apparition de *-u* n'est donc pas conditionnée par la présence, à la finale, d'un groupe de consonnes“ (BL. IV, 128).

³⁰ Akad egyéb eltérés is. Olyan pontokon, ahol a Kárpátokon túl *mut^u* alak él, ebben az esetben már *pat^u*-t találunk. Így a 762. ponton *mut^u*, *fum^u* él, de már *pat^u* (vö. még 4. 858., 899., 769., 728., 531). Az *u* hangszínének megőrzésére tehát hat a töhangzó hangszíne is. Ugyanezt igazolja *gras* (ALRM. II, 140) és *gros* (ALRM. II, 144.) egybevetése: Erdélyben a 140., 346. és 349. ponton *gras* áll szemben *gros^u* alakkal.

3. térkép.

PAS : ALRM. II, 134-5.
GRAS : ALRM. II, 140.

4. térkép.

ben *pas* helyett *paş* használatos (ALRM. II, 134–5). Hasonlítsuk tehát össze a *paş^u* alakv. elterjedését egy teljesen hasonló hangalakú, de nem *ş*-re, hanem *s*-re végződő szó végmagánhangzós változatával, pl. a *gras^u* alakokkal (ALRM. II, 140). Az eredmény feltevéseinket tökéletesen igazolja: míg Erdély területén a *gras^u* alakot csak hétszer jegezték fel, *paş^u* tizenkétyszer fordul elő, mivel — ismét északról-délre haladva — a 346. (Avasfelsőfalu, *Sztm.*), 349. (Tökésbánya, *Sztm.*), 279. (Szilágyboksa, *Sz.*), 284. Almásszentmihály, *K.*) és 141. ponton (Mikeszásza, *KK.*) *paş^u* áll szemben a köznyelvi *gras* alakokkal (vö. 4. térkép). Ezzel pedig igazoltuk azt a lehetőséget, hogy a szóvégi magánhangzó megőrzése igenis függ az előző mássalhangzó természetétől, s hogy éppen az *ş* hangnak ebben a konzerváló funkcióban nagy fontossága van.

Az eddig vázolt különbségeket sajnos nem volt alkalmam a szeben-megyei vagy éppen cóni román ejtésben kimutatni, de analógiaképpen hivatkozhatom azokra a megfigyelésekre, amelyeket Tasnádszántó (*Sz.*) román nyelvjárásával kapcsolatban tettem. Mindazon szavakat, amelyekre a Román Nyelvatlasz e vonatkozásban biztos felvilágosítást nyújtanak, lejegyeztem tasnádszántói születésű tanítványom, Molnar Zoe kiejtésében is. Eredményként valóságos fokozati skálát nyertem a szóvégi hangok jellege szerint:

1. Zöngés hangok után általában nincsen *-u*: *amar*, *surd*, *slab*, *spîn*, stb. Alig valami hallatszik *fum^u* esetében; itt azonban a fentebb említett *u—u* hasonulás játszhatott közre.

2. Zöngétlen hangok után rendszerint van *-u*; *mort^u*, *murit^u*, *pămînt^u*, *mut^u*, *pat^u* stb. Nagyon gyöngé, *î*-szerű hangot hallottam *cap^î* esetében. *S* után kettősség mutatkozik: az *-as* szóvég után nincs magánhangzó, például *gras*, viszont *-os* után egészen jól hallható, például *gros^u*, *muntos^u*, *păros^u* stb.

3. Egy-két esettől eltekintve (*alkázás*, *bd'irîş*) *ş* után *mindig* jelentkezik a megőrzött szóvégi *-u*, még pedig legvilágosabban a magas nyelvállással képzett *-uş^u*, *-iş^u* végű szavakban: *împărătuş^u* (itt különösen jól hallható!) *kulkúş^u*, *žukăuş^u*, *koperiş^u*, *suiş^u*, stb. Valamivel gyöngébben hangzik a szóvégi magánhangzó *-aş* után, például *caş^u*, *cizmaş^u*, *părtaş^u* stb.

Mindeme különbségeknek maga az adatközlő is teljes tudatában van: érzi, hogy az *u* "după ş se aude în genere mai bine". Az egyezés Klein nyelvállapotával odáig megy, hogy a *verşhu* 'verfus' (582) és *verşhî* 'efundis' (581) megkülönböztetésnek megfelelően Molnár Z. is éles különbséget tesz *verş^u* 'versus' és *verşî* 'efundis' között.

Az elmondottakból végkövetkeztetésünk magától adódik: Klein minden valószínűség szerint olyan nyelvjárást beszélt, ahol a szóvégi *-u* eltűnőfélben volt ugyan, de még valamennyire hangzott zöngétlen hangok, így *-ts* és különösen *-ş* után. Ezen ejtéssajátságot Klein általános helyesírási szabállyá emelte, viszont Molnár, aki mindenkor igyekezett a köznyelvi normát minél hívebben követni, ebben az esetben is a köznyelvi ejtés, tehát az *-u* teljes elhagyása mellett döntött. Ha figyelembe vesszük a szóvégi *-ă > -e* változásról mondottakat (Ht. 6.), ahol szintén Molnár követte hívebben a Havaselvére támaszkodó köznyelvi ejtést, Klein viszont jobban ragaszkodott saját vidéke tájnyelvi alakjaihoz, eredményünk minden tekintetben megnyugtatónak látszik.³¹

c) Kettős magánhangzók és magánhangzókapcsolatok.

12. AI. Néhány esetben az ereszkedő *ai* kettőshangzó helyén *a* áll: **mamúca* (340), *tocma* (356, vö. **tomna* 533). A félhangzó eltűnése mindkét esetben a hangcsoport hangsúlytalan helyzetével magyarázandó: *mamucă* (esetleg *mămucă*) éppen úgy viszonylik az erdélyies *maimuc* (Țichindeal), *măimucă* alakhoz (Tiktin 944), mint ahogyan Moldvában is *moimăţă* mellett van *momîţă* változat is (Tiktin i. h.). Olyan alakokban viszont, ahol a kettőshangzó hangsúlyos helyzetben van (*moimă* < m. *majom*) a félhangzó lekopása nem következik be. *Tocma*, illetve az erdélyi *tomna* alakv., a régi nyelvben csakis *-i* nélkül fordul elő (vö. GCr. II, 542), s a népnyelv ma is sűrűn él ezzel az alakkal.

³¹ Hasonló eredményre jutunk alább a labiálisok palatalizációjával kapcsolatban: Klein tájnyelvi változatként gyakran feljegyez palatalizált alakokat is, Molnár viszont szigorúan ragaszkodik a nem palatalizált és Havaselvén is járatos alakokhoz. Vö. Ht. 22. 2.

13. AU. Néhány esetben *au* > *ao* változást tapasztalunk: *scăon*, *scaonăfhu* (470, vö. *scaon*, Ist. Rom. IV, 277), *găora* (227, vö. 1814: *găora*, Ţichindeal, GCr. II, 213; DAcR. II, 238 nem közli), *bălaor* (46; DAcR. I, 451 csak egyetlen adatot közöl Alexandriából, pedig megvan Erdélyben — például *bălaor*, BL. IV, 155, *B. balaor*, AAF. VI, 31, *U.* — és előfordul a szerbiai románoknál is: *bălaor*, AAF. VI, 26, vö. szerb. *blăor*, *blăvor*). Mindezen alakok olyanok, mint a zsinnai pásztoroknál *aor*, *şcaon*, *taor*.³² Bizonyos mértékben „graphie inverse”-nek tekinthető viszont *pauss* (387), a *paos* szónak más forrásból nem ismert változata.

14. ÄU~O. Két határozószóban *äu*~*o* ingadozást látunk. Klein *incatro* (267) alakváltozata Dosofteinel, Cantemirnél s egyéb régi szövegekben közönséges (vö. DAcR. II, 601, GCr. II, 451), emellett azonban Molnar **ori incatrau* bejegyzésében (375^a) felbukkan az *-äu* végződésű, újabb változat is (P. Maiorból, Şincaiból, Baracból id. DAcR., i. h. Ţichindealra nézve vö. GCr. II, 215). Ezen utóbbi alak megvan egyébként Molnar nyelvtanában is (*ênkêtrëo*, Sprachl. 314). Ugyancsak erdélyi típusú változat a köznyelvi *înăuntru* helyett *inlontru* is (329, vö. DAcR. II, 556, Lex. Bud. 307).

15. EA. — I. Számos esetben szövegünk a köznyelvnél hívebben tükrözi e kettőshangzót. Feltétlenül régiesnek tekinthető *cheade* (103; mellette azonban szerepel a köznyelvi *cheie* is), **sheaffe* (484, vö. *scheafse*, Molnar, Sprachl. 141; szótárunkban megvan azonban a *shaffe* és **shêffe* alak is, 485). Nyelvjárási jellegű *areápa* (30); Klein valószínűleg Balázsfalva tájékán hallhatta (vö. DAcR. I, 255, Weigand, Jb. IV, 259, Jb. V, 163), régiségét azonban igazolja az arumén *areápiŋo* alak is (Jb. IV, 259). Igen jellegzetes alakok *peánta*, *peána*, *peárq*, **peáta* (388): ilyen változatok Nyugat- és Dél-Erdélyben járatosak (Jb. IV, 260, V. 160, VI, 19, Weigand, LADS. 2, 10, 18, ALRM. II, 410). Mint Hátszeg és az Olt vidékén (Haneş, Ţ. Olt. 48), úgy Kleinnál is elsősorban *p* után jelentkezik a kettőshangzó,³³ amelyre nézve elfogadhatjuk Densusianu véleményét: „formele cu ea sint refăcute după plural: *measă*, *peană* după *mesă*, *pen'e*” Haţeg 21; vö. még *measă*, Conea, Clopotiva, 439. — 2. Néhány esetben mai *ia* helyett áll *ea*, például *cheág* (103) ~ *chiág* (104), *meáza-zi* (350) ~ *miaza-zi* (353), *peatra* (388) ~ *piatra* (394), *feára* (206) ~ *fiara* (209), viszont csak *feárta* (206). *Ēa* > *ia* fejlődést tapasztalunk **lia* (a. m. *le-a*, 324) esetében. Az olyan alakok, mint *ciápa*, *ciápfa* (110), *ciás*, *ciara* (111), stb. az *i*-nek tisztán helyesírási szerepére utalnak: akárhogy is írták a szerzők, úgylis *čapă*,

³² Egyéb adatokra nézve ld. Popovici, Rum. Dial. I, 144, Densusianu Haţeg 22, Hodosiu M., Népkölt. Balázsf. vid. 166, Candrea, GS. I, 190, Stinghe, Jb. VIII, 84, stb. A régi nyelvben is közönséges (vö. GCr. I, 70, 146, stb.). Figyelemreméltó, hogy az ALR. *scăunel* térképe (II, 1391. MN) jóformán semmi segítséget sem nyújt: egyetlen *ao* kettőshangzót mutató adata (*scăon'és*) Szabéd községből (MT.) származik. Hogyan hozható e tény összhangba azokkal a *scaon* adatokkal, amelyeket pl. Weigand igen sokszor feljegyzett (vö. Jb. IV, 261, VI, 14, VIII, 258, stb.)? Avagy *skăon* ~ *skăunaş* ingadozásra kell gondolnunk?

³³ *M* után egyetlen példánk *pomana* ~ *pomeana* (407), ehhez ld. Densusianu, Haţeg 23, valamint Zsinnáról *pomeană* (GS. V, 316).

És-féle alakokat ejtettek. — 3. Számos hang, így *s*, *ș*, *z* és *ț* után az *ea* egyszerű *a*-vá vonódik össze: *argaffála* (30), *miroffála* (358), **urfásca* (428), *sára* (463); *nadușhála* (370), *mișha* (358, vö. *mișheá*, u. o.); *mucezála* (365), *imbulzála* (256), *umezála* (551); *ametzála* (22, a Báns. Névt. szótárából id. DAcR. I, 146), *ferbintzála* (207), **tzaft* (545) stb. Ingadozás jelentkezik *r* után: *amărăla* (21, vö. DAcR. I, 138, Klein más művéből idézve) mellett akad *affupreala* (37), sőt *vrána* (589) mellett van **vredna*. Elszigetelten áll *felelát* (206), a régi szövegekben közönséges *feleleat(iu)* helyett és *meľ(̂)ácan* (352, vö. Hunyadban *stag*, Densusianu, Hațeg 23). Mindezen esetekben nyelvjárási alakokról van szó, vö. Tagliavini, Lex. Mars, 71 (további utalásokkal).³⁴ Molnar nyelvhasználata a Kleinével általában egyezik, vö. *mutschefálè*, *kivernișalé* (Sprachl. 91), bár akadnak nála kettőshangzós alakok is, mint például *vepșealè* (i. h.), *agonișealè* (Sprachl. 92) stb. — 4. *E~ea* ingadozást mutat még hangsúlyos tőszótagban: **sacret~*sacreata* (458), **shnep~shneáp* (486) és *berca~bearca* (51, vö. DAcR. I, 545). Paradigmatikus váltakozással függ össze *deápan~dápan* (163, vö. Tiktin 521, ahol az utóbbi alak hávaselvinek van jelezve; ld. még Lex. Bud. 163, 174).

16. **EO, IO.** — 1. Az *eo* kettőshangzó *io*-vá lesz az olyan alakokban, mint **flioarca* (213), **plioșcaesc* (402). Változatos alaksorozatot mutat **chițgăre* (105), **inchetor* és *inchiōtor* (269), vö. DAcR. I/2, 333—4. — 2. *Io~o* ingadozást tapasztalunk hangutánzó tőben **liocotaretz*, **liocotefc* (327)~**locotaretz*, **locotefc* (329) esetében, vö. Lex. Bud. 355. A *eu* (ieu 200) mellett felbukkanó *io* (306) közismert erdélyi nyelvjárási változat (Tiktin 599). A két alak egymásmellettisége Szeb. más pontjáról is ismeretes.³⁵

17. **IE.** — 1. Szókezdő helyzetben feltűnő a *ie>ia* változást mutató *iádera* (251), vö. *iezer>iazăr*, *iele>Iale* (GS. V, 317, Zsinna). — 2. Szóközépi helyzetben labiálisok után rendszerint ingadozást találunk: az olyan alakokkal, mint *fer*, *fərb*, *ferbinte*, *ferbintzála* (207), *fertúra* (208) szembenáll *fiér*, *fierb*, *fiert*, *fiertúra* (210); a *sber* (467) és *zber* (562) alakokkal szemben találunk *sbiér* változatot is (468); *pédeca* (389), *pépt* (391), *peptáriu*, *peptos* (i. h.) alakpárját *piedeca*, *piept*, *pieptáriu*, *pieptos* (394) képezi; *vérme*, *vermanós* mellett (581) ott áll *vierme* (584), stb. Klein általában inkább a kettőshangzó nélküli alakokat kedveli: *piedeca* stb. alatt visszautal a *pedeca* típusú alakokra; **merla* (352), *pepten*, *peptene* (391, vö. *pepten*, Lex. Mars. 1732), *prétin* (418), *perdere* (392), *mezul noctii* (353, vö. *mezul*, Ist. Rom. IV, 236) stb. mind az eredeti *e*-hang megőrzésére utalnak. E hagyományhoz egyébként a Lex. Bud. is hű marad: *peptenu* (*peptene*), *peptu* (496), *feru* (216), *mediu* (383) mellett utalás sem történik a köznyelvben szokásos kettőshangzókra. Pedig már Molnar beírta szótá-

³⁴ Klein nyelvállapota legjobban a zsinnai pásztorokéval egyezik: „Diftongul *ea* se reduce la *a* după *s*, *ș*, *ț*, *dz*: *sară*, (*să*) *șază*, *vițauă*, *dzamă*, stc. Același fenomen se constată în: *starpă*, *mătrată*, *curăuă*, *mestacăn*“ (D. Șandru—F. Brînzeu, GS. V, 316).

³⁵ Vö. *io*, *ieu*, GS. V, 321.

runkba a **miez* alakot (354) és nyelvtanában is *piept* ejtést ajánl (Sprachl. 365). Kleinnek és a Lex. Bud. munkatársainak álláspontja azonban érthető: amint már Weigand megállapította, a Bánságban, a Maros és a Körös vidékén, H.-ban és Közép-Erdélyben *fer* járatos (Jb. III, 214, IV, 260); Hátszeg vidékére nézve igazolja ezt az állítást Densusianu (Hařeg 20).³⁶ Mindezen megállapításokat Szeben környékére nézve a Román Nyelvatlasz is megerősíti: e szerint *piept* ~ *pept* esetében (ALR. I, 97) a kettőshangzós alakváltozatok északi határa Bojsza felett halad át; *fier* ~ *fer* esetében a *h'er* típus Nagyszebennél jelentkezik (ALR. 1527, közli Macrea, DR. IX, 144). Klein tehát ez esetben is Erdély nyelvállapotát részesítette előnyben a havaselvi ejtéssel szemben. — 8. Erdélyi tájszólásra vall az *ie* > *i* összevonás is *defmird* esetében (177, vö. **desmerd* 177): valószínűleg, ilyen *mirtza* (358) és Hátszeg környékén *mirlă* is (Densusianu, Hařeg 20). — 4. Érdekes alak *San-Pietriu* (462); talán olyan ez, mint *piește* Hunyadban vagy *vierde* az Oltvidéken (ld. még Tagliavini, Lex. Mars. 64). — 5. A szóvégi hangsúlytalan *-ie* pusztá *e*-vé egyszerűsödött a régies *dăjde* alakban (160). Jelentésmegoszlásra utal *boăghe* 'hoglya' (61 és 88, *capîta* a.) és *boăghie* 'bagoly' (61 és 72, *buha* a.) esetében. *Făfhe* mellett *făfhie* erdélyi színezetű, aránylag friss változat (204, vö. DAcR. II, 68—9), éppen úgy, mint *salcie* (460), a régies *salce* és a belőle téves analógiával alkotott tájnyelvi *salca* mellett (az utóbbihoz Tiktin 1356 és *salkă*, D. Șandru, BL. IV, 139, B.).

18. II. Szóvégen megmarad az *-ii* kettőshangzó *trii* esetében (538, vö. *trii*. GS. V, 317, Zsinna, továbbá Tagliavini, Lex. Mars. 70) és a *Ruffali* alakban (456), viszont egyszerű *i*-vé sorvad az olyan esetekben, mint *i umblă*, *i vedeă* (250), *foame-mi* vagy *mi-foame* (214), *frica-mi* (217), *mi-frig*, *frig-mi* (218), **piatră móri* (394), *le vei* > *lăi* (321) > **lii* > *li* (u. o.), stb. Itt is erdélyi nyelvjárási alakokkal van dolgunk, vö. ALR. I, 44.

19. IU. — 1. *Aiurea* helyett *airea* (13) ismert erdélyi tájnyelvi alak (vö. DAcR. I, 79, GS. I, 110, Oltvidék, *airilea*. Papahagi, Maramureș LVII stb.). — 2. Szóvégi helyzetben *-r* után többnyire *-iu* szóvéget találunk: a számtalan *-tôriu* és *-ariu* képzővel ellátott szón kívül idézendő még **raebăriu* (435), **raităriu* (439), **pontăriu* (407), *căriu* (99) stb., vö. azonban *binifhór* (56). *L* után *-iu* áll a **feliu* alakban (206, vö. *fealiu* 495). Olykor más hangok után is előfordul, vö. **potcăpiu* (410), **scornăciu* (473), **ialnăciu* (524), *biciu* (55, alakv. *bîtsu* 57) esetében viszont az *-iu* csupán helyesírási jellegű. Az *-riu*, *-liu* végződésű alakok azonban hangtani jelentőséggel bírnak: *ceriu* (= *čer'*) közönséges a klasszikus román irodalmi nyelvben is (vö. még Papahagi, Maramureș LVII); *zendar'*, *beutor'*, *feliu* ma is él a zsinnai pásztorok nyelvében (GS. V, 319, 341) s hasonló alakokat találunk Erdély más pontjain is (vö. *řăkuraryă*, *řăstoryă*, *tsolyă*, BL. IV, 136, 140, B.; GN. II, 46, 59, 77, stb.).

³⁶ Densusianu szerint "cei care pronunță *pept*, zic totuși *mîel*, după cum alții rostesc *mel*, dar *piept*" (i. h.). Klein az első csoportba tartozik, mivel ő is a köznyelvi *mîel* alakot jegyezte fel (354), viszont az Elem. mindkét kiadásában *pept* áll.

20. QA. E kettőshangzó jelölése általában igen pontos; semmi nyoma az *oa* > *q* ejtésnek, amely Észak- és Nyugat-Erdély nyelvjárásait, valamint az erdélyi román szótárirodalom legrégebb emlékeit jellemzi (Lex. Mars. 72). *Piroána* (396) a közönséges *piron* helyett a tb. *piroane* alakján alapul; **pleopa* (401, vö. Lex. Bud. 512) havaselvi jellegű alak (Gamillscheg, Šerb.-Tit. 50), amelyek megfelelői azonban Dél-Erdélyben is élnek (ALR. I, 17/129: *plieuprã*, 180: *pleopa oikului* stb.). A köznyelvben is meg-lévő ingadozást tükröz **mihóala* — **miháltz* (354 < m. *menyhal*, ld. 94. l.).

21. OU. Szó belsejében az *ou* kettőshangzó *oo*-ként jelentkezik: *ploodát* (402), **roorez* (452, vö. *raorat*, Barac, Hal. VII, 207). Valószínű, hogy az első *o* nyílt ejtésűvé lett (vö. *doáo* 185, *noao* 381; *dquã*, *noquã*, GS. V, 317, Zsinna); tehát *plooa*t alakot tétélezhetünk fel.³⁷

d) Mássalhangzók.

22. P, B, F, V. — 1. Önálló fejlődésüket illetőleg csupán néhány szórványos jelenség érdemel figyelmet: α) Szókezdő helyzetben *brotácar* (= *brotacãr* 69) mellett felbukkan *protácar* (*protácãr*, i. h.), de a *b* > *p* csere oka homályos. — β) A szókezdő *s* + *lab.* csoportok szempontjából figyelemre méltó adat a köznyelvi *svãrc* helyett a **sfaelc* 'papila mamilaris' alakv. (481). *Svãcnesc* helyett a *sbaecnesc* alakv. (467) *b*-jét a szl. etymon indokolja (vö. *izbucnesc*, s ehhez Cihac II, 30, Tiktin 864). — γ) Szóközépi helyzetben *v* > *b* csere van *roshcobãn* esetében (452, vö. Tiktin 1337), meg-lépő viszont *prabushefc* mellett **pravushefc* (414–5). *Imbrodlesc* helyett *impropodesc* fordul elő (262, egy adatot közöl Ksz.-ből DAcR. II, 482). *F* helyett *v*-t látunk *bufnesc* ~ **buvesc* (75) esetében. Régies és valószínűleg az egyházi szövegek hatásával magyarázandó változat *jertva*, *jertvire* (567-8). *P* > *v* fejlődést figyelhetünk meg az *indaraptnicesc* (274) ~ **indaravnicesc* (275) ingadozással kapcsolatban, nyilván a könnyebb ejtés céljából (vö. *indãrãmnic*, DAcR. II, 620; igei származékként hasonló alakot nem közöl). — δ) Szóvégen figyelemre méltó *práv* (413), **vřav* (590), vö. *prav*, *vãrv*, GS. V, 319 (Zsinna), *prav*, *vřav*, Weigand, Jb. III, 228, *praw*, *vřv*. BL. V, 140, ALRM. I, 47, stb. Ingadozást mutat *zugrãf* ~ *zugrãv* (565), valamint *pléf* (401) ~ **pleu* (u. o.) és *betřiu* ~ *betřiv* (54; a *betřiu* alakv.-ot a Bánságból id. DAcR. I, 550). Szóvégi *v* helyett képzőcsere révén *g* áll *pleřhug* (401) esetében: ezen alak Klein és Molnar más műveiből is kimutatható (pl. *pleřiug*, Elem. 1780, 80, *pleschug*, Sprachl. 117). Erdély nagy részében ez a változat él, sőt magában Szeben m.-ben is *plieřiug*-típusú alakokat találunk (ALR. I, 12: 122, 125), amelyeket szerzőink, úgy látszik, némi hangtani egyszerűsítéssel jegyezték fel. — 2. Ami az ajakhangok jésülését („palatalizarea labialelor“) illeti, annyi állapítható meg, hogy szótárunkban e hangváltozás nem érvényesül ugyan teljes következetésséggel, mégis azonban számos alakingadozás vall a szerzőknek e téren

³⁷ Itt említjük meg a lat. *v*-ből származó *uo* hangesoportot is az olyan szavakban, mint *luoare* (333, vö. *luoa*t, Klein, Ist. Rom. IV, 236), *aluoa*t (19; DAcR. I, 127—8 nem közöl ilyen alakv.-ot). Vö. még Rosetti, LR. XVI, 53, valamint At. 12.

szerezett nyelvjárási tapasztalataira. Leggazdagabb alaksorozattal a *pi* csoport van képviselve: szókezdő helyzetben elég idézünk az olyan adatokat, mint *chiátra* vide *piátra*, *chiátz* v. *pieátz*, *chic* v. *pic*, *chicatúra* v. *picatúra* (104), *chiéle* v. *piéle*, *chiépt* v. *piept*, *chieptene* v. *pieptene*, *chila* v. *pila* (105), *chío* v. *pio* (107), *chíshu* v. *píshu* (108), *chiffát* v. *piffát*, *chifféz* v. *pifféz* (i. h.), *chíta* v. *pane vel píta* (109) stb. Szó belsejéből idézhető *schin* v. *spin* (471), *lichésc* v. *lipésc* (325) stb. Legalább egy esetben megtaláljuk a *rk* fokot is: *crámpijá* > **craemptitza* (225, ganciu a).³⁸ Mindezen esetekben — amint az utalásokból kitűnik — Klein kétségtelenül a nem-palatalizált alakok mellett foglalt állást. Kivételt képez *lichíiu* (325 < *lepény*): ebben az esetben *lipíiu* visszaatal *lichíiu*-ra (328). E gazdag sorozathoz képest a többi palatalizáció inkább szórványosnak mondható: bi esetében csupán egy-két példa idézhető: *ghíciu*, vide *Bítju* és *ghíne*, vide *Bine* (229)³⁹, valamint *poghircésc* 'racemo' (406, vö. egyh. ószl. *pabirö*, *pabirökz* 'racemus post vindemiam relictus', *pobirati* 'colligere' Cihac II, 272). *Vi* (*ve*) palatalizációjára utal *rovina* mellett a *róghina* (452) változat,⁴⁰ *vin* 'bor' mellett akad *ghín* (229), *teavá* (*fevi*) helyett *tzeghe* áll (545) s *viezure* clófordul **iezure*, -*ne* alakban is (252, vö. DAcR. II, 461);⁴¹ *fi* jésülésére utal *fiastru* > *hástru* és *fiereftau* > **hiereftau* (245), valamint *raffir* mellett *rafchír* (442), **rafshchir* (444) és a magyar *folyóú* átvétele: **fonhiu* (215, vö. még 129 l.). Fontos adat még: *Shin* (Fin, chin), 485, vagyis a *fin* szó *hin* — és *sin* változatának lejegyzése, *filimină* (Lex. Bud. 642) > **silimină* (490), valamint a hasonlókép erős palatalizációt mutató *vişeu* > **jishau*, **jishlau* (569, vö. 170 l.). A *mj* palatalizációjára nincsenek közvetlen tanúságok: *amiruésc* (23 < *nyer*), *milván* (356 < *nyilván*)⁴² kétségtelenül olyan erdélyi vidékről származnak, ahol efféle „réfection analogique“-ok könnyen keletkezhettek.

Ha mármost mindezen alakokat együttesen vizsgáljuk, azt kell mondanunk, hogy Klein saját nyelvjárásában semmiesetre sem lehetett a palatalizáció szabályos hangjelenség, viszont szerzőnk közeli kapcsolatokban állhatott palatalizáló erdélyi nyelvjárásokkal. E feltevést a szóföldrajzi tények tökéletesen igazolják: az ALR. I, 34 (*bärbie*), I, 39 (*piept*), I, 73

³⁸ Ma Zsinnán "fasa pk', bg', mm' e mai rară și apare mai ales la bătrini" (GS V, 318).

³⁹ Nagy kérdés, vajjon idetartozik-e *îmbin* (253) ~ *inghin* (286) s ennek megfelelően *deşbin* ~ *deşghin* (175)? Itt ugyanis — ha elfogadjuk Candrea (CDDE. 482. sz.) *disglutinare* vagy Giuglea (DR. III, 621) *disglinare* etymonját (vö. még DAcR. II, 475) a *gh* hang az etymologikus, s a *b* „réfection analogique“ révén keletkezett. Ugyancsak bizonytalan *ghiltz* 'tenda' (229) hovatartozása. E szónak is vannak ugyan *biltz*, *bghiltz* *beltz* változatai (DAcR. II, 258), azonban biztos etymon híján nem dönthető el, melyik hang az eredeti.

⁴⁰ Nem tartozik ide *moghila* (364) ~ *movila* (361), mert itt a *gh* etymologikus (egyh. ószl. *mogyila*).

⁴¹ Ugyancsak a *vi* hangcsoport jésülésére utal Klein következő megjegyzése: „Cum praefertim rustici, in quibus Transilvania partibus *vi* pronuntiant ut *Hí*, li quae audies pronuntiant ut *Hí*, quare in *vi* vg. *Hiclean*, *Viclean*, *Híu*, *Víu*, *Hín*, *Vín*, etc.“ (246).

⁴² Talán idetartozik még *mitz*, **mitza* (359, alakv. *nítz*, *nítzä*, Tiktin 998, Cihac II, 198), azonban bizonytalan, melyik alak az eredetibb (vö. 39. j.).

(*viscz*). I. 46 (*ficat*) és I. 77 (*miros*) térképei alapján *Szcb.* és *F.* határterületére nézve a következő táblázat állítható össze:

	<i>bārbie</i>	<i>piept</i>	<i>viscz</i>	<i>ficát</i>	<i>miros</i>
129. (Ecsellő)	bārgiĕ	k'ĕpt ^u	ġisáz ^u	h'icát ^u	n'irós ^u
125. (Nagyszében)	bārgiĕ	k'ĕpt	visġáz	^{k'} icát	n'irós
170. (Strezsa-Kercisóra)	bārbd'ĕ	t'ĕpt ^u	ġisáz ^u	hicát ^u	^u n'irós ^u
122. (Bojsza)	bārbija	piĕpt ^u	visġáz	ficát ^u	mġuós ^u

Amint látjuk, a *Szcb.* északi részében levő pontok, valamint *F.* területe élesen elválnak a délebbre fekvő Bojsza nyelvjárásától: Cód vidékének nyelve nyilván az utóbbival egyezik meg. Így tehát Klein hazulról valószínűleg nem-palatalizált alakokat hozott magával, de már szülőföldjétől valamivel északabbra s később Balázsfalva környékén is sok alkalma volt megismerkedni a román jésülésnek ezen fontos típusával. A jésített alakokat nem vonta ugyan be az irodalmi nyelvhasználatba, azonban mégis sokkal pontosabban jegyezte fel azokat, mint később Bobb vagy a *Lex. Bud.* szerzői.

23. D, T. — 1. E hangok szótárunkban kevés problémát nem vetnek fel. *T* helyett etymologikus *č*-t találunk a *pot* vel *potſu* (410) alakban. Görögös *nt* > *nd* változással kell számolnunk *māndie* esetében (341. vö. Tiktin 948). *D* helyett *t* áll a *laenget* (312) ~ *langet* (314) alakokban; itt azonban a latin *languidus*-szal szemben utalhatunk az arumén *lindzít* alakra is (Puşcariu, EtWb. 976). *D* ~ *t* ingadozást mutat *ord*, vel *ort* (375^a); kétségtelenül a *-t* hang az eredetibb (vö. német *Ort*, Tiktin 1094). Szókezdő helyzetben figyelemre méltó **svornic* (518) ~ **zvornic* (503, **stároste* a.), a régies *dvornic* változata (vö. *dvorean* ~ *zvorean*, Gheorg. Log., Tiktin 590). *-dn* > *-ln* változást mutat *porólnic* (412. vö. Cihac II. 284), *povodnic* helyett, vö. szerb *pōvodnik* (Vuk 531). Nagyon feltűnő *-tn* > *-in*: **plātnic* (400) ~ *plāinic* (398). — 2. A *t, d* jésülésének déli határa Klein és Molnar szülőföldjétől messzire esik; nincs is e jelenségnek szótárunkban semmi komoly nyoma, legfeljebb *diplan* (245. hatz a.) ~ *gheplan* (229 > m. *gyeplő*). **strighe* 'melligo, Honigthau' (511. vö. *stredē, stride, vinderēu* > *vingherēu* (585, vö. magyar *vándor* [solyom]), *unditza* (553) ~ **ünghitza* (554), és *zadic* ~ **zagie* (141. cretintza a. és 560). A *ni* (nĭ) csoport palatalizációjára esupán a Molnar kezétől származó, de kihúzott **inyima* (289) utal s talán *nica* (373^a). Lehet, hogy etymologikus eredetű *gheáofhu* (228) *neaoş* helyett, s alátámasztja Weigand *de auş* etymonját (Jb. XIII. 108; ellene Tiktin 1044).

24. K, G. — 1. Szókezdő helyzetben a *k* eltűnik a *titor* szóban (531, vö. Molnar. Sprachl. 50). *Zg* helyett *zd*-t találunk a *zgāriu* helyett előforduló **sdariu* alakban (476), de ez talán etymologikus (vö. szláv [*sz*] *drati*, Tiktin 1813). — 2. *K* > *g* zöngésülést mutat *gaştán, gaştána* (227), valamint **cracaticiu* (138) ~ **gragaticu* (234); ingadozásról tanúskodik *crişpán* (142)

és *grifhpan* (237, vö. Molnar, Sprachl. 48) — 3. A hajdani latin *gn* csoport — az *Elementa* nyilvánvaló hatása alatt (vö. 32 kk.) — felbukkan **pugn* esetében (428, utal *pumn-ra*), viszont analógiásan alkalmazott *gn > mn* hangváltozást észlelünk a *tzimn* (546 <latin *cygnus!*) neologizmusban. — 4. Szóvégi görögös jellegű *k > h* változásról tanúskodik **indih* (277), viszont *h* helyett *g* áll *introhnat* helyett az **intrognát* alakban (300, vö. DAcR. II, 834). — 5. A *k'* ejtése, mint a köznyelvben annyiszor, *l'*-hez közeledik: *shitop* (488). Néhány hasonulás útján keletkezett szóközépi zöngésülésről ld. Ht. 30.

25. M, N. — 1. Megőrzött *m*-et találunk a *rumpe* alakban (455, vö. Densusianu. Hařeg 40), etymologikus *n*-et néhány latin és szláv szóban: ilyen *cuvinintza* (156), *vaenfla* (575) és **gaenfa* (224). Problematikus *ciovic ~ *cionvic* (277) *n*-je, vö. 211. — 2. Szóvégi *m > n* fejlődést figyelhetünk meg **ibriřhin* (252 <török *ibriřim*) esetében; talán részleges disszimilációról van szó (*b-m > b-n*). — 3. Rotacizmusnak semmi komoly nyoma; **iezure* (252) *r*-je valószínűleg régebbi *l*-ből származik (vö. alb. *vjedhuljë*, Tiktin 1738), s a mellette fellépő *iezune*, *iezine* alakok *n*-je másodlagos, erdélyi jellegű fejlemény (vö. Lex. Bud. 273). Ugyancsak másodlagos, hasonulás révén keletkezett alak *dineaóndine*, a szabályosabb *dineaóndire* mellett (184), viszont *raendurea* (436) — az arumén *arándurá* tanúsága szerint — talán régebbi, mint a szövegünkben szintén előforduló, köznyelvi *raendunea*.

26. L. — 1. *L ~ r* ingadozásról tanúskodik *incilipéz ~ *incirip* (270, talán az *r* eredetibb, vö. DAcR. II, 590), továbbá a valószínűleg *bubálcá* 'tumeur, amygdalite' helyett használt *bubarca* (70). — 2. Megőrzött palatalizált *l'* van a *calé* szó többszében: *cai*, vel *cali* (80). A Lex. Mars.-ban *kali* dativusként szerepel (1026. sz.), amelyet Tagliavini helyesen vetett össze (i. m. 79) a Hátszeg környékén *cái*, *vái* mellett járatos *cáli*, *váli* változatokkal (Densusianu, Hařeg 45) és a Weigand gyűjtéseiből ismert *kel'* alakkal (Jb. III, 232, 270; IV, 291). Eltűnt viszont a *l'* hang a népies zamatú *San Vassiu* (Βασίλειος) kifejezésben (462).⁴³ *l : l* megfelelést tapasztalunk a *buiguesc* helyett fellépő *bulguésc* szóban (72); talán a románba a magyar *bolyo(n)g* ige olyan ejtéssel került, ahol a *ly* még *l'*-nek hangzott.⁴⁴

27. R. — 1. Régi. nyelvjárásilag helyenként ma is megőrzött *r* jelentkezik a *serin* (479), *farina* (202) és *urceór* (555) szavakban; megőrzött *ri* csoportot látunk *guturáriu* (240) esetében. — 2. Feltűnő az *r* kiesése a **mugit* 'Abenddämmerung' szóban (365); hajlandók lennének sajtóhibára gondolni, ha nem állna mellette a jól ismert **murgitu* alak (367).^{44a} Közönséges, erdélyi színezetű nyelvjárási jelenség az *r* lekopása *nostru > noř* (383) *avoftru ~ avoř* (43), *jereářta* (207, vö. *jereastă*, GS. V, 319^f);

⁴³ Talán szintén a *l'* eltűnését kell feltételeznünk *iindic ~ indic* vide *shántz* (277) esetében; Tamás L. feltevése szerint lehetséges *iindic* 'clitoris' nyelvjárási változatára gondolunk.

⁴⁴ Félmagánhangzónak mássalhangzóvá válását mutatja *vighitoriu* is (584), amelyben nyilván a *vic* 'szőlő' tövet kell látnunk.

^{44a} Nagyon valószínű, hogy *mugit* 'crepufculum' az *a mugi* ige hatására keletkezett s talán az alkonyatkor hazatérő csorda bögésére emlékeztet.

Zsinna) esetében. Figyelemre méltóbb a *vreo* > *vo* összevonás az olyan alakokban, mint: **vodoi*, *vodata* (587), vö. Hunyadban *vea* = *vrea* (Densusianu, Hunyad 40), valamint szótárunkban **vun* (590 < *vr̥un*).

28. S, Z. — 1. Valószínűleg pusztá írásbeli ingadozásra mutat a zöngés mássalhangzék előtt sűrűn előforduló s: *piřma* (396) ~ **piřma* (398), **pusdariu* (431) ~ **puzderie* (432), *pr̥šnic* (414) ~ **pr̥žnic* (415), *iřvor* (309) ~ *izvor* (310) stb. Ugyanezen megjegyzés vonatkozik a *zg* kezdetű szavakra is, amelyek többnyire *sg*-vel vannak írva (483). — 2. Érdekes palatalizált alak **inhieřtrez* (289) *inzeřtrez* helyett. — 3. Néhány esetben, főleg *k'* előtt *s* > *ř* fejlődést tapasztalunk: *rařchir* (442) ~ **rařhchir* (444), *rařchitoriu* (442) ~ *rařhchitoriu* (444), **řhceptzi* (484). Mindezek nyelvjárási alakok, vö. *řkimba*, *řteag*, GS. V, 319 (Zsinna).⁴⁵ — 4. *Z* < *ž* változást mutat *gimběc* 'subrideo' (230, vö. 1812: *řimbi*, GCr. II, 209).⁴⁶

29. Ć, Ğ. — 1. A *ć* affrikáta *ř*-sé, illetve *ř*-szé egyszerűsödik a *deřcǫpřhu* (172) szóban, vö. *inkops*, Lex. Mars. 1105. sz.⁴⁷ — 2. Amint már *gimběc* 'subrideo' (230) esetében láttuk, nem szükséges a *ge*, *gi* szótagot sem minden esetben *ř*-vel olvasnunk. Zsinán "g e, i apare în general trecut la ž: merže, leže" (GS. V, 319). Hasonló helyzetre utalnak Kleinnál és Molnarnál

a) olyan szavak *j*-vel írott változatai, amelyeket a köznyelv *ř*-vel használ: *deget* ~ *(cinci) *dejete* (112), *preget* ~ *prějete* (418), *negel* (377) ~ *nejel* (380), *giolgiu* ~ *jólgiu* (570), *jinere* vide *Ginere*, *jingée* vide *Gingée* (569), *urgifěc* (557) ~ **urřifěc* (558) stb.;

b) olyan szavak írott alakjai, ahol az etymon eredeti *ž* mellett szól, például szláv *kožu* > *coáže* ~ **coáže* (122), szláv *žigati* 'brennen' > *köžr*, *řigariu* ~ *řigaraet* (230), szláv *žilav* > *řilav* (569) ~ *řilav* (230), bolgár *prařina* > *prařina* (413) ~ **prařina* (415); szláv *prařiti* > *prařěc*, *prařitura* stb. (413–4); szláv *rožiti* > *raeņěc* (439, mellette **raeņěc*, 438); szláv *stožar*, *stožer* > **stager* (503) ~ *stajériu* (504); *stežen* > **staengen*, -*gin* (502); *tožiti* > *taengire* (521); m. *mázsa* > *máge* (338) ~ **máje* (350); m. *petreșșely[em]* > *patraengel* (387); m. *kurázszi* > *corágie* (131); n. *Glas* > *glage* (230) ~ *gláje* (231); vö. még *ogigít* (371^a) ~ *ojijit* (377^a).⁴⁸

Mindezen tények szóföldrajzi szempontból teljesen érthetők: *Szeb*. déli részében, pl. Bojszán a *ř* > *ž* változás még nem történt meg (ALR. I, 32, 51/122: *řiněži*, *niěžiľu*), viszont valamivel feljebb, Szeben környékén e változás már bekövetkezett (i. h./125: *žiněži*, *niěžiľ*). Az utóbbiakhoz hasonló alakokat hallhatott Klein Balázsfalva vidékén is, s ezért találjuk szótárában annyi nyomát a *ř* > *ž* fejlődésnek.

⁴⁵ Pusztán „graphie inverse“-nek látszik *ařhie* (33), a várható *ařhchie* (34) mellett. Ugyancsak elírásnak tekintem a *stergariu* (504), *streang* (509)-féle alakokat, melyek *ř*-vel ejtendők.

⁴⁶ Az ellenkező változásra inkább csak látszólagos, helyesírási példa *raeņěc* (438) ~ *raeřěc* (u. o.).

⁴⁷ Valószínűleg itt említhető még *higa* vide *ciga* (245); DACR. II, 390 ezt a *higă* szót, 'un sou de pește' jelentéssel, inkább *cegă* változatának tekinti.

⁴⁸ Ezen írásmódok bizonyító erejét aligha csökkentheti az a körülmény, hogy szótárunkban néha *ž* helyett a régiesebb *ř* alakot találjuk, pl. *impregiur* (260), *incungiur* (273). Kevésbé valószínű, hogy Klein *prağesc*-típusú alakokat ejtett volna. Zsinán: a régies *ř* csak a *řioi* (*řoi*) szóban él, vö. GS. V, 319.

e) Egyéb hangváltozások.

30. Hasonulás. — 1. Magánhangzók. α) Az előreható hasonulás főbb típusai: $a(\ddot{a}) - o > \ddot{a} - \ddot{a}$: *procátor* ~ *procataréfc* (425); $i - e > i - i$: **shiregla* ~ *shirigla* (486); *almíntrilea* (18) ~ *amintrilea* (23); $i - o > i - i$: szláv *siromahŭ* > **firiman* (517, vö. Tiktin 1368); $o - e > o - o$: szerb *ko(h)oce véce* > **cotiovéche* (136); $o - i > o - o$: *molipsesc* > *molopjesc* (362); $o - u > o - o$: *noduros* > *ncdorós* (382); $u - \ddot{a} > u - u$: **jumaltz* ~ **jumaltzuit* (571). **cuffatura* > **cuffutura* (155); $u - \hat{i} > u - u$: **curund* (154, de vö. *decu-raend* 165, *degráb* a.); $u - o > u - u$: *cutropesc* > **cutrupesc* (156).

β) Nem kevésbé gyakori a hátraható hasonulás: $\ddot{a} - e > e - e$: *bäericä* > *besserica* (53, vö. *besericä*, Klein, Ist. Rom. IV, 229), *muşafel* > *mufhetzel* (368). *multămesc* > *multzemejc* (366); $a - i > i - i$: *haringä* > **hiringa* (246); $\ddot{a} - i > i - i$: *măscăricios* > **mişchiricios* (358); $\ddot{a} - o > o - o$: *dălog* > *dológ* (186), *răzor* > *rozór* (453), *răcovină* > *rocoina* (451), *năcovalnă*, *năcovană* (Tiktin 1056) > *nocovála* (252) ~ **nocována* (381); $a - i > i - i$: *intaempin* (295) ~ *intímpin* (297); $e - a > a - a$: *pergamén[t]* > *pargamen* (385^a); $e - i > i - i$: *epingéa* (197) ~ **ipingé* (306); *pełtritz* (393) ~ **pistritz* (397), *cămenitza* (85) ~ **caminitza* (150, *cuptoriu* a.), *venetic* ~ **venitic* (581), **pepingine* (391) ~ *pipingine* (389, 395), stb.; $i - u > u - u$: *siroman* > *siruman* > *suruman* (517, vö. Tiktin 1368);⁴⁹ $o - \ddot{a} > \ddot{a} - \ddot{a}$: *copou* > *copău* > *capau* (87), *probaluejc* (425) ~ *prabaluejc* (413), **porozau* (408) ~ **porazau* (408);⁵⁰ $u - i > u - u$: *muşinoi* > **muşunoiu* (368); $u - o > o - o$: *bujor* > *bojór* (67), *uŭtoit* > *oŭtoit* (377).

2. Mássalhangzók. — α) Az előreható hasonulás fölöttébb ritka: példaink csupán *pecingine* (389) > **pepingine* (391), *pipingine* (389, 395) és *bíbol* (55 vö. DAcR. I, 570, *Densusianu*, *Hařeg* 41). — β) Visszaható hasonulást mutat az ismeretlen eredetű *solovárv* szónak *sovavaerv* (495) változata. Pusztá zöngésülésként találunk részleges hasonulást *m, n* és *l* előtt: $\ddot{s}m > \ddot{z}m$: *dujmán* (195), *cm* > *gm* s ebből esetleg *mn*: **logma* (533), *tomneala*, *tomnesc* (16); *cn* > *gn*: *flegnăt* (212, vö. DAcR. II, 136), **ignesc* (252, vö. DAcR. II, 445). **pognesc* (406, Tiktin 1196), **ragnesc* (438, Tiktin 1291), *súgnă* (514) stb.; $cl > gl$: **proglət* (425), **poregla* (408, vö. Tiktin 1215: *poriglä* *Reteganul-nál*); $\ddot{s}l > \ddot{z}l$: *caeshlęgi* ~ *caezlegi* (80).

31. Elhasonulás. — 1. Magánhangzók. $E - e > i - e$: *depe* > **dipe* (184); $i - i > i - iu$: *mititel* > **mitiutel* (359, vö. Tiktin 973); $o - o > e - o$ disszimilációt tapasztalunk a magyar *csormolya* növénynévvel valamiképp összefüggő *cermoiag* (98) alakban; $o - o > \ddot{a} - o$ fejlődést találunk a **raorez* (440, vö. **roorez* 452) alakban (ld. ehhez *răorează*, *Molitv.* 1689, *GCr.* I, 137, stb.). Feltűnő és elszigetelt alakok *Molnar* beírásában **vijolie* (587, vö. *vízuliya* *Densusianu*, *Hařeg* 38). Nem

⁴⁹ Talán itt említhető az $i - u > u - u$ változás példájaként *capataeiu* ~ **capatuuiu* (87, vö. *căpătuuiu*, *DAcR.* I, 100; *Oriát*, *Szeb.*), valamint a hasonló *suffaeiu* ~ *suffăiu* (518).

⁵⁰ Részleges, $o - a > \ddot{a} - a$ hasonulást mutat *ragace* (438 < szerb, bolgár *rogač*).

egyszerű o—o>o—i elhasonulás, hanem inkább igeképzési sajáttság jelentkezik a *coviu*, *covieat* (137) alakokban; *incoveia*, *-covia* egyébként erdélyi és bánági nyelvjárásokból ismeretes (Tiktin 790). — 2. *Mássalhangzók*. Főleg liquidák és nasalisok mutatják e jelenségét: r—l>r—n: *horecã*>*horilca*>*horinca* (247); n—n>r—n: *amerintz* (22, vö. Molnar, Sprachl. 227, DAcr. I. 142—3);⁵¹ l—l>l—n: *altán* (18, vö. pl. Jb. VI, 40). Részleges elhasonulással keletkezett *bucnériu* (71), a magyar *bognár* szóból. Talán lappangó elhasonulás hozta létre a szokatlan **duvolnic* (195) változatot: *duhovnic*>**duvonic*>*duvolnic* fejlődésre gondolhatnánk (vö. *pöhila*~*póvila* 412). Bz>pz disszimilációra utal *cópza* (131), viszont ps~bs ingadozást mutat *ópja* (375^a)~**obsa* (368^a).

32. Hangátvetés. Talán pusztá íráshiba *leganitzá* (320) a szintén előforduló *lagoniřá* helyett (vö. 230 l.). Egyébként inkább liquidák s főleg r esetében tapasztalunk hangátvetést. Idevágó példáink: *covrig*>**covigr* (hibásan írva: *covigr* 137), *cátrinřá*>**cretintza* (141, vö. *crátrinřá*, GS. V, 320; Zsinna, továbbá DAcr. I. 218, Tiktin 313), **caercima* (u. o.)~**criřma* (142), *gaerbov*~*gaerjób* (224), *pálláginé*>*platáginé* (400), *podlog* (*potlog*)~**plotog* (403, vö. Tiktin 1224), **poclad* (404, vö. szláv *poklad* 'was untergelegt wird' Tiktin 1191) és **poglad* (403)~**plocad* (403), *podmol*~*poldmód* (407), *gaellán*~**gaeltan* (224), *řárcovnic*~**řzicornic* (139), **řzæcornic* (544); *paerláz*~*priláz* (421, vö. szláv *préláz*, Tiktin 1170), **přstanie* (424)~**přstarnie* (u. o.), *procátor*~*protacár* (428), *scrășnesc*>**scaershnesc* (469); *peřriřá*>**přřitřz* (424, vö. *preřřitř*, GS. V, 320). Néhány szláv eredetű szóban viszont régies, hangátvetést nem mutató alakot találunk: *improtřva* (262), **invraestřz*~**invæřřestřz* (306).

33. Alakkeveredés. A legérdekesebb példát kétségtelenül a *múnuna* 'apex, cacumen montis' szolgáltatta (367<*munle*×*cunună*, vö. Tiktin 1021 értelmezésével: 'K r a n z als Kopfsehmuck der Mädchen'). Idetartozik még **legau equis* [!] *funalis*' (320), amely m. *lógó*>r. *logău*>*lăgău* és (a) *lega* 'kötni' keveredése révén keletkezett, valamint *sfaertăiu*~*sfaertăriu*~**sfartăiu* (481), amely *șfert* és *řartăiu* (*řartăiu*) keveredését mutatja. A **chiur* szóban (109) figyelemre méltó az *iu* kettőshangzó (vö. közny. *chior*<török *kör*); talán a rokonértelmű *céur* hatására kell gondolnunk. Érdekes alak **sholomonăriu* 'garbantzás Diák' (487): a köznyelvi *solomonar*-nak ezen, Reteganul-nál is előforduló változata (Tiktin 1456) a magyaros ejtésű *Solomon* alakra utal (vö. *Salamon*, olv. *Șalamon*, Tamás, Fog. 45).⁵² *Suruclueřc*-ről ld. 161. l., **jřhlau*-ról 132—3. l.

34. Hanglekopás. — 1. Szókezdő a hiányzik *năfura* (370), szókezdő **nălt*, **năltzez*, stb. (371) és *năřpreala* (373, vö. Tiktin 777) esetében; s eltűnését mutatja **řeshnic* (481) és *řærřhěřc* (201); k kopott le — a könnyebb ejtés kedvéért — a *titor* (531) szóban; h hiányzik a *luger* (331<*hlujer*) alak-

⁵¹ Az *nn* > *ln* fejlődés nem következett még be *řertvénic* (18) esetében.

⁵² Kérdéses *basmau* (108) olvasata: gondolhatnánk *basmau* ejtésre, talán a magyar eredetű *chischineu*, *chindeu* hatására, azonban lehetséges, hogy határozatlan alakú *basmao* (= *basmauă*, stb.) átírásával van dolgunk. Az utóbbi esetben inkább o-t várnánk (vö. *pio*, *zio*, stb., Ht. 6, 5 7).

ban. — 2. Szó belsejében *o* tűnt el *dolfán* (186) esetében; *t* eltűnését mutatja *bájocora* (51), *t*, illetve *lt* kiesését igazolja *almíntrilea* (18) *amintrilea* (23).⁵³ — Említésre méltó még **veziche* (579) < *vasăzică*, amely szinte egyszerejtésnek fogható fel, az *s* és *z* hangok rokonsága alapján. *Siefc* (489) < *sfiesc* inkább palatalizációnak tekinthető, vö. DÉnc. 1148.

35. Hanggyarapodás. — 1. *Magánhangzók.* α) Szervetlen szókezdő *a* hangot találunk az *aghiştina* (12), *amiruefc* (23) szavakban. *Alefhuefc* (18) nem tartozik ide: alapszava valószínűleg *aleş* s nem vehető ide *ami/tuefc* sem (23 < m. *eméoszt*). Valószínűleg nem Klein saját nyelvjárásából származnak ezen alakok, hanem inkább Balázsfalva környékéről: a *mirosi* ~ *amirosi* alakpár választóvonala ugyanis általában a Marost követi, s *amirosi* területe csak *H.*-ban nyúlik le dél felé (ALR. I, 76; R. Geheeb ismert tanulmánya: „Prothetisches a und s im Rum.,” JB. V, 1—50 szóföldrajzi tájékoztatást egyáltalában nem ad). — β) Szókezdő mássalhangzócsoportot *ă* vagy *i* old fel: *hrană* helyett *harána* (245, vö. DACr. II, 361, 412, Tiktin 741), *hrişcă hrean*, *hribă* helyett *hrişhca*, *hireán*, **hriba* (246) olvasható. *Hirean*, *hrişcă* közönséges az Oltvidéken (GS. I, 110) és Hátszeg körül (UJ.); *hérénu* áll a Lex. Bud.-ben (261) és LM.-nál is (289). Anorganikus *o*-t mutat **dovoletz* (189), anorganikus *u* jelentkezik a *croefc* mellett fellépő *curuefc* alakban (153—4; a Szilágyságban is *kuruiésk* járatos, MZ., Biharban hasonló alak *curuêşte*, Coman, Margine 14). Végül esetleg idevehető *steregóae* 'helleborus veratrum' (504), amennyiben ez a *strigoaie* szó változatának tekintendő. — 2. *Mássalhangzók.* α) Szókezdő helyzetben szervetlen *s*-re példát szolgáltat **şfirida* (482), **şfrántzu* (u. o., vö. *şfrenşe* Geheeb, Jb. V, 37). — β) Járulékos *ş* van a m. *pellengér* szóból átvett **shpelinghér* (487) alakban.⁵⁴ — γ) Gyakoribb a szókezdő *h*: **hargolásh* (245), *huréz* (249), *hopáitz* (488, shteártz a.). Nem tartozik feltétlenül ide **hodaitza*, *hodáe* (246), mivel már a délszláv nyelvekben és a magyarban is a török *odă* szókezdő *h*-val gyarapodott (*hodaaja*, *hodály*). Kétes **holalaefc* (247), bár Molnar közöl **olalaefc* változatot is (i. h.). Inkább hangátvetéssel magyarázandó *hodina* (246). — δ) *Berletuefc* ~ *beletuefc* (52) és **maengarbuefc* (337) ~ *mangaluefc* (342) l előtt jelentkező *r*-je inkább magyar, mintsem román fejlemény, vö. *bél[l]el* ~ *bérlel*; *mangeln* > *mángorol*. — ε) A szerb *aršov*-ban is meglévő szervetlen *r*-t látjuk *arfheu* (32) esetében. Ugyancsak szervetlen *r* bukkan fel a *tavefc* szó **travefc* változatában (536); talán *tránti* hatására gondolhatunk.⁵⁵ —

⁵³ Nem vehető ide *icéá* (252), bár Tagliavini a Lex. Mars. *ics* adatait „aferesi”-nek tekinti (81). Az etymon azonban *hicce*, vö. Puşcariu, EtWb. 66.

⁵⁴ Tamás Lajos levélbeli közlése szerint (1943 jún. 24) figyelembe veendő a magyarban ismert *şp* ~ *p* ingadozás (*sporhed* ~ *pórhert*, *spenót* ~ *penót*, stb. MTSz.). Mivel a *spanganét* ~ *panganét* kettősség a románban is tükröződik (puşci cu *spanganeturî*, Furnică, Băoănie 245; al puşkei *panganet*, Bota, Gramm. II, 140), talán feltehető, hogy a román szó létrejöttékor, hangalakjának megalkotásakor magyar nyelvi szópárminták érvényesültek, tehát magyarul jól tudó román, vagy legalább is valamely kétnyelvű személy eszelte ki a *şpelingher* alakv.-ot.

⁵⁵ Elfogadhatatlan Tiktin (1569) ama nézete, mely szerint *travelesc* „B. u. (danach?) Cip. Gr. I, 369 dürfte erfunden sein”.

z) Ejtéskönnyítő szervetlen labiális zárhangot többet találunk; ilyen *saempt ~ *simpt (459), *straempt* (24, 507), *straemptoare* (289), *fraempt* (216), *inframpt* (282). Mindezek régies és részben nyelvjárási változatok. — τ) Érdekes alak *prim* mellett *primb* (421): a Densusianu (Hațeg 42) és Viciu közölte *primbură* alakkal kell összevetnünk (ld. Tiktin 1255). Molnar egyébként egyik magyar bejegyzésében is *verem* helyett a **veremb* alakot használja (587, vizuina a.). — ι) Nehezen magyarázható *k* járulékhang van a *tresar* igének **tracfár*, **tracferesc* változatában (534, vö. LB. 714). A *bozdonării* (67) ~ *buzdunarii* (111) alakok *d*-je szintén homályos eredetű.⁵⁶

C) Alaktan.

a) *A* névszó.

1. A főnevek határozatlan alakja. — 1. Néhány esetben régies alakot találunk; ilyen *mélciu* (351, alakv. *melts* 67, bourel a.)¹ és *maduläre*, a szokottabb *madulării* mellett (336, vö. Tiktin 938). — 2. Az *-uș* végződésű latinizmusok aránylag igen ritkák, vö. 189 l. — 3. A nyelvjárási alakok közül figyelemre méltó a jellegzetesen erdélyi *păfhu* (385^a, vö. Tiktin 1128. ALRM. II. 134), továbbá *potec* (410), *nor* ~ *nora* (382) és *sor* ~ *sora* (496); Zsinnán (*Szeb.*) szintén *potec. nor. sor* alakot találunk (GS. V, 320. vö. még *potec*, Muntean, Gurarii 21). Vö. még *flöera*, 42 l. — 4. Nagyon feltűnő **curel* (152): a köznyelvi *curea* 'szij' *curele* tb. alakjából visszakövetkeztetett új alanyeset. Hasonlóképpen keletkezett **vermulete* (581) < *v(i)ermuleț*. (Tiktin 1737).

2. Főnévképzés. Szótárunk elég gazdag származékfőnevekben; ezúttal csak az érdekesebbeket soroljuk fel:²

-adă: *papára* > *paparada* (383^a, vö. Lex. Bud. 481, utalással az olasz *papolata*³ alakra). Mivel az *-adă* végződés a románban még ma sem mondható termékeny képzőnek (vö. I. Iordan, BPhil. VI, 4—5, LRA. 37, 155), legfeljebb „álolasz“ jellegű, önkényesen képzett szóra gondolhatunk; nyilván *paparac* (383^a, a. m. *păpărac*) alakváltozatáról van szó.⁴ Vö. még **cocorada* 'béles' (124), bár ezen utóbbi szónak van *cocoroadă* változata is (DAcR. I/2, 623).

-anie: **trădănie* v. *predănie* (534), vö. Lex. Bud. 714). Minden bizonytal *predănie* (Tiktin 1240) mintájára keletkezett.

⁵⁶ Vö. 1803 : *bozdonar*, StD. XII, 145, továbbá DAcR. I, 716. Az újg. *μροϋζουάρυα* (Cihac II, 641) nem nyújt kielégítő magyarázatot, pedig I. A. Candrea szerint is termemil *buzunar*, pe care-l întâlnim pentru întâia oară într'un glosar manuscris din anul 1719, descoperit la Roma, trebuie să fi fost împrumutat din grecește (*buzunára*) cam pe la începutul secolului al XVIII-lea, odată cu adoptarea la oraș, a imbrăcămintei grecești, în epoca fanarioară“ (Indreptarul Limbii. Universul, 1944, jan. 23, 3).

¹ Vö. *mölts*, Lex. Mars. 1361. sz., s ehhez Tagliavini 144, valamint Șt. Pașca, DR. V, 305.

² Többnyire olyan alakokat idézünk, amelyek G. Pascu alapvető összefoglalásában (Sufixele românești. București, 1916) nem szerepelnek.

³ Helyesen *pappolata*. A román szóhoz persze semmi köze.

⁴ Az *-ac* képzőről ld. Pascu, Suf: 199—201.

-ar (-ariu): *drumăriu* (191, vö. Lex. Bud. 197), *pridvăriu* (420, vö. *pridvan*, JB. 409). Érdekes alak **ceffăriu* a. m. *ceasornic* (101); DAeR. I/2, 259 csak Lex. Bud. 112 adatát idézi, továbbá *credințăriu* = *chiză/șu* (140). Vö. még **cornurăriu* (133).

-aș (-ășu): **porcăș* 'pisc. *Cyprinus gibellio*' (408), **pumnăș* 'Handbesetz' (429, vö. Lex. Bud. 559, Pascu, Suf. 349; értékes régi adat e szóra, melyet eddig csak a népnyelvből ismertünk, vö. Tiktin 1278, Molnar, Sprachl 368).

-aștine: *cucuruzăștine* a. m. *cucuruziște* (145), vö. Lex. Bud. 151 és *cânepiștină*, Pascu, Suf. 208—9.

-at: e participium-képző érdekes főnévi alkalmazására vall *plecăte* 'morbus ex naufea contractus' (400); egyéb -at képzővel alkotott betegségnevekről (*crepat, izdat, sângerat*): Pascu, Suf. 96.

-ău: *otica* (377^a, vö. *otic* 'rallum' < szerb *otik*, Tiktin 1100; *oticău* alakot idéz Cihac II, 234); összetett -ecău változatát látjuk a **molecau* (362) szóban.

-eel; *patcel* (387, erdélyi tájnyelvi alak, vö. Tiktin 1132).

-eiune: *injurăciune* (294, vö. Lex. Bud. 312, régi és népnyelvi szó, ld. GCr. II, 144—5 [1785], Tiktin 830); analógiásan lép fel nemcsak *mortăcina* ~ *mortăciune* esetében (363, vö. Pascu, Suf. 24), de *maracina* mellett is van *marăciune* változat (343, vö. Tiktin 950). *Repezițiune* helyett viszont **repejune* áll (449, vö. Tiktin 1319). Ritka alak még *pangarăciune* (383^a).

-cuță: *pelcuța* (390, vö. *pchelcuță* 'pielciă suptire' Șez. III, 84, Pascu, Suf. 158).

-eală: *opreala* (375^a, vö. Tiktin 1090), *stideala* 'verecundia' (505, vö. Tiktin 1495; csak Dosofteiból idézi). Feltűnő **naraveala* 'pactum, conventum, die Abrede' jelentéssel (372); Tiktin 1035 'Gesittung, gute Sitten' értelmezéssel közli, vö. azonban Lex. Bud. 438. Figyelemre méltó még *fraentzaeneala*, ért. n. (216), valószínűleg *frant* (u. o.) származéka, valamint **naclaeala* 'Beklemmung' (369).

-eciū ~ -iciū: **scauninciū* (470) nyilván *scăuneciū* (Tiktin 1379) változata, előreható hasonulással.

-enie: *prăpădenie* (414), talán *prăpădenie* (Tiktin 1233) hatására keletkezett; *mirodénie* 'prodigium, monstrum' (357) *mirăzănienie* 'Wunderding' (Tiktin 993) és *mirodénie* 'wohlriechender Stoff', (i. m. 994) keveredéséről tanúskodik.

-ie: *heredie* 'haeredes, haereditas' (245, vö. *heredie* 'exhaeredibus, expositis', *herediēni* 'posterii' Lex. Bud. 261). Régi moldvai könyvszó (vö. *hereghie*, DAeR. II, 387, Dosofteiu, M. Costin, stb. < lat. *hered[es] + -ie*). Vö. még **pinzarie* (395, valószínűleg a móc vidéken hallott alak a m. *pénz* szó nyomán, ld. még 151); *porcie* 'porcifmus' (408), **saracacie* (463), **șhoricie* a. m. 'piatra floreceului' (487, vö. Lex. Bud. 647). **smernicie* (494), **vicareșhie* (583).

-ilă: **mornailă* (362, **mornăeșc* 'mormolni' származéka).

-ime: *inacrime* (264, nyilván *acrime* és *înăcrire* alakvegyülése), *unime* 'unitas' (554, tudatos alkotás).

-ință: *offaerdăința* (376^a, vö. Lex. Bud. 473); *unința* (554, vö. Lex. Bud. 734), *scutința* (476, vö. Lex. Bud. 626). Valószínűleg tudatos szóalkotások (*unința* feltétlenül az).

-ire: *afăuire* 'proprietas' (33), a tudatosan alkotott *afăueșc* ige (i. h.) főnévi igeneve. Mindkét alak megvan a Lex. Bud.-ben is: *asüüescu*, séu *alsüüescu*; *asüüentia* s. *alsüüentia* 'proprietas'; *asüuire* s. *alsüuire* 'proprietas' (39). HEMR. I, 907 csak ezeket ismerte és a következő megjegyzéssel közölte: „aceste formațiuni carturarești n'au devenit tocmăi poporane“. Kétségtelen azonban, hogy

alsăuire = *însușire* már Dosofteinel és A. Ivireanu-nál előfordul (talán a szláv *svoistvo* nyomán, DAcR. I, 121), s később is több idevágó adatot találunk, pl. *al-feuiala* 'proprietas' *al-feutieste* 'proprie' (Bobb I, 35), *afeuire*, *afeuintia*, *afeuitoriu* (LM. Gl. 31), az igét pedig már Molnar közli (*afsăuefsk*, Sprachl. 256).

-iță: igen gyakori valamilyen foglalkozást űző férj feleségének jelölésére. Ilyen alakok pl. *biraitza* (56), *birishitza* (57), *capitanitza* (88), *capraritza* 'káplár felesége' (89, a DAcR. I/2, 111 szerint csak 'kecskepásztor felesége'), *pitaitza* 'panifex faemina' (397), stb. Vö. még *poroditza* 'pereputy' (408 < szláv *rodō*).

-mă (-*mintē* helyett): a szabályos *incaltzăminte* (266) mellé Molnar beírta az **incaltzămă*, **caltzămă* alakokat. Egyelőre semmi közelebbit sem tudunk e furcsa változatokról.

-niță: csupán értelme miatt meglepő **paduchelnitza* 'tettves, tettüvár, Lausekerl, Lausewenzel', (378^a), mivel Tiktinnél (1105) *paducherniță* l. 'păduchele calului, Burzeldorn', 2. 'Schruttkresse', tehát két növény neve. Klein a *-niță* képzőt, úgy látszik, itt is konkrét jelentésűnek érezte. Ugyanígy használta a *tabachernitza* szót is (519) *muștarniță*, *najorniță* mintájára (Pascu, Suf. 268).

Ide tartozik még **varálnitza* (578), vagyis — a Lex. Bud. 744 értelmezése szerint — 'mészkemence' (vö. *vărar*). *vară* *vară* *vară*

-oare: **fructoăre* 'legúma' (321, vö. *fructore* ~ *fruptore* Lex. Bud. 22, 6—8). DAcR. miért nem szótározta? Nyelvjárási elemnek látszik, de lehet tudós szó is.

-oiu (~ *oaie*): **sfaentoiu* 'bigott, Andächtler' (481), *dutzonoi* (195, vö. *dutzu*, *dotz*, *dontz*), **caertitzoiu* = *buboiu* (79); Tiktinnél csak *cărticioare* van (301), de erről sem derül ki teljes bizonyossággal, vajjon *cărtiță* l. 'Maulwurf' vagy 2. 'Art Geschwür' jelentéséhez kapcsolódik-e. Molnar adata viszont teljesen világos. (2. jel.). A nőnem *-oaie* képzője, mint Hátszeg vidékén (vö. *n'emeșoan'e*, stb. Densusianu, Hațeg 52, *Žinăroaie*, *usturoaie*, GS. V, 324; Zsinna),⁵ még rendkívül eleven: idetartozik *boeroae* (62), *cerboae* (98), *grecoae* (236, vö. DAcR. II, 304; megvan még Șincainál is: Hron. II, 215), *leoae* (322); stb. Hasonló alakokat (*Busoae*, *epuroae*, *lupoae*, *ursoae*) bőven közöl Diaconovici-Loga (Gram. 56) és a Lex. Bud.

-șeg: **multușeg* (231), valószínűleg a m. *sokaság* mintájára. A képző alakja nagyon feltűnő, talán *-șig* olvasandó. Egyelőre 'hapax legomenon', vö. még *eftinșug* (197).

-șoară: *ploișoară* (403).

-tate: Három régi szó említendő: **bogatăte* (62, vö. DAcR. I, 597), *fratietăte* (217, vö. DAcR. II, 171) és **golăte* (232, vö. *golăte*, An. Ban. 49, DAcR. II, 284).

-toriu (ritkán *-tor*, pl. *aleșhutor*, 18), nőnemben *-toare*: Klein sok igének *-toriu* képzős névszói (melléknévi v. főnévi) alakját tünteti fel, azonban nem igen veszi figyelembe ezeknek a származékoknak sajátos jelentését. *Adeveritoriu* (8) nála csupán 'verificator, probator', de nincs utalás a *boieri adeveritori* kifejezésre (DAcR. I, 42); *marturifitoriu* alatt sem találjuk meg a 'hitvalló' jelentést (pl. „în octavele sărbătorii fericitului mărturisitoriuului Martin“, Șincai, Hr. I, 346).^{5a} Egy-egy származékszó más forrásokban ritka; ilyen pl. *ajunatoriu* (41), amelyre a DAcR. csak 1570-ből közöl példát (I, 80) vagy *omenitoriu* 'honeste tractans, excipiens' (374^a). Figyelembe veendő azonban, hogy az efféle alakok többnyire

⁵ A képző eredetéről (-*ōne[m]* × *-ia*) ld. Pușcariu, DR. VII, 465, EtWb. 966.

^{5a} Érdekes vallási műszó meg a *cucernic* helyett használt *cuceritoriu* (149), amely egyébként csak 'hódító' jelentéssel bír. Ugyancsak erősen elszigetelt a Molnar tollából származó *țăcuritor*, a közönséges *țăcurar* helyett (126, coliba a.).

bármikor szabadon képezhetők, s éppen ezért szótári előfordulásuk tényleges elterjedésüket nem feltétlenül tükrözi vissza. Valahogyan a szókészlet virtuális lehetőségei között lebegő alakokról van itt szó, amelyek folyton újraszülethetnek és feledésbe is merülhetnek. — A nőnemű alak, t. i. *-toare* szótárunkban is sokféle értelemmel bír, kevés azonban az igazán eredeti alak. Hiányzik pl. a Lex. Bud. 1 közölte *abătătoare* 'Herberge' (DAcR. I, 3; ld. még Gavra előszavában Şincal művéhez [1844]: naînte ospelului [fägädăului — *abătătoarei*], 16. szltan 1); figyelemre méltó viszont *cacaŧtoare* (76, vö. Lex. Bud. 79, DAcR. I/2, 10 csak ezt idézi), *cautatoare* (*ogŧinda* a.; 371^a, vö. DAcR. I/2, 229, Tamás, AECO. III, 238 és Gáldi, Melich-Emlékk. 89), *muratoare* 'muries, aqua falsa' (367, vö. Lex. Bud. 407 < *mura* 'säuern' Tiktin 1022) *plecatoäre* 'ovis lactifera absque agno' (401), **raŧŧaritoäre* 'tolózár' (442), **pletintoäre* v. *impletintoäre* (401, mássutt csak **impletitoare* van, 'hajfonó' értelmezéssel 206), stb.

-[f]urä: **buhătura* (pótlás a 72. l.-hoz a szótár végén), a képző funkciója szerint valószínűleg *buhäi* 'heulen' (Tiktin 235) származéka (vö. *strigăturä*, *şueräturä*, Pascu, Suf. 58 kk.); **claditura* 'széna afztag' (118, ebben az értelemben DAcR. I/2, 529 csak Lex. Bud. nyomán idézi); *cocaerätura* (123, a DAcR. I/2, 610 csak a Lex. Bud. 129 *cocäräturä* 'konyaritás' adatát idézi); *deŧghinätura* (175, vö. *desbinäturä*, Lex. Bud. 177); *facätura* (201, vö. Lex. Bud. 208, első adatok erre az északerdélyi tájszóra, DAcR. II, 3); *ferecätura* (207, vö. Lex. Bud. 215 és DAcR. II, 99); *incuetura* 'confŧipatio' (273, vö. Lex. Bud. 293; An. Ban.: *enkunyturä*, id. DAcR. II, 611). Ezenkívül számos egyéni szóalkotást találunk, amely még a Lex. Bud.-be sem került be: ilyenek pl. *deŧnodätura* (178), *deŧpartzätura* (179), *deŧstupatura* (181), *incingätura* (270), *inganŧatura* (285), *inghimpatura* (286), stb. A *-turä* képzőnek e nagy eleveisége ismert erdélyi hagyomány: Fogarasi katedrálisban hasonló alakok *adevereturae* 'testimonium' (14), *alduiturä* 'benedictio' (46), *aleŧzetura* 'electio' (32), *afzemeneturae* 'similitudo' (33), *kjemetura* 'vocatio' (32), *duplekatura* 'deuteronomium' (8), stb. s a Bánsági Névtelen szótárában hasonló *adausëtura* 'auctio' (2), *aŧlëtura* 'inventio' (3), *agëniturä* 'tectio' (i. h.), *alësëtura* 'electio' (6), *alduiturä* 'benedictio' (i. h.), stb. Ezen utóbbi példákat vizsgálva azonnal észre vesszük, hogy itt a *-turä* képző általában a latin *-tio* fordítására szolgál. A magyarországi latin műveltség hatása tehát a román nyelvnek nemcsak mondatfűzésébe, hanem szóképzésébe is beleavatkozott. Vö. még Densuşianu, HLR. II, 340, Rosetti, LR. XVI., 137.

-ug: a román *-ug* képző hatását kell látnunk a *mertic* ~ **mertiuŧ* kettősségben (352), ami annál feltűnőbb, mivel jelentésmegoszlással jár (ld. 94. l.). A vokalizmushoz figyelembe vehető még horvát *mertuk* (< régi m. **mértük*), idézi Hadrovics L., Melich-Emlékkönyv, 111.

-uo: *caŧŧäue* (93, DAcR. I/2, 173 csak a Lex. Bud.-ból idézi). A hímnemű *-uiu* alakról ld. 61. l., 49. j.

-uş: a nyelvjárási *greurüŧhu* (237, vö. DAcR. II, 304—5) adaton kívül említésre méltó **grecuŧh* (236), a köznyelvi *grecuşor* helyett.

-üt: *blidütz* (61, vö. DAcR. I, 581); *ceŧcütz* (101, régi moldvai alak, vö. DAcR. I/2, 259); *omütz* (374^a); **raeutz* (438, tipikusan erdélyi alak, ld. Tiktin 1330). A nőnemű változatok közül említhető *caramidütza* (90), *mamarütza* (340, a. m. *mämärütä* 'Marienkäfer' Tiktin 947).

3. A főnevek többszáma. — 1. Mivel szótárunk a többszámú alakot rendszerint nem jelzi, e téren megfigyelési anyagunk fölötté kevés. *Cale* többese, mint már mondtuk, cai vel cali (80, vö. Ht. 26); *pelle* (390)

többsé *pei* (a kettőshangzó hiányáról ld. Ht. 17); *palme* helyett Molnar egyik bejegyzésében megtaláljuk a ritkább *pālmi* alakot (*Traend pe *pālmi* 'callus' 535). A kétnemű főnevek *-e*-je pedig *-r* után *-ă*-vé változik: *izvoára* 'fontes, scaturigines' (310, vö. Papahagi, Maramureș LXV). — 2. Jelentéstani szempontból figyelemre méltók azok a szavak, amelyeknek többsé az egyesszámú alaktól eltérő jelentéssel bír. Klein *aitúra* 'cibus allio confectum' (14) adata mellé Molnar beírta az **aituri* alakot is, nyilván azért, mert *aituri* a. m. 'răcitură', vagyis 'hideg étel' (DAcR. I, 78). Ugyancsak így került *coptúra* 'coctura' mellé **copturi* 'tésztamiv, das Backwerk' (131). Maga Klein jegyezte fel a *lócuri* címszót 'loca' értelemben (329), s ugyancsak tőle származik a következő, más forrásból nem ismert megkülönböztetés is:

spurcaciúne 'spurcities, immundities, faeditas'
spurcaciúni 'spurcitia, immunditia, item Locus supplicii,
 ubi homines afficiuntur. Patibulum' (501).
 Említendő még: **ochi* 'pápafzem' (369^a), vö. orosz *cčki* "szemüveg".

4. A főnevek határozott alakja. A népnyelv hatása alatt az *-l* főnévmeghatározó sokszor elmarad, különösen birtokviszonyban, pl. *ceriugurii* (99), **fumu pamaentului* (221), **pātu pufhte* (386^a), stb., vö. még az olyan ingadozásokkal, mint *fieru plugului cel lat* és *ferul plugului cel lung* (210), **ochiu șherpelui*, de *ochiul bōului* (369^a). E téren Molnar sem következetes: **cocofhu Pufhti* (124), **cornu plugului* (132) mellé olyan alakokat ír be, mint **galbinishul oului* (225). A nőnemű főnévmeghatározó (*-a*) helyesírási ingadozásaira nézve ld. 33. l.

5. Melléknévképzés. A mellénevekkel kapcsolatban — eltekintve néhány érdekesebb nőnemű alaktól (pl. *feărta* 206) — egyetlen kérdés tárgyalandó: néhány ismert melléknévi képzőnek a köznyelvtől eltérő alkalmazása.

-aș: *lucrășhu* 'activus' (329, talán a m. *munkás* hatására).

-at: *adâncăt* 'profundus, profunde factus' (6; Pușcariu úgy sejtí, hogy a Lex. Bud. 'aduncus, inflexus . . .' jelentésű adata esetében „*înțelesul acesta e potrivit etimologiei și nu se poate atesta*“ (DAcR. I, 30); **brumăt* (értelmezés nélkül, 69, de vö. *brumatu* 'deres, szürke' Lex. Bud. 67—8); értékes régi adat erre a csupán újabb forrásokból ismert szóra (ld. DAcR. I, 658); *innorăt* (290; a DAcR. II, 726 csupán egy adatot idéz Ollănescuból); **sburăt* = **shuchiăt* (468, az utóbbihoz Tiktin 535).

-atee: *spaenătéc* (497, vö. Tiktin 1470, egyetlen példa Sadoveanuból).

-cios (*-ăcios*, *-icios*): Ezen képzővel alkotott származékaink két csoportra oszlanak. — *α*) Egyesek kétségtelenül létező nyelvjárási alakok, mint pl. *batraeni-ciós* (50, vö. DA. I, 529 és *betrēnciós*, An. Ban. 17), *cacaeciós* (76, vö. DAcR. II, 10), **maencacios* (337; Tiktin 985 neologizmusnak vélte!) és **varfaciós* 'himlő-helyes' (578, vö. Lex. Bud. 751). — *β*) Vannak másrészt tudatos szóalkotások, ahol a *-cios* képző a latin *-bilis* megfelelője. Ilyenek *adevericiós* 'probabilis' (7), *adunăciós* 'congregabilis' (9), *aflăciós* 'reperibilis' (11), *afumăciós* 'fumabilis' (i. h.), *amestecăciós* (22), *cuprinzeciós* 'comprehensibilis' (150), és a szótár végén, sok-sok egyéb példa után, *saturaciós* 'saturabilis' (466), **vadăciós* 'demonstrabilis' (574).

Klein annyira egyöntetűen értelmezte ezeket az alakokat, hogy nála még *gauriciós* is 'perforabilis' (228), noha e szó egyébként a. m. 'gäuros' (DA. II, 228). Néha a *-cios* és *-ciune* képző egyazon szócsaládban bukkan fel, pl. *imputacios* és *imputaciúne* (264, az utóbbiról DAcr. II, 534). Nem kétséges, hogy Kleinnak e képző sűrű alkalmazása oly népnyelvi példák nyomán jutott eszébe, mint *muricios* 'mortel', *aprinzácios* 'inflammable', stb. (Pascu, Suf. 76), bár lehettek esetleg szótárirodalmi mintái is (vö. 24. l.). Annyi bizonyos, hogy Klein kísérlete nem volt egészen elszigetelt: *adevericios*, *adunacios* és sok egyéb tudatosan alkotott származék megvan Bobb szótárában is (vö. I, 12, 18). A Lex Bud. végleges. szövegének szerkesztői viszont óvatosabbak voltak; a második csoport ö s s z e s önkényesen gyártott szavait elhagyták.

-esc: *boéfe* 'bovinus' (62, vö. DAcr. I, 605, egyetlen példa az Oltvidékről GN. I, 173 nyomán), *cetatzéfc* (102, egyébként csak Dosofteínél, DAcr. I/2, 310), *fiifn]tzejc* 'essentialis, substantialis' (211, csak Cantemirnél, DAcr. II, 122), *o]htejc* (376^a, egyébként csak *ostá]esc* van), **pacurarejc* (378^a). Érdekes alak *márginenesc* ebben: **cioáreci marginenes]hti* 'bő nadrag' (346).

-e]t: *catanétz* 'militaris, katonás' (94, e funkcióhoz vö. Pascu, Suf. 317), *lungurétz* (333), **plaetz* (398, vö. *pláiu]t*, Tiktin 1180).

-ice: *orbenice* 'caecutiens' (375^a, vö. *orbenice*, *orbence*, Lex. Bud. 469). Képzésmódja, elterjedése egészen homályos.

-iciu: **grafficiu* (235, a képzőről Paşcu, Suf. 324 kk.).

-inc: **surdanc* a. m. 'surdátec' (517, vö. *surdancu*, Lex. Bud. 688). A képzőt Pascu nem említi.

-it: *mo]foraet* 'melancolicus' (363, vö. *mosor* 'bárbat tăcut, inchis și mofturos' Paşca, Gl. d. 43; *mosorí* 'knollig werden' Tiktin 1012).

-nic: Használata kétféle: a) járulhat régi, meggyökeresedett szavakhoz új származékok alkotása végett, mint *evlávnic* (144, vö. AECO. VIII, 261), *povárnic* (411, vö. Tiktin 1228, Fráncu-Candrea 192), *propodelnic* 'fejrevaló' (426), *sabórníc* (457), stb.⁶ — β) előfordul egy neologizmusban is: *materialnic* (349), vö. *naturalnic* (Şincal, Econ. 150), *nationalnic*, *poporalnic* (Radu, Catalog 10), *parohiálnic* (1807: N. Horga-Popovici, BH. II, 501), *nečasătorialnic* (Molnar, Wb. 141), *synodalnice* ... predici (1795: Iorga, Obs. băn. 90). Vö. még *cruzdlnic* (143).

-os: *beffericos* (53), *coiós* 'herniacus' (125, vö. m. *tökös* 'lányéksérves' Csúry, SzamSz. II, 400), *fumegaios* (220, DAcr. II, 190 egyetlen adata a Lex. Bud.-ból), **guftos* (240, tévesen ír róla DAcr. II, 331), **obelos* (385, *obealá* 'kapca' szóból; vö. *obdelos* 'vagabond' Paşca, Gl. d. 45), *rodos* (451, vö. DEnc. 1077), *salcós* (460), **traendos* (535, vö. **traend pe palmi* 'callus' i. h.); képzőbőkorban: *dulcueros* (193), **pişolcos* 'der häufig pißt' (396, Tiktin 1175 csak *pişorcos* alakot közöl, de vö. *pişolcā*, *pişotcā*, i. h.). Végül megemlíthető, hogy *be]tiu* × *be]tiv* mellett Molnar utalt a [*beti*]**voj* 54 származéokra is.

-uliu: **gro]fuliu* (238).

-u]t: *bunátz* (73, DAcr. I, 693 egyetlen bukovinai adatot idéz a *bun-bunú]t* ikerszóra, vö. *nou-nou]t*).

⁶ Megtaláljuk még a feltűnő *inzadárníc* alakban (302, vö. *in zadar* és *zadarníc*), valamint a *po]hivnic* szóban (409), melynek elterjedtebb alakja *po]şindoc* (Tiktin 1219, Lex. Bud. 529). Melyik alak az eredeti? — Figyelemreméltó még Klein *po]vólnic*, -a (412) adata: e szót ugyanis a szláv eredetű *povodnic* 'Handpferd' (Tiktin 1230) főnévvel kell egyeztetnünk, amelynek van *povólnic* változata (Cihac II, 284), de melléknévi használata egészen szokatlan.

6. Számnevek. — 1. A tőszámnevek közül nyelvjárási jellegű *trii* (538), valamint *sheaffe* (484), **shéffe* (485), *shépte* (484). Tiktin a három utóbbit moldvai jellegűnek mondja (1647, 1369, 1363), de előfordulnak Erdélyben is (Weigand, Jb. IV, 280, VI, 27, stb.) — 2. Sorszámnevként szintén népies a *treilea*, a *patrulea* (1), vö. *avoftru*, stb. (At. 8). — 3. *Freun* másutt is előforduló, régies változata *run* (590), vö. *vredatá* > *vodata* (587).

7. A személyes névmás. Már említettük a *eu ~ io* alakok kettősését (Ht. 16). Ami a személyes névmások többi esetalakját illeti, ezeket Klein nm foglalta ugyan táblázatba, mégis azonban, ha összekeressük őket, egységes, rendszeres elgondolás nyomaira bukkanunk. Klein ugyanis észrevette azt — a modern román nyelvtanokban teljesen elhanyagolt — körülményt, hogy amikor egyetlen névmási alak, pl. *î*, *le* vagy *vă* egyaránt képviselhet tárgy- és tulajdonító esetet, akkor tulajdonképpen nem maga a névmás, hanem a mellette álló ige vonzata dönti el, melyik esetről van szó: az ige ilyenkor mintegy belesugározza ezt vagy azt a funkciót a névmási elembe. Klein ezzel közel jutott — akarva, nem akarva — a modern nyelvészetnek ahhoz a tételéhez, hogy a nyelvi rendszer kettős tagozódású, amennyiben minden jel nemcsak sajátos értékkel bír, hanem funkcióját a jel helyzete, az őt körülvevő „jelmező“ módosítani képes.⁷ Klein érezte, hogy a kérdésszerű névmások kettős funkciójával, tehát bizonyos ambivalenciával bírnak, de e két funkció közül a tudatban mindig csak az egyik aktualizálódik, a névmás mellett álló ige természete szerint. E tételt Klein több ízben is megfogalmazta, persze mindig konkrét esetekkel kapcsolatban és nem elvi síkon. Idevágó megjegyzései a következők: „I. *appositum verbis dativum casum regentibus significat Illi, Ei, ut fing. I dá, Dabis Ei, I am inchinát, Propinari Ei etc. Verbis accusativum regentibus appositum denotat accusativum Eos, Illos, I vedeá, videbis eos. I am cautát, Quae fivi eos*“ (249); „Le *appositum verbis activis significat Illas, vg. Lévei vedeá, Illas videbis. Appositum verbis dativum regentibus, denotat Dativum casum, vg. Da le, Da illis. Le spune, Illis dic etc.*“ (318); *Lea apositum [!] verbis activis significat Eas, ut Lea iubi, Eas amabit, verbis vero Dativum regentibus adpositum Dativum Eis denotat, ut, Lea da pane, Eis dabit panem etc.* (319), vö. még **leo, leór* (322), *li* (324), *ne* (375), *váu, vo* (579), stb. E példák rámutatnak egyszersmind Klein és Molnar névmási használatának két másik fontos sajátására is:

a) Szerzőink a hangsúlytalan névmásokat segédigéjükkal egységes szónak érezték és rendszerint egybeírták. A fentebbi példához vö. még **mi féte*, (358), **mi somn* (359), *mi cáld* (353), **mi soáme* (354), *liá, lea* (324), *lio* (327), stb.

b) A névmási elemeket, segédigével összeolvadva vagy anélkül, az ige előtt és az ige után egyaránt használták: *apucume, seu meapuc* (27), *cáldmi*, vel *micáld* (82), *frig-mi*, sáu *mi-frig* (218), stb., sőt néhol az előálló

⁷ Vö. K. Bühler, Sprachtheorie 73; Laziezius Gy., Általános nyelvészet Budapest, 1942, 43 kk.

névmást fel sem tüntetik: *frica-mi* (217). A *mi cald* típusú alakok a Körösvidékre, a Bánságra, Olténia északnyugati részére, valamint Szeben m. néhány pontjára jellemzők (vö. ALRM. I, 110/122, 125).

8. A birtokos névmás. — 1. A melléknévi alakok közül figyelemre méltó *noft* ~ *nostru* (383), valamint a *vost* alakra utaló *avoft* ~ *avostru*, *avoafra* ~ *avoaftra* (42—3). Ismert délerdélyi népnyelvi alakok ezek, vö. Densusianu, *Hațeg* 47, Tiktin 976; valószínűleg idevehető Fogarasi katedrálisból *noftzu* (29), *voftae* (44, vö. még Tamás, *Bev.* 31). Érdekes a melléknévi birtokos névmás szórendje az olyan esetekben, mint *a mei parinti* (351), *a tau cäl* (527), stb. — 2. Amint az utóbbi példák mutatják, a birtokos névelő Kleinnál többnyire változatlan; mindig *a* alakot találunk a birtokos névmás önállóan használt változataiban is: *ameu*, *a-mei* (22), *a-méle* (22), *a-tau*, *atále*, *a-tai* (38), *a-fau* (33), stb.⁸

9. A mutató névmás. Nyelvjárási változatok egyrészt *ceft*, *céfta*, *ceáfta* (101), másrészt *aest*, *aesta*, *aeafra* (10). *Cest* és társai a régiségben is közönségesek (vö. Tamás, *Fog.* 70, GCr. I, 207, Tiktin 11), a második változat pedig a régi nyelven kívül ma is Moldvában, Bukovinában és Dél-erdélyben járatos (DAcR. I, 55; GS. V, 321, Jb. VI, 34; az Almás vidékén *aásta*, *aasta* fordul elő, vö. BL. V, 141, valamint Gamillscheg, *Olt. Ma.* 85—6 stb.). Egyéb figyelemre méltó alakok még: *ceáea*, *ceáea-ce*, *celá*, *celá-ce* (97). *Ála* helyett előfordul *hála* (242, Tiktin 9 bánságinak jelzi, vö. még DAcR. I, 89). — A mutató névmások összetett alakjait illetőleg elég megemlítenünk, hogy *aceeaș* birtokos esete *acélești* (3); *celálalt*, pontosabban *álalalt* helyett előfordul *halalált* (242), vagyis *hálalalt*, *hálalalt*, vö. DAcR. I, 91.

b) *Az ige.*

10. Egyszerű ige-ötvek. — 1. A köznyelvtől eltérő ige-ötvet találunk *mére* (351), *cur* (17), *scúr* (475), *rump*, *-ere*, *rump*t (455) *jor* (570) esetében: mind ezen alakok az erdélyi nyelvjárásokban közismertek (Densusianu, *Hațeg* 324, 332—3. Tagliavini, *Lex. Mars.* 90). Régies alak *méșfur* (348, vö. Tiktin 960). *Á* ~ *e* ingadozást mutat *intzap* ~ *intzep*, **intzarc* ~ *intzerc* (301), valamint *incăp* helyett a bánsági és délerdélyi *incheș* (269, vö. Tiktin 730). Klein egyaránt használja a *maenc* (337) és *manaenc* (340) alakot; e kérdéshez érdekes adalékot nyújt Colcși (Kolosy) V. megjegyzése: „Mananc, are, at, sau mai bine Manc, are, at (Paucula excerpta 16. Radu, *Catalog* 193, egyéb erdélyi adatok Weigand, *Jb.* III, 212, IV, 257, V, 162, VI, 12, ALRM. I, 121, stb.). *Infășhu* ~ *infășiu* (280) esetében a második alak bánsági színezetű (Tiktin 806). — 2. Néhány esetben régies, *in-*, *-im-* előtag

⁸ Klein más kézírataiban is többnyire változatlan birtokos névelőt használt: egyik nagyváradi kéziratában a következőket olvassuk: „Ochii și buzele | căle dulci a tale, | Cum le voi închide, | Cum le voi îngropa“ (46. sz. kézirat, 27). Ezzel Klein a régi nyelv és a mindennapi köznyelv szabályaihoz alkalmazkodott, vö. Rosetti, *LR.* XVI, 113—4, Tamás, *Fog.* 28, Jordan, *GLR.* 114, Tagliavini, *Konv.—Gramm.* 365. stb. Vö. azonban: *ale tale vaci* (519). Molnar sokkal szigorúbban ragaszkodott a nemek pontos megkülönböztetéséhez (*Sprachl.* 128—9).

nélküli alakot találunk; ilyen pl. **caerlig* (266), **not* (383, vö. Tiktin 824). Ld. még At. 11, 4. — 3. Rendkívül fontos csoportot alkotnak az ú. n. „jésített igék“ (verbe iotacizate), amelyeknek Klein rendszerint mindkét változatát közli. Ezek négy kisebb alosztályra tagozódnak:

a) *t*-töví igék:

aſcut ~ *aſcutz* [íre] (33—4), vö. *ascutiu*, seu *ascutu*, Lex. Bud. 34. Molnarnál szintén *aſcut*, *aſcuz* (Sprachl. 256), Bobb viszont csak *ascut* alakot közöl (I, 72). HEMR. 1834 és DAeR, I, 297 jelzi *ascuteſte* létezését is; a mai nyelvben ez a leggyakoribb.

inghit ~ *inghitz* (287), vö. Molnar *engit* ~ *engiz*, Sprachl. 304; Lex. Bud. 304 csak *inghitu* alakot közöl, de az inf. *inghitüre*. Vö. még ALR. I, 83, ALRM. I, 126.

mint ~ *míntz* (356). Molnarnál csak *minz* (Sprachl. 276), a Lex. Bud. *menſiu*, *menſiescu* alakot közöl (385), Tiktin 989 viszont már Coresiből idézi a *mánt* változatot (vö. GCr. I, 2).

scót ~ *scotz* (473), vö. Molnar, Sprachl. 289, Lex. Bud. 622, Tiktin 1388, stb.

trimít ~ *trimitz* (538), vö. Molnar, Sprachl. 295, Lex. Bud. 723, Tiktin 1650. Az ingadozás igen régi, vö. GCr. II, 544.

Ugyanitt lenne említendő még néhány olyan ige, amelyeknél Klein közli az *-esc* képzővel ellátott alakokat is; ezeket azonban a képzővel ellátott ige-tövekkel kapcsolatban tárgyaljuk (At. 11).

β) *d*-töví igék:

ard (29) ~ *arz* (32), vö. Molnar, Sprachl. 255, Lex. Bud.-ben csak *ardu* (29). Tiktin 90 havaselveinek jelzi az *ardz*, moldvainak az *ard* változatot; vö. még DAeR. I, 234. A régi alakok jórészt *dz*-vel hangzott (GCr. II, 386).

aſcund ~ *aſcunz* (33), vö. Molnar, Sprachl. 256, Lex. Bud.-ben csak *ascundu* (34), ld. még DAeR. I, 295, HEMR. 1823—4, Tiktin 106 (a *d-s* alakot moldvainak jelzi).

aud ~ *aúz* (40—1); vö. Molnar, Sprachl. 256, *audiu*, seu *audu*, Lex. Bud. 40, DAeR. I, 375 (további utasításokkal), Tiktin 127.

cád (77) ~ *cáz* (95); Molnarnál csak *cas* (Sprachl. 270), Lex. Bud.-ben csak *cađu* (82), vö. még DAeR. II, 19, Tiktin 254 (*cad* szerinte moldvai).

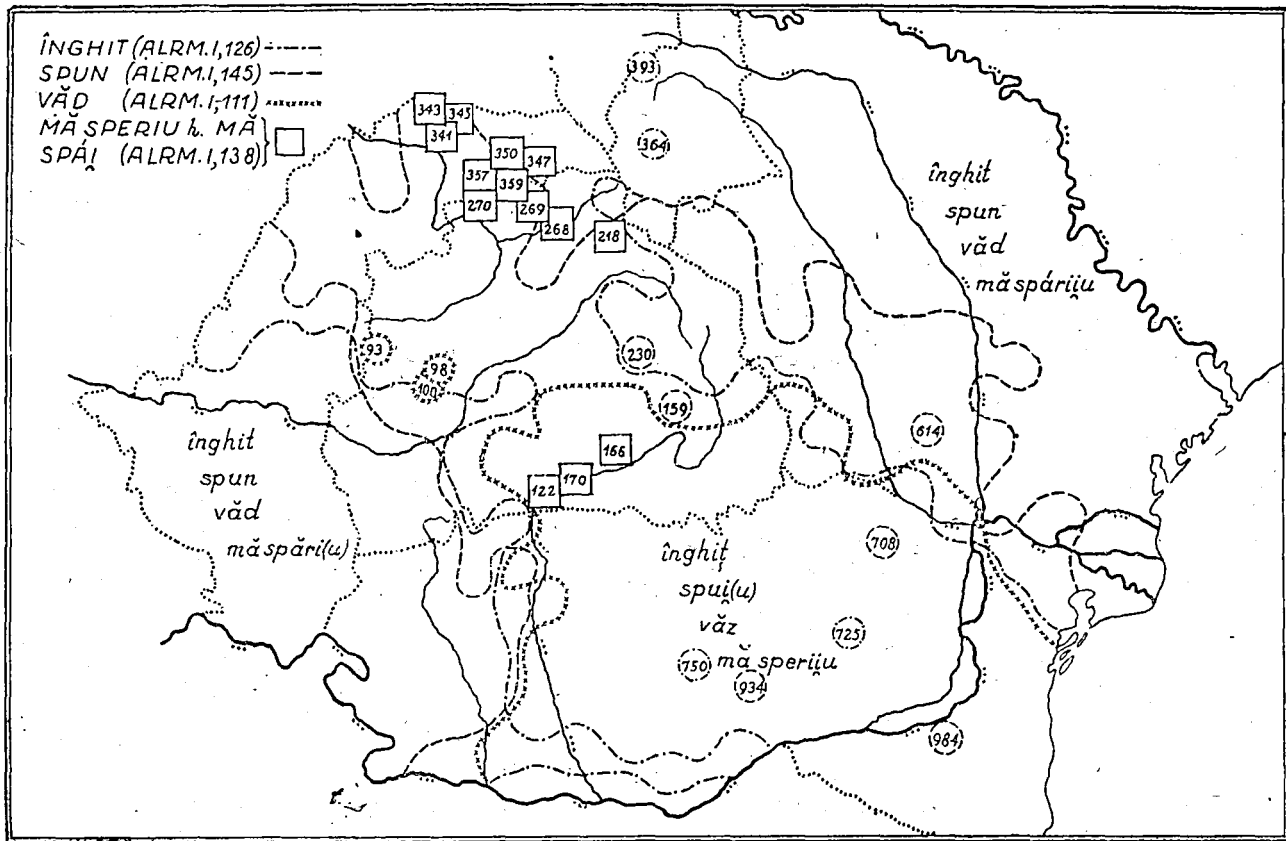
cred (140), de **incred* (271) ~ *incréz* (272); Molnarnál csak *enkrés* (Sprachl. 306), vö. *cređu*, *incredu*, Lex. Bud. 116, 292, továbbá DAeR. I, 517 és II, 1, 603, Tiktin 433, 791 (a *cred* alakot moldvainak mondja).

A felsorolt példákhoz hasonló ingadozást mutat még *deschid* ~ *deschiz* (171), *intind* ~ *intinz* (297), viszont csak *tind* (530), *perd* ~ *perz* (392), *purcéd* ~ *purcéz* (430); *raed* ~ *raez* (435, 438), *raspúnd* ~ *raspunz* (444), *ucid* ~ **uciz* (548). Molnar nyelvtana mindezen esetekben Klein szótárával egyező alakokat mutat.

Míndezekkel rokon még **affurzuu* (36), amelyre más példát eddig nem találtunk. A DAeR. I, 340 csupán az *asurd* alakot közli, azt is HEMR. 1940 nyomán. Molnarnál *afsurfeſk* áll (Sprachl. 256, vö. Lex. Bud. 38).

γ) *n*-töví igék: *pun* ~ *púiu* (429), a hozzátartozó ige-kötős összetételekkel együtt: *apun* ~ *apúiu* (27), **depun* 'tölgyelni' (167), *supun* ~ *supúiu* (517), valamint *ramaeiu*, *remaeiu* (439, 449), *tí(i)n* ~ *tíiu* (530), vö. *tziu* (546) ~ *tziu* (547), *vin* (584) ~ *viu* (587).

⁹ Participiumát tévedésből Molnar *depuns*-nak jegyezte be (vö. azonban Tiktin 523).

5. térkép.

δ) *r*-törvű igék: a *sări* származékai közül *săiu* (460) és *sae* 'saliat, saltet' (459), a *p(i)eri* paradigmájából *pée* 'pereat' és *pei*, vel *peri* (390), valamint a móc vidékről ismeretes a *gu(r)i* 'felmenni, megmászni' jelenideje: **guriu* (240) mellett *găiu* (239), vö DA. II, 330.¹⁰ A *muri* (szótárunkban *murire*) jelen ideje azonban természetesen *móriu* (362, vö. Ht. 19.).

Amint az elmondottakból kitűnik, a jésített igék szótárunkban oly nagy számban jelentkezők, hogy lehetetlen pusztán „másutt hallott” alakokra gondolnunk.¹¹ Ha Klein és Molnar hazáját szóföldrajzilag megvizsgáljuk, érdekes felfedezéseket tehetünk. *Inghiț* esetében (ALRM. I, 126) a helyzet teljesen világos: szemben a bánásági-hunyadi és moldvai *înghiț* és az északerdélyi *înghițesc* típusú adatokkal, Délerdély többi részében, valamint azon sávon, amely Szeben megyétől a móc vidékig nyúlik fel, *înghiț* él, s ez a délerdélyi öv lefelé Havaselve jésítést mutató vidékéhez kapcsolódik.

Hasonló az eset, de valamivel még egyszerűbb, a *văd* ~ *văz* ingadozással kapcsolatban: a Bánáság, Hunyad, Északerdély és Moldva egységes, összefüggő *văd*-területet alkotnak, délen viszont ott terül Havaselve *văz*-területe-s ehhez ízesül Délerdélynek az Olttól keletre eső része s egy kis, különösen konzervatív folt a móc föld déli felében (ALRM. I, 111. vö. még *răd*, u. o. 119 és *aud*, u. o. 114). Ami az *n*-végű töveket illeti, *spun* térképe szerint (ALRM. I, 145) a bánásági-hunyadi és moldvai *spun* alakkal szemben Máramarostól le az Aldunáig terjed a *spăiu* övezet. Végül, ha szótárunk *spăriiu* (mellette kihúzva: *spariu*, 498) adatát összevetjük Molnar [*spăriiu* ~ *spăiu* (Sprachl. 290) adatával, megsejlemlélhetjük az idevágó térképet is (ALRM. I, 138): ebből ugyanis kitűnik, hogy Erdély *spăriiu* és Havaselve *spėriu* változatával szemben nemcsak Északerdélyben, hanem Délerdélyben is van három pont (122. 170. 166), ahol pontosan a Molnar feljegyzésében megmaradt *spăiu*, *spăi* alakot találjuk meg. Mind-ezen adatainkat összesítve megállapítható, hogy szótárunk szerzői abból a délerdélyi sávból származtak, amely a jésített igék szempontjából Havaselvehez tartozik s ezért jegyezték fel annyi palatalizált alakot.¹² A nem palatalizált változatok nyilván Hunyadból, illetve Középerdélyből származnak; ezek voltak Klein és Molnar számára a „másutt hallott” változatok (vö. 5. térkép).

¹⁰ Véleményem szerint ugyanezen szláv eredetű (vö. *gora* 'hegy') igéhez tartozik egy másik változat is: *gorăfite* 'dicitur coitus admiffarii equi' (233). Barbul J. (Remetemező, *Sztm.*) közlése szerint *am gor'it* a. m. 'am avut contact cu o femec'. Jelentéstani szempontból elég párhuzamként a m. *hăg*, *meghăg* hasonló jelentésfejlődésére utalunk. Talán ugyanide: **gúresh* 'hágó' (240). Vö. még 202. l.

¹¹ „Másutt hallott”, de a szerző nyelvjárásához nem tartozó jésített alakoknak lejegyzésére tipikus példát nyújt C. Diaconovici—Loga: „La verburile care se sfârșesc în *d*, *n*, și *r*, la întăia și a doaa Persônă, a Móduluî arătătoriu, și la a treia Persônă a Móduluî poruncitôriû, la unii le mai place a strămuta *d* în *z*: iară *n*, și *r*, în *iu*, zicând: Eu crez, în loc de eu cred; eu văz, în loc de, eu văd. Care formă și la supin remâne, și se zice: crezut, văzut, auzit. — Iară ce se atinge de Verburile, care se sfârșesc în *n* și în *r*, tot întinut a ceea Moduri și Timpuri mai sus puse, mută *n*, și *r*, în *iu*: precum: eu remăiu, remăi, remăe: în loc de eu remân, remăni, remăue: eu piér, piéri, el piăure a ceea le mai place a zice: eu pieiû, piei, pée” (Gramm. 100).

¹² Zsinán (Szeb.) *scot*, *puîă*, *rămăiû*, *spăiû*, *fiîû*, *moriû*, *săi* (= *sar*), *să spaie* járatosak, vö. GS. V, 322.

II. Képzővel ellátott igetövek. A jelen időnek két jellegzetes képzője van: *-ez* és *-esc*, s e szerint a képzőkkel ellátott igék is két nagy csoportra oszlanak. A harmadik csoportba azon igék tartoznak, amelyek *-ez* és *-esc* képzővel egyaránt bővíülhetnek. Ezen, suffixummal ellátott igék mellett figyelmet érdemel azonban a praefixummal alkotott igéknek egynémely sajátsága is, úgyhogy a képzővel bővített igéknek három fő csoportját különböztethetjük meg

1. *-ez képzővel ellátott igetövek.* E képző használata többnyire állandó a jelen idő bizonyos alakjaiban; a ritkább idetartozó igék közül említendő *iniméz* (289, vö. Lex. Bud. 306, DAcR. II, 709), *ciomez* (115, vö. *csumédz*, An. Ban. 26), *parez* (384, vö. Lex. Bud. 483, e szerint a. m. *impar*). Érdekesebbek azok az alakok, ahol a képző használata bizonyos ingadozást mutat. Legjellegzetesebb idevágó példáink a következők:

adever ~ *adeveréz* (7): általában csak a második alak ismeretes, még a régi nyelvből is (DAcR. I, 39—40, Tiktin 20, GCr. II, 379, stb.).

adormit ~ *adormitéz* (8); általában szintén a második alak fordul elő (DAcR. I, 47, Tiktin 23), de vö. *adormítezu*, seu *adormítu*, Lex. Bud. 5.

alín ~ *alínez* (18); a második alak régies (DAcR. I, 116, Tiktin 46), de megvan Molnarnál is: *alín alínes* (Sprachl. 254). A Lex. Bud. már *alínezu* a. *alínu-ra* utal (14).

amănuntz ~ *amănuntzéz* (20); egyébként csak *amănunți*, *amănunțesc* ismeretes (DAcR. I, 136, Tiktin 59).

așeamen ~ *așáman* ~ **așemenez* (36-7): a Molnar beírta változat régi moldvai szövegekben fordul elő (Dosoftei, Conachi, vö. DAcR. I, 301, Tiktin 110, valamint Lex. Bud. 35).

binecuvaent ~ *binecuvaentéz* (56): az első változat meglehetősen ritka (vö. Lex. Bud. 56, valamint DAcR. I, 563).

daraem ~ *daraeméz* (158): a második tipust Tiktin is közli.

deșmird ~ *deșmirdez* (177, vö. Lex. Bud. 183). A második alak egyébként igen ritka.

deșradacín ~ *deșradacínez* (180): csak a második változat közönséges (Tiktin 549), azonban Molnarnál van *enrédét/chin*, *derédét/chin*, *-es* (Sprachl. 309, 264, vö. még Lex. Bud. 185).

**incapístru* ~ **incapestrez* (267): DAcR. I, 564 a jelen időre nem tér ki, Lex. Bud. 288 és Tiktin 779 csak a második alakot közli.

incruft ~ *incruftéz* (272): DAcR. I, 609 a jelen időt nem közli.

inópt ~ *innoptez* (290): csak a második alak közönséges (DAcR. I, 725, Tiktin 824), de vö. *innoptu*, *innoptă* és *innoptéză*, Lex. Bud. 308.

inșer ~ *inșeréz* (292): Molnarnál is *enșer* és *enșeres* (Sprachl. 309), egyébként azonban csak a második alak közönséges (DAcR. II, 745, Tiktin 828).

inșét ~ *inșetéz* (292): a képzőnélküli alak szokatlan (vö. DAcR. II, 745, Tiktin 828).

inștrain ~ *inștrainéz* (293): az első alak elég ritka (DAcR. II, 758), vö. azonban Lex. Bud. 312.

inteméiu ~ *intemééz* (296): Molnarnál is *enteméiu* és *entemees* (Sprachl. 309), azonban egyébként csak a második alak van forgalomban (Lex. Bud. 315, DAcR. II, 786—7, Tiktin 833, stb.).

intrúp ~ *intrupéz* (300): az első alak ritka, vö. Lex. Bud. 321, DAcR. II, 841.

invifor ~ *inviforez* (305); Tiktin 848 csak *inviforat*, -*it* alakot közöl, DAcR. II, 870 viszont csupán a Lex. Bud.-ból idézi az első alakv.-ot.

inviu ~ *inviez* (306): a második, szokatlanabb alakhoz ld. *énvies*, Molnar, Sprachl. 304, Lex. Bud. 324 és DAcR. II, 868.

liníu ~ *liniez* (327): neologizmusról lévén szó, az ingadozás egészen természetes. A mai nyelvben csak a második változat él; a Lex. Bud. is (355) csak ezt közli.

lucru ~ *lucréz* (330): az első alak közismert erdélyi változat (vö. Lex. Bud. 360, Tiktin 927, Densusianu, Hațeg 48, GS. V, 323 (Zsinna), Haneș, Ț. Olt. 55, Tagliavini, Lex. Mars. 89, Pușcariu, LR. I, 111, stb.). Molnar szerint „*eu lukru* wird zierlicher gesagt *eu lukrés*“ (Sprachl. 183).

minunume ~ *minunézume* (357): Lex. Bud. 393 és Tiktin 900 csak a második alakot közli, de vö. *minun* ~ *minunes*, Molnar, Sprachl. 276.

traembít ~ *traembítzéz* (535): Tiktin 1650 szerint van *trámbit(ez)*, *trámbita* és *trámbít(ez)*, *trámbița*, azonban Klein és Molnar paradigmájában a kettéválás még nem világos, vö. *traembít* és *traembitz* (Sprachl. 295). A Lex. Bud. (723) a két igét szétválasztja.

und ~ **undez* 'ebullio' (553); Tiktin 1683 csak a második alakot adja, de Molnarnál van *und* 'aufwallen (das Wasser), sieden' (Sprachl. 296), vö. még Lex. Bud. 733.

urm ~ *urmez* (557); a Lex. Bud. *urmu* adatától eltekintve (739) forrásainkban — s még Molnarnál is (Sprachl. 297) — csak a második alakot találtuk. Nyilván itt is, mint annyi más esetben, a *lucru*-típus általánosításáról van szó.

Végül említendő még *cin*, *are* (111), a köznyelvi *cinez* helyett; valószínűleg délerdélyi változattal van dolgunk (Densusianu, Hațeg 48).

2. *-esc* képzővel ellátott igetövek. — Eltekintve az olyan származék-igéktől, amelyeknek *-i* vagy *-lui* képzőjéhez az *-esc* suffixum a jelen idő egyes számában és a többes szám 3. személyében kötelező módon járul,¹³ számos esetben ezúttal is ingadozásnak vagyunk tanui:

amíruu ~ *amíruéfc* (23): a közismert második alak mellett (*miruesc*, Tiktin 995, *amiruefc*, Molnar, Sprachl. 255) az első változat nagyon feltűnő.

deșcléiu ~ *deșcleéfc* (172); Tiktin 526 az első alakot moldvainak jelzi.

incéluiu ~ *inceluefc* (268); a közismert *celuesc* típusú alakok mellett (vö. Lex. Bud. 108, Tamás, Fog. 78) az első változatot is megtaláljuk: *éntșcheluiu* (Molnar, Sprachl. 311, ld. még DAcR. I/2, 275).

¹³ A ritkábbak közül idézhető *argintzefc* (30, vö. Lex. Bud. 30), amely régies és népies alak *arginti*, *arginta* helyett (DAcR. I, 243), *aramzefc* (28, vö. Lex. Bud. 28; DAcR. I, 220 csak utóbbira utal), *asaezefc* (35, vö. fentebb 65 l.), *asprezefc* (36, vö. Lex. Bud. 36; HEMR. 1876 és DAcR. I, 318 csak az utóbbira utal), **zeuefc* 'frequentur Dei invocationem juro' (563), stb. Nehány ilyen ige jelentéstani szempontból érdekes: Kleinnál *legumezefc* 'oleribus comedo, frugaliter comedo' (321), Tiktin 901 viszont XIX. századi havaszevi írók alapján csak 'bissen-, löffel-, schluckweise essen, trinken' értelemben ismeri, Pașca szerint pedig Kristýron (*H.*) *legumi* a. m. 'a economisi, a cruța' (Gl. d. 39). Ugyancsak konkrét értelemmel bír Kleinnál **passerezefc* 'madarászni' (3864, vö. Lex. Bud. 487); Tiktin 1129 szerint csak: 'zum Vogel machen'. Érdekes még, hogy szótárunkban nincs különbség *fezezefc* 'faciem facio' és *fatzezefc* 'faciem facio, seu planum facio, complano' között (209), holott más források szerint két különböző jelentésű igéről van szó: *feți* 1. 'colorier, farder, enduire d'une première couche de peinture', 2. 'équarrer' (DAcR. II, 107); *fețui*, *fețui* 1. 'unir, étendre un enduit' 2. 'rabo-ter, ripier', 3. 'polir' (en facettes)', 4. 'calotter' (i. m. II, 85). Az összetett képzők használatával kapcsolatban érdekes alak **ramafhluefc* (439), mint **ramafhefc* 'pacifcor' (i. h.) alakpárja, vö. *vădăstui*, 168. l.

ingaduiv ~ *ingaduěsc* (284); a Lex. Bud.-ban címszóként csak *ingaduescu* fordul elő (303), de példamondatban: „*ingèdue gerul 'enged a fagy'*“ (u. o.). Vö. még *èngèduiv* ~ *èngèdue/le*, Molnar, Sprachl. 305, valamint Tiktin 811, DAcr. II, 679 (az utóbbi szerint „mai de mult aproape exclusiv *ingèduesc'*“).

invaluiv ~ *invaluěsc* (303); az ingadozás napjainkig megmaradt (Tiktin 844, DAcr. II, 850).

lúciiv ~ *lucie/esc* (330); az ingadozás megvan a Lex. Bud.-ben is (360), viszont Molnarnál csak *lufchiefsk* alakot találunk (Sprachl. 276). Régi XVI. századi szövegekben van *luce* alak *luce/ste* helyett (Tiktin 926).

miluiv ~ *milue/esc* (356); egyéb forrásaink csak a második alakot adják.

ralfár ~ *ralfarěsc* (442); *traefár* ~ *traefere/esc* (539). A szokatlan *-esc* végű alakokhoz vö. *rásare/esc* Lex. Bud. 583.

taeræiv ~ *taeræe/esc* (521); Tiktin 1606 moldvainak jelzi az első alakot, Molnarnál pedig csak a második van meg (Sprachl. 296).

Ugyancsak itt említendő néhány olyan jésülő ige, amelynek *-esc*-kel bővülő alakjai is vannak:

amurt ~ *amurtze/esc*, **amortze/esc* (23); az *amurt* alak, amelyet sem a Lex. Bud., sem Molnar nyelvtana nem ismer, bánági változat (DAcr. I, 153, Tiktin, 63), de használta Budai—Deleanu is (Haneş, Limba lit. 91, HEMR. 1104). A Bánági Névtelen szótárában *amurt* 'obstupefacio', *amurtze/esc* 'obstu(pe)facio, flaccesco' (8). Vö. még *amurte* (*amoarte*) Olténiában (ALRM. I, 208 : 808, 856, 860).

amut ~ *amutze/esc* (23); An. Ban.-nél is *amut* 'obmutesco' (8); HEMR. 1118, DAcr. I, 157, Tiktin 64 csupán ezen egyetlen példát idézik a nem-jésített változatra. Vö. még *amut*, Lex. Mars. 1020. sz.

despárt ~ *despártz* ~ *despartze/esc* (178) és ugyanígy *impárt* ~ *impartz* ~ *impartzze/esc* (259); *despart* Tiktin 531 szerint havaselvei, *despart* moldvai, *despartze/esc* csak a Lex. Bud.-ben van (184); *impárt* és *impartz* között Tiktin 762, nem tesz nyelvjárási különbséget, de DAcr. II, 499 a második alakot nyelvjárásinak véli; *impärtze/esc*-et Tiktin moldvai változatnak tekinti (i. h.), sem DAcr. II, 499 nem tesz nyelvjárási különbséget; *impärtze/esc*-et Tiktin moldvai változatnak tekinti (i. h.).

**desput* ~ **desputze/esc* (180) valószínűleg azonos adat Lex. Bud. 185 *despuze/escu*, seu *desputu* címszavával. *Puti* esetében Tiktin 1287 nem tesz éles különbséget *put* és *put* között, csupán fiatalabbnak tekinti a második változatot (1287). *Pát, ire, it* 'patior' (387, a. m. *păti*) szintén idetartozik, vö. Tiktin 1133.

3. -ez és -esc képzővel váltakozva bővülő igeitövek. Néhány származékige esetében egyaránt tőhöz járulhat a jelen idő mindkét képzője; ilyen igék *adeveréz* és *adeverěsc* (7). **armez* és **arme/esc* (31). *arvunéz* és *arvuněsc* (32). *destulez* és *destule/esc* (180), *gitez* ~ *gite/esc* (227),¹⁴ *indetorez* ~ *indetore/esc* (277). Ugyancsak igeragozócserére utal még **injumatalzaz* (302), a közönséges *injumătăți* helyett, valamint **rupturez* (455) *rupturi* helyett. Figyelemre-

¹⁴ E ponton Klein nyelvhasználata nem Délerdéllyel egyezik, ahol inkább a *găta* járatos (GS. V, 322, Zsinna; Haneş, Ţ. Olt. 117), hanem inkább a Középerdélyből származó Şincăi-éval, akinél a *găti* 'elkészíteni', a *găta* 'befejezni'. Erre utal Şincăi következő mondata: „Când se *găta* semănatul cel de primăvară, îndată trebur început a *găti* pământurile cele de toamnă“ (Econ. 27). Kleinnál a jelentésmegoszlás nem ilyen éles, hiszen magát a két ige nem látja el eltérő értelmezéssel, azonban érdekes megfigyelni, hogy a származékokban *gătit* csak 'paratus', *gătitoriu* 'parator', *găcios* 'parabilis', viszont *gătat* nemesak 'paratus', hanem 'finitus' is. Vö. még DAcr. II, 236 olyan példáival, mint: *până vinul s'ar găta*, nici vorba nu se *găta*, stb.

méltó még *obidésc* ~ *obid*, *are* (386); Cihac II, 219 csak a szótárunkban nem szereplő *obidez* változatot ismeri (vö. azonban 'Tiktin 1070, Damé III, 138). Mindezen esetekben valamelyik alak ma már elavultan vagy szokatlanul hat: régiés pl. *arvinez* is, *adeverez*, szokatlan, más forrásból kevésbé vagy alig ismert *armesc*, *destulesc*. A mai nyelvben érezhető finom jelentésmegoszlások Klein és Molnar értelmezéseiből általában nem tűnnek ki.¹⁵ Végül érdekes ingadozást mutat *cotcorez*, *ire*, *it* [!]* 'kodátfolni' (135).

4. *In-*, *im-* előtaggal ellátott származékigék. Mint már láttuk (At.10. 2), Klein nyelvállapotának egyik régiés vonása abban áll, hogy sok olyan igét, amelyet ma már csak valamilyen praefixummal összetett alakjában használunk, ő még praefixum nélkül idéz. Ilyen igéket az *-esc* képzővel bővülők között is találunk: *batraenesc* (50, vö. Molnar, Sprachl. 259; van azonban *imbatraenesc* is, 253), *bolnavesc* (64, vö. Molnar, Sprachl. 258), *caruntzesc* (92, vö. DAcR. II, 568), *destulesc*, *-éz* (180 ~ **indeftuläre* 277), *negrésc* (378, vö. Bobb II, 97), *noésc* (382, vö. Tiktin 823), *paciuésc* (378^a, vö. Tiktin 1104, GCr II, 193, stb.), **poncişháre* (407, vö. Tiktin 1210), *raeuésc* 'derivo, rivum facio' (438, rendszeren *ráuri*). **Incaerceéz*, **incaerlig* a. (266) Molnar visszautal a *caerceéz*, *caerlig* (78) alakra. Vö. még I. Jordan, Compuse româneşti cu *in-* (Iaşi, 1936).

12. Egyéb igealakok. Az eddig tárgyalt jelenségek szinte kivétel nélkül a jelentő mód jelen idejére vonatkoznak. Ami a többi igeidőt illeti, kevés a feltűnő vonás. — 1. A *le ír ó mult* (imperfectum) 3. személye még egyenlő az egyes- és többesszámban: *erá* 'erat, erant' (198), *luoá* 'accipiebat, vel accipiebant' (333). Így van ez Klein egyéb munkáiban is: „Româniî în suta a patra d'ala Xs *era creştini*“ (Ist. Rom. IV, 5). E régiés vonás, amely számos korábbi erdélyi román nyomtatványt jellemez (vö. Tamás, Fog. 33), Klein korában nem volt elavulva: Molnar nyelvtanában is *el avea* és *ei avea* olvasható (Sprachl. 145). 1826-ban Alexi ingadozik: nála *el eră* ~ *ei erau* (Gram. 81) már a mai használatra utal, viszont a *lăudare* [!] ragozásában még *el lăudaa*-val szemben *ei lăudaa* alakot olvasunk (i. m. 96). Megemlítendő, hogy éppen Szeben m.-ben ma is ingadozást tapasztalunk a többesszám 3. sz.-ben *şiuca* és *şiucau* között (GS. V, 322). — 2. Az egyszerű *mult* (perf. simplu) feltűnően régiés alakja *déde* (164; vö. Rosetti, LR. XVI, 101), azonban *d'ed'e* alakban ma is él Hátszeg vidékén (Densusianu, Haşeg 50). — 3. Az összetett *mult* (perf. compus) egyesszámú 3. sz.-ében a segédige még *au* (esetleg *o*): *m'o laudát* vagy *m'au laudat* 'me laudavit' (360); így van ez Molnar nyelvtanában is (Sprachl. 146, vö. *o mersău*, *o mîncată*, GS. V, 322). Érdekes kihagyásos kifejezés *bîneatzi* [t. i. *venit*] 'minden jót, feyd, oder fey gegrüßet' (56, vö. DAcR. I, 564). — 4. A régi-*mult* közönséges alakja *ai fost umblat* (13); olyan ez, mint „*neam fost întors din Viena*“ Klein egyik történeti művében (Ist. Rom. IV, 274). Molnarnál és Alexinél is az első régmult mindig ez az alak, amely nyilván nyelvjárási

¹⁵ Oly jelentésmegoszlásokra gondolunk — az előbbi jegyzetben említett esettől eltérően — mint pl. *datori* (sens moral, adică figurat) ~ *datora* (sens propriu), stb. Jordan, LRA. 127.

tényekben gyökerezik.¹⁶ Itt említjük meg, hogy a feltételes módnak is van egy hasonló alakja: *ai fi foft umblát* 'ambulaviffes' (13). Ez az alak sem társtalán: Molnarnál pontos megfelelője *eu afch fi foft arat* (Sprachl. 164). Ezen időalak elterjedése és régisége egyelőre megoldatlan probléma, desztinben nyelvjárási eredetűnek látszik. — 5. Az eddigi igeidőknel valamivel bővebb anyag áll rendelkezésünkre a j ö v ó i d ő esetében. Molnar közli ugyan a szabályos **voiu* segédigét is (588), azonban pl. *vom* mégis annyira szokatlan számukra, hogy *v'om*-nak értelmezik (i. h.), s ugyancsak így elemzik a *vor* alakot is *v'or*-rá (u. o.). *Voiu* helyett közönséges szótárunkban az *oi* változat (pl. **oi mére*, 372^a), amely névmásokkal is olvadhat össze (pl. *lói v'inde* 329; *ioi sp'ine* 250); *vei* helyett (pl. *denúvei fáce* bíne, *tevéi pedepfi* 160) gyakori a *puszta i* (pl. *i umblá*, *i dá* 'dabis-ei' 249), illetve névmásokkal *mi*, *li*, stb. (*mi da* vagy *dami* 'dabis mihi' 353, *mi vedea* 'me videbis' u. o., *li chemá* 'eum vel eas vocabis' 324); *va* helyett (573) természetesen előkerül *a*, *m'a*, stb. (*a fáce*, 1; *m'a laudá* 'me laudabit' 334, *leada* 'eis dabit', *lea iubi* 'eas amabit' 319), *vetzi* helyett megtaláljuk az *itzi* változatot (*itzi auzi*, 249), s végül *vor* helyett van *neór* (381), se *or*, s'ór (495).¹⁷ — 6. A parancsoló módban érdekes a következő hármasság: *adão* 'adduc Eam'; *ado* 'adduc, adfer' (5); *ado* 'a[d]duc, adfer, item adduc eam' (8). *Blem*, *blemati* (61) ismert nyelvjárási alakok. — 7. Szövegünkben a rövid főnévi igenév nagyon ritka (pl. **mére*, 372, *a fi*, 209), bár a hosszú alak állandó használata merő latinizmus. Rendkívül különös s ugyancsak tudatosan alkotott forma *éftere* 'existentia' értelemben (200). — 8. Rendhagyó igékről szótárunk kevés felvilágosítást nyújt; annyi bizonyos, hogy az *a lua* 2. személye nem *iei*, hanem *iai*: „*eai*, accipis, vel accipe eos” (196). Klein egyébként a labiális hang nyomát őrző alakokat használ: *eau*, *luoáiu*, *luoáre*, *luoat* (197), Molnar viszont a mai köznyelvi *luáre*, *luát* mellett dönt (252—3). Érdekes, hogy Alexinél is *luare* ~ *luare*, *luai* ~ *luái*, stb. kettősséget találunk (Gram. 142).

c) Határozószavak.

13. Az *-ešte* képző használata. A román adverbiumok rendes képzője, *-ešte* szótárunkban kevés sajátos alakot képez; ilyen pl. *calatoréshite* (81), *feciorésh[ti]e* (206, vö. DAcR. II, 89), *naucéshite* (374), *nevesteshite* (380).¹⁸

14. Egyéb határozószavak. A többi elavult vagy nyelvjárási színezetű határozószó közül íme néhány érdekesebb mutatóba:

acólelhi 'ibidem' (3): HEMR. nem közli, DAcR.-ban egyetlen példa Cantemirből (I, 21). *Acolósi* változatot találunk Maior P.-nél (DAcR. i. h., vö.

¹⁶ Densasianu szerint Hátszeg vidékén igen gyakori *am fost spus*, *am fost luat* (Hateg' 50). Zsinnán *ii-am fost dusá* (la lucr) impf.-nak felel meg (GS. V, 322).

¹⁷ Zsinnán *oi*, *ii*, *o*, *om*, *if*, *or* alakokat találunk (GS. V, 322—3.)

¹⁸ Az ilyen, jórészt főnevekből alkotott, merészebb képzésű adverbiumok közönségesebbek Bobb szótárában, pl. *maritieste* (II, 19), *meruitieste* 'méltán' (II, 37), *mestersugeste* 'mesterségesen' (II, 41), *mintieste* 'hazudozva' (II, 51), stb. Klein nyelvérzékét e tudatosan gyártott alakok szerencsére nem rontották meg.

még Cipariu, Princ. 312, 317). A Lex. Bud. nem közli. A DAcR. kételyeit („accentuat: *acóleş* sau *acolësh?*“) Klein adata eloszlatja.

**acúmufhi* 'paulo post' (4): DAcR. I, 27 szerint csak egy adat ismeretes, N. Costinból. Gyakori viszont a régi nyelvben *acmuși*, vö. DAcR. I, 20, GCr. I, 360. Kleinnál ilyenféle alak a szintén archaikus *acmu*, *amu* (4, *acum* a.). Molnar bejegyezte a ritka *acu/hilea* alakot is (5), amelyet DAcR. nem ismer.

**aindeneá* (13), vö. *aindine*, Lex. Bud. 9 és **deindeneá* (163), a Lex. Bud.-ben is *de indiné*, séu *de a indiné* 'aliunde, alio ex loco' (171). Mint az ugyanitt előforduló *airea* (ld. még **deairea* 163, **intraireá* 298) tipikusan erdélyi alak, vö. HEMR. 555, DAcR. I, 77, 79. Bobb is *aire* alakot használ (*aire*, *amere*, *aire nascut*, I, 26). Érdekes összetétel **dintrairea* (184); egyéb forrásokból csak *într'airea* ismeretes (*a vorbi*, *a grăi î.*, DAcR. I, 79, *airea* a.).

alárg 'ad largum' (14); más forrásból nem ismerjük, Tiktin csupán *la larg* alakot idéz (889). Kétségtelenül olyan képzés, mint *a-maena* (20), amely a régiségben gyakori (DAcR. I, 133, HEMR. 1014), de él még Klein korában is (*am amana* 'habeo prae manibus' Bobb I, 37, *îi fu dată amână și moșia cea vlădicească*, Maior P., Cipariu, Acte și fragm. 137, stb.); a népnyelvből idézi Weigand, Jb. VI, 40, valamint D. Șandru és F. Brînzeu (GS. V, 323).

alăturifhu (alăturiș) 'lateraliter' (15, vö. Lex. Bud. 12): HEMR. I, 694 szerint igen ritka, DAcR. I, 94 csupán egyetlen erdélyi népnyelvi példát idéz Alexici, Lit. pop. I, 23 nyomán.

aoacea 'hac, *erre, emere' (!) (25); ismert mőcvidéki és bihari adverbium, vö. HEMR. 1251, DA. I, 181. A Lex. Bud. szerkesztői, úgy látszik, túlságosan tájnyelvinek találták és nem jegyezték fel.

aorea 'aliqvando, interdum' (25, vö. Lex. Bud. 29); régies (vö. Densusianu, HLR. II, 253), de él még az Avas vidékén (HEMR. I, 1257, DAcR. I, 183). Maior P. is használta (ld. DAcR. i. h.) s belekerült a Lex. Bud.-be (23).

apriat 'aperte' (26): mint ismeretes, e szót *aperte* nyomán a latinos triász valamelyik tagja alkotta.¹⁹ Sűrűn használja Șincai (Zonară *apriat zice*, Hr. I, 29; Flaviu Vopiscu . . . *apriat scrie*, Hr. I, 33, *ca să scriu mai apriat*, Econ. 49), előfordul egy S. Vulcan tiszteletére írt üdvözlő versben (Lucru ne mai pomenit *Apriat* mie ivit, a kis nyomtatvány leírása: Veress, Bibl. rom.-ung. II, 156, 948. sz.)²⁰ használja Barac (Hal. VII, 220) és Bobb már egész frazeológiát ad: *apriet* 'apertus', *apriet este* 'liquet', *apriet lucru* 'res manifesta', *aprieceste* 'aperte' (I, 51). Előfordul moldvai íróknál is (Stamatiból idézi HEMR., i. h.), sokáig élt az erdélyi irodalmi nyelvben (pl. *n'a știut să-mi spună apriat*. Breazu, Pov. 106; S. Albini, *Szeb.*), s átkerült az erdélyi népnyelvbe is: 'anume, categoric' értelemmel közli Fráncu—Candrea (Moșii 97), 'külön, éppen azért' jelentésben ismeretes a Szilágyságban (*apriat m'am dus ka să vorbesk ku iel*, MZ). Elterjedését igazolja, hogy Lex. Bud. 26 is számontartja 'apertus, aperte' jelentéssel (vö. u. o. 593).

cactingán (80), *catingán* (94), *catinél* (94): minden valószínűség szerint csak a *cätinel* tartozik Klein eredeti nyelvjárásához (vö. *caetinel*, Molnar, Sprachl. 319), mivel az ALR. I, 103., „merg *încet*“ térképe szerint a 125. ponton, tehát Szebennél *k'itiniël* használatos, s ettől északra még 8 ponton, egészen fel, Besz-

¹⁹ Vö. Pușcariu, DAcR. I, 202. Hasdeu tévesen származtatta a szláv *príat* 'gratum receptumque habeo' igéből (HEMR. 1354). A szó végződése minden esetben problematikus. Elfogadhatatlan LM. magyarázata: „dupo forma *vorb'a este*, fóra *indouentia*, unu *participiu d'in verbulu apriare*, care nu *essiste* astadi in limba, déro *care a pututu si ar peté inco* *essiste*; déro *totusi remane esplecatu cumu s'a formatu apriare d'in aperire*“ (Gl. 22).

²⁰ Tanítványom, Dániel Ida szíves közlése.

terce-Naszód keleti feléig, hasonló alakokat találunk. Az első szótag vokalizmusához figyelembe veendő az *(i)ncătinelu* (pl. 178. pont, Fogarasban) típusú változatok. Régen *cătinel* (*cătinel*) feltétlenül nagyobb területen ért; erre utal An. Ban.-nél *kitenel* (69) és a DAcR. I/2, 22 egyéb adatai. — *Cătingan*, *cătingan* (képzőjéről ld. DR. III, 658) kifejezetten északerdélyi és partiumbéli alak; a Nyelvatlasz szerint elterjedésének legdélibb pontja 315 (Illye, B.). Többnyire -i vokalizmust találunk; csupán a 333. ponton (Piskolt, *Sztm.*) van *că'ingan* változat. Egyéb adatokra nézve ld. DAcR., i. h., Lex. Bud.

cordiffu 'lateraliter' (132, vö. Lex. Bud. 139): erdélyi tájszó (Tiktin 415).

deci 'inde, abinde' (164): nyilván *de aci* összevonása, amelyet a XVIII. századi nyelvben előforduló *decă*, *dici* változatokkal kell összevetnünk (példák 1749-ből GCr. II, 43, vö. még Tiktin 514, 516 és DAcR. I, 18).

dineăondine, -re 'paulo ante' (184): nyilván a szintén előforduló **dineaori* ~ **deneaori* 339) változata, amelyet azonban a DAcR. (I, 43) nem ismer. Csak úgy tudjuk megfejtetni, ha alakkeveredést teszünk fel *dineaori* és a már említett **deinderea*, *deindine* ~ között.

dintraoăce* (184): más forrásokból csak *într'acoace* ismeretes, de ez igazolásul elegendő, hiszen pl. az *intruntaeiu* adatot (300) csupán a szótárunkban (dintruntoiu* 184) és Baracnál előforduló *dintru* (*i)ntăiu*-alakkal tudjuk magyarázni (DAcR. II, 768). Nyilván mind a négy alak létezik erdélyi nyelvjárásokban.

**incălete*, **incălte* 'adminus, saltim' (266, vö. *ăncălete*, *ăncălte* (Lex. Bud. 21); *incăi* 'wenigstens' ismert moldvai és erdélyi változatai (DAcR. II, 558—9, Tiktin 777—8). Adatunk azonban régebbi valamennyi eddig ismertnél.

**măiinte* v. *deneaori* (339): rendkívül érdekes régies alak, amely a XVI—XVII. században közönséges *mainte* adverbiummal egyezik (példákat ld. GCr. II, 469, Tiktin 776, DAcR. II, 548).

mereuț = *mereu* (351, vö. Lex. Bud. 386 s innen LM. 371). Az alapszó talán a m. *merô* átvétele (V. Bogrea, DR. I, 270—1, N. Drăganu, DR. IV, 155).

**necum* 'decum' (377): szintén Molnar kezétől származó archaikus alak. A Tiktin 1046 idézte példákhoz (Ureche, Varlaam, Amiras, stb.) ld. még a következőt: 1646: ca să nu ia nemiță dentr'ăcel pământ, nice pentru munca lui, nice pentru arătura, nice den roda ce va face și *necum* alta, GCr. I, 120 (Prav. Iași, 1646). DEnc. 830 idézi néhány újabb moldvai előfordulását is (Ispirescu, Sbiera). Nyilván régies könyvszóval van dolgunk.

**netrecuț* 'okvetetlenül' (380): szintén erősen régies alak. Tiktin nem ismeri, pedig már 1619-ben előfordul: ca vremu face noi veciriloru noștri, așa și elu va face noao *netrecutu* (GCr. I, 55). Megvan későbbi szótárakban is (Lex. Bud. 444, Barcianu, stb.).

ôpfa = *doăra* (375^a): Tiktinnél nincs, de összevethető a következő adattal: *opfa* 'natural, sigur', pl. *opfa* 'am fost (Pașca, Gl. dial. 45, M.). Lex. Bud. 456 szerint *obse* 'forsitan'; Drăganu szerint *opus est* elhomályosult megfelelője (vö. Pașca, i. h.).

**petutindeneă* (393): Viciu alapján idézi Tiktin 1247 a *petutinderete* változatot, még pontosabb egyezést mutat: *petutindenea* (Diaconovici—Loga, Ort. 63). Vö. még *pretutindinea*, Molnar, Sprachl. 313, Lex. Bud. 542. *Pe*-kezdetű változat van egyébként már az 1688-i Bibliában (Tiktin, i. h.).

**totușhile* (534), vö. Lex. Bud. 714. Más forrásból *totuși*-nak e változatát nem ismerjük.

A magyar eredetű adverbiumokról (*milvan*, *minteni*, *shuhân*, stb.) szótárunk magyar elemei közt emlékezünk meg.

D) Szókészlet.

a) *Magyar elemek.*

Klein és Molnar szókészletének legjellegzetesebb részét kétségtelenül a magyar elemek alkotják. E jelenség nyilvánvaló cáfolata annak a napjainkban is gyakorta hangoztatott tételnek, hogy maguk a triász tagjai is a román szóhasználat gyökeres átalakítására törekedtek.¹ Éppen ellenkezőleg: a latinus irányú első képviselőinek nyelvújító tevékenysége e téren csak igen óvatosan nyilatkozott meg. Annál erősebb volt viszont bennük a népnyelv tisztelete s bizonyos tudatos ragaszkodás az erdélyi román szótárirodalom régebbi hagyományaihoz.²

Szótárunk magyar elemeit három csoportra osztottuk. Egyrészt találunk olyan szavakat, amelyek az egész északi román nyelvterületen járatosak, másrészt bőségesen fordulnak elő az északi román nyelvterületnek csupán egyes vidékein s főleg Erdélyben használatos magyar eredetű nyelvjárási elemek, végül pedig külön csoportot alkotnak azok a szavak, amelyek nemesak a magyarból, de valamely más nyelvből is magyarázhatók. Tekintettel arra, hogy az első csoportba tartozó szavak javarésze Klein koránál sokkal régebben került a román nyelvbe, ezeknek felsorolását csak a legszükségesebb észrevételekkel kísérjük. Részletesebben foglalkozunk viszont a jellegzetesen erdélyi színezetű nyelvjárási elemekkel, mivel ezeknek tárgyalásából kiténik, hogy Klein és Molnar nemesak saját délerdélyi hazájuk nyelvjárását vették figyelembe, hanem gondosan feljegyezték más vidékeken járatos szavakat is. E nagy körültekintés lelki rúgója bizonyára azon törekvés volt, hogy létrejöjjen nem egyetlen erdélyi román vidék, hanem az egész erdélyi románság nyelvének első komoly rendszerezése.

1. *Köznyelvi magyar elemek.*

agriflu 'omphax, item una immatura' (13, Klein kihúzott értelmezése, melyet alább Molnar újra bejegyzett, vö. Lex. Bud. 9) < m. *egres* 1. 'omphax, unrcife Traube', 2. 'omphacium', 3. 'labrusca, wilde Weinrebe', 4. 'ribes grossularia' (EtSz. I, 1488). A m. szó eredete homályos; talán az olasz *agresto* 'nicht zur Reife gelangte Traube' átvétele (vö. EtSz. i. h., SzófSz. 58). A m. szó a XIV. sz. óta ismeretes, a r. *agriș* csak a XVII. sz. 2. f.-ben bukkan fel (*Agrësh* 'omphax, uva cruda' An. Ban. 4, ld. még DACR. I, 73, Tiktin 32; Cihac II, 1 tévesen szláv eredetűnek vélte).

¹ A. Schiaffini szerint „S a m u i l M i e u, Gheorghe Șineai și Petru Maior . . . susțineau necesitatea înlocuirii din limba română a elementelor străine, slavone, turcești, ungurești, grecești, cu cuvinte și forme latine și înlocuirea cu litere latine a alfabetului cirilic” (Latinitatea și italianitatea în Europa sudestică. Rev. Fund. Reg. 1943. márc., 496). A triász nyelvújító munkásságára nézve ld. Gáldi L., Az erdélyi román nyelvújítás. Bp. 1943, 18 kk.

² Ismeretes, hogy Drăganu a Bánsági Névtelen szótárában s Tagliavini a Lex. Mars-Jan szintén a magyar elemeknek tulajdonította a legnagyobb fontosságot, s ugyanez áll Corbea szótárára is.

alcătuefe 'compono' (16), szárm. *alcătuire*, -it, -itóriu (i. h.) < m. *alkot*. Már Coresinél előfordul (idézi HEMR. 772) s azóta is általános, ld. DAcR. I, 102—3, Alexics, Nyr. XVI., 306, Mándrescu, El. ung. 123 kk. stb. Ugyan-ezen m. töből származik a mócföldi *a alcui* 'a încheia' ige, vö. Fráncu—Candrea 193 (a DAcR. nem ismeri).

aldamáflu (aldămaş) 'sympodium, *merciopus' (17) < *aldomás*, régen *aldamás* (EtSz. I, 67). Adatok 1577 óta (Tamás, Ksz. 14), vö. még DAcR. I, 103—4, Alexics, Nyr: XVI, 259, Caba 94, Al-George 33, Hetco 44, Barbul 43, Stan 25, stb. Hangátvetéssel: *adălmaş*, vö. S. Pop, DR. V, 140. Szótárunkban nines meg sajátosan erdélyi 'ajándék, borraivaló' jelentése, vö. *aldemash* 'donum' (An. Ban. 6, továbbá Lex. Bud. 13, LM. Gl. 5, Cihac II, 475, Vaida, Tribuna VII, 334, stb.).

altuefe 'infero arbori arborem' (19), alakv. *oltoeşc*, *oltode* (373^a, Lex. Bud. 464), *ultoeşc*, *ultode* (550, vö. Lex. Bud. 732) < m. *olt*. DAcR. I, 127 szerint *oltói* havaselvi, *oltói* erdélyi és *ultói*, *ultui* moldvai változat. E megoszlás nem lehet egészen pontos: Clemensnél *hultuesc* áll (Wb. 347), s *H.*-ban ma is *ultoan'e* járatos (D. Şandru, BL. III, 162, Felsőlapugy). A mai magyar hangalakhoz legközelebb kétségtelenül *oltói*, *oltui* áll; ezt használja Şincsei (*oltuitul*, *oltuēste*, *oltoi[ful]*, Econ. 125, 126, 127, 134), erre utalnak az erdélyi nyelvjárastanulmányok (Barbul 51, Hetco 49, Moldován Af. 89 stb.), s ennek még magyarosabb változata a máramarosi, szilágysági és nyugaterdélyi *oltoan* (Birlea I, 124, Vaida, Tribuna VII, 370, Moldován, i. m. 95 < m. *oltovány*), valamint az ebből képzett *olton'i* (Papahagi, Maramureş 228, V, Scurtu, AAF. VI, 290, U.), *oltoăn'i* (MZ., pl. *ni-am oltoăn'it copilu v. măru*), *olton'it* 'oltvány' (BL. III, 127, H.) s átvitt értelemben *oltoăn'it* (Coman, Gl. d. 56, SzD.). Vö. még Tamás L. Ugocsai magyar-romén kapcsolatok, Kolozsvár, 1944, 23.³

amiftuefe 'confumo' (23), szárm. *amiftuire*, -it, -itóriu (i. h.) < m. *emész*t. A XVI. és XVII. század erdélyi és moldvai nyelvében a köznyelvi *mistui*-nak e régiesebb párja egészen közönséges, vö. Candrea, PŞch. II, 348, Tamás, Ksz. 24, Mándrescu, El. ung. 173—4, valamint *omeştefc* 'digeró' An. Ban. 100. Az ALR. viszont már csak egyetlen pontról, Kismajtényből (*Sztm.*) közli (*amn'istuiēšk'e*, ALR. II, 101/334),⁴ ezenkívül van azonban még adatunk a Szilágyságból (*amistuesc*, Vaida, Tribuna VII, 337, MZ.), valamint Nyugaterdélyből (Moldován, Af. 89).

aratzel (29, ért. n., de vö. *arăteliu* 'cynoglossum officinale Linn.' Lex. Bud. 28—9) < m. *atracél* (EtSz. I, 176—7). A r. szóra adatok a XVIII. század utolsó negyede óta (1783: *aratzel*, Benkő—Coteanu 15, 73. sz., ld. még DAcR. I, 360, Tiktin 125).

arenda (arendă v. arândă) 'monopolium' *arenda*, **arenda*, *Arend* (30, vö. *arëndă*, a m. *arândă*, Lex. Bud. 29, *arëndè*, Molnar, Sprachl. 87, *arândă*, StD. XII, 93 [1776, Nagyszében]) < m. *árenda* (EtSz. I, 30, DAcR. I, 236 < klat. *arrenda*). A Kárpátokon túla, talán orosz közvetítéssel (Cihac II, 3, Sanzewitsch, Jb. II, 197), valamivel később került. — Szárm.: *arendáflu* (30, vö. Lex. Bud. i. h.); e. a. 1772: *arândaş*, StD. XII, 186 (Fogaras). Vö. m. *árendás* 'bérlő'.

1. bán 'banus' (47, vö. Lex. Bud. 46), 2. bán 'pecunia, numus [!], denarius' (i. h., szárm. *banútz* 'denariolus, numulus' [!], i. h.). Mindkét szó m. eredetű:

³ A továbbinkban e mű rövidítése: Tamás, Ug.

⁴ Mándrescu szerint is, „în graiul de astăzi nu se mai aude *amistuesc*“ (i. m. 174).

a szörényi *bán* nevéből származik.⁵ A m. szó török eredetű; talán a dunai bolgár-török *baĥan* méltóságnév átvétele (EtSz. I, 267—8, SzófSz. 15). — *Banat* 'Banatus, Provincia Temefiensis in Hungaria' (47, vö. *Bănatu* 'Lex. Bud. 46) a lat. *Banatus*, vagy a n. *Banat* átvétele.

bantuie (bântuiesc) 'infesto, turbo, molesto' (47, vö. Lex. Bud. 46) < m. *bânt*. Adatok a XV. századi szláv oklevelek óta, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 309 (s ehhez Drăganu, DR. VII, 211), Tamás, Ksz. 15, HEMR. 3210. További adatokat közöl DAcR. I, 484; ld. még Densusianu, HLR. II, 424 (példa Coresi Cazaniejából), valamint An. Ban. 16 (*Bentuiesk*). — Szárm.: *bantuiedă* 'infestatio, molestia' (i. h.), *bantuire* 'infestatio, molestatio', *bantuie* 'infestatus', *bantuitoriu* 'infestator' (48). Mindezekről ld. DAcR., i. h.

bárda 'afcia' (49) < m. *bárd*. Régi magyar elem, vö. DAcR. I, 497—8. — Erdélyi jellegű származéka *bardăşu* 'faber lignarius, *áts' (i. h.). Az ALR. *dulgher* térképe (II, 221) csak a 141. pontról közli (Mikeszása, NK.); a DAcR. szerint is ritka (i. h.). Más adatok: *bêrdăşeh* 'Zimmermann', Molnar, Wb. 177, Mândrescu 135, Caba 95, KB.; Hátszeggen állítólag csak a kerékgyártó neve *bârdaş* (UJ.).

berbîntza 'doliolum, *b é r b e n t z e, áltologatfka (52) < m. *berbence*. Megvan Predetici-nél is: *berbentia* (I, 516, *Faßel* a.). Már LM. a m. *börbence* átvételének tartotta (Gl. 66, ugyanígy DAcR. I, 544), viszont Drăganu a négyzótagos *berbeniță* alak eredetiségét vitatta (DR. VII, 215, vö. *Berbenitza*, An. Ban. 17). Valószínűbb azonban Tamás nézete, amely szerint a négyzótagos alak másodlagos alakulás az *-iță* képzővel ellátott szavak hatása alatt (Ung. Jb. IX, 296). Adatok 1588 óta (DAcR., i. h.). — Szárm.: *berbînțaș* 'se numesc astfel oamenii care transportă (în berbințe) vin pe spinarea cailor' (DR. V, 143, Csete, AF.).

beteág 'aegrotus, infirmus' (54, vö. Lex. Bud. 54) < m. *beteag*. Nemesak Erdélyben járatos széltében-hosszában, hanem előfordul már XVI. századi szövegekben (Coresi, Tetraev., Paliia) és használatos a Kárpátokon túl is,⁶ régen általában emberi betegségekre, ma viszont inkább egyes testrészek vagy állatok megbetegedésére. Vö. DAcR. I, 548, Lex. Mars. 101; további adalékok: schwach . . . 'bolnav, bolean, *beteag*' Predetici II, 50, *betegu*, Clemens 19, *bet'yağ*, D. Şandru, BL. IV, 154 (B.), *bet'ag*, Hodoşiu, Népkölt. Balázsfi. vid. 83, *bet'yağ*, BL. III, 132 (Felsőlapugy, H.), *beçág*, *bidág*, Petrovici, AAF. III, 147 (KSz.), *betşeg*, Weigand, Jb. III, 313 (Bánság), stb. Ld. még ALR. I, 133 térképét: e szerint *bolnav*-val szemben Erdélyben mindenütt és a Kárpátokon túl többnyire *beteag*-ot találunk (vö. Márton Gy. 7—10). — Szárm. *betegos* (54), vö. Lex. Bud. i. h., Molnar Wb. 39, DAcR. I, 548, AAF. VI, 276 (U.), Göbl, Szót. 16, használatos a Szilágyságban is (MZ.); *betegire* 'aegrotatio' (i. h.) Sajátosan erdélyi a következő megkülönböztetés: „Quando dicitur *şău* *beteagit*, significat: in morbum

⁵ A méltóságnévről, régebbi véleményeken kívül (pl. Iorga, Gesch. d. rum. Volkes I, 135, DAcR. I, 471—2), elég idéznünk Giurescu nyilatkozatát: „Dregătoria de ban a fost înființată de domnia munteni atunci când au cuprins banatul de Severin; ea a înlocuit așa dar dregătoria similară ungurească; al cãrei nume de altfel l-a și luată“ (Ist. Rom. II/1, 368). A pénz nevérol egészen hibásan DAcR. I, 472 (az arum. *a băna* 'a trăi' igére gondol, s bonyolódott jelentésfejlődést tétélez fel); viszont helyesen itéli meg Giurescu: „Cuvântul *ban* este vechi, mai vechi și decăt ducatul și decăt perpera; el vine dela numele monetci bătute de banul Slavoniei. monetă care a circulat și în Banatul Timișanei, în Transilvania și în Țara Românească“ (i. m. II/2, 557, vö. még HEMR. 2425, LM. Gl. 59, stb.).

⁶ Érdekes megjegyezni, hogy *beteag* szócsaladját LM. sem korlátozza Erdélyre, csupán ennyit jegyez meg: „de respinsu ea si *betejire*“ (Gl. 67).

incidit . . . Quando vero dicitur: *au betegit*, significat: in morbum puerperii incidit⁷ (vö. Lex. Bud. 54). DACr. csupán az utóbbi forrásból ismeri ezt a megkülönböztetést, utal viszont még *betegire* és a szebenvidéki *betejítä* = femeie läuzä kifejezésre s annak magyar eredetére (vö. *lebetegedni*).⁸ A Szilágyságban használatos az igének a *se imbet'ezi* változata (MZ.). Cantemirnél akad tagadó értelmű *nebetejit* származék (BH. I, 359).

betefhüg 'betegség' (54) < m. *betegség*, vö. Lex. Bud. 54, DACr. I, 548, Lex. Mars. 102. Ma is használatos, még a Kárpátokon túl is, mind emberekre, mind állatokra. Gala Galaction bibliafordításában: *mergi in pace si fii sänätoasă de betesugul* tau (Márk 5, 34); *un viitel tânär färä betesug* (Ez. 46, 6). Olténiában lovak betegsége *betesug* (DR. V, 143), Erdélyben még növényeké, pl. gabonáké is (*sânt multe chipuri de betesuguri*, care vin asupra grânelor, Obradovici, Econ. 64). Számos betegség népi nevében szerepel: pl. a 'tűdőbaj' Balázsfalva környékén *betesugu äi uscat* (ALR. I, 122/148, vö. m. *szárazbetegség*), az 'epilepszia' B. és *Szfm.* m-ben *bet'äsüg räu* (ALR. I, 119/298, 305), vö. még Márton Gy. 9. — Északerdélyben és a Partiumban, valamint a hozzá csatlakozó mőc vidéken *betesüg* (vagy *betesüg*, pl. AAF. VI, 284—5, vö. Tamás, Ug. 11), délebbre viszont inkább *betesüg* járatos.

bir 'tributum, vectigal, taxa' (56, vö. 245, haráciu a.) < m. *bér*, DACr. I, 565, Tiktin 191, EtSz. I, 360—1. Érdekes, hogy Klein a szónak közromán jelentéseit ismeri (1. 'impöt, contribution', 2. 'tribut'), de nem sajátosan erdélyi *bér*, tehát 'salaire' jelentését, amely pedig már a szászvárosi Ószövetségben előfordul (Tamás, Ksz. 17) s ma is él az észak- és nyugaterdélyi népnyelvben (DACr., i. h., Márton 7).

biruefc 'vinco, supero, praevaléo. item poffideo, dominor. *Biro m, gyözöm. besiegen, übertreffen, überwinden' (57). A Lex. Bud.-ben is jelentése 1. 'vinco, devinco, supero', 2. 'possideo, teneo', 3. 'par sum, gyözni' (57). Figyelemreméltó, hogy szótárunk nemcsak a közönséges 'legyözni, lebírni' jelentést adja, hanem a régebbi 'possideo' jelentést is. E kettősség megvan a Bánsági Névtelennél is (*Biruiesk*. Possideo, Vinco, 19), s a 'possideo' jelentés gyakori a protestáns kori szövegekben (vö. Densusianu, HLR. II, 424 és Tamás, Fog. 76, további adatokkal).⁸ A Lex. Bud. közölte 3. jelentéshez vö. nu *bd'iruiesc* a pläti portüia, AAF. VI, 96; Tamás, Ug. 10.

biufhäg (prifoffintza) 'abundantia *b ö v f é g, der Überfluß' (58). A köznyelvi *beşug* szónak (DACr. I, 541) régies, nyelvjárási színezetű változata. Pontosan ezt az alakot ismerjük Sulzer feljegyzéséből (vö. Cihac, II, 481), ez él MT.-ban (Mândrescu 139), s megvan Hátszeg vidékén is (Densusianu, Haşeg 309). Igen közel áll hozzá *biuşag* (Dionisie Eclisiarhul nyomán id. DACr. i. h.) és *beuşag* (Densusianu, i. h., Conea, Clopotiva I, 46), valamint a kettőshangzó összevonásával keletkezett *bişag* (főleg Vâlcea, Gorj és Dolj megyékben, vö. Căuşanu—Fira—Popeseu, Vâlcea 87; Jb. VII, 82, GS. V, 109, GN. I, 20; Pamfile, Agricult. 7, stb.). Távollabbi rokonalakok *biuşug* (Papahagi, Maramureş 214, első adat 1683-ban, BH. I, 270),⁹ *biuşig* (Şincai, Hr. I, 285, Ţiucra, Pietre 55 [Nagyalak]).

⁷ Vö. ALR. II, 124 (läuzä)/157:0 *betejit*, mujeria-i *betejitä*, ld. még 53, 250. pont.

⁸ Ugyancsak ezen eredetibb értelemlre utal *biruintza*: Victoria, Item: Dominium. *quod quis possidet, praecipue dicitur de provinciis Principibus subiectis*. Gyözödelem. der Sieg. die Überwindung. (57). Az általunk kiemelt értelemárnyalat más forrásokban nincs meg (vö. DACr. I, 568).

⁹ Cipariu a *biuşug* ~ *ghiuşug* változatokat kifejezetten erdélyinek tartotta (Principia 271).

biuşig (Birlea II, 321), *bişug* (már Candrea, PsŞch. II, 358; Dosofteiből idézi C. Lacea, Jb. IV, 98, vö. még Cantemir, Hron. 179., stb.). — Valamennyi alak közös forrása a m. *bôség* A *belşug* alak l-jéről Trembl, MNy. XXVI, 125—6, Drăganu, DR. VII, 218.

buiguete 'phantasiam habeo . . . Álomban és rendetlenül beszélni' (72) < m. *boly(o)g* ~ *bolyong* 'irren' (EtSz. I, 464; a r. szó etymonjáról DAcR. I, 436). Igény jelentését még jobban megvilágítja *buiguire* Molnar kezétől származó magyaros értelmezése: *álomból, fárgaságból vagy egyebb betegfégből következő *F a n t a z i r o z á s'* (i. h.).¹⁰ A legutolsó szó viszont már Predetici következő két cikkére emlékeztet: *Fantasey* — *phantasma* — *buiguiala*; *Fantasieren s. narren* — *a buigui*, a se naluci (I, 515). Mindezen értelmezéseket összefoglalja LM.: *buiguire* 'in somnio vel perplexe loqui, delirare' (Gl. 103), abban viszont nincs igaza, hogy ezen ige „neconnoscutu d'in coce de Carpati“ (i. h.). *Buigui* ugyancs elég közönséges a Kárpátokon túli régi román nyelvben (vö. DAcR. i. h., Candrea, Ps. Şch. II, 360, Cantemir, Hron. 359, 865, stb.), de kétségtelen, hogy ma elsősorban Erdélyben járatos, vö. Alexics, Nyr. XVI, 402, Stan 28, Weigand, Jb. III, 314, stb. ALR. I, 134 szerint 'smintit' értelemben különösen az északi román nyelvterület nyugati részén használatos (A., B.).¹¹

bumb 'nodulus' (72, vö. Lex. Bud. 73) < *gomb*, a r. szó *g—b* > *b—b* hasonuláson ment át. E. a.: *bumb*, An. Ban. 22, ld. még *bomb*, Lex. Mars. 1593 (s hozzá Tagliavini 93, továbbá Mándrescu, El. ung. 143, Stan 28, Barbul 44, Hetco 45, stb.).

búnda 'b u n d a' (73, vö. Lex. Bud. 73, 606) minden valószínűség szerint Erdélyben a m.-ból vették át, Moldvában viszont lehet lengyel jövevény (vö. DAcR. I, 694. Tiktin 241, LM. Gl. 104, stb.). Klein korában közönséges; adataink vannak rá Szeben környékéről (1778: StD. XII, 98, 1816: i. m. 172), Hátszegről (i. m. 227), használja Şincsei (Hr. II, 91—2), Furdui (GCr. II, 226), stb. Ma is közönséges szó, vö. Moldován, Af. 90, Stan 29, DJ. Erdély északi részében inkább *bondă* járatos, vö. Vaida, Tribuna VII, 341, Caba 95, MZ., AAF. VI, 294 (U.), vö. még Tamás, Ug. 12.—Szárm.: *bundiță*, Ţiucra, Pietre 35 (Nagylak, A., alakv. *bonghiță*, Vaida, i. h.).

capeneág (cápeneg) (87 és 198, *epingea* a., vö. Lex. Bud. 94) < *köpnögyeg*.¹² Közismert erdélyi tájszó, mely szórványosan a Kárpátokon túlra is átkerült, ld. DAcR. I/2, 102. Ugyanott a legrégebb ismert adat 1811-ből való, pedig szavunk előfordul már a Lex. Mars.-ban (*kepenyagul*, 1750 sz.) és szövegpéldában 1778-ban: dacá l-am apucatói pentru *cápenegü*, StD. XII, 94 (Nagyszében), vö. még: *chepeniag* de Beciu purtat, i. h. 100. Közli az Elementa (*capeneág*, 1780, 81, vö. 1805, 91), megvan Magyar Simon tankönyveiben (vö. Gáldi, AECO. VII, 521), használja Molnar (Sprachl. 35, Wb. 88) s előfordul Alexi nyelvtanában (vö. Gáldi, Melich-Emlékk. 87). Újabb népryelvi példákat idéz Tagliavini, Lex. Mars. 111—2, Tamás, Ksz. 38, vö. még *chepeneagu*, LM., Gl. 129, *cápenegă*, Papahagi, Maramureş 216, *chepeniag*, Birlea I, 26. *cápeneg*, AAF. I, 183 (Avasvidék), *kápen'eg*, BL. IV, 169 (Bánság), UJ. (Hátszeg), *kopen'ag*, Puşcariu. Jb.

¹⁰ Érdekes, hogy a *bulguiesk* változatot (vö. *bulguiefc* vide *buiguete* 72) Molnar nyelvtanában csak 'betäuben, aberwitzig sein' értelemben használta (Sprachl. 231) szótárában pedig a 'betäuben' igével fordította (Wb. 21, vö. Aberwitz — *bulguire* 1).

¹¹ Molnar Gy. mégsem idézi. Nem tartotta talán magyar eredetű szónak?

¹² DAcR. I/2, 102, talán Cihac nyomán (II, 561), a Kárpátokon túli adatokat közvetlenül a törökből származtatja, de a török *kepenek* az ottani adatok *g*-jét kevésbé magyarozza, tehát a m. etymon ott is valószínűbb.

V, 189 (Oltvidék), stb. Közmondásban: *după ploaie chepencağ* 'eső után köpönyeg' (Fráncu-Candrea 254, DJ.).

catána (cătănă) 'miles' (94) < m. *katona*, régen *katana* (NySz.). Közismert szó, adatok a XVI. sz. óta, vö. DAcR. I/2, 198–9, Tagliavini, Lex. Mars. 111. Megvan Predetici szótárában is (II, 376, 392). Északerdélyben inkább *cotună*, vö. Vaida, Tribuna VII, 346, AAF. I, 166; 184, VI, 186, stb. Érdekesebb származékai:

catanélc 'militaris' (szótárunk értelmezése szerint 'vitézi' 94), vö. DAcR., i. h., LM. Gl. 124.

catanéhte 'militariter' (94); két adatot idéz Máramarosból DAcR. (i. h.), vö. még: *Ca pasese catunesce Si vorbesce voinicesce*, Familia 1885, 368 (SzD.).

catanétz 'militaris, *katonás' (94), éppen oly ismeretlen, mint *catanéh* 'militaris' (376, *o/hte/c* a.); az utóbbi talán közvetlenül a m. *katonas* átvétele.

catanítza '*katonáné' (94). Adatok DAcR. I/2, 199 és *cătăniță*, Densisianu, Hateg 313. MZ. ismeri a következő dalban: *Mî-oj lua o kătăn'itsă — Și mî-a face t'isălitsă* (Tasnádszántó, Sz.).

*[cata]nie, (94), vö. *cătănie* 'katonasság' [!], Lex. Bud. 105 *cătănie*, Vaskóh, Familia 1885, 584, *kătăn'ie*, MZ.

A Lex. Bud.-ben van még *cătănescu* 'katonáskodni' (105), vö. *cătăni*, BL. III, 154 (H.); *cătănimie* 'katonaság' (106), vö. *kätenymie*, Koncz J. Ung. IV, 324.

ceăpla (*ciapla*) 'főköttő' (96, 110, vö. Lex. Bud. 109) < m. *csápsza*. Ismert magyar elem, adatok a XVII. sz. vége óta, vö. DAcR. I/2, 254. Ld. még *ceaptia*, Elementa, 1805, 34, *ceapsă*, Birlea I, 30, MZ.; *ceaptă* 'capison purtat de nevestele tinere', Pașca. Gl. dial. 15, vö. Vicin, Supl. 4 (K.); *șeapsă*, -*ță*, Densisianu, Hateg 242, 276, 335, stb.

căuca 'monedula' (103), alakv. -a **cioca* (112). A m. *csóka* mindkét r. változata közismert; régebbi a kettőshangzós alak (már a Bánáti Névtelennél *Csauke* 'monedula', vö. még DAcR. I/2, 313, Alexics, Nyr. XVI, 438), újabb a *ciocă*, ld. Moldován Af. 9; adatok Havaselyvről és Délerdélyből is (DAcR., i. h.). *O > oa* hangváltozással: *ciocă*, Fráncu-Candrea 272.

chín 'suplicium [!]' < m. *kin*. Szárm. *chinue/c* 'crucio, torqueo' (107). A legrégibb szövegek óta közönséges szavak, vö. DAcR. I/2, 360, Tamás, Fog. 79.

chip 'imago, species, figura, modus' (107) < m. *kép*. Egyike a legrégibb magyar elemeknek, vö. DAcR. I/2, 370–5, Tamás, Fog. 79. Figyelemre méltó Molnar bejegyzése: **chips* 'ambiguitas' (108). — Származékai közül — *chipeșhu* (108) és *chipzue/c* (u. o.) mellett — figyelemre méltó *inchipez* (269) a köznyelvi *întruchipa* helyett, vö. DAcR. II, 583–4.

chizealhu 'kezes' (109, vö. *Chizéshu*, 140, *credincedriu* a.). Igen régi elem, első adat 1434-ből (Costăchescu, Doc. Mold. II, 675, id. Drăganu, DR. VII, 210, ld. még Treml, UJb. IX, 307). Újabb adatok DAcR. I/2, 340, Tagliavini, Lex. Mars. 96. A szerzőnknel olvasható *chizeaș*-hoz vö. *chizeaș*, Dosoftei, Viata Sfintilor 53 (id. DAcR. I/2, 341). Alakv. *cezăș*, Tamás, Ug. 13. — Szárm.: *chizehîe* 'kezesség' (110), vö. DAcR., i. h.

ciormocăg 'perfoliata' (113), vö. DAcR. I/2, 464; adatok Șincai, Econ. 47 óta, de már Benkónél: *Melampyrum arvense* — *Tsormolya* — *Csormoly* (Coteanu, 389. sz.). Amint Cihac megállapította (II, 491) a m. *csormolya* átvétele (vö. EtSz. I, 991). Szótárunk latin értelmezése sajnos nem dönti el pontosan, Klein milyen növényt nevezett *ciormoiag*-nak. = Alakv. *cermoedg* (98), vö. Ht. 31.

**ciotlau* (ciotlău) 'kötőfa, t f a t l ő f a' (113). Az egész román nyelvterületen élő *ceallău* (< m. *csalló*, Cihac II, 488, Măndrescu, Et. ung. 148) magyaros

hangalakú változata, amelyet más forrásból egyelőre nem ismerünk. Jelentéséhez vö. 'pièce de bois ou de fer attachée à un chariot ou à une voiture à laquelle on attelle un troisième cheval' DAcR. I/2, 262. 5°. Fogalmilag szorosán hozzátartozik a szótárunkban is meglévő *legău*, vö. alább, 141. l.

cifma 'tsizma' (114). A m. *csizma* szónak az egész román nyelvterületen élő átvétele, vö. Cihac II, 492, DAcR. I/2, 482, Lex. Mars. 104. Tipikusan erdélyi viszont *ci/má/hu*, *cizmá/hu* 'coturnarius, sutor, tsizmás' (114, 117), vö. *cizma/hitza*, 'Coturnaria, Tsizmadiáné' (117). Már a Bánáti Névtelennél akad *csishmeshicē* 'cothurnaria' (25) s ma ugyancsak *čismāšitsā* használatos Északerdélyben, pl. Magyarremegyén (KB.). A *cismaš* alak (a köznyelvi *cismar* helyett) már 1793-ban előfordul: Iohănu Sramu, *cizmašu*, StD. XII, 116 (Nagyszében); később használja Tichindeal (Fab. 449, vö. Weigand, Jb. III, 327), megvan Hátszeg körül (*čizmaš*, *-itsā*, UJ.) s vannak rá adatok a Partiumból is, pl. *cijmaš* (vö. m. *csizma*) 'ciobotar' Váida, Tribuna VII, 345, *čizmaš*, DJ., MZ. Ld. még *cizmāšie*, Molnar, Wb. 118.

**colēshe* = māmáligá (340, vö. Lex. Bud. 133, ahol értelmezése 'pulyitzka'). Adatok a XVII. sz. óta; *Koleshē*, An. Ban. 71; *culeaše* 'Maisbrei', Dosoftci, Viața Sfinților, id. C. Lacea, Jb. IV, 104 (vö. még DAcR. I/2, 653). Cihac II, 68 szláv közvetítéssel a m. *kōleskása* 'bouillie de millet' szóval rokonította; viszont Drăganu a Bănsági Névtelen adatával kapcsolatban kifejezetten a m. *kōles* 'millet' szóra utalt (DR. IV, 154), idézvén annak szláv megfelelőit is (szbh. *kul'iješ*, bolg. *kul'āša*, rutén *kul'iš*, *kul'ēša*, fehér or. *kul'eš*, stb.). Mindezen alakok minden valószínűség szerint a m.-ból származnak (Berneker, EtWb. I, 642, Kniezsa I., Ethnographia 1934, 64). Szavunkat ugyancsak a m.-ból magyarázta Alexics, Nyr. XVI, 543, Weigand, Jb. XVI, 222–3; a r. alak o-ja világosan utal *kōles* szavunk ő-jére. A m. szó ugor eredetű (SzófSz. 175).

corcīt, *corcitura* 'hybris, hybrida... korts' (131, vö. Lex. Bud. 139). A m. *korcs* közvetlen átvétele *corciu* 'Kreuzung, Mischling, Blendling' (Tiktin 414) s ebből alakult az *a corci* 'kreuzen' (i. m. 413–4), amelynek két származékát szótárunkban látjuk. A m. szó eredetéről ld. SzófSz. 171.

cormán 'afferculus aratri, qui fulcum facit, aures aratri' (132) < m. *kormány* 'eke kormányvasa' (MTSz. I, 1180; Gömör m. Rábaköz, Székelyföld). Megvan már Șincainál (1806): *plugul are aceste părți: grindeiū, coarne, plas, corman, bārsă, și două feruri lat și lung. Econ. 20. Vö. még DAcR. I/2, 795, Tiktin 416, Alexics, Nyr. XVI, 544, Stan 31, Pamfile, Agricult. 34 kk., stb.* A szó művelődéstörténeti jelentőségét, részben Al. Bocănețu nyomán (Codrul Cosminului, II–III, 147), Makkai László így foglalja össze: „A faeke egyik alkotórészét a magyarság szláv szóval jelöli (*kormány*). A románság is a szlávoktól tanulta meg, de más szláv szót használ megjelölésére (*cucură*). A tökéletesebb vasekének, mely már magyar munka révén nyerte el fejlettebb alakját, ugyanazt a darabját a magyarság még a régi névvel nevezi, míg a románoknál a *cucură* továbbra is csak a faekére vonatkozik, a vaseke megfelelő részének megkülönböztetésére viszont már a magyar közvetítésű *corman(ă)* szót vették át“ (Magyarok és románok. Bp. 1944, I, 418).

cufhma 'caciula, pileus' (154) < m. *kucsma* 'Pelzmütze'. Már Cihac II, 494 a m.-ból magyarázza; a másutt (pl. Tiktin 469) etymonként szereplő szláv alakok (orosz *kučma* 'Pelzmütze mit Ohrklappen', szlovén *kučma*, lengyel *kuczma*, Berneker, EtWb. I, 279) szintén a m.-ból. Fontos m. alakv.: *kusma*, MTSz. I, 1235 (B., Sz., Kalotaszeg).

dóba 'timpanum' (185, vö. Lex. Bud. 192) < m. *dob*. Szárm. **dobāsh* 'tympantotriba'. Régi közromán szó, többnyire *tobā* alakban. Az eredetibb *dobā* változat azonban nemcsak moldvai, ahogyan Tiktin 1615 véli, hanem erdélyi is, vö. *dobafch* 'der Tambour, Tromelschläger' Molnar, Sprachl. 59, valamint Cihac II, 495, Alexics, Nyr. XVI, 441, Mándrescu, El. ung. 150, Asbóth, NyK. XXVII, 334, Barbul 46, Moldován, Af. 91, GS. VI, 204, 216 (Zsinna, *Szeb.*), Stan 32 (*dubā*), stb. Igéje *dobāli* (Barbul 46, Vaida, Tribuna VII, 349) vagy *dobālui* (Birlea II, 172). A m. szó ugor eredetű, vö. EtSz. I. 1369—71, SzófSz. 52.

dric 'derék' (190), valamennyi a m. *derék* 'truncus, pectus' szónak átvitt 'pars praecipua, principalis' jelentéséből keletkezett (vö. Tiktin 575). Szótárunkban több jelentéssel bír: 1. 'Pars curus, in qva axis est', vö. *szekérderek*, *kocsiderék* és Tiktin, i. h. I^o. 'Gestell des Bauernwagens'; Rădulescu-Codin szerint *dric* a. m. 'partea căruței în care se așează lucrurile' (Ingerul 61); 2. 'Medium, feu cor alicujus rei, ut Dricul Secerii, Semanátului, etc. Medium Meffis, Seminaturae', vö. a magyarban is *nyár derekán*, sőt a régi nyelvben *derek nyár* (EtSz. II, 1322). Ez a jelentés is közromán, mind térre, mind időre vonatkoztatva, ld. Tiktin, i. h. 2—3; 3. 'Promontorium', vö. m. *hegy dereka*; ehhez figyelembe veendő, hogy *Szeb.* m.-ben a falu határa olykor *dric*-okra van felosztva, s gyakoriak az olyan dűlőnevek, mint *Dricu Cremenii* (Muntean, Gurariu 18, 21); ugyanide még *dric 'ogor'* (Conea, Clopótiva II, 291); 4. *dricul* bánilor 'tőkepéncz', vö. *derekpéncz 'kapital'* NySz. 495, adatok a XV. sz. óta (ld. még EtSz., i. h., MTSz. I, 395). Az utóbbi két jelentés valószínűleg nyelvjárási jellegű, s ilyennek kell tartanunk a Márton Gy. 14 idézte kiszetői (Temes m.) *dric* '(emberi) derék' adatot is.

fagaduŕe 'promitto, voveo, [pondeo' (202, a Lex. Bud. még ezt is elhagyta!) < m. *fogad*, Tamás, Fog. 87. Régi és közönséges szó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 93—4. Densusianu, HLR. II, 539. Egészen közönséges a Kárpátokon túl is, vö. pl. 1768: le-a fägăduiŕt sã serie numele lor în pomelnicul ctitorilor, Doc. Buc. VI, 209. — Köznyelvi szárm.: *fagaduŕinta*, vö. DAcR. II, 30; *fagaduŕit*, vö. DAcR., i. h., adatok a 1688-i Biblia óta; *fagaduŕitoriu*, vö. DAcR., egyetlen modern példával a XIX. sz.-i irod. nyelvből. Ld. még *fagaduŕu*, *fagaduŕhu*, 127. l.

**fedeleŕh* „*Oppa, Légej*“ (206, vö. Légely, *Obba*, ein Schlauch, hölzernes Trinkgeschirr (Páriz Pápai, 1801, M.-lat.) < m. *fedeles*'muni de couvercle'. DAcR. II, 90 ismeri 1. 'récipient couvert'; 2. 'barillet, bidon' jelentéssel, de egyetlen régi adata N. Costinból. Molnar nyelvtanából id. Tamás, Ksz. 35 (vö. még Wb. 82), de megvan Predeticinél is: Fassel s. Fasselin buriu, buDESCa, *fedeles*, berbentia, botoies (I, 516). 1838-ban feljegyezték Közép-Erdélyben: El îi nalt ca un cireș, Ea îi ca un *fidileș* (Panletti, Secș 38). Ma is közönséges, vö. Cihac, II, 497, Alexics, Nyr. XVI, 445, Mándrescu, El. ung. 153. Precup szerint „zarul acru pentru păcurari se păstrează în fedeleșe“ (Päst. 15). Az ALR. II, 288 térképe szerint Erdélyben, Havaselvén és Moldvában általános; a Körösvidéken *fid'ilișu* (279) mellett akad *ebulieŕu* (316), *ebeleŕu* (310), a Bánságban pedig *șoban'e* (76).¹³

**felezuŕe* 'vanno' (206), vagyis 'nettoyer avec un balai le blé vanné' (DAcR. II, 94) < m. *felező*, *fölöző*. Régi adatok eddig nem voltak ismeretesek; Sincainál csak *filezuŕitul* fordul elő (55). *Felezui* mellett (ld. még AAF. II, 178; Moldva, stb.) előfordul *felezi* is (pl. Vaida, Tribuna VII, 350). — Szárm.: *felezuŕitoare*, a közönségesebb *felezuŕu* helyett (ezen utóbbiról DAcR. II, 94, Alexics,

¹³ Vö. m. *csobolyó*, *csobány*, EtSz. I, 1118—20. Molnar Gy. elemzi ezt a térképet, (15—6), de a két utóbbi szót nem említi.

Nyr. XVI, 445, Weigand, Jb. VI, 76, Tamás, Ksz. 30), vö. *felezitoare*, Vaida, i. h., Moldován, Ung. IV, 194. Pamfile szócsaládunknak következő tagjaira idéz példát: *felezoaie*, *felează*, *feleză*, *felezău*, *felezitoare*, *felezui* (Agric. 216).

*féliu, szótárunk szerint 'species, faj, fajta, die Art' (206). Igen gazdag, Kolosy kezére valló frazeológiát ad Lex. Bud. 213–4. Vö. még DAcR. II, 91 kk. Érdekes származéka *felie*, ld. 128. l.

*fereden 'ferdő, feredő' (207), vö. DAcR. II, 100, Tagliavini, Lex. Mars. 106. Egykorú adatok: *feredeu*, Molnar, Wb. 14, Predetici I, 193, 195 (vö. *feredeuar* 'Bader' I, 195, *feredeitia* 'Bäderin', i. h.). Tamás Ksz. 21 utal arra a körülményre, hogy a fürdőket Moldvában Nagy István óta erdélyi mesterek készítették. A Tamás idézte *sărădău* változathoz ld. még St. Pașca, DR. VI, 470. — A r. szó a régi m. *feredő* (EtSz. II, 672) átvétele; a nyelvjárási *firid'ău* alak (Alexics, Nyr. XVI, 445) visszakerült a magyarba egy világoskőnyéki forrás *Firigyó* nevében.

fereftau (ferestău) 'serra' (207, alakv. **hiereftau*, 245). Vö. DAcR. II, 97, Tamás, Ksz. 22. A m. *fűrész* átvétele (vö. *firez*, *firiz*, 128. l.), melyhez a románban az *-ău* képző (vö. *firizău*, DAcR., i. h.)¹⁴ valamint más analógiás szavégek tapadtak. Ma legközönségesebb köznyelvi alakja *ferestrău*.

foifhór: Klein először 'porticus' értelmezést adott (vö. 'villa, pavillon, kiosque' DAcR. II, 154, *foișor* 2°; egy idevágó adat 1620-ból: *foișor* 'turn, dar și coloană', Cartojan, Fiore di virtù 52), ezt azonban Molnar kihúzta és a *cerdac* címszóra utalt (vö. 99), ezenkívül melléje írta második jelentésül: „V. Eáz Nr. 2°“ (214). Ha ezen utóbbi szót visszakérjük, *éaz* a. a következő értelmezést olvassuk: „canalis aquae, vannus fluvii“ (197). Lex. Bud. 222 visszatért Klein eredeti értelmezéséhez. — Molnar bejegyzése figyelemre méltó két okból: 1. a *foișor* szónak más forrásból nem ismert jelentését őrizte meg; 2. világosan utal arra, hogy Molnar közvetlen kapcsolatot érzett a m. *folyik* ige, a *folyosó* fn. és a r. *foișor* között, talán azért, mert használta a **foéjhu* 'fluviolus' (214 < m. *folyás*) fn.-et is.¹⁵ Nem tartom kizártnak, hogy Molnar *foișor*-t a r. *foeș* (~ *foiș*?) származékaként fogta fel.

gaend 'cogitatio' (225, vö. Lex. Bud. 234), szárm.: *gaendéjfc* 'cogito' (226, vö. Lex. Bud. 233) < m. *gond*. Egyike a legrégebb magyar elemeknek, ld. DAcR. II, 220, Tagliavini, Lex. Mars. 94, Tamás, Fog. 90. Érdekes származékok: *negaendire* 'inconfiderantia', *negaendit* 'inconfideratus' (377), vö. *negânditu*, *-toriu*, Lex. Bud. 425. Példák a régi nyelvben (DAcR. II, 222, valamint *negândire* 'inattention' Cod. Sturdz. GCr. I, 3; *negândit* 'inattendu' 1784, Alicesandrie, GCr. II, 132) és szótárunk korából (*negândire* 'Ungedachtsamkeit', *negândit* 'ungedacht' Molnar, Wb. 140, 146, *negandeind*, *negandire*, *negandit*, Bobb II, 96, stb.). A mai nyelvben is él még *negândit* s különösen *pe negândite* 'fără veste' (DEnc. 832.).

*gazda 'g a z d a' (228); a Lex. Bud. — nyilván magyar etymonja miatt¹⁶ — nem közölte. Igen régi elem, s ma is általánosan használatos, vö. DAcR. II, 240, Tagliavini, Lex. Mars. 94, Tamás, Ksz. 14, 30. — Szárm.: **gazduesc* (i. h. sajnos nem tudjuk milyen értelemben, vö. DAcR. II, 1241) és **gazdaluesc* (i. h.).

¹⁴ A DAcR. feltételezte m. *fűrésző* alak teljesen valószínűtlen, vö. EtSz. II. 677 kk.

¹⁵ Ezért is valószínűtlen az a nézet, hogy a r. *foișor* nem a m. *folyosó*-ból származik, hanem a r. *foiș* 'lugas' szóból ered (így Bogrea, DR. IV, 1045, EtSz. II, 354).

¹⁶ Felesleges lenne Drăganu-val (DR. VII, 211) szláv közvetítésre gondolnunk.

Ezen utóbbi megvan a régi moldvai nyelvben (DAcR., i. h. példák Dosofteiből és Cantemirből, vö. még Candrea, Ps. Şch. 297), s ma is közönséges Erdélyben, vö. Alexics, Nyr. XVI, 448, Stan 34, Birlea I, 117, II, 20, *găzdăli*, Hetco 47, Barbul 47, stb. A szintén Molnar bejegyzésében fennmaradt **gazda de talhăriu* (vö. m. *orgazda* 'receptor, hospes furum') helyett közönségesebb *gazdă de hoŃi* (így DEnc. 531, Barcianu 270, stb., valamint DAcR. II, 241, egy példa Zanne mesegyűjteményéből).

ghimber 'zingiber' (229, vö. *ghimberiu*, Lex. Bud. 237) < m. *gyömbér*. DAcR. II, 258 egyetlen történeti adatot sem idéz; 1769:24 deto *ghimber* galben, StD. X, 15 (Brassó) | 1783: *gyimbir*, *ingbér*, *gymbér* gálbin, Benkő-Coteanu 2—4 | 1788: *gimber* 'Ingwer', Molnar, Sprachl. 383 (3. kiad. 347). Şincai természetrajzi szótárából *ghimberiu* alakban id. D. Borza, DR. V, 557, vö. még *ghimberiu*, Molnar Wb. 73, *ghimberiu*, *ghimberu*, LM. Gl. 265. Közromán szó, vö. Moldován, Ung. IV, 195. Alakv. *dşimbir*, St. Stinghe Jb. VIII, 82 (Bolgárszeg, Br.).

**gingăş* 'kényes' (230, 569, vö. *jingăşu*, Lex. Bud. 335) < m. *gyengés* (Drăganu, IV, 152) vagy *zşengés* (Tamás, Ksz. 22): a *dsingás* (DAcR. II, 268), *zşingás* (Tagliavini, Lex. Mars. 94) alakok a románból kerültek vissza, vö. Blédy, Infl. 42. Adatok a XVII. sz. óta, vö. i. h. és Măndrescu, El. ung. 157—8. — Szárm. **jingăşesc* 'finyaskodni' (569, vö. Lex. Bud. i. h.), vö. *gşingăşeskumé* 'delicatus reddor' An. Ban. 53, DAcR. II, 268.

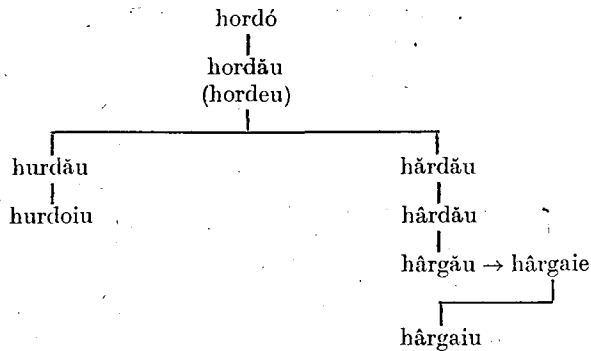
guler 'colare, *pafagium' (239, vö. Lex. Bud. 249) < m. *gallér*; adatok a XVII. sz. óta, vö. DAcR. II, 324, Alexics, Nyr. XVI, 449, Al-George 34, Barbul 48, Hetco 47, Moldován, Af. 92, stb.

hadărăg (hădărăg) 'bacillus trituratorius' (241, vö. Lex. Bud. 260) < m. *hadaró*. A régebbi román alak *hădărău*, ebből képzőcserével alakult, vö. Drăganu, DR. VI, 302, Şt. Paşca, DR. VII, 406. Ha Paşca 1688-ban előforduló *Hodrullya* szn.-i adatát nem vonjuk ide (NB. 254), a legrégebbi adat Molnarnál: *hădărăg* 'Dresch-Schlegel' (Sprachl. 40). A mai népnyelvi változatokra nézve ld. DAcR. II, 338; az *-ău* és *-ag* végződésű alakok eloszlását érdemes lenne térképre vetíteni. Vö. még Tamás L. MNy. XXVI, 207—8.

haercióg (hărciog) 'ericetus' (242, vö. Lex. Bud. 262) < m. *hőrcsög*. Az eddig ismeretes legrégebbi adat a Lex. ből, vö. DAcR. II, 364. Molnarnál *huertşhog* 'die Ratte' (Sprachl. 41).

**hărgăiu* (hărgăiu) 'hordó' (242), alakv. **hordeu*, 247, **hurdoiu*, 249, vö. *hurău*, Lex. Bud. 268. Szótárainkban tehát négy különböző alak szerepel. A m. etymonhoz legközelebb áll *hordcu*, vö. *hordău*, Barbul 49, *hordău*, Moldován, Af. 93, *hordău* (tb. *hordăule*), MZ. (Tasnádszántó. Sz.); ebből alakult *o < u* változással *hurău*, vö. Vaida, Tribuna VII, 358, DAcR. II, 364, valamint *hărdău*, vö. Alexics, Nyr. XVI, 490, Moldován, i. h. és *hărdău*, vö. DAcR., i. h., GS. V, 349 (Zsinna, Szab.), stb. Az előbb említett *hurău* változattól (vö. Márton Gy. 20) képzőcserével lett *hurdoiu*, vö. DAcR., i. h., Măndrescu, El. ung. 164, *hurdoi*, GS. V, 325 (Zsinna, Szab.). Az előbb szintén említett *hărdău*-ból lett végül *hărgău*, tb. *hărgăie* (DAcR., i. h.)¹⁷ s ebből új alanyesetként *hărgăiu*. A legfontosabb alakváltozatok tehát a következő családfába foglalhatók:

¹⁷ A DAcR. a m. *horgas* szóval való alakvegyülésre gondol, de ez jelentéstani okokból felettele kétséges.

*háita 'lotyo, ringyo' (242 és 213, **hioarca* a., vö. Lex. Bud. 252), a m. '(vadat) *hajtani* származéka a következő jelentésfejlődés révén: *haitä* 'rabattage' → 'troupe de chasseurs' → 'meute' → 'chienne' → femme de mauvaise vie' (DAcR. II, 344); a 'meute' → 'chienne' fejlődést LM. „un'a din *haitä*“ szemlélettel próbálja magyarázni (Gl. 282). Érdekes alakv.: *haitä* × *curvă* > *coită*, Birlea II, 267. Ugyanide: *hatitã* 'femeie în extremã depravare moralã' Coman, Gl. dial. 39 (Muscel).

*halafhtau (hãlãstãu) 'h a l a s t ó' (242, 527, *tau* a., Lex. Bud. 252). Igen régi szó, adatok 1588 óta (Tamás, Ksz. 11, DAcR. II, 385–6). A DAcR.-ban nem idézett szárm.: *hãleŝteutã* (1765, Doc. Buc. VI, 142). A r-on át úg. χλιστεόν (Gáldi, MONGr. 17).

hãm 'camus, heltia' (242, vö. Lex. Bud. 253) < m. *hãm*, vö. DAcR. II, 351. Adatok a XVII. sz. óta (*ham* 'lorum' An. Ban. s ehhez N. Drãganu, DR. IV, 152). A m. szó német eredetű (SzófSz. 111); megfelelések a szláv nyelvekben is (Berneker, EtWb. 383), valamint a román földön írt szláv oklevelekben (TremI, UJb. IX, 301).

hãrtz 'bellum' (245, vö. *harçiu*, Lex. Bud. 255) < *harc*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 94–5, Tamás, Ksz. 16. — DAcR. II, 370 habozik a m. vagy lengyel származás között, de a m. kölcsönzés valószínűbb, sőt a lengyel *harc* is magyar eredetű (Brückner, EtSl. 168–9).

holda 'seges' (247, vö. Lex. Bud. 264) < m. *hold*, vö. Alexics, Nyr. XVI, 493, Tagliavini, Lex. Mars. 95, H. Dumke, Jb. XIX, 73, Tamás, Ksz. 23, stb. Adatok a XVI. sz. óta (ld. Alexics, i. h., DAcR. II, 400 csak Varlaam óta idézi). Tiktin 737 származtatását (< n. *Halde* 'Bergabhang', vö. lengyel *holda*) az idézett szerzők mind elvetik.

*hombãriu = *coŝhãriu* (133) < *hombãr*; valószínűleg ugyancsak a m.-ból *haembar* (241), legalább is Erdélyben. DAcR. II, 352 csak a török (*h*)*ambar*-t veszi figyelembe, a megfelelő m. alak említése nélkül. Az erdélyi népnyelvben többnyire *hãmbãr(iu)* < m. *hambãr*, *hãmbãr* (MTSz. I, 881), vö. Őincãi, Econ. 57, Moldován, Ung. IV, 65, Cõnea, Clopotiva II, 512, stb., olykor *hambar*, pl. Obradovici, Econ. 70, Moldován, Af. 92, DJ. (B.).

hotãr 'territorium [!], limes, terminus' (247, vö. Lex. Bud. 266) < m. *hatãr*. Egész Délkelet-Európában elterjedt, vö. Melich, MNY. XXVI, 161–7, TremI, Ung. Jb. IX, 290, Ksz. 14–5, stb. A Drãganu feltételezte szláv közvetítés felesleges (DR. VII, 211); a 'territorium' jelentés nem r. fejlemény (így DAcR. II, 409), hanem már a m.-ban is megvolt (vö. MNY., i. h.). — Szãrm.: *hotãrã* 'c-
'definito, termino, determino, limito' (247, vö. Lex. Bud. 265), már a román-földi szláv oklevelekben *hotãriti* 'límító', vö. TremI, Ung. Jb., i. h.

ie 'ék' (252, vö. Lex. Bud. 270). Az egész északi román nyelvterületen közönséges szó s épp azért feltűnő, hogy Klein adata mégis a legrégebb feljegyzés; DACR. II, 444 csak 1806-ból idézi az első előfordulást (Econ. 129). Vö. Alexics, Nyr. XVI, 494, Cihac II, 508, Moldován, Af. 93, Stan 37, Márton Gy. 15, stb. — Szárm.: *icuéfc* 'euneo' (252, vö. Lex. Bud. 270), szintén legrégebb példánk; csak a Bánságban és Erdélyben ismeretes (DACR., i. h.).

ileu 'ineus' (252, vö. Lex. Bud. 273) < *üllö*. Közromán szó; legrégebb példánk a XVII. sz. moldvai nyelvéből, vö. DACR. II, 485, Alexics, Nyr. XVI, 494, Cihac II, 508, Mándrescu, El. ung. 167, Caba 98, stb.

imáflu 'pascuum liberum' (252), vö. *imaflu* 'ager compascuus, pascuum commune, nyoma s, köz legeltető' (Lex. Bud. 272). „A XVIII. század második felétől kezdve mutatható ki, de valószínűleg már korábban átvették“ (Tamás, Ksz. 23, első adata 1786-ból, vö. DACR. II, 470, első adata 1805-ből). Bukovinai példa akad már 1764-ből: *aceste două petre despart imăflu*, Doc. Buc. VI, 133. Vö. még Alexics, Nyr. XVI, 495, Mándrescu, El. ung. 166—7, Moldován, Af. 93, stb. — Előfordul az erdélyi román dúllónévanyagban is, pl. *N'imaș*, Gergely B., Magyar Népryelv, III, 96.

ingaduéfc 'indulgeo' (284, vö. Lex. Bud. 303) < m. *enged*; adatok a legrégebbi román szövegek óta, vö. DACR. II, 677, Tamás, Ksz. 17, Alexics, Nyr. XVI, 442, stb. — Szárm.: *ingaduintza* 'indulgentia', *ingaduitóriu* 'indultus, indulgens' (i. h.), vö. DACR. II, 679.

ir 'emplastrum', **ir de ochi* 'Augensalbe' (307, vö. Lex. Bud. 326) < m. *ir*. Példák a XVII. sz. óta; a moldvai irodalmi nyelvben (Dosoftei, Creangă, stb.) igen közönséges, vö. DACR. II, 889, Alexics, Nyr. XVI, 495, Stan 38, Moldován, Af. 93, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.

jold 'autoramentum' (569) < m. *zsold*; már a Bánsági Névtelennél: *Shold Stipendium* (137, vö. Drăganu, DR. IV, 159). Adatok 1444 óta, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 311, Drăganu, DR. VII, 210.

jólgiu 'sindon' (570, vö. *jolju*, Lex. Bud. 336) < *gyolcs*; adatok a XVI. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 22, DACR. II, 270 és II/2, 36. A köznyelvi *gulgiu*-nak e *jolgiu* változata tipikusan erdélyi, vö. *žolž*, Barbul 56, Hetco 51, Moldován, Af. 94, Papahagi, Maramureș 237, stb.

**lába* ért. n. (311), de vö. *laba*, séu *picioru gănștii* 'chenopodium, lúd-láb fű' (Lex. Bud. 340) < m. *láb*; a m. etymonra a *laba urszuluj* 'heracleum sphondylium' növénynév kapcsán már Benkő rámutatott: „Ab hungarico Láb, quod pedem valet, acceptum“ (Coteanu 18). Általánosabb *labă* 'patte' értelemben a XVII. sz. óta, vö. DACR. II/2, 72—3.

lacát (lăcat) 'sera [i]' (311) < m. *lakat*. A legrégebb szövegek óta ismeretes, vö. DACR. II/2, 75. A köznyelvben *lacăt*; a *lăcat* változat erdélyi jellegű, vö. *lăcătă*, Barbul 50, Caba 98, MZ., Hetco 48, Moldován, Af. 94, Tamás, Ug. 20, stb.

lacatúflu (lăcătuf) 'faber ferrarius' (311) < m. *lakatos*, vö. DACR. II/2, 78, egyéb régi példák: Tamás, Ksz. 23.

**lacuefc* (312), értelmezése nincs, de vö. *lăcuescu* 'habito, inhabito' (Lex. Bud. 341) < m. *lak(ni)*. A köznyelvi *locui* régies és népies változata; Erdélyben ma is közönséges, vö. Tiktin 921, Treml, Ung. Jb. IX, 287, Densusianu, HLR. II, 449—50.

lántz 'catena' (314, vö. *lanču*, Lex. Bud. 343) < m. *lánc*. Rendszerint közvetlenül a szláv nyelvekből szokták származtatni (Cihac II, 165, Tiktin 888, Rosetti, ILR. III, 52), de a magyar közvetítés lehetőségére már utalt DACR. II/2, 95, Caba 98, Barbul 50. Mivel a románban kétszótagos alakot (vö. *bolgár*

lanac, szerb *lanac*, szlovén *lanec*, stb.) egyáltalában nem találunk, a magyar közvetítés valószínűbb.

mantuefe 'salvo, salvum facio' (343, vö. Lex. Bud. 375) < m. *ment*; a legrégibb nyelvmemlékektől kezdve közönséges, vö. Tamás, Ksz. 25. A *maentuintza* 'excusatio' (343, vö. Lex. Bud., i. h.) adathoz idézendő egy hasonló értelmű példa Barac Halima-jából: ele . . . arátindu-mi mi de *mintuinte*, să căia că nu m'aũ ascultat (IV, 156, id. Tiktin 990). Bobbnál *nemantuiciof* 'inexcusabilis' (II, 103, vö. m. *menthetetlen*).

***máje** 'centenarius' (350, vö. *maje* 'pondus centenarium vulgo centenarius' Lex. Bud. 369) < m. *mázsa*. Adatok a középkor óta, vö. Treml, Ung. Jb. IX. 296; ld. még Densusianu, HLR. II, 540, Alexics, Nyr. XVI, 550, Tiktin. 945, stb.

márfa 'merces' (345, vö. Lex. Bud. 377) < m. *marha*, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 298, Tiktin 952, Azonos a mai erdélyi *marhã* tájszóval, ld. 144. 1.

mertic 'praebenda, -orum, deputa'; **mertiuŋ* 'o maffura, 40 in 3 ferdéle' (352) < m. *mérték*. Igen érdekes adat, mert a két különböző alakváltozathoz eltérő jelentést fűz. Tiktinnél *mertic* 1. 'Metze, Mass', 2. 'was Einem in Naturalien, dann auch in Barem zu seinem Lebensunterhalt regelmässig zugewiesen wird, Ration' (969). Bobbnál (II, 37), Mándresunál (171) a megkülönböztetésnek szintén nincs nyoma. Neamț-ban *mertic* a. m. 'részesedés' (Mat. Folel. 1180). Figyelemreméltó E. Precup adata: „proprietarii însãmbrați . . . se numesc *mertuci* (sg. *mertuc*) sau sãmbrãși“ (Pãst. 8). Ezen *mertuc* alakhoz vö. még horvát *mertuk*, szerb *mertuk*, *mertik*, stb. (Cihac II, 515, valamennyi alak a m.-ból; Tiktin 969). **Mertiug*, *mertuc* a régi m. *mértük* átvétele, vö. 67 1.

mellter 'magister, opifex, eaber' (352, vö. Lex. Bud. 388) < m. *mester*; a XV. sz. óta kimutatható magyar elem (Treml, Ung. Jb. IX, 294—5); e. a. 1404-ből (Drăganu, DR. VII, 210). — Szárm.: **mefhteresc* 'mesterkedni' (i. h., vö. Tiktin. 971, továbbá *meshteresk* (An. Ban. 89), *mesterefe* (Bobb II, 40, i. h.).

meshtefhúg 'ars, opificium' (352, vö. Lex. Bud. 388) < m. *mesterség*. Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 96, valamint Gaster, Cr. I, 71 (1625). — Szárm.: *meshtefhugeljc* 'artem, opificium exerceo' (i. h.). Már a XVI. sz.-ban van 'a umbla cu viclesug' pejorativ értelme is, vö. Candrea, Ps. Sch. 436. Közönséges a XVII. sz. nyelvében, pl. 1646: *meștersuguescu de gãsãce de acẽ vine de izvor de apã*, BH. I, 156. A *meshtefhugire* 'fabricatio, machinatio' (i. h.) származékra 'Kunst, Kunstgriff' jelentésű, pejorativ színezetű példát idéz 1773-ból Tiktin 971; a *meshtefhugitõriu* 'fabricator, machinator' származékot (i. h.) más forrásból nem ismerjük.

***mihaltz, mihoála** 'm e n y h a l' (354, vö. Lex. Bud. 391); a Molnar-féle értelmezésben szereplő m. hálnév átvétele (Tiktin 977), adatok a XVII. sz. eleje óta (Alexics, Nyr. XVI, 552). Alakv.: *mithal*, Bobb II, 57, *midhai*, *midhoc*, DEnc. 773. A m. szó finnugor eredetű (SzófSz. 203), a r. és m. alakok pontos hangtani viszonya azonban tisztázásra szorul.

mohor 'aegilops' (361, vö. Lex. Bud. 398) < m. *mohar*, *muhar*, Pascu, Rev. Crit. VII, 89—90, Drăganu, Dr. VII, 202. Már a Bánsági Névtelenél: *mohor* 'herba in millio (!) crescens' (91, vö. Drăganu, DR. IV, 155). Bárczi szerint a m. szó talán délszláv eredetű (SzófSz. 210).

muftáriu 'synapi' (368, vö. Lex. Bud. 409) < m. *mustár*, vö. Tiktin 1026 (Cihac II, 678 tévesen újgörögből, Sanzewitsch Jb. II, 205 pedig oroszból származtatta). Régi szó; már 1579-ben előfordul Coresinél: *grãuntul lui de muștari* (GCr. I, 17).

nadrág (nádrag) 'caliga' (370, vö. *nadragi*, helyesebben நடராণி 'caligae ungaricae' Lex. Bud. 411) < m. *nadrág*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 116, Tamás, Ksz. 24. A már idézett példákhoz vö. 1743: n'aũ fost având mestii la nádragii, GCr. II, 34 (Neculce) | 1788: *nèdrad/chi*, Molnar, Sprachl. 407 | 1815: *nedràzsi* szusz si o legát, Koncz J., Ung. IV, 324, stb.

neam 'generatio, natio, gens' (375, vö. Lex. Bud. 433) < m. *nem*. Igen régi jövevényszó, adatok a XVI. sz. óta (vö. GCr. II, 481, szómutató).

ogálhe (371), értelmezése nincs, vö. *ogaşu* 'kerékvágás' (Lex. Bud. 461) < m. (kerék) *vágás*, vö. Tiktin 1708 (*văgaş* a.), Alexics, Nyr. XVI, Mándrescu, El. ung. 175, *ogaşie* 'şant mic, urmă pe care o lasă roata carului' (GS. VI, 241, Zsinna, *Szeb.*), *ogăş* 'Bach, gew. nur Schlucht, in der zuweilen Wasser ist' (Jb. III, 323; Bánság), stb.

pálosh 'enlis' (382, vö. Lex. Bud. 479) < *pallos*. Már a Bánsági Névtelennél: *Palos*. Gladius (vö. Drăganu, Dr. IV, 156). További adatok Tagliavini, Lex. Mars. 118, Tamás, Ksz. 25. A magyar és szláv alakok kölcsönös viszonya tisztázásra vár, vö. Szófsz. 233.

*parcaláb (*părcălab*) 'praefectus carceris, tömlőtztartó' (384^a). Meglepő, hogy Molnar a r. szónak ezen, a m. *porkoláb* újabb jelentésének megfelelő értelmet tartotta számon; a Lex. Bud.-ben *părcălabu* 1. 'purtătoriu de grije, p. e. ore quare iosag domnescu: administrator, curator, provisor, gondviselő tiszt', 2. 'temnicieru' (482). Az újabb szótárak a r. *părcălab*-nak itt feljegyzett jelentését nem is adják; Tiktin 1168 szerint *părcălab* 1. 'Verwalter, Vogt' (vö. kfnémet *burgräv[e]*), innen a m. szó is, Petz G., MNy. XXIII, 143, Szófsz. 246, stb.), 2. 'Bezirks-Stadthauptmann', 3. 'Steuereinnehmer' (Havaselvén és Erdélyben). Ld. még DEnc. 947, Damé III, 185, stb.

*ponoslu (407, értelmezése nincs), vö. *ponoslu* 'quaestus, querella, querimonia' (Lex. Bud. 523 és 332, *jalbă* a.). A szláv eredetű *ponos* régies alakja, a m. *panaszol* igéből átvett és szótárunkban is meglévő *ponosluetc* nyomán. Már a szláv oklevelekben jelentkezik *ponosluvati*, *ponosluiti* alakban (Tremly, Ung. Jb. IX, 308), s a legrégibb román szövegektől kezdve sűrűn előfordul, vö. GCr. I, 3, Tiktin 1211, Alexics, Nyr. XVII, 18, Densusianu, HLLR. II, 467. Egy 1814-i balázsfalvi nyomtatvány előszavában is szerepel: ca să nu încetăze lucrul cu scădere Typografii și *ponosul* lucrătorilor, BHS. III, 95, vö. i. m. 117. Egy 1848-i példát ld. AIN. V, 472. Akadnak példák az erdélyi népnyelvből is, vö. *ponoslu*, Stan 34, *ponozlu*, Hetco 49, *ponos*, *ponoslu*, *ponosluesc*, Moldován, Af. 96, *pōnozlesc*, Vaida, Tribuna VII, 373, Caba 99, *ponosloi* 'a critica pomana' Costin, Gr. bán.¹ 163, *ponozlui*, Brăiloiu, GS. VI, 41, stb. — A szótárunkban szintén előforduló **ponoslesc* közvetlenül a szláv *ponositi*-ből (vö. Tiktin, i. h.).

*ravásh 'r o v á s' (448, vö. Lex. Bud. 577). A XVI. sz. óta meglévő magyar elem; a szótárunkban adott értelmezés régies és erdélyi színezetű, ellentétben a köznyelvi 'levél' jelentéssel, vö. *răvaş* 'crestătură' Barbul 53, *răvaş* 'un beţigaş în patru feţe pe dungile căruia se înseamnă cupele de lapte duse la oraş' Paşca, Gl. dial. 51 (Kristyór, H.; Tiktin 1290, Tamás, Ksz. 25, Alexics, Nyr. XVII, 20, Lacea, DR. V, 401, stb.

*restel (449), ért. n. de vö. *răstelu* 'radius subjugius, járomszeg, járompáltza' (Lex. Bud. 576). Gyakoribb alakv.: *resteu*, *răsteu*;¹⁸ mindezen alakok

¹⁸ Vö. *restău*, An. Ban. 122 (vö. Drăganu, DR. IV, 155), *rest'eu* KB. (Magyar-nemegye, BN.) *răsteu*, Birlea II, 312, *răstău*, Vaida, Tribuna VII, 377, Caba 100, Stan 44, stb. *Răstel* alakot közöl pl. Ţucra, Pietre 70 (Nagylak).

közös forrása Alexics szerint a m. *eresztő* (a járomnál), (Nyr. XVII, 120). A m. szónak e jelentése azonban más forrásból egyelőre teljes bizonyossággal nem ismeretes; EtSz. II, 6 szerint *eresztő* 1. 'Abhang', 2. 'nagyszemű háló', valamint 3. 'a rudas osztóvátá kompostorának tengelyébe dugott ru d, melynél fogva legöngyöltetik a fonalat' (Magyarvalkó, K., Bárczi G. szíves közlése). Állítólag az Avасыvidék egyes részein *eresztő* járatos 'járomszeg' jelentésben is (Sándor Mária), de az adat megerősítésre szorul.¹⁹

saerguife 'accelero, conatum adhibeo, conor', szárm. *saerguintza, saerguire* 'acceleratio, indultria, conamen', *saerguitóriu* 'accelerans, industrius' (459, 506, vö. Lex. Bud. 634–5) < m. *szor(o)g* 'siet, sürgölődik', (SzófSz. 293). Cihac II, 526 tévesen a m. *sürög* családjára utalt, de magyarázatát már Tiktin elvetette (*de sírg* a., 531). — Idetartozik még *sorgā* 'nevoie urgentă' Paşca, Gl. dial. 54 (B.), valamint *sorgoş* (< m. *szorgos*, ld. a tájnyelvi ny. elemek közt). A gyakori *sárguincios* származékot közli Lex. Bud. 635 (Alexics, Nyr. XVII, 61–2).

saláflm 'habitaculum, habitatio' (460, vö. Lex. Bud. 604) < m. *szállás*. Igen régi s általánosan használt magyar elem, vö. Tiktin 1355, Alexics, Nyr. XVII, 61, Mándrescu, El. ung. 179, Tagliavini, Lex. Mars. 97, Tamás, Ksz. 25, stb. A Drăganu feltételezte szláv közvetítés (DR. VII, 211) semmivel sem bizonyítható; az általa idézte adatokból csak az tűnik ki, hogy a magyar *szállás* valószínűleg délkelet-európai vándorszó lett. Erdélyben gyakori 'koporsó' értelemben, vö. Tiktin, i. h. Vaida, Tribuna VII, 377. A Lex. Bud. közölte érdekes származékok: *sălăşelu* 'szállásotska', *sălăşeriu* 'quartély mester' (vö. m. *szállásmester*).

saláflhuife (sălăşluesc) 'hospitor' (460, vö. Lex. Bud. 604) < m. *szállásol*. Ld. a fentebb idézett irodalmat.²⁰ A *saláflhuire* 'hospitatio' származék megvan Cantemirnél is: *locurile pe apa Tisji li-au dat Ungurilor în sălăşluire*, Hron. 355, vö. még *sălăşluire* 'Beherbergung', Molnar, Wb. 17.

sáma 'fuma' (461, ö. Lex. Bud. 605) < m. *szám* 'numerus'. Az itt közölt 'Zahl, Anzahl, Rechnung' értelem régies és népies (Tiktin 1400, Tamás, Ksz. 17.).

**sárce* 'fulica atra, szártfa' (464, vö. Lex. Bud. 609). Cihac II, 525 elismeri ugyan ezen etymont, de a m. szót szláv eredetűnek véli, holott *sár* 'kopasz, sárgás' szavunk származéka (SzófSz. 282). Kifejezetten a m.-ból származtatta Pontbr. 649, Tiktin 1366. Más neve *leşită, lişită* vö. I. Simionescu, Fauna României. Buc. 1938, 99; Tiktin 905.

**sáss* 1. 'de neám', 2. 'de lege' (465), vagyis 1. 'szász', 2. 'luteránus' (Lex. Bud. 610 csak az 1. jelentést közli) < m. *sász*, vö. Drăganu, DR. IV, 158 (a Bányási Névtelen *Sas, Sesesk, Sesime* adataival kapcsolatban).

**shántz* (484), értelmezés nélkül, de vö. *şantu* 'sánc, árok' Lex. Bud. 608. Végeredményben a n. *Schanze* átvétele, azonban Erdélyben valószínűleg magyar közvetítéssel terjedt el (vö. Drăganu, DR. IV, 157, Alexics, Nyr. XVII, 17, Stan 45, stb.). Moldvában pedig esetleg a lengyelen át (Tiktin 1362, DEnc. 1245; Cihac II, 385 általában a szláv nyelvekből származtatja).

shir 'series' (486, vö. Lex. Bud. 646) < m. *sor*, vö. Tiktin 1433, Alexics, Nyr. XVII, 58, stb.

¹⁹ Tiktin 1320 tévesen gondolt a m. *rosztély* (!) szóra; Cihac II, 364 szláv etymonja szintén elfogadhatatlan.

²⁰ Naszód környékén ezzel a m. eredetű igével jelzik Mária bibliai szálláskeresésének motívumát is: Maica Sfântă *sălăştuia* — Pe Hristos Domnul noastră (Bichigean, Colinde 13).

shireág 'longa series, longus ordo' (486, vö. Lex. Bud. 645) < *sereg*, vö. Cihac II, 528, Tiktin 1433, Tamás, Ksz. 26. A m. szó a törökből, ld. SzófSz. 269.

shóim 'falco' (487, vö. Lex. Bud. 654) < m. *sólyom*, *sólym*-ot. Vö. Alexics, Nyr. XVI, 59 (e. a. 1620-ból), Hunfalvy, NyK. XVI, 451, Cihac II, 528, Tiktin 1455, stb. Valószínűleg a későközépkorból származó jövevényszó, mely a lovagi étellel s az ahhoz tartozó sólymászattal áll kapcsolatban (Tamás, Ksz. 11).

*shomocág 'tsutak, szalma tsutak, nyaláb' (486) < m. *csomó* + *-ag*, vö. Tiktin 1457. Az EtSz. I, 1138 csak *ciumău* alakot említ r. átvételként. Vö. még *csormolya* < *ciormoiag*.

sieriu 'ferinium, cifta, tumba' (489, vö. *sicriu* 'szekrény, der Schrein, Schranken, Kasten' Lex. Bud. 642) < m. *szekrény*. Ellentétben a köznyelvvvel, ahol *sicriu* a. m. 'koporsó', e régies jelentés a népnyelvben ma is él, vö. Tamás, Ksz. 25, továbbá *seriu* 'szekrény' Moldován, Af. 97, *săcrin* 'dulap' Gregorian, Clopotiva, GS. VII, 176, 190, *secriliul* [l] 'szekrény' C. Pasca, Ung. VI, 162 (Zajkány, H.), *sikriu* 'szekrény' KB. (Magyarnemegyén az öregek nyelvében), *sicrin* 'szekrény', DJ., stb.

sudálma 'increpatio' (513, vö. Lex. Bud. 682) < m. *szidalom*. Régi és a népnyelvben ma is élő szó, vö. Tiktin 1524, Tamás, Ksz. 26. Predeticinél is: *Auffahrung* *invectio sudalma*, I, 82, vö. Stan 45, Moldován, Af. 98, Caba 100, stb.

súduiu 'increpo, blasphemo' (513 és 302, *injumatattez* a. vö. Lex. Bud. 682) < m. *szid*. Egyéb adatokra nézve ld. Tagliavini, Lex. Mars. 98, Tamás, Ksz. 26. Predeticinél: *Ableuchten* *übel*, *acerbissime tractare*, a *sudui*, a *ocari* (I, 30).

tagáda (tăgadă) 'negatio' (523, vö. Lex. Bud. 700), a *tagaduélc* (i. h.) < m. *tagad* igéből képezett főnév (Tiktin 1547–8). Az egész szócsaládról ld. Tagliavini, Lex. Mars. 98, Tamás, Fog. 114. Egyéb érdekes származékok: *tăgadău* 'Szent-háromság tagadója' (Lex. Bud., i. h.), *tăgadaş* < m. *tagadás*, Barbul 53, Caba 101, Moldován, Af. 98, *tagă* ebben: *dau tagă* 'tagad' Stan 44, stb.

tăcnélc 'convenio' (520, vö. Lex. Bud. 695) < m. *talál*. A köznyelvi *intálni* régies és népnyelvi változata (DAcR. II, 769, Tiktin 834). Drăganu feltevése, amely szerint a román ige a m. *talân* 'poate' adverbium származéka (DR. VI, 159, valamint DAcR.) nem valószínű. A *-ni* végződés analógiás eredetűnek látszik.

tălhariu (tălhariu) 'latro' (524, vö. Lex. Bud. 695) < *tolvaj*, ld. Lex. Mars. 98, Treml, Ung. Jb. IX, 310. Érdekes származéka: *tălhărea* 'tolvaj sebfi' Lex. Bud. 695.

tălpa. 1. 'plânta' *2. (de călfa), 3. '(de fânie) Kuffe' (524), vö. Lex. Bud. 695 < m. *talp*. A 2. jelentéshez ld. *talapzat* (pl. házé), a 3. jelentéshez *szántalp* 'Schlittenkufe'. Vö. Tagliavini, Lex. Mars. 98. — Népnyelvi szárm.: *tălpăuescu* (Lex. Bud. 695), *tălpălesc* (Barbul 53) < m. *talpal*; *tălpălaş* (Barbul, i. h. < m. *talpalás*.

tamaduélc (tămăduesc) 'curo, sano, medeor' (525, vö. Lex. Bud. 696) < m. *tamad*. Az ALR. I, 137 térképe (mă vindec) szerint Erdély, Moldva és Bessarábia nagy részén járatos szó (vö. Márton Gy. 35). Elterjedését régisége indokolja, vö. Tamás, Ksz. 17, Alexics, Nyr. XVII, 64, Stan 46, Moldován, Af. 98, LM. GI. 555, stb. A nyugati széleken a (*se*) *tămădi*; az ALR. adataihoz vö. Caba 101, ugyanott: *tămădaş* 'gyógyulás' < m. *tamadás* 'felépülés'. — Ritka származéka *tămădău* (< m. *tamadó*, a. m. 'ahonnan valami tamad, életre kel') 'yulva equae' jelentésben (St. Paşca, DR. V, 315, Drăguşeni, jud. Vaslui).

tăzintirim 'coemeterium' (547) < m. *cínterem*, vö. Tiktin 1600, Tamás, Ksz. 27, Alexics, Nyr. XVI, 404, Moldován, Af. 98, Stan 48, Márton Gy. 12. Erdélyben

gyakran *t'emet'eu* is (< m. *temetö*, vö. *temeteu*, Birlea I, 22, 126, *t'imet'iu*, Jb. VI, 81, *timitiu*, AAF. VI, 300, *U.*); a két szó között egyes helyeken nincs különbség, de pl. a Szilágyságban *țințirim* csak a templom körüli temető neve, akár a m. *cănterem* (MZ.) *BN.*-ban pedig *țințirim* emberek, *t'emet'ew* viszont állatok temetője (KB).²¹ — Az eddig idézett legrégebbi adat Dosoftei *Viata Sfinților* c. művéből (1680) származik (Tiktin, Tamás, i. h.); már 1628-ból ismerjük azonban a következő havaselvi szöveget: *alegändü sventele bescareč de acoperiș, de țințirimurî și de săcriul din lăuntru* (StD. XII, 281).

ülüu 'accipiter' (550, vö. Lex. Bud. 732) < m. *ölyü, ölyv*; adatok a XVII. sz. óta, ld. Tiktin 1674, Alexics, Nyr. XVII, 111, Mándrescu, El. ung. 186, stb. Erdélyben olykor találunk magyarosabb alakot is, pl. *ul'v*, Barbul 54.

uric *, p. p. de *uric örökösön*“ (557, vö. *dau cuiva queva de uric* 'do alicui quidpiam iure perenni, valakinek örökösön oda adni valamit', Lex. Bud. 737) < m. *örök* (birtok), vö. Treml, Ung. Jb. 281, adatok 1392 óta (Drăganu, DR. VII, 210). Mint kifejezést, Molnar közli másutt is: *beständig 'de uric'*, Wb. 20. Bánsági példára utal Weigand, Jb. IV, 332 (s innen Tiktin 1692).²²

urlučc (alakv. *hurlučc*) 'örölni' (557, vö. Lex. Bud. 738) < m. *öröl*; régi közromán ige, adatok a XVII. sz. óta, ld. Tiktin 1694, Alexics, Nyr. XVII, 111, Cihac II, 537, LM. Gl. 569, stb. Alakv.: *urui*, Pușcariu, DR. VII, 118.

váma 'telonium' (577, vö. Lex. Bud. 744) < m. *vám*; Tiktin csak a XVII. sz. óta idéz adatokat (1712), de szerepel már a szláv oklevelekben is, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 304. Figyelemreméltó származéka — a köznyelvi *vameș* mellett — **vamdsh* (i. h.); a Lex. Bud.-én kívül Tiktin egy bihari adatot idéz (vö. CL. XX, 1521), ld. még Mándrescu, El. ung. 187.

vicleán 'aftutus, callidus' (583, alakv. *hiclean*, vö. Lex. Bud. 755) < m. *hitlen*; legrégebbi jövevénytiszavaink egyike, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 280, Ksz. 9, Densusiaanu, HLR. II, 438, Tagliavini, Lex. Mars. 108—9, stb. — Szárm.: *viclenefc*, *viclenéfhte* (584, vö. *hillaneste*, Lex. Mars. 109), *viclenie* (i. h., vö. *hillania*, Lex. Mars., i. h.), *vicle/hug*.

**világ* (584, értelmezés nélkül); vö. *vileag* 'publicité, notoriété' Cihac II, 539. Főleg az „a pune, a da în *vileag*“ kifejezésben használatos; adatok a XVII. sz. óta (Tiktin 1740). Ld. még Alexics, Nyr. XVII, 113, Mándrescu, El. ung. 189—190, Moldován, Af. 99, stb. — Et.: m. *világ, világgá* kiált, kürtöl, stb.

vingheren 'falco tinunculus, héjja, vértse' (585, *vindereu* ... *vertse*, Lex. Bud. 756) < m. *vándor(sólyom)*, Cihac II, 539, Mándrescu El. ung. 190, DEnc. 1424. Az *-eu* végződés valószínűleg román fejlemény; Alexics, Nyr. XVII, 113 *vándoró* (!), Stan 49 pedig *vándorló* alapalakra gondol, de egyik feltevés sem fogadható el.

viteáz 'heros, generosus' (587, vö. Lex. Bud. 759) < m. *vitéz*, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 277—8; szárm. *vitejesc* 'heroicus', *vitejé'c* 'heroice ago', *vitejefhte* 'heroice, generole', **vitejie* (i. h.). Șincai használja a régies *vitezșug* (< m. *vitéz-ség*) alakot is: *invățătura sa împoncișază cu vitezșug* (Hr. I, 99).

²¹ Tamás L. adatgyűjtése szerint (Ug. 28—9) Ugocsában és Szatmárban nem tesznek éles különbséget *țințirim* és *timitiu* közt; Batarecon előfordul a „di la *timitiu* marhiler“ kifejezés, egy közismert típusú halotti búcsúztató pedig Bujánháznál (*Sztm.*) a *Bucură-te, temetu*, Nagyércén viszont a *Bucură-te țințirim* szavakkal kezdődik.

²² Kifejezetten középkori értelemben használta Șincai „cum aũ putut fi, de Mária aũ dăruit *de uric* Omlașul lui Goblinu, cãnd dupã puțini ani l'aũ avutu Mircea Vodã, nu pociũ pricepe“ (Hr. I, 350).

zabála (zābalā) 'lupatum, orca, postomis' (560, vö. Lex. Bud. 766) < m. *zabola*, vö. Cihac II, 539, Tiktin 1784, Alexics, Nyr. XVII, 114, Mándrescu, El. ung. 190-1, Moldován, Af. 99, stb. Az ALR. I, 27 mint betegségnevet ('szájszélpállás') közli; ezen értelemben is — egyes déli részeket kivéve — az egész román nyelvterületen járatos (ld. Márton Gy. 39).

2. Tájnnyelvi magyar elemek.

abros 'mappale, menfale' (2, vö. 379, 383, *panzatura* a.) < m. *abrosz*. Értékes régi adat erre a tájszóra, amely főleg a nyugati részekben járatos (S. Pop szóbeli közlése); Molnarnál *obro/s* 'ein Tischtuch' (Sprachl. 377, vö. Wb. 133; B.-ban ma is *obrós*, DJ.). Egyébként a m. szó vokalizmusa megmarad, vö. *abros*, *zic pre nifcaî locurî în loc de maffaritza* (Coloşi, Paucula exc. I), *abrós* (Stan 24, B.-ból, Les és Ürögd községekből ismeri Schuch M. Immaculata), *abrós* (P. Gy. Ung. VI, 139, Sz.), *abrós*, tb. *abroásă* (MZ.). ALR. II, 148 csak két adatot közöl: Csíkszentmihályon *abruş*, Borosjenőn (A.) pedig *aborós* járatos (vö. Márton Gy. 6).

Acár '(ori, macár, bátar) tametfi, etiamfi, qvamvis, *noha, bátor, a k á r, obgleich, obschon' (2, vö. még 49). E határozószóval legutóbb Tamás L. foglalkozott ('Melich-Emlékk. 443-4'); adatait a következőkkel szerezhetjük meg: a) önálló kötőszóként él *acar* az Avasvidéken (Barbul 42); önálló határozószóként előfordul nemcsak a mőcök nyelvében (Stan 24), de már Coloşi töredékében is: *acar* odată în zi 'sáltem semel in die (per diem), legalább égyfzer napjában, wenigstens einmal des Tages' (Paucula exc. 8). Mai népnnyelvi adat: *acar d'ie şî mă'nece* (AAF, VI. 185, U., vö. még Tamás, Ug. 8). — Összetett kötőszói alakja (*acarcă*) megvan nemcsak Stannál (i. h.), hanem már Coloşinál (*acarca* 8) és Bobbnál is (*acarche*, I, 3). b) Páros kötőszói használatára Mándrescu idéz példát, a Gaz. Trans. 1890, 147 nyomán, de idevonható Coloşi következő értelmezése is: „i. e. macar, ori, seu, sive; aut, akár, vagy, entweder-oder, p. p. *acar* sē rid, *acar* sē plâng, seu rideam, sive fleam“ (i. h.). c) A névmási összetételhez idézhetők még Coloşi és Bobb *acarcă*, *acarcine* adata, valamint a hátszegi *akarče*, *akarčine*, *akarkare* (UJ.), a klopotivai *akarše* (Gregorian, GS. VII, 183), a bihari *akărčine*, *akărče*, *akarkare* (DJ., vö. *ákortše*, Vaskóh, Weigand, Jb. V, 325, *akarkare*, D. Şandru, BL. IV, 122) és a szilágysági *akarčiñe*, *akarče*, *akarkare* (MZ.), d) Határozói összetételként figyelemreméltó Coloşinak más forrásból nem ismert *acardeunde* 'undecunque, undevis' (i. h.) adata, továbbá a hátszegi; szilágysági és naszódvidéki *akarkum* (UJ., MZ., AP., a DAcr. egyetlen példát sem idéz) és *akarkit* (pl. *akarkit d'e mare* 'akármilyen nagy', Naszód, AP.).

alálhu 'állás' (14). Szótárunkban latin értelmezése 'subtaculum, sustentatorium', s ha ezt összevetjük azzal a ténnyel, hogy a Lex. Bud.-ben *alaş* csak *zasc* 'pegma, suggestus' értelmezésében szerepel („ori ce *alaşu* mai innaltu“ 768). jogunk van feltenni, hogy Klein s a Lex. Bud. szerzői csakis 'écfafaudage' értelemben ismerték. Valóban ez szavunk legközismertebb jelentése, vö. DAcr. I, 92, HEMR. I, 676, *alasiu*, Budai - Deleanu (id. Treml, Dyn. Wortakzent 53), Molnar, Wb. 2, Caba 94, Stan 25, stb. ALR. *schelă* 'écfafaudage' térképe szerint (II, 238, vö. Márton Gy. 6) kelet és dél felé a Kárpátok vonaláig, délnyugaton a Marosig mindenütt *alaş*-t találunk; többese rendszerint *alaşuri*, csak Erdély déli részében néhány ponton *alaşe* (105, 130, 182). Szavunknak van azonban számos más jelentése is: a Szilágyságban 'adăpo t pentru vite la ospătării' (Vaida, Tribuna VII, 334), Moldován szerint pedig *alaş* 'a fogadóknál ezek alá hajtják

a szekeret' (Af. 89). Ugyancsak a Szilágyságban jelenti 'a lovak alatt levő deszkát' (MZ.), AP. (Naszód) viszont csak modern hadi értelemben ismeri: *alaşuri* 'transee'. A szó különböző árnyalataihoz vö. *kömívesek állása*, *szekérállás a fogadókbán*, *baromállás*, *lóállás* (CzF, I, 270); *állás* 'fedezék, Stéllung, Unterstand' (Kel-Th.).

alcăzuefe 'convenio, pacifcor' (16) < m. *alkuszik*, *alkudni*.²³ Amint már Alexics megállapította (Nyr. XVI, 307), elsősorban *partiumi* szó. Alakv.: *alkăzui* (Alexics, i. h., Barbul 43; Magyar-nemegyén is: se *alkăzui*esk *laolaltă* a. m. 'se tomn'esk', KB.); *alkăzi*, *alkăzi* (*alcăzesc*, Vaida, Tribuna VII, 334 s innen DAcR. I, 102, *alcăzi* 'comprendre' D. Şandru, BL. IV, 133, 158, B., *alcăzi*, Caba 94, *alcăzesc*, *alcăzesc*, S. Pop, DR. V, 139, Sz., *Sztm.*, NK., *alcăzesc*, Hetco 44, Al-George 33, N. Georgescu-Tistiu, DR. III, 1092); *alkăzui*, *alkăzli* (pl. *če t'e alkăz-leşt' atita?* DJ., B.). — Előfordul a mai népies irodalmi nyelvben is, pl. Pe păpuşii — Nou-nouţi — Dela boldă — *Alcăzîi* (Eugenia Mureşanu, Peisaj mărunţ, Trib. Ard. 1943, VIII, 8; itt az ige — úgy látszik — '[alkudozva] vásárolni' jelentéssel bír). — Szárm.: *alcăzălu* 'tomneala, conventio, pactum' (16), vö. *alkăzaş* 'alku' (KB., UJ), valamint *al(k)căzuire*, *alcăzuit* (i. h.). Hiányzik viszont *alkăzală* (KB., MZ.).

aldăllu 'benedictio' (17) < m. *aldás*. Már Viski J. zsoldárkönyvében előfordul (316, 357). Egyéb adatok: Densusianu, Haţeg 238, Moldován, Af. 89, Stan 25, Magyar S. (1785 köv.), AECO. VII, 504, Caba 94, stb. Szótározta Pontbr. 21 is, 'bénédiction, félicitation, prospérité' jelentéssel. Ld. még a következő szót.

alduefe 'benedico' (17) < m. *ald*. Közönséges a protestáns kor erdélyi román irodalmi nyelvében (vö. DAcR. I, 105, Densusianu, HLR. II, 538, Tamás, Fog. 71, Alexics, Nyr. XVI, 258). Innen került át a vallásos népköltészet nyelvée.²⁴ A népnyelvben ma is közönséges, vö. *fire-ai tisă d'alduiă* (Bîrlea I, 88), *dumn'ezăw t'e-alduyaskă* (BL. III, 115; Felsőlapugy, H.), *să vă alduiască Dumnezău drumu* (AAF. VI, 272, U.), stb., továbbá E. Petrovici, AAF. III, 136 (KSz.) és AAF. V, 152 (móc vidék), Stan 25, Moldován, Af. 89, D. Şandru, BL. IV, 122 (B.), Hetco 44, Barbul 43, Caba 94, Al-George 33, stb. Alakv.: *aldi*, pl. *vutu-l'o aldi Dumnezău* (Coman, Margine 25, B.). — Szárm.: *alduire* 'benedictio', *alduit* 'benedictus' (17). Az utóbbi az archaizáló irodalmi nyelvben napjainkban is előfordul: Alina-i *Alduita* Preceste şi truda şi casele (V. Copilu-Cheatră: Rugăciunea mamei pentru inima lui Horia, Symposion, I—1938, 77).

aléflu 'infidiae' (18, vö. Lex. Bud. 14) < m. *les*; a r. szó *a*-ja valószínűleg az *a* (< *ad*) viszonyzó hozzátapadása révén keletkezett (DAcR. I, 113, Puşcariu DR. VII, 111, vö. Ht. 35). Az eredetibb *leş* változat előfordul Dosofteinel (Tiktin 905), használja a Bársági Névtelen (*leş* 'insidiae' 80), később Şincai (*leşurile*, Hr. I, 117), s mindmáig él itt-ott az erdélyi népnyelvben is (pl. *leş* 'loc de unde s'a tăiat pădurea' Conea, Clopotiva 135, *leş* 'vadászles', V. Scurtu, AAF. VI, 273, U., vö. még Moldován, Af. 94, Stan 39).

aleflu 'infidior' (18, vö. Lex. Bud. 14) < m. *les* 'lauern'; a szókezdő *a*-ról ld. fentebb. A régi nyelvben gyakoribb *leşui*: a Rákóczi-bibliából id. Alexics, Nyr. XVI, 302 és Tiktin 48, Viskiból Moldován, Af. 101, az 1651-i zsoldárkönyvből

²³ Nem azonosítható tehát az *alcătui* < m. *alkot* igével, amellyel DAcR. I, 102 tévedésből összekeveri, bár kétségtelen, hogy *alkuszik* és *alkot* m a g y a r etymologiai szempontból egy töről sarjadt (vö. EtSz. I, 72—3).

²⁴ A Tamás idézte népnyelvi példák: *Aldui v'ar pe voi boi* (Conea, Clopotiva II 330) számos változata ismeretes, pl. *Fireaţi voi boi alduiţi*, Gaz. Trans. 1890, 287 (id. Măndrescu, El. ung. 34), vö. még Bîrlea I, 88, Bichigean, Colinde 15, valamint *Fire-aţi voi vaci alduite*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 119.

A. Byhan, Jb. III, 174—177, Dosofteiből Mândrescu, El. ung. 35, Tiktin, i. h. Ugyancsak ezen eredetibb változatot közli Predetici (*lessiui*, I, 57, vö. I, 142) és Bobb (*lesuefc*, II, 626). Északerdélyben ma szintén *leşui* él (pl. *leşuiesk d'afarē* 'belesek a házba' KB.). — *Aleşui* alakot közöl viszont Molnar (*alefshuef/sk*, Sprachl. 227); ez talán a móc vidékről származik (vö. *aleşuiesc*, Stan 39). — Szárm.: *alefshuire* 'insidiatio', *alefshuit* 'infidius circumventus', *alefshuitor* 'infidiator' (18, Cihac II, 476).²⁵

almáriu 'abacium, armarium, a l m a r i o m, Kasten' (18, vö. Lex. Bud. 15). Etymonjáról már Hasdeu helyesen nyilatkozott: „Nu vine d'a dreptul din latinul *armarium*, ci prin maghiarul *almarion*“ (HEMR. 904).²⁶ Magyar etymonja mellett szól az a körülmény is, hogy a Kárpátokon túl efféle *l-r* típusú alakok teljesen ismeretlenek (LM. Gl. 18). A DAcr. legrégebb erdélyi adata csak a Lex. Bud.-ból való, pedig már 1788-ban megvan Molnarnál (*almarium* 'der Schranke, Spinde', Sprachl. 339, vö. Wb. 75, 117), később feljegyezi Gyarmathy S. (*almario*, Voc. 2) és Clemens (*almariu*, Wb. 200). A népnyelvben ma is rendkívül közönséges; alak. *almariu*, Viciu 15, DJ. (B.), s ebből egyrészt *alámariü* (Viciu, i. h.), másrészt *armaréu* 'dulap de haine, dulap cu polițe pentru oale de lapte'; *armaréu de peret'e* 'etajeră acățată pe perete' (Barbul J., Remetemező, *Sztm.*), továbbá a sokkal közönségesebb *almar* (Conea, Clopotiva II, 519, vö. Gregorian, GS. VII, 149, 184; Frâncu-Candrea 97, Vaida, Tribuna VII, 334, Caba 94, Moldován, Ung. VI, 65, C. Pașca, Ung. VI, 162, stb.).

altán 'trans, ultra' (18) < m. *altal*; S. Pop szerint kifejezetten partiumi szó: *Sz.* és *Sztm.* m.-ben többnyire *altál* használatos (Weigand, Jb. VI, 40, 75, Vaida, Tribuna, VII, 334, Barbul 43, MZ., Barbul J., stb.), B.-ban viszont — a Berettyó-környéki *altál* mellett (Hetco 44) — inkább *altán* (D. Șandru, BL. IV, 122, DJ.). Ennyi adat láttára meglepő, hogy „eleddig egy oláh szótárban sincs megemlítve“ (Alexics, Nyr. XVI, 307).

amirüü, *amirüefe* 'obțineo, lucrór, convinco' (23) < m. *nyer* (a szókezdő *m*-ről ld. Ht. 21, 2). Rendszerint *a*-nélküli alakokat találunk; e. a. Coresinél: *Hristos cu suitul lui la ceruși noao a u d o b i n d i t ș'a u m i r u i t*²⁷ (Cazanie 1564, 55, vö. 192, id. Densusianu, HLR. II, 540). Ugyanezen alakot használja Klein korában Bobb (*meruefc* II, 37, *nemeruire*, *nemeruit*, *nemeruitiese*, II, 103), valamint a Lex. Bud. (*miruescu* 394), Barcianu (innen id. DAcr. I, 150), stb., s megtaláljuk az erdélyi népnyelvben is (*mirui*, Frâncu-Candrea 275, Moldován, Af. 94, *mirușăf'e*, UJ., stb.).²⁸ Ugyancsak idetartozik a m. *nyer* szókezdő hangjához közelebb álló *mn'irui* változat; a XIX. sz. 1. f.-ből idézi Drăganu (Grof Radețki o *mn'iruit* Italia, DR. IV, 1086), s ma is él Észak- és Nyugat-Erdélyben (Papahagi, Maramureș 226, KB., MZ, stb.). — Az *amirui* vált. fiata-

²⁵ Bizonytalan értékű a következő, ismeretlen lelhelyről származó adat: *aleşui* 'a chibzui, a pune la cale'; „totuş am auzit (hol?): *aleşuire* 'neajuns, neplăcere“ (Pamfile, Agricult. 235).

²⁶ Hasdeu ugyan így folytatja: „sau prin germanul *almer*“, de nézetének második része a vokalizmus különbözősége miatt nyugodtan mellőzhető. DAcr. I, 259 hajlandó lenne a r. nyelv ősi latin szavai közé sorozni, vö. még Cihac I, 17, II, 2.

²⁷ Efféle kettős kifejezéseket, ahol a régi szó valamely jövevény elemet magyaráz, újgörög-román vonatkozásban is találunk (vö. Gáldi, MONGr. 140, 145); szép nyu-rati angol-francia analógiákat idéz O. Jespersen, Growth and structure of the English Language. Leipzig, 1912. 96. kk.

²⁸ Itt említhető még néhány, részben m.-ből átvett szólás, pl. cine îndrăzneşte, *merueşte* 'aki mer, az nyer' (Cihac II, 515), cum ț'e lucrul, așa și *miruitul* (Frâncu-Candrea nyomán id. Tiktin 995).

labbnak látszik: használja Molnar (*amiruefsk* 'gewinnen, verdienen', Sprachl. 255), megvan Zsinnán, tehát igen közel szerzőink szülőföldjéhez (*amn'irui*, GS. VI, 232), s felbukkan még a Kárpátokon túl is (*amirui*, *amiruială*, Pamfile, Agricult. 8, vö. Pașca, DR. VI, 473). Ld. még a következő szót. — Szárm.: *amiruire* (vö. Bobb fentebbi adataival).

amirulhág 'lucrum' (23) < m. *nyereség*. E. a.-muk itt is *a*-nélkül, vö. 1690: *acelue va fi mirișugul*, StD. XII, 234 (M.). Hasonló alakv.-ot közöl a Lex. Bud. (*mirișugu* 394), vö. még *măirișug*, Barbul 50, *mirișig*, Hetco 48, *mn'irișig*, Mândrescu, El. ung. 90. Mindézeknél közelebb áll szótári adatunkhoz a hátszegi *mirușag* (UJ.) és a szintén délerdélyi *amirișug* (Gaz. Trans. 1888, 51), ahol már a szókezdő *a*- is jelentkezik.

araduefe (arăduesc) 'procedo, iter aggredior' (28) < m. *ered*, pl. *útnak ered*.²⁹ Alexics szerint A., Bék., B. és Cs. megyékben használatos (Nyr. XVII, 115), Mândrescu, El. ung. 37 és DAcR. I, 219 szerint is csak a magyarlakta részek szomszédságában él. Egyéb adataink azonban jóval nagyobb elterjedésre utalnak: Cu cozile lovește-l și la mine arăduște-l, Bîrlea II, 335 (vö. ehhez Țiucra, Pietre 183, Pamfile, Aradul 64), *arăduesc*, Vaida, Tribuna VII, 337 (vált. *răduesc*, Tribuna VII, 374), o *arădui* omul ačela (egy magyarnemeyei asszony M.-ban hallotta, KB.); vö. még Stan 25, Moldován, Af. 89, Densusianu, Hațeg 60, L. Costin, Graiul băn. 56, stb. Néhol visszaható, pl. așa s'arădue, Cântecul Bradului, GN. II, 110 (Densus), *mă arăduesc* cătră satul meu, Reteganul, Pov. III, 26, la kit'e časuri v'ai arădui? (MZ.). Szótárunk adata, a Șincaiéval együtt (Hr. III, 26, vö. DAcR., i. h.), kronológiai szempontból igen értékes, bár legelső adatunkat legalább a XVIII. sz. elejére kell tennünk: Acum lumea) părăsesc și îndată *mă arăduesc* (egy halotti „vers”-ből id. I. Breazu, AAF. V, 84). — Alakv.: *arădi* (B.), pl. noi dă nu ni-om d-arădi (Coman, Margine 14).³⁰

arșeu 'ama, rutrum, bipalium' (32) < m. *ársó*. A m. etymonhoz közelebb áll Șincai *așau* adata (Econ. 14, 118, vö. MNy. XXXIX, 364, DAcR. I, 288, Borosjenón ma is *așeu* él, DJ. közlése), azonban az elterjedtebb alak *arșeu* (HEMR. I, 1741, Cihac II, 476, Alexics, Nyr. XVI, 308–9, Treml, Dyn. Wortakzent 57, Dumke, Jb. XX, 109, Barbul 43, stb.), *arșau* (Nyr. XVI, 26).³¹ Vö. még *chêrșchêu*, Molnar, Sprachl. 55, *harșeu*, HEMR. I, 1742, LM. Gl. 29.

aftalúfhu (astăluș) 'arcularius, der Tischler' (38) < m. *asztalos*. Megvan a Lex. Mars.-ban (*asztallos*, 618). Már 1750 körül szövegemlékben is felbukkan; am plătiti la *astaluș*, StD. XII, 54 (Nagyszeben, vö. Treml, Dyn. Wortakzent 55). Előfordul Klein latin-román szótárában is (*arcularius* a.; vö. Drăganu, DR. IV, 112). Alexics szerint Erdélyben majdnem mindenfelé használatos, a Bánság kivételével (Nyr. XVI, 309). E megállapítást az ALR. idevágó térképe (II, 222) mindenben megerősíti; a Bánság és H. kivételével, ahol *tișlăr* (< n. *Tischler*)

²⁹ Vö. még: o *arădui* un zapor mare (Mândrescu, El. ung. 36) ~ *megeredi* az eső.

³⁰ Itt említjük meg, hogy Északerdélyben él az *arădui*-val egy tőről sarjadt *arăstui* (< m. *ereszt* ige is), vö. Papabagi, Maramureș 126, 139–40. Zagrán a. m. 'a face strigărire pentru căsătorie, la biserică, a vesti' (Drăganu, DR. IV, 1083, DAcR. I, 222). Ez az ige, amely *arădui*-hoz úgy viszonylik, mint ahogyan *mărădui* mellett is van *mărăstui* (ld. alább, 143-4), valamivel hamarább, már 1753-ban felbukkan egy iuși-i Penticostar-ban: de sa va strica, s'o arăstuiască la cină a mărădui din el, ca să o togmască (id. DR. IV, 1084). *Arăstui* változata *a se răsti* (id. Pușcariu, DR. IV, 1084).

³¹ Az *-r* eredete homályos; noha a magyarban van *ss>rs* elhasonulás (*hárs* > *hárs*), *ársó* szavunknak nincs **ársó* vált.-a (EiSz. I, 151). Drăganu a szerb *arșov* hatására gondol (DR. VI, 267, 368; vö. r. *arșov*. Viciu 15, Versec).

járatos,³² szinte egész Erdélyben él e foglalkozásnév. Nyugaton, a Partium nyugati szélén (316, 325) a magyar hangalakhoz legközelebb álló *oștolôș* használatos (DJ. szerint is az egyik *B.*-i alakv. *ostoloșu*), északon *astâlîș* jelentkezik (334, 346, 349, 353, majd kissé délebbre 184, 272, vö. Brăiloiu, GS. VI, 80, Barbul 43, MZ., Barbul J., KB.); Közép- és Délerdélyben viszont a Klein adatához legközelebb álló *astâlûș* használatos (102, 141, 192, UJ. Hátszegről ismeri; vált. *asteluș*: 250). Ezen utóbbi alak szórványosan él egyébként északon (Naszódról közölve: *ast'eluș*, BL. VI, 228) és nyugaton is (*astâlûș*, Caba 94, vö. még Viciu 16, *B.*-ból DJ.). A klopotivai *stâlûș* változat (Conea, Clopotiva II, 429) pontos megfelelője északon *stâlîș* (ALR. II, 222/362). Ld. még: Márton Gy. 7, Tamás, Ug. 30, 36.

Bá(t)ciu Ovium Paſtor, Item Vox eſt æq̄valens voci Både q̄vam vide *Juhász, item: Batfi. der Schäfer. Schaaf Hirt. item: älterer Bruder (50). Amint a Lex. Bud. (42), úgy szótárunk sem tesz szigorú különbséget *baciu* 'juhász' és *baciu* 'bácsi, idősebb testvér' között, noha két különböző eredetű szóval van dolgunk: Az 'ovium pastor' jelentésű *baciu* természetesen ősrégi balkáni pásztor-kifejezés (DAcR. I, 409, s ebből m. *bács*, vö. Blédy, Infl. 21), a második szó viszont a m. *bácsi* átvételének látszik (vö. DAcR., i. h., Drăganu, DR. IV, 149), noha alakilag a románban már meglévő másik *baciu*-hoz hasonult. Legrégibb idevágó adatunkat a Bánsági Névtelen szolgáltatója: *bacsê* 'frater maior natu' (15), az első szövegpélda viszont 1700-ból van: de ni sã va cãdea ceva-ceva di la rãmãșița jupãnului *baciul* Coman Bãcanul (StD. XII, 9; talán Gyulafehérvár környéki magyar kezétől, vö. DAcR., i. h.). A Szilágyságban ma is közönségesek az olyan bizalmas megszólítások, mint pl. *Băci D'ord'e* (MZ.).

báiu 'belea, miseria, aerumna, das Elend, die Mühseligkeit. Nyavalya. nyomorúság' (46)³³ < m. *baj* (DAcR. I, 439). Ma e szó egész Erdélyben közönséges,³⁴ szótárunk adatának azonban mégis van bizonyos történeti értéke, hiszen a DAcR. első adata is csupán 1767-ből származik (i. h.). Konkrét betegségnévként a DAcR. nem közli,³⁵ pedig efféle használatát mind a Lex. Bud. ('morbus, infirmitas' 44), mind LM. ('morbu, sufferentia, dorere' Gl. 46) jelezte. Idevonható két magyar eredetű tükörszó is: 1. 'tüdőbaj' = *băi de plămînc* (ALR. I, 122/231, *MT.*); 2. szívbjaj = *băi d'i inimă* (I, 123/63, *A.*), vö. még Márton Gy. 7.

banat (bãnat) 'paenitudo, q̄verela, imputatio' (47) < m. *bãnat*. A két utóbbi jelentés nem erdélyi, hanem moldvai jellegűnek látszik; DAcR. 'ressentiment, rancune, animosité, colere, accusation, imputation' értelemben Dosofteiből, M. Costinból, Cantemirből, stb. idézi (I, 477), vö. még C. Lacea, Jb. IV, 99. Egyéb szövegekben ennél régebben is előfordul; Tamás utal a Ps. Šch. adatára (Ksz. 19), vö. még 1620: scumpul stringe avuție altora, iar el numai ce-i cu

³² Tehát nem *tișlar*, amint Tagliavini vélte (Lex. Mars. 100).

³³ E cikkben figyelemre méltó két körülmény: egyrészt az, hogy Klein e magyar eredetű szót román rokonértelmű szóval próbálta helyettesíteni, másrészt pedig a magyar értelmezések közül kimaradt éppen a *baj* szó, nehogy a r. *baiu* nyilvánvaló etymonját adja. A Lex. Bud. idevágó cikke, melynek szerkesztésmódja Colosira váll (34), kevésbé óvatos: itt ugyanis az első magyar értelmezés '*baj*, nyomorúság', s ezen önkénytelen vallomás értékét még a cikk végéhez fűzött naiv etymologia sem képes elhomályosítani „(a Lat. *bellum*, vel a vae, unde etiam dicunt Valachi Vai, et Itali gvai)“.

³⁴ Vö. Alexics, Nyr. XVI, 346, Mândrescu, El. ung. 37, Densusianu, Hațeg 60, Moldován, Af. 89, Stan 26, D. Șandru, BL. IV, 122 (*B.*), Tamás, Uz. 9, stb.

³⁵ Csak Vaida (Tribuna VII, 337) nyomán idézi az *am baiu cu capu* kifejezést.

bănatul, Cartojan, Fiore di virtù 51, 1645 : bogate cuvinte am scris, că ne era cu *abănat*, StD. X, 128. — Ma az erdélyi román népdalok egyik legközönségesebb szava,³⁶ s ezért joggal kifogásolta Hasdeu, hogy LM. — nyilván a Lex. Bud. nyomán, amely szintén mellőzte — még a Glossariu-ba sem vette fel (HEMR. 3097). Hasdeu szerint „a desființa din graiū, saū măcar din literatură, o vorbă atăt de românizată, este o mare copilăria, să nu fie cu *bănat*“ (i. h. 3101).

banuŕe (*bănuesc*) 'emi päre reu, doleo, poenitet, es reuet mich' (47, vö. Lex. Bud. 46) < m. *bán*. A köznyelvi 'gyanít' jelentéssel szemben ezen értelmezés szavunknak régies és népnyelvi színezetet ad,³⁷ vö. *bënniësk*, 'doleo' An. Ban. 16, *bănuescü* 'poenitet' Corbea 499, *banuisc* 'condoleo' Lex. Mars. 301. Egyéb régi erdélyi és moldvai példákat idéz még Densusianu, HLR. II, 423, Tagliavini, Lex. Mars. 101, Tamás, Ksz. 15, Göbl, Szót. 15. A másutt már idézett nyelvjárási adatokhoz ld. még Măndrescu, El. ung. 137, Caba 95, Haneş, Ț. Olt. 112, Tamás, Ug. 9, stb.

bărna (*barna* v. *barnă*) 'fulcus, nigriculus' (49) < m. *barna*. Elég ritka m. eredetű színnév; Zsinnán *barna*, *bărnaie* (bou ~ vacă ~) 'negru' (GS. VI, 233), *B.*-ban szintén előfordul *barna* (BL. IV, 122), *M.*-ban pedig *barnă* (substantívizat) 'vacă oacheșe, negricioasă; tunul' (Papahagi, Maramureş 214).³⁸ Ugyancsak ritka származéka *bărnăcuță*, pl. M'am întălnit cu o junineuță — *Bărnăcuță* (Bichigean, Boc. și desc. 79, Ńaszód körny.). Vö. még a következő szóval.

bărnăciu (*bărnăciu*) = *bărna* (49, vö. Lex. Bud. 48) < m. *barnás* (DAcR. I, 501, Treml, Dyn. Wortakzent 53^{38a}); az eredetibb *bărnaș* megvan még *MT.* megyében (ALR. II, 5/235) és talán a Felső-Szamos vidékén (*bărnaș*?, Al-George 33). Hasonló képzőeserét mutat *sărgăș* > *sărgăc*, Barbul 52, *sărgăc* Hetco 50, *sărgăciu*, Vaida, Tribuna VII, 381. — ALR. id. térképe szerint csak Nyugat- és Északerdélyben járatos (vö. még Márton Gy. 7), azonban akadnak adatok más vidékekről is.³⁹

bărlihon 'bárony' (408, porfira a.). Erdélyszerte járatos szó, a Kárpátokon túli *caliŕea* helyett. Nemszak a mai nyelvjárásokban közönséges (vö. DAcR. I, 503, Măndrescu, El. ung. 39, Bírlea II, 40, Hetco 45, Barbul 43, Moldován,

³⁶ Ime néhány újabb adat: nu mn'i-e čjudă, niči *bănată* GS. I, 119 (Oltvidék); Insoară-te nu-i *bănat*, Ung. III, 304 („de pe valea Bărcăului“); Nu ți-o fost mamă *bănat*, Luceafărul, 1903, 58; Care fată își lasă satul — Mănce-odorul și *bănatul*, Hodosiu, Népkölt. Balázsl. vid. 64, vö. még Fam. 1885, 251, 263, Tamás, Ug. 9. Szám. a se *băni*ta 'se plăindre, se lamenter' D. Șandru, BL. III, 130 (Felsőlapugy, H.).

³⁷ Măramarosban a köznyelvi *bănu*i helyett a m. *gyanu*, *gyanusit* nyomán képezett *genhuesc* 'suspicionez' járatos, vö. Eu voi fi noră urăta, De mă-ta *genhu*ită (Bírlea II, 108).

³⁸ Az utóbbi jelentéshez ('tunul') érdemes idéznünk a Papahagi közölte népi szöveget: Raŕe *barna* 'ntre hotare — Și s'aud'e-a nouă țară? (146). Hasonló verses találós-mese — azonban nem az ágyúra, hanem a harangra vonatkoztatva — Transznisztriából a következő: Raŕi *buga* (= taur, vö. DAcR. I, 676) la cetati — Ci nu i-s vacii toati (AAF. V, 41).

^{38a} Újabbán Tamás *barna* + rom. *-ciu* származtatásra gondol, vö. *tiszta* > *tistaș*, *nyalka* > *nălcăș*, stb. (Ug. 10, 13). De akkor nem vehető-e vajjon e csoportba *gingaș* is (vö. fentebb, 91. 1.)

³⁹ Legrégibb népnyelvi adatunk Pauletti 1838-i gyűjtésében a Székás mentéről: Mă miram mie ce-mi place — Gura de fată *bărnăce* (Secaș 22). Vö. még *bărna*ce, UJ. (Hátszeg), *bărnăci*, Bírlea II, 62 (s ehhez Papahagi, Maramureş 214), Moldován, Af. 98, Stan 26, *bărnăci* = *bărnăce*, AAF. VI, 196 (U.), stb. Előfordul Moldvában is (*bărnăciu*, Șezătoarea IV, 18). Népies irodalmi nyelvben: Doar *bărnăcea* de furnică, E. Mureșanu, Trib. Ard. 1941, aug. 8.

Af. 89, Caba 95; Nana mea cu *barşon* lat, Fam. 1885, 307, mitsä n'agrä ka *barşonu*, KB., stb.), de már a XIX. sz. elején előfordul, pl. 1803: *barşon* roşu, StD. XII, 145, 1815: Dulmana d'in *bârşon*⁴⁰ verde, Koncz J. Békaegérharc, Ungaria IV, 307, vö. Lex. Bud. 48.

băfthe 'vallum, propugnaculum, *b á f t y a die Vestung, Schantze, das Bollwerk' (49, vö. Lex. Bud. 49). Régi moldvai szövegekben lehet ugyan a lengyel *baszta* átvétele (DAcR. I, 511, Densusianu, HLR. II, 503), itt azonban — éppen úgy, mint a Lex. Mars. *bastye* 'moenia' adata (1534. sz.) vagy a Şincsei hasznáلتa *baştia* (Hr. III, 141), *başte* (II, 184), *băştii* (I, 131) alakok esetében⁴¹ — feltétlenül a m. *băştya* szó átvétele. Vö. még Bobb I, 99, LM. Gl. 62 ('*baste*, pronuntia *basce* cuventu necoñnoscutu d'inoce de Carpati').

bătar (batár) 'qvamvis, qvamqvam *b á t o r, ámbátor, jöllehet, obschon, obgleich' (49, ld. még 2, *Acar* a.) < m. *bátor* (mint határozó- és kötőszó, vö. EtSz. I, 311). 1. Megengedő kötőszóként előfordul már a Szászvárosi Ószövegségben (vö. Densusianu, HLR. II, 255), a Rákóczi-bibliában (id. HEMR. 2738 és DAcR. I, 516), Viski 1697-i zsoldárfordításában (id. Moldován, Af. 101), stb., ld. még Alexics, Nyr. XVI, 350. Újabb népnyelvi példáktól eltekintve⁴² közönséges a XIX. sz. elejének erdélyi irodalmi nyelvében; előfordul Koncz J.-nál (Sze vie *báter* o mnyie, Ung. IV, 306), valamint Aaron Vazulnál (id. BH. II, 520 és Haneş, Limba lit. 104); vö. még 1827: *batâr* de lăcuña acéle muse la câmp şi în căsuţe mici; *batâr* eşti al treilea care ai călătorit pe acastă cale (Popp V. előszava Pralea zsoldáraihoz, BHS. III, 547), stb. — 2. Óhajtó értelmű határozószóként használja Şincainál: *batâr* de nu o ar fi împărtit (Hr. I, 68),⁴³ valamint a modern népnyelvben: *batâr* n-aş ved'e borjasă (Barbul 68). — 3. Ma mindezen előfordulásoknál gyakoribb *măcar* helyett 'legalább' értelemben; a DAcR. idézte példákhoz vö. még: fără să capete *batâr* o muşcătură de pită, Frâncu-Candrea 267, dă-mi zece pengő, dakă n'ai, *batâr* činč (MZ). Ebben az értelemben előfordul Bukovinában is, még pedig az egyébként ritka *batră* alakban (Marian, Leg. 41; Mân. Homorului). — 4. Mint *acar* esetében (99. l.), akadnak *batâr cât* (DAcR., i. h.), *batâr-čin'e* (Densusianu, Haţeg 309, Papahagi, Maramureş 3, 21), *batâr ce* (Bîrlea I, 58)-féle összetett névmások is, amelyek az 1. pontban említett megengedő kötőszói funkció alapján. Gyakoriak efféle alakok az Avasvidéken is; Brăiloiu bocet-gyűjtésében előfordul az egyszerű *batân* mellett (GS. VI, 33) *batâr care* (38), *batân cum* (37), *batân di undi* (39), *batân cât* (28, 36, 39), stb.,

beletuêce 'subduco *m e g b é r l e m. das Kleid futtern' (52, u. o. még *be[r]letuî*, *bele[r]luêda*). A Lex. Bud. idevágó adatai: *beletuescu*, *beletuêla*, *berluêla* (52), *berlisu*, *berluire* (53). E szócsaláddal, a dévavidéki *belecreală* 'ablakkeret' kapcsán Tamás L. foglalkozott (MNY. XXXII, 126—7, vö. ehhez *beletuîală*, Gregorian, Clopotiva GS. VII, 184, Popovici, Rum. Dial. 19). A m. *bé(l)el* igét egyszerjéssel visszatükröző *belui* alakból (vö. Mândrescu, El. ung. 40) *alcătuî*, *bîntătuî*, *văltătuî* mintájára keletkezett *beletui* (vö. LM., Gl. 65), valamint *beletlui* >

⁴⁰ A román szó hangsúlya ingadozó, vö. Treml, Dyn. Wortakzent 47; ld. még *bârşon*, Barbul J. *Sztn.*, MZ., Sz. ~ *barşon*, I. Hurdubepiu, Prépostfalva, NK., *bârşon* (UJ., Hátszeg), *braşon*, Mândrescu i. h., U. az, Lit. pop. 238, *bârşanu*, Pontbr. 67.

⁴¹ Pascu (Ist. lit. rom. în sec. XVIII. III, 45) minden bizonnyal tévesen gondol a moldvai krónikasoktól átvett adatra. Ld. még DR. VI, 254.

⁴² Vö. Mândrescu, El. ung. 39, Barbul 68, Stan 26, Caba 95, GS. VI, 233 stb.

⁴³ A Szilágyságban és Ugozásban efféle esetekben *bar* (< m. *bár* < *bátor*) is hallható, vö. Mândrescu, El. ung. 40, Tamás, Ug. 9.

**beleclui* > *bereclui* (Stan 26). A *bél(1)el* alaknak megfelelő *bél(1)és* átvétele *beles* (Bobb I, 106), *beliş* (Moldován, Af. 89), *bēliš* (Barbul 43). Az elhasonulással keletkezett m. *bérlel* tükröződik viszont *berlui*-ban (Coman, Gl. dial. 11, *KK.*, AP., Naszód) s az ennek megfelelő *bérlés* átvétele *bérleş*, *-iş* (Vaida, Tribuna VII, 338), *berleş* (AP.), *berliš* (Caba 95), stb.⁴⁴

**bere*, *bare* (*bărc*) ért. n. (52), de vö. *bercu* 'fruticetum, sylvula, nemus' (Lex. Bud. 53) < m. *berek* (*berk-et*, stb.), ld. DAcR. I, 497, Cihac II, 481, Pontbr. 72, LM. Gl. 66 („neconnoscutu d'in coce de Carpatii“). Már 1582-ben előfordul a szászvárosi Ószövetségben (*bercurele* lo' tae, Gen. 34., Densusianu, HLR. II, 538). XVIII. sz.-i adat Magyar Simon egyik tankönyvében (id. Gáldi, AECO. VII, 521). Molnar valószínűleg saját nyelvjárásából merítette, mert előfordul Zsinnán (GS. V, 341, VI, 233), *Szeb.* más pontján pedig 'pădurile, din cari își aduc oamenii lemnele de foc pentru trebuința proprie, se numesc *bărc*' (Muntean, Gurariu 32). Északerdélyben *bărc* a. m. 'loc acoperit cu sălcii și arini, mici și deși, pe malul unei ape' (Istrate, Nepos 97; pl. pi lingă Someș ăera *bărc*, i. m. 87). — Szárm.: *bercutiu*, dim., *bercariu* 'sylvulae, vel nemoris custos' (Lex. Bud., i. h.), *Bercan* (Pașca, NP. 177).⁴⁵

bica 'bika' (55), mellette ott a hasonértelmű *tăur*). Míg a havaselvi *bic* (DAcR. I, 554, LM. Gl. 68) a bolgár vagy szerb *bik* 'taureau' átvétele, addig az erdélyi *bică*⁴⁶ feltétlenül a m. *bika*-ból származik. Az Oltvidéken közönséges családnév (adatok 1509 óta, vö. Pașca, NP. 177–8), legrégibb köznévi adat a Bánáti Névtelennél (*Bikē*, 19, vö. Drăganu, IV, 150). Eltekintve egyetlen hunyadmegyei adattól (pare că iej *bică*, Dobra, ALR. II/1, 50, MN. vö. Márton Gy. 10), valószínűleg partiumi (Caba 95, D. Șandru BL. IV, 157, B. Țiucra, Pietre 70, A.) és északerdélyi szó; KB. Magyarnemegyén a következő gyermekversben is megtalálta: *Bika* lelea tauru Sparze draku skaunu (akkor mondják, ha jön a csorda).

**bicăoa* 'pedica' (55, vö. Lex. Bud. 55) < m. *béklyó*. DAcR. nem közli, de — bizonyára a Lex. Bud. nyomán — felvette Pontbr. 74 és LM., szerintük *bicău* 'pedeca, belciugu' „cuventu cadiutu in desuetudine si d'in collo de Carpati, unde pare co a fostu in usu“ (Gl. 68). A népnyelvi gyűjtések távolról sem erősítik meg ezt a véleményt; nemcsak Alexics jegyezte fel ezt a szót a nyugati részekben (Nyr. XVI, 352), de közli Vaida (*bghicău*, *bghicăuă*, Tribuna VII, 338), megvan *M.*-ban (*bdicăuă*, Bîrlea I, 12), *BN.*-ban is közönséges (*bgicăuă*, Istrate, Nepos 87, KB.). Amint ezen adatok bizonyítják, északerdélyi és partiumi szó.

**bicașeu* (*bicășeu*) = *beutza*⁴⁷ (55) < m. *bekasó* 'silex quarzum' (DAcR. I, 555). Legrégibb adatunk Șincai természetrajzi műszótárában akad: *Spathum scintillans: spat sau bicășal scanteitoriu* (id. Borza, DR. V, 561). Az újabb népnyelvi változatok igen tarkák: DAcR. címszóként a *bicaș* alakot közli, pedig

⁴⁴ Suceavában *berliš* 'dosul căciulii (cușmei) din piele de ied sau iepure' (Coman, Gl. dial 11). Erdélyben, az ALR. 170. pontján (Streza-Kercisóra, F.) jelentheti a ló hasán levő ereket is (vö. DR. V, 308).

⁴⁵ Érdekes eset újabb irodalmi használatára a következő Vörösmarty-sor fordítása: Szép vagy oh hon, *bérc*, völgy változnak gazdag öledben ~ Frumoasă ești, o țară, *bere*, vale variază în sinul teu avut (Ung. IV, 20). Nyilvánvalóan a m. *bérc* és a r. *bere* pusztán vizuális összekeverésével van dolgunk, hiszen a *bere* szó sehogyssem talál bele a versbe, s nem képez ellentétet a *vale* említésével sem.

⁴⁶ Kivételesen előfordul Havaselvén is, Ialomîța megyében (DAcR., i. h. H. IV, 176).

⁴⁷ Molnar értelmezése egészen pontos, mivel az erdélyi és bánági *beuță* (< szerb *bioce*, DAcR. I, 550) jelentése 'caillou, silex, quartz', *bicaș*, *bicașeu* pedig ugyancsak 'caillou, silex'.

a *bicașeu*, -șau típus gyakoribb, vö. *bicașau*, Moldován, Af. 89, Viciu, Ung. VI, 259 (bánsági adatok), *bd'icașeu*, Caba 95, *bikașau* d'e apă, KB. (Magyarnemegye, BZ.), stb.⁴⁸

biciulúfe 'aeltimo' (55) < m. *becsül*. E. a. a XVII. sz. 1. feléből (Alexics, Nyr. XVI, 352, további adatok: DAcr. I, 566, Tamás, Fog. 75, Göbl, Szót. 16): Közönséges Klein korában: *bičhulue/sk* (Molnar, Sprachl. 257), *biciului* (1820. Găvănescu, I. Monorai 93); vö. még 1825: *să biciuim* viia și moșia, StD. XII, 296. Ma is ezen alak él Erdély számos pontján, ld. Moldován, Af. 89, Birlea I, 119, *bičului*, UJ., palatalizálva *bd'icului*, KB., *d'icului*, I. Hurdubețiu (Prépostfalva, NK.). A Partiumban *bičuli* (Weigand, Jb. IV, 326, Vaskóh; Fam. 1885, 307, Belényes), illetve palatalizálva *bd'iculi* (Caba 95, MZ., Barbul J.) járatos. — Jelentéstani szempontból érdekes: a *biciului* 'a sechestra avuția cuiva' (Coman, Gl. dial. 11). — Szárm.: *biciulure*, *biciuluit* (55), *nebiciuluit* (379), *nepretiu* (a.).

**bintatuefe* (bintätuese) 'b ü n t e t n i'. Külön címszóként nem szerepel. de a *trag* szó 10. értelmezésénél Molnar ezt írta be: „V. Bintatuefe“ (536).⁴⁹ A XVI. sz. óta közönséges, vö. DAcr. I, 565, Tamás, Fog. 75, Densusianu HLR; II, 538—9. Egy 1702-i adatra (alegere a *bintätuialei*, Pănia prunciei, 57 verso) utal V. Pașca, Trib. Ard., 1943. júl. 7, 2. Népnyelvi példák Nyugat- és Észak-erdélyből, valamint AF.-ből (ld. Tamás, Fog., i. h.).

birau (birău) 'judex' (56, vö. Lex. Bud. 56) < m. *biró* (EtSz. I, 409; u. ott id. egyéb idegen nyelvi átvételek is). Igen régi magyar elem; moldvai szláv oklevelekben már a XV. sz. 1. f.-ben előfordul (1434: Costăchescu II, 675); egyéb adatokra nézve ld. Drăganu, DR. VII, 213. Megvan minden tájnyelvi gyűjtésben, vö. DAcr. I, 566, Cihac, II, 482, Alexics, Nyr. XVI, 353, Măndrescu, El. ung. 43, Stan 27, Al-George 33, Hetco 45, stb. Többese az Avasvidéken *bd'irauă* (AAF. I, 209). — Szárm.: *biraitza* (56), csak az újabb népnyelvből mutatható ki: Fam. 1885, 307 (Belényes); UJ. (Hátszeg); AP. (Naszód), stb.

biriflu 'mercenarius, famulus *boarius' (57) < m. *béres*. Ismert erdélyi tájszó, vö. DAcr. I, 566, Alexics, Nyr. XVI, 354, Weigand, Jb. III, 313, Măndrescu, El. ung. 43, Densusianu, Hatég 60 (ld. BL. III, 115, 134, UJ. is jól ismeri), Stan 27, Caba 95, Barbul 43 (*bd'iriș*, ugyanígy MZ. is), Al-George 33, stb.⁵⁰ Már a Bánsági Névtelennél előfordul 'mercenarius' értelmezéssel; több 1821 előtti adatot idéz Șt. Pașca (DR. VI, 466). Az Oltvidéken személynévként 1722 óta ismeretes (Pașca, NP. 178). — Szárm.: *birifluta* 'mercenarii (uxor)' (i. h.).

birifhág 'mulcta' (57, vö. még 231, *glódba* a.) < m. *birság*. Közismert régi magyar elem, adatok a XVII. sz. óta (DAcr. I, 567), megvan Corbeánál is (393). Az erdélyi népnyelvben gyakori; további utalásokra nézve ld. Göbl, Szót. 16 s ehhez még 1742: *pănă* va *plăti birșagul* obișnuit (Moldovanu, Acte 152), *birșchag* (Molnar, Wb. 129); *birșag* (UJ., DJ.), *bd'irșag* (Barbul 44, AP.; MZ.

⁴⁸ DAcr. idéz példát Suceava vidékéről is. Ugyanide vehető a következő, szintén Suceava környékén gyűjtött népdal: Nu pot trece-un deal și-o vale, Că pe vale-s *bigăjei*, Și pe deal-s cireși, Și pe vale-s *bicăjele*, Și între noi două cățele (Pamfile, Cântece de țară, Buc. 1913. 153—4). DAcr. sem a *bigăjel*, sem a *bicăjea* változatot nem közli. Vö. *ghicăidil*, Viciu, Supl. 8 (Vasláb, Cs.). Ugyancsak hiányzik *bicășut*, Bichigean, Boc. și Desc. 55 (BN.).

⁴⁹ Nyilván ezen alapul a Lex. Bud.-ben *trag* 6. jelentése: „de pro quineva vreo glóbbă; *mulcto*: meghúzni, pénzbe b ü n t e t n i“ (715).

⁵⁰ A r. szó hangsúlya ingadozik (Trembl, Dyn. Wortakzent 47); *biris* alakot közöl Vaida (Tribuna VII, 338) és DJ. (B.), D. Șandru bilhari gyűjtésében e szó hangsúlyát sajnos nem jelölte (BL. IV, 122) s ebből talán az elterjedtebb *biris* változatra szabad következtetnünk.

nem ismeri). — Szárm.: *biršhegaluěc* 'bírságot' (231, *globěc* a.). Ezeregére legrégebb adatunk 1628-ból van: *să poată despărți și birșăglui*, StD. XII, 281 (Nagyszében); Corbea viszont a *birșugui* alakot használja (393, 395). Szótári adatunkhoz közelebb áll *biersăgălui* (1748: StD. X, 50), *birșegălui* (idézi Mándrescu, El. ung. 45), *birșăgului* (Molnar, Wb. 129, vö. 1841: StD. XII, 216; Fogaras). A mai népnyelvben *birșăgui* és *birșăgului* olykor egyazon nyelvjárásban is előfordul (AP.).

biftatuce (bistătuese) 'adfecuro, certum reddo' (57) < m. *biztat* (ejtsd: *biztat*). A Partiumban, valamint SzD., K., TA. és AF. m.-ben járatos szó (vö. Moldován, Ung. IV, 97, Af. 101), UJ. ismeri azonban Hátszegről is. Már 1697-ben előfordul Viski zoltáiraiban (id. Moldován, Af. 30). B.-ban *bistătui* (pl. nu mă *bistătui* atita, DJ.), az Avasvidéken *bd'iztăti* (Caba 95), a Szilágyságban pedig, egyszerejtés révén, *bd'isti* (pl. *bd'ist'ești-e-l* să margă mă *iut'e*, MZ.). Naszód-ról AP. a *bd'istătuijesk* alakot 'asigur, biztosít' jelentéssel ismeri.

bitâng ért. n. (57), vö. *bitangu* 'vagabundus, bitang' (Lex. Bud. 57). Az utóbbi fontos adat, mert benne a m. *bitang* szónak eredeti jelentése tükröződik. Ugyanezen értelmet őriz *bitang* a mócok nyelvében (umblă de *bitang* incoaci și'ncolo, Stan 27) és AF.-ben (*bitang*, *bitângălesc* Moldován, Af. 90); idetartozik még a hátszegi *bitangă* 'vitá fără stăpân' (Densusianu, Hațeg 310) és származékszóként az avasvidéki *bitangău* (Caba 95),⁵¹ valamint az igocsamegyei *bd'itângos* (AAF. VI, 217). Egyébként általában 'törvénytelen gyermek, copil din flori' jelentéssel bír (már 1803-ban: copii *bitanți*, StD. XII, 148, egyéb adatok DÁC.R. I, 569, D. Șandru—F. Brinzeu, GS. V, 325, VI, 233 [Zsinna], Alexics., Nyr. XVI, 355, Barbul 44, MZ., St. Binder, Kind, Knabe, Mädchen in Dacor. Cluj, 1932, 33 s ehhez Șt. Pașca, VII, 396, továbbá Tamás, Ug. 10).

boăghe 'meta, cumulus faeni' (61) < m. *boglya* (vö. DÁC.R. I, 584). E. a. a Bánsági Névtelenlél: *bogye* 'cumulus, acervus' (20), keveslén utóbb előfordul Viski zoltáiraiban (id. Moldován, Af. 101). Használja Őincei is: in *Boghiiuri*, sau in Capițe. Econ. 65 (vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 364). Alexics csak B. és A. m.-ből ismerte (Nyr. XVI, 399, vö. *boad'e*, *bođ'ă*, DJ., *bogie*, Țiuera, Pietre 74, Nagylak), pedig megvan másutt is, pl. *boaghe*, Pașca, Gl. dial. 10 (Naszód vid.), *boghie*, Costin, Gr. băn. I, 62, *boghiiu*, C. Pașca, Ung. VI, 163 (Zajkány, H.). Alakv.: *buglă*, GS. VI, 234 (Zsinna, Szeb.), *boglă*, Densusianu, Hațeg 310. Moldvai és havaselvi adatokat közöl DÁC.R. i. h., vö. még Dumke, Jb. XX, 109, Pamfile, Agricult, 159.⁵²

boăghie 'bubo' (61, vö. még **boghiiu* 63, *boăghie* 72, *buha* a.) < m. *bagoly* (*bagly*-ot). Kérdés, vajon kiejtés szempontjából különbözött-e az előbbi szótól. Már Cantemirnél előfordul (DÁC.R. I, 584); a délmoldvai népnyelvből id. Pamfile, Sărb. 113. Figyelemre méltó alakv.-a *buoge* 'buhá' (St. Stinghe, Jb. VIII, 81, Bolgárszeg, Br.). Erdély egyes részein 'ölyv' jelentéssel bír (vö. *boghiiu* 'uliu', Viciu 90; ld. még: *mi-o dus bođ'u om pui*, MZ.). — Szárm.: *boghigău* 'șorecar, Buteo vulg.' (Vaida, Tribuna VII, 341).

⁵¹ Végződése talán az ugyancsak Caba közölte *vandralău* (< *vándorló*), valamint a szilágysági *ciovorgău* (< *csavargó*), *techergău* (< *tekerő*) mintájára. Az utóbbiakról Coman, Gl. dial. 20.

⁵² Az ALR. I, 9 térképe szerint egy besszarábiai ponton (665) *smoc de păr* a. m. *uo buăgăie*, *șumuiag*. Nyilván a Kárpátokon innenről származó kivándorlók vitték ily messzire mindkét magyar szót: *șumuiag* < m. *csomó* + r.-ag, *buăgăie* pedig nyilván *boaghe*, vö. a magyarban is "bogyas haj; olyan a feje, mint a szénaboglya", stb. (Molnár Gy. ezt az adatot nem közli).

bocáo 'bocalium, bokály, Botelie miț engem Halz' (62, vö. *bocalu*, Lex. Bud. 59). A *bocal* szónak ezen változatát csupán két adatból ismerem: Magyar-nemeyén *bokáo* (többese *bokái*) 'hosszúnyakú kancsó' (KB.), Hátszeg környékén *bokáo* egy (állítólag fából való) edény neve (UJ.). Mint a *KK.*-i *bocáiu* (DAcR. I, 592), úgy valószínűleg ezen változat is a m. *bokály* átvétele (vö. EtSz. I, 456).

***boconciu** ért. n. (62) < m. *bakancs*, szárm.: **boconcioflu* (u. o.) < m. *bakancsos*. Az alapszó elég régi a románban: adatok Moldvából a XVII. sz. elejétől (DAcR. I, 594), vö. még Cihac II, 483, Alexics, Nyr. XVI, 399—400, Stan 28, Caba 95, Vaida, Tribuna VII, 341, *bokanč*, *bokonč* DJ., MZ., stb. Néhol visszakövetkeztetett *bocancă* alakot találunk (Cihac, i. h.). — A *boconciș* alak legrégebben Koncz J.-nél van meg: Militári *Bakantsosi* (Ung. IV, 324). Újabb népnyelvi adatok: *bocončoș*, Barbul 44, Hetco 44, *bokončuș*, DJ.

bogajie 'onus . . . b a g a z s i a' (63, vö. Lex. Bud. 60). Noha DAcR. I, 596 csak a n. *Bagage* szóra utalt, inkább a m. *bagázsia* (EtSz. I, 223) átvétele, vö. *bogajie*, Șincai, Hr. III, 177, *bagasie*, Bobb I, 91, *bogație*, Alexics, Nyr. XVI, 399, *bogajě*, Slan 27, *bogație*, *bogaž^u*, DJ. LM. szerint a Kárpátokon túl ismeretlen (Gl. 80, vö. *bagajiu* < fr. *bagage*, Pontbr. 61).

***bogorie**, ért. n. (63), vö. *bogórie* 'bagaría, vagy bagaria bőr' (Lex. Bud. 60; a n. szóról EtSz. I, 222—3). Valószínűleg szótárunkban van az e. a., vö. még Alexics, Nyr. XVI, 399, Moldován, Af. 90, Stan 27, Viciu 20, stb.

boland (*bolind*) = nebun (63) < m. *bolond* (Alexics, Nyr. XVI, 400, stb.). E. a. a Lex. Mars-ban (*bolond* ~ *bolund*, Tagliavini 103), de előfordul másutt is a XVIII. sz.-ban: aŭ venit *bolánzii* asupra noastră (StD. XVIII, 241, id. DAcR. I, 605). A mai népnyelvi változatok több típus között oszlanak meg; a Klein feljegyzésében meglévő *î* vokalizmust mutatja *buolindu* (ALR. I, 119, *Szeb.*), *bolind* (ALR. I, 134/85, *H.*), spítála *bolindă* (ALR. II, 114/47), Bánság északi része, valamint casa *bolinzilor*⁵³ (id. h., 58. p. A.) északabbra viszont többnyire a *bolund*-típust (ALR. I, 134—103, 138, 98, 285, stb., továbbá Magyar S., AECO. VII, 521, Vaida, Tribuna VII, 341, Birlea I, 41, E. Petrovici, AAF, V, 136 MZ., stb.), *B.*-ban pedig a legmagyarosabb *bolond*, *bolonz* alakot találjuk (ALR. II, 114/325), vö. Weigand, Jb. VI, 51.⁵⁴ — Szárm.: *bolanzéjc* '*bolondozom, meg bolondulok' (63), vö. *bolaen/efsk*, Molnar, Sprac I, 258, valamint DAcR. I, 605. Északabbra ez esetben is *bolunzi* járatos, vö. Mândrescu, El. ung. 46—7, Birlea II, 43, ALR. I, 142/98, 138, 249, stb. *Bolondzi* változat akad a mócoknál (AAF, V, 141), *Sz.*-ban pedig *bolondzi* (MZ.). — *bolanzé/hte* 'bolondul' (63), vö. *bolonseste* 'dementer', *bolondseste* 'indocte' (Lex. Mars. 426, 1086); később csak Tichindeal-nál fordul elő (DAcR., i. h.). — *bolanzie* 'bolondozás' (63), *B.*-ban *bolunzie* (DJ., vö. *bolundie*, Bobb I, 125), még északabbra pedig *bolonciag* (AAF VI, 193, *U.* < m. *bolondság*, s ehhez Tamás, Ug. 12)⁵⁵ Legrégibb hasonló adatunk *bolunsia* 'dementia' (Lex. Mars. 425).

⁵³ Vö. m. *bolondok háza* 'elmeógyógyintézet', valamint alább 55. j.

⁵⁴ Mindezekre, valamint egyéb kisebb típusokra nézve (pl. *bolind*) vö. Márton Gy. 10—11.

⁵⁵ Valószínűleg *bolonciag* alakv.-a *bonciag* 'cucutá' (E. Petrovici, AAF, V, 125. Aranyosfő, *TA*). — Itt jegyezzük meg azt is, hogy az egyes alakv.-ok eloszlása persze nem egészen egyöntetű, azaz a különböző származékokban más-más vokalizmus jelentkezhet. MZ. nyelvjárásában *bolondzi*, *bolonzán'ie* mellett *kasa bolinzilor* alakot találunk, E. Petrovici *bolund* mellett *bolondzitu* alakot jegyezt fel (AAF, V, 136, 141), stb.

bolta 'officina, fornix, *bolt, bót, Gewölb' (64, vö. Lex. Bud. 61—2)^{55a} < m. *bolt* (< ol. *volta*, EtSz. I, 463, SzófSz. 23—4). E. a. *boltă*, Corbea (id. Göbl, Szót. 17), s a XIX. sz.-ban közönséges a Kárpátokon túl is (DAcR. I, 611). Ma inkább erdélyi tájszó, alakv.: *boltă*, 1804: StD. XII, 152, GS. VII, 177 (Klopotiva); *boldă*, GS. V, 325 (Zsinna), *bold*, Vaida, Tribuna VII, 341, Al-George 33, Măndrescu, Lit. pop. 19, Moldován, Ung. IV, 97, stb. B.-ban *bold* és *bolt* egyaránt él, bár D. Şandru csak *bold*^u alakot közöl (BL. IV, 122). Előfordul az erdélyi irodalmi nyelvben is, pl. *boltă*, Breazu, Pov. 180 (I. Berescu, F.). — Szárm.: *boltă*/hu 'tabernarius' (64), vö. m. *boltoş*. Alakv. *boldoş*, Moldován, i. h., *boldaş*, Vaida, i. h., D. Şandru, Bd. IV, 122, MZ., DJ. (adatok a *boltă*si^u származékra 1804 óta, ld. DAcR. I, 612).

bórzolhu 'impexus, hispidus' (65, vö. Lex. Bud. 63) < m. *borzos*, *borzas*. A népnyelvi, általában használt *borz* 'ébouriffé' szónak (DAcR. I, 623) kifejezetten erdélyi változata. Alexics szerint „Arad megyében, Biharban s itt-ott Erdélyben használatos“ (Nyr. XVI, 401). Şt. Paşca szerint „*borzoşă* (ló sörényéről) rászpándit în nordvestul și centrul Transilvaniei, e sinonimul lui *zbărliu*“ (DR. V, 292). Az ALR. *sbărliu* térképe alapján (I, 66) pontosabb eredményre jutunk. Ebből kiténik, hogy *bórzos* a Partiumban és Erdély északi felében járatos (elterjedésének legdélibb pontjai 136—140, tehát kb. a Maros vonala, vö. még Márton Gy. 11). Még északabbra, M.-ban az ugyanezen tőhöz tartozó *burzuluit*-típust találjuk.⁵⁶ A hangsúly ingadozik (vö. Treml, Dyn. Wortakzent 47), azonban *borzoş* alakot az ALR. csak a 359. pontról közöl. Egyéb említések: Pontbr. 83, LM., Gl. 86, Vaida, Tribuna VII, 341 (vö. még MZ.), Cabá 95, Stan 28, DJ., KB. stb.

bofhea 'hordócska, átalag' (65, vö. Lex. Bud. 63) < m. *bocska* (DAcR. I, 623, EtSz. I, 429). B.-i népnyelvi szó, vö. Moldován, Ung. IV, 98.

bóta 'bot' (66), Tagliavini a Lex. Mars. *bota* 'fustis' adatát a szerb *bota* szóból származtatta, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy az utóbbi a szerbben nagyon ritka (141). Így inkább DAcR. I, 628 nézetét kell követnünk, amely szerint a m. *bot* átvételével van dolgunk. Egyéb adatok: *botă*, Birlea I, 35, Hetco 44, Caba 95, Al-George 33, AAF. VI, 215 (U.), *boată*, Densusianu, Haţeg 259, 260, 310, E. Petrovici, AAF. III, 147 (K.Sz.), Gregorian, GS. VII, 183 (Klopotiva), stb. Számos északerdélyi adatot közöl Tamás, Ug. 12.

***brofhtján**, 'liléc' (69), vö. *brosténu* v. *boroslan* (Lex. Bud. 67), *boroslan* 'Syringa vulg.' (u. o. 623, *scrinte* a.) < m. *borostyán* 1. 'Hedera helix' (közmagyar jelentés), 2. 'Syringa vulg.' (csak Erdélyben járatos, vö. EtSz. I, 488, MTSz. I, 168). Érdekes, hogy Molnar éppen a *Syringa* vulg.-ra (= liliac) vonatkoztatta a *broştian* elnevezést; Cihac mindkét növényre érti, sőt harmadikul még a *Daphne mezereum*-ra is (II, 484, vö. Alexics, Nyr. XVI, 401), viszont a DAcR. csak 'Hedera helix' értelmezéssel közli (I, 621, ld. ehhez AAF. VI, 294, U., *broşt'an* a. m. *iederă* AP., KB.). Ha azonban a növénytan terminológia legfőbb forrására, Benkő szógyűjteményére gondolunk, figyelemre méltónak látjuk, hogy nála *boroslan* (< m. *boroszlán*, EtSz. I, 489—90) kifejezetten 'Syringa vulg.' (Coteanu, 9. sz.)⁵⁷ Ezen adat jelentőségét az a tény sem csökkentheti, hogy Cihac szerint *borošlean* 'Hedera helix' (i. h.), mivel Benkő *boroslan* adatának közvetlen folytatását kell látnunk a hátszegi *brusuian* 'Syringa vulg.' alakban

^{55a} Vö. még *păsatu de boltă* 'köles kása' (L. x. Bud. 486).

⁵⁶ Birlea-nál is: Toader cel *burzuluit* (II, 217. vö. Barbul 63).

⁵⁷ Benkő adata m. nyelvtörténeti szempontból is fontos: az EtSz. e. a. *boroszlán* szavunkra csak 1807-ből van, Benkő feljegyzése viszont 1783-ból származik.

(UJ.). Az is fontos körülmény, hogy Moldován *SzD.*-ban a *borostean* alakv.-ot 1. 'borostyánkő', 2. 'orgona' jelentéssel jegyezte fel (Ung. IV, 98), meg sem említve a 'Hedera helix' jelentést. Egészen természetes tehát, hogy Molnar *brostian* adata a kifejezetten erdélyi 'orgona, Syringa vulg.' jelentéssel bír, amit a Lex. Bud.-ból idézett második adat is bizonyít.

búda 'latrina' (71, vö. Lex. Bud. 71) < m. *buda*. DAcR. I, 672 csak a Lex. Bud. nyomán közli, pedig közönséges m. jövevényszó az erdélyi r. nyelvben. Predeticinél *Abtritt* a. m. 'essitőre, umblatore, cacastore, *buda'* (I, 50), Molnarnál *budă* 'das heimliche Gemach' (Sprachl. 87). Moldován szerint egész Erdélyben általános (Ung. IV. 98); egyéb adatok: Conea, Clopotiva I, 292, UJ., Țiucra, Pietre 55 (Nagylak); KB., DJ., MZ., stb. A Kárpátokon túl ismeretlen (LM. Gl. 97).

buduluufe 'in' mundum abeo, vagor, *erro, budosom, bujdosom' (71, vö. *buduluescu* I. 'solicite scrutor, perscrutor: keresgélni, kaparászni...'. 2. 'erro, vagor, ci cumeo, peregrinor: bujdosni, bulyonani'. Lex. Bud. 72). Amint a DAcR. I, 674 értelmezéseiből is nyilvánvaló (I. 1. 'errer', 2. 'chasser'; II. 'fouiller') természetesen a szótárunkban szereplő értelmezést kell elsődlegesnek vennünk: nyilván a m. *bódul* (~ *búdul*) ige régi konkrét 'errare' jelentésével került át a r.-ba.⁵⁸ A 'bujdosás' fogalma nyugtalan keresést is jelenthet, amint azt a Lex. Bud. 2. értelmezése, továbbá a bánsági *a budului* 'a scotoci' ige bizonyítja: *am budului* tot și n'amputut să aflu (Costin, Gr. bán.¹ 65). Ugyancsak a 'bújdos' alapjelentésből fejlődött a szilágysági *a budului* 'a alunga, a face cineva să ia lumca pe cap' (Vaida, Tribuna VII, 341, vö. Pașca, Gl. dial. 12, Mândrescu, El. ung. 49–50). Mindezen jelentésárnyalatokat mintegy összefoglalja Pontbr. 89 adata: *budului* I. 'scruter, examiner, axec soim, sonder', 2. 'éplucher' (?), 3. 'chasser, mettre dehors, expulser'. — Ugyanezen szócsaládba tartozik még *bodârlău* 'bujdosó' (Drăganu, DR. V, 895), valamint *a budurli* 'a se căra, a se depărta' (Pașca, i. h. Beszterce).

**budushlau* (budušlău) = shtrengáriu (488, vö. Lex. Bud. 72) < m. *bujdosó*. Eredetibb alakja *budușău* (Corbea 510, vö. Göbl, Szót. 17), azonban már 1582-ben megtaláljuk a *budușlău* alakot is (Palia, Roques kiad. 25; egyéb régi adatokat — Moldvából is — id. DAcR. I, 674). Később erősen pejorativ árnyalatot nyert; *M.*-ban *budușlancă* 'femeie fugită dela bărbat' (Papahagi, Maramureș 215, vö. Drăganu, DR. IV, 1089).

**bulciu* = taerg (521) < m. *búcsú*, alakv. *búlcú* (EtSz. I, 428). Mint a m. szónak, úgy a r. nyelvjárási *bulciu*-nak is legáltalánosabb jelentése 'fête anniversaire ecclésiastique, grande fête d'une église, kermesse', azonban előfordul 'foire tenue le jour d'une fête' jelentéssel is (DAcR. I, 454). Szótárunkban általában 'vásár' (vö. Mândrescu, El. ung. 53).

bushluufe 'moerore, triftitia, moleſtia afficio' (74) < m. *búsul*. E. a. a XVII. sz. 2. felében: *bushluiesk* 'conturbo', *bushluieskumě* 'conturbor' (An. Ban, 22), később használja Viski *bușuluiesc* alakban (Moldován, Af. 101), vö. még *bushlu-*

⁵⁸ E jelentés a NySz. és EtSz. értelmezéseiből nem világlik ki elég élesen, s ezért érdemes egy-két példára utalni: Föld népe fut, a fő népec *búdultac* (Göresöni A., NySz. I, 258) | Életem istentől el távozott s *bódult* bolygó rühes juhkindt ki pusztára szorult (Rimay J., i. h.). Mivel a *bódul* ige *bód*-töve minden valószínűség szerint *bolyong* családjába tartozik (EtSz. I. 432, SzófSz. 22), az általunk kiemelt régi konkrét jelentést a m. ige etymonja is támogatja. Egyébként már Alexics a. m. **bujdol* ~ *búdol* alakból indult ki (Nyr. XVI, 402); a DAcR. m. etymonja (*elbódul*) valószínűleg azzal magyarázandó, hogy a fentebb Rimayból id. példánk a NySz.-ban *elbódul* alatt található.

Juc/sk, Molnar, Sprachl. 258, Wb. 21., továbbá Alexics, Nyr. XVI, 403, DAcR. I. 709, stb. — Szárm.: *bushuluire*, *bushuluit* (i. h.),⁵⁹ a régi nyelvben gyakoribb *buş(u)luiălă*, pl. *bushluiălă*, An. Ban. 22, *bushluală*, Viskiből id. Moldován, Ung. 98, 1725: *buşluală*, StD. XII, 29 (Brassó); *buşul'gală*, *buşulie*, valamint maga az *a buşuli* ige ma is él B.-ban (DJ.).

**caladau* (*caladău* v. *calădău*, esetleg *călădău*) = *groff* 'börtön, kaloda' (238, *gros-nak* e jelentéséről DAcR. II, 318) < m. *kaloda* 'nmmella, vinculum, cippus, pedica, infamis cippus' (PPB. 1801). Mai adatként idézhető az avasvidéki és ugocsamegyei *calodă*, vö. Tamás, Ug. 12. Molnar adatával kapcsolatban lehetőséges, hogy *a-zó* erdélyies *kalada* alakv. került át a r.-ba, vö. **gabanişlu*, 130—1.

calit(z)ca 'cavea' (83) < m. *kalicka* (*kalitka* 'cavea' nyj.-i alakv.-a, vö. MTSz. I, 1024). *Kalitka* átvételei: *këlitkë*, An. Ban. 65, *căletcă*, Ţichindeal, Fab. 293, GN. 119 (Zsoszány, H.); *călietcă*, ALR. II, 137; *calitca*, Bobb I, 152, *calitcă*, Barbul 44, *kalitkă*, UJ., stb. *Kalicka* átvételéről tanuskodik: *kalitka*, Molnar, Sprachl. 373, *călitcă*, Şincai, Econ. 185, 187 (MNY. XXXIX, 364), *kălickă*, Alexics, Nyr. XVI, 497, *călitcă*, Caba 95, *călişcă*, Densuşianu, Haţeg 60, *călişcă*, Paşca, Gl. dial. 13 ('inchişoare, temniţă' értelemben is, vö. Alexics, i. h.). Két más északerdélyi adatot idéz Márton Gy. 22. MZ. ismeri a Sz.-i *gălitkă* alakv.-ot is, a r.-ban keletkezett zöngésüléssel. Vö. még DAcR. I, 49, Göbl, Szót. 35.

canceu 'urceulus' [!], *cantarus* (86) < m. *kancsó*. A Lex. Mars. *kancsol* adatától eltekintve, e. a. erre a népnyelvi szóra, amelyet DAcR. I, 74 és Tagliavini, Lex. Mars. III csupán újabb gyűjtésekből idéz. Vö. még Hetco 45, Moldován Af. 90, E. Petrovici, AAF. V, 170 (Aranyosfő, T.A.), DJ. (B.), MZ. (Sz.), *cănceu*, Hodosiu, Népkölt. Balázsfn. vid. 82, *kans'gă*, Weigand, Jb. VI, 77. — Az erdélyi r. irodalmi nyelvben szintén *cănceu* (Breazu, Pov. 94).

capaluesc (căpăluesc) 'fodio' (87) < m. *kapál*. Legrégibb adatunk Şincainal: *se sapă* (*căpăluesc*) *legumile*, Econ. de câmp 119, vö. *căpăluit*, u. o. 41. A Lex. Bud. nem közli, de megvan Bobbnál: *copelui* (II, 563). Vö. még *căpăluit*, Stan 29, Conea, Clopotiva II, 302, KB., *căplui*, AAF. VI, 294 (U.), *căpăli*, DAcR. I/2, 95, Moldován, Af. 90, S. Pop, AP., *copoli*, DJ. (B.)

capau (căpău) 'canis venaticus' (87) < m. *kopó*, *copoiu* erdélyies alakváltozata, vö. DAcR. I/2, 101, Tiktin 412. Alakv.: *copou* (135, *cotaieu* a.). E *copou* változatot közli Barcianu, *kopău* formában Alexics, Nyr. XVI, 544; *căpău*-hoz ld. *képău*, Molnar, Sprachl. 54, Stan 29, UJ. (Hátszeg), *capău* alakot közöl Barbul 44, Papahagi, Maramureş 216, Birlea II, 213, 296, D. Şandru—F. Brinzeu, GS. VI, 234 (Zsinna). Nyilván visszaható hasonulással van dolgunk (*copou* > *copău* > *căpău*, vö. Ht. 30.).

capăt (*căput*?) 'vestis est gallica, et germanica . . . *k a p u t, hofzu, vagy Németh köntös' (89, vö. 451, *roc* a.). Adatok a XVIII. sz. vége óta (1791: blánitű *căputului*, Iorga, Acte rom. şi câteva grec. nyomán id. Tamás, Ksz. 37, más adatok DAcR. I, 116). Szótárunk értelmezéséhez legközelebb áll Koncz J. szövege: *Ave in grumáz un kaput* — Frantzozezt [!] si szárika (Ung. IV. 308), vö. még Molnar Wb. 110, Bobb I, 163. Újabb népnyelvi adatokat közül Göbl, Szót. 36, vö. még *căput* 'laibăr' (Densuşianu, Haţeg 312), *căput* 'veston de lână, ţesut, flanelă' (AAF. III, 147, Bănság), *caput* 'haină de luat în spate' (Conea, Clopotiva II, 519, vö. Gregorian, GS. VII, 149, 184), *căput* 'jachetă scurtă' (MZ. Sz., DJ. B.), stb.

⁵⁹ Az utóbbi szárm.-hoz vö. 1803: el a rāspuns cam *buşuluit*, StD. XII, 195 (Kőhalom). A modern népnyelvben *buşulit* (Weigand, Jb. IV, 326).

**cărălăbo* (vagy *cărălăbe*?) 'karalábé' (90), alakv. *[*calar*]áb (81), vö. *călărăbă* (Lex. Bud. 86) ~ *cărălăbă* (u. o. 98) < m. *karalábé* ~ *kalarábé*. Adatok a XVIII. sz. végétől, vö. DAcR. I/2, 32, LM. Gl. 113, 117, valamint *cărălăbele*, Şineai, Econ. 156, *călărăbă*, Molnar, Wb. 78, *cararabă*, Papahagi, Maramureş 216 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 1081). Szórványosan felbukkan a Kárpáton túl a köznyelvi *gulie* helyett, vö. *chelerabă*, S. Puşcariu, DR. IV, 718 (Mehe-dinţi), moldvai adatok DAcR. i. h. B.-ban ma *caralabă* (DJ.), Sz.-ban *cărălăbă* járatos (MZ.). Az erdélyi r. irodalmi nyelvben szintén *cărălăbă* (Breazu, Pov. 310).

**carazuŃe* (*cărăzuesc*) = *imparez* (91) < m. *karözni* (nom *körözni*, ahogy DAcR. I/2, 131 véli, vö. Drăganu, DR. V, 338). DAcR. csak Kuzsírbból idézi 'a aşeza parii dela vie în rând' értelmezéssel. Barbul J. közlése szerint *Sztm.*-ban, Remetemező környékén *korázlui*, *korázli* alakban járatos.

**cariga* (*cărigă*) 'rotula' (91) < m. *karika*; már a Bánáti Névtelemnél *Kërikë* 'rotula' (66). Újabb népnyelvi adatokra nézve ld. *cărică*, DAcR. I/2, 143, Gregorian, GS. VII, 149, 155 (Klopotiva).

**căffaluŃe* (*casăluŃesc*) 'abrogo, abolio, caffo' (93) < m. *kasszál* < késői lat. *casso* (vö. fr. *casser*). Más forrásból nem ismerem. A Lex Bud.-ban *scadu* pre *cineva din vreo slujbă* német értelmezése 'cassiren, absetzen' (614).

**cătritz* (*cătrit*) 'ornitotrophium' (95) < m. *ketrec*. Gyakrabban *cătreŃ* (DAcR. I/2, 217–8; e. a. 1806-ból, vö. Şineai, Econ. 106 s ehhez Gáldi MNy. XXXIX. 365). Alakv. *chetreŃ* (Moldován, Af. 90, DJ., B.), *coteŃ* (GS. II, 51, Molnár Gy. 23, A.; az o-e vokalizmus *coteŃ* nyomán).

**cheŃhăi* 'k e Ń e l y, weißgefleckt' (104) < m. *kesely* 'varii coloris' (PPB. 1801). Ezt az állati színnevet DAcR. I, 338 a *cheş* (< m. *kese*) melléknév *cheşeu* változataként csak a mőc vidékről *cheşăiu* alakban pedig csak Szeben környékéről idézi (ld. még *keşei*, *keşăie*, GS. VI, 239, Zsinna). Régi adatok eupán a *cheş* alakra vannak (1680: *Thiasi*, 1688: *Tyass*, 1722: *Kesche*, stb. Paşca, NP. 209). Alexicsnél (Nytr. XVI, 499) szintén csak *kes*, *Ńes* 'kese lő' szerepel, vö. még *Cheşă* 'ökörnév' (Stan 30). B.-ben *kăşăi* járatos (DJ.); KB. szerint Magyarernemegyén *k'ăşăi* 'pork kare ij alb la mn'izlok.⁶⁰

chilin 'distincte . . . separatim' (105) < m. *külön*. A Lex. Bud.-ben melléknév is, 'distinctus, varius, diversus, separatus' értelemmel.⁶¹ Mint önálló adverbium, régies (vö. DAcR. I/2, 355, továbbá *kilin* 'seorsim' An. Ban. 68, *chilin* 'seorsim', Corbea 612, *chilin-chilin* 'si(n)gillatim', u. o. 620), de még a népnyelvben itt-ott előfordul, pl. *tătă fata-ş pune chilin în pahar*, AAF. I, 207 (Avasvidék), ld. még Drăganu, DR. VI, 248. — Közönségesebb helyette *de chilin* (164, vö. Lex. Bud. 168); már így Şineainál: *Oilor celor de a făta trebue făcut Coşeriu (Ocol) de chilin*, Econ. 88, vö. még 1817: *casa de chilin*, StD. XII, 205. 1822: preposiŃe despărŃite *dechilin* pot sta, Diaconovici-Loga, Gramm. 151. Népnyelvi példák: Stan 30, Al-George 33, Hecro 50, Moldován, Af. 90, Costin. Gr. bän. 99, Haneş, Ń. Olt. 115, stb. — Szárm.: *chilinesc* 'diftinguo, separo, *megvალაფტომ, absondern, unterscheiden' (104), vö. Lex. Bud. 115 (*clinesc* is, „a Lat. *disclino*"), DAcR. I/2, 355, Moldován, Ungaria IV, 153, *chilinghesc*, má. Vaida, Tribuna VII, 362, Măndrescu, El. ung. 59; *chilinit* 'distinctus, separatus'

⁶⁰ Aligha tartozik ide, Drăganu véleménye ellenére, *cheşeli* 'cavitataea dintre cei doi pinteni' (St. Paşca, DR. V, 303). Kétes adat: *cheşei* [!], Ńiucra, Pietre 69 (Nagylak).

⁶¹ Melléknévi használatához, mely szótárunkban nincs meg, vö. 1799: *chiline* NaŃii *chiline* au cuvinte, Iorgovici, Obs. 21, 1822: *cu chilină veneraŃie o închin strălucitului nume al Măriei Tale*, Diaconovici-Loga, BHS. III, 399.

(105). már a Lex. Bud. sem közli: *deſchilincſe* (offibefe) diſtingvo, ſeparo, ſegrego v. deoſſebefe (171). *deſchilinire* 'diſtinctio', *deſchilinit* 'diſtinctus' (i. h.), vö. DAeR. i. h., Tiktin 526, Al. Nyr. XVI, 500, Mändreſcu, El. ung. 58—59, Predetici I. 46, Diaconovici-Loga, Ort. 15—16, Gramm. 21—22, Molnar, Wb. 2, *deſchinire*, id. Gäväneſeu, Ioan Monorai S., *deſklünire*, Weigand, Jb. III, 314 (Bánság), *deſchilind'i*, Stan 49, *deſ'ilind'i*, MZ. (Sz.), stb. Az erdélyi írott nyelvben ſoká megmaradt, még 1875-ben is használja Caba P. a *deſclinit* melléknevet: frumſetia *deſclinita* (Fam. 1875, 557), vö. m. 'különös ſzépſég'.⁶²

**chimintueála* (aspreála) 'amylum, k e m é n y í t ő', **chimintuſe*, ért. n. (106) < m. *keményit*. Valóſszínűleg bánsági és délerdélyi szó: DJ. közléſe ſzerint Nagyváradon egy buziási ſzületéſű, 69 éves moſonő nemrég használta a főnevet *chimintuialá* változatban (vö. *chilin* > *cilin*, Ţiuera, Pietre 55, Nagylak: *chindeu* > *cingcu*, Costin, Gr. hán. 81).^{62a} A hátszegi ſzületéſű UJ. határozottan emlékezik a ſzülőföldjén hallott *tsimintuialá*, *tsimintuieſt'e* alakokra. Erdély más vidékein inkább *asprealá* járatos (DAeR. I, 318, Lex. Bud. 36, MZ.); ezen utóbbi szó a m. *keményítő* (vagy a n. *Stärke*) tükörſzavának látszik, de lehet, hogy az egyezéſ puſztán a szemlélet azonosságán alapul.

chimuluſe 'parfimonia exerceo, parce utor aliqua re, k í m é l e m' (106, vö. 386, *paſtrez* a.) < m. *kimél* (tehát nem *kéme*, *kéme*, DAeR. I/2, 332 vagy *kimül*, Tiktin 340). Szótárunk bizonyſágot ſzolgáltat azon a *chimului* ige létezésére, amelyet Tamás a *cu nechimuluita* kifejezésből csak viſzakövetkeztetett (MNy. XXVIII, 248).⁶³ — Alakv.: *k'imelui*, KB. (Nagyfalu, Sz.). — Szárm.: *chimuluſre* 'parfimonia', *chimuluitóriu* 'pareus, pareipronus' (106, vö. 386, *paſtrare*, *paſtrat* a.).

**chinez* = birau, jude (109) < m. *kenéz*. A Lex. Mars. *kiness* 'iudex' (1240) adatával együtt érdekes példát nyújt e régi elem megmaradására, 'falusi bíró' jelentésben (DAeR. I/2, 362, Tagliavini, Lex. Mars. 112). Az erdélyi r. irodalmi nyelvben is előfordul (vö. Breazu, Pov. 329, I. Popovici-Bănăţeanu nyomán).

chindeu 'mantile' (106, vö. 488, shtergáriu a.) < m. *kendő*. DAeR. I/2, 361 e. a.-a eſupán 1752-ből, pedig megvan már a Lex. Mars.-ban (vö. Tagliavini, u. o. 111). Egyéb népnyelvi adatokat közöl Tamás, Ksz. 38, továbbá *kindeu*, GS. VI, 239 (Zsinna), *ts'indz'eu*, Conea, Clopotiva II, 520, *t'ind'eu*, UJ. (Hátszeg), *k'ind'oü*, Weigand, Jb. VIII, 315 (Vledény, F.), *chindea*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 64, *tindeu*, Moldován, Af. 98, *t'indee* 'stergare', E. Petrovici, AAF. V, 131 (móc vidék), *t'indäu*, DJ. (B.), stb. Az ALR. két közép-erdélyi *t'ind'eu* adatára utal Márton Gy. 22.⁶⁴

chifchineu 'strophium, k e f k e n ő' (108, vö. még 53, *baſma* a., 338, *mahrana* a., 370, *naſrama* a.) < m. *keszkenő*. Legrégibb alakv.-a *cheschen*, Baritju, Cat. calv. 22, 125. Újabb adatok a XVIII. sz. közepe óta, vö. DAeR. I/2, 382, Alexics, Nyr. XVI, 499, Tamás, Ksz. 38. Egyéb adalékok még: *t'ist'ineu*, UJ. (Hátszeg), *tis'eineu*, Popovici, Rum. Dial. 165 (Erdőhát, H.), *cáscán'eu*,

⁶² A DAeR. nem közli a *deſchilina* változatot, amely bánságinak látszik, vö. *deſchilinčã* ſi iarba cã ce pre dânſele (livezile) creſte, Obradovici, Econ. 75, *deſchilinare* între omeniſi cei proſti ſi între cei înveţaţi, Iorgovici, Obs. 75.

^{62a} Valóſszínűleg téves viſzakövetkeztetéſſel keletkezett: *cheluiſt* (F.) < *cheuiſt* < m. *esal*, Viciu, Supl. 4.

⁶³ A *cu nechimuluita* kifejezéshez vö. még *nechimuluit* 'ingrozitor, tare, mult de tot, amarnic', pl. ſi striga amarnic, *nechimuluit* striga (Furtună, Vremuri înţ. 92, Dorohoi).

⁶⁴ U.-ban megvan a szó öſszetett alakja is: *jebchendeauã*, AAF. VI. 46 (< m. *zschkendö*; a végzödéſhez vö. *k'indeauã*, BL. II, 211, móc vidék).

Conca, Clopotiva I, 273, II, 530, *chëshën'ëu*, Barbul 45, *koskgn'euq*, Weigand, Jb. VI, 77 (Szamosvidék), *cheschen'iaua*, Vaida, Tribuna VII, 362, *cheschenäu*, AAF. I, 191 (Avasvidék), *chescheneu*, Birlea II, 270, *chischin'eu*, AAF. VI, 46 (U.) s ehhez Tamás, Ug. 13, stb. — Szárm.: *kiskinu'ă*, Brăiloiu, GS, 64 (Avasvidék). — E nagy elterjedés láttára joggal emlékezhetünk vissza a XIX. századi eleji nyelvtisztító törekvések hiábavalóságára. Budai (-Deleanu) János még így írt 1818-ban, román-német szótára előszavában: „Nu să supere nice Dumnealor Ardelenii și Ungūrenii, cănd în zadar vor căuta *chischineul*, *necrăvălăul*, *hinteul*, *copirișăul* cu oghiale, *epulatiurile*, *tistiile* și mai multe de aceste” (id. I. Săn—Giorgiu, RFR. 1944. febr. 407).

**chiffug* 'szerszám' (108, vö. 247, *horăta* a., 480. *serjámuri* a.) < m. *készég*, a. m. *szerszám* (MTSz. I, 1117, DR. III, 742). Csak újabb népnyelvi adatokból ismeretes, vö. DAcR. I/2, 383, Fráncu-Candrea-nál *tisig*, *-uri* 'unelte' (43, 106, vö. Tamás, MNy. XXVII, 188); *chisiquri* alakban Tordáról idézi Coman, Gl. dial. 19, s ugyancsak ő idéz egy *tisig* változatot 'un par de fier, ascuțit la vârŃ' értelemben. Az aranyosfői mőcoknál szintén *t'isiguri* alakot találunk (E. Petrovici, AAF. V, 128, 175).

chitileán 'obligatus, *köteles' (109) < m. *kénytelen*. Régi erdélyi tájszó, a DAcR. I/2, 389 egyetlen példája 1749-ből származik: *sânt chitilian* a da inŃstantia mē și mai departe, StD. XII, 52 (Gyulafehérvár). Ugyanezen szó változata *nitileac* [!] a következő példában (1807): *dascăul să fi nitileacu*⁶⁵ la toată slujba bisericiei, StD. XII, 198 (Fogaras). A mai népnyelvből: *kit'il'an*, AP. (Naszód). — Valószínűleg ugyanide még az ol'éniai (Șișești, jud. Mehedintți) *chichilean* ebben a mondatban: *stă chichilean* 'stă nerăbdător, și așteaptă pe lângă cineva care-î ocupat și pe care plictisește'. Drăganu (DR. V, 340) a m. *téllen*-ből származtatta, de ez inkább *teclean*, *chiclean*-féle alakot eredményezett volna. — Igei származéka *chitileni* 'obligo', s ebből *chitilenit* 'obligatus' (106), vö. régi m. *kénytelenit*, *kénytelenített* (NySz.). Egyetlen régi példánk 1749-ből: *chitelinindu*-mă eu de sușugurile meale, am luat de la Săpânțai Vasile doisprezece florinți vonaș, StD. XII, 233 (Máramaros), vö. még *chitileni* 'obligen, sich verbinden, verpflichten', Molnar, *kitilenejsk*, Sprachl.³ 242, Wb. 96, 149. b.

**chiuza* V. Méftee (109) < m. *köz*. Molnar eme bejegyzése nyilván arra a *chiuza* szóra vonatkozik, amely él az ilyen kifejezésekben, mint pl. nu-ți face *chiuză* cu el că-i un hoț (Pașca, Gl. dial. 16, Kristyór, H.). Más népnyelvi adatokra s a szó XVII. sz.-i előzményeire nézve ld. Tamás, Melich-émlékk. 440—1 és Fog. 79—80. A m. *köz* szó egyéb román származékairól: Gáldi L., MNy. XXXIX, 141 és Szabó T. Attila, u. o. 241—2.

ciğa (111): a m. *ciğa* átvétele a következő jelentésekben: 1. 'tsiğa' (állat), vö. 'meleiu, bourelu' (Lex. Bud. 118, 2°). valamint DAcR. I/2, 404, 1°, DJ. (B.); 2. 'troclea... *tekerő tfiga, teroh fel-vonó tfiga', vö. 'uneltă de a rădica queva greutate la înălțime: trochlea, artemon... tsiğa, tekerő tsiğa, lel vonnó tsiğa'⁶⁶ (Lex. Bud. i. h., 3°), továbbá DAcR., i. h., Măndrescu, Bl. ung. 60, Caba 95, Alexies, Nyr. XVI, 439, Stan 30, Márton Gy. 12, stb. Szótárunkban nincs meg, de említésre méltó a 3., m. eredetű jelentés: 'o jucăre pruncescă, adeq; pērpăriță: turbo: jattszó tsiğa' (Lex. Bud. i. h., 4°). Nem tartozik ide az a rokonhangzású szó, amely Kleinnál és a Lex. Bud.-ben ugyanitt szerepel és *ciğa* 1. értelmezését magyarázza: 'pifcis species', vö. 'un pēsce, adeq.

⁶⁵ Egyszerűen hibás olvasat, a cirill K és H betűk összeecserélése révén.

⁶⁶ Ld. PPB. 1767, 1785, 1801: *Trochlea* 'tekerő tsiğa, teroh fel-vonó tsiğa'.

căciugă: accipenser ruthenus: ket-ecge; der Stör, das Störl' (Lex. Bud. i. h. 1°). Ezen adatot Barciannu *cegă* 'der Stör' adatával kell kapcsolatba hoznunk, vö. még DAeR. 1/2. 266. Tiktin 320 (utóbbi közöl moldvainak mondott *cigă* alakv.-ot is, vö. szb. *kečiga, čiga*).⁶⁷

"*cighir, vide Liuriu*" (111). Nemesak a Lex. Bud. 113. hanem már Klein is a *cighir* (< m. *csiger*) szót egy másik magyar elemmel (*liuriu* < *lör*) azonosította. Román szempontból *cighir* a *ceagăr* 'piquette, sorte de cidre' (DAeR. I 2. 249) egyik alakváltozata, vö. *ciger* [!] 'csigér' Moldován, Af. 91, *cighir* 'vin de poame, vin de vară' Vaida, Tribuna VII, 342, *ciđ'ir* Caba 96, *șughir, cighir* 'otet de mere' Viciu 80 (Szamosújvár); más változat a már Șineainál előforduló *tiđhír(iu)* < m. nyj. *ciger* (EtSz. I, 1030), vö. Gubernatorul... îi trăgea jos *tiđhiriul*, Hr. III, 200. *tiđhériu* 'must de poame' Viciu, i. h. (Bisztra), vin *tsigáros* 'rossz bor' KB. (Magyarnemegye).

ciónt 'os' (113) < m. *csont*. Megvan a Bánsági Névtellelnél és Corbea szótárában (Göbl. Szót. 18).⁶⁸ Értékes újabb adatokat szolgáltat a Román Nyelv-atlasz (I, 5); eszerint *os* helyett *ciónt* használatos az egész Partiumban szinte a Maros vonaláig, valamint Észak- és Középerdélyben, kb. K. déli részéig (251, 247, 243). Ezen az egész vidéken *čont* többese *čont'e* (ALR. II, 90). Egyes pontokon a 'koponya' neve *čont(u) gol* (ALR. I, 7/80, 289, 305, vö. még I. Jordan, BL. VIII, 110), az 'arcesont' (umerii obrazului) M.-ban s Északerdély egyes pontjain *čóntele obráđului* (így ALR. I, 24/343, vö. még 345, 354, s délebbre 295, 289, 54), az 'adámsutka' (márul lui Adam) ugyanezen vidéken *čont, čónt'e* (ALR. I, 37/289) vagy *čóntu gíłánului* (u. o. 348). Vö. még Márton Gy. 13. *Osos* helyett ugyanezak északon és nyugaton a közönséges alak *čontós* (ALR. II, 89). Mindezen adatokat, a másutt idézett példákon kívül, alátámasztják a következők: *čont*, Heteo 46, *ciónt*, Vaida, Tribuna VII, 345, vö. AAF. I, 190, naibă sinătat'e-n *čoante*, Barbul 57, *čiónt*, Papahagi, Maramureș 44, 102, Bırlea I, 37, *cióante*, AAF. VI, 51 (U.), GN. II, 41, 45, 49, 57, stb. Adatközlőim, DJ., Barbul J., MZ., mind ismerik *čont, čoant'e* alakban. *Szm.*-ből 'vén ló' értelemben közli a *ciónt* szót S. Pop, DR. V, 173 (vö. m. *vén csont*), s ismeri 'neputincios, slab, urít' értelemben is (i. h.). Pașca szerint az 553. ponton *ciónt* a lónál a. m. 'partea, unde se impreună piciorul cu corpul' (DR. V, 318). Jellegzetes bihari hungarizmus: *ciónt!* 'hallgassatok!', pl. *Ciónt!* Tăț staț feciori Și-ascultați Coman, Margine 27.

ciuf, ért. n. (115); valószínű, hogy az Erdélyben általános 'e s ú f' jelentésben értendő (vö. DAeR. 1/2. 496, EtSz. I, 1191, Alexics, Nyr. XVI, 439, Stan 31, stb.). A közismert *ciuful lumii* (DAeR., i. h.) kifejezés a m. *világ csúfja* fordítása. — Szárm.: *ciufélnic* 'irrifor, vexator, t f ú f o l ó' (i. h.), a *ciufálá* 'batjocură' főnév (Lex. Bud. 125, DAeR., i. h.) mn.-i alakja.

ciufhlág 'irrifio, vexa, t f ú f o l á s' (115) < m. *csúfság*. Alexics szerint „Arad, Bihar és Kolozs m. nyugati részén használatos" (Nyr. XVI, 440), vö. a fákut d'in min'e *čúfság*, DJ. (B.), megtaláljuk azonban Hátszeg vidékén (UJ.), AF.-ben (Moldován 91), a Szilágyságban (MZ.) és BN.-ban is (KB.).

ciufuluéte 'irrideo, vexo, subfano, t f ú f o l o m' (115); a DAeR. 1/2, 497—S idézte adatokhoz ld. még 1742: mult *pedepsindu-l de cèle cel čufaluise* la-ău iertat. Tempea, Ist. 157/1815: Ke zó nor *čufului*, Koncz J., Ung. IV, 325.

⁶⁷ A m. *csiga* halmnévként nem ismeretes (EtSz. I, 1026—9).

⁶⁸ Egy érdekes 1798-i máramarosi adatra — ahol egyébként magyar túlkör-kifejezésről van szó — Tamás L. hívta fel a figyelmet: *ăă îndefat curmu-i čóntu* (Ug. 13), vö. m. *csontú fagyott*.

A Partiumban *čufuli* használatos, vö. *cufuluešte pä altu*, Márton Gy. 14 (Oláh-baksa, *Sz.*), MZ. (*Sz.*), S. Pop, DR. V, 90 (Madaras, *Sztm.*), Barbul 45, Hetco 46, Barbul J. (*Sztm.*), stb. — Szárm.: *ciufuluit* 'vexatus, irrifus', *ciufuluitóriu* 'irrifor, tfúfólo' (i. h.).

ciumurluéfc 'nauleo' (116, szárm. **ciumurluédala*, u. o., *ciumernitze*, 115, alakv. **ciumernitz* 116). < m. *csömöröl* (csömöríteni). Ismert nyelvjárási elem, már a Bánsági Névtelenél: *csémérluasckumě* 'nauseam contraho' (24). Ezután időrendben Molnar adata következnek: *tšchumurluéfsk* 'krank werden aneine [!] Krankheit, welche im ungarischen Tsömör heißt' (Sprachl. 302, vö. még Sprachl.³ 268). Alexics szerint a *čumurl'esk* igét „Arad s Bihar megyében hallani“ (Nyr. XVI, 440), ennél azonban elterjedési köre, a népnyelvi gyűjtések szerint, jóval nagyobb: nemcsak a délnyugati határsávban él (vö. *čumurl'uju*, DJ., B.), hanem megvan a mőc vidéken (*ciumurluésc*, Stan 31, DJ.), megtaláljuk a Szilágyságban (*čumurli*, MZ., vö. *ciumurlesc*, -ire, Vaida, Tribuna VII, 343), s Erdélyből közli Moldován is (*ciumurlesc*, Af. 91). Vö. még DACR. I/2, 507–8. — Még pontosabb adatokat közöl az ALR. II, 79–80 gyűjtése. E szerint igenek nemcsak Erdélyben és a Partiumban, de a Bánság északi felében (47, 76), a szerbiai románoknál (8), Olténiában (812, 816), Bukovinában (365) és Moldvában is (551) járatos. Legpontosabban megfelel szótárunk adatainak a 130. pont (Polyána, *Széb.*): itt *s'o čumurluít'* mellett *čumurluialá* áll, mint szótárunkban s hasonló a helyzet egyrészt H.-ban (105), másrészt északon néhány helyen (284, 279, 325). Mivel azonban északnyugaton, mint a Partiumban általában, a főnévi igenév -*li* végződésű, szótárunk adatával csupán a délerdélyi és a máramarosi alakok (349: *s'o čumurluít*, 353: *m-am čumurluít*, 362: *m-am čumurluít* [!]) s ugyanide Moldvából 551: *m-an čumurluít*) egyeznek meg. Az északi és déli terület között összekötő sávot 250 (*s-o čumurluít*) s délebbre 141 (*ciumurluialá*) képez. Klein és Molnar tehát minden valószínűség szerint *saját* délerdélyi nyelvjárásukból merítették, a Bánsági Névtelen adata viszont az aradmegyei *m-am šermaluít* (64) s a H.-i *s-o šermaluít* (833) alakokra emlékeztet. Egészen külön elbírálást kíván *ciumerniža*: az ALR. csak egy bukovinai (365) s egy keleterdélyi (574) pontról közli, tehát valóban lehet ruszin jövevényszó (< *čemerica* 'spánz' DACR. I/2, 508), első szótagjának vokalizmusára azonban a m.-ból átvett alak hatott.⁶⁹

ciúrda 'csorda' (113, 117). Régi és igen elterjedt m. elem; adatok a XVI. sz. végétől, vö. DACR. I/2, 516, Alexics, Nyr. XVI, 441, Gáldi, MNY. XXXIX, 365, Tamás, Ug. 14, stb. Erdélyből átkerült Havaselvére (Muscel) és Bukovinába is. A Molnar kezétől származó *ciurdáriu* az északi román nyelvterület nyugati részéről való, vö. DACR., i. h., valamint *čurdar*, MZ.

**ciurgau* (ciurgău) 'forrás, csurgó'. Külön címszóként nem szerepel, de Molnar *ciurgau* alakban beírta *ifvor* (309), *šhipot* (486) és *tzaerau* (544) mellé. Északerdélyi és bukovinai szó, vö. DACR. I/2, 517, Alexics, Nyr. XVI, 441, Weigand, JB. VI, 81 (Lacfalu, *Sztm.*), AAF. VI, 146, 295 (U.) s ehhez Tamás, Ug. 14.

⁶⁹ Felsorolásunkban itt kellene következnie a *ciupeléfc* 'mellyestem' (116) adatnak, ha e szót valóban lehetne (Tiktin 368 és DACR. I/2 512) m. elemnek tartanunk. *Csupál* 'gyomlál, szálanként kitép' szavunkra azonban, amelyből e román szó állítólag származik, csak dunántúli és alföldi példák vannak, ami egyébként a szbh. etymonnak (*čupati* 'rupfen, vello') jól megfelel (EtSz. I, 1219, MTSz. I., 368, NyF. XLVIII, 3). *Ciupeli* szerintünk a *ciupi* ige hangulatfestő tövével áll kapcsolatban.

*clafán (elätan) 'k a t l á n [!]' (118). Erre a Molnar bejegyzésében fennmaradt szóra, amely az igen elterjedt *collon* alakv.-a, a DAcR. I/2, 843. is csupán Viciu alapján idéz még egy népnyelvi példát; nyilván a *cälän* alakv. (Moldován, Af. 90, DJ., MZ.) hangátvetéses formájáról van szó. Sajnos, nem áll módunkban eldönteni, Molnar a *clätan* szónak melyik jelentésárnyalatára gondolt; valószínűleg a. m. 'sorte de foyer demi-circulaire pour abriter le feu', illetve 'foyer d'une chaudière' (DAcR., i. h., 1°).

clop (palarie) 'petafus, 'k a l a p' (121, vö. még: *colop* 121, 127). Közismert erdélyi m. elem, ld. DAcR. I/2, 568, Alexics, Nyr. XVI, 543, valamint jóformán minden népnyelvi gyűjtésben. A DAcR. legrégibb adata Furdui P. ismert verséből származik (GCr. II, 225), de Tamás L. már a XVIII. sz. végéről idézi: *clopu cel bun cu 2 mărieși* (Ksz. 37; Birlea, Inseamnări maramureșene 14 nyomán). Bármennyire elterjedt volt is azonban már a XIX. sz. elején, a Lex. Bud. mégsem közölte (megvan viszont Bobbnál: I, 213). Újabb feljegyzések — az eddigi összeállításoktól eltekintve — *clop*, AAF. I, 159 (Avasvidék), AAF. VI, 46 (*U.*, itt menyasszonyi kalapot is jelent), *clopuț*, AAF. V, 139 (móc vidék), D. Șandru, BL. IV, 122, DJ. (*B.*), *clop, cloape*, Țiucra, Pietre 38 (*A.*), stb. A valamivel ritkább *colop* alakv.-hoz: Mândrescu, Lit. pop. 52 (*MT.*). C. Popovici mint „nevetséges” magyar jövevényszót már a múlt század végén kipellengérezte: *Mi-a cumpărat mama un clop după divatul din urmă*, Familia, 1886, 511. Nem sok sikerrel; mai elterjedéséhez ld. még Márton Gy. 21, Tamás, Ug. 14.

coăie 'rheda, kotfi' (123). A Klein közölte alak hangsúlya erdélyi jellegű, vö. *coăie*, Papahagi, Maramureș 216, *kóciie*, DJ. (*B.*), MZ. (*Sz.*), Tiktin 381, stb. A Lex. Bud. már az elterjedtebb *coăie* alakot közli (129).⁷⁰ Régi m. elem; adatok 1588 óta, vö. DAcR. I/2, 613–4, Tamás, Ksz. 20, Alexics, Nyr. XVI, 543, Mândrescu, El. ung. 149, BL. III, 115 (*H.*), AAF. III, 148 (*KSz.*), Moldován, Af. 91, Stan 31, Hetco 43, Barbul 45, Tamás, Ug. 14, stb.

cocișu 'auriga, kotfis' (124), szárm.: *coci/hitza* 'faemina auriga, aurigae uxor' (i. h.). Vö. DAcR. I/2, 615, Tagliavini, Lex. Mars. 96. A nőnemű alakot más forrásban nem találtuk; a hímnemű alak közönséges (a másutt idézett adatokhoz ld. még *kočiș*, BL. III, 115 (*H.*), *cos'iș*, GN. II, 117–8 (*H.*), *cóciș*, Papahagi, Maramureș 114, *kóciș*, DJ. (*B.*), stb. Az élő nyelv tehát ebben az esetben sem fogadta meg a nyelvtisztítók tanácsát: „cocisiu in loc de cociaru nu e de recomandat” (LM. Gl. 194).

coh 'fornax metallica, conflatorium, ustrina, k o h' (125). Más szótári adat Bobbnál, I, 36, vö. Göbl, Szót. 36–7; DAcR. I/2, 637 idézi Șincaiból is (Hr. III, 263). Északon és nyugaton járatos (Papahagi, Maramureș 216, vö. Drăganu, DR. IV, 1082. Francu-Candrea 41, Stan 31). — Et.: m. *koh* (SzófSz. 167). A rutén *koh*, amelyből Papahagi a máramarosi alakot származtatta, szintén a magyarból.

coldúfhu 'mendicus' (126) < m. *koldús*. Elég régi magyar elem, megvan már a Bánsági Névtelennél: *kuldush* 'mendicus' (75), 1838-ban felbukkan közép-erdélyben: *culduș* (Pauletti, Secaș 49).⁷¹ Újabb adataink csak az északi és nyugati területről vannak; DAcR. I/2, 651, Alexics, Nyr. XVI, 545 adataihoz vö. még *colduș*, Barbul 45, Hetco 45, Vaida, Tribuna VII, 346, Papahagi, Maramureș 20, 139; *culduș*, Stan 32, Moldován, Af. 101, Al-George 33; *coldăuș*, *căldăuș*, AAF.

⁷⁰ A cirillbetűs címszó átírása; a *cociie* alak ugyanis nem mutatja a hangsúlyt.

⁷¹ Vö. *koldús* szavunknak a Lex. Bud.-ben is előforduló *ku/ljduș* változatával (635, valamint MTSz. I, 1154). Vö. még régi m. *kuldús*, *kuldül*. NySz. II, 334.

VI, 39, 43 (U.). Valószínűleg ugyanide tartozik még egy elszigetelt adat: *kolduș* 'hartnäckiger Mann', Jb. VII, 84 (Olténia). — Ugyanezen tőhöz tartozik *colduefc* 'mendico' (126), vö. DAcR., i. h. *kulduiesk* 'mendico' An. Ban. 75; egyéb adataink a fentebb idézett helyeken, valamint Ung. IV, 126, Bírlea I, 119, Papahagi, Maramureș 45. Érdekes régi szótári adat: erbeteln 'emendicare, eblandiri, a calici, a *caldui*, a *cersi*' (Predetici I, 459). A m. *koldul* ige teljesebb átvétele *coldului* (Drăganu, DR. IV, 1082).

**colica* 'hascsikarás, kólíka' (126, vö. Lex. Bud. 133). Ezt a Molnar bejegyzéséből származó adatot itt, ebben a környezetben semmiesetre sem tekinthetjük francia eredetű neologizmusnak, ahogyan DAcR. I/2, 656 képzeli; legalább is Erdélyben a m. *kólíka* (NySz. 335) vagy a latin *colica* átvétele, vö. *kólíka*, Molnar, Sprachl. 383, *colica*, Bobb I, 219, *kólíká* 'giliszta' DJ. (B.).

**comintzie* 'conventio' (128, vö. Lex. Bud. 135) E. a. erre a népies ízű latin szóra, amely a m. *kommenció* (Csúry, SzamSz. I, 530) alakon át került az erdélyi románba.⁷² *Comenție* él ma is B.-ban (Pașca, i. h.), vált. *komintsiie* (DJ.); Sz.-ban viszont *comintău* (Vaida, Tribuna VII, 346, MZ.) és Magyarfrátán *comintăg* változatot találunk (Pașca, m. 22. A DAcR. Vaida nyomán idézi a *comintăuș* 'cel obligat' főnevet is; ennek forrása persze nem a m. *konvenció*s (?), hanem *kommenció*s (cseléd), SzamSz., i. h.

**comilhie* 'comiffio' (128, a Lex. Bud.-ban már *comisie*) a magyarországi latin ő-ezés kétségtelen maradványa; *comesie*, *comisie* alakban ma is él az Oltvidéken (Hanes, T. Olt. 114), *komišie* használatos H.-ban (DJ.), Máramarosban pedig ismeretes palatalizált változata: *comnișie* (Bírlea II, 187, vö. *comnișie*, Istrate, Nepos 55). XVIII. sz.-i *comișao*, *comișade* változatokat idéz DAcR. I/2, 684, de ismerünk — a m. *komiššio* szövégenek elrománosításából származó — *comișeu*, *comișiu* alakokat is (vö. Treml, MNy. XXIX, 31).

conha 'konyha': Cónva (*Conha*, Cocna, Bucatarie, Magernitza) Culina, Coqvina' (137). Valamennyi változat közül teljes bizonyossággal magyar eredetű *conhă*, ld. *konyha* (mint román szó!), Lex. Mars: 370. sz. és a Tagliavini idézte irodalmat (112—3 s ehhez DAcR. I/2, 956). Hasonló alakot már Șincai is használt: Podul . . . bucătăriei (*Kunhei*), Econ. 57. Kétségtelenül ugyanezen csoportba tartozik a szilágysági *kon'hă* (régibben *kohe* is, MZ., az utóbbihoz ld. Francu-Candrea 99). Problematikusabb a helyzet a szláv *kuchnie* típushoz közelálló *cocnă*, *covnă* alakokkal kapcsolatban, vö. *cucnă*, Șincai, Econ. 100, *kuchnè*, Molnar, Sprachl. 371, *koghè* 'nyári konyha' KB. (Magyar-nemegye). Ezen alakok ugyanis vagy a régi m. *kohmya* átvételei, vagy pedig északi szláv eredetűek (vö. orosz *кухня*, lengyel *kuchine*, stb.); végül délszláv a bánági *cuiñă* változat (Liuba-Iana 96 < szb. *kùina*). A szláv és magyar közvetítéssel átkerült, de végeredményben közös őfelnevet forrásból származó alakok (Berneker, EtWb. I, 638) együttes szereplése érdekes bizonyítéka annak a nyelvi szintézisnek, amelyre Klein törekedett.

**contratufh* (contrătuș) 'contractus, alkulevél, alkuírás' (128, a Lex. Bud. 137 szerint már *contract* < német *Kontrakt*)⁷³ XVIII. sz.-i és újabb népnyelvi példákat idéz Treml, MNy. XXIX, 32, Alexics, Nyr. XVI, 543. A szilágy-

⁷² Téved tehát DAcR. I/2, 682, amikor csak a m. köznyelvi *konvenció* alakra utal! Még tévesebb Pașca etymonja (< lengyel *komonica* 'kańca' Gl. dial. 21). Vö. Treml L., NyK. XLVIII, 98—9, 307.

⁷³ Vö. 1803: *contractul*, StD. XII, 150 (Nagyszeben), *contractu*, Bobb I, 226; Zsinnán is (*Szeb.*) *contractŭ*, GS. V, 347.

sági adatokhoz vö. még I. Muşlea, AAF. I, 180, továbbá MZ. (*konträtuš*). Szavunk forrása a m., illetve magyarországi latin *kontraktuš* alakban keresendő.

**conciu* 'bub' (128, vö. 363, *motz* a.). A Lex. Bud.-ben 1. 'la muieri: cesticellus, calanthonica, caliendrum: k o n t y' (ez a szó etymonja is!), 2. 'la unele paseri: cirrus, galea, juba: k o n t y, bub, bóbíta' (135). Mivel azonban a XVIII. sz.-i nyelvben *búb* a. m. 'vitta turrita mulierum, die Haube' (Etsz. I, 544), szótárunk *conciu* adatát leghelyesebben 'fökötő'-nek fordíthatjuk; erre utal még PPB.: *konty* 'calantica, peplum, cesticillus, caliendrum, ein Schleyer, Weiberhaube' s innen Bobb I, 226 (*conciu* a.). Hasonló adatok Erdélyben közönségesek; a DAcR. I/2, 708 példáihoz vö. még *koncs* (An. Ban. 71, ért. n., tehát n e m 'frustum', amint Drăganu, DR. IV, 154 és nyomán a DAcR. állítja!) *conciu* 'der Kopfbund, die Haube' Barcianu, *koantš* 'Holzreif zum Aufbinden der Haare, der Kopfbund selbst' Jb. VIII, 82 (Bolgárszeg, Br.) *kontschul* [!] 'der Bund' Molnar, Sprachl. 369 (helyesen *kontschul*, Sprachl.³ 336). Egyes vidékeken azonban magát a kontyba kötött hajfonatot jelenti, éppen úgy, mint a magyarban, vö. DAcR., i. h. s ehhez Conea, Clopotiva I, 272, II, 427, 257, 530, AAF. VI, 80 (U.). A hangalak általában mindenütt *konč*, esetleg nyelvjárásiág *konš* (pl. Jb. III, 318); feltűnő a B.-i magyaros hangalakú *kont'* (többese *kont'uri*) változat (DJ.), amelyet egyébként a hátszegi származású UJ.-től is hallottam. A r.-ból dunamelléki bolg. *konč* 'coafura femeilor' (Capidan, DR. III, 227). Az összekötő kapcsolatot Erdély és Bulgária között az olyan adatok képezhetik, mint pl. a válcea-i *conci*, -*uri* 'coc, pãrul femeesc impletit și strãns colac pe cap' (Ciauşanu, Vâlcea 17).

**contz* 1. 'off', 2. 'scaphus chartae' (128). Molnar adata pontosan PPB. szótárán alapul: *kontz* 'os, ssis', *kontz* papiros 'Chartae scapus' (így 1801-ben, de vö. *scaphus*: 1767). Ugyanide veendő a Bánsági Névtelennél: *kontz* 'frustum' (71), vö. *kontzolni* 'in frusta secare, membratim concidere, in Stücklein hauen, Gliedweis zerschneiden' (PPB. 1801). Újabb adatok: *cont* 'konč', Moldován, Af. 91 (milyen értelemben?), Alexics, Nyr. XVI, 543, Cihac II, 493, talán az l. jelentéshez: *cont din Poiana* 'a polyánaiak gúnyneve Zsinnán' (GS. VI, 231).

copârşeu 'tumba, k o p o r s ó' (129, vö. *copërşeu*, Lex. Bud. 137, 641). Erdélyszerte közönséges, vö. DAcR. I/2, Tiktin 411, Alexics, Nyr. XVI, 544, Măndrescu, El. ung. 61, stb. A két változatot nehéz egymástól pontosan elhatárolni: *i-t* találunk Brassó mellett Bolgárszegben (Jb. VIII, 82), *Szeb.* m.-ben (GS. VI, 235), a móc vidéken (Frâncu-Candrea 99, 270, AAF. V, 131), *NK.*-ben (*kopîrşău*, I. Hurdubeţiu), Hátszeg környékén (Conea, Clopotiva II, 429, 438, 434), B.-ban (*kopîrşew*, *kopîrşew*, BL. IV. 143), Sz.-ban (*copârşău*, Vaida, Tribuna VII, 346, AAF. I, 183), M.-ban (*copîrşău*), Papahagi, Maramureş 46), *BN.*-ban (*copîrşăuă*, Istrate, Neşos 60, *copârşău*, Bichigean, Boc. şi Desc. 29), U.-ban (*copîrşău*, AAF. VI, 236). Szótárunk adata is ebbe a sorozatba tartozik. A *copârşeu* ~ *copârşău* típus, a második szótag -*ă*-jével, régebbinek látszik: ezt közli már a Bánsági Névtelen (*kopershëul* 98) s ezt találjuk meg Viski zsolttáráiban (*copârşău*, id. Moldován, Af. 101); ma él *AF.*-ben (Moldován, i. h. 91), az Avasvidéken (Barbul 45), az ugocsai Ture községben (*copârşeu*, id. Tamás, Ug. 30), stb. Egészen elszigetelt: *copârşiu*, GCr. II, 244 (Bánság), s ritka a hangátvetéses alakv.: *copîrşău* (Mărăscu, Batăr 23, vö. fentebb *kopîrşew*). Ld. még *koporsëu*, DJ. (B.); Budai (-Deleanu) *copîrşău* adatáról ld. *chişchinu* a.

copón 'capus, capos, k a p p a n' (130, vö. Lex. Bud. 137). Nyilván a m. szó átvétele; megvan Şincainal is (Econ. 105). A Bánsági Névtelennél levő

kopun származhat a szb. *kopun* alakból is. Vö. még DAcR. I/2, 535. — Szárm.: *coponějc* 'capum, caponem facio', 130, vö. Lex. Bud. i. h.

copóff 'kopasz' (130; Molnar beírta magyarázatul a *plejh*, *plejhüg* alakokat is. Vö. még 401, *plejhüg* a.). DAcR. I/2, 776 csupán két adatot közöl: Caba gyűjtése alapján idézi a *cópos*, Vaidából pedig a *copós* változatot. Pontosabb adatokat nyújt az ALR. I, 12 térképe (*chel*). E szerint a szó határozottan északnyugati jellegű: a m. *kopasz*-nak megfelelő hangsúlyt mutat egy pont a móc vidéken (*cópoš* 96), egy másik Máramarosban (*cúpoșos* 352) s végül egy harmadik Csik m.-ben (*cópoť*, vö. m. *kopac*, MTSz. I, 1168). *Copós* változatot találunk viszont a nyugati széleken, ld. 315, 320, 302, 324, 333, 278, 339 (vö. Márton Gy. 23). Ld. még Alexics, Nyr. XVI, 544 (B.), Hetco 46, Barbul 45, DJ., MZ. Északon néha hangátvetéssel *pocós*, vö. 341, 343, Drăganu, DR. IX, 409, 445. Klein tehát ezúttal kifejezetten a Partium nyelvhasználatából merített, noha érdemes megemlíteni, hogy már a legrégebb balázsfalvi román iskoladramában is felbukkan egy *copos* adat, 1778 körül (Göbl, Debreceni Szemle 1933, 208). — Itt jegyezzük meg, hogy *pleš* a Bánságban, Hunyadban s a móc vidék számos pontján használatos, *plešug* pedig egész Erdélyben közönséges. Klein saját nyelvjárásából csakis *plešug* származhat, vö. I, 12/122: *plješúgu*, 125: *plješúg*. — Igei szárm.: *copoffějc* *'kopaβulok, kopaβitóm, koppaβtom' (130), valószínűleg a *copos* szóval egy területen használatos, bár forrásaink nem közlik.

corágie 'animus' (131), vö. *coragie* 'animus aliquid audiendi, kedv, szív, k u r á z s i : der Muth, das Herz, die Courage' (Lex. Bud. 139). Nyilván a Lex. Bud. idézte m. szó átvétele; az *-i* > *-ie* megfelelést a német-francia *courage* nem magyarázná. A m. *kurázi* viszont az osztrák *kurázy* megfelelője (Lumtzer—Melich, DOL. 161); mint népi szó, a Székelyföldön és másutt is közönséges (MTSz. I, 1252). *Curagie* alakot használ Šincai (Hr. I, 129) és Molnar (Wb. 92); ma is él Délerdélyben, vö. *kurazię* (Weigand, Jb. III, 319), *kurázie*, UJ. *Corajie* változatot találunk Ţichindealnál (Fab. 318), ugyanezt közli Haneş az Oltvidékről (Ţ. Olt. 114) s MZ. a Szilágyságból. Más alakv. még *coraje* (St. Stinghe. Jb. VIII, 82, Bolgárszeg, Br., Conea, Clopotiva II, 425), *corajă* (Tiktin 462)⁷⁴ s már a Ţiganiadá-ban *corage* (id. Vaida Tribuna VII, 346), továbbá *coragiu*, *coraj* (Frâncu-Candrea 262, az utóbbi talán németből). Az egész szócsaládot hibásan közvetlenül francia átvételnek véli DAcR. I/2, 1005.

**corbáciu* 'k o r b á t f' (131, vö. még 227, *gaerbaciu* a.). A köznyelvi *gárbaciu* (< török *kyrbač*, DAcR. II, 226) m. eredetű alakpárja, vö. Lex. Mars. 113. Az ott idézett adatokhoz ld. még *corbač*, Molnar, Wb. 26, *corbaš*, *corbaciü*, Popovici, Rum. Dial. 164 (Erdőhát, H.), *corbaciü*, Conea, Clopotiva I, 90, *corbači*, Papahagi, Maramureş 101, *corbaciü*, AAF. I, 191, (*s*)*korbáš*, AP., *skorbáč*, KB. (Magyarnemegye). *korbáč* (DJ.). Régi adat is akad: megvan már Šincainál: flagelul (sau *corbaciul*), Hr. I, 136,⁵ s megtaláljuk Predeticinél: *Carbatsche* 'scuticia, lorum, taurea, corrigia, *corbaciü*' (I, 331), *Carbatsche* 'lorum *corbaciü*, garbaciü' (I, 340). Az erdélyi r. irod. nyelvben *corbatsche* szintén előfordul (Brazu, Pov. 91; S. Albini, Szeb.), sőt *scorpie* a. *corbaciü* alakot közölt már Lex. Bud. 622. is.

**corcie* ért. n. (131), vö. *córcie* 'scala cellaria, k o r t s o l y a' (Lex. Bud. 139) < m. *kortsolya* 'scala promotoria, scala cellaria' (PPB.), fontos alakv.: *korcsia*, *kórcsia* (MTSz. I, 1176). Molnarnál másutt is *kortschia* 'die Weinleiter'⁷⁵ (Sprachl. 384), vö. még Alexics, Nyr. XVI, 544.

⁷⁴ *Korázü*, *korázi(u)* alakot találunk Naszódon is (AP.).

⁷⁵ A Gavra-féle kiadásban (1844, 266) csak: *flagellul*.

cordován 'pellis caprina pro coturnis elaborata' (132, vö. Lex. Bud. 139). Ebben a hangalakban, melyet néhány más régi példa is igazol (1768: *cordovanc*, StD. VIII. 31 1804: *cordovan*, StD. XII. 155) a m. *kordován* átvétele, ez utóbbi pedig az olasz *cordovano*-ból (DAcR. I/2, 787). Molnar *corduvan* változatának (Wb. 27) forrása viszont valószínűleg a német *Corduan*. A máramarosi *cordóhan* (Papahagi, Maramureş 65) szintén magyar eredetű. Szótárunkkal pontosan egyező alakban él ma is Erdély sok vidékén (pl. pöçle de *kordoran*, KB., Magyar-nemegye).

coróiu 'kánya, hója' (133) < m. *kar(v)aly*, vö. DAcR. I/2, 805, Cihac II, 493, Lex. Mars. 113. E. a. 1518-ból, ld. Treml L., Ujb. IX, 316.

cofhárca = corfä 'surpiculus, calathus, szatyor, gyékény-kolár. Kober' (133, az értelmezés *corfa* a. 132). Tiktin a szláv *košara* szóhoz utal (420), de valószínű, hogy a m. *kosárka* átvétele; erdélyi és bukovinai elterjedése inkább erre látszik utalni. Vö. DAcR. I/2, 817, s ehhez egy adat Őinceitől (1806: *coşerëile*, Econ. 160, vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 365). Alakv.: *cotarcă* (Merényi M., Tihuca, BN.).

"cofhorva vide Daerg" (134). "Daerg (Cofhorva) rutrum, rutabulum, színvonó" (157). E szót általában szláv eredetűnek tartják (< vö. orosz *kočerga*, lengyel *kočarga*, Tiktin 381, tót s innen a zempléni m. *kocserha*, MTSz. I, 1148), azonban a második szótag *o*-ja magyaros hasonulásra mutat, s ezért nem hagyhatjuk figyelmen kívül a szatmári és marosvidéki *kocsorba* s különösen a szolnok-dobokai *kocsorra* alakot (MTSz., i. h.).⁷⁶ A szilágysági románoknál szintén *kočorvă* (MZ.) s ugyanezen alak él Moldvában (Tiktin, i. h.). A Klein közölte változat olyan vidékről származik, ahol megtörtént a *č* > *ş* hangváltozás.

cofhéiu 'castrum' (134) < m. *kastély*. E magyar elemet Klein más művében is használta: in *coşteiu* şi polata cê vlădicescă (Ist. Rom. IV, 252). Megvan a Bánsági Névtelenél (*Koştěj* 72), használja Őincei (Hr. I, 11, 365, stb.), Alexi (Gram.), Molnar (*koŭhteiu*, Sprachl. 371, Wb. 115) stb. Már a XVII. sz.-ban átkerült Moldvába is (Dosoŭteiből id. DAcR. I/2, 828). A mai nyelvjárásokban nem igen találjuk; vö. mégis *koştěj* (AP.), *koşt'ej* (UJ).

coŭca 'pila luforia' (135). Erdélyi tájszó, közli Barcianu nyomán LM. is (Gl. 201) és megvan Őinceinél is: dăcă remăne pămăntul in mănă ca o *coŭcă*, (loptă), Econ. 7. Tiktin ismeretlen eredetűnek jelzi (424), pedig etymonja világos: < m. *kolyka* (már így DAcR. I/2, 836 és DEnc. 344). E szó 'labda' jelentésben a Székelyföldön és Torockó körül él (MTSz. I, 1195), szárm. *kolyóz* 'labdát bottal egyesben kiütve játszik: *kolyózás* 'kiütösi labdajáték' (i. h.). A m. és r. alakok összefüggéséről vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 365.

**covăciū* 'taber ferrarius' (136, vö. *corătsu*, 137) < m. *kovács*. Megvan már a Lex. Mars.-ban is: *koracs*, 618, 664. Cihac II, 78 és Tiktin 427 szláv eredetűnek tartják, de helyesebb a DAcR. (I/2, 853) és Tagliavini (Lex. Mars. 127—8) álláspontja, amely szerint szavunk Havaselnén — és talán a Bánságban is — szláv, Erdélyben pedig magyar eredetű. Két fontos alakváltozata van: *corăciū* és *căuaciū*. Az első típus, úgy látszik, délerdélyi és máramarosi, vö. *corăciū*, Conca. Clopotiva II. 409, *corăş*, E. Petrovici, AAF. III, 148 (Almás-vid.), *covăciū*, Birlea II, 62, *coači*, Papahagi, Maramureş 152, a második pedig a nyugati széleken, valamint Közép- és Északerdély egyes pontjain használatos: *căuač*, GN. II, 135 (A.), *căraciū*, Moldován, Af. 90, *căuaciū*, Stan 29, *căuač*, Hetco 45, *căouaciū*, Vaida. Tribuna VII, 342, Moldován, Ung. IV, 125 (*SzD.*, K.), *kăuač*, MZ.,

⁷⁶ Szimpcy (Nyr. XIII, 200) és Blédy (Infl. 57) szerint a m. szó a románból; ez azonban nem magyarázza a románban az *o—e* > *o—o* hasonulást.

Jánaš, Ap., KB. A Klein-közölte változatok nyilván az első sorozatba tartoznak, tehát délerdélyiek. Néhány északi eredetű, de hasonló alakról ld. még Tamás, Ug. 24.

cováš 'fermentum' (137). Bár általában a szláv *kvasa* 'Gegorenes' átvételének tekintik, már Tiktin 427 utalt a m. *kovász* esetleges-közvetítő szerepére, amelyet — legalább is ezen alapszóval kapcsolatban — igen valószínűnek találunk (vö. Alexics, Nyr. XVII, 545). Kevésbé áll ez a *covaffé/c* igére (137), amely származhat közvetlenül az egyh. ószl. *kovasiti* alakból (Tiktin 428).

**craitzár* 'krajcár' (139, vö. Lex. Bud. 144). Erdélyben nyilván valóan a megfelelő m. szó átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVI, 545, DAeR. I/2, 895). Már az Elementában *creicari* (98), megvan Molnar nyelvében másutt is (Wb. 80), feljegyzí Clemens (63), stb. A szintén Molnar által bejegyzett *craitzaré/hte* határozószóhoz vö. *tráičš'te* *gritsáreš'te* 'krajcárosan, szűkösén él', KB., vö. ugyanezen jelentésben *kraičšáreš'te*, AP. (Naszód), UJ. (Hátszeg). A *gritsáreš'te* alakhoz megjegyzendő, hogy a *gričar* változat (vö. lengyel *gracjar*) szilágysági is (Vaida, Tribuna VII, 354).

**cutruluce* 'kaparázni, heimlich durchsuchen' (145); a Lex. Bud. közli, de átutal *buduluescu*-ra (151). Ez az utalás mindjárt nyomra vezet etymologiai téren is: véleményünk szerint ugyanis nem *kotor* és *kódorol* alakvegyüléséről van szó (Alexics, Nyr. XVI, 545), hanem a m. *kotor* ige keveredett a valószínűleg régebben meghonosodott, rokonértelmű *budului* 'keresni' igével.⁷⁷ A m. *kódorol* csak akkor volna figyelembe vehető, ha a *cutrului* igének a *budului* régebbi jelentése alapján feltett 'vagor, erro' jelentése valóban kimutatható lenne. AF.-ben és Hátszeg vidékén azonban *cutruluesc* a. m. 'kotor' (Moldován, Af. 91, vö. UJ.), Brassó mellett, Bolgárszegben *koturlesc* 'durchstöbern' (St. Stinghe, -Jb. VIII, 82); Sz.-ban *cutruluesc* 'kotor' (Moldován, Ung. IV, 126). BN.-ból KB. szintén a *kutrulueš'te* 'kasa' átkutatja a házat' szólást közli. Mindez megannyi bizonyíték az általunk javasolt etymon helyessége mellett.

cumlau (cumlău) v. *comlau* (147) < m. *komló*. Alexics szerint A. és B. m.-ben járatos (Nyr. XVI, 545). Ismeretes azonban Sz.-ban is, ahol *ilistău* (< *élesztő*) nélkül, komlóval készül a „pt'itá ku *komlău*“ (MZ.). Tamás L. szerint a m. *élesztő* r. megfelelője (*ilăstrău*) eddig csak Turcóról volt ismeretes (Ug. 39).

**curutz* 'kuruc' (154). Már Neculcénál előfordul, vö. Cihac, II, 494, Tiktin 468. Stan idézi az érdekes *umblă ca curuții* 'ide-oda futkos' szólást (32). Vö. még Alexics, XVI, 545, Barbul 45, stb.

daemb 'tumulus' (157) < m. *domb*; szárm.: *daembos*, *daemburos* (i. h.). Az alapszó erdélyszerte közönséges, vö. Tiktin 546, Cihac II, 425, Alexics, Nyr. XVI, 441, Barbul 46, Hetco 46, Tamás, Ug. 15, stb. *Daemburos* megvan Máramarosban is (*dămburos* 'ou dămburi' Papahagi, Maram. 219).

daica 'nutrix' (157, vö. Lex. Bud. 162) < m. *dajka*. Nemcsak az első szótag *a*-ja vall a magyar etymon mellett, hanem az értelmezés is; a Kárpátokon túl *dadă* 'Anrede der Kintyon an ältere Frauen' dem.-a szintén *daică* ugyan (Tiktin 502), de ennek alapszavához hasonló értelme van. Ugyancsak a m.-ból került át az erdélyi szászba is (*daika*, Korrespondbl. XXVIII, 54, vö. EtSz. I, 1255). Más adatok: LM Gl. 211, Moldován, Af. 91, *daikă*, KB. Moldován szerint Erdélyben „általános használatú“ (Ung. IV, 154), azonban a legtöbb nyelvjárási gyűjtésből hiányzik.⁷⁸

⁷⁷ *Budului* ezen jelentéséről ld. fentebb, 111. l.

⁷⁸ Cihac (II, 98) idézi *doică* mellett a *daică* változatot is, azonban a köznyelvi szónak kétségtelenül szláv etymonjától e magyaros alakot nem választja határozottan el, bár az idegen nyelvi megfelelések között említi a m. *dajka* szót is.

***dalalufec** (dälälufese) 'd a l o l n i, danolni' (157). Molnar magyar bejegyzése is valószínűvé teszi, hogy egyébként társtalan szavunkhoz kapcsolható a bihari-szilágysági *dänälui* (DJ., MZ.), sőt l — l > r — l elhasonulással esetleg idevonható az északerdélyi *därläi, därlui* 'a fredona, a cânta încet'; az ALRM. II, 45 csak egyetlen máramarosi pontról ismeri (*därläeste* 362). azonban van adat Magyarfrátáról is (Pașca, Gl. dial. 24). A Lex. Bud.-ben viszont csak *dänäescu* van (162); a m. *dajnal* inkább ebből származik, mint egyenesen *doini*-ből (így EtSz. I, 1256, Blédy, Infl. 38).^{78a} Cihac II, 495 a magyarból származtatja még a *dänänäesc* változatot, ez azonban éppen úgy játszi szóképzésre vall, mint Sztm.-ban a rokonértelmű *hälälui* (Remetemező, Barbul J.) vagy Naszód körül *pälälui* (Pop S.).

daráb (därab) 'fructum' (158) < m. *darab*. Igen közönséges erdélyi tájszó; adatok a XVII. sz. óta (Tamás, Ksz. 21, Tagliavini, Lex. Mars. 105).⁷⁹ A XVIII. sz. végének s a XIX. sz. elejének délerdélyi szövegeiben is gyakori, vö. 1752: niște *däraburi* de pânză mai groasă, StD. XII, 63 | 1803: 16 *derabe* de kemesi, u. o. 145 | 1804 el.: a taie *dereburi*, Predetici, III, 371 | 1808: trei *därobe* de cărți, BH. II, 524 | 1817: *därab* de vreamă, u. o. 206, stb. Szótározta Predetici is: vorschneiden carpere obsonium, praefacere a taie *dereburi*, III, 371. Gyakori Molnar (*därab*, Sprachl. 33) és Șineai nyelvében (pl. columna e rotunda și din mai multe *därobe* de piatră făcută, Hron. I, 9. *därabuță*, 1806: Econ. 9). Egyéb adatok még *därab*, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *därab* ~ *därap*, AAF. III, 148 (Ksz.), *därab*, Conca, Clopotiva 1, 52, 55, stb., *därab* d'i lemn, BL. IV, 163 (B.), *därabă*, Birlea, II, 183, Tamás, Ug. 30, 37, stb. — Magyarlápóson *därab* 'penis equi' (Pașca, DR. V, 311).

***dijmufec** ért. n. (185), nyilván a m. 'dézsmát szedni', vö. Tiktin 546. Román származék a *dejmä, dijmä* főnévből, amely művelődéstörténeti okokból csakis a m. *dézsmä* (< tájny.: olasz *dézima*, EtSz. I, 1346, SzófSz. 51) átvétele lehet. Ld. Tagliavini, Appunti etimologici rumeni, Omagiu lui R. Ortiz, Buc., 1929, 172 kk., Lex. Mars. 106 (további utalásokkal), valamint Stan 32, Barbul 46, Moldován, Af. 91, stb.

diplau (-äu) 'camus' (245, *hatz a.*, vö. *depleu, dipleu*, Lex. Bud. 174;⁸⁰ alakv. *gheplau* = *d'epläu*, 229) < m. *gyeplö*. Az eredetibb, *d'*-kezdetű alakokhoz vö. *d'ipläu*, UJ., *d'ipläu*, Stan 32, *d'ep'cauä*, Hetco 46, MZ. (az utóbbi Sz.-ból); depalatafizációval *dipleu*, Moldován, Af. 91. Hanghelyettesítéssel *žipläu*, KB.

***dihputalufec** (dișputälufese) ért. n. (185) < m. *disputäl*. Mint fentebb *casälui* esetében (113), ismét Molnar bejegyzésében olvassuk ezt a magyaros ízü latinizmust. 1838-ban a szelistei Pieu Pätružnál *desputälui* fordul elő (AAF. VI, 321). A Lex. Bud. csak *disputație, disputu* (192) alakokat közöl, pedig Erdély egyes vidékein, így pl. Naszód és Hátszeg környékén ma is használatos *d'ișputälui* (AP., UJ.); a Szilágyságban él a *dișputa* s a meglepő hangalakú *dișpulsie* (MZ.).

***diug** 'l. (staerv), 2. henyélő' (185); szárm. **diugufec* 't e t l z e l n i, h i v a l k o d n i' (i. h.). Ugyanide veendő: *diugos* V. léneșu, Lex. Bud. 192. Szócsaládunk kiinduló pontja kétségtelenül a m. *dög* 'cadaver' átvétele révén keletkezett *diug, dug* 'u. a.' Már a Bányási Névtelennél: *dugh* 'foetor' (35, vö.

^{78a} *däjnälęste* (Nagybánya, SzD.) nem lehet közvetlenül a m. *dalol* átvétele (így Márton Gy. 12); inkább *dänäi* alakv.-a, talán *däläl(u)*-i hatására.

⁷⁹ Erdélyből szórványosan átkerült Moldvába és Olteniába is (Tamás, i. h.). A Lex. Bud. csak *săcu* a. közli: *därab*, tb.-e *därebe* (602).

⁸⁰ Cihac II, 495 tévesen idéz a Lex. Bud. nyomán *dipläu* alakot.

Drăganu, DR. IV, 151). Ezen eredeti értelemhez ld. még *d'ug* 'mortăciune' Hetco 46, Barbul 47, *diug* (*ghing*), Vaida, Tribuna VII, 154, *giug* 'puturos' Papahagi, Maramureş 221, *diug*, Moldován, Ung. IV, 154, *d'ug* 1. 'stărv', 2. 'leneş' UJ. valamint *d'ugluit* (< döglött) 'mort', Hetco 46, *d'uglui* 'megdögleni' (pl. mi s'a *d'ugluit* vaka) MZ., stb. Második jelentésének m a g y a r kiindulópontját az efféle szólások alkotják: "ojă rest: ,mint a dög" (SzamSz. I, 177). Ebből lett *d'iuğ* 'rest, tunya' (Stan 52), așă- i ka un *d'ug* (MZ.), *d'iuğ* d'e om | *d'ugos*, *d'ugule*, put'e ka *d'ugu* (KB.). Idetartozik még *d'ugui* 'lustálkodni' (UJ.), *dugleş* 'zăcaș-leneș' (Pamfile, Boli 78). Mivel pedig a 'munkakerülés, lustálkodás' — főleg nőknél — mintegy bevezetője lehet a 'hivalkodásnak' könnyen érthető az ige értelmezése is, bár erre a jelentésárnyalatra egyelőre más példánk nincsen.⁸¹

dóntz (dótz) 'tuber panis' (187), vö. még *dotz* (189), *drontz* de pita (191), *dutzu*, *dutzonoi*, *dotz*, *dontz* (195). Nyilván a m. *dúc* szó átvétele (vö. EtSz. I, 1424); a Lex. Bud.-ben is meglévő *dotz* (írva *dontiu*, 195) *n*-je román fejlemény (vö. Cihac II, 496, Alexics, Nyr. XVI, 441). A m. *dúc* szó *dure* alakv.-ának átvétele *druțiu* (Lex. Bud. 625, *scursură* a.) s ebből *truțiu* (i. m. 724, a.), *drontz*(*iu*).

drieála 'cervical . . . *d e r e k a l y' (191). Az ALR. II, 137 (MN. 3895, vö. Márton Gy. 14) tanúsága szerint ez az alak él A. m.-ben (vö. *dricală*, Țiucra, Pietre 299, Nagylak), a Bánságban (vö. *dricală*, Liuba-Iana 97, *trikale*, Weigand, Jb. III, 329) és H.-ban (vö. *drikală*, UJ., Hátszeg). A legmagyarosabb alak azonban *derekaj*: ezt találta meg KB. Magyarnemegyén; Mikeszászán (141) hasonló ehhez *derekaje*. Ugyancsak Magyarnemegyén él azonban a *drikaj* változat is, akárcsak Betlenben (260). A képzőcserével keletkezett *dricariu* hazája Alexics szerint Szalonta vidéke (Nyr. XVII, 442), megtaláljuk azonban az ALR. szerint *Sztm.*, és *SzD.* m.-ben is, vö. még *dricar*, Vaida, Tribuna VII, 349, MZ., *dricară*, Barbul J.

drot 'filum ferreum' (191, vö. Lex. Bud. 197) < m. *drót*. Erdélyszerte járatos magyar elem; már Șincainál: Calitce de *drot* (sármá), Econ. 191; vö. Alexics, Nyr. XVI, 442, *drot*, Gregorian, GS. VII, 149, Stan 32, Barbul 46, Hetco 46, Moldován, Af. 91, *drod*, *drot*, Vaida, Tribuna VII, 349, *drod* 'telegraf' Papahagi, Maramureş 219, Márton Gy. 15, stb. LM. szerint „drotu in locu de sermia nu se connosce d'in coce de Carpati“ (Gl. 234).

**dufla* 'd u f l a' (192). A m. *dupla* tájnyelvi *dufla* alakjának (MTSz. I, 139, EtSz. I, 1442) átvételét Alexics csak A. és B. m.-ből ismerte (Nyr. XVI. 442); az ALR. egyetlen adata *dufla qblqc* (Erkenéz, B., Márton Gy. 15). Talán a köznyelvi m. *dupla* szárm.-a: *dupli* 'a indoi' (Molnar, Wb. 150).

**duhán* = tabác (192). Tiktin a szerb *duhan* átvételének tartja (582), de mivel kifejezetten Erdélyben járatos, valószínűbb, hogy magyar jövevényszó, mégpedig talán a régies és tájnyelvi *duhán(y)* átvétele (EtSz. I, 1380). Magyar elemnek tekintette már Radu Tempea is: "cei de prin Varmeghiă au amestecat limba lor mai mult cu cã Ungurescã; zicând Tistăș în loc de curat, kedves în loc de voios, *duhán* în loc de tabac" (BH. II, 395). Ugyanígy nyilatkozik Graur: „le mot *duzan* (!) existe en serbe, mais il est impossible de croire que hongr. *dohány* n'est pour rien dans roum. *duhan*“ (Nom d'agent 85—6). Számos XIX. sz.-i és tájnyelvi példát idéz Tamás, Ksz. 30, 40, Măndrescu, El. ung. 67. A Partiumban inkább *dohan* változat él (pl. Vaida, Tribuna VII, 349). — Szárm.: **duhanefc*

⁸¹ A mai pesti nyelvben *dög* (pl. ebben: *jó dög*) a m. 'könnyű erkölcsű, csinos nő', de ez a jelentésárnyalat aligha volt meg 140 év előtt s még kevésbé juthatott Molnar tudomására.

'schmauchen' (192), vö. már Furdui P. versében (1818): *Sí kintea sí duhanestē*. GCr. II, 224, valamint *du'onesk*, Weigand, Jb. III, 315, IV, 327, *duhānest'i*. ALR. II, 61 (*B.*, vö. Márton Gy. 15), vö. még Tamás, Ug. 38. A Szilágyságban találunk *dohānez* változatot is (Vaida, i. h.). A Lex. Bud.-ból mindez kimaradt, csak *pipaş* a. olvassuk a, *duhāneş* alakot is (692).

érha 'aluta' (199, vö. *ierha*, 252) < m. *irha*. Tiktin 597 e hungarizmust-
ierhă változatban csupán Frâncu—Candrea 23 nyomán idézi, azonban ismeri még Alexics, Nyr. XVI, 495, valamint *irhă* változatban Moldován, Af. 93, Vaida, Tribuna VII, 361.

**făcau* (*facău*) 'f a k o, weißschimmel' (201). A m. *ă* > r. o megfelelés szerint (vö. *ostqlōş*, *B.*, stb.) legrégebb kimutatható alakja *focău* (Şincăi, Hr. II, 321, vö. DAcR. II, 147). Újabb nyelvjárási változata *foacă* (főleg állatnévként; lóra Vaida nyomán DAcR., i. h., ökörré Stan 34). Alexics szerint (Nyr. XVI, 444) a *făcău* alak csupán *A.* és *B.* m.-ben járatos; megtaláljuk azonban még nemcsak a bihari *facău* változatban, 'világosbarna' jelentéssel (DJ.), hanem Hátszeg körül is: *făcău* 'gălbui închis' (Densusianu, Haţeg 317), AF.-ben: *facău* (Moldován 92), az Avasvidéken *facău* (Barbul 46), a Szilágyságban: *făcău* 'galbănmuceziu' (Vaida, Tribuna VII, 349, vö. DAcR. II, 3) és Északerdélyben: *fakău* (KB.). Molnar *fa-* (és nem *fă-*!) kezdetű alakváltozata a Partiumra, illetve Közép- és Északerdélyre vall. — Szárm.: *făcăţei*, Frâncu-Candrea 193.

**fachiol*, *fatiol* 'faucale' (591). Molnarnak ezen utólagos bejegyzésén alapul a Lex. Bud. *fachiolu*, seu *faciolu* cikke, amely szerint "mi se pare a fi luatu Romăniei ba si Ungurii cuventu aquesta dela latinescu: *faucale*, vel *focale*" (208). A valóságban a m. *fátyol* átvételével van dolgunk (DAcR. II, 24), ez pedig olasz (EtSz. II, 168, SzófSz. 73) vagy talán bizánci görög eredetű (vö. MNY. XXXVI, 105). Erdélyi adatok — főleg 'szemfedő' értelemben (vö. m. halotti *fátyol*) — a XVIII. sz. közepétől (DAcR., i. h., vö. még *fatiol*, Frâncu-Candrea 173, Marian, Ínm. 247 (móc vidék), *fat'ol*, Márton Gy. 15 (*B.*, *MT.*). Tribuna VII, 350, Caba 97, Marian, Serb. I, 278 (*Br.*).

faerfháng 'Bachanalia [!], Bachi [!] feriae' (201) < m. *farsang* (< n. *Fasching*, vö. EtSz. II, 163). Hangtani szempontból érdekes alakv., pontos megfelelője csak egy 1778-ban írott balázsfalvi román iskoladramában fordul elő (*fârşang*, Göbl, Debreceni Szemle 1933, 208). A m. *farsang* alakhoz legközelebb áll *fars'iang*, Predetici I, 516, valamint *farsang*, Molnar, Wb. 43; a nyj.-i *fassang* (MtSz. I, 549) átvétele *faşang* (Cal. din Buda 1844, 52, id. DAcR. II, 65), valamint *făşangü* (Petrovici, AAF. V, 171, ALR. II, 216/95, Aranyosfő, *TA.*). A legelterjedtebb alakv. *fârşang*: idetartozik szótárunkban *fersháng* (208, vö. Ht. 6,2); vö. még DAcR. i. h., Alexics, Nyr. XVI, 445, Moldován, Af. 92, Vaida, Tribuna VII, 350, Caba 97, Marian, Serb. I, 278, *Br.*

faertăiu, *faertăriu* 'quadrans' (201, a Lex. Bud.-ben *fărtăiu*, *fărtal* és *fărtăriu*, 212)⁸² < m. *fertály* (< n. *Viertel*), vö. DAcR. II, 66, Cihac II, 499, Alexics, Nyr. XVI, 445, Măndrescu, El. ung. 68—69, LM., Gl. 245, stb. A legelterjedtebb alakv. *fărtăiu* (ld. Caba 97, Moldován, Af. 92, Vaida, Tribuna VII, 353, Bîrlea II, 267, Papahagi, Maramureş 77, 121, DJ., MZ. stb.), viszont *fărtăe*: (tb.) tűnik fel már 1717-ben *M.*-ban (StD. XIII, 160) s később is elég gyakori (vö. DAcR. i. h., *furtăi*, Weigand, Jb. IV, 327, Bánság). Az -l-es alakokhoz figyelembe veendő a régi *fărtăiu* (tb. *fărtălie*) változat, pl. 1780: *trei fertălie*,

⁸² A DAcR. a Lex. Bud.-nek tulajdonítja *fărtăiu de cupă* 'sextarius, meszely. fertály' kifejezést is. A cirillbetűs *фѣртаю* alapján azonban csakis *fărtăiu* olvasható,

Elem. 94 | 1817: un *färtal* din simbrile, StD. XII; 207 (Fogaras), stb. A *färtariu* ~ *färtariu* alakok *pärtar(iu)* mintájára keletkeztek; példákat idéz DAcR., i. h. Vö. még Tamás, Ug. 16. Olykor szókezdő *sf-* jelentkezik (vö. *sfert*): *färtaiu* ~ *sfärtaiu* (Viciu, Supl. 15).

fagadáflu (fágádas) 'promissum, promissio, sponsio' (202) A DAcR. II, 29 legrégebb adata csupán 1786-ból való, pedig megvan már a protestáns korszakban, 1582-től (vö. Tamás, Fog. 87, igen bő példatárral). A XVIII. sz. végi példákhoz vö. még 1780 kör.: *niște pricinî de fágádașuri*, StD. XII, 102 (Nagyszében); Șincaiból új példa: *măcar ca neau ținut de fágádaș*, Hr. I, 123. Monorainál szintén előfordul *fágádaș*, vö. MSI. III/XXI, 460. A Szilágyságból *fágádaș* és *fágádet* alakot idéz Vaida, Tribuna VII, 350; Északerdélyben *fágádaș* (AP., KB.), Biharban viszont *fogádaș* (DJ., vö. még *fágädäu* a.).

fagadau (fágädäu) 'taberna, diverforium' (202, vö. Lex. Bud. 210) < m. *fogadó*. Közönséges erdélyi és moldvai tájszó, mely ma is él, LM. hiábavaló támadásai ellenére (Gl. 242), vö. DAcR. II, 29, Cihac II, 497, Alexics, Nyr. XVI, 444, Mándrescu, El. ung. 68, Barbul 46, Al-George 34, Frâncu—Candrea 230, D. Șandru, BL. III, 123 (Felsőlapugy, H.), Vaida, Tribuna VII, 350, Ung. IV, 194, UJ. (Hátszeg), Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 82, stb.⁶³ Sz.-ban a kissé magyarosabb *fogädäu* (MZ., Ungaria VI, 205), *M.*-ban pedig *fogädäu* mellett (T. Papahagi, Maramureș 220) *fogodäu* (Birlea I, 19, 61) járatos. E nagy elterjedtség ellenére régi adat alig akad; használja azonban Țichindeal (DAcR., i. h.) és Molnar (Wb. 112). — Szärm.: *fagädariu* 'caupo' (202, vö. DAcR. II, 28, Lex. Bud. i. h. és *fägädariü*, UJ.), valamint *fagädarita* (201; DAcR. említi, de példát nem idéz).

**fedeu* = *acoperemaent* 3° (206, alakv. *fidéu*, 210) < m. *fedő*. Erdélyszerte járatos magyar kölcsönzó; Bukovinában is előfordul, vö. DAcR. II, 91, Tamás, Ksz. 35. Tamás legrégebb adata — Maller nyomán (vö. Alexics, Nyr. XVI, 445) — 1833-ból; Klein szótára ennél jóval régibb példákat nyújt. A *fedeu* változathoz ld. még *fed'eu*, Al-George 33, DJ. (B.), MZ. (Sz.), *fedeu*, AAF. I, 213 (Avasvid.), 'budacea se acopere cu un *fedeu* mare' Precup, Päst. 19, AAF. VI, 296 (U.), *fedeu* (tb. *fed'auä*), Istrate, Nepos 57, Márton Gy. 16, stb. Klopotiván *fed'eu* 'glob la lampä' (Conea, Clopotiva II, 520). A *fidéu* változat nemcsak bánsági (amint a DAcR. véli, vö. Liuba-Iana 98), hanem megvan a Partiumban is (Caba 97, Barbul 46, stb.).

felelát 'responabilitas, protectio' (206) < m. *felelet*. Már a voroneți kódexben megtaláljuk 'felelet', sőt valószínűleg 'védekezés, öngazolás' értelemben (vö. DAcR. II, 93, Densusianu, HLR. II, 539). Ezt és egyéb adatokat id. Tamás, Ksz. 21, Ug. 16, vö. még *feleleat* 'räspundere, garanție' (S. Pop, DR. V, 81, 186). Figyelemreméltó, hogy Klein a szónak eredeti 'responsum' jelentését nem ismeri; erre legrégebb adatunk 1690-ből van, *M.*-ből (acest alenușagü și *felelet*, StD. XII, 234 nyomán utal reá, de nem idézi DAcR. i. h.). A 'protectio' jelentéshez vö. crețarii de *felelat* 'a pásztor járandósága' (Muntean, Gurariu 80), erd. szász *felelat* 'eine Art Versicherung des Viehes gegen Diebstahl' (Siebenb.-Sächs. Wb. II, 344, EtSz. II, 196).

feleluéfe 'respondeo, in me responabilitatem adfumo, affecuro' (206) < m. *felcl*. Az eredeti 'respondeo' jelentésben erősen tájnyelvi; DAcR. II, 93 partiumi adataihoz ld. még *M.*-ből, a *felelat* a. idézett 1690-i szövegben: cu todomanä au *feliluit* (StD. XII, 234). Második értelme, t. i. 'felelősséget vállalni', közönségesebb;

⁶³ Az aranyosfői mőceknál *fagädäu* < *fägädäu* (E. Petrovici, AAF. V, 114).

Tamás, Ksz. 21 adataihoz ld. még 1767-ből: au băgat în besearecă pe popa cel unit și i-au *feleluit* = [felelősséget vállaltak] de tot baiul, StD. XIII, 266. Ezen jelentéskörbe vág már a Cod. Vor. adata (idézi Alexics, Nyr. XVI, 445); a *Szfm.*-i népnyelvben *feleli* 'a lua responsabilitatea', pl. vânzătorul e întrebat dacă *felelește* de hibă (S. Pop, DR. V, 83). *B.*-ban is *felelui* 'a fi responsabil' (DJ.). Az 'affecuro' értelmezéshez ld. a fentebb idézett szász adatot. — Szárm.: *feleluitóriu* 'reſponſor' (206), más forrásból nem ismeretes.

**felie* = rudenie, fratzie (206). A m. *fél*, *féle* alapján keletkezett nyugat-erdélyi szó, Románádasról (*Sz.*) közli 'rudenie, consăngenitate' értelmezéssel Vaida, Tribuna VII, 350. A DAcR. II. 39 egyetlen adata a Lex. Bud. nyomán: mi *fălie* séu *felie* 'est mihi cognatus, atyámfia' (211). A r. *felie* átvétele erd. szász *felie* 'Familie' (Brenndörfer 60).

**feliutz* 'tsobány, tsobollyó' (206), valószínűleg a *fele* (< m. *fél*, DAcR. II, 93, Tamás, Ksz. 35) űrmértéknév származéka; e szónak van *felie* változata is (pl. Pentru-o *felie* de bere, Familia 1885, 428), vö. még *fel'e* 'cană' Conea, Clopotiva II, 520. Kérdés, e szócsaládba tartozik-e *férie* 'urna, veder, der Eimer' (208, vö. DAcR. II, 104, Lex. Bud. 743, *vadră* a.).

**fercatau* (fercătău) 'der Vorstecker am Joch' (207), vö. *ferkèteu* 'der Vorstecker am Joch' (Sprachl. 55). A Molnar-féle nyelvtan 3. kiadásának *ferketeu* (47) adata alapján Tiktin *fercheteu* címszót vett fel, vö. még DAcR. II, 98. Nyilván a m. *fergetyű* 'a szekér első részére alkalmazott forgatható fa, amelynél fogva a szekér eleje ide-tova forgatható' (EtSz. II, 219) átvételével van dolgunk, vö. *ferget'ău*, Alexics, Nyr. XVI, 446, *fergheteu*, Ţiucra, Pietre 85 (Nagylak, A.),⁸⁴ *fărgătău* 'Türriegel' Popovici, Rum. Dial. 165 (Zsoszány, H.), *fergătău*, DJ. (B.). Ezen m. szó mélyhangú párjából, a *forगतó*, *forगतtyú* alakból lett *forगतău* 'a gyeplőnél és a nyaklónál való vaskarika' Stan 34.⁸⁵

**finje* = *filinján* (211) < m. *findzsa* (< oszm. török *findzan*, EtSz. II, 261, SzófSz. 79) átvétele, vö. *finzie*, Gregorian, GS. VII, 149, 187 (Klopotiva, H.), *finjie* (AAF. VI, 263, U.), *finže* (Barbul 43). A *filinjan* alakpárról ld. 211. 1.

firéz 1. 'serra', *2. 'Bretmühl' [!] (211, vö. 246, *hiereſtau* a. és *moăra de firez* 'fűrészmalom' 360) < m. *fűrész* 'serra'. A DAcR. II, 130 e. a.-a 1806-ból, pedig már használja a Bánsági Névtelen (*firiz*, 45) és Predetici is: absăgen; a taie cu *firezu*, a *firezui*; Absăgung; *firezuire*, I, 38, valamint megvan Molnarnál: *firesue/sk*, *feresue/sk* (Sprachl. 237). Egyéb erdélyi adatokat közöl a *firez*, *firiz* alakra Alexics, Nyr. XVI, 446, Măndrescu, El. ung. 72, Stan 34, Tamás, Ksz. 22, Weigand, Jb. III, 315, Moldován, Tribuna VII, 89, Ung. IV, 194, Conea, Clopotiva II, 520, stb. Nászódon *širez*, *šerăslău* járatoş (AP.). A 'fűrészmalom' jelentést közli Muntean is (Gurariu 11). Gyakori változat *firisău*, vö. pl. Birlea II, 319, *firiseauă*, u. o. II, 122, jésített változatban *hirisău*, Dosoftei, Viața Sfinților nyomán id. Lacea, Jb. IV, 109 (vö. még *h'irisel'e*, Weigand, Jb. VI, 76). *Firezui* mellett akad még *firezlu* (DJ.), s jésülve *hireslu* (Dosofteiből Lacea, i. h.). Vö. még DAcR. II, 97 és a magyar eredetű közszavak között *ferestău* a.

**fihtulcu* 'rezes' (211), vagyis *rezes* 'a kisüstös pálinkafőzésnél először lefolyt pálinka' (MTSz. I, 283); vö. *füstölő* 'pálinkafőző kunyhó' (MTSz. I, 657,

⁸⁴ Ţiucra szerint "fergheteul este aşezat pe osie, dealungul, fixat de aceasta la mijloc cu un nit gros, ca fergheteul să se poată mişca liber. Fergheteul are la ambele capete, cari ajung până la roţi, două colţuri în sus, cari țin lioţele" (i. h.).

⁸⁵ Etymologiaiilag ugyanide tartozik *ferchedeu* 'vártej' (Liuba-Iana 106 alapján a Bánságból id. DAcR. II, 97), vö. m. *fergeteg* 'vihar', s ebből *ferget'ag* 'furtună' Alexics, i. h. (A., B.), *fergeteg* 'idem' DJ. (B.)

CzF. II, 992), vö. alább **rézesh* a.; *füstölés* 'a pálinkakeverés második lejárásának az eleje' (i. h., Székelyföld).

**fodori* 'táztli' (214) < m. *fodor*. Molnar nyelvtanában is közli *fodorii* alakban 'die Mangetten, Tazen' értelmezéssel (Sprachl. 369, vö. *fodori* 'Tazen, Mangetten' Wb. 132; a szótárunkban olvasható *táztli* < n. *Tazen*, Lumtzer—Melich, DOL. 250). Az 'ingujj szélére varrt fodros csipke' jelzésére Erdélyszerte járatos, vö. DAcR. II. 152, Alexics, Nyr. XVI, 446, Tamás, Ksz. 39. Az eddig ismert adatokhoz vö. még *fodori* 'incretituri la mănecă' Conea, Clopotiva II, 520, *fódori* (la kămașă, ije ku ~), I. Hurdubețiu (Prépostfalva, NK.), *fodruri*, DJ., *fodre*, Moldován, Ung. IV, 195, MZ., AAF. VI, 17 (U.), *fódor*, *fodoritsă*, KB., stb.

**foéshu* 'fluviolus' (214). Egyetlen forrásból ismeretes: Viciu 14 szerint Abrudbánya körül *foieș* 'vale cu apă murdară', Lupsán pedig *foieș de ploaie* 'esővíz folyás, -patak'. Nyilván a m. *folyás* átvétele. UJ.-tól hallottam egy Hátszeg környékén állítólag használatos *foieșt'e* 'folyik' (pl. folyóról) igét, de ez az adat megerősítésre szoruló „hapax legomenon”. Vö még *foisor* a.

**foitash* 'die Lunde, Patron, das Pflaster' (214) < m. *fojtás*, kétségtelenül lőfegyverre vonatkozik, vö. DAcR. II, 154, Alexics, Nyr. XVI, 446, Molnar, Sprachl. 59, Mándrescu, El. ung. 73, Moldován, Af. 92, Barbul 47, *fuitaș*, Stan, 34, *fuituială*, DR. VI, 267, Marian, Sërb. I, 213 (Bukovina), stb. A m. *fojt* igei néhány szórványos átvételéről: Márton Gy. 16, Tamás, Ug. 16—7.

**fonhiu*, ért. n. (215), de nyilván a m. *fonjiu* 'Vinca pervinca' (DAcR. II, 157). Utóbbi forrás csak sejtí a m. etymont ("pare a fi un cuvânt unguresc compus cu -fju 'iarbă'"), Drăganu azonban utalt már a m. *folyófü* elnevezésre (DR. V, 897, vö. EtSz. II, 349, SzamSz. II, 299), amelynek hangalakját a r. *foiofiu*, *foiofoiu*, *foiofiu*, *fonjiu* stb. alakváltozatok (DR., i. h. és VI, 274—5) pontosan tükrözik; magyaros *foiofiu* alak a Bánságból is ismeretes (GCr. II, 342, E. Petrovici, AAF. III, 149, Liuba-Iana 99, Treml L. Nyk. XLVIII, 304). Más elnevezése *saschiu* < m. *szászfű*; már 1783-ban *Szásztyiu* (Benkő—Coteanu, 125—6. sz.). Sírok díszítésére használják, vö. Marian, Inm. 336.

foraltau, a. m. *forăstău* (215). Klein először csupán a 'herbae species' értelmezést fűzte hozzá, később azonban ezt kitörölte és így egészítette ki: „Cistus. Helianthum. Tetem-toldo“. Az egész cikk forrása Benkő Nomenclaturája: Cistus helianthemum — Tetem-toldo — Valachica: *Forasztó* (Hungaricum vocabulum est), vö. Coteanu-kiad. 323. sz. Ezzel adva van a szó magyar etymonja is, amely nyilvánvalóan *forasztó* (*fű*) 'sideritis, glied-kraut' (EtSz. II, 413), *főrasztófü* 'plantago lanceolata L.' (SzamSz. II, 304). Erősen téved tehát a DAcR. amidőn szavunkat a *ferăstrău* címszóval keveri össze és a m. *fűrés* tőből származtatja „cu labializarea lui e în o“ (II, 97). A moldvai *ferăstrău* alak (Vasiliu, Căntece, Buc. 1909, 30) feltétlenül másodlagos elhasznulás eredménye. Vö. *forostău*, Alexics, Nyr. XVI, 447, *furustău* 'Helianthum vulg.' Stan 34, valamint alább, *forostui* a.

**fordítau* (forditău) 'verticillum, fordító' (215). A m. etymon nyilvánvaló, de a tárgyi jelentés nem egészen. PPB. szerint *verticillum* a. m. 'pereszlen, orsóra függesztő néhez gomb', *fordító* pedig 'verticillum, der Wirbel an der Spindel'. Sajnos Moldován (Af. 92) nem magyarázza meg, vajjon efféle jelentésre gondol-e. Alexics (Nyr. XVI, 447) semmiesetre sem, mert szerinte *f.* 'csizmadiaszerszám' s etymonként a m. *fordítója* szóra utal (e jelentésre nézve ld. EtSz. II, 380). Figyelemre méltó viszont a Csúry közölte három jelentés: 1. 'a zárnak az ajtó külsején levő kilincse, mellyel a kívülről jövő ember kinyithatja a betett

ajtót (ha kihúzzák az ajtóból a f.-t. be van zárva az ajtó), 2. 'tengelyen forgó kétkarú ablakzáró,' 3. 'fakilincs' (Csűry, SzamSz. XXI, 301; egyéb adatok 1782-től, EtSz., i. h.). Efféle értelmet talált K.B. Magyarországon, ahol *forditâu* az ajtó régies fakilincse (vö. még ALR. II, 129; négy pont *clanță* [kilincs] értelemben *M.*, *Szm.*, *K.* és *MT.* m.-ből, Márton Gy. 16). A latin *verticillum* alapján mégis valószínű, hogy szótárunkban *forditâu* még az orsó bizonyos részét jelenti.

foroftuefe 'conferrumino' (215, szárm. *foroftuire*, *foroftuit*) < m. *forraszt.* Erdélyi és bukovinai tájszó, vö. DAcR. II, 460. *Forostui* alakban közli Molnar (Sprachl. 237) és Predetici (I, 108, u. o. van *forostuiala* is), Molnar szótárában akad azonban *forostoi* is (S, 86, 180). Ilyen típusú alakok a mőc földről (*forostui*, *furustui*, Stan 34) és Bukovinából (DAcR., i. h.) ismereteseek; *AF.*-ben (Moldován 92) és nyugaton inkább *forästui* (Barbul 47, stb.) vagy *forästi* (DAcR., i. h., GN. II, 135) járatos. A m. *forraszt* alapján valószínű, hogy az *o*—*a* (illetve hangszúlytalan helyzetben *ä*) vokalizmus a régebbi s ebből lett, előreható hasonulással, *forostui*. Elképzelhető azonban az ellenkező irányú fejlődés is: a m. labializált, veláris hangszínű *ä* a r.-ba *o* (*o*)-ként is átkerülhet (*kalap* > *clop*, stb.) s ebben az esetben *o*—*o* > *o*—*ä* elhasonulással volna dolgunk.

**fortuefe* 'h ö k ö l n i, rückwärts [!] gehen' (215), vö. m. *färtal* 'farolj odább' (e szóval a lovat, tehenet, vagy ökröt farral oldalt léptetik), SzamSz. I, 256 (< *farr tova*, NySz., ld. még EtSz. II, 156). Nem származhat közvetlenül a m. *fartol* 'farol' (MTSz. II, 549) igéből, amely r. **fortälui*-féle alakot adott volna. Csak a Szilágyságból ismeretes *färtói*, *förtäi* (DAcR. II, 161, 168, DEnc. 481); történeti adataink egyáltalában nincsenek.

frantz 'morbus venereus, morbus Gallicus, lues venerea' (217), vö. *Sfrántzu*, *Frantz* v. *Frantz* (482), *sfrénçu* 'lues venerea, morbus gallicus, frantzu, frantzia nyavalya' (Lex. Bud. 641), [*sfranzul* 'Lustseuche' (Molnar, Sprachl.³ 353 és ehhez *sfrant*, GS. VI, 244, Szeb.). A m. *franc* átvétele; adatok nemcsak Erdélyben, de a Kárpátokon túl is a XVII. sz. óta (DAcR. II, 174). Az eredetibb, *fr*-kezdetű változatok Erdélyre jellemzőek, vö. *frëntzush*, An. Ban. 46, Drăganu, DR. IV, 151 (< m. *francus*, EtSz. II, 480), *frëntzusheskume*, *frëntzushit*, u. o. *francă*, Alexics, Nyr. XVI, 447, *frant*(*ä*), Stan 34, *frant*, Moldován, Af. 92. Ma is egész Erdélyben a vérbaj közönséges népi neve *frant* v. *frantă*, vö. ALR. I, 118 (*sifilis*). A *frantă* alakhoz vö. EtSz. II, 475 (*franca* a.)⁸⁶ — Szárm.: *frentzüt*, vö. DAcR., i. h., **frentzos*, vö. ALR. I, 118/56; i *frentos* (Mikalaka, A.).

**frifheca* 'talitrum, patok, fitty, fittyentés, der Nasenstüber' (218) < m. *frieska* (vö. Stan 34) < szlovák *frčka* (EtSz. II, 494, SzófSz. 86, DAcR. II, 178). Néhány adatot közöl ALR. II, 7, vö. Márton Gy. 17. — A *friščä* szó egyéb román jelentései annyira eltérőek, hogy valószínűleg több azonos hangzású, de különböző eredetű szóval van dolgunk (így DAcR., i. h.).

**gabanálhu* (gábánaş) 'granarium, penarium' (222, vö. még 235, *granáriu* a. 313, **lagonitza* a. és 320, *leganitza* a.) < m. *gabonás* (EtSz. II, 748), helyesebben *gabanas* (vö. *gabana*, MNy. III, 60, Hóstát, Kolozsvár; szótárunkban is **gabana* (520, *taciune* a.). Alexics, Nyr. XVI, 448 és Tamás Ksz. 31 csak újabb nyelvjárási alakokat idéznek (vö. még Márton Gy. 17), pedig már 1806-ban megvan Şincainál: Hãmbarele, *Gãbãnaşurile* sau *Cãmãrile* cele de tãnut Bucate, Econ. 57.⁸⁷ Egyéb

⁸⁶ Az 59. ponton, Arad közelében: *şankiruri* < m. *sãnkër* (Márton Gy. nem közli). Vö. még 136: *şankir*, 112: *şãncãr*, 350: *şãnk'ir*, stb.

⁸⁷ Ezen adatra már utalt DAcR. II, 239, de *gãbãnaş* helyett *gãvãnaş* olvasatot s ennek következtében hibás címszót közölt (vö. Drăganu, DR. VI, 276, valamint Galdi, MNy. XXXIX, 366).

népnyelvi adatok: *găbănaş*, Vaida, Tribuna VII, 353, Lukács L. Ung. VI, 205 (Szakállós, *Sztm.*), KB., *găbanaş*, MZ., AP., *gabonaş*, DJ., *găbălnaş*, Conea, Clopativa II, 337, stb.

**galán* (galan v. gálan) 'g a l a n d' (225, vö. *golon* 232). Ritkább erdélyi jövevénytárszó; alakv.: *gălund* Stan 34, *golund*, Barbul 48, *golond*, Hetco 47, Moldován, Af. 92, Caba 97. Nem 'galandféreg', hanem 'szalag' értelemben közli *golund* alakban Ţiucria, Pietre 38 (Nagylak, A.), *golond* vált.-ban Alexics, Nyr. XVI, 449 (vö. EtSz. II, 866).

**gálitz*, **gálitzkiu* 'vitriolum album' (225) < m. *gálic*, *gálickő*. Az első változathoz csak a mőc *galitã* (Fráncu—Candrea 42) idézhető; a másodikhoz vö. *Galizké* 'der Vitriol' (Molnar, Sprachl.³ 76), *galitã*, *galiscã* (DAcR. II, 217) *galaskiu* 'piatrã neagrã-vânãtã întrebuinãtã la vãpsit', *galasca*n 'kiatrã vinã ã d'e cernit' (Papahagi, Maramureş 220), *galaskãu*, AP.: A m. szó eredetéről: EtSz. II, 390.

**gãnciu* 'gallyiba' (225): Molnar zárójelben a *crãmpitza*⁸⁸ szóval is magyarázta; Molnar írta be a *crãmpitza* címszókhoz is (138), ezen utóbbinak latin fordítása pedig 'naevus', vagyis 'velünk született bélyeg, jegy' (PPB. 1801). Ezen értelmezés szerint tehát szótárunk szerzői egészen más értelemben használták a *crãmpitã* szót, mint pl. Slavici: egy tőle származó mondat alapján (în urdãlã... sã nu se facã crãmpitã, CL. VI, 343) Tiktin ugyanis így fordítja: „Stelle, wo die Kettenfãden sich verwirrt haben“ (438). Az utóbbi értelmezés azonban a Molnar-féle 'naevus'-szal végeredményben mégis megegyezik: mindkét esetben a szó alapjelentése h i b a, tehát tágabb értelemben lehet egyrészt 'szépséghiba, anyajegy stb.', másrészt 'hiba a fonásban' vagy — Molnar magyar értelmezése szerint — 'gallyiba'. Mivel *gãncs* szavunk jelentése általában 'mendum, defectus, trica, scrupulus, Fehler, Mangel' (PPB. 1801), ebből mindkét jelentésfejlődés könnyen megfejtethető. Molnar a *gãnciu* szót közölte egyébként kifejezésben is: **cãuta* in toãte *gãnciu*, 'szőr lãzãl szagató, der Grãbler' (i. h.), vö. a m.-ban: mindenben *gãncsol* keres, *gãncsokodik*, *gãncsol*, stb. Ezen értelemezéshez közel áll ma is B.-ban: a *pun'e ganã* *kuiãa* 'a pune piedici' (DJ.). Nincs meg viszont szótárunkban a *gãnciu* szó állatok testi hibájára vonatkoztatva (pl. nu cumva are ceva *gãnciu* vita asta, a mőc vidékről közli Foisoara 1886, 15, vö. DAcR. II, 219, DR. V, 188, Stan 34, stb.). Értelmezés híján nem tudjuk, mit jelent pontosan a Bánsági Névtelennél *gãncsesk*, *gãncsalã* (49, vö. Drãganu, DR. IV, 151—2). Egyéb szárm. még az Alexics közölte *gãncãl'esk*: 'gãncsol' (Nyr. XVI, 449).

**garãsh* (garaş v. gãraş) 'g a r a s' (195, *duãca*, a. *shuřhtãca* a.). A Bánsági Névtelen *gerãsh*, *gerãhice* (49) adatai alapján idézi DAcR. II, 319, vö. még Stan 35 („most majdnem kiment a divatból“). DJ. *garaş*, *gãraş* változatban már csak népmesékben hallotta; *garaş* alakban ismeri UJ. Ugyanezen körbe vág még *horgoş*, *mãrieş*, *pinzãrie*, *şuřtac* és valószínűleg *mintzmeşter* (vö. *Mün-zen meister*).

**gãt* = eaz (227) < m. *gãt*; DAcR. II, 234 idézi Agãrbiceanuból is (a Tisza *gãtjairól*). Népnyelvi példák: Alexics, Nyr. XVI, 447, Mándrescu, El. ung. 72, Hetco 47, Barbul 48, Moldován, Af. 92. Közönséges Sz. és B. m.-ben (MZ., DJ.).

**gazduřhãg* (gãz-) < m. *gazdasãg*; külön címszóként nincs meg, de Molnar bejegyezte *porneãla* 2. jelentésénél: „(p. p. < spre > in *gazduřhãg*) inchoatio

⁸⁸ Ezen jésített alakról ld. Ht. 22, 2.

(40S)^{89a}. Molnar Erdélyben közismert alakot jegyzett fel (vö. DAcr. II, 24,^{89a} Moldován. Af. 92, Mándrescu, El. ung. 75, Mándrescu, Lit. pop. 241, *MT.*, Bichigan. Doc. și desc. 30, *BN.*, stb.), előfordul azonban olykor a m. szó hangalakjához közelebb álló *găzdășag* is (már Molnarnál: *găzdășag* 'Wirtschaft' Wb. 171; vö. Ș'e haznă de *găzdășag* — Dacă nu trăiese cu drag? Luc. 1903, 58, *H.* valamint Densusianu, *Hațeg* 224), DJ. (*B.*).

*ghileosh 'g yi l k o s' (229). Ezt a ritka magyar elemet Molnar másutt is feljegyezte: *gilkoŃch* 'der Mörder' Sprachl. 59. Két egykorú fogarasi adatunk is akad 1809-ből: ca unul de căpetenie *ghileoș*, temându-ș viața . . . s'au înstreinat, StD. XII, 200; Ghițu Pop Ianoș nu numai s'au dovedit ucigaș omorând *zileoșește*, i. h. Úgy látszik, itt-ott él a mai erdélyi népnyelvben is: UJ. Hátszeg vidékéről ismeri komoly és tréfás értelemben is (*d'ilkôș*), AP. Naszódból a *d'ilkôșule* tréfás-gúnyos megszólító alakot közli. Magyarnemegyén pedig, KB. feljegyzése szerint, *d'ilkôș* a. m. „kurăzôs, kare nu se t'eme, se bat'e d'intodată”.

*ghiftina = castána (229, vö. Lex. Bud. 105), alakv. *aghistină* (12, vö. Lex. Bud. 8). Mindkét alak a m. *gesztenye* átvétele.⁹⁰ Eredetibb, prothetikus *a*-nélküli formát használ már Șincai (in fața *ghistinei*, Hr. III, 86), ugyanez van meg egy 1814-i budai naptárban (id. DAcr. I/2, 183), s ma is hasonló változatok élnek a m. és vidéken (Stan 32), Balázssfalva körül (Viciu, Gl. 15), *B.*-ban (*gistină*, -n'e, DJ.) és *M.*-ban (Bud, Poozii pop. 26). Ismeretes ezen változat 'burgonya' jelentéssel is (Pamfile, *Agricult.* 189). Egyéb változatok még *gêsten'e* (KB.) és *găstin'ă* (UJ.). — Prothetikus *a*-val ellátott alakokat inkább a Partiumban, kb. *amirui* (l. o.) területén találunk, vö. Alexics, *Nyr.* XVI, 257, Mándrescu, El. ung. 76, HEMR. I, 508, stb. Legrégibb adataink e változatra Șincai műveiben (pl. *aghistinii* [castanii], *Econ.* 142, id. Gáldi, *MNy.* XXXIX, 364; un cal cu pârul în fața *aghistinei*, Hr. II, 302), vö. még *aghistină*, Viciu 15, *MZ.*⁹¹

*gilau (*gilău*) 'alcaia, g y a l u' (230, feltűnő alakv. **gishlau*, i. h.). Nemcsak Erdélyben, de néhol a Kárpátokon túl is használt magyar elem (DAcr. II, 242, Tamás, *Ksz.* 33, vö. még *žalau*, Gamillscheg, *Šerb.-Tit.* 112). Molnarnál másutt is előfordul, de csak igei alakban *dščilueŃsk* (Sprachl. 311); egyéb régi példák: a *gilui*, Predetici I, 25 (*abhobeln* a.), *dsileu*, *dsilueșe*, Bobb I, 362. Újabb népnyelvi alakok: *ghilău*, Barbul 48, *žilău*, *žilui*, DJ., *MZ.*, *žilău*, *žilău*, E. Petrovici, *AAF.* V, 172 (móc vidék), *džilău*, Gregorian, *GS.* VII, 186 (Klopotiva), stb. A *gishlau* alakv. megítélése nehéz; Molnar „vide *gilau*” magyarázattal a *gilau* címszóra utalt; figyelemre méltó azonban, hogy **jiŃhau* ~ **jiŃhlau* a. m. 'véső' (569, vö. Ht. 22, 2). Úgy látszik, *gilău* és *jiŃău* (< m. *vêsô*) kölesönösen hatottak egymásra; így lett egyrésztől *giŃlău* 'gyalu', másrésztől *jiŃlău* 'véső'.

^{89a} DAcr. etymonja (< m. *găzdășag*) tévedésen alapul; a P. Reteganul-bó idézett adat (O casă în jurul căreia mai vedeau de-ale *găzdașagului*) minden kétséget eloszlat. Itt jegyezzük meg, hogy Molnar adatának a Lex. Bud.-ben a következő szöveg felel meg: pornă . . . 2) i. c. Incăpere, p. e. a *economiei* (526).

⁹⁰ Tagliavini (Lex. Mars. 131) a kérdéses két román alakot *gesztenye* szavunk *gestinye* változatából próbálja származtatni; kérdés azonban, találunk-e ilyen alakot Erdélyben, mivel ezt a MTSz. I, 685 csak a Drávamellékről idézi. Az alább idézendő *gêsten'e* (*BN.*) a m. köznyelvi szó vokalizmusa mellett vall.

⁹¹ Szótárunkban megvan még a *gaŃtan* 'castaneus' és *gaŃtăna* 'castanea' változat is (227), azonban ezeket — mivel a m.-ban **gasztanya* típusú mélyhangú alakot nem ismerünk. — aligha lehet a m. *gesztenye* alakból származtatni (így Tagliavini, *Lex.* Mars. 131). Pedig kétségtelen, hogy régi alakokról van szó, vö. *gastanele*, *Lex.* Mars. 166, *gaŃtăna*, *Elementa* 1780, 84. Talán alakkeveredés történt a n. *Kastanie* > r. *castan(ă)* s a m. *gesztenye* között.

*grádiciu = trépte (234) < m. *grádics* (< lat. *gradus*, SzófSz. 91). Régi jövevényszó, e. a. 1648-ból, vö. Alexics, Nyr. XVI, 449, változata a *gărădič*, i. h., Barbul 48 (< m. *garádics*). AF.-ből (Moldován, Af. 92) és B.-ből *grádič* (DJ.) ismeretes.

*grof, ért. n. (238) < m. *grof*. Már a Bánsági Névtelennél *grof* 'comes liber' (52, vö. *groff* 'comes' Lex. Mars. 243. sz.). Egyéb adatok Neculcétól kezdve (*Tiuchel grof*, DAcR. II, 316), vö. még 1741: prin mijlocirea *grofii* Areosti, StD. XII, 39). Közönséges Klein egyéb írásaiban, pl. comiteși *Grofi* Haler și Beldi, Ist. Rom. IV, 276, canțelareșul Terii ungurești *Grof* Esterhazi, i. h. IV, 277, valamint Molnarnál (Sprachl. 393, Wb. 62). Koncz József Békaegérharcában: *Grof* Nyemes jest ó Voresán? Ung. IV, 305. A népnyelvben: Stan 35, Weigand Jb. III, 316, V. Scurtu, AAF. VI, 214 (U.), Birlea II, 286, stb. M.-ban többese *groși*, vö. Papahagi, Maramureș 221. Gúnynévként *Grofeneiu*, Pașca, NP. 249.

gúba 'gaufape' (239) < m. *guba*. A közönségesebb *bubă* mellett Észak-és Nyugaterdélyben használatos alak, vö. DAcR. II, 323, Mándrescu, El. ung. 77, Tamás, Ksz. 37 (régi példát nem idéz), Ug. 17. Talán ugyanezen m. szó átvétele *bubau* 'boeta, gaufape, guba' is (70, 462, sarica a.), *bobou* 'manteau de paysan (à longs poils)' ismert alakv.-a (vö. DAcR. I, 591–2, Alexics, Nyr. XVI, 402, Mándrescu, El. ung. 49, stb.). Ezen utóbbi szó eredete vitatott: Cihac II, 485 a m. *guba* szóval magyarázta, Alexics viszont utalt a székely *bubó* 'szőrével kifordított bőr' tájszóra (i. h.). Treml szerint azonban *bubó* a r.-ból is kerülhetett a m.-ba (Ung. Jb. IX, 301–2; Blédy, Infl. nem említi). Valószínűbb tehát a m. *guba* szóval való összefüggés, bár ennek etymonja sem világos (SzófSz. 99).

*gurduna (240). Molnar értelmezés nélkül írta be, de nyilván azonos a *gurdună* 'contrebasse' erdélyi tájszóval, amelyet a m. *gordon*-nak szoktak egyeztetni (DAcR. II, 329, SzófSz. 96). Egyéb adatok: *gurdună mare* 'nagybögő', *g. mică* 'kisbögő, gordonka'. (UJ., Hátszeg), *gurdună* 'nagybögő' MZ., KB., *gordună* (ritkán *gărdună*), DJ., AP., *gordonă*, Istrate, Nepos 59. Sajnos, a m. szó további története homályos és azt sem tudjuk, milyen viszonyban áll *gurdună* a móc vidéken feljegyzett *burdură* (Fráncu—Candrea 85), *burdună* 'vioară de bas, contrabas' (E. Petrovici, AAF. V, 170, T.A.) alakkal. Ha ezen utóbbi bizonyulna eredetinek, szócsaládunk aligha lenne elválasztható az olasz *bordone* 'basso, accompagnamento di canto' szótól, bár a filiaáció további részletei egyelőre ismeretlenek. — Szárm.: **gurdunash* (240) < *gurdună* + román *-aș*, vö. *gordonaș* (AP.), *burdunaș* 'muzicant care cântă din contrabas' (E. Petrovici, i. h.). Agârbiceanu hasonló értelemben a *gurdunist* alakot használta (DAcR., i. h.).

gúta 'g u t a' (240, vö. Lex. Bud. 250). Ebben az értelemben közismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II, 333, Göbl, Szót. 39, Alexics, Nyr. XVI, 450, stb. Magyar etymonja teljesen bizonyos; a DAcR. (i. h.) próbálja ugyan a bánsági *gută* 'picătură' szóból közvetlenül származtatni, de ez kevésbé valószínű, mivel egész Erdélyben *apoplexie* helyett *gută* járatos, csak éppen a Bánságban használatos a német eredetű *šlog* (ALR. I, 128). Gyakori káromkodásokban, fogadalmakban, stb., pl. să mă sfarme *guta*, Barbul 57, bată-t'e să t'e bată *guta*, DJ. Ld. még Tamás, Ug. 17, 31.

*guz 'g ö z ü, Spitzmaus' (240, alakv. *gioz* [vagyis *ghioz*], 109, *chitzoran* a.). Különböző kisebb rágcsáló állatok neve (DAcR. II, 334; éppen *chițoran* 'Spitzmaus'-szal azonosítja H. XVII, 68, vagyis egy hátszegi gyűjtés). Az elterjedtebb alak *guz*, vö. Stan 35, Cihac II, 503, MZ., a másik változatot B.-ből ismerem (*d'oz*. DJ.).

háda 'turba' (241) < m. *had*. Észak- és nyugaterdélyi, ritkán feljegyzett szó. Drăganu közölte Naszódról 'ceată, droaie' értelmezéssel (DR. IV, 762), idézván a *hadă de copii* 'gyermeksereg, g y e r m e k h a d' kifejezést is, amelyet ismer még AP., KB., Barbul J., DJ., stb. Barbul nyelvjárásából feljegyeztem az o *hadă de țigani* kifejezést is (vö. m. *cigányhad*). Olykor előfordul a népköltészetben, pl. Nime să nu mă cunoască — C'am fost eu de *hada* voastră, Birlea I, 25.

**haiufe* (háisuesc) 'aufstöbern' (242) < m. *hajsza* + r. *-ui* (vö. *hajszolni*, a képzésmódhoz ld. *fortui*, 130. l.). Sz.-ban *hăisui* a. m. 'sürgetni' (MZ.). Ugyanezen jelentés él Északerdélyben is (AP.).

**hăitâfh* = jutáriu (242), vö. *jutariu* ~ *jitariu* 'cústos agrorum, mezőőrző, csősz, pásztor, kerülő' (Lex. Bud. 335). Összevetendő a következő szilágysági adattal: *hăitaș* 'banii, pe cari îi primesc gorniciu pentru vitele aflate în locul oprit' (Vaida nyomán id. DAcR. II, 345) < m. *hajtás* 'propulsio, das Vertreiben'. Eredetileg tehát a 'bírságot' jelentette, azonban már a XVIII. és XIX. sz. fordulóján vonatkoztatott a személyre is, aki a bírság alapjául szolgáló kihágást megállapítja. Konkrét, 'Vertreiben' értelmére adatot idéz, Mușlea AAF. I, 217 nyomán, Tamás, Ug. 17. Ugyanezen 'töből *hăită*, vö. 92. l.

**hajma* 'afcalonia' (245), 'mogyoró hagyma' (Lex. Bud. 251, *hagimă*, u. o. 525), egyéb adatok — a XVII. sz. eleje óta — DAcR. II, 375, Alexics, Nyr. 489, Tamás, Ksz. 22, Vaida, Tribuna VII, 357, stb. Megvan Benkő Nomenclaturájában *hăgy'sma* változatban (Coteanu-kiadás, 189. sz., a hangalakhoz ld. *hagimă*, Lex. Bud. i. h. és DAcR., i. h.). Šincainál *hajmele*, *hajmitęle* (Econ. 124). Személynévként 1758-ban: *Hasma*, Pașca, NP. 253.

**hamuca* (hămuică) 'h o m o k' (242) < m. *homok*, régen *humuk* (NySz. II, 1480), DAcR. II, 402 csak An. Ban. *homok*, *homokos* (vö. Drăganu IV, 153.) adatait idézi, pedig ismert partiumi elemmel van dolgunk, vö. Alexics, Nyr. XVI, 490 (A.—B.), Barbul 48, Hetco 47, MZ., Barbul J. (az utóbbi szerint a. m. 'praf, pulbere de drum'). Vaida tévesen egyeztette a m. *hamu*-val (Tribuna VII, 357).

**hamufl* = argaffála (242) < m. *hamus*, *hamvas* (DAcR. II, 353, DEnc. 51), vö. *hamu* (*hamv-at*) 'Asehe'. Jelentéstani szempontból fontos alak *hammas* (a. m. *hamvas*) 'vastag, durva vászonlepedő, melyet szapuláskor hamuval megtöltve a szapulókádban legfölül tesznek s rajta keresztül szűrők a forró lúgot a szapulóra' (Csűry, SzamSz. I, 358). Egyébként a m. *hamus*, *hamvas* szót 'groapă cu cenușă pentru tăbăcirea pieilor' értelemben már Drăganu idézte (DR. IV, 152). An. Ban. 58 *hemuș* 'cadus pellionis' adatával kapcsolatban. Alakv.: *amuș* 'groapă în care argășitorul pune pieile' Breazu, Pov. 147, 153. (I. Popovici—Bănățeanu).

**harang* (talán *harăng* v. *harîng*) = clopot (245) < m. *harang*, vö. Tamás, Melich-Emlékk. 442. Egyéb adalékok: *harăng*, D. Șandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *arăng* (Marian, Sërb. III, 64, Majdán, T.), *harîng*, UJ. (Hátszeg, vö. Densusianu, Hațeg 319), *hăranje* (tb., GN. II, 133, Nyermegy, B.), *arîng*, E. Petrovici, AAF. III, 146, *arung*, Weigand, Jb. IV, 325. Az ALR. II, 181—2 (limba clopotului, funia clopotului) idevágó adatai: 76 (Kiszető, T.); buța dăla *arîng*, 27 (Novákfalva, KSz.): buțda *hărangului*, 833 (Petřilla, H.): limba, áta *hărangului*, 2: bobol'ęu dăla *arîng*, 858 (Szerbia): limburuș (*arîng*). AP. szerint igen ritkán, de előfordul Naszód környékén is, *hărang* alakban. Szótárunk adata igen becses: időrendben mindjárt An. Ban. után következik.⁹²

⁹² B.-ban *harang*, *hăranĝoș* a. m. 'h a r a n g o s szoknya' (DJ.).

*hasna (házna) 1. = dobaenda, folos, 2. = *cámata (245, vö. 80, *caefhtig* a.) < m. *haszon* (*haszn-ot*). Közismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II, 375–6, Tagliavini, Lex. Mars. 108, Tamás, Fog. 90. — Szárm.: *haznué/c* 'lucror, quaestum exerceo' (i. h., vö. DAcR. II, 376. Régi adatok: 1739: cu acásta împotrivire nu *haznuesc* nimic, Tempea, Ist. 152, 1788: *hésznué/sk*, Molnar, Sprachl. 299, 1807: în dragosté iubitului mieú ném aş *haznuí*, BH. II, 502. A Partiumban inkább *hásznlí* (Vaida, Tribuna VII, 357, Barbul 48, AAF. VI, 279, MZ.), *hásznlui*, illetve *hásznlui* (DJ.) járatos. Ugyancsak ide: *haznáriu* 'negotiator' (245, vö. 529, **teujer* a.), valamint *haznarie* 'quaestus, negotiatio' (245).

**heiu*: önálló címszóként nem szerepel, hanem csupán *ócina* 'fundus internus pro Curia' (369^a, vö. Lex. Bud. 159) magyarázatául, jelentése tehát a. m. 'házhely, belsőség'. Adatok 1791 óta, vö. DAcR. II, 385, Tiktin 728, Tamás, Ksz. 34. Ismeretes *H*-ban, pl. *heiu*ri dá căsi (Conea, Clopotiva I, 38), továbbá Balázsfalva körül (Că-ți e *heiu*l lângă drum, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 79), az Oltvidéken (GS. I, 137), *U*-ban *heiu* változatban (AAF. VI, 215, 296), stb. Vannak példák Moldvából és Bukovinából is: az utóbbi vidéken az enyhén archaizáló irodalmi nyelvben is előfordul.⁹³ — Csak a Szilágyságban él: e om pe *heiu* 'e om cumscade' (Vaida, Tribuna VII, 357, vö. m. *helyrevaló, helyes*). Talán *heiu* r. származéka **heiu*sh, ért. n. (245, Lex. Bud. nem közli).

hiaba 'frufra, gratis' (245) < m. *hiaba*.⁹⁴ Egyetlen régi adatunk a Békaegérharc fordításában: *Hjábá* dá ku pust' s ku tunu, Ung. IV, 327. Az újabb népnyelvből *hiaba* alakban ismeri Alexics, Nyr. XVI, 491 (*A. — B.*, vö. DJ.), Vaida, Tribuna VII, 357 (*Sz.*, vö. MZ.), Barbul J. (*Sztm.*), Coman, Gl. dial. 40 (*K.*), Moldován, Af. 93, Birlea II, 25. Egyéb alakv.-ok: *heaba*, Lenghel, Maramureş 51, *heba*, Stan 36, Viciu 50, *haba*, Alexics, i. h., Ţiuera, Pietre 109 (*A.*), stb. Alexics idesorozza a *zaba* alakv.-ot is, bár ez a török *ğaba* átvétele (DAcR. II, 242). Hasonló hibát követ el azonban a DAcR. is, amikor *geaba* a. utal a m. *hiaba* szóra.

**highége* = cétera (245, a címszó talán *higheghe* h., vö. *giz* a. m. *ghiz*) < m. *hegedű* (eredete ismeretlen, vö. SzófSz. 117; Viski K. feltevése, amely a m. *hejgető*-vel próbálja rokonítani, elfogadhatatlan, ld. Kodály-Emlékkönyv 43 kk.). DAcR. II, 390 csupán egyetlen példát idéz a *higheghe* alakra Şezátoarea VII, 163 nyomán, pedig a Partiumban elég elterjedt szó. *B.* és *A.* m.-ben általában *hid'ed'e* (Alexics, Nyr. XVI, 491, Márton Gy. 19, DJ., *highége*, D. Şandru, BL. IV, 122), *Sz.*-ban *hid'ed'e* (Tasnádszántó, MZ.), *hed'édä* (Elyüs, MZ.). Alakv.: *highége*, Ţiuera, Pietre 56 (Nagylak, *A.*).⁹⁵

hintóu 'carpentum' (246, vö. Lex. Bud. 262) < m. *hintó*. Közismert jövevényező az erdélyi román nyelvben, vö. DAcR. II, 391, Cihac II, 506, Măndrescu

⁹³ Pl. "o bine-înstărită, sănătoasă țăranime moşneană, în gospodăria raţional-întemeiată, împrejmuite cu bogate cîinii şi *heiu*ri (deci: atenante)"⁹⁴. L. Moraiu, Făt-Frumos, 1943, 103. — Itt jegyezzük meg, hogy a régebbi bukovinai nyelvben hasonló jelentésben *pliaţ* (<n. *Platz*) is előfordul, pl. 1797: i se mai dá un loc de casă în Cernăuţi cu tot *pliaţul* lui, Doc. Buc. VI, 342.

⁹⁴ A m. szó etymonjáról vö. SzófSz. 120. Ugyanezen tőből: *a hia* 'hiányozni', pl. din cinzeci *hia* cinci, Precup, Păst. 43, valamint *hîe*, *hiia* 'lipsă', Tamás, Fog. 96, Ug. 18–9.

⁹⁵ Sokkal általánosabb átvétele a főnévi *highidus*, -*iş* (< m. *hegedűs*), vö. DAcR. II, 390, Treml, Dyn. Wortakzent 56, alakv.: *highighiş*, Măreşcu, Batăr 7, 16 (*B.*), *hegeduş*, Weigand, Jb. VI, 76, *hid'idaş*, E. Petrovici, AAF. V, 171 (móc vidék), stb.

El. ung. 80, Alexics, Nyr. XVI, 91; már a Bánsági Névtelenél: *hinteu* 'carpentum' (59, vö. Drăganu, DR. IV, 152). Molnarnál szintén előfordul: *hinteu* 'Cale-sche' (Wb. 26, vö. DR. IV, 385). Gyakori Sincainál; a DAcR. idézte példához ld. még: isgonitorii au pus statuă într'un rădvan (*hinteu*, car), Hr. I, 56. A mai népnyelvben egészen közönséges:^{95a} többnyire *hint'eu*, Stan 36, Barbul 48, T. Papahagi, GS. II, 74 (móccok) és *hink'ei*, idem, Maramureş 222, DR. V, 98 (Arad mellett), stb., a Bánságban szabályosan *hinceu*, Costin, Gr. băn. 117, Biharban inkább *hintău* (DJ.) s ugyanez él AF.-ben is (Moldován, Af. 93). *Hinteie* más jelentése: 'unelte ca: plug, tânjală, cârceie, ce slujesc la injugatul boiler în patru' (Pamfile, Agricult. 33). Valószínűleg ugyanezen tőből: **hint* (értelmezése nincs), 246, vö. *hintu*, *tare*, *tatu*, *oșcillo*, *hintozni*, Lex. Bud. 262 s innen LM., Gl. 92, Măndrescu, El. ung. 81, valamint DAcR., i. h. Mivel a népnyelvben akad *hinta-hinta* is, mint gyermekek hintáztatása közben mondott szó (DAcR., i. h.)⁹⁶ talán először a m. *hinta* főnév került át a románokhoz s ebből lett az a *hinta* ige. Ha a m. *hintál* került volna át, ebből *hintálui* alakot várnánk (ismeri DJ., B.). — Talán ugyanide: *hinteag* 'haină, veșmânt' (Birlea II, 341).

hîriu 'fama' (246) < m. *hîr*, vö. DAcR. II, 392. Egyéb adatok: *hîrj*, Alexics, Nyr. XVI, 491, Măndrescu, El. ung. 81, *hîr* Al-George, 34, Barbul 48, Hetco 47, Moldován, Af. 93, *hîre*, *hîră*, Stan 36, *hîriu*, Caba 98, *hîriu*, *hîr*, Pușcariu, DR. V, 408. Északerdélyben és B.-ban *hîr*, AAF. VI, 296, U.; Birlea II, 284, M.; KB., DJ.). Remetemezőn (*Sztm.*) a szarkához szokták a következő mondókát intézni: *Hîrî* bun, de-î *hîrî* rău — îl du la birău (Barbul J.). További adatokat idéz Tamás, Ug. 19.

hoda 'fulica' (246, vö. Lex. Bud. 262), a régi m. *hóda* 'fulica' átvétele; szótárunkban és a Lex. Bud.-ben is m. értelmezése 'fú, hóda'. Csak Erdélyben járatos tájszó, vö. LM., Gl. 289, DAcR. II, 397. A népnyelvből Vaida közölte (Tribuna, VII, 358).

**hodnoju* 'h a d n a g y' (246, vö. Lex. Bud. 263: *hodnogiū*, *hognogiū*), igen régi m. elem; e. a. 1436-ban tűnik fel egy moldvai szláv oklevélben (*hotnog*, Costăchescu I, 430 nyomán id. Drăganu, DR. VII, 210). Vö. DAcR. II, 410—11, Alexics, Nyr. XVI, 496, Molnar, Sprachl. 64; a XIX. sz. elején megvan Konec J.-nál *hodnozs* alakban (Ung. IV, 338), vö. még *hodnož*, Barbul 49, Caba 98, *hodnogiū* LM., Gl. 289, *hodnoj*, Moldován, Af. 93. Egyes vidékeken *homnogiū*, vö. DAcR. II, 411, D. Șandru, BL. IV, 134 (B.), Vaida, Tribuna VII, 358, *hognogiū*, D. Prodan, AAF. VI, 18, Birlea II, 172.

**hohér* 'h ó h é r' (246). Igen elterjedt erdélyi tájszó, mely előfordul Északmoldvában is, vö. DAcR. II, 399, Tagliavini, Lex. Mars. 109, Tamás, Ksz. 23, Alexics, Nyr. XVI, 193, Măndrescu, El. ung. 82, továbbá *hoheriu* 'flăcău înalt' Comoara Satelor III, 79 (Fălticeni). *Hoheriu* alakot közöl még Stan 36; a szó történetéhez érdekes adalék a következő feljegyzés: 1841-ből: noi bătrâni am judecat pe Ioan Toflea, pentru căce au zis la meșterleghinu de la Vasile Alutanu: „*hoher*“, și așa stând de față înaintea noastră, și așa Ioan Toflea n'au putut arăta pe acel meșterleghin de *hoher*, s'au hôtărât că [Ioan] T[oflea] s'au birșă-guluită de 3 f. (StD. XII, 216, Fogaras). Olykor 'sintér' jelentéssel is bír, pl. Densusianu, Hateg 320, D. Șandru—F. Brînzeu, GS. V, 238 (Zsinna). Naszód környékén *hoher* „i se zice unui cal fudul: un *hoher* de cal“ (S. Pop; DR. V, 99, vö. *hoherie* 'cal vrednic de a se da pe mâna hoherului, ca să-i ia pielea', i. h.,

^{95a} Pedig Budai (-Deleanu) ezt is ki akarta irtani, vö. *chișchîneu* a.

⁹⁶ Vö. m. *hinta-palinta*.

AF., F.). — Szárm. **hohere/c*, nyilván a m. 'hóhéri, hóhérhoz illő', vö. Nu-1 legarã omenesce, Cã legarã *hoheresce*, Fráncu—Candrea 223.⁹⁷

hórgóflu 'marieáflu, ftraemba, marinus, pecunia' (247). Igen értékes régi adat a *horgoš* (alakv. *hergoš*) régi pénz nevére, amely a m. *horgos* '17 krajcár értékű erdélyi ezüstpéznz' nevének átvétele (Drăganu, DR. IV, 1505—6, Csefkó Gy. MNy. XXI, 198).⁹⁸ Mivel a *máriás* szintén 17 krajcárt ért, Klein helyesen magyarázta a *marieáflu* névvel. Lehet, hogy e pénzfajta neve lappang a csángó *horgossz* 'lapos gyöngysor' nevében is (Rubinyi M. Nyr. L, 59).

**horju* 'fiffura scandulae' (247), vagyis 'a zsindey hasadása, bevágása' két m. tájszóra emlékeztet: 1. *horgy* 'vasszerszám, amellyel a zsindey bevágását csinálják' (MTSz. I, 888, Szatmár vid.), 2. *horny* 'zsindey bevágása (amelybe a másik zsindey élét beleillesztik)' (i. m. I, 890, Szatmár vid.). Mindkét szó egyazon *hor-*, *har-* 'terere' töről sarjadt (vö. Techert J., MNy. XXV, 365; *horgy* és *horny* viszonyáról MNy. XXIII, 51, CzF. II, 1689). A Molnar közölte r. alak, amelyet a DAcR. nem ismer, kétségtelenül alakilag *horgy*, de jelentésbelileg *horny* szavunkkal egyezik, tehát feltételezhető forrása egy olyan tájnyelvi **horgy*, amelynek jelentése: 'zsindey bevágása'. *Horgy* szerszámnévként is átkerült a r.-ba, vö. 1. *horş* 'un instrument pentru scobitul şindrillilor' (Fráncu—Candrea 101, DEnc. 587), 2. *horj* 'instrument cu care se curăţã unghiile boiler' (DAcR. II, 406). Ugyancsak a *hor-* tő szárm.-a került még át a r.-ba a *horji* 'grotter, gratter, faire un canal à l'échandole' (DAcR., i. h., Naszód) esetében, vö. m. *horşol*, *hornyol*.

**hotarafi* (*hotáriş* vagy *hotărăş*), ért. n. (247, vö. *hotárişu*, Хотаріш 'conterminus' Lex. Bud. 266) < m. *határos*. Mindkét olvasat egyaránt lehetőség; az 1. változathoz ld. még *hotáriş*, DAcR. II, 410, Mándrescu, El. ung. 166, *hotarés*, Alexics, Nyr. XVI, 493, *hotarisiu*, LM. Gl. 294, *hotariş*, Stan 37, KB., *hotărăş*, Densusianu, Haţeg 320, stb.; a 2. típust képviseli *hotărăş*, DJ. (Bihar), *hotărăş*, Barbul J. (*Sztm.*).

hreáft 'spinus, *h a r a f z t' (247, vö. Lex. Bud. 266); valószínű, hogy e szó, amelyet a DAcR. nem közöl, a m. *harasz* tájnyelvi átvétele; a szláv *chvorst*, mely a m. szó forrása (SzófSz. 113) a román szó hangalakját még kevésbbé magyarázza.⁹⁹

hulufc 'ruino, diruo' (248, vö. Lex. Bud. 268) < m. *hull* 'fallen'. Ismert délerdélyi tájszó, főleg 'összeomlani' jelentésben (DAcR. II, 419, Alexics, Nyr. XVI, 493—4). Az ALR. II, 274. térképe (*casa se nãrue*) szerint *sã hulufe* alakban használatos T. és A. m.-ben (48, 53, 64, vö. *huluit* 'hernios', Ţiucra, Pietre 56), valamint H.-ban és B.-ben (105, vö. *hulufc*, UJ., DJ.) és Küküllőmelléken (141, vö. Casa voastră-i *huluită*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 30), viszont *hurufe* alakban fordul elő Délhunyadban (833).¹⁰⁰ Az utóbbi alakhoz ld. még *a se hurui*, Conea,

⁹⁷ Egyéb ritka származék *hohere*, pl. 1838: nãnãşelu-i *hohere*, Pauletti, Sect.ş 60.

⁹⁸ Csefkó szerint "horgosnak valószínűleg azért nevezték; mert a vékonyabb, 15—17 krajcár értékű ezüstpéznz... könnyen elgörbültek, meghorgadtak, görbévé, horgassá váltak" (MNy. XXI, 198—9).

⁹⁹ Nem tévesztendő össze a *Sztm.*-i *harast* 'színes gyapjú, hárász' szóval (Barbul J.), amely *haras* (DAcR. II, 361, nyilván < m. *hárász* laine de couleur') változata.

¹⁰⁰ Talán ugyanezen szócsaládba tartozik *hulã* 'rãpã, surpãturã, szakadék'. Ioan Berescu (F.) és E. Gogãnal (*Szeb.*) fordul elő, vö. Breazu, Pov. 187, 327, ld. még DAcR. II, 418; viszont a *ului* 'jdn. in Verwirrung bringen, verwirren' (Tiktin 1675) — Drăganu véleménye ellenére (DR. VI, 303) — aligha vonható ide.

Clopotiva II, 499, *huruit* 'hurluit, dărămat, surpat' Viciu 52, valamint talán *huruit* 'obosit' Coman 41 (Naszód vid.). Egy ponton, a szebenmegyei Polyánán (130) a *să hurupă* változat *hurui* és *surpa* alakvegyülését mutatja. Ezenkívül szórványosan felbukkan még szavunk *K.*-ban is: Szászfenes és Kiskapus környékén szintén *se huluje* járatos (Merényi Mária). viszont Gyaluban már *se hūie* hallható, amire a Lex. Bud. (i. h.) is utalt.

**hurduzau* (-ău) 'ein langer dicker Strang' (249, vö. Lex. Bud. 266, Molnar, Wb. 129, szintén 'langer, dicker Strang' értelmezéssel) < m. *hordozó* (kötél). Egyéb adatok DAcR. II, 421, Trembl, BL. II, 59, *hurduşeu*, Molnar, Sprachl. 55, *hurduzău*, I. Hurdubeţiu (Prépostfalva, NK.). Első szn.-i a. 1722-ből, vö. Paşca, NP. 255.¹⁰¹

hurtzuluŕe 'exagito, huc, illuc impello' (249) < m. *hurcol* 'schleppen, hin und herziehen', vö. *hurtuli*, Caba 98, *hurtsăli*, MZ., *hurtsului* (pl. *un lemn*) 'cipelni' KB., stb. A m. *hurcolkodni* 'költözködni' átvétele Nagyváradon a *se hurtsului* 'a se muta' (DJ.). Talán ugyanide még: *hărtălui* 'ide-oda hűz' Stan 35, bár ez lehetne már *hărtăli*, *hărtui* alakváltozata is (az utóbbiról ld. DAcR. II, 373, Alexics, Nyr. XVI, 489, vö. *hărtă* < m. *harc*).

ime 'ecce' (257) < m. *ime*. Más forrásból nem ismerem. Egyéni átvétel?

includuŕe 'decipio, supplanto' (267, vö. Lex. Bud. 288) < *in* + m. *csal*. Igen régi magyar elem, adatok a XVI. sz. óta, vö. DAcR. I/2, 275, Densusianu, HLR. II, 539 (*celui*), Tamás, Ksz. 22, Fog. 78, Tamás, Ug. 13. Sok nyelvjárási alakot idéz Tagliavini, Lex. Mars. 109–10. 1620-ban előfordul a következő havaselvi szövegben: se duse corbul, după ce pierdu capul, *celuŕu* pre vedere; şi cum făcură (Filistenii) şi-l *includuŕă* (pe Sampsonu) cu o curvă (Cartoian, Fiore di virtù 51). Egy régi bánsági adatra utal St. Paşca, Dr. IV, 1026. Népnyelvi adatok még *celui*-ra: fetele m'o *celuŕ*, Precup, Păst. 34; Vaida, Tribuna VII, 342, Birlea I, 53, Papahagi, Maramureş 218, V. Scurtu, AAF. VI, 196, 208, 234 (*U.*), *s'elui*, E. Petrovici, AAF. III, 155 (Almás völgye), stb.; példák az *includuŕe* igére: *ent/cheluŕu*, Molnar, Sprachl. 311 (3. kiad. 276), Wb. 21, vö. még V. Bologa, DR. IV, 385, *includuŕ*, D. Şandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), tu m-aj *uns'eluiŕ*, Weigand, Jb. III, 255 (Bánság), IV, 324 (Déva), *includuŕ*, AAF. I, 161 (Avasvid.) stb. — Szárm.: *includuŕe*, *includuŕit*, *includuŕitóriu*, 267–8, vö. DAcR., i. h. Klein alkalmilag feljegyezte a *celau* (celău < *csaló*) alakot is (includuŕitóriu a. 268), ehhez vö. DAcR. I/2, i. h.

**incushlucŕe*, ért. n. (274), vö. *incuşluescu* 'szerelmeskedni valakivel: einen verliebten Umgang mit einer haben' (Lex. Bud. 294), továbbá *incuşlui*, *incuşlui* 'entrer en relations amoureuses avec qqn.' DAcR. II, 612. Utóbbi forrásunk csupán két adatot közöl, az egyik éppen a szebenmegyei Orlát közösségből származik. Vö. még: s-o *inkuşluiŕ* fata ku fiçoru (KB.). A szó etymonja vitatott; a DAcR. a m. közel-ből magyarázta, de e feltevést már Drăganu cáfolta, aki a nyelvjárási *gúzsliŕ* 'gúzsza csavarodik', *gúzsol* 'össze-vissza csavar' igére gondolt (DR. VI, 293). Sokkal valószínűbb azonban, hogy a m. *koslat* 'párzik, üzekedik' (MTSz. I, 1185, SzamSz. I, 539) átvételével van dolgunk. Mivel pedig a m. *koslat* ige egyes székely vidékeken (*Udv.*, *Hsz.*) használatos 'ide-oda jární' értelemben (MTSz., i. h.), egyszerre érthetővé válik Vaida adata is: *incuşluescu* 'a umbla în giurul cuiva roată-roată cu scop astut' (Tribuna VII, 361).

¹⁰¹ Aligha tartozik ide: **hurduzueŕe* 'tförömpölni, dörömbölni' (249). Inkább hangutánzó szóra gondolhatunk, vö. a *hurduca* 'faire du bruit ou du tapage' (DAcR. II, 421).

**indaluesc* (indáluese), ért. n. (274). < m. *indul*. Molnar utal az *andaluiesc* alakra, de ez szótárunkban nincsen meg. Első példa a Bánsági Névtelennél: *enduluiesk, enduluieskume* (39, vö. Drăganu, DR. IV, 151). Alexics szerint a nyugati részekben használatos, A. és B. m.-ben (Nyr. XVI, 443, vö. *indăluit* 'pornit' Ţiucra, Pietre 56), megvan azonban a móc vidéken is (Stan 37, Frâncu—Candrea 243, 254, GS. II, 85). UJ. (Hátszeg) az *indăluiesh'e* alakot közölte. Egy példa az *indăluitoriu* származékra 1807-ből: BH. II, 501. Vö. még DACR. II, 618.

**ingazdacefc* = imbogatzefc (286); a m. *gazdag* az erdélyi r. népnyelvből gyakori, vö. *găzdac*, DACR. II, 241 (*M., Sz., B.*), Al-George 34 (*BN.*), Tamás, Ug. 17 (*U., M., Sztm.*), Alexics, Nyr. XVI, 448, *găzdag*, DJ., MZ., stb. B.-ban él *găzdăcoiu* (DACR., i. h.), *găzdăgoi* (DJ.) származéka, az utóbbit Sz.-ban is feljegyezték (Jb. VI, 76). A fn.-i származék *găzdăcie, găzdăgie* (DACR., i. h.), *găzdăzie* (MZ.). Az *in-* igekötővel összetett igét DACR. nem említi; B.-ban a *se îngăzdăgi* (DJ.), Sz.-ban a *se îngăzdăzi* (MZ.) alakot találtam. A *ğ (ž) ~ č* változáshoz vö. *găzdag ~ găzdac*.

**ipen* = citov (306) < m. *épen*, vö. DACR. II, 885 (csak újabb népnyelvi adatok); 1770-ből idéz példát Drăganu, DR. IV, 1553 (*ipine, ipăn*). 'Egészséges' értelemben az északi és nyugati részekben *ipén* ma is járatos (KB., MZ.). Nagylakról (A.) *ipine* vált.-ot jegyeztek fel (Ţiucra, Pietre 56).

ipuleat 'aedificatum' (306) < m. *épület*. Alexics szerint csak B.-ban járatos *epulet'* alakban (Nyr. XVI, 443), vö. azonban még *ipulet'*, Barbul 49, *epuleti*, Moldován, Af. 92, *epuletu*, DJ. (B., hasonló *ü-s* alakok *főşpan, fşşpan, fşşpan*, S. Pop, DR. VII, 67). A SzD.-i származású Bobbnál *ipulet* 'supraaedificata' (I, 565). Az ALR. II, 123 térképe (acareturi) néhány szórványos adatot közöl: *ipulături* (235, Héjjasfalva), *ipulét^kurile* (279, Boksa, Sz.), *ipulét^kuri* (316, Oláh-szentmiklós, B.). Legrégibb adatunk Budai(Deleanu)-nál 1818-ból, vö. *chifşhineu a*.

ipuluefc 'aedifico, fació' (306) < m. *épül*, vö. *me ipulesc* 'ími edific' Vaida, Tribuna VII, 361.

**itze, itzie* (de vin), ért. n. (309), vö. *ite, itie* 'media, i t z e, felejtél' (Lex. Bud. 330) < m. *icce*, vö. DACR. II, 915, Göbl, Szót. 39, Papahagi, Maramureş 225, AAF. VI, 181, 190 (*U.*), stb. Használja Şincai is, pl. doao *Ite* (Econ. 170.).

**jaicieau* (jačcau) 'z f a t f c o' (566). Rendkívül elterjedt tájszó, főleg 'dohányzacskó' értelemben, vö. DACR. II, 11, Tamás, Ksz. 40. A szótárunkban is meglévő régi m. *zacskó* átvételére vallanak — Tamás *jaščău*-típusú adatain kívül — *jaščău*, Stan 38, Vaida, Tribuna VII, 361, Birlea II, 24, *žaškău*, DJ., MZ., KB.; az újabb *zacskó* átvétele viszont *začcau*, Barbul 55, *zăčkău*, Alexics, Nyr. XVII, 114.

**jăie* 'salvia' (566, vö. *s'ale, jale, jele*, Lex. Bud. 604, *salbie a.*) < m. z s á l y a (XIV. sz. óta, SzófSz. 346). Első román adat: *Şalhje* 'salvia' An. Ban. 127, vö. 'Şelje, Salis [!], 'Sálye, Benkő-Coteanu 18—20. sz. DACR. II/2, 4.

jelériu 'inquinilus' (567, alakv. **jelér*, vö. Lex. Bud. 333) < m. *zsellér*. Régi szó, megvan már a Cat. Calv.-ben (Tamás, Ksz. 23), Vö. még DACR. II/2, 14; *želér*, D. Şandru—F. Brînzeu, GS. V, 325, VI, 347 (Zsinna, Szeb.), Alexics, Nyr. XVII, 114, Stan 38, Caba 98, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.¹⁰² Maramarosban *želér* 'chiriaş' Papahagi, Maramureş 237, ismeri ebben a jelentésben KB. is). — Szárm.: *jelerefc* 'inquininum ago', valamint a szótárunkból kitörölt

¹⁰² Pontbr; 387 szerint átvitt értelemben 'manant, rustre, lourdaud'.

jeleréj 'zselléri' *jelerítza* 'inquilina' (vö. Lex. Bud. 333), *jelerie* 'zsellérség' (Lex. Bud., i. h., *jeleria*, LM. Gl. 332).

**jemluga* 'pífc. zsemling, fzemling' (567, vö. Lex. Bud. 333), valószínűleg a m. *zsemling* (< n. *Sälmling*) átvétele. Tiktin 869 és DAcR. II/2, 16 csak a m. *zsemling* alakra utalt.

jilip 'cataracta, *malom zsilipje' (569, vö. Lex. Bud. 334). Ismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II/2, 25, Cihac II, 510. Alexics, Nyr. XVI, 115, Conea, Clópotiva II, 370, Moldován, Af. 93, Stan 38, Vaida, Tribuna VII, 361, Caba 98, *žlipu mori*, KB. (Magyarnemegye), stb. A Naszódon járatos *žliap* (AP.) talán közvetlenül valamely szláv nyelvből (vö. *žlěbъ*, Miklosich, EtWb. 407).

jíp '*zsupp' (569, alakv. *jup*, 572, vö. *jip*, *jup*, Lex. Bud. 335). Miként a Lex. Bud. és ennek nyomán LM, Gl. 339, úgy szótárunk sem tesz különbséget *žip* és *žup* között, vö. még *žip*, *žup*, *šup*, Alexics, Nyr. XVII, 115. Más vidékeken azonban *žip* (< *gyep*) 'iarbă deasă' (MZ., vö. DAcR. II, 28, Caba 98) és *žup* 'zsup' (MZ., vö. DAcR. II, 56, Caba, i. h., Barbul 56, Weigand, Jb. VI, 82, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.). B.-ban a két alak még élesebben válik el: *d'ip* 'gyep' és *žup* 'zsup' (DJ.). A 'zsup' értelmű *žip* talán úgy keletkezett, mint *jupui* mellett *jipui* (Tiktin 881).

juéj 'poffum, sufficere; *győzni' (571), szárm.: *juire*, *juít*, ért. n. (i. h.). Vö. *juescu*... V. *biruescu*, Nrő 3 (Lex. Bud. 337; *biruescu* 3° = potu, sűnt *harnicu*:¹⁰³ par sum: *győzni*: beschreiten, können, gewachsen seyn: p. e. nu le *biruescu* tóte *singuru*' solus non sum par omnibus gerendis, curandis: nem *győzők* meg mindent egyedül' i. m. 57). A *jui* ige aligha lehet más, mint a m. *győz* 'vincere, possum' átvétele; a képzőnek érzett -z elhagyása azonban magyarázatra szorul. Némileg hasonló fejlődést mutat *felesel* > r. *feleşuescu* (Lex. Bud. 318, *intorquu* a.), *alkot* > móc *alcui*, *koslat* > *incuşlui* (l. fentebb), stb.

**jumáltz* = *shmaltz* (571, vö. Lex. Bud. 337): minden valószínűség szerint a m. *zsomálc* alak átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVII, 115, *jumáltz*, Stan 39, *žumalts*, KB. (Magyarnemegye). Ebből közvetlenül származott a *Szfm.*-ban járatos *žumáltzui* (Barbul J.), vö. m. *zsomálc*oz, valamint u-ă > u-u hasonlással a szótárunkban is meglévő *jumáltzui* (i. h., vö. Lex. Bud., i. h.). Ezen alak él Hátszeg körül (*žumáltzuit*, UJ.) és Északerdélyben (*žumáltzuiesk*, KB. Magyarnemegye). A Bánsági Névtelennél megvan már *zemělcuiesk* 'incrusto', *zemělczuiturě* 'incrustatio' (165, vö. Drăganu, IV, 162) a régi m. *zomálc*oz nyomán.

**láb* 'ein Stück Feld' (311, vö. *labu* 'jugum, jugerum' Lex. Bud. 340). < m. *láb*. Nem bizonyos, hogy Molnar pontosan a 'hold föld' jelentésű *láb* szóra gondolt, bár a r. népnyelvben ez az értelem is él (pl. Barbul 49, Alexics, Nyr. XVI, 546, stb.); Paşca szerint *lab* általában 'tablă, întindere plană de pământ' (Gl. dial. 38, vö. DAcR. II/2, 72); Mândrescu szerint 'numele de *lab* se dă şi unui loc mai mare de un pogon' (El. ung. 86), sőt már LM.-nál is *labu* a. m. 'mica parte, palma sau *laba* [!] de pamentu' (Gl. 340). Ezen általánosabb értelmet magyar népnyelvi adatok is támogatják: pl. a Szamosvidéken *láb* 'egy csoportban levő több darab szántóföld' (SzamSz. II, 3), *Sz.*-ban pedig 'egy tagban levő nagyobb földbirtok' (MTSz. I, 1272).

**lábosh* = *crátitz* (311, vö. 242, *haerbeica* a.) < m. *lábos*; vö. DAcR. II/2, 74, Tiktin 884, Alexics, Nyr. XVI, 547, Tamás Ksz. 35, Stan 39, Barbul 49, Moldován Af. 94, Vaida, Tribuna VII, 365, D. Şandru, BL. IV, 122 (B.), Coman,

¹⁰³ *Biruesc* e jelentésárnyalata ma is előfordul, pl. nu *bd'irujesc* a plăti porţii 'nem bírom fizetni az adót' (AAF. VI, 96, U.). Ld. még 85. l.

Gl. dial. 45, stb. Gorjból: *laboš*, Jb. VII, 85. Saját gyűjtéséből: *labošă*. KB. *laboš*, MZ., DJ., stb.

lampafiu (lămpaș) 'lampas. laterna' (313. vö. Lex. Bud. 341) < m. *lămpăs*. További adatok DACR. II/2, 89, Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás. Ksz. 23. Figyelemre méltó adat 1803-ból: 1 *lămpăs* turtcesk nou, StD. XII, 145 (Nagyszeben). Megvan Bobbnál is: *lămpăs*, II, 602. Mikeszászán ma is: glaje de *lămpăs* (ALR. II/42 nyomán id. Márton Gy. 24.). *Szcb.*-ben *lămpăs* 'lampă de mină' (GS. VI, 240), vö. még *lămpăs* 'felinar' Gregorian, GS. VII, 188 (Klopotiva).

lapta (lopta) 'pila luforia' (135. *cólca* a.) < *lapta* (SzamSz. II, 4), *lopta* (MTSz. I, 1273). Ritkább erdélyi magyar elem; e. a. 1763: *loptă*, Iorga, Obs. bân. 82 (Temesvár), később megvan Magyar Simon német nyelvkönyvében (1786): *lăptă* 'Ball', AECO. VII, 522. Vö. még *labdă*, Caba 98., *labdă*, *laptă*, Vaida, Tribuna VII, 365, *loptă*, Hetco 48, Moldován 94.

**lărva* ért n. (315), de vö. *larvă* 'lárva, állortza' (Lex. Bud. 343). Egyéb adatok: *larvă*, Moldován, Af. 94, *larfă*, Alexics, Nyr. XVI, 546, Stan 39.

**lăc* 'léc' (319, vö. Lex. Bud. 346), egyéb adatok csak a népnyelvből: *lcc*, *lac*, *l'ac*, *l'uc* (ejtsd *lets*, stb.). Alexics, Nyr. XVI, 548, *laț*, Gregorian, GS. VII, 189 (Klopotiva, H.), *leaț*, Moldován, Af. 94, *leț*, Frâncu — Candrea 102, *lețuri* 'lemne subțiri și lungi ce se întrebuintează la stână pentru ațarnat diferite lucruri' Papahagi, Maramureș 224, *lețuri*, P. Gy. Ung. VI, 131. A Partiumban is közönséges, vö. Caba 98, MZ., DJ. Északmoldvában, Putna vidékén *lețuri* 'scândurile dela poartă' (Coman, Gl. dial. 47.) Egyéb adatok az ALR. térképei nyomán: Márton Gy. 24—5. — Szärm. **lețușe* 'léceznî' (323), vö. *lețui* 'fixarea șindilelor pe aranjamentul căpriorilor' Papahagi, Maramureș 224.

**legau* (legău), csak ebben: **calu din legau* 'equus funalis' (320). Nyilván a m. *logó* (vö. *logós* ló 'Beisferd') átvétele: eredetibb alakja *logău* (*kal în logău*, MZ.; sá mn'argă *logău*, KB.), ebből keletkezett egyrészlől *lugău* (Alexics, Nyr. XVI; 549, A.-B.), másrészlől *lăgău* (Stan 39) és — valószínűleg a *lega* hatására — *legău*. Vö. még Ht. 33.

lepedeu 1. 'lentiamen, sindon, torale', *2. **la* grumazu de vita: parlear, lăcinia, die Wamme' (323, vö. Lex. Bud. 350, csak az 1. jelentésben) < m. *lepedő*. Régi közismert tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás, Ksz. 24. Egykorú adatok: 1780: *lepedeu*, Elem. 81 | 1788: *lepedeu*, Molnar, Sprachl. 55 | 1803: *lepedee* haine (?) eu retzele si ku spitzuri, StD. XII, 145 (Nagyszeben). *lepedee* grase (a. m. groase) de kulkare, i. h. 146 | 1805: *lepedeao* curăte, Elem. 105 | 1806: *trebue acoperite Cojnitele de prin pregiur cu lepedeaoă*, Șineai, Econ. de câmp 186 (vö. Găldi, MNy. XXXIX, 366). Megvan Alexi J. nyelvtanában is (vö. Găldi, Melich-Emlékk. 87). Néhány népnyelvi adatot szolgáltat az ALR. II, 287 térképe (*pătură de lână*): 141 (Mikeszász, KK.): țole, țol^u, *lepedeu*, 157 (Héjjusfalva, MT.): *lepedeu* de lână, -*djău*^u, 228 (Maroshévíz, MT.): *lipi^ueu*, *lepedeu*, 260 (Betlen, SzD.): *lepedeu* d'e lână, -*ăuă*, 310 (Biharrósa, B.): *lipi^ueu* dă lână și dă cilt. Egyéb népnyelvi adalékok: *lepedeu*, GN. II, 101 (*Szcb.*), *lepedeu*, Conca, Clopotiva II, 520, *lepid'eu*, *lipid'eu*, BL. IV, 143 (B.), *lipid'ău* (tb. *lipid'ăuă*), DJ., MZ., *lepedeu*, Birlea II, 380, *lipid'eu*, Tamás, Ug. 39, stb. A Molnar közölte 2. jelentéshez megjegyzendő, hogy a Székelyföldön ezen értelemben *lepnnyő* használatos (MTSz. I, 1308), azonban a *lepedő* alakot e jelentésben nem ismerjük.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Valószínűleg tréfás elnevezés: *lepedeu* 'un cal rău, ros de ham, flămânzit, subțire de-i poți număra coastele, care se vede ca un lepedeu' S. Pop, DR. V, 207 (NK.).

*lévesh ért. n. (324, vö: Lex. Bud. 757, *vinu* a.) < m. *leves*. Közönséges erdélyi tájszó, e. a. 1811-ből: *blid de leves*, StD. XII, 227 (Hátszeg), vö. *leves*, *leves*, *levesă*, *livéz*, Alexics Nyr. XVI, 549, *leves*, Gregorian, *leves*, GS. VII, 188, Stan 39, *leves*, KB., *aleves* 'posarcă, learcă, vin acru' Drăganu, DR. VI, 245, *levesă*, Moldován, Af. 94, AAF. I, 156, *levese*, Hetco 48, *levese*, Barbul 50, MZ., Barbul J., *lebișe*, Caba 98, *lebeșă* 'mâncare îngroșată' Coman, Gl. dial. 47.

*levezuefc 'abblatten, abblättern' (324), vö. *plivescu via de frunză*, i. e. *levezuescu*, Lex. Bud. 514. Nyilván a m. *levelez* átvétele, némi hangtani egyszerűsítéssel; más forrásból nem ismerem.

libútz 'bibic' (325, 378, *negrutz* a. és Lex. Bud. 352), vö. *libutiú*, Bobb I, 628, Tiktin 908, Cihac II, 512, Alexics, Nyr. XVI, 549, *liburț*, *libuț*, Vaida, Tribuna VII, 365, LM., Gl. 347, *libárt*, MZ. < m. *libuc*, adatok Szaboles m.-től a Székelyföldig (MTSz. I, 1337); valószínűleg *bibic* és *liba* keveredése (Schuchardt, MNy. XII, 280). A r. szót a m.-ből származtatta Gombocz is (MNy. I. 421).

lipiu (*lichiu*) 'libum' (328, vö. Lex. Bud. 355) < m. *lepény* (Tiktin 916). A Szászvárosi Ószövetségben *lepiniu* (Rosetti, LR. XVI, 146), a Bánsági Névteleennél: *lipiny* (82, vö. Drăganu, DR. IV, 155). Később megvan Konez J.-nél (Pánkovile preszkurile, *Liptile* ku lobogye, Ung. IV, 306), Bobbnál (Göbl, Szót. 20); Alexinél (Gáldi, Melich-Emlékk. 85) s közönséges a mai népnyelvben is: *lipiu* Moldován, Af. 94, *lipiu* cu brânză, Comoara Satelor II, 50 (A.), DJ. (Bihar), *lipiie* 'palmă' Pașca, Gl. dial. 40 (vö. a *lipi* o palmă), *lipină* 'pită subțirică' Costin, Gr. bân. 129, Liuba-Iana 98, *lipt'iu*, Caba 98, Birlea II, 250, *lipt'iu* (d'e post ku silvă), KB., *lipčiu*, AP., *lipt'ije* 'o pâine mică' MZ. *lichiu* 'colac de fâină' Coman, Gl. dial. 47, Muntean, Gurariu 133, *lik'iu* (de Paști) I. Hurdubetiú (Prépostfalva, NK.), *lik'iu* (ku prun'e, brânză ori lekvar), UJ. stb. A *lipiu* ~ *lichiu* ingadozásról ld. Ht. 22, 2.

liur 'lora' (328, vö. Lex. Bud. 356; megvan szótárunkban *cighir* III a. is) < m. *lôre*. Egyéb adatok: *liuri* 'Tresterwein' Molnar Wb. 135, *liuriu*, *lurea*, LM. Gl. 144 (*cigheriu* a.). Talán ide: *liurcă* 'zeamă proastă, apă caldută' Pașca, Gl. dial. 40, *liurcă* 'zamă subțire și rea' Vaida, Tribuna VII, 365, *liur*, *liurcă de vin*, DJ., MZ. A *liurcă* alakra talán (ud) *learcă* hatott.

*lompau (lompău) 'l o p ó' (531, vö. Lex. Bud. 357). Közönséges erdélyi tájszó *lopău* (Moldován, Af. 94), *lompău* ~ *lămpău* (Alexics, Nyr. XVI, 548) és *lumpău* (Coman, Gl. dial. 48) változatban, vö. még Tamás Ksz. 33, Ug. 39.

macau (macău v. măcău) 'băculus, * páltza' (335, vö. Lex. Bud. 366) < m. *mankó*, ma jelentése csak 'Krücke', régen azonban 'Stab, Stecken, Prügel' (PPB. 1801). Tiktin ismeretlennek jelzi a r. szó eredetét, de a m. *mankóra* már utalt Alexics, Nyr. XVII, 119, Moldován, Af. 94, Göbl, Szót. 40, stb. Tiktin 936 'Knüttel' értelemben két adatot közöl a nyugati részekről, ugyanezen értelemben ismeri még AP. (Naszód).¹⁰⁵ Vö. még *macau* 'istáp, mankó' Bobb, II, 1, *macău* ~ *măcău* 'toiag, botă' Papahagi, Maramureș 224, *macău* 'mankó' Moldován, i. h., Magyarországon (BN.) *măcău* 'bot', *măcăușă* 'gyufa' (KB., vö. *măcăușu*, 'páltzátka, páltzika' Lex. Bud., i. h.). Figyelemreméltó, hogy Sz.-ban és Sztm.-ben — nyilván újabb kölcsönzés révén — megvan az egyébként eltűnt *n* is; itt *măcău* 'bot' utal *măcău* 'mankó' (MZ., Tasnádszántó. Sz., egy Sztm.-i *măcău* adatra utal, Márton Gy. 26.).

maengălau (măngălău) 'girgillus' (337, 342), *măngăuefc* (342), *măngărluefc* 'girgillo, m a n g o r o l n i' (337), vö. *măngălău*, *măngăluescu*, *măngărlău* és

¹⁰⁵ 'Penis equi' jelentésben is él Naszód környékén (Pașca, DR. V, 311).

măngărluescu, Lex. Bud. 373. Az *r*-nélküli alakok forrása m. *măngalló* (vö. Treml, Dyn. Wortakzent 59), a többi a m. *măngorló*, *măngorolni* átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVI, 551, Moldován, Af. 94 *măngélău* (tb. *măngăla*), Molnar, Sprachl. 47, *măngălău*, *măngălui*, Molnar, Wb. 106. A Szilágyságban él *măngălău*, változat is, valamint *măngăli* (MZ.). *B*-ban inkább *măngărlău*, *măngărlui* (DJ.).¹⁰⁶

**maerflăg* (măiersag?): ért. n. (337), de vö. *măiersăgu* V. Hóre, Lex. Bud. 368. Nyilván 'aprómarha, baromfi' jelentésű *majorsăg* szavunk átvételéről van szó (Alexics, Nyr. XVI, 550), a hangalakhoz vö. *măer* (< n. Meier) 'villanus' (336). A *măiersăgu* szó használata ellen hevesen tiltakozott LM. Gl. 360.

măiu 'jecur' (339, vö. Lex. Bud. 369) < m. *măj*. Igen elterjedt magyar szó, Havaselve és Délerdély egyes részei kivételével mindenütt ismeretes, még Besszarábiában is, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás, Ksz. 24, ALR. I, 46 és különösen D. Cazacu, BL. IX, 83 kk., Márton Gy. 25–6. Az utóbbihoz kiegészítésként ld. még DR. V, 326. — Származéka * *măioș* (338), értelmezése szó-tárunkban nincs, de vö. *măioșu* v. *măietecu*, Lex. Bud. 369, vagyis 'májashurka', valamint * *măietec* (339). Szintén közismert, de inkább csak Erdélyben, vö. Alexics, Nyr. XVI, 549, Stan 39, *măioș*, DJ., MZ., alakv.: *măieș*, Weigand, Jb. III, 320 (Bánság).

**mănoș* 'index horologii' (343, vö. Lex. Bud. 374); amint a Lex. Bud. megjegyzi "dela manus, mână", azonban persze a m. *mănuș* 'óramutató' közvetítésével (vö. MTSz. I, 1397). Magyar elemként nem igen említik, vö. azonban *mănoș* 'minutarul dela orologiu' Fráncu-Candrea 102; Magyarországon is *mănoșu dela čas* (KB.). Az ALRM. II, 375 térképe (*arătător*) szerint Közép- és Északerdélyben használatos; elterjedése déli határát a 102, 141, 157 és 574 pontok adják (ld. még Márton Gy. 26). — Másodlagos jelentésfejlődéssel: *mănoșu 'omșor'* vö. ALR. I, 33/257 (Alparét, SzD.).

marădufe (mărădușe) 'maneo' (344) < m. *marad*. Ritka ige, előfordul azonban egy 1753-ban kiadott iași-i Penticostarban: de să va strica (t. i. cartea), s'o arăstuiască la cine a mărădui din elu, ca să o togmască (id. Drăganu, DR. IV, 1084). Ma is él a nyugati részekben: *mărădui*, DJ. (*B.*), *mărădi*, Caba 99, *mărăd'i*, MZ. (Sz.).¹⁰⁷ — Közismert származéka *mărădic* 'örökös, utód' (< m. *maradək*), főleg Maramarosban; Tamás legrégebb példája 1697-ből (Viski zsolttárai, vö. Ksz. 24), előfordul azonban már 1632-ben is: să n'avem modru și putere a ne tăgădui de el au de fecioru lui au de mărădicu lui . . . ca când are vini cineva din mărădicu lui (közli I. Bilțiu-Dăncuș egy gyulafalvi oklevél nyomán: Trib. Ard., 1941. okt. 5, 2. 1.). *B*-ban ma is: *mărădicuri* v. *morodicuri* 'maradékok' (főleg textiláruból, DJ.). Ugyancsak ide: *mărăndău* 'copil din flori' Papahagi, Maramureș 225.

marăftuefe (mărăstueșe) 'detineo, manere facio' (344) < m. *maraszl*. Inkább csak a nyugati részekben járatos, vö. *mărăstui*, Moldován, Af. 94, Alexics, XVI, 551, *mărăști*, Hetcó 48, MZ. Alexics szerint használják 'elvész' értelemben is, szerinte azonban e jelentés "magyarázatra szorul" (i. h.). A kért magyarázatot Stan adja meg, aki szerint *mărăstuișe* 'megtakarít', pl. are bani mărăstuiți (40). Mivel pedig mondják azt is, hogy "nu să mărăstuișe banii la el" 'nem tud takarítani (!), a pénz nem marad meg a zsebében' (i. h.), az Alexics közölte

¹⁰⁶ A *măngălău* szó olykor jelentésváltozáson ment át: *B*-ban a 310. ponton (Biharrósa) a. m. 'mistri', vagyis 'vakolókanál' (ALR. II, 241), SzD.-ban pedig a 272. ponton a. m. 'pulă' (lóé), vö. Pașca, DR. V, 312.

¹⁰⁷ Nem azonos igénkkel a nyj.-i *măredui* (< m. *măred* 'sich erstarren'), pl. mi se măredueșe oaiete șezând, Rădulescu-Codin, Ingerul 243.

'elvész' jelentés egyszerre érthetővé válik. Valószínű, hogy 'elvész' (pontosabban 'nem marad meg') jelentéssel csakis tagadó mondatban bírhat.

marcoálfho 'ferrum qvo axis curûs circumducitur' (345), vö. *morcoaſha* (362) és *morcoſă* 'lamina ferrea, qua axis currus munitur: m a r o k v a s' (Lex. Bud. 400). Az utóbbi szó az etymont is megadja; a szerb *marokvaša*, amelyre Tiktin utalt (1008), nyilván szintén a magyarból származik. *Marokvas* a. m. 'a tengely alján végignyúló s azt több helyütt karikával átfogó vas' (MTSz. I, 1406, él Erdélyben is). Vö. *mărcoașă*, Cibac II, 517, Stan 40, *mărcoașă*, Foișoara 1886, 115, *morcoășă*, Gregorian, GS. VII, 188 (Klopotiva), *morcoș*, *morcoășă*, Liuba-Iana 105, *moarocăș*, Barbul 56, Vaida, Tribuna VII, 369, *morcoășă*, Țiucra, Pietre 85 (Nagylak, A.).

mărha 'pecus, jumentum, brutum' (346, vö. 521, *taerg* a. és Lex. Bud. 730, *ucidu* a.) < m. *marha*. A *marjă* 'árú' szó erdélyi párja. Adatok — ebben az értelemben — a XVI. sz. óta, vö. Densusianu, HLR. II, 453, Tiktin 952, Tagliavini, Lex. Mars. 114, Treml, Ung. JB. IX, 298. A Siciul de Aur-ból (1683) id. Vaida Tribuna VII, 365, használja Molnar (*marchè*, Sprachl. 101), Magyar Simon a XVIII. sz. végén (*marhae*, vö. AECO. VII, 522), előfordul a XIX. sz. eleji irodalmi nyelvben (1824: ciurdele de *marhă* BHS. III, 447) s ma is közönséges a népnelvben nemcsak Dél- és Középerdélyben (vö. Tagliavini, i. h., valamint *marhă*, Gregorian, GS. VII, 188, Klopotiva; *marhă*, *marvă*, tb. *marhăle*, D. Șandru, BL. III, 128, 170, H.; Trestia măruntă — *Marha* ta cea multă, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 139), hanem északon is, pl. *marhă* és *marhăi*, Papahagi, Maramureș 224, Birlea I, 14; ugyanott akad *mărhaie* is, amelyet a köznyelvi *vită* csak legújabbán kezd kiszorítani (vö. K. Jaberg, Vox Romanica V, 79). — Gyakori átvitt értelemben, főleg a nyugati részeken, pl. če *marhă* ieșt! 'milyen marha vagy!' (DJ.); ugyancsak tőle hallottam a *mărhășag* (< m. *marhaság*) főnevet hasonló értelemben. Egyéb B.-i *marhă(le)*-típusú adatokról ld. D. Șandru, BL. IV, 158.

maricălfhu 'marianus numus (!)' (346, vö. Lex. Bud. 376) < m. *măriăs*. A XVIII. században közönséges, vö. Iorga, StD. X, 15, 1774: 7 *mărășu* . . . 1 *măreșu* . . . 2 *mereșu*, StD. XII, 267—8 (Máramaros), 1778: *mărieaș*, Occisio (id. Göbl, Debr. Szemle, 1933, 208). Molnarnál *măriiaș*, Wb. 122, az Elem. 1805. kiadásában: vrun *măriăsh* pre beutura, 107. A tb. *marieși* alakját id. Elem. 1780, 98. Vö. még Tiktin 955 (példa Dionisie Ecl.-ból), Alexics, Nyr. XVI, 550, *mărieș*, Moldován, Af. 94, stb.

meghic: ért. n. (350) < m. *megye*. Meglehetősen ritka magyar elem, S. Pop csak az 576. ponton, Vasláb (*Cs.*) községben találta meg *mediie* (?) alakban (DR. VII, 62). Ismeretes azonban Nászód környékén is: *med'e* (Anton P.). 'Mesgye' (răzor, medie între două locuri) értelemben él Hátszeg körül *mediie* alakban (Viciu 59; a bukovinai *mejă*, Pamfile, Agricult. 25 < orosz *meža*). Sokkal közönségesebb a *varmeghie* összetétel, vö. Tiktin 1715, Molnar, Wb. 58, 78, Șincai, Hr. I, 405, StD. XII, 226, 233, 280, stb. A mai népnyelvből közli egész Észak- és Középerdélyből kb. a Maros vonaláig, valamint szórványosan a Bánságból és H.-ból: S. Pop, DR. VII, 64—5. Ld. még *mijdia* a.

*melegăriu 'Garténbetti' (351, vö. Lex. Bud. 384) < m. *melegagy*. Erdélyi és moldvai tájszó, vö. Alexics, Nyr. XVI, 551, Tamás, Ksz. 31, Moldován, Af. 94, Barbul 50, *melegar*, UJ., KB. A r. alak végződéséről: Treml, Dyn. Wortakzent 51. A m.-hoz közelebb álló alakv. *melegaghiu*, Vaida, Tribuna VII, 366, *melegad*, MZ.

*mértza 'véka, férdela' (352, alakv. *mirtza*, 358), vö. *mirtă*, 1. 'în unele locuri insemnăză férdelă: metreta, modius: véka: das Viertel', 2. 'întru alte

jumitate de férdelă: media metreta: félvéka: ein halb Viertel' (Lex. Bud. 387) < m. *mérce* (< szbh. *merica*; az összevonás a m.-ban történt). E. a. a XVII. sz. moldvai nyelvéből (*miertă*, Tiktin 975, talán *mn'ertă* alakon át), 1774-ben *M.*-ban: o *mirtă* de grică și una *mirtă* de ovesu, StD. XII, 267. Egyéb adatok *mirtă*, Gregorian, GS. VII, 171 (Klopotiva), *mierte*, Conea, Clopotiva II, 400, *ferdelă* sau *mirtă*, Frâncu-Candrea 112, *mertă* GS. II, 74 (móc vid.), *miertă*, AAF. I, 186 (Avasvid.), *mn'ertsă*, BL. VI, 212 (Naszód), stb.

**mijdia* ért. n. (359) < m. *mesgye*. A fentebb említett *meghie* (< m. *megye*) alakpárja. Meglepő a szóvégi *-a*, valószínűleg határozott alakkal van dolgunk, noha ez igen szokatlan szótárunk kéziratában. A helyesírásból jésített *d'*-re kell következtetnünk, vö. *méjghie* 'rázor' (Pașca, Gl. dial. 41, Magyarfráta, K.), *mežd'e* 'hotarul între doi vecini' DJ., *mežd'e*, AP., *mežd'a* (ismét *a*-vall), KB. Vannak viszont Északerdélyben és Nyugaton nem *d'*-vel, hanem *d*-vel ejtett alakok is; ilyen már Bobbnál *mesda* s talán *mesde* (II, 37), valamint *mejdă*. Birlea I, 34, *mežda* (*a*-vall), Papahagi, Maramureș 225 (Alsóvisó), *mejde*, AAF. VI, 282 (*U.*), *meždă*, MZ., *mežda* (*a*-vall), Barbul J. stb. Papahagi „sl. *mežda*“ alakra utal (i. h.), azonban lehetetlennek kell tartanunk, hogy a bolgár *mežda* éppen Északerdélyben maradt volna meg. Valószínűbb, hogy a magyar eredetű *mežd'e* alakot egyes helyeken többesszámnak érezték és visszakövetkeztették belőle a *meždă* egyesszámú alakot. A *mežda* alakban feljegyzett adatok, bár számuk eléggé feltűnő, csakis határozott névelővel ellátott alakként foghatók fel; hangsúlytalan *a*-ra végződő főnevet a román alakban ugyanis nem ismer.

milván 'tocma, cu buna lăma, omnino, plane, pro certo' (356) a m. *nyilván* 'aperte, plane, patenter' (PPB. 1801) átvétele, olyan "référation analogique" révén, mint *amirui* < *nyer* (vö. Ht. 22, 2). Az eredetibb hangalakot tükrözi *n'ilván*: „In expres. i-am spus *n'ilván* (puțin uzual).“ Coman, Gl. dial. 55 (*Szeb.*). Ugyanílyen alakot ismerek a Szilágyságból is: *n'ilván* 'pe fața' (MZ.).

minténi, **mintenáš* 'illico, subito' (356) < m. *menten*. Ismert erdélyi m. jövevénytűző, vö. *minténi*, Molnar, Wb. 61, Alexics, Nyr. XVI, 552, Mándrescu, El. ung. 90, Moldován, Af. 94, Hetco 48, Barbul 50, Caba 49, Papahagi, Maramureș 225, GN. II, 43, 69, GS. V, 324, VI, 240, VII, 178, 188, stb. Alakv.: *minton*, Țiucra, Pietre 113 (Nagylak, A.), *mintšun*, Weigand, Jb. III, 321 (Bán-ság), *mintenaș*, AAF. VI, 253 (*U.*) s ehhez Tamás, Ug. 21.

mintie 'clamis' (356, vö. *mintie*, Lex. Bud. 392) < m. *mente*, vö. 1775: *mintie*, StD. XII, 91, *mentee*, Elem.¹ 81, *mintie*, Molnar, Sprachl. 406, *mintee*, Elem.² 91, *mintee*, Țig.² 78, *mandeie*, *manteie*, Bobb II, 13, *mintie*, Alexi, Gram. 230 (vö. Gáldi, Melich-Emlékk. 87), *mintie*, LM. Gl. 377, *mintie*, *mincie*, Costin, Gr. bán.¹ 137, stb.

miffareșu 'lanio, marcellarius' (359) < m. *mészáros*. Elég elterjedt erdélyi tájszó, főleg a nyugati részeken. Adatok 1791 óta (Tamás, Ksz. 32–3), vö. még 1806: se pot vinde *Măcelariilor*, sau *Flășearilor* (*Misărășilor*), Șincai, Econ. 79, id. Gáldi, MNy. XXXIX, 366. Vö. még *mesaroš*, Alexics, Nyr. XVI, 553, *misareș*, Popovici, Rum. Dial. 166 (Aranyos, H.), *măisarăș*, *misarăș*, Stan 40, *misariș*, *măisariș*, Barbul 50, *misarăș*, Hetco 48, Moldován, Af. 94, *măisarăș*, Vaida, Tribuna VII, 366, *misarăș*, -oșitsă, DJ., *mn'isarăș*, *mn'isarășitsă*, MZ. — A Klein közölte *miffarășe/c*, *miffarășe/hte* származékok (i. h.) más forrásból nem ismeretesek; *mifférnitza* 'macellum'-hoz (talán *magherniță* mintájára keletkezett), vö. *mn'isarňiță*, Caba 98, *mesérňitsă*, DJ., MZ.

**miflic* 'm a z l a g [!]' (359, vö. *miflicu* 'esca piscaria, maszlag' Lex. Bud. 395). Idézi Pontbr. 442, Cihac II, 514: *miflic* 'amorce à poisson', utalással

a m. (hal)maszlag szóra. A vokalizmus mindenesetre erősen feltűnő; *măslag*, Ciunăfae, Lex. Bud. 380, *Maszlag* 'Datura stramonium' Benkő-Coteanu 97, *maslag*, *măslag*, Alexics, Nyr. XVI, 550, *măslag*, Moldován, Af. 94, Caba 99, stb. mind hívebben tükrözik a m. *maszlag* vokalizmusát (vö. még Tiktin 959).

*moájér: *piffelog de modjër* 'mozsárütő' (397, *piffelög* a., vö. *mojëru*, Lex. Bud. 505, *piług* a.) < m. *mozsár* 'Mörser', vö. *mëschariul* 'der Mörser' Molnar, Sprachl. 377, *muzser*, StD. XII, 146 (1803, Szeben). A délerdélyi népnyelvből id. Densasianu, Hațeg 325.

mod 'modus', alakv. *modru. (361, vö. *modu*, *modru*, Lex. Bud. 397), valószínűleg mindkét alak a m. *mód* átvétele.¹⁰⁸ Kétségtelenül *modru* a régebbi, e. a. 1632-ből: *să n'avem modru și putere a ne tăgădui de el au de fecioru lui*, id. I. Bilțiu-Dăncuș, Tribuna, 1941. okt. 5, 2. 1. (Gyulafalva, M.). A XVII. sz. nyelvben több példa van azonban a *mod* alakra is (id. Tamás, Fog. 98, Ksz. 28). A XIX. sz. elején az irodalmi nyelvben *modru*, pl. 1805: *subdații sănt datori . . . cu chiline modruri a adevëri credința lor*, Dat. 34, 1824: *despre modrul tinerii de contumație fără închidere*, BHS. III, 447. Az újabb népnyelvi adatokhoz (Tagliavini, Tamás, i. h.) ld. még: *modru*, GS. VI, 140 (Zsinna), *modru de trai* 'életmód' MZ. (Tasnádszántó). Costin (Gr. băn.¹ 139) a *modru* változatot 'dor, zor, mândrie, falá' értelmezéssel közli, azonban ezt a közölt népdaltörredék nem igazolja: *Câte paseri cântă'n codru — Toate cântă mai cu modru*.¹⁰⁹ *Mai cu modru* inkább a m. 'szebben, módosabban', vö. *modosh* 'politicus' An. Ban. 91.

*moima 'simius' (361, Lex. Bud. 398) < m. *majom*, *majm*-ot (Cihac II, 592); megvan régi moldvai írónál (Dosofoei, Cantemir, vö. Tiktin 944) s igen eleven a mai erdélyi népnyelvben: *hîd ca o moimă dela târg*, AAF. I, 220 (Avasvidék), *moimă* (tréfásan, gúnynévként is), KB., DJ., MZ. Szótározta Bobb is: *moima* (II, 64). — Talán ide: *moimă* 'bubá rea' Vaida, Tribuna VII, 366. — Szárm. **moimuca* (261), valószínűleg a Kárpátokon túli *măimucă* mintájára.

*moloméhter ért. n. (362) < m. *malommester*; e. a. erre az egyébként csak népnyelvből ismert szóra, vö. *eu akolo duce-moj, moloméhterj pune-moj*, id. Alexics, Nyr. XVI, 554, *molomeșter*, Moldován, Alsófehér 94, *molomeșt'er*, KB., stb. Olykor *meșter-de-moară*, Birlea II, 268.

*mordáiu 'mordály' (362, vö. Lex. Bud. 400). Magyar eredetűnek tartja Cihac II, 517, Alexics, Nyr. XVI, 554, stb. A m. szó eredetéről SzófSz. 208.

*mushtra I. 'Cataneafca', 2. 'forma' (368), a Lex. Bud.-ben helyesebb sorrendben: 1. 'forma, formula . . .', 2. 'qué ostașesca, i. e. exerciul: katona mustra, exertzir: das Exerciren' (409). Bobbnál is *mustra* 'fegyveres népnek vizsgálása, mustrálása' (II, 75). Vö. még *muștră* 'exercice militaire' (Damé III, 79). A XVIII. sz.-i m. nyelvben *mustorálás* 'exercitium', azonban *mostorálni*, *muștrálni* 'exercitium recensere' (PPB. 1801), *muștraló* 'ausgemustertes Pferd'. Mindez a r.-ban is tükröződik, vö. *muștră* 'exercițiu militar' GN. I, 7, *muștră* 'cal bătrân, slab', *cai muștruluiți*, DR. V, 213, *muștrului* 'a bate calul', i. h., *muștruli* 'muștrál' Moldován, Af. 95, *muștră* 'model, exerciț', *muștrălesc* 'exerciteț' Barbul 51, stb.¹¹⁰

¹⁰⁸ Nem lehet a m. *modor* átvétele, amint Tagliavini gondolja (Lex. Mars. 115), mivel ez utóbbi szó nyelvújítási alkotás; adatok csupán 1829 óta (SzófSz. 207). Inkább analógiás r. fejlődésre kell gondolnunk (vö. *fierestrău*, stb.).

¹⁰⁹ E dal változata B.-ből is ismeretes: *Mândru-și cânt-on cerbu'n codru, D-șe-și cântă dă nu-i modru* (Coman, Margine 12).

¹¹⁰ *Muștră*, *muștrului* tipikusan erdélyi szó, s ezért számításba sem jöhet Sanzewitsch feltevése, amely szerint mindkét alak orosz eredetű lenne (Jb. II. 205).

**nacravalau* (*n'ăcrăvălău*) 'nyakravaló' (369), vö. *nyakravalo* 'monile' Lex. Mars. 1547, *někrěvělěu*, Molnar, Sprachl. 55, valamint Alexics, Nyr. XVII, 14, *necravalău*, Moldován, Af. 95, *n'ăcrăvălău*, DJ. (Bihar). Van rá adatunk 1818-ból is, Budaí (-Deleanu) román-német szótára előszavában (ld. fentebb *chi/jchinea* a.)

nada 'nád' (369, vö. 538, *treitic* a.). A Lex. Bud. szerint 'mai numescu unii förä lipsă așa trestia' (411). E jelentés főleg a nyugati részekén él, vö. Coman, Margine 29, Hetco 48, Vaida, Tribuna VII, 369, Moldován, Af. 95. Bonehidán (*K.*) *nadă* 'cotorul, coada maturii de nuiéle' Viciu 62. Egyéb adatokat id. Márton Gy. 27. A Lex. Bud.-ben is közölt egyéb jelentésekhez (1. 'cuneus, ék, ékszeg', 2. 'innaditura: annexio, annexus, appendix, toldás, toldalék', i. h.), vö. *nađă* 'ie, pană' Frāncu-Candrea 103, Pamfile, Agricult. 34.

**nota* Molnar értelmezése szerint 'zicala, die Note' (383), ezt azonban 'Spiel des Musikanten' (Tiktin 1818) értelemben kell vennünk, vö. *notă* 1. 'i. e. insemnare: notatio, adnotatio, connotatio, signatio, jegyzés', 2. 'i. e. đicală musicescă: nota musica: nótă: die Note, ein musicalisches Stück' (Lex. Bud. 450). A k. latin *nota* 'jegy, hangjegy'-ből származó m. *nóta* 'melodia' (PPB. 1801) átvétele. A Lex. Bud. 1. értelmezéséhez vö. még *notaluječ*, Bobb II, 119, a 2. jelentéshez ld. am auzit o *notă* (v. zicală), KB. Magyarország.

**notăreš* ért. n. (383), de vö. *notarešu* 'notarius, notarius: der Notār, oder Notarius' Lex. Bud. 450. A magyarországi latin ſ-ezésre valló jellegzetes alak; a m. *nótarius* változatlan átvétele *notariu*¹¹¹ (Bobb II, 119; vö.: Pavel Iorgovič, a pré mārítei Tabulei de județ jurat *Notariuș*, BHS. III, 82), a közönséges régi és népi alak azonban *notareș*, *notarăș*, vö. Tamás, MNy. XXVIII, 33, Ug. 22, Alexics, Nyr. XVII, 13, stb. Egyéb adalékok még: *notareș* (1746: Tempea Ist. 46, 1808: Bobb, Inștiințare, BH. II, 522, 1820: Găvănescu, Monorai 90), *notarăș* (Hăneș, Ț. Olt. 120, GN. II, 58, AAF. VI, 92, MZ.), *nătariș* (BL. III, 174), stb. — Szárm.: *notărășie* 'jegyzői hivatal' Breazu, Pov. 88 (*Szeb.*)

ocoflu 'okos, *tudoska, okoska' (369^a), a Lex. Bud.-ben 1. 'rationalis, rationalis, ratione praeditus, okos, eszes'; 2. 'prudens, okos, eszes'; 3. V. Marghiolu. 4. 'sfatosu: sciolus, argutator: okoska, tudóskó [!], dolyfős, überklug, superklug, nasenweiß' (459). Az 1–2. értelemezéshez ld. *okosh* 'prudens' An. Ban. 99 (vö. Drăganu, DR. IV, 156); továbbá Alexics, Nyr. XVII, 115, Măndrescu, El. Ung. 94, *ocoș* 'sfătos' (GS. VI, 241, Zsinna, *Szeb.*), *ocoș* 'schlau' (Jb. IV, 330 B.), *okoš*, BL. IV, 123 (B.), *okošyū*, i. h. 162, *uăcăș*, Coman, Margine, 23 (B.), *ocăș*, *uăcăș*, Vaida, Tribuna VII, 369, *ocăș* Hetco 49, *ochiș*, Barbul 51, a jilava-i tolvajnyelvben is *ocoș* 'deștept' (A. Vasiliu, GS. VII, 121, St. Pașca, DR. IX, 328), stb. A 3. értelemezés vö. *om ocoș* 'szélmáros; fennhájázó ember' (Stan 41). Ugyancsak enyhén rosszuló értelmű a szótárunkban legrégibb adatként feljegyzett **ocofhefc* 'klügeln' (369^a), vö. m. *okoskodni* 'ratiocinor, argutor' (PPB. 1801), 'raisonnieren' (KelTh.⁴). Vö. nu tye *okoși* 'ne okoskodj' Fam. 1886, 536 (az erdélyi művelt köznyelvből); ma is B.-ban és Sz.-ban *a se okoși* 'okoskodni', pl. *ce t'e okoșeșt' 'mit okoskodszt?' (DJ., MZ.). Ezen igével szorosan összefügg * ocfhag 'argutatio, okoskodás' (370) < m. *okosság*, vö. *ocoșag* 'sfătosenie' Breazu, Pov. 108 (S. Albini, *Szeb.*), *okosag*, Alexics, i. h. (A.-B.), alakv.: *ocșag*, Jerney nyomán id. Măndrescu, i. h. Képzőcserével: (tb.), pl. *căt d'e mult'e okoșel**

¹¹¹ A hosszú f Bobbnál általában az *sz* jele; vö. azonban *mocicoj* < m. *mocskos* és mellette *mocicoseste*, II, 62, stb.

aj fäkut in vijatsä 'mennyi okos dolgot csináltál életedben!' (gúnyos értelemben, DJ.). Az egész szócsalád töve m. ok (> r. *ocă*, vö. Tamás, Fog. 92).

oltáriu 'oltár' (18, 373^a, vö. Lex. Bud. 464), valószínűleg közvetlenül a m. *ollár* átvétele, vö. *oltar* 'altare' An. Ban. 100 (magyarból magyarázza Drăganu, DR. IV, 156), *oltariul*, Tempea, Ist. 4, *oltarele*, Găvănescu, Monorai 92, stb.

*orbáltz, orbántz, 'erysipelas, gutta rofacea, orbántz' (375^a, vö. *orbaltu*, *orbantü*, Lex. Bud. 469). Erdélyi, moldvai és bukovinai példákat idéz, a XVII. sz. óta,¹¹² Tamás, Ksz. 25. (*orbáncz*, An. Ban. 191, DR. IV, 156; kb. 1760: am. deschentát de *orbáncz*, Tagliavini, Studi Rumeni IV, 79, *orbalt*, Birlea II, 362), vö. még Tiktin 1093, Alexics, Nyr. XVII, 15. Stan 41, Moldován, Af. 95, Márton Gy. 28, Bichigean, Boc. și desc. 158, Mărăscu, Batăr 27, stb. Olykor 'himlét' is jelent, vö. *uorbált*, ALR. I, 115/289 (Melegszaamos, K.). Tévesen közvetlenül a bolgárból magyarázta Pascu, Archiv f. d. Studium d. Neueren Sprachen, CLII, 160, vö. ehhez DR. VI, 567.

*oshtcz 'h o f t a t' (a. m. *hóstát*, 376^a, vö. *ošteze*, *oštez* 'suburbium, hostát, külsőváros, die Vorstadt', Lex. Bud. 473). Gyakori szó a XVIII. és XX. sz. fordulóján, vö. 1785 kör.: *osteaze*; jeu ku prijeatenü miei prin *hosteaceze* m'am düß la käemp, Magyar S. tankönyveiből id. Gáldi, AECO. VII, 522, | 1800 ut.: *osteazele* (subturbüile) Țarigradului, Șincai, Hr. I, 61, | 1820: *osteazăle* Belgradului, Monorai, id. Găvănescu, 92. Vö. még: *uštez*, *uštezä* 'bordel, casă de desfău' (Viciu 98).¹¹³ Talán ugyanide tartozik, némi jelentéstanai nehézségek ellenére, *ošteze* 'párlazuri peste ingrădituri' Viciu 64 (Görgény vid.). Magyar S. *hoftat* adatának forrása kétségtelenül a m. *hostát*, *hostád* (< n. *Hofstadt*, Beke Ö. Nyr. LXI, 77). A *hostád* alakv.-ból a r.-ban valószínűleg (*h*)*ostád* ~ (*h*)*ošteaze*, (*h*)*ošteze* keletkezett, s a tb. (*h*)*ošteze* alakból visszakövetkeztették az *oštez* egyesszámú alakot. Ld. még: *holáštat*, Corbea, id. Göbl, Szót. 19.

paergaluéfc (pârgăluesc) 'torreo, pergelem' (380^a, kihúzott adat: *paergaluéfc*, 379^a, vö. *pârgăluesc*,¹¹⁴ Lex. Bud. 483), a n. *pregeln* átvétele m. közvetítéssel, vö. *pârgălesc*, Alexics, Nyr. XVII, 16, Barbul 51, KB., *pârgăli*, Hetco 49, Moldován, Af. 95, DJ., MZ. (Sz.). Costin szerint *pârgălit* a. m. *pârgolit* (Gr. bän.¹ 154). Vö. még: *pârgălău* 'o mâncaie făcută din bucățele de slănină fripte care se amestecă cu ceapă și se pun în sorbală (zeamă)' (Pașca, Gl. dial. 46).

*paerlau (alakv.: < *porlau* = párlău, porlău) 'ízapu, ízapuló (cseber)', vö. **paerluéfc* 'szapulni' (380^a, vö. Lex. Bud. 484, 498) < m. *párló*, *párolni*, vö. Tamás, Ksz. 35—6, *párlău*, Moldován, Af. 95, Weigand, Jb. III, 324 (Bánság), *párlău*, Stan 43, Alexics, Nyr. XVII, 17, Viciu 65, Weigand, Jb. III, 325 (Bánság), Conea, Clopotiva I, 174, II, 510, GS. VII, 189, *párlău* 'gaura dela putină (în care se fierb cămășile), pe unde se scurge leșia' Costin, Gr. bän.¹ 154, *párlăi*, Coman, Gl. dial. 58 (F.), *párlui*, *párlălui*, DJ., stb.

paláng, *palánt (pălang, pălant) 'plancus, berena, dészka kerítés' (382^a, vö. *pălanču*, *pălanču*, *pălantu*, Lex. Bud. 478) < m. *palánk*, *palánt* (< kfn., úfn. *planke*, SzófSz. 232). Legrégibb adatunk 1796-ból: mai iaste de a să direage: *pălanul* înprejură, StD. XII, 120 (Fogaras). Mindezen alakváltozatok az ALR.

¹¹² Dosoftei Viata Sfinților c. művéből *orbalt* alakot id. C. Lacea, Jb. IV, 120.

¹¹³ A nyilvános házak u. i. sokszor a város külső részén, városfalak mellett voltak, sőt gyakorta eredeti helyükön mindmáig megmaradtak.

¹¹⁴ A címszó cirillbetűs alakja szerint; a latinbetűs alakv. ugyanis *pârgăluescu* [!], de tudjuk, mily rendszertelen az *î* hang jelölése a Lex. Bud.-ben.

II, 138/267. térképe szerint a következőképen oszlanak el: a magyaros *palanc* alak él *Sztm.*-ban (vö. *palant*, -c, Vaida, Tribuna VII, 370; *palank*, *pälant*, Barbul J. Remetemező), *pälanc* változatot találunk *H.*-ban (Dobra, vö. *pälanc*, *pälant*[g], D. Şandru, BL. III, 128, Felsőlapugy), zöngésüléssel keletkezett *palangu* használatos *AF.* és *H.* egy-egy pontján; *palánt* változatot jelez *M.*, *MT.*, *Sztm.* és *TA.* egy-egy pontja, *pälant* alakot találunk *BN.*, *SzD.*, *MT.*, *NK.* m.-ben (vö. *pälant*, *AP.* Naszód; *KB.*); végül *pälan* alakot használnak Alsóárpáson (*F.*, vö. még *pälan*, *GS.* VI, 242, Zsinna, *Szeb.*). Mindezen alakokra nézve ld. Márton Gy. 28. Amint látjuk, a Román Nyelvatlasz adatai teljes összhangban állnak egyéb értesüléseinkkel. Vö. még *pälancă*, Weigand, Jb. IV, 153.

paläfca (*paläscă* vagy *päläscă*? így Lex. Bud. 478) 'p a l a c k' (382^a). Kétségtelenül végső fokon azonos a r. *ploscă* 'Feld-, Pulverflasche' (Tiktin 119, szótárunkban 'Flasche' 403) szóval, azonban eltér tőle hangalakban, a *paläscă* 'Patrontasche' (Tiktin 1110) szótól pedig hangalakban és jelentésben. Közvetlen átadónak csak olyan nyelv jöhet számba, ahol i. a szókezdet nem *pl-*, hanem *pal-*, s 2. a szónak legelterjedtebb jelentése nem 'Patrontasche', hanem általában 'Flasche'. A török *pälaska*, újg. *παλάσκα*, szerb *palacke*, amelyre Şăineanu (IO. I, 277) és Tiktin utalt, azonban inkább 'Pulverflasche' jelentéssel bírnak s ezen szavak is, Tiktin szerint, a m. *palackböl* származnának (vö. még Cihac II, 266). Mivel a horvát *palaszka* 'ampulla' (Bellosztenece) nem igen jöhet számításba közvetlen átadóként, szavunk forrását inkább a régies m. *palaszka* alakban kell látnunk (vö. *palaszka* 'Flasche' PPB. 1801, valamint NySz. II, 1215); ebből úgy lett *paläscă* (vö. még Alexics, Nyr. XVII, 15, Tiucra, Pietre 47, Stan 41), mint később *palackböl* *palatcă* (ld. Moldován, Af. 95, Vaida, Tribuna VII, 370).

**pälha* 'suptsuoará Chemeşii: p ä l h a, 'der Zwickel' (382^a, vö. Lex. Bud. 479); ugyanide tartozik még: *päv* 'pars est quaedam indusii' (387^a, vö. Lex. Bud. 491). Amint már Cihac megállapította (II, 520), nyilván a m. *pälha* 'ereszték, betoldás (a ruhában, pl. a hónalj alatt)' (SzamSz. II, 212, MTSz. II, 63) szó átvételével van dolgunk. Csak a mód vidékről ismerem: *pähä* 'lärgiturä susuorä de la cămeşile fêmeesci' (Fräncu-Candrea 103). A *h* ~ *v* ingadozáshoz vö. *mädühä* ~ *mädüvä*.

**pancova* 'der Kuchen' (383^a, vö. *pancovä* 'fánk, p a n k ó' Lex. Bud. 480). Tiktin 1114 egyetlen újabb népryelvi példát idéz, pedig megvan már Koncz J.-nál: *Pänkovile* preszkurile Liptile ku lobogye (Ung. IV, 306), valamint Molnarnál másutt is (Sprachl. 370, Wb. 80). A mai erdélyi népryelvben *pankovä* szélteben-hosszában elterjedt (*KB.*, *DJ.*, *BJ.*, I. Hurdubeşiu, *UJ.*), bár nyelv-járástanulmányok csak ritkán jelzik (vö. Conea, Clopotiva II, 418, 481);¹¹⁵ *Sz.*-ben inkább *fänk*(-uri) használatos (*MZ.*), vö. 1785 kör.: *fänkuri*, Magyar S., *AECO.* VII, 521 < m. *fänk*). — Tiktin szerint "mittelbar a. d. Deutschen, vgl. m. *pänkö*, poln. *pampuch*" (i. h.); Cihac II, 241 szlávnak véli, de a lengyel és cseh *pampuch* mellett utal a m. *pankó*-ra is, nyilván a Lex. Bud. és Pontbr. 523 nyomán. Valószínű, hogy amint r. *fänk* < m. *fänk* 'Pfannkuchen', úgy *pancovä* is a régies m. *pänkö*, *pänkoch*, *ponkoh*' (Lumtzer-Melich, *DOL.* 191) átvétele. Ebből — feltételezhető **pancohä* alakon át — lett *pancovä* (vö. *mädühä* ~ *mädüvä*, s fentebb *pähä* ~ *pävä*). Mändrescu, *Infl.* germ. 70 közvetlenül a n.-böl magyarázza.

**pántlica* 'szalag, pántlika' (393, *peté* a., 421, *prima* a., vö. *plántica* 219, *panllică*, Lex. Bud. 480). Az irod. nyelv *pangllică* szavának ismert változata, vö. Tamás,

¹¹⁵ Talán ugyanide tartozik *pancof* 'jumări, mändcări de ouă' (?) (Bicazu, *Fcv* 290, I. Puşcariu, *Szeb.*)

Ksz. 39, valamint 1800 kör.: 1 sirta ibrişinu ştofă *panlica*, cosutu, StD. XII, 129 (Nagyszeben), Stan 41, *pântlikă* DJ. (B.), Merényi M. (Kiskapus, K.), *panlikă*, MZ. Alakv. *pañlică*, I. Muşlea, AAF. I, 164 (Avasvid.), *pănclică*, E. Petrovici, AAF. III, 153 (Ksz.), *pañklitşile*, St. Stinghe, Jb. VIII, 83 (Br.). — Szárm. *panliculă*, Ung. III, 305 („de pe valea Bărcăului“).

**paraclau* (părăclău), ért. n. (384^a), de vö. *părăclău* 'un ciocan pentru spargerea petrilor', *părăcluire* 'spargerea petrilor' Fráncu-Candrea 43 (s innen Tiktin 1119). Tamás szerint a m. *porlató* átvétele (MNY. XXVII, 188), ilyen magyar szerszámnevet azonban egyelőre nem ismerünk.

**párfe* ért. n. (385^a), de vö. *párie* 'a quáriiva scrisori, copia, descriptio, kopiája, pá r j a, mássa valamely írásnak' (Lex. Bud. 484). Nyilván az általunk kiemelt m. birtokos személyragos alak átvétele. Más adatból nem ismeretes.

párip 'sonipes, parippus' (385^a) < m. *paripa*. S. Pop szerint H.-tól Erdély nyugati részén át M.-ig és Naszód környékéig használatos (DR. V, 217 kk.). Többnyire jobb, fiatalabb, gyorsabb lovat jelent (pl. am cumpărat un *parip* de cal, de atâte bani pociu cumpăra un *parip*, nu ronghiu, *Sztm.*, stb.), néhol azonban gúnyos értelemben 'rossz lovat'; KB. szerint Magyar Nemegyén a m. 'cal mic și slăbănog'. Leggyakoribb Sz. és *Sztm.* m.-ben, vö. *párip*, Weigand, Jb. VI, 79, *paripă* 'cal cu șea bună' Caba 99. Már Barițiu hevesen támadta a szatmárvidéki román írókat s köztük P. Brant, amiért e szót használták: „*Paripul* este o bestie pe care nu o cunoscem“ (Familia, 1875, 318).

**pároca* 'paroka, vendéghaj' (385^a, vö. Lex. Bud. 484), **párocă*šh (ért. n., de nyilván a. m. 'parókás, parókát viselő'). Vö. *parocă*, Molnar, Wb. 99, Moldován, Af. 95, MZ. (főleg zsidó nőkről).

**párfzek* ért. n. (385^a, de vö. *părsecu* 'pohárszék' Lex. Bud. 484). Már a Bánsági Névtelennél *Peharszek*, vö. Tamás, Ksz. 36, valamint Alexics, Nyr. XVII, 16, *parsecu*, LM. Gloss. 439, *pársätü*, Densusianu, Hatég 327 (s ehhez V. Bogrea, DR. IV, 819), *pársëtü*, Gregorian, GS. VII, 186, 189 (Klopotiva), *parsetiu* [!], C. Pasca, Ung. VI, 162 (Zajkány, H.), stb. — Az erdélyi r. irod. nyelvben is *parsechi* (pl. Breazu, Pov. 159, Ksz.). Corbea a m. *pohárszék* kifejezést a *scaun* de *păhar* tükörszóval fordította (Göhl, Sztót. 13).

**paľhufh* (pășuș) 'der Paß' (385, vö. Lex. Bud. 488) < régi m. *pasus*, < lat. *passus*, olv. *pašuš*) átvétele, vö. Tamás, MNY. XXIX, 33–34, és ehhez 1800 kör.: 1 file răchii de drojdii la comăndașul pentru *pașiuș*, StD. XII, 130 (Nagyszeben), *paľchufch*, Molnar, Sprachl. 58, Wb. 98. A mai népnelvben előfordul az általánosabb 'serisoare, răvaș' értelemben is (MZ.), azonban gyakoribb *pășuș de vite* 'marhalevél', Stan 42, *pășuș d'e vite*, UJ., *pașoș* 'bilet de vite' Coman, Gl. dial. 58 (T.-Tor.), *posuș* (*pășuș*) 'passzus' Moldován, Af. 96, *posuș*, Birlea II, 35, stb. Costinnál *pașuș* hibás fordítás révén a m. 'primar' (Gr. bán.¹ 155), azonban kétségtelenül itt is 'marhalevél' a helyes értelmezés: *Pielea'n pari nu mi-o poți pune — Făr'de pașuș din comună* (i. h.).⁸²

paľfũla (pășulă) 'faba, fabeolus [!]' (386^a, vö. Lex. Bud. 488). Tekintettel arra, hogy elsősorban a nyugati és északi részeken járatos (vö. Tagliavini, Lex. Mars. 118–9, valamint *pășulă*, DJ., MZ., Papahagi, Maramureș 228), valószínűleg nem a szerb-horvát *pășulj* (így A. Graur, Romania, LVI, 108), hanem a m.

⁸² Sz. és *Sztm.* m.-ben ugyanezen értelemben *răghe*, *rădie* járatos, vö. Caba 92, Viciu, Ung. VII, 42, S. Pop, DR. V, 223 < m.-lat. *regia*, Drăganu, DR. V, 907. Vaida (Tribuna VII, 373, 377) és S. Pop szerint (DR. V, 90) *pășuș* és *rădie* (*regie*) egyazon területen is előfordulnak. Vö. még Tamás, Ug. 25, további adatokkal Dél-erdélyből is.

paszuly átvétele. Használja Őincai is (Econ. 36). Obradovicinál (Econ. 53) valószínűleg szerb eredetű.

peánta 'ferrea pertica, *p á n t' (388, vö. Lex. Bud. 480 és 495). Valószínűleg idetartozik *Pantë*, An. Ban. 102 (vö. Drăganu, DR. IV, 156); a népnyelvben nem gyakori, ld. mégis Stan 42, Foişoara 1886, 15, Pontbr. 524, Tiktin 155, Damé III, 180. A m. *pánt* a n. *Band* (osztrák *pant*) átvétele (Lumtzer-Melich, DOL. 191–2).

**pei* 'gilvus, p e j lo' (390, vö. Lex. Bud. 494), vö. Alexics, Nyr. XVIII, 17, Stan 42, Moldován, Af. 95, LM., Gl. 441, *pei peiko*, DJ.

**penitzilush* (390, vö. *peniçilu*, *peniçiluşu*, Lex. Bud. 195 és Alexi; Gram. 240) < m. *penicillus* (és nem *pengeel*, amint DEnc. 937 véli). Molnar nyelvéből *peniçeluş* alakban idézte V. Bologa, DR. IV, 385, vö. *penezilusch*, Sprachl. 385. Ld. még Treml, MNY. XXIX, 34, valamint *pintăluş* (GS. VI, 242, Zsinna, *Szeb.*), *pintăl*, DEnc., i. h.

piätz 1. 'forum', *2. '(pe cărton) punctum, punctellum, punctulum. Tüpfel' (394, a Lex. Bud. 502 szerint csak 'piatz, piartz'). A Lex. Mars.-ban előfordul *Piacz de Boi, de Pest, Vergye, de Porcs* és *de Vin* (761–7), azonban — nyilván tévedésből — mégis hiányzik Tagliavini feldolgozásából. Noha lehetne a szerbhorvát *pijac* átvétele is (igy Cihac II, 254), szöföldrajzi okokból a m. *piac* hatása valószínűbb, vö. Tiktin 1153, Frâncu-Candrea 104, Moldován, Af. 95, *pk'iadz*, Papahagi, Maramureş 229, *pk'iats*, MZ., stb. Második jelentését egyéb forrásból nem ismerem.

**piha* 1. 'pihe', 2. 'floacele care cresc intaeiu pe bárba, Milchbart' (394, vö. Lex. Bud. 504). Ritkán szótározott szó; a Lex. Bud. nyomán közli LM., Gl. 445; Cihac II, 298 viszont a *puş* szóval kapcsolatban tárgyalja és szláv eredetűnek mondja. Minden valószínűség szerint a m. *pihe* 'pluma, lanugo, floccus, pappus' (PPB. 1801) átvétele; mőcvidéki és partiumi tájszó, vö. *pihă* 'pehely' Stan 42, *pihă* 'pohely' DJ., MZ. A m. szó bizonytalan eredetű (SzófSz. 239).

**pinchiu* = *cintitza* (395, vö. Lex. Bud. 505 s innen Tiktin 1164, Damé III, 217) < m. *pinty*. Más adatok: *pin'*, Alexics, Nyr. XVII, 18, *pintiu*, Moldován, Af. 96.

**pinzarie* (-ărie) 'das Müntzhaus, pénzverőház' (395, vö. Lex. Bud. 505, s innen Alexics, Nyr. XVII, 119) < m. *pénz* + r. -ărie, vö. még Molnar: *pinşerie* 'das Münzhaus' (Sprachl. 66). Mőcvidéki tájszó, ld. *pénzărie*, 'pénzverőház' (Stan 42).

pipa 'pipa' (395, vö. Lex. Bud. 505) < m. *pipa*, vö. Tiktin 1166, Stan 42, Hetco 49, Moldován, Af. 96, DJ., *k'ipă*, MZ., stb. Erdélyszerte járatos, mint a moldvai-havasalvi *lulea* (< török *lüle*, szótárunkban *lula*) Kárpátokon innereni megfelelője, vö. Şăineanu, Infl. or. I, LXXIX–LXXX. Olykor előfordul Havas-elyén is; Tiktin A. Pann.-idézetet közöl (i. h.). — Szárm. **pipăsh* (*duhanăshu*, 395) < m. *pipás*, vö. Stan, i. h.

pipărca '*ardeiu, piper turcelc' (395, vö. Lex. Bud. 505). Kétségtelenül a m. *paprika* megfelelője; DEnc. 938 szerint erdélyi és bánági tájszó; „ung. *paprika*, refăcut după *piper*“. Tiktin 1166 a m., szerb és cseh *paprika* között nem is próbál rendet teremteni. A m. szó a szerbből (vö. Bárczi, SzófSz. 235). A r. szóra Kleinnál van — tudomásunk szerint — az első adat, bár valószínűleg régebbi.

**plebános* (valószínűleg *š*-sel ejtendő), ért. n. (400), vö. *plebanu* = paroh, (Lex. Bud. 512) < m. *plébános* (< lat. *plebanus*). Cihac II, 264 tévesen hozta kapcsolatba a r.-tól igen távoleső szlovén *plebanuš* szóval. Itt-ott a népnyelvben is él, pl. *plibanăş*, Stan 43.

pocoſhu 'morbus est eqvis proprius' (405, vö. *pocoſu* 'suffraginosus, in p ó k o s. kaptzatetemes, ina ütött, steif, krämpfig an den Füſſen' Lex. Bud. 517). LM.-nál emberről is: *pocoſiu* 'suffraginosus, manus vel pedes dolore contracti, rigidi' (Gl. 454), de ez valóſszínűleg tévedés. Melléknévi alakban *pocoſ* (< m. *pókos*, Cihac II, 521) nem gyakori, vö. *počáſ*, St. Paſca, DR. V. 300–1, *pokiſ*, KB.; inkább *poc. počá, páučá* 'umfláturá la genunchel' használatos a *cal cu počá* kifejezésben. Adatok Északerdélyből és a nyugati részekről (S. Pop, DR. V, 218–20).

podútz '*un péshte: Cyprinus Nasus. P a d u t z, der Nasenfisch' (405), adatunkat ismétli Lex. Bud. 518, vö. még Damé III, 238, DEnc. 964. Minden valóſszínűség szerint a r.-ban m. eredetű; Cihac II, 271 szlávból magyarázta. A m. *paduc* eredetéről vö. Munkácsi B., Nyr. XIII, 313, Kovács M., Nyr. XXXIX, 302.

poğáce 'panis fubeineritius, *scribilita, Aſchkuchen' (406, vö. Lex. Bud. 519). A köznyelvi *bogačiu* olténiai és erdélyi változata, amelynek elterjedéséhez nemcsak a szbh. *poğáča* (Cihac II, 272), hanem a m. *poğácsa* is hozzájárult. Vö. *poğát/che* 'ein Kuchen von ungesäuerten Teich' Molnar, Sprachl. 83 (valamint Wb. 81), Weismehl 'intra panis e vino, *poğace* fomentata cu vin' Predetici III, 442, *poğacé*, Stan 43, *poğace*, Hodosiu, Népkölt. Balázs. vid. 82, *poğace* 'rémáſiță de făine de cureubetă, din care deja uleul este stors. Peștii so prind eu poğace' Vaida, Tribuna VII, 373, *poğacá* (a többszámnak érzett alakból visszakövetkeztetett új nom.), Moldován, Af. 96. Vö. még *poğacă d'e kolęſă* 'kukorica poğácsa' (KB.), *poğáč ku žumere* 'tepertőspogácsa' (MZ.).

**popiſtaſh* ért. n. (408), vö. *popiſtaſu* 'pápiſta' Lex. Bud. 481, *popiſtaſ*, i. h. 521. Valóſzínű, hogy a m. *pápiſta* (< lat. *papiſta*) átvétele s ehhez a románban -*aſ* képző járult, aminek hatása alatt a feltételezhető **popiſtaſ* változat elhasonulás révén *popiſtaſ*-t adott (vö. *Kriſtuſ* > *Kriſztus*). Tiktin 1117 viszont a m. *pápiſtás* szóból származtatja és moldvai példákat idéz. Még közönségesebb azonban Erdélyben, vö. *papiſtaſ*, Monorai, id. Gávănescu, MS. III/XXI, 472, *popiſtaſ*, Stan 43, DJ., *popl'istaſ*, KB., MZ., s az utóbbihoz már Vaidánál: *popliſtaſ*, Tribuna VII, 374. — Szárm.: *legea popiſtăſească*, Klein, Ist. bis., Cipariu, Acte ſi fragm. 110, *leajca papistaſească*, Monorai, i. h. 468.

**poplon* = plápona (408, vö. Lex. Bud. 524) < m. *paplan*. Molnarnál másutt is *poplon* 'Bettdecke' Sprachl. 374, Wb. 21, vö. még V. Bologa, DR. IV, 385). Erdélyben ma is közönséges, vö. LM., Gl. 459, Moldován, Af. 96, DJ., MZ., KB., stb. Az ALR. idevágó adataira nézve ld. Márton Gy. 29. Valóſzszínűleg szintén a m.-ból: *plapan*, An. Ban. 109 (ld. Drăganu, DR. IV, 157). A Kárpátokon túl az újg. *πάπλωμα* nyomán eredetileg *páplomă* (pl. 1784: Doc. Buc. VI, 321, vö. Tiktin 1182).

**porazau* (porázau) 'porzó' (408, alakv. **purázau*, olv. *purázău*, 430, vö. *poroſcu*, *poroſeu*, *poroſeu*, Lex. Bud. 526). A m. *porzó* 'arena scriptoria' régi *porozó* alakv.-ának átvétele, vö. *porozău*, Alexics, Nyr. XVII, 19, Cihac II, 521, Moldován, Af. 96, Barbul 52, *puruzău*, Stan 43, *părăzel*, Bogrea, DR. IV, 797 (Bánság).

poſhta 1. 'posta' *2. 'globus felopeti' (409), a Lex. Bud. szerint 1. 'res veredaria, cursus publicus, vulgo: p o s t a', 2. 'omul, a) i. e. poſtameſteru; b) quarele se trimite cu queva carte, séu inſciénțare: cursor, tabellarius: p o s t a levél hordozó' (529) < m. *posta*.¹¹⁷ 'Posta' értelemben már a Bánsági Névtelenél:

¹¹⁷ Erdélyben semmiesetre sem orosz jövevényszó, amint Sanzewitsch gondolja Jb. II, 207).

poshlě 'cursor' 114 (vö. Drăganu, DR. IV, 157). Második értelmével együtt közli Alexics, Nyr. XVII, 19, Stan 43, vö. még am pușkat ku *poșt'e* (a. m. ku „glonts mare“), KB.

**poſſománt* (posomant) 'p.a.f.z.o.m.á.n.t' (409, vö. Lex. Bud. 529). Erdélyben semmiesetre sem a n. *Posament* (így Mândrescu, Infl. germ. nyomán Tiktin 122), hanem a megfelelő m. alak átvétele, vö. *posomant*, -*mont*, Alexics, Nyr. XVII, 19, *posomant*, Molnar, Wb. 100, Moldován, Af. 96, *posoman* (vö. m. *paszomány*), DJ. — Szárm.: *posomontariu* 'paszománykészítő' LM., Gl. 462.

prabaluſce (prábäluesc) 'probo, tento' (413, alakv. (<**prabaluſc*>) 425, olv. *prabäluesc*), vö. *prábäluescu*, *prabäluescu* (Lex. Bud. 533, 551) < m. *próbál*. Régi erdélyi és moldvai tájszó, már a Bánsági Névtelennél: *probëluesk* 'probo' 118 (vö. Drăganu, DR. IV, 157). Használta Cantemir is: *trebue a să cerca și a să próbălui* (Hr. 184). Molnarnál is akad *prébëlueſk* (Sprachl. 284). Predeticinél *anversucht* 'intentatus, protentatus ispitit, cercat, *probaluit*' (I, 115), *erproben* 'probare a *probalui*, a *cerca*' (I, 484). Délerdélyben *próbălui* (Molnar, Wb. 40, 101, BL. III, 115, 169, stb.), a móc vidéken és nyugaton inkább *prábălui*, *prábăli* (Stan 43, Vaida, Tribuna VII, 374, Caba 99, MZ.), *prábăli* (AAF. VI, 272, vö. Tamás, Ug. 24). Az alapszó, *próbă* (425, vö. Lex. Bud. 551), valószínűleg szintén a m.-ból, de lehet n. vagy lat. eredetű is.

**prem*, *prim* 'limbus, prém' (417, 421, vö. Lex. Bud. 517), szárm. **primueſc* 'p.r.é.m.e.z.n.i' (422). Közismert erdélyi tájszó (a köznyelvi *blândă* helyett); első adatunk a Bánsági Névtelennél: *Primure*. *Fimbria* (177), ezt Drăganu is a m. *prém* (< n. *Bräm*) szóból származtatta (DR. IV, 157). Hasonlóképp nem szláv (így Cihac II, 292), hanem magyar jövevényszóként tartja számon Tiktin 1255 (utalván arra, hogy a szűcs régi román neve, *suciu* szintén m. eredetű), valamint Alexics Nyr. XVII, 19, Moldován, Af. 96, stb. A ritka *prem* változathoz vö. *premul* 'der Aufschlag, Saum oder Brem an einem Kleide' (Molnar, Sprachl. 369). A **prima* = *pântlica* (421) cikkhez vö. *primă* 'szalag' Frâncu-Candrea 132, 'cordeluță' Vaida, Tribuna VII, 374, 'panglică' Țiucra, Pietre 46, valamint Tiktin, i. h. (utalással a szlovén *prem* 'Franse', *prema* 'Tresse, Borte' szavakra), Ez a jelentés a m.-ból is kimutatható; *prém* 3. jelentése a NySz.-ban 'taenia. binde, band' (II, 1330), vö. *taenia* 'pántlika, galand, prém' (PPB. 1801).

procător 'procurator, advocatus' (425, vö. *procurator*, Lex. Bud. 552; alakv. *protacăr* [olv. *protacăr*], 428) < m. *prókátor* (< lat. *procurator*). Már a XVI. sz.-ban *pocrătol* (Densusianu, HLR. II, 541), később *prokator* 'causidicus', *prokatorie* — (An. Ban. 118, vö. Drăganu, DR. IV, 157). Újabb adatokat közöl Tiktin 1265, Alexics, Nyr. XVII, vö. 19 még *protacăr*, Frâncu-Candrea 104, Stan 43, *plokătăr*, UJ., stb.¹¹⁸ A *procurator* szó használata ellen hevesen tiltakozott LM. Gl. 477, azonban elfordul az erdélyi r. irod. nyelvben is (pl. *procătăr*, Breazu, Pov. 240, Gh. Stoica, Br.). — Szárm. *prăcătăreſc* (prăcătăreſc) 'eaufam in iudicio procuro' 425, vö. Lex. Bud. 550; alakv. *protacărăſc* 428.

**purde* 'rajko, p.u.r.g.y.e' (430, vö. Lex. Bud. 562) < m. *purdë*. Vö. *purdeu*, Moldován, Af. 96, *purdeu*, Novacovicu, Folel. porn. băn. 13, *purdei*, Caba 99, *purd'ău*, UJ., *purd'eu*, DJ., *purd'él*, Merényi M. (Kiskapus, K.). Ld. még: *puradea*, *puradel* 'danciu, dănciuc, copil de țigan' (Pamfile, Agricult. 257).

raet 'pratium' (438, vö. 538, **troá/h* a., valamint Lex. Bud. 577, 591) < m. *ré*. Erdélyben igen közönséges szó, az első adatok azonban Moldvából

¹¹⁸ A *protacăr* alak végződéséhez vö. *mașin'istăr*, *arvocătăr*, *boactăr*, *profesăr*, *dascăr*, *doaftăr* (Șt. Pașca, DR. IV, 1015).

valók, vö. Tamás Ksz. 31. Régi erdélyi adatok: 1780: lunca vel *rát*, Elem.¹ 78 | 1788: *räet*, Molnar, Sprachl. 52 | 1805: *rét*, 89, Elem.² 89 | 1806: *ráturile*, Şincai, Econ. 64, vö. 61, 72, MNy. XXXIX, 368 | 1838: *rát*, Pauletti, Secaş 7, stb. Vö. még Alexics, Nyr. XVII, 20, Moldován, Af. 96, Stan 44, Barbul 52, Hetcó 49, Costin, Gr. bán.¹ 175, Weigand, Jb. III, 326 (Bánság), Tamás, Ug. 41, stb. — Régies tb.-i alakja: *rätürele*, Comán, Margine 15 (B.). — Gyakori szárm.: *rátut*, Pamfile, Agricult. 151, Marian, Leg. 151, Birlea II, 37, stb.

ráma 1. 'lifta' [?], 2. '**ráma de fereáfta*' (439, vö. Lex. Bud. 573, csak a 2. jelentésben). A Molnar beírta címszó 2. jelentésében valószínűleg nem közvetlenül a német *Rahmen* (igy Tiktin 1295), hanem a m. (*ablak*)*ráma* átvétele; vö. Alexics, Nyr. XVII, 19, Moldován, Af. 96, Stan 44, Vaida, Tribuna VII, 374. A Fráncu-Candrea 43 idézte *cisme pe ramă* < m. *rámás csizma*.

**rantalucs* (*räntäluefc*)¹¹⁹ 'r á n t a n i, einbrennen' (439). *Räntäli* alakv.-ot közöl Caba 100 (ismeri MZ. és AP. is), viszont *räntälui* alakot ismer UJ., KB.

**rantásh* (*rántaş* v. *rântaş*) ért. n. (439), vö. *rântaş* 'r á n t á s, die Einbrenne' (Lex. Bud. 574). Csak az újabb néprnyelvből ismeretes: *rántaş*, Alexics, Nyr. XVII, 20, *rântaş*, Mândrescu, El. ung. 97–8, Moldován, Af. 96, UJ., Hetcó 49, Barbul 52, Vaida, Tribuna VII, 374, DJ., MZ., stb., *rântaş*, Stan 44, AAF. I, 126 (Avasvid.), Barbul J.

**rantuefc* (*rântuesc*, esetleg *rântuesc*) ért. n. (439), vö. *rântuescu* 'szerteszéjjel hányni, szórni, lombozni' (Lex. Bud. 574) < m. *ránt* 'tracto'. Közli Mândrescu, El. ung. 98, Stan 44, Vaida, Tribuna VII, 374. — Szárm.: *räntäli* 'a deranja obiectele dintr'o încăpere' Paşca, Gl. dial. 50' (Beszterce).

rántza 'plica' (439) < m. *rānc*, vö. *ranc*, Alexics, Nyr. XVII, 19 („itt-ott Bihar megyében”), *ranţ*, Moldován, Af. 96, *rantsă*, UJ., *rantsur*, DJ., MZ. *rafheáflu* (*răşcăş*) 'hurez, oriza' (443, vö. *rişcaşă*, Lex. Bud. 590) < m. *rizskása*, vö. *rişcaşă*, *hrişcaşă* Cihac. II, 523, *rişkaşă*, Alexics, Nyr. XVII, 21, *rişcaşă*, Stan 44, Moldován, Af. 96, *rişcaşe*, Caba 100, *rişcaş*, Barbul 52, KB., DJ., MZ. Adatunk hangalakja a hátszegi ejtéssel egyezik: *răškaş* változatot csak UJ.-től hallottam.

**raft* 'tympanite [!], r á s z t' (446, vö. Lex. Bud. 577). Szótárunk értelmezése nem pontos, mivel *tympanites* 'vízkórság', *raszt* pedig 'splenis tumor, die Milzbeschwerung, *Hypochondrie*' (PPB. 1801); a r. *rast* szintén 'chronische Anschwellung der Milz, bei Fieberleidenden' (Tiktin 1306). Vö. még *rast* 'venin' (Paşca, Gl. dial. 51) s ehhez *am vărsat numa rast* 'epét hánytam' (?) KB. Erdélyben valószínűleg a m. *rászt* átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVII, 19.

**rátuta* (*ratută*) ért. n. (383^a, *papára* a.), vö. *rátotă* v. *păpărae* (Lex. Bud. 577), *păpărae*, *păpară*, *păpărădă* 'r á t o t t, vagy r á t o t t a' (i. m. 481). A r. alakv.-okban a m. *rátott* ~ *rátotta* kettősség tükröződik. *Rátott* átvételére mutat *ratot* 'frixum' An. Ban. 120 (Drăganu, DR. IV, 157), valamint *ratot*, Stan 44, *rátot*, UJ., viszont *rátota* hatására utal *ratotă*, *ratută*, Alexics, Nyr. XVII, 20, *ratotă*, Hetcó 49, Barbul 52, Moldován, Af. 96, Muşlea, AAF. I, 126 (Avasvid.), végül a mai m. köznyelvi *rántotta* B.-ban *rantotă* (BL. IV, 123). — Szárm.: *ratotută*, Barbul 63.

**razaluufe* (*răzaluuse*) 'r e f z e l n i' (447). A m. *reszel*, *reszelő* alakokhoz közelebb áll: *răsăluescu*, *răsăleu*, Lex. Bud. 585, *răsăluesk*, Alexics, Nyr. XVII, 20,

¹¹⁹ A szóvégi *c* elmaradása valószínűleg pusztá íráshiba, bár éppen Szeben m.-ből ismerünk *c*-nélküli alakokat, pl. 'ngălbines', 'nverdzás', GS. V, 346, *tîlnes*, i. h. 219 (Zsinna).

räsälwiesc, räsäläu, Stan 44, rësëlwiesc, rësëleu, Barbul 52, stb. Gyakoriak azonban a z-s alakok is (*räzüi* 'abschaben' hatására):¹²⁰ *räzäläu* (és *räsälwiesc* ?), Moldován, Af. 96, *räzälwiesk, räsäläu* 'reszelön csinált tészta' Alexics, Nyr. XVII, 20, *räsäli, räsäläu, Caba 100, räsälui, räsäläu, DJ., räsäli, MZ.* Északerdélyben szintén *räsälwiesk* használatos, pl. Magyararnemgyén (KB.), sőt ezen alak él Moldvában is (Tiktin 1316).

**regruta* 'tiro' (449, vö. Lex. Bud. 580) < m. *regruta*. Erdélyben igen közönséges, vö. Tiktin 1317, GS, VI, 243 (Zsinna), VII, 190 (Klopotiva), Vaida, Tribuna VII, 377, DJ. stb.

**rézesh* (i. e. din vinaris, vö. 211, **fishutleu* a.) 'protropum Cremati, der Vorlauf' (450 *rëzeşu* 'spiritus cremati, rez es, der Brandweingeist' Lex. Bud. 588). Utóbbi nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 20, vö. még *räzeş* 'hullott gyümölcsből (pl. szilvából) készült pálinka' DJ. A m. *rezes* a. m. 'a kis üstös pálinkafőzésnél először lefolyt pálinka' (MTSz. II, 283; hívják *rëz-eleşének* is, i. h.).

**rif* 'réf' (450) < m. *röf*, régen *réf*; a hangmegfeleléshez vö. *vég* > *vig, vendég* > *vindic*, stb.). Vö. Alexics, XVII, 21, Barbul 52, Hetco 59, Moldován, Af. 96, Stan 44, stb. A Szilágyságban él *ref* alakban is (MZ.).

roşmarin 'rosmarinum' (452, vö. *rosmarinu*, Lex. Bud. 584) < m. *rosmarin(g)*, vö. *rosmarin*, Foişoara 1886, 43, *rosmalin*, GS. VI, 244 (Zsinna), *rozmalin*, Caba 100, *rozmolin*, Bîrlea I, 71; gyakrabban *rojmarin*, Hodosiu, Népkölt. Balázsfi. vid., 27, *rojmalin*, Familia, 1885, 503, Vaida, Tribuna VII, 377, *rujmalin*, Familia 1885, 443, *ružmalin*, Weigand, Jb. VI, 80, *rojmälin*, AAF. VI, 182 (U.).

roştoc (talán *roştoc*, vö. *roştocu*, Lex. Bud. 594) 'paufa, recitatio militaris' (453) < m. *rostok* 'útközben való pihenés' (MTSz. II, 310 < n. *Rasttag*, Lumtzer-Melich, DOL. 224). DJ. egy ribicai (A.) paraszttól hallotta a *roştok* 'pihenés', *roştokoli* 'megpihenni' szavakat.

rüge (454, alakv. **ruja* 456, vö. *ruşă, roşă*, Lex. Bud. 499) 'rózsa' < m. nny. *rúza* (MTSz. II, 316). Egész Erdélyben, sőt olykor a Kárpátokon túl is járatos,¹²¹ vö. *rúshe* 'rosa' An. Ban. 126, *ruja* 'rosa' Elem.¹ 83, *ruse, rose, rose*, Benkő-Coteanu 293 sz., *ruja*, Elem.² 93, *rujă*, Pauletti, Secaş 7 (1838); újabb adatok: *rujă*, Moldován, Af. 96, Stan 44, *ruje*, Caba 100, *ruje* soarelui 'napraforgó' Vaida, Tribuna VII, 377, *ruge*, Comoara Satelor V, 10 (*Sztm.*), stb.¹²² — Szárm.: *rujiță*, pl. AAF. I, 210 (Avasvid.), Bîrlea I, 38, *ružulin* 'rujulita (gálbenele)' GS. VII, 190 (Klopotiva).

**runciuluefe* 'roncsolni' (455, vö. 224, *gaergorefc* a.). B.-ban *runčuli* 'összetörni' (DJ.).

rúta 'ruta' (456, vö. Lex. Bud. 600). Már a Bánsági Névtelen *rute* adatát (127) Drăganu a m.-ból származtatta (DR. IV, 157); vö. még Benkő-Coteanu 245—6, Tiktin 1349 („wohl mittelb. lat. *ruta*“).

saban (săbău) 'sartor' (457, vö. Lex. Bud. 602) < m. *szabó*. Legrégibb adataink a Bánsági Névtelennél, továbbá a Lex. Mars.-ban, Molnar nyelvtanában (Sprachl. 397), stb., vö. Tagliavini, Lex. Mars. 120, Tamás, Ksz. 25. A nyu-

¹²⁰ Vö. szótárunkban is: *razaitoare* 'scobina, radula'. (447).

¹²¹ Figyelemre méltó, hogy még Mard. Coz.-nál is *ruže* = roza alakot találunk (3089. sz.).

¹²² Az U.-i *rujă* 'mplită helyes fordítása nem 'trandafir înflorit' (AAF. VI, 181) hanem 'teljes rózsa'. Vö. még Tamás, Ug. 26. Itt jegyezzük meg, hogy a *rujă* szó szerepet játszik a román népi misztikában is. Egy erdélyi kolindában Máriáról ezt olvassuk: „Sus în peara raiului — Şede Ruja raiului“ (Pamfile, Sărb. Vară 196, vö. *Rosa mysteriosa*, mint Mária jelzője, pl. a loretoi litániában).

gati részeken többnyire *sabău*, vö. Vaida, Tribuna VII, 377, Barbul 52, Hetco 49, MZ., DJ., Tamás, Ug. 41. — Szárm.: *sabaitza* (săbăiță), i. h., vö. *săbăiță*, Lex. Bud., i. h. s ehhez *săbăiță*, MZ.

sabaflluéfe (săbăuesc) 'collimo' (457), a Lex. Bud.-ben is szereplő *săbașu* (< m. *szabás*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, LM. Gl. 513, Pașca, Gl. dial. 51) ritka származéka. Magában a Lex. Bud.-ben sincs meg, helyette a *săbăesc* igét találjuk.

săcfiu (457), secfiu 'anthesis' (458) < m. *székfű* (virág). A m.-ból átkerült a besztercekkörnyéki szászokhoz is; figyelemreméltó a szász *ssakwi*, *zakwi* változat (Krauss, Nösn. PflN. 266). A vokalizmus fejlődéséhez ld. még **săcfiu* = *nehiné*, 377, vagyis 'Nelke' < m. *szegfű*, *székfű*; vö. Tiktin 1351, Alexics, Nyr. XVII, 60, Măndrescu, El. ung. 100 (a *saschiu* alak nem *săcfiu* alakv.-a!), Fam. 1887, 294, *saștiu* 'garófa' Măndrescu, Lit. pop. 244, *secfiu*, *săcfie*, DJ., *salfiu*, KB. Amint Kleinnál megőrződött azonban a m. *székfű* eredeti *é*-je, úgy megvan a Lex. Bud.-ben az előbb *B*-ből idézett *secfiu* alakv. is, ami a m. *szegfű*, *székfű* alakot hívebben tükrözi. Mindenesetre szigorú különbséget kell tennünk a Klein-nál olvasható két virágnév között; amint láttuk, két k ü l ö n b ö z ő növényről van szó. *Săcfiu* 'Nelke' közönséges (Panțu 111, 258), de *săcfiu* 'anthesis' más adatból nem ismeretes.¹²³

**sac(r)aftru* (de faen), ért. n. (458), vö. *săcastru* . . . de fenu 'cumulus foeni oblongus, egy hosszára rakott széna kazal, eine längliche Heutrieste' (Lex. Bud. 629, s innen LM. Gl. 530) < m. nyj. *szakasz* (alakv. *szakaszt*, Nyr. XV, 284, KK.), 'asztag' MTSz. II, 477; adatok a XVI. sz. vége óta, vö. NySz. III, 33 (*zakaz zena*).¹²⁴ Vö. fűrészt > *jeștrău*, élesztőt > *ilăștrău*, stb.

**salau* (sălău) ért. n. (460), vö. *sălău* 'hospes, hospitus, deversor, vendég, szálló' (Lex. Bud. 604.) Nyugati és északi jellegű tájszó, használja Monorai (vö. Găvănescu, 92), s gyakori a mai nyelvjárásokban is, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, Măndrescu, El. ung. 180, Pontbr. 645 (tévesen *șalău* alakot közöl), Tiktin 1355, Densușianu, Hațeg 184, 332, *salău*, Moldován, Af. 97, Vaida, Tribuna VII, 377, Caba 100, Marian, Leg. 60 (*B.*), *salqu*, Weigand, Jb. VI, 80, MF. II, 1275 (Északmoldva, jud. Neamț), stb.

**salinca* = *ratzuica* (460), a jelentésbeli különbség ellenére valószínűleg a m. *salonka* 'Schnepfe' átvétele. Máshol nem találtam. A m. szó a szláv *slaká*-ból (SzófSz. 280).

**saluefe* (săluesc) = *salaflluéfe* (461, vö. Lex. Bud. 605) < m. *száll* (*megszáll*) 'einkehren'. Monorainál *au săluit* a. m. „au stat” (Găvănescu 92), vö. Moldován, Af. 97, továbbá a *sălui* 'a se îmbolnăvi subit' (vö. m. *megszállja* a betegség), Pașca, Gl. dial. 52 (Magyarfráta, K.). Előfordul a román vallásos népköltészetben is (Viciu, Col. 32).

**sălvét*, *sălveta* 'afzalkendő' (461., 480, vö. *sălvétă*, *sălvét*, Lex. Bud. 605) < m. *szalvétă*. Tiktin 1411 még a *șervet* alakot is magyar közvetítéssel

¹²³ Sajnos Benkő nomenclaturája semmi további útbaigazítást nem nyújt. Nála a kertű szék-fű (*Matricaria parthenium*) *Metritse*, a mezei szék-fű (*Matricaria chamomilla*) *Romonitze*, *Romonitza*, *Musetzel*, az *Anthesis* *cotula foetida* — Eb-kaport viszont *Marar kineluj* (Coteanu-kiadás, 499—503). Klein növénytani szempontból kissé pontatlan értelmezésének forrása inkább PFB. lehetett, ahol *Anthesis* 'székfű-virág' (lat.-m. rész), olasz *szék-fű* '*Anthesis nobilis*', bűdös *szék-fű* pedig '*Anthesis cotula*' (m.-lat. rész.)

¹²⁴ Ugyanezen tőből származik a délerdélyi *săcăteu* < m. *szakajtó* (kosár) (GS. VI, 244, Zsinna, vö. még GS. V, 389).

próbálja magyarázni, de erre nincs támpontunk. A mai népnyelvből csak a nyugati részekről ismerem (*salvetă*, DJ., MZ.).

**samadăflh* (*sămădaș*) ért. n. (461), vö. *sămădașu* 'ratio, rationes, computus, számadás' (Lex. Bud. 606). Măndrescu, El. ung. 100 szerint Erdélyben nagyon közönséges, azonban régebbi adat alig akad, vö. 1847: *sămădașu* *bisearici*, StD. XII, 181 (Nagyszében). Ld. még Alexics, Nyr. XVII, 60, Barbul 52, Hetco 49, Coman, Gl. dial. 67 (H.), Vaida, Tribuna VII, 377, stb. — Szárm.: *sămădușag*, GN. II, 133 (A.).

**sămtărtău* (*samtărtău*) ért. n. (461), vö. *samtărtău* 'rationarius, vulgo, rationista, számtartó' (Lex. Bud. 606). Az előbbi szónál sokkal ritkább; a nyugati részekről idézi Alexics, Nyr. XVII, 61. — Szárm.: *samtărtăiță*, Lex. Bud. i. h.

sarıfâm(uri) (*sarsam* vagy *sarsăm*) 1. 'apparamenta, instrumenta, utilia' (465, vö. 108, *chiffug* a. és *sersamuri* v. *chiffug*, 480), *2. 'Pferdegeschirr, Pferdezeug' (465) < m. *szerszám*, *lószerszám*. Az 1. jelentésben csak erdélyi vö. Alexics, Nyr. XVII, 62, Gregorian, GS. VII, 191 (Klopotiva), Conea, Clopotiva II, 438, Stan 44, Moldován, Af. 97, *sarsam*, Densusianu, Hațeg 332 (UJ. sz. azonban *sársam* is), stb., a 2. jelentés azonban havaselvi (egy 1786-i adatra nézve ld. Tamás, Ksz. 32) és moldvai is (*sarsamuri* vagy *țartamuri*, Tiktin 1565, az utóbbi alakot Tiktin ismeretlennek jelzi, vö. azonban m. *szarka* > *sarcă* > *țarcă*). Molnar másutt is feljegyezte ezt a jelentést; *șerșam* 'das Reitzeug' Sprachl. 46.¹²⁵

șăitău = *teafc* (483, vö. még 528, *teafc* a.) < m. *sajtó* 'prés, szőlőprés'. Közismert erdélyi tájszó, vö. Alexics, Nyr. XVII, 527, Tamás, Ksz. 31. (legrégibb adata csak 1847-ből), Cihac II, 527, Stan 25, Caba 100, *șitău*, Moldován, Af. 97, *șăitău*, UJ., stb. Általában 'szőlőprés' jelent, de néhol 'olajprés' is (pl. Magyar-nemegyén: *șăitău de fak oloj*, KB.). Délerdélyben és a Bánságban *șăitău* a. m. 'emelyű, csiga' (vö. Márton Gy. 32), ld. ehhez *șatu* 'emelőszer (cséplőgépeknél), emelőgép' (MTSz. II, 337).

**șhalăta* (*șalată*) ért. n. (483, utalással a *salata* [460] címszóra, itt azonban nem szerepel, vö. még Lex. Bud. 604) < m. *salăta*. Tekintettel a szókezdő *ș*-re, magyar közvetítésre kell gondolnunk, vö. *șelaje* 'lactuca, sallata' An. Ban. 127 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 157), *șalată*, *șălată*, *șălată*, Alexics, Nyr. XVII, 57, *șălată*, Moldován, Af. 89, Caba 100, Papahagi, Maramureș 233, *șalată*, Popovici, Rum. Dial. 167 (H.), DJ., *șelată*, MZ., stb.

**șhanfa* 'sámfa, Leisten' (483, vö. Lex. Bud. 606). Molnar jegyezte bc, de utólag — vagy ő vagy más — áthúzta, pedig Erdélyszerte járatos m. kölcsönzó. Vö. *șanfă*, Stan 44, Moldován, Af. 97, *șanfău*, Caba 100, Alexics, Nyr. XVII, 57. A m. szó dentilabiális *m*-jét olykor — mint szótárunkban is — *n* helyettesíti, vö. *șanfă*, Alexics, i. h.

șcatăula (*șcatulă*) 'scatula, capla' (484, vö. Lex. Bud. 616), szárm. *șcatăula* (*șcatulcă*) 'capsula' (i. h.), valamint *șcatuluță*, *șcatulcuță* (Lex. Bud. i. h.). Az alapszó Erdélyszerte járatos, vö. *șkătulă*, UJ., DJ., AP., *șkătuție*, KB., MZ. E széleskörű elterjedés miatt Erdélyben a m. *skatulya* hatása valószínűbb, mint a szerb v. szlovák *škátula* s az orosz *škátulka* alaké, melyekre utalni szoktak (Tiktin 1379). A moldvai *scatolcă*, *-uică* viszont, szókezdő *s*-e miatt, nem a m.-ból származik.¹²⁶

¹²⁵ Átvitt értelemben, lónál, a. m. 'pulá' (Pașca, DR. V, 312, Torna, A.; a m. szónak is van hasonló tréfás jelentése).

¹²⁶ Érdekes megjegyeznünk, hogy a m. népies *iskatulya* alakv.-ra étymonként már Pontbr. 655 utalt, csak az a kár, hogy a *scatulcă* alakkal kapcsolatban.

shle, ért. n. (485), vö. *șicu* 'aluta, (membrana) inaurata, vel argentata, s í k, vergoldetes, oder versilbertes Alaunleder' (Lex. Bud. 642). Azonos a Tiktin 1422 idézte *șic* 'Flitter, Rauschgold, -silber' szóval. Tiktin csupán a szerb, szlovák és cseh *šik* mellett utalt a m. szóra (ugyancsak szláv eredetűnek vélte Cihac II, 383), azonban m. eredetűnek vallja Pontbr. 676 és Alexics, Nyr. XVII. 58. A m. szóról ld. NySz. II, 1569.

*shifáriu 's á f á r' (485, vö. Lex. Bud. 612). Már 1702-ben: pentru acea că el numai este *șofariu*, pentru acea după voea lui Dumnezeu trebuie lui a împărți kinciul besearicii, Pănea pruncilor, f. 60, verso, id. V. Pașca, Trib. Ard. 1943 VII, 7, 2. A Rier-féle szótárban szintén *șofar* (Tagliavini, MSL. III/6, 193), Molnarnál viszont *schifáriu* (Sprachl. 61), *șafar* (Wb. 110). Mindezen alakok végső forrása a kfn. *schaffaere* (Lumtzer-Melich, DOL. 228). A moldvai *șáfer* 'mijlocitor, samsar necinstit' (DEnc. 1243) rutén közvetítéssel a n.-ből, a régi moldvai *șáfar* 'Truchsess bei den Polen' (Tiktin 1353) pedig a lengyel *szafar* átadó szerepéről tanúskodik.¹²⁷ Vö. még Treml, BL. II, 51.

*shinor 'zona' (485), vö. *șinoru* 'funiculus, linea, zona, s i n o r' Lex. Bud. 645), szárm. *shinorez*, *inshinorez*, ért. n. (485), vö. *șinoreșcu* 'megsinorozni' (Lex. Bud., i. h.). A XVI. sz. óta ismert erdélyi tájszó, vö. Tamás, Ksz. 26, *șinor*, *zinor*, Alexics, Nyr. XVII, *șinor*, Stan 46, Barbul 53, Frâncu-Candrea 24, Moldován, Af. 97, Birlea II, 362, *șinâre*, Gaz. Trans. 1886, 198, *žinor*, DZ., MZ. Az s-kezdetű alakok (vö. még: *schinorul*, Molnar, Sprachl. 370) régies jellegűek; a ž-kezdetűek a mai m. *zsinór* alakból származnak. A ritka *șinora* igéhez vö. még: cioarecii *șinorați* cu *șinori* negru 'fekete zsinórral zsinorozott (tehát magyaros) nadrág' Ung. VI, 163 (Zajkány, H.).

*shirégla, shirígla 's a r o g l y a, saróglá, der Schragel' (486, vö. *siréglă* 'clathri gestatorii' saroglja, sarogja, s e r e g l j e' Lex. Bud. 645). A m. *saroglya*, *sereglye* közvetítésével az idézett német szóból. További adatokat közöl Tiktin 1410, Alexics, Nyr. XVII, 58, Stan 46, *șireghie* 'ladă ce se folosește la jongărirea și împărțirea petrii' Frâncu-Candrea 43, *șoroglă*, Barbul 56 (ugyanezen alakv.-ot közli DJ., MZ., Tamás, Ug. 41, egyéb adalékokkal).

*shiret (486), értelmezése nincs, de vö. *șiretu* 's e r é t' Lex. Bud. 645. Innen és Iszerből idézi Alexics, Nyr. XVII, 58.

*shód: csak *dehántzu*, a. (175 a következő értelmezéssel: 'quod curiosum videtur, rendes, curios'. Vö. még: *șodu* 'furtsa, rendes, tsudálatos' Lex. Bud. 654). Ismeretes a Bánságból és Délerdélyből (Tiktin, 1453, DEnc. 1253; Zsinnáról: GS. VI, 245, Nagylakról: Țiucra, Pietre 57, stb.); az erdélyi r. irod. nyelvben is előfordul (Breazu, Pov. 74, 81, I. T. Mera, A.; u. o. 237, A. Lupeanu-Melin, Af.). Etymonját Drăganu a régi m. *sod* 'astutus, versutus, heimtückisch' (NySz. 1585) szóban látja (DR. IV, 158), s e nézetet elfogadja Tamás, MNY. XXV, 48. — Szárm.: **shozenie* 'Schwank, tfitfo' (486, vö. Lex. Bud. 658, Breazu, Pov. 76, I. T. Mera), *shozie* (Lex. Bud., i. h.), *șosia* 'badinage, ridicule' (Pontbr. 690).

sholováriu '*botos, das Fußsäckel' (487, vö. Lex. Bud. 654) < m. *solovári*, *salavári* 'tibiale, tibialia, ocrena lanea' (PPB. 1801, NySz. 1502, eredetéről Lumtzer-Melich, DOL. 231). Használja Molnar (*șolovariu*, Wb. 50) és van némi nyoma a mai népnyelvben is (pl. *șolovari* 'wollene Strümpfe' St. Stinghe, Jb. VIII, 84, Bolgárszeg, Br., *șolovari* 'pantaloni de pânză' Pașca Gl. dial. 53, Magyarfráta, K.).

¹²⁷ Határozottan a m. etymonra utalt Pontbr. 676 a Lex. Bud.-ből átvett *șifaru* adattal kapcsolatban. Sanzewitsch a moldvai alakv.-okkal kapcsolatban az orosz *șafar* közvetítő szerepére gondol (Jb. II, 209).

**fhlopaerlât 'superlât'* (487). Kétségtelenül e régi m. szó átvétele, mely Háromszékben még él 'ágymennyezet' jelentésben (MTSz. II, 442), de régen valószínűleg 'függöny' értelemmel is bírt (vö. Beke Ö. Nyr. LVIII, 31—2, 108). Az is bizonyos, hogy a r.-ba nem az újabb, *u-e* vokalizmusú alak került át, hanem a XVI. sz. végéről ismert *soporlât* (egy 1581-i adatot idéz OklSz. 865), amelyből téves visszakövetkeztetéssel *soporla* alakv. is keletkezett (NySz. II, 1613). A szó végső forrása a kfn. *sparlach: sparren* 'aneinanderspannen' + *lach* 'Tuch, Decke' (Szamota I. NyK. XXV, 164). M. adatok a XV. sz. eleje óta (*soporlah*, Schlâgli Szj. 1206), más r. előfordulást egyelőre nem ismerünk.

**shosh 'sud:s'* (487, vö. *shtémp* a. 'sudes' értelmezéssel és Lex. Bud. 658) < m. *sas*(fa) 'faoszlop, kapufélfát, deszkakerítés oszlopa' (MTSz. I, 353—4). Hibásan a lat. *sudes*-ből származtatta Pontbr. 690. A Lex. Bud. adata alapján m. eredetét vallja Alexics, Nyr. XVII, 59.

**shpârga 'Spagat, Bindfaden'* (487 és 482, *Sfoára* a., vö. Lex. Bud. 659) < m. *spârga*. Közönséges erdélyi szó, vö. Caba 101, LM., Gl. 27, Moldován, Af. 97, fie-i femeie şpargă și nănașă temnița, DEnc. 1257 (M.), Papahagi, Maramureş 234, ALR. II, 294, Márton Gy. 33, stb.

**shpelingér 'palus publicus ignominiosus... pelengér'* (487, vö. Lex. Bud. 661). Alexics XVII, 62 csak a Lex. Bud. és Iszer alapján ismeri, azonban a XIX. sz. 2. felében már Erdélyben közkeletű lehetett, amint kitűnik LM. következő megjegyzéséből: „d'incóce de Carpati nu s'a auditu coventulu și ar fi de doritu ca se lipsésca și d'in gura Românilor de suptu sceptrulu Austriei“ (Gl. 545). Kétségtelenül a m. *pelengér, pellengér* (< n. *Pranger*) átvétele: a szókezdő *š*-ről vö. Ht. 35, 2.

**shpicalueto (șpicălueto) 'spékelnî, spicken'* (488, vö. Lex. Bud. 661). A mai nyelvben is *șpikăluî*, DJ., MZ., *șpecăli*. — Ugyanide még: *șpicălôu* < *spékeli*, Lex. Bud. 661 (s innen Alexics, Nyr. XVII, 59).

shuhân 'nunquam' (489) < m. *soha* (esetleg *soha ne[m]*).¹²⁸ Eredetibb alakja *șoha*(n); már 1838-ban feljegyezték (*șohan*, Pauletti, Secaș 17). Vö. *șoan*, *șou* (< m. *soha*), Weigand, Jb. VI, 80, *șohan*, AAF. VI, 299 (U.), Barbul 53, Hetco 50, Birlea I, 8, 124, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 155, Comoara Satelor I, 71 (Mezőség), stb. *șohan*, Papahagi, Maramureş 234, DJ., ALR. II, 71/142, Márton Gy. 33 (egy-egy példa *B.*-ból és *NK.*-ből), *șuhan*, Moldován, Af. 97, Precup, Păst. 33, Măndrescu, El. ung. 105, V. Rebreanu, Ung. II, 295, D. Sandru, BL. IV, 123 (B.), Tamás, Ug. 27, stb. — Szárm.: *șohănit*, Birlea II, 127, *șohănită*, u. o. I, 33.

shúiu, é. n. (489), vö. *șuiu*, 1. 'cancer, fene', 2. 'arthritis, köszvény' (Lex. Bud. 585) < m. *süly*, 1. 'bőrbetegség', 2. 'rossz fekély, rákfene', stb. (MTSz. II, 458—9). 'Köszvény' jelentése r. fejleménynek látszik.

**shuleu 's ü l l ó'* (489, vö. Lex. Bud. 685). A köznyelvi *șalău* 'perca lucioperca' erdélyi változata, amely a m. alakhoz közelebb áll, vö. *șalău, șuleu*, Alexics, Nyr. XVII, 57, 60, *șalău*, Cihac II, 527, *sillou*, LM., Gl. 535.

shuhlțaca 'sex cruciferi' (489, vö. 195, *duțca* a. és Lex. Bud. 690) < m. *susták* 'kétgarasos, négykrajcáros' (MTSz. II, 448). Alakv. *șustăc* (Tiktin 1369), egy erdélyi adat ugyanott: Pagubă de o pițulă. — Că n'ai nici un dinte'n gură — Pagubă de un șustăc — Că ești prea mare la cap (Mat. Folcl. I, 471).

¹²⁸ Alexics, Nyr. XVII, 59 a m. *sohun* 'sehol' szóból származtatja, de ez valószínűtlen.

*shurluefc = arinefc (489, vö. Lex. Bud. 689) < m. *súrol*. Közönséges erdélyi tájszó; alakv. *şurlui*, Alexics, Nyr. XVII, 60, Moldován, Af. 97, Mándrescu, El. ung. 106, Coman, Gl. dial. 74 (H.), Stan 46, UJ., KB., *şuruli*, Barbul 53, DJ., MZ., *şuráli*, Alexics, i. h. (Szalonta), *şirlui*, Papahagi, Maramureş 234, *surui* 'a zgăria cu unghiile' Şezătoarea, V, 127,¹²⁹ *şurâi* 'a freca' Puşcariu, DR. VII, 118. M.-ban *şurgului* 'a spăla' (Papahagi, i. h.) talán *şurlui* és *sărgui* keveredése révén keletkezett.

sigheălau (sighialău) 'szügyelő' (416, *preaşila* a., 418, *preşena* a., vö. *sighialău*, Lex. Bud. 643). Csak Alexics Nyr. XVII, 62 említi *sid'ălău* alakban, ld. még *săd'ălău*, UJ.

*siriu 'kankó,¹³⁰ lacerna' (490, vö. Lex. Bud. 646) < m. *szür*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 62, Moldován, Af. 97.

*siurétiu 's z ü r e t' (147, *Cules* a., alakv. *suretiu*, Lex. Bud. 689). Elég ritka magyar elem, vö. *surjet*, Alexics, Nyr. XVII, 63, *suretiu*, Moldován, Af. 98, *suret*, Barbul 53, *surétiu*, BL. II, 55.

socăciu 'coqvus' (494, vö. Lex. Bud. 652) < m. *szakács*, szárm. *socacitza* 'coqva' (i. h.), elég közönséges erdélyi tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 120, továbbá */sokat/ch*, Molnar, Sprachl. 58, *sokač*^u, D. Şandru, BL. IV, 123 (B.). Tagliavini (i. h.) idéz példát a nőnemű alakra is, vö. *socăciță*, Birlea II, 246, AAF. VI, 48 (U.), *sokač*, *sokáčitsă*, UJ. Figyelemreméltó, hogy ismeri *socăciilor* alakban Mard. Coz. is (113 sz.).

*sopon = sapun (495, vö. Lex. Bud. 655) < m. *szappan*. Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 36, Ug. 26., Marian, Ínm. 515 (Bukovina), *sopun*, GS. VII, 70 (Klopotiva), stb.

sörgoşlu 'szorgos, sürgető' (496, vö. Lex. Bud. 657). Elég ritka szó; LM. szerint „barbarismu ungurescu“ (Gl. 545). Alexics, Nyr. XVII, 62 és Mándrescu, El. ung. 101 csak a Lex. Bud. és Iszer alapján idézi, megvan azonban AF.-ben is (Moldován 97), valamint a Szilágyságban (Caba 101). — Szárm.: *sorgoşală* (Lex. Bud. i. h., Pontbr. 690), *sorgă* 'lipsă; nevoie urgentă' (Breazu, Pov. 222–3).

spărğa 'asparago' (498, vö. *spărgă*, *spargă*, Lex. Bud. 659) < m. *spărğa* Már Benkónél: *Asparagus officinalis* — Spărğa — *Spărge*, Sparángel (Coteanu kiad. 201–2. sz.). Használja Şincai is: *spărgă*, Econ. 124. A Lex. Bud. alapján idézi, magyar etymonjával együtt, Tiktin 1465. Ma is egész Erdélyben közönséges az irodalmi nyelvi *sparanghel* helyett. A *spărğa* változathoz vö. Lex. Bud. i. h. és *sperghe*, Barcianu. Şincai természetrajzi műszótárában *spărgă* 'asparagus olvasható (DR. V, 557).

súica 'mos, consvetudo' (513, vö. Lex. Bud. 682), **sucuefc* 'szokni' (i. h.) Közismert erdélyi tájszavak; kétségtelenül a m. ige ment át a románba s ebből elvonás által keletkezett *sucă*. Legrégibb példáink a Bănsági Névtelennél: *Suke* Consvetudo, *Sukluieşcă*, Consvesco, *Sukluie*, Consvetudo, 144 (vö. Drăganu DR. IV, 159). Egyéb adatok: Alexics, Nyr. XVII, 63, Mándrescu, El. ung. 101 Stan 45, Moldován, Af. 97, Vaida, Tribuņa VII, 381, D. Şandru, BL. IV, 12: (B.), *cal cu sucă*. 'vmihez hozzászokott, csökönýös ló (pl. nem akar átmenni

¹²⁹ Pontbr. 720 is közöl egy *şurui* igét, amelyet a m. *súrol* átvételének gondo. azonban jelentéstani okokból (1. 'ruisseler, couler, fluier', 2. 'gazouiller, grésiller' e szó nem tartozhat ide; inkább egy rokonhangzású, hangfestő tövel van dolgun (vö. Damé IV, 132, Tiktin 1540).

¹³⁰ *Kankó* MTSz. I, 1035; összetétele *szürkankó* 'szürkabát, szürdölmány, szürbekecs' i. h. II, 623.

hídon, stb.) S. Pop, DR. V, 234 (TA., K., Sztm). LM. szerint *suuire* 'solere' „barbarismu care se aude numai la locuitorii d'intre Unguri, de la cari se pare a fi impromutatu“ (Gl. 551).

súgna 'toga faeminea' (514, vö. Lex. Bud. 684) < m. *szoknya*. A gyakori *sucnä* változat mellett (Molnar, Wb. 125, MF. II, 1393, Stan 45, stb.) vö. *sugnä*, Birlea I, 14, Papahagi, Maramures 234, AAF. I, 153 (Avasvidék), Ţiucra, Pietre 38 (Nagylak, A.), *sumnä*, Vaida, Tribuna VII, 381.

**surucluefc* ért. n., (518), de vö. *surucluescu*, verb. neutr. mē *surucluescu* 'ad egestatem, angustias adducor: megszorulni' (Lex. Bud. 689, vö. Lm. Gl. 551). Innen idézi Alexics, Nyr. XVII, 63, Mändrescu, El. ung. 102. Alakv. *suruclesc* (mē) 'prisosesc dela cineva' Vaida, Tribuna VII, 381, a *se suruclui* 'a fi într'o strămtoare', *surukli* 'a obliga', pl. *suruklesk* pe vărul mn'ęu ka să mă aiut'e (MZ.), *surukluit* 'megszorult', pl. is *surukluit* s'o vind 'kénytelen vagyok eladni', nu-s *surukluit* pe dumn'ata 'nem vagyok magára szorulva', stb. KB. — Eredete vitatott: Alexics a *szorgol* 'adducor' ígére (i. h.), Mändrescu a *megszorulni* ígére gondol (i. h.), Vaida pedig a *szűkölködni* alakra utal (i. h.). Véleményünk szerint alakkeveredéssel magyarázandó: töve kétségtelenül a *szorul* ige, amiből a r.-ban **suruli* válhatott, ez azonban keveredett a XVII. sz.-ban még élő *sucluesc* 'szűköl' igével (Viski zsoldáraiból idézi Moldován, Af. 101) s így keletkezett *suruclui*.

surzuefc 'addo, aqviro' (518, vö. Lex. Bud. 689) < m. *szerez*; az 'addo' jelentéshez vö. *megszerez* 'conficio, efficio, auctarium addo' (PPB. 1801). Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 26, Tagliavini, Lex. Mars. 120; alakv. *suruzuiesc*, Stan 45, *särzui*, UJ. A *surzui* változat azonban gyakoribb, főleg a nyugati részen és északon, vö. AAF. VI, 283, 299 (U.), Barbul 53, Hetco 50, Caba 100, DJ. *surzui*, *surzului*, KB., stb. Molnarnál gyakori, vö. *surzuefc*, Sprachl. 292, Wb. 41. Énnyi adat láttára meglepő Laurianék véleménye: „noi n'amu auditu neci una data acestu verbu“ (Gl. 552).

tábla 'tabula' (520) < m. *tábla*. A szó magyaros használatát világosan igazolják a Lex. Bud. következő értelmezései: 1. 'de serisu: tabula, abacus: tábla'; 2. 'szakáts tábla'; 3. 'külső fa táblája az ablaknak'; 4. 'consilium magistratus, senatus'; *tabla craesca* 'tabula regia, királyi tábla' (692). Ilyen körülmények között a Lex. Bud.-beli cikk végén álló etymon („hisp. la tabla“) természetesen egészen hamis. Az itt közölt értelmezések annyira magyaros szelleműek, hogy — az 1. kivételével — Tiktin nem is említi őket (1544). Egyébként már a Bánsági Névtelen adatát (*Table*. Tabula, 145) Drăganu a magyarból származtatta (DR. IV, 159), vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 121. — Szárm.: *tablefc* 'tabularis' (520), *tăblaşu* 'judecătoria la vreo tablă' (Lex. Bud., i. h.), az utóbbihoz vö. m. *táblabíró*. LM. szerint „se aude numai in gur'a Romániloru cari locuescu printre Unguri“ (Gloss. 553).

**taerlhüg* 'Kamerad, Kumpan', szárm. **taershajec*; értelmezése nincs, valószínűleg a m. 'társulni' (522) < m. *társaság* 'Gesellschaft, Kompanie' (a r. alak egyszerejtéssel fejlődött). Adatok 1818 óta, vö. GCr. II, 126, Tiktin 1565. Vö. még *tírşag* 'eimborá', *tírşęjje* 'eimboraság', *mă tírşęjesc* 'eimborának szegődöm' Stan 47, *tárşag* 'társaság' UJ., *tárşag* 'társaság, közös üzlet' Moldován, Af. 98, *tárşag* 'barát,eimborá' AP. A szó töve, a m. *társ* szó él a Szilágyságban, pl. mi-am luat un *tarş* 'társat vettem magam mellé' (MZ.).

**talián* (tálian) 'olasz' (524, vö. Lex. Bud. 695): Erdélyben inkább a népies m. *talián*, *talián* átvétele, bár DAeR. II, 914 általában a szerb *talian*-ra utal. Egyéb adatokat idéz DAeR., i. h.; a mai népnyelvben *tálian* (Stan 44,

Papahagi, Maramureş 234, stb.), *talián* (MZ.). B.-ban *tălian* 'om bine legat' (DJ.).

**talnăciu* (tălnaci) = mághilfrát (524) < m. *tanács*, *tanács* (NySz. IV, 1416). Igen ritka alak; régi beszercei levelekben (1666, 1670) szintén *tălnaci*, Iorga, Doc. Bistr. II, 10, 15, a Lex. Mars.-ban *tanács* 'consilium' (Tagliavini 121).

tárnátz (tárnat) 'porticus' (526, vö. még 99 és *tărnaţu*, Lex. Bud. 698) < m. *tornác*. Régi és közönséges jövevényszó, vö. Tamás, Ksz. 26, 33. A közönségesebb *tărnaţ* alak mellett (vö. Molnar, Sprachl. 373), *tărnaţ* alakv.-ot közöl Moldován, Af. 98, DJ., MZ., vö. még Molnár Gy. 36 (adatok a Partiumból és Nyugaterdélyből), továbbá Tamás, Ug. 28 (*tărnaţ*, *tornaţ*, AAF. VI, 135, 280 nyomán).

**tároáffa* (tároasă) 'terhes' (526, vö. Lex. Bud. 698). Már a Szászvárosi Ószövetségben felbukkan (Pal. I, 9, 10, 12, 41); vö. Alexics, Nyr. XVII, 65; újabb népnyelvi adatokat közöl Tiktin 1565, DEnc. 1278, Papahagi, Maramureş 234, Bírlea I, 74, Vaida, Tribuna VII, 382; az ALR. alapján Márton Gy. 36; vö. még *fomeje tăroasă*, KB., *tăroasă*, UJ. — A Borosjenőről feljegyzett *tărhatosă* változat (Márton Gy., i. h.) alapszava *tărhat* (Mândrescu, El. ung. 107; újabb adatok Tagliavini, Lex. Mars. 122, DR. IV, 753—4, V, 236—7, VI, 253, stb.).

**talhcula* (*taşculă* vagy *tăşculă* ?) 'pasceolus' (526), vö. *taşcă*, *taşculă*, Lex. Bud. 698. < m. *táska*. Mivel Molnar bejegyezte mellé a *paşa*/*ha* értelmezést is, nyilván 'levesbe való táskára' kell gondolnunk, „ce se taie ku *vagău* (< m. *vágó*)“ (MZ.) vagy „ku *kărikă*“ (< m. *karika*) (UJ.) Ugyanezen értelemben használatos *taşcă* is (MZ.), vö. még Barbul 53, Moldován, Af. 98, Bírlea I, 43, Ţiucra, Pietre 76, stb.

tatarca (tătarcă) 'panicum' (526) < m. *tatárka* 'Buchweizen', vö. Tiktin 1567, *Tătarkă*, An. Ban. 148 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 161), Moldován, Af. 98, stb.

tau (tău) 'lacus'; **tau de peşti* = halashtau (527, vö. Lex. Bud. 699) < m. tó. Előfordulásaira nézve vö. Tagliavini, Lex. Mars. 121—2, Tamás, Ug. 27, Dosofteiből id. C. Lacea, Jb. IV, 137. — Szárm.: **tauefc* 'überströmen' (i. h. vö. Lex. Bud. i. h.), eredeti jelentése nyilván 'áradás következtében tavat képezni' (MT. m.-ből id. Mândrescu, El. ung. 186), valamint *tăuţu* 'lacusculus' (Lex. Bud., i. h., vö. *tăuţ*, Bírlea II, 158) és *teussor* 'lacuna' (Tagliavini, Lex. Mars. 122). Összetételben **halashtau* id. 92 l.

tecarau (tecărău) 'infrumentum, qvo funis, aut aliud intorqvetur' (528) < m. *tekerő*, vö. *tecărău* 'cheville à tourniquet, guindeau' Cihac II, 532, Alexics, Nyr. XVII, 66, DEnc. 1283 *tecărău* 'orice drug de lemn cu care se strînge ceva' GS. VI, 245 (Zsinna, *Szeb.*), vö. Densusianu, Haţeg 336, stb. Gyakori a szótárunkban szintén előforduló *tecaruēfc* 'intorqveto' (i. h., vö. Lex. Bud. 700) < m. *teker* ige is: *A.* és *B.* m.-ből közli Alexics, i. h., de megvan Délerdélyben (*tecăru* 'a se opinti, a depune toată puterea' GS. VI, 245, Zsinna; *t'ecăr(u)i*, Densusianu Haţeg 336, *tekăruieş'e*, UJ.), a mócoknál (*t'ecăruēsc*, Stan 47), a Berettyó vidékén (*t'icărî*, Hetco 50), Északerdélyben (*t'ikăruēsk*, KB.) stb. *A.*-ben *ticăru* 'incărcat prea tare', vö. Ţiucra, Pietre 58 (Nagylak).

**tecazuefc* (tecăzuesc) 'ordine luo res colloco, dispono' (528, 167, *Deraedi* a., 375^a, *Oraendēsc* a., vö. *tecazuescu* . . . 'takarítani a házban' Lex. Bud. 700 valószínűleg *tékázni* 'tékába tenni, elrendezni' átvétele, vö. *tēcă* 'théka' (Stan 47) A Lex. Bud. nyomán közli LM., Gl. 557 és Pontbr. 729. Papahaginál *k'icăzu* 'a deretica, a curăţi prin casă' (Budfalva, Maramureş 223). Vö. még *t'ikăzu* 'takarítani' UJ., *t'ikăzuēsk* 'curăţesk în casă' KB.

tégla 'tegula' (528, vö. Lex. Bud. 700) < m. *tégla*. A köznyelvi *tiqlä* helyett ismert erdélyi alak; *t'eglä, tieglä* változatban Északerdélyben, M.-ban és a nyugati részeken ismeretes, vö. ALR. II, 120, 125 s ehhez Márton Gy. 36, Alexics, Nyr. XVII, 66, Moldován, Af. 98, Caba 101, stb. — Szárm.: **teglazau* (teglázau, 528), ért. n., de vö. *tegläzöu* 'ferrementum, laevigatorium . . . t é g l á z ó v a s, vasaló' (Lex. Bud. 700 s innen Alexics, i. h., LM., Gl. 557, valamint Moldován, Af. 98, *tiqläzäu* Conea, Clopotiva II, 520, Gregorian, GS. VII, 149 (Klopotiva), a Berettyó körül viszont *voşolău* < *vasaló*, Hetco 51; *teglazuefc* (528): ért. n., de vö. *teglazuescu* 'laevigo instrumento laevigatorio: t é g l á z n i, k i t é g l á z n i, vasalni' Lex. Bud.; i. h. Moldován, Af. 98, stb. A *tégláz, téglázó* tájszavakra nézve ld. MTSz. II, 680.

*ténghelítza = *htieglitz* (529, vö. Lex. Bud. 702) < m. *tengelice*. Már a XVII. sz.-ban: *Tengelicze*, An. Ban. 147, vö. Drăganu, DR. IV, 161. A Lex. Bud.-ból idézi Tiktin 1578.

*tenghere 'tengeri baratzk' (529), vö. *tengeri*, kaiszi Baratzk-fa 'Prunus Armeniaca, Aprikosenbaum' PPB. 1801, NySz. Más forrásból e román szót nem ismerem.

*teriboantza = roába (529, alakv. **tiriboántza* 531, vö. *tiribonă* 'targontza' [!], Lex. Bud. 709–10) < m. *torbonca*, a. m. *targonca*, vö. NySz. III, 445, MTSz. II, 662, *tărbăncă, târbăncă*, Alexics, Nyr. XVII, 65.

*teuĵer, *tušér* 'quaefor, t ő z f é r' (529, vö. *tušer* 'qui bobus negotiationem exercet' 543), szárm. **teuĵerefc* 'quaero, mercor' (i. h.). A főnevet Alexics *t'iuĵerj, t'uĵerj, tuĵerj* változatban közli (Nyr. XVII, 69), egyéb adatok: *t'ëuĵer* (de oi, de boi), Stan 47, *tuşer* 'precupeţ de vite' Vaida, Tribuna VII, 385, *tuşer* (alakv. *tiuĵeri, tyuĵer, tyeuĵeri, cheuĵeri, ciuĵeriu* stb.) 'negustor de cai, iar în unele regiuni şi de alte vite ori grâu, vin, ţuică sau fructe' S. Pop, DR. V, 93 (Erdély északnyug. része) *chiuĵeri, chiuĵari*, Frâncu-Candrea, 52, 99, *tusiariu* LM., Gl. 567, *tieuĵeriü* Viciu 84 (Abrud), *teizer, DJ., teużer, UJ.*, stb. A *teuĵeri* 'kereskedni' igére egyetlen adatunk: *tieuĵeri 'a se negustori'*; *se tieuĵerieştie* cu tot felül die marhă, Viciu, i. h. (Abrud).

timáriu 'cerdo' (530, vö. Lex. Bud. 709) < m. *timár*. Erdélyben közismert, vö. Cihac II, 533, Alexics, Nyr. XVII, 67, *t'imariu*, Stan, 47, *timar* Moldován, Af. 98, stb.

tift 'officialis', *tifturi* 'officiales' (531, vö. Lex. Bud. 710) < *tiszt*. Tiktin 1610 legrégebb adata Dionisie Ecl. nyomán (1814), pedig már a XVIII. sz.-ban közönséges, pl. 1783: Dum. *tistulü* s'au arătat nemulţămit, StD. XII, 105 | XVIII. sz. vége: *tisturile* multe, AAF. VI, 19 (Carmina Valachica Horae et Kloskae). Vö. még 1815: *sztrige virtosz Tiszturile*, Konez J., Ung. IV, 326, 1848: un *Tiszt* de varmegyie . . . un *tiszt* militereszk, AIIN. V, 471, stb. Aiz erdélyi népnyelvben egészen általános; vö. Alexics, Nyr. XVII, 67, *t'ist* Barbul 54, Hetco 50, Vaida, Tribuna VII, 382, Caba 101, stb. — Szárm.: **tiftie* (531), a Lex. Bud. szerint 'tiszt, tisztség, hivatal' (710), Molnar, Wb. 6, 17, Caba és Vaida, i. h.; *tisturiță*, Lex. Bud. i. h.

titulífhu, títul 'titulus' (531, 589, *vednicie* a., vö. *titulă, titul, tituluşu*, Lex. Bud. 710). Legrégibb alak kétségtelenül a magyarországi latin ű-zést mutató *titulus*: a XVII. sz.-i adatokhoz (Treml, MNy. XXIX, 35) vö. még 1699: *precum se vād dintr'acea lege din parte dintăiu al tituluşului*, Lupaş, Doc. trans. I, 481. Előfordul egy XVIII. sz. eleji versben („Ale lui Athanasie stihuri“): *Unui om mojie în lume — I-au dat tituluş de mărimé, Tempea, Ist. 33*. Régen Moldvában is élt (Tiktin 1612, Damé IV, 166); ma általános egész Erdélyben:

adatközlőim, a magyarnevegyeiek kivételével, mind ismerik. A *titulā* változat (talán a m. *titulālni* 'titulum do' ige nyomán) Erdélyben a XVIII. sz.-ban bukkan fel: 1783: mā voiū sili a le da *titula*, StD. XII, 186 (Fogaras), vö. *titulā*, -*atic*, Molnar, Wb. 133. — Fiatalabbnak látszik a *titul*¹³¹ alak, vö. 1826: sub*t titul* (!) Pildele filosofesti, Golescu, Ad. pilde V. — Megjegyzendő, hogy később a „*titulusiu* forma scalciata“ helyett Laurianék a *titul* vagy *titur* (!) alakot ajánlották (Gl. 562), bár már 1862-ben Pontbr. 741 csak a mai *titlu* alakot közli.

**tiush* ért. n., (531), vö. azonban *tiusu* (тiуm) v. napu mare, séu gulie (Lex. Bud. 710). Mindkét cikk forrása kétségtelenül Benkő adata: Brassica napus — Tövös répa — Náp, *Tyus* (Coteanu-kiadás, 410—1). Ezzel adva van a m. etymon is: kétségtelen, hogy a m. *tövös* (a. m. *töves*) *répa* növénynev jelzői része került át a r.-ba, ahol elvonás révén a növény önálló neve lett. A m. növénynev legrégibb alakja 1708-ban, PP.-nál *tövis*-répa (*napocaulis* a.), s ugyanez olvasható a többi kiadás lat.-m. részében is; a m.-lat. részben azonban 1801-ben Brassica napus helyesen *tövös répa* (*répa* a.), talán éppen a Benkő-féle nomenclatura hatására. A helyes alak kétségtelenül csakis *töves* (*tövös*) *répa* lehet; Gombocz Endre szíves értesítése szerint „csak a tövesrépa kifejezés állhat meg, mert ennek a növénynek semmiféle tövise vagy tövishez hasonló képlete nincs. Ellenben van erős töve, karógyökere. Csakis innen kaphatta nevét.“¹³² Mivel azonban a *tövis-répa* változat a m.-ban már a XVIII. sz. elején felbukkan (a NySz. legrégibb adata csak 1767-ből való!), lehetséges, hogy a r.-ba mégsem *töves* ~ *tövös*, hanem *tövis* alak került át. Ebben az esetben pedig a név fejlődése pontosan egyezik *Tövis* városnak a r.-ba átkerült nevével, amely ma *Teiuș*, de a Lex. Bud.-ben szintén *Tiușu* (a cirill betűk tanúsága szerint: *Tiuș*). A szóközépi *v* kiesésére analógiaképpen idézhető *Kövesd* > *Chiujd*, az *ö* > *iu* fejlődésre köz > *chiuză* (Tamás L., Melich-Emlékk. 440), stb.

1. *tóc* 'theca, bulga', *tocuri de piștoale* 'bulgae' (532), vö. *toc* 'tok', *toc de pistoale* 'pistaly tok' stb. (Bobb II, 465), *toču* 'étui, fourreau, boîte à rasoirs', *toču de piștoale* 'fontes' (Pontbr. 742) < m. *tok* (SzófSz. 311—2, végeredményben azonos vele a halmnév is).¹³³ Tiktin 1615 szláv eredetűnek véli, de a szláv alakok „alkalmasint a m.-ból“ (SzófSz., i. h.). A pontos filiació egyik nyelvből a másikba, valamint a szó frazeológiája további tanulmányt igényelnek. A **tioc* alakv. ('Köcher, Holster, Hülster' 530) talán *teacă* hatásáról tanuskodik (vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 369, továbbá Molnar, Wb. 50, 78, 115; a Bánságban *tic*: Obradovici, Econ. 40).

2. **toc* 'pifc.' (532), vö. *toču* 'Accipenser sturio, tok hal, der gemeine Stör' (Lex. Bud. 711). A m. halmnév (SzófSz. 312) erdélyi átvétele, vö. Cihac II. 533, Alexics, Nyr. XVII, 68; a hal közromán neve *șip* (Simionescu, Fauna 244, 247).

todomán 'protestatio' (533, alakv. **tudomán* 540), szárm. *todomaneșc* (todomănesc) 'protestor' (533, alakv. **tudomaneșc*, olv. *tudomănesc*, 540), vö. *todomanu*, *todomănescu*, Lex. Bud. 711, *tudomănescu*, u. o. 379)¹³⁴, *tudumanie*, -*ir* LM. Gl. 568, Pontbr. 743. E meglehetősen elterjedt főnevet és igét használja Síncai is: toți șepte s'aū iscălit *tudumănei* Episcopilor acestora, cari *tudumănia*

¹³¹ Megvan ugyan Cantemirnél (Tiktin, i. h., vö. Mard. Coz. 1944, 3740), de ennek aligha van közvetlen kapcsolata az -*uș* késői elhagyásával.

¹³² 1943 nov. 22-én a szerzőhöz intézett levél. Más vélemény szerint is „a *tövis répa* csak a *tövesrépa* sajtóhibájából [?] keletkezett“ (Pallas-Lex. X, 409).

¹³³ Nyilván m. eredetűnek érezték a Lex. Bud. szerkesztői is és azért hagyták k

¹³⁴ További alakv. még *tudumanu*, *tudumănescu*.

să nu înceapă C. Kiril... soborul împotriva lui Nestoriu... Din *tudumana* aceasta apoi nu puține rele au venit asupra unora (Hron. I, 77) A mai népnelyvből: *todoman* 'tanúság' Alexics, Nyr. XVII, 68 (A.), *tuduman* 'tiltakozás', *tudumän'esc* 'tiltakozik' Stan 48, *tudumäniesc*, Vaida, Tribuna VII, 382, *tudumänesc* 'tudomásom van ellenkezőről' Moldován, Af. 98. A *todomänesc* változtatot *MT.*-ből közli Mándrescu, El. ung. 110. KB. magyarnemeyei értesülése szerint, ha Mittyén (BN.) valaki egyedül marad a házban s elverik, ma is azt kiáltja: *tudumän'esk!* Mindezen alakokban a r. magyar *tudomány* 'testimonium, confessio', *tudományt tesz* 'protestor', *tudomány-tétel* 'protestatio' őrződött meg (vö. NySz. III, 798). Csak Koncz J. használja a *tudumän'i* igét 'tudósítani' értelemben: Ka sze le instiinceze — Szele *tudományaszke*, Ung. IV, 324. Ma B.-ban *todoman* 'tudomány' (DJ.), a Szilágyságban pedig a kissé gúnyos értelmű *tudumän'ös* 'nagytudású, tanult' (MZ. < m. *tudományos*) ugyanezen szó újabb átvételei.

tolcériu 'infundibulum' (533, vö. 397, *paelna* a. és 538, *tricter* a.; alakv. *tolceariu*, 382,^a *palnie* a., vö. Lex. Bud. 712) < m. *tölcsér*. Közöséges erdélyi tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 122, Tamás, Ksz. 27, valamint *tolciariu*, LM. Gl. 563 (csak erdélyinek jelzik), *tolčer*' GS. VI, 245 (Zsinna), *tolser*', Densusianu, Hațeg 337, *tulcéri*, UJ., *tulseri*, Conea, Clopotiva II, 520, *tolčer*, KB. — Szárm.: **tolcerăsh* (533, vö. Lex. Bud. 712).

tot = *taut* (täut) (534, vö. *tot* 'adeq. Slovenu, Slavus, Sclavus, T o t' (Lex. Bud. 713, alakv. *täutu*, i. m. 699). Szótárunkban tehát nemcsak a szlovákokra vonatkozik. — Szárm.: *Totzejc* „exponendo“ (534), vö. *Totóică*, *Totește*, *Toteșcu*, *Țără toțescă* 'Sclavonia, Slavonien', Lex. Bud. 713, *Tăuțescu*, i. m. 699). Már a XVII. sz.-ban: *Toth*, *Selavus*, *Totesk*, *Sclavonicus*, *Totéshte*, *Sclavonice*, An. Ban. 150 (vö. Drăganu, DR. [161]). Családnévként szintén gyakori *Täutu*, a XVIII. sz.-ban *Totu* is (Pașca, NP. 338).

**tronf* 1. 'arha' [!], 2. 'in foliis, adjut.' (539). A Lex. Bud.-ben világosabban: 1. 'adeq. arună . . .', 2. 'in jocul cu cărțile: color praecipuus (regnans): t r o m f, der Trompf, Adut' (724). Valószínűleg a m. *tromf* átvétele; az 1. jelentéshez vö. *tromf* 'felpénz' (MTSz. II, 807, Torda).

tulipan 'lilium'¹³⁵ (540, vö. *tulipanu* 'tulipa' Lex. Bud. 726) < m. *tulipán*. Erdélyben közismert, vö. Alexics, Nyr. XVII, 68, Densusianu, Hațeg 338, Stan 48, Moldován, Af. 98, Papahagi, Maramureș 234, stb. Nagylakon a menyasszony kelengyéjét tartják tulipános ládában: *lada* cu zestrea femeii, colorată cu roșu și cu picturi de flori de *tulipan*, Țiucra, Pietre 31.

țărca 'pica' (545, 136 *coțzořana* a.) < m. *szarka* (Tiktin 1561), talán a száz *tsarke* közvetítésével (Drăganu, DR. IV, 137). Moldvában és M.-ban inkább *țarcă* (vö. Papahagi, Maramureș 235), Erdélyben azonban többnyire *sarcă*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, Moldován, Af. 98, Birlea II, 316 (Jódról közli Papahagi is, i. m. 231), Vaida, Tribuna VII, 378, DJ., MZ., stb.

**țzarcalâm*, **țzarcalau* (*țărcălâm*, -ău) 'circinus' (545) < m. *cirkalom* 'Zirkel'; szárm. **țzarcaluefc*, ért. n. (u. o.), vö. *zêrkêluit*, Molnar, Sprachl. 123. A régebbi alak kétségtelenül *țărcălâm*; adatok Moldvából Dosofteiu óta (Tiktin 1561, O. Lacea, Jb. IV, 138). Predeticinél is még: abzirkeln 'a trage cu *țărcălâmul*, *țărcălâm*' (I, 55). A mai népnelyvben: *cărcălan*, *cărcălan*, Alexics, Nyr. XVI, 404, *țărcălâm*, Pop, Trand. 185, *țărcălan*, Moldován, Af. 98;¹³⁶ új képzővel: *țărcălău*

¹³⁵ E téves értelmezés eredetéről ld. 25. l.

¹³⁶ Moldován *țărcălan* alakv.-hoz közel áll a mezőségi *țarcalani*: „așa se numesc nourii mărunți, roșietici, precum și cearcănul din jurul lunii, ori a soarelui“. Comoara Satelor I, 78. Vö. még DEnc. 1353, Cihae II, 535.

Molnar, Wb. 177, *țircălău*, Stan 48, *țircălău*, Moldován, i. h., stb.¹³⁷ Molnarnál másutt: *zèrkèlamurilè* 'die Schlingen' (Sprachl. 368), de *zèrkèlèu* 'Zirkel' (i. h. 55).

**tzavác* = pociump (*țāvác*, 545). Mivel *pociump* 'Pflack, Pflock' (Tiktin 1196), csakis a m. *còvek* (EtSz. I, 761–3) átvételére gondolhatunk.

tzidúla 'shedula' [!] (545) < m. *cédula*; *zidula* alakot használ Molnar is (Sprachl. 385), vö. *tsidul'ile*, D. Șandru, BL. IV, 159 (B.); alakv. *țedulă*, Baracból id. Tiktin 1586, *țidulă* 'bilet de vite' S. Pop, DR. V. 235 (NK.), MZ. Moldvában lehet lengyel eredetű, de Erdélyben feltétlenül magyar jövevényszó. Vö. még Márton Gy. 11, Tamás, Ug. 41–2.

**tzifra* 'nulla' (545) < m. *cifra* 1. 'zerus, nulle' (a XIX. sz. közepéig), 2. 'numerus, ziffer' (egy adat CzF.), 3. 'notae secretae, chiffreschrift', 4. 'ornamentum, schmuck, zierde' EtSz. I, 663. B.-ban *țifră* általában 'számjegy' (DJ.). — Szárm.: * *țifrásh*, i. h. < m. *cifrás* 'ornatus, geziert', vö. *țifrasă*, Alexics, Nyr. XVII, 404 (A.-B.), *țifraș*, Stan 48, *țifrasă*, Moldován, Alsófehér 98, *tsifrás*, UJ., *tsifrașe* 'cifra', pl. *haină tsifrașe* (MZ.). Egy szászvárosi kolindában: *țifraș ungoraș* (Viciu, Col. 110).

tzimir 'insigne nobilitare' (546) < m. *cimer*, vö. Tiktin 1591, Tamás, Ksz. 11. Hajdan bizonyára használatos volt Moldvában is,¹³⁸ adataink azonban csak Erdélyből vannak. Šinceiből idézi Tiktin (i. h.), vö. még Cihac II, 535, Alexics, Nyr. XVI, 404. A mócknál is él *țimir*; „azt a cimert értik rajta, amelyet az erdőőrök hordanak hivataluk jeléül“ (Stan 48). Viciu Görgeyből idézi „a nu te face de *țimir* la lume“ 'nu te face de ris, de chiot' szólást (Ung. VII, 46).

tzipau (tipău) 'libo panis' (547) < m. *cipó*, vö. *zipèul* 'ein Laib', Molnar Sprachl. 378, *tsipău*, MZ., KB., UJ., *țipău*, Stan 48, *cipou*, Vaida, Tribuna VII 343, Moldován, Af. 98, *țipou* 'pâne de nuntă' Papahagi, Maramureș 235 Bırlea II, 246, Caba 101, stb.

**tzop* 't z a p' (547). Mivel más adat nem ismeretes, a szó értelme homályos Talán a XVII. sz.-i *caphal* 'cápa' (EtSz. I, 613) került át a r.-ba.

tzundra = sumán (548) < m. *condra* (eredetéről EtSz. I, 751–3, SzófSz 33). Moldován szerint 'fekete vagy szürke gyapjuszövetből készült kabát' (Ung VII, 92, ld. még Fráncu-Candrea 12, Tiktin 1662). Gyakori a *țondră* alakv. vö. Moldován, Af. 98, Vaida, Tribuna VII, 385, stb.

ucaga (uigă) 'vitrum' (549, vö. 230, *glaje* a. és 505, *sticla* a., vö. Lex. Buc 731 s innen LM. Gl. 568) < m. *üveg*. Az ALR. II, 142 (ALRM. II, 383) térkép alapján a 'sticla de lampă (lámpaüveg)' fogalom erdélyi elnevezései három élese elkülönülő területre oszlanak: 1. a Bánságtól (76.) H.-on (105.) és a móc vidéke (95.) keresztül M.-ig nyúlik fel egy széles sáv, ahol *uigă* használatos, vö. ehbe Márton Gy. 37, *uigă*, Conea, Clopotiva II, 419, Jb. III, 323, 329, IV, 33; Densusianu, Hațeg 238, 253, UJ. (utóbbi használja az *uigă d'e vin* 'borosüveg' kifejezést is), *uigă*, D. Șandru, BL. III, 15 (vö. *o-uigă d'e vinars* 'pálinka üveg', i. h. 164), *uigă*, Stan 48 (*uigăuță*, *uigear*, u. o.), *uigă*, D. Șandru, Bl IV, 123 (B.), *uigă*, Vaida, Tribuna VII, 369, I. Mușlea, AAF. I, 187, 190 (Ava

¹³⁷ EtSz. I, 733 meg sem próbálja tisztázni *țircălăm* és *țircălău* viszonyát. A magunk részéről nem tartjuk lehetetlennek, hogy a *țircălău* alakv. egy feltételezhe m. *cirkáló* átvétele, vö. régi m. *cirkál* 'circino describere' (EtSz. I, 732).

¹³⁸ Vö. a moldvai *țimiraș* családnévvel (< *țimiraș* 'un courrier du gouvernement stationné dans certaines stations de poste, donc muni d'une marque' Cihac II, 535; Uricariu I, 40 nyomán).

vid.), *uăiagă*, Caba 102, Papahagi, Maramureş 235, Birlea II, 17, 35, 79, stb. Ezen terület északi részén (*Sztm.*, *SzD.*) akad néhány *oiağă* változat is, vö. *oégă*, Lex. Bud. 461, továbbá Alexics, Nyr. XVII, 14, DEnc. 864 (bánságinak is mondja!), AAF. VI, 43 (*U.* s ehhez Tamás, Ug. 23; idetartozik még *oiegos* 'drum ghetos' Coman, Gl. dial. 56 (*SzD.*). — 2. Az *uiağă*-sávtól nyugatra, a Partiumban *iağă* járatos; az ALR. adataihoz vö. még *iağă*, Ţiucra, Pietre 56 (*A.*), Mărăscu, Batăr 15, Hetco 41, DJ. (*B.*), MZ. (*Sz.*). — 3. Erdély belső területén, az 102., 141., 235. és 260. pontoktól keletre a *glajă* (< n. *Glas*) szót találjuk, erről vö. *glaje* a. (192—3. l.).

**ughián* ért. n. (549), vö. *ughianu* 'profecto, sane, edepol... ugyan, bezzeg' (Lex. Bud. 731). Csak Iszernél van még meg, vö. Alexics, Nyr. XVII, 110, Pontbr. 758 nyilván a Lex. Bud.-ból vette át.

ulóiu 'oleum' (550, vö. Lex. Bud. 732) < m. *olaj*. Tiktin 1674, DEnc. 1369 ezt a r. alakot bánságinak és olténiainak mondja, de megvan *H.*-ben (Gregorian, Clopotiva, GS. VII, 177) és a mócoknál is (Stan 48). Gyakori változata a szintén magyar eredetű *oloiu* (Tiktin, i. h., Hetco 49, DJ., MZ., stb.). A köznyelvben *uleiu* (< egyh. ószl. *olěj*).

uluőfc = *valatuefc* 'inqviro, documenta pro legitimatione in iudicio procuro' (551), vö. *uluescu* 'inqviro, investigo, vallasni, untersuchen' (Lex. Bud. 734 és ehhez LM. Gl. 569). Mindezen adatok szerint Klein és a Lex. Bud. többi munkatársai már nem tudták pontosan, hogy a protestáns korban gyakori *uluesc* (< m. *vall*) nem 'vallasni', hanem 'vallani, megvallani' (vö. Densusianu, HLR. II, 542, Tamás, Fog. 116). Moldovánnál helyesen: *uluesc* 'vall' (Af. 99).

**umultuefc* 'omlitani, homlitani', **umultueala* 'omlitás' (552, vö. *umultuescu* 'homlitani, bujtani, dönteni' Lex. Bud. 733). Többször használja Ţincai az Eeon. de cămp-ban (vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 369) s megvan az erdélyi népnyelvben is, vö. Alexics, Nyr. XVII, 111, Moldován, Af. 99.

**uramefc* (urámesc) 'oro, instálni', „p. p. nu teoi uramii ataetă“ (555, vö. Lex. Bud. 738) < m. *uram* 'mein Herr' + -i vö. *domni* 'Jn. „Herr“ nennen, „Sie“ zu ihm sagen' (Tiktin 562). E más forrásból egyáltalában nem ismert igét csupán a hátszegi származású UJ.-től hallottam, aki szerint a *urămi* 'urazni' (pl. „a spūn'e domnu işpan' kujva“).

**ufhcuia* 'iskola' (558), a köznyelvi *şcoală* más forrásból eddig nem ismert, alakv.-a valószínűleg a m. nyelvjárási *uskola* ~ *uskula* (MTSz. I, 958) átvétele. Megvan az Avasvidéken (*uşculă*, Muşlea, AAF. I, 216) és ismeri UJ. (*uščulă*, Hátszeg); hasonló alak még *uşcoală* (*H.*-Bánság, id. Tamás, Fog. 113). Persze elterjedtebbek azok az alakv.-ok, ahol a szókezdő m. o- (vö. *oskola*) megőrződött, pl. *óskolo*, Weigand, Jb. VI, 79 (Szamosvid.), *oşcolie*, AAF. VI, 194, 296 (*U.*) s ehhez Tamás, Ug. 23. Újabb keletű a m. *iskola* alakv. átvétele: *işcoală* (Bud., P. pop. 29, *M.*). Problematikus a köznyelvi **shcoala* (484): Tamás L. a magyarországi latinságból eredzetteti (i. h., MNy. XXIX, 35), vö. azonban M. Drăganu, DR. VII, 211.

vacalálhu (văcălaş) 'crustatio calce aut luto' (573, vö. Lex. Bud. 742) < m. *vakolás*. Nyilván használatos mindenütt, ahol megvan az ige (ld. az előbbi szó adatait), valamint néhány más ponton is, vö. pl. *văcălaş*, Caba 102. Remetemezőről (*Sztm.*) közli Barbul J., Hátszeg vidékéről UJ. Az ALR. II, 117 térképe csak Délerdélyből nem közöl adatot (vö. Márton Gy. 38). U. o. a *văcăluială* alakra csak fogarasi adat van, pedig előfordul *B.*-ban is (DJ.).

vacaluēfc (vácäluesc) 'crufto, incrufto calce aut luto' (573, vö. Lex. Buu. 742) < m. *vakol*. Az ALR. II, 124 szerint csak *KSz.*-ben használatos *vácälui* (vö. Márton Gy. 37–8), megvan azonban *A.*-ban (Alexics, Nyr. XVII, 112) és *B. m.*-ben (DJ.), a móc vidéken (Stan 49), az *Avas-hegység*ben (Barbul 55) és *Északerdélyben* is (*vákäluiēšt'e*, KB.) Alakv. *vácäli*; az ALR. II, 116 és 124 szerint ez az alak általánosabb lenne, mert megvan délen *A.*, *H.* és *Szeb. m.*-ben, észak felé pedig *NK.* és *KK.*-től *Szm.*-ig (vö. *vácäli*, Vaida, Tribuna VII, 385, *MZ.*, Moldován, Af. 99). A két változat pontos eloszlását csak részletesebb térképezéssel lehetne megállapítani (ld. még Alexics, Nyr. XVII, 112).

**vadasluēfc* (vädäsluesc) = vaen (573) < m. *vadász* 'Jäger' + *-lui* (a képzésmódhoz vö. *şorozli* Caba 101 < *soroz* + *-li*). Eltekintve egyetlen dél-erdélyi adattól (*vädäsluiēsk*, UJ.) csak a nyugati részeken és északon járatos, vö. *vođosliūd*, Jb. VI, 82 (*Sz.*), *vädäzluēsk*, *vädäš'esk*, Alexics, Nyr. XVII, 112 (*A.-B.*), *vädäšli*, Mändrescu, El. ung. 114–5, *vädäzluēsc*, *vädäzläu*, *vädäzlaş*, Barbul 55 (a legutolsó származékhoz vö. *sorozlaş*, Vaida, Tribuna VII, 381), *vädäšli*, Vaida, Tribuna VII, 385, *vädäšli*, *-laş*, Caba 101, *vädäsluit* (merg de v.), KB.

**valatuefc* (välätuesc) = uluēfc (551), < m. *vallat*. Adatok 1742 óta (Moldovanu, Acte sinodale 156), vö. még: ca după o curvă aū şi *välätuit* cu care *välätaş* nu aū putut arăta că am curvit cu cineva, StD. XII, 149 (Nagyszeben). A mai népnyelvben *välätui*, Barbul 55, DJ., *väläti*, *MZ.*, Mändrescu, El. ung. 115, Caba 101, Moldován, Af. 99. — Szärm.: *välätaşu* 'inquisitio, investigatio' (Lex. Bud. 743 s innen LM. Gl. 577), vö. *vëlätalch* 'die Untersuchung' Molnar, Wb. 59, továbbá Alexics, Nyr. XVII, 112, Vaida, Tribuna VII, 385, Birlea II, 287, Caba, i. h.

valau (väläu) 'v á l l u' (577, ld. még 14, *albie a.* és Lex. Bud. 742). Nemcsak Erdélyben, hanem a Kárpátokon túl is gyakori, ld. Tamás, Ksz. 31,¹³⁹ alakv. *valäu*, Birlea II, 316, *haläu* 'jghiab făcut într'un trunchi de arbore şi în care se pune sare pentru oi' Papahagi, Maramureş 222 (Budfalva), stb.

**valceág(a)* (välceag), ért. n. (577), vö. *välcegu* 'pretium redemptionis, kiváltópénz' (Lex. Bud. 743) > m. *vältság*, hasonló m. elemek *bolonciag*, AAF. VI, 193 (*U.*) < m. *bolondság*, *muläciag*, i. m. 297, < m. *mulatság*, *sábäciag*, i. m. 299 < m. *szabadság*. Vö. *välcegu* 'rançon', *välcegi* 'rançonner', *välcegire*, -il, Pontbr. 769, *välcejag*, Alexics, Nyr. XVII, 112.

**värda* 'värda, őrzőház' (578, vö. Lex. Bud. 744) < m. *värta*, *värda* < n. *Warte* (Lumtzer-Melich, DOL. 259). A Lex. Bud.-ból vette át LM. Gl. 577; vö. még *vardä* 'casă de gardă', Vaida, Tribuna VII, 385.

vérflu 'verfus' (582, vö. Lex. Bud. 752)¹⁴⁰ < m. *vers*. Igen régi szó; már Dosoftei magyaros alakban használja (Tiktin 1731). Közöséges egyéb XVII. sz.-i szövegekben (Tamás, Fog. 120, Corbea *vearş* adatát id. Manciualea, Bibl. din Blaj. 31) és a régi erdélyi román daloskönyvekben (vö. I. Breazu, AAF. V, 84 kk.). Megtáláljuk az első erdélyi műköltőknél (V. Aaron, BH. III, 367, Pică Pătruţ, AAF. VI, 308, stb.) s a mai népnyelvben is (Tiktin, i. h., Tamás, i. h.). — Alakv.: *verşuş*: XVIII–XIX. sz.-i szövegekből id. AAF. V, 96. Palatizálva: *d'ersu clopotilor*, AAF. VI, 280 (*U.*).

vica 'metreta' (583, vö. Lex. Bud. 754) < m. *véka*. Közöséges erdélyi tájszó, vö. *vicä*, Alexics, Nyr. XVII, 113, Mändrescu, El. ung. 117, S. Pop, DR.

¹³⁹ M. hedirñijud.-ból (Oltenia) ugyancsak *väläu* alakot közöl Boceanu, Glos. 106.

¹⁴⁰ Aligha lehetett gyakorlati fontossága a Lex. Bud. javasolta alak- és jelentésmegosztásnak: *verşu* 'versus, carmen, cantio, cantilena', *versu* 'vox, szó, szózat'.

V, 239, D. Şandru, BL. IV, 134 (B.), Vaida, Tribuna VII, 385, stb., *věká*, UJ., *d'icá*, Barbul 55, *ghicá*, Ung. VI, 235, Viciu, Supl. 8 (Sz.), MZ., stb. — A m. szó eredetéről ld. Melich J. MNy. XXXVIII, 334.

**vicáresh* ért. n. (583), vö. *vicareşu*, *vicariu* 'vikárius' (Lex. Bud. 754). Treml adataihoz (MNy. XXIX, 35) ld. még 1788: *vicareşch*, Molnar, Sprachl. 391, 1789: *vicariuş*, BH. II, 331, 1796: *vicariş*, StD. XII, 121, 1814: *vicarâş*, Maior P.-ből id. Pascu, Ist. lit. rom. XVIII, III, 48, 1822: *vicareş*, Molnar, Wb. 160. A *vicareşiu* alakot a puristák keményen támadják (LM. Gl. 574), de azért itt-ott ma is él a népnyelvben (pl. *vicarâş*, KB.) — Szárm. **vicareşhie* (583), más forrásból nem ismeretes.

**vifel* = chematoriu (584), vö. *vifelu* 'chiemătoriu, invitor ad nuptias, vőfény [!], der Hochzeitbieter' (Lex. Bud. 755 s innen LM. Gl. 570) < m. *vöfely*. Egyéb példák csak a népnyelvből, vö. Alexics, Nyr. XVII, 113, Mándrescu, El. ung. 117, Papahagi, GS. II, 71, *vöufiu* (B.), *veifiu* (Sztm.), *vilféu* (Sz.). ALR. II, 162, Márton Gy. 38, *veifiu*, MZ., stb.

**víg* = vál (584) < m. *vég* (vászon, posztó, stb.). Igen régi m. elem, vö. Treml, UJb. IX, 298, Tamás, Ksz. 13—4, Fog. 121. Egyéb erdélyi adatok: Alexics, Nyr. XVII, 113, DEnc. 1423, *vig*, DJ., MZ., *ghig*, Moldován, Ung. IV, 195 (Sz.), Birlea I, 23 (M.).

**vigän* 'vigorofus' (584, vö. Lex. Bud. 755) < m. *vigan* 'jucunde'. Csak újabb népnyelvi adatokból ismeretes, többnyire palatizált alakv.-ban: *vigan* 'vesel' Ţiucra, Pietre 58 (Nagylak, A.), *vigan* 'voios' Hetco 51, *vigan*, *higan*, Stan 49, *vigan* 'vioiu, iute' GS. VI, 246 (Zsinna, Szeb.), *vigan*, *jigan*, Moldován, Af. 99, *zigän*, Alexics, Nyr. XVII, 113, *jigan*, *gigan* 'iute, vioiu' Viciu, Ung. VII, 10, *zigän*, MZ., *d'igan*, AAF. VI, 42 (U.),¹⁴¹ stb. — Szárm.: *viganescu* 1. 'meg-eleveníteni, vidámitani', 2. mé v. 'felelevenedni, vidulni' (Lex. Bud. 735); valószínűleg bihari tájszó, egy példát idéz Mándrescu, El. ung. 118; *vigänie* 'elevenesség, frissesség' (Lex. Bud., i. h. s innen LM. Gl. 574).

**vijla* 'canis aquaticus, vifla' (587, vö. Lex. Bud. 758), vö. Alexics, Nyr. XVII, 113, Caba 102, Vaida, Tribuna VII, 385; *vižlä*, DJ., MZ., KB., AP.

**vindic*, ért. n. (585), nyilván a m. *vendég* 'Gast' szó átvétele. Délerdélyben csak Hátszegről ismeretes (*vind'ic*, Densusianu, Haţeg 340, UJ.), egyébként azonban csak a móc vidéken és a nyugati részeken járatos, vö. *vindic*, Moldován, Af. 99, Stan 49, *vendig*, DJ (B.), *vindic*, P. Gy. Ung. VI, 131, *vind'ig*, Caba 102, *vind'iz*, MZ. (Sz.), *vindic*, Marosán V., Ung. VI, 235 (Sztm.), *vind'ik*, KB. (BN.). — Szárm.: *vindigăhui* (< m. *vendégelni*), Birlea II, 348.

**vindicflug*, ért. n. (585) < m. *vendégség* (olv. *vendékség*). Pontos egyezést mutat a hátszegi *vind'ikşug* (UJ.); egyébként adatok csak a Partiumból: és Északerdélyből *vind'işug*, Caba 102, *vind'işig*, MZ., *vind'işig*, KB.

**vintzeler* ért. n. (586), vö. *vinteleriu* 'vinitor, vintzellér' Lex. Bud. 756). Ismert erdélyi tájszó, vö. *vinzelerju*, Molnar, Sprachl. 63, Tiktin 1748, Alexics, Nyr. XVII, 113, Stan 49, *vintzeler*, KB., MZ., *vintzeler*, DJ.

**vioála* 'ibolya' (586, vö. Lex. Bud. 758) < m. *viola*, vö. *Viola*, Viola, An. Ban. 158 (Drăganu, DR. IV, 161), 1783: Cheirantus cheiri — Sárga viola — *Viol*, Flóre de *viola*, Viola odorata (martis) — Mártziusi viola — Mixsonelle, *Viola*, Benkó-Coteanu, 407—8, 511—2. Megvan az erdélyi népnyelvben is a köznyelvi *vioarä* h.: *violä*, DJ., MZ.

¹⁴¹ Vö. még Tamás, Ug. 15.

**viŕheu* 'véső' (448, 586, vö. Lex. Bud. 758). Már a Bánsági Névtelennél: *viŕheu* 158 (vö. Drăganu, DR. IV, 161). Más adatok: Alexics, Nyr. XVII, 113, Moldován, Af. 99, Barbul 55, Hetco 51, *viŕeu*, UJ., stb. Palatalizált alakv.: **ji/hau* ~ **ji/hlau* (569), erről ld. *gilau* a., valamint Ht. 22, 2. Talán ugyanide: **ji/luesc* 'runcino' (i. h.).

záiu **z* a *j*, der Eisstoß' (561, vö. Lex. Bud. 766). *H.*-ban (*zai*, UJ.), a nyugati részeken (*zai*, Alexics, Nyr. XVII, 114), a móc vidéken (Stan 49) és *BN.*-ban (mere pe apă *zai*, KB.) ismeretes. Á m. *zaj* 'Eisstoss' szóra nézve vö. NySz. III, 1262.

**zâpur* ért. n. (561) jelentése és eredete nem világos. Két eshetőség van: 1. Ha a Lex. Bud. megfelelő adatát vesszük figyelembe (*zaporu* 'morbilli nethi, rubeolae, otvar, himlő forma apró szeplőtske' 767), a 'himlő, vörheny' jelentésű *zapor* szóra kell gondolnunk, amely Erdélyben igen elterjedt (az ALR. adatait idézi Molnár Gy. 39, ld. még Alexics, Nyr. XVII, 114, Stan 49, stb.). Ennek a szónak azonban *n i n c s e n* *zâpur* változata: — 2. Lehet továbbá a m. *zâpor* 'Platzregen' átvétele, vö. *zâpor*, Moldován, Af. 99, *zapor* 'torent de ploaie' Vaida, Tribuna, VII, 386, *zapor* 'furtună, vremială, záporosó' Caba 102; ennek a szónak van *B.*-ban *zâpur* változata is (DJ.), tehát nem lehetetlen, hogy Molnár erre gondolt.

3. Esetleg magyar eredetű jövevényszavak.

A felsorolt szavakon kívül, amelyeknek magyar eredete bizonyosra vehető, találunk még számos olyan szót, amelynek magyar eredete többnyire valószínű, de e mellett más származási lehetőségeket is figyelembe kell vennünk. Javarást olyan *k u l t ú r s z a v a k* kerültek ebbe a felsorolásba, amelyeknek aránylag kevéssé változó hangalakja a közvetítő nyelvre nem utal világosan. Legfontosabb idetartozó szavaink a következők:¹⁴²

alác 'spelta, **a l a k o r*, Dinkel, Wetzen' (14, vö. Lex. Bud. 11–12). A m. *alakor* és a r. *alác* (Anon. Ban.-nél *alakor* 'spelta', vö. N. Drăganu, DR. IV, 162) viszonya erősen vitatott. Mindkét szó azonban a maga nyelvi környezetében társtalan s ezért nehéz megállapítani, melyik az átadó s melyik az átvevő nyelv (DAcR. I, 90). Az EtSz. még a m. szót román eredetűnek vallotta (I, 60); újabban Dumke nyomán (Jb. I, 84–5) több román szerző hajlandó a r. szót a magyarból származtatni s az -or végződés eltűnését téves analógiával (vö. -uri többesjel) magyarázni (G. Pascu, RCr. VII, 66 kk., Drăganu, DR. VII, 201–3, Treml, UJb. VIII, 43, j., stb.). Pascu további feltevései azonban (m. *alakor* < n. *Ammerkorn*) elfogadhatatlanok. Vö. Treml L., NyK. XLVIII, 97–8, Blédy, Infl. 18.

bârca 'lembus, **sallyka*, tsonok, hallálz hajo' (49, vö. Lex. Bud. 47). A Kárpátokon túl csupán XIX. sz.-i olasz-francia neologizmus (DAcR. I, 497), szótárunkban azonban lehet a m. *bârka*, kevésbé valószínűen a n. *Barke* vagy a latin *barcha* átvétele. A Lex. Bud. olasz eredetűnek vélte, de Kleinnál más olasz jövevényszót jóformán nem találunk (vö. azonban *pronuntia*, 426).

belfadučé „vide vorbesc“ (53, vö. 234, *graie* a.). Míg a *belfáda* 'sermo, loquela' főnév (i. h.) esetleg közvetlenül a szláv *beseda* megfelelője (DAcR. I, 546); m. eredetűnek véli Göbl, Szót. 16, Birlea I, 55, Tamás, Ug. 10–1), a belőle

¹⁴² Nem vettük fel az alábbi felsorolásba az olyan közönséges szavakat, mint pl. *lada*, *mac*, *puhca*, stb.; ezekről ld. Tagliavini, Lex. Mars. 125 kk. A kérdés problematikájához vö. még Tamás, Ug. 29–30.

képzett igére, amelyet Densusianu szintén a szláv nyelvekből származtat (HLR. II, 503),¹⁴³ nyilván hatottak a m. *beszéd*, *beszél* szavak is. Figyelemre méltó, hogy ez a jellegzetesen erdélyi szót Popovici C. kifejezett hungarizmusként támadta („noi românele nu bucuoro *bēsēdim* romănescă“, Familia 1886, 511). *Bāsădui* alakot közöl D. Șandru—F. Brânzeu, GS. VI, 233 (Zsinna, *Szeb.*), Barbul 43, Papahagi, Maramureș 214, északnyugaton azonban *bāsădi* járatos, vö. Weigand, Jb. VI, 75, Vaida, Tribuna VII, 338, MZ. (*Sz.*), du t'e, nu *bāsădi* în bajocură, S. Pop, DR. V, 90 (Madaras, *Sztm.*). Itt jegyezzük meg, hogy e szócsalád egyes származékai avasvidéki halotti siratókban is közönségesek (vö. Brăiloiu, GS. VI, 31: *bēsăducă*; u. o. 14, 17, 42: *b'esăduță*, stb.), ami e szavak családiás hangulatára vall.

beftie 'beftia, belua, vad állat' [!] (53, vö. Lex. Bud. 55); a Klein közölte alak s-je a latinból történt átvételre utal (németes vagy olaszos latin ejtés szerint?), azonban lehet, hogy ŝ-sel kell olvasnunk, s akkor a m., illetve magyarországi lat. *bestia* (olv. *beštia*) sem hagyható figyelmen kívül.

**biľhchie* 'bitľkia, der Schusterkneif' (57). A m. értelmezés tanúsága szerint nincs kizárva, hogy a szerb *bičkija* m. közvetítéssel került a r.-ba (vö. még EtSz. I, 396). DJ. *bišk'ie* alakot ismer B.-ból; emellett azonban közönségesebb a m. *bicska* szóból átvett *bičká*, *bišká*.¹⁴⁴

**bitufha* ért. n. (58), de vö. *bitușă* 'dorsuale, nyereg takaró' (Lex. Bud. 57 s innen LM. Gl. 70), valamint *bitusa* 'boeta, szőr, guba, darotz' (Bobb I, 116). Drăganu fellevése szerint a m. *bojtos* átvétele (vö. DR. V, 333—4).¹⁴⁵ — Hibásan Cihac II, 710 (< alb. *bištézë* 'harnachement de derriere d'une selle'), Alexics, Nyr. XVII, 116 (< m. *bekecs*, ismétli EtSz. I, 331). DACr. I, 570 ismeretlen eredetűnek jelzi. Ld. még Göbl, Szót. 35.

**bujer* ért. n. (75), de vö. *Rubia tinctorum* — Buzer — *Bu'ser* (Benkő—Coteanu, 55. sz.) < m. *buzér*, *buzsér* 'rubia tinctoria' (EtSz. I, 587). Mivel a m. szó ismeretlen eredetű, nem tudjuk, melyik nyelv volt az átadó.

**calaballu*, ért. n. (81), vö. *calabaș* 'marchand de céréales ambulant' (DACr. II/2, 30, egyetlen adat Viciu Gl. alapján). A DACr. a székely *kalaba* 'veszekedés', *kalabalálni* 'veszekedni' (MTSz. II, 1017) igére gondol, de ezen összevetés alig valószínű.

**calafonie* ért. n. (81), de vö. *calafonu* v. *calafonie* 'resina colophonia: k a l a f o n i a, vonó gyanta: das Calaphonium' (Lex, Bud. 86). Sem a m., sem a r. szó ebben az alakban szótározva nincs; a r. *calafonie* m. eredetűnek látszik. A Lex. Bud. m. *kalafonia* adatához ld. Colophonium 'gyanta, *kanaforia*' (Márton 1803, I, 387). Valamennyi alak végső forrása a *Kolophon* kisázsiai város nevére utaló lat. *colophonium* (~ m. *Colophonium*, Heyse, Frdwb.¹⁹ 440). A m. *kalafonia* elvonás a lat. *resina colophonia* (helyesen: *colophonia*) kifejezés nyomán; nem lehetetlen azonban, hogy a m. szó alakulására hatott a görög *καλλιφωνία* (a. m. *εὐφωνία*, ld. Dimitr. IV, 1872), hiszen a meggyantázott vonó alatt a vonós hangszer (hegedű, stb.) szebben szól.¹⁴⁶

¹⁴³ A moldvai *băsădui* 'a fi deprins numai cu un fel de lucru, de mâncare' (Șez. II, 126, vö. DACr., i. h.) a rutén *bēsăduvati* 'megvendégelni' igével állhat kapcsolatban.

¹⁴⁴ Ugyanezen szócsaládba tartozik *bicicaș* 'pungăș' < m. *bicskás* 'fur, praedo, latro' (EtSz. I, 395). Adatok 1814 óta, vö. DACr. I, 555, Alexics, Nyr. XVI, 352, Tremł, Dyn. Wortakzent 53, *bicicaș*, Barbul 43, Caba 95, Moldován, Af. 89, stb.

¹⁴⁵ Drăganu utalt a m. *bojtos* régies *buhtus* alakjára, valamint a *botoșă*, *botoșană* juhnevő ('oiaia bătrână care nu mai are dinți și care, de regulă, se îngrășă pentru tăiere'). Vö. DR. i. h.

¹⁴⁶ Pontbr. 98 a r. *calafoniu* alakv.-ot közvetlenül a g. *κολοφωνία*-ból származtatta, de ez valószínűtlen. DACr. I/2, 663 csak *colofoniu*, *colofón*, *colofán* alakv.-okat közöl.

**calmus* ért. n. (82), vö. *calmu* 'calamus acorus, vel odoratus, K a l m u s z' (Lex. Bud. 90). Adataink forrása valószínűleg Benkő nomenklaturája: *Calmus acorus* — *Kálmus* — Spetihatze tarkáte, *Kálmusz* (Coteanu-kiadás, 212—3). Barcianunál *calmos* változatot találunk. A m. *kalmusz* (vagy a n. *Kalmus*) közvetítésével a latinból.

cána 'cantharus, *kanna*, der Krug, die *Kanne* (85, vö. Lex. Bud. 92). DAcR. I/2, 71 egyszerűen a bolgár *kana* átvételének tartja, azonban Tamás szerint „túlnyomóan magyar közvetítésre kell gondolnunk; e mellett természetesen tájak szerinti német, kisebb mértékben pedig bolgár-szerb közvetítés is lehetséges“ (Ksz. 34—5). Tekintve szótárunk szerzőinek származását, ebben az esetben m. vagy n. eredetre gondolhatunk.

**cártifíol* 'Braflica botrytis. Kártifíol, Blumenkohl' (92). Molnar bejegyzését ismétli Lex. Bud. 102.¹⁴⁷ Megvan Šincai természetrajzi szótárában (vö. Borza, DR. V, 557) és gazdasági kézikönyvében (Econ. 156), vö. még *cartofiol*, StD. VIII, 44, *cartafion*, i. h. 82, *cartefiol*, Barcianu, stb. A m. *kártifíol* (ma *karfíol*), illetve az ennek forrásául szolgáló német nyelv. *Kartifíol* (vö. Lex. Bud. i. h.) átvétele. A szó eredetéről Gombocz Z., MNy. I, 257 és Gáldi, MNy. XXXIX, 364—5. A besztercei szászoknál ma is *kardiwiól*, Krauss, Nös. PflN. 50.

**cárton* 'karton'. Nem szerepel külön címszóként, csak *piázt* alatt találjuk a következő bejegyzést: **piázt* pe *cárton* 'punctum, punctulum, punctulum, Tüpfel' (394). Vö. *Cartonu*' pannus nomen gerens carton: *karton*: der Gattun' (Lex. Bud. 102). Népnyelvi adatokat idéz DAcR. I/2, 166, ld. még *kárton*, KB., WJ., *kártón*, AP. A m. *karton* vagy az osztrák-német *Karton* átvétele.

**china* ért. n. (106), vö. *chinä*, 'Léqu de friguri, cortex peruvianus, k i n a, k i n a haj, die Ch i n a rinde, Fieberrinde' (Lex. Bud. 115). A r.-ban m. vagy n. eredetű s nem közvetlenül a fr. *quina* átvétele (így DAcR. I/2, 360).

cioltáriu 'phalerae, rum, ló-ékeffég, fel-tzifrázás' (113), *ciutáriu* 'phalera, ló-ékeffég, fel-tzifrázás' (117). A DAcR. a *cioltár* szót csak a következő értelemben közli: 1. 'chabraque, housse', tehát 'lótakaró'; 2. 'tapis'; 3. 'manteau court des paysans' (I/2, 453). Szótárunkban viszont '*phalerae*', vagyis 'der Stirn- und Brustschmuck der Pferde, der blanke Pferdeschmuck, bestehend in halbmond-förmigen Schildchen, mit denen das Riemenwerk an Stirn und Brust geschmückt war' (Georges II, 1494), vö. még PPB., ahol a m. értelmezést is megtaláljuk: 'Phalerae, Ló-ékeffég, Fel-tzifrázás'. Ilyen körülmények között adataink n e m e g y e z t e t h e t ő k minden további nélkül a Kárpátokon túl járatos *cioltáriu*-ral, amelynek alapjelentése 'nyeregtakaró', hanem sokkal inkább a m. *csótlár*, *csótlár* szóval, amely 1. 'dorsuale, tegumentum equorum, schabracke', 2. 'fimbria ephippi, lószerszámot ékesítő cafrang, sallang' (EtSz. I, 1161—2). Jelentéstani okok alapján tehát szavunkat e b b e n a s z ő v e g b e n magyar eredetűnek kell tartanunk, amire egyébként a *ciutáriu* alakból elmaradt *l* is utal. A közvetlenül törökből vagy más balkáni nyelvből származó alakok mindig megőrzik az -*l*- hangkapcsolatot (vö. DAcR., i. h., HEMR. 1741—7, Şăineanu, Infl. or. I, 131).

ciúce „Infantibus dici solet: *Ciuce*, id est: Sede üly“ (114, vö. DAcR. I/2, 290). Lehet egyszerűen gyermeknyelvi szó, de talán mint ilyen is a m. *csücs* (vö. *csücsül*, stb.) átvétele.

ciúcur 1. 'lemnifeus, tzafrang, rójt, * bojt'; 2. 'nadrág' (114, vö. Lex. Bud. 125). Adatok a XVII. sz. óta, vö. *Csukure* (értelmezés nélkül), An. Ban. 26,

¹⁴⁷ A Lex. Bud.-ben *cartifíol* áll és nem *cartafiol*, amint DAcR. I/2, 143 tévesen véli.

DACR. I/2, 492–3. Az első jelentésű *ciucur* valószínűleg a m. *csokor*, *csukor* átvétele, vö. Cihac II, 491, Alexics, Nyr. XVI, 440, Măndrescu 62, Stan 31, Tiktin 365, DEnc. 278, stb. (másképp, de valószínűtlenül DACR., i. h.; Puşcariu szerint a m. szó talán a románból, vö. DR. IV, 1558), viszont a 'nadrág' jelentésű *ciucur*-ra még mindig leghihetőbb Asbóth feltevése (vö. oszm. török *uçkur* 'Hosengurt, Hosenschnarre' NyK. XXVII, 72–3; DEnc., e második *ciucur*-t etymon nélkül közli). Mindenesetre fontos lenne mindkét szó pontos földrajzi elterjedését megállapítani.

ciulin 'spini species' (115), vö. 1. *ciulinu* 1: 'Dipsacus follonum Linn. szomjuhozó koró, die Walkerdistel'; 2. 'scaiu, carduus, bogátskoró, die Distel' (Lex. Bud. 125); 2. *ciulină* 'nucă de lacu, Trappa natans Linn. sulyom, vizi sulyom, vizi dió, die Wassernuß' (i. h., valamint 105, *Castană de lacu* a.). Az utóbbihoz ld. még: Trapa natans – Sulyom, Vizidió – *Csuline*, Nuka de lák, Cásztáne de lák (Benkő–Coteanu 62–4). Panţu 65 szerint *ciulin* 1. 'scai, Carduus natans', 2. 'Dipsacus silvestris', 3. 'Onopordon acanthium L.', viszont *ciulină*, illetve *ciuline* a. m. 'Trapa natans L.' s ezenkívül „*ciuline* se numesc capitulele mature de Lappa major Gaertn., Lappa minor DC. şi de Lappa tomentosa Lam.“ Panţu adataiból az is kiderül, hogy *ciulin* 'die Distel' k ö z r o m á n szó, viszont *ciulină* 'Trapa natans' csak Erdélyben él; a növény közromán neve *cornaci(u)* (ld. i. m. 76). Ez az elterjedésbeli különbség nem lehet közömbös az etymon szempontjából sem: Tiktin 367 és DACR. I/2, 503 egyaránt utalt az orosz *čilim* 1. 'Tribulus', 2. 'Trapa natans' s a m. *sulyom* 'Trapa natans' növénynévre, DEnc. 279 viszont csak az első összevetést közölte. Véleményem szerint valószínű, hogy a 'die Distel' jelentésű közromán *ciulin* inkább az orosz *čilim*-mel áll valamelyes kapcsolatban (vö. *cină* ~ *ciună*; *ibrişim* ~ *ibrişin*), mivel a m. *sulyom* növénynév e jelentésben meglehetősen ritka (Tolnai V. MNy. XI, 419, Pais D., MNy. XXII, 135, Szabó T. Attila, MNy. XXX, 53). Annál közönségesebb – főleg helynevekben – a *sulyom* szónak 'Trapa natans' jelentése; az erdélyi *ciulină*-nak (fontos alakv.: *ciulină*, Fuss nyomán ld. Tiktin, i. h.) forrása tehát inkább a m.-ban keresendő.¹⁴⁸ *Ciulină* 'Trapa natans' orosz eredetű szó csak akkor lehetne, ha a Kárpátokon túl is élne ebben a jelentésben. *Sulyom* finnugor etymonjáról ld. Szófsz. 276, a m. és az orosz szó összezsengése és azonos jelentése azonban közelebbi vizsgálatot érdemel.

ciutura ért. n. (117); ha Klein 'tuyau de pipe, pipaszár' jelentést tulajdonított neki, akkor lehet a m. *csutura*, *csutura* átvétele (vö. EtSz. I, 1232–3, DACR. I/2, 523).

cofăriu 'aginator'; *cofaritza* 'aginatric, foraria, aprófág nyerekedéfen kapó', *cofară/c* 'aginor' (125), vö. Lex. Bud. 131–2. Bobb I, 218, *cofaritia*, LM. Gl. 195 (,cuventu neconocutu d'in coce de Carpati“). Valószínűleg a m. *kufăr* átvétele, az első szótag -o-jához vö. még m. *kofa*. Szerintünk eredetileg semmi köze a *cofar* 'marchand de seaux' (< *cofă* 'seau'), tehát attól pontosabban elválasztandó, mint ahogyan a DACR.-ben látjuk (I/2, 636).

copec 'fibula, kapots' (129), szárm. *descopciu*, *descopshu* (172) és *in-copciu* (csak Lex. Bud. 291). Vö. Molnarnál *defskopt/ches*, *defskopt/chiu* (Sprachi. 263, Wb. 11), *enkopt/ches* (Sprachi. 306, Wb. 153, 179, 180). *descopcedzu*, Clemens 40. Érdekes depalatalizált alakot találunk Predeticinél: *aufgeschnürt' diloricatus* *diffibulatus* descincat' (I, 137.) Mai erdélyi nyelvjárásokban szintén él az

¹⁴⁸ Ugyancsak m. (esetleg n.) eredetű az erdélyi *nucă de lac* elnevezés (ld. fentebb, valamint Panţu 76); ez a m. *vizi dió*, illetve a n. *Wassernuß* tükörszava.

egész szócsalád, vö. DAcR. I/2, II, 197—8, Tiktin 410, Stan 31, stb., a *copciolog* < *kapcsoló* származékról Drăganu, DR. IX, 208. Minden valószínűség szerint a m. *kapocs*, *be-*, *kikapcsol* szavak megfelelőivel van dolgunk; a szbh. *kopča*, stb. talán szintén a magyarból (SzófSz. 151; a törökből származtatta Berneker, EtWb. I, 564).

**cordon*, ért. n. (132), vö. *cordonu* 'praesidium limitaneum, vulgo: *c o r d o n*, *k o r d o n*, der *C o r d o n*' (Lex. Bud. 139). A szó végső forrása a fr. *cordon*; Molnarhoz n. vagy m. közvetítéssel kerülhetett. A szó történelmi jelentőségéről, Bukovinával kapcsolatban, DEnc. 334 (itt orosz jövevényszó).

**cotiovéche*, ért. n. (136), valószínűleg a m. *kótyavetye* 'actio, subhastatio, venditio sub hasta' (PPB.) átvétele; a m. szó viszont a szbh. *ko(h)óce veče* 'ki akar többet (adni)?' kifejezésből származik (SzófSz. 173). A r. alak második o-ja m. közvetítésre látszik utalni.

cotzea 'alea, **aftragalus*, vörféll, *k o t z k a*' (135). Cihac II, 78 és Tiktin 424 a szb. *kocka* átvételének tartja, azonban Erdélyben a m. *kocka* közvetítő szerepe valószínűbb. Vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 127.

cúrva 'meretrix scortum'; szárm.: *curváriu*, *curvélc*, *curvéfhte*, *curvie*, *curvire*, *curvit* (154, vö. 159). Általában közvetlenül szláv eredetűnek tartják (Tiktin 468, Cihac II, 88, stb.), de Erdélyben lehet talán a m. *kurva* átvétele is, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 128. Mindenesetre Kleinnál hiányzanak az olyan magyaros származékok, mint pl. *curvişag* < *kurvaság* (Stan 32, Fráncu—Candrea 222, alakv. *curvişag*, Alexics, Nyr. XVI, 546, Mărăscu, Batár 36, stb.).

**daccos*, **daccait* ért. n. (157), de vö. *dicosu* 'biliosus, stomachosus, iracundus' (Lex. Bud. 189). Kétségtelenül ide tartozik: *dăcă* 'enervare, mánie, supărare', *dăcos*, *a se dăcoşa*, Paşca, Gl. dial. 24 (Kristyór, H.). Úgy látszik, használatos más vidékeken is: a *dăcă* 'harag, düh' főnevet Dániel Ida a Bánságban egy szebeni származású román lánytól hallotta, a *dăcos* 'artágos, supărat, mutos' melléknevet pedig DJ. és AP. szintén ismerik. Aligha vehető ide a Costin közölte bánsági *dăcăi* 'dadogni' ige: 'a începe initialele cu d . . . Lăpuşnicenii cam *dăcăesc* (Gr. bán¹. 98). Esetleg idetartozik viszont a Bánsági Névtelen értelmezés nélkül hagyott *Dike* (33), adata, amelyet Drăganu a latin *dica* (m. *dika*) 'adó' szóval vetett össze (DR. IV, 151). Az egész szócsalád erősen emlékeztet a m. *düh*, *dühös* szavakra (eredetük ismeretlen, vö. SzófSz. 76), bár a hangtani megfelelés részletei tisztázásra szorulnak. Cihac II, 95 ötlete (< egyh. ószl. *dikv* 'ferus') kevésbé valószínű. Vö. még: *dăcă* 'Huhnmagen' (Popovici, Rum. Dial. 165, Dobra, H., „daher *dăcos* gleich *rînzos*“, i. h.), azonban ennek idetartozása is kétes.

dárda 'lancea' (158); Tiktin 506 szerint a szláv *darda* átvétele (adatok az 1688-i biblia óta), de itt, ebben a magyaros környezetben lehetségesnek kell tartanunk a m. *dárda* (< klat *darda*, SzófSz. 48) átvételét is, vö. Balassa. Nyr. XVI, 18. EtSz. I. 1277.

**deligéántz*, ért. n. (165), de vö. *deligéntiu*, *делижанц* 'currus diligentiae, *delisántz*, der Diligenzwagen' (Lex. Bud. 171). Minden bizonnyal a m. *diliszánsz* ~ *deliszánc* átvétele (vö. EtSz. I, 1358), bár erdélyi szász nyelvjárásokban szintén találunk *delischanz*, *delischanz* alakv.-okat (Sieb.-Sächs. Wb., II, 46.). A szó végső forrása az osztrák-német *diligence* 'Posteilwagen' < fr. *diligence* 'u. az'. Más r. adat eddig nem ismeretes.

**delnicie* 'nitor, elegancia, die Nethigkeiten' (165), vö. *délnicu* 'formosus, elegans, venustus, decorus, szép, ékes, *déli* [!]', *delniçie* 'elegancia, venustus, decor, nitor, ékesség, déliség [!], tsinosság' (Lex. Bud. 171). Vagy a — talán

délszláv közvetítéssel átkerült — török *deli* 'fou, courageux, brave' átvételének, a r. *deliu* 'brave, sauvegarde, svelte' szónak (Graur, Nom d'agent 81) továbbképzése, vagy a végeredményben ugyanonnan eredő m. *deli* 1. 'strenuus', 2. 'conspicuus forma' (EtSz. I, 1261—2) származéka. Talán ide: *deriu* 'viteaz, isteț, îndrăzneț' (Costin, Gr. băn.¹ 99) és különösen *delië* 'luxum amans' An. Ban. 29 (vö. Drăganu, DR. IV, 151) < m. *dalia*. A *delnic* mn. ma csak B.-ból ismeretes (DJ.).

descebaluete (descebaluesc) 'excito, stuporem, vel foporem excutio, depono' (170). E ritka igét össze kell vetnünk An. Ban. értelmezés nélkül hagyott *csëbë-luie/šk, csëbëluitor, csëbalë* adataival (24, vö. Drăganu, DR. IV, 150), valamint a már régebben előforduló *cebălu* '(se) troubler (l'esprit)' igével, pl. nu-i lasă . . . a-i *cebălu* mintea . . . și mintea nu se *cebăluiaște*, Coresi, Cazanie, 1580—81, 94, vö. *čabălu*, i. h. 317. Ezen utóbbi igét Densusianu a m. *csăbulni* 1. 'obstupefio', 2. 'seduco' igével hozta összefüggésbe (HLR. II, 539), valószínűleg Lacea etymonja nyomán (DR. III, 741—2, utal reá Drăganu, DR. IV, 150).¹⁴⁹ Ezek szerint *cebălu* ~ *descebălu* között ugyanolyan viszony áll fenn, mint pl. *ameți* ~ *desameți* esetében. Mivel *cebălu* jelentése rokon *buigui*-val (ld. fentebb, 86. l.) s nyilván utalhat bizonyos szellemi gyengeségre is, ezen jelentéstani összefüggés révén idevonható a mai népnyelvből *cebală* (már An. Ban. *csëbale*!) 'om invalid, urât, transfigurat' (Pașca, Gl. dial. 15, Olténia), valamint *cebăluit* 'vătămât, defectuos' (Costin, Gr. băn.¹ 74).

diăc 'literatus, studiosus, *deák, tanuló. der Schüller, Student'; *diecîța* Literata faemina, item uxor literati'; *diecutz* 'studiofulus' (183). Mivel a régebbi m. nyelvben csakis *deák* alakot találunk (vö. EtSz. I, 1285—7), hangalakra szavunk közelebb áll a szláv *dijakz*-hoz; értelmileg azonban feltétlenül a m. *deák* szó megfelelője. Már a Bánsági Névtelenél *diak* 'Latinus, studiosus', *diecseshte* 'latine' (33 s. ehhez Drăganu, DR. IV, 151), a Lex. Mars.-ban szintén *deak* 'latinus', *dedeseste* 'latine' (1304—5, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 105), a Lex. Bud.-ben pedig *diacu* 1. 'studiosus litterarum, deák, tanuló', 2. 'discipulus, tanítvány', 3. 'latinus, latinae lingvae gnarus, deák, deák nyelvet tudó' (188). Mivel a latin nyelv tudása csak a Kárpátokon innen forrhatott össze a *diák* fogalmával, azért szavunkat jelentésileg nem azonosíthatjuk a Kárpátokon túli *diac* 'Schreiber, Kirchensänger' (Tiktin 542) szóval, amely ezen értelemben kétségtelenül szláv eredetű. Néhol Erdélyben is bír 'kántor' jelentéssel (Tiktin, i. h., Lex. Bud., i. h., *d'iak* 'kántor' MZ.).

**draemba, draemboae* 'cremabulum, tympanum orarium, doromb, die Maultrommel, das Brummeneisen' (189). Kétségtelenül kapcsolatba hozható ugyan a rutén *drymba, drimlja*, a bolgár *drimboj* 'guimbarde' szavakkal (Berneker, EtWb. I, 226, Cihac II, 101), azonban mivel főleg erdélyi és moldvai tájszó (vö. Frâncu—Candrea 52, Tiktin 576) a m. *doromb* szóval való esetleges kapcsolatok is figyelmet érdemelnek (vö. még EtSz. I, 1392, SzófSz. 53). Vö. még *draemboiu, âre, ât* (190).

**droantză* 'durántzai' (191). Minden valószínűség szerint a *durâncăi barack* (vö. lat. *duracina*, EtSz. I, 1444—5) magyar jelzőjének átvétele; ugyanezt a gyümölcsféléseget a Szilágyságban „piersetés *drontșose*“ néven ismerik (MZ.).

dulmán 'tunica' (193; alakv. *dulumán, dulumána*, i. h., **dolumam*, 186). Miként a nyugati részeken járatos *dolmană* (Alexics, Nyr. XVI, 441), úgy való-

¹⁴⁹ Talán a m. *csăbit* 'seduco' ige pontos megfelelőjét szabad látnunk a válceai *cebălu* 'a strica, deflora' igében (Ciușanu, Vâlcea 12).

színűleg a *dulmán* alak is a m. *dolmány* (EtSz. I, 382, SzófSz. 52) átvétele, vö. még *dulmánă*, Molnar, Sprachl. 365. A *dulumán* típusú alakok talán közvetlenül a törökből, vö. *dolomană*, Tiktin 560, bár a régi m. nyelvben is volt *dolomán(y)*.

ducta (fuhltaca, *garásh*) 'Duo groffi, lex cruciferi' (195). Legalább is Erdélyben, minden valószínűség szerint a m. *ducta* (< lengyel *dudek*, rutén, *dudok*, gen. *dudka*, EtSz. I, 1457) átvétele, bár Tiktin 590 határozottan szláv eredetűnek vélte (vö. azonban DEnc. 446). Erdélyben legrégebbi adatunk az idősebb R. Tempeánál (*duce* = *ducte*, Lupuş, Cron. Tr. I, 55). Vö. még Tamás Ug. 30.

**endivie* 'endivia' (197), vö. *endivia* — *endivi* — *endidi*, Benkő—Coteanu, 468. sz. Lehet latin, magyar, sőt német eredetű is, vö. *Endivie*, *Endivien-salat*, Lex. Bud. 204. A Benkőnél olvasható r. alakhoz ld. Gáldi, AECO. VIII, 310.

**fain* 'ékes, jeles' (202); Molnarnál másutt *fain* (s nem *fain*, mint Borcia Jb. X, 185 véli): *chaertie fainè* (фаінуь) hollandisafskè, Sprachl. 410, tréfsurile obrazului ei tŃcheale fainè (фаіне), i. m. 419. Első adataink Délerdélyből, pl. 1774: 48 deto. roşii *fain*, StD. X, 25, 1780: 100 cot anghinet *fain*, i. m. 24, stb. A Bánságban és a Küküllő mentén ma is *fain* (Weigand, Jb. III, 315, I. Hurdubetiú), a nyugati széleken *fájin* (DJ.); mondják lovak sörényére is (*faină*, Paşca, DR. V, 292). A végső forrás kétségtelenül n. *fein*; a kétszótagos alakokhoz (*fain*, *fájin*) figyelembe veendő a m. *fáin*, *fájin* is (EtSz. II, 137). Mândrescu, Infl. germ. 45 csak a német eredet lehetőségét vette figyelembe.

**felcér* 'chirurgus'. (206), Erdélyben valószínűleg a m. *felcser* (< n. *Feldscher*, *Feldscherer*, Lumtzer—Melich, DOL. 97) átvétele, vö. EtSz. II, 193, DAcR. II, 93. A XVIII. sz. közepe óta ismeretes (V. Gomoiu, Din istoria medicinei şi a învătământului medical din România. Buc. 1923, 98).¹⁵⁰ Molnar máskor is használta, pl. *fálcერი*, Wb. 27 (s ehhez V. Bogrea, DR. IV, 387). Egyéb adatok: Alexics, Nyr. XVI, 445, LM. Gl. 245, *felcér*, Barcianu 246, *félcer*, DEnc. 485, *folšer*, Weigand, Jb. IV, 327 (Vaskóh, B.), stb.

flinta 'sclopus, flineta' (213). Rendszerint közvetlenül a n. *Flinte* átvételének tekintik (DAcR. II, 138, Mândrescu, Infl. germ. 50), azonban erdélyi elterjedéséhez a m. *flinta* is hozzájárulhatott. Ma főleg Északerdélyben él (*flintă*, Bîrlea I, 21, *flintă*, *flintutsă*, KB.).

**forháu*, ért. n. (215); a szó olvasata és jelentése kétes. Nincs kizárva, hogy a m. *farhám* 'postilena' átvételével van dolgunk; a szóvég fejlődéséhez vö. *řarcălam* ~ *řarcălău* (bár az utóbbi talán a m. *cirkál* 'circino' ige származásának átvétele). Aligha íráshiba *forgau* helyett (vö. *forău* 'Ring, der den Schlegel mit dem Stiel verbindet' < m. *forgó*, Dumke, Jb. XIX—XX, 90).

fórma 1. 'forma', 2. 'mufhtra, modulus, exemplum' (215, vö. Lex. Bud. 224): egyaránt lehet a lat. *forma* vagy a m. *forma* átvétele.

**frufhtuc* = *praenzæfhor* (413, alakv. **flushtuc*, 220). Végeredményben a n. *Frühstück* (nyj.-i alakv. *fruštuk*, MNy. XXIII, 129) átvétele, a m. *frustuk* (EtSz. II, 516) vagy egyes vidékeken a szb. *fruštuk* közvetítésével. Mivel elsősorban Erdélyben járatos, a m. közvetítés valószínűbb. Alexics, Nyr. XVI, 447 e. a.-a csak 1833-ból származik, pedig már 1788-ban használja Molnar: *frufhtukul*, Sprachl. 378. Egyéb adatok: *fruštuk* 'petit déjeuner' D. Şandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *fruštuk*, UJ. (Hátszeg), *fruštuk*, -uesc, Weigand, Jb. III, 316 (Bánság), *fruštuc*, E. Petrovici, AAF. III, 144 (KSz.), *fruštuk*, *fruštukuli* (< m. *frustukol*, EtSz., i. h.), DJ. (B.), *fruštuc*, Barbul 47 (Avasvid.), *fruštuk*,

¹⁵⁰ Ld. még 1789: *felcer* (Hátszeg), 1798: *feldceriu* (Mehádia, Iorga, Obs. băn. 111, 114).

-ujalá, AP. (Naszód), stb. A szerbiai románoknál *fruštukui* talán a szb. *fruštukovati* átvétele (AAF. VI, 380). A *flushtuc* alakv.-hoz vö. *fliuštuc*, Pamfilé, Agricult. 83 (Válcea) és m. *flöstök(öm)*, EtSz. II, 452—3.

fundament 'fundamentum, basis' (221, vö. Lex. Bud. 229) < m. *fundamentum* (egyres vidékeken esetleg n. *Fundament*). Šincainál *fundámánt* (id. DACR. II, 192). Márton Gy. 17 szerint a m.-ból származnak a *fundament*, *fondament*, *fondoment*, *fundument* stb. erdélyi alakok (vö. ALR. II, 17, továbbá *fodoment*, Weigand, Buk.-Bess. 94). Hajdan volt *-um*, *-om* végű, még magyarosabb változata is, vö. 1648: *fundamentom*, Fog. 21. A szöveg lekopásához ld. *almáriom* > *almariu*, *padimentom* > *padiment* (Márton Gy. 28).

***font** 'font' (221), vö. *fonti* 1. 'plur. ex. *fontu*'; 2. 'scafele séu cumpenele de *fonti*, lanx, bilanx, mérő serpenyő, *fontoló* serpenyő' Lex. Bud. 223. DACR. II, 195 szerint „neologism din *Pfund*“, azonban a m. *font*, *font* (MTSz. I, 619) közvetítése igen valószínű; az EtSz. II, 370 szerint a r. szó „talán a m.-ból“ (vö. még Alexics, Nyr. XVI, 447). A közvetlenül németből átvett alak *punt* (pl. Zsinnán, *Szeb.*, GS. VI, 243). Csak a Kárpátokon túli *font* alakra vonatkozhatik a DEnc. 519 feltevése („rus. < germ. *Pfund*“). Mándrescu, Infl. germ. 53, bizonyára nem ismervén a m. *font* változatot, csak a *font* alakot származtatta a m.-ból (vö. még Tamás, Ug. 17).

galúfha (gălușcă). Molnar értelmezése szerint 'kőldör, gombotz' (225, Klein latin 'diphthongus' értelmezése érthetetlen!). Általában északi szláv eredetűnek tartják (vö. EtSz. II, 924), de Erdélyben (amint DACR. II, 218 is felteszi) lehet a m. *galuska* átvétele; valószínűleg ezért hiányzik a Lex. Bud.-ból is.

***gheneráriu** 'generalis' (229, vö. Lex. Bud. 237). A DACR. II, 247 szerint „Neologism din franț.“, azonban Erdélyben a közvetlen átadó nyilván csak a m. *generális* (vö. *ghinerariș*, Mándrescu, Infl. germ. 54) vagy egyes helyeken német *General* lehetett. Neculcenál *gheneral* (id. DACR., i. h.), az idősebb Tempeánál *ghineral* (Ist. 87, 121), de már 1734-ből akad adat a *ghinărariu* változatra is (StD. XII, 225, Hátszeg). Molnar másutt is a *generariu* (olv. *ghe-*) alakot használja (pl. Sprachl. 64).

***granát** (*granat*, vö. *granat*, Lex. Bud. 242), ért. n. (235), a m. 'gránát (lövédék)'. A német *Granat* (DACR. II, 297) vagy a magyar *gránát* (1665 óta, Bárczi, SzófSz. 99) átvétele; a magyar kölcsönzés lehetőségére utal a **granátis* (olv. *granatiš* vagy *gránatiš*), származék, amely csakis a m. *gránátos* átvétele lehet, a régies *granatár*, *grenadir* (DACR., i. h.) helyett. A Lex. Bud.-ben *granatiru* 'miles granatarius, granatéros, ein Granadier, oder Granatier' (i. h.).

***gránitz** 'határ' (235). A délszláv eredetű *graniță* szónak más forrásból nem ismert változata; pontosan egyezik *gránic* szavunkkal (< bajor-osztrák *granitz*, Melich, MNy. VI, 113). Lehet azonban közvetlenül a németből is, sőt esetleg puszta alakváltozat *graniță* mellett (vö. **crátitz* 311 < *cratiță*).

***grif** 'griffmadár' (237). Latin értelmezése 'grifus', vagyis helyesen *gryphus*. Nyilván a m. alak átvétele; németül *Greif*-nak hívják (Lumtzer—Melich, DOL. 119). Vö. még *grifu*, LM. Gl. 275.

grifspán 'soris, ilos, Grünspann' (237, alakv. *crishpán*, 142). Kétségtelenül közvetlenül a n. *Grünspann*-ból származik *grinșpan* (Molnar, Wb. 64, Clemens, 287, Borcia Jb. X, 191), valamint *crinșpan* (StD. X, 26, 1800 tájáról); szótárunk adatával kapcsolatban (vö. még *grifchpan*, Sprachl. 48) azonban figyelembe kell vennünk a m. *grispán*, *krispán* alakokat is (Lumtzer—Melich, DOL. 119, PPB. 1801, stb.). A Lex. Bud. 148 közölte *crispantu* talán szintén a m. *krispán*-ból

*háfa (írásb. *hárfa* h.) 'hárfa, Harfe' (245, vö. Lex. Bud. 256). An. Ban. *Harfe* adatát Drăganu szintén a m.-ból származtatta (DR. IV, 152). Molnarnál lehet azonban közvetlenül a németből is (vö. DAcR. II, 365—6).

*hálca = defpicatura, dranitza (242), vö. *halcă* 'hasáb fa, szelet kenyér, egy része, vagy egy hasábja egy hold földnek' (Lex. Bud. 252, ld. még DAcR. II, 348—9). Nyilván összefügg a székely *halk* (alakv. *halok*, *hajk*) 1. 'darabos forgács v. szilánk', 2. 'cikkos bevágás a fában' szóval (MTSz. I, 792, vö. még *hajk*, *hajkol*, Csűry, Szamh. Sz. I, 350, *lehajkol*, i. m. II, 20). Bizonytalan azonban, melyik az átadó nyelv; a DAcR. és DEnc. 570 a r. szót a m.-ból származtatja, viszont Szinnyi a m. szót r. eredetűnek tartja (Nyr. XXII, 538). Blédy (Infl. 50) mindkét nézetet elfogadni látszik s ezzel visszakölcsönzést (Rückentlehnung) tételez fel. Véleményünk szerint a szó m. eredetű, mivel Nógrádban és Baranyában, tehát román hatástól mentes vidékeken is él *halkács* 'forgács' értelemben (MTSz. I, i. h.). Az egész szócsalád talán a *hal* 'sterben' ige -k képzős származéka.

harínga (háríngă) 'hering' (245, vö. *harenga*, *haringa*, *harengu*, *haringu*, Lex. Bud. 256) a német *Hering* vagy a m. *hering* átvétele. Drăganu a Bánsági Névtelen *Hering* adatát a m.-ból magyarázta (DR. IV, 152), vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 131, DAcR. II, 388, Borcia, Jb. X, 193, Mândrescu, Infl. germ. 60. Szótárunkban valószínűleg ugyanezen szó alakv.-a **hiringa* (246, vö. DAcR. i. h.).

*hatzuca (hățucă), alakv. *hatzuica* (hățuică) 'h a t z u k a, h a t z o k a, das Röckchen' (245). Valószínűleg a m. nyj.-i *hacuka*, *hacoka* 'férfi v. női kabát' (MTSz. I, 773, adatok a Székelyföldről is) átvétele, a m. szó viszont szláv eredetű (SzófSz. 106). A r. szó elterjedése tisztázásra szorul; egyes északerdélyi nyelvjárásokba talán közvetlenül a ruténből került.

*héhela 'h é h e l y, gereben' (245, vö. Lex. Bud. 261). DAcR. II, 384 szerint 'pieptene cu dinți de formă pătrată pentru trasul fuiorului'. Alakv. *hehel*, *hjahel*, *hecelă*, Alexics, Nyr. XVI, 490, *hehilă*, Molnar, Wb. 67, 79. Adatok eddig csak Iszer szótárából és a Lex. Bud.-ból (Alexics, i. h.); ugyanez áll a belőle képzett igei szárm.-ra is: *héhel*, *are* (245, vö. Lex. Bud. 261). Végeredményben a n. *Hechel* átvétele (Mândrescu, Infl. germ. 61), azonban figyelembe véve szavunk erdélyi elterjedését, a m. *héhel* közvetítő szerepére kell gondolnunk (vö. Lumtzer—Melich, DOL. 133). A *hecelă* alakv. esetleg összefügg a m. *ecsellő* 'pecten, Hanf-hechel' (EtSz. I, 1476) alakkal.

*hinghériu ért. n. (246), de vö. *hinghér*, *henghér* 'écorcheur', sőt gyakran általában 'hóhér' (pl. Sincai, Hr. III, 10), DAcR. II, 386. Ugyanott az a vélemény olvasható, hogy a szó végső forrása a szász *hoengér*, de talán közrejátszott a m. *hengér* is; „in București hingherii fiind Țigani ungurești“ (i. h., vö. még Borcia, Jb. X, 193, Mândrescu, Infl. germ. 61). A szó *hingheriu* alakban Beszterce környékén ma is közönséges (KB.).

ifma 'mentha' (308, vö. Lex. Bud. 328), vö. *Melissa calamintha* — *Izme* szelbátike, Benkő—Coteașu 380. Adatok a XVI. sz.-tól kezdve (DAcR. II, 900). A Bánsági Névtelenél *izme* még a. m. 'sapor' (62); ennek alapján gondolt S. Pușcariu a következő, nagyon kétes etymonra: *ismă* < **izmat*, *zamat* (DR. VII, 117, DAcR., i. h.). A protestáns szövegekben gyakori a *uzbăi* (< m. *biz* [ni]?, Tamás, Fog. 118) bizonyos mértékben hangtani párhuzamul szolgálhat.

jigódie 'morbus est proprie canum' (568, alakv. *gigodie* 230), vö. *jigodie* 'morbus, [!] caninus, z s i g o r a' (Lex. Bud. 334). DAcR. II/2, 24 utal — Pontbriant nyomán — az erdélyi *zsigora* betegségnévre (MTSz. II, 1074), de a r. szó végződését nem magyarázza. A m. szó hangalakjához közelebb áll a bánsági *jigoáre* (*jigoare*) 'boală de câni; arsuri de piept' (DAcR. II/2, 23). Végeredmény-

ben az egész szócsalád szláv eredetű, vö. bolgár *žegar* 'câne cu limba scoasă din cauza căldurii' (DAcR., i. h., az óegyh. szl. *žegъ* 'ardor' tőből).

*joárda, ért. n. (569), vö. *jórdä* (жорда) 'virga, vessző, dié Ruthe, Gerte' (Lex. Bud. 336). Szláv eredetű szó (vö. *žrǫdъ* 'pertica, scala' Miklosich, Lex. Pal.-sl. 200), de már DAcR. II/2, 33 utalt a m. nyj. *zsorda* esetleges közvetítő szerepére. Tamás L. szerint a *jórdä* alakv. talán újabb átvételről tanuskodik; „feltűnő azonban, hogy a MTSz. *zsorda* 'pálca-vastagságú hosszú ág, hosszú karó, pózna' szavunkat csak Erdélyből ismeri s ez viszont a rumén eredet mellett szóló földrajzi körülmény" (Ug. 30). — Szárm. **jordanešc* 'fustelyozni, abprügeln' (570, vö. Lex. Bud. 336 s innen DAcR. i. h.).

jubra '*puscő*', sgrabuntza, papula, papilla' (570: vö. Lex. Bud. 336: 'fokadék, pattanás'). DAcR. II/2, 40 szerint erdélyi és bánági tájszó a népi orvoslás köréből s a m. *zšebre* 'apró fehér pattanások a szájban' átvétele. Az átvétel hangtani feltételei azonban nem egészen világosak. Vö. MTSz. II, 1067, Beke Ö. Nyr. LXVIII, 49. A m. szó eredete homályos; hibásan Szarvas G. Nyr. XI, 567.

jucutzei 'executores' (570), vö. *jucuteļu, jucutu* 'exactor violentus vectigalium, vulgo executor': ek'sekútor; *jucutje* 'exactio violenta, vulgo executio: ek'sekútzio' (Lex. Bud. 337, vö. *jecutje*, 633). A lat. *executor, executio* magyaros ejtésű *ekzsekútor* (*egzsekutor*) *ekzsekúció* alakjának elrománosított átvételei. Meglepő, hogy az EtSz. egyik alakot sem közölte; csupán *exactor* 'adószedő' magyaros alakjára (*egzsektor*) van egy a. Zemplén m.-ből (MTSz. I, 459, EtSz. I, 1490). A teljesebb r. *ekžekutje* alakot már 1742-ből idézi Tamás L. (MNY. XXIX, 32), utalással a mai népnyelvi *ijăcuț, jecutje* alakokra.

lárma 'lárma' (315, vö. Lex. Bud. 343), a m. *lárma* átvétele (DAcR. II/2, 103); a lengyel és szerb *larma*, melyre Tiktin 890 utal, sokkal kevésbé jöhet figyelembe. A szó földrajzi elterjedése (vö. Márton Gy. 24) határozottan a m. etymon mellett tanuskodik, vö. még *lärmázui* (< m. *lärmáz[ik]*), *lärmätui* (< *larmă + -ălui*), DAcR., i. h., Stan 39. Legrégibb adatunk Predeticinél: Allarme 'alarm, larma, strigare, pipet' (I, 68). Használja Šincin is, pl. Econ. 183.

*leciu 'latex' (319, vö. Lex. Bud. 346). DAcR. II/2, 129 szerint *leciu* a m. 'treppe jusqu'aux os'. Mőcevidéki és H.-i tájszó; Drăganu a m. *lecs* (~ *locș-pocs*) szóból származtatta (DR. IV, 1553). Lehetséges azonban, hogy mindkét nyelvben olyan kifejező szóval van dolgunk, amely a č-hang sajátos hangulatát használja fel a nedvesség fogalmának érzékeltetésére.

*leopárd ért. n. (323, vö. Lex. Bud. 350); a m. *leopárd* vagy a n. *Leopárd* átvétele.

leuflteánd 'levisticum, vitex' (323), vö. *leustëndu* (лестѣнда), *leustėnu* (лестѣнн) *Ligustrum levisticum, l é s t v á n* [I], löböstök, levestikom, der Liebstock, das Liebstöckel' (Lex. Bud. 352). Adataink előzményét képezi: *Ligusticum leviticum* — *l é s t y á n* — *léostián* (Benkő—Coteanu 151); a Lex. Bud.-én alapuló adatok: *leuscianu, leustianu*, LM. Dict. I, 156, Gl. 347; *leustėnu* (ung. *léstyán*) 'troène' (Pontbr. 404). Utóbbi forrásunk tehát a m. etymon mellett foglalt állást; ezt a nézetet azonban Tiktin 907 így módosította: „Mittelb. aus lat. *levisticum*. Magy. *léstván* dürfte dem Rum. entstammen“. Tiktin nézete lényegében véve helyes, azonban két ponton mégis kiigazításra szorul: 1. a Lex. Bud.-ben *léstván* pusztá sajtóhiba *léstyán* helyett; 2. A m. szó jóval régiebb a r.-nál, tehát az átvétel eredetileg inkább fordított irányban képzelhető el. Kétségtelenül *léstyán* előfutárja már az Érdy-kódexben előforduló *lesten* fa (NySz. II, 585), a r. szóra viszont csak 1783 óta vannak adatok. A m. szó végső fokon

a lat. *levesticum* származéka (CzF. III, 1444), de az átvétel részletei homályosak; a székely *léstyihán*, *lescshán*, *léstyán* változatok sem szolgálhatnak közvetlen magyarázatul (MTSz. I, 1328). Bárczi Géza szíves szóbeli közlése szerint a m.-ba valószínűleg egy feltételezhető lat. **levistium* került át: ebből lett az Érdekódelexben feljegyzett *lesten* (a. m. *lésten*), s talán emellett volt egy **levesten* alakv. is. Ezen utóbbi jutott a r.-ba *leuștean* alakban (vö. *híllen* > *hiclean*), s később azután a visszakölcsönzés útján, ismét a m.-ba *léstyán* alakban. A **levesten* > *lésten* összevonáshoz vö. *levir* > *lér* > *rér*, Pais D., MNy. XXXIX, 320 kk. A m.-ból származtatta Cihac II, 512, Alexics, Nyr. XVI, 549, Moldován, Af. 94, stb., Blédy, Infl. nem vette fel a m. nyelv r. elemei közé. — Alakv.: *leuștean* (Liuba-Iana 99), *leušt'an* (DJ., MZ.), *luștreang* (Panțu 151). — A r.-ból az erdélyi szászba: *Loschtchán* (*Leo-*, *Le-u*), Krauss, Nösn. PFIN. 247.

liba 'anferibus attribuitur, quia libare folent' (324), vö. *libă*, *libă!* 'wulle, wulle! Lockruf für Gänse' (Tiktin 907). Lehet, hogy mint állathivogató szó csak véletlen egybeesengést mutat a m. *liba* szóval, de nincs kizárva, hogy a r.-ban m. eredetű; talán éppen e m. eredet leplezésére találta ki Klein a nála szokatlan „klasszicizáló“ magyarázatot. Vö. még *liba*, *liba!* 'így hívják a libákat' (Moldován, Af. 94), *liba-liba!* (MZ.), *libi*, *libi!* (DJ.). Mindenesetre tisztázni kellene e magyaros hangalakú állathivogató kifejezés földrajzi elterjedését a r. nyelvterületen.

**madrátz* 'matrátz' (336, vö. **matratz*, 349, valamint *madrațu*, helyesebben *mădraț* 'm a t r a t z, die Madratze' Lex. Bud. 367, *mătrațu*, i. h. 381). M. vagy n. eredetű szó, vö. SzófSz. 199, *matratie*, Bobb II, 29, *madraț*, Moldován, Af. 94, *madrats*, MZ., stb.

maelga (mázgă) 'succus plantarum infra corticem existens, me z g e' (337, alakv. **mazga*, olv. *măzgă*, 350, vö. *měsgă* 'mezge' Lex. Bud. 387). Cihac II, 190 közvetlenül a szláv *mězga* alakból származtatta (vö. még Berneker, EtWb. II, 55), azonban ebben az esetben **meazgă* alakot várnánk. Valószínűbb tehát a m. *mězga*, s még inkább a tájnyelvi *mezge* alakv. (MTSz. I, 1449) közvetítő szerepe, úgy, hogy *mezge* > *măzgă* > *măzgă* fejlődést kell feltételeznünk. — Szárm.: **maegalefc* [!] = *comaenjefc* (337), vö. *měsgălescu* v. *mănzălescu*, Lex. Bud. 387, továbbá Göbl, Szót. 40; *mesgosu*, helyesebben *măzgos* 'mezgés, leves, nedves' Lex. Bud., i. h.

mohor 'aegilops' (361, vö. Lex. Bud. 398). Alexics még nem sorolta fel a r. nyelv magyar elemei közt, pedig minden valószínűség a m. *mohar* ~ *muhar* 'panicum' növénynev. átvétele. Ennek eredetét általában a szláv nyelvekben keresik (vö. szb. *muhar*, stb. SzófSz. 210, további utalásokkal), azonban G. Pascu a n. *Mauchert* szóra gondolt és a szláv alakokat a m.-ból származtatta. Vö. N. Drăganu, DR. VII, 202, Tiktin 1004, DEnc. 794, stb.

momortica 'ballamine' (362), vö. *momordica*, *momortica* 'M o m o r d i c a balsamina Linn., m o m o r d i k a, ineresztőfű, der Balsamapfel, die M o m a r d i k a' Lex. Bud. 399, Vö. még *momordica* 'pomme de vermeille' Pontbr. 447. A r.-ba m. közvetítéssel is kerülhetett. Panțu nem közli.

ord (ort) 'vig'ntiquinque' (375^a, vö. Lex. Bud. 469), vö. m. *ort* 'quadrans floreni vel quarta pars thaleri, ponderis mensurare aut monetae' < n. *Ort* (Lumtzer—Melich, DOL. 187). A r. szót a m.-ból származtatja DEnc. 877, a lengyelen át a n.-ból Cihac II, 230, közvetlenül a n.-ból Borcia, Jb. X, 200 és Mândrescu, Infl. germ. 70; Tiktin 1094 viszont pusztán az idegennyelvi alakok felsorolására szorítkozik. Valószínű, hogy Erdélyben m., a Kárpátokon túl pedig — legalább részben — lengyel közvetítéssel terjedt el.

paeraelhu (*páriș*) 'accufator' (380^a, vö. Lex. Bud. 497). Mivel a szláv nyelvekben nincs a *poro*-tőnek efféle származéka, vagy a r. *a pári* 'pereskedni' továbbképzése vagy a m. *peres* átvétele. „Zugunsten der ungarischen Herkunft des Wortes spricht vor allem der Umstand, dass aus Zeitwörtern im Rumänischen keine nomina agentis mit *-iș* (nach *r -iș*) gebildet werden“ (Trembl L., UJb. IX, 310; e. a. 1505-ból).

**pantofla* 'pántofli' (383^a, vö. Lex. Bud. 480), a m. *pántofli*, esetleg közvetlenül a n. *Pantoffel* átvétele.

**paróla* 'parola, die Parole' (385^a, vö. Lex. Bud. 484), a m. vagy n. alak átvétele; Tiktin 1125 igen óvatos: „mittelb. frz. *parole*“.

**pafma* 'matring, pászma' (386^a, vö. Lex. Bud. 457) < m. *pászma* vagy szláv (pl. szbh.) *pasmo*. Márton Gy. 29 az ALR. I/9 *pozma* 'hajtincs' adatát a m.-ból eredeztette.

pecetlučc 'sigillo' (389, vö. Lex. 492); Tiktin 1141 habozik a szláv *pečatileti* és a m. *pecsétel* között; DEnc. 918 határozottan m. eredetűnek mondja. *Pecelnic* (388, vö. Lex. Bud., i. h., *petſchelnikul*, Molnar, Sprachl. 411) a közönséges *pecetnic* helyett valószínűleg *pecetlui* hatása alatt keletkezett.

piſhtól 'piſtoletum' (396, vö. Lex. Bud. 508) inkább a régi m. *pistolj* (NySz., Lex. Bud., i. h.) vagy a n. *Pistole* (-št-!) átvétele, mintsem valamely szláv változaté (vö. bulgár *pištoli*, szlovén *pištola*, szlovák *pištol'a*). Ezen utóbbiakhoz csatlakozik viszont az arumén (färș.) *pištolea*, DR. IV, 259. A mai erdélyi nyelvjárásokban még itt-ott él, vö. pl. *pištól*, Gregorian, GS. VII, 183, 189 (Klopotiva), *k'ištól*, MZ.

pitpálica 'ortix, *fűrj, die Wachtel' (397), vö. *pitpălacă* Tichindeal, GCr. II, 215, *pitpalugă*, Moldován, Af. 96, *pit'palac*, MZ., vö. még Tiktin 1177. Lehet hangutánzó szó, de esetleg a m. *pitypalatty* átvétele. A szilágysági *pit'*- szókezdet mindenesetre magyar hatást mutat.

**plán* 'planum, ſyſtema, rendszer, das System' (399), vö. *planu* 'systema, vulgo planum, fel vett rendszer, plánom, das System, der Plan, Entwurf' (Lex. Bud. 510). Alakilag legvalószínűbb volna a n. *Plan* átvétele, azonban lehet a lat. *planum* vagy a m. *plánom* szónak latinós végződésétől megfosztott származéka is.

**plánta* 'palánt' (399), vö. *plantă, plântă* (helyesebben *plântă*) 'planta, plánta, palánt, rásza' (Lex. Bud. 510). Alakilag valószínűbb a latin szó átvétele, de a Lex. Bud. közölte m. *plánta* (*palánt, palánta* alakv.-a, vö. NySz. II, 1215) is számításba veendő.

**pléf, pleu* 'pléh' (401, vö. *plefu*, Lex. Bud. 512). Az ALR. II, 120/232 sz. térképe alapján (acoperiș de tablă), Márton Gy. 30, a következő típusokat állította össze: *plehu*, Alsóárpás (*F.*), *plev*, Partium és Északerdély, *plec*, Bánság és Szerbia, *pliec*, Temes m., *pleu*, KSz., H., MT., TA., SzD., *pliev*, T., H., MT. Mindezen alakokat nehéz lenne kivétel nélkül a m. *pléh* szóból származtatni; a szász lakossággal kevert vidékeken feltétlenül a n. *Blech, Plech* közvetlen hatásával kell számolnunk (Borcia, Jb. X, 203, vö. *bleu, blec, blef*, Mándrescu, Infl. germ. 29); a *h, c* és *v (f)* hangok jelenlétét csakis a német (szász) alak palatális spiránása magyarázza. Drăganu szerint (DR. IV, 147) a *pleh, plehșor* alakok jöhetnek ugyan a m.-ból is, de ezt alig hihetjük. Lehet viszont, hogy a *pleu* alak (vö. Conea, Clopotiva II, 520, stb., *K. m.*-ből és a Mezőségről közli K.B.) a m. *pléh* (olv. *plē*) átvétele (vö. *purde* > *purdău*, akárcsak a francia jövevény-szavakban is: *laquais* > *lacheu*).

*pomáda 'hajkenő, P o m á d e' (407) < m. *pomádé* vagy n. *Pomade*, vö. *pomadie*, Moldován, Af. 96, *pomághie*, Vaida, Tribuna VII, 373.

*pompa 'p o m p a, Galla, Parade, P o m p e' (407). Tiktin 1210 szerint „mittelb. lat. *pompa*“. Erdélyben a közvetítő nyelv magyar vagy német volt, a környező lakosság szerint. Vö. la. engles *iafste prãensul ku pompe* 'bei dem Engländer speiset man prãchtig' (Molnar, Sprachl. 404); e mondat m. fordítása ez lehetne: 'az angol[ok]nál p o m p á s a n lehet ebédelni', tehát itt is m. hatásról van szó. M.-ban *pompă* a. m. 'preparative mãreþe, luxoase' (Birlea I, 80).

*portzelan ért. n. (408). A közvetlen átadó egyaránt lehet a magyar vagy német nyelv; a szebeni és havaselvi *portulan* (1817: StD. XII, 174, 1811: i. m. 168) lehet a szerb *porculan* átvétele, az erdélyi népnyelvben közönséges *portolan* változat (vö. pl. Birlea II, 176) származhat viszont a m. népnyelvi *porcolán* (MTSz. II, 191) alakból.

*portzie ért. n. (408), vö. *portie* 'demensum, portio, portzio, die Portion, Ration' (Lex. Bud. 527); nyilván azonos a latin *portio*-val, de — amint Tagliavini helyesen jegyezte meg a Lex. Mars. idevágó adatával kapcsolatban — „certo la sua presenza deve esser dovuta alla vita rigogliosa di porció nei dialetti ungheresi“ (Lex. Mars. 133). Vö. még *portîie*, *portie*, Tamás, Ug. 24 (az itt idézett *portieş* 'iobag' szóhoz vö. *portieşu* 'contribuens, contributioni subiacens' Lex. Bud. 527). A *portion* változat viszont kétségtelenül a n. *Portion* átvétele (Borcia, Jb. X, 203).

*potor v. potora ért. n. (411), vö. *potoru*, *potoră* 'semigrossus, vulgo: p o l t u r a, p ó l t r a, der Poltraken' (Lex. Bud. 531). Tiktin 1225 N. Costin szövegén kívül egyetlen móc *potor* adatot idéz: *potoră*-hoz vö. Toată picătura-i potora, Costin, Gr. băn.¹ 167. Végső forrása az egyh. ószl. *polb(v)tora* 'andert-halb' (Tiktin, i. h., Cihac II, 282), de — éppen úgy, mint *duţcă* esetében — a m. *poltura*, *poltra* közvetítő szerepe valószínű. Ha közvetlenül lengyel eredetű pénznemről lenne szó (vö. lengyel *poltorak*), nem értenők, miért éppen Erdélyben a mócoknál maradt meg. Ugyancsak a mócoknál járatos *potoroancă* 'Vierkreuzerstück' (Frãncu—Candrea 280 nyomán id. Tiktin, i. h.).

*purgátzie hajtószer (431), vö. *purgaþie* 'medicamentum purgativum (laxativum), p u r g á t z i ó, hajtószer, hashajtó orvosság' (Lex. Bud. 563). A latin *purgatio* mellett itt is figyelembe kell vennünk a Lex. Bud. idézte m. alakot.

*regula ért. n. (449), vö. *regulă* 'r e g u l a, norma, lex, canon, r e g u l a, rendtartás' (Lex. Bud. 580). Végeredményben latin eredetű, de lehet, hogy az erdélyi r.-ba m. közvetítéssel jutott. Magyaros származékai * *regulásh* (i. h., vö. Lex. Bud., i. h.) és *reguláreşu* (Lex. Bud., i. h., id. Alexics, Nyr. XVII, 20, Pascu, Ist. lit. rom. XVIII, 43). A **regulefc* (i. h.) és *regulezu* (Lex. Bud., i. h.) igék viszont román képzésen alapulnak.

*rezeda ért. n. (449), vö. *resedă* 'r e s e d a luteala [!] Linn. r e z e d a, das Färbergras, Streichkraut, Hexenkraut, die R e s e d, Wau' (Lex. Bud. 585). Şincsei növénytanai szójegyzékéből id. V. Borza, DR. V, 561. A r.-ba m., kevésbé valószínűen n. közvetítéssel kerülhetett.

salítru 'nitrum, sal nitri, s a l é t r o m' (460, vö. *salitru*, *şalitru*, Lex. Bud. 605). Şincsei *şletrum* adata (Voc., DR. V, 561, Econ. 84), a Bánsági Névtelennél olvasható *shalitru* (Drăganu, DR. IV, 157), valamint a nyj. *şilitră* 'sórét' (Barbul 53), kétségtelenül a m. *salétrom* átvétele; a szókezdő *ş* > *s* változás (vö. *saletră*, Molnar, Wb. 108, *sarétr*, Şincsei, i. h.) tudatos visszalatinosításra vall.

scumpie 1. 'liliác, malin, Daphnis'; *2. '(ce de timári) Rhus coriaria, Szkompia fa, das Gärberbaum' (475), vö. scumpie 1. 'i. e. boroslanu, melinu, etc. V. Serinte',

2. 'de arghisitu pei: Rhus coriaria, Linn. Sz k o m p i a, vagy s z k u m p i a f a: der Gärberbaum, Färberbaum, Essigbaum, Sumach' (Lex. Bud. 625). Mindkét jelentést megtaláljuk már Benkónél is: Syringa vulgaris — Borostyán-fa, Boroszlán-fa — Szkumpine, Málin rosu, Boroszlán (Coteanu-kiadás, 7—9. sz.), Rhus cotinus — Szkumpia — Szkumpie (i. h. 168. sz.). Mindezen adatok ismeretében kétségtelen, hogy a scumpie szónak van egy közromán, 'Rhus coriaria' jelentése (Panțu 273), e mellett azonban Erdélyben élt — legalább is a XVIII. sz. végén — 'orgona (Syringa vulg.)' jelentéssel is. Panțu, i. h. szerint az Aranyosvidéken a. m. 'Syringa Josikaea'. Amint már Tiktin 1397 jelezte, átadó nyelvként a m. szkumpia, szkompia is figyelembe veendő, bár Alexics a m. szót r. eredetűnek vélte (Nyr. XVII, 468; Blédy Infl. nem említi). A m. és r. szó valószínűleg végeredményben szláv eredetű, vö. lengyel skopie, cseh škumpna 'Rhus cotinus' (Cihac II, 334).

shátra 'tentorium' (484, vö. Lex. Bud. 611, 636). A délkelet európai nyelvekben igen elterjedt szó; Tiktin 1371 elsősorban szláv megfelelőkre utal (egyh. ószl. šatrv, bolg. šatár, szerb šator, stb., vö. DEnc. 1246). Tamás, Ug. 27 azonban határozottan magyar közvetítést tételez fel. A m. szó eredetéről: SzófSz. 267.

*sheorbutu(1) 'Scharbock' (484, vö. Lex. Bud. 621) végeredményben a n. Skorbut alakból származik, de talán m. közvetítéssel.

*sheica 'sajka' (484, vö. Lex. Bud. 630). Általában a bolgárból vagy a szerb-ből származtatják (Tiktin 1353—4), Erdélyben lehet azonban a m.-ból is, vö. Moldován, Af. 97.

*shepelefc = shifcavefc (484, vö. șepelescu 'pelypegni, selypegni, sziszegni' Lex. Bud. 632). Lehet, hogy egyszerűen hangutánzó szó (ld. alább /hieo/c 'sóhaj-tani'), de esetleg a m. selyp, selypeg átvétele.

*shioe/c 'sóhaj-tani' (485, vö. Lex. Bud. 645). Talán szintén hangutánzó szó, de valószínűbb, hogy a m. sóhaj-t nyomán keletkezett. Egy XVIII. sz.-végi erdélyi vers (Carmina Valachica Horae et Kloscae) „De aceste șoiesc și plâng“ kifejezésével kapcsolatban már D. Prodan a m. sóhaj-t igéből származtatta (AAF. VI, 21).

shofrán 'erocus' (487, vö. Lex. Bud. 654): a r.-ban szláv eredetűnek szokták mondani (Cihac II, 383, Tiktin 1454; Lumtzer—Melich, DOL. 229 utal a szlovák šofram, šofran alakra), de lehet, hogy m. közvetítéssel került a r.-ba éppen úgy, mint pl. a lengyelbe (Brückner 539). Már Benkónél: Crocus sativus — Sáfrány — Sofrán (Coteanu-kiadás, 29). Vö. még Tagliavini Lex. Mars. 130, N. Drăganu, DR. VII, 217.

shontorog 'claudicans' (487, vö. Lex. Bud. 655, 'sánta, sántikáló' értelmezéssel). Tiktin 1458 a m. nyj.-i csontorag 'verstümmelt' szóra utalt, de ez talán a r.-ból (Blédy, Infl. 37, további utalásokkal). Mintha a Lex. Bud. a sánta 'hinkend' szóval rokonította volna.

*shtráf = várga (488, 576, vaersta a.), vö. ștrafu 'linea, virga, taenia, vessző, s t r á f, der Streif, Strich' (Lex. Bud. 674). Borcia, Jb. X, 212 közvetlenül n. eredetűnek tartotta, de valószínűbb, hogy m. közvetítéssel került a r.-ba. Vö. ștraf, ștraf, GN. II, 210, MZ., DJ.

*shuma, ért. n. (489), vö. sumă, șumă 'summa, s u m a [!], die Summe' (Lex. Bud. 685). A magyarországi latinságból vagy egyenesen a m.-ból? Adatok a protestáns kor óta, vö. Tamás, Fog. 114, MNy. XXIX, 34.

shúncea 'perna' (489). Elvileg egyaránt tekinthető a n. nyj.-i Schrunke, a m. sonka, sunka és a szerb šunka átvételének (Cihac II, 397). A Lex. Bud. șuncă változatban közli (655, vö. Alexics, Nyr. XVII, 60, ugyanez járatos

a Partiumban, DJ., MZ.); valószínű, hogy szótárunk adata is a m.-ból. Mándrescu, Infl. germ. 92 szerint közvetlenül a n.-ból; Cihac II, 307 szláv eredetűnek tartotta.

strutz *st[r]uthio-camelus' (512, vö. *strutiū*, Lex. Bud. 682), vö. m. *strucc* 'Strauss'. A r. szó szókezdő s-je (a várható š- helyett) magyarázatra szorul.

suffáiu, *suffaeiu, *suffiuu 'Kornkasten, Getreidekasten, Izsúfűzék' (518, vö. Lex. Bud. 689) talán a m. *szúszék* 'gabona v. liszttartó láda' átvétele, bár a szóvég fejlődése homályos (talán elvonás a többszámnak érzett m. alakból). A m. szó minden valószínűség szerint a szláv nyelvekből, pl. szlovák *susek*-ből (Melich J. Nyr. XXXI, 102, SzófSz. 296). A Predetici közölte *susiak* 'Kornkasten' (I, 955) lehet a m. nyelvjárási *szuszák* átvétele, de talán közvetlenül délszláv eredetű, vö. *sisiak*, *sosiak* 'Haferkiste' (Weigand, Jb. VII, 131, valamint Tiktin 1436, Cihac II, 327). A r. szót a m.-ból származtatta DEnc. 1240.

tácshe (tacsē) 'taxa', szárm. *tacshūla* (tácsulá?) 'tacsula' [!] (520, vö. *tacsă*, de *tácsulă*, Lex. Bud. 693)¹⁵¹ < m. *taksa* (MNY. XXIX, 35), Bobb és Vaidă L. nyelvéből ismeri Pascu, Ist. lit. rom. XVIII/3, 48 (Vaidánál van azonban már *tacsă* is, i. h.). A mai népnyelvben is *takše* (UJ.), itt-ott azonban *tapšă*, pl. Remetemezőn (Barbul J.) és Magyar-nemeyén (KB.).

tenchiu 'cucuruz' (529, vö. Lex. Bud. 702). Két m. etymonja is van, de mindkettő kétes. Alexics Nyr. XVII, 67 szerint a m. *tengeri* szóból származik (vö. Tiktin 1577, DEnc. 1289), viszont G. Pascu, aki 'alac, caplagea, triticum spelta' értelemben idézi (honnan?), a m. *tönköly* < n. *Tunkel*, *Tenkel*, *Dunkel*, *Dinkel*, *Dintel* átvételének tartja, vö. Revista Critică VII, 66 (elfogadja Drăganu, DR. VII, 202). Pamfile Agricult. 68 *tenchiu* adata mindenesetre tévedésen alapul. Annyi bizonyos, hogy a vegyes magyar-román lakosságú vidékeken (pl. a Szilágy-ságban) a kétnyelvű románok ma is érezni vélik az etymologiai összefüggést *tenchiu* és *tengeri* között (Molnar Z. közlése). Ld. még *tenghere*, 163. l.

***térpentin** 'terpentinolaj' (529, vö. Lex. Bud. 705); hangalakja szerint lehetne m. vagy n. eredetű, de a hangsúly magyar közvetítésre vall (vö. m. *terpentin* ~ *Terpentin*).

***tilinga** 'fűzfa hejából való sip' (530, vö. *tilinca* Lex. Bud. 709). Megfelel a m. *tilinkó*, *tilinka* (pl. Barițiu, Dicț. ung.-rom. 569) szónak; amint a románban akad *titilincă* (Viciu, Ung. VII, 47, ld. még Tiktin 1574), úgy a m. is van *titilinka* (SzófSz. 310), de a két szó összefüggése homályos. Lehet, hogy mindkét esetben hangutánzó szóval van dolgunk. Cihac II, 533, Alexics, Nyr. XVII, 67 a m.-ból származtatja; Blédy, Infl. nem említi. Egészen hibásan magyarázta Crețu (lat. *fistula* > „aferesatul *telincă* ~ *tilincă*“, *Mard. Coz. Glosar* 323).¹⁵²

***tron**, ***tronuľh** ért. n. (539), vö. *tronu* 'Thronus, Királyiszék, der Thron' (Lex. Bud. 724). A *tronuľh* alakv. kétségtelenül a magyarországi latinságra vall, természetesen figyelembe veendő azonban a m. *trónus* is (SzófSz. 319). A *tron* alakv. valószínűleg német eredetű; a m. *trón* alakv.-ra adatok csak 1827 óta (SzófSz., i. h.).

¹⁵¹ A Lex. Bud. szerkesztői — humoros félreértéssel — a *tácsulă* származékot a *pășchiulă* szóval vették azonos jelentésűnek; e szerint szavunk 'táska, bőrtarisnya' jelentéssel bírna. Klein értelmezése azonban ennek a feltevésnek ellentmond: amint láttuk, nála *tacshūla* 'tacsula', viszont *tashcula* a. m. 'Pasceolus' (526).

¹⁵² Minden szótár a *tilincă* szót csak hangszerként ismeri, pedig használatos, vagy legalább is az volt, a faoltás terminológiájában is. Șincai szerint „cam de la mijlocul Rămului . . . se trage o *Tilincuță* cu un Mugar“ (Econ., 133). Ennek származéka az ugyancsak itt előforduló *intilinci* ige 'greffer' értelemben, vö. DAcr. I/2, 802.

zablau (zablău v. zăblău?) = cotaeng, copilandru, vagyis 'serdülo fiu' (560, vö. zăblău, Lex. Bud. 766). Tiktin 1785 ismeretlen eredetűnek jelzi a *zablău* '(erwachsener) Bursche' szót éppen úgy, mint a *zăblău* 'grosser Hund, Rüde' („offenb. dass. Wort wie zăblău“) főnevet, amely Bukovinában járatos (Damé IV, 237). DEnc. 1453 az első szót a m. *zabáló* 'Fresser' átvételének tartja, ami a *zăblău* 'grosser Hund' jelentéssel sem áll ellentétben: csupán azt kell feltételeznünk, hogy a m. *zabáló* eredetileg 'Fresser, nagyevő' jelentéssel került át a r.-ba is, s ebből az alapjelentésből fejlődött 1. 'kamasz', 2. 'nagy kutya' jelentése. Ha a Lex. Bud. és Pontbr. 790 adatának hinni lehet, a *zablău* ~ *zăblău* kettősség nem felel meg pontosan e kétféle jelentésnek, amennyiben *zăblău* bírhat 'kamasz' jelentéssel is.¹⁵³

zâfc 'pegma' (562), vö. *zascu* I. 'pegma, suggestus, egy magosabb fa alkotmány', 2. 'cubile vinariorum, a s z o k f a, a s z o k g e r e n d a . . .' (Lex. Bud. 768). Cihac. II, 439 s már előbb Pontbr. 792 szerint a m. *âszok* (*âszk*-ot) 'temo, pertica, sublica, palus' (PPB. 1801) átvétele; ebben az esetben az *âszk*-féle alakokból kell kiindulnunk. Az ismeretlen eredetű m. szóról: EtSz. I, 162—3, SzófSz. 11.

4. Összefoglalás.

Ha most, a magyar elemek e három csoportjának áttekintése után azt kérdezzük, melyik nyelvjárásból merítette Klein és Molnar szótárának magyar jövevényszavait, e kérdésre csak igen óvatosan fogalmazott feleletet adhatunk.

Annyi az elmondottak alapján is kétségtelen, hogy szótárunk nem egyetlen román vidék nyelvjárásának magyar elemeit tükrözi: adatárunk segítségével ugyanis feltétlen bizonyossággal megállapítható, hogy olyan nyelvjárást, ahol egyazon időben és egyazon területen megvan pl. *astăluș* (Délerdély), *foieș* (móc vidék), *altan* (B.-Sz.-Sztm.), *wămi* (Hátság) és *hadă* (északi és északnyugati nyelvjárások) a román nyelvtörténetnek egyetlen korában s a román nyelvterület egyetlen táján sem ismerünk. Minden jel arra mutat ugyan, hogy a XVIII. században az erdélyi román nyelvjárásokban sokkal több magyar elem volt, mint manapság s hogy a mai állapot csak halvány tükörképe a régi gazdagságnak, azonban még ha fel is tesszük, hogy Kleinék korában pl. Középerdélyben, Balázsfalva körül jóval több magyar jövevényszó élt, mint napjainkban, akkor sem hihető, hogy mindeme jövevényszavak maguknak a szerzőknek nyelvhasználatából származtak, sőt talán éppen Cód község román nyelvjárásából, amely mindkettejük anyanyelvét képezte. Szótárunk tehát a magyar elemek szempontjából éppen úgy, mint általában szókínese forrásait illetőleg, nem egyetlen román nyelvjárás feljegyzése, hanem több nyelvjárás tudatos keverése, valóságos „mixtum compositum“ — mint később végleges

¹⁵³ Nem tartozik ide az ismeretlen eredetű *zăblău* 'Tuch aus Sackleinwand, Sack-, Zelttuch, Plane' (Tiktin 1785), 'éttoffe grossière, baline, tapis, couverture, bâche' (Damé IV, 237). LM. szerint is *zablău* I. 'carbasus, velum', 2. 'adolescens, juvenis' „pentru celle doue sensuri disparate paru a fi doue radici diverse, déro amandoue barbare“ (Gl. 579). Csupán az érdekesség kedvéért említjük meg, hogy *zabală* 'Gebiss des Zaums' (Tiktin 1784) Sz.-ben *zabalău* alakban járatos (MZ.), talán ugyancsak a m. *zabáló* hatására.

formája, a „Lexicon Budense“ — amennyiben Erdélynek jóformán valamennyi vidékéről kölesönöz egy vagy más elemet, a szerzők nyelvi tapasztalatai és feljegyzései szerint. Ezért tehát túlzás nélkül mondhatjuk, hogy Klein műve az erdélyi románság első összefoglaló tájszótára, mely számtalan olyan elemet tartalmaz, amely az írott nyelvben semmilyen korban sem szerepelt, hanem csupán valamely vidék vagy község beszélt nyelvjárásban élte a maga külön, a köznyelvi fejlődéstől többé-kevésbé elszigetelt életét.

Összefoglaló tájszótárnak neveztem Klein művét, megkülönböztetésül az előbbi szótári munkálatoktól, így pl. a Bánsági Névtelen kézirat szótárától. Ha ugyanis ezen utóbbinak magyar elemeit vizsgáljuk, arra a megállapításra jutunk, hogy azok többé-kevésbé mind bánsági jellegűek, illetve a Bánságon kívül legfeljebb a szomszédos területekről származnak. Hiába keresnénk azonban itt szilágysági vagy máramarosi elemeket; ilyeneket a Bánsági Névtelen vagy nem ismert, vagy ha ismert is, aligha jegyezt fel. Klein esetében másként áll a helyzet: ő ugyanis munkatársával, Molnarral együtt kifejezetten arra törekedett, hogy nemcsak egyetlen vidék, hanem egész Erdély románságának szótárát alkossa meg, sőt ezen túlmenően — amint később látni fogjuk — itt-ott tekintettel volt a Kárpátokon túli nyelvhasználatra is.¹⁵⁴

Mielőtt azonban Klein és Molnar magyar elemeit származásuk szerint próbálnók rétegekre bontani, le kell szögezniünk egy igen fontos módszertani elvet. Az efféle provenienciakutatás, bármily teljes adatgyűjtésre is törekedne valaki — ami ezúttal, amint az előszóban kifejtettem, célom sem volt — kevésbé tudná az adatok legnagyobb részének származási területét közelebről meghatározni, egyszerűen azért, mert az igen nagy területen használatos szavak, továbbá azok, amelyek több, esetleg egymással össze nem függő területen azonos alakban fordulnak elő, kérdésünk megoldása szempontjából közömbösek, irrelevánsak. Ezen elv értelmében nemcsak a köznyelvbe átkerült magyar jövevényszavakat kell figyelmen kívül hagynunk, hanem még az olyanokat is, amelyek — mint pl. *alaş* — a Kárpátok vonaláig mindenütt használatosak. Minél kisebb területen járatos viszont ma egy magyar jövevényszó, amely már Kleinnél is megvan, annál könnyebben tudjuk meghatározni annak valószínű provenienciáját, bár természetesen, hogy egyes magyar jövevényszavak elterjedési körének a XVIII. század óta beállott s fentebb már említett zsugorodását feltétlenül figyelembe kell vennünk.

¹⁵⁴ E célkitűzés, amely a román nép kulturális egységének jegyében fogant, Klein korában már nem elszigetelt próbálkozás, amint első látásra gondolhatnók. Budai (D. Deleanu) már egyenesen arra törekedett, hogy az „egész nép“ által (de tot neamul) ismert szavakból alkossa meg a román „tudományos köznyelvet“ (o limbă de obşte pentru învăţături) s mélyen fájlalta, hogy nem ismeri a havaselyvi nyelvszókást: „Despre provincia celor din Țara Românească nu pot să zic nimica, căci nu am avut prilejul, a cunoaşte mai de aproape dialectul munteanese.“ Vö. I. Sân-Giorgiu, *Lexiconul românesc-nemţese al lui Ion Budai-Deleanu*, RFR. 1944, febr. 407 k. A naszödi származású, de Moldvában élő A. A. Predeticinek az erdélyi és moldvai nyelvszókást egyeztető törekvéseiről ld. L. Gálfi, *L'influence de la lexicographie hongroise sur la lexicographie roumaine*. *Revue des Etudes Hongr.* 1933.

Ezen kérdés megoldása mellett azonban fel kell vetnünk egy másodikat is, és azt kell kérdeznünk, mely elemek voltak használatosak Klein s a j á t nyelvjárásában. E kérdésre az író egyéb munkái, így történeti és egyházi művei, sajnos, alig felelnek: nyelvük konvencionális, kissé elvont s már árgyuknál fogva sem tartalmazhatja a konkrét jelentésű szavaknak oly ósóságát, mint egy hatalmas arányú betűrendes szótár, amely szükségszerűen enciklopédikus jellegű s mintegy az élet, helyesebben egy egyéni életszemélet keresztszövetét adja. Sajnos, a mai nyelvallapotból merített zöföldrajzi tények sem nyújtanak komoly támogatást. Szeben m. uyanis na távolról sem a magyar jövevényszavaknak olyan tipikus beáradási erület, mint a Partium, Máramaros, vagy akár Hunyad megye, s a helyzet ényegében véve a XVIII. században sem lehetett más. A magyar jövevényszavak elterjedésének efféle periférikus területein nyilvánvalóan elsősorban a legközönségesebb magyar elemek éltek, tehát éppen azok, amelyeket nagy elterjedésük folytán fentebb irrelevánsaknak neveztünk.¹⁵⁵ Ilyen körülmények között legfeljebb részletes néhány szebenmegyei, sőt pontosabban földvidéki gyűjtéstől várhatnánk némi eredményt, bár előre is valószínű, hogy ott, akárcsak a küiküllömenti szász vidéken, ma már aránylag nem sok magyar elemet találunk. Mindenesetre helyesebb azt mondanunk, hogy Klein saját vidéke nyelvéből vehette mindazon elemeket, amelyek ott ma is járatosak, s talán egyeseket azok közül, amelyek ma is még nagy elterjedést mutatnak s a XVIII—XIX. század fordulóján Délerdélyben szintén használatosak lehettek.

Szerencsére azonban ezen anyanyelvi problémának, Klein kifejezetten szebenvidéki örökségének nincs is szótárunk szempontjából döntő jelentősége. Klein élete folyamán kevés időt töltött szülőföldjén, viszont elég sokat utazott, számos vidék románjaival érintkezett s már maga Balázsfalva, az unitások szellemi központja, kitűnő alkalmat nyújtott neki több erdélyi

¹⁵⁵ E tétől igazolásául elég hivatkoznom a Márton Gy. összeállította adatokra. Csak az A és B-kezdetű szavakat véve figyelembe, azt látjuk, hogy Arad m.-ben — még az ALR. magyar szempontból erősen hiányos gyűjtése alapján is — él *ablak*, *abrosz*, *állás*, *baj*, *barnás* és *bolond* szavaink valamely átvett alakja, Biharban megvan *ablak*, *ágyékos*, *állás*, *aranyér*, *asztalos*, *bádóg*, *baj*, *barnás*, *bolond*, *borzos*, *böleső*, *bunkó* és *bütyök* megfelelője, Szeben m.-ben viszont csupán *állás* és *bolond* szavunk átvételét egyezték fel. Szótárunkban megvan *abrosz*, *állás*, *asztalos*, *baj*, *barnás*, *bolond*, *borzos* omán megfelelője; ha az ALR. felvételét teljesen pontosnak vennők és az utóbbi 200 év nyelvallapotát kizárólag ennek alapján képzelnők el, azt kellene mondanunk, hogy Klein csak az *alás* és *bolánd* szavakat merítette saját vidéke nyelvéből s a többi más vidékekről szedte össze. Ez azonban túlzott pozitívizmust jelentene s oly bizalmat az ALR. gyűjtésében, amelyet ez az egyébként kétségtelenül úttörő munka nem minden tekintetben indokol: legalább is *astálus*, *bai*, *batár* stb. használatosak lehettek a XVIII. század szebenkörnyéki nyelvében, sőt talán élnek ott ma is.

Hasonló, de valamivel realisabb eredményre jutunk, ha D. Şandru és F. Brinzeu igen gazdag szebenmegyei, zsinmai gyűjtését vizsgáljuk meg (GS. V—VI). Ennek szótárunkban is meglévő magyar elemei a következők: *amírui*, *baş*, *bărcă*, *varna*, *băsdălu*, *batâr*, *belag*, *betezi*, *bitanc*, *boldă*, *buglă*, *burdului*, *căpău*, *coleşu*, *opârşu*, *creşar*, *dărab*, *dobă*, *făgădaş* (GS. V, 347), *făgădău*, *faînă* (?), *fojah'iu*, *ruşlucy* (?), *ga-dă*, *g'iuşig*, *hărdă-zău*, *haznă*, *hăba*, *hintey*, *hărdău*, *hoher*, *înclău*, *şcoală*, *jeler*, *keşey*, *kindeu*, *lămpaş*, *lepedeu*, *mintenş*, *-aş*, *modru*, *ocoş*, *pălan*, *şinţăluş*, *pipă*, *pley* (?), *răguţă*, *sfreanş*, *sudui*, *teacăru*, *teacăru*, *Kituluşu*, *tolcer'*, *undră*, *yigan*, *z'ler*, *zölşy*, vö. GS. VI, 232 kék. és V, 325.

nyelvjárás vagy legalább is többféle jellegzetes nyelvjárási elem megismerésére. Határozott meggyőződésünk ugyanis, hogy ama „mixtum compositum“ eleven mintáját, amelyet szótárunkban felfedeztünk, éppen Balázsfalva, e nyelvi mikrokozmosz nyújtotta minden erdélyi vidékről s különösen az északi és nyugati részekről összesereglett növendékeivel és papjaival. Klein szótára tehát nem egyéb, mint egy jó megfigyelőképességgel megáldott balázsfalvi pap nyelvi tapasztalatainak jellegzetes tükörképe.

Mely rétegekből áll vajjon Kleinnek magyar eredetű szókészlete? A fentebb irrelevánsnak nevezett közromán, illetve legalább Erdélyben nagy elterjedési körrel bíró szavaktól eltekintve, kétségtelenül megfigyelhető nála egy délerdélyi jellegű réteg, amely a sajátosan szebenmegyei elemeknek természetes környezetét alkotja. Ennek a rétegnek „vezérkövületei“ közé kell soroznunk a *hului* igét, amelynek hazája Hunyad s a tőle nyugatra fekvő vidék, a *cărăzui* igét, amelyre szintén Hunyadból van feljegyezve, valamint a *dricală* alakot, amellyel szemben északra és nyugatra jól elkülönülő más változatok állanak, továbbá ebbe az övbe számítható a fentebb már említett *astăluș*, *bolînd* és talán a *felelat* szónak 'protectio' jelentése, amely a szász nyelvjárásokban is nyomot hagyott. E déli rétegnek magva Hunyad; valószínűleg innen merítette Klein az *uiagă* alakot is.¹⁵⁶

Klein magyar elemeire sokkal jellemzőbb azonban egy másik, partiumi és részben északerdélyi réteg. Ennek földrajzi elterjedését körülbelül a *copós* szó területe adja meg; a zóna magvát tehát Bihar és Szilágy megyék képezik, s ezekre támaszkodva tovább Szolnok-Doboka, Máramaros, Szatmár, sőt egyes esetekben Kolozs és Beszterce-Naszód is.¹⁵⁷ Dél felé is vannak e tájnak nyúlványai: amint pl. *ciont* igazolja, egyes nyugati és északi jellegű szavak elterjedési köre a móc vidéken át lenyúlhat egészen Hunyadig. A központi mag mindenestre nyugati részekben keresendő. E réteg jellegzetes szavai *abros*, *altan*, *bărnaciu*, *bișchie*, *bórzoș*, *căpălui*, *cighir*, *hadă*, *hiriu*, *ipen*, *ipuleat* (általában 'épület' jelentéssel s nem 'melléképület', mint Erdély néhány pontján), *ipuluesc*, *parip*, stb. Egy-egy idetartozó szó, mint pl. *mărădui* és *mărăstui* származhat a móc vidékről, de a réteg magvát mégis elsősorban Szilágy megye szavai alkotják, köztük olyanok, mint pl. *ipuluesc*, amelyre csak a Szilágyságból van adatunk. Ez a réteg annyira feltűnő Klein szóhasználatában, hogy mindazon szavak közül, amelyekre szilágysági adatunk van, délerdélyi viszont nincs, sokat feltétlenül ezekről az északnyugati részekről kell származtatnunk.

Hogyan került Klein közeli kapcsolatba éppen ezzel a szilágysági—bihari típusú románsággal? Gondolhatunk ugyan ismét Balázsfalva közvetítő szerepére, hiszen — már csak az unió elterjedése miatt is — valószínű, hogy a balázsfalvi iskolák növendékeinek javarésze Északerdélyből és a Partiumból származott. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagynunk

¹⁵⁶ Lehetséges azonban, hogy *H.* szerepe azért domborodik ennyire ki, mert az ottani nyelvállapotot jobban ismerjük, mint a szebenmegyeit.

¹⁵⁷ Sajnos, Kolozs- és Szolnok-Doboka m. nyelvéről alig voltak adataim, Szatmárból is aránylag kevés.

egy más magyarázó szempontot sem, hiszen tudjuk, hogy éppen annak a Maior Gergelynek kedvenc tanítványa volt, aki — Cipariu szerint — maga is szótárírási tervekkel foglalkozott. Maior pedig Tasnádszarvadról származott, tehát nyilvánvalóan gyermekkorától beszélte azt a szilágymegyei román nyelvjárást, amelyet később az 1773-i vizitációs körút alkalmával — amikor Klein a püspök kísérője volt — szótárírónk maga is megismert. Kleinnak tehát bőven lehettek szilágysági nyelvi emlékei, sőt az sem lehetetlen, hogy szótára írásánál felhasználta a Maior gyűjtötte, valószínűleg erősen nyelvjárási színezetű anyagot is. Mivel Klein Északerdélyben, mint ismeretes, térítői tevékenységet is fejtett ki, természetesnek kell tartanunk, hogy a köznéppel sokat érintkezett (vö. I. Ghergariu, *Contribuții la biografia lui S. Micu—Klein*. Societatea de Măne II (1925), 197, továbbá vö. Cultura Creștină VIII, 196; Z. Păclișanu, Libertatea II [1934], 233).

Még csak azt kell megemlítenünk, hogy — ellentétben Bobb és más balázsfalvi szerzők nyelvhasználatával¹⁵⁸ — Klein gondosan kerülte az erősen magyaros színezetű latin szavakat: az egyetlen *titulíflu* alakon kívül, amely mellé azonban odaírta már a *titul* változatot is, egyetlen más *-uș-ra* vagy *-um-ra* végződő alak sem csúszott ki tolla alól. E tudatos nyelvtisztító törekvés, amely szembekerült a magyarországi latin művelődés hagyományaival, az „Elementa“ szellemében fogamzott meg.¹⁵⁹

Klein munkatársa, a tényleges nyelvállapotot jobban tisztelő Molnar nem volt ilyen óvatos. Számos olyan alakot írt be, mint *penitziush*, *pashush*, *vicaresh*, *notáresh*, viszont az *-um*, *-om* végződésre nála sem akad példa. E tartózkodás szintén jelzi az elkövetkezendő nyelvtisztítási korszakot, de szerencsére a nép nyelvében használatos magyar szavakra nem igen terjedt ki.

Természetesen Molnar bejegyzéseiben is találunk egy jellegzetesen délerdélyi réteget: ebbe tartozik *harăng*, a csak Hátszeg környékén élő *urăni*, valamint *covaciu*, *moajer*, *pleu* (a német közvetítésre valló *plef* mellett), stb. Ebbe az alaprétegbe ágyazódik bele a többi: egy b á n s á g i ág, amelynek Kleinnál alig van nyoma, de amelyet itt, a Temesvárról Szebenbe költözött Molnarnál *chinez* 'bíró' és *chimintui* világosan képvisel, egy n y u g a t i hullám, amelynek legjellegzetesebb tagja a csak Szilágyságból ismert *felie* 'rokonság' értelemben, valamint az erősen nyugati *hid'ed'e*, *n'ăcrăvălău*, *vădășlui*, *vindic*, stb., s végül egy még határozottabban

¹⁵⁸ Ld. Gálldi L.: Az erdélyi román nyelvújítás. Budapest, 1943, 51.

¹⁵⁹ Ezen óvatosság annál feltűnőbb, mert egyébként maga Klein sem tudott egészen megszabadulni kora erdélyi nyelv szokásától. Egyháztörténetében hemzsegnek az olyan alakok, mint *prepozituș* (Ist. Rom. IV, 258, helyesen *preconsistorialci* (255), *capitulariș* (236), *originaliteău* (253), stb. vö. még fentebb, Ht. 19; s megvannak ugyanott a *decretum* (280), *coleghiu* (262), *seminarium* (263), *exilium* (274) típusú magyarországi latinizmusok is. Talán nem tévedünk, ha a magyarországi latinság jellegzetes *-uș* (-cș), *-um* (-om) végzódéseinek kiküszöbölését Iorgovici időközben megjelent nyelvtisztító munkájának tulajdonítjuk (vö. Gálldi L., i. m. 36 kk.). Hasonló tudatos mozzanat volt Klein munkájában az is, hogy nem szótározta az Erdélyben igen közönséges *nemeș* szót és származékait (vö. azonban Lex. Bud. 432), sőt kihagyta ennek ellentétét, a *iobag*-ot is.

kidomborodó hatás, amely Molnar szókincsét a móc vidékéhez csatolja. Tipikusan móc típusú szavak Molnarnál *chiffug*, a csak egy-két móc helységből ismert *foies*, *legău* (az északabbra járatos *logău* helyett), *puhă*, *pinzărie*, *târșăgi*, sőt móc közvetítéssel juthattak el hozzâ az olyan szavak is, mint *bitang* (eredeti jelentéssel!), *a se ocoși*, *salău*, *a teujeri*, *teujer* (az utóbbi jöhet azonban Hunyadból is), stb. Ugyancsak a móc vidékre utal — a mai adatok szerint — *mănoș*, itt azonban nyilván egy olyan kifejezéssel van dolgunk, amely hajdan jóval nagyobb területen élt s ma csupán e régies színezetű nyelvszigeten őrződött meg. Végül természetesen figyelemreméltók a nyugati bányavidéknek m. szakkifejezései is (pl. *părăclău*), amelyeket szintén mind Molnar jegyzett be szótárunkba (id. még 197—8).

Molnar móc benyomásait szintén könnyű életrajzilag valószínűsíteni. Tóth Zoltán legújabb kutatásai bebizonyították, hogy Molnar az enyedi ref. kollégiumban tanult (17. l.), tehát már kora ifjúságában elég közel került az Erdélyi Érchegeységhez. Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy már Enyeden voltak a móc vidékről származó iskolatársai, s azt sem tarthatjuk kizártnak, hogy a mohó tudásvágygal megáldott ifjú maga is tett rövidebb-hosszabb kirándulásokat az Enyedtől nyugatra eső hegyekbe. Ottani megfigyelései révén akaratlanul is Opitz Márton nyomába lépett, aki a XVII. század első felében mint a gyulafehérvári fejedelmi főiskola tanára került Abrudbánya környékére s érdekes német költeményt írt az ottani románságról. Egyébként 1784-ben, amikor is — mint láttuk — Molnar küldetett ki a Hóra-lázadás lecsillapítása végett, szerzónk ismét rövid ideig kapcsolatba került a móc vidékkel. Benyomásai maradándók voltak: számos, a móc vidékhez köthető és szótárunkban is meglévő magyar elemet már 1788-ban, a „Sprachlehré“-ben is feljegyzett. S talán az sem véletlen, hogy az egyetlen helynév, amelyet Molnar bejegyzett, éppen a móc vidékre vonatkozik.¹⁶⁰

Ezzel a kitűzött problémát nagyjából meg is oldottuk: szótárunk magyar eredetű román szóanyagát sikerült a szerzők életrajzi körülményeivel megmagyaráznunk. Az e téren megállapítható kettősséget természetesen Klein és Molnar szókincsének egyéb elemei is mindenben igazolják.

b) Német elemek.

Már az „esetleg magyar eredetű jövevényszavak“ fentebbi csoportjában számos olyan elemet láttunk, amely talán németből is magyarázható. Ezeken kívül azonban szép számmal vannak kétségtelenül német eredetű jövevényszavak is. A ritkébbak többnyire Molnar bejegyzéséről tanúskodnak. Mivel az alábbi elemek jóformán mind tájnyelvi jellegűek, minden további csoportosítást egyelőre feleslegesnek tartunk.

abălda 'depofitarium in telonio' (1), vö. *abală* 'horreum, emporium mercium: le rakó hely: die Niederlage der Waaren' (Lex. Bud. 1). Borgia (Jb. X)

¹⁶⁰ Vö. *Carpini*/h < Tferc, Tferes hely > *Gyertyánfa Erdő, ein Hag Gebüsch item *pagus in Dnio Fisco Abrudbanyenji Kerpenyes* (91).

nem közli a német szavak között. DAcR. I, 3 szerint „probabil, prin metateză, din germ. *Ablade*“. Más adatból nem ismeretes; LM. szerint „aprove neaudita in gura poporului, aflandu-se numai in dictionariulu de Bud'a“ (Gl. 3).

bére 'cerevălia' (52, vö. Lex. Bud. 53) < n. *Bier* (esetleg keveredett az *a bea* igével, vö. DAcR. I, 545, Tagliavini, Lex. Mars. 136). Érdekes, hogy a *berarie* 'cerevăliaria taberna, officina' (52) származékra alighanem szótárunk szolgáltatja a legrégebb adatot; DAcR. csak Șincaiból idézi. Ugyancsak első említésnek számít *berariu, beraritura* (52).

bórta 'párta' (65, vö. Lex. Bud. 63) < n. *Borte* (így szótárunkban, vö. Borcia, Jb. X, 179), *Borten* (Lex. Bud., i. h.). Molnarnál *borta* [!] 'die Borten' (Sprachl. 370). Erdélyi tájszó, ld. DAcR. I, 503, Mándrescu, Infl. germ. 30–31.

burlinc 'majalis, *porcellus, süldő, der Frischling' (73, vö. Lex. Bud. 75) < szász *brelenk*, vö. DAcR. I, 703. Vö. *bruling* „Frischling“, Molnar, Sprachl. 380.

butnériu 'doliarius, viotor' (75, vö. *butnariu*, Lex. Bud. 76), valószínűleg a n. *Büttner* átvétele (DAcR. I, 741) s ugyanide vehető *bucnériu* (71) is, bár ezen utóbbi alak esetleg *bugnér* (Șincai, Econ. 171) alakváltozata is lehet, s azzal együtt a m. *bognár* (< n. *Wagner*, EtSz. I, 446) átvételére mutathat.¹ Molnarnál *buknériu* fordul elő (Sprachl. 396); az északerdélyi *bugnár* változat (KB.) feltétlenül a m.-ból származik.

*cacau ért. n. (76), vö. *cacaou* 'cacao arbor Americana, tsokoládébab fa, der Cacerobaum [!], gall. *cacaotier*' (Lex. Bud. 79) < n., fr. *Cacao*.

cáfer 'szarufa' (80, vö. *caferu, cafere*, Lex. Bud. 86 s innen LM. Gl. 112; *caferu*, Pontbr. 97) < szász *káfer* (Borcias, Jb. X, 180, Mándrescu, Infl. germ. 32, Dumke, Jb. XX, 100, DAcR. I/2, 23) < lat. *caper* (Tiktin 255, vö. r. *căprior*, fr. *chevron*). Erdélyi tájszó, talán a móc vidékről (vö. Fráncu—Candrea 98).

caffe 'kávé' (80, vö. Lex. Bud. 85–6) < n. *Kaffee*, a XVIII. sz.-ban általában *Caffee*, a Lex. Bud.-ben kávéfa 'der *C a f f e braum* [!]' A köznyelvi *cafea* török közvetítéssel került át (DAcR. I/2, 22).

cahála (câhală) * 'testa fornacea, Ofen Ziegel, Kályha'² (80, vö. Lex. Bud. 86) < n. *Kachel*, vö. DAcR. I/2, 24. A *cahlă* alakváltozat a rutén *kahlja* átvétele (Pușcariu, DR. V, 755), a bántási és délerdélyi *cală* (Jb. VIII, 82), viszont a m.-ból (DAcR. II, 30). Mándrescu, Infl. germ. 33 a *câhală* és *cahlă* alakokat, Borcia pedig valamennyit közvetlenül a németből származtatta (Jb. X, 180).

*cáftna 'abacus' (94) < n. *Kasten* (DAcR. I/2, 182). Más adatok 1803 óta: *kastenul* ku 3 schubladen, StD. XII, 146 (Szeben). Alakv. *castăn*, DAcR., i. h. *castin*, Borcia, Jb. X, 181, *coastăn*, Mándrescu, Infl. germ. 35. A szilágysági *kastli* (MZ.) a m. *kasztli* nyomán (MTS. I, 1068).

*cataráma (94, értelmezés nélkül, vö. *cătăramă* 'tsat, die Schnalle' Lex. Bud. 106) talán egy feltételezett szász **Kattenramen* = *Kettenriemen* átvétele, ld. DAcR. I/2, 201. Adatok a XVII. sz. óta (*kětăramé*, An. Ban. 67). — Szárm.: **descataramez* (170–1), **incataramez* (267).

chima „vide Barbie“ (106, vö. *kime* 46, *barbie* a. és Lex. Bud. 115) talán a n. *Kinn*-ből. Egyelőre csupán ezen három adat áll rendelkezésünkre, (DAcR. I/2, 357); az ALR. *bărbie* 'menton' térképe (I. 34) egyetlen pontról sem ismeri. LM. a 'germen' jelentésű *chimă* szóval azonosítja (Gl. 133).³

¹ Pontbr. 93 a *butnar* alakv.-ot a m. *bodnár* szóval egyeztette.

² A m. *kályha* régen a m. 'kályhacserép' (SzófSz. 148).

³ Pontbr. 126 szerint *chimă* (κῆμα) 'cartilage du nez, — cîme, faîte, sommet (unui munte)'.

cloamba 'ramus' (120, vö. Lex. Bud. 128) < szász *Klompan?* (DAcR. I/2, 561). Erdélyi tájszó, Şincal is használja (Econ. 136). Ld. még GS. VI, 235 (Zsinna, Szab.), Densusianu, Haţeg 313, *clioambă, croambă*, Costin, Gr. bán.¹ 88. Ha az utóbbi közölte *clioambăni* 'a vibra' ige volna az eredetibb (vö. m. *kalimpăl*, szintén hangfestő eredetű), *cloambă* r. elvonás lehetne az igéből s nem lenne szükség a szász etymonra. DEnc. 293 etymon nélkül közli.

*clotz 'klotz', *clotzáriu = shindiláriu (121). Az alapszó *clot* '(Holz) klotz' (Borcia, Jb. X, 183). Mint foglalkozásnév csak Molnarnál: un *klozariu* 'ein Schindelmacher' (Sprachl. 397, vö. DAcR. I/2, 573, Mándrescu, Infl. germ. 39).

clúfa 'laqueus, tór' (121), talán itt a szász *klux* átvétele, másutt pedig a bolgár *kluksa* szóból (DAcR. I/2, 575, adatok Coresi óta, vö. még Mándrescu, Infl. germ. 39). Lehet azonban, hogy a szász szó román eredetű, bár Brenndörfer nem említi.

*cop = cupa (129, vö. 150, *cúpa* a.) < szász *kóp* 'Kanne, ein langes irdenes Gefäß, hölzerne Wasserkanne' (Borcia, Jb. X, 183, Mándrescu, Infl. germ. 40–1). Szabenyvidéki szó, úrmérték neve is (Tiktin 410).

cófa 'szatyor, gyékénykosár' (132, vö. Lex. Bud. 139) < szász *k'orf*. (Borcia, Jb. X, 183, Mándrescu, Infl. germ. 40). — Szárm. *corfúta* (i. h.). Dél-erdélyben közönséges, vö. Muntean, Gurariu 131.

*dréve(re), trévele 'vinacea' (190, vö. *trévele, trévere* 'törköly, die Treber, Trester, Weintrester' Lex. Bud. 723) < n. *Treber*, LM. Gl. 565 (közli a *treve, trevele, trevere* változatokat). Dainé IV, 183 szerint *trevere* 'pépin de raisins'.

ferdela 'metretá' (207, vö. 387, **patráriu* a.) < szász *fyrdel*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 136–7, DAcR. II, 98. A Küküllőmentén is járatos *ferdelá* alakban (I. Hurdubetiu, Prépostfalva). Molnarnál *jeardelá* 'das Viertel zum Messen' (Sprachl. 91).⁴

*fiftau (fistău) 'fistuca, súlylok' (211, vö. Lex. Bud. 219) < n. *Fäustel*, szász *föstel* (1526), *festel* (1538) 'Fausthammer' SSWb. II, 324, ld. DAcR. II, 131. Bányászati műszó: Fráncu—Candrea szerint 'ciocan mai mare pentru spargerea bolfilor' (42, vö. Viciu 97).⁵

flelháriu 'mészáros' (212, 259) < n. *Fleischer*, szász *flěšar*, Borcia, Jb. X, 187, Mándrescu, Infl. germ. 50, DAcR. II, 138. Szabekörnyéki tájszó, szótárunk szolgáltatja, Molnar, Sprachl. 395 után, a legrégebbi adatot (vö. még *fleşeriu*. Molnar, Wb. 46, *fleşér*, GN. II, 106). — Szárm.: *fleşherefc* 'lanio, are, lanionem ago' *fleşherefc* 'macellarius' (212), *fleşerie* 'măcelărie' (Mándrescu, i. h.).

fraco 'mulier Saxonica' (215, vö. 465, **saffodica* a.) < n. *Frau* DAcR. II, 172. Rendes alakja *frăuă*; így él a Küküllőmelléken is (I. Hurdubetiu).

glage 'vitrum' (230, vö. *gláge, 505, sticla* a., alakv. *gláje*, 231, valamint **ochiu de glaje* 369^a, *ochiu* a., 549, *ueaga* a. és Lex. Bud. 238) < n. *Glas* (DAcR. II, 271, Tagliavini, Lex. Mars. 137). Szótárunkban nyilván csak mint anyagnév s nem 'Flasche, Trinkglas' jelentésben szerepel (ld. ehhez Lex. Bud., i. h., Borcia, Jb. X, 189–190, Mándrescu, Infl. germ. 56). Adatok a XVII. sz. óta; megvan az Elem.-ban (*gláje*, 81) s a XIX. sz. elején közönséges Délerdélyben, vö. 1804: ciasornicu acesta să-i [pui] *glája*, StD. XII, 156 (Nagyszében, ld. még 1811:

⁴ I. Muntean szerint "feciorii (flăcăii) din saţ, cari voiau să joace cu junii, se împărţiau în 3 ferdele" (Gurariu, 145). Itt tehát e szó bizonyos embercsoportra vonatkozik; a DAcR. nem fordítja helyesen 'quartier'-val.

⁵ A *fistău* < m. *feszütő* származtatás (Tremli, MNy. XXVII, 188) jelentéstanilag nem kielégítő; *feszütő* szavunk 'kalapács' értelemben nem ismeretes (EtSz. II, 232, CzF. II, 836).

ld. D. XII, 228, Fogaras). Az ALRM. II, 383 sz. térképe szerint (sticlă de lampă) *lajă* járatos H. keleti részében (102, 833, vö. még *glază* 'üveg', UJ., *glaze* 'sticlă de apă sau de vin', GS. VII, 187, Klopotiva; *glază* de lampa, de vin, GS. VI, 237, Zsinna, *Szeb.*), továbbá Közép- és Keleterdélyben (ld. még Hodosiú; Népkölt. Balázsf. vid. 82), valamint fent északkeleten (260, 219). Más szóval a *glajă*-terület *uiagă* övezetének keleti folytatója. Vö. még *glaze*, Jb. VI, 76 és 327. *Ochiu de glaje* a m. *ablakszem* tükörszava. — Szárm.: *glăjuță* 'sticlută' Breazú, Pov. 179).

**goliteana* = shtufa (233, vö. Lex. Bud. 241, 'minera, rudus, segmentum aeris, vulgo stufa: ásvány darab, stufa' értelmezéssel) < n. *Goldstein* (DAcR. I, 289). Nyilván a nyugati bányavidékről, vö. Fráncu—Căndrea 42, Viciu 93.

lác 'sarmenta lignorum' (241, vö. Lex. Bud. 251) < n. *Hack*(holz), *szász lak'n* (Borcia, Jb. X, 192, Măndrescu, Infl. germ. 59, DAcR. II, 337). Valószínűleg szintén nyugaterdélyi szó; a móc vidékről közli Fráncu—Căndrea 101.

húriľhte 'meretrix, scortum' (249) < n. *Hure* + *-ište*. Más forrásból nem smeretes. Egy beszercevidéki ráolvasásban: *d'ila toat'e huriľ'e*, Filimon A., Ethn. XXIV, 355 (a kiadó szerint a. m. „prosztituált nő“). Kérdés, idevehető-e *hurište* 'copil neastămpărat' (Pașca, Gl. dial. 34, Resinár). Valószínűleg egészen más szó: *hurište* 'petit traíneau' (DAcR. II, 421, *Szeb.*).

jiltz 1. 'tronus, *sella gęltatoria', 2. 'karfélék, *szetzel szék' (569, vö. Lex. Bud. 334, alakv. **jitz*, vö. Lex. Bud. 335) valószínűleg német eredetű; de pontos etymonja vitatott. Borcia a *Sitz* szóra gondol (Jb. X, 192, ld. még Măndrescu, Infl. germ. 63), viszont Tiktin inkább *Sessel* felé hajlik (870), amit Molnár magyar értelmezése is bizonyítani látszik. DAcR. II/2, 19 még óvatosabb: „Din germ. *Sitz*, probabil prin mijlocirea altei limbi (in formele cu *l* pare a se fi amestecat germ. *Sessel*, cf. TDRG. [= Tiktin]). Az *l* valószínűleg járulékhang; az eredetibb alak *jet*, *jit*. Az *s* > *ž* megfeleléshez ld. *joag'ăr* < *szász Säge*' (Borcia, i. h.). E. a. 1644-ből.

leutra 'scala lateralis ad curum' (324) < n. *Leiter*. Közönségesebb alakváltozata *loitřă*, szintén a n.-ből, de a szerb *lojtra* alakon át (Tiktin 922).

línřz 'telae melioris species' (327) < n. *Linz*, vö. *Linzer Zeug* 'linei áru, szövet, stb.' Magyarban is használatos volt régen a *lincercájg* szó 'olecsóbb, vékonyabb szövet' jelentéssel.

**loafhte* 'das Loos' (328, vö. *lósce* 'sors, das *Loos*' Lex. Bud. 358). LM. szerint *losce* 'parte ce cade cuiva in sorti la tragerea sortilor pre una fortuna' (Gl. 353). Ugyancsak ők, némi kétkedéssel, a n. *Loos* szóból származtatták. Tamás L. szóbeli közlése szerint lehetséges, hogy a n. *Loos* r. kicsinyítő képzővel **loască* egyesszámú alakot adott, s ennek szabályos többese *loaște*. Eredetéről egészen hibásan: Cihac II, 175. LM. szerint erdélyi tájszó volt.

**mághifřrăt* = talnáciu, leáun (338, vö. *magistratu*, olv. *maghi-*, Lex. Bud. 368) < n. *Magistrat*, vö. Borcia, Jb. X, 197, Măndrescu, Infl. germ. 66. A *szász városok városi tanácsának* rendes elnevezése. Adatok a XVIII. sz. vége óta (Borcia, i. h.).

máer, **macroán* 'villanus, villicus, major ember' (336, vö. Lex. Bud. 368). < n. *Meier*, vö. Tiktin 938, Borcia, Jb. X, 198, Măndrescu, Infl. germ. 66, Tagliavini, Lex. Mars. 137. — Ugyanezen szócsaládba tartozik még: *máeri*, **maerishte* 'villa, major, Meyerhof' (336), *maeritza* 'villana, major alzony' (337). A m. *majorság* szóra emlékeztető, de töve szerint idetartozó **maerřhág* alakról ld. 143. l.

magherán 'majoranna, amaracum' (338, vö. *măieranu, măgheranu*, Lex. Bud. 367—8) < n. *Majeran* (Tiktin 940), szász *madjarám, mädjorám, medjerám*, stb. (Krauss, Nösn. PflN. 293—4). Ugyanezen típusba tartozik *maierană*, Gregorian, GS. VII, 159 (Klopotiva), viszont a Benkő közölte *magyorán* alakv. o-ja (Coteanu-kiadás, 375) már n. *Majoran* vagy a m. *majoránna* hangrendjének hatásáról tanúskodik.

million 'millio' (355, vö. Lex. Bud. 392), valószínűleg itt a n. *Million* átvétele; a régi moldvai nyelvbe (Miron Costin, stb.) lengyel közvetítéssel is juthatott (Tiktin 355).

**mlntzmeftter* (357), értelmezése nincs, de valószínűleg a n. *Münz[en]-meister* és a. m. *pénzverő-m e s t e r* felemás összetétele. Az előtaghoz vö. *mintzház* 'pinzérie, domus monetaria, das Münzhaus' (Lex. Bud. 505). Szótárunkban **pinzarie* szintén Molnar bejegyzéséből származik.

moágar (moagár) 'macer' (360, vö. Lex. Bud. 398) < n. *mager*. A hangmegfeleléshez ld. *joagăr* < *Ság*, Borgia, Jb. X, 194, Mândrescú, Infl. germ. 65, 68. Rahórol ismeretes 'slab, debil' jelentéssel (Paşca, Gl. dial. 42, vö. még DEnc. 789).

mólda 'mactra, magis' (361, vö. Lex. Bud. 398, LM. Gl. 383, Pontbr. 446) < n. *Mulde*, vö. Borgia, Jb. X, 199, Mândrescu, Infl. germ. 68, Tiktin 1005.

**moldru* 'Multre' (361). Kétségtelenül összevetendő Molnar következő adatával: *moldě* 'das Malter' (Sprachl. 89, s innen Borgia, Jb. X, 199).

moroaanta = **droantza* (362, vö. *moronță* 'Persicum duracinum, moracium, durántzai, portzogó, megvától elnemválló [!] baratzk' Lex. Bud. 400—1, LM. Gl. 386) < szász *Marānz* 'Herbstpfirsich' < (*Po*)*meranz(e)*, Krauss, Nösn. PflN. 463. — Pontbr. 449 a m. *durántzai* átvételének tartotta, de az itt közölt n. etymon sokkal kielégítőbb.

**pácheta* 'Paket' (378^a). Vö. a ma már kissé elavult m. *pakéta* alakkal. A m. és n. szó végső forrása természetesen a fr. *paquet*. Ugyancsak a n.-ből (esetleg a m. *pakk* 'csomag' közvetítésével): *pac*, Gregorian, GS. VII, 149 (Klopotiva).

**páhteta* 'pastetom, die Pastete' (385^a), valószínűleg a n. *Pastete* (olv. *pašt-*) átvétele, viszont a Lex. Bud.-ben olvasható *paštetu* (487) inkább a m. *pástetom* -om végződésétől megfosztott átvételének látszik. A régi és teljesebb alak: *paštetomuri* (Magyar S. 1785 kör., id. Gáldi AECO. VII, 523). Aligha valószínű, hogy Erdélyben az orosz *pašteti* vagy a lengyel *paszet* átvételét találónk, amely alakokra a Kárpátokon túli *pašet* változattal kapcsolatban Tiktin 1129 utalt.

**pátron* ért. n. (387), vö. *patronu* 'patronus, fautor, jóakaró, jótévő, patrónus, der Gönner, Patron' (Lex. Bud. 489). Lehet a megfelelő n. alak átvétele, de az sincs kizárva, hogy a régebbi alak a magyaros végződésű *patronus* volt s ebből alakították a latinus irány hívei.

pláhtura 'emplastrum' (400, vö. Lex. Bud. 511): végeredményben a görög *εμπλαστρον* szóból származik, a legvalószínűbb közvetítő azonban ezen alak esetében a n. *Pflaster* (olv. -št-); a szöveg talán a régebbi r. *plastur* (Tiktin 1182) nyomán. A m. *flastrum* a szókezdő p-t nem magyarázza; a *pf* > *p* megfelelést viszont igazolja *Pfund* szebenm. (GS. VI, 243, Zsinna, s ehhez Borgia, Jb. X, 204, valamint fentebb 177 l.).

plátóthe 'lorica' (400, vö. Lex. Bud. 512), vö. kfn. *plate, blate* 'Plattenpanzer' (Tiktin 1184), esetleg szláv közvetítéssel, vö. cseh *platy* 'cuirasse' (Cihac II, 262). A szöveg kérdése megoldatlan.

*raitáriu (räitariu?) 'der Cawalerist, Reuter, Vasos Német' (439, a Lex. Bud. nem közli) < n. Reiter. Legrégibb alakja ráiter (N. Costin, id. Tiktin 1294) s ebből képzőesérével, vö. *fillér* > *fileariu*, Treml, Dyn. Wortakzent, BL. II, 51. Molnarnál többször *reitáriu* (Sprachl. 63, Wb. 106). A Kárpátokon túra kerülhetett esetleg orosz közvetítéssel is (Sanzewitsch, Jb. II, 208).

*roc = caput (451) < n. Rook, vö. Borcia, Jb. X, 205 (példa Molnاربól s), Mândrescu, Infl. germ. 78. Előfordul az erdélyi r. irodalmi nyelvben is; I. Mera (A.) szövege alapján id. Breazu, Pov. 75, 76.

*rosichina 'die Rosinne' (452, vö. Lex. Bud. 594). Tipikusan Molnarra valló adat, ld. *rosinkinè*, Sprachl. 94; idetartozik a Benkónél olvasható *resintyne ribes rubrum*, veres szőlő' is (Coteanu-kiadás, 119). A szó etymonját a régi szász *Rosyncken* szolgáltatja, vö. Borcia, Jb. X, 205. Vö. még **rashilie* (444, 'egres' Lex. Bud. 576, LM. Gl. 491).

*shlic ('Schlicke') (486, vö. Lex. Bud. 647, értelmezése 'pulveres mine-arum, s l i k, der S c h l i c k, Schlamm'). A n. *Schlick*, esetleg a m. *slík* átvétele. Más adatot Borcia nem idéz, vö. Jb. X, 209, valamint Borcia nyomán Mândrescu, Infl. germ. 83.

*shmáltz 'lythargirum' (486, alakv. *smeltz*, 461, vö. *şmalţiu*, *şmalţiu*, Lex. Bud. 650) < n. *Schmälz*; szárm. *şmeltzuit*⁶ (385, *oala* a., vö. Lex. Bud., i. h.). Şăineanu, Dict. Univ. 681 nyomán németből származtatja Mândrescu, Infl. germ. 84. Alakpárja a m. közvetítéssel átkerült *şumaltzuit*. vö. A *smeltz* alakv. -oz vö. a Şăineanu idézte n. *Schmelz(glas)* alakot.

*shmeág 'iz, szamat' (486, vö. *şmègu* 'sapor, gustus' Lex. Bud. 650) < n. (Ge)*schmack*, kfn. *smac*. Tiktin 1445 Barac Halima-jából idézi, de megvan már az Ist. lui Arghir-ban is: Poslujnici aduc bucate — Cu *şmah* bun amestetate 1831. kiadás), valamint Molnarnál: *Schmackul* reventului, Sprachl. 425.

*shneáp, shnep 'acceia, gallinago ruficcola' (486, vö. Lex. Bud. 652) < szász *schneep*, vö. Borcia, Jb. X, 209, Tiktin 1448, Mândrescu, Infl. germ. 85 is Pontbr. 685 csupán a köznyelvi *Schnepfe* alakra utalt. A Cihac II, 528 idézte *nef* változat megvan Bobbnál (II, 321, vö. Göbl. Szót. 42), s ezt Cihac helyesen származtatta a m.-ból.⁸ Ismét oly kettősséget látunk, mint *şunt* és *punt* esetében.

*shpetzierie 'apotheca' (488). A régi nyelvben közönséges *şpiţerie* alakváltozata, nyilván a n. *Spezerei* alapján (Tiktin 1472). Ugyanide: **şpetziériu* *apothecariu*' (i. h., vö. *şspezieriu*, Sprachl. 394).

*shteámpuri 'Pochmühle' (487), vö. *ştémpuri* 'mola metallica, vulgo: nola stampalis: stómp, istómp: die Stampfmühle, Pochmühle, das Pochwerk' Lex. Bud. 669) < n. *Stampfe*, vö. Borcia, Jb. X, 210, Mândrescu, Infl. germ. 89, Pontbr. 697, Tiktin 1489. Bányászati műszó, vö. *şteamp* 'pilug, pocium, nait', *şteampuri* 'piua în care se macină peatra, Pochwerke (Fâncu—Candrea 43).

*shteánd = budie (488), vö. *şténdu* 'orcula, scaphium, vasculum oblongum' Lex. Bud. 669) < szász *stánd* 'ein kleines längliches Holzgefäß' (Borcia, Jb. X, 210, Mândrescu, Infl. germ. 89). Első adat Molnarnál: *shteánd* 'das Butterfaß' Sprachl. 41).

*shteártz = vapáitz (488, alakv. **stertz*, 505). Ismét bányászati műszó; a mócoknál *şteartş* 'văpăiţă, lampă pentru bae' (Frâncu—Candrea 43). Ugyanitt

⁶ Az *sm*-kezdető változatokkal kapcsolatban figyelembe veendő a régi m. *szó-nál*, *szmálc* (SzófSz. 344).

⁷ Az újabb kiadásokban a második sor így hangzik: „Cu *gust* bun amestecate“ vö. pl. Haneş kiadását a „Căminul“ sorozatában, Buc. é. n. 80).

⁸ Helytelen tehát Borciának Cihac magyarázatára tett rosszaló megjegyzése i. h.).

további leírás szerint „în cele desfundate se arde seũ cu feștila de bumbac“. Ez magyarázza meg a n. *Sterz* 'Schwanz' szóból való származtatást (Tiktin 1489): a *șteart*-nak e fajtája valóban — Tiktinnel szólva — „gestielte Lampe“.

**shtipuefe* 'megtüdzeni, *štappen*' (488, vö. Lex. Bud. 673) < n. *steppen* (Borcia, Jb. X, 211, Mândrescu, Infl. germ. 90). Első adatunk ismét Molnarnál: *šhtipuefsk* 'steppen' (Sprachl. 302). Brassómezei példa szerint a múlt század végén is élt: Vlădeni-ben "ciórecii făcuți tot din pănură albă sunt *știpuiți* cu haras negru" (Zorca, Vlădeni 78).

**shtiuc* 'darab' (488, vö. Lex. Bud. 673) < n. *Stück*. Igen gyakori *ștuc* változata (Laurianu—Massimu, Gloss. 550, Tiktin 1521), mely a régi szász *stuck* alakon alapul (Borcia, Jb. X, 213, Mândrescu, Infl. germ. 91). Első példánk 1769 óta (StD. X, 16 kk.), vö. még Jb. VIII, 84, 318. A Kárpátokon túl előfordul nemcsak Olténiában, de olykor Havaselve északi részén is (pl. un *știuc* dă pămînt, GN. I, 180, Prahova m.). Ritka alakv. *estuk* (StD. XII, 151, egy szebeni örmény levelében, vö. *eszkrif* = scriu, u. o.).

**shtreáng*, ért. n. (488), *štréngu* 'restis, funis, istrang, der Strick, Zugstrick' (Lex. Bud. 677, vö. LM. Gl. 550, Pontbr. 706) < n. *Strang*. Tiktin 1510 szerint „mittelb. deutsch“, de a m. *istráng*, szókezdő *i*-je miatt nem vehető figyelembe.

**strajác* (valószínű olvasata: *štrážak*, esetleg elhasonulással: *štrážak*) 'szalmazsák' (509) < n. *Strohsack*. Közönségesebb alakv. *stružak* (Weigand, Jb. III, 326; Mândrescu, Infl. germ. 80). Az összetétel utótagjára valószínűleg hatott a m. *strózsák* is. A Küküllő mentén: *štrižak* (I. Hurdubețiu, Prépostfalva).

**shtrimf* 'harisnya' (488, alakv. **štrimf*, 511, vö. Lex. Bud. 679) < n. *Strümpfe* (Boreia, Jb. X, 212, Mândrescu, Infl. germ. 91). A *-p*-végű *štrimp* változat a szász *štrimp* alapján (u. o.). Közönségesebb azonban a *štrimf* változat; első adatok Molnarnál (Sprachl. 368, 407), vö. *štri[m]f*, Jb. III, 328 (Bánság), *štrimf*, Conea, Clopotiva II, 418, *štrimfi*, Muntean, Gurariu 137, stb. Prépostfalván *štrimf*, többese *štrink*' (I. Hurdubețiu). A szilágysági *štrimfli* (MZ.) valószínűleg a m.-ból származik.

**shtrof* ért. n. (488), de vö. *ștrofu* (cirill átírásban *šrof!*) 'pedépsä' (Lex. Bud. 650). A n. vagy közelebről szász *Straf* átvétele, esetleg — de nem valószínűen — a m. *stróf* (Lumtzer—Melich, DOL. 244) közvetítésével. Magyaros képzésű viszont *ștrofăluescu* (Lex. Bud., i. h., vö. Alexics, Nyr. XVII, 60). Alakv. *ștraf*, *ștreaf*, vö. Borcia, Jb. X, 410 s ehhez GN. I, 321, 335, 397, II, 29, 30, 31, valamint Tiktin 1505 (szerinte a Kárpátokon túlra orosz közvetítéssel került).

**shtufa* = *goľhteana* (488, vö. Lex. Bud. 682) < n. *Stufe* 'Stück Gestein oder Erz', esetleg a m. *stufa* (Lex. Bud. 241) közvetítésével. A r. szó a móc vidéken járatos (Viciu 93, Frăncu—Candrea 42, Mândrescu, Infl. germ. 92, Treml, MNy. XXVII, 188).

shura 'horeum' [!] (489, vö. Lex. Bud. 688) < ószász *schyren*, vö. Borcia, Jb. X, 214, Mândrescu, Infl. germ. 92, Tagliavini, Lex. Mars. 138.

shurtz(a) = *catrintza* (489, vö. Lex. Bud. 689) < n. *Schurze*, szász *šurts* (Borcia, Jb. X, 214; Mândrescu, Infl. germ. 93 ezúttal is csak a köznyelvi *Schürze* alakra utal). A szláv közvetítés feltételezése (Cihac II, 392) felesleges, viszont egyes vidékeken lehetséges a m. *surc* közvetítő szerepe (Tamás, Ksz. 39). Molnarnál másutt is gyakran előfordul, pl. Wb. 118, 163, stb.

**sofa* 'die Sofa, der Ruhebett' (494) < n. *Sofa* < fr. *sofa* (arab szó, eredeti jelentése 'coussin', amiből 'estrade à coussin' ~ 'divan', A. Dauzat,

Diet. étym. 1938, 671; francia adatok 1560 óta). Molnar más alkalommal is feljegyezte (*jsöfa* 'das Ruhebett' Sprachl. 374), a mai r. nyelvben azonban ismeretlen. Régi ragozása is nehezen képzelhető el, a szóvégi *-a* miatt.

tabac (tábac) csak ebben a kifejezésben: **papufha de tabác* (383^a, vö. *tábacu* I. 'dohány', 2. *păpușă de tábacu*, i. e. 'o legătură, fascicula, tsmó' Lex. Bud. 481; 'tobák, tubák' i. m. 692) < n. *Tabak*. Ebben az értelemben kifejezetten erdélyi, csak 'tubák' jelentése közromán (Tiktin 1542). *Tăbăcaș* 'priseur' származéka (Pontbr. 723, Lex. Bud. 692 nyomán) talán a m. *tubákos, tobákos* nyomán keletkezett; bizonyára LM. Gl. 553 ezért ítélte el.

**tocăcă* csak ebben: **vin de tocăcă* (584, vin a.), valószínűleg a n. *Tokajer* (Wein) alapján, tájnyelvi *-er* > *-a* ejtéssel. Molnarnál másutt is: *ëndräesnivoi* i. vè fslugeri ku un pechar de vin de Ausbruch (de *tokaia*) 'darf ich Sie mit einem Glas Ausbruch (oder Tokajer) bedienen?' (Sprachl. 406, vö. 3. kiad. 366). Vö. még 1803: 2 butyely *tokajer* vin, StD. XII, 151 (Bogdánfy Kristóf levele Menekati Saffranos-hoz). Említi Ősincái is: *prela Tocaiü, și pre airelea încă așa l fac* (t. i. vinül), Econ. 165.⁹

trietter 'tölcsér' (538), a' Lex. Bud. szerint 'ein großer Trichter, durch welchen der Wein in die Fässer eingegossen wird' (723) < n. *Trichter*, ld. Borgia, Jb. X, 215, Mândrescu, Infl. germ. 96, *trihter*, Molnar, Wb. 135, *tricteru*, LM. Gl. 566. — A Küküllő mentén ma is *trihter* (I. Hurdubețiu, Prépostfalva).

**tutzin* 'das Tutzet' (543, vö. LB. 729) < n. *tutzin*, vö. DOL. 258.

**tzehul* 'cippus, der Gränzstein, határkö' (545), vö. *zėhu* 'der Markstein' Molnar, Sprachl. 54 < n. *Zeichen*. Cihac II, 432 szerint a cseh *cech, cecha* alakon át (?).

**tzichire* 'gyékénykosár, der Zäcker' (545) < n. *Zecker*; a m. *cekker* valószínűleg újabb átvétel s így nem jön számitásba, a nyelvj. *cőkör* (Lumtzer—Melich, DOL. 216) pedig hangrendi okokból nem veendő ide. Vö. még Borgia, Jb. X, 216, Mândrescu, Infl. germ. 97.

tzol * 'Zoll' (547) < n. *Zoll*, vö. Borgia, Jb. X, 216, Tiktin 1620.

Ha az elmondottak alapján áttekintjük szótárunk román szókészletének német elemeit, azonnal észrevesszük, hogy a Klein használta szavak smét meglehetősen pontosan elkülönülnek a Molnar bejegyzésében fennmaradt szavaktól.

Néhány — a Lex. Bud.-ben is előforduló — ritka szótól eltekintve pl. *abalďă, chimă*; ezeknek egyébként német eredete is kétes), Klein általában az elterjedtebb, szinte a köznyelv határán mozgó elemeket használja. Írja be szótárunkba az olyan szavakat, mint *bere, cluesă, corfă, férdelă, laje, jilt, platoșe, șură*, stb. Éppen ezért Klein német eredetű román szókészlete délerdélyi jellegű ugyan, de semmi feltűnő sajátsgot nem mutat. Annál jellegzetesebbek Molnar német elemei. Mindenekelőtt feltűnnek az olyan ritkább szavak, amelyek a „Sprachlehre“ szókészletével pontosan gyeznek (pl. *clofăriu, raităriu, rosichină, șteand, știpuesc*, stb.), s így újabb bizonyítékot szolgáltatnak — ha erre ugyan egyáltalában szükség van — Molnar társszerzői tevékenysége mellett. Különösen fontos azonban a német eredetű bányászati műszavak feljegyzése: *fistăru, goșteană, șlic, teampuri, șteart, ștuță* csupa olyan szó, amely a móc vidék bányászainak

⁹ Ld. még a tokaji bor közismert dicséretét C. Negruzzinál: *Opere Compl.* Buc. 909. II. 34.

nyelvében él, s az a tény, hogy pl. a *stearz* alakot Molnar éppen úgy a rokonértelmű s ugyanott használatos *Vapaitz*-cal magyarázza, mint később Frâncu—Candrea, ezen elemek lokalizációját teljesen kétségtelenné teszi. E mőcföldi hatás pontosan kiegészíti azt, amit fentebb Molnarnak ugyancsak a mőc vidékről származó magyar jövevényszavaival kapcsolatban megjegyeztünk (190. l.).

Szinte felesleges megemlítenünk, hogy a német jövevényszavaknak itt bemutatott sorozatát az „ esetleg magyar eredetű jövevényszavak ” közül az olyanok, mint *delijanț* vagy *felcer* szükségszerűen kiegészítik. E két csoport együtt ad szótárunk román szókincsének bizonyos osztrák színezetet.

c) Szláv elemek.

Szótárunk szláv eredetű román szókészlete távolról sem oly jellegzetes, mint az eddig tárgyalt magyar és német elemek. A legtöbb szláv jövevényszó a román köznyelv rendes szókészletéhez tartozik, egyaránt használatos valamennyi északi román nyelvjárásban s legfeljebb etymonjának távolabbi szlavisztikai vonatkozásai vetnek fel oly problémákat, amelyeknek tárgyalása ezen aránylag késői, 1801-ben írott szövegtől túlságosan messze vezetne. Éppen ezért a szláv elemekkel kapcsolatban csak a legszükségesebb megjegyzésekre szorítkozunk, ezúttal is elsősorban ama tájszavak jelentőségét emelve ki, amelyek a szerzők nyelvállapotára bizonyos világot vetnek.

1. Régies szláv elemek.

Olyan alapos egyházi műveltségű írónál, mint Klein Sámuel, joggal várhatnánk számos szláv eredetű archaizmust, hiszen ilyeneket még a Klein 1795-i bibliafordításához alapul szolgáló 1688-i Șerban-féle Biblia is bizonyára bőséggel nyújthatott. Klein azonban nem igen archaizál, s főleg elavult szláv jövevényszavakkal nem.¹ Használ ugyan egy-egy, ma már feledésbe ment szót, mint pl. *așhijdere* (35), de ez az akkori írott nyelvben még távolról sem volt olyan feltűnő, mint manapság, hiszen — bizonyára a Kárpátokon túli krónikások nyomán — Șincai is többször élt vele (Econ. 35, Hr. III, 162, stb. vö. DAcR. I, 313). Ragaszkodik viszont a szláv archaizmushoz akkor, ha helyette legfeljebb magyaros színezetű latin szót használhatna. Az 'áspiskígyó' neve pl. Viski zsoldárfordításában *aspis* (olv. *așpiș*, vö. HEMR. 1875), a hagyományos egyházi nyelvben azonban a görög-szláv *aspidă* (DAcR. I, 317); Klein — unitus hite és latinos műveltsége ellenére — habozás nélkül a görög-szláv alakot használja (*așpida* 36). Egy-egy népnyelvi szó régies alakjához is szívesen folyamodik: *basm* helyett

¹ Kérdés, szabad-e Klein tartózkodását Budai(-Deleanu) tudatos állásfoglalásával összevetnünk: „Zis-am mai sus și pentru cuvînțele vărâte în limba noastră prin procopișii tălmacii a cărților bisericești și poftăresc, că acele nu au nice un drept la limba noastră, căci nu află nice o cuvînțioasă pricină, pentru ce să zicem *Precesta*, pentru ce să zicem *apăsitoriu*, *spăsesc*, *izbăvesc*, având noi *măntuitoriu*, *măntuesc*” (RFR. 1944, febr. 407).

használja még a *basn* változatot (51), de a kor nyelvállapotához képest ez is természetes: a *basn* alakv. (< egyh. ószl. *basnǫ*) a XIX. század elején Beldimannal éppúgy előfordul, mint a bánási Tichindealnál (DAcR. I, 509—10). Klein nem egy archaizmusa tehát csupán látszólagos: így pl. a *becisnicefhte* határozószó (51) régi adatként csupán Neculce szövegéből ismeretes (Let. II, 389, vö. DAcR. I, 535), azonban valószínű, hogy ez esetben nem a moldvai krónikástól átvett szóval, hanem a sokkal gyakoribb *becisnic* melléknév önálló, szinte alkalmi jellegű származékával van dolgunk (később a Lex. Bud. sem közölte). Határozottan régies viszont egy-egy szó hangalakja, mint pl. *boeariu* (62, a Lex. Bud.-ben már *boeriu!*), amelyet Kleinhez archaikus jellegű, Kárpátokon túli szövegek közvetíthettek (pl. az 1776-i Mineiul, vö. DAcR. I, 601). A régi egyházi nyelv szóhasználatára vall *cetetzu* 'lector' (103, vö. Lex. Bud. 113, Tiktin 364 < szl. *čtětcā*). Ugyancsak régiesnek mondható *improtiva* (262), de még a Lex. Bud. is ezt az alakot közli (DAcR. II, 516 legkésőbbi példája 1835-ből). Kevésbé elavult viszont *improtivefc* (262), hiszen még Alexandrescu is él vele (DAcR. II, 517). Nagyon régies azonban *pomeană* (407); az egyh. ószláv *poměnz*-nak ezen kettőshangzót mutató román változata — a köznyelvi *pomană* helyett — Klein korában már régen elavult.² Olykor előfordul, hogy a régies alak tájnyelvi jellegű: ilyen *gaensca* (224) a köznyelvi *găscă* helyett; e változat, amely az egyh. ószl. *gaska*-nak pontosan megfelel, Erdélyben és Moldvában járatos (DAcR. II, 232). Ugyancsak a köznyelvi *triște*-val szemben megőrzött szláv nazálisa révén régies a valószínűleg móc vidékről származó **straenshte* (507, vö. Tiktin 1652). Régiesség és tájnyelvi színezet összeesik *melciu* esetében is (vö. At. 2) s ugyanez áll Molnar **palitza* 'die Stange' (382^a) bejegyzésére (vö. Tiktin 1111, DEnc. 890). Tájnyelvi adatokkal nem igazolható archaizmus viszont *prapäfte* (< szl. *propastb*), a köznyelvi *prăpastie* helyett (414, vö. Tiktin 1233). A köznyelvi *tărg* (< egyh. szl. *trǫgǫ*) meglepő, más forrásból nem ismert szárm.-a: *taergăfhu* 'merces venales' (522; Tiktin és DEnc. sem közli).

A felsoroltakon kívül kétségtelenül régies szláv elemnek tekinthetők a következők:

chivót 'arca, lada' (110), vö. *chivotu* (чѣвот) 1. 'scrinium, armarium, arca, cista', 2. 'arca Noe', 3. 'arca foederis' (Lex. Bud. 117) < egyh. ószl. *kivotǫ* (< gör. *κιβωτός*), DAcR. I, 396. A Lex. Bud. közölte 2. és 3. jelentés elavult; ma csak 'szentségtartó' értelemben él az egyházi nyelvben.

**ijdanefc* (310): értelmezése hiányos; Molnar — üres helyet hagyva az első jelentésnek — második jelentésül ezt írta be: 'ki koholni, aussinnen, ausspintisiren.' A Lex. Bud. 328 szerint *isdănesc* (olv. *izd-*) 1. 'invenio, detego', 2. 'fingo, confingo'. Kétségtelenül azonos a régi r. nyelvben előforduló *ijdăni* (alakv. *izdăni, ijdări, ijderi*) igével, amely 'hervorbringen, erzeugen', illetve visszaható alakban 'entstehen, entspringen' jelentéssel bírt (Tiktin 759). Minden valószínűség szerint a Kárpátokon túli írott nyelv szava, használta azonban Șincai is (Hr. II, 265, vö. DAcR. II, 464). Ami etymonját illeti, legvalószínűbb Tiktin

² Vö. Tiktin 1207—8, valamint GCr. I, 43, 221, 273 és Ht. 15, 33. j.

feltevése, amely szerint az egyh. ószl. *izgnati, izdena* 'ejcicere' (Miklosich, Lex. 244) átvétele. DAcR. azonosítja az 'exciter' jelentésű *ijđari* igével s ezen át *zādāri*-vel, de ez jelentéstani okokból aligha tartozik ide. Szerintünk az utóbbinak külön etymonja van: az a *dirati* 'tango' ige, amely a szbh.-ban *izdirati* 'sich abmühen; Reißaus nehmen', a bolg.-ban *zadiram* 'necken, reizen' alakban mindmáig él, vö. még or. *zadirato* 'sticheln' (Berneker, EtWb. 201, Tiktin 1788).

leghion, leglioana 'legio' (320, vö. Lex. Bud. 348): az *-ion* végződése ellenére teljes bizonyossággal felismerhetjük e szóban a régies *legheon* alakot (tb. *legheoane* s ebből *legheoană* ~ *leglioană*), amely az egyh. ószl. *legeon* (< g. λεγεών) átvétele (Tiktin 901). A Lex. Bud. elhagyta a *leglioana* alakv.-ot, s így azt a benyomást keltette, hogy *leghion* < n. *Legion* v. lat. *legio, -onem*.

libov 'amor' (325, vö. *libovu* 1. 'amor', 2. 'laetitia' Lex. Bud. 252) < egyh. ószl. *ljubov*, bolg. *libov*. A XVI. sz.-ban még olykor (*l*)*iubov*, vö. GCr. I, 11*, Tiktin 908. A XVII. sz. nyelvében még elég gyakori.

mághernitza 'coquina, culina' (338, vö. Lex. Bud. 367); Tiktinnél ezen értelemben egyetlen példa Dosofteiből (940). A bolg. *magernica* a. m. 'Klosterküche', a szbh. *madernica* általában 'Küche' (vö. Berneker, EtWb. II, 3, Tiktin, i. h., DEnc. 737).

**milofaerd* ért. n. (355), de vö. *milosărd* 'misericos' (Lex. Bud. 392) < egyh. ószl. *milosrăd*, vö. régi román *milosrăd*, GCr. I, 20. Egyéb adatok a XVI–XVIII. sz.-ból: Tiktin 981, Densusianu, HLR. II, 514, GCr. I, 159 (1652), I, 337 (1700), 344 (1702), 354 (1705), stb. Klein korából nem ismerem. Él viszont még ekkor is származéka: **milofaerdie* (355) < szl. *milosrădije*, amelyre Tiktin (i. h.) még 1802-ből is idéz példát. Megtaláljuk Beldimannál is: egyik Metastasio-fordítása *Milosărdia lui Tit* 'La clemenza di Tito' (R. Ortiz, Per la storia della cultura italiana in Rumania, Roma, 1943, 285). Régi példákat közöl Densusianu, i. h.

oblaffie = *obladvintza* (386, vö. Lex. Bud. 454) < egyh. ószl. *oblasti*. Tiktin 1070 'Herrschaft, Regierung' értelmezéssel idézi Dosofteiből és 'Reich' értelmet tulajdonít neki Varlaamnál. A Klein közölte hangsúly feltűnő.

očina (heiu) 'fundus internus pro curia' (369*), vö. Lex. Bud. 459) < egyh. ószl. *otčina* 'patrimonium' (Tiktin 1078); régen a r.-ban is *otčina* (Cihac II, 233). A Kleinnál tapasztalható jelentésszűkülés feltűnő; a XVI. sz. nyelvében 'héritage, propriété, fonds de terre, patrie' (Densusianu, HLR. II, 518) s később is '(Land-) Gut, Grundstück, Boden' (Tiktin, i. h.).

offintéfe 'utilitatem, defenfioonem [!] adfero' (376^a, vö. Lex. Bud. 472); a régi r. nyelvben *osveti* (< szl. *osvetiti*) 'révérer comme saint, considérer comme sacré' pl. dzise sveti Sisin: sã fii blagoslovitũ i *osvetitũ*, lemnul lu Dumnezeũ, maslin, CB. II, 288 (id. Densusianu, HLR. II, 520). Később egyszerűen a. m. 'beistehen' (Tiktin 1095, adatok Dosofteiből). — Szárm.: *osfinteala* 'utilitas, defenfio' (i. h., Tiktin, i. h. szintén Dosofteiből idézi).

pléthe 'calvities' (401, vö. Lex. Bud. 513) < egyh. ószl. *plěšb*, Cihac II, 262, Tiktin 1185. Talán az 1688-i bibliából került Klein nyelvébe.

pocacănîe 'pœnitentia' (404, vö. Lex. Bud. 516) < egyh. ószl. *pokajanije*. Igen régi szó; a XVI. sz. nyelvében többnyire *pocacănîe* (Densusianu, HLR. II, 522), Tiktin 1195 legkésőbbi példája 1691-ből. A köznyelvben *pocăintă*, de él még a *pocănîe* alakv. is (DEnc. 962, Pașca, Gl. dial. 48).

poftădnica 'concupina' (409, vö. Lex. Bud. 529) < egyh. ószl. *posadnica* (Tiktin 1218; a képzőcsere' figyelemreméltó). DEnc. 981 idézi még Caragea törvényeiből is (1818). Kleinhez talán az 1688-i biblián át került (Neh. 2, 6).

preacúrva 'adultera, moecha', *preacurváriu* 'adulter, moechus' (416, vö. Lex. Bud. 537). Tiktin 1238 szerint a szl. *prěljubodej*, *prěljubodejca* mintájára képzett szavak. *Prěcurvari* először 1618-ban (GCr. I, 46) fordul elő; Basarab Máté törvénykönyvéből idézi DEnc. 991. Valószínűleg mindkét esetben az 1688-i biblia hatott: *cu moarte să să omoară, preacurvariul și preacurva*, Lev. 20, 10.³

predánie 'tráditio' (417, vö. Lex. Bud. 537) < egyh. ószl. *prědanije*, Tiktin 1240, GCr. I, 250, Cihac II, 90.

pristavéce me — 'morior' (424, vö. Lex. Bud. 550) < egyh. ószl. *prěstaviti* 'transponere', *prěstavliti se* 'mori' (Cihac II, 294). Igen régi szó, példák csak a XVI—XVII. sz.-ból (Densusianu, HLR. II, 526, Tiktin 1262, GCr. I, 319, 321, DEnc. 1005) s a XVIII. sz. elejéről (Tiktin, i. h.). — Szárm.: *pristavire* 'mors' (424), erre Tiktin nem idéz példát; de előfordul Dosofteinél (GCr. I, 223).

**strighe* 'melligo' (511, vö. *stridě*, Lex. Bud. 678) < szl. **strǫdъ*, vö. egyh. ószl. *strǫdъ*, cseh *stred*, lengyel, *strzedz* (Miklosich, Et. Wb. 327, Tiktin 1512; adatok a XVI. sz. óta, vö. Densusianu, HLR. II, 532). Rendesen *stredē*, azonban Dosofteinél *stride* (VS. Noe. 25).

Végül megemlíthető még egy szláv hatásra keletkezett régies összetétel-típus is: *indelúng-rabd*, *indelúnga-rabdare*, *indelúng-rabdát*, *indelung-rabdatoriú* (275), vö. *dlǫgotrǫpeti*, *dlǫgotrǫpěnije*, DAcR. II, 623, Densusianu, HLR. II, 366, 369; Molnarnál szintén előfordul *éndelungèrèbdare* 'die Langmuth' (Sprachl. 70). Ezek is egyházi jellegű szavak: az 1805-i Mineiu februári kötetében Krisztus így szól Teodor-Trifon vértanúhoz: „Mărire rânduialii tale *indelung rǫbdatoriule!*“

2. Tájnyelvi szláv elemek.

Ezen csoport szavait több kisebb alcsoportba oszthatjuk. Egyrészt vannak olyanok, amelyek szintén az egyh. ószlávval, illetve a bolgár nyelv újabb fejlődési fokaiival állnak kapcsolatban, másrészt találunk — szinte kivétel nélkül tájnyelvi — szerb elemeket, végül pedig van egy kis csoport, amelynek szavai a ruténból, illetve a román nyelvterülettől északra és keletre eső más szláv nyelvekből (lengyel, orosz) származnak. Mivel tájnyelvi szláv elemeink túlnyomó része bántási tájszó, a délszláv hatás természetesen erősen kidomborodik.

Az első csoport szavai közül említendők a következők:

bal (băl) 'albus, albidus, fehér, mint egy fejéres ló' (46) < egyh. ószl. *bělo*, vö. DAcR. I, 442, Tiktin 145—6; adatok a XVII. sz. óta. Az ALR. II, 6 *bălan*-térképe szerint kifejezetten bántási, de van adat *H.*-ből (105: *băl*, vö. D. Șandru, BL. III, 137), *A. m.*-ből (64: *băl*), sőt *BN.*-ből is (219: *bǫl*). Egyéb népnyelvi adatok szerint a *băl* alak bántási, erdélyi és moldvai, a Kárpátoktól délre inkább *bel* használatos (Prahova j.-ből id. Tiktin, i. h.).

braecne 'instrumentum textorium, seu arcula pectinis textorii' (68). Aligha lehet más, mint *brǫglǫ* = *vǫtalǫ* (DAcR. I, 638; szótárunkban *braegle*, vö. még *bǫrgle*, *brǫgle* 'argula pectinis textorii' Lex. Bud. 48) alakv.-a. Közel áll hozzá a *vâlceai brǫclǫ* s a Pamfile feljegyzésében ismert *braclǫ* (DAcR., i. h., vö. még Damé, Incerc. de term. pop. 135). A szóvégi *-lǫ* ~ *-ne* ingadozáshoz vö. *prasilǫ* ~ *prasinǫ* (szótárunkban *preassila* ~ *preassina* 416). A szláv megfelelő alak DAcR.

³ Gala Galaction fordításában: „Cel ce a săvârșit precurvie cu femeia altuia, cel ce a săvârșit precurvie cu femeia aproapelui său, să fie pedepsit cu moartea“.

szerint **brdlo* (vö. cseh *brdlo* 'spata războiului; *brdo* 'u. az' szárm.-a, Berneker EtWb. I, 118, Cihac II, 9).

daolma 'olivulus, colliculus' (157, vö. *dālmā, dūlmā*, Lex. Bud. 163); talán, egyeztetendő azzal a *dölmä, dālmä* alakkal, amelyet Paşca Kristyórról idéz (Gl. dial. 25). Cihac II, 134 a *dālm* alakot összekeveri a *hālm* szóval, de magyarázatot csak az utóbbira ad (egyh. ószl. *chlъmъ*). *Daelma* talán *hālm* és *dāmb* (< m. *domb*) keveredése folytán keletkezett.

glavatzina (glävätinā) 'cranium' (231, vö. 87, *capatzina* a.). Lex. Bud. 233 csak *galvatinā* alakot közöl, amit DAcr. II, 273 a bolgár *glavetina* szóval egyeztet. Más elbírálás alá esik szótárunk adata: erre a *glävätinā* alakv.-ra DAcr. Cantemir óta idéz néhány példát. Kétségtelenül alakvegyülés történt, mégpedig talán nem is a bolgár *glavetina* és *căpătână* közt, hanem az utóbbi szó és a bolgár *glava* közt. *Căpătână* járatos Moldva néhány pontján kívül egész Délerdélyben és a Bánságban (I. Iordan, BL. VIII, 101), *glavā* feltűnik Arges és Olt judeţ egy-egy pontján (i. m. 105), *glävie* megvan KSz.-ben (i. m. 107), tehát e két típus mintegy körülbástyázza *căpătână* elterjedési területét.⁴ Mindez az alakkeveredést elősegíthette; Şincai szintén használta ezt a kontamináció révén keletkezett alakot (*glävätina* micilor, Econ. 96).⁵ Az ALR. azonban már egyetlen pontról sem jegyezte fel.

güiu 'alcendo, loendo, *klimmen, klettern' (239) s ugyanide *gorefhte* 'dicetur coitus admiffarii equi, *sărhitani' (233), továbbá esetleg **gúresh* 'hágó' (240). Vö. *guri* (*gui*) 'besteigen', *a se guri* 'steigen' (Tiktin 709, két példa Fráncu—Candrea 92, 247 nyomán). A szl. *gora* 'Berg' szó származéka. Vö. még DAcr. II, 330 (példa Şincai, Econ. 44 nyomán is), DEnc. 565, *güiu*, Molnar, Sprachl. 26. A szótárunkban közölt 'sărhitani' jelentés más forrásból ismeretlen; egy *Sztm.*-i példáról 74 l., 10. j.

**hore* 'dal' (247, vö. Lex. Bud. 265), legrégebbi adatunk a *horā* szó (vö. görög χορός, bolg. *horo*) 'canticum' jelentésére, amely az északi és nyugati részeken járatos, rendszerint a régies *hore* alakváltozattal együtt. Vö. DAcr. II, 404, Tiktin 738. — Fontos szárm.: *horéjc* 'muficam lugubrem facio, canto' (i. h. vö. 'carmen lugubre modolor' Lex. Bud. 265).

interefe 'abigo' (296), vö. bolg. *tirjam* 'gonese' (DAcr. II, 809). Régi moldvai és északerdélyi szó, megvan Şincaianál is (Hr. I, 64, II, 109). Kleinhoz esetleg Cantemir közvetítette (vö. Hr. 254).

maertzina 'eqvus macer, strigosus, Mähre' (337, alakv. **maertzaena* 156, **dābila* a.) < egyh. ószl. *mræcina* 'cadaver' (Miklosich, Lex. 384). Tiktin 995 egyetlen erdélyi adatot idéz 'Schindmähre' értelmezéssel. Valószínűleg ugyanide: *märtänā* 'namilä, femeie mare' (Paşca, Gl. dial. 41). Molnar szerint *maertzina* = *dabila*.

**mezuina* 'intermediae sepes, sepimentum intermedium, mesgye' (353, vö. Lex. Bud. 383, 391). Használja Bařac (id. Tiktin 977), s ismeretes a mócok nyelvéből (Fráncu—Candrea 2). Bobb *mediuina* alakban szótározta (II, 30). Eredete kissé homályos: Cihac II, 191 nem választja el pontosan a szláv eredetű *mejđinā* szótól (< egyh. ószl. *meždina*). Tiktin 'szerint „wahrscheinlich gelehrte Nachbildung von ksl. *meždina* mit Hilfe von *miez*“. Ebben az esetben a móc adat „gesunkenes Kulturgut“ lenne, mint *apriat, rāsbel*, stb.

⁴ Molnarnál *képézina* kréerilor (Sprachl. 362); az ALR. ilyen *i-s* alakv.-ot nem közöl.

⁵ Hasonló fejlődést mutat az arumén *crăpătână*, amely *căpătână* és *crapă* 'crâne' keveredése folytán jött létre (I. Iordan, i. m. 103).

**navaelca* (năvăscă) „idem quod nevaftuica“ (374, vö. *něvăscă*, Lex. Bud. 445) < egyh. ószl. *nevěstka*, *nevěstka*, Miklosich, Lex. 423, újbolg. *nevěstka* Mladenov, EtR. 347. Valószínűleg ugyanide: *nevitcă*, id. Tiktin 1054.

**nebléjnic* 'blennus, oftoba, kába, együgyű, dumm, einfältig' (376), vö. *neblésnicu* 'blennus, stupidus, gurdus, absurdus, ostoba, kába, idétlen, bohó, együgyű, balgatag, ungeschickt, dumm, tölpisch' (Lex. Bud. 419, szárm. *neblesnicie*); *neblesnic* 'stupidus' (Bobb II, 85), *neblesnicia* 'stupiditas, stultitia, absurditas, ineptiae' (LM. Gl. 407). Tiktin 1044 *nebleznic* alakv.-ot közöl 'ungeschlacht' értelmzéssel, Fráncu—Candrea 275 alapján: un om de zece ori mai *nebleznic*, mai groaznic și mai înfricoșat decât Cîrnălemne. Figyelemre méltó azonban, hogy Fráncu—Candrea jegyzete szerint e mondatban *nebleznic* a. m. 'urias', s ez valóban jobban illik *Sfărma—Petri-re*, a kötőre mesebeli alakra, akit ez a mőc mese „*nebleznicul* aiesta“ néven is említ. *Neblesnic* tehát — úgy látszik — két jelentéssel bír 1. 'ostoba', 2. 'faragatlan, durva, otromba'. Etymonját már LM. és Cihac II, 16 lényegében véve helyesen határozta meg: az egyh. ószláv *blazno* 'error, scandalum, impedimentum' szóból kell kiindulnunk, mely a r.-ba *blazná* alakban került át, 1. 'tromperie, séduction', 2. 'chose mal faite, défigurée, monstre', 3. 'nigaud, niais' jelentéssel (vö. Cihac, i. h., DAcR. I, 576; Pașca, Gl. dial. 10 szerint *blazná* 'duh rău, zână răutăcioasă'). A fejlődés további szálai több irányban is elképzelhetők. Mindenesetre kizárandó az egyh. ószl. *neblazno* 'ab errore alienus' (Miklosich, Lex. 420), még pedig jelentéstani okokból: ennek orosz megfelelőitől (*neblaznennyj* 'unanstössig, nicht anstössig', *neblaznyj* 'nicht muthwillig, bescheiden' Pawlowsky) aligha vezet út a r. *neblésnic* felé. Legvalószínűbbnek mégis bizonyos lengyel-orosz-rutén hatásokat kell tartanunk: *blazná* 'nigaud, niais' jelentésével kapcsolatban már Tiktin utalt a lengyel és rutén *blazen* 'Narr' szóra, DAcR. pedig az or. *blazeno* 'prost, neexperimentat' alakot is idevonta (vö. Berneker, EtWb. I, 58—9). Még közelebbi kapcsolatot jelent *neblesnic* és *blazná* között az északmoldvai *blaznic* 'bénin, timide, modeste; om bun cu care te înțelegei oricând în vorbă' (DAcR., i. h. < rut. *blaznjuk* 'prost, fără experiență', vö. *blaznik*, Hrinčenko I, 72). *Nebleznic* ennek a *blaznic* 'jóindulatú' mn.-nek valószínűleg r. képzésű ellentéte lehet, tehát alapjelentése alighanem 'rosszindulatú' s minden más jelentés ebből fejlődött.

**obládnic* 'cefticillus' (386, vö. Lex. Bud. 454), alakv. *oblavnic* és *oblédnic* (i. h.). Tiktin 1070 szerint *oblanic* (alakv. *oblainic*, *obladnic*, *oblavnic*) 'Tragkranz aus einem gewundenen Zeugstreifen, den die Weiber als Unterlage für Lasten auf den Kopf legen'. Tiktin a szót ismeretlen eredetűnek jelezte. Kniezsa I. szíves szóbeli közlése szerint gondolhatnánk azonban a *glava* 'caput' szó **obglavniko* származékára, vö. lengyel *zagłówek* 'Kopfkissen' (Miklosich, EtWb. 70), or. *izgolóvie*, szbh. *úzglavlje*, u. az (Berneker, EtWb. I, 324) Maga a fejenhordás mint népszokás Olteniától Kalotaszegig van a románok között elterjedve (vö. Pușcariu, LR. I, 29. térkép).

ofaerlefc 'oprobriofis [!] verbis impeto' (371^a, vö. Lex. Bud. 461). Tiktin nem ismeri, de Zagrán (*BN.*) *ofârli* 'a dojeni aspru pe cineva' (Pașca, Gl. dial. 45)

⁶ Nem tudjuk, honnan meritette Cihac a *năblăznic*, *năbleaznic*, *năbleznic* változatokat.

⁷ Cihac II, 221 az *obládnic* vált.-ot *obložiti* 'imponere', *oblagati* 'circumdare' tövéhez kapcsolta, azonban ez kevésbé valószínű: a *-nik* (>*-nic*) képző inkább denominális, mint deserbális származékra utal. Ha tehát **obglavniko* alakból kell kiindulnunk, az eredetibb román alak *oblavnic* (Viciu, Supl. 12, KSz.), s ebből *obladnic* ~ *oblédnic*, valamint *oblažnik* (Gunda B., Kalotaszeg) másodlagos fejlemény.

s nyilván ugyanide tartozik *orfäläu* 'vorbitor de rău, intrigant, bārfitor' (Kristyór, i. h.). Cihac II, 382 helyes feltevése szerint kétségtelenül az *azvárli*, *zvárli* igével egy töről sarjadt; mindkettő közös szláv-töve egyh. ószl. *vrals* 'heftig', illetve egy ehhez csatlakozó ige, mint szb. *vrjati*, *vrliiti*, bolg. *vrjiam* 'werfen' (régőbbi *horliti*-ből, vö. Miklosich, Slav. El. 51, DACr. I.). A jelentésfejlődéshez vö. *werfen* ~ *vorwerfen*, szemrehányni, stb.

**ogaergit* 'falzari, zsūgori' (371^a), vö. *ogārjitu* 1. 'māršavu, jigārjitu, exilis, macer, emaciatu, szikár, száraz, fonnyadt', 2. 'sorditus, parcipromus... faszari, fukar' (Lex. Bud. 461). Tiktin 1083 csak a moldvai *ogārjit* 'klein und mager, verkrüppelt, schwächlich' alakot közli és a szb. *kržljav*, *kršlav* 'verkrüppelt' szóra utal. Valószínűbb azonban, hogy a bánági *ocārci* 'a suci, a intoarce' (Costin, Gr. bān. 148) igéből kell kiindulnunk, ez pedig nyilván *krčiti* 'contorquere', *grčiti se* 'contrahere se' (Miklosich, Lex. Berneker, EtWb. I, 369) családjába tartozik. Így magyarázza már Cihac II, 41, azonban etymonja Tiktinnél nem szerepel. *Ogaerjit* (~ *ocārci*) tehát végeredményben a bánági *zgārci* (< szl. *szgrčiti*) alakv.-a: hangtani szempontból rokonai *ogārjit* (Viciu nyomán Tiktin, i. h.), *ogršit*, Weigand, Jb. III, 323, *ogršisit* 'slābānog, de compātimit' (Costin, Gr. bān.¹ 149).⁸ Jelentéstani szempontból kitűnő analógiát nyújt a m. *zsugori* (SzófSz. 348).

ogoēfc 'ceffare, quietcere facio' (371^a, 377^a, vö. Lex. Bud. 462) < egyh. ószl. *ogōiti* 'mästen, pflegen, heilen' (Tiktin 1084, Cihac II, 225). Erdélyi és moldvai tájszó. — Szárm.: talán *ogōiu* 'sphaeriterium' (371^a, vö. Lex. Bud. és Cihac, i. h.).

olovina = bére (52, ld. még 372^a, valamint Lex. Bud. 464, LM. Gl. 428) < egyh. ószl. *olovina* 'sicera', vö. or. nyj.-i *olovina* 'Treber', cig. *lovina* 'cerevisia' (Miklosich, Lex. 501 < *olv* 'sicera' u. o. 502). Ezen etymonra utalt már Cihac II, 227, idézve az erdélyi nyj.-i *olāvinā*, *olāghinā* (vö. *ologině*, An Ban. 100) alakokat is. Vö. még *olovinā* 'cervoise, bière' Damé III, 72. Valamennyi forrás e szót erdélyi tájnyelvi elemként közli, pedig e. a.-unk Mard. Coz.-nál (2244).⁹

opacēfc (opacesc) 'detineo, impedio' (374^a, vö. Lex. Bud. 466); ismert erdélyi tájszó, adatok Barac óta (Tiktin 1089). Az *opaceala*, *opacire* 'remoratio, retardatio, impedimentum' származéknak (374^a) pontosan megfelel az egyh. ószl. *opačica* 'impedimentum' (Miklosich, Lex.), illetve a feltételezhető **opačiti* ige (Cihac II, 228). Vö. szlovén *opāčen* 'ābicht, verkehrt', *opāčina* 'Fehler' (Pleteršnik) szb. *pačiti* 'ver-, umkehren' (Vuk), stb.

ofchiga, ért. n. (376^a), vö. *osigā* 'bromus secalinus, ro'snok' (Lex. Bud. 472), *opsigā* (alakv. *obsigā*, *osficā*, *ostigā*, *oshigā*, *ohsigā*, stb.) 1. 'Trespe' (Bromus), 2. 'Lolch' (Lolium), 3. 'Flughafer' (Avena fatua; csak Cihac szerint), Tiktin 1091 < szerb *orsik* vagy lengyel *orvik* (< egyh. ószl. *ovtsi* 'zab'). Az egyes alakv.-ok elterjedése és kora további kutatásra vár.

**paucenie* = dālterie (387). Mivel *dālterie* a gör. δελτάριον átvétele (vö. 214), adatunkhoz a Tiktin 1227 közölte 3. jelentés áll legközelebb: eszerint *paucenie*, helyesebben *poucenie* (< egyh. ószl. *poučeniye*, or. *poučenie* ejtsd *pa-*) 'Urkunde über die Erteilung der geistlichen Weihen'. Összes adataink Moldvából: az oroszos ejtés (*po-* > *pa-*) szintén moldvai eredetre látszik utalni.

⁸ Talán ismét más r. alakv.-ra vall a m.-ba is átkerült *SzD.-i igārci*; MNy. XXXVII, 360 tett megjegyzésem esetleg eszerint javítandó.

⁹ Valószínűleg ugyanide tartozik *holovitā* 'mit Bierhefe angerührte Branntweinmasche' (Tiktin 737, DACr. II, 412).

pišóc 'arena', **pišop*, ért. n. (397, vö. 373, *našip* a.), vö. *pisopu* 'arena' (Lex. Bud. 508). Szorosan idetartozó alakv. *posip* (Damé III, 251), amely egyszerűsmind a szó etymonjára is utal: amint az egyh. ószl. *nasypati* 'aggerere, implere' igéből származott *našop* 'pulvis qui inspergitur' (Miklosich, Lex. 306, Cihac II, 213) s ebből a r. *našip*, *nišip*, úgy *posypati* 'consperegere' (Miklosich, Lex.) származéka **posop* (vö. cseh *posypka* 'sable, poudre, Cihac i. h.), amely a r. ban *posip*, majd hangátvetéssel *pisop* alakot adott. Lehet, hogy az utóbbi alakv. hatása alatt alakult ki *pišoc*, amelynek vokalizmusát más szláv etymon (egyh. ószl. *pěšokъ*, *pěsokъ*, Miklosich, Lex. 761) magyarázza. A m. *pišok* 'Schmutz' jelentéstani okokból szintén nem vehető figyelembe. A *pisop* és *pisoc* alakok végmásalhangzóinak viszonya egyelőre homályos; valószínűleg alakkeveredés történt *pisop* és *pěsokъ* között.

***poára** 'tricae, altercatio' (403, vö. Lex. Bud. 525, pusztá utalással a *pónce* címszóra) < egyh. ószl. *pora* 'jurgium' (Cihac II, 244, vö. Tiktin 1194). Erdélyi és moldvai tájszó, de van rá adat a Bánságból is, vö. *poară* 'certă, litigiu' (Costin, Gr. băn.¹ 160).

progadie 'coemeterium' (425, alakv. *progdadie*, i. h. *pograde*, Lex. Bud. 519). Ha a legutolsó alakv.-ot vesszük eredetinek, *gradъ* 'was umfriedigt ist' **pogradje* származékának tekinthető (Tiktin 1268, Cihac II, 115). Délerdélyi szó, vö. *progad'e*, UJ. *progadzie*, *progaze*, Gregorian, GS. VII, 190 (Clopotiva), *progadie*, Muntiu, Cărpiniș 59, stb. Előfordul az erdélyi r. irodalmi nyelvben is (vö. *progadie*, Breazu, Pov. 86, S. Albini, *Szeb.*).

***raenfa** 'rotula calcaris, sarkantyutarej' (437), vö. *rānsă* I. 'julius, amentum, rügye, barka', 2. 'rotula calcaris, sarkantyútaréj' (Lex. Bud. 574). Csak a 'barka' jelentés köznyelvi (Damé III, 311, Tiktin 1329) s a szl. *reša* 'iulus' is csak ezt indokolja közvetlenül. Másik jelentését közli Cihac (II, 313), de elterjedését nem ismerjük. A köznyelvi alak egyébként inkább *rānză*, az eredetibb s-es változat erdélyi és olténiai (Tiktin, i. h.).

***racza** 'Lumpen' (438, vö. Lex. Bud. 578) < egyh. ószl. *riza* (Cihac II, 315, Tiktin 1331). Erdélyi tájszó; JB.-nál *am o rîză de inel* (363) már a szó átvitt értelmét mutatja.

scobaeltzêc 'excido, decido' (472), a Lex. Bud.-ben meglepő módon *scobêl-țescu* 'calcitro, labor, lapso, botlani megsikámlani, kitsuszni, bukni, ausgleiten, abglitschen, ausrutschen' (619). Cihac II, 332 viszont *scobîlțez* alakot közöl 'caver, creuser en taillant obliquement, débillarder' értelmezéssel. Ha az első és utolsó értelmezést tartjuk helyesnek, talán elfogadható Cihac etymonja, aki igényket *scobi* (< szl. **skobiti*) továbbképzésének véli.

***slavoáca** (slăvoacă) 'lophius, békahal' (491, vö. Lex. Bud. 647). Antipa, Pesc. 790 Szeben környékéről idézi ezt az alakv.-ot, amelyet a *zglăvoacă* halmnévhez csatol. *Zglăvoacă* 'Kaul-, Dickkopf (Cottus gobia)' a szl. *glava* 'fej' származéka (Tiktin 1814).

zapódie (ză-) 'convallis' (561, vö. *zăpodie*, Lex. Bud. 767) a szl. *podъ* 'Boden' tő származéka (*zapodie* Tiktin 1794); a régi nyelvben közönséges, de ma már népnyelvi adatként csak a móc vidékről ismeretes (Frâncu—Candrea 107).¹⁰

A második csoportba tartozó s z e r b elemek közül említésre méltók a következők:

¹⁰ Ezen csoport szavaival együtt említendő a köznyelvi *vrednic* (< szl. *vrědnъ*) érdekes származéka: **Vrednicia Ta* 'Erdemes Úr, *wertheſter Her!* (590, vö. Lex. Bud. 764). Mikor és hol volt használatos megszólításként?

**bcutza* = *bicaſheu* (55), ld. az utóbbi a., 106. l.

**broſba* 'species napi, rapa major' (69, vö. Lex. Bud. 67) < szb. *bröskva* < lat. *brassica*, Rječnik I, 680, DAcR. I, 652. Egyéb alakv. *broajbă, broaşbă, Panţu* 27. Erdélyi és havaselvi tájszó (Tiktin 226).

caerceag = *cána* (85, vö. 77) < szb. *křčäg*, DAcR. I/2, 134. Közöséges a Bánságban (vö. E. Petrovici, AAF. III, 148) és ismeretes a szerbiai románoknál is (*cirs'ag*, AAF. VI, 379).

**caciaga, caciuga* (*căciugă*) 'kecsege' (76, vö. Lex. Bud. 80), vö. szbh. *kěčiga*. Rječnik IV, 981, DAcR. I/2, 266. A szláv, magyar és román alakok összefüggése homályos (SzófSz. 156); valószínűleg keletről jött jövevényező a Dunamedence minden nyelvében.

caitza (*căiță*) 'vitta, főkötő' (80, vö. Lex. Bud. 86) < szb. *kăica*, Rječnik IV, 734, DAcR. I/2, 27. Első adatunk a XVII. sz.-ból: *kěicě* 'pileolus' An. Ban. 64. 1803-ban: *keitze de spiţuri*, StD. XII, 146 (Nagyszeben). Közöséges Délerdélyben (Haneş, T. Olt. 112) és él Havaselvén is (Pamfile, Sărb. 169).

calăper 'ballamina' (81, vö. *calapiru*, Lex. Bud. 86) < szb. *kalöper*, Rječnik IV, 774. A köznyelvi *calomfir* moldvai, erdélyi és bánsági változata (DAcR. I/2, 31–2, Panţu 42); szótárunk a legrégebb adatot közli.

cămenitza 'fornax, kementze' (85, vö. Lex. Bud. 91) < szerb *kaměnica*, Rječnik IV, 798. E négyosztagos alak valószínűleg a szerbből, viszont a nyelvj. *camniță* lehet a m. *kemence* átvétele (vö. Tagliavini, Lex. Mars. 127). Esetleg szó lehet azonban a r. *-iță* képző másodlagos hatásáról, vö. *berbeniță* s akkor a m. etymon is védhető.

cin 'tfnak' (111, vö. Lex. Bud. 120, *cinu* 3°) < szb. *čün* (< egyh. ószl. *čilnъ*, vö. magyar *csolnak*), DAcR. I/2, 412. Elsősorban havaselvi és olténiai tájszó; a Bánságban van *ciun* alakv.-a is (Viciu, Gl. nyomán id. DAcR., i. h.).

**citov* = *ipen* (306, vö. Lex. Bud. 125) < szb. *čitav* 'ganzz, integer' Vuk 854, Cihac II, 57. Egyéb adatokra nézve ld. DAcR. I/2, 308.

**clie* ért. n. (119), de nyilván azonos a *clica* 'spiffitudo, sűrűség' szóval (i. h., vö. *clicu, clica*, Lex. Bud. 127). DAcR. I/2, 553 szerint 'pain mai cuit; materie cleioasă și lipicioasă', s az etymon szb. *kljūk* 'tescovină, boștină', vagyis *klūk* 'zerdrückte Trauben, uvae compressae' (Rječnik V, 101). DEnc. 292 viszont moldvai tájszónak és a rut. *klyk* átvételének mondja. A vokalizmushoz ld. a következő szót.

**cliciu* 'lumbus' (119) < szb. *kljáč* 'clavicula' (Rječnik V, 98). Tipikusan hunyadmegyei, bánsági és bihari szó 'hanche' értelemben, vö. DAcR. I/2, 553. Eredetibb 'spate, hát' értelméről ld. DR. V, 318.

cócina 'hara, diBno-ol' (123, vö. Lex. Bud. 130) < szb. *köčina*. Tiktin 381 szerint havaselvi tájszó (egyetlen idézet Odobescuból); DEnc. 301 idézi Tichindealból is (scroafa... zăcea închisă într'o cocină). Vö. még DAcR. I/2, 614 (adatok 1806 óta).

**comin*: csak ebben: *vinars de Drévere sau* ~ (584, *vinars* a.) < szb. *kömina*, bolg. *kömina*. DAcR. I/2, 682 szerint *comină* a. m. 'résidu (de raisins, de prunes, de rayons de miel), marc, piquette'. Adatok a Bánságból, Olténiából és Nyugaterdélyből, valamint szórványosan egy-két Kárpátokon túli pontról. Vö. még Cihac II, 39.

**duşca* 'korty, huzom' (195), vö. szb. *dúšak, dúška* 'spiritus' (Rječnik III, 901); a r. *a bea de duşca* pontosan olyan kifejezés, mint *popio oku vina na (jedan) dušak* 'auf einem Zuge, uno impetu' (Vuk 152). Vö. Cihac II, 104, Tiktin 589, DEnc. 445. Ugyancsak valamely szláv nyelvből m. *duška* l. 'haustus votivus',

'Kauftrunk' (EtSz. I, 1453, SzófSz. 55). A **dush* változatra, amelyet Molnar zintén közöl, egyéb adatom nincs; talán román elvonás a képzőnek érzett -*că* hlygásával.

**eruga* 'cuniculus subterraneus, Wasserfurche' (200). Tiktin 598, utalva *râncu*—*Candrea* 101 *irugă* változatára is, ismeretlen eredetűnek jelezte, azonban forrása nyilván a szb. *járuga* 'Kanal neben dem Wehr, canalis praeter nolem' Vuk 257, vö. DEnc. 601, I. Maiorescu, Foae pt. minte, inimă și lit. 838, 180.

**gaerliciu* (pivnitzi) 'gátor, pintze gátor, der Kellerhals' (224) < szb. *řlč* 1. 'der Hals der Flasche', 2. 'das Ende des Flintenlaufs', 3. 'die Röhre vom trumpf' (Vuk 106, vö. Rječnik III, 445). Amint látjuk, bizonyos átvitt jelentések már a szb.-ben megvannak; a 'pincegátor, szűk bejárat, stb.' jelentés azonban fejlemény. A r.-ban eredeti értelmében alig fordul elő, vö. DAcR. II, 230. zótárunk ezúttal is a legrégibb adatot nyújtja.

**grădeă* (*grădeă*) 'germen, surculus, vimen' (234, vö. Lex. Bud. 241) < szbh. *rădela* (Rječnik III, 365) < ol. *gradella*. Meglepő alak a közönséges *grădele* 'layonnage, claire-voie' helyett; DAcR. II, 293 sem idézi. Nyilván visszavetkeztetett új nom. a *grădele* többesszából (vö. *cordea*).

**guda* = *catzea* (239), B.-ban és Sz.-ben élő tájszó; a szb. *guda* 'scrofa' szóval való összefüggése jelentéstan okokból nagyon kétes (DAcR. II, 323; DEnc. 563 etymon nélkül közli).

iftt = *tocma*, hat (309, vö. *istitu* 'plane, prorsus, profecto' Lex. Bud. 30); a bántási *istina*, *istină* adverbiumnak (< szb. *istina* 'igazság') csak a Lex. Bud.-ból ismert változata, DAcR. II, 911 hibásan *iștit* alakban közli. A képzősere homályos, épp úgy, mint a Lex. Bud. közölte *istanu* = *istitu* (i. h.) esetében.¹¹ ö. még *istov* 'prorfus' (309) s ehhez DAcR. II, 912. Talán *istit* közvetlenül szb. *tako isto* 'gerade so, eodem plane modo'-féle kifejezéseken alapul (Vuk 49, vö. még *isto* = *zaista*, -*to* 'wahrhaft, vere, gewiß' i. h. 183).

lula = *faica* (330) < szb. *lula* 'die Pfeife zum Rauchen' (Vuk 347). közny.-i r. *lulea* (< török *lüle*) bántási jellegű alakv.-a, vö. Gáldi, MNY. XXVIII, 288–9.

**natra* 'stamen, der Weberzettel' (374) < szb. *nătra* 1. 'Weberstuhl', 'die Garnmenge, welche um den Garnbaum einmal geht' (Rječnik VII, 699, 5. Vuk 423). Tiktin 1039 egyetlen adata erdélyi, Jarnik—Bârseanu 423 nyomán. ö. Cihac II, 213, DEnc. 824.¹² Előfordul az erdélyi r. irod. nyelvben is (Breazu, ov. 183).

otáva 'cordum, sarju' (377^a, vö. Lex. Bud. 474) < szbh. *otava* 'das Grummet' (Vuk 490). Erdélyben és Moldvában közönséges, ld. Cihac II, 233, Tiktin 999, DEnc. 880.

¹¹ Itt kellene következnie a **lazaret* 'Grenzposten' szónak (318, vö. 1776: ind aũ venitũ morunul in lăzăret, StD. XII, 93, Nagyszeben), amelyet Tiktin 896 az *lazzaretto*-ból a szb. *lazaret*-en át származtat (vö. *lazăret* 'die Quarantäne' Vuk 332), azonban ezen európai vándorszónak délkelet európai sorsa még további tisztázásraorul, különösen kronológiai téren. Vö. Chr. Nyrop, Linguistique et histoire des coeurs, Paris, 1934, 201.

¹² Itt következne **ojina* 'merenda, antecoenium, loránt, osonna' (377^a, vö. Lex. Bud. 462), azonban ez lehet nemcsak szb, hanem bolg. eredetű is (*užina*, vö. apidan, DR. IV, 1260). Az erdélyi alakok o-ja talán a m. *osonna* hatására 'lemensnél is *ojină* 'Vesperbrod'). Egészen magyaros: *ożonă*, *ożoniță*, Barbul 56. Nykor az *ojină* alakot is próbálták a m.-ból származtatni (GS. V, 325).

ótea ért. n. (377^a), vö. *otcă, votcă* 'protropium crematum, votka, der Vorlauf vom Brandwein' (Lex. Bud. 474). A Lex. Bud. értelmezése északi szláv átvételre átszik utalni (vö. or. *vodka*), azonban DEnc. 880 szerint *otcă* a. m.' *țuică* rámasá pe fund fără țârie, ce curge la urmă de tot din cazan' és csak Olteniában használatos. Legközelebbi megfelelői a szb. *otok(a)* 'cornu fluminis' (Vuk 493) s *patoka* 'lor(e)a vini usti' (i. h. 507). Mindezen főnevek az egyh. ószl. *točiti* 'fundere' igével függnek össze.¹³

otíc (szárm. *otica*, olv. -äu) 'rallum' (377^a, vö. *oticu, oticou*, Lex. Bud. 474) < szb. *otík* 'die Pflugreute' (Vuk 490, Cihac II, 234, Tiktin 1100, DEnc. 880). *parte* 'semita in nivibus facta, *via per nivem' (380^a, vö. Lex. Bud. 485), vö. szb. *přt* 'der Schneebahn' (Vuk 636). Tiktin 1172 idéz Alexandriából ilyen *párte* alakv.-ot; a köznyelvi alak *pártie* (ld. még Cihac II, 247).

palamida 'tribulus' (381^a), alakv. *polomida*, 407; vö. *pălămidă* 'serratura arvensis, Linn. zabtövis' Lex. Bud. 478) < szb. *palāmida* 'serratura arvensis' Vuk 501, vö. Cihac II, 239, Tiktin 1109. Már 1183-ban: Serratura arvensis — Zab-tövis — *Polomnyida*; *Convulsus arvensis* — Kis fulák-fű — Holbure mike, *Polomnide* (Benkő—Coteanu, 472, 85 sz.). Ilyen *polam-* kezdetű alakot idéz Tiktin (i. h.), Marian, Nașt. 282 nyomán.

**pleofcaefc* 'durrantani, tferditeni, platzen, schnalzen, fittyenteni' (401), **plōscaefc*, **plioscotefc* (402, vö. *pliofcaefcu*, Lex. Bud. 514), erősen emlékeztet ugyan a szb. *pljūskati* 'plätschern, spritzen' (Vuk 526) igére, azonban lehet, hogy attól függetlenül hangutánzó szó (vö. Tiktin 1187.).

plofa 'flaſco, lagena' (403, vö. Lex. Bud. 515) < szb. *plōska* 'eine platte Flasche' Vuk 524, vö. Cihac II, 266, Tiktin 1192.

**podila*, **podina* 1. = **blana*, 1. vagyis 'asser', 2. 'der Boden' (405, vö. Lex. Bud. 518, eszerint *pōdila* a köznyelvi *podeală* alakv.-a) < szb. *pōdina* 1. 'die Fläche des Heuschobers', 2. 'Unterlage, basis', Vuk 537, vö. Cihac II, 270, Tiktin 1199. A Vuk közölte 1. jelentés Moldvában él, ld. 'Grund, unterer Teil eines Heuschobers' (Tiktin, i. h.).

**pup* 'bulbus' (429, vö. Lex. Bud. 562) < szb. *pūp*, Tiktin 1280. Aligha tartozik ide a Berettyó-környéki *pup* 'Schopf' (Jb. VI, 80), amely inkább a m. *pūp* 'gibbus, tuber, culmen' átvétele.

ráchie 'sicera, crematura' (433, vö. Lex. Bud. 572) < szb. *rākija* 'Brantwein' (Vuk 655). A köznyelvi *rachiu* (< t. *raky*, alb. *raki*, újg. *pakt*) erdélyi alakváltozata, vö. Tiktin 1291.

sbég = *gloáta* (467, vö. Lex. Bud. 612) < szb. *zbjæg* 'Zusammenlauf der Flüchtlinge' Vuk 211, vö. Cihac II, 11, Tiktin 1801.

**sgulit* 'kuntzorodott, tőporódott' (483, vö. *sgulescu, sgulitu* Lex. Bud. 642) < szb. *zgūriti se* 'sich zusammenziehen vor Kälte' (Vuk 215, Tiktin 1816).¹⁴

stelnitza 'cimex' (504, vö. Lex. Bud. 668) < szb. *stjēnica* (Vuk 739, Cihac II, 367, Tiktin 1490).

¹³ Sajnos ez a magyarázat sem teljesen kielégítő: hang- és alaktani szempontból *otok(a)* megfelelne, de jelentéstani tekintetben alig; *patoka* esetében pedig az értelem egyezik, de a szb. szó alakja nem illik a r. szóhoz. Alakilag legjobban találna az egyh. ószl. *otka* (ldi. Cihac II, 233), ennek jelentése azonban 'tumor, insula, scopulum' s ezért nem hozható a r. szóval közvetlen kapcsolatba.

¹⁴ Itt következne **uricesc* 'erdőt irtani' (557); Cihac II, 441 szerint a szb. *urēzati* 'schneiden, einen Einschnitt machen' átvétele, de az egyzettetés súlyos hangtani nehézségekbe ütközik. Talán inkább *uric* (< m. *örökbirtok*) származéka, vö. 98. l.

Ezen csoport áttekintése alkalmával azonnal feltűnik, hogy aránylag milyen kevés szerb elem származik Molnar beírásából. Ha viszont ezzel összevetjük a Molnar bejegyzésében fennmaradt magyar és német elemek sokaságát, önkéntelenül is arra kell gondolnunk, hogy Molnar a román irodalmi nyelv kiművelése végett nem tartotta szükségesnek szerb elemek átvételét,¹⁵ viszont annál többet merített a XVIII. századi erdélyi román-ság két igazi kultúrnyelvéből: a magyarból és a németből.

Még kevésbé alkotnak egységes csoportot a román nyelvterülettől északra eső szláv nyelvekből átvett jövevényszavak. Kétségtelenül *r u t é n* eredetűnek csak a következő tájszavakat tarthatjuk:

bráha *'malotta, Brey' (68, vö. *brahă* 'malata, das Malz' Lex. Bud. 65) < rut. *braha*, Hrinčenko I, 95. Közönségesebb r. jelentései 'résidu des céréales ayant servi à la distillation de l'eau-de-vie; 'boisson rafraîchissante faite de jus de millet fermenté' (DAcR. I, 637, Tiktin 220, Brüske, Jb. XXVI—XXIX. 15, *bragă* változata már a Bánsági Névtelennél 'cervisia milliacea' jelentésben).

cir 'gluten e farina triticea' (113, vö. Lex. Bud. 481, *papă* 'a.) < rut. *čir* 'kukoricalisztból készült kása' (Hrinčenko IV, 463, vö. DAcR. I/2, 473). A m. *csir*, melyet a Lex. Bud. is közöl, a r.-ból (EtSz. I, 1091). Északerdélyi és máramarosi tájszó.

***eármárok** ért. n. (197), a. m. *iarmaroc* 'foire, marché' < rut. *jarmarok* (< n. Jahrmarkt), (DAcR. II, 439). Moldvai tájszó, adatok a kései krónikásoktól kezdve (Let. III, 50, stb.).

hat (hät) 'plane' (245, vö. *hät*, Lex. Bud. 259) < rut. *het*, vö. DAcR. II, 377. Északerdélyi tájszó, előfordul azonban Bukovinában és Beszarábiában is. Vö. 'ot 'ganz und gar', Weigand, Buk.-Bess. 96, *hät*, *het* 'foarte, prea, departe', Tamás, Ug. 45 (további utalásokkal), stb.

holea 'clamorofitas' (247, vö. Lex. Bud. 264) < rut. * *holka*, amelyet az or. *golka* 'lázadás' nyomán szoktak feltenni (DAcR. II, 400, DEnc. 585). Használja Dosoftei (V. S. 159), egyébként azonban csak népnyelvi példák vannak Moldvából, Bukovinából és Erdélyből, le a móc vidékig (Fráncu—Candrea 101).

***hufhta** ért. n. (249), de vö. *huște* 'son qui a servi à faire le „borș“, résidu de „borș“ < rut. *hušča* 'zeamă groasă, drojdi' (DAcR. II, 423). Elsősorban moldvai tájszó, de Viciu közli Erdélyből is *hóšte* vált.-ban (i. h.). Vö. még Brüske, Jb. XXVI—XXIX, 28.

pocinóc 'prima venditio ex mercibus' (404, vö. Lex. Bud. 516—7), vö. *pocinog*, -oc, fam. I. 'Anfang (den man mit etw. macht)', 2. 'böser Streich, den man Jdm. spielt' (Tiktin 1195—6, DEnc. 962). A Kleinnál szereplő jelentést erdélyi tájnyelvi színezettel közli Damé: 'première vente, étrenne' (III, 236). Vö. rut. *počinok*, óor. *počinokъ*, egyh. ószl. *počinokъ*.

*

Más esetekben, sajnos, nem ilyen világos, melyik szláv nyelvből történt a kölcsönzés. Az eredetileg semmi esetre sem szláv *balamút* 'inneptus, stolidus' (46, vö. Lex. Bud. 44) lehet az or. *balamuti* 'verwirren' szárm.-a (DAcR. I, 448, DEnc. 110), de gondolhatunk a vele azonos rut. alakra is (Hrinčenko

¹⁵ Más írók, pl. Iorgovici, hajlandók voltak szerb eredetű neologizmusokat is terjeszteni, vö. Gáldi, Erd. nyú. 42.

I, 24); **dránitza* 'Ssheite' (190) a lengyel *dránica* átvétele épp úgy lehet, mint az or. *dranica*-é (Tiktin 572), sőt nem zárható ki a rut. *dranicja* sem (Hrinčenko I, 440). Bár DEnc. 589 határozottan a rut. *hruba*-ra utal, kétes **huruba* (249) története is (vö. Blédy, Infl. 51—2). Rut. vagy lengyel egyaránt lehet *leánca* 'palliastrum' (319, vö. Tiktin 897, DEnc. 701). Nagyon problematikus *colna*, *cólnitza* = shopru, vagyis '(kocsi)szín' (127, vö. 486, **shopru* a.). Cihac II, 70 csupán felsorolta a szláv megfeleléseket (lengyel *kolnia*, cseh *kolna*, *kolnice*, horv. *kolnica*, vö. Berneker I, 548, Rječnik 206, Szinnyei, Nyr. XXIII, 201), de nem döntött az átadó nyelv kérdésében. ALR. II, 123 szerint Északerdélyben, a nyugati részeken, valamint *H.*-ban elsősorban *cólniță* járatos, *cólnă* alak csak *A.* m-ben, Klopotiván (Conea, Clopotiva I, 186), valamint *B.* és *AF.* egy-egy pontján bukkan fel. Ezen utóbbi alakból származik az aradi Hegyalján járatos m. *kolna* 'présház' (MTSz. I, 1156), 'szőlőkerti ház' (Tolnai V. MNy. XIII, 172). *Colniță* talán délen szb. (DEnc. 308), északabbra pedig rut. jövevény. Mindez azonban kevésbé változtat azon a tényen, hogy Klein szótárába efféle északerdélyi-bukovinai rutén eredetű tájszavak nem igen kerültek.

d) Török és újjörög elemek.

Szótárunk román szókészletének e két rétege szorosan összetartozik: mindkettő — amint ismeretes — a Kárpátokon túli román nyelv jellemzője s mindkettőnek virágkorát a XVIII. század, a fanarióta-kor képezi. Azt a felfogást tehát, amely szerint ezen jövevénytárszavak a Kárpátok vonalát még a XVIII. században sem lépték túl s ezért e korban alapvető különbség volt Erdély és Moldva-Havaselve művelt román nyelvhasználata között,¹ Klein szótára a Lex. Bud.-vel együtt tökéletesen bizonyítja. Mindkét műben a r a n y l a g i g e n k e v é s nyomát találjuk olyan török és görög jövevénytárszavaknak, amelyek a Kárpátokon túl a XVIII. század folyamán honosodtak meg. E tény annál feltűnőbb, mert szótárunk mindkét szerzője Szeben m.-ből származik, tehát abból a délerdélyi határsávból, ahol bizonyos Kárpátokon túli neologizmusok időnként felbukkantak.² Ezen éles különbség azonban világosan arra mutat, hogy Klein éppen úgy, mint Molnar, műveltségének szinte egész anyagát Erdély magyar s kisebb mértékben német színezetű kultúrlégrétegeiből merítette.

Eltekintve az oly közönséges szavaktól, mint *arnaut* (31), *başmau* (108), **belea* (52), *burfuc* (74), *cérğa* (99), **chiur*, *cilibiu* (111), *ciúbuc* (114), **diván* (185), *mahrama* (338), *maziléfc* (350), **samur* (461), *talpiz* (525), *tipfie* (531), *zabún* (560), *zahre* (24, a. m. *zaherea*) stb. figyelmet érdemelnek a következő török jövevénytárszavak:

bogázie (bogázie?) 'tela incolorata, bagazia, Bagasie' (63, *bogázie*, Lex. Bud. 60). Kétségtelenül végső fokon a t. *bogasy* 'toile d'un tissu peu serré qui

¹ Vö. Gáldi, MONGr. 80 kk.

² I. m. 79.

sert à faire des doublures' (Barbier de Meynard, id. Şăineanu, IO. II, 55) átvétele, azonban az itt, valamint a Lex. Bud.-ben közölt alak még népiesebb, mint a Kárpátokon túl közönséges *bogasiu*, *bogasi*, *bogasie*. Végződése szl. (vö. bolg. *bogasija*, szb. *bugasija*, lengyel *bogazija*), esetleg m. (*bogazia*, *bagazia*) vagy német (*Bagasie*) közvetítésre utal. A pontos filiáció megállapításában az intervokalikus -z- nyújthat némi támpontot: ha ez nem román fejlemény, a -zija, -zia végződésű alakok közvetítésére gondolhatunk (vö. EtSz. I, 223, DAcR. I, 596).

chichie 'caputium, caputiolum' (105) nyilván *tichie* (< t. *takije*, *takje*, Tiktin 1585, *tikije*, DEnc. 1296) alakv.-a, vö. DAcR. I/2, 348. Vö. a Tiktin idézte s moldvainak mondott *chitie* vált.-tal.

**ciovica* 'indicum, indi, indigo, kék festék, der Indig, Indigo' (113, alakv. **cionvic*, 277, *indih* a. és *ciuvic*, 117). Aligha lehet más, mint *civit* 'indigo, bleu foncé' (DAcR. I/2, 525 < t. *čivit*) alakv.-a, azonban a hangtani viszony magyarázatra szorul. *Civit* bánási szó (vö. Liuba—Iana 120); lehet, hogy szb. közvetítéssel került a r.-ba. Adatok 1790 óta (DAcR., i. h.).

**dovoletz* ért. n. (189), de vö. olténiai *dovlete* (*dovlec* 'Kürbis' h.), Şăineanu, IO. II, 161; ennek többese *dovleți* s ebből hanggyarapodással *dovoletz*. A t. *devlek* átvétele, vö. m. *döblec*, EtSz. I, 1396—7 (szerintünk szintén r.nyj.-i *dovleți* alakból).

**filinján* 'Kaffeeschale' (211); kétségtelenül a t. *filğan* megfelelője, azonban hangalakja igen feltűnő; más forrásból csak *felegean*, *feligean*, *filigean*, *filigea* ismeretes (DAcR. II, 93, Şăineanu, IO. II, 169). Molnarnál azonban másutt is *filindschean* (Sprachl. 47), *filindschan* (i. m. 378). Szerintünk alakkeveredés eredménye *filğan* és amá *finğan* alak között, amelyből a m. *findzsán*, *findzsa* alak is származik (EtSz. II, 261, Miklosich, Türk. El. 61).

ghiordán 'torques' (229). A szó végső forrása a t. *ğerdane*, azonban közvetítőként figyelembe veendő az újg. *γιορνάτι*, vö. DAcR. II, 254, Tiktin 675, DEnc. 537.

**gugiu* 'eine lange Mütze nach polnischer Art' (239) nyilván *gugiuman* (< t. *güğeman*) rövidülése által keletkezett (vö. DAcR. II, 324, Şăineanu, IO. II, 192). A 'nach polnischer Art' megjegyzéshez hozzá kell fűznünk, hogy *gugiuman* tréfás értelemben 'şlicul purtat de Ovreii bigoți', pl. Ghicánál: cu undița de prins pesce apuca gugiumanul ovreiuului (Şăineanu, i. h.).

hadaemp 'eunuchus' (241) < t. *hadym* (< ar. *hadyn*), Şăineanu, IO. III, 59, DAcR. II, 338. *Hadâmb* alakot találunk N. Costinnál és Cantemirnél; Klein talán az utóbbtól vette át. A szóvégi -p más forrásból nem ismeretes.

**hágíu* ért. n. (242), de vö. *hagiu* 'peregrinator religiosus ad loca sacra' (Lex. Bud. 251) < t. *haği*, vö. Şăineanu, IO. II, 194, DAcR. II, 339. Értékes adat; eddigi forrásaink egyetlen régebbi említést sem idéznek.

**ibrifhin* 'fila sericea' (252, vö. Lex. Bud. 270) < perzsa-t. *ibrişim* 'soie torse, soie filée'; az -in szóvég már a Bánási Névtelennél felbukkan: *Ibrishin* 'filum sericium' (61), használja Şincai is (Hr., I, 184), egyébként azonban inkább moldvai jellegű (DAcR. II, 442, Şăineanu, IO. II, 222). 1774-ben Brassóban *ibrişim* alakot találunk (StD. X, 16).

**ipingé* (*ipîngea*?) = *capeneag* (306, alakv. *epîngea*, 87, 198) < t. *yapynğa* 'manteau de bure que les janissaires portent en hiver' (Barbier de Meynard, id. Şăineanu, IO. II, 228). Legrégibb erdélyi adatunk erre az egykor igen elterjedt szóra, vö. még DAcR. II, 885, Miklosich, Türk. El. 79, Mard. Cor. 4077, 3261.

ifhlic 'pileus' (308, vö. Lex. Bud. 328 'tsalma, kereksüveg' értelmezéssel) < t. *ičlik* 'scufie' (Șăineanu, IO. II, 229, DACr. II, 900). A Bányási Névtelenül *shlik* 'pileus' (135), talán a lengyel *szlyk* (Brückner 550) nyomán.

lighiu 'pelvis, pollubrum' (325, vö. *legian*, *ligian* 'labrum, pollubrum, pelvis' Lex. Bud. 348, 352). Aligha lehet más, mint a kny.-i *lighian* 'tál' (< t. *legen*, Tiktin 909) alakv.-a. A régies *leghen*, *leghin* alaknak lehetett *leghinu* vált.-a s ebből keletkezett *lighiu* (vö. *lepény* > *lipiu*).³

**mozávirie* ért. n. (364): Ien. Văcărescunál *mozavirie* a. m. 'Verleumdung': (Sultanul) aridica toata frica norodului și de năpăstuirii și de mozavirii și piri mincinoase (id. Tiktin 1014). A Lex. Bud.-ból idevehető: *mozavire* 1. 'insurratio', 2. 'illectus, pellectio, illecebra' (401). Ezen utóbbi alak pusztá sajtóhiba *mozavirie* helyett vagy a *mozaviri* 'verleumden' (Tiktin, i. h.) ige *mozavirire* alakjának egyszerűjével keletkezett rövid változata, *mozavirie* viszont *mozavir* 'Verläumder' (Tiktin, i. h.) -ie képzős származéka. A szócsalád végső forrása: ar. eredetű t. *müzevir* 'Fälscher, Betrüger' Miklosich, Türk. El. 30; Șăineanu, IO. III, 81–2.

naštrăpa 'cantharus, vas' (374, vö. Lex. Bud. 416) < t. *mašrapa* (< ar. *mešrepe*), vö. Șăineanu, IO. II, 270, Tiktin 1038; valószínűleg délszláv közvetítésével (bolg. *naštrapa*, szb. *naštrapa*, Cihac II, 600; Miklosich, Türk. El. 25 bolgár *naštrăpa* alakot közöl).

**paic* 'praecursor' (381^a, vö. Lex. Bud. 478) < t. *pejk* (< perzsa *payk*), ld. Miklosich, Türk. El. 39, Șăineanu, IO. III, 95, Cihac II, 602, Tiktin 1108. Használja Cantemir, Gheorgachi Log., Ien. Văcărescu, stb., de Erdélyben teljesen ismeretlen.

palivăn 'funambulus' (382^a, vö. Lex. Bud. 479) < perzsa-t. *pehlivan*; régi román alakja — a közönséges *pehlivan* helyett — *palivan* (Tiktin 1142 a XVII. sz.-ból idézi). Elterjedésére nézve ld. Miklosich, Türk. El. 39.

raft 'lemnifcus' (438, vö. Lex. Bud. 573) < perzsa-t. *raht* 'harnais et brides du cheval brodés ou garnis de franges d'or ou d'argent' (Barbier de Meynard, id. Șăineanu, IO. II, 299; ld. még Tiktin 1293).

**răftă* 'rata' (438), vö. *rafta* 'pars rata, portio rata, kinek kinek maga része' (Lex. Bud. 573) < t. *raht* 'portion, quote-part' (Tiktin 1293; Șăineanu, IO. II, 299 szerint a r.-ba szb. közvetítéssel jutott). Tiktin szerint bányási és mővidéki tájszó (vö. *te*-am spus-o *raftă* în ochi, Frâncu—Candrea 104), azonban H.-ból is van példa éppen arra a kifejezésre, amelyet a Lex. Bud. idéz: *ș'au luat rafta* 'accepit ratam suam, kikapta a' maga részit' (i. h.) ~ mi-am luat *rafta* dela viața (Pașca, Gl. dial. 50; a 'nădejde, speranță' értelmezés aligha helyes).

**săpet* (.săpet) 'bőrös láda, der Koffer' (462, vö. Lex. Bud. 609). Eredeti jelentése szerint a r.-ban is 'coș de papură servind de cufăr' (Șăineanu, IO. II, 323), amit perzsa eredetű török etymonja is igazol: *sepel* 'panier, corbeille de jonc et d'osier' (Barbier de Meynard 66, vö. még Miklosich, Türk. El. 53). A XIX. sz.-ban azonban általában 'Koffer, in der Regel mit Leder überzogen' (Tiktin 1433). A *săpet* alakv. Dionisie Ecclesiarhulnál fordul elő (Șăineanu, i. h.).

³ Itt kellene következnie a *moșor* 'panus' szónak (363), vö. *mosoru* 'tsomo, mirigy, der Knollen, die Drüse, ein Gewächs am Leibe' (Lex. Bud. 402), azonban a 'Rolle zum Aufwinden von Garn, Spule' jelentésű *mosor*-ral (Tiktin 1012, Șăineanu, IO. II, 262, vö. török *mosur* 'bobine, navette de tisserand') való összefüggése nem bizonyos. Tiktin a két szót azonosítja, de Șăineanu és Cihac (II, 596) nem, ami — szóföldrajzi okokból — helyesebbnek is látszik. *Mosor* 'esomó' jelentésben ugyanis elsősorban csak a mőcoknál él (Frâncu—Candrea 191, ld. még Pașca, Gl. dial. 43).

shálma 'Turcius pileus' (483, vö. Lex. Bud. 605) < t. *čalma* 'Turban' (Miklosich, Türk. El. 35, Şăineanu, IO. III, 121, vö. m. *csalma*, EtSz. I, 834).

*sherbet 'türkische Limonade' (485, vö. Lex. Bud. 634) < t. *šerbet* (arab szó), vö. Miklosich, Türk. El. 63, Şăineanu, IO. II, 336, Tiktin 1410.

*tás 'persely, die Almošenbüchse' (526, vö. *tasu* 'pixis eleemosynaria, persely, die Almošenbüchse' Lex. Bud. 698) < t. *tas (tase)* 'tasse, coupe, écuelle' (Cihac II, 619) ma a r. szó közönségesebb alakja *teas* s jelentése inkább 'tasse, coupe, bassin, plat, assiette' s ebből csak másodlagosan 'plat pour quêter' (i. h., vö. Tiktin 1571).

teáne 'bál, nagy tľomo' (528, Lex. Bud. 702) < t. *tenk* (perzsa *denk* 'étroit'), vö. Şăineanu, IO. II, 356, Tiktin 1570; utóbbi szerint „der Diphtong ist schwierig“.

*tulbán 'Tulban' (540, vö. *tulbanu* 'galerus turcius' Lex. Bud. 726) kétség-telenül *turban* alakváltozata, az eredeti *tũlbent* (perzsa *dũlbend* 'qui charme le coeur') -*lb*- csoportjának hű megőrzésével, vö. bolg. *tulben*, szb. *tulbenta*, eseh *tulban*, stb., Miklosich, Türk. El. 79. A r.-ban közönséges *tulpán* és *turbán* (Şăineanu, IO. II, 366–7, Tiktin 1663), de *tulban* változatot csak Cihac II, 625 idéz, bizonyára a Lex. Bud. nyomán.

*tult '15. Kr.' (540), vö. *tultu* 'ött garospénz' (Lex. Bud. 726) < t. *tult* (< ar. *sũls* 'un troisième'), Şăineanu, IO. II, 366.

*vadea 'terminus' (573) < török *vadè*, vö. Şăineanu, IO. II, 374, adatok a XVIII. sz.-ból és a XIX. sz. elejéről.

*vezerdeá 'ein Fürstenson in der Moldau u. in der Walachey' (583, vö. *vezerdé*, Lex. Bud. 754), valószínűleg r. *beizadea* alakkeveredése a *vezir* szóval. A t.-ben ismeretlen (Hasan Eren szíves szóbeli közlése). Vö. 6. l.

zagán (zăgan) 'vultur' (560, Lex. Bud. 766) < török *zagan* 'milan' (perzsa szó), vö. Şăineanu, IO. II, 380, Tiktin 1789. Adatok a XVII. sz. óta.

*zeŕe 'der Schmaus' (563, vö. Lex. Bud. 769: *zevchiu*) < t. *zevk* (arabból), vö. Miklosich, Türk. El. 86, Şăineanu, IO. II, 388, Tiktin 1810. Adatok a XVIII. sz.-ból s a XIX. sz. elejéről (néhány archaizáló írónál).

Mindezen török elemek jól mutatják a kor török nyelvállapotának erősen kevert jellegét: eredeti török szó (mint pl. *ipingea*) alig került át, viszont igen sok az arab és perzsa jövevényszó. Ezeknek javarészt a Szebenben élő Molnar jegyezte be, ami természetes is: a Havaselvével élénk kereskedelmi kapcsolatban álló határszéli város nyelv szokását feltétlenül ő ismerte jobban.

Nem nyújtanak változatosabb képet Klein szótárának újjörög elemei sem. A fanarióta-kor tipikus jövevényszavai (pl. *metahirisi*, *plioforisi*, *sindrofie*, stb.) teljesen hiányoznak. Még azon Kleinnál előforduló görög elemek is, amelyekre egyébként csak XVIII. századi példánk vannak, valamilyen körülmény folytán rendszerint olyanok, hogy inkább az „elementul grec antefanariot“-rétegbe⁴ tartoznak. Az újjörög szabak legújabb rétegének e sajátos hiánya még a török elemeknél is élesebb nyelvhatárt von a Kárpátokon inneni és túli nyelvhasználat közé.

⁴ Vö. G. G. Murnu, *Studiu asupra elementului grec ante-fanariot în limba română*. Bucureşti, 1894.

Egységes réteget tulajdonképen csak az egyházi terminológia görög jövevényszavai alkotnak. Ezek közül is azonban sok egyh. szláv közvetítéssel került a románba, mint pl. *discos* 'discus' (185, vö. g. δίσκος, egyh. ószl. *disk[os]s*, Tiktin 551), *falón* = sfita, vagyis 'misemondó köntös' (482, Lex. Bud. 640, 211, vö. g. φελόνιον, egyh. ószl. *felonъ*, DAeR. II/195, Tiktin 1419), *porfira* = bárflon (408, vö. g. πορφύρα, egyh. szl. *porfira*, Tiktin 1215), *tipic* 'rubrica' (531, vö. g. τυπικόν, egyh. szl. *tipikъ*, Tiktin 1602), stb. Olykor egy-egy elemet hangalakja mégis kiemel a szláv közvetítéssel átkerült elemek sorából: ilyen pl. *mandie* '< pallium > mandia pallium ecclesiasticum' (341), amely közvetlenül a g. μαντίον szóra, illetve ennek tb.-i μανρία alakjára utal (Tiktin 948 az 1746-i Märgäritare nyomán idézi a *mandie* alakv.-ot).

Mint utóbbi példánk mutatja, vannak tehát közvetlenül a görögből átvett egyházi műszavak is; ezek közül a legérdekesebbek a következők:

ava 'abbas, ein Abt, appat, apát ur' (42, vö. *ava, aba* l. 'pater, atya, apó', „dela coventu syrinescu: *abba*“, 2. 'avatu, archimandritu, egumena, abbas, appát, apátur, der Abt' (Lex. Bud. 41) < g. ἀβᾶς, a közönségesebb ἀββᾶς h., vö. Vlachos 1—2. Más forrásból az *ava* és *avatu* alakot nem ismerem.

dälterie 'formata, feu literae dari folitae Neordinato in Prefbyterum,* jurifdictio' (157). Később még egyszer előfordul **singhilie* magyarázataként (490). Más forrásból nem ismerem. Forrása a g. δελτάριον 'bulletin, carte', azonban ennek ilyen sajtós jelentése nincs szótározva.

epárhie 'dioecesis, districtus' (198, vö. Lex. Bud. 204). Cihac II, 657 és Tiktin 595 szerint közvetlenül a g. ἐπαρχία átvétele, de Kleinnál lehetne a lat. *eparchia* r. mása is. Hasonló bizonytalanságban vagyunk az *orgán* 'organum' (375^a) szóval kapcsolatban: a Kárpátokon túl inkább szláv, a Kárpátokon innen viszont latin közvetítésre gondolhatunk.

pascalle 'liber vaticinatorius' (385^a, szárm. *pascalitöriu* 'vaticinator', i. h. vö. Lex. Bud. 486) < újg. πασχαλία 'Ostertafel, Tabelle mit deren Hülfe man das Osterfest und die sich nach diesem richtenden beweglichen Feste etc. des Jahres bestimmen kann' (Tiktin 1130, Cihac II, 684). A *pascalie* jóslás céljára való felhasználása közismert.

räftefor 'simplex monachus' (445) < újg. ῥασοφόρος, vö. ῥάσον 'grober Wollstoff' < *rasum*, Meyer, Ngr. St. III, 55, Triandaphyllidis, Lehnw. 122 kk. Csak a XIX. sz. elejéről van egyéb adatunk, de lehet jóval régebbi is, vö. Gáldi, MONGr. 246.

scándala (scandälä) 'scandalum' (469) valószínűleg nem a szl. *skandalъ*, hanem közvetlenül a g. σκάνδαλον (tb. σκάνδαλα) átvétele. A régi egyházi irodalomban gyakori (vö. Tiktin 1375).

**singhilie*, a. m. *dalterie* (490), vö. *singhilie* 'literae [!] episcopales testantes cuidam Sacerdoti jurisdictionem in certam Parochiam esse collatam: Formata, vel jurisdictione' (Lex. Bud. 644). Talán r. szárm. a *singhel* 'synkellos, Ehrentitel, der Ordenspriestern erteilt wird' szóból (Tiktin 1430 < újg. σύγκελλος, σύγγελλος eredetileg a. m. συγκαλλιότης vagyis 'cohabitant d'une cellule' Cihac II, 699).

**stihie* 'elementum' (505, vö. Lex. Bud. 675) < g. στοιχείον, egyh. ószl. *stihija*. A r.-ban adatok csak a XVII. sz. vége óta (Tiktin 1495—6), tehát valószínűbb a közvetlenül g.-ból történt átvétel. Molnar is „ex graeco“ megjegyzéssel közölte.

A szótár egyéb görög elemei közül említésre méltók még a következők:

argaffefe (argăsese) 'aluto' (30, vö. *argisescu* 'tserzeni, tsáválni, gärben' Lex. Bud. 30), szárm. *argaffála*, *argaffilóriu* (i. h.) < újg. ἀργάζω (t. i. τὰ τοῦδρια) 'passer les cuirs, apprêter, corroyer les peaux, tanner et préparer les cuirs', Cihac II, 635. DAcR. I, 240 legrégebb példája csak 1840-ből (!), de mivel a szó nemcsak Havaselvén járatos 'Pélzfelle beizen' értelemben, hanem Erdélyben és a Bánságban is 'gerben (sowohl Pelz-, als Lederfellen)' jelentéssel (Tiktin 92), minden valószínűség szerint régebbi a XVIII. sz.-nál.

**chitra*, ért. n. (109), vö. *chitră* 'citreus, tzitrom, die Citrone', *chitru* 'tzitromfa, der Zitronenbaum' (Lex. Bud. 117). Az újg. κίτρον átvétele, de figyelemre méltó, hogy a Kárpátokon túli r. nyelvben (pl. Alexandrinál) *chitru* nem 'citrom', hanem 'cédratier', vagyis 'cedrátfa' (DAcR. I/2, 390).

cocoana 'puella civilis, nobilis' (124, vö. Lex. Bud. 130, 1–2. jel.), vö. újg. κοκκώνα 'gnädige Frau', κοκκωνίτσα 'Fräulein' (Tiktin 382). Ezen értelme régen általános volt, újabban azonban csak Moldvában és Erdélyben él (DAcR. I/2, 618). Lex. Bud. közli a köznyelvi 'domina, hera' értelemben is.

comíd 'gummi, matlka-méz (128) < újg. κομίδι 'gomme' (Vlachos 499). Első példánk 1749-ből, v.ö. DAcR. I/2, 681; 1774-ben Brassóban is feltűnik (StD. X, 18). A kereskedelem révén itt-ott behatolt a népnyelvbe is.

dichiu 'curator, procurator' (183) < újg. δικαιοσ 'juste' (vö. *dicheu*, Tiktin 544, Cihac II, 655); kevésbé valószínű etymont nyújt újg. διοικέιοσ < διοικέω 'administrer', mint οικέιοσ 'familier' < οικέω 'habiter' (Pascu, V, 704, Südost-Forschungen). Adatok 1667 óta (Pascu i. h.).

dípla 'fides, -ium' (184, vö. Lex. Bud. 190,) Közismert balkáni szó: végső forrása a görög δίπλα 'pallium duplicatum; Falte, Doppelpfeife', ebből lett a délszláv nyelvekben s különösen szerb területen *diple* 'Sackpfeife' (vö. Berneker, EtWb. I, 200, Vuk 126). Jelentésfejlődése és filiációja egyelőre homályos; az erdélyi és olténiai nyelvjárásokba valószínűleg szb. közvetítéssel jutott.

exorie 'exilium' (197) < újg. ἔξορία. Igen feltűnő adat, mert tudomásunk szerint a Kárpátokon túl is csak Radu Popescu használta: s'aú trimis la *exorie* cu toată casa lui, Mag. Ist. IV, 178. Vö. Gáldi, MONGr. 187.

**eftinflug* (197), ért. n., de mivel *eftinefc* szótárunkban csak 'deprelio' értelemben szerepel (vö. Lex. Bud. 203–4), semmiesetre sem tulajdoníthatjuk Molnar adatának a régi r. *eftenşug* 'Barmherzigkeit' jelentést (Coresiből idézi Tiktin 592, ld. még Densusianu, HLR. II, 332). Régen *eftinătate* is 'misericordia' jelentéssel bírt. Az egész szócsalád közös forrása εὐθηνός (Cihac II, 665).

evlávnic = cucernic (144, ezen utóbbi a., vö. Lex. Bud. 207). A köznyelvi *evlávie* (< újg. εὐλάβεια) származéka, *evlavios* h. Előfordul Klein Kempisfordításában is, vö. Gáldi, AECO. VIII, 260.

falंगा 'machina, qvâ pedes detinentur, dum plantae eorum verberibus afficiuntur' (203, vö. Lex. Bud. 210) < újg. φάλαγγας, ld. DAcR. II. 35. Első példánk E. Kogálniceanunál, de valószínűleg ez a szó is régebbi a fanariótakornál, annyira közönséges a népnyelvben is.

falle (fälie) *'fruftrum, bucella, vg. panis' (203, vö. Lex. Bud. 210) < újg. φελλί. Bár első adatunk csak 1749-ből van (GCr. II, 44), igen széleskörű elterjedése miatt lehet, hogy régebbi a XVIII. sz.-nál, ld. DAcR. II, 94, Gáldi, MONGr. 188.

harác 'palus' (245, vö. *hărac*, Lex. Bud. 255) < újg. χαράκι, DAcR. II, 359. Gazdag népnyelvi előfordulásaimál fogva valószínűleg elég régi, bár legrégebb ismert adatunk 1704-ből származik: *haragii* pentru vie (Ur. IV, 55).

*hargolásh (<'ergolabus') (245, vö. *hërgolašiu*, Lex. Bud. 261) nyilván összefügg a g. ἔργολάβος szóval, amint már szótárunk és a Lex. Bud. a latin *ergolabus*-ra való hivatkozással állítja, de a képzőcsere felette homályos. Vö. Gáldi, MONGr. 184.

hriřfov 'diploma, decretum' (248, vö. Lex. Bud. 266) < újg. χρυσόβουλλον; Cantemirnél még *hrisovuluri* (Ist. Ier. 175, 181), példák a XVII. sz. óta, vö. DAcR. II, 415. Erdélyben csak Șincaínál (I, 269, stb.).

*indih 'o vapsála, v. cionvic' (277); véleményünk szerint vagy az 'indigo' régi görögös neve ἰνδικόν (feltételezhető alakv. *ἰνδικόν) nyomán, vagy a n. *Indig* (ejtsd: indix) átvétele. Kereskedelmi műszó; 1809 után a következő adatot olvassuk: 2 II. violet *indih* fain, StD. X, 23. DAcR. nem ismeri.

maghie 'magia' (338; vö. *magie*, Lex. Bud. 368) < g. μαγεία. Tiktin 940 egyetlen példát idéz Cantemirből.

márgliól 'argutus, *callidus, verschmitzt' (345, szárm. *marghiolie* 'argutia, calliditas' i. h., vö. Lex. Bud. 377), valószínűleg az újg. μαρ(γ)ιόλος 'fin, rusé, futé, matois' (Vlachos 552) átvétele, a g. szó forrása viszont a hasonló jelentésű ol. *mariuolo* (eredetileg: 'chierico che fa la parte delle tre Marie nei misteri' Zingarelli 915 < ófr. *mariole* 'figurine sainte' Godefroy V, 176). A származtatást hasonlóképp jelzi Cihac II, 673; a t. és alb. *marjol* szintén ol. eredetűek, talán újg. közvetítéssel. A r. szó g'-je talán a g. írott alak hatásával magyarázandó. Példák a XVII. sz. közepe óta (vö. Tiktin 953; GCr. II, 12, 118). Népryelvi példák Havaselvéről és Olteniából (Tocilescu, Mat. Folcl. 387, Teleorman; 420, Vâlcea; 422, Gorj), ismeretes nagyritkán Erdélyből is (pl. *marghiol* 'viclenie, inșelare, necaz' Mándrescu, Lit. pop. 243). Gyakori viszont a régebbi erdélyi frott nyelvben, pl. *margeol* 'magnus eloquens, nagy orátor, astute loquens, álnokul okoskodó, ravasz', *margeolie* 'astuta locutio, szép beszéd réa-vivés végett' Bobb II, 25; voinicul *marghiol* —tot merse domol, Budai—Deleanuból id. DEnc. 749—50. Barcianu szerint *marghiolă* 'das schlaue Frauenzimmer'.

marturie (märturie) 1. 'teftis', 2. * 'héti válár' (347); Lex. Bud. 379 szerint is második jelentése 'tërgu de seřtimänă, nundinae hebdomadales, héti vásár'. Cihac II, 674 szerint *märturie* csak 'témoignage', Tiktin 956 szerint szintén 1. 'Zeugenaussage', 2. 'Taufmünze', 3. 'Zeuge', 4. 'Blutzeugenschaft'. Szavunk forrása, az újg. μαρτυρία szintén 'témoignage, déposition' (Vlachos 552) jelentéssel bír, tehát Molnar bejegyzése, amelyben a Lex. Bud. szövege is alapul, egyelőre megoldatlan problémát jelent mind e jelentés elterjedése, mind annak eredete szempontjából.

*molopfec ért. n. (362), kétségtelenül *molipsi* (< újg. μολέω, aor. μόλεψα) alakv.-a; más forrásból nem ismeretes. Maga az ige inkább csak a Kárpátokon túl használatos, vö. ALRM. I, 163—4, Gáldi MONGr. 211; még csekélyebb népryelvi elterjedést mutatnak származékai (*molimă* stb.).

*pilota 'Pfühl, Küssen' (395), vö. *pilotă* 'culeita plumea, donyha, dunyha, derekaly' (Lex. Bud. 505); talán figyelembevehető Tiktin 1163 feltevése, aki szerint a görög πλωτός 'gefíltz' szóból kell kiindulnunk.

*politic ért. n., **politie* 'poliŭce, ius politicum, politika, die Politik, oder Staatsklugheit' (407), a Lex. Bud. 521 szerint *politie* 'politicus, politikus, der Politiker, *politie* 'politica, politice, politika, die Politik, die Polizey'. *Politie* végső forrása a g. πολιτικός; valószínűleg közvetlenül innen vette át Cantemir (Gáldi,

⁴ Alighanem téved Dauzat (Dict. étym. de la langue fr. 459), amidőn J. Deny útmutatása nyomán a velencei *mariolo* 'rusé, fripon' szót t. eredetűnek gondolja, bár természetesen efféle „Rückentlehnung“ nem ritkaság.

IONGr. 233). *Politie* a Kárpátokon túl csak 1. 'Staat', 2. 'Stadt', 3. 'Benehmung, aufführung' (Tiktin 1206, Cihac II, 689), vö. újg. πολιτεία 1. 'état, république', 2. 'conduite, ligne de conduite', 3. 'cité, ville' (Vlachos 725). PPB. szerint Molnár azt a számára idegen újg. eredetű szót új jelentéssel ruházta fel, s a n. *Politik*, a. *politika*, stb. szóval egyértelműnek tekintette. A Kárpátokon túl ezen értelemben *politica* (< lat. *politica* v. újg. πολιτική) volt használatos. Hasonló tévedés elmozdítása lett Molnár akkor is, amikor a *planisi* 'raboter' igét a lat. *planum* tövéhez kapcsolta s 'tervezni' értelemben használta (ld. erről Gáldi, MONGr. 129).

rodie 'malum granatum' (451, vö. *ródie*, Lex. Bud. 592) < újg. ρόδι újg. ροδιον, ρόδιον), Cihac II, 693; Tiktin 1334, esetleg egyh. szl. *rodii* közvetítésével. A Klein közölte alak hangsúlya nagyon feltűnő.

**scafa* 1. 'caentariu', 2. 'das Trinkgeschir' (469, vö. Lex. Bud. 614). Tiktin 1374 itt olvasható 1. jelentését ('mérleg serpenyője', vö. Lex. Bud., i. h.) em közli, Damé IV, 26 ismeri azonban 'plateau de balance' értelemben is. 2. újg. σκάφη 1. 'auge, baque', 2. 'pétrin', 3. 'you-you, nacelle', 4. 'coque du avire' (Vlachos 789).

sraembítza 'halex' (473) a köznyelvi *scrumbie* ~ *scrámbie* származéka, ez pedig újg. σκουμπί (Tiktin 1394).

**sfirida* 'fenestra ficta' (482, vö. Lex. Bud. 640) valószínűleg bolgár közvetítéssel (*firida*) újg. θυρίς, -ίτος 'petite fenêtre', vö. DAcR. II, 129. Az ALR. II, 273 térképe (*firidā*) *sf-* kezdetű változatot nem közöl.

**shinie* = *galeata* (485, vö. *šinicu*, *šinégu* 'cubulus, köböl' „in Bănatu“, Lex. Bud. 645) régies szó; az 1688-i Bibliában is előfordul, vö. Tiktin 1431. Ha eltetelezzük, hogy ebben az esetben is *h* > *š* hangváltozással van dolgunk vö. *fin* ~ *chin* ~ *shin*, 485) a görög χοϊνίξ, -ίκος, egyh. ószl. *chiniko* 'mensura apiens quatuor cotylas' (Miklosich, Lex. 1090) alakból kell származtatnunk.

**scrivele* 'fanyalogni, pityeregni' (474, vö. Lex. Bud. 624); véleményünk szerint amint *scilipi* mellett van *scripi* (Tiktin 1393), úgy *scilivi* sem más, mint *schifosi* 'pleurnicher', *scilivisi* 'se pimponner' igéknek *ser-* kezdetű változata, vö. görög σιλίβωνα, σιλίβω, fut. σιλίβωω 'polir, fourbir' (Graur, BL. IV, 115; Gáldi MONGr. 249). A *-si* végződés esetleg elmaradásáról Gáldi, i. m. 118; *scrivi* alakot közölt Resinárról Pașca, Gl. dial. 53.

**viffon* 'bifon, der Bison' (587), vö. *visonu*, 'byssus, bibor, ein sehr feines Gewebe' (758) < βύσσοσ, acc. -ov (Tiktin 1758).

**vvrnh* „v. Gaendac N° 1.“ vagyis 'cserebogár' (590, vö. Lex. Bud. 763'), égi szó az egyházi nyelvben; az 1688-i Bibliából id. Tiktin 1782. Vö. βροχοσ, acc.-ov 'charançon, bruche'.

Néhány esetben (vö. fentebb *pilotă*) kétes, vajjon szabad-e a kérdéses szavakat az újg.-ból származtatnunk. **Ásláz*, helyesen *atlas* (161, vö. *atlas*, Lex. Bud. 39) egyaránt származhat a t. *atlas* (DAcR. I, 357) vagy az újg. ἀτλάζi alakból (HEMR. 2066—8) alakból.⁵ Egészen homályos **féde* 'suchus' (206, vö. Lex. Bud. 213; alakv. **zama de alamæe* v. *fidé*); a *fidea* 'vermicelle' szóra (Gáldi, MONGr. 189 < újg. φιδέσ) alig gondolhatunk. Bizonytalan még *tagaertza* 'tarisznya' (520, vö. Lex. Bud. 692; alakv. <*gagaertza*>, 225); legközelebbi rokonának kétségtelenül az újg. ταγάρι

⁵ A Lex. Bud.-ben olvasható *atlas* a m. *atlasz* vagy a n. *Atlas, atlasz* (pl. 1803: *slapome de atlantz*, StD. XII, 146, 1822: *athlati*, Bobb II, 87) feltétlenül m. *atlasz* EtSz. I, 175) átvétele.

'sac, panetièere, besace', szárm.-a, ταρατσικά (Vlachos 857) látszik, azonban először e balkáni vándorszó pontos filiációját kellene tisztázni (vö. Cihac II, 617, Tiktin 1548).

e) *Latin elemek.*

E sokféle jövevényiszóréteg ellenére természetesen nem szorult háttérbe a román nyelv latin szókészlete sem, vagyis az az alapanyag, amelybe mindezen hatások beleágyazódtak. A latin eredetű szókészlet is mutat ugyan bizonyos megkülönböztető sajátosságokat, általában azonban elég konvencionális és a köznyelvi használatától kevéssé tér el; az alábbiakban — mint már a szláv elemekkel kapcsolatban — csupán arra szorítkozunk, hogy szótárunk anyagának néhány jellegzetes vonását kiemeljük.

Három szócsoporttal kell röviden foglalkoznunk: az elsőbe a régies jellegű szavak, a másodikba a tájnyelvi elemek, a harmadikba pedig a latin eredetű neologizmusok tartoznak.

Másutt már felsorolt archaizmusokon kívül említendőek a következő régies, latin eredetű szavak:

ambe 'ambae' (21). Olvasata minden valószínűség szerint *imbe*, vö. *ámbe*, ⚧Bĭ, ⚧BE (Lex. Bud. 18). Nagyon régies alak; a XVI—XVII. sz.-ban volt csupán köznyelvi, vö. *imbe*, Rosetti, LR. XVI. 140, DAcR. II, 474, Tiktin 58. Kleinnál esetleg lehet népnyelvi eredetű is, amennyiben éppen a nőnemű *imbe* a mócoknál még a XIX. sz. 2. felében is járatos volt (Fráncu—Candrea 101). A Lex. Bud. közölte hímnemű *imbi* alak még a régiségben is ritka volt.

afin 'afinus' (36, vö. *asinu*, *asină*, Lex. Bud. 36). A XVI. sz. nyelvében még elég gyakori, vö. DAcR. I, 314, Densusianu, HLR. II, 493, GCr. II, 388. Kleinhoz valószínűleg az egyházi nyelven át került; E. Petrovici szerint „*asin e un arhaism, căruia textele bisericești i-au dat un prestigiu deosebit (Hristos a intrat în Ierusalim călare pe asin)*“, DR. VII, 354.

chiar 'clarus, * tiszta, világos' (104, a Lex. Bud. 114 csak adverbiumként közli). Mint melléknév Klein korában már elavult, viszont élt még az 1688-i Bibliában, amelyet szerzőnk igen jól ismert, pl. ia păharul vinului acestui chiar (id. Tiktin 337). A Bánsági Névtelennél *Kjár* 'clarus, clare' (68). Valószínűleg archaizmus Budai—Deleanunál is (vö. DAcR. I/2, 342), aki *chiar* efféle használatára a legkésőbbi példát szolgáltatja.

efhitoáre I. 'exitus', *2. 'latrina' (200). A szó második értelme régies; Tiktin 599 Miron Costintól és Dosofteiből idézi, tehát ez is az egyházi nyelv felé mutat.

fápt 'magia, incantatio' (203). Ebben az értelemben először Dosofteinél, újabb adatok viszont eddig csak a népnyelvből voltak ismeretesek (DAcR. II, 19). Véleményünk szerint archaikus eufemizmus; talán elvonás a Dosoftei használta *fapturi dimonești* kifejezésből.

graúntz (gräunt) 'granum' (235) régies nom. *gräunte* helyett, vö. Lex. Bud. 243. Használja még Șincai és Țichindeal is (DAcR. II, 301).

intzinát 'vix cohaerens' (302, vö. *intinu* 'gyengén odaragasztani' Lex. Bud. 316) < * *in + tenuo* 'subțiez' (Pușcariu, Wörter u. Sachen I, 111—4, DAcR. II, 803). Ezen etymologikus értelemben nagyon ritka; konkrét jelentésben főleg a tövüknél bevágott fákról („*tăiat la rădăcină, încât abia să se mai țină*“, DAcR., i. h.), átvitt értelemben pedig felindult emberről („*gata să se năpustească asupra cuiva*“, u. o.) használatos. Használja Șincai is: *pădurile*

acestea . . . le au tăiat cu firezură așa, cât copacii de âmbe părțile . . . au stat numai *înțănăți* (Hr. I, 324).¹

invaluéc (invăluesc) * 'kötelődni' (303) kétségtelenül régies, vö. DAcR. II, 850. Példák a XVI. sz.-tól a XIX. sz. elejéig (Dionisie Ecl.).

nescăre, nescări 'quidam, quaedam' (379, vö. *nisquare*, Lex. Bud. 443) < *nescio quale(m)*, Tiktin 1058. A népköltészetben *nescări* is (pl. GCr. II, 312). Hasonló *ne-* kezdetű névmás * *neshtine* 'valaki' (379, vö. Lex. Bud. 442), vö. Tiktin 1053, valamint 1818: de mult *neștine* duptă aș zis, Diac. L. Ort. 26.

ofhtefe 'milito' (376^a, vö. Lex. Bud. 473), *ofhtire* 'militatio' (u. o.). Régies, XVI—XVIII. sz.-ban használatos szó, vö. Tiktin 1098, GCr. I, 36, 132, 247, stb. A legkésőbbi példa 1825-ből (CL. VII, 328), de ez is archaizáló szöveg.

se 'si' a következő példában: *se aifi fost aici* (476). Kétségtelenül archaizmus; Klein megjegyzése szerint „in antiquis Valachicis libris“ (i. h.). Példák csak a XVI—XVII. sz.-ból, vö. Tiktin 1349, Rosetti, Lr. XVI, 125, Mard. Coz. 346 (szómutató), stb.²

Figyelemreméltó, mennyire elutasító mindezen archaizmusokkal szemben a Lex. Bud.: *ofhtefc* és *nescare* (*niscare*) kivételével az utóbbiban egyet sem találunk meg. Ez is mutatja, hogy Maior Péterben és munkatársaiban jóval kevesebb történeti érzék volt, mint Klein Sámuelben.

A régies szavak természetesen olykor tovább élnek egyes nyelvjárásokban, s ilyenkor mindig lehetséges, hogy Klein nem a régi írott nyelvből, hanem egyes vidékek nyelvhasználatából merített. *Arina* (373, 397, vö. Lex. Bud. 31) kétségtelenül régi szó ugyan, de az Aranyos és a Berettyó völgyében (Jb. IV, 325, VI, 75), valamint Északerdélyben (Pușcariu, LR. I, 212) mindmáig használatos. Ugyancsak megőrzött móc elem s nem régiesség szótárunk *cuft* 'vivo, superstes sum' értelemben (155, vö. Lex. Bud. 160 s ehhez Tiktin 470). Szintén inkább népnyelvi elem *invefht* 'investio', *invefhtit* 'investitus' (304, vö. *investiu*, Lex. Bud. 323), a latin *investio* maradványa, amely Bihartól Máramaroson át Bukovináig él (vö. DAcR. II, 1866). Végül ideveendő még **saencea* < *oa* 'acies, v. g. cultri' > *cuftis cultri* (459, alakv. *simceá* 'stimulus', 510; vö. Lex. Bud. 644), amely valószínűleg a lat. *senticilla* származéka (Tiktin 1426), s nemcsak a régi nyelvben gyakori, de ma is él 'vârful cușitului' értelemben Északerdélyben (vö. Pașca, Gl. dial. 52, adat Zagráról). Mindezen szavak megvannak a

¹ Pontosán ezen értelemben találjuk a szót a moldvai krónikásoknál is: *ca să taie pădurea, să o înțineze*, Let. I, 138.

² Itt említhető még néhány régies összetett szó is. Latin elemei ellenére szláv minta nyomán alakult *apuc-înainte* 'praeoccupo, praevenio' (27), vö. DAcR. I, 214, HEMR. 1422. A szó régebbi alakv.-a *ainte apuca*, a szláv *predvariti* 'praevenire' nyomán (Densusianu, HLR. II, 370). Hasonló még **mérgere înainte*, **mergătoriu înainte* (351). Keresztelő Szt. János mellékneve volt. A XVI. sz.-i nyelvben *înainte-curătoriu* és *înainte-cursu* is előfordul (vö. lat. *praecursor*, Densusianu, HLR. II, 369). Régiesnek látszik, bár más forrásból nem ismerjük, *pantece-urđinatoriu* 'pantices' (383^a), viszont a régi moldvai krónikások nyelvén alapul **taeát impregiur* (522, vö. Tiktin 881, BH. I, 293, stb.). Régies összetétel végül *manaștergura* (338); legrégebbi példa a Cod. Voronețean-ban (Densusianu, HLR. II, 365), tehát nem áll az a nézet, amely szerint „acest cuvânt este o formațiune nouă și . . . izolată în limba română“ (T. Capidan, DR. IV, 1263). Vajjon nem a m. *kéztörő* tükörszavával van dolgunk? Egyéb példák: 1775: *mănașterguri* de obraz, Doc. Buc. VI, 256, 1822: *manustergura* Bobb II, 15, *mănaștergură* de in, Tocilescu, Mat. Folcl. 413, stb.

Lex. Bud.-ben is, ami világosan igazolja, hogy az előbb felsorolt szavaktól némileg különböző, önálló csoportról van szó.

Egyéb érdekes tájnyelvi elemeink a következők:

aciŕc 'facio alicquem alicubi manere, habitare' (3); a régi és népn. *aciua* (\leq *adcellare*? DAcR. I, 19) más forrásból nem ismert vált.-a. Szárm.-a: *acieala* 'receptaculum, feu manlio habitatio alicubi' (i. h.), vö. *acială* 'abri' (DAcR., i. h., egy adat Delavranceából).

báltz 'laqueus, eine Schlinge, tőr' (47, vö. Lex. Bud. 45 ugyanezen értelemben) < lat. *balteus*, -um (Puşcariu, EtWb. I, 15). Egyedülálló adat s ezért tájnyelvi lokalizációja egyelőre lehetetlen. 'Brautschleier' (Tiktin 150) értelemben erdélyi és bukovinai, vö. ar. *baltsu* 'Kopftuch' (Puşcariu, i. h., DAcR. I, 462).

batúca (bătucă) 'ventriculus, stomachus [!] volatiliūm' (50, vö. Lex. Bud. 50); DAcR. I, 529 szerint „prin Ţara Hategului, în parţile Sibiului şi pe aiurea în Transilvania“. A *bate* származéka.

beáta 'colare indufii faeminei' (51). A népnyelvben közönséges *bată* 'bande, poignet, col (de chemise de femme)' (< lat. *vitta*) szónak csak Szelistyéről közölt változata (DAcR. I, 513). Néhány hasonló kettőshangzóról ld. Ht. 15.

bracie (brăcie) 'fascia cingulus, melylű fűző' (67), vö. *brăcie* (helyesebben брѣвѣ), 'fascia, zona, cingulum [!], ör, övedző, der Gurt, Gürtel' (Lex. Bud. 65) < lat. **bracile* (Puşcariu, EtWb. 18, DAcR. I, 635). Valószínűleg a mőc vidékről, mint *brăcilă* (Frâncu—Candrea 12-13).

calarie (călărie) 'eqvus, cabala' (81, vö. Lex. Bud. 87), a *cal de călărie* kifejezésből elvonás útján keletkezett erdélyi szó (DAcR. II, 34). Legrégibb adatunk Klein szótárában.

carturării 'repositorium librorum, *könyv tarto ház' (92), erdélyi szó; DAcR. I/2, 166 a Lex. Bud. óta idezi. Talán a lat. *chartularium* nyomán.

**coe* 'lucens, lepény' (123), nyilván *coca* 'torta, panis subcinericius' (u. o.) erdélyi nyelvjárási változata (DAcR. I/2, 608).

**contenti* 'füvelő, bucetum' (128), vö. *contentu* 'pascuum vel bucetum inhibitum, tilalmas füvelő, eine verbotene Weide' (Lex. Bud. 136). Nyilván az *a conteni* főnevesített part.-a; más forrásban azonban nem találom. Talán mőc tájszó; mint a rokonértelmű s ugyancsak mőc jellegű *troaş* (ld. 233. l.).

**corbicios* = *daunos*, vagyis 'linguritor, kívántfi' (131, 160). A *cerbice* 'nyakszirt' (< lat. *cervicem*) szóból származó *cerbicos* 'orgolios, dárz' kétszeres hangátvetéssel alakult alakv.-ának látszik. DAcR. I/2, 286.

focăre 'miferia' (214, vö. Lex. Bud. 222). Etymonja minden valószínűség szerint a lat. *focaris*, illetve *focarium* (vö. REW.³ 3383, Wartburg, FEW. II, 650); Dosofteinél *focariu* v. *focare* 'grand feu, bűcher' (DAcR. II, 151, Tiktin 640, 2° jel.). Az itt közölt jelentés tájnyelvi jellegű: a mőc vidéken ismeretes *focare* 'grande misère, malheur' jelentéssel (DAcR., i. h.).³ A jelentésfejlődés magyarázatra szorul: gondolhatnánk 'tűzvész' > 'nyomorúság' fejlődésre, azonban *focar(iu)*, *focare* nem jelent kifejezetten 'tűzvészt', hanem inkább 'máglyát' vagy általában 'nagy tüzet'. Pontosabb értelmét csak további adatgyűjtés segítségével lehetne megállapítani.

³ Tiktin 1640 teljességgel félreértette Frâncu—Candrea 273 példamondatát (Deşi văduva era săracă friptă, totuşi făcu ce focărea ei făcu şi dete streinilor şi ceva de luat în buze), s ezért fordította a kérdéses címszót I. jelentésként a n. 'Herd' szóval, Tiktin maga is kételkedett azonban fordítása helyességében, amire az értelmezése után tett kérdőjel utal. Tévedését helyre igazította: DAcR. i. h.

*junilhán = june, holteiu (572). *June* származéka; Tiktin 879 erdélyi tájszónak tekinti (példát azonban nem közöl). DACr. II/2, 55 Szeben m.-bő' idézi (L. Blaga közlése nyomán) 'tinerel, fecior care a intrat întâia oară în joc jelentéssel; irod. adat Agârbiceanuból. Vö. *junışcan* 'june, flăcău de însurat (Pașca, Gl. dial. 38; Pojána, *Szeb.*, u. onnan DACr., i. h.).

lárd 'laridum' (315, Lex. Bud. 343) < lat. *lardum*, a köznyelvi *slănină*, *clisă* helyett. Erdélyi és bánági tájszó, vö. DACr. II/2, 101, DEnc. 696; e. a. a Bánági Névtelennél (*lard* 'laridum', *lêrdos* 'lardum habens').

*lataretz 'lappu' (316). Nyilván *lat* 'széles' szárm.-a, amire a *lătăreț* 'cam lat, hosszúkás' mn. (DACr. II/2, 111, Tiktin 892, DEnc. 697) világosan utal. Főnévként azonban csak mint halnév ('varietate de scumbie') ismeretes. Lex. Bud. 344 a *cărăjel* (Scomber pelamys) halfajjal azonosítja. A Molnar-féle bejegyzés valószínűleg valamely széles levelű *lapura* vonatkozik.

latureán (lä-) 'extraneus, advena, *jövővény, idegen' (316) a Lex. Bud. szerint 1. 'quare lăcuesce cu totă iconomia său fôră de satu: villico — onis: külső mezei gazda', 2. 'adeq. veneticu: advena: jövény' (345). Más adatból csak a Lex. Bud. közölte 1. jelentés ismeretes; Pașca szerint *lăturean* a. m. 'locuitor dela periferia satului' (Fráta), illetve 'om dela sat' (Kristyór) (Gl. dial. 39). Vö. még *lătureni* 'feciori și fete veniți la joc din alt sat ca oaspeți' (DACr. II/2, 116, Zagra, *BN.*).

lupăre 'gangraena, carcinoma' (333, vö. Lex. Bud. 364); valószínűleg erdélyi tájszó, a n. *Wolf* vagy a m. *farkas fene* (így Lex. Bud.), *bőrfarkas* nyomán.

malfáriu (măsar) 'arcularius' (348; vö. Lex. Bud. 380), kétségtelenül épp úgy a r. *masă* származéka, mint *asztal: asztalos, Tisch: Tischler*, stb. Tiktin 958 erdélyi tájszóként közli, közelebbi lokalizáció nélkül. Az ALR. II, 222 térképe szerint (*tâmplar*) Dél- és Középerdélyben járatos, vö. 130, *măsăriu* (Pojána, *Szeb.*), 172: *măsăriu* (Alsóárpás, *F.*), 157: *astăluș* sau *măsari* (Héjjasfalva, *NK.*), 228: *măsari* (Maroshévíz, *MT.*). Egyetlen moldvai ponton (537) talán *măsar* hatása alatt bír a *misăriiaș* (< *meseriaș* 'iparos') szó éppen 'asztalos' jelentéssel.

meltocau (-ău) 'malticatorium, sodrófa' (353). Tiktin 971 egyetlen tájnyelvi adatot közöl, Tocilescu, *Mat. Folc. I*, 1551 nyomán (Olténia), DEnc. 766 szerint járatos azonban Erdélyben is.

miftrótz = *sprinten (359). E rejtélyes adat magyarozatául idézendő a Lex. Bud. következő két cikke: *mistrețu* 'sprintenu, pernix, tenuis, parcus, szűk, híg, vékony, knapp, spärlich, kärglich' (395), *sprintean* 3. 'adeq. mistrețiu, suptire, pernix, tenuis, parcus, szűk, vékony, híg, knapp, kärglich' (664). Ezekkel egyeztetendő *poame mistrețe* 'pommes sauvages, acides' (Damé III, 55, egy adat Conachiból), valamint Tiktin 359 következő, ért. n. hagzott adatai: sáptámini *mistrețe* 'böjtös hetek' (vö. m. hét s o v á n y esztendő), Ghîță e . . . vinul cel *mistret*, prin urmare trebuie să se învecchiească în bute' (Alexandri). Az etymon valószínűleg lat. *mxticius* (Tiktin, i. h.).

*neă 'nix' (375, vö. *nieă*, 375^a, *omat* a., valamint *né*, Lex. Bud. 417) a régi román nyelvnek e jellegzetes eleme tájszóként már csak az aruménoknál és Erdély nyugati részében él, vö. Pușcariu, *LR. I*, 214, Tiktin 1043, stb. Bobbnál szintén *ne* (I, 83); DEnc. 828 utal Tichindeal adatára. Barcianunál kifejezésekben is, mint *munți de nea* 'Schneegebirge', *apă de nea* 'Schneewasser', stb.

oarzen *'dulcacidus' (385, vö. *órzenu* 'dulcacidus, édes tsipós' Lex. Bud. 471). Talán *orz* származéka (Tiktin 1068), átvitt értelemben a Bánágban emberre is vonatkoztatják 'tânăr, viguros' jelentéssel, pl. *fata oarză* (Costin, *Gr. băn.* 147). Elvont értelemben „verde“ helyett: mi-a spus-o *oarzăn* (N. Drăganu közlése,

id. Paşca, Gl. dial. 45). Amint adatainkból kiderül, bányási és erdélyi tájszó.

*ochi 'pápaszem' (369^a). Bizonyára régi erdélyi tájszó, azonban más forrásból nem ismerem. Ugyancsak erdélyi kifejezés *ochi de gaina = paducel (i. h.), ahol paducel nyilván a m. 'Hühnerauge' (378^a, vö. Lex. Bud. 493). A r. kifejezés ezen német szólás vagy az annak megfelelő m. tyúkszem tükörszáva.

*olutz 'urceolus, korlotlka' (373^a, vö. Lex. Bud. 464). Az erdélyi és moldvai ol (Tiktin 1085) származéka, ez viszont új nom. oall (< olla) helyett. pafura (pásturá): szótárunk zárójelben * jagur-ral magyarázza (386^a), akár csak a Lex. Bud., amely szerint „i. e. fagure, favus, lép, slejt, der Honigseim, die Honigscheibe“ (488), azonban itt nyilván tévedés forog fenn, amennyiben pásturá a. m. 'Exkremente der von der Ruhr befallenen Bienen, eine rotbraune, flüßige, stinkende Substanz bildend, die an der Luft klebrig wird'. Pl.: risăcarul îngrijeşte a scoate pătura din fagur, căci se'ntinde ca pecinginea' (Tiktin 1132). Ugyanide veendő talán: a păşti 'a murdári cu excremente' (Paşca, Gl. dial. 46; Kristyór, H.). Tiktin egy feltételes latin * pestula alakból származtatja.

*porumb 'galambblzinú' (408, vö. Lex. Bud. 528); a porumb 'columba' (< lat. palumbus, REW³. 6181) színnévként mutatja. Tájnnyelvi példát idéz a cal porumb kifejezésre Damé III, 250, Creangă-ból idézi (boi porumbi). DEnc. 980.

ranúnchiu 'vese' (439, alakv. rarunchiu, i. h. 441, rerunchiu, 444, vö. Lex. Bud. 576). A havaselvi és köznyelvi rinichiu alakpárja; használatos az egész északi román területen, Havaselve kivételével. Vö. Gáldi, AECO. VIII, 413 kk. (további utalásokkal).

Răpăni (răpăun) 'menfis Septembris' (440, vö. Lex. Bud. 575). Tiktin 1297 kételkedett a Lex. Bud. -i végződésű adatának helyességében, pedig igazolja nemcsak Klein szótára, hanem a H. m.-ben feljegyzett repş'yunî is (D. Şandru, BL. III, 145, Felsőlapugy). Etymonja vitatott: régebben raptio-ra gondoltak (Tiktin 1297), Drăganu viszont — kevésbé valószínűen — * rapacionem-et javasolt (a rapa 'nap, rápita' többől, DR. V, 895). Puşcariu feltevése (EtWb. I, 127), amely szerint Răpăciune ~ Răpăciuni tudatos szóalkotásnak köszöni létrejöttét, valószínűtlen (már Tiktin is cáfolta, i. h.).

rău erdélyi színezetű dem.-a * raeutz (438, vö. Lex. Bud. 591 és Tiktin 1330), szokatlan igei származéka raeuefc 'derivo, rivum facio' (i. h.), amelyet más forrásból nem ismerek. A közönséges idetartozó ige ráuri, înrăuri.

*shtirefc 1. 'értekezni, álkálódni', 2. 'inaudio' (488), összevethető a bányási és mőcföldi ştirici 1. 'forschen, erforschen', 2. 'mitteilen' (Tiktin 1500, DEnc. 1260) igével. Kétségtelenül a ştire 'hír, közlés' származéka.

*sommone 'aluszékony' (495, vö. Lex. Bud. 655). Ismert erdélyi tájszó, somn 'álm' származéka (vö. Tiktin 1457).

tzepa mőcföldi származékai: * tzaparue (tăpăru) 'arifta' (544, alakv. * tzeperue, vö. Tiktin 1557), * tzapush, -e 'der Stachel' (i. h.). Ezen alakok is pontosan egybevágóak Molnar egyéb mőcföldi benyomásaival.

*vaentureálhca 'szórólapat' (575, vö. Lex. Bud. 749) összevethető a mőcföldi járatos vânturaşcă 'Wurfschaukel, Schwinge' adattal (Frăncu—Candrea 42 nyomán id. Tiktin 1749).

*zeuefc 'frequente Dei invocationem juro' (563) a zău, zeu (< Deum) indulatszó származéka, valószínűleg erdélyi tájszó.

Végül említendő még egy érdekes erdélyi színezetű ige, t. i. *pafug (păfug) 'in fugam ago' 'futamtatni' (381^a), amely úgy viszonylik a pe fugă

viszonyos szerkezethez (DEnc. 885), mint ahogyan a *perinda* (szótárunkban *paraend*, 384^a) *pe ránd* szárm.-a.

Amint látjuk, e latin eredetű tájszavak tanúsága is megerősíti a magyar és német elemek származásáról tett megállapításainkat: Klein Délerdély és a Bánság nyelvhasználatából merít, Molnar bejegyzéseiben viszont erősen érvényesül a mőc vidék hatása.

Végül szólanunk kell — hiszen éppen az ú. n. „latin irány“ egyik tagjának művéről van szó! — Klein latin eredetű neologizmusairól is. Ezeknek száma meglehetősen csekély, ami kitűnik abból a tényből is, hogy amikor Pascu mutatványokat közölt az erdélyi iskola latin szóalkotásai-ból⁴, aránylag ritkán merített a Lex. Bud.-ból. Ezúttal természetesen eltekintünk ama *notares*, *penișiuș*, *vicares* típusú szavak felsorolásától, amelyeket a magyar elemek között már tárgyaltunk.⁵

A latinizmusok osztályozásánál persze nagy körültekintéssel kell eljárunk. Neologizmus és archaizmus között olykor igen nehéz különbséget tenni: például, kérdés, vajjon *armatura* (21) a latin *armatura* friss átvétele-e, avagy a régi, Dosoftei használta szó nyomán bukkan fel (DAcR. I, 257). Itt jegyezzük meg, hogy magát az *armă* szót is neologizmusnak tartjuk; legelső adatunk csupán 1776-ból van (GCr. II, 112). Még ritkább persze *armare*: DAcR. csupán a Lex. Bud. 31 nyomán idézi. Külön problémát alkotnak az olyan szavak, mint **portzie* (408) és **uratzie* (555, vö. Lex. Bud. 735): etymonjuk épp úgy lehet a m. *porció*, *oráció*, mint a latin *portio*, *oratio*. Talán maga Klein és kortársai sem tudták volna megmondani, magyar vagy latin szót használnak-e ebben az esetben; csak azt érezték, egyazon szó megvan a latinban, a magyarban és a románban is, s e nyelv-közösség tudata számukra egyben szellemi közösséget is jelentett, a latinos színezetű magyarországi műveltség jegyében.

A legfontosabb latin eredetű kölcsönszavak a következők:

anona 'zahre, a n o n a [!]' (24). Talán a magyarázatul szolgáló t. eredetű *zahre* 'Lebensmittel, Proviant, Mundvorrat' (Tiktin 1790) pótlása végett próbálkozott Klein a latin *annona* 'prófont, élés' (PPB .1801) meghonosításával.

affecur 'affecuro' (36, vö. Lex. Bud. 36—7) a görögös *asigura* (*siguripsi*) helyett, vö. DAcR. I, 312. Használta Șincai is (Hr. II, 15). — Szárm.: *affecuratori* (i. h.) és *affecurátzie* (< lat. *assecuratio*).

buea 'b u a, potus puerorum' (72). Valószínűleg a latin értelmezésben szereplő szó átvétele, mint Bobbnál: *bua* 'bucatele pruncilor, Bua . . . Kis gyermekek étele, itala' (I, 139). Mindez Páriz-Pápai nyomán: *bua* 'kis gyermeki ital vagy étel'. DAcR. nem közli, az erdélyi és bukovinai *bua!* 'schlaf' gyermeknyelvi szóval (Tiktin 229, DEnc. 176) nem azonosítható.

**cardau* (cărdău), ért. n., de vö. *cardu* 'carduus benedictus', *Cardu* sântă Măriei 'carduus marianus' (Lex. Bud. 99). a latin *carduus* átvétele. Már Benkónél *Carduus marianus* 'Böldog aszszony [!] tenyere ~ *Cărdó* Májkéj preceszte' (Coteanu-kiadás, 475). *Cărdău* a Benkő-féle alak pontosabb átírása. Vö. Gáldi L., AECO, VII, 309.

⁴ Ist. lit. rom. in sec. XVIII, III, 47 kk.

⁵ Ezeknek számát a Lex. Bud. csak növelte, vö. *ambitusu* cirill betűvel -š, 18), *çiprușu* (123), *mișă* (395), *moralis* (400), *rituș* (591), stb.

carindáriu (cárin-) 'calendarium' (91). Feltétlenül tudatosan meghonosított erdélyi neologizmus, adatok 1794 óta (DAcR. I/2. 144). Hangalakjára hatott a 'január' jelentésű homonym szó, amellyel szótárunk egy cikkbe is foglalta.

*chitantzie 'quietantia' (109, vö. *chitantia*, LM. Gl. 137; alakv. *cvietantzic*, 156). Šincamál *cvietanție* (Hr. II, 1), de a magyarországi r. nyelvjárásokban a Molnar közölte alak ma is közönséges (pl. B.-ban ma is *k'itantsije*, DJ.). A magyarországi latinságból, legalább is a Kárpátokon innen; a Kárpátokon túl közrejátszhatott az ol. *quittanza*, a fr. *quittance*, n. *Quittanz*, s különösen az orosz *kvitancija* (vö. még DAcR. I/2, 387).

comand (comând) 'commendo' (128, vö. *coměndu*, Lex. Bud. 134) kétségtelenül neologizmus (DAcR. I/2, 672); jelentéstani okokból nem származhat a régi és népies *comând* alakból (vö. *comând* pe un mort 'zu Ehren eines Verstorbenen den Leichenschmaus geben' Tiktin 395).

cun 'cun[n]us' (149). Teljesen elszigetelt latinizmus, talán a szláv eredetű hasonértelmű szó pótlása végett. Szóárunkban mintha idegen kéz beírása lenne.

*curios 'poftitoriu de á shti or ce' (152, vö. Lex. Bud. 158). Minden valószínűség szerint a lat. *curiosus* átvétele. Szárm. *curiositate* (i. h.); Maior nyelvéből id. Haneş, L. lit. 50.

*dedau, dedát ért. n. (164, vö. *dedau* I. 1. 'avesco', 2. 'exerceo', II. me ~ l. 'svesco', 2. 'me exerceo' Lex. Bud. 168). Csak Bolintineanuból id. Tiktin 517, Odobescuból és Ispirescuból DEnc. 388.

delicát 'delicatus' (165, vö. Lex. Bud. 171). E neologizmus történetét sajnos nem ismerjük;⁶ Klein adata mindenestre korai.

éftere 'exiftentia' (200). Nagyon meglepő, elszigetelt alak. A Lex. Bud. közöl ugyan egy *estre* címszót, de ez *extra* átvétele (206). Vö. olasz *essere*.

fiítzele [!] 'essentialis, substantialis' (211, vö. *fiintescu*, *fiintescu*, Lex. Bud. 218), szárm. *fiintzele* 'essentialiter' (211, Lex. Bud. nem közli). Cantemir szava, 'realis' értelemben: toată filozofia fizăciască... în știința lucrurilor ființești se sprijineaște, Ist. Ier. 69, vö. i. m. 190 (DAcR. II, 122, de a Lex. Bud. adatára nem utal).

flégma 'flegma [!]' (212, vö. Lex. Bud. 220) valószínűleg latin, esetleg n. közvetítéssel került Klein nyelvébe.

*fruft = darab, shtiuč (220, vö. Lex. Bud. 228) < lat. *frustum*. A Lex. Bud nyomán közli Pontbr. 274 is.

*ghentzián, ért. n. (229), de nyilván *ghențian(ă)* 'gentiana cruciata, excisa, lutea, punctata', vö. DAcR. II, 260 (*ghințură* a.). Már 1783-ban *Djentzián* (Benkő—Coteanu 135). A r. név a lat.-ból; a hímnemű alakv.-ra hatott a n. *Enzian* vagy a m. *encián* (EtSz. I, 1556).

*grámatica, ért. n. (235), vö. *grămatică* 'grammatica' (Lex. Bud. 242) < lat. *grammatica* (vö. már GCr. I, 157 s innen Tiktin 696). *Gramatic* (i. h.) sem a gör. γραμματικός közvetlen átvétele; legalább is Klein esetében feltétlenül latin közvetítéssel (*grammaticus*) került a r.-ba.

granáriu (gră-) 'granarium' (235, vö. *grănarium* ~ *grănapio*, Lex. Bud. 243). Tudatos átvétel; a DAcR. II, 297 egyetlen, sokkal későbbi példát közöl a *grănarium* változatra.

hidra 'hidra' (245): DAcR. II, 390 egyetlen erdélyi adatot közöl Tichindealból.

⁶ Konec J. Békaegérharc-fordításában a lat.-m. *delicate* határozószó fordul elő: Látván, hogy ily *delikáte* — Úszik s a part csak halad ~ Vezind kum de *delikáte* — Noate p'intr'álte ezére (id. Siegescu J., EPhK. XXIX, 367).

*hidropica = 'boála de apa' (245) < lat. *hydropia*. A Kárpátokon túl *hidropicã*, Molnar, Sprachl. 428 és Lex. Bud. is közli (261).

labrusca (la hr u ſ c ä vagy lã b-?) 'vadszőllő' (311): feltétlenül a lat. *labrusca* tudatos átvétele, olyan szöbelseji ſ-czéssel, mint *disphutaluc*/c esetében. A szó azonban teljesen elszigetelt; más forrásban nem találom.

labirint 'labirintum' (311); a Kárpátokon túl inkább *lavirint* (Gáldi MONGr. 205). Lehetne a n. *Labirint* átvétele is. DAcr. II/2, 74 francia eredetűnek mondja, de ez itt teljességgel valószínűtlen.

lárice 'larix' (315, vö. Lex. Bud. 343).

*latin 'katolikus', csak ebben a kifejezésben: * Stiháriu (lá látini) 'alba' (505). Vö. DAcr. II/2, 113, Tiktin 893.

liniéz ~ liníiu 'lineo' (327, vö. Lex. Bud. 355); e szócsalád legrégebb tagja *linie*, N. Costin óta (Tiktin 914); Molnarnál előfordul *delineazie* 'der Riß' (Sprachl. 65). Tiktin szerint *linie* „mittelbar aus lat. *linea*“, de a közvetítés útjai ismeretlenek (talán gondolhatunk a n. *Linie* hatására).

mág 'magus' (338). Ritkán van szótározva; neologizmusként tartja számon DEnc. 736.

militáriu = catána (94), vö. *militariu* 'miles limitaneus' (Lex. Bud. 392) < lat. *militaris*.

natura 'natura, indoles' (374, vö. Lex. Bud. 417). Néhány régebbi példa már akad a Kárpátokon túl is, vö. Tiktin 1039.

pargamen 'membrana' (385^a, vö. *pergament*, Lex. Bud. 493). A lat. *pergamena(us)* szónak olyan vokalizmusú változatán alapul, mint a fr. *parchemin*. Kleinhez esetleg német közvetítéssel került (vö. még m. *pergamen*, Lex. Bud., i. h.). Molnarnál *pergament* 'das Pergament' (Sprachl. 52).

perſona 'perſona' (392, vö. Lex. Bud. 498); még nem *persoanã*, mint manapság, ami a *friss* átvételre utal. Hasonló alak *coróna* (133) < *corona*; ma *coroanã*.

*rozol ért. n. (453), de vö. *rosoliu*, *rosolu* 'crematum dulce aromatibus conditum, vulgo: r o s o l i u m, rósolis: der Rosolie' (Lex. Bud. 596). Eredetibb alakja *ros solis*, amely a 'harmatfű' (drosera) nevű illatos növényt jelöli, ebből lett a n. *rosolis* (CzF. V, 625, SzófSz. 262), s az utóbbi átvétele a r. *rozoliş* 'pálinka' (Alexies, Nyr. XVII, 21, A.), *rojoliş*, Moldován, Af. 96, Vaida, Tribuna VII, 377, stb. Szótárunk adatához közelebb áll a mőc vidéken járatos *ruzole* (Stan 44), *rozólie* (Tiktin 1341, DEnc. 1083), amely talán német, esetleg latin eredetű, németes kiejtéssel.

salbie 'salvia' (460) < lat. *salvia*; a -b- talán a n. *Salbei* hatására. Aligha állhat meg Tiktin 1358 nézete: „salbie könnte auch erbwörtlich sein“ (vö. Puşcariu, EtWb. I, 134). Mindenesetre erdélyi alakv.

secretariu 'secretarius' (478, vö. Lex. Bud. 629); a régebbi *secretarius* (ld. Treml, MNy. XXIX, 34–5) alakv.-a.

*statura 'teftállás' (504, vö. Lex. Bud. 667); Tiktin 1487 szerint „mittelb. aus lat. *statura*“. Első adatunk egy 1799-ben Szebenben megjelent „Bertoldo“-fordításban (GCr. II, 138). Gondolhatnánk arra, hogy itt talán olasz kölesönszó, de a szebeni kiadás eredetije Cartojan szerint német volt (Cãrţile pop. II, 375; a német szövegben *Gestalt* áll). Ha Molnar a magyarországi latin ejtést követi, inkább **staturã* alakot használ; ezen alak talán inkább németes latin kiejtést tükröz (vö. *státüã*, *st-vel!* Lex. Bud. 667).

taempla 'frontipicium internum Templi, *fruntáriu' (520). Ezen értelmzés arra mutat, hogy Klein ezúttal a *templum*, *templa* alak meghonosításával

próbálkozott, de annak hangalakját a *tempus*, **tempula*-ból származó *teampla* 'tempora, halánték' (521) szóhoz hasonlította. Elszigetelt kísérletének már a Lex. Bud.-ben sem maradt nyoma.

teftamaent 'testamentum' (183, *dicata* a.). Pontosan ezt az alakot idézi az 1795-i bibliából GCr. II, 156 nyomán Tiktin 1583. Szerinte „Mittelb. lat. *testamentum*“. Talán német közvetítéssel (*Testament*) került a r.-ba.

toxica 'toxicum' (532, vö. Lex. Bud. 714). A népryelvi *toapsec* tudatosan alkalmazott alakpárja.

**tunsura* 'tonfura' (541, vö. Lex. Bud. 726) valószínűleg a l. *tonsura* átvétele; Tiktin 1662 csak egyetlen példát idéz M. Costinból, az is nyugatias szokásokra vonatkozik (doüa felurî de *tunsurã* aũ luat Ardeleniũ noştri de la Rimleni).

**tutor* 'tutor, Vormund' (543, vö. Lex. Bud. 729) a latin *tutor* átvétele, esetleg a m. *tutor* közvetítésével.

**tzimn* 'cignus' (546), vö. 000. l.

**tzinabor* ért. n. (546), valószínűleg a lat. *cinab(o)rum* átvétele (valószínűleg a szótárunkban is meglévő m. *tzinãbor* alakon át); a m. *cinãber*, n. *Zinaber* hangtani okokból nem vehetők figyelembe.

unîme, unîntza 'unitas' (554). Klein egyéni szóalkotásai az 'unitas' fogalomra; közli őket Lex. Bud. 734 is.

**zefirul* 'Westwind' (563, vö. *zefiru*, Lex. Bud. 769). Még ha el is fogadjuk, hogy *austru* lehet megőrzött népi elem (Puşcariu, E'Wb. I, 14), ezt feltétlenül neologizmusnak kell tartanunk.

Végül néhány nyelvtani műszóról kell még megemlékeznünk.

Şincaitól vette Klein a *pentrunume* 'pronomen' neologizmust (391, vö. Gáldi, AECO. VII, 518). Nagy kérdés, hogyan került hozzá *pronuntia* (426, vö. *pronunþie*, Lex. Bud. 553), mely az ol. *pronunzia* átvételének látszik. A középeurópai kultúrkörből származik még **abeceda* (1, vö. Lex. Bud. 1), azonban ennek pontos forrása ismeretlen; valószínűleg a lat. *abecedarium*-ból keletkezett, az *-arium* képző elhagyása révén.

f) Ismeretlen eredetű elemek.

Klein román szókinésének tárgyalását nem fejezhetjük be anélkül, hogy rövid pillantást ne vetnénk azon szavaira is, amelyek ismeretlen eredetűek. Felsorolásunk igen hosszúra nyúlna, ha valamennyi idetartozó szót tárgyalnók. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért tehát eleve mellőzzük mindazokat, amelyeknek szótárunkban közölt alakja más szótári adatokkal könnyen egyeztethető, s természetesen nem térünk ki köznyelvi szavak világosan felismerhető változataira sem; az utóbbiak közül néhányat a hangtani részben már úgyszólván említettünk. Természetesen nagyon örvendénk, ha az alábbi összeállítás serkentőleg hatna a román szófejtés kutatóira és legalább néhány szó eredetére hamarosan fény derülne.

bearca (kihúzza: *berca*) 'lapis est non magnus, rotundus, et durus nimis et albus' (51). DACr. I, 544 az Erdélyben olykor előforduló *beancã* 'caillou, silex, quartz' mellékalakjaként idéz egy szelistyei *bearcã* változatot, 'pietricã netodã şi lãtareatã' jelentéssel (vö. még DEnc. 136). Cihac II, 482 *bicaş* (< m. *bekasó*) alakv.-nak tartja, de feltevése teljesen valószínűtlen.

*boshcáfih ért. n. (237), vö. *boşcaşu* 'media poltura, fél poltra, ein Gröschl' (Lex. Bud. 63). DAcR. I, 624 csak az utóbbi forrás alapján idézi, etymon nélkül. Talán *boşcă* 'tonnelet' szárm.-a, s kicsi, meggörbült vagy bemélyedt pénzre vonatkozik (vö. * *hörgösh*).

brodiu 'demens, simplex' (67, vö. Lex. Bud. 67). A régies és tájnyelvi *brudiu* 'jeune, puéril, niais' szónak (DAcR. I, 657) csak a Lex. Bud.-ból ismert alakv.-a. DAcR. *zburda*, *zburdalnic* családjába utalja, de ezeknek sincs világos etymonja (vö. Tiktin 1806).

*budigai, ért. n. (71). Lehetne esetleg a *budihace*, *-hală*, *-holă* 'Ungethüm, Scheusal' (Tiktin 234, vö. *buduhalitiă*, Lex. Bud. 71) szavak változata (vö. még *bidiganie* 'monstru' Breazu, Pov. 89, S. Albini, *Szeb.*), azonban lehetséges, hogy a bányászi *buduganiu* 'copac scorburos' (DEnc. 179, vö. DAcR. I, 712) alakváltozatával van dolgunk.

*buduretz, vide Camin (71), vö. *buduretiu* 'fumarium, caminus' (Lex. Bud. 72), *budureț* 'Rauchfang des Bauernhofens' (Tiktin 234; egy a. Fráncu—Candrea 28 nyomán). Nyilván összetartozik az ugyancsak móc *budureiu* szóval ('Raum zwischen dem Bauernhofen u. dem Wand' Tiktin, i. h.), de eredete ismeretlen.

*butufhefe (75) a. m. *boto/hé/c* 'trudo, contrudo . . . el taszitom, el dobom. mit grosser Gewalt wegstossen' (66), igekötős összetételben **imbutu/she/c* 'boto-shese, imbérbec' (257). Kétségtelenül azonos a DAcR. I, 713 által egyetlen forrásból (Rev. Crit. III, 90) idézett *butuși* 'a buși, a ghionti', vagyis 'frapper (à coups de poing), heurter, battre' (DAcR. I, 706) igével. Etymonja homályos: DAcR. a *butuș* 1. 'panse (de bestiaux)', 2. 'oultre de cornemuse' szóból származtatja, de ebben az esetben a jelentéskéjlődés teljesen érthetetlen lenne. Mintha kapcsolatban állna egyrészt a *but* 'contrariété' főnévvel (DAcR. I, 709), másrészt a szerb *butati* 'megölni' szócsaládjával, amelyre már Cihac II, 36 utalt (vö. DAcR. I, 711 *buti* a.).

*cacior 'abfurduş' (76, vö. *cacioru* 1. 'varius, variegatus', 2. 'absurdus, insulsus' Lex. Bud. 80). Ezen sajátos értelemben DAcR. I/2, 12 csak egyetlen szilágysági adatot idéz. Egyébként szavunk legrégibb előfordulása, ha a személynévi használatától eltekintünk (pl. 1726: *Kecsorile*, 1758: *Kocsorilla*, stb. Paşca, NP. 195).

camétin (*cămetin*) 'indultrius, validus, valens' (85, vö. *cămetină*, *cămetinu*, Lex. Bud. 91). Újabb szótárak nem közlik. A Lex. Bud. *committo* 'i. e. facio, patro' származékának tartja, de ez lehetetlen. Gondolhatnánk a görög *κατατος* 'labor, quaestus' tőre, de a képzésmód, illetve a közvetítés továbbra is homályos.

*capúta** 'a tizma feje' (89, vö. Lex. Bud. 97). DAcR. I/2, 117 nem tart kizártnak valamelyes kapcsolatot a m. *kapta* (< szláv *kopito*, SzófSz. 151) szóval, de az egyeztetés súlyos hang- és jelentéstani akadályokba ütközik.

chiáun 'stupidus, tompa, bolond' (104); vö. *tiaun* 'nebunatec' (Țiuera, Pietre 58; Nagylak, A.), *chiantaun* 'prostănac, idiot' (Paşca, Gl. dial. 16, Pojána, *Szeb.*), *chiantaur* 'amețit de beutură' (i. h. Gorj.). Még pontosabban egyezik: *chiaun* 'intr'o ureche, surd, zăpăcit' (DEnc. 256, erdélyi tájszó).

**ciondramanec* (-ămănesc, 113): értelmezése nincs, de nyilván *ciondrăni* 'se quereller. se disputer' (DAcR. I/2, 456, vö. Lex. Bud. 122) családjába tartozik; A *ciondrăni* és *hondromăni* 'a se certa' keveredése révén keletkezett *ciondromăni* 'a se sfădi' egyetlen erdélyi pontról ismeretes (Orlát, *Szeb.*, vö. DAcR., i. h.). *ciondrăni* ugyanott közölt szász etymonja (< *schänden* 'a certa') valószínűtlen.

*clantarei (clântărei?) 'drugalai, crăfa fila, grobe Faden' (118). Emlékeztet a *clanță*, *clântăni* szavakra, de nincs komoly okunk íráshiba felleveására.

*corlefe 'urinator' (132, vö. Lex. Bud. 140, 2. jel.). Közönségesebb értelme 'alámerülni' (vö. *corlă* 'Brachschnepfe' Tiktin 416, erről hibásan Cihac II, 73).

*crifan (vagy *crifau*, a. m. *crifău*?) 'karó, hengerkaró' (141). Ha *crifău*-nak olvasandó, talán a m. *karója* (NySz. I, 739; adatok a XVII. sz.-ból) átvétele. Vö. *sămja* > *șamjău*, *kisafa* > *chișafău* (Inozefi G., Láthatár, 1944, 181).

*calducenza 'kökény v. kos(z)bor szilva' (428, *pruna* a.). Kétségtelenül *corcodușă* 'Art kleine gelbe oder rote Kirsche(npflaume)' (Tiktin 414) mőcvidéki alakváltozata, vö. *calducută*, Frâncu—Candrea 95.

*daegmaiu 'bulga' (157), vagyis 'tüsző, tarsoly'. Teljesen ismeretlen.

*daerdála 'horpatz ló' (157, vö. Lex. Bud. 164). Tiktin 549 csak 'Schwätzer' értelemben közli, de vö. *dărdală* 'cal bătrân, neputincios' (S. Pop, DR. V, 181), Valószínű, hogy *dărd*, *durd* 'corpulent, replet, gros, fort' (Cihac II, 105) gúnyos értelemben vett származékával van dolgunk. Talán ugyanide: *dărdală* 'amendă ce se aplică celui ce face o pagubă cu calul, în holda cuiva' (Pașca, Gl. dial. 24, Magyarfráta, K.).

daerg = colhorva (157). Talán ide: *dirgeană* 'Hirtenstab mit einem Haken an der Spitze' (Tiktin 550, Manolescu, Igiene Țăranului, 1895, 157 nyomán). Talán a *drug* szóval egyazon tőről sarjadt (< szl. *drogo*).

deafetea 'vane, indecenter' (192), băsági tájszó, vö. Tiktin 514, Costin, Gr. bän. 99, Tamás, Fog. 82, Tagliavini, Lex. Mars. 149. Szélszárman (SzD.), *deafetea* (KB.).

decül 'decollo, delumbo' (164, vö. még *deșhel* 175, *deșholb* 180 és Lex. Bud. 168). Tiktinnél nincsen, DEnc. 388 'a deșela, a speti' értelemben közli erdélyi tájszóként, átutalván a *dăula*, *dăhula*, *dehula* alakokra (vö. Tiktin 509). A *decula* vált.-ra már Budai—Deleanunál van adat (DEnc. 388), mégis mindeme alakv.-ok összetartozása és eredete teljesen bizonytalan. Talán *dehula* tudós átformálása a lat. *decollo* v. *culus* hatása alatt (vö. *răzbel*, stb.).

*defforez = ma ciurmurluefc de apă (180). Ismeretlen; egy összevetésről ld. 247. I. 15. j.

*desprobodesc ért. n. (179): aligha lehet más, mint *proboadă* ~ *broboadă* 'fichu' származéka. Ezen utóbbi szó valószínűleg szláv eredetéről ld. DAcr. I, 655. A közölt ige jelentése tehát 'levenni (a fejről) a kendőt'.

deltarbacefc (destărbăesc) 'excito' (180); annyi bizonyos, hogy *tărbăci* ige *des-* praefixummal alkotott származéka, viszont *tărbăci* jelentéstani viszonya a *tărbăci* főnévvel ('Art Belustigung am Montag nach Fasching', Tiktin 1561) egészen homályos.

defcaimacefc (descaimăcesc) a. m. *dezmetecef* (177, vö. még *deșholb* 181). Ugyanide: *ingaimăcef* 'turbo, conturbo' (284), valamint **ingalmacefc* = *imbat* (285). Valószínűleg az egyébként ismeretlen eredetű *ingăima* I. 'in Verlegenheit setzen', 2. 'in Verlegenheit geraten' (Tiktin 812) származéka. DEnc. 656 erdélyi tájszónak tartja és *ingăima* × *zăpăci* keveredéséből magyarázza. *Des-* ige-kötés összetétele mindeddig nem volt ismeretes. A *g-s* alakok túlnyomó többsége miatt alig gondolhatnánk a régi m. *kajmacs*, *kajmócs* 'uncinus, uncus, hacke' (NySz. II, 78) átvételére, bár az olyan kifejezések mint „*kajmocs* vetéssel földhöz vágni valakit” (Comeniusból id. NySz.) konkrét szemléleti kiindulópontot nyújtanának. Mindenesetre lappang a r.-ban egy *găimăci* tő, vö. *găimăceală* 'buimăceală' (DEnc. 524).

*dinsa 'menfura est duor[um] modior[um]' (184). Más forrásban nem találtam.

*dipsesc 'tunken' (184). Lex. Bud. sem közli, az újabb szótárakból (Tiktin, DEnc.) szintén hiányzik.

*drugalai (drugálái?) 'craffa fila' (191, vö. fentebb *clantarei*). Drug 'Stange' (Tiktin 577) származékának látszik; a jelentésátvitel alaki hasonlóság alapján. Szélszárman (SzD.) *durgalan*, tb.-e *durgalai* v. *durgalan*' (KB.).

*faula (fäulä) 'forma' (205, vö. *fäulä, féurä*, Lex. Bud. 212); mőcvidéki és hunyadmegyei tájszó, vö. DAcr. II, 56. Ha a *féurä* alak lenne eredetibb, esetleg lehetne gondolnunk az a *fäuri* 'forger; créer' igéből történt elvonásra. Hibásan Cihac II, 659 (< görög φαυλος 'mauvais, laid, vil'). *Fäurä* alakv.-a (hibás visszakövetkeztetéssel, rotacizáló területen) *fäunä*, pl. f. *bunä* 'soiu bun (de vite)', Viciu, Supl. 7.

filta 'arcanum, myfterium' (211). Olvasata teljesen bizonyos, de semmilyen más forrásból nem ismerjük.

*gaergorefc = runciuluesc (224): teljesen ismeretlen szó, elterjedéséről és eredetéről sem tudunk semmit.

*gale *gale* (225). Ismeretlen szó, talán állathivogató?

*gáron, a következő cikkben: *meiu *gáron*, malaiu marunt, párine 'panicum miliaceum, köles' (351, vö. *garonu*, Lex. Bud. 384). Eredete és elterjedése ismeretlen; Panțu sem közli.

ghioaba = butlán, budie (229, vö. 65, *bofha* a. és 75, *butlán* a., továbbá *ghioab*, *ghioabä* 'tonneau à gueule bée' DAcr. II, 260, utalással a m. *döböny*, *döbörke* szavakra, de ezeknek etymonja is ismeretlen, vö. EtSz. I, 435). Lehet, hogy valamilyen módon idetartozik: *shtëob* 'qvadrans metretae, *item budie' (488, vö. Lex. Bud. 672¹ és Tiktin 1422). A szó eredetibb alakjára Lupsáról közöl példát Viciu: *ghioabele* (putinele) pline de lapte. Col. 115.

*glám 'terra argilofa', 2. 'eunctator, Trödler' (230). Mőcvidéki szó, vö. *glam* 'pämánt lutos, argilos' (Fráncu—Candrea 42, DAcr. II, 272).

*gramuľhdez „V. Caernasc No 2.“ (235). Ilyen ige szótárunkban sajnos nincsen, de Cihac II, 42 szerint a nu *cárcni* a. m. 'ne sonner mot'. Ez pedig pontosan megfelel az a *grámujda* 'ne pas souffler mot' jelentésének, vö. DAcr. II, 297. Nyugaterdélyi és mőcöldi tájszó (Fráncu—Candrea 100).

*grum [cu vaerv] 'tetézve' (239, Lex. Bud. 247), szerintem ugyanazon tőből, mint *grumaz*, amelynek a régiségben szintén volt 'somet' jelentése (DAcr. II, 321). Kérdés, vajjon idevehető-e szótárunk következő adata: **grum* (olvasata kétes) 'globus, Klumpen' (i. h.).

*haľhpura 'Wasserfurche' (245, vö. Lex. Bud. 258). Tiktin és DEnc. nem közli, DAcr. II, 376 sem nyújt támpontot. Utóbbi Viciu nyomán *haşpor* alakot is közöl.

*háľhtura = haita (245, vö. 213, *fleoarca* a. és Lex. Bud. 259). Ismeretlen szó. Lehet, hogy a mőcvidéki *haşcă* (pl. *haşte?*) 'Haut' származéka (vö. Fráncu—Candrea 96, Tiktin 725). A jelentésfejlődéshez vö. latin *scortum*, francia *peau*.

*heiuşh (245), értelmezése nincs; talán *heiu* kicsinyítő képzővel ellátott származéka.

*horáta = chiffug (247), vagyis 'eszköz, szerszám'. Más forrásból ismeretlen tájszó.

imblojfc 'obduco' (254, vö. Lex. Bud. 275); DAcr. II, 478 *imboldori* a. egyetlen népnyelvi adatot idéz, s éppen a szebenmegyei Orlátról, tehát kétség. telenül délerdélyi tájszóval van dolgunk. Itt-ott felbukkan azonban északon is KB. Szélszármaról *imbläzi* alakot közöl. Valószínűleg olyan „mot expressif“-vel

¹ Itt második értelmezése: 'deberke, *gyab*', ld. u. o. 52 is. Ezen utóbbi, sehol sem szótározott m. szó talán a r. *ghioab* átvétele.

van dolgunk, mint a m. *bugyólál*, a n. *vermummen* s a francia *enmitoufler* esetében. A m. *bunda* szóval való összefüggés (DAcR., i. h.) teljesen valószínűtlen.

**indelbin* 'anstarren' (275), DAcR. II, 622 egyetlen adatot idéz, éppen Molnar nyelvéből (DR. IV, 392 nyomán, 'eligner' értelemben).

indie „vide Shántz“ (277, alakv. *iindic*, 264), ismeretlen szó. Pusztá ötletként vetettük fel (59. l.) azt a lehetőséget, hogy talán *lindic* 'elitoris' (< lat. *landica*, Tiktin 912) alakv.-val van dolgunk. Tudomásunk szerint azonban a *šanť* szó efféle értelemben más forrásból nem ismeretes.

**ingaffefe* 'toldulni, tolongani' (286), *ingesui* I. 'pousser, presser, resserrer', 2. 'bousculer, se presser, s'entasser' (DAcR. II, 686) alakváltozata. Ismeretlen eredetű; Drăganu a m. *gyeszül*, *gyeszikel* alakokra utalt (DR. V, 363), de éppen a Molnar feljegyzésében fennmaradt változat e feltevésnek ellentmond. A m. szavak inkább a r.-ból.

**jopotefe* = *argaffefe* (570; Lex. Bud. 336 szerint: 'meglöholni, elverni, megszakolni'). Valószínűleg kifejező jellegű; némileg emlékeztet reá: *jăpița* 'a lovi cu neaua pe cineva', *joncâni* 'a face sgomot', *joncâncăli* 'bătaie, ceartă', *joștări* = *jăpița*, stb. (Pașca, Gl. dial. 38).

**lagonitza* = *gabanáš* (313). Egyéb adatok: *ldgenitza* 'granarium' (222), *lagonitã* (Lex. Bud. 341), továbbá ugyancsak szótárunkban: *legánitza* (235, *granariu* a., 320). Ismeretlen tájszó. DAcR. II/2, 138 *legánitã* alakot közül (honnan?) 'grenier' jelentéssel s kérdőjel kíséretében a lengyel *lagunica* 'butoiăș' szóra veti egybe. Valószínűtlen egybevetés; maga a r. szó hangalakja is közelebbi tisztázásra vár.

**laure* „v. Bolaend“ (318); Lex. Bud. 346 szerint a m. *ciümăfac*, vagyis 'maszlag'. Mivel pedig ezen utóbbi egyik m. neve *bolondító beléndek*, a jelentés-átvételt jól érthető. Vö. a következő szóval.

lêfura 'blatero' (320); valószínűleg ennek alakváltozata *lêurã* 'curvã' (Pașca, Gl. dial. 39). A *lef-* tö látszik eredetibbnek; rokonértelmű szavak *lefetiță* 'Klappermühle (vom Munde)', Tiktin 898, *lefârgău* 'clevețici, intrigant' (Pașca, Gl. dial. 39). Vö. m. *lefetyel* I. 'habzsol', 2. 'lárház, veszekedik' (MTSz. I, 1311). Az *-urã* képzőhöz ld. *haștura*.

lehaesc (-ãesc) 'privo, * ellenni, entbehren' (321). Ebben az értelemben ismeretlen; Tiktin szerint *lehaesc* 'in lãstiger Weise schwatzen' (901), egy bonenyiresi adat szerint *lihãi* 'a gãfãi' (Pașca, Gl. dial. 39), vö. m. *liheg*. Szélszárman (SZD.) *lihãi* 'a m. 'megszégyeníteni', pl. *lihãjeșt' un om* 'rușlhez' pe șin'eva' (KB.).

letiu 'terra argilofa' (230, *glam* a., vö. 323, *mal* a. és *letio*, Lex. Bud. 361). Más forrásból nem ismeretes.

**malceez* 'o boala' (336), vö. *malcezu* 'morbus jumentorum' (Lex. Bud. 370), *malcediu*, *malcesu* 'jumentorum morbus' (LM. Gl. 361), *mãleez* 'o boală la oi' (Pașca, Gl. dial. 40, Bonenyires (SZD.). Szélszárman *malșed* szintén 'juhbetegség', de gyermekre is mondták régebben szidásképen: aj *mînka var malședu sã vã mînãse* (KB.). Ez annál érthetőbb, mivel előfordul B.-ban és Nyugaterdélyben *pojar* 'rougeole' helyett (ALR. I, 115/295, 302, 305), valamint egy ponton 'vörheny' jelentéssel (ALR. I, 116/298). Kérdés, idetartozik-e: *mãlced* 'o substanțã amarã ce se gãsește în fagurele de miere' (Pașca, i. h.). Etymonja ismeretlen; Cihac II, 514 hibásan a m. *mirigy* szóból származtatta.

**mamulãriu* 'die Glascheibe' (340). Ha Molnar értelmezése helyes (vö. *mãmularju* 'die Glascheibe' Sprachl. 61), szavunk érdekes jelentésváltozást mutat. Tiktinnél *mamulãr* havaselvi tájszóként a m. 'Kleinkrämer, Kurzwarenhändler', *mãmulãrie* 'Kramladen, Kleinkram' (947, vö. St. Stinghe, Jb. VIII, 83, Bolgár-

szeg, Br.). A Molnar közölte jelentés talán a bolt üveglablakával magyarázható.

*matzafce 'rángatni' (350, vö. Lex. Bud. 381), valószínűleg erdélyi tájszó, Naszód vidékén *a smăți* 'a scutura' (AP.).

*mondranefe ért. n., (362) de vö. *mondărănescu* 'mutio, musso, mussito, donogni, mummeln, murmeln' (Lex. Bud. 399). Már Cihac II, 516 hangfestő jellegűnek tartotta; legközelebbi rokona *a mondăni* 'a lucra încet, a motrosi' (Pașca, Gl. dial. 42, Gorj).

motóle 'stolidus, ineptus' (363, vö. *motoleu* 'stultus' Lex. Bud. 403). Ugyanazon szócsaládba tartozik, mint *meteleu* (353, Lex. Bud. 389); *motăläu* változatot idéz Cihac II, 189.

motzochina 'altragalus, bulbus', szárm. *motzochinös* 'bulbofus' (364). Lex. Bud. 403 utal a *boțochină* változatra. Valószínűleg *moț, moțoc* családjába tartozik; *boțochină* viszont talán *butuc, butucănos* hatására vull.

*motzofalefe (-fălesc) 'tsokolgatni' (364), 'tsokolgatni, nyalfalni' (Lex. Bud. 403). Hangulatfestő, talán gyermeknyelvi szó. A Bánságban *a mociofăli* a. m. 'a murdári', pl. *Cada fiind plină de comină, popa ședea acolo, ca un drac, tot mociofălit*, Novacovicu, Folcl. porn. băn. 46

*naclág 'agyagjobis (!), der Malter, Kleister' (369). Valószínűleg *năclăi* '(mit Fettessem, Klebrigem, dann auch mit etw. anderem) überziehen, -screichen, -schmierem' (Tiktin 1029, vö. or. *nakleitb*, lengy. *nakleit* 'aufkleben, leimen') szárm.-a, bár a szóvég homályos.

odós ért. n. (372^a), vö. *odos* 'Flughafer, Avena fatua' (Tiktin 1081). Tiktin etymológiai ötletét („scheint mit magy. *vadzb* zusammenzuhängen“) már DEnc. 861 elutasította.

olecr ért. n. (373^a). Jelentése és eredete teljesen ismeretlen. Talán *oleiu* származéka és jelentése 'olajtartó'?

paena 'pediculolitas' (379^a), erdélyi tájszó, vö. *până* 'murdárie de mult nespălată, pe corp' (Pașca, Gl. dial. 46, Oláhszentgyörgy, BN.).

*paerva = haita (381^a), vö. *părvă* 'prostibulum, meretrix, lupa, scortum' (Lex. Bud. 486). Gondolhatnánk a szláv *priva* 'első' szóra, de ezt ilyen értelemben máshonnan nem ismerjük.

*pica 'üst' (394). Teljesen ismeretlen.

plit „v. Ciort“ (402, vö. Lex. Bud. 514); Tiktin 1190 'Rüssel des Schweines' jelentéssel közli; egy adat a móc vidékről (Frâncu—Candrea 144).

*pontériu (407), vö. *pontériu* l. 'semiquadrans, fél fertály, ein halb Viertel', 2. 'cotula, hemina, fél messely', — 'in Ardél': fél fertály' (Lex. Bud. 524). LM. Gl. 459 szerint erdélyi tájszó, „de unde?“

poráv = sireap² (408, vö. *poravu, puravu* 'ferus, ferox, petulans' Lex. Bud. 525). Ismert erdélyi tájszó; a Bánságban *porav* 'harnic, iute' (Costin, Gr. băn. 164), Zagrán *púrav* 'iute la mânie' (Pașca, Gl. dial. 50, ismert még AP., Zsinnán *porav* 'grozav, enorm' (Pașca, i. m. 48). Talán *poară* 'altercatio, rixa' -av képzős származéka.

*potros (411), értelmezés nélkül, vö. *potrosu* 'aequalitas, hasonlatosság [!], egy formság, die Gleichheit, Aehnlichkeit' (Lex. Bud. 532). Valószínűleg *potrivi, potrivit* szócsaládjába tartozik, de képzésmódja teljesen homályos.

prîma (podmol, polmod) 'prîma' (423, valamint 405 *podmol* a.), vö. *prîmă* прізмъ v. *podmolu* (Lex. Bud. 550). Igen homályos adat; mivel *podmol* a. m.

² *sireap* 'LV. von Pferden Papp. noch jetzt: von unbändiger Wildheit, wild, feurig' (Tiktin 1434 < egyh. ószl. *svérpǫ*).

'prispä, Terrasse aus Lehm um das Bauernhaus' (Tiktin 1199), talán *prispä* (< szl. **prisupa*) alakv-val, illetve ál-latin v. ál-görög alakjával van dolgunk.

**prua* ért. n. (428) jelentése és eredete ismeretlen. Fr. *proue* > r. *pruä* (DEnc. 1018, egy adat Ion Ghicából) aligha vehető figyelembe.

**puspäiu* 'malom por' (431), tehát 'pulvis molaris, pollen, Staubmehl' (PPB. 1801). Eredetét nem ismerem.

**scaenta* 'hilum, bakma' (468, vö. Lex. Bud. 618). Talán a *scänteie* szóval azonos tőből (vö. LM. Gl. 527). Észak- és Nyugaterdélyben 'puțin' helyett. használatos; MZ. ismeri Tasnádszántóról, KB. pedig Szézsármáról (*SzD.*). A m.-ban is használatos *szikra* 'scintilla' hasonló értelemben (pl. egy *szikrát* sem).

**sheriutz* '(lá rasboiu) sikattyu' (484). Valószínűleg hangutánzó eredetű.

shiroáda 'cadus minor, kis kád' (486, vö. Lex. Bud. 646). Csak a Lex. Bud.-ból ismeri LM. Gl. 538—9. Talán *široiu* 'dahinfließende Masse, Strom, Bach. Flut' (Tiktin 1435) származéka, de képzésmódja homályos (esetleg *široiu* × *cadä*),

šiffa 'afferculus' (486), vö. *šisä* 1. 'prastilä', 2. 'scanduriçe' (Lex. Bud. 646). DEnc. 1251 szerint azonos a *šitä* 'zsendely' szóval, amely azonban ismeretlen eredetű (Tiktin 1439).

**sitaernita* 'fogoly madár' (387, *paturniche* a.). Más forrásból ismeretlen.

**sitirélc* 'impello, fúrgetni' (490, vö. Lex. Bud. 646). LM. Gl. 539 csak az utóbbi forrás alapján ismeri.

smiděfhte 'fulminat' (493; Lex. Bud. 651 is közli, de utalással a *smicleste* 'fulgurat' igére). Ugyanide: *smiida* 'fulmen' (i. h., vö. *smidä*, Lex. Bud., i. h.). LM. Gl. 543 csak a Lex. Bud. alapján idézi. Cihac II, 338 a szláv *světo* tőhöz kapcsolja, de ez valószínűtlen. DEnc. 1165 az elavult *smidä* főnevet 'jégeső' (*grindinä*) jelentéssel közli.

**spagma* (spägmä) 'atza raffucita' (497, vö. *spägmä*, *spegmä*, Lex. Bud. 658, 661). Valamely összefüggésben áll az olasz *spago*, régi m. *spago* (SzófSz. 274) tövével, vö. újjörög *σπάρος* 'ficelle' (Vlachos), azonban ezen alakok a r. szónak sem hangalakját, sem jelentését nem teszik teljesen érthetővé. Mändrescu szerint *spegmä* 'atä din tors de casä' (Lit. pop. 244), Szézsármán *spägmä de kusut* 'maj tare ka fujuu, din kinepä' KB.; *specnä* vált.-a is van (DEnc. 1183).

streghiätza 'lac coagulum' (509), vö. *streghiacë* 'lapte coväsitu, lac coagulum (concretum)' (Lex. Bud. 677). Eredete, elterjedése ismeretlen.

**tabalufha* 'canis foemella' (519, vö. Lex. Bud. 692). Lehetséges, hogy a *täváli* 'wälzen' (Tiktin 1569) származéka, s eredetileg földön hempergő, játékos kiskutyákra vonatkozott. Végződése *cäteluša* nyomán (ld. LM. Gl. 553).

**tagaertz* 'irrito' (520, 523, vö. Lex. Bud. 693). LM. Gl. 553 *tägärtä* 'tarisznya, (rossz) ruha' származékának tartja, de a jelentéstani fejlődés nem világos.

**tefhe* = *pacalefc* (529), vö. *tešcu* = *päcälescu*, Lex. Bud. 706, *tešcare* = *pacalitura*, i. h. 705. Kétségtelenül összefügg a *tascare* (jelenidő: *tascu*, *tasci*, *tasca*) igével, azonban ezt csak egy igen gyanus forrás, LM. Gl. 556—7 közli 'decipere, circumvenire, a insella, a pacalli' jelentéssel, hozzáfűzve azt a valószínűtlen feltevést, hogy „*tascare* pare a fi numai una straformatione d'in *taxare* in sensu figuratu“. A *teshc*, *tešcare* és *tascare* alakok hangtani viszonya sem világos. A Lex. Bud. olasz etymonja (*adescare*) szintén elfogadhatatlan.

**tonganeŝe* 'kongani' (533, vö. Lex. Bud. 712) kétségtelenül hangutánzó szó. Szélszárman *tongänesk klopotele d'ęolaltä* (KB.).

**troäfh* 'foenile' (538, vö. *troäŝu* 'pratum foenile septum: egy békertelt szénarét, eine verzäunte Hauswiese' Lex. Bud. 724). A Kárpátokon túl ismeretlen (LM. Gl. 566); 'Wiese' jelentéssel közli Tiktin 1562 a következő példa alapján: *ciñd s'aũ terminat cu cositul troäŝelor diñ aretul casei, Fräncu—Candrea 26.*

**turnumeäta* 'töredék' (542), pontosabb értelmezéssel *turnumäta* 'palea, acus, -ceris, törék, die Spreu, das Kaff' (Lex. Bud. 728). Eredete, elterjedése homályos, Szélszármaról *turnumatä* alakban ismeri KB.

izaefa 'homok' (544, 373, *piŝŝip* a., 397, *piŝŝoc* a.). Erdélyi tájszó, vö. *ťäťä* 'nisip, prundiŝ' (Paŝca, Gl. dial. 57, Kristyör, H.), alakv. *ťäťä* (i. h., Magyarfräta, K.).

**tzeghër* = *razitoriu* (545). Mivel *razitoriu*, vagyis *räzätor* a. m. *otíc* (DEnc. 880), esetleg gondolhatnánk a n. *zackern* 'pflügen' átvételére.

**urloiu* 'der Rauchfang' (557, vö. Lex. Bud. 738). Erdélyi tájszó, Tiktin 1694 ebben az értelemben Barac nyomán idézi, vö. még Breazu, Pov. 187 (I. Berescu, F.).

vaeŝhe 'eriffo, moto, *agito' (576), szárm. **vaeŝcareŝc* 'fészkelödni' (i. h.); azonos a Tiktin 1757 idézte a *se viŝca* 'sich rühren' igével, amely ezek szerint nemcsak moldvai, hanem erdélyi tájszó is. Szélszárman: *prinzi ŝil viŝt' o tsirä; lam viŝkat trebe sä iasä* (šorek); (egy alvó malacról) : *Mä, da d'ij mort, Mä nu-ŝe-kä viŝkä* (KB.). Aligha lehet más, mint a *se miŝca* alakváltozata. A *vaeŝcareŝc* származók talán a m. *fészkelödni* nyomán keletkezett.

**vaegiochiu* 'luscus' (574, vö. *vägiochiu*, Lex. Bud. 743). Az összetétel második tagja bizonyára *ochiu*, de első része homályos (talán *vagus?*).

**vizäre de seriff oáo* = *condeiu* (587), vö. *vizare* 'stylus, graphium, íróvessző, der Schreibgriffel' (Lex. Bud. 759). Más adatból nem ismerem; Cihac II, 539 a Lex. Bud. adata alapján a m. *íróvessző*-ből származtatta, de ez természetesen nem vehető figyelembe.

**verinea* = *cërğa* (99, vö. Lex. Bud. 751). Nagyon hasonlít a szintén '(cserge) takaró' jelentésű *velinä* szóhoz (Cihac II, 452 ezzel azonosította is), azonban Tiktin 1731 mégis ismeretlen eredetűnek tekinti.

**zäffa* = *troäcna*, vagyis 'nátha' (561, vö. Lex. Bud. 766). Máramarosban, Nyugaterdélyben és *Szeb.* északnyugati részén több ponton megtaláljuk (ALR. I, 112, ismeri MZ. is), azonban eredete ismeretlen.

*

A felsorolt ritka szavak szótárunknak kétségtelenül egyik legfőbb érdekességét képezik: a szókincs erdélyi jellegének ismeretéhez értékes új vonásokat szolgáltatnak. Különös figyelmet érdemelnek Molnar bejegyzései: ezek közül több kifejezetten mőc vidéki tájszavakra utal, ami ismét megerősíti azon megállapításainkat, amelyeket Molnar szókészletének mőc elemeire nézve eddig tettünk. Adatainkból az is kitűnik, hogy a Lex. Bud. czekekkel az igen kis területen élő tájszavakkal szemben sokkal nagyobb tartózkodást mutatott, mint Klein szótárának eredeti fogalmazványa (vö. VII. fejezet). Szinte felesleges megjegyeznünk, hogy — *urloiu* kivételével, amelyre, más értelemben, van már adat a XVIII. századból is — valamennyi ismeretlen vagy homályos eredetű szavunk esetében Klein szótára egyszersmind a l e g r é g i b b előfordulást jelenti.

IV. A SZÓTÁR LATIN RÉSZE.

1. Helyesírás. Legfeltűnőbb írássajátság a betűkettőzés körül észlelhető sok ingadozás: a románban kettős mássalhangzók nincsenek, s ezért pontos használatuk a latin írásban meglehetősen gyakorlatlan román szerzőknek sok gondot okoz. Kettős betű helyett egyszerű betűt látunk pl. az *efreno* (174, *desfraen*), *horidus* (65, *bórzofhu*), *fratelus* (217, *fratiór*), *pojum* (404, *póciu*), *inflamo* (62, *bobotéfc*) szavakban, valamint igen sok más esetben. Az ellenkező tévedés, vagyis kettős betű egyszerű helyett, sokkal ritkább, vö. *ferra* (209, *fiara*), *gulla* (287, *inghitzitoáre*), *folliollum* (219, *frunzifhoara*), *famellicus* (212, *flamaend*), **innanis* (175, **defhert*). Az *se*, *xe* csoportok jelölése sem mindig pontos; egyszerű *c*-t mutat **succrefit* (377^a, *otavéfc*), viszont hiányzik a *c* *exipio* (373^a, *omenefc*) esetében. Valószínűleg pusztá íráshiba *shedula* (545, *tzidúla*) *schedula* v. *scedula* helyett. A *ce*, *ci* csoportok írásmódja általában pontos; feltűnő azonban *glatie* (73, *burdúf*). Asszimilációt mutat *galigae* (168, *desbráciu*), valamint *caeleps* (247, *holtéiu*) viszont elhasonulás, illetve etymologizáló írásmód tapasztalható *adgredior* (344, *m'apuc*) esetében. A szókezdő *ch* olykor egyszerű *c* lesz, pl. *corda* (512, *strúna*). — Ami a magánhangzókat illeti, a kor szokása szerint *y* helyett gyakorta *i* áll, pl. *ciatus* (381^a, *pahár*), *azimus* (41, *azima*), *corilus* (19, *alun*), *cimbalum* (318, *lauta*), **hiperftagno* (383, *noroefc*), *labirintum* (367^a, *obor*), stb. — Hanggyarapodás csak egy esetben tapasztalható: *scriblita* helyett **scribilita* alakot találunk (406, *pogáce*).¹

2. Alaktan. Alaktani téren kevés a jellegzetes vonás; legfeljebb néhány ragozási sajátság említhető meg. *Doma*, *-tis* helyett szótárunkban *pod* értelmezése *doma*, *-ae* (404), *labyrinthus* helyett *labirintum* áll (311), *oxigala -ae*, helyett szótárunk *oxigalum* változatot közöl (314, *lápte acru*); *asparagus* helyett meglepő *asparago* (498). *Siphon*, *-onis* helyett *sipho* alakot olvasunk (545, *tzeghe*), valamint a PPB. közölte *musimon* helyett **mufimo*, *mufymo* alakot találunk (131, *corcít*). Inkább csak a betűkettőzés elmaradása teszi feltűnővé az *os*, *ofis* alakot (376^a, *os*). Feltétlenül téves ragozás forog fenn viszont *pleuris*, *-ritis* (572, *júnghiu*) esetében; a helyes alak *pleuritis*, *-itidis*

¹ Persze akadnak pusztá íráshibák is, pl. *hemiochus* (406, *poganiciu*) *hemiochus* helyett, *graber* (379, *nétéd*) *glaber* helyett, *pupilio* (327, *pitic*) *pumilio* helyett, *plahofus* (49, *bataufhu*) *plagofus* helyett, stb.

lenne. Mint hibás összetétel, említendő *sanguinifuga* (328, lipitoare) a közönséges *sanguisuga* helyett. *Limis*, -e (407, ponihós) a közönséges *limus*³ helyett áll; e hiba magyarázatát ld. 27. l. Szokatlan adverbium *clancularie* (388^a), a klasszikus *clanculum*, -o, illetve a késői *clanculario*, *clanculatorio* (Bartal 132) helyett.²

Kevésbé változatos szótárunk latin szóképzése. A jellegzetesen középkori *-agium* képző egyetlen képviselője *formagium* (504, steánd). Az *-arius* képző számos alkalmazása közül említsük meg a *carrucarius* alakot (530, tilegáriu). Az *-ismus* végződésű főnevek közt feltűnő *porcismus* (408, porcíe). Az *-ista* képző analógiás alkalmazását mutatja — ha ugyan nem sajtóhiba — *parafista* (326, lingaritóriu). Ugyancsak analógiás alak **occipitium* (96, ceáfa), a klasszikus *occiput* helyett.^{2a} A *-mentum* képzőre figyelmet érdemlő példa *stabilimentum* (34, afhezemant). Az *-osus* melléknévképző feltűnő használatát mutatja **gustuofus* (240), valószínűleg a mellett álló **guftos* nyomán, valamint *substantiofus* (465, satíus). A késői latinságban közönséges *-terium* képző előfordulásai közül említendő *thymiatarium* (77, cadélnitza). A *-tim* képző elterjedt alkalmazására vall *poculatim*, *caliculatim* (381^a, paharéfhite). Elég gyakori a *-tio*, *-atio* képző használata: jellegzetesebb példák *inamoratio* (190, dragoftíre), **ingeniculatio* (286, vö. Du Cange IV, 359), *cambatio* (471, schimbáre, vö. Bartal 92), *tranquil(itas)atio* (18, alináre), *aleviatio* (558, ufhurare, *allevatio* helyett), **venditio* (585, vinderá). A szintén igen közönséges *-tor*, *-ator* képzőre példát szolgáltat *arendator* (30, vö. Bartal 47), *teloniator* (577, *vamásh, Bartal 657). A kicsinyítő képzőket illetőleg elég a *tatula* (523, taicutz) és az **edentatulus* (488, *shtír, helyesen *edentulus*) alakokra utalnunk. Feltűnőbb összetett szavak *alboniger* (367, murg), *bimanubriatum* (156, cutzitoae), **seminifula* (136, cotitúra).

Igéképzésünk sem sokkal érdekesebb; akad egy-egy példa az *-esco* és *-turio* képző szokatlan alkalmazására (pl. *gemmesco* 365, mugurefc); *dormiturio*³ 8, adormit), a leggyakoribb képző azonban az *-izo*; idetartozó igéink a következők:

amortizo (23, amurtzefc); valószínűleg csak a látszatetymon kedvéért került ide (ld. alább, 4. pont). A Lex. Bud.-ben *amurtesc* helyesen *rigesco*, *torpesco*, *torpeo*, *torpore corripior* (21).

bombizo (53, belhelc; 467, sbaernaéfc); PPB.-nál csak *bombilo*. A Lex. Bud.-ben: 'visio, pedo, flatum, vel crepitum emitto' (56).

cauterizo (281, inferéz); helyesen *cautherio* (vö. *cauterio*, Lex. Bud. 300); származékai itt is *cauteriatio*, *-atus* (i. h.). Vö. azonban fr. *cautériser*, ol. *cauterizzare*, stb.

colaphizo (429, pumnefc; 382^a, palmuéfc). *Colaphus* (< g. κόλαφος) származéka.

² Meglepően sok ragozási hibát találunk a deponens igékkel kapcsolatban; ilyenek pl. *labor*, *-aris*, *-ari* (95, cáz), *gignor*, *-aris* (373, náseume), *loquor*, *-aris* (589, vorbéfc), stb.

^{2a} *-Itium* szövéget látunk a *fortalitiium* szóban is (102, cetate), azonban ennek népnyelvi megfelelője az olasz *fortalizio* ~ *fortilizio*.

³ Közli Jambressich és megvan Molnar Albert nyelvtanában (Toldy, Corp. Gramm. 239).

judaizo (568, jidovelc), vö. g. ἰουδαϊζω, fr. *judaïser*, stb.
marmorizo (346, marmoréfc), a Lex. Bud. 378 szerint egyszerűen *marmoro*.
prophetizo (426, prorocéfc); Lex. Bud. 554 csak *propheto* alakot közöl.
Vö. azonban fr. *prophétiser*, olasz *profetizzare*, stb.
scandalizo (493, smintéfc), vö. Lex. Bud. 651.
sillabizo (492, slovnéfc), Lex. Bud. 619 „vulgo“ megjegyzéssel közli.
Feltűnő igealak **irrauceo* (439, ragufhéfc) *irraucio* helyett; alaktani tévedésen alapul *increpatus* (368^a, ocaræet) a várható *increpitus* helyett.

3. Szókészlet. Klein és Molnar latin szóhasználata — amint már az eddig idézett példákból is kitűnik — meglehetősen távol áll a cicerói nyelvtisztaságtól. Tipikusan XVIII. századi latinság ez: klasszikus, poszt-klasszikus, keresztény-latin, középkori és egészen vulgáris elemek a legnagyobb tarkaságban állnak itt egymás mellett, s bizonyos stilisztikai tartózkodásra még a Lex. Bud.-ben oly sűrűn előforduló „vulgo“ jelzés sem utal.⁴ Csupán *mercipotus* ’áldomás’ után jegyzi meg Molnar: „in Hung.“ (18), legalább ezzel utalván arra a körülményre, hogy a magyarországi latinságnak Zsámboki és Werbóczi óta közönséges kifejezésével van dolgunk (vö. Bartál 417, PPB. Gloss. 669; a Lex. Bud. szerint „*vulgo*: *mercipotus*“). A többi sajátosan magyarországi, vagy egyenesen népnyelvi eredetű latin szóra még efféle megjegyzés sem utal; ezért példáinkat csak nagy ügyelbajjal lehet összekeresnünk sokezer latin értelmezés tömkelegéből.

Ami a népnyelvi eredetű latin szavakat illeti, ezek közül jóformán egy sem áll elszigetelten; szinte mindegyikre tudunk egyéb példát idézni:

bocalium (62, bocáo), régebben — az olasz *boccale* nyomán — latinositva is *boccale*, pl. 1508: cum uno *boccale* de argenteo plano, Századok I, 383 (Esztergom).

bunda (73, bunda, vö. ’vestis pellicea, mastruca, vulgo: bunda’ Lex. Bud. 73). A m. *bunda* átvétele; 1793-ban használja J. B. Grossinger (vö. Bartál 86).

cucuruz (144, cucurúz, vö. 408^a, porumb; Lex. Bud. 528 szerint még „vulgo“ is csak ’turcicum, fagopirum’). A r. *cucuruz* tudatos átírása.

flaeco (382^a, paláfcá, vö. 403, plofca), vö. m. *flaskó*, EtSz. II, 294. A magyarországi latinságban közönséges, vö. Bartál 275.

**ganza* (224, *gaenfcá), vö. n. *Gans*.

gelatinae (94, catarígi); már Verancsicsnál előfordul olasz eredetű latin szóként inkább ’hideg étel, kocsonya’, mintsem ’fagyalt’ jelentéssel (vö. Bartál 291).

larma; csak ebben: *larmam* facio (561, zarvuéfc). ’Riadó’ értelemben horvát területen már 1699-ben: sunt populi sufficientes qui ad *larmam* accurrere ubique possent, Mon. Slav. Mer. XX, 156 (Jéllasich István leveléből, id. Bartál 370).

malcara (542, túrca); vö. Bartál 411.

palanga (515, sulináriu); ’fustes teretes, stempely’ értelmezéssel közli Bartál 464.

**perpsectiva* (369^a, ocheán) 1. ’távcső’, 2. ’szemüveg’. Már Rákóczi korában közönséges, vö. Bartál 488.

⁴ A Lex. Bud. latin vulgarizmusait Tamás L. állította össze, vö. AECO. III, 351—2.

**plancus* (382^a, paláng) 'palánk'. A latin szó esetleg a n. *Planke* vissza-
latinosított alakja. Bartal 495 csak *planca*, *plancheta* alakot közöl.

**subgrunda* (509, streálfhina); vö. *subgrundium*, *protectio subgrunda*, Lex.
Bud. 677, *subgrunda*, *suggrunda*, *subgrundina*, *subgrundatio*, PPB.

**tiglina* (90, caramidarie); alapszava, a m. *tégla* nyomán, már 1522-ben
felbukkan (*teglá*, Bartal 656). Végződéséhez ld. *officina*, stb.

A felsorolt szavakon kívül figyelmet érdemelnek még a következők:
accœia (486, shneáp). A keresztény latinságban ismeretes *accœia* 'perdix
rustica' alakváltozata (ThLL. I, 271); használatos a középkorban is (Du Cange
I, 42, 45, vö. REW.³ 66). A XVIII. sz. szótáriródmalmában ritka; csupán
Bellosztenecznél találtam 'szluka, snëff' értelmezéssel.

albanenfis (31, arnaut). Noha pontosan megfelel az olasz *albanese* mn.-nek,
még a késői latinságban is ritka: *albigensis* helyett azonban olykor előfordul
(Du Cange I, 162, Bartal 22).

antipendium (139, eratíntza). Legrégibb példánk 1476-ból (Du Cange I,
297, Rouen), Magyarországon a XVII. sz. végétől (Bartal 37). Jambressich vulgá-
risnak jelzi, PPB. csak *antependulus*-t közöl.

apluda (526, taraetza). Régi középkori szó; a Catholiconból id. Du Cange
I, 328. Ismert alakv. *applunda* (Gyöngy. tör. 1674), *apludae* (PPB); Klein adatá-
hoz legközelebb áll Belloszt. *appluda* változata.

**appodio* (447, razém). Középkori szó, vö. Du Cange I, 329, nálunk Temes-
vári Pelbárt óta fordul elő (Bartal 40). Szótározva még sincsen, nyilván erősen
vulgáris jellege miatt (vö. olasz *appoggiare*, fr. *appuyer*, stb. REW.³ 550).

argenteria (30, argintarie). Eredetileg talán csak *argentereum* 'vas argenteum'
(Du Cange I, 381; portugál példa 1451-ből). Minden valószínűség szerint olasz-fran-
cia eredetű; nálunk adatok a Rákóczi-korból (Bartal 47). Jambressich szótározza
argenteria alakban, a Lex. Bud. számára mégis csak „vulgo: Argenteria“ (30).

aropta (531, tiplíe). Közismert késői szó, a görög ἀροπτήης nyomán (Du
Cange nem közli de ld. Bartal 51, Jambressich, Bellosztenecz, stb.); **artolapta*
(545, tzaft) talán pusztá íráshiba.

aurifaber (30, argintáriu). A latin értelmezés kihúзва, helyette *faber*
argentarius; ugyancsak kihúзва *uxor aurifabri* (i. h., argintaritza). A középkori
latinságban felbukkanó szó; pontos megfelelője a fr. *orfèvre* és a német *Gold-
schmied*. Magyarországon is rég használatos: már a Beszt. Szj.-ben *aurifaber* —
ethues (732, ld. még Bartal 60, Bellosztenecz, stb.).

autoramentum (569, jold), helyesen *auctoramentum* (PPB., Du Cange I,
466). *Authoramentum* alakv.-ot közöl Jambressich.

hero (508, stráitza). Csupán Bellosztenecz közli, 'saccus' értelmezéssel.

birotum (530, tileága). Bartal — PPB. 1801-re hivatkozva — csak 'halottas
székér' jelentéssel közli, pedig PP.-nál 1708 óta a magyar-latin részben *taliga*
'birotum'.

**bulimus* (244, *hamiffála), **bulimans* (i. h., *hamiffit). PPB. és Jambressich
csak a *bulímia* 'igen telhetetlen éhség' főnévre utal (vö. 245), Bartal közli azonban
a görögös *bulimos* főnevet (vö. βούλιμος), a késői latinságban pedig van *bulimus* és
bulimo, -are is (vö. βουλιμῶν, ThLL. II, 2240). Kérdés azonban, hogyan került
e ritka szó Klein szókincsébe?

cachla (369^a, óchiul bóluui). Csak Bellosztenecznél: *Cachla* V. Bupthalmon.

dependentia (39, ataernaré), ismert magyarországi latin szó, vö. Bartal
206. Magyar szóként is használatos volt 1706-tól, vö. Désiné: A XVIII. sz.
francia szavai a m. ny.-ben. Bp. 1935, 50—1.

difunio (175, delghináre). Arnobiusra hivatkozva közli Jambressich és Belloszteneecz; a *difunitus* mn. (i. h.) Bartalnál, 'görög-keleti' értelmezéssel, *domicella* (187, domnihoára), vö. "vulgo *domicella*", Lex. Bud. 194. PPB, nem közli, de megtaláljuk Jambressich és Belloszteneecz szótáraiban, valamint Bartalnál (226).

**faeminal* (398, pízda); csupán két példa ismeretes Apuleiusból, a következő megjegyzéssel: „*feminal* nullo pacto... munditer dicere“ (ThLL. VII, 464). Belloszteneecznél *foeminal*.

farino (202, faín) meglepő ige; ThLL. VII, 284 csak *farinatus* alakot közöl. *gelima* (118, cláe). A XVIII. sz. szótárai nem közlik ugyan, de közismert középkori szó (vö. Gáldi L., Contributions à l'étude des lexiques latins-hongrois du moyen âge, Budapest, 1938, 37). Lex. Bud. 126 „vulgo“ jelzéssel közli.

**horopegus* (97, ceaffórníc, közli Lex. Bud. 112 is). Véleményem szerint összevetendő a Kassai szótárában előforduló *horopaeus* 'órás' adattal (Bartal 310, vö. g. ποιῶ 'facere').

jocasta (232, glumetz). Jambressich szerint „*filia Creonis Consors Laji* (perperam usurpatur pro *S'álec*)“⁵. A kérdéses szó: *šaljivac* 'Freund des Scherzes' (Vuk 862). Vö. még Bartal 353.

merafus (586, viháin), *merafum* (i. h., viháina). Ismert szavak a magyarországi latinságban; mintájuk a fr. *merise*-ben keresendő (vö. Gáldi, Contributions 27). A Lex. Bud. két idevágó „vulgo“ adatára utalt Tamás, AECO. III, 350.

mótito (566, zúiu). Egy XVII. sz.-i erdélyi szász szerző (A. Pinxner) adatára utal Bartal 430.

muto (429, púla, vö. Lex. Bud. 559). Végeredményben azonos a francia *mouton* 'juh' szóval, amely a magyarországi latinságba is átkerült *muto* alakban (Beszt. Szj. 1006, Bartal 433, vö. Du Cange V, 562). Mivel *mouton* az ófranciában 'bélier de guerre', vagyis 'faltörő kos' jelentéssel is bír (Godefroy V, 431, X, 182), e szemlélet jól magyarázza a szónak tréfás, obszcén értelmét. Pontos lenne azonban kideríteni, milyen módon került a *muto* szónak ez a jelentése Klein latinságába.

neogama, *neonupta* (380, neváfta). *Neogamus*-ra nézve ld. Belloszteneecz, Bartal 437, *neonuptus*-t közöl Bartal 438.

naucus (374, nauc, vö. még 51, becífnic a.). Vö. *naucum* 'die Nusschale', *homo non nauci* 'Taugenichts' (Georges II, 980), *nauci* 'semmire kellőség' (PPB.). A visszakövetkeztetett új nom. valószínűleg etymologizálási céllal keletkezett, hogy jobban hasonlítson a r. *näuc*-hoz.⁵

otacufta (308, ifcoáda). Vulgáris szóként közli Jambressich, *otacausta* alakot nyújt Belloszteneecz.

paralitus feltűnő alakv.-ai *paraster*, *parafista*, valamint a *parafistor* igei származék (326, lingarefc, -itóriu): valamennyinek mintája talán *parasitaster*.

pomerdatus (76, cacát). Nyilván íráshiba a Lex. Bud., 79 *permerdatus* adata helyett.

répirium (438, ragáz, vö. Lex. Bud. 579). Du Cange VII, 149 egyetlen középkori adatot közöl, de a XVII. sz. végétől Magyarországon közönséges (Bartal 575).

saccale csak ebben: **horologium saccale* (111, vö. Lex. Bud. 112, „vulgo“ jelzéssel). *Saccus* más forrásból ismeretlen származéka.

⁵ A r. szó forrása a szl. *neukō* 'unwissend' (Tiktin 1039).

sacconia (79, caerpa). Adatok csak a XVIII. sz.-ból, vö. PPB. (m.-lat.), Bellosztenecz.

scapulo (499, spetélc, * rokkani). Amint az ugyanezen értelmezésben szereplő *delumbo* csakis *lumbus* származéka lehet, úgy igének is *scapula* 'lapocka' alapszóból kell származnia, bár forrásainkban másutt nem találjuk.

*scindula (485, *shindila), *scandula* változata, vö. Du Cange VII, 354—5, Bartal 597.

*sclopetum (409, polhta, vö. Lex. Bud. 564: „vulgo *sclopus*, *sclopetum*“). Adatok 1334 óta, vö. Du Cange VII, 358, Bartal 597, alakv. *scolpetum*, Bellosztenecz.

*sponda (324, leutra). A szó jelentése feltűnő; PPB. szerint 'nyoszolya, ágy-fő, ágy-fa' (vö. Jambressich, s. v.), a Du Cange VII, 560—1 közölte jelentések (1. 'ripa', 2. 'locus mortui', 3. 'agger, repagulum') sem illenek ide.

stapes (470, scára de lhea), Du Cange VII, 583 szerint „qua quis in equum tollitur“; közli Jambressich és Bellosztenecz is. Véleményünk szerint ugyanazon germán tő rejlik benne, mint a fr. *étape* szóban.

strepero (576, vaejiélc). Valószínűleg *strepo* szokatlan származéka; a XI. sz.-ból ismeretes egyetlen példa ismeretes az „inter *streperos* plausos“ kifejezésre (Du Cange VII, 612).

subex (470, scára de lhea), kétségtelenül azonos az Enniusnál előforduló *subex* 'subiectus' mn.-el, viszont 'kengyel' értelemben csak PPB. alapján idézi Bartal 635.

subftaculum (14, aláflu), valószínűleg elírás *subtentaculum* helyett (Bartal 638), ez pedig *sustentaculum* változata.

*summao (186, dolfán, dugazda[g]), épp olyan képzésnek látszik a *summa* főnévből (vagy a *summus* melléknévből), mint *longus* mellett *longao*, azonban más forrásból nem ismerjük.

truforium, csak ebben: *vehiculum tr.* (450, roába, targonca): *trudo* származéka, más forrásokban inkább v. *trusatile* (Bartal 677, PPB.). Főnévként már a középkorban (Du Cange VIII, 200).

*udor (549, ud), Varro „hapax legomenon“ adatát talán Jambressich közvetítette Molnarhoz. Jambressich szerint esetleg *sudor* lenne a helyes olvasat; a kérdéses Varro-idézet azonban ezt a lehetőséget kizárja (hinc sudor et udor, Ernout—Meillet 1100, Forcellini VI, 257).

*vincola (587, *viutza), vö. Du Cange VIII, 341.

zelo (448, ravnélc), vö. Bellosztenecz, Bartal 707, Du Cange VIII, 429.

Teljesen ismeretlen latin szavak: *conicae* (526, taraetza), **decotes* (453, rúfa, 580, vechituri), *faica* (114, 331, 395, vö. Lex. Bud. 505: „vulgo pipa, *faica*“), **lastaurus* (527, táur), *luterium* (124, colác), *martra* (381^a, paíta).

4. Szófejtési kísérletek. Szótárunk latin értelmezéseivel kapcsolatban nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt sem, hogy sok esetben — jelentésbeli eltérések ellenére is — Klein a román szó mellé első helyre egy hozzá hasonlatos latin szót írt, csupán azért, hogy ezáltal a román szónak latin eredetére figyelmeztessen. *Maciúca* értelmezése pl. nem *clava*, *agolum*, mint a Lex. Bud.-ben (366), hanem *mateola* (336) bár e szó Klein forrásában 'tsákány, kapa, gereblye neme' (PPB.) jelentéssel szerepelt; *branza* után hasonló okokból látjuk a *burenda* alakot (68, vö. Lex. Bud. 66). *Cale* után 'via, iter' természetesebb értelmezés lett volna, mint az első helyen álló

callis (83), s a szótárnak ugyanezen részében *calcatura* 'calcatura', *calcator* 'calcator' (82), *calufháriu* 'collifalius' (84) egész etymológiai csoportot alkot. *Cloca* címszó a. szintén szófejtési célból látjuk a 'gallina *clocitans*' (120) értelmezést, bár az utóbbi jelző helyett *glociens* lenne várható. Ugyancsak etymologizálási kísérletnek tekinthetők még a következő értelmezések: *mortacína* 'mortieinium' (362, utána Molnar beírta: "cadaver mortuum", vö. *morticinium*, Lex. Bud. 401), *primavára* 'primover' (421), *innec 'eneco' (290), *neghina* 'lolium, zizania, *nigina' (377, vö. Lex. Bud. 425), *picioru 'petiolus' (304), *iniiu 'ineo' (289), *intín** 'inguino' (297, vö. Lex. Bud. 316), *protopopefc 'protopapalis' (428, vö. Lex. Bud. 556), stb.

Külön csoportot képeznek a nem burkolt formában jelentkező, hanem pontosan megfogalmazott etymonok. Ezek rendszerint Molnar kezétől származnak; az olvasónak az a benyomása, mintha a nyelvi tényeket s általában a tudományos igazságot sokkal jobban tisztelő tudós orvos nem értett volna egészen egyet Kleinnak latin etymonokat „szuggeráló“ naiv módszerével. Ilyen etymológiai kísérletek a következők: *ingan*... *ex *gannio* (285, vö. „Italis *ingannare*“, Lex. Bud. 304), *paerajc*... *ex *adpello* (380), *púla*... *ex *pollimen*, apud Arnobium (429), *scama* *ex* *Squma* (469, itt tehát Klein pusztá értelmezését Molnar tette etymonná), *shóárece* *delá *sorex* (486), *starpefc... ab *extirpo* (503), *surcél*... *ex *surculus* (517), *víndec* "... *ab *vindico*, i. e. valetudinem" (585), stb. Amint látjuk, ezen etymonok egyrésze ma is megállja helyét; ha Molnar ily irányú próbálkozásait rendszeresen végigvezeti az egész anyagon, bizonyára valamivel komolyabb szófejtési kísérleteket nyújt, mint később Maior Péter és társai a Lex Bud.-ben.

V. A SZÓTÁR MAGYAR RÉSZE.

1. Helyesírás. Szótárunk magyar részének¹ helyesírása meglehetősen ingadozó, különösen a hangok hosszúságának jelölése terén. Csakis a szerző, Molnar János román anyanyelvével magyarázhatók az olyan indokolatlan hangjelölések, mint *hossa édesgetés* (5, adämänire), *hosszá ado* (6, adäogätöriu), *valo* (7, adäpoft); *etzét ägy* (509, strät), *szentégyház* (53, befferica), *kós* (31, ariéte), stb. Hasonló bizonytalanságot találunk a mássalhangzók kettőzésével kapcsolatban: *fenyegettem* (20, amänuntz), *emere* (25, aoacea), *ötet* (5, adäo) ~ *ötöt* (adá) ~ *öttet* (acäl), *elegyítettet* (22, amestecät), *szándékkal* (8, adíns), stb.

A beszélt és hallott nyelv hatásával magyarázható sok alkalmi hasonulás pontos lejegyzése: ilyen pl. *atza* (= addsza, 5, ad, vel ada), *mint ketten* (20, amändoi), *tartofztattom* (3, aciefc), *által elembe* (15, alätürea), *äzfatott* (312, lacramat)² stb.

Nem ritka a hibás elválasztás sem, pl. *öfzve-gyü | jtöm* (9; adun).

Äkadnak közönséges íráshibák is, pl. *kétben* hajtani a ruhát (259, *impatur), *kendyelfuto* (381^a, *paic), stb.

2. Hangtan. a) *Magánhangzók*. Két jellegzetesen erdélyi hangváltozás ismerhető fel szótárunk magyar anyagában. Az egyik az *ü. n. a-zás*.³ Egy-két esetben vehetett Molnar *a > o* változást mutató szavakat Páriz—Pápaiból is (pl. *magyaro*; 19, aluna, vö. MTSz. I, 1469, < *dadaga*, 63, bolbore > vö. EtSz. I, 1251), a legtöbb esetben azonban Molnar nyelvéből merített példáink nem egyeznek PPB. nyelvhasználatával:

äldazat (30, ardere de tot) ~ *äldozat*, PPB., EtSz. I, 67, NySz. I, 57 sem közöl ilyen változatot; *lapassitani* (317, latzeffc) *takaradzo* (4, acoperifhu) ~ *takaradóra*, PPB., *tulajdanítás* (33, asauire ~ *tulajdonítás*, PPB., *viaßas* (101, ceruít) ~ *viaßzos*, PPB., *viaßazom* (101, ceruëfc) ~ *viaßzozom* PPB., *jutalam* (l. számozatlan l.) ~ *jutalom*, PPB., *vakalokalány* (359,

¹ Mivel a magyar értelmezések szinte mind Molnar János kezétől származnak, e rész magyar szavainál, valamint a szótár német szövegének tárgyalásánál elhagytuk a Molnar bejegyzéseit jelölő *-ot. A román címszavak szerzőségét viszont tovább is jelöljük.

² Vö. *asztatom*, PPB. 1801, EtSz. I, 200.

³ Vö. Balassa Iván, *Az a-zás a kolozsvári Hóstát nyelvében*. Magyar Népi nyelv, III (1941), 57 kk. (további irodalommal).

miftrie) ~ *vakoló-kalán*, PPB., *homlita/ják*⁴ (66, botafhíre), *tulajdoniton* (33, afaufec) ~ tulajdonítom, PPB., stb.

Mintegy e változás ellentétét alkotja a hangsúlytalan szótagokbar jelentkező *o* köznyelvi *a* helyett: lehet előreható hasonulás eredménye, mint *gyorsoság* (12, agerime), *t/onok* (49, bárca), *be horgoztóm* (79 caernefc) esetében, felléphet az előbbi szótag *á*-ja után, pl. *szánotos* (380, nevoófhu), *t/judálotos* (108, chifnovát), *várokozom* (35, afhtépt), *válo/ztok*, *válo/ztság*, (17, aleg, alegere), *áltologat/jka* (52, berbintze), *fel válolom* (27, apucume), származhat elhasonulásból, pl. *makot/j* (274, indaraptnic) vagy *általmozás* (25, aparáre) esetében, sőt előfordulhat olyan szavakban is, mint *itos* (51, beát) vagy *utozás* (81, calatorie).⁵ Ezen alakok valószínűleg nyelvjárási eredetűek; egyik-másik a régi nyelvben is előfordul (pl. *csónok*, vö. EtSz. I, 1140, a Beszt. Szój.-ben is így), a többire nézve ld. Horger, Magyar nyelvjárások, 88—89 (adatok, a Dunántúltól eltekintve, az egész királyhágóntúli nyelvterületről, valamint a székelységből).⁶

I helyett olykor — PPB. nyomán — régies *é* áll, pl. *kémelés* (106, chimuluire), *segétem* (42, ajut), *kévánok* (98, cer), *tekéntek* (95, cáut), *ajétek* (93, cáfc), stb. Az *i*-zés egyetlen példája *gát/jír* (447, ratzoiu, vö. EtSz. II, 769)⁷. Ugyancsak PPB. nyomán került feljegyzésre *fő/jű* (391, pepten(e), vö. EtSz. II, 227—8), *böndő* (74, burtúc, vö. EtSz. I, 354). Közismert régies alak *alkovás* (16, alcázá/hu), amely valószínűleg szintén PPB, szótárán alapul, viszont attól független a *hengérkaró* (141) összetételben előforduló *hengér* (erdélyi tájszóként közli MTSz. I, 839). *Ö* — *ö* vokalizmus helyett *ü* — *ő* hangzókat látunk a *kükört/jén* alakban (68, braendushe, vö. *kükerts*, *kökörtsin*, *kükörtsén*, PPB.). Szóvégen régies és tájnyelvi *ő*-t látunk (31, arie) *tő* (2, ac) szavakban, viszont *t/jüllő* 'girgillus' (PPB.) helyett *t/jüllü* (576) olvasható.

Néhány esetben a hangvesztő tövek a köznyelvtől eltérően viselkednek, pl. *forogo* Bél (588, vólbura), *köllyekezni* (205, fat).

Egészen elszigetelt: *ajéndekül* (60, Balásfalva), a régies *ajándokul* helyett. EtSz. I, 38—9 ezt az alakv.-ot nem ismeri. Talán csak íráshiba? Inkább nyelvjárási alaknak gondolom.

b) *Mássalhangzók*. Csupán néhány szórványos jelenség érdemel figyelmet. *Hajút* helyett régies és népnyelvi a *hanyítom* alak (32, arunc; székelyföldi példákat közöl MTSz. I, 782). *Kunyhó* érdekes alakv.-ai *kunnyó* (123, vö. PPB.), *konnyó*, *gunyho* (126, az utóbbihoz NySz. II, 469). *Göröngy* helyett *göröny* (69, brúfhu) alakot látunk. Valószínűleg székely jellegű *dunnogok* (64, bombaefc, vö. EtSz. I, 1440), *kalán*⁸ (326, lingua); ugyancsak

⁴ Az utóbbihoz ld. Balassa, i. m. 65.

⁵ Vö: azonban: *modárnak* az orra (112, cióc, Klein); hasonló példa még: *sonyorgatás* (93, cána). Ezek jellegzetes királyhágóntúli alakok, vö. Horger A., Magyar nyelvjárások, Budapest, 1934, 63.

⁶ Homályos a más forrásból nem ismert *gombo* (73, buréte) és *ta/jko* (387, *patáfhea). Talán olyan alakok, mint *káko*, *mámo*, *bábo*, *fáro*, stb. (Horger, i. m. 88).

⁷ Itt említjük meg a különös *verítézem* alakot (37, affud) *verejétezem*, *verej-tékézem* helyett.

⁸ Vö. Deme L., A hangátvetés a magyarban. Budapest, 1943, 29.

hangátvetés révén keletkezett *hát/ko* (380^a paerláz, Klein adata).⁹ Talán etymologikus *l* hiányát tapasztaljuk *détzeg* 'equaria' (504) esetében, viszont *lefekező* (18, alefhuitor) nem feltétlenül a. m. *leselkedő*, hanem lehet a *les* igének csupán *-ked* képzővel alkotott származéka is (vö. *lesked*). Elhasználás révén keletkezett *meg bérlem* (52) és a más forrásból ismeretlen *kukarc* (510, strépede, vö. *piac* > *piarc*); ezenkívül szervesen hangot látunk még a *veremb* szóban (589, vizuina, vö. *comb*, *gomb*, *lomb*, Horger, MNy. XXII, 23). Valószínűleg nem egyszerejtés, hanem puszta íráshiba révén keletkezett *késlem* (26, apestefc), *késlelem* (PPB.) helyett. Ugyancsak így magyarázandó *szenderem* (8, adórm) a közönséges *szenderedem* helyett és talán *kefznő* (79, caerpa) *keszkenő* helyett.

3. Szóképzés. A szótárunkban közölt magyar anyag szóképzése alig ad megjegyzésre alkalmat; érdekesebb alakok csupán *pogát/ka* (123, óca; egy adat Comeniusnál, NySz. II, 1302), *véni* (50, batraeniciós), *finfos* (53, befhinos), EtSz. II, 262 e származékot nem közli), *elsősőr* (24, antaeiu; egyébként csak *elsősőr*, EtSz. I, 1519), *dőfögés*, *-ött* (64, boldire, -it; más forrásból nem ismerem), *hámoz*, *-ás* (52, beléfc, belitúra), *izgatni-bizgatni* (561, zaedarafe, *bizgarom* [!], PPB. 1801). Más forrásból nem ismert összetétel *bak mat/ka*, *kan mat/ka* (136, cotóc; vö. *bakmedve*, Calepinusból id. NySz. II, 714), *őfordulás* (22, ametzála; PPB.-nál *vertigo* a. m. *meg-fordulás*).

4. Szókészlet. Molnar szókészletének megítélésénél mindig a főforrásból, Páriz—Pápai szótárából kell kiindulnunk. A mai nyelvtől eltérő régi és tájnyelvi szavainak javarésze onnan származik, azonban a román szerző mintáját nem követi szolgálai módon, hanem sok esetben merít egyrészt a magyar irodalmi nyelv régebbi korszakaiból, másrészt saját kora nyelvhasználatából.

PPB.-ből származó archaizmusok pl. *ara* (383, nor, nora, vö. *ara* 'nurus' antiqu. PPB.), <*betegefülni*> (64, boléfc, vö. NySz. I, 223—4), *birakozni* (298, *intraentefc, vö. EtSz. I, 409), *borifzák* (54, betiu), <*entzenbentzáros*> (481, sfaernáriu, vö. EtSz. I, 1556—7), *etsellett haj* (122, coáma), *elegyesleg* (22, amestecát), *eleinten* (300, *intruntaiu), *eme* (474, scroafa), *fitogatni* (10, aiépt), *gyakorfág* (119, elica), *hahotalni* (247, hohotefc), *imez* (3, aceafta), *kerkedekény* (318, laudaros), *keteputa* (246, *hodrobéle), *martzongani* 'stimulo, irrito' (135, cofforafc, vö. *martzongani* 'dilaminare, dimordere', PPB.), *oldalaflag* (135, cofthfu), *őfsi* 'haeres' (363, mofhtean), *ragadomány* (413, práda), *sajdítani* (561, *zarefc), *spehely* (544, *tzapush), *vesling* (93, cafhulean, Lex. Bud. 104 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 469), *vétkeftem* (45, bág-vina), *zuzmaráz* (69, brúma).

Érdekesebbek a következő, PPB. szótáraiban nem szereplő régies szavak:

ábráz 'imago, species' (107, chip, Lex. Bud.-ben már nincs). Igen feltűnő régi szó Molnar korában; a NySz. legfrissebb adatai Heltaiból és Meliusból (vö. még EtSz. I, 8). Kérdés, milyen úton jutott szótárunkba?

⁹ I. m. 42.

agyak 'argilla' (30, argila, Lex. Bud. 31 szerint *agyag*). PPB.-nál csak az *agyakpala* összetételben szerepel; EtSz. I, 32 idézi még Mátyás Flóriánból. Régi adatok a XIV. sz.-tól fogva (1307: *agiakus*, 1597: *agyakos*, Szikszai, stb. EtSz., i. h.).

egézflen (182, detót) határozottan régies alak, vö. NySz. I, 565 (példák a XVIII. sz. elejéig).

syلابikálni (492, slovnéc): egyetlen régi adat Szőnyi Nagy András Magyar Oskolája c. nyelvтанában (1695, vö. Toldy, Corp. Gramm. 595, NySz. II, 1571).

sztzel *szék* (569, jiltz): régi német jövevényszó, adatok a XVI—XVII. sz.-ból, vö. Lumtzer—Melich, DOL. 249, NySz. III, 98.

tfalma 'pileus' (128, comanác); e török eredetű szóra példák Mikes óta, előfordul azonban még a Lex. Bud.-ben is (vö. Alexics, Nyr. XVII, 321, EtSz. I, 834). 1800-ban közli Márton J. is.

Molnar szókészletének második fontos rétegét a tájszavak alkotják; ezek két csoportra oszlanak: egyrésztük kétségtelenül erdélyi jellegű, mások viszont a magyar nyelvterületnek csak egyéb vidékeiről ismeretesek.

Az erdélyi tájszavak egyrésze ismét PPB. valamelyik — valószínűleg 1782-i — kiadásán keresztül került szótárunkba. Ilyenek *alutom* (8, adórm, vö. EtSz. I, 82, MTSz. I, 40, adatok *Hsz.*-ből), *borza* (67, boz, vö. EtSz. I, 438, MTSz. I, 170, Erdélyben is él), *deget* 'axungia' (192, dúhot, vö. EtSz. I, 1298—9), *eszterenga*, *esztrenga* (512, strúnga, vö. Blédy, Infl. 42—3), *jetjtéj* (131, corafta, vö. EtSz. I, 170, Gyarmathy Voc. 106 székely tájszónak tartotta), *hoda* (337, maene, Lex. Bud. 373, vö. MTSz. I, 874, *Hsz.*-i adatokkal), *holtteleven* (362, *de jumátate mort, vö. MTSz. I, 879, Székelyföld), *horpatz lo* „in app. PP.“ (157, *daerdala, vö. MTSz. I, 890, Székelyföld), *kárt*, *kártos*, *kártya* 'ein hölzernes Trinkgeschir' (66, bóta, vö. *kárt*, *kártos*, *kártya* 'ein hölzernes Trink-geschirr' PPB., MTSz. I, 1060—1, adatok a Székelyföldről; Lex. Bud. 64, 131 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 372), *kita* 'manipulus' (220, fuiór, vö. MTSz. I, 1138—9, székely szó is), *kopotyo* (556, uréche, vö. *kopotó*, PPB. 1801, *kopotjó*, *kopotyu*, MTSz. I, 1171), *kuntzorolni* (112, *cincuefc, vö. *kuncorál* 'kunyaerál' MTSz. I, 1247, *Sztm.*, *Hsz.*, *Cs.*), *lepenyeg* (323, lepedeu¹⁰ vö. *lepenyeg*, PPB., *lepenye*, *lebernye*, MTSz. I, 1325, 1308), *miogni* (353, miaon, vö. *miogatni*, PPB. 1801, *miog*, NySz. II, 845, *mióka* 'kis macska' MTSz. I, 1464, *Hsz.*), *nyárolni* (578, *varez, vö. *nyáralok*, PPB., *nyárol*, MTSz. I, 1536, *Hsz.*), *pazalni*, *pazérláni* (437, raefpífc, vö. *pazárlók*, *pazérlók*, PPB. 1801, *pazérol*, *épa زال*, MTSz. II, 100), *szántoka*-madár (112, ciocarlíe, vö. *alauda* 'szántóka-madár' PPB., NySz. II, 78, MTSz. II, 490, *Hsz.*, Lex. Bud. 121 nyomán id. Alexics, 468), *sikattyu* (484, *shcriotz, vö. MTSz. II, 387—8), *sümöltjó* (377, negél, vö. *sümöltsó*, PPB., *sümölczó*, Calepinus, NySz. III, 331, *sümötyü*, MTSz. II, 600; *szem* származéka, ld. Gombocz, MNy. X, 62), *tölgyelni* (167, *depun, vö. MTSz. II, 776, Dunántúl, Székelyföld), *zököget* (483, sgaetzeéfc, vö. MTSz. II, 1050, Göcsej, Székelyföld), stb.

PPB.-tól független erdélyi nyelvjárási elemek a következők:

¹⁰ Ld. még a román szókészlet magyar elemeivel kapcsolatban (141-2. l.).

baho (427, próft), a köznyelvi *bohó* régen eléggé elterjedt (NySz. I, 263, adatok Gvadányi óta), ma a Székelyföldön élő változata (MTSz. I, 151, EtSz. I, 449).

fafuzjka (569, *jipitza, p. p. la fálföle). ETSz. II, 588 csak PPB. 1801 nyomán idézi, de sem a m.-lat., sem a lat.-m. részben (Phaselus a.) nem találom; PPB. egyedül *fufzul*-t közöl.

favágító (522, taetóriu); MTSz. I, 527 csak a Szilágyságból idézi, de valószínűleg járatos volt régen Erdély egyes vidékein is.

kalapoda (81, calápod). Más forrásból nem ismerem. Mivel nyilván a megfelelő román szó átvétele, csakis Erdély egyes részein lehetett használatos.

kirlány (78, caerlán), vö. MTSz. I, 1134, Blédy, Infl. 56. A r. *cárlan* átvétele.

lanyházni (402, ploao, *marunt ca prin sita). MTSz. I, 1289 a Székelyföldről közli, egy 1843-i adat alapján.

padntz (472, *scobáriu), MTSz. II, 57 szerint járatos Göcsejben, Hont m.-ben, Szeged és Szatmár vidékén, Erdélyben *Hsz.*-ben.

petzkelő (469, *scalulh, <pihe>); összevetendő a MTSz. II, 100 *pec, pecke* 'tollhegy' adatával (*Hsz.*).

pillangó karikátka 'der Flinder' (547, tzinta); azonos vele: *pillangó* 'kerek réz-, ezüst- v. gyöngyház-lapocska' (MTSz. II, 145, *Hsz.*; vö. még: *pillangóson* 'ötözött, u. o.). Adatunk közvetlen forrása valószínűleg Márton 1800: *pillangó karikátska* 'der Flinder'.

rendes 'quod curiosum videtur' (175, defhántz, shod, ld. még 487, shód), Lex. Bud. 393 szerint *ludicrous, ridiculus, jocosus, curiosus* magyarul a. m. 'furtsa r e n d e s, tsudálatos'. 'Furcsa' jelentéssel használatos Göcsejben és *Hsz.*-ben (MTSz. II, 272). Molnarhoz nyilván az utóbbi vidékről került, bár megtalálhatta Márton szótárában is: *rendes* 1. 'rend szerént való, ordentlich, regelmäßig' 2. 'furcsa, spaßig'.

típanos (535, *traendos, derb, klotzig; vö. Lex. Bud. 717): *típ(p)anós* ismert erdélyi tájszó 'ragadós, tippadt' értelemben (MTSz. II, 736).

tronf *pénz* 'előre pénz' (32, arvúna, tronf, arha); egy adat Tordáról, MTSz. II, 807.

tífíffó (487, shozenie, Schwank). *Csicsó* szavunk általában két jelentésben ismeretes: 1. 'sodalitium, unterhaltung, belustigung', 2. 'azon ház neve, ahol esténként mulatni gyűlnek össze az ismerősök' (EtSz. I, 1023). Elég régi szó lehet; legalább is a hozzátartozó¹¹ *csicsókázni* 'lascivio, liebern, schäkern' igére már 1583 utánról van adat Nagybányáról: Szerte-szélyel *csicsókáztak* az legénynyel (Nyr. XI, 31).¹²

tzikka (569, *jipitza). A Lex. Bud. 306 *cika* 'germen' adatával együtt (vö. Alexics, Nyr. XVII, 321) értékes adat *cika* tájszavunk történetéhez (ld. EtSz. I, 677).

Lényegesen nehezebb azon tájnyelvi elemek megítélése, amelyekre ma nincsen erdélyi adatunk, azonban PPB.-nál, ebben az erősen erdélyi színezetű szótárban mégis előfordulnak. Szótárunkban pl. *vaz* (váz) a. m. 'madárijesztő' (349, *matahula), MTSz. II, 938 viszont csak a Dunántúlról

¹¹ Az EtSz. tagadja *csicsó* és *csicsókázik* összetartozását, de aligha helyesen.

¹² Ezúttal Márton nem vehető figyelembe, mert ott *tsitsó* 'furtsaság, etwas Hübsches, Zierliches'.

közli. PPB-nál mégis megvan ebben az értelemben. Ebben az esetben azonban szerencsére tudjuk, hogy régen *váz* szavunknak ezen jelentése sokkal elterjedtebb volt, mint manapság (NySz. II, 1031), tehát élhetett Erdélyben is. Más esetekben azonban régi adatok nem segítenek: *füvelő* 'bucetum' (218, content) összevetendő ugyan PPB. *füvelő-hely* 'pascuum' adatával, de nyelvjárási adatok csak a Dunántúlról, Hevesmegyéből s az Erdővidékről ismeretesek (MTSz. I, 660). *Berena* (382^a, paláng) megítélése könnyebb; nyelvjárási adatok ugyancsak a Partiumból és a Hajduságból vannak (MTSz. I, 167), azonban PPB. a régebbi irodalmi nyelvből (pl. Károlyi bibliájából, NySz. I, 291) könnyen átvehette. Egykori jelentés elterjedésre látszik utalni a PPB.-val közös *héti vásár* (347, marturie, vö. Lex. Bud. 633), bár újabb adatok csak Veszprém és Érsekújvár vidékére ismeretesek (MTSz. I, 852). *Hüvelyk, hüvök* 'kukoricacsó' jelentéssel ma csak a Csallóközben él (MTSz. I, 921); közli azonban 'folliculus, siliqua' jelentéssel PPB. 1801 is, s innen került át szótárunkba, mint *paftáe* magyar értelmezése (386^a). Nyelvjárásilag lokalizálhatatlan *kajmats, kajmatos* (78, caerlig, -at; MTSz. nem közli); szótárunk adata azonban a PPB.-nál olvasható *kajmats* 'uncinus, uncus', *kajmatsos* 'uncinatus, uncus, obliquus' adatokon alapul. Ugyancsak PPB. közvetítésével kerültek át a PPB. adatain kívül más erdélyi forrásból nem ismert *kandítj* (103, céur), *lontfos* (562, *zdrantzós), *loránt* (377^a, *ojina), *mezgérelni* (406, poghircéfc), *négelke* (65, bofhca), *profza* (339, maláiu; Gombocz határozottan dunántúli tájszónak tartja, MNy. I, 257; Kassai IV, 154 Tolnamegyéből közli)¹³, *potzik* (486, shoárece; Lex. Bud. 109 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 466), *rotjka* (512, ftrungareatza; egyéb adatok MTSz. II, 301—2), *sül-dáfnó* (30, ariciu), *töltike, töljike*¹⁴ (533, *tolcerásh, PPB.-nál csak *töltike*, egyéb adatok a Dunántúlról, MTSz. II, 783—4), *üftőközni* (548, *tzutzur), *selép, seléb* (569, jilip, vö. MTSz. II, 1075).

Még nehezebb, sőt szinte lehetetlen azon tájszók átvételének körülményeit megállapítani, amelyek forrásaink szerint nem erdélyi jellegűek és PPB.-nál sem szerepelnek. Ilyenek pl. *hirinto* (559, *utzutz; MTSz. I, 866 *Sztn.*-megyéből és a Csallóközből idézi), *kuntzorodott* (483, sgulit), *merevény* (656, táre; feltűnő értelem, Nyugatmagyarországon *merevény* 'merő, tiszta', MTSz. I, 1440, ld. még Cz.F. IV, 491), *vatzkos* 'alacsony' (475, scund).

Valamivel egységesebb egy másik csoport, amelynek valószínű forrása Molnar magyar-német szótárának 1800. évi kiadása. Ide tartozik az egyébként alföldi és palócsági (MTSz. I, 726) *guga* 'golyva' (240, gufha; Márton 1800 szerint 'der Kropf', az 1807-i kiadás szerint 'Hulsgeschwür'), *katrabotza* 'domika, túrós-leves' (194, *dumicat; dunántúli tájszó, vö. MTSz. I, 1071, közli azonban Márton 1800 'die Küssuppe' értelmezéssel), *krits, kirits* (435, raebáriu, Sterna, vö. *krits, kirits* 'halászmadar, Sterna

¹³ A szóra egyetlen erdélyi adatot ismerek: Dr. Németh Márta szíves közlése szerint Somkeréken (*SzD.*) használatos *prósa* 'tejjel készített málé' értelemben.

¹⁴ A cs hang nyilván a *tölcser* szó hatására került ide.

torquale' Molnar 1800), *kölböndör* (224, < galufha >, vö. *kölbödör* 'der Knödel' Márton 1800; a szó elterjedéséről Gombocz, MNY. I, 258), *lého* 'Trichter' (538, trieter; Márton 1800 *lého* alakot közöl, viszont PPB. csak *léju*, *léjó* változatokat ismer), *pörtz* (571, jumára; dunántúli tájszó, vö. Kassai IV, 168, MTSz. II, 206, de közli Márton 1800), *sárhítani* (233, *goréfhite; Észak-magyarországon járatos, vö. MTSz. II, 349, de közli Márton 1800), *sete* (502, staeng; Geleji—Katonánál van ugyan *sette-sutta*, ld. NySz. II, 380, egyébként azonban alföldi tájszó), *szompolyodni* (516, super; PPB. csak a *szontyolodni*, *szonkolyodni* alakot közli, Mártonnál azonban van *szompolyodni* 'sich etwas betrüben').

Mindezen esetekben Márton ezen kiadásának forogtatása azért valószínű, mert egyéb ritkább szavak is — úgy látszik — ugyanezen forrásból származnak. *Bukkanni* helyett pl. előfordul szótárunkban az egyébként ritka *bökkenni* [!] 'a da de cireva' (160, vö. EtSz. I, 563, 519); pontos megfelelést csak Márton nyújt: *bökkenni* 'auf Jemanden od. etwas stoßen, unvermuthet Jemanden b'e geg'n'en'. *Intín*, vagyis 'besároz' magyar értelmezése *tsatokalni* (297), helyesebben talán *csatakolni*; ezen ige első példája éppen Márton szótárából ismeretes. *Cserény* (szótárunk helyesírása szerint *tferény*) nem általában valami 'fonott kosár-féle' (EtSz. I, 972), hanem *'cöfhu ... de ufcát prune' (134), vagyis 'szilvaszárító kas' (vö. *tserény* 'eine Flechte zum Obstdörren', Márton 1800). A 'cserebogár' *cserbüly* nevét az EtSz. megkérdőjelezte (I, 969), mert csupán Márton 1800-i kiadása alapján ismerte. E kétesnek vélt alak azonban szótárunkban is megvan (224, gaendäc), már pedig Molnar János magyar nyelvtudásában nehéz lenne kételkednünk. A régi *fülbemászó-bogár* (PPB.) helyett Mártonnál találjuk először a népnyelvi eredetű *fülemász*, *fülmász* elnevezéseket; mindkettőt feljegyzi Molnar is (556, urechélnitza). *Podéjc* 'padlót csinálni' feltűnő magyar értelmezése *hidlal* (405); MTSz. I, 858 csupán Kresznerics alapján közli ezt az alakot, pedig már Mártonnál *hidlalni* 'dielen, z. B. den Boden des Stalles'. **Tzuchiefs* fordítása a ma már elavult *kujonirozni* (548), ennek forrása viszont nyilván a Mártonnál olvasható *kujonérozni* 'Jemanden schimpflich behandeln, tadeln, cujonieren' (vö. még *kujonieren* 'als einen Kujon behandeln, empfindlich plagen, hudeln' Schmeller I, 1232). Ugyancsak valószínűleg Márton nyomán került szótárunkba *lelappadni* (181, *defunflu); ide vezet még *magábanhangzó* 'magánhangzó' (231), *nyila* (536, *trafnit, vö. *nyila*, azaz istennyila, mennykő, Márton 1800), *örzöház* (578, *várda), *poling* (486, vö. *póling* 'der Krummschnabel, Wettervogel' Márton 1800), *tésztamiv* (131), stb. Végül megemlítendő, hogy szótárunkban *super* és *scaerbefc* fordítása egyaránt *orláni* (469, 516); ehhez figyelembe veendő Márton adata: *oralni*, *megoralni* 'unwillig werden über etwas'.¹⁵

Egyéb érdekes szavak még: *fantazirozás* (72, buiguíre, vö. EtSz. II, 154, adatok csak 1816 óta; alakv. *fantalléroz*, MTSz. I, 541), *garbantzás*

¹⁵ Vajjon nem innen származik az egyébként ismeretlen **delforez* 'me ciumur-luefc' 228. l.) ige is, bár inkább **orálui*, *desorálui* volna várható? Vö. azonban *felesel* > *felesueso*, Lex. Bud. 318 (*intorquu* a.).

Diák (487, sholomonáriu), *hajos kövi* 'cyprinus gibellio' (408, *porcáf, vö. Alexies, Nyr. XVII, 371), *indi* 'indigo' (113, *ciovic), *kosbor szilva* (428, *pruna), *patok* 'talitrum' (218, *frifhca, vö. Cz.F. V, 115), *pipra* 'pipra rupicola' (393, *petráriu), *pumili* (544, *tzaenc, más forrásban csak *pumi*, Lumtzer—Melich, DOL. 213), *ragyodni* 'urica adificio' (382^a, palésc), *rovatk* (536, traffúra, vö. MTSz. II, 314), *rut/mányság* (469, scaernavie; *rút* × *ocsmányság*), *sütő eső* (382^a, *palitura), *szarbabuka*, *szarbuka* (430, púpaza), *szivgyötrelem* (4, acreala; másutt szótározva nem találom), *szoros-markú fősvény* (106, chimulitoriu; vö. Cz.F. VI, 1430), *tettívár* (378^a, *paduchelnitza, vö. Lex. Bud. 494), *tünder a/z/zony* (561, zaena), *ván/zorkadni* (536, trag), albániai *volontér* (31, arnaut, vö. *volentér*, MTSz. II, 1017).

*

Az elmondottakból, azt hiszem, kiténik, hogy Molnar magyar bejegyzései, meglehetősen tarka jellegük ellenére, odaadó munkáról tanuskodnak, s ha nem is érik el a Lex. Bud. magyar részének nyelvi gazdagságát, általában megközelítik — mutatis mutandis — Klein latin értelmezéseinek szótárírói színvonalát. Molnar kétségtelenül jó források alapján, helyes érzékekkel dolgozott, s csak sajnálhatjuk, hogy művét, talán Klein halála miatt, nem volt alkalmá befejeznie. Töredékes értelmezéseivel is érdekes emléket állított Páriz—Pápai és Márton szótárai e g y ü t t e s hatásának, ami egyedülálló jelenség a román szótáriróadalom történetében.¹⁶

¹⁶ Mint ismeretes, később, 1821 táján a moschopolisi születésű, arumén N. Ianovici Márton valamelyik szótára nyomán állította össze ötnyelvű nagy szótárának (Λεξικὸν Πεντάγλωσσον) magyar értelmezéseit, arról azonban nem tudunk, hogy Páriz—Pápaiból is merített volna. Vö. V. Papacosteá, Pentaglosarul lui N. Ianovici. Rev. Ist. Rom. IX, 314 kk., Sarafidi; Dict. grec.-román, Constanța, 1935, bev. V.

VI. A SZÓTÁR NÉMET RÉSZE.

A német értelmezések néhány lap kivételével¹ mind Molnar János kezétől származnak; az alább röviden összefoglalt helyesírási, hang- és alaktani sajátosságok ezért mutatnak — a bejegyzések hevenyészett volta, odavetettsége ellenére — meglehetősen egységes képet.

1. **Helyesírás.** A német rész helyesírása elég ingadozó. Mai *e* helyett *ü*-t találunk a következő szavakban: *Märgel* (499, spoeála), *abgemärgelt* (568, jidovoáica), *Brämse* (509, streche), *Gärberbaum* (475, scumpie, vö. Sprachl. 66), *Gränzstein* (545, tze hul, vö. Sprachl. 357), stb. Fordított eset: *aufhängen* (2, acätzare), *Erzählung* (44, baerfeala), *dienehmliche* (3; aceáfihi), stb. — *E* helyett *ee* áll a *seege*n, *geseegnet* alakokban (17, alduefc, vö. Sprachl. 257). — Gyakori *i* helyett *ie*, pl. *wieder dem Wind* (7, adäpoft), *wiedersetzen* (429, pun), *wiederstehen* (504, stau) *wier* (61, blem), *Hiert* (62, boáriu), *Schief* (131, corábie), *Dinten-Geschier*² (81, calamáriu), *Melkgeschier* (512, strungareatza), *Schöpfungschier* (225, galeata), *gieftiger* (36, aípida), stb. Az ellenkező jelenség ismét ritka, pl. *Brustrimen* (418, preffena), *Schwanzrimen* (407, póhila). — Ingadozást mutat a *k* és *ck* használata: *acoperement* 'Bedeckung', (3), *acoperire* 'Bedeckung' (4). — Ugyancsak ingadozik a *z* és *tz* használata: *Spazieren*, de *Spatziergang* (21). — *F* helyett *v* áll a *Vestung* szóban (49, Báfthe). — Olykor felesleges a *h*, pl. *Dreyfahrtigkeit* (60, Blasen-dorf), *Zunahme*, *Ekelnahme* (408, poregla), *nähmlich* (7, adeca), *abermahl* (196, *cárásh), *eine Mauer Kehle* (Kelle h. 326, lingura de z(a)idarit), *Zufahl* (93, cafhunatúra). — Feltűnő viszont a *h* hiánya a *Pralerey* (10, aeptáre) és *wollfeil* (197, *estín) alakokban. — Sok a mássalhangzókettőzés, részben a kor szokásos írásmódja szerint: *ff*: *schlaffen* (188, dorm), *einschlaffen* (8, adórm), *Sauffer* (55, beutóriu), *tauffen* (66, botéz), *Tauffer* (i. h.); *ll*: *gequället* (21, amärüfc), *Schüller* (183, dieác, 548, ucenic), *rr*: *schürren* (567, jeruefc), *Hurrenhaus* (65, bordéiu), *mm*: *überströmmen* (383, *noroese), *tt*: *bratten* (413, pragéfc), *Großatterstuhl* (569, jiltz), *Feldhütter* (572, jutáriu).³ — Ellenkező példák: *Müßigänger* (392, *pérde váre), *vielleicht* (185, doár), *Läusckam* (391, pepten), *Krüpel* (372^a, olog), *dieseits* (184, din-coace), stb. Régies: *Erndte* (407, polog, vö. Sprachl. 59).

¹ Vö. 7. l.

² A *Geschier* változat elég közönséges és osztrák jellegű, vö. Grimm, DW. IV/1, 3891.

³ E kettőzések is a korban gyökereznek, vö. pl. *schlaffen*, Grimm, DW. IX, 275, *sauffer*, i. m. VIII, 1883, *tauffen*, i. m. XI/1, 190, *hurren*, *hurrenhaus*, i. m. IV/2, 1960—2, stb.

2. **Hangtan.** a) *Magánhangzók.* A labiopalatális hangok általában megtartják hangszínüket; ő helyett *e* csak a *Merfzelkeule* (a. m. *Mörserkeule*, 397, *piffelug) szóban akad, viszont jóval gyakoribb az *ü* < *i* váltózás: *Hilsenfrucht* (321, leguma), *Gericht* (a. m. *Gerücht*, 41, auzíre), *Kirbis* (65, boftán), stb. *I* helyett *ü* csak *Küssen* (395, *pilota) és *Trüste* (569, jirada) esetében. Feltűnő javítások: *erf(ü)ndig*, *aus(kü)ndig* (11, aflácios), *Er(fü)ndung* (11, afláre). — *Ü* helyett *u*: *Stuck* (70, bucatúra, vö. r. *st[ɪ]uc*, 196 l.), valamint *Sturze* (517, surpatura, vö. *Stürze*, Adelung IV, 485). — *O* helyett *u* csak *Trumel* (185, dóba) esetében (vö. azonban *Tromelschläger*, Sprachl. 59). — Nagyon közönséges a szóvégi *-e* eltűnése, pl. *ein kleine Stadt* (102, cetatzue), *ein kalt Schüssel* (94, catarígi), *Buchstab* (492, slóva), *ein Lampe* (86, cándila), *Muhm* (581, verifhoára), stb. — Régies, de a XVIII. század második felében még élő alak *Reuter*, *reuten* (81, vö. Grimm, DW. VIII, 777, Molnar, Sprachl. 63, 81), viszont tisztán az *ei* és *eu* hasonló ejtésével magyarázható *niederbeigen* (541, de vö. *beugen*, Sprachl. 281). — Érdekes alak a nyelvjárási színezetű, de a XVIII. században még szintén élő *beede* (21, ambe, vö. Adelung I, 980, Grimm, DW. I, 1361, Kluge—Götze¹¹ 46); mellette azonban a szabályos *beyde* is előfordul (20, amándoao, vö. *beyde*, Sprachl. 140).

b) *Mássalhangzók.* Zöngés és zöngétlen explozívák ingadozását aránylag ritkán látjuk: *b ~ p*: *verbutzen* (437, raefipelfe), *anplauschen* (379^a, pacaléfc, vö. *anbelauschen*, Lex. Bud. 475), *Belz* (136, cojóc); *d ~ t*: *Tutzet*, *tutzin* (543, vö. *dutzet*, Grimm, DW. II, 1773, erdélyi szász *tutset*, DOL. 258, elz. *totsén*, Kluge—Götze¹¹ 120, m. *tucat*, stb.), *Dinten Faß* (81, calamáriu), *Diente* (100, cerneála), stb.; szó végén: *Reitpfert* (192, Ducipal), *Felt* (545, tzárina), *Hemet* (85, camélfhe); *g ~ k*: *Kaßbock* (a. m. *Geißbock*, 76, cacaréaza). — *Pf* helyett olykor egyszerű *f* áll: *einpfrofen* (373^a, oltoéfc), *tröfeln* (394, picur), *Fußfad* (353, mezuina); előfordul azonban *pf* helyett *p* is: *Schnuptuch* (79, caerpa). *Pfefferling* helyett feltűnő a talán hasonulás révén keletkezett *Pfipferling* alakv. (468, scaerna). — A szóvégi *rch* kapcsolat *-rich* alakban jelentkezik *Pferich* esetében (461, samachifhe). — A szóvégi *g* spirantizálódását mutatja *Zeich* (309, *Zeug* helyett).⁴ — Ellentétben az eddigi sajtásokkal, amelyeknek nagy része a köznyelvben is megtalálható, határozottan nyelvjárási alak *Ferschen* (scalciuu, 469, vö. *fiersch*, SSW. II, 356), valamint *Rütschel* (223), amely a kfn. *rätische*, *raetische*, *rétische*, *raetische* alakok folytatója, akárcsak *Rätersch* (vö. Grimm, DW. VIII, 182, 194, Kluge—Götze¹¹ 470).⁵

3. **Alaktan.** a) *Névszók.* Egy-egy főnév a köznyelvtől eltérőleg Umlautot mutat, pl. *Säuerer* (408, porcfe), vö. Grimm, DW. VIII, 1871.

⁴ Ld. még alább az *-ig*, *-ich* képzőkről mondottakat.

⁵ Molnar nyelvtanában *Rätzel* áll (Sprachl. 97), ez a XVIII. sz.-ban rendkívül elterjedt alakváltozat (Grimm, DW. VIII, 195). — Valószínűleg pusztá íráshiba — a bejegyzés hanyag volta következtében — *Baugürtel* a várható *Bauchgürtel* h. (485, snerpáriu), *stieppen* (488*, shtipuefc) a Sprachl. 302 olvasható *steppen* helyett, *Häfel Häferl* h. (550, ulcea) s végül *Mescher*, a várható *Messer* helyett (590 után, de vö. *Messer*, Sprachl. 376). — Maenc a. (337) *aufbeizen* nyilván *aufbeifen* helyett áll, s aligha lehet tényleges ejtett alak *swazen schwaizen* helyett (44).

(példa Csehország déli részéből). — Több esetben találunk hibásan használt névelőt: h í m n. > n ő n. pl. *die Speer* (515, súlitz), *eine See* (46, balta, tehát csak *der See* lehetne!); *eine Drache* (46, baláor); h í m n. > s e m l. n., pl. ein *kleines Keßel* (82, caldarúfhe), n ő n. > h í m n., pl. *der Schnepf* (486, shneap, helyesen *die Schnepfe*), *die Untergang der Sonne* (28, apus), *der Mausfall* (49, bátca, helyesen *die Mausefalle*), *einen guten und schönen äußerlichen Gestalt* (108, chipeshu); s e m l. n. > h í m n.: ein *verschnittener Schwein* (348, máscur), *der Gitter* (139, cratie), *der Hilfs mittel* (42, ajutóriu). — Figyelemreméltó néhány többes számú alak: *Boden* többese még *Böden* (453, rozór), mint a XVIII. század nyelvében gyakran (Adelung I, 1108, Grimm, DW. II, 210) s olykor még ma is. — *Ding* többese *Dingen* (zwey Dingen unter einander stellen, 14, alátur), pedig Grimm ezt az alakot csak a tb. gen.-ban tartja megengedhetőnek; „unstatthaft aber ist der nom. und acc. pl. *Dingen*“ (DW. II, 1154). — Ehhez hasonló *Zöglingen* (60, Blasendorf) a várható *Zöglinge* helyett.⁶

Olykor akadnak kisebb-nagyobb ragozási hibák is, mint pl. das Mundloch an *einen* Weinflaß (589, vrána), nachlesen in Herbst (406, poghircéfc), stb.

Igen nagy az ingadozás az *-ig*, *-ich* végződésű melléknevek terén. Mivel Molnar használta még az *-icht* végződésű alakokat is, másfelől pedig az *-ig* képzőt természetesen *-iz-*nek ejtette (vö. *adelich*, 62, boerefc, *schollich*, 69, brufhós, stb.), kétféle kontaminációra is adódott alkalom: egyrészt létrejöttek az *-igt* típusú alakok, másrészt pedig sűrűn fordulnak elő *-icht* képzős alakok *-ig*, *-ich* helyett is.

-ig > igt: *großbüchigt* (74, burtucanos), *fleischigt* (91, carnós), *schäbigt* (82, calbejos);⁷ Molnar nyelvtanában gyakori, pl. *schäbigt* (Sprachl. 116), *kahligt* (117), *zweigigt* (119), stb. Még gyakoribb szótárunkban egyrészt *-ich*, *-lich > -icht*, *-licht* (pl. *weißlicht*, 15, albenézt; *laulich*, 83, caldutz, stb., viszont *wahrhaftiglich* [!], 7, adevër), másrészt pedig *-ig > -icht*.

Amint Molnar nyelvtanában közönséges *fleischicht* (113), *haaricht* (118), *zackicht* (111), stb., úgy szótárunkban is gyakoriak az olyan alakok, mint *wampicht* (73, burduffos), *klotzicht* (75, butucanos), *knoticht* (336, maciu-cos), *stachlichtes* (483, sgárda), *zotticht* (70, bubau), *klümpricht* (535, traendos), *wassericht*⁸ (26, apatos), stb.

b) *Igék*. A köznyelvi *a* helyett *ä* jelentkezik *aufbläsen* (281, infoiu) és *näschen* (242, haerborefc) esetében; az első valószínűleg analógiás eredetű

⁶ Nyelvjárási, mégpedig bajor színezetű alak *die Kindbette* a várható *das Kindbett* helyett (54, betegire, vö. Grimm, DW. V, 727) és *die Jausen* a köznyelvi *Jause* helyett (377a, *ojina, vö. i. m. IV/2, 2272, Schmeller, I., 1210). Valószínűleg többes számú alak *die Gewicht*, *die Maaße* a *maßura* címszó a. (348).

⁷ Ld. még (hibás visszakövetkeztetés révén): *gepeinigt > gepeinig* (96, caznit)

⁸ Lehet, hogy pusztá íráshiba *wassericht* (Sprachl. 108) helyett; „der umlaut ist schon im 16. Jh. die regel“ (Grimm, DW. XIII, 2425). — Mindezen alakokkal kapcsolatban aligha lebegett Molnar előtt Campe finom megkülönböztetése, amely szerint *wässericht* 'dem wasser ähnlich', viszont *wässerig* 'wasser enthaltend' (i. h.). Heyse szerint is eine *salzichte* Suppe 'eine salzicht (nach Salz) schmeckende Suppe', viszont eine *salzige* Suppe 'eine Suppe, die viel Salz enthält' (DGramm.⁵ 248—9).

a du *bläsest*, vagy *bläst*, er *bläst* alakok nyomán; a második *naschen* mellett olykor előfordul (vö. még *Näscher*, *Näscherei*, stb. vö. Grimm, DW. VII, 393). Hibás alakok ein *erhebener* Zwischenraum (*erhobener* h., 453, rozor) és *geschelten* (*gescholten* h., 101, certát), valamint *gebaden* (469, scaldát) *gebadet* és *ausgundunsten* (2, aburit) *ausgedunstet* helyett. Régies formák *versamlet* (9, adunacios), *verzweiflet* (178, desnadajdut), *geherschet* (187, domnit), *gelobet* (318, laudát), valamint az olyan praesens-alakok, mint *lehrnet* (304, invatzatóriu). Más alakok, mint *gebet* (11, s. v. afumatoriu), *trettet* (82, calcatóriu), inkább alaktani hibának tekintendők.

c) Szóképzés. Az *un-* előtag általában még *ohn-* (*ohnfehlbar*, 380, stb.). Feltűnő *vortrefflich* h. *fuhrtrefflich* (88, capetenefc), *vornehmlich* h. *fuhnehmlich* (88, capetenefhte); nyilván nyelvjárási sajátsággal van dolgunk (vö. *furnemlich*, stb. Schmeller, I, 1742). Az *-er* képző ritkább alkalmazását mutatja *Klausterer* (460, sahaftru, vö. *Klosterer* 'Klostergeistlicher' Grimm, DW. V, 1235); az osztrák-bajor nyelvjárásokban közönséges *-l* használatát látjuk *Hanfbrechel* (351, mélitza), *Flekel*, *Taschkerl* (387), *Tuchel* (191, dricála) esetében.

4. Szókészlet. Noha kétségtelen, hogy Molnar ötletszerűen bejegyzett német értelmezései⁹ nem adnak lehetőséget oly gazdagon árnyalt művelődéstörténeti háttér felvázolására, mint Klein román anyaga, mégis felismerhetünk a töredékes német rész megszerkesztésében is bizonyos általános irányelveket.

Molnar német szóhasználatának alaprétegét kétségtelenül egy olyan stilisztikai törekvés jellemzi, amely a maga irodalmi velleitásaival közel áll a XVIII. század „stilus curialis“-ához. A köznyelvi *wo* helyett olykor szívesen használja — akárcsak Voss és Goethe — az előkelőbb *alwo* változatot (60, Blasendorf; vö. Grimm, DW. I, 242—3), az olyan szavakkal, mint *Brodem* (1, abur), vagy *Schwäher* (494, sócru) enyhén archaizál,¹⁰ *dasig* (60, Blasendorf) használata révén pedig egyenesen a 'Kanzleisprache' körébe kerül.¹¹ Bizonyos finomkodás nyilvánul meg abban is, amikor

⁹ Ezen alkalmi jelleggel magyarázandó néhány feltűnően pontatlan vagy egyenesen téves értelmezés. A Lex. Bud.-ben *mez* (mediu) 'kenyérbél' németül *die Krumme* (a. m. Krume), der innere Theil des Brodes' (383). Szótárunkban *miez* a. m. 'Brodscherrbe' (354). Ugyancsak a Lex. Bud.-ben *descatec* értelmezése 'absteigen, herabsteigen' (178); szótárunkban 'abtakeln' (vö. 169 *Takel* 'Tauwerk und Hebezeug des Schiffs' Kluge—Götze¹¹ 609 < holl. *takel*; *abtakeln* 'instructum navis detrahare', Grimm DW. I, 137), ami még akkor sem pontos, ha a kérdéses igét tágabb, nyelvjárási értelmében vesszük ('ihn herab, oder wegbringen, wegschaffen', Schmeller, I, 583). Hasonlóképpen *opintejc* nem éppen 'aufregen' (374a, vö. Lex. Bud. 487: 'sieh zu etwas anstrengen'), *dühot* 'axungia' nem 'Wagenscheit' (192), *frumushel* a. szinte íráshibának számít 'stätt' (219, talán *stattlich* h.), s még *naluca* (nálucá) mellett sem várnók az 'Abentheuer, -erer, Gespenst' (371) jelentést; a Lex. Bud.-ben sokkal helyesebben 'Erscheinung, Gespenst, Ungethüm' (113).

¹⁰ Az utóbbi stilisztikai értékeről ld. Adelung III, 1705, Grimm, DW. IX, 2180.

¹¹ *Dasig* a XVII. és XVIII. sz. kedvenc szava volt, bár elszigetelt példák 1470 óta akadnak. Kluge—Götze¹¹ 96 szerint „die Alten haben darin Ableitung zum Pron. *das* 'id' gesehen; das ist möglich, wenn *dasig* ein Wort der Kanzleisprache ist, zu der alle, die es brauchen, enge Beziehungen haben“.

shovaélc fordítása nem a közönséges 'wanken' (Lex. Bud. 658), hanem 'fachteln' (487).¹²

Ebbe a XVIII. századi írott nyelvbe ágyazódnak bele azután a korszerű tudományos terminológia elemei, természetesen elsősorban az orvostudománnyal kapcsolatban. *Ruptura* 'sérv' fordítása *Netzbruch* (455, vö. Adelung III, 474, Grimm VI, 640, a *Netze* 'vizelet' szóból), **lunile fameilor* a. m. 'der Weiber monatliche Blume' (333, vö. Adelung I, 1087), s a **shcorbut* neve *Scharbock* (484, vö. Sprachl. 389, Adelung III, 1360). Ugyancsak ebbe a körbe tartoznak az olyan szavak, mint 'Komet' helyett a XVIII. században oly divatos *Schwanzstern* (504), amelyet Adelung hevesen hibáztatott.¹³

Bármennyire is igyekezett azonban Molnar bizonyos színvonalhoz ragaszkodni, a román nyelv sok konkrét és színesen szemléltető szavának hatása alatt szükségessé volt német stílusának is bizonyos elevenséget adnia. A művelt köznyelv humorosabb árnyalatát közvetíti pl. *ausspintisiren* (310, *ijdanefc* a., 473, *scornéfc* a., vö. Grimm, DW. I, 978; Lessing is használta). Ugyancsak ilyen kifejező szó *migaélc* mellett *knaupeln* (354, vö. Lex. Bud. 391, Adelung II, 1654). Olykor találunk persze erősebb stílushatásokat is; *raegaélc* mellett felbukkan *grolzen* (435; „nur in den niedrigeren Sprecharten“ — jegyzi meg csöndes tartózkodással Adelung II, 809; ld. még Schmeller I, 994, stb.); *tziitoare* minden kertelés nélkül *Krebsweib* (546), és **locotaretz* fordítása — teljes keresetlenséggel — *Schnapermaul* (329; Grimm, IX, 1173 szerint „in derber volksmässiger sprache: halt dein schnapermaul“).

A fentebb vázolt hang- és alaktani sajátosságok azonban néhány nyelvjárási vonásra is fényt derítettek; ezeknek nyomát persze Molnar szókészletében is megtaláljuk. Ilyen *Borg* 'verschnittener [!] Schwein' (348, máfcur), mint *Barg*, *Barck* alakváltozata (Kluge—Götze¹¹ 39; Adelung I, 1125 szerint használatos „in den gemeinen Mundarten so wohl Ober-, als Niederdeutschlandes“), a már említett *Fersche* (469), a 'sörélesztő' két szokatlan neve: *Gahre* és *Gerben*¹⁴ (191, *drojdie*), a szintén nyelvjárási *Schunken* mellett *Hammen*¹⁵ (489, *schúnca*) *Kastanien* helyett *Kästen* (12, *aghiftina*, vö.

¹² E szó legközelebbi rokona kétségtelenül a *Fächer* szócsaládjába tartozó *Fächel* l. 'flameum, flameolum, poplum'; 2. 'flabellum, fächer, éventail' (Grimm DW. III, 1222). Ennek alakváltozata *Fächtel*, jelentése szintén 'lepel' (i. h. III, 1226). Amint *Fächel* mellett áll a 'wanken' jelentésű *fächeln*, úgy képzelhető *Fächtel* mellé *fächteln*, illetve a szótárunkban meglévő *fachteln*.

¹³ Szerinte „ein von einigen gebräuchtes Wort, das Griechische Komet zu verdrängen, weil sich der Dunstkreis der Kometen oft in Gestalt eines Schwanzes oder Schweifes darstellt. Allein da dieser Umstand nur zufällig ist, und von dem Stande des Kometen gegen die Sonne abhängt, daher es auch ungeschweifte Kometen gibt, so ist dieser Ausdruck unschicklich“ (III, 1714).

¹⁴ *Gahre* (nyilván *gähren* származéka) 1. 'der Zustand da ein Körper gähret', 2. 'der gehörige Grad der Gahre oder Gährung', 3. 'was die Gährung eines Körpers hervor bringet' (Adelung II, 388—9, vö. Grimm, IV/1, 1361). *Gerben*-hez vö. bajor-tiroli *gerben* 'hefe', Schmeller I, 934—5.

¹⁵ Nyilván azonos az angol *ham* 'sonka' tövével. Vö. *Hamme* 'Schinken', *Hammenbein* 'Schinkenbein', Adelung II, 937, Grimm I, 309 (szerinte svájci). Ugyancsak a svájci németsejben járatos *borszen* 'sich wälzen' (Sprach-Brockhaus⁴ 89) tövével egyezik Molnarnál *burzeln* (415, **pravelesc*, 2° el döntení, wälzen).

Grimm, DW. V, 268, délnémet) *Roßmade, Noßwurm* [!] (Lex. Bud. 250) helyett *die Werre* (240, *gushtiritza; Adelung IV, 1506 Tübingiából idézi), továbbá a Svájcban használatos *Käsejarbe*¹⁶ (580, veáca). Valószínűleg idevehető még az irodalmi nyelvben igen ritka *knoteln* (290, inod, vö. Grimm, DW. 1499), *Schlägelmilch* mellett *Matten*¹⁷ (561, zár), s a talán szász közvetítéssel átkerült alnémet *zergen* (564, zidarafc, irrito, vö. Adelung IV, 1687, Kluge—Götze¹¹ 708). Külön csoportot alkot a sok osztrák-bajor típusú szó, mint pl. *Borstwisch* (392, périe, vö. H. Weinelt, Untersuchungen 39), *Pemsel* (383^a, pamatufh, vö. m. *pemzli* s ehhez Lumtzer—Melich, DOL. 198), *Pluntze* (508, *stráitza popi, gömbözt, vö. osztrák-bajor *blunzicht* 'dicknäuchig, schwerfällig' Grimm, DW. 1949, Schmeller I, 459), *rips-raps* (388, *peáci incolo, vö. Grimm, DW. VIII, 1037, Adelung III, 938), *Schwiwer* 'Splitter' (470, scaramba, vö. *Schifern*, alakv. *schever*, Schmeller, II, 385), *Scheermans* (494, sobol, vö. Adelung III, 1426, Grimm, DW. VIII, 2590), ein *Scherz Brod* (512, vö. m. *sercli*, osztrák *Scherz*, ld. Lumtzer—Melich, DOL. 235), *Schlieveitz* (584, vinars; *Schliwowitz* h.), *Smetten* (helyesen *Schmetten*,¹⁸ 492, smaentaena), *Schunke* (489, vö. Lumtzer—Melich, DOL. 239), *Zäker* helyesen *Zecker* (545, *tzichire, vö. Schmeller, II, 1081), *zeideln* 'simítani' (447, *ratezu stogu), stb. Figyelemre méltó még a *Hausern* (530, tinda, vö. *Oehr*, 109, ceardác) szó előfordulása: e nyelvjárási elemet (*Ähren*, *Hauseren*, *Öhrn*, Sprach-Brockhaus⁴ 453) Kluge tübingiai, hesseni, elzászi és sváb területről ismeri (EtWb.⁸ 9).

E népies vonások mellett azonban bőven fordulnak elő Molnarnál olyan *k u l t ú r s z a v a k*, amelyek ismét a városi köznyelv felé billentik vissza a mérleget. Akadnak — csekély számban — latin jövevények is, mint *accurat* (catanézt fordításában: der in seinen Verrichtungen die Soldaten nachamet, *accurat*, 94), s a vulgárisabb *crepiren* (362), de különösen sok a francia jövevénytiszó. Vannak tipikusan XVIII. századi *-ieren* végződésű igék, mint *avangiren* (27, apuc-inainte), *accordieren* (főnévi alakban: *Accordierung*, 16, al <k>cäzure) és francia eredetű főnevek, mint *Awanturier* (387, patzit, vö. Grimm I, 28), *Compagnie* (534), *Chapouchen* (232, glúga a., helyesen *capuchon*), *Krimasen* (78, caercoféle < fr. *grimace*), *Fricasse* (141, cricala), *Lektür* (101, cetánie), *Luster* (407, policandru), *Manier* (50, batraenefhte), *miserabler* (56, biet), *passabl* gut (56, binifhór), *Pläne* (485, shés, vö. Adelung III, 778, Grimm VII. 1889, használta Goethe, Wieland, stb.), *Mätresse* (546, tziitoare) stb. Az olasz jövevénytiszavak ritkák, vö. pl. *Cawalerist* (439, *raitáriu), *Terzeroll* (362, mordáiu).

Végül pedig Molnar szűkebb hazája, Erdély felé billentik a mérleget az olyan szavak, mint a magyarországi latinságból átvett *Arend* (30, vö. SSWb. I, 179), s néhány magyar jövevénytiszó, mint a más forrásból nem ismert *Tscharn* 'mészárszék' értelemben (335, macelarie < m. [hús]-

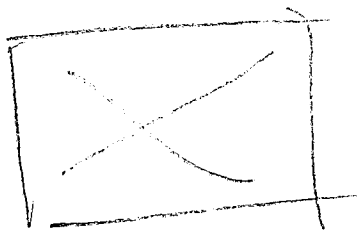
¹⁶ Grimm szerint 'ein hölzerner 3 oder 4 finger breiter ring, damit der Käs umfaßt-wird' (V, 252, svájci).

¹⁷ *Matte* 'geronnene milch, matz', Grimm, DW. VI, 1763.

¹⁸ Megvan *grofcior* alatt is (238); a cseh *smetana* szónak Sziléziában, Csehországban és Ausztriában használatos átvétele, vö. Kluge—Götze¹¹ 528.

csarnok) s az összes magyarországi német nyelvjárásokban közönséges *Tschismen*, *Tsismen* (89, capúta < m. *csizma* vö. erd. szász *tschismánen*, bácskai sváb *csizma*, stb. *ÉtSz.* I, 1115).¹⁹

Mindent összevéve, Molnar német bejegyzései, a maguk keresetlen közvetlenségében, érdekes képet adnak egy művelt erdélyi román német nyelvtudásáról a XVIII. század végén, s ez a kép azért is becses, mert sok tekintetben gazdagabb, színesebb, mint Molnar más műveinek, így németül írt román nyelvtanának szókészlete. Igen valószínű, hogy ezeknek német-sége már oly gondos javításon ment keresztül, amiről szótárunk esetében — a kézirat nyilvánvaló befejezetlensége miatt — szó sem lehetett. Éppen ezért volt szükség később Haliczky Andrásnak, a budai egyetem német professzorának javításaira, melyeket a következő fejezetben tárgyalunk.

¹⁹ Jellemző a szerzők nyelvállapotára a következő cikk is: *Búnda*, *Bunda*. **Bunda*, der Pelz. *Bunde* (73). A m. *topánka* átvétele Molnar nyelvében *Topanken* (84, calzún), *mák* szavunk került át *Maag* alakban (335), stb.

VII. KLEIN SZÓTÁRÁTÓL A LEXICON BUDENSE-IG.

Kéziratunk utolsó számozott lapjának tanúsága szerint Klein Sámuel 1801 március 10-én fejezte be román-latin szótárát. Ezt az időpontot közel negyedszázad választja el a Lex. Bud. megjelenésétől. Huszonnégy éven át érlelődött tehát a román szókincs feldolgozásának első komoly kísérlete, amely azóta is minden további román lexikográfiai vállalkozás alapjául szolgált; amint az előszó helyesen jegyzi meg: „inventis facilius addet Posteritas“. Önkéntelenül vetődik fel mármost a kérdés: hogyan lett Klein kéziratából a Lex. Bud. végleges, nyomtatásban megjelent szövege?

Amint ismeretes, e kérdésre már a Lex. Bud. elején olvasható latin és román nyelvű előszó is próbált megfelelni. E hivatalos nyilatkozat szerint, amely a szótár kiadására vállalkozó „Typographia Regia Budensis“ (Crăiesca Tipografie din Buda) nevében tétetett közzé, a szótár kézírata több, mint harminc éven át („decursu triginta et amplius annorum“) készült. Első szerkesztője Klein Sámuel volt; ennek halála után tovább fejlődött a kézirat „per . . . Basilium Kolosy, Parochum Nagyságensem . . . qui Lexicon Kleinianum plurimum locupletavit, et Lingvis: Hungarica et Germanica auxit, sed matura morte praeventus, supremam manum eidem addere non potuit“, majd következett Corneli (Kornéli) János nagyváradi éneklő-kanonok („cantor et canonicus“) félben maradt átdolgozása, amely Budán készült, valamint ezután, időrendi sorrendben Major Péter szintén befejezetlen „suprema revisio“-ja és etymologiai kiegészítése, végül pedig Theodorovici János, pesti görög-keleti plébános és Theodorovici Sándor, bölcsész- és orvosdoktor végső átdolgozása, amely az *I* betűtől kezdve az egyes cikkek végleges formába öntését végezte el.

Mindmáig ezen, valószínűleg a két Theodorovici által fogalmazott előszó maradt a további kutatás sarkköve; ezt követte G. Pascu is, amikor — néhány újabbán hozzáférhetővé tett más forrás tanúságát is figyelembe véve — 1927-ben röviden összefoglalta a Lex. Bud. keletkezésének történetét¹. Senki sem szentelt azonban a kialakulás egyes állomásainak alapos figyelmet, s nem vizsgálták meg azokat a kéziratok töredékeit sem, amelyek a Lex. Bud. fejlődéstörténetére vonatkozó ismereteinket jelentősen gyarapíthatnák. Éppen ezért látszott szükségesnek a kérdés új összefoglalása, nemcsak az eddig ismert adatok, hanem néhány teljesen ismeretlen kéziratok szemelvény alapján.

¹ Ist. lit. rom. în sec. XVIII. III, 32 kk., Bianu, Viati'a 106.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a Lex. Bud. idézett bevezetése nem volt eléggé őszinte, amennyiben egyetlen szóval sem említette Molnar János közreműködését, amely iránt pedig, az elmondottak alapján, semmi kétségünk sem lehet. Iorga is csupán Klein szótárának latin-román részével kapcsolatban emlékezett meg Molnar János német értelmezéseiről.² Pedig egészen bizonyos, hogy Klein szövegének első átdolgozója és kiegészítője a román-latin részben is Molnar János volt, aki munkáját valószínűleg 1801-ben, Klein kéziratának befejezése után kezdte meg, viszont közreműködését — előttünk ismeretlen okból — valószínűleg még ugyanazon évben, vagy 1802-ben abbahagyta.

Honnan állapíthatjuk meg ezt az utóbbi dátumot? Maga Molnar tudomásunk szerint e kérdéstről sehohsem nyilatkozott. A „terminus ad quem“-et Colosi (Kolosy) Vazul, aradi származású görög-katolikus lelkész nyújtja, aki 1805-ben készülő szótárának néhány részletét a következő címen foglalta 16 lapos füzetbe: „Paucula quaedam excerpta e Dictionario Valachico-Latino-Ungarico-Germanico Basilii Kolosy parochi graeco-catholici Nagyagensis et vice archidiaconi Babolnensis 1805“.³ Kolosy e szemelvényeket nyilván nagyobb (valószínűleg teljes) kéziratából válogatta ki, tehát művén már legalább 3—4 éve dolgozhatott. Mivel pedig kimutatható, hogy Colosi (Kolosy) műve nem önálló alkotás,⁴ hanem Klein szótárának Molnar által már átnézett és kiegészített példányán alapul, Molnarnak legkésőbb 1802-ben félbe kellett szakítania Klein kéziratának átjavítását, mert csak így kerülhetett a munka idejében Colcsi kezébe.

1806-ban viszont megjelent Klein szótárának ismert előfizetési felhívása, amelyet a román-latin szótár első két lapjának szövege kísért. E szemelvény érdekes tanúsággal szolgál: azt bizonyítja ugyanis, hogy a Klein—Molnar-féle szövegnek két példánya lehetett: az egyik Kolosyhoz került, a másik pedig — Colcsi kidolgozásának figyelembevételével — magának Kleinnak valószínűleg többszörös átdolgozása révén fejlődött az 1806. évben tervezett kiadásáig. A prospektushoz mellékelte szöveg tehát sokkal közelebb áll Klein és Molnar eredeti fogalmazványához, mintsem a Colcsi tollából származó kibővített szöveghez, amely viszont már szinte szó szerint egyezik a Lex. Bud. szövegével. Fogalmazványaink tehát két csoportra oszlanak: az első A) csoport alkotja a Klein—Molnar-féle eredeti szöveg és az 1806-i prospektus szemelvénye, a második, B) csoportot viszont Colosi bővített szövege és a Lex. Bud. végleges kidolgozása képezi.

Ezen állításaink igazolásául elég párhuzamba állítanunk a négy szövegezés első 8—10 címszavát:

² Ist. lit. rom. in sec. XVIII, III, 294 (Klein eredeti kijelentése alapján, vö. I. fejezet). Teljesen megfeledezett Molnarról Z. Páclişanu is „Din istoria Dicţionarului de Buda“ című tanulmányában (Transilvania, LII—1921, 260 kk.).

³ A nagyváradi gör. kat. püspöki könyvtár 193. sz. kézírata (Radu, 33—4). Szemelvények az A, H és M betűből. Pascu szerint (i. m. 33) „la 1805 Colossi predase manuscrisul său, cu contract, tipografiei din Buda pentru a se da la tipar, așa că la acest an zisa tipografie avea deodată două manuscrise de Dicţionar“, de ez tévedés.

⁴ Önálló műnek vélte Páclişanu, i. m. 265 és Pascu, i. m. 33.

Klein—Molnar eredeti fogalmazványa
1801—2

A. *Eft prima litera.* *⟨Eft auxiliare verborum futuri temporis tertiae personae singularis numeri, ut a fáce, faciet.⟩ Praeponitur verbis infinitivis, ut a umblà. Ambulare. Praeponitur numeris ordinariis, ut: A treilea, A patrulea, Tertius, quartus, etc. Eft nota Genitivi Casus, ut A Oameñilor, Hominum. A Domnului, Domini. A Doamnei, Dominae. Item praeponitur ⟨etiam⟩ verbis loco vá et denotat verbum esse in futuro, vg. a fáce ⟨vel⟩ loco vá fáce, Faciet.*

Klein szótárának előfizetési felhívása
1806

A est prima litera in Alphabeto, in numeris significat unitatem. Praeponitur verbis infinitis, ut *a fáce*, facere. Praeponitur numeris ordinariis, ut *a treilea*, *tertius*. Est nota genitivi casus, ut *a Domnului*, *Domini*. Item additur verbis futuris loco *vá* ut *a fáce*, pro *vá fáce*, faciet.

⟨Abálda, *Depofitorium in telonio*⟩

A *particula I. praeponitur substantivis, & reliquis declinabilibus orationis partibus, & denotat 1° tacitas, subin & apertas praepositionis; ad, apud, in, pro, e. g. merg acaffā, eo domum, menyek haza, id̄ gehe nach Hause; am (ama) a mână, est mihi ad manum, in manu, prae manibus, kezemnél vagyon, es ist mir bey der Hand, id̄ habe es in den Händen, știu a bună samă, scio certissime, omni pro certo, tudom minden bizonyal, id̄ weiß ganz zuverlässig; a lungu, in longum, in longitudinem, hofzára, entlang, der Länge nach. — 2° Constructum cum quibusdam verbis neutris innuit accusativum rei, vg. miros a șofran, oleo crocum, Sáfrány szagot botsátok, id̄ rieche nach Safran, put a pirciú, hircum oleo, bakbüzű vagyok, id̄ bođe, bođenze. cobele a foame, animus meus praefagit famem, éhléget érzek elől, mir ahndet die Hungersnoth. — 3° nota Genitivi in utroque numero, eg. a Domnului, Domini, az Uré, des Herrn. — 4° denotat pronomen possessivum, prae primis in genere feminino: e. g. a meu, a meá, a tuú, a ta, meus, mea, tuus, tua, az enyim, a tiéd, mein, meine, dein, deine. etc. — 5° designat numeros ordinales, praesertim in genere feminino, e. g. a doilé (pro. al doile), a doaoa, a treilé, a treiea, secundus, secunda, tertius, tertia, második, harmadik, der (die) zweyte, dritte, etc.*

II. *praefixa verbis, est auxiliare infinitivi modi, e. g. incep a scrie, incipio scribere, kezdek írni, id̄ fange an zu schreiben.*

Abaldă, *horreum, vulgo Depofitorium mercium, la rakó hely, die Niederlage der Waaren.*

Abárlău (rővariú) *Catinum eluacrum, abárló tál, der Mühhnapf.*

A *partic. I. praefigitur Substantivis, et reliquis declinabilibus orationis partibus, et denotat — 1/tacitas, subin etiam apertas praepositiones: ad, apud, in, pro, prae, e. g. me ducu a casă, eo domum: megyek haza: id̄ gehe nach Hause. — Am a mână: est mihi ad manum, habeo prae manibus: Kezemnél vagyon: es ist mir bey der Hand, id̄ habe es in den Händen. — Știu a bună samă: scio pro certo: tudom minden bizonyal, id̄ weiß es zuverlässig. — A lungu: in longum, in longitudinem: hosszára: der Länge nach. 2/constructa quibusdam verbis neutris, innuit accusativum rei: e. g. mirosu a șofranu: oleo crocum: Sáfrány szagot botsátok: id̄ rieche nach Safran. — putu a pirciú: oleo hircum: bak büzű vagyok: — id̄ bođe, bođenze. — Cobescu a fóme: Animus meus praesagit famem: éhséget érzek elől: mir ahndet die Hungersnoth. 3/est pars articuli genitivi in utroque numero nomini praeponi solita: e. g. a Domnului: Domini: az Uré: des Herrn 4/denotat pronomen possessivum: e. g. a meu, a mea: meus, mea: anyim, mein, meine. 5/designat numeros ordinales: e. g. a dóa óră; secundo; másodszor: zweitens II. Praefixa verbis, denotat gerundium in dum, e., g. incepu a scrie; incipio scribere, quasi: dicerem: incipio ad scribendum: kezdek írni: id̄ fange an zu schreiben. Nota: adhibetur etiam pro futuri 3 persona singularis: e. g. a veni: pro: va veni veniet: el fog jönni: er, sie, wird kommen.*

Abaldă, *femi. plur. de. Абáлдъ. subst.: horreum, emporium mercium: le rakó hely: die Niederlage der Waaren.*

Klein—Molnar eredeti fogalmazványa
1801—2

Abat, túiu, tere, tut. *Declino, Diverto*
(*diverto**) (ad aliquem, vel ab
aliquo.) (El-hajtom) * Ki térek.
El térek. bé térek. Ausweichen.
Einfehren.

Abätatóriu, e *Declinator, trix.* (El
hajtó, **Diverfor, oris*) Ki térő. (Meg
száló Vendég.) (Einer, der ausweicht;
wo einfahrt, ein Gast.)

Abatere, *Declinatio, Declinatus, us,*
Diversio ad aliquem, vel ab aliquo.
Eltérítés. * El Térés. Meg szálás.
das Ausweichen, das Einfehren, das
Einquartieren.

Abätút, a *Declinatus, a, um.* Hajlott,
El-térített.

(<* Abetzeda)

Abia (Anevoe) *Vix, Aegre, Dificulter.*
Alig, Nehezen. *Kaum.

Klein szótárának előízetési felhívása
1806

Абят. *Abát, ere tut.* Deflecto, adpello,
propello, diverto in sensu activo:
hertreiben, wegtreiben, einfehren;
hozzám üzöm, magamtól elüzöm.
Eltérek, kitérek. v. g. *Abátel lá mine,*
diverte, deflecte illum ad me. Abátel
delá mine, avertas illum a me.

In tertia persona singulari im-
personaliter sumptum cum dativo
significat incidere, v. g. *ce tzáu*
abatut se jáci aceastá? Quid tibi
incidit, ut facias hoc? Was ist dir
eingefallen, *ut facias hoc?* Mi jött
eszedbe, hogy ezt tselekszed?

Мъ абят, me *abát,* cum prae-
positione *lá* significat deflecto, diverto
ad; cum praepositione *delá* diverto
ab. *Abgehen, weggehen, kitérek.*

Абятреп. *Abátere Diversio, digressio.*
Das Weggehen, Abgehen, Einfehren.
Elmenés, Eltávozás, Eltérítés, Meg-
fzálás.

Абіа. *Abiea. Vix. Kaum, ſchier. Alig,*
nehezen.

Kolosy: Paucula excepta
1805

Lex. Bud.
1825

Abat, ăre, ut, 1° spre vreo parte, p. p. spre dreapta, stînga, *degreior, digreior, decedo, declino, secedo* el tĕrni, ki tĕrni, ausweichēn. 2° undeva Sau la cineva pĕntru rĕmānere, abat sau mĕ abat, *deverto, devertor, diverto*, bĕ tĕrni, bĕ szállani, einfehren. 3° i. e. silesc, strĕduelc, *conor, nitor, studeo*, igyekezni, iparkodni, trachĕn, sich besleisigen, p. p. abate de pornĕste; *age movias* induly mār el, trachĕ, daŝ du aufbrechĕst.

Abatu, tere, tutu. Абѧт, тѧре, тѧт, *verb*: I. *neutr*: strĕduescu, silescu: *studeo, nitor, conor*: igyekezni, iparkodni: trachĕn, zuschauēn, e. g. abate de pornĕsce: *age moveas*: induly mār el: trachĕ, daŝ du aufbrechĕst; stb.

Abătătoare, i. e. loc de abătut, *deverforium, diverforium*, meg szállohely, die Herberge, Einfehhr.

Abătütóre, *f. pl.* tori. абѧтѧтоаре *subst*: — loc de abătutu: *deverforium, diversorium*: meg szálló hely: die Herberge, Einfehhr.

Abatere 1° de undeva, *decessio, digressio*, ki tĕrés, das Ausweichēn. 2° la cineva *deversio* bĕ tĕrés, meg hallás, das Einfehhren.

Abatere, *f. pl.* teri. Абѧтере, *subst.* 1. de undeva spre vre o parte: *degressio, decessio, secessio*: kitérés, eltérés: das Ausweichēn. 2. la cineva pĕntru remānerea: *deversio, diversio*: betérés, megszállás: das Einfehhren.

Abeçedă (Bucoavnă, Bucvariu) *liber elementaris, vulgo: Abecedarius*, abetzéskönyv, das ABC Buch, Namenbüchlein.

Abeçedă, *f. pl.* de. абѧцѧдѧ, *subst.* alfabetu, séu alfavitu *abecedarium, liber elementaris*: abetzéskönyv: das ABCbuch, die Fiebel.

Abé, sau Abea, *viz, aegre, difficulter*, alig, aligha, nehezen, sulyoffan, bajoffan, faum, schwer, schwerlich, hart.

Abiè, abie, *adv. viz, aegre, difficulter*: alig, aligha, nehezen, bajosan, sulyosan: faum, schwerlich, hart. a Lat. a, et viz.

Ne higyjük azonban, hogy e pontos egyezéseket csak a szótár elején tudjuk kimutatni! A „Paucula excerpta“-ban szerencsére megvan a *mână* címszó is (12—16), amelynek összehasonlítása a Lex. Bud.-vel szintén igen tanulságos:

Paucula excerpta
1805

Lex. Bud.
1825

Mână, 1° în quăt este un medulariū a trupului omenesc: *manus*. Kéz, die Hand; cé dreaptă, *Dextra*, jobb-kéz, die Rechte; cé stîngă, *sinistra*, *leva*, balkez [!], die Linke. — de mână, *de manu*, kézből, aus der Hand, — din mână în mână, *de manu ad manum*, kézről kézre, von Hand zu Hand. — a mână a) eū, *ad manum* kézhez, zur Hand, in die Hand. b) am *prae manu*, *in manibus*, kéznél, kézbe. bey der Hand, in der Hand. — cu mână, cu picioare, i. e. cu toata vointza: *manibus pedibusque*, kézzel, lábbal, mit Händen und Füßen. — O mână spală pre alta *Provb: manus manum lavat*, egy kéz mossa a' másikat, eine Hand wäscht die andre. — de mână, adj. aa) ce se ispraveshte cu mâna, *manualis*, kézi p. p. lucru de mâna, *opus manuale*, kézi munka, die Handarbeit. bb) ce are aducere (*relationem*) cătră, mână *manuarius*, kézi, pp. moară de mână, *mola manuară*, kézi malom, daráló, die Handmühle.

2° quăt ei odată în mână: *vola manipulus*, marék, marok, eine Hand, oder Handvoll, p. p. o mână de fărină, *una vola farinae*, egy marék liszt, eine Handvoll Mehl; *hinc translate: o mână de om*, i. e. un om mic. *homulus*, *homuncio*, emberke, kisded ember, das Menschenchen, Männchen, Männlein. — O mână de oameni, i. e. putzintei oameni, *manupilus hominum*, égy néhány ember, kevés emberek, eine Handvoll Menschen, eine geringe Anzahl Menschen. — 3° la ceas, i. e. arătătoriu, manoshul: *index*, *gnomon horologii*, ora mutató, die Uhrzeiger. — 4° i. e. biruintza, birodalom, die Hand, der Besitz, die

Mână, *f. pl.* ni. *Μῆπις*, *subst.* 1) unu medulariū al trupului: *manus*: kéz: die Hand. — que dreptă: *dextra*: jobb-kéz: die Rechte, oder rechte Hand. — que stîngă, *leva*, *sinistra*, bal kéz: die Linke, oder die linke Hand. — a mână a) amu queva: *prae manu*, *in manibus*: kéznél, kézbe: in der Hand, bey der Hand, vor der Hand, b) ieu queva: *ad manum*: kézhez: zur Hand, — din mână în mână: *de manu*, *ad manum*: kézről kézre: von Hand zur Hand, — cu mână cu picioare, adeq. cu totă voeñta: *manibus*, *pedibusque*: kézzel lábbal: mit Händen, und Füßen, — cu o mână: *unimanus*: egy kezű, einhändig, — o mână spală pre alta, *proverb. manus manum lavat*: egy kéz mossa a' másikat: eine Hand wäscht die andere. — de mână adj. *manualis*, *manuarius*, kézi: p. e. lucru de mână: *opus manuale*, *vel opera manuară*: kézi munka: die Handarbeit.

2) adeq. quotu ieu odată în mână *vola manipulus*: marék, marok: eine Hand, oder Handvoll. *p. e.* o mână de fărină: *una vola farinae*: egy marék liszt: eine Handvoll Mehl. — o mână de fenu: *manipulus vel pugillus foeni*: egy marok széna: eine Handvoll Heu. — déqui se dice *translate*: o mână de omu, adeq. unu omuçu, séu unu omu fórte micu: *homulus*, *homuncio*: emberke, egy kisded ember: das Menschenchen, Männchen, Männlein. — o mână de oameni: *manipulus hominum*, *pauci ad modum homines*: kevés ember, tsak egy néhány ember: eine Handvoll, oder eine geringe Anzahl Menschen. 3) la césu: *index*, *gnomon horologii*: óra mutató, der Uhrzeiger. — 4) adeq. parte, p. e.

Bothmägigkeit. p. p. Moldova é supt mână turcului *Moldavia sub est Turco*, Moldva a' török keze alatt vagyon, Moldau ist unter der Türken Bothmägigkeit. — 5° i. e. parte, lature, *pars, latus* rész, die Seite; p. p. mergi pre mană dreapta, *i dextrorsum*, eredy jobbra, geh' rechts. — 6° mai vine de insemnat: am cu cineva mana buna, i. e. traelf in bună întielégere, *cum quopiam in Consensu vivo, Convenit inter nos*, egyet értek, jó egyességben élek, vagyok valakivel, ich harmoniere, stehe auf guten [!] Fuße, lebe in guter Einverständnis mit Jemanden [!].

dute spre mână diréptă: *vade dextrorsum*: meny jobbra, vagy eredj jobbkézt: geh' rechts, zur rechter Hand. 5) adeq. stépănire: *manus potestas, jurisdictio*: kéz, hatalom: die Hand, Bothmägigkeit, der Befehl, die Gewalt, Macht. p. e. Dacia ău fostu suptu mână Romanilor: *Dacia sub erat Romanis, sub manu, vel potestate Romanorum*: Dátzia a' Rómaiak alatt volt: Dacien stund unter der Römer Bothmägigkeit. 6) adeq. putere, *vis, potestas, manus*: erő: die Macht, Stärke. p. e. cu mână tare: *forti manu, magna vi*: nagy erővel: mit großer Macht. — 7) phras. amu cu quineva mână buna, adeq. trăiescu, séu petrecu cu quineva in întelesu bunu: *convenit inter nos, in concordia vivo cum quopiam*: egyet értek, jó egyességben élek valakivel: ich harmoniere, stehe auf gutem Fuße, bin in guter Einverständnis mit Jemanden, — mână întensa, *largitas, liberalitas*, bőkezűség, adakozás: die Freygebigkeit, a *Lat. manus Ital. mano*.

Mindezen összevetések Coloşi fogalmazványának fontosságát egészen új színben tüntetik fel: túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a Lex Bud. végleges elrendezése, a szók egyes jelentésárnyalatainak megállapítása s a megfelelő példamondatok kiválogatása tulajdonképen az ő keze alatt alakult ki. Coloşi e téren Molnar útmutatását követte, hiszen, amint tudjuk, a számokkal ellátott jelentések megkülönböztetése Klein kéziratában mindig Molnartól származik. Egyszersmind azonban Coloşi az eredeti kidolgozás alapelveihez másban is ragaszkodott: a tájszavaknak s a tájszóként használt magyar elemeknek lelkiismeretes feljegyzéséhez. Mindjárt szótára elején ott találjuk az *abroc* < *abrac, abros* < *abrosz, acar, acarce, acarcine, acardeunde, acarquă* szavakat, amelyek közül néhányat Klein sem jegyzett fel, s amelyeket a Lex. Bud. későbbi szerkesztői — s elsősorban Maior Péter — könyörtelenül törlendőknék ítélték. A Coloşi-féle átdolgozás tehát derék munkának indult, s már 1805—6-ban jóval gazdagabb anyagot tartalmazott, mint Kleinnak az 1806-i kiadás számára készített kézírata. Ezen utóbbi az eredeti fogalmazványtól aránylag kevésbé különbözött; új címszót az *A*-betű elején egyet sem látunk. A címszavak viszont először a szokottabb cirill-betűvel vannak írva,⁵ egy-egy cikk (pl. *abat*) részletesebb

⁵ A cirillbetűs részeket Klein csak 1805 nyarán toldotta be. „Director scholarum Temesvariensis scribit — írja 1805 jún. 30-án Cornelinak — „quod si in dictionario

kifejtést nyert, s a német értelmezések a magyar elé kerültek, mint már az 1801-i kézirat néhány lapján.⁶ Ki végezte el ezt az átdolgozást, nem tudjuk,⁷ s azt is csak sejthetjük, hogy Klein ezzel szintén a német lakossággal vegyes vidéken levő bánsági iskolák kívánságának igyekezett eleget tenni.

Hiába voltak azonban Klein tervezgetései: 80 ívre terjedő latin-román és mintegy 30 íves román-latin szótárának⁸ megjelenését halála meggátolta. A budai Egyetemi Nyomda nem tudott dönteni, melyik szótárt adja ki, a Kleinét-e, amelyet esetleg Šincái nézett volna át, vagy a Cološiet, amely Klein régebbi kéziratoss fogalmazványán alapult, s mintegy annak kibővített átdolgozása volt. 1807 február 12-én Šincái a következő levéllel fordult Corneli János nagyváradi kanonokhoz:

„Inclitum officium R. Typographiae medio mei rogat Suam Illustritatem Eppalem, cujus manus filiali cum affectu exosculor, ut Dictionarium Kolosianum quanto cyus hic transmittendum curare dignetur,⁹ quia praescribentes et praenumerantes illud edi desiderant postulantque quotidie. Praeterea hic rumor percrebuit, quod D-nus oculista Molnar illud a Kolosi evimere suisque sumptibus edi curare intendat; quod si contigeret, Typographia stat pro editione Dictionarii Kleiniani, quod per me perfici curare volunt: sed tali in casu revocabor a magis necessariis quae jam sub incude sunt.“¹⁰

A helyzet tehát az volt, hogy a nyomda inkább Cološi művének kiadására hajlott, ezt viszont Molnar János, Klein egykori munkatársa, saját költségén szerette volna kiadni. Így merült fel a nyomda részéről — mintegy kényszermegoldásként — az a gondolat, hogy mégis jelentessék meg Kleinnek az 1806-i kiadás számára sajtó alá rendezett művét, de Šincái átdolgozásában; erre viszont meg a történeti tanulmányaiban egyre jobban elmélyedő Šincái nem igen akart vállalkozni.

A bonyolódott helyzetet Vulcan püspök úgy oldotta meg, hogy a munka végleges kidolgozását Cološira bízta, akinek eelőből az Egyetemi Nyomda rendelkezésére bocsátotta Klein szótárának az 1806-i kiadás

valachicum idioma adpositum fuerit et latinis et valachicis, seu ruthenicis literis, ille cum habeat sub se 600 scholas sufficientes procurabit emptores, quod jam facio, tris que literis appono idioma valachicum“ (Radu, Doi luceferi 47).

⁶ Ez a változtatás is csupán 1805 nyarán történhetett: 1805 ápr. 4-én Klein még így ír: „Sequatur postera distinctum volumen et opus in quo erit valachico-latino-ungarico-germanicum“ (Radu, i. m. 45).

⁷ Klein román-latin szótárán tudomásunk szerint sem Virág Benedek, sem Haliczky András nem dolgozott; ők csak a latin-román rész magyar és német értelmezéseinek átdolgozását végezték (vö. Radu, i. h., Păclișanu, i. m. 261). Nem tudjuk, milyen forrás alapján tételezte fel Drăganu Virág B. és Haliczky közreműködését éppen a román-latin részzel kapcsolatban (DR. IV, 111).

⁸ Ezen adatokról az 1806-i előfizetési felhívás értesít, vö. BH. II. 482. Sajnos a M. Nemzeti Múzeum példányából e szöveg hiányzik és csak maguk a szemelvények maradtak meg.

⁹ Tehát aligha lehetett Cološi kézirata 1805 óta az Egyetemi Nyomda birtokában, ahogyan Pascu felteszi (vö. fentebb, 3. jegyzet). Kolosy legfeljebb egyes részeket (talán éppen a „Pauca excerpta“-t) mutathatott be Budán.

¹⁰ Radu, i. m. 72.

számára készített második kidolgozását is. Erről ismét Şincai számol be, 1807 március 22-én Kornélihoz írott levelében:

„Dnus Kolosi scripsit ad officium Regiae Typographiae intuitu Dictionarii, et Dictionarium Kleinianum ea sub conditione sibi transmittendum rogavit, ut ipse loco defuncti 180 Rfloreos Regiae Typographiae persolvere tentatur, delatumque fuit petitioni ejusdem. Nunc monendus esset ipse Dnus Kolosi, ut opus acceleret et in scribendo valachice litteris se accomodet Normae, quam Sua Illustritas cum venerabili Consistorio, me, alisque peritis viris exauditis determinare dignabitur.“¹¹

Coloşi tehát ismét munkához látott: 1805-i fogalmazványát összevetette Klein szótárának 1806-i kidolgozásával, a frazeológiát egyre bővítette, nyelvészeti tanulmányokat végzett, s végül — bizonyára szótára megjelentetése érdekében — engedett Maior helyesírási elveinek, s letérve eredeti fonetikus helyesírásának biztos talajáról, mindinkább közeledett az etymologikus helyesíráshoz, sőt az egyes szótári cikkekhez hajlandó volt etymonokat is fűzni. E többszöri átdolgozás révén azonban Coloşi anyaga akkorára dagadt, hogy ehhez viszonyítva a Lex. Bud. végleges szövege Coloşi 1810 utáni fogalmazványainak csupán rövid kivonata s a legtöbb esetben mintegy visszatérés Coloşi 1805-i szövegéhez.

Minderről a nagyváradai görög kat. püspöki könyvtár kéziratai jó képet nyújtanak. Mert nem mondhatjuk Pascuval, hogy Coloşi szótára elveszett! Rendelkezésünkre áll nemcsak az 1805-i „Pauca excerpta“, hanem ezenkívül más részlet is: a 109. sz. kéziratcsomóban megtaláltam Coloşi szótárának 32 lapos kéziratot részét (*aięptüre — ajutoru*),¹² amely a szerzőnek egyik későbbi fogalmazványát tartalmazza. Mivel abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy pl. az *ajung* címszót ismerjük az 1805-i és ezen későbbi, talán 1810 után keletkezett változatban, tanulságosnak ígérkezik mindkét eddig ismeretlen szöveget a Lex. Bud. végleges kidolgozásával összevetnünk (a megszámozott jelentésárnyalatokat, könnyebb áttekinthetőség végett, külön sorba írtuk):

¹¹ Radu, i. m. 75—6.

¹² Radu e kézirat jellegét teljesen félreismerte: Corneli munkájának vélte, s pusztá helyesírási mintának tartotta („unele exemple de ortografie“, i. m. 22). Miért került Corneli kéziratái közé, alább megmagyarázzuk.

Ajung, gere, juns. I, activ: 1° pre cineva în fugă, în invățetură etc: *affequor*, *Consequor*, utolérni, erreichen, einholen.

2° ceva înalt cu mâna, p. p. grinda, streshina, etc. *atingo*, *contingo*, *pertingo*, elérni, kézel [!] érni, erreichen.

5° pre cineva cu péra, i. e. <nime> miruelc: *causá quempiam vinco*, valakit meg nyerni (per által) Jemanden einen Prozeß abgewinnen.

Ajungu, gere, junsu. Ажунг, гере, жунс. Verb. I. Act. I.) pre quineva în queva, cu queva, séu intru queva, p. e.: în fugă, în Anvătătură, s. cu fuga, cu ânvétetură, s. intru altă mergere înainte: *Assequor*; *consequor*; *Adipiscor*: Utol érni: erreichen, einholen. Us: Cu fuga 'l potui ajunge; érá in Anvétatură nu'l potui ajunge: *in Cursu potui eum nancisci, sed in litterarum studio consequi non possum*: Az utában [!] ugyan el értem ötet, de a tanulásban el nem érhetem: unterwegs hab' ich ihn zwar erreicht, aber im Lernen kann ich ihn nicht einholen.

2). — queva, cu queva, adeq: atingu p. e. podelele Casei, stresina etc: *Attingo*; *pertingo*; *contingo*; el érni; kézzel érni; oda érni: erreichen; dahinreichen. Us. Ajungu mâncarea cu rostu: *pertingo ad cibum rostra*: a' szájával az eledelt el érni: das Futter mit dem Rüssel erreichen.

5) — pre quineva cu queva, p. e: procesu, *adeq*: il invingu: *Causá vinco aliquem*: meg nyerni per által valakit: Jemanden den Prozeß abgewinnen. Numai que'l ajunsemu cu procesu: *denique lucrati sumus obtinuimus causam adversus illum (agitatum)*. Végtire csak ugyan meg nyertük a' pert, melly ő véle volt: letztlich haben wir doch den

Ajungu, gere, ajunsu: ажунг, гере, ажунс. verb: pre quineva, p: e: în fugă, în invătătură, séu intru mergere înainte [!]: *adsequor*, *assequor*, *consequor*, *adipiscor*: utól érni: erreichen, einholen.

2) queva cu mâna: *atingo*, *pertingo*, *contingo*: el érni, kézzel érni: erreichen, dahin reichen.

3) [!], helyesen 5) — pre quineva cu procesu, *adeq*: l' invingu: *causa vinco quempiam* meg nyerni per által valakit: Jemanden den Prozeß abgewinnen.

Prozeß gewonnen, den er mit uns führte.

6° pre cineva cu cuventul, i. e. grăescu cătră cineva, *adfor*, *adpello*, *adloquor*, neg szollitani, anreden, ansprechen.

6) — pre quineva cu cuventul, adeq: il graescu, séu graescu cotra elu: *adpello*, *adloquor*: meg szollitani valakit: anreden, ansprechen jemanden um etwas: p. e. — pre quineva cu ouvente fromóse: *comiter*, *blande aliquem alloquor*: valakihez szépen, nyájasan szollani: einen freundlich anreden.

6) — pre quineva cu cuventu, adeq: grăescu cătră quineva: *adpello*, *adloquor*, *adfor*: meg szollitani valakit: anreden, ansprechen Jemanden um etwas.

III. me ajung ... 2° cu cineva in ceva, i. e. mẽ ashez, mẽ nărăvesc: *congruo*, *convenio*, *consentio cum quopiam super re aliqua*, valakivel meg egyezni valami eránt, mit Jemanden (!) übereinkommen wegen etwas.

III. 2) Mě ajungu cu quineva cu queva, séu despre queva: adeq: me aședu, mẽ nărăvescu; me vేశescu, mẽ acordu, *congruo*, *convenio*; *consentio cum aliquo super re quadam*: meg egyezni valakivel valami eránt: mit Jemanden wegen etwas übereinkommen. p. e. Me ajungu cu Fratele meu intr'asta: *convenio hoc Fratri mecum; sive convenit mihi cum fratre de hac re*: ebben ketten meg egygyszünk: ich komme darinnen mit dem Bruder überein, bin mit ihm einig. *Etym.* a Lat: *Adjungo*. Ital. *Aggiugnere; addere; congiungere; pertingere, pertinere*.

III. recip. me ajungu ... 2) — me ajungu cu quineva in queva, séu despre queva, adeq. me aședu, mẽ nărăvescu: *congruo*, *convenio*, *consentio cum quopiam super re quadam*: meg egyezni valakivel valami eránt: Jemanden wegen etwas übereinkommen, a Lat.: *adjungo*. Ital. *aggiugnere, adsequi*.

1814-ben azonban Coloși meghalt, s a szótár ismét gazdátlanul maradt. Vulcan püspök a kézirat végleges megszerkesztésével Cornelit bízta meg, átadván neki Coloși kézirati hagyatékát.¹³ Corneli azonban nehezen fogott munkához; Maiorral hosszú helyesírási vitába keveredett, mivel egész sereg felesleges betűt próbált bevezetni.¹⁴ 1815 októberében azután Corneli a

¹³ Ezért találjuk Coloși II. töredékében Cornelinak egy 1814. aug. havából keltezett szabószámláját; a kézirat tehát ekkor már Corneli kezében volt.

¹⁴ Mindezen vitákról ld. Pascu, i. m. 36—7. A nagyváradi 109. sz. kézirat-csomóban megvan Maiornak „Animadversiones in Orthographiam Latino-Valachicam Rm̄i D. Corneli” című, 1815. jún. 14-ről keltezett munkája. Maior kifogásolja az

nyelv kiművelése szempontjából fontos neologizmusok felvételét hangoztatta,¹⁵ s ezzel bizonyos mértékben közeledett Maior elveihez. Mindebből kiviláglik, hogy Corneli a rábízott feladattal egyideig igenis foglalkozott, tehát nem áll Pascunak az a megállapítása, hogy „Corneli n-a putut să lucreze la Dicționar“. E feltevés márcsak azért sem fogadható el, mert a nagyváradi könyvtár 193. kéziratcsomójában találtam egy 56. lapnyi szójegyzékszerű kéziratot, amely minden valószínűség szerint Corneli kezétől származik. Ugyanezen írást látjuk itt, mint a „Conspectus Orthographiae in describendo Dictionario Daco-Romano adhibendae“ (109. sz. kézirat) lapjain; a helyesírás éppen azokat a sajátságokat mutatja, amelyeket Corneli írásmódjában Maior kifogásolt,¹⁶ a szókinésben pedig bőségesen akadnak olyan neologizmusok, amelyek igazolják Cornelinak a kultúr-szavak elterjesztésére vonatkozó elveit.¹⁷

Corneli e töredékben még nem rendszeresen kidolgozott részt nyújt, hanem inkább jegyzeteket gyűjt az *I* betű megírásához; valószínűleg ezért nincsenek is a szavak szoros betűrendben. Corneli szövege egészen elszigetelt a fejlődés szempontjából; a Lex. Bud. végleges kidolgozása Klein eredeti szövegéhez sokkal közelebb áll, amint arról egyetlen példából meggyőződhetünk.

Klein 1801

Corneli 1814 után

Lex. Bud. 1825

Itze, *Licium Licia, orum*,
n. Nyüst, die Garntürmer
(309).

Iiçie, Iiçiele, pl. f. Sunt
tortu quelu implettecitu
pe fusteii cu corlétie, séu
și cu ochiuri făcutu, la
resboiu dé supra și dede-
suptu aquatiatu, prin quare
se bagâ firele s. urdela, și
tessorul perendu cu picio-
rul iépeke... face locu
pintrâ fire se petrécâ su-
veica cu trama, *Licia, orum*,
Gall. Lifse. (7).

Iciu, m. pl. ce, Ицг, цг.
subst. dice mai cu samă: in
plurali: Ice: *licia, 'orum*:
nyüst a szövő székben: die
Garntürmer... a Lat. *li-*
cia, expuncto l, ne emolli-
atur (270).

Ritkán történik meg, hogy Corneli fogalmazványa valamennyire hasonlít a Lex. Bud. szövegéhez:

y, k, ae, ch és *x* betűk használatát, tiltakozik a betűkettőzés ellen, viszont érdekesen nyilatkozik a *l', n'* jelöléséről: „Quod si propter *l* molle novum signum inveniri debent, tunc etiam *n* molle, et *r* molle signari debent, nam et haec dantur mollia apud Valachos. Sic Transdanubiani et Hatzegienses dicunt eg. *rēmāni* reliqui *rēmāi*; remanes. *Pieri, piei, pereas*, et sic in infinitum multiplicabimus difficultates“.

¹⁵ Vulcanhoz írott levelét közli Pascu, i. m. 37.

¹⁶ Ilyen pl. a betűkettőzés (*indoppu*, 25, *affundu*, u. o., *implettecitu*, 7), az *y* használatá (*intypărire*, 46), stb.

¹⁷ Ilyenek pl. *interlocatu*, 14, *ichtiocolla*, 18, *igrometru*, u. o., *idololatrie*, 22, *instillu*, 46, *inflammatie*, 48, *inoculezu*, i. h., stb. Mintha Lauriaun—Massimu szó-tárának első részét olvasnók!

Inçepu I. Battu, tragu in Cèppa
Ceppo impono, cippo transfodio, trans-
verbero. fel nyársalni, nyársra huzni. —
 — 2. Impungu, inghimpu, pungo;
 szurni. Ital. *inzeppare*, intrudo, co-
 cervo, congero, spisso. Etym. a Praep.
In et ceppus, cuneus &c.

Inçapu, pare, atu. Иңап 1) i. e.
 tragu in çapă: *figo, veru adfigo, palo*
infigo: nyársba vonni: {pießen. b) i. e.
 strepungu cu çapa: *transfigo, trans-*
fodio: egy nyársal keresztüldöfni: durd-
 {pießen. a Lat. *in et cippus.*

Corneli hosszadalmas román körülírásai tehát a szótár ügyét nem igen vitték előbbre; amikor Corneli a munkából végleg kikapcsolódott, Vulcan püspök 1819-ben Pestre küldette Coloşi 1805-i fogalmazványát, hogy végre eredeti alakjában kiadassék.¹⁸

Az Egyetemi Nyomda azonban a munka kiadása előtt Maior Péter véleményét kérte. Maior 1819 augusztus 24-én kelt „Censura“-jában¹⁹ Coloşi művéről meglehetősen szigorúan ítélkezett, s különösen azt emelte ki, hogy a szerző a kézirat átnézését halála miatt nem fejezhette be, „ideoque praefatum Lexicon, praecipue à litera H, usque ad finem pristinis defectibus, quos infra recensebo, hodie dum laborat“. A továbbiakban megróttá a helyesírás következetlenségeit, kifogásolta a többesszám pontatlan jelzését²⁰ s néhány, állítólag tájnyelvi alakot, ilyennek vélvén még a köznyelvi *tăiere* infinitivuszt is (ez persze Maiornak azért sem tetszett, mert „ad nullam formam quatuor Conjugationum referri potest“). Maior legfőbb kifogása azonban a tájnyelvi szavak s a csak egyes román vidékeken használt magyar-elemek ellen irányult: „Non contentus juvenis auctor“ — írja bírálata első cikkében — „propriis linguae Valachicae vocabulis, plurima è Dialecto corruptissima Hungariae confini, quae alii Valachi aut non intelligunt, aut iisdem stomachum utpote à Valachica lingua alienissima, eandemque notabiliter foedantia movent, congescit. Similia potissimum Valachi Moldaviae et Valachiae, Transalpinae incolae, inter quos plurima speraretur exemplaria Lexici distrahenda fore, absolute non ferunt“. E tájnyelvi elemek tehát „omnino expungi debent“.

Amikor Maior jelentése másolatát elküldte „Reverendissimo Domino, Michaeli Muntyan, Cathedralis Eccl. Magno-Varadiensis... Canonico“, rövid román nyelvű függelékkel írt hozzá s ebben eljárását őszintén megokolta. A szótárt — véleménye szerint — jelen alakjában azért nem szabad közzétenni, nehogy ezáltal fegyver a d a s s é k a r o m á n o k e l l e n s é g e i n e k k e z é b e. Ezen vallomás oly érdekes betekintést enged Maior „tudománypolitikai“ felfogásába, hogy közlésétől nem tekinthetünk el:

¹⁸ *Pascu*, i. m. 38.

¹⁹ Ugyancsak Maior kezétől származó másodpéldánya Nagyváradon (a 102. sz. kéziratcsomóban).

²⁰ Maiornak nem mindig volt igaza: *pusce* (puşte) valamivel régiesebb ugyan, de nem hibás többesszámú alak *pusci* helyett, tehát nem áll az, hogy „male formatur“ (Censura, 4. pont).

„Părărea mea este“ — írja Maior bírálata függelékében — „qua acest Lesicon cum este aquum, sã nu se tipărăscã, de orã que cu aquest Lesicon a r m e q u a a q u e l e vom dà in mãnil e duşmanilor, quarii abiè aşteptã sã l' védã eşitu de subt tescu, quãt fõrã apãrare vor invinge; si timpu vor asudã posteri nostri, qua sã spele rugina, que se va pune in capul' Romãnilor cu Lesiconul' aquestu.“

E célkitűzésről, amely a román nyelv idegen s elsősorban magyar elemeinek elleplezésére irányult, a budai Egyetemi Nyomda vezetősége bizonyára nem tudott; különben aligha szavazott volna meg 500 forintot annak a Maior Péternek,²¹ aki egész sereg hungarizmust küszöbölt ki Coloşinak becsületesen elkészített kéziratából, s aki nem riadt vissza attól sem, hogy a nyilvánvalóan magyar eredetű jövevényszavakat is latinból magyarázza. Így születtek, a magyar főváros Egyetemi Nyomdájának az akkori viszonyokhoz képest igen jelentős támogatásával, az olyan etymonok, mint *birău* „est vir magnus“, amit napjaink román irodalomtörténészei is jellemző példaként szoktak emlegetni.²²

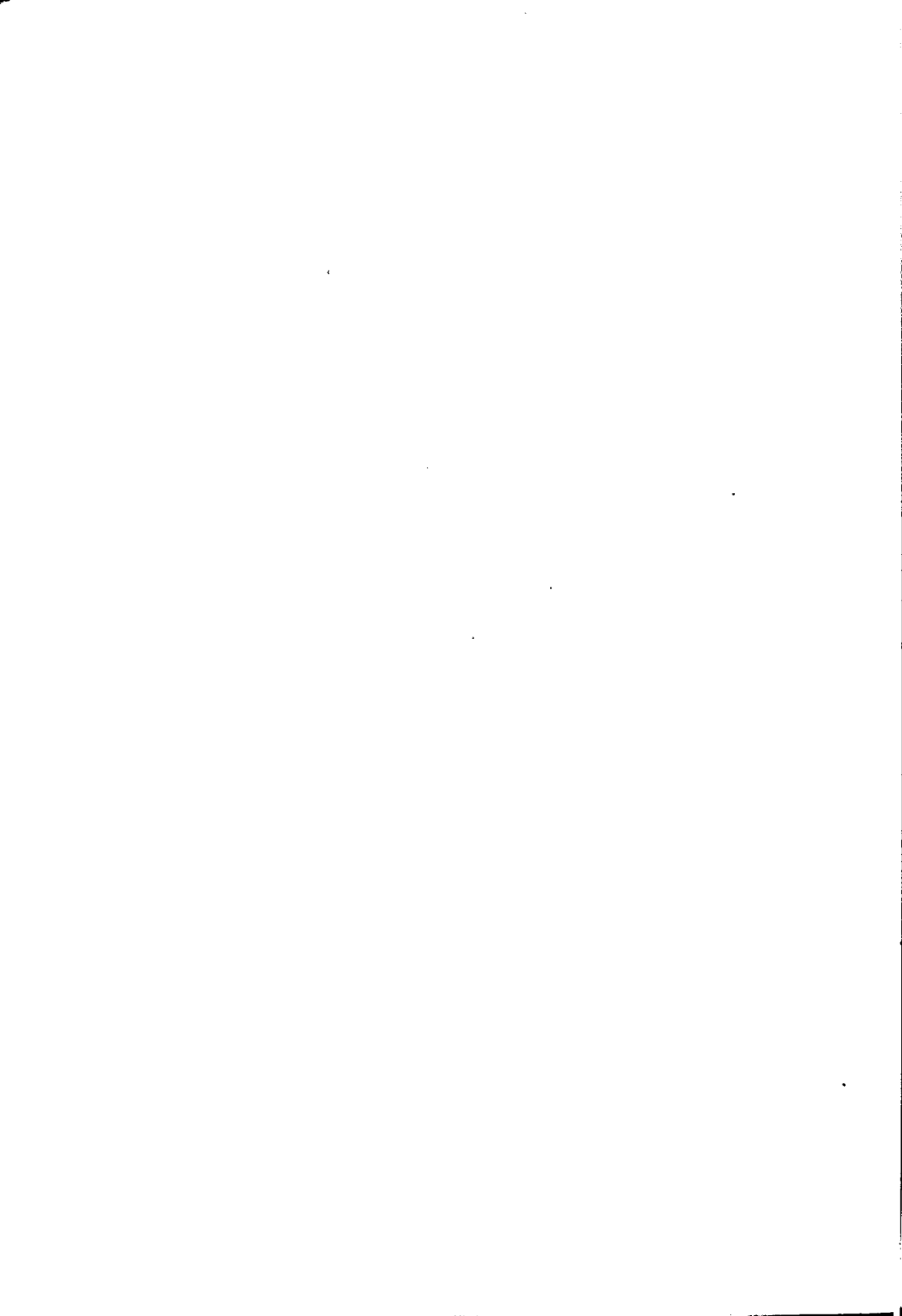
Coloşi kéziratának további sorsa ismeretes: 1821-ben elhunyt ugyan Maior Péter is, de a két Theodorovici a szótár végleges megszövegezését Maior szellemében fejezte be, s végül az előszóban távolról sem domborította ki megfelelő módon annak a Coloşi Vazulnak érdemeit, aki nélkül pedig a *Lexicon Budense*-nek még csonkaságában is oly értékes szövege sohasem jött volna létre. Még inkább homály borult Klein és Molnar eredeti fogalmazványára, amelynek alapján csupán a jelen kiadással válik közkinccsé az erdélyi román népnyelvnek már 1801-ben híven feljegyzett s Maiorék által feleslegesen eltitkolt, igazi gazdagsága.²³

²¹ Pascu, i. m. 39—40.

²² Vö. G. Călinescu, *Istoria literaturii române*. Bucureşti, 1941, 69.

²³ Érdeemesnek tartjuk megemlíteni, hogy Klein és Molnar eredeti fogalmazványában több mint 11.000 címszót találunk; számra nézve tehát nem nagy az eltérés az általunk közölt szöveg és a *Lex. Bud.* 12—13.000 címszava között. A két kidolgozás részletes összevetését, az egyes címszók elhagyásának, illetve felvételének pontosabb indoklásával, külön tanulmányban óhajtom kifejteni.

VIII. A SZÓTÁR SZÖVEGE.

Diphthongi sunt.

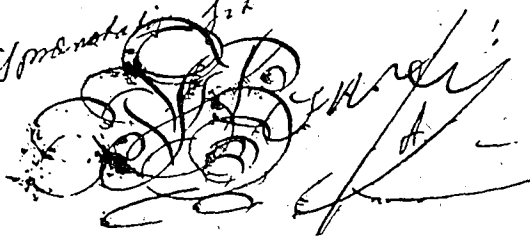
Aa, Ea, Eo, Ia, Ie, Io, Iu, Oa, Pronuntiantur autem uno simplici sono, quasi unica litera esset, vg. Araa, Muérea, Rea, Teóí vedea Iar, Io, Iúte. iu in fine vocum prout etiam aliae vocales nisi notentur acuto accentu vix subauditur, vg Graiu, Umbláiu Oámeni buni etc.

Ea, Eo, Ia, Ie, Io, Iu, Oa, si aliqva vocalis notetur accentu tunc cessat esse diphthongus, et protrahitur, vg Marturíe etc.

Ordo litterarum in hoc Dictionario talis est

A, B, C, D, E, F, G, H, J, L, M, N, O, P, R, S, T, U, Z, J, V.

Hilomena notata hit
St. Bernardi

1 A. *Est prima litera.* (Est auxiliare verborum futuri temporis tertiae personae singularis numeri, ut a fáce, faciet.) Praeponitur verbis infinitivis, ut a umblá. Ambulare. Praeponitur numeris ordinariis, ut: A treilea, A patrúlea, Tertius, quartus. etc. Est nota Genitivi Casus, ut a oamenilor, Hominum. A Domnului, Domini, A Doamnei, Dominae. Item praepositur (etiam) verbis loco vá et denotat verbum esse in futuro, vg a fáce (vel) loco vá fáce, Faciet.

(Abálda, Depositorium in telonio.)

Abat, tíuu, tere, tut. Declino, Diverto (*diverto*) (ad aliquem, vel ab aliquo.) (El-hajtom) * Ki térek. El térek, bé térek. Ausweichen. Einfehren.

Abátatóriu,¹ e. Declinator, trix. (El-hajló. * Diverfor, oris.) Ki térő. (Meg Száló Vendég. Einer, der ausweicht; wo einfehret. ein Gast.)

Abatere. Declinatio, Declinatus, ús, Diversio ad aliquem, vel ab aliquo. El-térités. * El Térés. Meg Szálás. das Ausweichen, das Einfehren, das Einquartieren.

Abátút, a Declinatus, a, um Hajlott, El-téritett.

* (Abetzeda.)

Abia (Anevoe) Vix, Aegre, Dificulter [!]. Alig, Nehezen. * Kaum.

¹ Az eredetiben a második a vizszintes vonallal van aláhúzva, ami az á hang jele (I. a 6. sz. mellékletet és II. fej., Helyesírás, 28. l.)

2 Abros (Fátza de máffa) Mappale, mensale Abroß. * Цижтуч. Циждеде.

Abur. Vapor, Exhalatio, Halitus. Göz, Pára. * Dunst. Dampf. Brodem.

Abureala, Vaporatio, Exhalatio Gözöl-gés. * die Ausdünstung

Aburese, ire, it Vaporo, Exhalo. Item Vapore adficio Gözölök, Gözöm megyen. Item Gözit ki-hozóm. * Dünsten, Ausdünsten. Item Aufhauchen.

Aburit, Vaporatus, a, um. * Gőzölt. Gőzölgött. Ausgedunsten.

Ac Acus, ús, f. Tő. * Nadel.

Acár (Ori, Macár, Batar) Tametfi. Etiamfi. Qvamvis Noha, Bátor, Akár. * Obgleich. Obgleichon.

* Acáritza.

Acátáre. Adeo talis, Valde.

Acätz, are, at. (Spaenzur) Pendeo, Appendo, Adnecto, Fel-függeBtem. * Aufhängen.

Acätzáre Appensio, Adnexio (Hozzáadás, * Zugabe, Zusatz.) Fel FüggeBtés. * das Aufhängen.

Acätzát, a. Appensus, Suspendus, Adnexus, a, um Fel-függeBtetett. * Aufgehengt.

3 Acéa Illa, Ea, Ez, Az; * Sie (sing. gen. Foem.)

Aceáshi. Eadem Ugyan az. * diejenige. dienehmliche.

Acei Illi, Ii * azok. Jene.

Aceiahi Iidem * Ugyan azok. diejenige, dienehmlichen [!].

Acel Ille, Is Az. * Er.

Acelá. Ille, Is, Az * der.

Aceláshu *Idem*, Ugyan az. * derjenige, dernemliche.
 Acéle *Illae, Eae*. * Azok. Jene (plur. gen. Foem.)
 Acélelhi *Eaedem*. * Ugyan azok. diejenige.
 Aceft, acefta *Hic, Iste, Ez, Imez*. * diefer.
 Acefta *Haec. Ifta Ez, Imez*.
 Ací (Acóle) *Ibi, Illuc*, * Ott. Amott. Hier, dort.
 Acíelhi *Ibidem*. Item *Illico, Subito*, Ugyan ott, Item Mindjáraft. Ottan. * Ebenda felbst. item. in einem Augenblick.
 Aciefc, ire, it *Facio aliquem alicubi manere, habitare* * Valakit valahol tartóztatom, (hes) helyhelytetem.
 Acieala *Receptaculum, seu mansio habitatio alicubi* * Tartózkodás.
 — Acmu (Amu, Acum, Acufha) *Modo, Nunc, jam*. * Most, Mostan. Jgt.
 — Acóle. *Ibi, Illuc*. Ott, Amott. * dort.
 Acólelhi, *Ibidem*, Ugyan ott. * da felbst. Acólo.
 Acoperement. *Cooperimentum. Tectum, Tegumen, Protectio*, Bé-fedő, Fedél, oltalom. Takargatás. * Bedeckung.

4 Acoperire. *Protectio* Óltalom, Takargatás. * Bedeckung [!].
 Acoperishu. *Tectum*. Ház-héja, Takaradzo, Akármí fedél. * Dach, Deckel.
 Acoperit, a. *Coopertus, Tectus, Protectus, a, um*. Be-fedezet, Fedett, Titkolt, Oltalmazott. Takargatott. * Gedeckt.
 Acoperitóriu *Coopertor, Protector*. Oltalmazó, Takargató. * Bedecker. Beschützer.
 Acóperiu *Cooperio, Tego, Obduco, Protego*. Fedém [!], Takarom, Bé-fedezem, Takargatom, Oltalmazom.¹ * Decken, Bedecken, [!] Verwahren.
 Acóiu *Magna acus*, * Nagy Tő. Groß Nähn Nadel.

¹ A latin és magyar értelmezések fentebbi sorrendjére az egyes szavak fölé utólag irt számok utalnak. Eredetileg *Protego* megelőzte *Obduco*-t s *Oltalmazom* közvetlenül *Takarom* után állt.

Acreala (Acrime) *Acredo, Acor, Acerebitas, Acerbitudo, Aciditas*. Savanyuság, Tsipősség² (Fojtosság, Szivgyőtrelem) * die Säure.
 Acréfc, acríiu, ire, it (*Acesco*), *Aceo, Acidum facio*. * Savany(usag)itom Säuern. sauer machen.
 * Me ácresc. *acesco, acidus fio*. Savanyulok. sauer werden.
 Acríme (Acreala) *vide Acreala*
 Acrifhór, *Acidulus, subacidus, a, um* * Savanyutska. Ein wenig herb, säuerlich.
 Acru, a, *Acidus, Acerbus, Acetosus, a, um* * Savanyu. Sauer, herb.
 Acrútz. *vide Acrifhor*.
 Acúm (Acmu, Amu, Acufha) *Modo, Nunc, jam*. * Most, Mostan. Jgt.
 Acúmulhi } *Paulo post*. * Mindjáraft.
 Acufhi } Gleich.

5 Acúfha, *vide Acum*.
 * Acufhilea.
 Acútz *Acicula*. * Tőtőske, Kis Tő. Ein flein Nadel.

Ad

Ad, *vel Ada, Adduc, Adfer*. * Ad ide, Atza. Sieb' her.
 Adäi, *Adduc eos* * Hozzd, vagy vezesd őket ide. Bringe, führe sie mir her.
 Adäl, *Adduc illum*. * Hozd öttef ide. Bringe, führe ihn her.
 Adäle, *Adduc Eas* * (subintelligitur accusativus plur. Foemininus.) Hozd ide őket. führe Sie her.
 Adäo, *Adduc Eam* * (subint. acc. sing. Foem.) Hozd ötet ide. Bring Sie her.
 Ado *Adduc, Adfer, Item Adduc illam*. * Hozz. Hozzá. item Hozzd ötöt (Aszonyt) ide. Bringe. item: Bringe Sie her (die).
 Adämänéz, ire, it. *Allicio, Illicio, Allecto*. * Hozzám vonszom. Édesgetem. Unlöfen.

² A fentebbi sorrend ismét számozáson alapul. Eredetileg *Tsipősség* volt az első értelmezés.

Adämänire, *Allectatio*. * Hozza Édesgetés. Unlöfung, Unreinigung.

Adämänit, a, *Allectus, Illectus, Allectatus, a, um*. * Édesgetet, Unge-
löföt.

Adämänitóriu, e *Allector, qui blanditiis allicít, ad suas partes pertrahit aliquem*. * Édesgető. der anlöföt, anreizet.

Adânc,¹a. *Profundus, a, um*. * Mély. Tief.

6 Adânc (*Adv*) *Profunde*. * Mélyen. Tief.

Adânc (*Subst*) *Profunditas, Abyssus* * Mélység. die Tiefe.

Adâncát, *Profundus, Profunde factus, a, um* * Mély. Tief.

Adâncíme *Profunditas, Abyssus*. * Mélység. die Tiefe.

Adáog, are, at. *vel gere, os. Augeo, Adaugeo, Addo, Adjicio, Adnecto* * Hozzá adok, szer(e)zek, nagyobbitom. Zúsezen. Zúgeben.

Adáogátóriu, e. *Additor, Auctor*. * Hozzá ado, Meg szerző, Nagyobbito. Zúsezer, Zúgeber.

Adáogátúra, *Auctio, Additio, Adnexio*. * Hozzá ad(d)ás Meg Szerzés. Zúgab, Zúsaž.

Adáogere *Idem*.

Adáos (*Subst*) *Idem*.

Adáos, a. *Auctus, Additus, Adnexus, a, um*. * Nagyobbitott. Vergröfjert.

Adáp, are, at. *Adaquo*. * Itatom. Tränfen.

Adápáre *Adaqvatio* * Itatás. das Tränfen.

Adápát, a, *Adaqvatus, a, um* * Itattot. getränfet.

7 Adápost. *Quasi ad post, seu (in loco) locus tutus a vento. Protectio*. * Szél ellen valo (oltalmazohelly) Menedék hely. Schutzort wieder dem Wind.

Adeca *Adeoqve, Scilicet, Nimirum, videlicet. Hoc est. Tudniillik. Bizonyára*. * Záhmlíç.

Adeqva. *Idem*.

Adevër. *Verum, veritas*. Igazság. Valóság * die Wahrheit, Gewiřheit.

Adevër } (*Adverb*) *Vere, Profecto,*
Adevérát } *Sane, Certe, Bizony. Igazán.* * Wahrhaftiglíç.

Adevérát, a *Verus, a, um*. Igaz. * Wahr, Wahrhaftig.

Adevër, are, at } *Verifico, Probo,*
Adeverésc, ire, it } *Demonstro esse verum* * Bizonyitom. Bestätigen. Beweisen.
Adeveréz, are, it }

Adevericiós, a *Probabilis, e, Quod potest esse verum* * Bizonyithato. Wahrscheinlich, das erweißlich ist.

Adeveríre, *Probatio, quá demonstratur esse verum* Bizonyítás. * Bestätigung. Beweisung.

8 Adeverít, a. *Verificatus, Probatas, a, um*. Probált, Bizonyos. * Bestätiget. Bewiesen.

Adeveritóriu, e. *Verificus, a, um, Probatior, Qui demonstrat esse verum*, Bizonyito, Javallo * der etwas beweiset, bestätigt.

Adineáori, *Paulo ante*. * Egy kevéssel ez előtt. Elébb. etwas Vorher, unlängst.

Adíns, *Studiose, data opera, studio, positive. * Serio*. Valoban, bizonyára, trefán kívül, szánt szándékal. Ernstlich, im Ernste.

Ado *Aduc* [!], *Adser* Item *Adduc eam* * (Vide Adao).

Adórm, ire, it. *Obdormio, Sopor, (Sopio)*. El-alúsom, Benderit [!]
* Einschlaffen. *item Sopio*. Alutom. einschläffern.

Adormíre *Obdormitio, Sopor*. * El alvás. El Szunnyadozás. Das Einschlaffen.

Adormít, ea *Sopitus, Soporatus, Qui obdormivit* * A ki már el alutt. der eingeschlaffen ist.

¹ Az eredetiben hullámvonallal aláhúzza (vö. a 6. sz. melléklettel és II. fejj., Helyesírás, 29. l.).

Adormit, are, at.
Adormitéz, are, at.

Dormitorio, Dormitto [!] * Szunyadozok. Schlaf= fen wollen, schlä= frig seyn.

Aduc, usseiu, ucere, us. *Adduco, Adfero, Offero* Ide-hozom. * Hozingén, herzuführen.

9 Adúc-aminte, *Commemoro. In mentem, in memoriam revoco, adduco, refero.* * Elzébe <n> jutatom,¹ * Eló-számlálom. * Elóhozem. Erin= nern, erwähnen.

Aducătoriu, e, *Adductor, Lator* * Ide hozó. Lieferer, Hozingén.

Adúcere. *Oblatio, Adnectio.* * Ide hozás. die Hozingénung.

Adúcere-aminte. *Recordatio, Memoria, Commemoratio.* * Eló hozás, Elzében jutatas. die Erwähnung, Erinnerung.

Adún, are, at. *Aduno, Coaduno, Congrego.* Öszve-gyűjtöm. * Zusammenhäufen, Versammeln.

Adunációs, a. *Congregabilis, e.* Item *Qui libenter congregat.* Egybe-gyűjthető. * Was versammelt worden kann.

Adunáre, *Congregatio, Aggregatio, Coadunatio.* Egybe-gyűjtés, Gyülekezet. * Versammlung.

Adunát, a *Coadunatus, congregatus, a, um.* Öszve-gyűltt, * Öszve-gyűjtött. Versammelt.

Adunătoriu, e, *Congregator, Aggregator.* * Öszve Gyűjtő. Sammler, der versammelt.

10 Adunátúra, *Congregatio, Congestio.* Egybe-gyűjtés Gyülekezet. * Sammlung. Versammlung.

* Adurmec.

* Adurmecare.

¹ Az eredetiben *Eló-számlálom* áll az első helyen. Az általunk adott sorrend az értelmezések felett olvasható számozáson alapul.

* Adurmecat.²

Adús, a, *Adductus, Adlatus, Advectus, a, um* * Eló hozott. Dorgebracht.

Ae

A-Éi. *Ejus, Illius* (in genere faeminino) Eőve [!]. * Ihr.

A(j)épt, are, at. *jacto, jacio* * <Fito> *Ostento* Fitogatni. Prahlen.

Aeptáre, *jactatio, Ostentatio* Fitogatas. Pralerey.

Aeptát, a <*jactatus, a, um*> * Participium praeteriti.

Aer (vezdúh) *Aër* * Aer. Éltető Ég. die Luft.

Aesc, ire, it *Allio condio* * Foghagymával kenem, vagy Kézitem. Mit Knoblauch bereiten.

Aest. *vide* Acest.

Aesta, *vide* Acesta.

Aeasta *vide* Aceasta.

Af

Afára *Foris, Foras, Extra.* Ott-künn. Kivül. Kinn, * draußen.

11 Afára-de *Praeter, Extra* <Künn. Kinn> * azon * Kivül. <Ki> * a nélkül. Außer.³

Afára-deraend. *Extra ordinarius, a, um* Rend-kivül * Außerordentlich.

Aferím (*Interjectio*) *Ah.* * De hogy. Oh nein. Gott bewahre.

Afine. * *Vaccinia nigra.* Afonya. eine schwarze Heidelbeer.

Aflációs, a. *Reperibilis, e* * Lelhető. Található. Erf(ü)indig, ausf(ü)indig.

Afláre *Inventio.* Találás, Meg-találás. * Meg Lelés. <fund> Erf(ü)indung. das finden.

² Az eredetiben mindezen szavak Adús után következnek, de Molnar kereszttel jelölte azt a helyet, ahová be kell őket iktatnunk.

³ A *Künn. Kinn* szavak fölé jegyezte be Molnar az azon határozói alakot, amelyet a Klein bejegyzéséből származó *kivül* egészít ki. Az értelmezés vége szintén Molnar tollából származik.

Aflát, a, *Repertus, Inventus, a, um*. Megtaláltatott. Találtatott. * <Lölt> erfinden.

Aflátoriu, e *Repertor, Inventor*. Találó. Lelő <Találóna> * Erfinder.

Aflu, are, at. *Invenio, Reperio*. Megtalálom. Meg-lelem. * finden, erfinden.

Afum, are, at. *Fumo*. Füstölgök. * Rauchen, Rauch machen.

Afumációs, a. *Fumabilis, e*. * Füstölgethető. Was geräuchert werden kann.

Afumáre, *Fumatio*. * Füstölgötés. Einräuchung.

Afumát, *Fumatus, a, um* Füstös, Füsti; * geräuchert.

Afumatóriu. *Fumator* * Füstölő, Füstölgető. der Rauch macht, oder von sich gebet.

Afund, a *Profundus, a, um*. Mély. * Tief.

12 Afünd (*Adverb*) *Profunde*. * Mélyen. Tief.

Afünd, are, at. *Mergo, Immergo*. * El Meritem. Eintauchen, Versenken.

Afundáre, *Mersio, Immerfio* * El merités. Eintauchung. Versenkung.

Afundát, a, *Mersus, Immerfus, a, um* * El meritett. Versenkt.

Afundatóriu, e, *Mersor, Immerfor* * El meritő. der etwas, oder einen versenket.

Afuriffánie, *Excommunicatio* * A Hivek közül ki tiltás. Kircken Bann.

Afuriffése, ire, it, *Excomunico* * A Sz. Egyházból, Hivek közül ki tudni. Einen aus der Kircke verbannen.

Afuriffit, a, *Excommunicatus, a, um* * A Hivek közül ki tudott. aus der Kircke verbannet, in Kirckenbann setzen.

Ag

Ager, *Acer, Acris, Acre*. * Gyors, Fris, erős. Scharf, lebhaft, mutig.

Agerése, ire, it. *Acuo, Acrefacio* * Élesitem. Scharfen.

Agerime, *Acumen* * Gyorsoság. Éleség. die Schärfe. Lebhaftigkeit.

Agerit, a. *Acutus, Acrefactus, a, um* * Élesített. scharf gemacht.

Aghiftina, *Castanea* * Gesztenye. Kastanien. Käften.

13 Agoniffála. *Aquisitio, Lucrum Procuratio* * Nyereség. Gewinn.

Agoniffése (Capat, Dobaendes) *Aquiro, Lucror, Procuo* * Nyerek. Nyerekedem. Erwerben, gemiennen.

Agoniffire }
* Agoniffita } *vide* Agoniffála.

Agoniffitóriu, e. *Aquifitor, Procurator*. * Nyerekedő. Kereső. Erwerber.

<Agrifhu. *Omphax*. * item * *uva immatura*. Egres * item Érettlen Szőlő.)

* Agrifhu. *Omphax, Grossularia*. *Uva Spina* item *Uva immatura* Kőszméte Egres. item: Érettlen Szőlő. Stachelbeere. item: unreife Weintrauben.

Ai

Ai *Habes* Item *A, est nota Genitivi Casus*. *A est articulus definitus pluralis numeri generis masculini, ut Ai omului bói, Hominis boves*. Item *Ai, est auxiliare verborum praeteriti, ut Ai facút fecisti*. Ai fi foft umblát, *Ambulaviffes*. Ai foft umblat, *Ambulaveras, Aidá. Dares*. etc.

Aíci } *Hic. Huc*. (* Itt, Itten, Hier, Aícea } *Uffhier, da. v. a. <i>ci.</i>*

*Aindeneá

Airea. *Allibi*. * Masutt. Underftwo.

14 Ait, a, *Allio conditus, a, um*. * *Alliatus*. Foghagymás Datan Knoblauch ist.

Aitúra *Cibus allio confectum*. * Foghagymás étel. Eine mit Knoblauch bereitete Speife.

* Aituri.

Aiu (Uftunóiu) *Allium* * Foghagyma. Knoblauch.

Al

A-l. *A, est nota Genitivi Casus. L, est articulus definitivus numeri singularis, generis masculini, ut Al Dómnului Cál. Domini equus*.

Alác *Spelta* * Alakor. Dinfel. Weizen.
Alálta-eri *Nudius tertius* * Tegnap
elött. Vorgestern.

Alálta-sára, *Nudius tertius vesperi*.
* Tegnap elött estve. Vorgestern
Abends.

Alamæ *Pomum Citrinum*. * *Malum
medicum, Citreum*. Tzitrom. Citron.

Alárg. *Ad largum, Ad spacium, spaciose,
spaciosum* < * Ki a Tágosba. Ins
freye.)

Aláshu. *Substaculum, Sustentatorium*.
* Állás.

Alátur, are, *Confero duas res ad invicem,
Ad latus pono unam penes alteram*.
* Két dolgot ölzve vetni, és
Hasonlítást ököztek tenni. Zwey
Dingen unter einander stellen, und
vergleichen.

15 Aláturát, a. *Collatus, Ad latus posi-
tus, a, um*.

Alátúrea *Ad latus Penes, juxta* * e
< *Regione* > által elemiben.

Aláturíshu. *Lateraliter*.

Aläuta (Cétere, Dípla, Vioara) *Fides,
ium. Instrumentum musicum* * He-
gedü. Geige Violine.

Aläutáshu, *Musicus, Fidicen* * Hege-
düs. Violinist.

Alb, a *Albus, Candidus, a, um* * Fejér.
Fehér, Weiß.

Albeátza, *Albedo*. * Fejérség. die Weiße.

Albenétz, a, *Albidus, Subalbus, Sub-
candidus, a, um* * Fejéres. Weißlicht.

Albesc, ire, it *Albo, Dealbo, Inalbo,
Albesco* * Fejéritem. Weißigen, weiß
machen, übertünchen.

Albie (Ceterna, Troaca, valau) *Alveus,
* Trulla, Canalis, Trulleum*. Válo
Válu. Eine Wasser Wanne. Wasser
Trog.

Albina. *Apis*. * Méh. eine Biene, Imme.

Albinúza. *Apicula*. * Méhetske. ein
Bienenlein.

Albire *Dealbatio, Inalbatio* * Fejérités.
Weißmachung.

Albít, a. *Albatus, Inalbatus, Dealbatus,
a, um* * Fejéritett. Weißgemacht,
weiß getüncht.

16 Albitóriu, e *Albator, Dealbator,
Inalbator*, * Fejéritő. <Wei> der
mit weiß tünchet.

Albitúra *vide Albire*.

Albiu } *vide Albenétz*.
Alburiu }

<Albúshu, *Albumen* * Fejérség die
Weiße.)

Albushul oului, <*Vitellus, i, m.*> * *Albu-
men ovorum*. Tyukmony Fejére.
das Weiße in den Eyeru.

Albütz, a *Subalbus, a, um* * Fejéres.
Weißlicht.

Alcätuesc, ire, it. *Compono, Coalescere
facio, In unam massam redigo,
Coalesco*. Alkotom. * Bauen, Zu-
sammensetzen. Zusammenfügen.

Alcätuire, *Compositio. Structura*. * Al-
kotmány. Gebäu, Zusammen-
fügung.

Alcätuit, a, *Compositus, a, um*. * *Struc-
tus, a, um*. Alkotott. gebaut, zu-
gerichtet.

Alcätuitóriu, e *Compositor, Opifex, icis*.
* Alkotó. Künstler, Werkmeister.

Alcázáshu (Tomneala) *Conventio, Pac-
tum, Contractus, * Pactio*. Alkuvás.
Alkovás. Bündniß. Vertrag. Bund.
Vergleich.

Alcázuefe (Tomnesc) *Conversio, Paci-
scor, Conduco, Contraho, Contract-
um in eo*. * Alkufzom. v. Alkufzom.
Überein kommen, einen Vertrag
machen.

* Al(k)cázuire *Ipse actus Conventionis*.
Alkudozás. Accordierung, Verabre-
dung.

Alcázuit, a, *Contractus, conductus, a,
um* * Meg alkudt. Abgeredt, Ver-
glichen, ausgemacht.

17 Aldámáshu. *Symposium, seu potus,
quidatur [!] occasione emptionis, aut
venditionis alicujus rei*. * *Merci-
potus* (In Hung.) Áldomás. der
Trunk, den der Verkäufer einer
Sache mit dem Käufer, oder auch
anderen glücklich abgeredeten Din-
gen wegen trinken.

Aldáshu (Blagoslovenie) *Benedictio*.
* *Congratulatio. onis* f. Áldás.
Seegen. Glückwünsch.

Alduesc, ire, it, *Benedico, Bene precor*.
* *aggratulor*. Aldom. [!]. Seegen,
Glückwünschen.

Alduire, *Benedictio, Bona precatio*.
* *Congratulatio*. Áldás. Glückwünsch.

Alduit, a, *Benedictus, a, um*. * Áldott.
Gesegnet.

Aleg, aleffeiu, alégere, ales. *Eligo*,
Deligo. * Váloztok. Válogatok.
Wählen, erwählen, auswählen.

Alegatóriu, e, *Electior, Delector*. * Vá-
lofto. ein Erwähler.

Alegere, *Electio, Delectus, us, m*. * Vá-
loftzás. die Wahl, Erwählung,
Auserlesung.

Aleg, are, at (Cur) *Curro*. * Futok.
Laufen.

Alegáre. *Curfio, Curfatio, Curfus, us*,
m. * Futás. der Lauf, das Laufen.

Alegatóriu, e *Curfor*. * Futo. der läuft.
Laufer.

Alegatúra, *vide* Alegare.

Aleassa, *Electa, Delecta*, * Ki Váloftzott.
die auserwählte, auserlesene.

Ales, a, *Electus, Delectus, a, um* * Ki
Váloftzott. der auserwählte, auser-
lesene. item subft.

[18] Aléshu (Paendire) *Infidiae, arum*.
* Les. Nachstellung Hinterlieft.

Aleshuesc, ire, it (Pandesc) *Infidior, aris*
atus, * *Infidias tendo*. Leselkedem.
Nachstellen, lauern.

Aleshuire, *Infidiatio* * Leselkedés. Olál-
kodás. die Nachstellung.

Aleshuit, a, *Infidias circumventus, a*,
um * Lesbe vett. dem nachgestellt
worden ist.

Aleshuitor, e, *Infidiator, trix* * Lese-
kedő, Olálkodo. Nachsteller, der auf
einen lauert.

Alin, are, at *Lenio, Mitigo, Allevio*,
Tranquilo * *Sedo, Placo*. Tsendesit-
tem. Stillen, beruhigen.

Alináre (Lenitas) *Tranquilitas* * *atio* *
Alleviatio, * *Sedatio*. Tsendesités.
Beruhigung.

Alinát, a, *Lenitus, Mitigatus, (a, um)*
Lenitus, (a, um) Delinitus, a, um.

Alinez (Domolesc) *vide* Alin.

Almáriu, *Abacium, Armarium*. * Alma-
riom. Kasten.

Almíntrelea. *Aliter, Alias, Alio modo*.
* Másképen, Egyebbaránt. Unders.

A-lor, *Illorum, Illarum, Eorum, Earum*.
* azoké.

Alt, a *Alter, a, um, Alius, a, um*. * Más.
ein anderer.

Alta-dáta } *Alias, Alia vice*. * Máskor,
Alta-oára } Egyébbkor, ein andert-
Alte-óri } máhl.

Altán (Peste, Pandincolo) *Trans, Ultra*.
* Altal, Tul, Kerezftül. durch und
durch, durchaus.

Altáriu (oltáriu, jertvénic), *Altare* * Ol-
tár. der Altar.

[19] Alte, *Aliae, Alia, orum* * Mások.
Andere (Nom. pl. Foem.)

Altuesc, ire, it (Ultuesc) *Injero arbori*
arborem. * Oltok Einpfrosen (!)

Altuit, a *Injitus, a, um* * *Satus*. Oltott.
Eingepflanzt, gesät.

Aluát, *Massa*. * Tészta. Teig.

A-lui *Illius, Ejus* in ge[ne]re masculino
* Övé, azé.

Alún. *Corilus*. Magyoro-fa. * ein Hasel-
nußstaud.

Alúna, *Avelana* * Magyaro. eine Hasel-
nuße.

Alung, ar[e], at, (Dúduiu, Gonesc, In-
teresc) *Abigo, Pello, Propello*,
Elongo, Prolongo * *Fugo*. Kerget-
tém. Szalasztom. Treiben, in flucht
setzen.

Alungáre, *Prolongatio, Propulsio*, * *Fu-
gatio*, Kergetés, szalasztatás. das
Treiben, die Verfolgung.

Alungát, a, *Prolongatus, Abactus, Pul-
sus, a, um* * *Fugatus* El kergető-
dett. in flucht gejaget.

Alungatóriu, e, *Prolongator, Abator*,
Pulsor. * *Fugator*. Kergető, Sza-
lasztó. Verfolger, Abtreiber.

Alúnec, are, at. (Lubrico, Labor, aris,
lappus) *vide* Lunec.

(Alunecáre, *Lubricatio, Lappus, us, m*)

⟨Alunecát, a, *Lubr. Lapsus, a, um*)
Aluoat, *Massa*. * Tészta. Teig.

Am

20 Am, ai, are. *Habeo*. * Vagyon. ⟨I⟩
Haben.

Amägesc, ire, it (Inshel, Incéluiu) *Deci-
pio, Seduco, Falo*, ⟨*Supplanto*⟩.
* Tsalom. Betrügen, hintergehen.

Amägíre, *Deceptio, Impostura, Falacia,
Suplantatio*. * *Seductio*. El Hitte-
tés, Tsalárdtság. Tsalogatás. Betrug.
Falschheit.

Amägít, a *Deceptus, Seductus*, ⟨*a, um*⟩
Supplantatus, a, um * Meg tsaltt,
tsalogatott. den betrogen, hinter-
gangen íst.

Amägítóriu, e *Impostor, Deceptor, Seduc-
tor*. * Tsalárd, Tsaló. Betrüger.

A-maena. *Ad manum, In manu*. * Kéz-
ben lenni. Vor der Hand seyn.

Amândoao, *Ambaeduae*. * Mint ketten.
Beyde. (Plur. Foem.)

Amándói, *Ambo duo* * Mint ketten
Beyde (Mascul).

Amänuntz, are, at (Amaruntz, Ingro-
zesc) *Minor, Comminor* * Fenyeg-
gettem. Drohen, Bedrohen.

Amänuntzáre *Comminatio, Minae, a-
rum*. * Fenyegetés. Bedrohung.

Amänuntzéz, *vide* Amanuntz.

Amänuntzitóriu, e. *Comminator, Mina-
tor* * Fenyegető. der bedrohet.

Amár, a. *Amarus, a, um*. * Keserű. Bit-
ter.

Amár (*Adverb*) *Amare, Acerbe, Vae*
* Keserűen. Bitter.

21 ⟨Amäraecios, a *Amarificabilis, e*⟩
* Keserithető. Was erbittern, bit-
ter machen kann.

Amäraeciúne *Amaritudo, Amaricies*
* Keserűség. Bitterkeit.

Amärála. *Idem*.

Amäräsc, aere, raet. *Amarifico*. Item:
Afflictam, miseram vitam duco
* Meg keseritem. *item*: Sanyargani
⟨gatok⟩, Nyomoruságban élek.
Erbittern, *item*: mit Angst, und
miserabl leben, gequället werden.

Amäraet, a, *Amarificatus, a, um*. Item
Miser, Afflictus. * Meg keserített.
item: Sanyargatott, Nyomorgatott.
Erbittert. geängstiget, gequället.

Amäraetóriu, e *Amarificator*. Keserítő.
a ki mást Nyomorgattya. der ei-
nen erbittert, quället.

Amärúnt, (*Adverb*) *Minute, Minuta-
tim*. * Apronként. Stückweis [!].

Ambe *Ambae* Mint ketten. Beyde [!].

Amblu, are, at. *Ambulo*. * Járak. Spa-
zieren.

Amblare, *Ambulatio* * Járás. Gang,
Spaziergang.

Amblatóriu, e, *Ambulator, trix*. Járó.
ein Spazierer.

* Amblet.

A-mea, *Mea* * Enyim. ⟨die⟩ Meine, die
Meinige.

A-meazazi, *Meridies, ei, m.* * Dél.
Mittag.

22 A-mei, *Mei*. * az Enyimek. Meine,
die Meinigen. (Nom. pl. Masc.)

A-méle, *Meae, mea, rum* * az Enyimek,
Meine, die Meinigen (Nom. plur.
Foem.)

Amerintz, *vide*: Amanúntz.

Amerintzare, *vide*: Amanuntzáre

Améstec, are, at (Méstec) *Misceo, Com-
misceo*. * Elegyitem. Míschén, men-
gen.

Amestecaciós, a. *Miscibilis, Commis-
cibilis, e, e*. * Elegyithető. Was
gemischt werden kann.

Amestecáre, *Mixtio, Commixtio* * Ele-
gyítés. Vermischung.

Amestecát, a, *Mixtus, Commixtus, a,
um* * Místus, Míscellus. Elegyitet-
tet. Zusammen gemischt, Vermischt.

Amestecát (*Adverb*) *Mixtim, Com-
mixtim* * Místim. Elegyítve, Ele-
gyesleg. Vermischt.

Amestecatóriu, e. *Miscens, Commiscens*.
* Elegyítő. der zusammen mischt.

Amestecatúra, *Mixtura, Commixtio,
Confusio*. * Elegyítés. Vermischung.

Ametzála, *Vertigo, ginis, f. Scotoma,
atis, n.* * Szédélgés, Szédülés, Fő-
fordulás. Kopf Schwindel.

Ametzesc, ire, it, *Vertiginem habeo.*
 * *Elingvor, aris* Szédülök, el Széd-
 delgek. Haupt Schwindel bekommen.
 Ametzít, a. *Vertiginem passus, a, um*
 * El szédült.
 Ameu, *Meus*, * Enyim. Mein, der
 Meinige.

23 Amintrilea, *Aliter, Alio modo*
 * Másképen. Egyebba-arant.¹ Un-
 ders.

Amíruiu² } ire, it (Dobandesc) *Obtineo,*
 Amíruésc } *Lucror, Convinco* vg: *Jure*
 * Nyerek. Gewinnen. item:
 Amíruíre } *Lucrum* * Nyereség. der
 Amíruhág } Gewinn.

Amístuésc, ire, it, *Consumo.* * Emész-
 tem. Verzehren.

Amístuíre, *Consumptio* * *Concoctio.*
 Emésztés. Verzehrung. Verdauung.

Amístuít, a. *Consumptus, a, uni* *
 Emésztődött. Verzehrt.

Amístuitóriu, e *Consumptor.* * Emésztő.
 der verzehrt.

Amnáriu, *Calibs, bis. m.* * Atzel.
 (Stagel) Stahl.

Amu (Acum, Acmu, Acúsha) *modo,*
nunc, jam * Most. Most. Jht,
 jéht, ižo.
 * Amortzesc.

Amurt } ire, it. *Amortiso. Stupidus,*
 Amurtzesc } *sine sensu suo.* * *Torpesio.*
 Zsibadok. erstarrten.

Amurtzire, *(In)sensibilitas*, * *Narcosis,*
Stupefactio. Zsibadás. die Erstar-
 rung.

Amut } ire, it. *Obmuteo, obmute/co,*
 Amutzesc } *muteo.* * Némulok, Ver-
 stummen, stumm werden.

Amutz, are, at *Canes excito, (Irrito)*
Concito ad latrandum * Uszítom.
 Unhezen, zum Bellen reizen.

¹ Az első a után a sor vége miatt
 választójel áll, a következő sor elején
 Molnár tévedésből még egyszer kiírta
 az a betűt.

² Javítva *amiríiu* helyett (az ékezet
 ki van törölve).

(*Amutzáre Canum excitatio Excitatio,*
concitatio canum ad latrandum.)

An

24 (An? An?)

An. *Annus* * Esztendő. das Jahr.

Anca, *Adhuc* * Még. Noch.

Ancahi, *Adhuc etiam, Tamen* * Mégis.

Andrea

Anger, *Angelus* * Angyal. Engel.

Angerésc, a, *Angelicus, a, um* * Angyali.
 Englisch.

Angeréshite, *Angelice* * Angyaliképen,
 Angyali módon Englisch.

Angust (Straempt), are, at. *Angusto.*
 (* Szűk. Keskeny Eng) Szoron-
 gatom Nyomorgatom. Szükitem.
 Enge machen.

Angust, a, *Angustus, a, um* * Szoros,
 szűk, keskeny. Enge.

Angustáre, *Angustia* * Szorosság. die
 Enge.

Angustát, a *Angustatus, a, um* * Meg-
 szorult, geenget.

Anima, *Cor.* * Szív. das Herz.

Anin. *Appendo.* * item: *leniter tango*
 Gyengén ra(k)gasztom, akalzta-
 tom, (g) item gyengén tapasz-
 tolom. anhangen, anfnüpfen: item:
 sanft berühren.

Anináre, *Appensio.*

Aninát, a. *Appensus, a, um.*

Anona (zahre) *Anona.*

Antaeiu, a, *Primus, a, um* * (Elsőben.
 erst, erstens), der Erste.

Antaeiu (*Adverb*) *Primo, Primum* * El-
 sősör. Elsőben. Erst. Erstens.

* *Anume per ipsa*

Anvatz, are, at, *Doceo, Disco.* * Tanítok.
 Tanulok. Lehren, Lernen.

Anvatzát, a, *Doctus, a, um.* * Tanult.
 Gelehrt.

25 Anvatzatóriu, *Doctor, Docens,*
Discens. * Tanító, tanuló. Leh-
 rer, Lehrling. Schüler.

Anvatzatúra, *Doctrina.* * Tanítás. Ta-
 nulás. Tudomány. Lehre. Unter-
 weisung. Gelehrsamkeit.

Quae vocabula incipiunt ab An plura vide in In, cum utriusque syllabae eadem sit pronuntiatio.

Ao

Aoacea, *Hac* * Erre, emere. da Dorbey.
Aoptá *Octavus, a, um* * Nyóltzadik. der
d. d. Achte.
Aorea, *Aliquando, Interdum, ** *subin*
Némellykor. dann und wann.

Ap

Apa, *Aqua* * Viz. das Wasser.
Apar, are, at, *Defendo, Propugno.*
* Oltalmazom. Vertheidigen, Be-
schützen.
Aparáre, *Defensio, Propugnatio.* * Oltal-
mozás. die Vertheidigung. Schutz.
Aparát, a; *Defensus, Propugnatus, a,*
um. * Oltalmazot. Vertheidiget,
beschützt.
Aparatoriu, e, *Defensor, Propugnator,*
trix. * Oltalmazo. der Vertheidiger,
Beschützer.
Apas, are, at. *Premo.* * Nyomom,
drücken.
Apassáre, *Pressio.* * Nyomás. das
Drücken.
Apassát, a. *Pressus, a, um* * Nyoma-
tott. Gedrucket [!].

[26] <Apassatóriu, e *Pressor, Premens*>
Apatos, a, *Aquosus, a, um* * Vizes, Ned-
ves. Wassericht, Naß.

<Ape *Aquae.*>

Apestesc (Zabavesc) ire, it, *Prorogo,*
moror, moram traho, Expecto;
* Késem, Késlem. Weilen, Ver-
weilen.

Aplec, are, at, *Applico, Item: <Irrumo>*,
Subrumo, as, * Hozza illetem.
item: Szoptatom. Zurückten, item:
Säugen.

Aplecáre, *Applicatio* * *item: Subrumatio.*
* Hozza illetes, *item: Szoptatás.*
Zurücktung, *item: die Säugung.*

Aplecát, a, *Applicatus, Irrumatus, Sub-*
rumatus, a, um * Hozza alkalmaz-
tattot. Szoptatott. zugerichtet, über-
einstimmig, gesäugtet.

Apói, *Post, Postea, Deinde.* * Annak-
utánna, azután, Hernach, nachher,
nachdem.

Mái-apói, *modice tardius;* * Kés-
söben valamivel. Nachdem, etwas
später.

Apriat (Chiar, Luminat) *Clare, Ex-*
presse, Aperte. * Nyilván, világof-
san. hell, sehr gewiß.

Aprilie, *Aprilis mensis.* * Sz. György
hava. der April-Monat.

Aprind, ere, prins, *Accendo, Incendo,*
Succendo. * Fel Gyujtom. Anzün-
den.

Aprindere, *Incendium, ii, n.* * Fel
Gyujtás, Fel Gyuladás. die Anzün-
dung, Entzündung.

Aprins, a, *Accensus, Incensus, Succen-*
sus, a, um * Fel gyujtattot, Fel
gyuladott. Angezunden, entzündet.

Aprinz, dere, prins, *vide* Aprind.

[27] Aprinzetoriu, e, *Incensor, Incendi-*
arius. * Gyujtogato. Ház égető.
der (A)anzündet. Nordbrenner.

Aproape, *Prope.* * Közel. Naß.

Apropieát, a, *Apropinquatus, a, um*
* Közelített. angenähert.

Apropiere *Apropinquatio, Accessus.*
* Közelítés. Közelgetés. die Herbey-
naßung, das Hinzunahen.

Apropiu, ere, eat, *Apropinquo, as, are,*
Accedo, is, ere * Közelitek. Közel-
getek. Hinzunahen.

Apuc, are, at, *Occupo, Capió, Rapio,*
Arripio * Kapom, Ragadom, hoz-
za juttok Ergreifen.

Apucume, /<a>eu, meapuc. *Agredior.*
<item: *pacisco*> * Hozza Fogok,
Fel valólom, *item: Fogadni. Un-*
fangen, Ungreifen, *item: Wettten.*

Apucare, *Occupatio, Rapina, Aggressio.*
* Kapás. Ragadás.

Apucát, a, *Occupatus, Captus, Raptus.*
* El ragadott. geraubet, geplündert.

Apucatoriu, e, *Occupator, Raptor* * Ra-
gadó. Rauber, Plünderer.

Apucatura, *Rapina* * Ragadás. das
Rauben, Plündern.

Apuc-inainte, *Praecoocupo, Praevenio.*
* Előre menyek. Vorformen,
avangiren.

Apuiu, } (punere, pus) unere, us.
Apun, } *Occido, occidit, nempe Sol.*
* Le Megyek. Untergöhen.
Apune Soarele (Sfintzeſhte Soarele)
Occidit Sol * A nap Le menyen,
alkanyadik. die Sonne geht unter-
geht [!].

28 Apus, *Occafus, Occidens.* * A nap
le mente. die Untergang der Sonne.

Ar

Ar, are, at, *Aro, as, are.* Szántok. Szán-
tom. * Uđern. Pflügen. *Item est*
auxiliare praeteriti imperfecti opta-
tivi modi tertiae personae utriusque
numeri, ut: El ar dormi, Ille dor-
miret. Ei ar dormi, Illi dormirent.
Ar adoaora (Intore, Druffaesc) *Aratro,*
as, are. * Másodszor szántok,
Forgatok. Zum zweiten mahle
adern, pflügen.

Araduesc, ire, it (Plec, Porneſc) *Pro-*
cedo, Iter aggredior, moveo me ad
iter, Inchoo iter, vel aliud * Indu-
lok, ultra indulok. Aufbrechen.

Aráma, *Aes, Cuprum.* * Réz. Értz.
Kupfer Erz.

Arameſc, ire, it *Aero, as, are.*

Aráp, *Aethiops, Maurus.* * Szeretsen.
ein Mohr, Etiopier.

Arapeſc, a *Aethiopicus, a, um* * Szere-
tseni. morisch.

Arar
Arare óri } *Rarò* * Ritkán. Seltén.

29 Arát, *Aratus, a, um* * Meg szántott.
geadert.

Arat, are, at, *Oftendo, Monstro, De-*
monstro, Indico * Mutatom. Zeigen,
beweisen.

Aratáre, *Oftensio, Demonstratio, Indi-*
catio. * Mutatás. Zeigung. Weisung.

Aratát, a, *Oftensus, Demonstratus, Indi-*
catus, a, um * Mutatottot. Bewie-
sen.

Aratatóriu, e. *Oftensor, Demonstrator,*
Index * Mutato, Mutogato. Zeiger,
Weißer.

Aratúra, *Aratura, Aratio.* * Szántás.
das Pflügen.
* Aratzel.

Arbore (Copáciu) *Arbor.* * Fa, Élő Fa.
Baum.

Are, *Arcus.* * Kézij. Iv. Bogen.

Archiereu, *Pontifex, Episcopus, Praesul,*
Antistes. * Papi Fejedelem, Püspök.
OberPriester, Bischof.

Archimandrit, *Archimandrita, Abbas*
* Appátur. Abbt. Archimandrit.

Ard, ere, ars. *vide* Arz.

Ardeal. *Transylvania, Ultraſylvania*
* Erdély Ország. Siebenbürgen.

Ardelean, a, *Transylvanus, a* * Erdélyi
fi, Erdély Országi, ein Sieben-
bürtger.

Ardelenésc, a, *Transylvanicus, a, um,*
* Erdélyi. Siebenbürtgisch.

Ardere, *Ardor, ustio, Aduſtio* * Égés.
das Brennen, die Brunnst.

30 Ardere de tot. *Holocaustum*
* Egész áldozat, egészen égetendő
áldozat. ein Brandopfer.

Are, *Habet.* * Vagyon, er hat.

Areápa, *Ala* * Szárny. flügel.

Arenda *Monopolium, Arenda* * Arenda.
Urend, Verwaltung, Verpachtung.

Arendáſhu, *Arendator.* * Arendás. Pach-
ter, Verwalter.

Argaffála * *Alutamen, inis.*

Argaffesc, ire, it. * *Aluto.*

Argaffitóriu, *Alutarius.*

Argát, (Sluga, Biriſhu) *Famulus, Mer-*
cenarius. * Szolga, Béres, Nap
számos. Hausknecht, Tagelöhner.

Argila *Argilla.* * Agyak. Thon, Leim.

Argint, *Argentum,* (* Úst,) Ezüst.

Silber.
Argint-viu, *Mercurius,* * *Argentum*
vivum, Hydrargyrum. Kénéfő.

Queckſilber.

Argintarie, *Argentaria.* * Ezüst keſzü-
letek. Edények etc. Silbergeschie-
ren.

Argentáriu, (*Aurifaber.*) * *Faber argentarius*. Ezüst mives. Silberſchmiedt.
(*Argentaritza, Uxor aurifabri.*)

Argentzefc, ire, it. *Inargento, Argento obduco*. * Ezüſtözöm. Meg ezüſtözöm. Verſilbern, mit Silber überziehen.

Argentzire, *Inargentatio*. * Ezüſtözés. die Verſilberung.

Argentzít, a, *Inargentatus, a, um* * Ezüſtözött. Verſilbert.

Ariciu, *Ericius, Erinaceus, * Echinus, Herix*. Tövifes Diſzno Süf-Diſzno. ein Igel.

31 Arie. *Area*. * Szérő. eine Tenne. Arieé, (Berbéce) *Aries*. * *Vervex*. Kós. Berbéts. ein Widder. Schaſbock.

Arin, *Alnus*, * Egerfa. Ellerbaum.

Arina (Naſſip, Piſſop, * Tzaefa *) *Arena*. * Fővény. Homok. Porond. Sand.

* Arinésc.

* Aripa.

Armáre, *Armatio*. * Fegyverkezés, Fegyver Fogás. das Bewaffen, die Bewaffnung.

Armáſáriu. *Equus admiſſarius*. * Ménló. Hengſt. Schellhengſt.

Armát, a *Armatus, a, um*. * Fel Fegyverkezett. Bewaffnet.

Armátúra, (*Armatura*) vide *Armáre*.

Armean, a, *Armenus, a, ** Örmény. Armenier.

* Armeſc.

* Armez.

Arminden, *Arbor virens, quam Valachi die prima Mai ante domos ſolent inſigere*.

Armur (Coapſa) *Armus*. * Szügy, Váll. Schulter.

Armurare, *Armus*, Item *Species morbi cornutorum pecorum in armo* * die Schulter am Vieh, der Schenkel.

Arnaut. *Albanenſis, Epirota*. * Albániai Volontér. Albanenſiſche (Monte Negrim) der Freywillige.

Arniciu *Incolorata fila ex goſſipio* * Türrüſch Baumwoll-Garn.

32 Ars, *Arſus, Aduſtus, Combuſtus, crematus, a, um* * Meg égetett, el égetett. gebrennet, verbrennet.

Arſheu (Haerletz), *Ama, Rutrum, Bipalium*. * Ásólapát. Ásó. der Grabſcheut, Grabſchauſel.

Arſúra, *Aduſtio, Combustio*. * Meg égés. Verſengung. Verbrennung.

Artzáriu. *Acer*. Juhar-fa. * der Uhornbaum.

Arunc (Svaerleſc, Tzip) *jacio, Projicio, Objicio, Abjicio* * Hanyitom, Hajtom. Werfen, ſchmeiſen.

Aruncáre, *Objectio, Abjectio* * El Hányás, Hanyitás. Hajtás. das Werfen, Wegwerfen.

Aruncát, a, *Abjectus, Projectus, Objectus*. * El Hajtott. el Hanyitott. geworfen, weggeworfen.

Aruncatóriu, *Abjector Projector, Objector*. * El Hányo, el Hajto. der weg wirft, wegſchmeißt.

Aruncatúra, *jacius, Item Veneficium*.
Arz, dere, ars. *Ardeo, uro, Cremo, Comburo, Aduro*. * Égni, Égettni, Brennen, Verbrennen.

Arzetóriu, *Ardens, Combustor, Uſtor, Cremator* * Égő, Égető. Brenner.

Arvúna (Tronf) *Arha* * Tronf pénz, Előre pénz.¹ * — das Handgeld, bey einem Kauf.²

Arvunélc } ire, it. *Inarho* * Előre
Arvunéz } pénzt adok. das Pfand
Schilling, oder halt Pfening geben.

Arvuníre, *Inarhatio*.

Arvunít, a, *Inarhatus, a, um*.

As

33 A-fá, *Sua*, ingenere [!] faeminino, * Övé, az Övé. die Scinige.

A-fára, *Praeterito vespere*, * Tegnap estve, gestern abends.

A-fau, *Suus* * Övé, az Övé. Scin, der Scinige.

¹ A -re utólagos betoldás.

² A német értelmezés nem Molnar írása, hanem azé a kézé, amely a 36. l.-től kezdve jelentkezik.

Afaueſe, ire, it, *Approprio*, * Tulajdani-
tóm, ſajáttá téſzem. Zueignen.
Afauire, * *Appropriatio*, * *Proprietas*.¹
* Tulajdanitás. Tulajdonság. Zue-
eignung, Eigenſchaft.

⟨Aſehie, *Affula*, *Sarmentum*. * Forgáts,
Spann.)

Aſeund, ſeiu, dere, aſeuns. (Pitul)
Abſcondo, *Occulto*. * El rejtem, El
dugom, el Titkolom. Verbergen,
Verſteden.

Aſeundere, *Abſconſio*, *Occultatio*. * El
rejtés. El Dugás. die Verbergung,
Verſtedung.

Aſeuns, a, *Abſconditus*, a, um. * El rejt-
tett, El Dugott. Verborgen, Ver-
ſtedt.

Aſeuns (*Adverb*) *Abſcondite*, *Occulte*,
Clam * Alatomba; ⟨g⟩ heinlicher
Weiſe.

Aſeunz, *vide* Aſeund.

Aſeunzetóriu, e, *Abſconditor*, *Occultator*.
* El rejtő El Dugo. der Verbirgt,
Verſtedet.

Aſeut, utiiu, ire, it, *Acuo*, *Acreſacio*,
Acumino * Éleſitem, Hegyeſitem;
Schärſen, Spiſzen.

34 Aſcutzire, *Acreſactio*, *Acuminatio*;
* Meg Hegyeſítés, Eleſítés. die
Schärfung, die Spießung.

Aſcutzifhu, *Acumen*, *Acuitas*. * Éleſég.
Hegyeſég. Spiße, Scheide.

Aſcutzit, a, *Acutus*, *Acer*, *Acuminatus*,
Acreſactus, a, um * Meg hegyeſi-
tett, * Éleſített. geſchließen, ge-
ſchärft.

Aſcutzitóriu, e, *Acuminator*, *Acreſactor*.
* Éleſítő. Hegyeſítő. Schleifer.

Aſcutzu, *vide* Aſcut.

A-ſcara, *vide* A-ſára.

Aſha, *Sic*, *Ita*, *Nae*, * Ugy, So ⟨aſſo.⟩

Aſhadár, *Ergo*, *Igitur*, *Sicergo* [!], *Ita-
que*, * Ugytehát. E szerént. Uſſo.

Aſhehie, *Affula*, *Putamen*, *Schidia*.
* Forgáts. Spann.

Aſhez, zaiu, are, at. *Colloco*, *Statuo*,
Ordino, *In ordinem redigo*. * Helly-
heztettem, El rendelem, Seſzen,
Verlegen.

Aſhezáre, *Collocatio*, *Statutio*, *Ordinatio*
Helyheztetés Rendelés.

Aſhezát, a, *Collocatus*, *Statutus*, *Ordina-
tus*, a, um. *In ordinem redactus*,
a, um Helyheztetett, el rendel-
tetett.

Aſhezemant, *Stabilimentum*, * *Dispo-
ſitio*, *Expeditio* Végzés (Maradás).
Végezés. Entſchluß. Einrichtung.

35 Aſhezetóriu, e *Collocator*, *Ordina-
tor*, *Statutor*. Helyheztető, rendelő.

Aſhijderea (Aſſémenea) *Similiter*, *Pariter*,
Aeque * Hasanlóképen. Gleich-
ſals.

Aſhtépt, are, at, *Excepto*, *operior*, *prae-
ſtolor*. * Várom, Várokozom. War-
ten, Erwarten.

Aſhteptáre, *Expectatio*. * Várokozás,
réá Várokozás. die Wartung, die
Erwartung.

Aſhteptát, a, *Expectatus*, a, um. * Váro-
tott. Erwartet.

Aſhteptatóriu, e *Expectator*, *trix* * Váro-
kozó. der warter [!], erwartet.

Aſhtern, núiu, ere, nut. *Sterno*. * Meg
Vetem. Teritem. Streuen, aus-
ſtrenen.

Aſhternatóriu, *Strator*, *Sternens*. Terítő.
der ⟨S⟩streuet.

Aſhtermít, (*Subſtant*) *Stratum*. * Ágy
Lepel, a mi alá van terítve. Was
untergeſtreuet iſt.

⟨Aſhternut, a, *Stratus*, a, um⟩ * Aſhter-
nut la vite. *Subſtramen*. Allya
a Marhának. Streu, das man dem
Dieh unterſtreuet.

Aſhu, *Eſt auxiliare praeteritorum modi
optativi in prima perſona numeri
ſingularis, ut Aſhu fáce Facerem*.

36 Aſin (Magáriu) *Aſinus*. * Szamár.
der Eſel.

Aſpida, *Aſpi<da>/ idis*. * *Aspis* Kigyo,
eine Art kleiner, aber ſehr giftiger
Schlange.

¹ Csak a *Proprietas* szó Klein értel-
mezése, minden mást Molnar toldott be.

Alprele, ire, it, *Asperum facio, Aspero, Exaspero*, rauhmachen, ungleich machen. Meg Keményitem.¹

Asprime } *Asperitas*. Item *Austeritas*
die Rauhgigkeit, die Härte.
Asprire } Keményfég, Fojtolság
(Metaphorice) Embertelenfég.)

Aspru (*Adverb*) *Aspere, Dure*, Rauh, uneben, Keményen, daraboson.

Aspru, a, *Asper, a, um, Item Austerus, a, um* auch uneben, nicht glatt. Kemény, darabos. (Metaphorice) Embertelen.

Assaman, *Adfimilo, Aeqvo, Adaeqvo, Comparo*. ähnlich machen, vergleichen. hozzá hasonlítom, egyenlővé teszem, öszve hasonlítom.

Assicur, are, at (Fac pecineva[!]se náiba frica, sáu indocala) *Assicuro, Desicern*. Bátorfágossá tézsem.

Assicurát, a, *Assicurator, a, um* Versichert. (Bátorfágossá tett.) Bátorfágos, bátorfágossá tett.

Assicurátie, (*Assicuratio, Securitas*) die Sicherheit, Versicherung, Versicherung. Bátorfág.

(*Assicuratóriu, e, Assicurator, trix*)

Assicuréz, are, at *vide Assicur.*

Assamen, are, at, *vide Assaman.*

37 Assemanáre, *Similitudo*, die Ähnlichkeit. Gleichheit. Hasonlatfág. * Hasonlítás.

(*Assemanát, a, Assimilatus, Comparatus, a, um* ähnlich, gleich.)

(*Assemanatóriu, e, Comparator, Assimilator.*)

Assemene, *Similiter, Pariter, Aeqve*, (gleich,) ähnlich, gleich. Hasonló képen.

* Assemenez V. Assaman.

Assud, are, at. *Sudo* schweißen. * Izadok. * Veritékezem. veritézem. [!]

¹ Innen a 49. l.-ig érdekes jelenségnek vagyunk tanúi: a német szöveg a magyar értelmezés elé kerül s egyik sem mutatja Molnar jellegzetes kezevonását, hanem egy harmadik kézre utal (vö. I. fejj., 7. l.). Molnarnak e részben csak egy-két utólagos bejegyzését találjuk.

Assudát, a, *Sudatus, a, um* geschwitzt. * izatt, izadott. * Veritekes veritézet, veritékezet.

Assupra, *Adversus, Contra*, (gegen) wieder, gegen. Ellen, ellenben.

Assupreala, *Pressio, Oppressio, Coactio* * die Unterdrückung, * das Drücken, der Druck, die Bedrückung Kényszerítés, erőltetes, le nyomás, meg nyomoritas.

Assuprese, ire, it, *Premo, Opprimo, Aggravo, (Cogo)* drücken, pressen, * unterdrücken, * (verfolgen,) ie. die Menschen. Kényszeritem. Eröltetem. Meg nyomoritom.

Assuprire, *vide Assupreala.*

Assuprit, a, *Pressus, Oppressus, Aggravatus, Cocatus, [!] a, um* gedrückt, gepreßt. Kényszerített, erőltetett, Meg Nyomorított.

Assupritóriu, e *Pressor, Oppressor, Aggravator, Coactor* Kényszerítő, Eröltető. * der Unterdrücker.

Assurzesce, ire, it, *Surdesco, Esurdo, obsurdesco* taub werden Meg süketülök.

* Assurzuui, ire, toriu.

Asta (Acesta) *Haec, Hoc, Ista, Istud* diese, dieses, dieser, dieses. Ez, (ezek.)

38 Astalúshu (Maffáriu) *Arcularius*, der Tischler Astalos. Láda tsinalo. Astára *Futuro vespere* künftigen Abend Ma estvékor.

Astazi. *Hodie*. heute. Ma.

Astrúe, are, at (Ingrop) *Sepelio, Contumulo* begraben (häufen. hügelartig aufhäufen.) El temetem.

Astrucáre (Ingropare, Ingropácune)² *Sepultura, Contumulatio* das Begräbniß. Temetés.

Astrucát, a (ingropat)³ *Sepultus, Contumulatus, a, um*, begraben. Temetett.

² A zárójelbe tett két szó cirill betűvel van beírva!

³ Cirill betűvel.

Astúp, are, at, *Stipo, Obturo*, Verstopfen, stopfen, Vollstopfen. Bé dugom.

Astupát, a, *Obturatorus, Stipatus, a*, um gestopft, verstopft. Bé dugott.

Astupúlhu, *Obturamentum, Spissamentum Spicula* der Stöpsel. Dugo tsap.

At

A-tá *Tua* ingenere faeminino deine, * die Deinige. * tiéd.

A-Tai, *Tui* die deinigen. Tieid, <tiétek.>

A-tále, *Tuae* die deinigen. <Tietek> a tieid.

A-tau, *Tuus* dein a tiéd.

[39] Atáre, *vide* Acatáre.

Ataern, are, at Spänzur.¹ *Pendeo, Dependeo, Propendeo*, haugen, vorwärts sich ueigen. Függek.

Ataernáre *Dependentia*.

Ataetea, *Tot, Tanta, Tanta, Tam multae, tam multa* so Viele. Annyi.

Ataetzá, *Tot, Panti, Tammulti* so Viele. Annyi.

A-tot.² *Totius, omnis, sigvivi*. Solet autem semper praeponi, nomini. *vg.* Atot omul, *omnis hominis. Praepositum adjectivis significat superlativum ut* Atot puternic, *Omnipotens*, A tot bun, *Optimus*, etc. jedem, allen und jeden, ie jeden Menschen, der wenn es vor den Adjectivis gesetzt wird, bedeutet es, sehr, z. b. allmächtig, allgütig. Mindené, * Mindenek fellett, p. o. leg hathatossabb.

Ating, ere, tins, *Tango, Attingo*, berühren, <Tapasztalom,> illetem, érem.

Atingere, *Tactus, Attactus, us*, m. das Berühren. Tapasztalás, illetés.

Atins, a, *Tactus, Attactus, a*, um berührt. Illetett, tapasztalt.

¹ Civill betüvel.

² Molnar jegyzetben így javítja: A tot.

[40] Atúnci *Tunc* damals. Akkor.

Atza, *Acia, Filum* Tzérna der Zwirn, faden.

* Atza rafucita. *Filum duplicatum*. Serített Tzérna. gezwirnter Garn faden.

Atzipefc, ire, it *obdormisco* <einschl> einschlafen. El alumni kezdék.

Atzitz. *Excito, Concito* erregen, reizen, z. b. zum Aufbruch, zum Zöhrn. Fel háborítom, indítom.

Atzitzát, a, *Excitatus, Concitatus, a*, um gereizt, Fel indítatott, fel habórittatott.

Au

Au, *Aut, sive, seu, vel*. entweder, oder, Vagy, A vagy.

Au, *Habent* inhaben, Vagyon nekik, vagynak nekik.

Au (*Interjectio*) O, Vae. O weh. Jaj!

Aud, uzíu, zire, zit, *Audio* hören.

Hallok, hallom.

Aur, *Aurum* das Gold. Arany.

Auráriu, *Aurarius*, ein Goldwäscher. Aranyaso, Arany mives.

Aurefc, ire, it *Inauro, Deauro* vergolden, Aranyazom.

Aurire, *Inauratio, Deauratio*, das Vergolden. Meg Aranyazás.

Aurit, *Inaratus, Deauratus, a*, um vergold, Meg aranyaztatott.

[41] * Austru.

Aúz, ire, it, *Audio* hören, zuhören. Hallok, hallom. Hallomás.

Auzire, *Auditio, auditus, us* das Gehör, das Gericht. Hallás Hallomás.

Auzít, a, *Auditus, a*, um gehört, zugehört. Hallatott.

Auzitóriu, e Auditor ein Hörer. Hallgato.

Aúzu, *Auditus, us* m. das Gehör. Hallás.

Az, (Altazi) *Hodie* heute. Ma.

Azima, *Azimus, Panis saccinarius* [!], *non fermentatus* ungesäuertes Brod. Pogátsa.

Aj

Ajún, are, at, *jejuno*, fasten. Bójtólók.
Ajún (subst) *jejunium* das Fasten. Bójt.
(Ajunát, a, *jejunus*, a, um.)

Ajunatóriu, e, *jejunator*, einer der da
fastet. Bójtóló.

Ajúng, unſſeiu, ngere, uns, *Attingo*,
Pertingo, *Pervenio* *Aſſequeor*. er-
reichen, berühren, anlangen, ge-
langen, einholen. Hozza érek item
el érkezek.

42

(Ajuns (Subst) *Aſſecutio*.)

Ajuns, a, *Aſſecutus*, *Perventus*, *Con-*
ventus, a, um erreicht, érkezett.

Ajut, are, at, *juvo*, *Adjuvo*, *Secundo*,
Adjuto, *Oppitulator*. helfen, unter-
stützen. Segitek. Segétem, segéllem.

(Ajutát, a, *Adjutus*, *Secundatus*, a, um)

Ajutatóriu, e, *Adjutor*, *Oppitulator*,
Secundator ein Helfer, der Beför-
derer, Beystand. Segítő, segéllő.

Ajutoréz, are, at, *vide* Ajut.

Ajutorintza	}	(juvamen) <i>Adjutorium</i> ,
Ajutóriu		<i>Auxilium</i> , <i>juvamen</i> die Hilfe, der Hilfs Mittel, der Beystand. Segítés, segítés, se- géd, segedelem.

Av

Ava, *Abbas* ein Abt. Appat, Apát Ur.
Avém, *Habemus* wir haben. Vagyon
nékünk. (Vannak nékünk.)

Avaend, *Habendo*, *Habens*, *Habentes*
habend, Léven.

Avere (Avutié) *Substantia*, *Opes* die
Habſeligkeit, der Reichthum, das
Vermögen. Joſzág, Gazdagſág.

Avetzi, *Habetis*, ihr habt. Vagyon
néktek. (Vannak.)

Avoastra	}	<i>Veſtra</i> , Euere, Tiéteké.
Avoaſta		

43

Avoftru } *Veſter* Euere. Tiéteké.
Avof

Avut, *Habitus*, die Beſchaffenheit. Ál-
lapot.

Avut, a, *Dives*, *Locuples*, *Oppulentus* [!],
a, um reich, Vermöglích. Gazdag.

Avutzié	}	<i>vide</i> Avére.
Avutié		

Litera: B

Ba

Bá, * *Nequaquam*, * *Non*, *minime* nicht.
Keines wegs. Nem.

Bá-aenca, *Immo*, *Immo vero*, ja, da
noch. Söt inkább.

Bába, *Hecuba*, *Vetula*, *Anus*. *In*
Hungaria etiam matrem vocant
Bába; ein altes Weib, item die
Hebame, in einigen Gegenden von
Ungarn heißt (es) Bába, die Mutter.
Vén aſzſzony, Bába, item: Magyar
OrszágnaK némelly helyſégein
Bába anyit téſzen, mint Édes
Anyá.

* *Babathie*. *Anus*, *vetula*. Agdada, ein
altes Mütterchen.

Báde *junior* *seniorem honoris causa sic*
compelare solet, uti apud Italos
Abate, apud Gallos Abé ſo nennet
der jüngere Bruder den älteren
Bade. Báty(ám)a (Uram).

44

Báe *Balinum*, *Fodina*, Item *Bal-*
neum, *Lavacrum* eine Münzgrube,
Goldgrube, item ein Badhaus. item
Bánya, item Feredő, Feredőház.
(Baefheſe, a, *Metallicus*, a, um Von
Metall.)

Baeáſhu, *Metallinus* (Von Metall) ein
Goldwaſcher. Bányáſz.

Baeát, *Natus*, *Filius*, *Proles*, *Soboles*,
ein Kind, Sohn Fiu.

Báera *Ligula* das Band. Kötöző
Izijatska. Szalag Izij.

Baerdaeoáſſa, (Maſhcara, *Ludio*) * *Em-*
puſa. *Manduc(h)us*. eine Popanze.
ein Popelmann.

Baerfeála. *Fabula*, ein Märchen, ein
Erzählung. (die fabel.) Meſe,
Szofia beſzéd.

Baerfeſe, *Fabulor*, *aris*, *ari* zwaſzen,
fabuliren, erzählen. Beſzélgetek,

- szot szaporitok. Szofia beszédeket mondom[!].
- Baerfire, *Fabulofitas. tis.* das fabelhafte Erzählen. Beszélés, Beszélgetés, Költött dologra való hajlandóság.
- Baerfitoriu, e *Fabulator* einer der allerhand erzählt oder hervorbringt. Beszélő. Szó-szaporito.
- Baerlog, *Antrum, Caverna, Specus, Latibulum.* eine Höhle. item eine Grotte. Barlang.
- Baerna, *Trabs* der Balfen. (Borona.) Gerenda, vastag fa.
- Baerfa *Lignum* in quo pendet talpa Aratri ab ante ubi vomis solet appendi.
- 45** Baet, Baston. *Baculus*, der Stof. der (das) Stab, Bot, Páltza.
- Baeta, *Idem* (der)
- Baetzifhor, *Bacillus* ein Stäbchen. Páltzátka.
- Bág, are, at. *Introduco, Immito Impono.* einstecken, hinein führen. Bé vizszem, bé hozom, bé dugom.
- Bagáre, *Introductio. Immissio* das Hineinführen. Bé vivés, bé hozás, * be dugás.
- Bagáre-de fáma *Observatio* die Wahrnehmung, Beobachtung, die Achtung. Észbe vétel.
- Bagát, a, *Introductus, a, um* hinein geführt. Bé hozatott, bé hoztatott.
- Bagát-insáma, *Observatus, a, um,* beobachtet, geachtet. Észbe vétetett. (Bagatoriu, e *Introductor*).
- Bagatóriu de fáma, *Observator, Observans.* der Beobachter. Észre vevő.
- Bág-de fáma, } *Attendo, Observo.* Item:
Bág-fáma } *Forfitan ut Observo*
achtgeben. beobachten. Észre vészem.
- Bág-vina, *Culpo, Culpam in aliquem reicio* beschuldigen item die die Schuld auf jemanden schieben. Feddem, vétkefitem.
- 46** Báiu Belea, *Miseria, Calamitas, Aerumna,* das Elend, die Müheligkeit. Nyavalya. Nyomorúság.
- Bála, *Bellua, Bestia.* jedes Thier. Fenevad.
- Bála, Scuiquit. *Saliva* der Speichel. Nyál. Pök.
- Bal, a, *Albus; Albidus, a, um* weiß, weißlich. [!]. Fejér, mint egy fejereslo. (Balacarésc, ire, it, *Obscena loqvor*).
- Balamút, a, *Inneptus, Stolidus, Stupidus, a, um* ungeschickt, ungerneinet.
- Bolond, Értetlen, Eszelős, Kába.
- Baláor, *Draco* eine Drache. item eine Schlange. Sárkány.
- Bálega, *Sordes, Stercus, Fimus* der Kűh- oder Pferde-Mist. Ganej.
- Bálega-de porc, *Succerda* Schweinkoth. Diszno-fzar.
- Bálmofhu.
- Balos, a, *Salivofus, a, um* voll Speichel, daher tropisch schleimig, zähe, oder speichelartig. Nyálos.
- Bálta *Stagnum, Lacuna* die Pfütze eines ausgetretenen flusses, (die Saße), eine See. To, viz állás, Motfár. Potfalék.
- 47** Baltác, *Securis minoris speciei,* ein feiner Haden. Fejszétke.
- Báltz, *Laqueus,* eine Schlinge. Tör.
- Baltzát, a, *Ravus, a, um,* Item, *quidntem habet extra ordinem aliorum.* dunkelfärbig. Szőke, vagy Barna színü, fetét-färga színü.
- Bán *Banus.*
- Bán, *Pecunia, Numus, Denarius,* eine Münze, ein Pfening. Pénz.
- Banát, *Paenitudo,* Item *Qverela, Impunitatio,* die Reue, die Bereuung. Meg bánás. Item Panasz, Panaszzkodás.
- Banát, *Banatus, Provincia, Temesiensis in Hungaria,* Banat, eine Provinz in Ungarn. Banátus Temesvári tartomány Magyar Országban.
- (Bánitza, *Menfurae species,* ein Behältnis, ein Gefäß zum Messen).
- Banuesc, (Emi páre reu) *Doleo, Paenitet,* es reuet mich, es ist mir leid. Bánom.
- Banútz, *Denariolus, Numulus,* ein feiner Pfening. Kis-pénz.

Bantueála, *Infestatio, Molestia*. die
(Anfeindung) Anfeindung. Beun-
ruhigung, Anfechtung.
Bantuese, ire, it, *Injesto, Tarbo, Molesto*.
anfeinden, beunruhigen. anfechten.

48 Bantuire, *Infestatio, Molestatio*
vide Bantueala.

Bantuít, a, *Infestatus, a, um* ange-
fochtet, angefeindet.

Bantuitóriu, *Infestator* Anfeinder, beun-
ruhiger.

Barabóiu *Myrhis, idis, f.* Welcher
Körbel. Baraboly.

Bárba, *Barba* der Bart. Szakáll.

Bárba-Caprii, *Aruncus*, der Bart der
Stiege. Ketskebak Szakálla.

Barbát, *Vir, Mas. Maculus*. der
Mann, Férfji, férjfiu.

Barbát, a, (*Adjectiv*) *Strenuus, Fortis,*
Indutrius, Sedulus, a, um emsig,
fleißig. betriebsam. Szorgalmatos.

Barbatéfc, a, *Virilis, le, Masculinus,*
a, um männlich. Férfjias, férjfiui.

Barbatéfhte, *Viriliter, Masculine, Itrenue,*
Fortiter hurtig i. e. in Geschäften,
muthig. Férfjiui modra, erösen,
* bátran, Frissen. Tapfer männlich.

Barbatie, *Virilitas, Fortitudo*, die
Männlichkeit. die Férfjiuság,
Eróffég.

Barbie, Kime¹ *Mentum* das (Kime)
Kium Áll.

49 Bárca, *Lembus*. * Sallyka, Tsonok,
Halláb hajo. der Kahn, das Booth,
Schifflein.

Bárda, *Arcia*. * Bárd, Simito Bárd. die
Art, Zimmergast.

Bardáshu, *Faber lignarius*, az (Al) Áts.
der Zimmermann.

Bárna, *Fuscus, Nigriculus*. * Barna.
braun, dunkel, schwarz.

Barnáciu, Idem.

Bászthe, *Vallum, Propugnaculum*. * Bász-
tya, die Festung, (!) Schanze, das
Bollwerk.

Bászton, *Baculus*. * Páltza. der Stab
Stoß. Knüttel. Prügel.

¹ E román szó is a harmadik kéz
beírása; vö. Chima, vide Barbie 106.

Bát, ere; tut, *Verbero, Percutio, Batuo,*
Vasto. * Meg verem. Schlagen,
(hauen) prügeln, geißeln.

Batáe, *Verberatio, Percussio, Vastatio*
* Verés. das Schlagen. (Hauen.)
Prügeln die Geißelung.

Bátar (Macár, Acár) *Quamvis, Qvam-*
quam * Bátor, ámbátor, jollehet.
obchon, obgleich.

Batatóriu, e, *Percussor, Verberator*.
* Veró. der Schläger.

Bataushu, *Promptus ad verbera*. * *Ver-*
bero, onis, Plahofus, i. der gerne
schlägt.

* Bátca. *Mancipula*. Egérfogo. der
Mausfall.

Báte boáre *Aspirat aura*. * Szelózik.

50 Bate-vaent, *Flat, spirat ventus*
* Fu a Szél. der Wind blaszet.

Batraen, *Senex, Vetus, Veteranus* * Öreg
Vén. alt.

Batraenesc, ire, it, *Senesco, Veterasco*.
* Meg vénhedem, meg vénhösem.
alt werden.

Batraenesc, a, *Senilis, le*. Véní. was
beym Alten und Greissen zu seyn
pflget.

Batraeneschte, *Seniliter* * vén modra
nach der alten Manier, Gebrauch.

Batraenétze, *Senectus, Senecta, Senium*
* Vénség. das hohe Alter.

Batraenicíós, a, *Senescens*. * Vénülő,
vénhedni kezdó. der alt zu werden
anfängt.

Bá(t)fcíu, *Ovium pastor*. *Item vox est*
aequivaleus voci Både quam vide
* Juhálz, item: Batfi. der Schäfer.
Schaf Hirt. item: älterer Bruder.

Batúca, *Ventriculus, Stomachus vola-*
tilium. * Zuz. die Leber der fliegen-
den Thieren.

Batút, a, *Verberatus, Percussus, Vasta-*
tus, a, um * meg veretett. ge-
schlagen, geprügelt.

Batz, *Baculus*. * Páltza. Bot. der Stoß.
Stab.

Batzifhor, *Bacillus*. * Kis Páltza, Kis
Bot. das Stöcklein.

51 Båt-joc, *Vexo, Irrideo, Vitupero*
* Csuffolom, Gyötröm, Faggatom.
Spotten. mißhandeln, Verladen.
Båt-jocora, *Vexa, Irrifio, Opprobrium,*
Vituperium * Csuffolás. Gyötrés.
Faggatás. (das Spotten, die Miß-
handlung.) die Auspottung. Ver-
ladung.

Båtjocorefc, ire, it. *vide* Båt-joc.
Båtjocorit, a, *Vexatus, Irrifus, a, um*
* Csuffolt, Gyötrött, Fagatott[!].
ausgespottet, Verladen.

Båtjocoritoriu, *Irrifor, Vexator.* * Czuf-
felo. der Spötter, Verladner.

Bazn. *Fabula.* * Költött Belzéd. Ki
gondolt Szofia befzéd. die Fabel,
Mähr. Märlein, Märchen.

Bájocora } *vide* Båtjocora
Bájocorefc } *vide* Båtjocorefc.

Be

Beá. *Bibe,* * Igyál; triufe.
(Berca) Bearca, *Lapis est non magnus,*
rotundus, et durus nimis et albus.

Beát, a, *Ebrius, Temulentus, Potus, a,*
um * Itos, Rélzeg. trunfen, be-
trunfen.

Beáta, *Colare indufii faemine(ae)i.*
Beau, are, ut. *Bibo, Poto.* * Ifzom.
trinfen.

Becifnic, a * (amarat) * *Stolidus, miser,*
Inneptus, Naucus, a, um * Elhetet-
len, balgatag. ungeschickt.

Becifnicefhte, *Innepte, Stolide, male.*
* elhetetlenül. ungeschickterweiße.

52 Becifnicie, *Stoliditas, Inneptia.*
* Elhetetlenség. die Ungeräumt-
heit.

* Behaefe, ire. *Ballo, as, are.* Bégetni
mínt a juh. blöcken.

* Belea.

Beléfc, ire, it *Excorio, Lanio, as, are,*
* *Glubo, as, are* Nyuzom. hámosz-
tom. (Schinden, die Haut abschälen).

Beletueála, *Subductura* * *Vestis.* Bérlés.
das Unterfutter.

Beletuéfc, ire, it, *Subduco, as* * Meg
bérlem. das Kleid futtern.

Beletuit, a, *Subductus, a, um* * Meg
bérlett. gefüttert.

Belit, a, *Excoriatus, Laniatus, a, um*
* Meg Nyuzott, meg hámosztott,
geschindet, abgeschället.

Belitúra, *Excoriatio, Laniatus, us. m.*
* Nyuzás. hámosztás. das Schinden,
das Abschälen.

(Bem, *Bibimus.*)

Beltfug, — *Lupatum, i. n.*

Berarie *Cerevisiaria (taberna)* * *Offi-*
cina, Braxatoria. Ser főző ház. das
Bier-Brau-Haus.

Berarítza, *Quae (facit) coquit, vel*
vendit Cerevisiam, * Serfőzőné,
vagy Ser áro(los)né. die Bier-
bräuerin, oder Bier-Schenkerin.

Beráriu. *Qui (facit) coquit, vel vendit*
cerevisiam. * *Zythepsa.* Serfőző,
Ser áro(los) der Bierbräuer, Bier-
Schänker[!]

Berbéce (Ariete) *Vervex, Aries.* * Kos,
Bérbétf. der Widder.

Berbintza (Butlanáhu, Boshca, Ghia-
ba) *Doliolum* * Bérbentze, Altolo-
gatka. ein kleines (D)faß.

* Berc (Bare).

Bére (Olovina) *Cerevisia* * Ser. das
Bier.

Berletueála *vide* Beletueala.

Berletuéfc, *vide* Beletuefc.

53 Berlíshu, *vide* Beletueala.

Bertelie, *Fascia.* * Póla. die Windel.

Beshese, ire, ir, *Pedo, Bombizo.* * Fin-
go(k)m. den Bauch-Wind streichen
lassen, furchen, furchen.

Beshica, *Vesica* * Hojag. die Harn
Blase, Blatter.

Beshína *Bombus.* * (Fing.) *Crepitus*
ventris Fing. der Bauch-Wind.

Beshinos, *Bombifator.* * Fingos. der den
Bauch-Wind streichen läßt.

Báfsma' (Naframa, Chifchineu, Mah-
rama, Tulpán) * Keszkenyő, Tüchel.

Bessáda (Vórba) *Verbum; Sermo, Lo-*
quela. * Befzéd, Szó. die Rede.

Bessaduéfc, ire, it, *vide* vorbefc.

Besserica, *Templum, Ecclesia.* * Szent-
égyház, Templom. die Kirche.

Bessericefc, a, *Ecclesiasticus, a, um*
* Szentégyházi. Templomi. Tem-
plomhoz tartozó. die Kirche ange-
hend. der Kirche zugehörig.

Bessericefhte, *(Ecclesiastice)*. * ad-
verbium.

Bessericos, *Frequentans crebro Templum*
Templomban járó, Templomat[!]
Szerető. der die Kirche fleißig
besuchet.

Bestie, *Bestia, Belua*. * Vad álat[!]. das
wilde Thier.

54 Beteág, a, *Aegrotus, Infirmus,*
Male valens Beteg. krank.

Betegire, *Aegrotatio*. Item *Aegrotatio*
puerperii * Betegség. item Gyermek
(ágybaetés) ágyaság. die Krank-
heit, item: die Kindbette.

Betegít, a, *Infirmitas, a, um. Quando*
dicitur; sau betegit, *significat*; in
morbum incidit, * meg betegedet,
ist in eine Krankheit verfallen. *¹
Quando vero dicitur: au betegit,
significat: in *morbum puerperii*
incidit. * Gyermek ágyban (fe-
küdni fe) esett. (ist in die Kind-
bette) ist niedergekommen.

Betegós, a, *Valetudinarius, Morbidus,*
a, um * Beteges. Kränklich.

Beteshúg (Boala) *Morbus, Infirmitas,*
Aegritudo. * Betegség. Krankheit.

Betie } *Ebrietas, Crapula, Temulentia*
Betzie } * Részegség. Krankheit.

Betiu }
[Beti]of² } *Ebriofus, a, um*. * Rész-
Betziu } a, ges. Boriszák. Viel
Betziv } Sauffer. Trunkenbold.

Beút, *Potus* * Részeg. Betrunken.

55 Beút, a, *Potatus, Epotus, a, um* Ki-
ivott. ausgetrunken.

Beutóriu, *Potator, trix, Bibax, Bibulus,*
*a, * Ivo*. der Trinker. der Sauffer.

Beutúra, *Potus, Potatio, Compotatio,*
* Ital, der Trunf.

* Beutza, Bekaso.

Bezer.

Bi

Biblie, *Biblia*. * Biblia. Sz. Irás. die
h. Schrift.

Bíbol *Bubalus*. * Bial, der Büffel.

Bíboláriu, *Bubalarius*. * Bialos. der
Büffeltreiber.

Bíbolitza *Bubala*. * Bial Tehény. die
Büffel Kuh.

Bíca (Táur) *Taurus* * Bika. der Stier.
* Bicáoa. *Pedica*. * Nyüg, Béko,
Beklyo. Fußeisen Fessel.

* Bicaheu (Beutza).
Biciu, *Flagellum, Mastix, tygis, f.*
* Ostor. die Geißel. Peitsche.

Biciuluéfc, ire, it. *Aestimo*. * Betfülm.
Schäzen.

Biciuluire, *Aestimatio*. * Betfü. die
Schätzung.

Biciuluit, a, *Aestimatus, a, um* * Betfü-
letett. geschätzt.

Biciulitoriu, *Aestimator, oris*. * Be-
tfüß. der Schätzer.

56 Bieáta, *Miseria*. * Szegény. Nyomor-
u. miserable, elende, bedauerns-
würdige.

Biet, *Miser*. * Szegény. Nyomoru.
miserabler, elender, bedauernswür-
diger.

Bine, *Bene*. jól. gut.

Bineatzi. *Salve, Salvele, Bonum precor.*
* Minden jot, seyð oder sey ge-
grüßet.

Bine Cuvaent } áre, at *Benedico*.

Bine Cuvaentéz } * Áldom, meg-
áldom. Segnen.

BineCuvaentáre, *Benedictio*. * Áldás.
Segen.

BineCuvaentát, a, *Benedictus, a, um*
* áldott, gesegnet.

BineCuvaentatóriu, *Benedicens*. * Ál-
dozó. der segnet.

BineVoéfc, ire, it, *Placet, Complacet*
mihi, Bene volo, vis, vele[!], Libenter
habeo. * Meg tetzik, item javát

¹ A *-* köztli két rész Molnar be-
jegyzése.

² Molnar *Betiu* véghangzója fölé írta
az *of* szóttagot, amely *beti[v]os*, vagyis
betivos alakra utal.

akarom. sich wohlgefallen seyn lassen
item wohlwollen
Binifbór, *Bene, Belle*. jotskán. passabl
gut. ziemlich gut.
Bir, *Tributum, Vectigal, Taxa*. Bér.
Zins.
Biraitza, *Uxor judicis*. Bironé. die
Richterin.
Birau, *judex*. Biro. der Richter.

57 Birishítza, *Mercenarii* (*Uxor*)
* *Servi boarii Uxor*. Béresné. ein
Ochsenknechtsweib.
Birifhu, *Mercenarius, Famulus*, * *boa-
rius*. Béres. der Ochsen Knecht
Müchfling.
Birshág (Gloába), *Mulcta*. * *Birság*.
Büntetes. eine aufgelegte Strafe,
Geld Straff.
Birufec, *ire, it, Vinco, Supero, Prae-
valeo*. Item *Possideo, Dominor*.
Bírom, Gyözöm. besiegen, über-
treffen, überwinden.
Biruántza, *Victoria*, Item: *Dominium*,
quod quis possidet, praecipue dicitur
de provinciis Principibus subjectis
* Gyözedelem. der Sieg. die Über-
windung. item:

Biruít, *a, Victus, a, um* * *meg birt, meg*
gyözött. überwunden.
Bíruítóriu, *Victor*. * *Gyöző*. der Sieger.
* *Bishebie, Bitskia*, der Schusterkneif.
Bístatufec, *ire, it, Adsecuro, certum*
reddo. * *Biztatom*. Versichern.
* *Bitáng*.
Bítfu, (*Flagellum, Flagrum, Mastyx*)
* *Vide Biciu*.
Bítfufec, *ire, it, Aestimo*. * *Vide*
Biciufec.
Bítfuíre, (*Aestimatio*). * *Vide Biciu-*
luire.

58 Bítfuíre, *a, Aestimatus*. * *Vide*
Biciuíre.
Bítfuítoriu, (*Aestimator*). * *Vide Biciu-*
lutoriu.
* *Bitufha*.
Bíufhág (*Priffofintza*), *Abundantia*.
* *Bóvfég*. der Ueberfluß.

Bla

Blága (*Avutie, Bogatie, Opes, Divitiae*.
* *Nagy Kintf, Gazdagság*. der
Reichtum.
Blágoslovenie, (*Benedictio*). * *Áldás*.
der Seegen.
Blágoslovec, *ire, it, Benedico*. * *áldom*,
segnen.
Blágoslovít, *a, Benedictus, a, um* * *ál-*
dott. gesegnet.
Blána, *Affer*. Item *Pellicea subductura*
vestium, Quandoque pro ipsa veste
pelle subducta sumitur. * *Délfzka*.
Brett. item berló bór. ein Futter-
leder.
Bland, *a, Blandus, mitis, mansuetus, a,*
um * *Szelid, Nyajos, zafm, ge-*
liend, sanftmüthig.
Blande, *Pustulae, quae prae aestu in*
superficie pellis humanae prodire
solent. * *papula, vomica, ae f. Faka-*
dék. ein Hitzblätterlein.
Blandétze, *Blanditiae, Mansuetudo*.
* *Szelidfég, Nyajoság, Sanftmü-*
thigkeit, Gelindheit.
Bláne, *Plancae, arum, f.* * *Délfzák*.
Széles, Lapos gerendák.
Blanec, *Afferibus, vel pelle subduco,*
obduco.
59 Blanít, *a Plancis, vel pellibus*
subductus, obductus, a, um.
Blástem, *are, at, Maledico, Blasphemo*.
* *Átkozom, lästereu, fluchen*.
Blástém (*Subst.*) *Maledictio, Blas-*
femia [!]. * *Átok, Átkozás, atkozo-*
dás. die Lästerung. der Fluch. die
Verwünschung.
Blástemat, *a, Maledictus, Blasphema-*
tus, a, um * *Execratus, a, um* *Átko-*
zott, Verflucht.
Blástematóriu, *e, Maledicens, Blas-*
phemator. * *Maledicus, i*. *Átko-*
zodo. der fluchet, lästert.
Blázna, *Hiulcus, a, um* (*Res inepta*)
Blaznéc, *Deturpo, Hiulco, as, are*.
* *Otfmányitom, Rontom*.
Blaznít, *a, Hiulcus, factus, a, um*.
Blaznít (*Adverb*) *Hiulco*.

Blaju. *Balassalva*. *Oppidum est in Transylvania, in quo est Residentia Fogarajensis Episcopi Valachici, Seminarium Clericorum, et Scolae, Nobile item Monasterium, in quo et ego sum Hieromonachus Samuel Klein de Szád, qui hoc Dictionarium conseripsi. Ad hoc oppidum tamquam ad caput Bonorum pertinent vicini septem pagi integri in Comitatu Albenfi existentes, et in comitatu Kükülo [!] vicinorum pagorum partes majores, quos Illustrissimus ac Reverendissimus Patruus, et Arunculus meus Joannes Innocentius L. Baro de Szád S. C[ae]sare[ae]-Regiae, et Apostolicae Majestatis Consiliarius, et per Transylvaniam partesque Eidem adnexas Gracci Ritus Valachorum Episcopus Fogarajensis a Sua Majestate Cae[sar]e Regia Carolo VI anno 1736 per modum perpetuae fundationis Donationaliter pro Episcopatu, Monasterio, et Seminario impetravit.*

60

* Balásfalva Alsó F. V[árme]gyében fekvő Mező Város az Egyesült Görögök(nek) Püspökének Lakohelye, amottan vagyon Papságra Nevelő Seminarium Cathedralis Temploma, egy Királyi Gymnasium, és Sz. Baziliust követő szerzetnek nagy hirű Klastroma. Ezen M[ező] vároft az hozza tartozando hét egész falukat Nehaji Száadi L. B. Klein Fogarafi Püspök ajándékül [!] nyerte maga és követőinek számára hatodik Károlyly Eő Cs. F[el]s[é]gétől 1736. Esztendőben.

* Blasendorf ein Marft Fleck in Karlsburger Gespannschaft, alwo der Sieh des griechisch katholischen Bischofes, das Seminarium der geistlichen Jöglingen [!], ein f. f. Gymnasium, die Cathedral Kirche der hh. Dreyjahrigkeit, und das berühmte Kloster der V. V. Basiliten ist; diejes Marft Fleck sammt sieben

benachbarten Dörfern ist dem (ehmaligen) Freyhern [!] Johan Innocent Klein (W) Szád ehmaligen dasigen Bischofe, und (S) dessen Nachfolgern von Sr. Kayserlichen Majestät Karl dem Sechsten in 1736ten Jahre zum Geschenke gegeben worden.

61 Bleafe,¹ *Anima brutorum*. * Oktalan álatok Lelke. die Seele der unvernünftigen Thieren.

Blem, *Pergamus, Eamus, dicitur, quando unum alloqvor, si plures alloqvar, dicitur*: Blemati * jerünk, menyünk (mikor tsak egyet szolítunk, Gehen wier, (wenn einer gerufet würd).

Blemáti. *Eamus, Pergamus*. * Jerünk, Menyek (Többet szolítván). Gehen wí(c)r (nähmlich mehrere rufend).

Blid, *Patena, Catinus, Parophs*. * Tál. die Schüssel.

Blidáriu, *Conservatorium Patenarum*. * Táros, Táltarto. wo man die Schüsseln, und andere Geschieren aufbehaltet.

Blidishél } *Patellula Patena, Catillus,*
Blidushél } *Scutella*. * Tálatska.
Blidütz } eine kleine Schüssel.

Bo

Boághe, *Meta, Cumulus faeni*. * Boglya, Buglya. der Heu-Haufen, Heuschoder.

Boághie (Buha) *Bubo*. * *Noctua, Ulula, ae. f. Bagoly*. die Eule, Nachtenle Uhu.

Boála (Befeshúg). *Morbus, Aegritudo, Infirmitas*. * Betegség. die Krankheit.

Boámba. *Granum, uti botri et similitum*. * Szem. Mag. ein Korn z. B. Weizenkorn etc.

Boáre, *Aura, Lenis Ventus*. * (Kelemetes). *Flamen*. Szellő. eine sanfte, gelinde Luft.

¹ A 60. lap alján „átvivő szóként“ *Bleáje* olvasható, a 61. lapon azonban az ékezet hiányzik.

62 Boáriu, *Boarius, Bubulcus*, * *Bub-
jequa*. Ökör Pásztor. (Marha
Pásztor). der Ochsen(hütter.) Hiert.
Boafhe, *Scrotum*. * Móny, Töki Zsatskója
Bob, *Faba*. * Bab. die Bohne.
Bobotáe, *Alta flama, Incendium, In-
flamatio*. * Nagy Láng. die
flamme.
Bobotésc, ire, it *I[n]flamo*, * Lángolok.
entzünden.
Bocáo, *Bocalium*. * Bokály. Bofalie
mit engen (!) Hals (!).
* Boconciu.
* Boconcióshu.
Boeáriu, *Nobilis*. * Nemes. Edel, Edel-
mann.
Boerefc, a, *Nobilitaris, e*, * Nemefi.
adefich.
Boerefc, ire, it, *Nobilito, as, are*
* Nemefitem, adelen.
Boerie, *Nobilitas, Dignitas*. * Nemefég.
der Adel.
Boeroae, *Nobilis faemina*. * Nemes
Alzony. die Edel frau.
Boésc, a, *Bovinus, a, um* * Ökóri, was
von den Ochsen ift.
Boéfhte, *Bovine*. * Ököröfen, Ostobául.
Ochfenmäßsig, grob, ungeschickter-
weise.
Bogát, a, *Dives, Oppulentus, a, um*
* gazdag, reich.
Bogát, (*Adverb* Destul) *Satis, Abunde*
* genug elég.
* Bogatáte } *Divitiae. opes* * Gazdag-
Bogatíe } ság. der Reichtum.

63 Bogazie, *Tela incolorata*. * Baga-
zia. Bagasie.
Bogajie, *Onus; seu Vestes, et alia
necessaria viatori in itinere* * *Im-
pedimenta Itinerantis*. Bagazlia.
Utazo Teheri die Bagage, Reife
Gepäcke.
* Boghiu. *Vide*: Boaghie.
* Bogorie.

Boland (Nebun) *Stultus, (a, um),
Vesanus, a, um Demens, Inſipiens*.
* Bolond, eztelen, nariſch, unſin-
nig, thöricht.

Bolanzésc, ire, it (Nebunefc) *Stultesco,
Dementor, Demento*. * Bolondo-
zom, meg bolondulok. nariſch,
unſinnig, wahſinnig(!) werden.
Bolanzéſhte, *Stulte, Vesane, Impru-
denter*. * bolondul. nariſch, thöricht,
unbefonnen.
Bolanzie, *Stultitia, Dementia, Vesania*.
* Bolondtſág. Bolondozás. die
Nartheit, Thorheit, Unſinnigkeit.
Bolboáca, *Gurges, * Vortex, icis*. Ör-
vény. Waſſerwirbel, Strudel.
* Bolboána idem.
Bolboraffésc, ire, it, *Inarticulate, non
intelligenter loqvor, * Balbutio*. Lep-
pegek, Rebegek. Sellypegek, ſtam-
meſu, liſpeln, ſtottern.
<* Bolbore, *Bambalio, onis m. Da(g)*
dago. der ſtottert.
Bold, *Stimulus*. * Öſztön. die Stachel,
der Reiß.
Boldésc, ire, it, *Stimulo*, * öſztönözön(!),
reißen, haſſchen.

64 Boldíre, *Stimulatio*. * Döfögég.
Öſztönözés. die Anreizung. Stiche-
lung.
Boldíſhu, *Stimulate*. * Döfögöfen. Öſz-
tönöfen, ſtickelnd.
Boldít, a, *Stimulatus, a, um* * Döfögött,
öſztönözött, öſztönöz(zöt)tetett; an-
getrieben, angereizt, geſtickelt.
Boldítóriu, e, *Stimulator, trix*. * Öſztö-
nözö. Anreißer, Anſtickler.
Bolésc, ire, it, *Aegroto, Malevaleo, In-
firmus ſum* * (Betegefülni), Bete-
geknedni. krank ſeyn.
Boháv, a, *Aegrotus, Aeger, Malevalens,
Infirmus, a, ** Beteg. krank.
Bolnavésc, *Aegroto, Infirmor, In mor-
bum incido*. * Betegefülni. krank
werden, in eine Krankheit ver-
fallen.
Bolnavíre, *Aegrotatio, Aegritudo, In-
firmitas, ** Betegefülés. Krank-
werdung.
Bolován, *Scopulus, Globus magnae
molis*. * Köſzál. Köſzikla. der fels.
die Klippe.

Bolta. *Officina, Fornix* * Bolt. Bót. Gewölb.

Boltáshu, * *Fornicarius, * Qui fornicem habet, mercator * Tabernarius.* Boltos Kalmár. der Krämer.

Boltesc, ire, it, *Fornicem struo.* * Boltozok. wölben, einen gewölbten Bogen schießen.

Boltit, a, *Fornicatus, a, um * arcuatus.* Bolthajtásos. gewölbt.

* Bolund.

Bombaesc, ire, it, *Bombilo, Bombiso, murmuro, dunnogok. mürneln, brumen* [!].

65 Borasc, ire, it (vomesc), *Vomo, Evomo* * Okádóm. (sprøyen.) sich erbrechen.

Boraetúra. *Vomitus, ús. m. * Okádás* das Brechen, Erbrechen.

Borát, a, (<*Vomitus, Evomitus, a, um*) * participium.

Bordéiu. *Tugurium.* Item *Lupanar* * Kallyiba. Gunnyo, item Bordellyház. eine Hütte. Bauernshütte item, das Hurrenhaus.

Bórshu *jusculum surfuraceum* Korpatzibere. Kleyen-Schleim, oder Suppen.

Bórta *Species ornamenti puellarum capiti applicari solita.* * *Anadema, atis.* Párta. Hauptzierde. Perlenorte.

Bórzoshu, e, *Impexus, a, um, Hispidus, Horidus, a, um * Hirfutus, a, um* Borzas, Föfületlen. ungefäm, rauh.

Boscorodesc, ire, it, *Loquor non intelligibiter.*

Bosha (Butlan, Berbintza, Ghioaba) *Doliolum* * Hordotška, Négelke, Általag. ein fäglein.

* Bosheásh.

Bosháne, *Flores, Feces cerae* * Viasz Sépró. Wachs Hefen.

Bostán, *Cucurbita major.* * Tók. ein Kürbis.

Bot, *Nafus equi.* Item * *Ocnophorum * Vas, in quo tempore vindemiarum botri conteruntur.* * Lo-or item: Putton. die Pferd-Nase, item: die Butte.

66 Bóta (Cofa, Donitza), (<*Amphora lignea*) * *Culigna* Kárt, Kártos. Kártya. ein hölzernes Trinfäschier.

Bóta, *Baculus.* * Bot. Páltza. der Stod. der Stab.

Botahefc, ire, it. *Ablaqueo.* * Fák, vagy Szőlök Tövít ki nyitom. Homlitok.

Botaáhire, *Ablaqueatio.* * Fák, vagy Szőlök Tövek (Ki) Homlita fák [!].

Botéz, *Baptisma, Baptismus,* * Keresztelés. die Taufe.

Botez, are, at, *Baptiso.* * Keresztelem. tauffen.

Botezát, a, *Baptisatus, a, um.* * Meg Keresztelt. getauffet.

Botezetóriu, *Baptista, Baptisator, Baptistes* * Keresztelő. der Tauffer.

Botohefc, ire, it (Imping, Imberbee) *Trudo, Contrudo, Impigno, Tundo, Contundo.* * El taszítom, el dobom. mit großer Gewalt wegstoßen.

Botohít, *Contrusus, Contusus, a, um* * El Taszított, el dobott. mit großer Gewalt weggestoßen.

Bou, *Bos, Ókór.* der Ochz.

67 Bóul-lui-Dum-) *Insectum, quod statim primo-vere*
nezeu) *prodit variegatum*
Bóul-Domnului.) *supra alas majori*
ex parte) *rubri coloris.*

Bóur, *Urus, i, m.* * Erdei Bika. Jáhor. der Auer-Ochz. der wiede Büffel.

Bourel, (Melts.) *Limax Coclea herbigrada* * *Tronchus, Turbo, Ostreum, Domiporta.* Tsigá. die Schnecke, der Kreißel, Treibhorn.

Boz, *Actaea, ae, f. * Acte, es.* * Borza, Bodza. ein Hollerbeere, Hollunder, Ättich.

Bozdonáriu; *Saculus tunicae, (qua manus apponuntur)* * *Loculus perula.* * 'Zeb, 'Zatško. Säflein, die Tasche.

Bojór *Rosa Campestris.*

Br.

Bracie, *Fascia, Cingulus,* * Melly füző. Brustbiende. Windel.

Bračináriu, *Cingulus*, seu *Iorum Caligarum*. * Nadrág Szij. Hofen Riem.
Brád, * *Pinus*, * *Abies*, * Fenyőfa. Kien-
holz, Kieferbaum, Harz-Baum.
Bradet, *Sylva abietina*, * *Pinetum*.
Fenyő Erdő. Fichtenwald.

68 Braecne, *Instrumentum textorium*,
seu *arcula pectinis textorii*.

* Braegle.
Braene, *Cinguli*. * Övek. die Gürteln.
Braeu, *Cingulus*. * Öv. der Gürtel.
Braeu de tziute, *Baltheus*. * Heveder Ö.
Pártha ö. ein mit Knöpfen gezielter
Mittel Gurt.

Bráha * Malotta. Brey.
Bránca, (*Branca*) *Manus*. Item (Lupáre)
morbus Cancer vocatus. * Kéz,
item: Fene a Testben. die Hand
item: (der) die Krebs, Krankheit.
* Branca Urfului.

Braendufhe, (*Plantae species*) * *Col-
chium Autumnale*. Őszi Kükórtfén.
Branza, *Burenda*, *Formagium* * *Tyros*.
Turo. Käs.

Bratzáre, *Instrumentum ferreum ad
humerum axis curús applicari soli-
tum*. Item, *Ornamentum, quod ex
margellis, sive unionibus circa ma-
num gestant nobiles faeminae*. Item,
*Figura acu suta ad sinum, et hume-
rum indusi (rusticarum) faemi-
narum*.

69 Brázda, *Sulcus*, i, m. * *Lira*, ae.
Barázda. die Furche.

* Brazd.
* Broásca. *Rana*, ae, f. Béka. die Kröt.
* Brodele.

Bródina (Vad, Luntre, Schila) *Vadum*,
Navis. * Gázlo helyly, tsekely viz.
feichtes Wasser, ein Ort im Fluße
wo man zu fuße durchwaden kann.

Brodíu, *Demens*, *Simplex*. * Együgyü,
balgatag. einfältig, unsinnig.
Brofba, *Species Napi*. *Rapa major*.
* [Broscó]iu¹.

¹ Molnar csak az *iu* betűket írta be,
a többit a következő szó alapján kel-
lett kiegészíteni.

Broscos, a *Ranis abundans*. * Békás,
Békával tel. wo sich viel Kröten
aufhalten.

* Brosthián liléc.²
Brotácar (Protácar) *Diopetes*, *Diopetis*,
Dryphite. * (Zöld béka), Leveli
Béka. ein grüne Krötte. Kalender
frosch.

* Brudáriu.
Bruma, *Bruma* * (Per) *Pruina*, ae. f.
Zuzmaráz. der Reif.

Brumáriu, *Brumalia*. Item *Menfis
Octobris* * Romaiak Űnepe. item:
Mindszent hava. Brumalien item:
October Monath.

Brumáriu Máre *Menfis Novembris* *
Sz. András hava. November.

* Brumát.
Brufhós, a, * *Grumosus* * *Glebosus*, a,
um * Göröngyös, (Tsoportos), Han-
tos. schollicht, knollicht.

Brúfhu, *Gleba*. * *Grumus*, i. Göröny,
Hant. Erden Klos, Erd(scholl. Erd-
flumpe.

Brufstur, *Bulapathum*, *Alapathus*, *Lappa*
* *Major*. Széles Lapu. die große
Klette.

70 * Bua. Bue.
Buba, (*Pustula*) *Vulnus*, eris. n. Seb.
* die Wunde.

* Buba rea. (pokol var) *Carbunculus*, i,
m. Pokolvar.

Bubát (Verfat) *Variol(a)i*, * *Vari-
orum*, m. Himló. die Pöffen, Kind-
blattern.

Bubát, a, *Pustulatus*, a, um Fokadékos.
Doll Blattern.

Bubau, *Baeta*, *Gaufape* * Guba. Szok-
mány Tserge. ein langes Kleid, so
von bey den Seiten zotticht ist.

Bubóiu, *Bubones*. * Nagy Mirigyos
Kelevény. Kilis.

* [Bubo]lnik³
* *Bubos Pustulosus*. Fokadékos. Doll
Blattern.

² A második szót Molnar cirill betű-
vel írta be.

³ Vö. a [Broscó]iu címszóval.

* Bubutza, *Pustula*. Fokadék, Kelevény. Blätterlein Bläslein.
 * Buburos.
 * Buburuzá.
 Búca, *Bucca*. * Poffa. die Baßen.
 Buc(ile)á Cúrului, *Nates*, um * Segg Poffa. die Urſchbaßen.
 Bucáta, *Cibus*, (Item *Fruſtum*). * Étel, Étek. die Speiß.
 Bucatáriu, *Cogrus*. * Főző. Szakáts. der Koch.
 Bucátúra, *Bolus*, *Fruſtum*, * darab, p. o. kenyér. ein Stuſ z. B. Brod.
 Bucatzéa, *Obolus*, *Boliolus*, *Fruſtillum*, * darabotſka, (ein Stücklein.) Falatotſka. ein Stücklein, ein Biſſen.
 <....>¹

Buchifféz, *Fortiter vaſto, verbero, Tundo* * *Contundo*, (Conterro). Verdegeltem, ſtarſ und oft zuſchlagen, klopfen.

71 Bucile Curului, *Nates*. * Seg poffák. die Urſchbaßen.

Búcin, are, at, *Buccino* * Kürtök[!], trombitálok, Waldhorn, Trompeten blaſen.

Bucin (*Subſt*), *Tubus*, Item *Tuba* * Kürt, Trombita. Poſaune. Hirten horn, Waldhorn, Trompete.

<Bucinát, a, *Buccinatus*, a, um).

* Bucinare. *Inſlatio Tubae, Cornu*. Kürtólés. das Hornblaſen. Trompeten blaſen.

Bucinatóriu, e, *Buccinator* * *Cornicen*, *Tubicen*, Trompeten-, Hornblaſer.

* Buciniſh. <Vide infra *Cucuta*.

Búcium (Butuc) *Truncus* * Tórsök, Tóke). *Caudex. Stipes*. Tórsök, Tóke. Stamm, Kloß.

Bucnériu, *Vietor, Doliarius*. * Kádár. der Büttner, Faßbinder.

Bucneſc, ire, it, *Tundo, Impingo*, * ütöm, el dobom, Vettem, döfföm fére hany(itom). ſchlagen, wegſchmeißen.

¹ Olvashatatlan címszó ([Bu]c.i.f.) Molnar kezétől. Talán *Buchisu*, vö. Lex. Bud. 69.

Búcur, ſeu me Bucur, are, at, *Gaudeo, Gratulor, Laetor, Ovo*, * Örülök, orvendek[!], örvendezek. ſich freuen, frohlocken, froh ſeyn.

Bucurie, *Gaudium, Laetitia* * Öröm, Örülés, Örvendezés. die freude.

Bucurós, *Lubens, Libenter*. * Örömöft, williglich, gern.

Búda (*Cacaſtoare*), *Latrina, Seceſſus, Cloaca* * Arnyékszék. der Abtriet, Retirade.

* Budigai.

Budulueſc, ire, it, *In mundum abeo, vagor*, * erro. Budoſom, Bujdoſom. ſich verflüchten, herumſchweiffen.

Buduretz, *vide*, Camin.

72 Buea, *Bua, potus puerorum* * Kis gyermeki étel, eine Kinder Speiße.

Bueac, a, } *Ferus, (Torvus)*, * alacer, }
 } *agilis. e. Vad, Vir-*
 * Bueſtru, a, } gantz. wild, muthig.

* Bugat (Bogat).

Buha (Boaghie) *Bubo, Noctua*. * Bagoly. die Eule Nachteule. Uhu.

Buigueſc, ire, it *Phantafiam habeo, ſtupeo ſtupeſco*. Álomban és rendetlenül beſzélni. Verwirt reden, ſchwärmen.

Buigúire, *Phantafia ex morbo proveniens, (Stupiditas)*. * álomból, lárgaságból vagy egyebb betegſégből következő Fantazirozás. das Schwärmen in Traume oder aus einer Krankheit.

Bulbúe, *Bulla, Bullula* * Viz buborék. die Waſſerblaſe.

Bulguéſc, *vide* Buigueſc.

Búlz, (Globus, *Bulbus*) * *Fruſtum quodam rotundum* vg: *Cafei, auri*; egy teke formájú (darab) arany, vagy egyébbnek darabja. ein rundes Stuſ.

Bumb, *Nodulus* * gomb. der Knopf.

Bumbác, *Bombacium*, * *Xilinum*. * *Gozipium*. * Gyapott. Baumwolle.

Bumbáriu (Inſectum eſt aculeatum majus quam apis.) * *Bombilius*. Dongo Bogár. der Angſter.

* Bumbusheca.

Bun, a, *Bonus, a, um* * jo. gut.

73 Bunatáte, *Bonitas*. * Joság. die Güte.

Bunavointza, *Complacentia*. * Joakarát. die Günst. Gewogenheit.

Búnda *Bunda*. * Bunda. der Pelz, Bunde.

Bunifhor, a, } *Bonellus*. * jofika, ziem-

Bunútz, a, } lidj gut.

Búra, *Vapor*. * Góz, Pára. der Dunst, Dampf.

Burdúf, *Foramen in glatie* [!], *qua aqua exhauritur*. Item *Ventrositas, Magnus venter*. * a Jégben áffott gödör, Lyuk. Item, Putrohas, Nagy has, das in Eid gegrabenes Loch. Item: ein großer (Bau) Schmerbauch.

*Burduffos. *Ventrosus, Ventricosus, a, um*. Nagy hasu, putrohasu. wampidjt, großbauchig.

Buréte, *Boletus, Fungus* * Gombo. der Erd Schwam.

Buric, *Umbilicus* * Kődök. Köldök. der Nabel. *Buricul pamaentului*. Centrum terrae.

Buric, me buric, are, at. *Scando, Ascendo per ventrem serpendo* * fel hágok, fel mászkálók. aufsteigen, hinauffricchen.

Buricos, a, *Umbilicosus, a, um* * Nagy Köldökü, der einen großen Nabel hatt.

Burlinc, *Majalis, Delicus*, * *Porcellus*. Süldö. Der Frischling.

74 Bursúc, me bursuc, are, at, *Irascor, Stomacor*, * haragomban fel (f) puffadok; Vom Zorn aufgeblasen werden.

Bursucát, a, *Iratus, a, um*, * harag miatt fel puffadott. Vom Zorn aufgeblasen.

Burtúc } * *Abdomen Epigastrion*. Bön-

Burtucán } dö. der obere Schmer-

bauch. (*Intestinum majus*). (fenestra) Böldö.

Burtucanos, a, *Ventrosus, a, um*. * *Ventricosus, a*. Nagy hasu, putrohasu, hafas. großbauchigt, wampidjt.

* Burtufh.

Bushlulesc, ire, it (*Súper, Intristez, Mahnesc*) *Maerore, Tristitia, molestia afficio*. * busulok, Szomorkodom. trauern, traurig, getrübt seyn. <me B> Me Bushlulesc. *Tristor*.

Bushluüre, *Meror, Tristitia*. Busulas. Szomorkodás. die Traurigkeit.

Bushluít, a, *Tristitia, maerore affectus, a, um* * Meg busult, Szomorkodott, komorkedvü. betriibt.¹

Burueána, (*Olus, Herba*) * *Nomen genericum omnium herbarum usui humano non utilium*. Burián, Dudva, das Unkraut.

Buruenos, a, * *herbis inutilibus refertus, obsitus*. Buriános. Voller Unkraut.

Bussuióc, *Ocinum*, * *Basilicon*. Ba'silikom, Ba'salikom. Basilienkraut.

* But.

75 Búte, *Dolium, Vas* * Hordo; der (faß) Weinsfaß.

Butlán (Berbintza, Bosheca, Ghioaba), *Doliolum, Buticula* * Hordotfka. das Weinsfaßlein.

Butnériu, *Doliarius, Vietor* * Kádár. der Büttner, faßbinder.

Butoeáshu, } *Doliolum, Vasculum* *

Butóiu } *Buticula*. Hordotfka,

Altalag, das faßlein.

Butúe, *Truncus, Caudex, Stipes*. * Tör-sók. Töke. Staam. Klotz. Stof.

Butucanos } a, *Truncosus, a, um* *

Butucos } Tör-sökkös, floscht.

Bútura } *Truncus (interne Cavus)*

* *Cavernosus (oramino-*

us rimosus (Odvás fa).

(Trundo,) Obtundo.

¹ A kéziratban *Bushlulesc, Bushluüre, -it, Bursuc, -át* stb. előtt áll, de az itt közölt sorrendre a kézirat baloldalán látható számozás utal. A betűrer d azonban még így sem tökéletes.

* Butufhese v. Botofhese.
 * Buvnefc v. Bucnefc.
 Búza, *Basium, Labium, Labrum.* *
 Ajak. die Lippe, Setze.
 Buzáila, *Labeo, onis, m.* * Nagy ajaku.
 der große Lippen oder Sef(f)zen hat.
 Buzát, a, *(Labiofus, Labrofus, a, um)*
 dto.
 Buzdugán. *Clava* * *Cambucca. ae. f.*
 Buzogány. die Keule, der Kolben.
 Buzifhoára, *Labellum, Labiollum* *
 Ajakatska. eine kleine Lippe.
 * Bujer.

Litera: C.

Ca

76 Cá, *Sicut, Quemadmodum.* Mint
 szinte. Miképen. A' mint. A' mint-
 hogy. * so wie, gleich wie.
 Ca, *Quod* * Hogy, * weil, daß.
 Các, are, at, *Caco, Merdo.* Szarom. *
 <da> scheiffen. die Nothdurft ver-
 richten.
 Cacaecios, a, *Frequenter Cacans. Cacatu-
 riens, * Caccans[!], Merdosus.* Sza-
 ros, gyakran szaró. der die Nothdurft
 oft verrichtet.
 Cacánarie * (Macelhe) * *Rosa Canina.*
 Tshipke Ro'sa. die Heg oder Haf
 Rose.
 Cacáre, *(Cacatio).*
 * Cacaú.
 Cacareáza, *Excrementum ovium, et Cap-
 rarum * Leporum.* Juh, Ketske
 vagy Nyul szar. Schafs Kafsbofs,
 oder Hafsendref(s).
 Cacaftoare, *Latrina, Seceffus.* Szaró-
 Bék. Arnyék-Bék. * der Abtrieb,
 die Retirade.
 Cacát. *Cacatum, Merda.* Szar. Gané-
 lat. * Menschenfoth. Unflath, Dref.
 Cacát, a, *Cacatus, Pomerdatus[!], a, um.*
 Szaratott. * beschieffen.
 Cace } *Cur? Qvare? Mire? Miért? **
 Caci } *varum? aus was Urfach?*
 * *Cacior, absurdus, a, um.*

* Caciaga }
 * Caciuga } Ketsge.¹

77 Caciula *Pileus Pelliceus.* Süveg.
 * die Müßen, die Haube.
 Cád cazúiu, dére, cazut, *Cado, Decido,*
Labor, Prolabor * Esem. El-esem.
 * fahlen[!].
 Cáda, *Cadus,* * Kád. * Hordó. Bor-
 méró[!] veder. Tonna. * die Tonne,
 Weinsaf.
 <Cádese, *Cadit vel se cáde. Decet, Con-
 venit.* Illik, Illet.)
 Cadesse, v. Secáde, *Decet, Convenit,*
Oportet. Illik. Illet. * es gebühret
 sich, es geziemet schidet sich.
 Cadélnitza, *Turibulum,* * <Témjénező>
Thymiaterium Témjénező. der
 Rauch=faß.
 Cadésc, ire, it, *Incenso,* * *Thurifico,*
ussio. témjénezem. weyhrauch,
 Weyhrauch zünden.
 Cadíntza, *Convenientia, jus.* <Tör> E-
 gyezés. Törvény. Szokás. * Un-
 stand, Wohlstand, Recht.
 Cadít, a, *Incensatus, a, um.* * *Thurifica-
 tus, a, um.* témjénezet. Töményel
 füstölödt, dem Weyhrauch geopfert
 worden ist.
 Cáer, *(Colus* * Gu'zaly. Rokka). *
Pensum, i. n. Guzsál kender.
 Rokka len, vagy Gyapju. das
 Stuf Sein <oder> flachs oder
 Wolle, so auf einen Spinnrofen
 gebunden würd.
 Caeltz, *Stupa Inferioris sortis.* * Szöfz-
 Tsepű. Abweg von flachs oder
 Hanf.
 Caend? *Quando? Dum? Mikor? Ha*
 midón. * wenn, wann.
 Caenepa, <vide Canepa>, *Cannabis* f. 3.
 Kender. * der Hanf.
 Caerca, <Dorsum> (Spináre), *Dorsum.*
 Hát. * der Rücken.

¹ Molnar a *Cacior* címszót † jellel
Caciaga és *Caciuga* közé utalta, azon-
 ban utasítását szövegváltoztatás nélkül
 nyomdatechnikai okokból nem tudtuk
 követni.

Caercaefc, ire, it, *Muffito*. Suttogok;
* Fragehi, unuerftändig reden.
Caerceag (Cána, * Uleior * Urcior, Ol),
Urceollus[!] *Amphora*. Tſupor.
<Viz meritö> edény. Korló. Tſerép
edény. * der Krug, die Kaune.

[78] Caercée, *Anulus ferreus*. * Vas
karika. ein eiſerner Ring.

Caercél(u), *Spira*, ae. f. * *Capreolus*.
Tekergés. Kerek-forma, a' ki ölzve
nem szakad, mint a' Bölö-veßBön
termő tekergős tſutka. * Tekertſ.
Prejel der Ring, Haupt Ring.

Caercofé'e, *Ambages*. * Kerengő bebed.
Krimaſen, Auſteden, Umſchweif=
reden.

Caerd, *Grex ovium* Nyáj. * ein Heerd.
<Caerge, <*Baculus*>, * *Pedum* * *Pastor*
*al(is)*e. <Bot. Iſtáp. Páltza>. *
Páſztori Bot. ein Hirter[!] Stab.

Caerlán (Noatin), *Annotinus*. * Elzten-
dős bárány, Kirlány. Birka. ein
einjähriqes Lamm.

Caerlig, *Uncus*, *Contus*, *Hama*, *Harpago*,
Lupus, <Horgos>, Horog.
Kajmats. * ein Haſen.

Caerligat, a *Lupatus*, *Uncus*, a, um.
Kajmatos, Horgas * eingebogen,
gekrümt.

Caerma, *Gubernaculum*, *Regimen*, *Directio*
* Kormány<azás>ozás. die
Regierung.

Caermátsu, *Gubernator*, *Rector*, *Director*.
* Kormanyozo. der Regierer.

Caermuefc, ire, it, *Guberno*, *Dirigo*,
Rego * Kormányozom. regieren.
lenfen.

Caermuire, *Gubernatio*, *Directio*, *Regimen*
* Kormányozás, die Regie-
rung, Lenfung.

Caermuitóriu, vide Caermátsu.

Caernátz, * *Lucanica*, * *Farcimen*,
Botulus. Kolbáb. * die Wurſt.
Bratwurſt.¹

¹ Csak a *Lucanica*, die Wurſt, Brat-
wurſt ſzavak származnak Molnar be-
jegyzéséből.

[79] Caernesfc, *Declino*, *Inflecto*. * be
hajtom, be horgolztom. beugen,
krümmen, lenfen.

Caernít, a, *Declinatus*, *Inflexus*, a, um,
* be hajtott, be horgolztatott.
was gebiegen, gekrümmt, oder gekrümmet
iſt.

Caerpa, *Telae frustum*, * *Sacconia*, ae, f.
Rongy, <Tuch> Leinwand fliefen,
ſetzen. item: *Strophium*. Keſz-
ken<y>ő, Keſznő. Schnuptuch[!].
Schweißſtuch.

Caerpátsu, *Sutor*, *Sartor*. * Varga,
Fodozo. Schufter oder Schuhflieger.

Caerpéfc, ire, it, *Suo*, *Sarcio*, *Consarcio*.
* Fódozom, ſli<e>ſen.

Caerpít, a, *Sutus*, a, um * Fodozott,
geſſiſet.

Caerpitúra, *Sutura* * Fodozás, die
Fliefung.

Caert vide Caerd.

Caertábos, <*Offa*>, *Hilla*, *Botulus* Má-
jos, * die Leberwurſt.

Caerteála (Rapſhtire, Mormoíre) *Mur-*
mur, *murmuratio*. * Morgás. Mor-
golodás. Meg nem elegedés. das
Murren, Gemurmeln, Unzufrieden-
heit.

Caertéfc, ire, it (Rapſhtefc, Mormaefc)
Murmuro. Morgok. * murren.

Caertiéfc, ire, it, *Strepo*, *Strepito* * *Cre-*
pito. Tſergetek, mit einem Kin-
derklapper Geräufch machen.

Caertietőare, <*Strepitaculum*>, *Crepun-*
diae, arum. n. *Crepitaculum* <Tſő-
getyű> * Tſergető. ein Kinder
Klapper.

Caertíre, *Murmuratio*. Morgolodás. *
das Murren, Gemurmeln.

Caertitóriu, e, *Murmurátor*, *triz*. *
Morgolodo. der Murrer.

* Caertitzoiu V. Buboiu.

* Caerje.

[80] Caefhlégi, (Faerſhang, Dulcele Cra-
ciúnului), *Bachanalia* * *Lupercalia*,
orum. Fárſſang, die Faſtnachtſtäge,
der Faſching.

Caefhtig, (Agoniſſefc, Dobaendefc, Haz-
nuefc) *Lucror*, meg Nyere(k)m

<Nyerekedem> * Szert teszék ré-
 ája erlangen, erhalten.
 Caestig [!] (*Subst*) *Aquisitio, Lucrum*.
 Nyereség. * der Gewinn, Proffit.
 Caestigare [!]. *Idem*
 Caestigtatóriu, *Qui per industriam aquiri-
 rit, Lucratur*. * meg kereső, Nyere-
 kedő, der sich vieles zu verdienen
 sucht.
 Caet, a, *Quot, Quotus, a, um* Hány.
 Hanyadik. * wie viel.
 Caejlegi, *vide* Caesthlégi.
 Caetingán, *Lente, Sensim, Paulatim*.
 Lassan, Gyengén * <sta>, langsam,
 stat, gelind.
 Cáfer, (Caprior, Corn) m. (*Capreolus,
 Tiginum, Cauterium*.) * *Tibicines,
 Delicia, sublaquearia, Tignum, Tig-
 nus*. Szarufa, Dach Kelle, eine
 Stütze im Gebau.
 Caffé, *Caffe* * Kaffé. der Kaffé.
 Cahála, *Cacabus * Fidelia, <Kálha>,
 Testa fornacea, Kállyha*. der Hasen,
 Ofen, Siegel.
 Cai, *vel* Cali, *viae, Calles*. * Utak
 <ösvény>. die Wege.
 Caitza *Vitta Főkötő*. <Kif süveg.
 Háló-süveg> * ein Frauenzimmer
 Haube.
 Cál, *Equus, Cabalus*. Ló. * das Pferd.
 Roß.

[81] Cá-lá. *Circiter*. Ugymint, felé, *
 beyläufig.

* Calabafhu.

* Calafonie.

Calamáriu, *Calamarium, Atramentarium*
 Kalamáris. * Tenta tarto. Dinten
 faß, Dinten Geschier.

Caláper, *Balsamina*.

Calápod, *Calapodia* * Kalapoda. Fa
 talp. Schuh- & Laisten.

* [Calar]áb.¹

Calaráfhu, *Eqves*. Lovagos. Lovag. *
 ein Reuter.

Caláre, *Super equum sedens, Eqves*. *
 Loháton. zu Pferd.

¹ Molnar — szokása szerint (vö.
[Broscu]iu stb.) — csak a két utolsó be-
 tüt írta a következő címszó fölé.

Calaréfc, ire, it, *Eqvito*. Lovaglok.
 Nyargalok, Lóval járok. * reuten,
 zu Pferde gehen.

Calarefc, a, *Eqvestris, e*, Lovagosi.
 Lovaghoz. * Von, oder zum Pferd
 reuten.

Calarétzu, *Eqves* Lovagos. Lovag.
 Lovas. * der Reuter.

Calarie, *Eqvus, Cabala*. Ló, Kantza. *
 ein Pferd. Roß. eine Stutte.

Calatorefc, ire, it, *Itinero, Iterfacio*.
 Utazom, * Uton járok. reisen.

Calatoréshite, *Intinerantis* [!] *more*. *
 Utazo képen, utazo modon. nach
 Reisender Weise.

Calatorie, *Itineratio*. * Utozás. Utban
 járás[!]. die Reise.

Calatoriu, e, *Viator, Itinerator, trix*,
 Úton-járó. Utazó. * der Reisende.

[82] Calbeáza. *Morbis, ovium intercus,
 Scabies*. Juh Métely.² * die Schäbige-
 feist, der Schaafgeier.

Calbejos, a, * *Ovium interco infectus, a,
 um*. Métellyes. schäbicht.

Cále, are, *Calco, Conculco, Perculco*.
 Nyomom. Tapodom. treten.

Caelcaeiü, *Calx, Calcaneus*. Sark. Láb-
 sark. die Ferfen.

Calcáre, *Calcatio, Conculcatio*. Tapodás.
 Nyomodás. * das Tretten.

Calcát, a, *Calcatus, Conculcatus, a, um*
 * tapadott, nyomatott. getreten,
 zertreten.

Calcatóriü, e, *Calcator, Conculcator*. *
 Tapado. Nyomozo. der trettet.

Calcatóriü de lege, *Praevicator * legis.
 Legirupa*. Törvény Szegő, Törvény
 hágo. Gesetzvertreter.³

Calcatúra, *Calcatura, Item Phraenesis,
 Morbus caducus*. Nyomás. Item
 Bolond-hagymáz. * Nyavallya-tó-
 rés. <Föben-kelés> das Tretten.

* Calci.

Cálid, a, *Calidus, a, um*. Meleg, * warm.
 Caldaráriü, *Caldararius. Ahenarius*.

² Már a *Juh* szó is Molnar bejegy-
 zése.

³ Helyesen: Gesetzübertreter.

Üstgyártó, Réz-fazék tfináló. * der
Kessler, Kupferschmied.
Caldáre, *Caldarium, Ahenum*. Üst. *
ein Kessel.
Caldarúshe, *Caldariolum, Ahenulum*. *
Üstöttske. ein kleines Kessel.
Cáldmi, vel Micáld. *Caleo, es, ere*.
Meleg vagyok, melegem vagyon,
* warm, heiß seyn.

83 Caldúra, *Calor* * Hévség. Meleg-
ség. die Wärme.

Caldútz. *Subcalidus, Tepidus, a, um* *
lágý meleg. laulich.

Cale, *Callis, Via, Iter*. Út. * der Weeg.
* Cale primáre, *Vide* primárius.

* Cale de pedestrafi. *Semita, Trames,*
via Compendiosa. Öfvény, altalut,
der Fußsteig, Fußpfad.

Calése, ire, it, *Qualifico, fortifico ferrum*.
Item per Metaphor: *Traduco, De-*
ceptio.

Cálic, a, *Mendicus, Miser*, Izegény,
Köldus.

Calín, *Lycostaphylus, Sambucus sylve-*
stris.

Calína, *Fructus Sambuci sylvestris*.

Calít, a, *Ferrum fortificatum*. Item
Deceptus, Traductus, a, um.

Calít(z)sa, *Cavea*. Kalyitka. * Vogel-
häußel. Vogelbauer.

* Calmus.

Calóiu, *Cabalus, Equus grandissimus*, *
Nagy Lo. ein großes Pferd.

84 Caltzún, *Calceus*. Saru, * Tzipó,
Tzipeló. der Schuh. Bakantf, To-
pánka. Topanfen.

Calúgar, *Religiosus, Monachus*. Egye-
dül élő Barát. * ein Mönch. Kloster-
mann.

Calugarése, a, *Monasticus, Monachalis,*
e * Baráthoz való, Barati. mön-
chisch.

Calugarése, ire, it, *Monachum facio,*
Judico. * Barátá, Klastromi Lakof-
lá télzem. einen zum Mönchen
machen.

Calugaréshte, *Monastice, monchaliter*
[!]. * barátoson, barátinak modjára.
mönchisch, nach Mönchen Art.

Calugarítza. *Monialis*. * <Vestalis>. No-
na. *Monacha*. Apátza. die Kloster-
frau. Nonne.

* Calush (shchiopa).

Calusherése, a, *Pertinens ad saltum*
vocatum Valachice, Calusherese. *
Saltus Coliffaliorum. *Kaluserész*
névezet Oláhok tántzához tartozo.
zum Kaluschern Tantz gehörig.

Calusheréshte, *Modo uti Coliffalii solent*.
* Kalusérek modjára; nach Kalu-
scheren Art.

Caluháriu, *Coliffalius, Saltator, quales*
apud Romanos erant Coliffalii. *
<Ka>. A testének ritka hordáfatol
hires Oláh tántzos. *Kaluser* neve-
zetű. eine berühmte Art walachi-
scher Tantzher Kaluscheren genannt.

Calútz, *Idem Item Equulus* * Lovátka,
kis ló. ein Pferdlein, ein kleines
Pferd.

Cám, *Circiter*. Ugymint, féle. <maj> *
majd. beyläufig.

85 Camára, *Camera, Coclave* [!], *Cu-*
bile, Thalamus. Kamara. * Kam-
mer.

* [Cama]she.

Cámata (Míta, Ufura), *Fenus, Ufura,*
Interesse, U'fura. * Sins. Interesse.

Camatárnic, a, *Fenerator, Ufurarius,*
a, um. Uforás; * ein Kapitalist,
item: Wucherer.

Cámenitza (Cuptoriu) *Fornax*, Kemen-
tze. * der Offen.

Caméshe, *Camisia, Indusium*. Imeg,
Ing. * Hemd. Hemet.

Camétin, a, *Industrius, Validus, Valens*.
Egészféses, Erös, Izmos. * gesund,
stark, fleißig.

Camila, *Camelus*. Teve. * ein Kameel
<thier> Kameelthier.

Camín <Horn>, *Caminus* <Kementze,
Tüzhely>. Kürtő. * Kamin, Rauch-
fang.

Camp, *Campus, Rus*. Mező. * das feld.
Campenesce, a, *Campestris, Ruralis, e*.
Mezei, * Mezőlegi. zum feld ge-
hörig.

Campeñeste, *Campestri modo* * mezei, mezőfégi modon. nach Feldarbeitern Urt.
Campie, *Locus campestris*. * Mezőfégi, ein weites Feld.
Cán, *vide* Cám.
Cána (Urceol)r, Ol, Caerceag), *Cantarus, Urceolus* Kanna. * der Krug, die Kanne.

86 Canceu, *Urceulus* [!], *Cantarus*. Kantso. die Kanne.

Cand? *Quando?* * Mikor? wenn, wann.
Cándila, *Lampas, Lucerna*. Lámpás, * ein [!] Lampe, Laterne.

Candvá, *Aliquando* Valaha, Néha, * einmah!

Cane, *Canis* Kutya. Eb. * der Hund.
Canepa, *Cannabis* Kender * der Hanf.
Canepa topita, *Cannabis macerata*, * áztatott Kender, der ge(waserte)-beizter Hanf.

Canese, a, *Caninus, a, um* Ebi. Ebhez való. * hündisch.

Canesc, ire, it, *Contumacem facio*, me canese, *Contumax sum, nequiter ago*. * Nyakafitom. Item Kuttyálkodom. tsintolonkodom. listig, harináfígi feyn.

Canéshte, *Canine, Canatim*. * ebbúl. kutyaul. hündisch.

Cant, are, at, *Cano, Canto*. Éneklek. Éneket mondok. * singen.

Cantáre, *Cantus, us, m. Cantio, Cantilena, Himnus*. Ének. * Lied, Gesang.

Cantaresc, 'ire, it, *Pondero, Statera pondero* * Merem. wágen.

Cantarétz, a, *Cantor, Cantatrix*. Énekló, Koráló, Kántor. * Singer.

Cantáriu, *Statera*. FüggeBtő-font. Serpenyötlen-font. Lántzos-font. * das Gewicht.

87 Cantec, *Cantilena, Cantio*. Ének. * Lied.

Cáp, *Caput*. Fő (Summa) * Haupt. Kopf. Schedel. Capu lucrului, *essentia rei*.

Capác, *Opperculum Caldarii ustorii*.

Capaluesc, ire, it. (Sáp) *Fodio*. * graben.

Capalutóriu, (Sapatóriu) *Fossor*. * Kapás, Kapalo. der Graber.

Capástru, *Capistrum*. Fék. * Kötőfék. Zaun. Gebiß.

Cápat, are, at, *Aquiro, is, ere*, * *obtineo*. Szerzem, kereselem, kapom. erwerben, bekommen.

Capataeiu, *Capitulum, seu stratum super quod reclinamus Caput, dum jacemus, * Cervical. Pluteus. Lecti Colophon*. Ágy fő. Hauptbrett am Bett.

Capatáre, *Aquisitio*, * Szerzés, keresés. das Erwerben.

Capatát, a, *Aquisitus, a, um*. * Szerzett. erworben.

* [Capa]tuiu V. Capataeiu.

Capatzína (Glavatzína) *Calvaria, Cranium*. Fő-koponya. * Schedel, Himn Schedel.

Capau ()¹ *Canis venaticus* * Jagdhund. Kopo.

Capeneág (Epinge) *Pallium, Penula, Lacerna* * Köpenyeg. der Mantel.

Capéstru, *vide* Capástru.

* Capeténie.

Capetésc, a, *Capitalis, e*. Főben járó dolog, * was das Leben betrieft.

Capetéshte, *Capitulatim, * (secundum Capita) viritim*. Fejenként. (zikellyek lzerent. hauptstúf.) Von Haupt zu Haupt. Mann vor Mann.

88 Capetenésc, a, *Principalis, le*. Fő. Fellyebb-való. * fúhrtrefflich. der Haupt.

Capetenéshte, *Principaliter*. Főképen. * besonders, hauptstúchlich, fúrnehmlich.

Capeténie, *Principalitas, Superioritas*. Fellyebb-valóság. * der Vorzug.

Capiát, a, (Nebun, Boland) *Mente captus, Demens. Stultus, a, um*. EBtelen. Bolond. * albern, dummu, *praecipue vero dicitur de ovibus*.

¹ Az eredetiben is kb. 2 cm üres hely.

Cápishte, *Delubrum, Templum idolorum*. Kápolna, Templom, * pogányok temploma. ein heidnischcr Tempel.
 Capitán, *Capitaneus, * Centurio*. Kapitány. Százados. der Hauptmann.
 Capitanésc, a, *Capitanealis, e, * Centurialis*. Kapitányi. Századosi. den Hauptmann angehend.
 Capitanéshite, *Capitanealiter, * Centurialiter*. Kapitányoffan, wie ein Hauptmann.
 Capitanitza, *Capitanea, * Centurionis conjux*. Kapitányné. die Hauptmannin.
 Capitza, (Boaghe, <meta>), *Capelia, Meta <Fæni> Fæni cumulus*. <Akármí hegyes rakás. Hegyes aßtag. Szen Széna kalangya>. * Boglyya, Buglya, Kifebb némű Széna Kalangya. ein Heu Haufen, kleinere Gattung Heu Schober.
 Cápü, *vide Capiát*.

89 Cápra, *Capra*. Ketske. * die Ziege, Geis. *Capra jalbáteca*, vadketské. * Caprioára, Öz.
 Capráriu, *Pastor Caprarum*. Item: *Corporalis miles*. Ketské Páßtor. Item * Káplár. der Ziege Hirt. item: ein Soldaten Korporal.
 Capraritza, *Uxor Corporalis militis, vel Pastoris Caprarum*. * Ketské Páßtornak, vagy Káplárnak a Felesége, des Ziegehirtes oder Soldaten Korporals Weib.
 Caprioára, *Capreola, Dorcas, Dama* Öz. * Rehbof.
 Caprior (Cáfar, Corn) *Capreolus, Tigillum*. * Szarufa. Dach Kelle. Gebäu Stütze.
 Capushe, *Acarus*. <Bör a>. Bör alatt vißkettető serke. * die Mülbe. Juhtsimbe.
 Capút, are, at, *Coturnos subduco, Inferiorem partem Coturnorum renovo*, * a Tízmat Fejelem. Tízsimen oder Stiefeln (unter)vorschießen.
 Capút, *Vestis est Gallica, et Germanica*. * *Vestis tallaris*. Kaput, hofzu vagy

Németh Köntös. Kaput Rod. ein langes Kleid.
 Capúta, *Inferior pars Coturni*. * a Tízma feje. der vordere Theil der Tízmen.
 Caputát, a *Coturnus * subductus * renovatus*. Item. *Bigamus, Bigama*, * fejezt tízma. eine vorshobene Tízme oder Stiefel. Item: Özvegy férj, özvegy Afzonyal özve kelt. ein Wittib, mit einer Wittwe verheirathet.

90 Cár, *Currus, Carus, Plaustrum*. Szekér. * der Wagen.
 Cár, are, at, *Veho*. Vízem. Hozom. Hordozom Szekéren Hordozom. * tragen, fahren, führen.
 * Caralábe.
 Cárul depe Cériu, *Arctos, m.* <Göntzöl Szekere>. * *Urja Major. Helice. Plaustrum*. Göntzöl Szekere. der Bär am Himmel.
 Caramida, (Tégla) *Tegula, Later*. Tegla. * ein Ziegel.
 (* Caramidarie).
 Caramidarie, *<Locus ubi fiunt, vel vendu[n]tur tegulae>*. * *Lateraria Tiglina. Tegularium*. Téglát vető hely. ein Ort, wo man Ziegel brennet.
 * Caramidariu. *Laterarius*. Téglá vető. ein Ziegel Brenner.
 Caramidúta, *Laterculus*. * Téglátska. Ziegelein.
 Caráre, (Potéc) *Semita* Ößvény, Gyalog-Ut (öf). * fußsteig.
 Cararúshe, *Parva Semita*. * Ößvényetfke. Keskény gyalog Ut. ein kleiner fußsteig.
 Caratúra, *Vectura, Vectio*. Hordozás. Vitel. * das fahren, das tragen.
 Carauhie, *Aurigatio*. Item <*Pretium vecturae*> *taxa vehicularis*. Kotsifág Szekereßség. Item * Szekér bér. das fahren, fuhrwerk. fuhr Lohn.
 Carauhítza. *Faemina Auriga*. * Kotsifné. die <Kutschlerin>, fuhrmännin.

Caraúflu, *Auriga*. Kotsis. Szekeres. *
der Fuhrmann.

91 Carazuéfc, ire, it (Imparéz) *Palo*,
as, *are*. Karozok. * pfällen.
ftängelcn, ftütgen.

* Carajél pisces. *Cyprinus Carajius*.
Karálz.

Carbunarie, *Carbonaria*, *Officina*. Szén
égető hely. Ben hely. * ein Ort,
wo man Kohlen brennet.

Carbunáriu, *Carbonarius*, Bén-égető. *
Kohlen brenner.

Carbune, *Carbo*, *onis*. m. Hólt-Bén. *
eine gelöfchte Kohle.

* Cardau.

Cáre, a *Qvis*, *ae*? * Ki? Kitsoda? wer?
welcher? welche?

<Cárea, *Qvae*>.

Cári, *Teredo*, *dinis*, f. *Trips*. <*Caries*>.
Coffus. Szú, Fa-Moly. * der Holz
Wurm.

Cárele, *qui*. Ki? Kitsoda? * wer? wel-
cher?

Cariga, *Rotula*, * *Hamulus*, * *Orbes*,
Trochus, *Trochulus*, Karikátka. *
ein Ringlein, Hädfeiu.

Carindáriu, *Calendarium*. Item *Menfis*
Januarii. Kalendárium. Item Bol-
dog abBony-hava. * der Kalender,
item: Jänner (Monath).

Cárne, *Caro*. Hús. * fleifch.

Carnós, a, *Carnofus*, a, *um*. Húfos, *
fleifchigt.

<Carnuri, *Carnes*>.

* Cárpin, *Carpinus*, *Ornus*, <Tferfa),
Gyér(g)tyán-fa. * ein Hag Buche.

Carpiniſh. *Carpinetum*. <Tſere, Tſeres
hely> * Gyértyánfa Erdő. ein Hag
Gebiſch. *item* pagus in Dnio
Fiſco Abrudbányeni Kerpenyeg.

92 Cárte, *Liber*, *Codex*, *Epiftola*,
Könyv. Levél. * das Buch, der
Brief.

* Cártifiol, *Brassica botrytis*, Kártifiol,
Blumenfohl.

Carturáriu, e, *Literatus*, a, *um* Tudós.
I[r]jo deák. * ein Gelehrter.

Carturáriu, (*Subst*) *Teca*, *feu Reposi-*
torium librorum, Item *Armarium*.
* Könyv tarto ház. ein Bücher
Dor[r]ath.

Carica } *Cui in genere faeminino*.
Cari } Kinek. * wer?

Caruea } *Cui, in genere mafculino*,
Carui } kinek. * wem?

Carúnt, a, *Canus*, a, *um* Őfz. Vén. *
grau, grauhaarig.

Caruntétze, *Canities*. ŐBfég. Vénfég. *
graues Haar.

Caruntzeſe, ire, it, *Caneſco*. Meg-őfzü-
lök * grau werden.

Caruntzít, a *Canus factus*, a, *um* * meg-
őfzült. grau geworden.

Carútz <a> *Curiculus*, *Parvus curus*,
Curus pro equis. Bekeretſke, * ein
kleiner Wagen.

Carútzá <*Curus pro equis*> * *Idem*.¹ *
Caſſatoreſe. etc.

93 Cá-ſhi, *Sicut*, *Qvemadmodum*. Mint
Binte. Miképen. A'mint. Amint-
hogy, <so w>. * ſo wie, gleich wie.
Cáſc, are, at, *Oſcito*, v. *Oſcitor*, *Aperio*
os. Afítok * afétok, áfitozok.
<gähnen> tátogatok. gähnen.

Caſcáre, *Oſcitatio* Afítás, * afétás,
áfitozás. das Gähnen.

Caſcát, a, *Stolidus*, a, *um*. Item *Aper-*
tus, a, *um*. * Tátogató, tátott ſzaju.
Oftoba. <item: Ki nyilt, Ki nyi-
tott>. Talfet², ungeſchickt, *item*: ofen,
aufgeſperrt.

* Caſhtig.

Cáſhu, *Cafeus*. Sajt. * Käſe.

Caſhulean, *Cafeolus* * vesling Sajtotſka,
Kis Sajt. ein kleiner [!] Käſe.

Caſhúna, *Cafualitas*, *Cafus*, *Quod for-*
tuito accidit. * a mi történetből
esett; was ungefährt geſchehen iſt.

Caſhunatúra, *Cafus fortuitus*. * vélet-
len történet. Őhngefähr, Zufahl [!]

Caſhútz, *Cafeolus*, * Sajtotſka, Kis Sajt,
ein kleiner [!] Käſe.

¹ Később a *Carútz* és *Carútzá* cím-
szavakat Klein jellel foglalta egybe.

² Vö. déln. *daiket* (Sprach-Brockhaus⁴
110).

Căssa, *Domus, Casa, Aedes, ium.* Ház.
* Haus. *item: Cubile, Cubiculum.*
Szoba. Zimmer.

* Căssaluesc, *abrogo, abolio, casso.*

Căssaliu } *Domuncula, Cubiculum.*

Căsshoara } *Aedicula.* Házatska. *

Căssütza } ein kleines Haus.

Căssna, *(vide Căzna), * Afflicio, tormentum Cruciatu.* Sonyorgatás, Nyomorgatás, Gyötrelem. Quall. Marter, Peinigung.

Căssnefc, *(vide Căznesfc), * affligere, Crucio (r), torqueo, Kinzom, gyöt-röm.* Nyomorgatom. quälten, pei-nigen, martern.

94 Căssóae, *Ampla, et spaciofa domus.*
* égy igen tágos, nagy ház. ein sehr großes Haus.

Căssütza, *vide Căssalue.*

Căstán, *Castanea, ae, f.* Geßtenye-fa, * ein Kästenbaum.

Căstana, *Castanea* * Gelztenye. ein Käste.

* Căstna, *Abacus.*

Căstér, *Mulus, Hinnus.* Öszvér. * Maulthier, Maulesel.

Cătána, *(Ostáshu, Militáriu) Miles,* Katona, vitéz. vitézlő. * ein Soldat.

Cătánesc, *a, Militaris, e Vitézi.* * den Soldaten oder Krieg angehend, soldatisch.

Cătánéshce, *Militariter* Katona módon. * soldatenmäßig, nach Soldaten Art.

Cătánétz, *Militaris,* Katonás. * der in seinen Verichtungen[!] die Soldaten nachamet, accurat.

* [Căta]nie.

Cătánítza, *Uxor militis.* * Katonáné, ein Soldaten-Weib.

Cătáráma, *Fibula.* Kapots. * Schnalle. * Catarama.

Cătárigi, *Grallae, arum,* Fa-láb. * die Stelze.

Cătárigi *(Reci, Aituri, Recituri) Gela-tinae, * Objonium.* Kotsonya. Hidedek[!] étek. ein kalt Schüssel.

Cătcaín, *Calmucus* * vad ember, ember hussal elő. ein Kobold, ein Menschenfresser.

Cătinél } *Lente, Paulatin, Sensim,*
Cătínégán } *Lassan. Gyengén. Hal-*
kal * *langsam, schön,*
stätt[!], gelind.

95 Cătra, *Verfus, Ad.* Felé. Hozzá. Rea. Höz. Hoz. * gegenwärts.

* Cătritz, *Ornithotrophium,* der Hühnerforb.

Cătuşhe, *Bojae, arum, * Numella.* * Nyak vas. Nyak kaloda. Nyakra való lantz. * ein Halseisen, Pranger.

* Cătuşnica.

Cătzeà *Faemina canis.* Nöstény eb, * eine Hündin.

Cătzél } *Catellus, Catulus.* Ebetzke.
Cătzélufhu } *Kölykötske. Kölyök. **
ein junger Hund, ein Hündchen.

<Cătzél din fágur, *Clerus.*>

Căut, áiu, áre, át, *Quaero, Item Respicio,* vg: cáut om, *quaero hominem* Caut lá om, *Respicio hominem,* vel *ad hominem,* Keresem. Kérdem. *Item.* <Nézek. Hátra-nezek.[!] Megtekintem.> Rea-nézek, * tekéntek; suchen, *item:* zusehen, anschauen.

Căutáre *Respectus, Quaesitus, ús. m.* Meg-tekéntés. * Keresés. das Anschauen. das Suchen.

Căutát, *a, Quaesitus, a, um* Keresett. Keresetetett. Keresés. Keresmény. * gesucht.

Căutatóriu, *e, Quaesitor,* * Kereső. der Sucher.

Căutátúra, *Prospectus, us, m.* Nézés. * das Anschauen.

Căz, zúiu, dere, zut. *Cado, Decido, Labor, aris, ari,* Essem. El-essem. * fallen, fallen.

Căzetóriu, *e, Caducus, a, um.* <Mulando, Veßendő.> * el elő, * Hullo. * hin-fällig. <was gefalle.>

96 Căzna, *Afflicio, Tormentum, Supplicium, Tortura, Cruciatu,* Szorongatás. Nyomorgatás. Kénzás. Gyötrelem [!], * Quaal, Marter, Peinigung.

Caznésc, *Afflictor*, Item *Crucio*, *Torqueo*.
Nyomorgatom. Kénzom. Gyötröm,
* quälten, martern, peinigen.
Caznit, a, *Afflictus*, *Cruciatu*s, a, um.
Nyomorult * Kínzott, gequället,
gepeinigt [!].
Cazút, a, *Deciduus*, a, um Le-húlló,
Le-esendő. * hinfällig.

Ce

Ce, *Quid* Mi. Mitsoda, * was.
Ceá, *Ea*, *Illa*, Ez, Az, * jene, diejenige.
Ceáfa, *Cervix*, (*Sinciput*), *Occiput*, *
Occipitium. Nyak szirt, Nyak tfiga.
der hintere Theil des Hauptes.
Ceápa, *Cepa* Veres hagyma. * Zwiebel.
Ceápa' Cioarai, *Balbine*, f. * *Hyacyn-*
thus Comofus, Mezei Jatzint.
Ceápsa, *vide* Ciapsa.
Ceára, *Cera*, Viasz. * Wachs.
Cearcan, *Circulus circa lunam* * halo,
Hold körül való kerekfég. der gelbe
Reif um den Mond, der Ring um
den Mond.
Ceárta, *Certamen*, *Contentio*, *Rixa*, Via-
dal, Tufakodás. Vetekedés. Veste-
kedés * (Strei) Streit, Streitigkeit,
Zanf.
Ceás, *Hora*, Item *Horologium*, Óra. *
die Stunde. item: Uhr.
Ceassórníc, *Horologiaríus*, * *Horopegus*,
Óra tfinálo. Uhrmacher.
* [Cea]ste.

97 Ceata, *Coetus*. * Gyülekezet, Gyü-
lés. Rakás. Versammlung. Haufen
Menschen.
Ceátina, *juniper* Gyalog fenyő.[!] Mag
termő.
Ceátza, *Caligo* Homály, * Dunfelheit,
finsterniß.
<Ceá *Illa*, *Ea* * *sing*: * Ez. Az. * die
diejenige.>
<Céca, *Illi* * *plur*: * Ezek, Azok, * die
diejenigen.>
Ceáca *Illa* * *sing*. * Ez, Az * die, die-
jenige.
Ceaéa-ce, *Illa*, *qvae* <Ki> az, a ki, * die
der.
Céi *Illi* * *plur*: * Ezek, Azok, * die.

Cé-i? *loco* Ce è, *Quid est?* Mitsoda? *
was ist?
Céi ce, *Illi*, *qui* <kik> azok kik, * die
nemlich die.
Cei, *Illi in dativo faemineo* * Enek,
Anak * der.
Cel }
Celá } *Ille*, *Is*. Ez, Az, * der derjenige.
Celá-ce } *Ille*, *qui* * <ki> az aki, der,
Cel-ce } weldher.
Céle, *Illae*, *Eae* Ezek, Azok, * die
diejenige.
Céle-ce, *Illae*, *qvae*. <Ki die>. * azok,
<kik>, mellyek, diejenige, die.
<Célor, *Illis*, *Iis* Ezeknek, Azoknak>.
<Célor ce, *Illis*, *qui* Kiknek>.

98 Céluí, *Illi in Dativo, in genere*
masculino, Enek, Anak.
Celui-ce, *Illí*, *qui*. *Illí est indativo*[!] *ma-*
sculino.
Cenúshe, *Cinis*, *cineris*, m. Hamu, * die
Asche.
Ceoplésc, ire, it, *Ascio*, *as*, *are* Bár-
dolok. Gyalulok, * zimmeren.
Ceoplit, a, *Ascíatus*, a, um, * Bárdolt,
* zu recht geziemert.
Cermoeág, *Perfoliata*.
Cep, *Epistomium*. Tsap. Eröbto tsap, *
der Zapf an säßern.
Cer, *Quercus*, *Ilex*, Tölgy-fa.
Cer, úiu, ere, ut, *Peto*. Kérek, Kévánok.
* bitten, begehren, verlangen.
Cerb, *Cervus*. Szarvas. * der Hirsch.
Cerbíce, *Cervix* Nyak, * das Geniß, der
Nafen.
Cerboae, *Faemina Cervus* Nöstény
Szarvas. Suta * eine Hirschkuh.
Cerc, are, at, *Qvaero*, *Inquiro*, *Investigo*,
Probo, *Tento*, Keresem, Kérdem,
Probáalom. * suchen, aufsuchen,
untersuchen.
Cercáre, *Qvaestio*, *Inquisitio*, *Investi-*
gatio, *Proba* * Keresés, Kérdés,
Probálás. das Suchen, Aufsuchen,
fragen, Untersuchen.
Cercát, a, *Qvaesitus*, *Investigatus*, *Pro-*
batus, a, um * Keresett, Kerde-
zett, próbált. gesucht, aufgesucht,
gefragt, untersucht.

Cercatóriu, Quaeſitor, Investigator, Inquiſitor, Probator. * kérdező. Probalo. der ſuchet, unterſuchet, auffuchet.

Ceruel, Circellus, Inauris Fülön-függő. * Öhrgehänge.

Cercetäre, Viſitatio Látogatás. Meg-tzirkálás. * das Befehen, Beſichtig-tigen.

99 Cercetát, a, Viſitatus, a, um Meg-látogatattott * beſehen, beſichtigen.

Cercetatóriu, e, Viſitator, Viſitatrix * Beſeher, Beſichtiger.

Cercetéz, táre, tát, Viſito. Meg-látoga-tom * beſehen, beſichtigen.

Cerueſc, (Leg cu <latzi> ceruri), Vieo, es, evi, ere. Meg-kötöm. Kötöző veßbövel meg-abrontfo-zom. Füzöm * binden (fäßer).

Cerdác (Foifhor, <Cerdác> Pridvór, Tarnátz) Atrium, Porticus. Tor-nátz. Befedett Tornátz. * der Ofen, die Gallerie.

Ceréſc, a, Caeleſtis, e * Menyekbéli, menyországi. himliſch.

<Ceréſhte, Caeleſti modo>.

Cérga (Tzol, Stráiu, Verinca), Cento, Tegumen, Stragula. Tſerge Pok-rótz, * eine wollene Deſe, Koſzen.

Cériu, Caelum <Meny>, Menny. Ég. * Himmel.

Ceriu-gurii. Palatum Iny, * der Gaum. Gaumen.

Cérn, * Pollincio * Cribro, Cerno Roſtá-lok. Roſtálom, * Szitálok. ſieben, ſichten.

100 Cernatóriu, e, Cribrator, Cribratrix. <Feketítő>, * Polinter, ix. Polincto, ix. Roſtálo, Szitálo, der ſiebet.

Cerneála, Atramentum, Pulligo. Feketi-tő. * Tenta. Schwarzze, ſchwarze Diente.

Cérnere, Cribratio * Pollinis excuſſio, Roſtálás, Szitálás. das Sieben.

Cernéſc, <Denigro>, Nigro, Nigrefacio, Nigro colore tingo Feketitem * ſchwärzen, mit Schwarz färben.

Cernút, a Denigratus, Pullus, nigro colore tinctus, a, um * feketített,

meg feketített. mit Schwarz ge-färbet.

Cernút, a, Cribratus, a, um, * Roſtált, Szitált. geſiebet.

Cerfhéſc, ire, it, Mendico Koldulok, Kuldulok, * betteln, erbettelt [!].

Cerſhire, Mendicatio Koldulás, das Betteln.

* Cerſhit. Mendicitas, atis, Koldulás, das Bettelleben.

Cerſhit, a, Mendicatus, a, um, Koldult, Koldultatott, * gebettelt [!], abgebettelt.

Cerſhitóriu, e, Mendicus, a, Szegény. Köldus, * der Bettler.

<Ceárta, Certamen, Pugna, Contentio, Rixa>

Cert, are, at. Certo, Corripio, Pugio. Viaſkodom, Tufakodom. Megbün-tetem. Pirongatom. Garázdálko-dom. <Meg-feddem>. * ſtreiten, zanken. vorwerfen, ausmachen, ſtrafen.

101 Cértume, mecert, are, at, Contendo, Rizo, Altercor <Viſſ> Viſzlál-kodom, veßekedem. * zanken, ſtreiten.

Certare, Certamen, Correptio, Paena, Rixa, Contentio, Altercatio Veß-keedés. Vißbálokodás. * Büntetés. Pirongatás. das Streiten, Zanken, Dorwerfen, Straffen.

Certát, a Correptus, Punitus, a, um Meg-dorgáltatott, * meg büntetett. geſchelten, geſtraffen.

Certatóriu, e, Certator, Contentioſus, Rixator. Veßekedő. Vißbálokodó, * der zanket, ſtreitet.

Ceruéſc, ire, it, Cero, as, are ViaBazom, * mit Wachs überziehen.

Ceruſt, a, Ceratus, a, um ViaBas, * mit Wachs überzogen.

* Cervána planta.

Ceſcútz, Horula, modiciſſimum temporis, * <mint> az időnek égy órája, ein Stündchen.

Ceáſta, Iſta Imez * dieſe.

Ce-s, *Loco*: ce faent *Quid sunt, vel Quae sunt*, * mik azok? was sind das?

* Ceſſáriu vide Ceaffornic.

Ceft } *Iſte Imez*. * dieſer.

Céſta }

Cetánic, *Lectio*, Olvaſás. Letzke. * das Leſen. Leſtúr.

102 Cetáte, *Civitas, Arx, Fortalitium, Propugnaculum* Város. Vár. Eröſſég. * die Stadt. Schloß. Feſtung.

Cetatzéſc, *Civilis, Urbanus, a, um* Vároſi * bürgerlich.

Cetatzéſhte, *Civiliter, urbane* Varoſi modon Emberfégeſen. Udvaroſon. * bürgerlich, ehrlich.

Cetatzue, *Civitatula* Varoſotſka. ein kleine Stadt.

Ceteátzá, *Legibilis, in genere ſaeminino* Meg-olvaſható, * was leiſcht zu leſen iſt.

Céter, *Fidibus ludo, Cano Cytara*, Hege-dülök, * geigen, Violin ſpielen.

Cétera (Dipla, Alauta) *Fides, Lyra*. Hegedü. * Geige Violin

Ceteráſhu, *Fidicen Musicus*, Hegedüs. * Geigenſpieler. Violinſpieler.

Cetérna, *Canalis Tſatorna*, * Kanal, Röhre, Waſſerröhre.

Cetéſc, ire, it, *Lego*, Olvaſok. * leſen
Cetetzu, a. *Legibilis, e*. Meg-olvaſható, * leiſhaft.

Cetetzu. (*Subſt*) *Lector* Olvaſó. * der Leſer.

Cétina (Semaentza de brád) *juniper*. Gyalog-fenyő. Mag termő fenyő. * Wachholder baum.

Cetüre, *Lectio* Olvaſás. Letzke * das Leſen.

103 Cetít, a, *Lectus, a, um* Olvaſott, * geſeſen.

Cetitóriu, e *Legens*. Olvaſó, * leiſend, Leſer.

Céuca, *Monedula, Corvicula, Gracus* Tſóka. * die Dofſe[!].

Céur, *Lufcus, a, Lim(i)us, <e>* (Fél-Bemü), * *Deſiocus. Paetus, a, um*, Kanditſ. ſpielend, ſpielender.

Ch

<Cheáe, *Clavis* Kólts. Kúlts. * der Schließel.)

Cheág, *Coagulum* Tej-óltó. * zuſammen gelaufene Milch. Quarſ.

Chée, *Clavis* Kólts. Kúlts. * der Schließel.

Chéf, *Appetitus, Animus, Voluntas*. * Kedv. Luſt.

Cheláriu, *Claviger* Kóltsár, * Keller Meiſter.

Chélin, *Poller, n. Pollis, inis, m.* Buzá-liſtnek[!] virága Bine, Langja. * Staubmehl.

Chem *Voco, Convoco, Accieo, Accerſo*. Hivom. Nevezem * rufen, nennen, laden, einladen.

104 Chemáre, *Vocatio, Convocatio, Accerſitus, ús, m.* Hivás, Hivatal, * das Rufen, die Einladung.

Chemát, a, *Vocatus, Convocatus, Accerſitus, Accitus, a, um* Hivott. Hivatalos. (Nevezetetett), Nevezetetett. * gerufen, geheißen, eingeladen.

Chematóriu, e, *Vocator, Convocator, Accerſitor* Hivó. * der einladet. * Cheſhéi, * Keſely, weißgeſeſt.

Chiág, *Coagulum* Tej-óltó, * zuſammengelaufene Milch. Quarſ.

Chiar, a, *Clarus, a, um* Tifzta, Világos, * klar, hell.

Chiár (*Adverb*) *Clare* Világofon. Nyilván, * ausdriücklich.

Chiátra, vide Piátra.

Chiátz vide Pieátz.

Chiáuſ, a, *Stupidus, a, um* Tompa. Bolond, * dum[!], ſinnlos.

Chic, vide Pic.

Chica, *Coma, Caefaries*: Úſtök. Nagy haj, Férfi úſtök. * Mannes Haare. Schopf.

Chicátúra, vide Picatúra.

Chicotéſc, ire, it, *Cachinnor, aris, ari* (Katzagok, Habotálok), * Hiny-nyogni, nevetközni unmaßig lachen.

105 Chiéle, *vide* Piéle.

Chiésm, *(Pollen, Flos farinae)* *vide* Chelm.

Chiépt, *vide* Piept.

Chieptene, *vide* Piéptene.

* Chictoáre (Báera).

Chiehíe, *Caputium, Caputiolum, Mitella*, * Sapka, Súveg. eine kleine Mütze, Kappel.

Chila, *vide* Píla.

Chila, (Schiloadá) *fu(l)lo, onis, m. Elumbis, e, Cilo.* (Erötlen). He-gyes-feju [!] (Inabakadott, béna)

Chiláv, a, *(Paraliticus, a, um), Enervus, Elumbis, e.* Erötlen (Inabakadott) béna, * (lahm. enfrätet [!], gebrechlich.) der Krüpfel.

Chilavése, ire, it, *Enervo, Elumbo* Meg-erötlenitem, * benitom, enfräteten [!], lähmen, entnerwen.

Chilavire, *Paralifis, Enervatio, Elumbatio.* * *Mutilatio* [!] benitás, Erötlenedés. die Schwächung, Lähmung.

Chilavít, a, *Enervatus, Elumbatus, a, um* Meg-erötlenittetett, * meg benitott. entnerwet, gelähmt, zerstückelt.

Chilíe, *Cela, Cubiculum* Kamara, Ágyaf-ház, * Szoba. Zimmer, ein einfaches Zimmer, Stube.

Chilín (Deoffebi) *Distincte, Distinctim, Separatim* Külön Meg-válaBtvá, * unterschieden.

Chilínese, ire, it, *Distingvo, Separo* Meg-válaBtom, * absondern, unterscheiden.

* [Chilín]eshte.

Chilínít, a, *Distinctus, Separatus, a, um* Meg-válaBtott, * abgefordert, unterschieden.

106 Chilíutza, *Celula, Cubicellum* * Kamarátka, * Kis Szoba. Stübchen, Zimmerchen.

Chima, *vide* Barbie.

Chiméhe, *vide* Caméhe.

Chimín, *Cuminum* Betsi[!] kömeny. * Kümmel.

* Chimintueála (Aspreala) *Amylum*, Kemenyitő, die Stärk.

* Chimintuefc.

Chimuluése (Crútz, Pastréz) *Parfimoniam exerceo, parce utor aliqua re.* Kimélem, * spahren.

Chimuluire, *Parfimonia* Kémelés. Mértéklotesség. * das Spahren, Spahrjanfeit.

Chimulitóriu, e, *Parcus, Parcipronus, Pafimoniam* [!] *tenens.* * Kémelő * Fölvény, Szoros-Marku * spahrjam, Spahrer.

Chimval } *Cymbalum* Tzimbalom. *
Chimvále } die Cymbel.

Chín, *Suplicium, Tortura, Cruciatu*s, Kinzás. * die Folterung, das Martern. die Peinigung. Tortur.

* China

Chindeu (Stergáriu) *Mantile* Kendő. Kendő ruha. * ein Handtuch.

Chindiffese, ire, it. *Acu* *(figuras* [uo] * *pingo.* Himmet[!] varrok. stifien

107 Chindiffitúra, *(Figura)* *acu* *(juta)* * *pictura.* Himet varras. das Stifien.

Chínga, *Cingula* (Lo heveder) * *Cingulum ephipiare.* Lo heveder. ein Roß-Gurt.

Chinovár *Cinaborum.* * Tzinabor. Zinnober.

Chinuesc, ire, it, *Crucio, Torqueo, Item Crucior. Affligor* Kenzom. Gyöt-röm, * foltern, martern, peinigen.

Chinuire, *vide* Chin.

Chinuít, a, *Cruciatu*s, *Tortu*s, a, um, Kínoztatott. Gyötrettetett, * ge-foltert, gepeiniget, gemartert.

Chinuitóriu, *Tortor, Cruciator* Kinzó. Gyöt-rő. * Peiniget, folterer, Henker.

Chío, *vide* Pío.

Chiór, a, *(Limis, e), Limus, * Paetus, * Lufcus, a, Strabo, * Defioculus* * Kantsfal. * schielend.

Chíot, *Clamor, Ululatus, ús, m. Orditás,* * das Geschrey. Heulen.

¹ Az m felett egészen világosan látható vonás van.

Chiotéfc, ire, it. *Clamo, Ululo*. Ordítok.
 * ſchreyen, heulen.
 Chiotóáre, *Fibula*. <Kapots> * *Ligula*.
 Kötözö tzérna, vagy pántlikátka.
 <Bán> ein <Hemtd> Bändlein, 3. B.
 an Hemet.
 Chip, *Imago, Species, Figura, Modus*.
 Kép, * forma, ábráz, mod. ein
 Bild, Geficht, Art, Weiße.

108 Chiparós, *Cypréssus, Cupressus*. *
 Tzipros fa. ein Zippreffen Baum.
 Chipériu, *vide* Piperiu.
 Chipéſhu, a, *Specioſus, a, um* Ékes-
 termetü. <Tekitetü [!]>. Tekintetü.
 Szép. * einen guten, und ſchönen
 äußerlichen Geſtalt und Anſehen.
 *Chipé ſubſt.: 2° *ambiguitas*.
 Chipzúéfc, ire, it, *Collimo, as, are*.
 <Arányozom, Arányzom>, * *vel*
melius Collineo, as, are. Arányzom,
 Valami dolognak valóſágáról, vagy
 betűről itélek. meinen, in der Ur-
 theil auf etwas zielen.
 Chipzúíre, *Collimatio * Collineatio*.
 Arányzás. valami dologrol hihető
 vélekedés. die Meinung.
 Chipzúít, a, *Collimatus, a, um* * Arány-
 zott, <A>.
 Chipzúítóriu *Collimator* * Arányzo.
 Chir, <*Gramen, Amorgine*> * *Triticum*
repens, gramen Caninum. Perje,
 Kutya Perje. Tarnfraut.
 Chiríe, <*Solutio, ſeu. pretium vecturae*>
 * *taxa vehicularis*. Szekér bér. ſuhr-
 lohn.
 Chifchineu (<*Naframa, Baſmau*>) * *Stro-*
phium. Keſkenő [!]. * Tűcſel.
 Chifhc, are, at, *vide* Piſhu [!]
 Chifhu, *vide* Piſhu.
 Chifnovát, a, *Paradoxus, Curioſus,*
Montroſus, a, um Tſudás, * tſudá-
 lotos, wunderbar, curios.
 Chiffát, a, *vide* Piſfát.
 Chifféz, are, at, *vide* Piſféz.
 * Chiffug (horáta, Sarſám, Uneálta).
 Chít, *Caetus, Balena* * Tzet hal. Wall-
 fiſch.

¹ Helyesen *Piſhc* (vagyis *piſce*).

109 Chíta, *vide* Pane, *vel* Pita.
 * Chítantzie *Quietantia*.
 Chitéala, *Cogitatum, Cogitatio* Gondo-
 lat. Gondolkodás * 'die Meinung,
 das Denken.
 Chitéfc, ire, it (<Gandefc, <ſeu>, *Item*
Deraedic) *Cogito, Mente verſo,*
Item purgo, ſcopo, in pulcrum
ordinem redigo. Gondolom. Gondo-
 lolkodom. *Item* <Elragadom.>
 Meg-fenem, * tiſztítom, tſinofítom.
 meinen, denken, trachten, *item:*
 ſchmüfen, zieren, zurecht machen.
 Chitiléán, *Obligatus, a, um* * Köteles,
 Verbunden, Verpflichtet.
 Chitilenéfc, ire, it, *Obligo, Addigo,*
Cogo * Kötelezem. Verbinden,
 Verpflichten.
 Chitilenít, a, * *Addactus, obligatus,*
Coactus, a, um Kötelezett. Ver-
 bunden, Verpflichtet.
 Chitít, a, *Mundatus, Purgatus, a, um*
 * meg tiſztított, meg tſinóſított.
 geſaubert, geſchmückt, geziert.
 Nyalka, nett.
 * Chitra.
 * Chitzorán: (<gioz> *glis, ris*. <Gözü,
 öreg egér, malom egér.>) eine
 Raſce[!] pelye, pölyü.
 Chiuéfc, ire, it, <*Ullulo*> * Chiotéfc. *
 Ordítok, * heulen, ſchreyen.
 * Chinez, (<Birau, jude>).
 Chiuíre, *Ullulatus, Celeuſma*. Ordítás.
 * das Heulen, ſreyen[!].
 Chiuítóriu, e, *Ullulator*, * Ordito. der
 heulet, ſchreyet.
 * Chiuítura, *Ullulatus*. Ordítás. das Heu-
 len, dumpfes Geſchrey.
 * Chiur. Ceur.
 * Chiúza v. Méſtec.
 Chizeáſhu. (<Credintſériu>). *Fidejuſſor,*
Vas, obſes. Kezes. * ein Bürge.

110 Chizeſhíe, *Vadimonium* Kezeſség.
 * die Bürgſchaft.
 Chiznovát, a, *vide* Chifnovat.
 Chivara, *Tiara*. * Törökök kontyok.
 eine türkiſche Mütze.

Chiverniffála, *Procuratio, Directio*, Gondvifelés. (* Igazgatás. Kormányozás). * die Beforgung.
 Chiverniffefe, ire, it, *Guberno, Rego, Procuo, Dirigo* * Gondoját [!] vifelem. Igazgatom, Igazitom. * besorgen.
 Chiverniffit, a. *Gubernatus, Procuratus, a, um* * igazgatott, besorget.
 Chiverniffitóriu, e, *Gubernator, Procurator Director* Igazgató, Gondvifelő. * Besorget.
 * Chivefe.
 Chivót, *Arca. Láda*. * Kasten, Kiste, Kade.

Ci

Ci, *Sed, Aft. De*, * aber.
 Ciápa, *Cepa*. Veres hagyma. * Zwiebel.
 Ciápsa (Caítza) *Vitta Fökötö*. (Kisfüveg. Háló-füveg.) * Frauenzimmerhaube.
 [111] Ciara, *Cera* Viaß * Wachs.
 Ciás, *Hora, Item Horologium Ora* die Uhr.
 * Ciás de Buzdunariu, *Horologium jaccale*. 'Sebbéli Ora. eine Saß Uhr.
 * Ciás de Soáre. (Árnyékora.) * *Solarium, Sciathericon* Árnyék ora. Sonnen Uhr.
 Ciáta *Caetus Vide Ceata*.
 Ciatza, *Caligo* Homály, * Dunkelheit, Nebel.
 Cienése, ire, it, *Crepeo, Intereo*, * megdöglök. * Meg-hafadok. * umfommen, crepieren.
 Ciga, *Piscis species, Item Trochea*. Tfiga. Item Tekerő Tfiga. Tereh fel-vonó tfiga. * ein [!] Art Fisch. Item: Schnefe, item: (Rolle,) Krahn, Hebezeug.
 Cighr, *vide Liúriu*.
 Cilibiu, (Frumos, mandru) *Formosus, Pulcher Szép*. DiBes, * schön, wohlgebildet.
 Cimbri, *Pulegium*. Tfombor. Putnokfü. Póléj. Polój. * eine fíöh Kraut.
 * Cimilitura (Gaecitura).

Cimpáv, a, *Affectos habens pedes*; * fajos labu. der eine Fußkrankheit hat.
 Cimpoae, *Fittula, Lyra*. Sip. * eine Röhre, Pfeife.
 Cimpoeflu *Mujicam faciens lyripipio*. * Dudelfafpfeifer.
 Cimpói *Lyripipium* * Dudelfaf.
 Cin, *Linter, Navicula* Tfonak. * Booth, Kanne, Schiffein.
 Cin, are, at, *Coeno, as, are* Vatsoráalom. Vatsorálok * zum Abend essen.
 Cina, *Coena*. Vatsora. * das Abendessen. Abendmahl.
 (Cináre, *Coenatio*.)

[112] Cinát, a, *Coenatus, a, um* A' ki már vatsorált, * der schon das Abendmahl gegessen hatt.
 Cinci, *Quinque* Öt, fünfe.
 * [Cinci] cote, éárba.
 * [Cinci] dejete, éárba.
 * Cincuefe kuntzorolni
 Cine, *Qvis, quae, quod*, Ki. Kitsoda, * wer, welcher.
 Cinez, V. Cin.
 Cingatoáre, *Fascia, Cingulus*. Öv. Ö. * Binde, Windel
 Cinfte. *Honor. Item Donum*.
 Cinftefe, ire, it, *Honoro*. Item *Dono do*.
 Cinfstit, a. *Honoratus, a, um*.
 Cinfstitoriu *Honorans*.
 * Cintitza, Pinty; dto — de munte. hávasi Pinty.
 Cioae, *Metallum*. Ertz, Bányáßna [!]
 Cioára, *Cornix* Varju.
 Cioareci. *Galigae*. (Nadrág) Item *Albus rusticanus Pannus*. Nadrág. Item. (* Cioarfa.)
 Cioboáta, *Coturnus Maoris* [!] *speciei*.
 * Cioboc.
 Ciobotáriu, *Sutor, Cothurnarius*.
 Cióc, (Roft) *Roftrum* Modárnak az orra.
 * Cioca.
 Ciocaerlé, *Alauda Patfirta*, Szántoka-Madár.
 Ciocaertése, ire, it, *Seco hinc inde*, *scindo*.

Ciocán, *Malleus*, Pöröly. Kalapáts. Verő.

Ciocanel, *Malleolus* Kalapátsotfka.

Ciocanesc, ire, it, *Cudo, is, ere. Malleo* [!] *percutio*.

Ciocanít, a, *(Quassatus,)* *Malleatus, a, um* *Malleo percussus, a, um*, Pöröllyel-
veretett. Kalapáltatott.

[113] Ciocanitoare, vide- *Geunoae*.

Ci[o]canitóriu, e. *Malleator, oris. m.*
Pörölly-verő. Kalapátsfoló. Kala-
páló.

* Ciocarlie, *(vide)* Ciocaerlie.

* Ciocaertesc, *(schneideln, faratskálni)*.

Cioenesc, ire, it, *Tundo, Contundo,*
Concutio. Allido, Öbve-töröm.
Rontom.

Cioenire, *Contusio, onis. f.* Öbve-törés.
Rontás.

Ciocnít, a, *Tufus, Contufus, Concussus,*
Allifus, a, um mg-törött. Öbve-
rontott.

Ciocnitóriu, *Contu(n)tor*.

Cioltáriu, *Phalerac, rum.* Ló-ekesség[!].
Fel-tzifrázás.

* Ciondramanesc.

Ciónt, a, *Abscissus, a, um.* El-metse-
tett.

Ciónt, (Os,) *Os, opis.* Tfont.

Ciónt, are, at *Abscindo.* El-vágom.

Cióntát, a, *Abscissus, a, um.* El-met-
Betett.

Cióntatúra, *Abcissio* Elvágás. Félben
hagás [!]

* Ciop, *indul:*¹ bökkeni, bukani[!] vala-
kire.

Cioplésc, ire, it, *Dolo, as, are* Gyalulok.

Cioplít, a, *Dolatus, a, um, Dolabratus, a,*
um. Meg-gyalut[!]. Bárdolt.

Cioplítúra, *Dolatio*.

Ciormoeág, *Perfoliata, ae, f.*

* Ciotlau, kötőfa, tlátlofa.

* Ciovea.

Cír, *Gluten e farina triticea.*

Ciráda (Ciúrda) *Græx Boum.* Nyáj.

* Circaesc (piscuesc) tñripelni.

¹ Talán a. m. *indulatszó*.

* Ciovie. *Indicum.* Indi, Indigo, Kék
festék, der India, Indigo.

[114] Cirésc, *Cerafa* Tferescnye.

Ciréscu, *Cerafus* Tferescnye-fa.

Círta, *Momentum, Minutum* Egy Bem-
pillantás.

* Ciruesc, fleisern.

Císma *Coturnus.* Tfizma.

Císmáscu, *Coturnarius, Sutor* Tfizmás.

Cítón, a, *Sanus, Integer, Incolumis,*
e. Egésc. Egésc(ge)scéges.

Ciúbar, *Batus, Amphora, Scaphium,*
Labrum Tfeber.

* Ciubarásc } *Amphorula, Vasculum*

Ciúberel } Tfeberetske.

Ciúbuc (Pipa) *Faica* Pipa.

Ciúce (Sézi) *Infantibus dici solet:*
Ciúce, *id est: Sede* üly.

Ciúcur, *Lemnicus, i, m.* Tzafrang, Rójt,
* Bojt *item: Nadrág.*

Ciúda, *Mirum, Portentum, Tfuda.*

Ciúdát, a, *Mirabilis, Portentofus, a, um*
Tfudás, Tfudálatos.

Ciúdát (*Adverb*) *Mirabiliter, Curiose,*
Potentofe Tfudálatoson.

[115] Ciúdesc, me ciudesc, ire, it, *Miror.*
Tfudáalom. Tfudálkozom.

Ciuf:

Ciufélnic, a, *Irrisor, vexator, (Subjana-*
tor) Tfúfoló.

Ciuffhág, *Irrisio, Vexa* Tfúfolás.

Ciufuluésc, ire, it, *Irrideo, vexo. Subjano.*
Tfúfolom.

Ciufuluít, a, *Vexatus, Irrifus, a, um.*
Ciufuluitóriu, e, *(vide* Ciufélnic) *Irrisor*
Tfúfoló.

Ciugulésc, ire it, *Ambedo, (Hinc inde*
circa circum abrodo) Környül el-
éscem, * abnagen.

Ciugulít, a *Ambefus, a, um* Környül-
rágatott.

Ciuha, *Signum, quo via, aut campus*
prohibet.

Ciulín, *Spini species.*

Ciúma, *Pestis* Dög-halál.

* Ciumasác.

Ciumasáscu *Pestilen(tus, a, um)*s Dög-
leletes.

* Ciumegeſc, } (* abnagen) V. Ciugu-
 * Ciumeteſc, } leſc.
 Ciumérnitze, *morbus ex nauſea con-*
tractus.
 Ciuméz, *Peſte laboro.*

[116] * Ciumurlueála. V. Ciumérnitz.
 Ciumurluéſc, me ciumurluéſc, ire, it,
Contraho morbum ex nauſea ciborum
 * *Nauſeo.* Tſömörlöm. Eſſel haben
 (Eſſemer).

Ciumurluít, a, *Infirmatus ex nauſea* *
 Tſömörlött. der einen Eſſel hat.

* Ciuna.

Ciung, a, *Mutilus, Mancus, a, um* *
 Tſonka. geſtümmeſt.

Ciungaréſc, ire, it, *Mutilo, Emanco.* *
 Tſonkitom, ſtümmeſt, verſtüm-
 melu, müſen.

Ci[u]ngaríre, *Mutilatio* * Tſonkitas.[!]
 Verſtümmeſung.

Ciungarít, a, *Mutilatus, a, um* Tſonki-
 tott, geſtümmeſt.

* Ciupa, *balne[u]m infantium.*

Ciupág, *Ornamentum pertinens ad indu-*
ſum ſaemineum.

Ciupeléſc, ire, it, *Deplumo, as, are.* *
 Mellyeſztem. die Federn ausrupfen,
 abbrühen.

Ciupelít, a, *Deplumatus, a, um* * *depi-*
latus, a, um. Mellyeſztett. faſt
 gemacht, die Federn ausgepflücket.

* Ciuperca.

Ciúr, *Cribrum* * Rosta. Sieb. Korn-
 Rolle.

Ciuráriu, *Cribrā faciens, vel vendens* *
 Roſtás. der mit Sieben handelt.

[117] Ciúrda (Cirada) *Armentum, Grex*
boum * Tſorda. eine Herde Vieh.

* Ciurdáriu.

Ciúrué, *Copioſe profluít.* * Tſurog. Was
 häufig durchſtrömet.

Ciúta, *Dama.* * Öz. ein Gams. Damm-
 hirsſch.

Ciutáriu, *Phalera* Ló-ékeſſég. Fel-tzif-
 rázás.

(Ciútura).

* Ciúvic. V. Cionvic.

Cizma, *Coturnus* * Tszizma. Schuh.
 ungarifcher, Tſiſme.

Cizmaſhítza, *Coturnaria, ae, f.* * Tszizma-
 diáné. die (Sch) Tſiſmemacherin.

Cizmaſhu, *Coturnarius, ii, m.* * Tſizma-
 dia. Tſiſmemacher.

CI

Cláca, *Servile opus, quod gratis ab aliquo*
praestatur.

Clacáſhu, *Qui manuaſem operam ſine*
mercede praestat.

[118] Cladéſc, ire, it, *Struo, is, ere.*
 Rakok.

Cladit, a, *Structus, a, um* Rakott.

* Claditura, Széna aſztag.

Cláe, *Gelima, Acervus, Cumulus, Meta*
 Kalangya.

Cláéſc, ire, it, *Cumulo, Coacer[v]o*
 Rakáſba-gyüjtöm.

Clait, a, *Cumulatus, Coacervatus, a, um*
 Rakáſba-gyüjtött.

* Clantarei (Drugalai) *Craſſa ſila,*
 grobe ſaden.

* Clatán, Katlán.

* Clatareſc, öbliteni, kiöbliteni, aus-
 ſpühlen.

Clateſc, ire, it, *Moveo, Exagito, Item*
Abluo * bilegni * Mozditóm, Moz-
 gatom. *Item* Kimofom; Le-mofom,
 * *item:* Tſoválni.

* Clatin, are, at, (Wa) waſeln.

Clatíre, *Motio, Exagitatio, Item: Ab-*
lutio, Eluo (Kimofom, Meg-öbli-
 tem, Lemofom), Mozgás, Indúlás.
 (Item Lemofás.)

Clatít, a, *Motus, Exagitatus, Item:*
Ablutus, a, um Mozditott. *Item*
 Le-mofattatott.

Clatita, *Tenuiffimae placentae ſpecies,*
dicitur Clatita, quia, dum coquitur
crebro exagitari debet ſartago, in
qua coquitur, ne aduratur.

* Cleán, piſcis.

Cleéſc, ire, it, *Glutino, Agglutino, con-*
glutino, Bitumino. Enyvezek.

119 Cleiós, a, *Bituminosus, Spißus*, ⟨a, um⟩ *Glutinosus, a, um* Enyves, * fikeres, ragados.

Cleit, a, *Agglutinatus, Bituminatus, a, um*. Enyvezett.

Cleitúra, *Glutinatio, Agglutinatio, Bituminatio* Enyvezés.

Cléiu, *Gluten, Bitumen*. Enyv. Enyő, Enyü, * 2° (de pomi) matfka méz 3° (de urechi), *viscum sordes aurium*. *Öhrenschmalz*.

Cléfhite ⟨*Forcipes*⟩ *Forceps, pis*. Fogó, * *item: Pruniceps, Pala*. Szito vas. eine Feuer Sange.

Clevetéfc, ire, it, *Detraho, Obloqvor, Calumnior*, Ellene-Bólok, Valakit gyalázok. Rágalmazok, Gyalázom. Patvarkodom. Hamifan reá-fogom.

Clevetüre, *Detractio, Obtrectatio, Calumnia*, Hamifan valamit reáfogás.

Clevetitóriu, e, *Detractor, Calumniator*, Reá-fzolo, Gyalázo. Patvarkodó.

* Clic.

Clica. *Spißitudo*, ⟨*Spißamentum*⟩, *Spißitas*. Sűrűség. Gyakorfág.

* Cliciu. *Lumbus*.

Clicos, a, *Spißus, a, um*, Sűrű * V. Cleios.

120 Clin *Cuneus, qui in veste est*. Clipeála, *Nictus, Instans * Momentum*. i. Szempilantás. Augenblid.

Clípéfc, ire, it, *Nictor, Nicto, Adnicto*, piflogni, Pillogatok. Bememmel húnnyargatok.

Clipíta, *Ictus oculorum. Nictus, momentum. Instans. Vide Clipeala*.

Clipüre, *Nictatio*. Pi(ly)flogatás.

Cliffa, (Slanina) *Laridum. Lardum*. Szalonna.

Cloamba (Rám, Cránga, Creáng) *Ramus Ag*.

Clóca, *Gallina Clocitans, ovis incubans*. Kotlos-tyuk, * fias tik.

* Clocarefc, *glocito*.

Clocesc, *Incubo ovis, Cubo* Kotlok.

Clocít, a, *Corruptus, Putidus, a, um* Kotlott.

121 Clocitura, *Putredo, Corruptio* Kotlás.

Clocotéfc, ire, it, *Bullo, as, are, Bullio, is, ire, Ebul[li]o, Ferveo* Bubarékolok. Pefgek. Buzgok, Fővők, Forrok. aufwellen.

Clocotüre. *Ebullitio, onis*, f. Ki-buzgás. Ki-forrás.

⟨Clocotit, a, *Ebullitus, a, um*⟩.

* Clocotzai.

* Clocotza.

* Clontz. V. Picio.

Clop, (Palarie, Colop) *Petafus* Kalap.

Clópot, *Campana, Nola*. ⟨Tsengetyü. Harang.⟩

Clopotéfc, ire, it *Campanam puljo*. Harangozom.

* Clopotnitza.

* Clopotzel, ⟨Harangotfka⟩ *Campanula*. Harangotfka. Tsengetyütske.

* Clotz, Klotz.

* Clotzáriu (shindiláriu).

* Clotzán. V. Chitzorán.

Clúca, (Cúrfa, Látz) *Laqueus* Tór.

Co

Coácaza.

Coadá, *Cauda, ae*, f. Fark, * *Schwef, Schwanz*.

Coadá-bóluü (o earba) *Aphodelus, Albucum*. Ökör-fark fü. Lép kiffebbitő fü.

* Coadá de mar. *Petiolus*. Alma szára, tfutka. der Apfel Stiel.

122 Coadá-Cáluü (o earba) *Hippuris*, f. Lo-fark fü. Tál-mofó fü.

Coáe, *Testiculi genitales*.

Coáge, *Cortex Héj*, Haj. ⟨Fa héj⟩.

Coála, *Filera Cartae, Papiri*.

Coáma, *Coma Etsellett* haj.

Coapfa, *Femur Agyé[k]*, Tzomb * *Coxa*.

Coárda, *Corda*.

Coárna, *Coarne, Cornum*, i. n. Som.

Coárnele-plúgului, *Buris, Stiva* Eke-Barva.

Coáffa, *Falx*, KaBa.

Coáfta, *Costa, Pleura* ⟨Eke-Barva⟩, Óidal-tfont; * oldalborda.

Coasta'-Pátului, *Sponda*, ae, f. Nyobolya. Ágy-fő. Ágy-fa.

* Coáje.

Cóbe, *Pituita*, *morbus est proprius Gallinarum*, <Tyúknak pípés nyavalyája>, * pip. der Píps. *Item: Omen.*

Cobéfc, ire, it, <Ominor> Ominor, Jót vagy Gonobt jövendőlni.

[123] Cobila, *Cabala*, seu instrumentum bipes, cui aratrum inicitur, dum ad arandum fertur.

Cobitúra, *Omen* jövendőt jelentés, jövendőre mutató jo, vagy roß jel.

Cobor, aere, aet, (Pogor) *Descendo* Lé-Bállók.

Coboraefhu, *Descensus* Lé-szállás, * hágo, lejtő.

Cobza, *Pandura* Hegedű, Lant. Koboz. Öreghúrú hegedű.

* Coc. *subst: lucans, lucunculus.*

Coc, ere, copt, *Coquo, is, ere* fütök. <* Cocor, Dar Daru>.

Cócume, seu mecóc, *maturefco* megérem.

Cóca, *Torta*, *Panis subcinericius* Pogátka.

* Cocerlatura, Kanyarítás.

Cocéán, *Stirps, pis, f. * Caulis*. torfa.

Cócie, *Rheda* Kotfi.

Cócina (Cotetz) Hara Dißno-ol. * Sau Koben.

Cocióaba, *Tugurium, misera domuncula* Kalyiba Kunnyó.

[124] Cocifhítza *Faemina Auriga, Aurigae uxor.*

Cocifhu, *Auriga* Kotsis.

Cocoana *Puella Civilis, Nobilis* Leány.

Cocolóshu, *Globus Golyóbis*, Teke Mlehl-fős.

Cocon, *juvenis Civilis, Nobilis.*

Coconáshu *Puella civilis, nobilis.*

Coconítza, *vide* Cocoana.

Cocór (un féliu de passere) *Grus*, Darú.

Cocór, *Tuber*, Tlomó.

* Cocoráda, Béles.

Cocóshu, *Gallus gallinaceus*. Kakas.

* Cocóshu Pushti.

* Cocosh Ialbatek. *Urogallus. Rufticula*. Faid. ein Zuerhan.

Cocostaerc, *Ciconia*. <EBterg>. EBterag. Golya.

Codaraefhte, *Manubrium flagelli.*

[125] Codie, *Millefolium* <Ezer levelű fű>.

Codifhóara }
Coditza, } *Caudula.*

Codobátura * *Fringilla * Motacilla* <Bara> Barázda-billegető. Leányka madár.

* Codorifhte, V. Cod.

Codru; *Sylva*, [!] *grandis* Erdo <die Heye>

Cófa (Donitza, Bota) *Cantarus*.

Cofaréfc, ire, it, *Aginor*.

Cofarítza, *Aginatrix, Foraria* Aprófág nyerekedéfen kapó.

Cofáriu. *Aginator* Aprófág, nyerekedéfen kapó.

Cofaerfhtesc, ire, it, *Inficio, Maculo* Motfkolom, Bennyezem.

Cofaerfhtit, a, *Maculatus, Infectus, a, um*, Motfkos. Szennyes.

Coh. * *Fornax metallica. Conflatorium. Ustrina*. Koh. ein Metallener Ofen.

Cóif, *Cassia, idis*, f. Sifak.

Coióis, *Herniacus, qui scrotalem herniam habet.*

Cóiu, *Coleus, Testiculus.*

* 2° Coiu popi *Orchis mascula*, piros kükörtfén.

Colác *Striblita, Sphaerita* Kaláts * 2° ein Zifrel <fac coada colác, *Luterium*:> . . . förmiges Ding.

[126] Colacaréfc, ire, it, *Prodo * pro proemio.*

Colacéfc, ire, it, * freitfeln Kanyarítani.

Colacít, a,

Colb, (Práv, Púlbere) *Pulvis* Por.

* Colbuefc: ausftauben.

Colea. *Ibi* Ott, Amott.

Colduéfc, ire, it, *Mendico* Koldulok. Koldulok.

Colduit, a, *Mendicatus, a, um* Koldult, Koldultatott.

Coldúshu, *Mendicus* Szegény. Köldus.

* Coleá.
 Colíba, * *Coligo, inis.* Arnob. * *Tugurium, Casa, Mapale.* Kolyiba, Konnyo, * gunyho, V. (<de> pacuritor).
 Colibúta, *Tuguriolum* <Kolyh>, Kalyibatfka <Konnyo>, Kuny-nyótfka.
 * Colica.
 Colind, are, at, *Cano Cantilenas in festo natalis Christi D[omi]ni a Valachis juvenibus domatim cantari solitas.*

127 Colinda, *Sunt Cantilena, quas Valachi in festo natiuitatis D[omi]ni Nostri Jesu Christi per domos solent cantare.*

Colindatóriu, *Qui canit cantiones in natiuitate D[omi]ni cantari solitas*
 Colíva, *Triticum coctum cum mele.*
 Colna } (Sopru) *Locus, ubi curas*
 Cóluitza } *ponitur ne perpluat.*

Cólo, *Ibi, Illuc* Oda, Amoda.
 Colop, (Palaric, Clop), *Petafus* Kalap.
 Cólitz, *Germen.* Item: *Rudus, Scabrum, Salebrae.* Ujj nővés. jővés. Item Daraboffág. Repedezés * Item: *dens Canis aut apri* etc.: agyar.
 * Coltzat, *Cynodon, ntis.* Ki állo fogu, hegyes fogu.

Coltzuros, a, *Scabrofus, a, um, Salebrofus, Affer, a, um.* Darabos. <Repeze>. Repedezett. * Varas.

128 Comaná, *Pileus* Süveg. <Kalap> * *tfalma. eine runde Mütze* Item: V. Capac.

Comanacefe, ire, it, *Pileum honoris causa ante aliquem depono* * valakit meg süvegelni.

Comand, are, at. *Commendo.* Dítferem. Ajánlom.

Comandáre, *Commendatio* Ajánlás.

Comandát, a, *Commendatus, a, um* Dítfértetett.

Comandatóriu, e, *Commendator, trix* Ajánlo, Dítférő.

* Comænjesfe (mænjesfe, namænjesfe) *Commaculo.*

* Comaenjit, a, Szurtos, Szenyel be motfkolt.

Comid, *Gummi.* Matfka-méz.

* Comintzie, *Conventio.*

* Comilhie, *Comissio.*

Comoára *Thefaurus,* Kints..

Comornic. *Thefaurarius.* Kints-tartó.

Conáo, * (popáss) * *Pausa, Condescensio viatoris pro refociliatione.*

Conacefe, * (popcífese) * *Pauso; Condescendo ad refocilandum.*

Conacire, *vide: Conác.*

* Conciu, bub.

Condeiu.

* Conopifhtiritza. <Lo bogár> ganaj-bogár.

* Contenese.

* Contentit, füvelő, *Bucetum.*

* Contratufh, *Contractus.* Alkulevél, alkuirás.

* Contz 1° *Off.* 2° *Scaphus Chartae.*

129 * Cop (Cupa).

Copáciu (Arbore) *Arbor.* Élő-fa.

Copáe, *Cavatum, Trua, Trulla, Maetra, Magis, idis,* f. Tekenő. Süttö-tekenő. Dagaßto-tekenő.

Copaerfheu (Cofheiu, Sicriu) *Tumba,* Koporfó.

Copee, *Fibula.* Kapots.

Coperemaent, *Cooperimentum, Tectum, Tegumen* <Ház-héja.> Fedő. Akármi fedel. Takaródzó Fedel. Olta-lom.

Coperifhu, *Idem.*

Coperit, a, *Coopertus, Tectus, Obductus,* a, um. Bé-fedett. Takart.

Coperitor, *Tegens, Cooperiens.*

* Copie, *Secespita.* Öpfermesser.

Copil, a (Prunc) *Puer, Proles, Soboles.* Item: *Spurius,* <a, um> Gyermek. Item Fattyú-gyermek.

<Copila (Prunca) *Puella.* Item: *Spuria*>

Copilándru, *Qui jam excedit aetatem puerilem.*

Copilarefe, me copilarefe, ire, it, *Puerasco, Pueriliter ago.* Gyermekké lézsek. Gyermekeskedek. * *fid* findisç stellen.

[130] Copilaréfc, a, *Puerilis, e.* Gyermekei. findifch.

Copilaréfhite, *Pueriliter* Gyermekeül. Gyermekei-modra. * Íápiſch, findifch, nach Kinder Weiſe.

Copilarézt, a, *Puerilis, le* * gyermekei, gyermekeſ. findifch.

Copilarie, *Puerilitas* Gyermekefé. * die Kindheit.

Copiláſhu, *Puellus.* Gyermekeſke. * das Kindlein, das Knablein.

Copilitza, *Puellula* Leányka.

Copita, *Ungula eqvina.*

Copón, *Capus, Capos* Kappan.

Coponefc, *Capum, Caponem* facio.

Copóſf, a, * (plesh, pleshug) * *Calvus, a, um* Kopaſ.

Copoffe, ire, it, *Calveſco, Calvo, as, are* Kopaſulok, Kopaſitom, Kopaſtom.

Copoffit, a, *Calvefactus, a, um.*

Copt, a, *Coctus.* Item: *Maturus, a, um,* meg-ért.

* Copt, ſubſt. *ſurnaria, ars piſtoria* * Bäckerhandwerk.

[131] Coptúra, *Coctura, Maturitas.* Ért- lé. * die Reife.

* Copturi téztamiv, das Bäckerwerk.

Cópza, *Pandura* <Hegedü. Lant.> Koboz.

Cor

Corábie, *Navis* Hajó. * das Schief.

Corabiez, are, at, *Navigo* Hajokázom, * ſchieffen, mit Schieff fahren.

Corabierie, *Navigatio* * Hajokázás. die Schieffahrt.

Corabieriu } *Navigator.* Hajos. * der
Corabittóriu } Schieffer, Schieffmeiſter.

Coraefc, ire, it, *Crocito.* Item: *Coraefc* matzele, *Streptant inteſtina* * Korogok. ſchlottern, rumoren [!].

Corágie, *Animus.*

Coráſta, *Coloſtra* Elſo [!] téj az ellés és Bülés után * fetftéj.

Corb, *Corvus* Hollo.

* Corbáciu, Korbátf.

* Corbicios (daunos) *liguritor.* Kivántfi.

Corcán, *Gallus Indiacus.*

* Corcefc.

* Corcie.

Corcit, a } *<Hybris, dis, f. vel Hy-*
Corcitura } *brida, ae. f.> * Musmo.*
 } *Mufimo.* * Kétféle nem-
 } zetből való Büléktől
 } Bármazott, Kortf. * (de-
 } ſpre oámeni) *hybrida.*

[132] Corcodán, *Gallus indiacus.*

Corcodína, *Gallina indiaca.*

Cordifhu, *Lateraliter, oblique, indirecte.*

* Cordon.

Cordován, *Pellis caprina pro coturnis elaborata.*

Córfa, } *Surpiculus, Calathus.* Sza-
Corfütza } tyor. Gyékény-kofár. *
 } Kober.

Córla, *Mergus.* m. <Tſövetſke, mellyen az égő méts az olajt hozzá vonſa.> * Buár, Buvár. vizi Buár. der Tauſcher.

* Corlefc, *Urinor.*

Cormán, *Afferculus aratri, qui ſulcum facit, Aures aratri.*

Cormanefc, ire, it, *Tertio aro, hoc eſt, dum autumnale triticum ſeminatur.*

Corn, corni, *Cornus, f. i. et ús* Sómfa.

Corn, coarne, *Cornu* Baru, [z]arv.

* Cornu plugului, ekeſzarv, die Pflug- fetſe.

Corn (Caſar, Caprior) *Capreolus, Tig- num, Tigillium, Cauterium.* * intr'un corn de căpra, vad Kört- vélly, Vatzkor.

* Cornareſc, ire it.

* Cornurat, *Corniculatus, Cornatus, <Corniculans>.*

* Corobétze.

[133] * Cornuráriu, Winfelmaß.

Córona (Cununa) *Corona* Koſoru. Korona.

Coróiu. *Milvus, Niſus* Kánya. Héja.

Cort, *Tentorium* Sátor.

Cortenefc, ire, it, *Accedo aliquem ſervi- tium meum ei ſaciendo, viſito honoris cauſa.*

Cortenire, *viſitatio, quae honoris cauſa fit.*

Cortenitóriu, *Qui aliquem honoris causa*
visitat.

Cos

Cos, cuffedüu, cuffedut, coaffa, *Suo, Conjuo,*
Varrok. Földozok.

Cofhárcá, *vide* Corfa.

* Cofheiu, der [!] Cödténbar.

Cofhériu * (Hæmbáriu) Szubék, der
Getreidefasten.

Cofhefe, ire, it, *Decorio, Decortico,*
Hámzom. Hántom.

Cofhit, a. *Decorticatus, Decoriatu, a,*
um. Hámzott. Hántott * Hor-
padtt.

Cofhitúra, *Decoriatio, Decorticiatio* Hám-
zás. Hántás.

134 Cöfhnitza, *Corbis, Surpiculus, Al-*
veare Kofár.

Cöfhorvá, *vide:* Daerg.

Cöfhtéiu, *Castellum* Kaffély.

Cöfhu, *Calathus, Cophinus, Sporta* Kas,
* de uscát prune, tserény.

* Cöfh(u) máre de tzinut graeu, faina,
& *Camera* Búzás, Lifztes, *Gyü-
möltös kas. Szubék.

Cöffáfhu, *Falcator* KaBás *^o *Phalan-*
gium, Kalzás v. Falangya. die
Äfterpinne.

Cöffefe, ire it, *Falco.*

Cöffit, a, *Falcatus, a, um.*

Cöffitúra, *Falcatura, Falcatio.*

Cöffitza, *Capili capitis per modum*
funiculi complicati, ut fæminae
rusticae Valachae habent.

Cöfför, *Culter aduncus, quo vites ampu-*
tari solent. * *Scirpicula* falx. Metzö
kés. Katzor. das Rebmesser. V.
falx. Gartennmesser, Winzenmesser.

Cöfforaet, a, *Stimulatus, Irritatus, a,*
um BoBBontattott.

135 Cöfforafe, ire, it, *Stimulo, Irrito*
Ingerlem, BoBBontom, öBtönö-
zöm. kénfzeritem. Izgatom * mar-
dosni, martzongani.

Cöffáfhu (*Subst*) *Declivitas* meg-hajló-
fág. Lejtöfég.

Cöftífhu (*Adverb*) *Lateraliter, Indirecte*
Declive * oldalafág.

Cöftífhu, e *Declivis, e, Indirectus, a,*
um. <Hajlott. Erefzkedö Lejtös> *
oldalafág.

Cöftréiu.

Cot 1° *Ulna* 2° *Cubitus* Öl. Item Réf,
Sing.

Cotca * (lápta, lopta), * *Sphaerula, Pila.*

* Cotcorez, ire, it, Kodátsolmi.

Cotul-Manii, *Ancon, onis, m.* Könyök.

Cotaeiu (Capau).

Cotaeng, * V. Copilándru. * *Pubes, Im-*
puber Ifju Bakáltalan ifjatlka.

Cótca, *Pila luforia.*

Cotefe, ire, it, *Ulna mensuro, Item*
Cubitu tundo.

Cotétz, *Hara.*

Cotiga (Tileaga) *Benna, Carruca.*

136 * Cotiovéche.

Cotít, a, *Ulná mensuratus, vel: Cubitu*
tufus vel ad modum cubiti
manús Inflexus, a, um.

Cotitura, *Curvitas, seu Inflexio rei*
alicujus ad instar Cubiti * item
femüifula.

Cotóc (Motóc) *Cattus mafculus, ** der
Katter, Kandur, Kan matska, Bak
matska.

Cotor * *Stylus* * *Sarmentum* Stängel,
Koro.

Cotul-maenii, *Cubitus, Ancon, onis, m.*
Könyök.

Cotzca, *Alea, ae, f.* * *Astragalus. i.* Vör-
fély, Kötzka.

Cotzofána (Tzárca) *Pica.*

Cojóc, *Pelliceum, ** *Rheno, onis. Colo-*
brium n. Ködmön. <der Belz.> der
schaflederne Pelz.

Cojóc-pacurarefe, *Diphthera, ae. f.* *
Schafpelz, Schaffleid.

Cojocél } *Pellicollum.*

Cojocutz }

* Cováciu.

* Covaeltir, <(rogojina pe car).>

Covaerhefe, ire, it, *Supero, Praecello,*
Excello, Supergredior.

Covaerhire, *Praecellentia, Supergreffio.*

137 Covaerſhít, a, *Supergreſſus, Superatus, a, um.*

Covaerſhítóriu, *Supergreſſor, Superans, Excellens.*

Covás, }
Covaffála } (Doſpeala) *Fermentum*

Covafféfc, ire, it, *Fermento.*

Covaffit, a, *Fermentatus, a, um.*

Cováta (Molda, Albie, Troaca) *Alveus, Cavata, Mactra, Magis, idis, f.*

Covátsu, *Faber ferrarius.*

Covieat, a, *Inflexus, Curvatus, a, um.*

Coviüu, ere, eat, *Inflectio, Curvo, Sinuo, as, are.*

Cóvna (Conha, Cocna, Bucatarie, Magernitza.) *Culina, Coqvina.*

Covór, (Tapas) * V. Cioltáru.

Covigr [!] }
* Covrig } *Spira* * Preçcl Peretz.

138 Crác, *Pes, edis, m. * 2º ramus.*

Crácátí(tza), * Tengeri pok.

* Cracaticiu, a, *Uncipes, Scambofus, horgas lábu. frummbéiniig.*

Cracéfc, ire, it, *Varico, vel melius Varicor, Divarico.*

Cracit, a, *Varicosus, Varicatus, Divaricatus, a, um.*

Craeáſſa, *Regina.*

Craeſc, a, *Regius, a, um, Regalis, e.*

Craéfc, ire, it, *Regno, as, are.*

Craéſhte, *Regie, Regaliter.*

Craempitza * (gánciu) * *Naevus.*

* Craencen, a, *adj. Auſterus, rigidus, item Kérges, farg.*

* Craeſhc, are, át, *Frendo, infrendo, tſikorogni.*

Craeſhma, *Popina, Taberna, Caupona, Educilum.*

Craeſhmaréfc, ire, it, *Popinor, Educilor, aris, atus.*

Craeſhmaréfc, a, *Popinalis, Tabernalis, Educilaris, e.*

139 Craeſhmarit, a, *Educilatus, a, um.*

Craeſhmaritza, *Popinatrix. Educilatrix.*

Craeſhmáriu, *Educilator, Popinator, Caupto.*

* Craeſhnefc. V. Caerſhnefc.

Craefnic (Pat, * tzcicornic*), *Aedituus*
* der Küſter.

Craefniceaſſa }
Craefnicitza } *Aeditui Uxor.*

* Craejne, *Clitera, jagma.*

Craifhór, *Regulus* * item piscis.

Craitza, *Reginula.*

* Craitzár.

* Craitzaréſhte.

Craiu, *Rex.*

* Crancish (o éárba).

Cráp, *Carpio* * Ponty, Po'sár.

Craſtavéte (Pepene raeiós) *Cucumis, meris, m.*

Cratáriu, *Crates.*

* Cratie, der Gitter.

Cratintzá, *Subligar, is, n. Ventricale, Antipendium.*

Crátitza (Haerbeica, Lábos) *Cacabus, Frixorium, Sartago testacea.*

140 Creang }
Creang¹ } (Ram, Cloamba) *Ramus*

Creáſta, *Criſta* * Kakastarej.

* Creáſta Cocofhului.

Cred, ere, ezut, *Credo.*

Crédere, *Creditum.*

Crendinceáriu (Chizéſhu) *Fidejuſſor, Vas, vadis.*

Credinciós, a, *Fidelis, e.*

Credintza, *Fides.*

Crémene, *Silex, * pyrites.*

* Crenguros.

* Crémene.

Crefc, eſhter[!], crefcut. *Crefco, Accrefco, Adoleſco* Item. *Educo, as, are, * auferziehen de animalibus, auffüttern.*

Crefcut, a, *Educatus, Auctus, a, um.*

Créſhtere, *Accrementum, Incrementum, Item, Educatio.*

Créſhtet, (Occiput. Bub; főköttő) *
Vertex, Seheitel.

Crefhtín, a, *Christianus, a.*

¹ Így a kéziratban; az egyik alak fel-tétlenül elírás *creanga* (= creangá) helyett.

141 Crefhtinefc, a, *Christianus, a, um.*
 Crefhtinéfhete, *Chriftiane.*
 Crefst, áre, át, *Incido, * róni¹, ferbefu.*
 Crefstát, a, *Incifus, a, um.*
 Crefstatúra, *Incifio * item: ftria: Ro-
 vatk.*
 * Crefstatzca (o éárba).
 * Creftez. V. Crefst.
 * Cretintza (Zagia). V. Catrintza.
 * Cretz, a, adj.
 * Cretzu, *finus, rántz.*
 * Cretzifhor (o éárba).
 Crez, credere, crezut, *Credo.*
 * Crezamaent, hiedelem, *Creditum.*
 Crezeciós, a, *Credibilis, e.*
 Crezemant, *Creditum.*
 Crezetóriu, e, *Creditor.*
 Crezút, a, *Creditus, a, um.*

Cri

Cricala (Tocana) *Ificium, i. m. *
 ftricaffe.*
 * Crifau[-n?], Karó, hengérkaró.
 Crin, *Lilium, * Crin alb, — vaenat.*
 * Cring.
 Crinta, *Cafeale, Cavatum.*

142 Crifhpán * *Vitriolum; Grispan.*
 Vitriol. Grünspan.

* Crifnic, V. Craesnic.
 Criftéiu, *Coturnix.*
 * Crijma, etc.: Caercima. Item: *Indu-
 sium quod Patrina*
 * Crijnefc, Caerfhnefc.
 Croefc, ire, it (Curuefc) *Excindo, dicitur
 proprie de vestibus, quando materia
 excinditur, et aptatur, pro veste, ut
 consuatur * Szabok. Zuschnneiden.*
 Croit, a, *Excifus, a, um * Ki szabott.
 Zugeschnieten.*
 Croitóriu, *Sartor * Szabo. Schneider.*
 * Crontzanefc, ire, it (<cum [strepitu rodo]
 dentibus strepo, crocito fuorpeln.)
 Cruce, *Cruz * Kereszt. Kreuz. 2°
 Keresztfont, Kreuzbein.*
 Crud, a, *Crudus, a, um.*
 Crug, *Circulus, Curcumferentia.*

¹ Elirás róni helyett.

Crúgul-soárelui, *Circuitus, (Curfus)
 solis.*

Crunt, a, *Cruentus, a, um.*
 Cruntáre *Cruentatio.*
 Cruntát, a, *Cruentus, Cruentatus, a, um.*
 Cruntéz, are, at, *Cruento, as, are.*
 Cruntoáre, *Cruor.*

143 Crúfta, *Crufta.*

Crutz (Pastrez, Chimuluefc) are, at.
*Curo, ne res cito deficiat, aut
 destruatur. Parce utor re aliqua.*
 Crutzálnic, a. *Curam habens rei, ne cito
 consumatur. Parcus, a, um.*
 Crutzáre, *Parcitas, Parfimonia, cura rei
 ne destruatur.*
 Crutzát, a, *Curatus, Conservatus, a, um.*
 * Cruzatzé (o éárba).
 * Cruzime.

Cu

Cu, *Cum Praepositio.*
 * Cu arfa.
 * Cu ruptu. *Imstatim.*
 Cuc, *Cuculus, Avis species.*
 Cucerefc, <ire, it,> *Me cucerefc, ire, it.
 Humiliter, devote, rogo, Supplicio,
 Devote me humilio.*

144 Cucerie, *Devota, et humilis supli-
 catio, devota humiliatio.*

Cucerire, *Devota humiliatio, Suppli-
 catio.*
 Cucerit, a, *Devota humiliatus, a, um.*
 Cuceritóriu, *Devote se humilians, sup-
 plicans.*
 Cucérnic, a (Evlávnic) *Devotus, Pius,
 Religiosus, a, um.*
 Cucernicéfc, me cucernicefc, ire, it,
Devotionem pietatem sector.
 Cucerniceshte, *Devote, pie, Religiofe.*
 Cucernicie, *Devotio, Pietas.*
 Cucernicít, a, *Factus Devotus, Pius, a,
 um.*
 * Cucurbeta.
 * Cucurbetzé.
 Cucurúz (Porumb, Papufhóiu, Ténchiu,
 Maláiu) *Cucuruz, Turcicum triti-
 cum, Fagopirum, Indicum.*

145 Cucurúz de brad (shneápan), *Conus*,
i. m.

* Cucuruzafhtine } *Locus, ubi Cucuruz*
Cucuruzifhte } *infeminatur.*

Cucúta, *Cicuta* * *item*: gyertya öntő,
Sichtform, Ker(t)zenmodell.

* Cudruluesc, re, it, Káparászni, kutat-
ni, heimlich durchsuchen.

⟨Cue, Clavis⟩.

* Cuér, fogas.

* Cufaresc etc. V. Cofaresc.

Cufund, *Immergo, is, ere.*

Cufundáre, *Immersio.*

Cufundát, a, *Immerfus, a, um.*

Cufundatóriu, *Immerfor.*

Cufureala, *Forium, Conforium, * Fos.*

Cufuresc, ire, it, *Forio, Conforio, is, ire*
* fosni.

Cufurire, *Conforitio* * *item*: *Diffenteria.*

Cufurít, a, *Conforitus, a, um.*

146 Cúget, are, at, *Cogito, Meditor.*
* Gondolok. denken, dachten.

Cúget, *Cogitatio, Meditatio* * Gond. Ge-
danf.

Cugetáre. *Meditatio, Cogitatio* * Gon-
dolkozás, das Denken.

⟨Cugetát, a, *Cogitatus, a, um.*⟩

Cúí? *Cui?* Kinek? Wem?

* Cuiér, fogas.

Cuifhoare, *Cariophili.*

Cuifhor, } *Clavicus.*

Cuiútz }

* Cuiú *Clav(i)us.* 2° (ic de fer) *Cuneus.*

Cule. me cule, are, at *Cumbo, Decumbo,*

Deculco * fekszem, lefekszem, sich
niederlegen.

Culcát, a, *Cubatus, Deculcatus, a, um*
* Le fekütt ⟨das N⟩.

Culeufhu, *Cubile, seu locus, in quo dor-*
mare quis solet.

* Culduesc, v. Cold.

* Culeg, ere, ess. *colligo.* 2° (poáme) le
fzedni.

* Cules, *subst*: Siurétiu.

Cúlme, *Culmen.*

Cum, *Quomodo.*

* Cumanác. V. Cománac.

147 Cumatra, *Commater.* * Koma-
aszony. die Geatterin ⟨Pathe⟩.

Cumatru, *Compater* * Kereszt Koma.
der Geatter, Pathe.

Cum-ê? *Quomodo est?* * hogy vagyon,
hogyan van? wie ist.

Cúmet, are, at (Incumet, Increz)
Committo, Concredo.

Cumetát, *Commiffus, Concreditus, a, um.*

Cumíneec, are, at, *Communico, Sacram*
Eucharistiam fumo.

Cumíneecát, a, *Communicatus, a, um.*

Cumíneecatúra, *Communio, Eucharistia.*

* Cumlau. V. Comlau.

Cumnát, a, *Cognatus, a, um. Affinis.*
Levir.

Cumnatie, *Cognatio, Affinitas.*

Cumpana, *Bilanz, Trutina.*

Cumpana lá faentaena, *Tolleno, nis*
* ⟨Kut K⟩, Kutgém, der Schwängel
oder Baumenschwengel.

148 Cumpanesc, ire, it, *Pondero, At-*
tempero.

Cumpanít, a, *Ponderatus, Adtempera-*
tus, a, um.

Cumpanitóriu, e, *Ponderator, Adtempe-*
rator.

Cúmpar, are, at. *Comparo, Emo, Coemo,*
Abemo.

Cumparát, a, *Comparatus, Emptus, Co-*
emptus, a, um.

Cumparatóriu, e, *Comparator, Emptor,*
Coemptor.

Cumparatúra, *Emptio, Coemptio.*

Cúmpat, *Moderamen* ⟨2°⟩.

Cúmpat, are, at, *Modero, Attempero.*
* 2° (lá cevá) *adigo.*

Cumpatáre, *Moderatio, Temperantia.*

Cumpatatóriu, *Moderator, Adtempera-*
tor.

Cúmpene, *Bipondium, Libra, Bilanz*
Statera.

* Cumpenesc.

149 Cumplíre, *Severitas, Immisericor-*
dia, Crudelitas.

Cumplit, a, *Severus, Ferus, Barbarus,*
a, um, *Crudelis, e.*

Cumplit (*Adverb*) *Severe, Immiſericorditer, Crudeliter.*

Cumu-i, *Quomodo est, Qualiter est.*

Cun. *Cunus.*

Cunoafitere, *Cognitio, Notitia, Agnitio.*

Cunoſe, ere, ut, *Noſco, Cognofco, Agnoſco, Recognofco.*

Cunoſcatoriu, e, *Cognitor, Agnitor.*

Cunoſhtintza, *Cognitio, Notitia, Agnitio.*

Cunoſcút, a, *Notus, Cognitus, Agnitus, a, um.*

Cunúna (Corona) *Corona * 2° (de Ceápa), Kofzoru.*

Cununáre, *Coronatio, Item Copulatio matrimonialis.*

Cununát, a, *Coronatus, a, um, Item Matrimonio Copulatus, a, um.*

[150] Curunatóriu, e, *Coronator, Copulator matrimonii.*

* Cununic, *Copulatio.*

Cúpa, *Cuppa, Cuppula* * V. Cop:

Cuprind, ere, prins, *Comprehendo, Capio, occupo.*

Cuprindere, *Comprehenſio, Occupatio.*

Cuprins, a, *Comprehenſus, Captus, Occupatus, a, um.*

Cuprínz, dere, prins, *vide: Cuprind.*

Cuprinzeciós, a, *Comprehenſibilis, e.*

Cuprinzetóriu, e, *Comprehenſor, Occupator.*

Cuptóriu (*Caminitza*) * (de copt pita) * *Fornax, Furnus, Clibanus * 2° (Caminitza). V. Caminitza.*

Cuptúfhála, *Subductura.* * V. Bérlueála.

Cuptúſheſe, ire, it, *Subduco.*

Cuptúſhít, a, *Subductus, a, um.*

Cur, *Culus, Podex.*

[151] Cur, ere, curs, (*Aleg*) *Curro, is, ere * 2° fluo adag: de nu cura, picura. ha nem tfordul leg alább tſepen.*

* Curand.

Curát, a, *Mundus, Purus, Caſtus, a, um.*

Curatúra, *Extirpatura, hoc est ſylva per extirpatorem ſilvae ager factus.* * *Erdóirtás, der Eſolſſſlag.*

* Curaturi, plur: *Feretrum, roſta ally, buza ally.*

Cúratz, ire, it. *Mundo, Purgo, Ex-purgo. Item Caſtro, Extirpo * 3° ſchellen, abſchellen.*

Curatzénie, *Mundities, Caſtitas, Caſtomonía.*¹

Curatzíre, *Mundatio, Purgatio, Expurgatio.*

Curatzitoriu, e, *Mundator, Purgator, Expurgator.*

Curca, *Gallina indiaca.*

Curcan(*Gallus indiacus.*) * V. Corcodán.

Curcubeu, *Iris.*

Curea, *Corium, Lorum.*

[152] Curéchiu, *Caulis, Braſſica, Crambe. * Kapís, Kappís fraut.*

Morát, áeru, *Sauciſohl, Saucifraut. * Curel.*

Curend, *Cito.*

Cüretoriu, *Species Caſei.*

Curatúra, *Extirpatio ſilvae.*

* Curesh.

Cúretz, *vide: Cúratz.*

Cüretzenie, *vide Curatzané* [!]

Cüretzſe, *vide Cúratz.*

Curatzíre, *vide Curatzire.*

Cüretzitóriu, *vide Curatzitoriu.*

Curg, gere, curs, *Fluo, mano, Emano, Efluó.*

Curgatóriu, e, *Fluidus, a, um, Fluens, Manans, Fluxus, a, um.*

Curgere, *Fluentum, Decurſus, Fluxus, ūs, m.*

* Curios, a, (*poſtitoriu de á ſhti or ce.*)

* Curioſitáte.

Curm, are, at, *Abrumpo, Interrumpo, Perrumpo, Abſcindo, Tranſcindo, Tranſſeco. * Deſino.*

[153] * Curmála.

Curmáre, *Abruptio, Interruptio, Per-ruptio, Tranſſectio.*

Curmát, a, *Tranſſectus, Abruptus, Per-ruptus, a, um.*

Curmatúra, *Tranſſectio, Perruptio.*

Curmezíſhu, e, *Indirectus, Tranſverſus, a, um.*

¹ A Lex. Bud.-ben helyesen: *Caſtomonium* (156).

Curmezifhu (*Adverb*) *Indirecte, Trans-*
verſe * <Kere> Kaful. *Subſt: Dia-*
metrus.

Curpatóriu, *Pala.*

Cúrpen *Ambugia, Ambubeja.*

Curs *Curfus*, Item: *Fluxus, ús, m.*

Curs, a, *Fluxus, a, um.*

Cúrfa, *Lagveus, Tendicula.*

Cúrte, *Cúria, Aula, Area.*

Curtean, a, *Curialis, e, Aulicus, a, um.*

Curtenéfc, *vide Cortenefc.*

Curuéfc, *vide Croefc.*

[154] Curuitóriu, *vide Croitóriu.*

* Curund.

* Curutz. Kurutz.

Cúrva, *Meretrix, Scortum, Lupa.*

Curváriu, *Meretricator, Scortator, Stu-*
prator, Fornicator.

Curvéfc, *ire, it, Meretricor, Scortor,*
Fornicor, Stupro.

Curveſc, a, *Fornicarius, Meretricius, a,*
um.

Curveſhte, *Meretricio more, meretricio*
modo.

Curvie } *Fornicatio, Maecatio, Scor-*
Curvire } *tatio, Meretricatio, Stuprum.*

Curvit, *Meretricatus, Scortatus, Stu-*
pratus, a, um.

Cuſhma (Caciúla) *Pileus.*

* Cuſſætura, *futura Varás. die Uáherey*
Cuſſetoriu, e, Sutor, Suens, Conſuens.

Cuſſetúra, *Satura.*

Cuſſetoriu, *Cuſſiterum, Stannum.*

[155] Cuſſút, a, *Sutus, Conſutus, a, um.*
Cuſſutóriu, *vide Cuſſitóriu.*

* Cuſſutu.

* Cuſſutura. V. Cuſſatura.

Cuſt, *are, at, Vivo, Superſtes ſum.*

Cuſtúra, *Culter, cui manubria decide-*
runt.

Cutáre, *ponitur loco nominis proprii,*
ſicut, N.

Cute, *Cos, Cotis* * 2° <dipe> *dunga cea*
apatoáſſa dipe pita) virga aquoſa,
Waſſerſtrich.

Cutez, *are, at, Studeo.*

Cutezáre, *Aufus, ús, m.*

Cutezat, a, *Aufus, a, um.*

Cutezetóriu, *Audens, Audax.*

Cutraer, *are, at, Permeo, perambulo,*
pervagor.

Cutraeráre, *Permeatio, Pervagatio.*

Cutraerát, a *Permeatus, Perambulatus,*
a, um.

Cutraeratóriu, e, *Permeator, Pervagator.*

Cutremur, *are, at, Facio tremere, me*
cutremur, Tremo, contremiſco.

[156] Cutremur (*Subſtant*) Tremor.

* *item terraemotus.*

* Cutrier.

* Cutrupefc, *ire, it be súllyedni.*

* Cutza.

Cutzit, *Culter.*

Cutzitoae, *Culter in utroque fine manu-*
bria habens, ut Fabri lignarii ha-
bent. Scalprum bimanubriatum.

* Cuvaent, *are.*

Cuviántza, *Convenientia, Decentia.*

Cuviñcios[!], a, *Conveniens, Decens.*

Cuvine-fe, *Convenit, Decet.*

Cuviníntza, *vide Cuviántza.*

Cuvios, a, *Venerabilis, Sanctus, Reli-*
gioſus, Idoneus, Conveniens, Decens.

Cuvios, (*Adverb*) *Sancte, Bene, Decen-*
ter, Convenienter, Religioſe.

* Cvitantzie.

[157] Litera : D

Da

Dá, *Loco Dár, Aft, Atqui, Sed.*

Dá, *ſeu Daa, Dabat, Dabant.*

* Dabalat.

* Dabalez.

* Dábila. V. Maertzaena.

Dáca, *Si.*

Dáchia, *Dacia.*

* Daecos,

* Daecait.

* Daegmaiu, *Bulga.*

Daelma, *Clivulus, Colliculus.*

Daemb, *Tumulus, Tuber terrae, Clivulus,*
Grumus.

Daembós

* Daemburos } *Tumuloſus, Grumoſus.*

* Daerdaefc, *dideregni, vatzogni,*
flappern.

* Daerdála Horpatz lo. in app. PP.
Daerg (Cofhorva) *Rutrum, Rutabulum*,
* Szénvono, der Feuerſchieſer,
Kohleſtrüſſe.

* Dáfin.

Dáica, *Nutrix*.

* Dalaluſe, dalolni, danolni.

* Dalog, der Zügel.

Dálterie, *Formata, ſeu literae dari
ſolitae Neo-ordinato in preſbyterum*,
* *Jurisdictio*.

Dánie, *Traditio, Praeſtatio. Datio*.

158 Dápan, are, at, *Aglomerero*.

Dapanát, a, *Aglomeratus, a, um*.

Dápar, are, at, *Male aliquem tracto, ac
ſi per capilos traherem, <corripio.>*

* Dápoi.

Dár, { *Donum, Gratia, Praemium, Xe-
nium* * malaſzt, ajándék.

Dár { *Sed, Aſt, Atqui*.

Daráb, *Fruſtum*.

Darábeſe, *Minuo, Fruſta facio*, * el apritan
tani, kontzolni. ſtüdfeln, zerſtüdfeln.

Darábit, a, *Inſuſtra[!] minutus, a, um*.

Daráburéſe, *vide Darabeſe*.

Daráburit, a, *vide Darábit*.

Daraem { are, at, *Deramo, ſeu Ramos*
Daraeméz { *diffeco, Diſidio*.

Daraenát [!], a, * 2° * *Incompoſitus*,
a, um, *Diſordinátus, a, um*.

* dár apoi.

Dárda, *Lancea, Apus, f*.

Dáre, *Tributum, Traditio*.

159 Dárnice, a, *Liberalis, Libenter dans*,
* bökezü, freygebig.

Dárniceſhte, *Liberaliter, Large*.

Dárnicie, *Liberalitas*.

Daruſe, ire, it, *Dono*,

Daruſire, *Donatio*.

Daruít, a, *Donatus, a, um*.

Daruítóriu, e, *Donator*.

Dáſcal, *Doctor, Magiſter, Didacſalus*.

Dáſcalie, *Magiſterium, ſeu Ars Magi-
ſtralis*.

Dáſcalítza, *Uxor Didacſali*.

Dat, a, *Datus, Tributus, Traditus, a*,
um.

Datatóriu, e, *Dator, Traditor, Tributor*.
Dátina, *Traditio, Mos, Conſuetudo, Pra-
zis*.

160 Datorie, *vide Detorie*.

Datóriu, e, *vide Detóriu*.

Dáu, dare, dat, *Do, Trado, Tribuo, Hoc
ſignificat <ſi reg> quando dativum
poſtulat. Quando vero admittit no-
men cum praepoſitione In, ſignificat
Tundo, vg. Dáu Tie Do Tibi. Dáu
in Tine: Tundo Te* * a da de cineva
bökkeni, a ſe da pe ghiátza, ipar-
kodni.

Dáu maena', *Stipulor*.

* Daunaz, *Nuper*.

* Daunos (Corbicios) V. Corbicios.

Dájde, *Taxa, Contributio*, * der Tribut.

De, *De, ſi, niſi, ut, pro, per, prae, prop-
ter*. vg. vorbéſc de ſuſlet. *Loqvor de
anima*. Denúvei fáce bine, tevúi
pedepſi *Niſi bene ſeceris, punieris*.
Devúi fáce bine, Binevúi aſlà, *Si*

161 *bene ſeceris bene invenies*. Bun de
foc, bun de maſſa, *Bonum pro
igne, bonum pro menſa*. De ſupe-
ráre au murit, *Prae maerore mor-
tuus est*. Demíne fa ceti pláce. *Per
me, propter me fáce, quid tibi placet*.
Am fácut de au venit, *Feci, ut
venerit*.

De *Apoſitum ſupino aequivalet adjectivo
poſſibilitatem ſignificanti, ut: Lucru
de crezut, Res credibilis, De vaen-
dut, venalis*.

De *Apoſitum nomini poteſt ſignificare
ablativum abſolutum, ut Plin de
apa, Plenus aqua, Batut de piatra,
Lapide percuffus, Facut de maena
omeneacſca, Factum manu humana*.
* Numerilibus: deodáta, de doao,
de 3 ori. Nota adjectivorum, de
aur, de áslaz [!] fati fie de bine
conducat.

162 De *Poteſt denotare etiam Genitivum
caſum, ut: Poſtitóriu de láuda,
Cupidus Laudis, Mi míla de el,
Miſereor Illius. De vaerſta' mea,
Meae aetatis*. etc.

* <De> Cáre de ei, *quis eorum*.
 De. *Appositum substantivo dat eidem significationem adjectivi ab eodem [!] derivati*, ut *Delemn, Ligneus, Vas de vin, Vas vinaceum* Corn de bou, *Cornu bovinum*.
 Deabia, *Vix, Dificulter, Aegre*.
 * <Deástaz>.
 Deáca, *Si*.
 Deacéca, *Ideo, Propterea*.
 Deáci, *Inde, ab inde*.
 * Deacolé.
 Deacólo, *Inde, Abinde*.
 * Deácum.
 Deadins, *Studiose, Datá operá*.
 Deafetea, *Vane, Indecenter, Inutiliter*.

163 De aici, *Hinc, Abhinc*.

* Deaíndenea. }
 * Deaírea. }
 Deal, *Collis, hegy*.
 <Deapán, *vide Dápan*>.
 De amarúntul, *Minute, minutatim, Accurate, Ad apicem*.
 Deápan, *vide Dápan*.
 * Deapoi.
 Deaproape, *Proxime*.
 Deaproapele, *Proximus*. * Embertárs, *felebarát*.
 * Deástázi *Ab hodie, Hodiernus, a, um*.
 Deaúna', *Rectó, Plane, Directe*.
 * <Deáz>.
 * De ajuns *Satis, abunde, elegendő*.
 * <De bine voitoriu.>
 De Cáp. *Cum verbo sum significat capitis perditionem, seu periculum capitis, vg. Seti fie de cáp, <ut pereat caput tuum>, sit tibi in perditionem capitis. Alias significat vele proprium, vg. Fáci de cápul tau Facis ut vis, seu de capite tuo. Umblu de cáputi, Ambulas ut vis, seu de capite tuo, ut proprium vele tibi dictat.*

164 * De caend, de caend saent, *mea vita*.

De caet *Quam*.
 * De caetori.
 * De caz, dejszen, de hífsen.

Dechemvrie *December, mensis*.
 Dechilin (Deoffebi, Offibit) *Separatim*.
 D(é)eci, *Itaque, Igitur* * item rajta, *ur 3u*.
 Decí, *Inde, Abinde*.
 Decólo, *Abinde, Inde*.
 Decúl, are, at, *Decollo, as, are * delumbo*.
 Decum, *Quomodo, sed quomodo, Quonam modo * 2º a quo tempore*.
 * Decumvá, *hanemha*.
 Decuraend, *Recens, Recenter*.
 * dedát.
 * dedáu.
 Déde, *Dedit*.
 * De depárte.
 Dedulce, *Cibus carnalis, Comestio non esurialis, non jejunalis*.

Dée, *Det*.

* Defaeim * (hulefc, etc.)
 * Defátza, *Praefens*.
 Defrunte, *Praefans, Primarius, a, um*.
 Defrupt, *vide Dedulce*.

165 Déger, are, at *Congelo, are*.

Degerát, a, *Congelatus, a, um * gelu ambustus, a, um*.
 Degerátúra, *Congelatio * item: ager tarde autumnu aratus, et vere injeminatus*.
 Déget, *Digitus*.
 * Degetariú, *gyűfzű*.
 Degráb (Cúraend) *Cito*.
 Degroáza, *Prae horore [!]*
 Delá, *A, Ab, Don*.
 * Delænga *mellő*.
 * Deláolálta.
 Delature, *Ad latus, penes*.
 De láturi, *Idem*.
 Delicát, a, *Delicatus, a, um*.
 * Deligeántz.
 Delípsa (Trebuincios) *Neccessarius, a, um*.
 Delípsa (Trévue) (*Adverb*), *Neceffe, Neccessario*.
 * Delnicie, *nitor, elegantia, die Źethig-feit*.
 Deloc *Statim, Illico*.
 Delós, a, *Colles habens, Montosus, a, um*.
 De lúme *Mundanus, a, um*.

Delung, are, at, *Procul abigo, Pello.*
Prolongo.
Delungáre, *Prolongatio.*
Delungát, a, *Prolongatus, Procul abactus, a, um.*

166 Delurós, a, *vide Delos.*

* Demult.

Denoapte, *De nocte, Summo mane.*

De nóu, *Novoter, Denuo.*

* Denu, *ni, nisi*, ha nem hogyha nem,
wenn nicht, wo nicht.

Deochiát, a, *Fascinated, Infascinated,*
a, um.

Deochiat } *Fascinatio, Infascinatio.*
Deochiére }

Deóchiu, *Fascino, Infascino, as, are.*

* Deolálta.

Deoffibése, *vide Offibése.*

* Depárte,

* Departát,

* departez,

* departára [!]

Depaffez.

Deplín, *Plene, Perfecte Item Plenus,*
Perfectus, a, um.

Deplinése, *vide Plinése.*

* Depreurma.

Deprind, ere, príns. *Exerceo, Exercito,*
Avesfacio.

Deprindere, *Exercitium, Exercitatio,*
Avesfactio.

Depríns, a, *Exercitatus, Avesfactus, a,*
um.

Deprínz, *vide Deprind.*

Deprínzetóriu, e, *Exercitator; Qui cum*
projectu aliqua in se exercitat.

167 Depripa.

Depriffosfit, *Abundanter, Abunde,*
Bogat.

* Depun, ere, uns [!] tölgyelni.

Deraedic, are, at, (Oraendesc, teca-
zuesc), *dispono, colloco res in ordine*
debito, et decenti. * V. Afhez N°. 2°
aufträmen.

Deraem, *vide Daraem.*

Deraemát, a, *vide Daraemát.*

Deregatorie, *Officium.*

Deregatorítza, *Officialis foemina.*

Deregatoriu. *Officialis.*

Deraend, *Ordinarius, a, um.*

Derépt, *vide Dirept.*

Dereptáte, *vide Dreptáte.*

* Dére(h, deref).

Deaffa, *Denfa, Spiffa.*

Defaerg, *Cito, velociter.*

Des, a, *Denfus, Spiffus, a, um, Fre-*
quens.

Des, (*Adverb*) *Denfe, Frequenter,*
Saepe.

Des, *Dis.*

168 * Defaerg.

Defág, *Bifacus, Bifacium, Altalvetó.*
* *die Satteltafche.*

Defagefc, *Sacum induas[!] aeqve ponde-*
rantes partes divido.

Defbáer, are, at, *Abfoleo, Defvefacio,*
Avello, Abalieno aliquem ab aliquo
loco; ve[l] re.

* Desbar, *desvefacio, abgewöhnen.*

* Desbarat, a etc.

Defbát, are, at, *Idem.*

Defbat } are, at, *Ad sobrietatem reduco.*
Defbet }

Defbatát } a *Sobrius factus, a, um.*
Defbetát }

Defbrác, are, at *Exuo.*

* <Desbrácín>.

Defbracát, a, *Exutus, a, um.*

Defbrácín, *Galicas folvo.*

Defbracinát, a, *Galigas habens solutas.*

Defbumb, are, at, *Efibulo.*

Defbumbát, a, *Efibulatus, a, um.*

169 Defcaér, ráre, rát, *Avello, Divello.*

Defcaerát, a, *Avulfus, Divulfus, a, um.*

Defcaelcefc, ire, it, *Pectino.*

Defcaelcít, a, *Pectinatus, a, um.*

Defcaelcítóriu, *Pectinator. Item Pecten*
major.

Defcalec, áre, át, *Condescendo, De eqvo*
*descendo, * abtafelu.*

Defcalecáre, *Condescensus, us, m. Con-*
descensio.

Defcalecarea Táberii, *Stativa, orum, n.*

Defcalecatóriu, e, *Condescensfor.*

Defcalecatúra, *Condescensus, us, m.*

* <Defcám, are).

Defcant, are, at, *Excanto, Incanto.*

[170] Defca[n]tára, *Excantatio, Incantatio.*

Defcantatóriu, *Incantator.*

Defcantatúra, *Incantatio, Excantatio.*

Defcáre, are, at, *Exonero, <E curu depono>, Curum exonero.*

Defcárcáre, *Exoneratio.*

Defcárcát, a, *Exoneratus, a, um.*

Defcárcatóriu, e, *Exonerator.*

* Descataraméz, *Efibulo.*

Defcátz, are, at, *Solvo, quod appensum est, Ejungo, Divo.*

Defcátzát, a, *Solutus, Ejunctus, Avulsus a, um.*

Defcebalufc, ire, it, *Excito, stuporem, vel soporem Excutio, Depono.*

Defcebaluít, a, *Excitatus, a, um.*

[171] * Defchiotor, áre, át. <* V. Desbáer> vide Descataraméz.

Defchíc, vide Despic.

Defchid, ere, schis, *Aperio.*

Defchidere, *Apertio, Apertura.*

Defchieát, a, *Difolutus, a, um.*

Defchilinefc, ire, it (offibesc) *Distinguo, Separo, Segrego * v. Deoffebesc.*

Déschilínire, *Distinctio, Segregatio, Separatio.*

Defchilínít, a, *Distinctus, Separatus, Segregatus, a, um.*

Defching, are, at, <*Equum discingo>, Cingulum solvo.*

Defchingát, a, <*Equus> Cingulá[!] solutus, a, um.*

Defchis, a, *Appertus, a, um [!]*

Defchiú, *Difolvo.*

Defchíz, dere, schis, *Apperio [!], Patefacio.*

[172] Defchizetóriu, e, *Apertor, Apertus, Apertor.*

Defcing, ere, cins, *Discingo, * recingo, * Cingulum solvo, abgürten, aufgürten.*

Defcingere, *Cinguli solutio, Depositio.*

Defcins, a, *Difcinctus, a, um.*

Defcleéfc }
Defcléú } ire, it, *Difglutino.*

Defcleít, a, *Difglutinus, a, um.*

* Defclefht, áre, át.

Defcópeiu, ere, eat, *Efibulo, aufhäfteln.*

Defcópeieát, a, *Efibulatus, a, um.*

Defcóperiu, ire, it, *Difcoperio, Revelo, Detego.*

Defcóperíre, *Revelatio, Defectio.*

Defcóperít, a, *Revelatus, Detectus, a, um.*

Defcópfhu, vide Defcópeiu.

Defcóphát, a, vide Defcópeiat.

Defcóff, ere, cuffut, *Diffo, <Efo,> * Ki fesleni, el fejtteni.*

[173] <Defcuffetúra, *Diffutum, Diffutura.*

Defcretzefc, ire, it, *Excripfo, Extendo, Explico.*

Defcretzít, a, *Excripatus, Explicatus, a, um.*

Defcúib, are, at, *Aliquem ab aliquo loco, vel re excludo, Defvefacio, Alieno.*

Defcúiu, ere, eat, *Apperio, * difcludo.*

Defcúltz, are, at, *Difcalceo, Excalceo.*

Defcultz, } a, *Difcalceus, Excalce-*
Defcultzat } *atus, a, um.*

Defcúre, are, at, *Extrico, Explico, * auswideln.*

Defcureát, a, *Extrictus, a, um.*

Defcureatúra, *Extrictio.*

Defcuffeffatura[!], *Diffutura, Diffutum.*

Defcuffut, a, *Diffutus, a, um.*

[174] Deffác, ere, cut. *Evolvo, Explico.*
Item: *Quod feci, deftruo.*

Deffacút, a, *Explicatus, a, um.*

* Deffafhiu, áre, at, *fascis prolem solvo, aufwindeln.*

* Deffafhur, áre, át, le tekerni, abwinden.

Deffatára, *Delicium, Deliciae, arum f.*

Deffatát, a, *Qui in deliciis vivit. Item Clarus, a, um * Kies.*

Deffatatóriu, e, *Delectans <... adferens, Causans, Deliciis adficiens Del>¹*

¹ Több kitörült latin értelmezés közül csak ennyi látszik világosan.

Deffatéz, áre, át. *Deliceor, Delecto.*
 Deffóiu, ere, eat, *Evolvo, quasi folia evolvo.*
 Deffraen, are, at, *Efreno, as, are* * ki zabolázni.
 Deffraenáre, *Efrenatio, Intemperantia.*
 Deffraenát, a. *Efrenatus, a, um, Intemperans, Incontinens.*

175 Deffraenéz, nare, nat, *Efreno, as, are.*

* Desfund.

* Desfundat,

Defghín, are, at, *Rumpo; Findo, <Sci>, Excindo, Difjungo, Avello, Difunio. Proprie dicitur, quando ramum findo et avello a trunco.*

Defghináre, *Schisma, Separatio, Difjunctio, Difunio.*

Defghiráat, a, *Separatus, Ruptus, Excisus, Difjunctus, Difunitus, a, um.*

Defghinatúra, *vide Defghináre.*

* Desghioc, are, at, fejtem, abrübeln, ausfömen. le morsolni.

Defgradésc, ire, it, *Dissepio.*

Defguft, are, at, *Disquifo.*

Defhám, are, at, *Abjungo, Ejungo.*

Defhamát, a, *Abjunctus, Ejunctus, a, um* * *ili diffolutus.*

* Defhántz. (fnod) *Quod curiosum videtur.* Rendes. *Curios.*

Defhél, are, at * *decul* * *Elumbo, as, are, Delumbo.*

Defhelát, a, *Elumbatus, Delumbatus, a, um, Elumbis, Elumbus, a, um.*

* De flii, obgleich obſchon.

* Defhert, are, at, *exinanio, vacuefacio, Üriteni, ausfehren.*

* Defhert, a, adj. *inanis* [!], *vacuus* (gol) 2° *inmanis.*

176 Deshtépt, are, at, *Excito, as, are.*

Defhtéptáre, *Excitatio.*

Defhtéptát, a, *Excitatus, a, um.*

Defhtéptatóriu, e, *Excitator.*

Deflég, are, at, *Solvo, Abfolvo* * le oldani.

Deflegáre, *Solutio, Abfolutio.*

Deflegát, a, *Abfolutus, Solutus, a, um.*

Deflegatóriu, e, *Abfolvens, Solvens.*

Deflegatúra, *vide Deflegáre.*

Deflipésc, ire, it, *Ablino, Difjungo* [!], *Separo.*

Deflipít, a, *Difjunctus, <D> Separatus, a, um.*

Defmaent, are, at, *Difvadeo.*

Defmaentáre, *Difvafio.*

Defmaentát, a, *Difvafus, a, um.*

177 Desmaentatóriu, e, *Difvafor* [!]

Desmanicát, a, *Qui iram remisit, Depofuit, Non iratus, a, um.*

Desmaníu, ere, eat, *Iram deponere, remittere facio.* me desmaníu, *iram depono.*

Desmatzát, a, *Diffolutus* [!], *Neglectus, a, um.*

* Desmerd. V. Desmird.

* Desmetecesc, V. Descaimacesc.

Desmetzésc, ire, it, *Vertiginem, amittere facio* * Szédelgésből magához térni, ſich von den Schwindel erholen.

Desmetzít, a, *Qui vertiginem amisit.*

Desmírd, are, at, *Voluptate afficio* * 2° (prunci). V. *Nirez gugulesc, madaresc, <el> kényeztetni.*

Desmirdaciós, a, *Voluptuarius, Voluptuosus, a, um.*

Desmirdaciúne | *Voluptas* * testi gyö-

Desmirdáre | nőrűség, die Wollust.

Desmirdát, a, *Voluptatibus deditus, a, um.*

Desmirdatóriu, e, *Voluptate <m> afficiens, voluptatem adferens, causans.*

Desmirdéz, are, at, *vide Desmírd.*

* Desmortzesc, ire it.

178 Desnadajduesc, ire, it, *Despero,* * Kétségben eſem. Verzweiflen.

Desnadajduíre, *Desperatio.* * Kétségben eſés. die Verzweiflung.

Desnadajduít, a, *Desperatus, a, um,* Kétségben eſett. Verzweiflet.

Desnód, are, at, *Enodo.*

Desnodáre, *Enodatio.*

Desnodát, a, *Enodatus, a, um.*

Desnodatóriu, e, *Enodator.*

Desnodatúra, *Enodatio.*

Despárt

Despártz } ire, it, *Divido, Separo.*

Despártzesc }

Defpartziós, a, *Divisibilis, Separabilis, e.*

Defpartzire, *Divisio, Separatio.*

Defpartzít, a, *Divisus, Separatus, a, um.*

Defpartzitóriu, e, *Divisor, Separator.*

[179] Defpartzitúra, *Divisio, Separatio.*

* Despatúr, are, at.

* Despecetluefc, entſiegehn.

Defpic, are, at, *Findo, Bijindo, Divindo, * dispeſco.*

Defpicát, a, *Fiffus, a, um Diſſus, a, um.*

Defpicatura, *Fiffura, Item Fruſtum ligni, vel alterius rei fiſſum * (Dránitza, Prajina, ſheleáfa), haſáb, Scheit.*

* Despletefc, ire, it.

Defpóiu, *Deſpolio, Expolio, Exuo abdecfen, abſinden.*

Defpoeát, a, *Expoliatus, a, um, Exutus, a, um.*

Defpreún, are, at, *Separo, Diſjungo, Divido.*

Defpreunáre, *Diſſunctio, Separatio.*

Defpreunát, a, *Diſſunctus, Separatus, a, um.*

Defpreunatóriu, e, *Diſſunctor, Separator.*

Defpreunéz, are, at *Diſjungo, Separo.*

Defprind } dere, prins, *Ejungo, * jugo*
Defprin } libero, abſchirren, ausſchirren.

Defprins, a, *Ejunctus, a, um.*

* Desprobodefc.

[180] * Desput } ausſtinſen.

Defradacín } are, at, *Eradico, Ex-*
Defradacinez } *tirpo, as, are.*

Defradacináre, *Eradicatio, Extirpatio.*

Defradacínát, a, *Eradicatus, Extirpatus, a, um.*

Deffág, *Mantica, ae. f. Biſacus, Biſacium.*

* Deffcám (Deſtram)

Deffefc, ire, it, *Denſo, Denſeo.*

* Deſholb. V. Decul 2° abſadehn.

Deffime, *denſitas.*

* Deffhuruf } *revolvo, abſchraufen,*
* Deffhurufez } *auffchraufen.*

Deffime, *Denſitas.*

* Defforez, (ma Ciumurluefc de ápa).

Deffſtup, are, at, *returo.*

Deſtarbacefc, ire, it, *Excito, Evigilare facio.*

Deſtarbacit, a, *Excitatus, a, um.*

Deſtómic, a, (harnic), *Dignus, a, Aptus, habilis, e.*

Deſtoinicie, *Dignatio, Aptitudo, habitas.*

* Deſtorc.

* Deſtor[c] (din dátorie).

* Deſtrám, are, at, (abzupfen,) ausſádehn, ausfaſen

Deſtul (Bogat) *Satis, Abunde.*

Deſtuléfc, ire, it } *Contento, Exconten-*
Deſtuléz, lare, lat } *to, Satisfacio.*

Deſtulít, a, *Contentus, a, um.*

[181] Deſtúp, are, at, *Apperio, quod obturatum eſt.*

Deſtupát, a, *Apertus, Non obturatus, a, um.*

Deſtupatura, *Apertura.*

Deſtzepeuefc, ire, it, *Emollio, is, ire.*

Deſtzepenit, a, *Emollitus, a, um.*

Deſunéfc, ire, it, *Diſunio, Diſjungo, Separo.*

* Deſunflu, áre, át, le lappadni.

Deſuníre, *Diſunio, Diſſunctio, Separatio.*

Deſunít, a, *Diſunitus, Diſſunctus, Separatus, a, um.*

* Deſupt; *deſub.*

* Deſzhám.

* Deſzholb v. Deſcaimacefc.

Deſjúg, are, at, *Abjugo.*

Deſjúgát, a, *Abjugatus, a, um.*

Deſvaertefc, ire, it, *Reverto, Retroverto, * ra tekerni, abwínden.*

Deſvaléfc, ire, it, *Evolvo, Explico.*

Deſvalíre, *Evolutio, Explicatio.*

Deſvalít, a, *Evolutus, Explicatus, a, um.*

Deſvalíuu, ire, it, *vide Deſvaléfc.*

Deſvalúft, a, *vide Deſvalít.*

[182] Deſvatz, are at, *Dedoceo, Dediſco, Verlernen.*

Deſvatzáre, *Dedoctio, Dediſcere.*

Deſvatzát, a, *Dedoctus, a, um.*

* Deſvolb (Deſholb).

Detorefc, ire, it, *Obligo, Debitorem facio.*

Detorie, *Debitum, Obligatio* * Adofág.
die Schuld.
Detorit, a, *Obligatus, Debitor factus, a,*
um.
Detóriu, e, *Debitor, Debitrix, Obligatus,*
a, um * ados. der Schuldner,
(Gläubige.)
Detót, *Totaliter, Absolute, Perfecte,*
Penitus, * egészen, egészlen, min-
deneftül, gänzlich, ganz und gar.
Detótuluitót, *Idem.*
* Detreába, hafznos.
Detún, *Detono; as, are.*
Detunáre, *Detonatio.*
Detunát, a, *Detonatus, a, um.*
Deúna', *Una ex parte, Ex parte* [!], Item
Recte, Rectá viá Deuna' bine au
facút, *Ex parte bene fecit*, Aumers
deuna' acássa, *Ivit recte, vel Recta*
viá Domum.

[183] Deúnde? *Unde?* honnan? woher
* Devoc, áre, át, V. Desghioc.
Dice? *Quare? Cur?* * Miert? warum?
Dichifféce, ire, it, *Rego, Curo, Praefum.*
Dichíu, *Curator, Procurator, Curam*
habens.
Dieác, *Literatus, Studiosus*, * Deák,
tanulo. der Schüler, Student.
Dieáta (Testamént) *Testamentum.*
Diecítza, *Literata faemina*, Item *Uxor*
Literati.
Diecútz, *Studiofulus.*
* Dihór, *Mustella Putorius*, * Gereny,
góreny, der Altis, Stänferraß.
Dimic, are, at, *Dimico, Minuo, Frufta*
minuta facio.
Dimicát, a, *Dimicatus, Minutus, a, um.*
Dimicát, (*Substant*) *Cibus confectus ex*
pane minuto, et burenda.
Dimineatzá, *Mane.*
Din. *E. Ex.*

[184] Din-adins, *Studiofe, Datá operá,*
Posítive.
* Dináfára, außerhalb.
Din-(N)áinte, *Abante, Ante*. * elól.
Vorans. Vorwärts.
* Din apoi.
Din-Catro, *Unde, Ex qua parte* * hon-
nan felól, mellyik felól.

Din-Coace, *Hinc, Ex hac parte* * innen,
innenfelól, diefeits [!]
Din-Cólea } *Trans, ultra* * Tul. jen-
Din-Cólo } feitz.
Dineáondine } *Paulo ante, Non pridem*
Dineáondire } * az imint, ennek
* Dineáóri } elótte, Vorher, un-
längft.
* Din greu, bövön.
* Dináinte.
* Din-Iauntra.
* Dinsa. *Menfura est duor[um] modi-*
or[um].
* Dinfus, *Defuper.*
Din-taeiu, *Primus, a, um, Item Ab*
initio.
Dinte, *Dens, entis, m.* * Fog, der Zahn.
* Dintele Drácului.
Díntra, *De inter, Ex.*
* Dintracoáce.
* Dintracolo.
* Dintráfára, *außerhalb*
* Dintrairea.
Dintrivele, *Certus morbus.*
* Dintuntoiu.
* Dinjoss.
* Dipe, p. p. dipe Cáp, V. Depe.
* Dipeurma.
Dípla (Cetera, Alaúta) *Fides, dium, f.*
* Dipfesc, ire, it, *depso, tunfen.*
Dirég, dírefféiu, gere, díres *Dirigo,*
Reficio, Reftauro, Augeo.

[185] Diregatorie, *vide* Deregatorie.
* Diregatoriu, der Beamte, Verwalter.
Dirept, a, *vide* Drept, a * derept.
Dirés, a, *Refectus, Reftauratus, a, um.*
Difcos, *Discus.*
* Difhptaluesc.
* Diug 1° (Staerv) 2° henyéló.
* Diuguesc, ire, it, tetzfelni[!], hival-
kodni.
* Dijmuesc.
* Diván. *Tribunal.*

Do

Doága, *Afferculus*, * *affis* (doliarius).
Dónga (hordo Donga). das Brüt-
lein. (Säpdaube).
Doámna, *Domina, Hera*, * Afzony. Uri
Afzony. die frau.

Doáo, *Duac*.

Doáo-sprázée, *Duodecim*, * tizenkető.
zwölfte.

Doáo-zéci, *Viginti*. husz. zwanzig.

Doár } *Fors, Forſitan, Forte*; * talám,
Doára } talántán, vielciđt.

Dóba, *Timpanum* * Dob. die Trumel.

Dobaénda, *Lucrum*. Item *Spolia in-*
bello occupata.

Dobaendésc, ire, it, *Lucror, obtineo,*
Adipiſcor, Indipiſcor.

Dobaendít, a, *Oblentus, Aquifitus, a,*
um. * Megnyert, el nyert, gewonnen.

Dobaenditóriu, e, *Lucrator, Aquifitor*.
Nyerő. Gewinner [!]

* Dobásh, *tympanotriba*.

Dobitóc, *jumentum, Brutum, Pecus*.

Dobitocése, a, *Brutalis, e*.

Dobitocíe, *Brutalitas*.

[186] Dobitocít, a *Brutum, jumentum*
factus, a, um.

Dobór, (obor) áeiu, aere, aet, *Dejicio*.

Doboráet, a, *Dejectus, a, um*.

* Dobrovník (o eárba).

Doftor, *Medicus, Doctor* * Orvos, der
Arzt.

Doftorésc, ire, it, *medeor* * Orvofolom,
heifen.

Doftoríe, *medicina* * Orvofág. die
Arznei, Heilmittel.

Dóg, *Afferculus*.

Dogorésc, ire, it, *Aduro, * lento igne*
torreo.

Dogoríre, *Aduſtio*.

Dogorít, a, *Aduſtus, a, um*.

Dói, *Duo*.

* Doica V. Dáica.

Dói-sprázée, *Duodecim* * tizenkető,
zwölfte.

Dofán, *Grandis, Corpulentus homo,*
* item: (Dusgazda) *ſummao*.

Dológ, *Habena, ae, f*.

Dolumám [!], *Túnica talaris*.

Domn, *Dominus, Principalis, Herus*. *
Ur. der Herr.

Domnésc, ire, it, *Dominor* * Uralkodom,
herſchen[!]

Domnéſhte, *Dominaliter* * Uriáſon, Uri
modra, herrlich.

Domnic, *Dominatio*. Item *Dominium* *
Uralkodás, item: Urodalom. die
Herrlichkeit, item: Gut.
* Domni.

[187] Domniſhoára, *Domicella, Herula,*
* Kis Afzony, Gräulein.

Domniſhor, *Domicellus, Herulus* * Ur-
fij. Junfer, Junger Herr.

Domnít, *Dominatus, a, um* * uralko-
dott, birt, geherſchet[!].

Domnitóriu, e, *Dominator* * Uralkodo.
Beherrſcher[!]

Domól, ire, it, (Imblanzesc) *Lenio,*
Mitigo.

Domól, a, *Lentus, a, um, Mitis, e*.

Domól, (*Adverb*) *Lente, Manſvete*.

Domolésc, ire, it *vide* Domól.

Domolíre, *Mitigatio, Lenitudo*.

Domolít, a, *Mitigatus, Lenitus, a, um*.

Domolitóriu, e, *Mitigator*.

* Donitza, *vide* Coſa.

Dóntz, *vide* Dótz.

Dóp *Ligneum obturamentum*. * V.
Aſtupush.

Dór, *Deſiderium*. die Sehnuſcht.

Dorésc, ire, it, *Deſidero, Opto*.

Doricíós, a, *Deſiderabilis, e*.

Doríre, *Deſiderium*.

Dorit, a, *Deſideratus, Optatus, a, um*.

[188] Doritóriu, *Deſiderans*.

Dorm, ire, it, *Dormio*. * aluſzom.
ſchlaffen[!].

Dormíre, *Dormitio* * aluvás. das
Schlafen[!].

Dormitáre, *Dormitatio*.

Dormítez, *Dormiturio*.

Dormitóriu, e, *Dormitans*.

Dós, *Dorſum, Tergum* * (pe doss)
fonákul.

* Doſca, V. Scaendura.

Doffáda, *Afflictio, Tribulatio* <d> * das
Ungemach.

Doffedésc, ire, it, *Affligo*.

Doffedíre, *vide* Doffáda.

Doffedít, a, *Afflictus, Tribulatus, a, um*.

Dofpeála, *Fermentatio*.

Dofpeſc, ire, it, *Fermento*.

Dofpíre, *vide* Doſpeala.

Dofpít, a, *Fermentatus, a, um*.

189 * Doft (o eárba).

Dotz, *Tuber panis*.

Dováda, *Demonstratio, Argumentum*.

Dovedefe, ire, it, *Demonstro, Argumentor, ari, at*.

Dovediciós, a, *Demonstrabilis, e*.

Dovedire, *Demonstratio, Argumentatio*.

Dovedit, a, *Demonstratus, a, um*.

Doveditóriu, e, *Demonstrator, Argumentator*.

* Dovoletz.

Dr

Drác, *Demon*. * Ördög, *der Teufel*.

Draefc, a, *Demoniacus, a, um*. * Ördögi. Ördögös.

* Draemba
* Draemboae

}	<i>Cremabulum, tympanum orarium, Domb. die Maultrommel, das Brummeisen.</i>
---	---

Drág, a, *Chorus, Amatus, Dilectus, a, um*.

Drág, *Charum*.

Dragaláhu, e } *Amabilis, e, Amatorius, a, um*.

Drágofte, *Amor, Charitas, Dilectio*.

Drágoftéshte, *Amanter, Amatorie*.

190 Dragofüre, *Inamoratio*.

Dragoftít, a, *Inamorus, a, um*.

Dragótzu, a, *Amatus, Charus, Dilectus, a, um*.

Draemboae, *Siftrum*.

* Draemboiu, áre, át.

Draemós, *Species Ligni*.

Dráhma, *Drachma*.

* Dránitza (Shehliáfa), *Scheite, V. Despicatura*.

Dreápta, *Dextra, Item Justa, Recta, ae, f*.

Dreg, *vide Dirég*.

Dregatóriu, *vide Derégatóriu*.

Drept, a, *Iustus, Rectus, Aequus, a, um*.

Drept (*Adverb*) *Iuste, Recte, * V. Derept*.

* Dreptácé)á.

Dreptáte, *justitia*.

* Drétre (eárba).

Dréve (*vide*) Trévele), * *Vinacea, or[um]*.

* Drévere, *Trefter, Treber, Törköly*.

Dric, *Pars curus* [!], *in qua axis est, Item Promontorium. Item medium. seu cor alicujus rei, ut Dricul Sécerii, Semanátului etc. Medium messis, feminaturae, etc.*

* Dricul bánilor, tókepénz.

191 Dricála, *Cervical*, * Dunyha, *Цуцел. Derekaly, Culcitra*.

* Drimos (eárba).

* Dript.

* Droantza. Durántzai.

Drob, *Fruktum, fragmentum*.

* Drontz de pita.

Drópie, *Grus, is, * Tuzok*.

Drot, *Filum ferreum*.

Drojdie, *Fex * 2º de bére, set élelesztő, die Gahre, Gerben, élelesztő*.

Drójdíós, a, *Fecofus, a, um*.

Drug, *Pertica * 2º prellum (in typografie)*.

* Drugáloi. V. Clantarei.

Drum, (Cále) *Callis, via, Iter*.

Drumáriu, (Calatóriu) *Viator, Itinerator*.

Druffaéfc, ire, it, (Adoaoara ar, Intore) *Aratro, as, are*.

Druffaít, a, *Aratratus, a, um*.

Du

Dú, *Duc*.

* Dubaefc, ire, it, topogni.

Dubeala (Argassála).

Dubaláriu. *Cerdo, Alutarius, Coriarius*.

192 * Dubeála.

Dubefc, ire, it, *Macero pelles elaboro, * 2º koptatni, abwczgn*

Duc, duffeiu, ducere, dus. *Duco, Porto, Fero medúc, meduco, seu Abeo Pergo*.

Ducatóriu, *Portator. Item Discedens, Pergens*.

Ducetive, *Ducitevos, seu Abite, pergite*.

Ducipal, *Bucephalus * Butzefal N. Sándor Paripája. Buczefal des Alexanders Reitpfert* [!]

Dúd, *Morus, Sycomorus, * Eperfa. Moßbaum. Maulbeerbaum*.

Dúduiu, ire, it, *Abigo, Pello*.
 Duduíre, *Abactio*.
 Duduíř, a, *Abactus, Pulsus, a, um*.
 Duduířoriu, e, *Pulsor, Abactor*.
 * Duřla, duřla.
 Dúř, *Spiritus*.
 * Duhán (tabác).
 * Duhaneř, řřmauřřen.
 Dúhot, * *Axungia*. Deget. Wagenřřeit.
 Duhovnic, *Spiritualis Pater, Confessa-*
rius.

[193] Duhovnicěř, a, *Spiritualis, e,*
Spiritualis, e.

Duhovnicěřte, *Spiritualiter*.
 Duhovnicěř, *Spiritualitas*.
 Duios, a, *Compatiens*.
 Duláma, *Tunica, Poderis*.
 Dúlce, *Dulcis, savis, e*.
 Dulceátza, *Dulcedo, savis*.
 Dulcíu, e, *Subdulcis, e*.
 Dulcoare, *Svavitudo, Dulcedo*.
 Dulcuros, a, *Svavidus, a, um*.

Dulmán }
 Dulmán } *Tunica*.
 Dulmana }

Dumbráva, *Sylva grandis*.
 * Dumbrávnice.

Dumereř, ire, it, *Cicuro, mitigo, man-*
řvetum facio.

[194] Dumericiós, a, *Cicurabilis, Mitiga-*
bilis, e.

Dumerěre, *Cicuratio, mitigatio*.
 Dumerit, a, *Cicuratus, Mitigatus, a, um*.
 Dumeritoriu, *Mitigator, Cicurator*.
 Duměřnic, * *Domesticus, a, um, * Mitis,*
e, Cicuratus, a, um, Manřvetus, a,
um.

* Dumic, are, at, *dimico, apritani*.
 * Dumicát, *domika* turc[!] leves (katra-
 botza), turos étek.
 Dumíneca, *Dominicus dies, Dies Solis*.
 * Duminecé.

Dumnealór, *Suae Dominationes*.
 Dumnealúi, *Sua Dominatio*.
 Dumneatá, *Tua, veřtra Dominatio*.
 Dumneavóařtra, *Veřtrae Dominationes*.
 Dumnezeěř, a, *Divinus, Divus, a, um*.
 Dumnezeěře, *Divinitas*.

Dumnezeu, *Deus*.
 * Dunare.
 Dúnga, *Linea* * item (a cutzitului),
 Kés fok.
 Dúpa, *Post* * megget [!].

[195] Dup'aceaea, *Poftea, Deinde, Dein*.
 * Dupaeláta, egymásután.
 * Duraeř, hergelni, góřgetni, góřdí-
 teni, fořřeri, řřimwálřcu.
 * Durduc, domborodni, *turgeo, pro-*
tubero.

Durduěř, ire, it, *Tono, Strepito*.

Durduíre, *Tonitus, Strepitus*.

Dúrdúiu, *vide Durduěř*.

Durére }
 <Duroare> } *Dolor*.

* Durmit, áre, at.

Duruěř } ire, it, *Strepo, strepito*,

Durúiu } * rollen

* Dush

* Dushca } Korty, huzom.

Dute, *Duc te, řeu Abi, vade, perge*.

Dutca (řřuřřtaca, * garář *) *Duo*
grořři, řeu cruciferi.

* Dutzipál.

* Dutzu (Dutzonoi, Dotz, Dontz) dutz,
 kenyer dutz. V. Dontz.

Dujmán (Vrajmářřu, Improtivnic,) *Hofis,*
Inimicus * *Malevolus, der*
 Abřólđ.

Dujmaněřte, *Hoftiliter, Inimice*.

Dujmaněř, *Hoftilitas, Inimicitia*.

* Duvolnic, V. Duhoynic.

Litera: E

Fa

[196] È, *Eřt*.

Ea, *Ea, Illa*.

Ea, *Accipe*.

Ea, *Ita*.

Eáca }
 Eácata } *Ecce*.

Eád, *Infernus, Avernus*.

Eada, *Heda*.

Eai, *Accipis, vel Accipe Eos*.

Eál, *Accipe Eum*.

Eále, *Accipe Eas*.

Eáo, *Accipe Eam*.

Eápa, *Cabala, Eqva.*
Eápele delá rafboiu, *Infilia, orum, n.*
Eár }
Eara } *Iterum, Denuo.*
* Eárásh, *rufus iter[um]* abermahí.

[197] Eárba, *Herba, Gramen.*
Eárba' Fiáralor, *Buphorum, Camaele-*
onta, Cynozolon, Barom-ölö fü.
Earbá' lui táatin, *Symphistum* [!], *Conso-*
lida.

* Eármárok.
Earna, *Hyems.*
Easca, *Fomes.*
Eáffa, *Exit, Exeunt.*
Eáta (Eáca) *Ecce.*
Eau, Luoáiu, luoáre, luoat, *Accipio,*
occupo, me eau dupa cineva. Curro
post aliquem, ut adseqvar.
Eáz * (gat) * *Ager, * gát, der Damm,*
Wasserdamm. 2º Canalis aquae,
ramus fluvii.

Ecforie, (Ifgonire, furgunie) *Exilium.*

Ed, *Hedus.*

Edem, *Eden.*

Eé. * V. ea.

* Eftin, otfo, mollfeil [!]

Eftinatate.

Eftine. V. Eftin.

Eftinéc, ire, it, *Depretio, as, are.*

Eftinire.

* Eftinshug.

Ei, *Il, Illi.*

El, *Ille, Is.*

* Elefánt.

* Endivie.

Enfa, *Ipsa Illa.*

Enfumi, *Ego Ipse.*

Enfuti, *Tu Ipse*

[198] Enfufhi, *Ille Ipse.*

Enfhine, *Nos Ipsi.*

Enfhiva, *Vos Ipsi.*

Enshifhi, *Illi Ipsi.*

Ensfami, *Ego Ipsa.*

Enfatzi, *Tu Ipsa.*

Enfa', *Illa Ipsa.*

Ensfútz, *Tu Ipse.*

Epáarchie, *Dioecesis, Districtus.*

Éple delá rafboiu, *Infilia, orum, n.*

* *labito.*

Epingéa (Capeneág) *Pallium, Lacerna,*
Penula.

Épure, *Lepus, oris, m.*

Épure de cáffa, *Dafypus, * Cuniculus,*
Kaninchen.

Épurefe, a, *Leporinus, a, um.*

Erá, *Erat, Erant.*

Erái, *Eras.*

Erám, *Eram, Erasmus.*

[199] Erátzi, *Eratis.*

* Erbuefc, ire, it, fräuteln.

Erburi, *Herbae.*

Erés, *Haeresis.*

Érha, *Aluta. —*

Éri, *Heri.*

Eritic, a, *Haereticus, a, um. √*

Ern, are, at, *Hyems, as, are.*

Ernát, a, *Hyematus, a, um.*

Ernézu, are, at, *Hyemo.*

Érni, *Hyemes.*

Ért, táiu, are, at, *Ignosco, Parco, veniam*
do.

Ertaciúne }
Ertáre } *venia*

Ertát, a, *Venia donatus, a, um. Item*
Mortuus, a, um.

Ertatóriu, e, *Parcens, Ignoscens, veniam*
dans.

* Eruga, *Cuniculus subterraneus, elix,*
collicia sulcus aquarius, Wasser-
röhre, Wasserfurche.

Es, fhíiu, ire, it, *Exeo, Egredior.*

Éfhi, *Exis, Exi, Exias.*

Efhire, }
Efhít } *Exitus, Egressio, Exodus.*

[200] Eshitoáre, *Exitus, us, <Item La-*
*trina, Forica> * 2º V. Cacaftoáre 3º*
(lá pod), Karfa, fogodza [!] *a hidak*
melett [!] *das Geländer.*

Eshitóriu, e, *Exiens.*

Éshiti, *Es.*

Eftán, *Isto anno, Hoc anno, * horno,*
heuer. (din estan), ezévi, idejl,
heurig, dießjährig.

Éstere, *Existentia.*

Eftámp, *Isto tempore, Hoc anno, * horno,*
az idén, heuet. <din esto>.

Éú, *Ego.*

Ézer (Lac, Balta, Bolboaca) *Stagnum, Stagnans aqua.*

Ézure, jézine, *Melis, Tarus, Meles, is, Borz.*

Litera : F

Fa

Fa, *Fac* * tfe[le]kedgyed. thue !

Fác, cüiu, cere, cut. *Facio, Creo, **
tfelekszem, tfinalom, thun, machen.

Facatoriu *Factor, Creator.*

201 Facatúra, *Factio, Incantatio, Magia.*

* Fácáu, fako, weiß[himmel.

Facere, *Genesis, Creatio.*

Facere de bine. *Beneficium.*

Facie, *Fax, Lucerna, Taeda, ** fáklya,
szövétnék, die safel.

* facutu, tfinalás.

Faen, *Foenum.*

Faenátzu, *Fenetum, Fenile, ** Kafzáló,
der Heuboden.

Faenátzuri, *Fæneta, Fænilia.*

Faentaena, *Fons, Puteus.*

Faenuri, *Foenum, seu Faena, orum.*

Faermésc, ire, it, * *frio* * *Minuo, Mico,*
as, are.

Faermít, a, *Minutus, a, um.*

Faerlháng (Dulce Craciúnului, Caesh-
légi) *Bachanalia, Bachi feriae.*

Faerlhésc, *vide Sfaerhesc.*

Faerlhít, *vide Sfaerhít.*

* Faesfaesc, ire.

* Faeshitic, durch[s]leichén.

Faessáica, } *Faseolus, Faba.*

Faessóiu, } *Faseolus, Faba.*

* Faessáriu. Orlofarkuhal.

Faertáiu, } *Quadrans.*

Faertáriu, } *Quadrans.*

Fág, *Fagus.*

Fagadárítza, *Caupo faemina.*

202 Fagadáriu, *Caupo.*

Fagadálhu, *Promissum, Promissio,*
Sponsio.

Fagadáu, *Taberna, Diversorium.*

Fagaduésc, ire, it, *Promitto, Voveo,*
Spondeo.

Fagadúntza, *Promissio, Sponsio, Vo-*
tum.

Fagadúit, a, *Promissus, a, um.*

Fagaduitóriu, e, *Promissor, Sponsor.*

Fagét, *Fagetum, Sylva Fagina.*

Fágur, *Fabus.*

Fagurálhu, *Parvus Fabus.*

* Fáin, ékes, jeles.

Fáin, are, at, *Farino, as, are.*

Fáina, (Farina) *Farina.*

Fáinez, are, at, *Farino, as, are.*

Fáinát, a, *Farinatus, a, um.*

203 Fála, *Faustus, Superbia, Ar[r]ogan-*
tia, jactantia.

Falánga, *Machina, quá pedes detinentur,*
dum plantae eorum verberibus affi-
ciuntur.

Fálca, *Mandibula, Maxilla.*

Faléscume, *sau Mefalésc, ire, it, Super-*
bio, Glorior, jacto me.

Falie. * *Frustrum, buccella v. g. panis*
item: Confangvineitas, affinitas.

Karé, Hofzára szelt kenyérdarabb
[!], *item: Attyafiság, Sogorság.*

Fálnic, a, *Superbus, Arogans, Fastuosus,*
a, um.

Falós, a, *Idem.*

Famée, *Faemina.*

Fameéc, a, *Faemineus, a, um.*

Fantaena (Putz) *Fons, Puteus.*

Fápt, *Magia, Incantatio.*

204 Fáppta, *Opus, Actus, Affectus.*

Faptúra, *Creatura.*

Far

Fara

Farde

Farade

* Farade aceá *praeterea* azon kívül.
außerdem.

Faraem, are, at, *Minuo, Comminuo*
* *frio, el aprítani, kontzolni.*

Faraemát, a, *Minutus, Comminutus, a,*
um.

Faraematoriu, e. *Minutor, Comminutor.*

Farde, *Sine, Absque.*

* Fardeáceá. V. faradeáceá.

* Faricé (o éárba).

Farina, (Faina) *Farina.*

Farinéz, arc, at, *vide* Fainéz.

* Farinos.

Farm } *vide* Faraem, * *frio*.

<Farmese> } *vide* Faraem, * *frio*.

* Farmec, *subst.* <behegen> *Şererey*.

Farmít, a, *vide* Faracmát.

Farmitúra, *Mica*, *Frustillum*.

* Fartát. Kompan, Kamerad.

Fáshe } *Fascia* * Fásli, Windel.

Fashie }

[205] * Fassáica.

Fassóle, *Phascolus*.

Fat, arc, at, *Fæto*, *as*, *are* * vemhezni, kölykekezni [!], fiadzani.

Fat, *Foetus*.

Fáta, *Filia*, *Puella* * (máre, in par), *nubilis*, hajadon.

Fatúza [!], *Filiola*, *Puella* [!]

Fátza, *Facies*, *Vultus*. * Cu fátza in *sus. supinus, resupinus*, artzal fel. rüdfings.

Fátza de mássa, *Mappa* * (de perina), párnahaj, hej. <de> in cárte), levéllap.

Fatzarése, *vide* Fatzarnicese.

Fatzaricé, *vide* Fatzarnicie.

Fatzárnice, a, *Hipocrita*, *Simulator*, * *Gleichner*. Kétfiznú.

Fatzarnicese, ire, it, *Simulo*, *Adjimulo*.

Fatzarnicie, } *Hipocrisis*, *Simulatio*.

Fatzarnicie, }

Fatzarnicít, a, *Simulatus*, a, *um*.

* Fatzish, *facietenus*. artzul. szemtől szembe, <vor> *Mugen*.

Fatzuése, *Faciem facio, seu planum facio Complanato*, * *ebnen Complicato*, *as*, *arc*.

* faula. *Forma*. Iterum v. *facatura*.

Fáur, *Faber ferrarius*.

Fáur, *Menjis Februarii*.

Fe

[206] Feára, *Fera*, *Bestia*.

Feárta

Fecioara (*Vergura*) *Virgo*.

Feciór, *juvenis*.

Feciorese, a, *Virginalis*, *Virgineus*, a, *um*.

Fecióréshe [!], *modo juvenis masculi virginis*.

Fecióricé, *Virginitas*.

* Féde, *Suchus* [!]

* Fedelefh *Oppa* Légej.

* Fedeu. V. *Acoperement* N°. 3°.

* felcér. *Chirurgus*. seborvos.

Felelát, *Responsabilitas*, Item *Protectio*.

Feleluése, ire, it, *Respondeo*, *In me responjabilitatem adsumo*, *Affecuro*.

Felelítóricé, e, *Responjor*.

* Felezuése, ire, it, *Vanno*.

Felezuitoare, *Scopa ad instar palae ex virgultis Betulae composita quâ palae in arca ex tritico excopari solent*. *Vannus*.

* Felie 1° Rudenie, fratricé 2° Szelet.

* Felináriu. die *Saterne*.

* Féliu, *Species*, faj, fajta. die *Mrt*.

* Feliútz. tfobány. tfobollyo.

Femée, *Faemina*.

Femeese, a, *Faemineus*, a, *um*.

[207] Fen, *vide* Faen.

Fer, *Ferrum* 2° Bélyeg vas.

Ferdela, *Metreta*, *ae*. f.

Féruł cel lát a plúgului, *Vomis*, *mcris*, m. * *Eszteke*, *öszteke*.

Ferul cel lung a plugului, *Batillum*, i, n. <C> tforosfzlya.

Férb, ere, ert, *Ferveo*, *Bulio*.

Ferbinte, *Fervens*.

Ferbinte (*Adverb*) *Fervide*, *Ferventer*.

Ferbintzála, *Fervor*, *Aestus*, * *rekenő meleg*, *hévtség*.

* Fercatau, der *Vorstecker am Noch*.¹

Férdela, *Metreta*, *Modium*.

Fercafta } *Fenestra*.

Fercafta }

* Férec, arc, at.

* Ferecatúra (*Urlucála*).

* Feredeú, ferdő, feredő.

* Féreğa.

Ferefe, ire, it, *Vito*, *Evito*, *Caveo* * 2° ausweidhen. oni magát.

Ferestaú, *Serra*.

¹ Molnar e címszót a lap aljára írta, de jel utal a szónak betűrend szerinti helyére.

Ferestútza, *Fenestrula, Fenestrella*.
* Ferfaen. *pli* . . . [?]¹
Ferice, *Felicitas*.
Ferice de Tine, de vói, etc. *Felix es Tu, Felices Vos, etc.*

[208] Fericésc, ire, it, *Beatum dico, Beatifico, Felicem dico, Felicem facio*.

Fericire, *Felicitas, Beatitudo*.
Fericit, a, *Felix, Beatus, a, um*.
* Ferie, (Vádra) *Urna, Veder, dcr Cimer*.

* Feriga.
Ferire, *Evitatio*.
Ferit, *Evitatus, a, um*.
Férmeç, are, at, *Incanto, Maleficium, praestigias exerceo*.

Fermecát, a, *Praestigiis actus, Incantatus, a, um*.
Fermecatóriu, e, *Praestigiator, Praestigatrix, Maleficus, a, um*.

Fermecatúra, *Praestigiae, Maleficium*.
Ferfháng, *vide Faerfháng*.
Fert, a, *Coctus, Ebulitus, a, um*.
Fertáiu, *vide Faertáiu*.
Fertúra, *Coctio, Coctura*.

[209] * Feru pamaentului.
* Ferul plugului.
Feshtila, *Ellyhnum* [!], * *filum Candela* <Docht> gyertyabél. der Docht.

Festúca, *Festuca*.
Fetesc, ire, it, *Puela* [!] *in capilis* [!] *sum*.
Fetesc, a, *Puellaris, virginalis, e*.
Feteshte, *modo Puellarum*.
* Fecie.

Fetishóara } *Puellula*
<Fetútza> }
Fétze, *Facies, in plurali Personae*.
Fetzesc, ire, it, (Fatzuesc) *Faciem facio*.
* Fevruárie.

Fi

Fí, *Esse*.
Fiara, *Ferra, Bestia, Belua*.
Fiara de picioáre, *Compedes*.
Fiástru, a, *Privignus, a*.

¹ Olvashatatlan, vö. azonban Lex. Bud. 215-6.

Ficát, *jecur, jecoris, n. Hepar, hepatitis, n*.
Ficiór, *vide Fecior*.

[210] Fidéu (Coperemaent) *Operculum*.
Fidiléshu, *Oppa, ae, f*.
Fie (Fiica) *Filia*.
Fie, *Sit, Esto*.

Fiere, *Fel*.
Fíg, ere, fipt, *Figo, Infigo*.
Fiér, *Ferrum*.
Fieru plugului cel lat, *Vomis*.
Ferul plugului cel lúng, *Batillum*.
Fierb, ere, fert. *Ferveo, Bullio*.
Fiert, a, *Coctus, a, um Ebulitus* [!], *a, um*.

Fiertúra, *vide Fertura*.
Fii, *Esto, Sis*.
Fiica, *Filia, Filiola*.
Fiínd, *Existendo, Existens*.

[211] Fiíndqva, *Quoniam, Cum*.
Fiíntza, *Essentia, Substantia*.
* Fiíntz [!] v[el] fiire de fátza *praesentia*, jelen létel, die Gegenwart.
Fiútzesc [!], a, *Essentialis, a, Substantialis, e*.
Fiúntzeshte, *Essentialiter*.
Fiúu, *Filius*.
Filimina, *Species plantae cujus flos est flavus*.

* Filinján. Kaffeeschale.
Fíltá, *Arcanum, mysterium*.
Fimbrie, *Fimbria*.
Fin, *Affinis*.
* Finje. V. filinján.
* Fiori, Schauer.

Fipt, a, *Fixus, Infixus, a, um*.
Fír, *Filum*.
Fíre, *Natura*.
Firésc, a, } *Naturalis, le*.
Fireshu, e, }

Firéshhte, *Naturalites*.
Firéz, *Serra item: * Bretmühl*.
* Fístau, *Fistuca, ae, f. Súlyok, Le veró kos. das Schlägel*.
* Físhculeu. Rezes.
Fítzi, *Estote, sitis*.
Fíu, *Filius*.

212 Flácara, (Vapáe), *Flama*.
Flacarez, are, at, *Flamo, Inflamo*.
Flacau (june, Holteiu), *juvenis Cele(p)bs*.
Flamaend, a, *Famellicus, a, um, Esuriens*.

Flamaenzáre, * Horpafz.
Flamaenzefc, íre, it, *Fameo, Efurio*.
Fléanca, os *blaterans*.
* Fléce (mocirla, maezga), Habarék, hig sár.
* Fleciuefc *contero, obterro, elido, zerquetſchen*.
* Fleciuire.
Flégma, *Flegma, atis, n*.
Flegnit, a, *Ebrius, Stultus, a, um, Ebrietate, aut ſtultitia tactus, a, um*.
Flencanéfc, íre, it, *Blatero, as, are*.
Flencanitóriu, e, *Blatero, onis, Blaterator, Blaterans*.
Flefháriu, (Miſſareſhu, Maceláriu) *Lanio*.
Fleſherefc, íre, it, *Lanio, as, are, Lanionem ago*.
Fleſherefc, a, *Macellarius, a, um*.
Fleſherie, *Laniena, Macellum*.
Fléura * (jávra) * *Blatero, onis, m*.

213 Flínta, *Sclopus, Flineta*.
* Flíarca, -tza (Haſtura, Haita, Curva), Buleádra N° 2.
* Fliscaefc, ſusogni, zifchen.
Floáre, *Flos* * 2° Dif [!], Divat, Schwung [!]
Floarea foárelui, *Heliotrophium*.
Flóc, *Flocus* [!], *Pilus, Lanugo* * die floſſe, wollgatte.
Flocaefc, íre, it, *Per Flocos, per Capillos* [!] *traho, Exagito* * (Caeltzaefc).
Flóci, *Pubes*.
Flocos, a, *Pilosus, Flocofus, a, um* * mohos, bojhos, zothig.
Floér, are, at, *Fiftulo, Sibilo*.
Flóera, *Fiftula*.
Floeráſhu, *Fiftulator, Sibilator*.
Floerát, a, *Fiftulatus, Sibilatus, a, um*.
* Flori etc.
* Florire.
Flúer, *Tibia, Item Longa fiſtula*.
Flúer, are, at, *vide Floer*.

* Flurilata, *vacca variegata*.
Flúftur, are, at, *Ventum facio*.
Fluſhturát, a, *Ventofus, a, um*, * Szeles.
Flútur, *Papilio*, * de neá, (globus nivis decadens, Schnee . . . [?]),¹ Schneefloſſe.
* Fluturez, are, at, (ſchweben).

214 Fo Fo
Foáe, *Follium*.
Foále, *Follis, Uter, tómló, det Schlauch*.
Foáme, *Fames, Efuries*.
Foame-mí, ſeu: Mi-foame, *Fames eſt mihi, Efurio*.
Foámete, *Fames*.
Foarte, *Valde, Nimis, Maxime, Admodum*.
Foc, *Ignis*.
Focáre, *Miferia*.
* Fodori tátzli.
* Foéſhu, *fluviolus*.
Foſeáza.
Foi, *Folles*.
Foihoára, *Folliolum*.
Foiſhór, (Porticus) * 1° V. Cerdác 2° V. Eáz N° 2° [!]
* Foitásh, die Lunde, Patton, das Pflaſter, Fojtás.
Foítza, *Folliolum*.
* Foiu, fuvo.
Folós, *utilitas*.
Foloffefc, íre, it, *utilis ſum, utilitatem procuro, facio*.

215 Foloffintza } *Utilitas, Item Defen-*
Foloffíre } *ſio*.
Foloffit, a, *Adjutus, a, um, Qui utilitatem habuit*.
Foloffitóriu, toare, *Utilis, e, Item Propugnator*.
* Foltea,
* folticos[.]a, báuchig, *Ventricofus*.
Foméé, *Familia, ſeu Domeſtici, Item Faemina*.
* Fonfanefc, íre, it, *obtuſo ſono, v. naſo loquor, az orán bezélni. durch die Zaſe reden, murmeln*.

¹ Olvashatatlan. A Lex. Bud.-ben csak Schneeflocke áll (222).

* Fonhiu.
 Foraeála, <Follicatio, onis>, * das
 Schnardchen.
 * Forditau, <Verticillum>, fordito.
 * Forháu.
 Fórma, *Forma* * 2° (Mufhtra) *Modulus*,
exemplum, ex[em]plar, formular,
Muftra, Modell, Mufter, Patrone,
formel.
 Foraftau, <*Herbae Species*>. *Ciftus.*
Helianthum. Tetem-toldo.
 * Fornaeſc. V. Foraeſc.
 Foroſtueſc, ire, it, <conſ(ō)errumino, as,
 are! * foralztani 1° zuheilen 2°
 ſchweißen, löthen, auflöthen.
 Foroſtuire, *Forruminatio* [!]
 Foroſtuit, a, *Forruminatus, a, um* [!]
 * Fortueſc, ire, it, Hikélni, rückwärts
 gehen.
 Fortúna, (vifor) *Procella, Turbo.*
 * Fraeng.
 Fraeo, *Mulier Saxonica.*
 Fraeu, *Frenum.*
 Frága, *Fragum, Fraga, orum, n.*
 [216] Fragáriu, *Morus, Sycomorus.*
 Fráget, a, *Fragilis, le.*
 Framaent, are, at, *Fermento, Maſſo, as,*
are, Depſo.
 Framaentát, a, *Fermentatus, Subactus,*
a, um.
 Fraempt, a, *Fractus, Ruptus, a, um.*
 Frang, gere, frant, *Frango, Rumpo.*
 Frangatoare, *Machina, qua aliquid fran-*
gitur, maxime dicitur de machina,
*quá Canabes franſi ſolent * franſi-*
bulu[m]. töro [!] eſzköſz.
 Frangere, *Fractio, Fractura.*
 Franghie, *Fimbria.*
 Frant, a, *Fractus, Ruptus, a, um.*
 Frantura, *Fractura, Ruptura.*
 Fraſſin, *Fraxinus.*
 * Fraentzaeneála.
 Fráte, *Frater.*
 Fratiutz.
 Fratzie, *Fraternitas.*

[217] Fratiéſc, *Fraternus, a, um.*
 Fratiétáte, *Fraternitas.*

* Fratzaenatáte.
 Fratiór, *Fratelus* [!]
 Freantz, *Morbus venereus, morbus Galli-*
cus, Lues venerea.
 Fréc, are, at, *Frico, Attero, Scalpo, **
reiben, zerreiben (háiná de tina)
deſquamo.

Frecáre, *Frictio, Attribus, Adfrictio.*
 Frecát, a, *Adfrictus, Attritus, a, um.*
 Frecatúra, *vide Frecáre.*
 Freament, are, at, *vide Framaent.*
 Frenzít, a, *Lue venerea infectus, a, um.*
 * Frenzozs.

Frica (Témere, Groáza, Spaimaentáre),
Metus, Timor Pavor, Formido,
Trepidatio, Horor [!]
 Frica-mi, *Timor eſt mihi, Metuo, Timeo,*
Formido, paveo.

[218] Fricos, a, *Meticuloſus, Timidus, a,*
um.

* Frig, gere, ipt, *frigo.*
 Frig, *Frigus, oris, n, Algor, Frigiditas,*
Frigedo.
 Frig-mi, *ſáu mi-frig, Frigus eſt mihi,*
Frigeo, Algeo.

Frigáre, *veru.*
 Frigumi, *vide Frig-mi.*
 Friguri, *Febres.*
 Frigueros, a, *Qui cito friget.*
 Fringhie, *Fimbria.*

Fript, a, *Affus, Frixus, a, um.*
 Friptúra, *Affatura, * Súlt, petſenye,*
der Braten.

* Friſhea. *Talitrum.* Patok, Fitty,
 Fittyentés, der Naſenſtüber.
 Frumós, (*Adverb*) *Formoſe, Pulcre,*
Eleganter venuſte. Szépen, ſchön.
 Frumos, a (Mandru, Cilibiu) *Formo-*
ſus, Pulcher, venuſtus, a, um.
*Elegans. * Szép. ſchön.*

Frumſeatza, *Pulcritudó, venuſtas. **
 Szépfég. die Szönheit.

[219] Frumuſhea, *Pulcra* <Spe> * Szé-
 petſke.

Frumuſhel, *Pulcher. * Szepetſke* [!]
 Frumuſhel, (*Adverb*) *Pulcre, Lente. **
 Szépen, laſſan. ſchön, ſtätt.

1 A con-igekötő utólagos betoldás.

Frumuſhic, a, *Pulcher, a, um* * Spé-
petſke [!].
Frunte, *Frons*. * Homlok. die Stirn.
Frunte, *Quando additur nomen aliud
cum praepositione De, significat
superlativum illius rei, seu rem
elegantissimam, vg. Frunte de om,
* Musbund, ausbündig. * Homo
elegantissimus, praestantissimus.*
Frunte devin, *Vinum generosissimi-
mum. Cum genitivo, significat rem
primariam, vg. Fruntea graeului,
Primum triticum etc.*
Frúnza, *Frons, dis, f. Folium, * Levél,
das Blatt. 2º <V Ing> Hajkötö
3º (plántica).*
Frunzáriu, (Shopru de frunza) *Scena,
lomb, fa leveles, Leveles, Lom-
bo[s].*
* Frunzareſc, *frondibus [strepitu[m] edo,
item, eſito, falatozni 3º foliis privo.*
Frunziſhoara, *Folliollum* [!]
Frunzós, a, *Frondoſus, a, um.*

[220] Frupt, *vel potius de frupt, Fer-
culum, Cibus jejunalis.*

* Fluſhtuc.

* Fruſt (Daráb, Shtiuc).

Fu

Fu, (Au foſt), *Fuit.*

Fuſeaza. *Vide Foſeaza.*

Fug, ire, it, *Fugio.*

Fúga, *Fuga. A dà fugaa. Arripere
jugam, Fugere.*

* Fugáciu.

Fugatoriu, e *Fugiens, Item Profugus
a, um.*

Fugá(ts)ciu, e, *Fugax.*

Fugít, a, (Pribeag) *Profugus, a, um.*

Fuiór, (Stupa) * *Manipulus, fasciculus
Canabis, Kita kender.*

Fum, *Fumus.*

Fum, are, at, *Fumo, as, are.*

Fumát, a, *Fumatus, a, um.*

Fumatoriu, e, *Fumator, Fumatorius, a,
um.*

Fúmeg, are, at, *Fumigo, as, are.*

Fumegaioſ, a, *Fumificus, a, um, Fu-
mans.*

Fumegát, a, *Fumigatus, a, um.*

[221] Fumegatóriu, e, *Fumigator.*

Fumós, a, *Fumofus, a, um.*

* Fumu pamaentului.

Fund, *Fundus.*

Fundament (Teméiu) *Fundamentum,
Basis.*

Fune, *Funis.*

* Funie.

Funiſhoára, *Funiculus.*

* Funińcel, *furunculus, Blutgeſchwür.*

Funingine, *Fuligo, ginis, f.*

Funinginós, a, *Fuliginofus, a, um.*

* Funt.

Fur, *Fur, Clepo.*

Fur, are, at, *Furor, oris, are* [!]

Fúra, *Fuerunt, Item Furatur, vel
Furantur.*

Furát, a, *Furo ablatuſ, a, um.*

Furatóriu, *Furator. Clepo.*

Fúrca, *Furca.*

Furca de tórs, *Colus, i, vel, ús, m.*

* gu'saly, rokka.

Fúrci, *Furcae, Item Patibulum.*

* Furciit, *akalztofára valo, Strid.*

Furcitúra, *Quantum una furca de ſæno,
aut ſtramine ad ſemel capit.*

[222] Furcóiu, *Magna furca, Mergo.*

Fureutza, *Furcinula, ae, f.*

<Furiſhéz, Iháre, at, *Subduco, Furtim,
Induco.*

* Furish, pe furish, *furtim, lopva.*

Furníca, *Formica.*

Furnicáriu, *Formicarium.*

Furtiſhág, *Furtum.*

* <Furtuna V. fortuna).

Fus, *Fuffus.*

* Fuſſáriu (linguráriu) *ſuſarius, orsó-
tſinálo.*

Fáſhte, *Fuſtis.*

* Fuſhtel de scára, (léptső) fog, die
Sproſſen, der Leiter.

Fút, ere, utut, *Futuo, is, ere.*

Futút, a, *Fututus, a, um.*

Litera: G

Ga

Gabanáſhu (Lágenitza) *Granarium, Pe-
narium.*

Gát, (Eaz) Agger.

Gádina, omne animal alatum.

Gáe, *Milvus, Milvius.*

Gaecefc, ire, it, *Vaticinor, aris, ari*
* találáni, el találáni.

223 Gaecit, a, *Vaticino expositus, declaratus, a, um.*

Gaecitoare, *Aenigma.*

Gaecitóriu, e, *Vaticinator.*

* Gaecitoriu de viſſuri. *Oneiropolis, Onerimanes, Álom fejtő. Traumdeuter.*

Gaecitura, *Aenigma*, * találos mese. das Räthſpiel.

Gaede (Hoher, Hingheriu) *Lictor, Carnifex.*

Gaediléfc, ire, it, *Titilo, as, are.*

Gaediliciós, a, *qui facile titilatur.*

Gaedilitóriu, *Titilator.*

Gaedilitúra, *Titilatio.*

Gaefaeſc, ire, it, *Hifco, is, ere, szuzogni.*

Gaegaefc, ire, it, *Glacito, are * Clango, gingrio. gágogni, hápogni, fápogni, gadern, gadſen, ſchnattern item: rebegni.*

* gael gael, *glut glut.*

Gaelca, *(Tuber, is, m.), Glans, (Glandula), Tuber, * (Varix).*

Gaelca lá grumaz, *Adenes.*

Gaelceava (Larma) *Tumultus.*

Gaelcevefc, ire, it, *Tumultuor, aris, ari.*

Gaelcevíre, *Tumultuatio.*

Gaelcevitóriu, e, *Tumultuarius, a.*

Gaelci, *Glandulae, Adenes, um. Scrofulae, arum. Tonfillae, arum.*

Gaelgaefc, ire, it, *Gargarifo, as, are.*

224 Gaelgait, a, *Gargarizatus, a, um.*

* *(galufca, Kőldőrd, gombotz. der Knödel.)*

* gaeltan, gége.

* gaendác Nünúke, tferbüllý. Mayfäfer.

* gaendefc.

* gaenf, áre, át, *extumo*, fel poſſadni.

Gaengáv, a, *Balbus, a, um.*

Gaengavefc, ire, it, *Balbutio, is, ire.*

Gaengavíre, *Balbuties.*

* gaensac.

* gaenſca, *ganza, anser.*

Gaenju, *Scalmus, i, m. * gu's, der Baſtſeil.*

Gaerbov, a, (Covieat, Straemb) *Curvus, a, um.*

Gaerbovefc, ire, it, *Curvo, as, are.*

Gaerbovíre, *Incurvatio.*

Gaergarefc, ire, *Gargarizo, as, are.*

Gaergaritza, *Uruca, ae, f. * bruchus, magfuvo * Curculio, Kornwurm * de mázere bruchus piſi, borló 'súfok, der Erbsenfüßer.*

* gaergorefc (runciuluefc), rontſolni.

Gaerla. *Gurges * der Sumpf, Pſul.*

Gaerlán, *Gurgulió, Gumia. * V. gaeltán.*

* gaerliciu (pivnitza) gátor, pintze gátor, der Kellerhäls.

Gaerjob, a, *vide Gaerbov.*

Gaerjobefc, *vide Gaerboves* [!]

Gaeſca, *Ganza, Anſer.*

Gaeſcóiu * (gaenſác) * *Anſer mafculus.*

Gaet } *Gutur * jugulum, gulla, gége,*
Gaetlán } *die Kehle. V. gaeltán.*

225 Gaetleju, *Angina, Ingulus, i, m.*

(Gagaertza (Saculetz, Defági) *Bero.)*
Gaína, *Gallina * 2º (de munte, ſelbática) fajd tyuk.*

* gainuſha, gainuſhca. Tfáſzár madár, magyarotyuk.

Gainátz, *Stercus gallinaeum Hühnermiſt.*

* Gainuſha (pe ceriu) *plejades, Vergiliae, die Gluckhenne, das Siebengeſtirn. Hetevény, fiaſtyuk.*

Gáitza, (Ceuca) *Graculus.*

* Galán, galand.

Gálbin, a *Flavus, Palidus* [!], a, um,
* *galbinus, galbenus.*

Gálbináre, *Morbus (regius, Aurigo). Icter(is)us, * citorius die Gelbſucht.*

Galbineála, *Flavedo, Palor.*

* galbiniciós, a, *(fluwaſter), ſulwaſter 2º V. perit.*

Galbinít, a, *Factus Palidus* [!], *Flavus, a, um.*

* Galbinuſhul oului. *Vitellus, i. Tyukmony ſzéki. ſzék. tojás ſzék. der (Eyer) Dotter.*

Galeata 1° (Patru ferdele, mirtze) *Modius, Cubulus* * 2° (de scoff ápa: Vádra), *aqualis, aqua; hydria*, méritóedény, Wassereimer, das Schöpfgefäß, =geschier, Wasserpumpe.

Galeata * 3° (In care se mulge lapte) *Multra, Multrale*.

* gale. gale [?]

gálitz, (Román) *vitriolum album*. gálitzkő. der Ditriol.

* gálitzkiu.

Galúfha, *Diphthongus* * Kőlödör, gombotz, der Knädel.

* gánciu, V. Craemptitza, gallyiba.
* Cáuta in toáte gánciu, Szór szál szagato, der Grübler.

Gaend (Cuget, Chiteála) *Cogitatio*.
M'am luuat de gaend, *Tantum cogitavi, ut jam non sciam* [!] *quid amplius cogitare debeam de aliquare* [!]

[226] Gandác, *Bruchus, i, m.* Bogár. Käfer. * 2° tšerebogár, der Maykäfer.

* gaendacoi (gaendáci de turbare) Kőrsobogár die Spanische flige.

Gandesc, ire, it, *Cogito, Puto* * Gondolok. Meinen, nachsinnen, denken.

Gandire, *Cogitatio* * Gondolkodás. das Denken, das Meinen.

Gaendit, a, *Cogitatus, a, um*.

Gaenditó[r]iu, e, *Cogitator* * Gondolo. Denker.

Ganf, me Ganf, are, at, *Inflor, Tumeo. Intumeo*. Item per metaphor. *Superbio*. * Fel Fuvalkodom. aufblasen.

Ganfát, a, *Tumefactus, Inflatus, a, um*, Item *Superbus, Elatus, a, um*. *

Fel Fuvalkodott. aufgeblasen.

<Gangáv, a, *Balbus, a, um*.>

Gangaesc, ire, it, *Balbutio, is, ire*.

Gangaire, *Balbuties*.

Gangaitóriu, e, *Balbutiens*.

Gangav, a, *Balbus, a, um*.

Gangavesc, ire, it, *vide* Gangaesc.

Ganfác, *vide* Gaescoiu.

* gaensca, ganza.

[227] Ganju, *Scalmus*.

* gaerbáciu, V. Corbáciu.

Gaoáce, *testa*, * die Schale.

Gaoáza, *Culus, Podex*.

Gáora, *Foramen*.

Gárd, *Sepes*.

Gardina, * Karima, der Rand, *deputigo, Ranst*.

Gastán, *Castaneus*.

Gastána, *Castanea*.

* gát (eáz).

Gát, are, are [!], *Paro, Item Finio, Absolvo*, elfogyni.

* gát. *subst.* V. Eáz.¹

Gátá, * *adj.* 1. *terminationis* * *Paratus, a, um*, * *item*: baares Geld.

Gatésc, ire, it } *Paro, as, are*.

Gatez, are, at } *Paro, as, are*.
Gátát, a, *Paratus, a, um, Finitus, Absolutus, a, um*.

* Gatesc.

Gatéju, (Surcél) *Sarmentum*.

Gaticios, oassa, *Parabilis, le*.

Gatire, *Paratio, apparatus*.

Gátát } *a, Paratus, a, um*.

Gatit } *a, Paratus, a, um*.

Gatitóriu, *Parator*.

Gaún, *Apilus, Buprestis, f. Galolontha*.

* gaunós, a, *adj*.

[228] Gaurésc, ire, it, *Poros, Perforo*.

Gaurice, *Foramellum*.

Gauriciós, a, *Perforabilis, le*.

Gaurire, *Perforatio*.

Gauritóriu, *Perforator*.

* gázda.

* gazdaluesc.

* gazduesc.

* gázda de talháriu.

Gaván, *Cavatum*.

Ge

Geaman, *vel* Geamen, *Geminus, a, um*.

Geana Gena.

Gémeni, e, *Gemini, ae*.

Gem, ere, ut, *Gemo, is, ere*.

Gemenáre.

¹ A lap aljára írott pótlás; ezen betűrendi helyére jel utal.

Gemút, *Gemitus*.

Géne, *Genae*.

Ger, *Gelu*.

Gheáoflu, e, *Purus, non mixtus, a, um*.

Ghem, *Glonus, eris, n*.

Ghemuefc, ire, it, *Glomero, Adglomerero, Conglomerero*.

Ghemuife, *Glomeratio, Conglomeratio*.

Ghemuit, a, *Conglomeratus, Adglomeratus, a, um*.

229 * ghegeneráriu, *generalis*.

* ghentzián.

Gheplau, *Camus gyepló*.

* Gher, áre, át (sdariu), hãcfu, kormölni, kartzohi, hãcfu.

Gheunoáe (Ciocanitoare) * Harkály.

* Gheunoae Mare, Süló.

Ghiara *Manus rapax* * (las köröm).

Ghiatza, *Glaties*[!].

Ghib, *Gibus*.

Ghibós, a, *Gibofus, a, um*.

Ghíciu, *vide* Bitfu.

* ghilcoosh, gyilkos.

Ghíltz, *Tenda* * (látz).

Ghimber, *Zingiber*.

Ghimp, *Stimulus, Aculeus, Scrupulus*.

Ghin, *vide* Rezufhu.

Ghinde, *Glando*.

Ghindura, *Glandula*.

Ghíne, *vide* Bine.

Ghioaba, *vide* (Butlán) * Budie.

Ghióc, *Limax*.

* ghlocoi.

Ghiordán, *Torques*.

* ghiftina, V. Castána.

* ghizdáv(a), *elegans, venustus, decorus*, Ekes.

230

Gi

Gigaraet, a, *Miser, Macer*.

Gigodie, *Morbus, quo Canes solent afflicti*.

* Gilau, *Arcia*. Gyalu.

Giláv, *Humidus, a, um*.

Gilavéfc, ire, it, *Humigo, as, are*.

Gilavíre, *Humigatio*.

Gimbát, a, *Broncus*.

Gimbéfc, ire, it, *Subrideo*.

Gínere, *Gener*.

* gingásh, kenyés.

Gingée, *Gingiva*.

Gintitza, *Serum lactis, cui commixtus est secundarius caseus*.

Ginturii, *Serum lactus, quod ultimatum ex Caseo exprimitur*.

Gíp, *manipulus*.

Gír, *Balanus*.

Giráda, *Congestio, Congeries, Cumulus*.

* Gishlau. *Vide* Gilau.

* giur, *gyrus*.

GI

Glage (Sticla, Uieaga) *Vitrum*.

Glám (mál, létíu, lut.) * *terra argillofa*, item *Cunctator*. Trödler.

231 Glás, *Tonus*.

Gláffuéfc, ire, it, *Intono, Vocifero* * szollálni.

Gláffuíre, *Intonatio, vociferatio*.

Gláffúit, a, *Intonatus, a, um*.

* glassuitoáre, *Vocalis*, magábanhangzo, der Selbstlauter, Vocal.

Gláffúitóriu, e, *Intonans*.

Gláje, *vide* Gláge

Glavatzína, *Cranium*.

Glézna, *Crua, Tibia, Talus*.

Glé, *Gleba*.

Glígán, *Aper, Verres*.

Gloaba, (Birfhág) *Mulcta*.

Gloantza, *Globulus, Globus*.

Gloata * (multufheg) * *Turba, Multitudo, Caterna* * gyülevésznp.

Glob[us], *Globus*.

Globéfc, ire, it, (Birfhegaluéfc) *Mulcto, as, are*.

Globít, a, *Mulctatus, a, um*.

232 Glod (Tina, Noróiu) *Limus, Caenum, Lutum* * ifzap.

Glodéfc, ire, it *Rodo, Frico*.

Glúga, *Cuculus, Cuculio*; * *Sagum cucullatum*. ifuklya, Kápa. Suba. die Kappe Çhapouñon.

Gluma, *jocus*.

Gluméfc, ire, it, *jocor, aris, atus*.

Glumétz, a, *jocasta, jocofus, a, um, jovialis, le*.

Go

Goánga, *Insectum*.
 Goana, *Persecutio*.
 Gol, a, *Nudus, a, um, Item Vacuus, a, um, * (cu. capu gol), hajadon <léány> — male vestitus 3° hóhl. Te dáu lá gól, Revelo te.*
 * golásh, a, adj. V. golafhel. tsupasz.
 Golafhea, *Nuda Item Depilis, Deplumis*.
 Golafhél, *Nudus Item Depilis, deplumis*.
 * golatáte.
 Golefc, ire, it, *Nudo, Denudo, Item Vacuo, Evacuo*.

233 Goliciúne, *Nuditas*.
 Golire, *Denudatio, Evacuatio*.
 Golít, a, *Nudatus, Denudatus, a, um, Evacuatus, a, um*.
 Golitóriu, e, *Nudator, Denudator, Evacuator*.
 Golomóz, *Conglobatio*.
 * golon, V. galán.
 * gomonefc, ire, it, siebfofen.
 Gonáciu, *Persecutor*.
 Gonéfc, ire, it, *Persequor, Arceo, Abigo; * 2° úfzekedni, me [?] úfzekedni, ftieren*.
 Gonire, *Persecutio, Abactio*.
 Gonít, a, *Abactus, Persecutionem passus, a, um*.
 Gonitóriu, e, *Persecutor, Abactor*.
 Gorefhte, *Dicitur coitus admiffarii equi * sárhitani*.
 * Gornic, *adparitor, Ammtsdiener, Ammtsfnecht*.
 * goron }
 Gorun, } *Quercus, Suber, Illex [!]*.
 * Gofhteana (Shtufa).

Gr

Grába, *Properatio*.

234 Grabefc, ire, it, *Propero*.
 Grábnic, a, *Properus, Properans, Repentinus, a, um, * <der Eil> eiffertig*.
 * gradeá, *germen, furculus, vimen*.
 * grádiciu. V. trépte.

Graéfc, ire, it. (Vorbefc, Befseduefc) *Loqvor, Naro [!]*,
 Gradína, *Hortus*.
 Gradinaritza, *Hortulana*.
 Gradináriu, *Hortulanus*.
 Graene, *Grana tritici, Triticum*.
 Graeu, *Triticum, Frumentum * de toámna Ófzib. de primavara, Tavafzi b. — gol, tuns, tarbuza*.
 * Gragaticu.
 Graíre, *Naratio [!], Dictio, Locutio*.
 Graitóriu, e, *Narator [!], Locutor*.
 Gráiu (Vorba, Befhada) *Verbum, Sermo Vox, Loqvela, * die Rede, Sprache*.
 Gramáda, *Cumulus, Acervus, Congeries*.
 Per metaph. *Multitudo, Copia * Cu Gramáda, fotyával [!], haufenweis*.

Gramáda de lemne *Strues lignorum*.

235 Gramadefc, ire, it, *Cumulo, Accumulo, Acervo, Congero * háufeln*.
 Gramadíre. *Cumulatio, Accumulatio, Acervatio*.

Gramadíť, a. *Cumulatus, Accumulatus, Coacervatus, a, um*.

* grámmatica.
 * gramátic.
 * gramúfhdez. v. Caerenefc N° 2.
 Granáriu (Legánitza, Gabanáshu) *Granarium*.

* Granát.
 * Granátis.
 Grángur, *Galbula, Galgulus, i, m*.
 * Gránitz.
 Gráp, are; at, *Occo, as, are*.
 Grápa, *Occa, ae, f*.
 * grapez.

Grás, a, *Pinguis, e*.
 * grafficiu.
 Grassuletz, leatza } *Pinguiculus, a, um*.
 Grassulú, íe }
 Grassun, (Burlinc) *Majalis*.
 Grataríu, *Crates*.
 Graúntz, *Granum*.
 Gráur, *Ficedula, Sturnus*.

236 Grájd, (Poeata), *Stabulum*.
 * grávníc. V. grábnic.
 Grea, *Gravis in genere faeminino. Item Gravida, Uterum gerens*.

Greatza, *Nausea*.

Grébla, *Rastrum*.

Grebléz, blare, blat, *Sarrio, Confarrio, is, ire*.

Grec, *Graecus*.

Grecesc, a, *Graecanicus, a, um*.

Grecéshite, *Graece, Graecanice*.

Grecit, a, *Graecizatus, a, um*.

Grecoae, *Graeca*.

Greculétz, leatza, *Graeculus, a*.

* Greculh.

Greóiu, oae, *Gravis, e, Gravidus, a, um*.

237 * Gresh. p. p. in Samanatura, in tzassut. 2° Boshcásh.

Greshála, *Error*.

Greshesc, ire, it, *Erro, as, are*.

* Gretzoc, a, *fastidiosus, nauseosus, nauzeabilis*, émelygós, nebelig, cselhást.

Greshit, a, *Erratus, a, um*.

Greu, a, *Gravis, e* * a áveá, a da din greu, bővólkedni.

Greurúhu, (Grier) *Grillus, Cicada*.

Greutáte, *Gravitas, Gravedo*.

Greútz, a, *Modice gravis, e*.

Grier (Greurúhu) *Grillus, Cicada*.

* Grif, *grifus*.

* grilush. V. greurush.

Grinda, *Trabs*.

Grinda cassii cea máre, *Lucanar, Docus*,

* Mestergerenda, der Hauptbaffen.

Grindéiu, *Trabs Aratri, * Dentale*, eke <gerendály> talp.

Grishpán, *Soris, ifos n.* * Grünspann.

Grije, *Cura, Solicitud* [!].

Grijesc, ire, it, *Curo, as, are*.

Grijit, *Curatus, a, um*.

Grijitoriu, *Curator*.

Groapa, *Fossa, Scrobs, bis, f.* * <de graeu, buz, sirrus, buza verem, eine Korngrube. de ghiátza>.

Groapa de graeu, *Sirus, i. m.* * buza verem, eine Korngrube.

238 Groáza, *Horor, Teror* [!] * Ifzonyufág.

Groaznic, (*Adverb*) *Horende, Teribiliter* [!].

Groáznic, a, *Horibilis, Horidus, a, um, Teribilis, e* [!] * 2° *Crudelis* — roppant.

* grof.

Grohnesc, ire, it, *Grunio, is, ire*.

* gropásh.

Gross, a *Craffus, a, um*.

* gross *subst.* <das Bloch, Kfote. tóke, fa tóke> 1° V. Bucium, item: V. Caladau.

Grosziór (Smaentaena) *Flos lactis*, * téjfel, Szerdék, Smetten [!].

* Groszioresc, ire, it, abrahamen.

<Grostfor>.

Grossolán

Grossulétz

Grossuliu

Grostfór

* grozáma.

Grozáv, a, *Turpis, Deformis, e* * *horribilis*.

Grozáv (*Adverb*) *Turpiter, Deformiter*.

Grozavesc, ire, it, *Deturpo, Infamo, Scomatibus adficio*.

239 Grozavire, *Deturpatio, Infamatio*.

Grozavit, a, *Deturpatus, Infamatus, a, um*.

* groznicie, 1° kegyetlenfég, <2° ifzonyufág>.

* grue (o pássare).

* gruetz } * (gurgui) *Grumus, Clivulius* * 2° (tzurtzuiu) tftuf.

Gruihór, *Grumulus*.

Gruhnesc, ire, it, *Grunio*.

* Grum. *grumus* (cu vaerv) tetézni, tetézve.

* grum, *globus*, Klumpen.

Gu

Gúba, *Gaufape*.

Gubernátor, *Gubernator*.

Gubérnie, *Gubernium*.

* Guda, *vide* Catzea.

* gugu, eine lange Mütze nach Polnischcr Art.

Gugulesc, ire, it, * (Ninirez) * *Mulceo, Demulceo*, * *Disvavior* Apolom,

Apolgatom, Tzirokalom. hertzen
(Desmerd) N° 4.

Gugulíre, *Mulcedo*, * *Disvaviatio*. apo-
lás, tzirokálás. das Hertzen.

Gugulít, a. * *demulfus*, *disvaviatus*
tzirokalt, apolgatott. geherzt.

Gúiu, (Súiu, Úre) *Ascendo*, *Scando*
flimmen, flettern.

Gúler, *Colare*, * *pasagium*.

* Gulie. <V. Drolba> Nap.

Gunóiu, *Fimus*, *Stercus*. * trágy[a].

Gunoesf, *Fimo*, *Stercoro*, *as*, *are* * tra-
gyázni.

Gunoít, a, *Fimatus*, *Stercoratus*, a, *um*
<tr>.

240 Gura, *Os*, *oris*.

Gúra-Cascáta, *Homo stolidus*, *Stupidus*.

* Gurátec } a *Loqvax*.

* gureshu

* gurduna.

* gurdunáh.

Gurgúiu (Grúiu) * tzutzui * <*Grumus*>
tsuts, item: Tfutf.

* guresh. hágo.

* guriu v. guiu.

Gusha, *Struma*, *Bronchocele* * guga 2°
(de vulpe) roka torok.

Gúshba, *Curvatura*.

Gushát, a, *Strumofus*, a, *um*.

* gufhez. áre.

* gufhtiritza <* lobog *grillus grillotalpa*,
lobogár, die Werre, 2. Maulwurf-
grille.>

Gúft, are, at, *Gusto*, *as*, *are*, *Delibo*, *as*,
are.

Guft, *Gustus*.

Guftáre, *Gustatio*, *Delibatio*.

Guftát, a, *Gustatus*, *Delibatus*, a, *um*.

* guftos, áose [!] *guftuosus*. jo izü.
schmadhaft.

Gúta, *Apoplexia*.

Gutúe, *C(a)otoneum*.

Guturáriu, (Troáena) *Nara*, *ae*, *f*.
Catharus, *i*, *m*.

* Guz. <vide> Chitzorán. gőzű. die
Spitzmaus.

Gujbesc, ire, it, *Pando*, *as*, *are*, *Sinuo*,
as, *are*.

241

Litera: H

Ha

Há. *Responso rustica loco Ce*, *quid*.

Hác, *Sarmenta Lignorum*, * Ubrauen,
Reisholz.

Háda, *Turba*.

Hadaemp, (Scopit, juganit) *Eunuchus*.

Hadarág, *Bacillus trituratorius* * der
Dreschschlegel.

* Hambáriu. V. Cofhu. Szűfzék.

Haed (Uraet, Grozav) (*Adverb*) *Tur-
piter*, *Deformiter*.

Haed, a, (*Scarnav, * Uraet, Grozav, a),
Turpis, *Deformis*, *e*.

Haesc, (Huluesc, Surp). *Diruo* * *de-
molior*, *hiasco*.

Haéit, a, *Dirutus*, a, *um*, Item *Herni-
acus*.

* Haelbarefc, 2°. naschen, <Ko> 1°
Kotyváztani.

Haelm, *Meta* * Grántz máhl. 2° *grumus*,
Halm.

* Haelmuesc, ire, it, auftürmen.

* Haembáriu. V. Cosháriu.

Haera, *Hecuba*, *Anus*.

Haeraéfc, ire, it, *Irrito proprie de
canibus dicitur*, * *Hirio*. Mara-
kodni, tzivakodni.

Haeraít, a, *Irritatus*, a, *um*.

Haerau, <*Milvus*, * der Geyer, Kánya.>
falco palumbarius. Héjja, der
Habicht, Taubenfalke.

242

Haerb, *Ostracium*, *Testa*, * tserép,
2° (Crátitz [!], lábos).

Haerbáriu, *Parasitus*.

Haerbarefc, ire, it, *Parasitor*, *ari*, *atus*
* *ligurio*, náshen.

Haerbaretz, *Catillo*, *onis*, *m*. * *liguritor*.
* Haerbáretz.

Haerbeica, (Crátitza, Lábos), *Cacabus*,
Sartago testacea [!]

* Haerbuesc.

* Haerbuit.

Haerca, *Hecuba*.

Haercióg, <*Glis*, *ris*, *Melis*, *is*, *f*.> *
Cricetus, <Hör> Hörtfök. der Ham-
ster.

* Haergáiu, *Vinum*.

Haerlétz (Arſheu) *Ama, ae, f. Bipalium.*

* Haerlaet, *tenax, nimis, parcus, Sordidus.* Knaufer.

* Haerſheu. V. Arſheu.

Haertie, *Carta.*

* Hágú.

Hai ie. hai mai, *heus, tu.*

Hái } *Eamus, Si unum alloqvor.* * V.

Háida } Blem.

Háidátzi, *Eamus.* * Bleátz. * *Si plures quam unum alloqvor.*

Háina (Veſhtmaent), *Vestis.* * Köntös Ruha. Kfeid.

* Haine de pat. *Lectifternia.* ágy vetés. Bettgeráth.

* Haisueſe, ire, it, aufſtöbern.

* Háita, Lotyo, Ringyo.

* Háitáſh (jutáriu).

Halá pro celá.

Halalált.

Halafhtau, *Lacus, Piſcina.*

* Háica. V. *Despicatura, Dránitza.*

Hám, *Camus, i, m. Heltia, orum, n.*

Haméiu, *Humulus, Lupulus, m.*

* Hamiffála, *Bulimus. i. Bulimia.*

* Hamiffit, *bulimans, tis.*

* Hamuca, homok.

Hamuſh. (Argaffala).

[245]¹ Haens. *Inſula.*

Hár, *Gratia.*

Harác, *Palus.*

Haracéſc, ire, it, *Palo, as, are.*

Haráci (Bir,) *Tributum.*

* Harána (ſacáre).

* Harang. V. Clopot.

* Haretz. Vide Corla.

* Há[r]ſa, Hára, die Harſe.

* Hargoláſh. *(Ergolabus) ab ergolabus.*

Haringa *Halex.*

* Hárníc, a, *adj.*

* Harnicie.

Hártz (Batáe, Raſboiu, Reſmiritza) *Bellum.*

* Háſhca, *Žündloch, gyuitoluk, loding.*

* Háſhpura, *elix, collicia sulcus aquarius, Waſſerfurche, Waſſerrinne.*

* Háſhtura. V. Haita.

* Háſna, der Profit, *Nützen 2° (Cámata).*

Hájma. *Aſcalonia, ae, f.*

Hat (Tocma) *Plane.*

Hatz (Diplau) *Camus.*

* Hatzuca. Hatzuica. Hatzuka, Hatzoka. das Rödſchen.

Házna, (Dobaenda, Foloſ) *Lucrum, utilitas.*

Haznarie, *Qvaeſtus, negotiatio.*

Haznáriu, *Qvaeſtor, negotiator.*

Haznuéſc, ire, it, *Lucror, qvaeſtum exerceo.*

Haznuit, a, *Quod eſt lucro aquifitum, Hiábá[!].*

* Hájma.

* Héhel, áre, át. *Caro, is, ere.*

* Héhela, héhely, gereben, die Hedeſel, der Krempel.

* Hei. V. Hai.

* Heiush.

* Hemeiu.

* Heredie: *haeredes, haereditas, posteri.*

Hicaba, *Fruſtra, Gratis.*

<* Hiaſtru, Das>.

Hiclean, *vide viclean.*

Hidra, *Hidra.*

* Hidropie. V. Boála de ápa.

* Hiereſtau. V. firez.

Higa. *Vide Ciga.*

* highége (cétera).

[246]* Hinghériu.

* Hint.

Hintéu (Butca) *Carpentum.*

Hireán, *Naſturcium.*

* Hiribe pita Váci.

* Hiringa.

Hiriſhca, *Pannicum.*

Híriu, (Véſte) *Fama.*

Cum praefertim ruſtici, in quibus Tranſilvaniae partibus *vi* pronuntient ut *Hi*, ſi quae audies pronuntiarum, ut *Hi*, quaere in *Vi* vg. *Hiclean, Viclean Hiú, Viu, Hin, Vin* etc.

* Hirotoneſc.

* Hirotonie.

* Hirundinériu.

* Hoáſpa, *Valvula (v. g. ſabaram) gluma, Gröts. Veteménynek* (mint

¹ A kézirat számozása hibás: a 242. l. után a 245. l. következik.

borfonak to) kis heja, tokja, das
 Bälglein der Hülsenfrüchte.
 Hoda, <Lutra, Castor> Fiber fulica fú,
 hoda, Wasserhuhn.
 Hodáe (Máeri) Vila [!]
 * Hodaitza.
 Hodína (Odihna) Quies.
 Hodinéfc, ire, it Quiesco.
 * Hodnoju, Hadnagy.
 Hodorogéfc, ire, it, *Strepto, is, ere,*
Strepito, as, are * 1° dörömbölni,
 dörömbözni, 2° fetlegni, darálni.
 Hodorogire { *Strepitatio, Strepitus,*
 Hodorogitúra { *ús, m.*
 * Hodorofefe idem.
 * Hodrobéle holmi (Cátrafuffe) Házi
 butor. Keteputa.
 * Hohér.
 * Hoheréfc.
 Hóhot, (Chiotíre) *Cachinus* * Hahota.
 [247] Hohotéfc, me Hohotéfc, ire, it,
Chachinor, aris, ari * hahotalni.
 Hohotíre, *Chachinatio.*
 Hohotít, *Chachinatus, a, um.*
 Holca, *Clamorofitas.*
 * Holalaeffc (olalaeffc).
 Holda, *Seges, etis, f.*
 Holteiu, *juvenis caeleps* [!]
 Hóra, *Mufica.* Item *Saltus.*
 Horeaeffc, ire, it. *Ronchifo, as, are.*
 Horcaíre, *Ronchifatio.*
 * Hordau.
 * Hore, Dal.
 Horéfc, ire, it, *Muficam lugubrem facio,*
canto, * item danolni.
 Hórgóflu (maricaflu, Straemba) *Ma-*
rinus, pecunia.
 Horilca } (Rachie, Tzúica) *Sicera,*
 Horínca } *Crematura.*
 * Horáta. V. Chiffug.
 * Horhotéfc, röhöggni, vihogni, unan-
 ftändig laffen.
 Horn (Bucíúm, Buduretz) *Caminus.*
 * Hornáru.
 * Horju *iffura scandulae.*
 * Hospa, *gluma.*
 * Hofpodaru, *Princeps.*
 Hotár, *Teritorium* [!], *Limes, Terminus.*
 Hotaréfc, ire, it, *Definio, Termino, De-*
termino, Limito.

Hotaraet, a, *Definitus, Determinatus,*
Limitatus, a, um.
 * hotaralfh.
 * Hrána. Záhrgung.
 * Hranefc.
 * Hranitoriu, élelem.
 Hreán, *vide Hirean.*
 Hreáft (Spín) *Spinus.* * Harafzt.
 [248] Hrifheca, *vide Hirifheca.*
 Hriffov. *Diploma. <Decretum>.*
 * Huda, *Apertura ex ruina feptium, vel*
aedificii.
 * Huditza (calicioara) *plateola.*
 * Huhurez, *item avis aliqua.*
 * Huitzu, <are, at, hintázni, hingálni,
 hütífheln).
 Húla, *Blasphemia.* Item *Detractio, ob-*
tractatio. Item *Hiatus.* Záfterung.
 * Bergfall. omladék.
 Huléfc, ire, it, *Blasphemo, Obtracto,*
detraho, seu male de altero loqvor,
vitupero. * oltfarolni, betífmelni [!].
 Hulít, a, *Blasphematus, Infamatus,*
Vituperatus, a, um.
 Hulitóriu, e, *Blasphemator, Vituperator,*
obtractator.
 Hulueffc, (Surp) *Ruino, as, are, Diruo,*
is, ere.
 Huluiít, a, *Ruinatus, a, um, Dirutus, a,*
um.
 Huluiitúra, *Ruina* * Omladék.
 Humá <(Spoeála)>, *Humus, f. seu tera* [!]
alba, et dura fere ad inftar lapidis,
quam <liquefacientes> in aqua
emolliunt, et Domorum parietes
inabant.
 [249] <* Hordau. V. Bute).
 * Hurdoiu. V. Budie.
 * Hupaefc, tombolni, szökdintífmelni,
 hupfen.
 * Hurduzau. ein langer dicke Strang.
 * Hurduzueffc, tlörömpölni, döröm-
 bölni.
 Huréz, (Refhcáflu) *oriza.*
 Húrifhte, *Meretrix scortum.*
 * Hurlupiu.
 Hurtzuluéfc, ire, it, *Exagito, Huc,*
illuc impello.

- * Huruba, *gurgustium*.
- * Hufhta.
- * Hutupefc, ire, it, <faldoklani>, mo-
hon efzem. faldoklani.
- * Hutupire. Nagyeletöfég.
- * Hutzutz, are, at. V. <Hultz>. Utzutz.

Litera: I

I

- I. *Appositum verbis dativum casum regentibus significat Illi, Ei, ut fing. I dá, Dabis-Ei, I am inchinát, Propinavi Ei etc. Verbis accusativum regentibus appositum denotat accusativum Eos, Illos, I vedeá, videbis eos. I am cautát, Quaesivi eos, etc. <Adponi[tur] in plurali etiam verbis infinitivis, ut A face, Facere. Ponitur etiam Loco vá, et tunc est nota, seu auxiliare.> Adponitur etiam loco véi, et tunc est auxiliare verborum futuri temporis secundae personae <numeri>, ut I umblá, loco vei umbla, Ambulatis. Itzi auzi, Loco vetzi auzi, Audiētis. Ante alias vocales, vocali sequenti ita conjungitur, ut diphthongus formatur, et unus sonus ex utraque vocali, ut Iar Iterum Iam dát, Dedi, Iubéfc, Amo Ioi spúne, Ei dicam etc. Notatum vero accentu acuto non format diphthongum, sed protrahitur, ut Marturíe, Testis, Míe, Míhi Tie, Tibi etc.*
- Ad initium cuius libet vocis ante mb, mp, n, pronuntiatur, ut a, ante has literas ut: Imblatéfc, Trituro Impe-rát, Imperatur, Intru, Intro etc.

Ia

251 Ia, Ita.

Ia, vel Ea: Illa, Ea.

Ia, Accipe.

Iáta (Eáca) Ecce.

Iád, Infernus, Avernus.

Iáda, Heda

Iádera, Hedera.

Iápa, Cabala, Eqva.

Iár

Iára } Iterum Denuo.

Iárafhi }

Iárba, Herba, Gramen.

Iárba Fiaralor, *Buphonium, Cameleonta.*

Iárba' lui tátin, *Symphitum, Confolida.*

Iáfca, Fomes.

Iáta (Iáca) Ecce.

Ibóvnic, a, *Amasius, a.*

252 Ibric, *Guthus, i, m.*

Ibricel, *Guthulus, i, m.*

* Ibrifhin, *fila sericea, bombycina ad suendum, die Ἰβήσιδε.*

Ic * (háda) * *Cuneus, * ék, ékszeg, die Κευκε).*

Iceá } *Hic * pe ici pe colé imittamott,*
Ici } *hellyelhellyel, ftedweis, platz-
weis, hic und da.*

Icénéfc, ire, it, * (рѣгѣи)¹ * *Eructo, as, are * böffeni, böffogni. rülpjen, aufsteigen N° 4.*

Icnít, a, *Eructatus, a, um.*

Icoána, *Icon, Imago, Effigies, Simulacrum.*

Icuéfc, ire, it, *Cuneo, as, are * ver-
feulen.*

Icuít, a, *Cuneatus, a, um.*

* Iéu, luáre, luát.

* Ieuít, Ien uit. *En. Confpice, ahol ni.
ſchau, ſiehe.*

Iérha, *Aluta.*

* Ieromonách.

* Iezune, *Iezure, Lynx, Hiuz, der
Luchs.*

* Ignefc. V. Icnéfc.

In, *Linum.*

Ileu (Nocovála) *Incus, udis.*

Imála (Tina, Lut) *Lutum.*

Imáſhu (Palhune, Sloboda <Isláz>)
*Pascuum liberum * Bucetum.*

* Imbáer, áre, át.

Imbal, are, at, *Salivo, as, are * 2°
(balacarefc).*

Imbalát, a, *Salivofus, a, um.*

* Iéu, luáre, át 1° *accipio. 2° emo 3° ieu
pe fuga, 4° éte (eácate), 5° Iéu
sáma, 6° Coniungi matrimonio.*

¹ A kéziratban cirill betűkkel!

253 Imbáleg, are, at, *Stercoro, as, are*.
Imbalegát, a, *Stercorofus, Stercoratus,*
a, um.

Imbarbatáre, *Animatio.*

Imbarbatát, a, *Animatus, a, um.*

Imbarbatez, are, at, *Animo, as, are.*

Imbat, are, at, *Inebrio, as, are.*

Imbatáre, *Inebriatio.*

Imbatát, a, *Inebriatus, a, um.*

Imbatraenefc, ire, it, *Senefco, Con-*
fenefco, is, nui.

Imbatraenít, *Senex factus, a, um.*

Imberbéc * (imburd, imbutufh) * *Con-*
*tundendo trudo, Impello * arieto.*

Imbieát, a, *Invitatus, a, um.*

Imbíiu, ere, eat, *Invito, Offero, * an-*
tragen, kenálni.

Imbin, *Combino, Facio cohaerere.*

Imbináre, *Combinatio, Cohaerentia.*

254 Imblaciú, *Tribulo.*

Imblanzéfc, ire, it, *Placo, Mitigo, Lenio,*
*Sedo, * engesztelni.*

Imblanzíre, *Placatio, Mitigatio.*

Imblanzít; a, *Placatus, Mitigatus, a, um.*

Imblanzitoriu, e, *Placator, Mitigator.*

Imbláre, *vide umbláre.*

Imblatéfc, ire, it, *Trituro, as, are.*

Imblatitóriu, *Triturator, oris, m.*

* Imblet.

Imblojefc, ire, it, *Obduco.*

Imblo(g)jít, a, *Obductus, a, um.*

* Imblu, *ambulo, umblu rau, roszul*
járni. übel ankommen.

Imboldefc, ire, it (Stremur) *Stimulo,*
as, are.

Imboldíre, *Stimulatio.*

Imboldít, a, *Stimulatus, a, um.*

Imbolditóriu, e, *Stimulator, Stimulatrix.*

Imbolditúra, *Stimulatio.*

Imbord, are, at, (Restörn) *Inverto, Sub-*
verto.

Imbordát, a, *Inversus, Subversus, a, um.*

Imbrác, are, at, (Invéshtiu) *Vestio,*
Amicio, Induo.

255 Imbracamínte, *Amictus, Vestitus,*
Indumentum.

Imbracat, a, *Vestitus, Indutus, Amic-*
tus, a, um.

Imbracatóriu, e, *Indutor, Amicens,*
Vestiens.

Imbracin, are, at, *Caligas alligo.*

Imbrancefc, ire, it, *Manibus, pedibus-*
que flecto ad terram.

Imbratzasháre, *Amplexus, Complexus.*

Imbratzashát, a, *Brachiis amplexus,*
complexus, a, um.

Imbratzashéz, are, at, *Amplector ulnis,*
brachio, Complector, aris, atus.

Imbuc, are, at, *Ori infero, Impono*
in os [!].

Imbucát, a, *Ori impositus, a, um.*

Imbucátúra, *Bolus, Offa, * Bucca.*

* Imbucaturefc, *falatozni, ein wenig*
essen, etwas zu sich nehmen.

Imbucur, are, at, *Gaudio, Laetitia ad-*
ificio.

256 Imbucurát, a, *Gaudio, Laetitia*
adfectus, a, um.

Imbúib, are, at, *Ingurgito.*

Imbuibáre, *Ingurgitatio.*

Imbuibát, a, *Ingurgitatus, a, um.*

Imbulzála, *Contrufio, Compressio **
tolongás.

Imbulzéfc, ire, it, *Contrudo, Comprimo.*

Imbulzíre, *vide Imbulzala.*

Imbulzít, a, *Contrufus, Compressus, a,*
um.

Imbulzitóriu, e, *Contrufor, Compressor.*

Imbúmb, are, at, *Confibulo, as, are.*

Imbumbát, a, *Confibulatus, a, um.*

Imbún, a, are [!]; *Bonum facio, mitigo*
aliquem, Item Facio aliquem bona-
nimo [!] esse.

Imbunát, a, *Placatus, mitigatus, a, um*
Item Laetitia adfectus, Bono animo
factus.

Imbunatatzefc, ire, it, *Bonum facio*
aliquem.

257 Imbunatatztít, a, *Bonus factus,*
Bona facta.

Imbunéz, *vide Imbun.*

Imbur, are, at, *Vapore adificio. Item*
Vaporo, as, are.

Imburát, a, *Vapore adfectus, a, um.*

* Imburd (imberbec).

Imburdát, a, *vide Imbordát.*

Imbút.

* Imbutufhefc. V. Botofhefc. Imbér-
bec.

Ime, *Ecce*.

Impác, arc, at, *Pacifico*, me mpác, *pacem facio, pacem in eo*.

Impacáre, *Pacificatio*.

Impacát, a, *Pacificatus, a, um*.

Impacatóriu, e, *Pacificator*.

Impaciéfc, ire, it, *vide Impác*.

Impaciúire, *vide Impacáre*.

Impaciúit, a, *vide Impacát*.

Impaciuitóriu, *vide Impacatóriu*.

258 Impaclát, a, *Obscuratus, a, um*.

I[m]parát, a, *Palatus, Impalatus, a, um*.

Imparát, *Imperator*.

Imparateáffa, *Imperatrix*.

Imparatéfc, a, *Imperatorius, a, um* *

[*Imperialis*¹ *Caesareus*, item denotat *superlativum* ut betziv, bolund
Imp: der... nar.²

Imparatéfhte, *Imperatorie*.

* Imparatufhu (boála) *Sinanche, angina, dolor faucium*.

Imparatzéfc, ire, it *Impero, Regno, as, are*.

Imparatzé, *Imperium*.

Imparatzitóriu, e, *Imperans*.

Imparecheat, a, *Diffidens*.

Imparechére, *Diffidium, Disconvenientia*.

Imparecheteriu, *Diffidium, Disunionem faciens*.

Imparechéz, chére, cheat, *Diffidere, Disensionem facio*, * *discordias causo*.

Imparéz, rare, rat, *Palo, Impalo, as, are* * (stag), stángeln.

Imparát, a, *Palatus, Impalatus, a, um*.

* Imparatufh.

259³ Impart, }
Impartz, } ire, it, *Divido Distribuo, Par(t)cior*.
Impartzéfc }

¹ Molnar nem írta ki az egész szót, hanem csupán az *-ialis* képzőt írta az előbbi értelmezés fölé.

² Nem *Erznarr*, mint L. x. Bud. 280.

³ A kéziratban hibásan 159 áll.

* Impartahefc, *communio participo theifnehen*.⁴

Impartzire, *Divisio, Distributio, Partitio*.

Impartzít, a, *Divisus, Distribus* [!], a, um.

Impartzitóriu, e, *Divisor, Partitor, Distributor*.

Impatrát, a, *Quadruplicatus, a, um, Quadruplum*.

Impatréz, tráre, trát, *Quadruplico, as, are*.

* Impatur, áre, át. *Complico*. falzen, falten. kétben [!] hajtani a ruhát. bréhen zúfehen, beugen.

* Impaturát, reteges [!].⁵

Impédec, are, at. *Impedio, is, ire, Sufflamino, as, are*.

Impelitzát, a, *Ille, cui pellis supercrevit*.

* Impenát.

* Impenez.

Impetrefc, ire, it, *Petrifico, Item obduresco, Induresco*.

Impetríre, *Petrificatio, obduratio, Induratio*.

Impetrít, a, *Petrificatus, Obduratus, Induratus, a, um*.

Impilát, a, *Depressus, Humiliatus, a, um*.

Impíng, gere, pins, *Impingo, Trudo*.

260 Impingatóriu, e, *Trufor*.

Impingere, *Trufio*.

Impins, a, *Trufus, a, um*.

* Impistrefc. [chöfen. bunt machen, varico.

Impletéfc, ire, it, *Implecto, is, ere*.

Impletit, a, *Implexus, a, um*.

* Impletítóáre, hajfono, hajkötő. das Haarband. V. Frunza N° 3.

* Impletitura. das Geflecht.

* Implinefc, ire, it.

* Implínire, Vollziehung.

* Implínitoriu. tellyesteni [!]

⁴ Molnar e címszót — a betürendnek megfelelően — *Impart* és *Impartz* közé szúrta be, de eljárását nyomdatechnikai okokból nem lehetett egészen híven követni.

⁵ Helyesen: *reteges*.

* Implu.
 Impodobese, ire, it, *Orno, as, arc, Exorno, as, arc.*
 Impodobit, a, *Ornatus, Exornatus, a, um.*
 Impodobitóriu, e, *Ornator, Exornator.*
 Imponecshcat, a, *Oppositus, a, um.*
 Imponecshnére, *Oppositio* * hasonlás, fondorkodás.
 Imponecshéz, ere, eat, *Oppono, Obsto, Contrao.*
 Impotriva, *(melius) vide* Improtiva.
 Impotrivése, vide Improtivése.
 Impovarare, *Oneratio, Aggravatio.*
 Impovaréz, rare, rat, *Onero, Aggravo.*

261 Imprafhticat, a, *Dispersus, a, um* * szilálni, szórni, zersteneu osztalni. hintve, szortva [!]
 Imprafhticát (*Adverb*) *Dispersé.*
 Imprafhticére, *Dispersio.*
 Imprafhtiu, ere, eat, *Dispergo* * Szilálni, Szorni.
 Impreájma, *Eregione Coram.*
 Impregiúr, are, at, *Gyro, as, Circulo, Circumdo.*
 Impregiúr (*Adverb*) *Circum, Circa Circum.* * *p[er]gyrun.*
 Impregiúrare, *Gyratio, Circum Ductio.*
 Impregiúrát, a, *Gyratus, Circum Ductus, Circum datus, a, um.*
 Impregiúratóriu, e, *Circulator, Gyrator.*
 Impreffúr, are, at, *Circumdo.*
 Impreffurát, a, *Circumdatus, a, um* * *obsessus, ördöngös, beségen.*
 Impreffuratóriu, e, *Circumdator.*
 * Impretinesce, ire, it, barátkozni.
 Impréum, are, at, *Conjungo, Connecto, ere* * 2° coöo.
 Impreúna, *simul, Coniunctim.*

262 Impreunare, *Coniunctio, Connexio.*
 * Impreuna sunatoáre, *Consonans.* Mítlauter.
 Impreunát, a, *Coniunctus, a, um, Connexus, a, um.*
 Impreunatóriu, e, *Copulator, Coniungens.*
 Imprilastese, *Dicipio.*
 Imprilastít, a, *Maledictus, a, um* Item *Illufus, a, um.*

Impropodese, *Felo, as, arc,* * schleyern, mit Tücheru umhängen, verdecken.
 Impropodit, a, *Velatus, a, um.*
 * Impropoditoáre, *Crinale.*
 Improshce, are, at, *Varia proicio contra.*
 * Impostese (me) 1°
 Improtiva, *Contra, Adversus.*
 Improtivese, me improtivese, ire, it, *Contrarior, Adversor.*
 Improtivire, *Contrarietas, Adversitas.*
 Improtivit, a, *Contrariatus, Adversatus, a, um.*
 Improtivitóriu, e, *Contrariator, Adversator.*
 Improtivnie, a, *Contrarius, Adversarius, a, um.*
 Imprumút, táiu, táre, tát, *Mutuo, as, arc, Item Mutuor, aris, atus.*
 Imprumút (*Adverb*) *Mutuo, mutue.*

263 Imprumút, (*Subst*) *Mutuuum.*
 Imprumutáre, *Mutuatio.*
 Imprumutát, a, *Mutuatus, Mutuatilius, a, um.*

Imprumutatóriu, e, *Mutuator, Mutuans.*
 Imprumutéz, vide Imprumut, are, at.
 Impunni, are, at, *Impugno, as, arc.*
 Impúng, are, uns, *Pungo, is ere.*
 Impungáciu, e, *Corrupta.*
 Impungatóriu, e, *Punctor, Punctorius, a, um, Pungens.*
 Impungere, *Punctio.*
 Impuns, a, *Punctus, a, um.*
 Impunfatúra } *Punctura* * cu ácu,
 Impunsoáre, } ötés, öltés. der Stich.
 Impushce, are, at, * (pushce) * *Jaculor, aris, Explodo.*
 Impushcát, a, *Trajectus, Explosus, a, um.*

264 Impushcatoriu, e, *jaculator, Explosor.*
 Impushcatura, *jaculatio, Explosio* (depártaréá de o impushcatura).
 Impút, are, at, *Imputo, Exprobro.*
 * Imput, táre, tát, *socteo, 2°* (beshefc).
 Imputacios, a, *Imputabilis, le.*
 Imputaciúne }
 Imputáre } *Imputatio, Exprobratio.*
 Imputát, a, *Imputatus, a, um.*

Imputatóriú, e, *Imputator*.
* Imputzesc, ire, it. V. Imput 2.
* Imputzit, *putidus* 2° (foárte lénefh).

In

Ik(i)n, *Linum*.
Iin-felbátec, *Urinalis*, f.
Iindic, vide *Shántz*.
In, *In*.
Inácoáce, *Hac, Hac versus*.
Inácolo, *Illac, Illac versus*.
Inacréála, *Acor, oris, m. Acredo, dinis*,
f. *Acrimonia, ae, f*.
Inacresc, ire, it, vide *Acrésc*.
Inacríme }
Inacríre } vide *Inacreala*.

[265] Inacrít, a, *Acidus factus, a, um*.
Inádesc, ire, it, *Adnecto, subnecto*.
Inadít, a, *Adnexus, subnexus*.
Inadítóriu, e, *Adnectens*.
Inadítúra, *Adnexus, ús, m*.
Ináinte, *Ante, Prae, Coram, * in ante*.
Inalbesc, ire, it, *Inalbo, Dealbo. * blei-*
chen, ausbleichen.
Inalbíre, *Inalbatío, Dealbatío*.
Inalbit, a, *Inalbatús, a, um, Dealbatús,*
a, um.
Inalbitóriu, e, *Inalbator, Dealbator*.
Inált, a, *Altus, a, um*.
Inaltzáre, *Ascensio, Elevatio*.
Inaltzát, a, *Alte elevatus, a, um*.
Inaltzíme, *Altitudo*.
Inaltzu, are, at, *Alte elevo, sursum, In*
altum affolo.

[266] Inápói, *Retro*.
Inca, *Adhuc*.
Incáer, are, at, *Impetuose, Furiose capio*
aliquem per capilos, [!]
Incaeleesc, ire, it. *Intrico, as, are*.
Incaeleíre, *Intricatio*.
Incaeleít, a, *Intricatus, a, um*.
Incaeleitóriu, e, *Intricator*.
Incaeleitúra, *Intricator*.
* Incaetvá, *valamennyire*.
* Incaerceez, cáre, at. V. *Caerceez*.
* Incaerlig, áre, át. V. *Caerlig*.
* Incálec, áre, át * 1° *utra, indulni, 2°*
pakolni, rakdcsni.

* Incálete, Incálte, *ad minus, saltem*.
Incaltzáre, *Calceatio*.
Incaltzát, a, *Calceatus, a, um*.
* Incaltzáma } * *(Caltzáma)*
Incaltzamínte } * *Calceamentum*.
Incaltzetóriu, e, *Calceator*.
Incáltzu, are, at, *Calceo, es, ere*.

[267] Incalzesc, ire, it, *Calefacio * foveo*.
Incalzére, *Calefactio * fotus*.
Incalzít, a, *Calefactus, a, um*.
Incalzitóriu, e, *Calefactor, trix*.
Incap, ere, ut, *Capior, Comprehendor*,
vg. *Incap in Cássá, Capit me Domus*.
be térek, férek a házban.

Incapére, *Comprehensio*.
* Incapestrez.
* Incapístru.
Incapút, a, *Comprehensus, Captus, a,*
um.
Incáre, are, at, *Carico, as, are, Onero,*
*as, are, * aufpassen, rakni felrakni,*
2° de cáp v. *Incáer*.

Incarcáre, *Oneratio*.
Incarcát, a, *Caricatus, Oneratus, a, um*.
* Incataramez, *zuschnallen*.
Incarcátúra, *die Aufladung, Beladung*.
Incatro, *Qua, Quorsum, Qua versus*.
Inceluésc (Inshel) ire, it. *Decipio,*
Supplanto.
Incelúre, *Deceptio, Supplantatio, Im-*
postura.
Inceluit (Inshelát, a,) *Deceptus, Su-*
plantatus, a, um [!]

[268] Inceluitóriu, e (Celau, Inshelatoriu,
Amagitóriu) *Deceptor, Sup[p]lan-*
tator, Impositor.
Incelúiu, ire, it, vide *Inceluésc*.
Incenushát, a, *Cinerizatus, a, um*.
Ince[n]jushez, are, at. *Cinerizo, as, are*.
Incép, ere, ut, *Incipio, Inchoo, Initio,*
as, are.
Incepatóriu, e, *Inceptor, Inchoator,*
Initiator.
Incepatúra } *Inchoatio, Initiatío, In-*
Incépere } *ceptio*.
Incepút (*Substant*) *Initium, Princi-*
pium.

Incepút, a, *Inceptus, Inchoatus, Initiatus, a, um.*
Incét, are, at, *Cessio, as, are.*
Incét (*Adverb*) *Lente, Pedetentim, Non cito, Paulatim.*
Incetáre, *Cessatio.*
Incetez; tare, at, *vide* Incet.

269 * Inheg, áre, at, aludni.

* Inhegát, alutt.

* Inhep, ere, ut. V. Incap.

* Inchetor, áre, át. V. Imbaer.

Inchíd, ere, chis, *Claudo, Includo.*

Inchieat, a, *Conjunctus, Compositus, Constrictus (a, um) Combinatus, Conclusus, a, um.*

* Inchietura, *artus.* das Gelenk. Hajlás. Hajtás.

Inchíiu, ere, eat, *Constringo, Concludo, Combino, * 2º concludo.*

Inchín, áre, at, *Inclino, (Propino, as, are) * adoro Cernens adoro, procumbo. 2º reá köszönni 3º (a in-china pe cineva lui Dz(Б)е8, Dracului) devovere quempiam.*

Inchínume; meinchín, *Adoro, Saluto.*

Inchinaciúne } *Adoratio, Salutatio,*
Inchináre } *Propinatio.*

Inchinát, a, *Adoratus, Salutatus, a, um.*

Inchinatóriu, e, *Adorator, Salutator.*

Inching; are, at, *Eqvum Cingo, Cingulo.*

Inchingát, a, *Eqvus Cingulatus, a, um.*

Inchiótór, are, at, *Fibulo, Confibulo.*

Inchiotorát, a, *Fibulatus, Confibulatus, a, um.*

270 Inchipuefc, ire, it, *Imagino, Formo, Figuro.*

Inchipuíre, *Imaginatio, Figuratio.*

Inchipuít, a, *Figuratus, a, um.*

Inchipuítóriu, e, *Imaginator, Figurator.*

* Inchir, ire, it, *desino coescere.*

Inchiffoáre, *Claufula.*

* Inchiz V.

Incilipéz, páre, pat, *Hinc inde aqairo, Colligo, ita, ut jam necessitatem sublevem.*

Incing, ere, eins, *Cingo, Accingo * (farina) dohosodni.*

Incingatoare, *Cingulum.*

Incingatúra, *Cinctura.*

Incins, a, *Cinctus, Accinctus, a, um * (de farina) dohos.*

* Incirip.

Inchiz, dere, chis, *vide* Inchid.

Incleshtáre, *Combinatio * öfzvekaptsolni.*

Incleshtát, a, *Combinatus, a, um.*

Incleshtéz, *Combino, as, are.*

271 * Incoáce erre.

Incolea, *Illac, Ultra.*

Incolo, *Illac, Illuc.*

Incoltzéfc, ire, it, * 1º (incep cu dintzi, coltzi) 2º *Germino, Pullulo, as, are.*

Incoltzit, a, *Germinatus, a, um.*

Incoltzitúra, *Germinatio, Pullulatio.*

Incontra (*Improtiva*) *Contra.*

Incordáre, *Intensio.*

Incordát, a, *Intensus, a, um.*

Incordéz, dare, dat, *Intendo, is, dere.*

* Incornurát, a, V. Cornurát.

* Incaencina, mi se incrincina, borzadni, fel borzadni, (imperfonaie).

* Incred, magát el hitettni, el bizni. mencredintzez 1º *concredo, committo, 2º Confuto, 3º dispenfo.*

Incremenesc, ire, it, *Obstupeo, Attonitus fio.*

Incremenire, *Stupefactio.*

Incremenít, a, *Attonitus, Stupefactus, a, um.*

Incretzesc, ire, it, *Crispo, Rugo, Plico, (Capero, as), as, are, * Rántzolni.*

Incretzéfc-Frúntea, *Capero, as, are.*

Incretzire, *Crispatio, (Ruga), Plicatio, Rugatio.*

272 Incretzít, a, *Crispatus, Rugatus, Plicatus, a, um.*

Incretzitúra, *Crispatura, Ruga, Plicatura. * Rántz.*

Incréz, crédere, crezut, *Concredo.*

Incrucishát, a, *Decussatus, a, um.*

Incrucishát, (*Adverb*) *Decussátim.*

Incrucishéz, sháre, shát, *Decusso, as, are.*

Incrucishézume, me incrucishéz, *Obstupeo, Valde miror, * meg rémulni.*

Incrúnt, are, at, *Cruento, as, are, * Vérefiteni.*

Incrúntáre, *Cruor*.

Incruntát, a, *Cruentus*, a, *um*.

Incrúft, are, at, *Incrufto*, are, at.

Incrufťáre, *Incrufťatio*.

Incrufťát, a, *Incrufťatus*, a, *um*.

Incrufťéz, *vide* Incrúft.

[273] Incueát, a, *Obferatus*, *Occlufus*,
Claufus, a, *um*.

Incuctoáre, *Claufula* (* *Defcuctoáre*).

Incuetúra, *Obferatio*, *Inclufio*, *Claufura*.

Incuíb, áre, át, *Nido incubo*, Item

Nidifico, Item (per metaphor)
Frequentio aliquem locum, (*et moror*
ibi), *sicut proprium Nidum*, *et sicut*
in proprio Nido Conuerfor, *moror*
ibi.

Inciúu, ere, eat, *Occludo*, *Obfero*, as,
are * (áfára) *excludo*, ki rekefzteni.

Incuímet, are, at, *Commítto*, *Concredo*.
vermeffen.

Incuímetát, a, *Commiífus*, *Concreditus*,
a, *um*.

Incúngiur, áre, át, *Gyro*, *Ingyrum* [!] *eo*,
Circulo, *Circumdo*. * 2° kórnyúl
venni.

Incúngiur, *Circuitus*.

[274] Incungiuráre, *Gyratio*, *Circuitio*.

Incúrc, áre, át, *Intrico*, as, are * *impli-*
cito verflechten.

Incurcát, a, *Intricatus*, a, *um*.

Incurcatóriu, e, *Intricator*.

Incurcatúra, *Intricatorio*.

* Incushluefe.

* Indaluefe, ire, it. V. Andaluefe.

Indata (mínteni, Deloc, Caet zici)
Statim, *fabito*.

Indár, *Gratis*.

Indarapt, (Inapoi) *Retro*.

Indaraptnic, a, *Contumax*, *Refractarius*,
a, *um*, * *pervicax*, *Cerebrofus*,
agyafurt, makrantzos, makotf.

Indaraptniccef, ire, it, *Contumacem*,
Inobedientem facio.

Indaraptnicfeume, me indaraptniccef,
Refragor, *aris*, *atus*.

Indaraptnicéfhite, *Contumaciter*.

Indaraptnicie } *Contumacia*.

Indaraptnicire }

[275] * Indaravnicefc. V. Indaraptni-
cef.

* Indata, indatá máre.

* Indatorefc, ire, it.

* Indelbin. anftarren.

Indelete, *Commodum*, *Ad manum*.

Indeletniccef, ire, it, *Vaco*, as, are.

* Indeletnicie.

Indelúng, are, at, *Prolongo*, *Difero* [!]; *
2° (ma departez).

Indelúng (*Adverb*) *Diu*, *Longo tempore*.

Indelúnga-rabdáre, *Longanimitas*, *
Hofzfzutúrés. *dic Sangmuth*.

Indelungáre, *Prolongatio*, *Prorogatio*.

Indelungát, a, *Prolongatus*, a, *um*, *
longinquus.

Indelungatóriu, *Prolongator*.

Indelúng-rábd, *Longanimitas sum*, *Diu*
patior, *Diu expecto*.

Indelúng-rabdát, a, *Diu cum aliquo*
patientia est habita, *Diu expect-*
tatus, a, *um*.

Indelung-rabdatóriu, e, *Louganimitas*, e.

* Indelungefc. V. Indelung.

Indemaen, are, at, *Commodum facio*.

Indemaena, *Comodum* [!], *Ad manum*.

[276] Indemaenáre, *Commoditas*.

Indemaenát, a, *Commodus*, a, *um*.

* Indémn *subft. motivum*.

Indemn, áre, at, *Hortor*, *Adhortor*,
moneo, *Admoneo* * *permoueo*.

Indemnáre, *Adhortatio*, *Exhortatio*.

Indemnát, a, *Exhortatione alicujus*
inductus impulsus, a, *um*.

Indemnatóriu, e, *Exhortator*, *Adhor-*
tator.

Indérept, as, are, *vide* Indrept.

Indereptát, a, *vide* Indreptát.

Indereptatóriu, *vide* Indreptatóriu.

Indes, áre, át, *Denfo*, *Condensfo*, *Intrudo*
* 2° toldulni, tolongani, tolyongani.

Indeshért, *Frufta*, *In vanum*, *Incaffum*.

Indesára, *Poft meridiem*, *Circa vefpe-*
rum.

Indeffáre, *Condensatio*, *Contrufo*.

[277] Indeffát, a, *Condensatus*, *Intrufus*,
Contrufo, a, *um*.

Indeffatóriu, e, *Condensator*, *Intrufor*.

Indeffatóriu, *Condensatorium, Instrumentum quo aliquid condensatur.*

* Indestuláre, meg elégedés, die Genügsamfeit.

Indetorésc, ire, it } *Obligo, Debitorum*
Indetoréz, rare, rat } *facio.*

Indetoráre } *Obligatio, Debitum.*
Indetoríre }

Indetorít, a, *Obligatus, a, um.*

Indic, *vide* Shántz.

* Indih (o vapsála). V. Cionvic.

Indreá. V. Andrea.

Indirépt, *vide* Indrépt.

Indireptáre, *vide* Indreptáre.

Indireptát, a, *vide* Indreptát.

Indoeála, *Dubium, Ambiguitas.*

Indoésc, ire, it, *Duplico, Item Dubito, Ambigo* * 2° falten.

Indoíre, *Duplicatio, Dubitatio.*

Indoít, a, *Duplicatus, a, um* * kettős. zweifach. * *Item Dubius, Ambiguus, a, um.*

Indracésc, ire, it, *Daemoniacum facio.*

Indracít, a, *Daemoniacus, Obsessus a Daemone, Energumenus, a, um,* * ördögös.

278 Indragesc, ire, it, *Amo, Deamo, Adamo, D(i)ligo,* lieb gewinnen.

Indragíre, *Inamoratio, Dilectio.*

Indragít, a, *Inamoratus, a.*

Indragostésc, ire, it, *Inamo, Adamo, Deamo,* * szerelmeskedni.

Indragostíre, *Inamoratio.*

Indragostít, a, *Inamoratus, a, um.*

Indragostítoriu, e, *Inamurator.*

Indrazneala, *Audacia, Fiducia, Ausus,* ús, m.

Indraznésc, ire, it, *Audeo.*

Indraznésc, a, *Audax.*

Indrazníre, *vide* Indrazneala.

Indraznít, *Ausus, a, um.*

* Indré. V. Andre.

Indrept, áiu, are, at, *Rectifico, Justifico, Dirigo, Corrigo, Emendo, are, at,* sích rechtfertigen.

Indrept (*Adverb*) *Recte, Directe.*

279 Indreptáre, *Rectificatio, justificatio, Directio, Correctio, Emendatio.*

Indreptát, a, *Justificatus, Rectificatus, Correctus, emendatus, a, um.*

Indreptatóriu, e, *Justificator, Rectificator, Director, Corrector, Emendator.*

* Indrug, are, at, *lanam neo.*

Indulcésc, ire, it, *Edulco, Dulcifico, Dulce facio.*

Indulcéscume, me *indulcésc, Dulcesco.*

Induleíre, *Dulcificatio, Dulcitas.*

Induleít, a, *Dulcificus, a, um.*

Induleítóriu, *Dulcificatus, a, um.*

* Induplec, áre, át. V. *Indoesc. 2°* (p. p. de spáte).

Indúr, áre, at, *Misereor, Commisereor.*

Induráre, *Commiseratio, Benignitas.*

Indurát, a,

Induratóriu, e } *Misericors, Benignus.*

280 Innegresc, ire, it, *Denigro, Nigresco.*

Innegríre, *Denigratio*

Innegrít, a, *Denigratus, a, um.*

* Inel *anulus* (de credintza) jeggyűrű.

* Infainez, áre, át. *puđern.*

Infasháre, *Fascio, as, are.*

Infashát, a, *Fasciatus, a, um.*

Infashiu } ere, at, *Fascio, as, are* * bé

Infashu } polálni, be polázni.

Infashur, are, at, *Circum volvo, is, ere* * fel tekerni, aufwinden.

Infashurát, a, *Circum volutus, a, um.*

Infashuratóriu, e, *Circumvolvens.*

Infatzařháre, *Confrontatio.*

Infatzařhát, a, *Confrontatus, a, um.*

Infatzařhez, řháre, řhát, *Confronto, as, are.*

* Infer, áre, át, bélyegezni.

* Inferat.

Inferbant, are, at, *Infervefacio, is, ere.*

Inferbantume, me *inferbant, Inferveo, <Ferve>, Ferveſco, Incaleſco* * hevűlni.

Inferbantáre, *Incalefactio, Infervefactio.*

281 Inferbantát, a, *Infervefactus, Incalfactus, a, um.*

Inferbintzála, *Fervor, Incalefactio.*

Inferáre, *Cauteriatio* [!].

Inferát, a, *Cauteriatuſ. a, um* [!].
 Inferéz, ráre, rát, *Cauterizo, as, are*.
 Inſig, ere, ſipt. *Inſigo, is, ere*.
 Inſioráre, *Terrefactio, Horor* [!].
 Inſiorát, a, *Terrefactus, a, um*.
 Inſioréz, are. at. *Terrefacio, Horeo, Cohoreo* [!], *Terore* [!] *concutior*.
 Inſipt, a, *Inſixus, a, um*.
 Inſfloréſc, ire, it, *Floreo, Floreſco, Efloreo, Inſfloro, Eſfloreſco* * 2° *muceſco*.
 Deſchimmeln.
 Inſflorit, a, *Inſfloratus, a, um*.
 * Inſflurit id.
 Inſfocáre, *Ignitio, Exarſio, Excandefcentia*.
 Inſfocát, a, *Ignitus, a, um*.
 Inſfocaz, are, at, *Ignio Exardeo, Excandefco*.
 * Inſfoiu. aufbláſen, aufduunſen. aufſchwallen.
 Inſfraen, are, at. *Contineo, Tempero, Abſtineo*.
 [282] Inſfraenáre, *Aſtinentia, continentia, Temperantia*.
 Inſfraenáť, *Aſtinens, Continens, Temperatus, a, um*.
 Inſfraenéz, náre, nát, *Abſtineo, Contineo, Cohibeo, Fraeno, as, are, * inſfreno*.
 Inſfrang, ere, frampt, *Frango, Inſfringo, Perſfringo, Eſfringo, Conſfringo*.
 Inſfrangere, *Fractio, Conſfractio*.
 Inſframť, *vel, Inſfranť, a, Fractus, Conſfractus, Perſfractus, a, um*.
 Inſfratzéſc, ire, it *Facio affinitatem, Fraternitatem*.
 Inſfratzéſcume, me inſfratzéſc, *Affinitatem contraho, Fio Affinis cognatus*.
 Inſfratzít, a, *Cognatus, Affinis factus, a, um*.
 Inſfren, *vide Inſfraen*.
 Inſfrenáre, *vide Inſfraenáre*.
 Inſfrenat, *vide Inſfraenáť*.
 Inſfric, are, at, *Terrefacio, Metum, Timorem incutio*.
 [283] Inſfricare, *Terefactio* [!], *metus, e timoris incuſſio*.
 Inſfricat, a, *Terefactus, a, um* [!].
 Inſfricolháre, *vide Inſfricare*.

Inſfricolſhát, a, *vide Inſfricat*.
 Inſfricolſhez, ſháre, ſhat, *vide Inſfric*.
 Inſfricolſhát, a, *Frigidus, Gelidus, Algidus, a, um*.
 Inſfricolſhéz, ſháre, ſhat, *Facio frigore*.
 Inſfricolſhézume, me inſfricolſhéz, *Frigeſio, Frigeſco*.
 Inſfrumſetzáre, *Condecoratio, venuſtas, ornatus*.
 Inſfrumſetzát, a, *Factus Pulcher, venuſtus, condecoratus, ornatus, a, um*.
 Inſfrumſetzéz, tzáre, tzát, *Pulcrum, Formoſum, venuſtum facio, Condecoro, Orno, venuſto, as, are*.
 Inſfrúnt, are, at, *Corripio, Exprobro*.
 [284] Inſfruntáre, *Correptio*.
 Inſfruntát, a, *Correptus, a, um*.
 Inſfruntatóriu, e, *Correptor*.
 Inſfrunzáſc, ire, it, *Frondeo, es, Frondeſco, is, ere*.
 Inſfrunzire, *Frondoſitas*.
 Inſfrunzít, a, *Frondoſus factus, a, um*.
 Inſfrúpt, *Carnalem Cibum aliquem in jeſunio commedere* [!].
 * Inſfund, *Inſfundo* (ſtopfen), dugni, tömni, ſtopfen.
 * Inſfundatura, töltés.
 Inſgaduéſc, ire, it, *Indulgeo, es, ere*.
 Inſgaduúntza }
 Inſgaduúre } *Indulgentia*.
 Inſgaduít, a, *Indultus, a, um*.
 Inſgaduitóriu, re, *Indultor, Indulgens*.
 Inſgaduiu, *vide Inſgaduéſc*.
 * Inſgaenjeſc, ire, it, *incurvo*. zuſammenbiegen, oder frummen.
 Inſgaimacéſc, ire, it, *Turbo, Conturbo*.

[285] Inſgaimacíre, *Conturbatio*.
 Inſgaimacít, a, *Conturbatus, a, um*.
 Inſgalbinéſc, ire, it, *Palleo, Expalleo, Expalleſco, Item Flavo, colore tingo, Flavefcere facio*.
 Inſgalbiníre, *Flameatio* [!].
 Inſgalbinít, a, *Flameatus, Flavus, Pallidus factus, a, um*.
 Inſgalbinitóriu, e, *Flamearius*.
 * Inſgalmaceſc, ire, it. V. Imbat N° 3.
 Inſgan, are, at, *Subſanno, as, Irrideo*
 es * (ex gannio) nachſpotten.

Inganáre, *Sanna*, ae, f.
 Inganát, a, *Subjannatus*, *Irrifus*, a, um.
 Inganatóriu, e, *Sannio*, *onis*, m.
 Inganf, are, at, *Tumeo*, *Intumeo*, *Intume/co*.
 Inganfáre } *Tumor*, *Tumiditas*.
 Inganfatura }
 Inganfát, a, *Tumidus*, *Tumefactus*, a, um.
 * Ingaffála. V. Imbulzála.

[286] * Ingaffesc, ire, it, toldulni, tolongani.
 * Ingazdacesc. V. Imbogatzesc.
 Ingenunchiére; *Genuflexio* * *Ingeniculatio*.
 Ingeunchieát [!], a, *Genuflexus*, a, um.
 Ingenúnchiu, ere, eat, *Genuflecto*, is, ere * *Ingeniculo*.
 Inger, vide Anger.
 Ingerésc, a, vide Angeresc.
 Ingeréshte, vide Angereshte.
 * Inghetz. *subst.* V. ger.
 Inghetz, are, at, *Gelo*, *Congelo*, as, are *Glacio*, as, (verbum activum) * *gelasco*.
 Inghetzaciós, a, *Gelabilis*, le.
 Inghetzát, a, *Gelatus*, *Congelatus*, a, um.
 Inghimp, are, at, *Stimulo*, *Pungo*.
 Inghimpáre, *Stimulatio*, *Punctura*.
 Inghimpát, a, *Stimulatus*, *Punctus*, a, um.
 Inghimpatóriu, e, *Stimulator*.
 Inghimpatúra, vide Inghimpáre.
 Inghín, are, at, *Combino*, as, are.

[287] Inghináre, *Combinatio*.
 Inghinát, *Combinatus*, a, um.
 Inghinatura *Combinatio*.
 Inghít }
 Inghítz } ire, it, *Deglutio*, is, ire.
 Inghítzit, a *Deglutitus*, a, um.
 Inghítzitoáre * (gaet, gaetlan) * *Glottis*, *itidis* [!], f. * *jugulum*, *gulla* [!] die Kehse. Nyeldekló. der Schlund.
 Inghítzitúra, *Deglutitio*.
 Inglód, are, at, *Limo*, *Luto*, *Infigo*
 Inglodát, a, *Limo infixus*, a, um.
 Ingradésc, *Sepio*, is, *ivi*, vel *Sepfi*, *septum* * keríteni. unzáunen.
 Ingradíre, *Sepimen*, *Sepimentum*.

Ingradít, a, *Septus*, a, um.
 Ingrafháre, *Impingvatio*.
 Ingrafhát, a, *Pingvefactus*, a, um.
 Ingráfhu, are, at, *Pingvefacio*.
 Ingráfhume, me ingráfhu, *Pingvo*, as, *Pingve/co*, is.¹

[289] Ingrofhát, a, *Incrassatus*, a, um.
 Ingrofhére, *Incrassatio*.
 Ingróshu, are, at, *Incrasso*, are, as * item *spisso*: fúriteni item: (<*gravidam reddo*>). V. Ingrec.
 Ingrozész, ire, it, *Terrefacio*, *Terreo*, *Absterreo*, * el rémiteni, rettenteni. me ingrozész, *Horreo*, *Terefio* [!] * ifzonyodni, *cohorre/co*.
 Ingrozíre, *Terrefactio*.
 Ingrozít, a, *Terrefactus*, *Absteritus*, a, um.
 Ingrozitóriu, e, *Terrefactor*.
 Ingúst, are, at, *Angusto*, *Constringo*.
 Angúst [!], a, *Angustus*, a, um.
 Ingústáre (Straemptoare) *Angustia*.
 Ingústat, a, *Angustatus*, *Constrictus*, a, um.
 * Inhiestrez, áre, át, *doto*. ausstatten.
 * Inholb, áre, át, *valde stupere*, szemeket merefzteni, kidülyyedni. große Augen machen 2° Ki dülyyedni.
 * Iniá<t>. der Grundeiß.
 * Iniiu, are, at, (ex *ineo*, despre zapada, caend se aencheága suptzirel pe deasupra).
 <*. Inyima (Anima). Vide *Anima*.
 Inima, *Cor*.
 * Inimá goála, éh homra.
 Inima rea, *Disentaria*, [!], *Tormina*, ae, f. * die rothe Ruhr.
 Iniméz, máre, mát, *Animo*, as, are.
 Inimos, a, *Animosus*, a, um, *Audax*.
 Inimútza, *Corculum*.
 Inlemnész, ire, it, *Obstupeo*, *Attonitus* fio.

[290] Inmultzesc, ire, it *Multiplico*, as.
 Inmultzire, *Multiplicatio*.
 Inmultzít, a, *Multiplicatus*, a, um.
 Inmultzítóriu, e, *Multiplicator*.
 * Innádesc, ire, it, tákozni, toldani. anstideln.

¹ A fényképmásolatból hiányzó 288. lapot nem állt módomban utólag a kéziratból pótolni.

* Innált.

* Innáltz, * Innaltzez, * Innaltzime etc.

* Inne, meg fulni, fuldoklani, fojtani (eneco).

* Innegrefc, ire, it.

Inod, are, at, *Innodo, ás, are.* * fnoteIn.

Inodáre, *Innodatio.*

Innodát, a, *Innodatus, a, um.*

Innodatoriu, e, *Innodator.*

Innoesc, ire, it, *Restauro, Innovo, Renovo, as, are.*

Inoíre, *Innovatio, Renovatio, Restauratio.*

Inoít, a, *Innovatus, Renovatus, Restauratus, a, um.*

Inópt, } are, at, *Noctesco, is, ere.*

Innoptez }

Innoráre, *Nubilatio, Obnubilatio.*

Inorát, a, *Nubilatus, Obnubilatus, a, um*
* 2° (om' inorát) *homo morosus.*
sauertopf.

Inoréz, ráre, rát, *Nubilo, obnubilo, * innubilo.*

[291] Inoroesc, ire, it, *Limo immergo,*
(*Limo obduco*).

Inoroít, a, *Limo immerfus, a, um,*
(*Limeo*).

Inot, are, at, *No, Nato, as, are.*

Inot (Subst) *Natatio.*

Inotát, a, *Natatus, a, um.*

Inotatoriu, e, *Natator, Natans.*

Inradacín, are, at, *Irradico, as, are.*

Inradacínáre, *Irradicatio.*

Inradacínát, a, *Irradicatus, a, um.*

Inradacinez, *vide Inradacin.*

Ins, *vide Ens* * vg. doi, trii inshi.

Infá, *Tamen, * ceterum, interim.* úbrigeus, unterdeffen.

Infá, *vide Ensá.*

* In salbátec, (Anter) [?] V. Burueana de In.

Infárcin, are, at, *Onero, Aggravo.*

Infárcináre, *Oneratio, Aggravatio.*

Infárcínát, a, *Oneratus, Aggravatus, a, um.*

Infámn, *vide Infemn.*

[292] Infár, *vide Infer.*

Infárcinatóriu, e, *Onerator, Aggravator.*

Infárcínéz, *vide Infárcin.*

* Infáshie, *proprietas.*

* Infáscortzolhez, áre, át, *Crufto.*

Infémn, áre, at, *Signo, Noto Adnoto.*

Infémnáre, *Signatio, Notatio, Adnotatio.*

Infémnát, a, *Signatus, Notatus, a, um.*

Infémnatóriu, e, *Signator, Notator, Adnotator.*

Infémnátúra, *Signatúra, Nota.*

Infémnéz, *vide Infemn.*

Infenin, *Sereno, as, are.*

Infeninát, a *Serenatus, Sudus, a, um.*

Infereáza, *Vesperascit, Advesperascit.*

Infer

Inferéz } rare, rat, *Ve/pero, as, are.*

Infét

Infetéz } *Sitio, is, ire.*

* Infetofhez.

* Infhel el áltatni Infhel (puiú sheaoá, intarnitze(syz).

* Inshi. V. Ins.

* Infhir, áre, fúzni.

Infhtiintz, are, at, *vide Infhtiintzéz.*

Infhtiintzáre, *Notificatio.*

Infhtiintzát, a, *Notificatus, a, um.*

Infhtiintzetóriu, e, *Notificator.*

[293] Infhtiintzez, tzáre, tzát. *Notifico, Notum facio.*

Infór, urare, surát, *Facio aliquem Ducere uxorem* * házofítani,
me infór, *uxorem duco.*

Infotzész, ire, it (Tovaráshéfc) *Socio, Adfocio, as, are.*

Infotziciós, a, *Sociabilis, e.*

Infotzire, *Sociatio, Adfociatio, Confociatio.*

Infotzít, *Adfociatus, Confociatus, a, um.*

Inftraín, are, at, *Alieno, Abalieno, as, are.*

Inftraínáre, *Alienatio, Abalienatio.*

Inftraínát, a, *Alienatus, Abalienatus, a, um.*

Inftraínatóriu, e, *Alienator, Abalienator*

Inftraínéz, *vide Inftraín.*

Influáré, *Inflatio, Inspiratio*.
Influát, a, *Inspiratus, a, um*.
Influatóriu, e, *Inflator, Inpirator*.

[294] Infuletzesc, ire, it. *Animo, as, are*.
Infuletzire, *Animatio, * mare infuletzire: magnanimitas, die Großmuth*.

Infuletzit, a, *Animatus, a, um*.
Infuletzitóriu, e, *Animator*.
Influ, are, at, *Influo, Inspiro, Adflo, as, are*.

Infúmi, *vide* Enfúmi.

* Inſuptziez.

Inſuraciúne } *Uxoratio*.

Inſurát, a, *Uxoratus, a, um*.

Inſús, *Surſum verſus, Surſum*.

Inſuſhéſc, ire, it, *Aproprio, as, are*.

Inſúſhi, *vide* Enſúſhi.

Inſúſhire (Aſeúire) *Proprietas*.

Inſuſhít, a, *Propriatus, Adpropriatus, a, um*.

Inſuſhéſc, ire, it, *Proprio, Adproprio*.

Inſutíre } *Centuplum*.

Inſútí, *vide* Enſútí.

[295] Intaeiu, *vide* Antaeiu.

Intaelneſc, ire, it, *Convenio, is, ire*.

Intaempin, are, át, *Obvio, as, are*.

Intaempináre, *Obviatio*.

Intaempinát, a, *Obvius factus, a, um*.

Intaempinatóriu, e, *Obvians*.

Intaempláre, *Cajus, Accidens*.

Intaemplát, a, *Quod accidit*.

Intaemplume, áre, *Contingo, Accido*.

Intaerzieát, a, *Tardatus, Retardatus, um*.

Intaerziere, *Tardatio, Retardatio*.

Intaerziú, ere, eat, *Tardo, Retardo*.

Intaerziú, *Tarde, Sero*.

Intaraet, are, at, *Irrito, as, are * fel lázoſztani (cazneſc 3°)*.

Intaraetáre, *Irritatio*.

Intaraetát, a, *Irritatus, a, um*.

[296] * Intareála. V. *Aspreála*.

Intareſc, ire, it, *Firmo, Adfirmo, Fortifico * item inaspreſc*.

Intaríre, *Firmitas, Adfirmatio, Fortificatio*.

Intarít, a, *Firmatus, Fortificatus*.

Intaritóriu, e, *Firmator, Adfirmator, Fortificator*.

* Intárnitz, áre, át, V. *Inshel, puui Sheaoá*.

Intemeát, a, *Fundatus, a, um*.

Intemeére, *Fundatio*.

Intemeéz } ere, eat, *Fundo, as, are*.

Intereſc (Dúduiu, Gonéſe) *Abigo, is, ere, pello*.

Interít, a, *Abactus, Pulſuſus* [!], a, um.

Intetzesc, tzire, tzit, *Impello, is, ere*.

Intetzíre, *Impulſatio*.

Intetzít, a, *Impulſus, a, um*.

[297] Intieleg, ere, les, *Intelligo, is, ere*.

Intielegatóriu, e, *Intelligens*.

Intielegere, *Intellectio * 2° unanimitas, concordia, die Einverſtändniß*.

Intielepciúne, *Prudentia, Sapientia*.

Intieles, eaſſa, *Intellectus, a, um*.

Intieles (*Subſt*) *Intellectus, ús, m*.

Intimpin, *vide* Intaempin.

Intimpináre, *vide* Intaempinare.

Intín, are, at (<*Inficio*>), *Inquino, luto inficio, * tlatokalni el sározni*.

Intinaciúne, } (<*Infectio*>) *Inquinamen-*
Intináre } *tum*.

Intinát, a, *Infectus, a, um, Inquinatus*.

Intind, ere, tins, *Tendo, Intendo, Ex-*
*tendo * item: in/olo*.

Intindere, *Intenſio, Extenſio*.

* Intinerire. *verjüngen*.

Intíns, a, *Intenſus, Extenſus, a, um*.

Intíns, (*Adverb*) *Intenſe*.

Intínz, *vide* Intind.

[298] Intinzetóriu, e, *Intendens, Ex-*
*tendens * ſubſt. (ſucitoriu) intinza-*
toriu de áluát, cylindrus quo-maſſa
farinacea dillatur. Nyujtöfa. der
Mübelwaſſer.

Intoarcere, *Converſio, Verſio, Reverſio*.

Intócma, *Aequalis, le*.

Intócma (*Adverb*) *Aqualiter* [!]

Intocméſc, ire, it, *Aeqvo, Adaeqvo, Ac-*
*comodo, Plano, Complano * 2°*
modolni.

Intocmire, *Aequalitas, Accomodatio, Complianatio.*

Intocmit, a, *Aequatus, Adaequatus, Complianatus, a, um.*

Intocmitoriu, e, *Accomodator, Complianator.*

Intórc, ere, tors (Intorn) *Verto, Con-
verto, Inverto, Reverto, * item
(druffaesc) Refulco campum item,
máfodszor szántani. zum zweyten
Miahle aderni.*

Intorcatóriu, *Verfor, Inverfor, Con-
verfor.*

Intorn, are, at, *vide Intorc.*

Intors, a, *Converfus, Inverfus, Reverfus,
verfus, a, um.*

Intraentesc * 1° *tero, allido.* 2° (ma-
lupt) birakozni.

Intra, *Intra, Inter.*

* Intraóáce, dortzu.

* Intracolo, coáce, aireá.

* Intradins. V. Deadins.

* Intra

* Intra

Intráre, *Ingressio, Ingressus, Introitus,
ús, m.*

* Intrargintzesc.

* intraripez, befüigeli.

* Intrarmez.

<* Intrauresc>.

[299] * Intraeta, *tantopere*, ugy anyira,
el anyira. so sehr.

Intrát, a, *Ingressus, a, um.*

* Intrauresc. V. Aurefc.

Intréb, are, at, *Interogo* [!], *Percontor,
aris, atus.*

Intrebáre, *Interogatio* [!], *percontatio.*

Intrebát, a, *Interogatus, a, um.*

Intrebatóriu, e, *Interogator, Percontator.*

Intrebuintzáre (Trebuíntza) *Neceffitas.*

Intrebuintzát, a, *Neceffitatus, a, um.*

Intrebuintzéz (Saent de lípla) *Neceff-
arius sum.*

Intréc, ere, trecut, *Praecedo, Antecedo,
Supero, Excello, Praecello, Eminoo
* 2° me intrec. helytelenkedni,
gyermekeskedni.*

Intrecaatóriu, e, *Praecedens, Antecedens,
Superans, Excellens, Praecellens.
* übrig.*

Intrécere, *Praecedentia, Praecellentia.*

Intrecút, a, *Superatus, a, um.*

Intrecut, *Exlex.*

Intreésc, ire, it, *Triplico, as, are.*

Intrég, a, *Integer, gra, grum * merő.*

[300] Intreíre, *Triplicatio.*

Intreit, *Triplicatus, a, um * dreyfach.*

* Intrognát.

Intru, *In.*

Intru, are, at, *Intro, Ingredior.*

* Intrun.

Intrúp, *vide Intrupéz.*

Intrupáre, *Incorporatio.*

Intrupát, a, *Incorporatus, a, um.*

Intrupéz, are, at, *Incorporo, as, are.*

Intunec, are, at, *Obscuro, Opaco.*

Intunecáre, *Obscuratio.*

Intunecát, a, *Obscuratus, Opacus, a, um*

* 2° (om intunecát) V. Innotat

No 2°. Sauertopf.

Intunecatóriu, e, *Obscurator, trix.*

* Intunecos, a.

Intunérec, *Tenebrae, Obscuratio, obs-
curum * 2° (de oámeni etc.) tenger.*

* Intruntaeiu, *initio, principio* elein-
ten, anfangs, anfänglich.

Inturnáre *Inversio, Conversio, Reversio.*

Inturnát, a, *Verfus, Inverfus, Conversus,
Reverfus.*

[301] Intzap. *vide Intzep.*

* Intzarc, áre, át. V. Intzerc. 2° Des-
bar.

Intzepenésc, ire, it, *vide Intzepenésc.*

Intzeleg, *vide Intielég.*

Intzelegatóriu, *vide Intielegatoriu.*

Intzelegere, *vide Intielégere.*

Intzelenésc, ire, it * V. tzéline.

Intzelenít, a, (2° *irradicatus, inveteratus,*
meg rögzött, meg áttalkodott).

Intzelepciúne, *Prudentia, Sapientia.*

Intzeles, *vide Intieles.*

Intzeleptzesc, ire, it *Prudentem facio *
verständigen.* 2° ma intzaleptzesc.

Intzeleptzeshite, *Prudenter, Sapienter.*

Intzép, *Infigo, Configo, * figo.*

Intzépát, a, *Infixus, Confixus, a, um.*

Intzepenesc, ire, it, *Solido, as, are.*

Intzepeníre, *Soliditas.*

Intzepenít, a, *Solidatus, a, um, Solidus, am* [!].
Intzerc, are, at, Ablacto, * *disjungo a mamma depello a lacte* abspänen, abfejen.
Intzercáre, *Ablactatio*.

[302] Intzercát, a, *Ablactatus, a, um*.
Intzinát, a, *Vix Coharens*.
Inzadár, *Frustra, Gratis*.
Inzadárnic, a, *Frustraneus (a, um), Vanus, a, um * i. itus*.¹
Inzeciúésc, ire, it, *Decuplo*.
Inzeciúit, a, *Decuplatus, a, um*.
* Inzeftráre, *dotatio*. die Zusfeuerung.
Inzeftrez, áre, át, *doto*, ausfeatten.
Injug, are, at, *In jug(um)o, Sub jugum mitto, (Injugo)*.
Injugáre, *Injugatio*.
Injugát, a, *Injugatus, a, um*.
* Injumatatzaz, felezni.
Injúr, are, at (Suduiu) *Injurio, Contumeliis afficio, Increpo*.
Injurát, *Injuriis, Contumeliis affectus, a, um*.
Injuratóriu, e, *Injuriator, Contumeliosus*.
Invaerftáre, *Variatio*.
Invaerftát, a, *Variatus, Varius, a, um*.
* Veffzós.

[303] Invaerftéz, ftáre, stat, *Vario, as, are*.
Invaertésc, ire, it, *Inverto*.
Invaertire, *Inversio*.
Invaertit, a, *Inversus, a, um*.
* Invaertofhez, etc. *obduro, obduro*.
Invalésc, ire, it *Invello, as, Involvo, is, ere * hauben, item aufbäumen*.
Invalíre, *Vellatio, Invellatio*.
Invalít, a, *Invellatus, Vellatus, Involutus, a, um*.
Invalitoáre, *Vellum, Vellamen * (á nevéstelor), flammexum*.
Invaluésc, ire, it, *Involvo, is, ere. * Kötélódzni*.
Invaluíre, *Involutio*.
Invaluít, a, *Involutus, a, um*.

¹ Olvashatatlan szó.

Invaluíu, *vide Invaluésc*.
* Invalt *subft*.
Invatz, are, at, *Doceo Disco*.
Invatz pe áltul, *Doceo alterum*.
Invatz en ceva, *Disco ego aliquid*.
Invatzat, a, *Doctus, a, um*.
[304] Invatzatóriu, <Doctor>, *Docens, Discens (* Tanító, der Lehrer) tanuló. der lehrer, lehrnet*.
Invatzatóriu, qváre invátza paaltul, *Doctor, Docens * Tanító, der Lehrer*.
Invatzatóriu, quare el invátza delá <alt> áltul, *Discens * tanítvány, tanuló. der lehrnet, Schülering*.
Invatzatória, *Doctrina, Disciplina. * Tudomány. die Lehre*.
* Invechesc, ire, it, *veterasco*.
Invelesc, *vide Invalesc*.
Invelít, *vide Invalít, a*.
Invelitoáre, *vide Invalitoáre*.
Inverzésc, ire, it, *Vireo, Virefco, Virido, as. * Zöldülök. grünen*.
Inverzíre, *Viridatio, Viriditas * Zöldülés. das Grünen*.
Inverzít, a, *Viridatus, Viridis factus, a, um*.
Invefht, ire, it, *Investio, Vestio, Amicio*.
Invefhtít, a, *Vestitus, a, um*.
Invínc, *vide Inving*.
Invieat, a, *Redivivus, a, um*.
Invíere, *Refurrectio, Ad vitam reductio*.
[305] Inviéz, ére, eat, *Refurgo, Redivivo, /uscito, Refuscito*.
Inviéz pe áltul, *Suscito, Refuscito alium*.
Inviéz eu, *Refurgo, Redivivo*.
Invifor }
Inviforez } are, at, *Procello, culi, /um*.
Inviforát, a, *Procellosus, Procella jactatus, a, um*.
Invinetzésc, ire, it, *Caeruleo colore tingo, Caeruleum facio, Caeruleus fio*.
Invinetzít, a, *Caeruleus factus, a, um*.
Inving, ere, vins, (Bíruésc) *Vinco, Supero*.
Invingatoriu, e (Biruitóriu) *Victor*.
Invingere, *Victoria*.
Invíns, a, *Victus, a, um*.

Invit, are, at, *Instigo, as, * are Concito.*
aufreden. nogatni.

Invitát(us), a, *Instigatus, a, um.*

306 Invitatóriu, e, *Instigator, trix.*

Inviú, ere, *vide Inviéz.*

* Involb, V. Inholb.

* Invraestez. V. Invaerftez.

Invrajbésc, ire, it, *Inimicitias facio,*
Causo, Inimico, as, are, Inimicor,
aris, atus.

Invrajbíre, *Hostilitas, Inimicitia, Con-*
tentio.

Invrajbítóriu, e, *Inimicias, faciens,*
Causans discordialis, discordiosus.

Invrednicésc, ire, it, *Dignor, aris.*

Invrednicíre, *Dignatio.*

Invrednicít, a, *Dignatus, a, um.*

Io

Io, (Eu) *Ego.*

Iova, *Eva.*

Ip

* Ipen. V. Citov.

* Ipingé, *Epinge.*

Ipuleát, *Aedificatum.*

Ipuluesc, *Aedifico, Facio.*

307 Ir, *Emplastrum * Ir de ochi, colly-*
rium. Augenfalbe.

Is

* Ifatru (un peshte *species Moron.*)

Ifbanda, *Vindicta.*

Ifbandésc, ire, it, *Vindico, Ulcisor.*

Ifbandít, a, *Vindicatus, Ultus, a, um.*

Ifbandítu misáu, mi sáu ifbandít vissul,
*Evenit quod somniavi. * bé tellye-*
sedet az álmom v. eintreffen.

Ifbandítóriu, e, *Vindex, Ulcor.*

Ifbesc, ire, it, *Allido, Collido tsapni.*

Ifbíre, *Collisio, Allisio.*

Ifbucnésc, ire, it, *Eructo, as, are.*

Ifbucníre, *Eructatio.*

Ifbucnít, a, *Eructatus, a, um.*

Ifcalesc, ire, it. *Subscribo.*

Ifcalíre, *Subscriptio.*

Ifcalít, a, *Subscriptus, a, um.*

308 Ifcalítóriu, *Subscriptor.*

Ifcalítúra, *Subscriptio.*

Ífma, (mínta), *mentha, ae, f.*

Ísmá broashteí }
Ísma salbateca } *Menta'orium).*

Ifcoáda, *Explorator * Otacusta.*

Ifcodefc, ire, it, *Explo ro kémlelni.*

Ifcodíre, *Exploratio.*

Ifcodít, a, *Exploratus, a, um.*

Ifcodítóriu, *Explorator.*

* Ifcuffít. *usu peritus.*

* Iflaz. *Bucetum. V. (Imásh).*

Ifhlic (Comaná) *Pileus.*

Ísma (Mínta) *Meniha, ae. f.*

Ísmá-broashteí, *Menta'orium.*

Ísmene, *Perisoma, atis. n.*

Íspíta, *Tentatio.*

Íspítefc, ire, it, *Tento, Probo, Explo ro.*

Íspítíre, *Tentatio.*

Íspítít, a, *Tentatus, a, um.*

Íspítítóriu, e, *Tentator.*

Ísprava, *Ordinatio, Perfectio, Absolutio.*

* *Verrichtung, Vollbringen.*

Ísprávesc, ire, it, * *expatro, * Absolvo,*
Finio, Perfinitio, Administro.

309 Ísprávníc, *Administrator, Ordina-*
*tor * (plenipotentiarius) 2º Kreis-*
hauptmann. 3º Sáfár.

Íspravnicie, *vide Íspráva.*

* Íssetru, *pisces. Accipenser, Phyteter.*

Ístétz; Ísteatza, *Ingeniosus, Excitatus,*
*a, um * geschickt, aufgeweßt, auf-*
geräumt.

Ístetzíe. *Acumen Mentis, Ingenium.*

Ístít (Tocma, Hat) *Plane.*

Ístót, * *prorsus.*

Ístovésc, ire, it.

Ísvor, *vide Izvor. * Fons. Scaturigo.*
Forás. die Quelle. 2º V. Ciurgau.

Ítze, *Licium, Licia, orum, n. * Nyüst.*
die Garntrümer.

* Ítze } (de vin).

* Ítzie }

Iu

Iubesc, ire, it, *Amo, Diligo.*

Iubire, *Amor, Dilectio.*

Iubít, a, *Amatus, Dilectus, Charus, a,*
um.

Iubitóriu, e, *Amator, Dilector*.
 Iúte, *Citus, a, um*. Item, *qui vehementer, et cito ira citur*, * item: tſipós.
 Iúte (*Adverb*) (Degráb, Curaend) *Cito, propere*.
 Iutzéſe, ire, it, *Facio, aliquem properare, Cito agere*.
 Iutzíme, *Furor, oris, m*.

310 Iutzéſe, ire, it, *Facio citum, cito ambulare, agere*. Item, *vehementer iráſci*.

* Iveſe etc. kukutfální.
 Izbaveſe, ire, it. *Libero, Salvo*.
 Izbavire. *Liberatio, Salus*.
 Izbeſe, *vide* Iſbeſe.
 Izbít, a, *vide* Iſbít.
 Izbueneſe, *vide* Iſbueneſe.
 Izbueníť, *vide* Iſbueníť.
 Izvoára, *Pontes, Scaturigines*.
 Izvód, *Exemplar, Originale*.
 Izvodéſe, *Adinvenio, Excogito*.
 Izvodíre, *Excogitatio, Adinventio*.
 Izvodít, a, *Excogitatus, Adinventus, a, um*.
 Izvoditoriu, e, *Excogitator, Adinventor*.
 Izvor, *Fons, Scaturigo*.
 Izvorafe, aere, aet, *Scaturio, is, ire, Scateo*.
 Izvoractóriu, e, *Scaturiginofus, a, um*.
 * Ijdaneſe, ire, it.
 2° ki koholní, ausſjumen, ausſpintiſiren.
 * Iveſe.

311 Litera L

La

L, *Eſt Articulus determinatus masculinus, qui nominibus poſtponitur*, vg. omu, omul, *Homo, verbis praeponitur* vg: Loi auzi, *Illum Audiam*, L am vezút, *Illum vidi* etc.

La

Lá *Ad, Apud*.
 * Láb, ein Stüd ſeld.
 * Lába.
 Lábirint. *Labirintum*.

* Láboſh, V. Crátitz.
 Labruſhea (Struguri Selbatoci) *Labruſca*.
 Lác, *Lacus*.
 Lacát, *Sera*.
 Lacatúſhu, *Faber Ferrarius*.
 Lácom, a, *Avidus, Cupidus, Guloſus, Avarus, a, um Inſatiabilis* * dťo
 • adv. moĥon.

312 Lacomeſe, iro, it, *Cupiditate plura habendi ſtagro*, Item *Ingluviouſus, Inſatiabilis ſum*.

Lacomíe, *Ingluuius, Gula, Item, Avaritia*.

Láeram, are, at, *Lacrimor, aris, ari* * Kónyvezem, thřänen.

Láeramá, *Lacrima* * Kónyv. die Thřäne.
 Lacramáre *Lacrimatio* * Kónyvhlutás. das Thřänen.

Lacramat, *Lacrimatus, a, um* * kónyvel áſztatott.

Lacramatóriu, e, *Lacrimator*.

Lacraméz, *vide* Láeram.

* Iacueſe, etc.

Lácuri, *Lacus* implurali [!]

Lacúſta, *Locu'ta, Acris, idis*.

Láda, *Ciſta*.

Lác, *Multitudo popularis*.

Lacnga, *Penes, iuxta, Pone*.

Laenget, a, *vide* Langet.

* Laengoáre.

313 * Lagonitza (gabanáſh).

Lái, L. *eſt articulus definitus masculinus, ai eſt auxiliare praeteriti temporis numeri ſingularis ſecundae perſonae*, vg: Láí batut, *Illum percuffiſti*. etc.

* Lalaſe, ir [!], it, lallo.

Lám, L. *eſt articulus definitus masculinus, am eſt auxiliare praeteriti, ſingularis numeri, primae perſonae*, vg. Lám dát, *Illum dedi*. etc.

Lampafhu, (Felináriu) *Lampas, Laterna*.

Lámura, *Quod eſt probatiſſimum, Muñdiſſimum Puriſſimum*, * die ſeu terung.

Lamurése, ire, it, *Clarifico, Purifico, Probo*, * item rechtfertigen.

Lamurit, a, *Probo, Purifico, Clarifico*.

Lana, *Lana, Velus* [!], *leris*, n.

* Lana broafhtelor, v. brofhteafca, *Conferua, Vizi fonal, Wafferfaden*.

[314] Langa, *Penes, Pone, juxta*.

Langet, a, *Langvidus, a, um*.

Langoáre, *Febris calida* * lethargia. die Schlafsucht.

Lanos, *Lanosus, a, um*.

Lántz, *Catena* * Lántz de aur, *torques* (de impedecát) *ufflamen*.

Lántzifhor, *Catenula*.

* Láoóláta, *simul, infimul, égyüvé* [!], *zufammen*.

Lápad, are, at, *Abicio, Projicio, Dejecio*, * item: *abortum facere*.

Lapadume (melápad de ceva,) *Abnego, Renuntio*.

Lapadát, a, *Abjectus, Projectus, Dejectus*. Item *Abnegatus, a, um* * item *Spurius*, talált gyermek.

Lapadatúra, *Abjectio, Abnegatio*.

* Lápta. V. Cotca.

Lápte, *Lac*.

Lápte acru, *Oxigalum*, * sostej, alutt téj.

Laptele Canelui, (Burueana este) *Clema, tis*, [!], n. *Carytis, Efula*.

Laptós, a, *Lactifer, a, um*.

[315] Lárd, *Laridum, seu laridi pingvedo*.

Lárg, a, *Largus, Laxus, Spaciosus, a, um*.

Largése, ire, it, *Laxo, as, are*.

Largíme, } *Largitas, Laxitas, Spacium*.

Largíre, }

Largít, a, *Laxatus, a, um*.

Lárice, *Larix*. * Serchenbaum.

Lárma, *Tumultus*.

Larmuésc, ire, it, *Tumultuor, aris, atus*.

Larmuire, *Tumultuatio*.

Larmuitoriu, e, *Tumultuator*.

* Lárva.

Lás, *Permitto, Sino, Relinqvo*.

Láffáre, *Permissio*.

Láffáre de post, *Carnis privium*.

[316] Láffát, a, *Permissus, Relictus, a, um*. * El hagyatott. Verlassen.

Láffátóriu, e, *Permissor, Indulgens*. Item *De die indiem* [!] *diferens*.

Láftáriu, *Palanga*. * Dorong. Rud. die Stange. (Pozna, Letz.) Pozna, Emelöfa, ífigafa. die Hebstange.

* Láftun. Parti fetske.

Lát, a, *Latus, a, um* * Széles. breit.

* Látaretz, lappu.

* Latin.

* Latineshte.

Látráre, *Latratus*, * Ugatás. das Bellen.

Látrát, a, *Latratus, a, um*.

Látratoriu, e, *Latrator* * Ugato. ein Beller.

Látru, *Latro, as, are* * Ugatni. Bellen.

Látüre, *Latus, teris*, n. * Oldal. Seite.

Latureán, *Extraneus, Advena* * Jövevény. Idegen.

Látüri, *Proluuium, Proluuius* * Moslék. Unflath, Gespüßl, der Spüßlicht.

Laturóae *Trabs marginalis in aedificiis*.

* Latutza' (un péshte: carajel):

Látz, *Laqueus, Tendicula*, Item *Laqueare, Tigillum, Trabs jugularis*. * Tör. Schlinge. Fallstrick.

[317] Latzesc, tzire, tzit, *Extendo*. * Ki nyujtani. ausbreiten. lapassítani.

Latzíme, *Latitudo*. Széleség. die Breite. Latzire, *Extensio* Ki nyujtás. die Ausbreitung.

<Latzít, a, *Extensio*>

Latzít, a, *Extensus, a, um* * *dilatatus, a, um*. Ki nyujtott. ausgebreitet.

Latzüesc, ire, it, *Illaqueo*,¹ *as, are* * Törbe kapni. Verstricken.

Latzúit, a, *Illaqueatus*,² *a, um* * Törbe ejtett in Schlinge gefangen. item *Laqueatus ut: tecta Laqueata*. Létzeltetett Háze Fedél.

Latzitóriu, *Laqueator*.

Lau. L. *est articulus definitus masculinus au, est auxiliare verborum praeteriti*

¹ Illaqueo első két betűje Molnar beírása.

² Vö. az előbbi jegyzettel.

temporis, numeri singularis, tertiae personae. vg. *Lau dat. Illum Dedit.*
Lau, Laút, *Lavo, as, arc. Praesertim de capitis lotione dicitur.*

Laud, are, at, *Laudo* * Ditserni [!].
loben.

318 Láuda, *Laus.* * Ditséret. Lob.
Laudáre, *Laudatio* * Ditséret; das
Loben, Lobrede.

* *Laudaros.* prablerisch, kerkedé-
kény [!].¹ ditsekedő.

Laudát, a, *Laudatus, a, um,* * Ditsér-
tetett, gelobet.

Laudatóiu [!], e, *Laudator, trix.* * Di-
tsérő, der lobet.

* *Laüre, V.* Bolaend etc.

Laút, a, *Lotus, a, um.* * Mosott. mos-
dott. gewaschen.

Láuta, (Cétera) *Fides, dium, Cimba-
lum* * Hegedü. Geige. Violin.

Lautáshu, *Fidicen.* * Hegedüs. Saiten-
spieler.

* Lazaret, Szazareth.

* Lazuse.

Lávitza, *Sedile.* * Lotza, Szék, Pad.
Bant.

Le

Le, *Le appositum verbis activis, signi-
ficat Illas, vg. Levei vedea, Illas
vidobis.* Appositum verbis dativum
regentibus, denotat Dativum ca-
sum. vg. *Da le Da illis* Le spúne,
Illis die etc.

* *Lé v.* Leá postponitur numeris ordi-
nalibus, vg. *ál doilé, 2do* etc.

319 Lea *Apositum* [!] *verbis activis
significat Eas, ut Lea iubi, Eas
Amabit, verbis vero Dativum regen-
tibus adpositum dativum Eis deno-
tat, ut, Leada pane, Eis dabit pa-
nem, etc.*

Leac. (Doftorie) *Medicina.*

* Leáfa, Zsold der Soló.

Leágan, *Cunabula, orum, Cuna, arum.*

¹ Helyesen: kerkedény.

Leagan, are, at, *Cunas agito, morvo* *
hingálni, rengetni.

(Leáfa, *Stipendium, Salarium.*)

Leáh, *Polonus.*

* *Leánca palliastrum* rongyos köpe-
nyeg, ein schlechter Mantel.

Leaffa * die Wagenflechte, flectye.

* Leátz, lézt.

Lebada (Tzimu) *Cygnus, olor,* * Hatyu.

* Leciu, latex.

Lecuese, ire, it, *Medcor, Medico, Medi-
cor.*

320 Lecuüre *Medicatio Curatio.*

Lecuít, a, *Medicatus, Curatus, a, um.*

Lecuítóriu, e, *Medicans, Medens.*

Léfura, *Blatcro, onis, m.*

Lefuréc, ire, it, *Blatcro, as, arc.*

Lég, are, at, *Ligo, Vincio, Vico.*

Leganitza, (*Granariu, Gabanaflu*)
Granarium.

Legát, a, *Ligatus, a, um.*

* Legatóáre, Kötölék.

Legatóriu, *Ligans, Victor.*

* Legatura V. infra 4.

* Legau, calu din legau, *equus* [!] *funalis.*

Leghioana, } *Legio.*
Leghion

Legátúra, *Ligátúra,* * item, *retinaculum,*
fuscis, sarcina. Kötözés, Kötölék,
Kötet, Bund, Gebund. ut vincu-
lum.

Lége, *Lex.*

Legiüre, *Legalitas, Legitimatío.*

321 Legiuit, *Legitimus, Legitimatus, a,*
um.

Legiuitóriu, *Legis peritus.*

Legúma, *Legumen, Legumentum, olus,*
eris, n. * Fözélék. die Hülsen-
frucht, item Süpceiß, Zugenüß
(fructoáre).

Legumese, ire, it *Leguminibus, oleribus*
vescor, Frugaliter Comedo.

Lehaese, ire, it, *Privo, as, arc* * ellenni,
entbrennen.

Léi, *vide li.*

* *Lelá* (cafná) p. p. o báte lelá. V.
Bát Nro 11°.

Léle, * (nána, nine, in banat Doica) *
*Senioribus faeminis honoris causa
juniores viri, et faeminæ hic titulus
dare solent.*

Lemn, *Lignum.*

* Lemnáriu, *lignator*; farago.

Lemnul-Domnului, *Abrotonum.*

Lemnul-Canelui, *Cynacanthæ.*

Léne, *Pigritia, Segnitias, Accedia, Pigri-
tas * Lentitudo, Pigredo.*

322 Lenésc, Melenésc, *Pigresco, Pigreo,*
*Pigror, Piget, * henyé, rest, lomha,*
lajhár, faul, trág, nachlässig tunya,
lusta.

Léneflu, e, *Piger, Segnis.*

Lenevésc, melenevésc, *vide Lenesc.*

Lenevíre, *vide Léne.*

Lenevós, a, *vide Léneflu.*

Leoáe, *Leena.*

* Leopárd.

* Leo, V. Leá.

Leór, *Le est articulus definitus, or est
auxiliare futuri temporis numeri
pluralis tertiae personae generis
faeminini, quod appositum verbis
accusativum regentibus, significat
Eas, ut Leor púne, Ponent eas.
Appositum verbis Dativum regen-
tibus, significat Eis ingenere faemi-
nino, ut Leordá, Dabunt Eis, etc.*

323 Lepedeu, *Lentiamen, Sindon, To-
rale * 2º (la <...> grumazu de
vita) palear, lacinia, lepenyeg. die
Wamme.*

Lépra, *Lepra.*

* <Lélfesc>, a, *polonicus, lengyel, pol-
nisch.*

Leshié, *Lix, icis, f. Lixivia, ae, f. Lixi-
vium, vi, n.*

Leshieát, a, *Lotus, Lautus, a, um.*

Léshin, are, ari [], *Deliquium patior.*

Leshináre, *Deliqui passio, Deliquium.*

Leshinát, a, *Deliquium passus, a, um.*

Léshiu, *vide Láu.*

Léshu, *Polonus.*

* Lesne 1º *facilis* 2º (estin).

Léspede, *Tabula lapidea.*

* Létiu (mál.) lut, árgila. Setten.

* Letzuesc, létzezni.

Léu, *Leo * item: florenus.*

Léuca, *Brachium Curús []*

* Leurda.

Leufhteánd, *Levisticum, Vitex.*

324 Leutra, *Scala lateralis ad curum []*,
* Sponda. <2º de cár>, die Settern.

Levá, *vide Lea.*

Levéi, *vide Li.*

* Lévesh.

* Levezuesc, ire, it, *pampino, levelezni,*
abblatten, abblättern.

Levor, *vide Leor.*

Li

Li, *Loco Levei, vel: li. L. est articulus
definitus, i, est auxiliare futuri
temporis numeri singularis personae
secundae, Appositum verbis activis
significat Eum, vel Eas, ut Li
chemá, Eum vel Eas vocabis.
Appositum vero verbis Dativum
regentibus, significat, Eis, ut Li dá,
Eis dabis, etc.*

* Liá V. Lea.

Liba, *Anseribus attribuitur, quia libare
solent.*

325 * Libitz V. Libutz.

Libov, *Amor.*

Libútz, *Larus, i, m. * Bibitz, Libutz
Tringa Vanellus. der Kibiş.*

Licaesc, ire, it, *More canino bibo.*

Lichésc, *vide Lipésc.*

Lichít, a, *vide, Lipit.*

Lichítúra, *vide Lipitúra.*

Lichíiu, *Libum, Artolaganus <Lib li-
bum> Lepény.*

Lighíiu, *Pelvis, Pollubrum.*

Líhod, a, *Insipidus, a, um * insulfus.*

Liliác *Vespertilio.*

Liliác (Malín, Scumpie) *Daphnis.*

Limán, *Portus.*

Límba, *Lingua * aemi umbla pe limba:
versatur mihi in lingua a nyelve-
men forog. es schwebt mir auf der
Zunge.*

* Límba' Cataramii Dorn, *aculeus.*

Limba' Cérbului, *A/plenum, Scolopendrium*.

* Limba' clopotului, Harang ütő, Stofenschwengel.

Limba' öii, (PlatáGINE) *Platago*.

326 Limbric, *Lumbricus, Colubra caeca*.

Limbút, a, *Lingvax*.

Límpede, *Limpidus, a, um*.

Limpezála, *Limpitudo*.

Limpezéfc, ire, it, *Purifico*.

Limpezít, a, *Limpidus factus, Purificatus, a, um*.

Lín, a, *Lenis, e*.

* Líndic, *Landica*.

Líndina, *Lendo, dinis* * *lentes* Serke, Zífse.

Lingarefc, ire, it, *Parafistor, aris, atus* * *tfapodárkodni, hizelkedni*.

Lingaritóriu, e, *Parafitus, Parafter, Parafifta* [!] * *elódi, [!], Sçhmarozer*.

* Lingoáre. V. Laengoáre.

Lingura, *Coclear* * Kalán. der Söffel.

* Lingura de z(a)idarit. Miftrie. *Trullo Cementaria*. Fal tfapo, fikárló. eine Mauer Kehle.

* Linguráriu.

Lingufhefcume, me lingufhefc, ire, it, *Adulor, Affentor, aris, atus* * *hizelkedni, tfapodá'kodni. fçhmeicheln*.

Lingufhire, *Adulatio, Affentatio*, * *hizelkedés, tfapodárfág. die Sçhmeicheln*.

327 Lingufhít, a, *Adulatus, a, um*.

Lingufhítóriu, e, *Adulator, Affentator* * *hizelkedő, tfapongo, der Sçhmeichler, Sçhmarozer. Laucicoenus*.

Lineat, a, *Delineatus, a, um*.

Linietúra, *Lineamentum*.

Liniéz, | ere, eat, *Lineo, Delineo as,*
Liniu, | are.

Linihte, *Tranquillitas* [!]

Línte, *Lens, lentis*.

Lintz, *Telae melioris species*.

* Lio. V. Leá. No. 2.

<* Liocotaretz, V. Limbut>.

<* Liocotefc, Hátfogni, fetfegni>.

Lipesc, ire, it, *Linio, Illinio, Illino,*
Adnecto, tapasztani.

* Lipesc paretele *Parietem sectorio induc(ere)o* a Falat tapáBtom. die Wand überziehen.

* Lipián, pife. Lepényhal, der Afc=fiſch.

Lipiciós, a, *Adhaerens, Item Contagiosus, a, um* * ragados.

328 Lipíre *Adhaefio*.

Lipít, a, *Illinitus, Adhaefus, Adnexus, a, um*.

Lipitoare, *Sanguinifuga, Hirudo, dinis,*
f. * Vérczopo Nadály.

Lipitúra, vide Lipíre.

Lipíiu, vide Lichiu, * *Libum*.

Lipfa, *Egestas, Neceffitas*.

Lipfesc, ire, it, *Privo, as, are, Item Defum, Abfum*.

Lipfit, a, *Privatus, a, um, Item Egens*.
Litra.

* Liungura, vide Lingura.

Liur *Lora, ae, f*.

Liváde, *Pratum*.

* Loafhte, das Loos.

Loboda.

329 Lóboda (<a>elbatea, *Lapfana*.

Loc(us), Locus.

* Locotaretz, *locutule(j)ius, loquax,*
tfátfogo, lotfogo, fetfegő. das Sçhnapermanf.

* Locotefc, ire, it.

Lócuri, *Loca*.

* Logofat.

Lói, L. *est articulus definitus, oi, e't auxiliare futuri temporis primae personae numeri singularis, verbis accusativum regentibus appositum denotat: Illum, vg. Lói vinde, Illum vendam*.

Lóitra, vide Leutra.

* Lolot.

* lolotefc.

* Lompau.

Lontru, inlontru.

* Lopáta, lapát, a cárlui Szeker oldal.

* Lopta V. Cotca.

Lotru (Hotz, Taelhariu) *Latro*.

Lovéfc, ire, it, *Tundo*; * *lovéfhte gutá*.

Lovít, a, *Tu/us, a, um Ictus, a, um*.

Lovitúra, *Ictus, plaga*.

Lu

330 Luáre, *acceptio*, Luare áminté, *attentio* l. de sáma.

Luat, a, *Acceptus*, *Captus*, a, um) *Sumptus*, a, um, *Assumptus*.

Luaend, *Accipiendo*, *Sumendo*, *Accipiens*, *Sumens*, *Assumens*.

Lúbenitza, *Melo*.

Luceafer, *Lucifer* * Hajnaltfillag. der Morgenstern.

Luciesc, *vide* Luciu.

Luciare, *Lucidatis*, *Levigatus*, a, um.

Luciu, e, *Lucidus*, a, um *splendens*, *Micans*, Item, *Aequor*.

Lúciu, íre, ít, *Lucido*, *Laevigo*.

Lucráre, *Actio Operatio*.

Lucráfhu, e, *Activus*, a, um, *Libenter agens*, *operans*.

Lucrát, a, *Elaboratus*, a, um, *Cultus*, a, um, urban.

Lucratóriu, e, *Operator*, *Actor*, *Laborator*.

Lucrész }
Lucru } áre, at *Operor*, *Ago*, *Laboro*.

* Lucru, *labor* fara lueru, dologtalan.

331¹ Luger, *Palmes*, *mitis*, *Novellus ramulus vitis*, *pampinus*.

Lúí, *Illi*, in *dativo masculino*.

Lúla, *Faica*.

Lúme, *Mundus*, i, m. * 2° (la Inel) *pala*.

Lumése, a, *Mundanus*, a, um.

Luméshé, *Mundáne*.

Lumetzu, a, *Mundanus*, a, um, *Mundus-amans*.

Lumín, are, at, *Illumino*, as, are.

Lumína, *Lumen*, * oblu cá lumina, ferzengrad.

Lumina-ochiului *Pupilla* * Augapfel, Augenster. Szemfény.

Lumináre, *Luminare*, *Illuminatio*.

Luminát, a, *Illuminatus*, a, um * et *titulus* dto *adv*.

Luminatóriu, e, *Illuminator*.

* Luminare.

332 Luminéz, náre, nat, *Illumino*, as, are.

Luminós, a, *Luminosus*, *Illu'tris*, *Splendens*.

Lúna, *Luna*, Item *Mensis*.

Lunátec, a, *Lunaticus*, *Fanaticus*, a, um.

Lúnca, *Pratum* * die Trift oder eine Wiese, die Luc.

Lúnece, are, at, *Lubrico*, *Labor*, *aris*, *atus*, *sikámlani*.

Lunecúshu, *Lubricum* * (Glatte item: Glatteis.) Onas idő fikos tšufzos, és fagyos idő (das) v. ut, das Glatteis.

Lúng, a, *Longus*, a, um.

* Lungaretz, *Oblongus*, ablang.

Longau, *Longurio*.

Lungése, *Longo*, as, are, *Prolongo*, *Longi'co*.

Lungíme, *Longitudo*.

Lungít, a, *Longatus*, *Prolongatus*, a, um.

333 Lungitóriu, e, *Prolongator*.

Lungurétz, a, (*Longulus*, a,) V. Lungaretz.

Luni, *Dies Lunae* * Hétfő, Montag.

* Lunile fameilor. *Menstrua*, or[um]. (der) Aszonyi ho. der Weiber monatliche Blume. Month flus. honapszám.

Luntre, *Navis*, *Linier*. * Sajka tšonak.

Luoà, *Accipiebat*, vel *Accipiebant*.

Luoáre, *Acceptio*, *Susceptio*.

Luoát, a, *Acceptus*, *Susceptus*, *Perceptus*, a, um.

Luotóriu, e, *Acceptor*, *Susceptor*, *Perceptor*.

Lúp, *Lupus*.

Lupáre, * (Branca) * *Gangrena*, *Carcinoma*.

Lupése, a, *Lupinus*, a, um.

Lupéshé, *Lupino modo*.

334 Lúpt, me-lupt, áre, át *Luctor*, *aris*, *ari*, *atus* * birakozni, bajt vini.

Lúpta, *Lucta*, *Pugna*, *Palestra*, *Certamen*.

Luptatóriu, *Luctator*, *Pugil*, *Palestrita*, *Athleta*, * Bajvivo. der Ringer.

¹ A számozás hibás a kéziratban: 331. helyett ismét 330. áll.

Lúfhea vide Ciápa Cioarei.
 Lút. *Lutum. Argila.* der Tchou, Scim.
 Lutós, a, *Lutosus. a. um.*
 Luúnd, vide Luaend.
 * Lnjer.

Litera: M

M'a. *Loco Mea. per apostrophe autem*
 m'a. M' *est accusativus pronominis*
ego. a, est auxiliare futuri temporis
tertiæ personæ singularis numeri,
vg. M'a laudã, me laudabit.

335 Mác, *Papaver* * Mák. Moñu, Maaq.
 Macár, *Quamvis, Quamquam.* * (Ámbár,
 Jolehet.) akár Obwoñl.

* Mácár ca, jollehet, obwoñlen.
 Mácár Care, a, *Quicumque, Quicum-*
que. * Akárki. Wer immer. Wer
 er auch sey.

* Mácár. V. Fie v. Fieshte.

Macau, *Baculus* * Páltza. Stocf.

Macellarie, *Macellum.* * Mészárszék.
 Fleiſchbank. Tſſcham.

Macellaritza, *Uxor Macellarii* * Mészá-
 rosné. die Fleiſchhaderin.

Macelláriu, *Macellarius, Lanio.* * Mé-
 száros. der Fleiſchhader.

Macéſhe (Cácadarie).

Macéſhu, *Rubus.* * Tſipke bokor. Brom-
 beerſtaud.

Mácín, are, at, *Molo, Emolo, is, ire,* *
 Örlök. Örölök. Mahlen.

Macinát, a, *Molitus, a, um* * Örlött.
 Gemahlen, geſchrotten.

Maciníſhu, *Molitura* * Örlés. das
 Mahlen.

336 Maciúca, * *Matcola, * Clava,*
Agolum, Surus. * Fejes Bót.
 Bunko. Ein Kolb oder Prügel mit
 einem Kopf.

Maciucoſ, a, (*Balboſus, a, um*) * *Nodo-*
ſus, asperatus, a, um. (Gótsös.
 Kuotícht.) Bunkos.

Mácíſhu, *Oxalis, idis, * Rumex. Acc-*
toſa. Soska. Sauer Knupfer.

Macíſhul-Cahului, *Hippolapathum.* *
 Lo-Soska. Rapontio [?] Müüchſ
 Nabarbat.

Máceru, a, *Macer, Macra, Macrum,*
 Ösztövér. Maqer.

Macrútzu, a, *Submacer, a, um* * *Macel-*
lus, a, um Ösztövéretſke. ein wenig
 maqer.

Madaréſe, ire, it, *Tenere cum aliquo ago,*
Demulco Verjärten.

* Madrátz. *Culcita, Matratz.*

Madúha, *Medula.* * Veló. das Mark.

* Maduhos.

Maduláre } *Membrum* * Tag. Glied.
 Maduláriu }

* Maduva V. Maduha.

Maémúca } *Simia* * Majom. der Affe.
 Maémútzta }

* Maelecſ (o boála).

Mácer } *Villanus.* * *Villicus.* Ma-
 * Maereán } jor Ember. Ein Meyerer.

Máeri, } *Villa.* * Major. Meyer-
 * Maeríſhte } hoſ.

337 Maeritza, *Villana* * Major Afzony.
 Meyerin.

* Maeríſhág.

Maetrie *Magisterium Ars,* * Mesterség
 2° remekmunka. Kunſt.

Maetru, *Magister,* * Mester. Meyerſter.

Maieu, *Pernocto, Manco.*

* Maing. *Marcus* Fa Kalapáts ein
 höſzerner Hammer.

* Maelecſ.

Maen, áre, át, *Mino, Pello, (Abigo).* *
 Hajtani (Marhát). Treiben. 2° din
 zi in zi, halogatni.

Maena, *Manus.* * Kéz. die Hand.

Maenát, a, *Minatus, Pulfus, Abactus,*
a, um. * Hajtott. getrieben.

Maenátúra, *Minatio, Abactio, Pulſio* *
 Hajtás. das Treiben.

Maenc, are, at, *Manduco, Comedo*
 * Enni epedni 2° aufbeißen.

* Maencioſ torkos, nagyelétös.

* Maendru 1° (ghizdáv) 2° hoſhartig.
 d. frech.

* Maendrie.

* Maendreſe.

* Maene hoda, holnap.

* Maence, a, are.

* Maeneáriu, karmantyu.

* Maenére, szálás.
 Maengalau, <Girgillus.> * *Instrumentum tellam* [!] *laevigandi, poliendi.*
 Mangoro!o(k) ezfköz. Glätthofj.
 * Maengarluetc.
 <Maenza), *Hinula* [!] * Nyöstény Tsitko.
 * Maenz.
 * Maenza.
 * Maenzala.
 * Maenzalefc.
 * Maenzaluit, a.
 * Maenjefc, V. Comaenjefc.
 * Maenjít, V. Comaenjít.
 * Maeraefc, ire, it.
 * Maerlefc, V. gonefc.
 Maerlíre, <Subatio) *Subatio, onis, f.* *
 Kanozás. Bagzás. das Rammeln.
 Maerháv, a, *Macer, Debilis, Miser, a,*
um * Sovány. Mager.
 Maertzina *Equus macer*, * *strigosus,*
 Mähre. V. Dábila.
 Maefga, *Succus plantarum infra corticem existens* * Mezge.
 * Maegalefc, ire, it V. Comaenjefc.
 Maetza (Piffica) *Cattus, Fellis* [!],
 * Matska, egerész. Kaŕe (de vátra) ŕeuerbođ. (de fier Anghira).
 * Maetza oárba, Szembekötöfđi.

338 Maetza-Pópii, (Omída) *Centipeda, Scolopendra, ae, f.*

Maetza de lemn De prins ŕhoáreci,
 <Decipula, Decipulum) * V. Bátca.
 Maetzifhór, *Cattulus, Item Flore* [!]
Salicum, qui primo vere lanofi prodeunt.
 Maezga. * Mezge.
 Maezgalefc, ire, it, *Inficio, Maculo* *
 (Comaenjefc) ŕlefen.
 Maezgalít, a, *Infectus, a, um, Maculatus,*
a, um.
 Mág, *Magus.*
 Magaritza, *Afina.*
 Magáriu (Afin) *Afinus.*
 Máge *Centenarius* * Mázsa. Centner.
 Magherán, *Majoranum, Amaracum.*
 Mághernitza, *Coquina, Culina.*
 Maghie, *Magia.*
 * Mágihŕrát (talnáciu, ŕoáun).
 * Magura. <V. Codru) die Anhöŕe.

Mahrama, (Naframa, Báfmá, Tulpán
 Maenashtérgura, Chifchinéu) *Strophium.*

Mái, *Magis, Fere, Adhuc Item per*

339 *apostrophe loco me ai ubi me, vel m' est pronomen me, ai est auxiliare praeteriti secundae personae singularis numeri vg. M'ai vezut, me vidiŕti.*

Mái-apói *Modice tardius, Tardius.*
 <Máiu (Ficát) *jecur.*
 Máica, *Mater, Matróna.*
 * Maidán; pállya futo hely, der Renn-
 plc[tj].
 * Maiétec.
 * Maimuca, Maimutza.
 * Máiiinte. V. Deneaori.
 * Máioŕosh.

Mái pe urma } *Deniq[ue], Ad extremum,*
 Mái pre urma } *ultimo, ultimatum.*

Máiu, *Menŕis Majus.*
 Máiu (Ficát) *jecur, Hepar.*
 Máiu, *Maleus* [!], *Tudis.*
 * Maiug, *tudis kotis* [?], *ŕeltuca,* sullyok.
 der Sŕhlágel. V. ŕuperius.

* Maiútz, *Maleolus* [!].
 Mal, (Tzermure) *Litus, oris, n. Item*
Lapis subalbus, et non valde durus.

Malaetz, e, *Mollis, e,* * *Malacus.*
 Maláiu, <Millium) * 1° Cucuruz. 2°
 Mále, Proŕza.

Malin (Scumpie, Liliae) *Daphnis.*
 Malós, a, *Abundans lapidibus sub nomine mal positus.*

340 Malurós, a, (Tzermurós) *Habens litora.*

M'am, *Loco meam, me est accusativus pronominis Ego, am, est auxiliare verborum praeteriti in prima persona utriusque numeri, vg. M'am vezút, me vidi etc.*

Máma, *Mater.*
 * Mama graeului, a Sacari. Mütterforn.
 Mamalíga * (Coléhe) * *Pulmentum ex farina turcici tritici.*
 Mamarútz, *Insecti species.*
 * Mamuca *ŕimia.*
 Mamútz, *Matercula.*
 * Mamuláriu. die Gláŕŕŕeibe.

Man, *vide* Maen.
 Mana, *vide* Maena.
 Manát, a, *vide* Maenát.
 Manaenc, are, át, *Commedo, Manduco, Edo.*
 Manc, are, at, *Manduco, Commedo, Edo.*
 * ma maenc cu cinevá, Kötödni.
 Mancacios, a, *Vorax.*
 Mancáre, *Commeftio, Cibus, Efus.*

341 Mancát, a, *Eftus, Commeftus, a, um.*

Mancatóriu, e, *Eftor, Commeftor, Manducator.*

Mancatúra, *Commeftio, Efus.*

Mándie, <*Pallium.*> *Mandía, Pallium Ecclefiasticum.*

Mandrésc, me mandrésc, ire, it, *Superbio.*

Mandrétze, *Pulcritudo, Formofitas, venuftas Elegantia.*

Mandrie, *Superbia, Arrogantia.*

Mandru, a, *Pulcher, Formofus, venuftus, a, um Elegans, Item Superbus, Arrogans.*

Mandrútz, a, *Pulcherulus, venuftulus, a, um.*

Mane, *Crás* * hoda, honap.

Manec, are, at, *Maturo, as, are.*

342 Maneca, *Manica.*

Manecare, *Maturatio.*

Manecáriu, *Manicarium, Chirothecarium.*

Manecát, *Maturatus, a, um.*

Manecatoriu, e, *Maturans.*

Mangaeat, a, *Solatio adféctus* [!], a, um.

Mangaere, *Solatum, Confolatio.*

Mangaitóriu, e, *Solator, Confolator, Paraletus* [!]

Mangaiu, ere, eat, *Solor, Confolor.*

Mangaluesc, ire, it, *Girgillo* * Mangorolni mangeln, v. mandeln.

Mangalau, *Girgillus.*

Manieat, a, *Iratus, a, um.*

Manie, *Ira, Indignatio, Exacerbatio.*

Maniós, a, *Iratus, a, um Exarcebatus, a, um.*

343 Maníu, ere, eat, *Iratum facio, Irrito.*

Maniiume, memaniiu, ere, eat, *Irafcor, Indignor Succenfeo.*

Mánna, *Mánna.*

Mannos, a, *Fertilis, e.*

* Mános-h. *Index horologii.* der Zeiger, oramutato.

Mantuefc, ire, it, *Salvo, Salvum facio.*

* Maentuintza, *excufatio.*

Mantuire, *Salus.*

Mantuit, a, *Salvatus, a, um.*

Mantuitóriu, e, *Salvator.*

Manúnciu * 1° *manubrium* markolat * 2° *Manipulus, * Copulus. Manu- [b]riolum* [!] kita, tfomo.

Manúfhe, *Manica, Chirotheca* * 2° (de caenepa) kita.

Manz, *Hinulus* [!]

Manza } *Hinus* [!]
 Manzála }

Manzalésc, ire, it, *Inficio, Maculo.*

Manzalít, a, *Infectus, a, um.*

344 Manzalítúra, *Macula.*

Manzát, *Vitulus ablactatus.*

Manjála, *Infectio, maculatio.*

Manjésc, ire, it, *Inficio, maculo;* * mázolni, bemá[zolni].

Manjít, a, *Infectus, Maculatus, a, um.*

M'apuc, are, at, *Adgredior, eris, gressus.*

Mar, *Malus arbor* * Alma-fa. der Apfelbaum.

* Maru lui Adám. *Larynx. ingis, Frumen, inis.* Adam Almája szaka. der Schlund, die Gurgel.

Maraciúne, *Spinus, Rubus.*

Maraduesc, ire, it (Remaeiu) *Maneo.*

Maráriu, *Anifus, Anethum, Anicetum.*

Marastuefc, ire, it (Oprefc fe remæe) *Detineo, manere facio.*

Marastuit, a, *Detentus, a, um.*

345 Marcoáfhe, *Ferrum, quo axis curús* [!] *circumducitur.*

Máre, *Mare* — * ádriei, neágra, rofhie.

Máre, *Magnus, a, um* dto: *adv.* 2° vajmi.

Maréfc, ire, it *Magnifico, Amplio*, Item *Glorifico* * verherrlichen.

Maréfcume, me maréfc, me *magnifico, Superbio, Magnum me teneo, Glorior*.

Marétzu, eatza, *Superbus, Elatus, a, um* * V. falos.

Márfa, *Merces, ium, f.* * die Waare, Frucht.

Margéa, *Margella*.

Márghiól, a, *Argutus, Callidus, a, um* * verſchmitzt.

Marghióle, *Argutia, Calliditas*.

Márgine, *Margo, Limes, Extremitas*.

346 Marginean, a, *Limitaneus, a, um*.
Margineneſc, a, *Limitaneus, a, um* *
2° Cioáreci margineneſhti (lárgi)
lompos, bó, bugyogos, nadrag.

Marginéfc, ire, it, *Limito*.

Marginít, a, *Limitatus, a, um*.

Márha, *Pecus, jumentum, Brutum*.

Márie, *Maria*.

Marieáſhu, *Marianus numus*.

Maríme, *Magnitudo*.

Marire, *Gloria, Majestas, Magnificentia*.

Marít, a, *Magnificatus, Glorificatus, a, um*.

Marít, are, at, *Marito, as, are*. * férjhez adni.

Marítume, me marít, *Nubo, is, ere* * ferjhez meni.

Marítáta, *Marita, Maritata, Nupta* * V. Caffatorita.

Mármure, *Marmor*.

Marmoréfc, ire, it, *Marmorizo* * 2° bámulni.

347 Marmorít, a, *Marmorizatus, a, um*.

Mártie, *Martius mensis*.

Marturie, *Testis* * 2° héti váfar.

Marturiffeſc, ire, it, *Testor, Fateor, Profiteor, Confiteor*.

Marturiffire, *Faſſio, Profeſſio, Confeſſio, Te'timonium*.

Marturiffitóriu, e, *Testator, Confeſſor, Fatens, Profitens*.

Mártz, *Dies Martis*, Item *Mensis Martius*.

Martziſhor, *Martius mensis*.

Marúnt, a, *Minutus, a, um*.

* Maruntai, *intestina volatilium*.

Maruntzéfc, ire, it, *Minuo, Commينو, Diminuo* * aprozni.

Maruntziſhu, *Minutum, Minutia* * 2. *minutiae, aprólék*.

348 Maruntzít, a, *Minutus, Diminutus, a, um*.

Mas

Mascára, *Mascara*, Item *Contumelia*.
Mascaréfc, ire, it, *Contumeliosis verbis adficio*.

Mascarítſu, *Morio, onis, m.* * *Sanio*.
Mascarít, a, *Contumeliis adfectus, a, um*.

Máſcur, *Porcus masculus, * Majalis*.
Ártány. ein Bortg, ein verſchnittener Schwein.

* Mashcát, a, (máre la boámbe pp. graeu).

* Máſlin.

Máſhteſa, *Noverca*.

Máſſa, *Men'a*.

Maſſaláritza, *Herbae species*.

Maſſáriu, *Arcularius*.

Maſſea, *Maxila, Dens molaris, Molaris*
* záp fog, der Baſdenzahñ, oder Baſzahñ.

Maſſur, vel Méſſur, are, at, *Menſuro*.
Maſſúra, vel meſſúra, *Menſura*. die Gewicht, die Maáſſe. 2° de áur etc: Nehézék. *Pi . . te*.

349 Maſſurát, vel Meſſurát, a, *Menſuratus, a, um*.

Maſſuratóriu, e, *Menſurator*.

Maſſútza, *Menſula*.

Maſtácan, *Betula*.

Matacina, *Apiaſtrum, Meliſſa, Melimum*.

* Matahula Vaz. das Scheuſal, der Popantſ.

Matáſſa, *Mataxa, Sericum*.

Mataúz, *Aſperorium* * 2° Wiſcher.

Mátca, * *Rex apum, Regina apum*. * Weiſel, Weiſer, Bienenkönigin.

* Item *alveus fluvii, quae aquae vis Defluit, * filum fluminis.*
 Materiálnic, a, *Materialis, e.*
 Materialnicefhte, *Materialiter.*
 Materie, 1° *Materia, 2° (puroiu) Zeich.*
 Mator, a, *Maturus, a, um.*
 Matragúna, *Herbae species.*
 * Matrátz. V. Madrátz.
 Matreátza, *Porri, gini* * Kosz.
 Schuppe.
 Matrice, *(Colica) * Hastekerés has-rágás. der Bauchgrimmen, köldök-tfómör.*
 Mátur, a, *Maturus, a, um.*
 Matur, are, at, *Scopo, Verro, Everro.*
 Matura, *Scopa.*

350 Maturatóriu, e, *Scopator, trix.*
 Matúfhe *Amita, Matertera.*
 Mátz, *Ile, Hila.*
 * Matzasc (tagaertz, <zaetziu> [schlep-pen,] *rapto, vi traho, rangatni, rántzikálni, hurtzolni, zerren, schluppen.*
 Mázere, *Piza, orum, n.*
 Mazariche, *Ciurcula, Orobus, Vicia, ae, f.*
 * Mazga. Mezge.
 Maziléfc, ire, it, *Depono de officio.*
 Mazilit, a, *jubilatus, de officio depositus, a, um.*
 * Máje, *Centenarius.*

Me

Me, *Me verbis activis appositum dat eis passivam significationem, vg. me vaz, me video, vel, videor.*
 Mea, *Mea Quando praeponitur nomini, adsumit ante se: A, vg. A mea inima, meumcor [!], secus non, vg. mama' mea, Mater mea.*
 Meáza-noápte, *Septentrio, Boreas.*
 Meáza-zi, *meridies.*
 * Me cocaefc, *Nyekegni.*
 Me-Cant, *Lamentor.*
 Med, *Medo, onis, m. Mulsum.*
 * Me-Doáre. *Dolet mihi.*
 * Me-duc, *Vado, Pergo.*
 Meghie.

351 Mei, *Mei Si praeponatur nomini, adsumit ante se A, vg. A mei parinti, Mei parentes, secus non, ut. Parintii mei, Parentes mei: * 2° pro ma vei v. g. mei vedea.*

* Meiu (gáron, maláiu marunt, párine) *panicum miliaceum, köles. die Hírse.*
 Mélcü, *Limax, Herbigrada Coclea.*
 Méle, *Meae.*
 * Melegáriu. *Gartenbett, Frühbett.*
 Mélitza, *(Instrumentum, quae macerati canabes franguntur,) Maleus stuparius. Frangibulum, (seu instrumentum quo canabes maceratae franguntur.) * Tilo. Flachs, der Hanf Stämpel Kendertörö. die Breche, Brechel, Hanfbrechel.*

Me-prinz, *Pacifcor.*
 * Mere, V. infra.
 * Mereasc, *labbadni, merülni.*
 Merg, *rffeiu, rgere, mers Pergo, Vado, Eo Meo.*
 Mergatóriu, *Pergens, Iens, Vadens, Meator.*
 Mergatóriu-inainte, *Praecurfor, Prodromus.*
 Mérgere, *Abitio, meatus.*
 * Mérgere ináinte, *progressus.*
 Mére, *Locq méрге, Pergit.*
 Mére, *Mala, Poma.*
 Meréu, *Recte, Lente * halkal. [schfte.*
 Mereútz *Idem.*
 Merinde, *Merenda, Viaticum.*

352 Merifhor *Malum, Pomum parvulum.*
 * Merla.
 Mers, *Abitus, ús.*
 Mertic, (Premaenda) *Praebenda, orum, Deputatum.*
 * Mertiu (o maffura) 40 in 3 ferdéle.
 * Mértza 1° (férdela) véka.
 * Mesdreá (Cutzitoáe).
 Meshter, *Magister, Opifex, Faber.*
 * Meshteresc, *mesterkedni. an etwas arbeiten. fünsteln.*
 Meshtelhúg, *Ars, Opificium.*

Mefhtefhugesc, ire, it, *Artem, Opificium*
exerceo, Fabrico, as, are, Machinor,
*aris, * mesterkedni.*

Mefhtefhugire, *Fabricatio, Machinatio.*
Mefhtefhugtóriu, e, *Fabricator, Machi-*
nator.

Meft*e*ácan, *Betula.*

* Mésfec. *substantiv[um].* Commune
cum quodam.

Mésfec, áre, at, *Mástico, as, are, Item*
Misceo, es, ere.

Mefteáre, *Mástico, Item Mixtio.*

Meftecát, a, *Mástico, a, um. Item*
Mixtus, a, um.

353 Meftecatúra, *Miftura, Mixtura,*
Item Mástico.

Meftecau, { *Mástico, * rudis.*
* Meftecatóriu } *Spatha, Sodrofa, Rüh-*
röffel, Dreher, Spatel.

* Meteleu } *<Homo stolidus, Ineptus,*
* Meteára } *Truncus. Dummfopf.>*
V. Calau.

* Metreátza V. Matreátza.

Mez, vide Miez.

Mezuina. *Intermediae sepes, * limes,*
*semita intermedia * Sepimentum*
*intermedium, * <feldrain> Sövény,*
Mesgye der fuffad [!] im Garten
oder Weinberg.

Mezul-Noptii, *Medium Noctis.*

Mezul-Zilei, *Meridies, Medium Diei **
item: Krumme.¹

Mi

Mi, *Appositum verbis Dativum regen-*
tibus significat mihi, ut mi da,
Dabis mihi Dami, Dabis mihi.
Appositum verbis activis significat
me, ut mi vedea, me videbis, mi
báte, me percutiet, etc.

Miaon, are, at. * miogni, nyávogni,
mauen. nyivatfolni 2° fig. fanya-
logni.

Miaza-zi, vide Meaza-zi.

Mic, a, *Parvus, Exiguus, a, um.*

¹ Téves értelmzés: csupán, miez.
illetve miezul páinii bír 'Krumme, ke-
nyérbél' jelentéssel. Vö. miez a. (354.)

* Mi cald; V. Cald.

Micésc, ire, it, *Minor, as, are, Minuo,*
*Imminuo. * verringern, It[em].*

354 Micit, a,
Mielhorát, a, *Minoratus, a, um, Im-*
minutus, a, um.

* Mi ciuda.

Miechorez, vide Micesc.

Micútz, a, *Parvulus, a, um.*

* Mi dor.

Mie, *Mille.*

Mie, *Mihi.*

Miea, *Agna.*

Mied, *Medo, Mulsum.*

Miel, *Agnus.*

Mielufhél, ushea, *Agnellus, Agnella.*

* Miére, *mel. de trestie.*

* Miez, *medium. 2° (de pita) Kenyér*
bél, die Brodsherrbe.

* Mi foáme.

* Mi frica.

Migaeala *Occupatio, quando quis aliqua*
*actione se occupat, * muginatio,*
muginatio, bibelódés.

Migaésc, ire, it, *<Detineo me agendo,*
*opus, quod incoavi> * Muginor,*
Musinor, Moror bibelódni. tándeln,
fräupeln.

Migála, *Vide Migaeala.*

Migdála, *Amigdalum.*

* Miháltz } *Menyhal.*

* Mihoála }

Mil, mi, *est dativus, mihi, L. est articulus*
definitus, significat hic Illum,
Illud, vg.: Mil da mihi illum dat
Aráta mil. Ostende mihi Illum.

355 Mil } *Miliare.*
* Míla }

Míla, *Miseriordia, Eleemosina, Com-*
miseratio, Compasio [!] vg. Fác,
Dáu míla, Facio, Do eleemosinam,
mi míla de El: compassionem ejus
habeo; commiseratione Ejus tangor.

Mílion, *Millio.*

Mílóš, a, * (duios) * *Misericors, Com-*
patiens.

* Mílošaerd.

* Mílošaerdie.

Miloftiv, a, *Mifericors, Eleemo'inarius, a, um.*

Miloftivefcume, me miloftivéfc, ire, it, *Mifereor, Miferet.*

Miloftivire, *Commiferatio, Compa'fio.*

Miloftivit, a, *Mifertus, a, um.*

356 Milván (Tocma, Cu buna fáma) *Omnino, Plane, Procerto.*

Miluefc, *Mifereor, Eleemojinam do, * alamizfnálko[dom].*

Miluit, a, *Eleemojina donatus, a, um.*

Miluiu, ire, it, *vide Miluéfc.*

Mincinos, a, *Mendax.*

Minciuna, *Mendacium.*

Minéi (Vapfala, Rumeneala) *Minium.*

Mínt }
Míntz } tzire, it, *Mentior, iris, iri.*

Mínta (Ifma) *Minta.*

Mínte, *Mens, entis, f.*

Mínte (*verbum*) *Mentitur.*

* Míntenásh V. Ac mush, peloc.

Mínténi (Indáta, Deloc, Qvaet zici) *Illico, Subito, Statim, Praefto.*

Míntie, *Glamis, idis, f.*

357 * Míntzaefc, ire, it, meghazudtolni. * Míntzme'hter.

Míntzu, tzire, it, *Mentior, iris, itus.*

Míntzit, *Mentitus, a, um.*

Mínunume, Memínun, are, at, *Mirror, Admiror.*

Mínunát, a, *Mirabilis, e * (minunat, in fuperl.) roppant.*

Mínune, *Miraculum.*

Mínunézume, Me mínunéz, *Mirror, Admiror obftupeo.*

<Mínunát, a).

Míoára, *Ovis duorum annorum, * agna chorda.*

* Miorcotefc, ire, it, vinnyogni, nyivogni, fanyalogni, pityeregni.

<Míáon, are, at).

Mír, *Charisma, Unguentum * Crisme.*

Mírume, Memír, are, at, *Mirror, Admiror.*

Míräre, *Admiratio.*

Mírát, *Adimiratus* [!], a, um.

* Mírazanie. V. Mírodenie.

Mi-Reu *Mihi est male.* Item *Malevale.* Míre, *Sponfus.*

* Míreán *larius, profanus.*

Míreáffa, *Sponfa.*

Mírifhte, *Seges demeffa, * ftipula,* Tarlo oftu. die Stoppefn.

Mírila, *Morula.*

Mírodenie, *Prodigium, Monftrum.*

358 Míróf, are, at, *Olfacio, Odoro, are,* at [!]

Míróf } *Odoratus, Olfactus.* Item:

Míróffála } *Odor, * ilat* [!].

Míróffefc, ire, it, *Odoro, Olfacio.*

* Míróáffa greu, dohos. nüchtfecht.

Míróffire, *Odoratus, Odoratio.*

Míróffít, a, *Odoratus, a, um.*

Míróffítóriu, e, *Odorator, Olfactor.*

Mírtic, *vide Mertic.*

Mírtza. *Metreta, vel Media Metreta.*

* Míruefc, bérmálni.

* Mífciriciof, V. Corbiciof.

* Mí fété.

Míffa, *vide Míffheá.*

Míffe, are, at, *Moveo, * mico.*

Míffcaciof, a, *Mobilis.*

Míffcäre, *Motio, Motus, ús, m.*

Míffcát, a, *Motus, a, um.*

Míffcátóriu, e, *Motor.*

Míffheá, *mifera.*

Míffhé, *Mifer*

* Míffhelatate }
* Míffhelie } *Infég.*

359 Mífflic, * Mazlag.

* Mí fomn.

Míffarefhu, (Maceláriu Flefháriu) *Lanio, Macellarius.*

Míffarefhéfc, a, *Macellarius, a, um.*

Míffarefhéfhé, *Lanionum more.*

Mífféfnitza, *Macellum.*

Mífftrétz * (fprinten).

* Mífftrie (lingura de z(a)idarit), *trulla Cementaria:* Vakalo, Vakaloka-lány, die Mauerfelle.

Mífftuéfc, ire, it, *Conjumo, Ab'umo.*

Mífftuíre, *Con'umptio, Ab'umptio.*

Mífftuítóriu, e, *Conjumptor.*

Míta (Camata, Ufúra) *Faenus, Ufura * 2° die Beftehung.*

Mitarca, (Buréte) *Fungus*.

Mitárnic, a, *Faenerator*.

<Mititeá, *Parvula*>.

Mititél

* Mitiutel } *Parvulus*.

Mitra, *Mitra*, *Tyara*.

Mitz, *Cana*, *velus Detonfi agni*.

* Mitza.

* Mijloc *Modus*, item: *Cura*.

* mijlociu, középszerű.

* Mijesc.

* Mijit (o boála) Ohrenzwang, *otalgia*.

* Mijalca <Szembekötőfdi. Blinde
Kuh> <spint> Hunyosdi jatek.
Blind Spiel.

* Mijdia.

360 * Mijloesc.

* Mijlocitoriu, der Mittler.

Mladitza, *Surculus*, *Palmes* die Rebe,
der Sproßling.

Mláhtina, } *Paludofus locus* * Potfa-

* Mlohtina } lék. die Pfüße. Lapály,

* Mlohtina } Lapályos hely, Ingo-
vány. Láp.

Mo

M'o *est Contractio loco me au, me e't acu-
sativus pronominis ego au, et quia
au, etiam ut o pronuntiat, Au, seu
o e't auxiliare praeteritorum tertiae
per'onae utriusque numeri, vg.
M'o laudát, Me laudavit, vel M'au
laudát, etc. item. V. Má.*

* Moá cru (despre ciréshe) *duracinus*,
portzogo.

Moágar, a, *Macer*, *era*, *erum*.

Moáe, *Mollit*, *Molli*, *Mollito* Item
Madefacias.

Moale *Mollis*, e.

Moára, *Mola*, *Molendinum*.

* (de firez) V. firez. No 2. (Moára
de haertie) papiros malom.

Moara (*verbum*) *Moriatur*.

Moáre, *Moritur*.

Moáre, *Muria*, *jusculum Caulium*.

Moarta, *Mortua*.

Moárte, *Mors*.

361 Moafhe, *Avia*, *Vetula*, *Obstetrix*,
Anus.

Moafhte, *Lipiana*, *Reliquiae sacrae*,
* ereklye.

Mocán, }
Mocánesc } *Agrestis*, e.

Mocírla, *Caenum*, * *Lustrum*, * *Palus*,
udis, f. * Ifzap, Motfar, Sár. Po-
tsalék. die Kothlase, der Sumpf,
Mörast. der Schlamm. *Volutabrum*,
Saulache.

Mod, *Modus*.

* Módoroiu, mürtisches Wesen.

* Modru.¹

Mogaendeatza, *Quod alonge apparet, et
non potest discerni quid sit*.

Moghila }
Mohila } *Coliculus*, *Grumus*.

* Mogorofasc.

* Mogofesc. V. Migaesc.

* Mohoánda. V. Matahula.

Mohor, *Aegilops*.

Mohoraet, a, *Purpureus*, *Violaceus*, a,
um.

* Moima }
* Moimuca } *Simius*.

* Moisca. *pisces gobius*. Kövihal, gob-
hal. töttlérhal. die Grundel.

Móiu, muére, mueat, *Mollio*, *Emollio*,
is, *ire*, *Mala[so]*, *as*, *are*, Item
Agvá emollio, *Madefacio*, *Udo*.

* Mol, Sumpf.

* Molásh. V. Miháltz.

* Molatáte.

* Molátec. (taerziu) *Restitator*. Aldo-
gálo. ein Säuderer.

Mólda, (Troaca, Covata, Copáe) *Mac-
tra*, *Magis*, *dis*, f.

* Moldru. Múltre.

Móldova, *Moldavia*.

362 Moldoveán, a, *Modavus* [!], a, *um*.
Moldovenesc, a, *Moldavien[is]*, e *Molda-
vicus*, a, *um*.

Moldoveneschte, *Moldavice*.

* Molecau.

Molfasc, ire, it, eddegelni.

¹ Mod és Modru összekötő jellel van-
nak egybe kapcsolva.

Mólie, *Tinea, Blatta, sis, acarus.*
 Molift *Species Abietis.*
 * Molitva, könyörgés.
 * Moloméshter.
 * Molopfele, ire, it.
 Molótru (Chimin) *Faenicum, Cuminum.*
 Molotru porcele. *Agriophyllum, i. n.*
 Momeála, *Illecebra.*
 * Momefe.
 Momortica, *Balsamine.*
 * Mondranefe.
 * Moneta, die Münze.
 * Mornaefe, mormolni.
 * Mornaila. *suru . . [?], * Mordság.* das mürrifche Weſen.
 Moroantza * (Droántza).
 Moráritza, *Uxor molitoris.*
 Moráriu, *Molitor.*
 * Morcoásha. Uchſenblech.
 Mórcov, *Sifer, is, n.*
 * Mordáiu, Mordály. Terzeroll, Puffer, Saßpiſtelle.
 Morifhea.
 Móriu, murire, murit, *Morior, Denascor, Decedo * 2° crepo,* dermedni. crepiren. 3° haldoklani.
 Mormaéfe, ire, it, *Murmuro.*
 Mormaent, *Monumentum, Sepulcrum.*
 * Moroántza. V. Droántza, öſzi baratzk. ſzörös baratzk.
 Morón, *Huzo, Antaceus, * viza.*
 Mort, oarta, *Mortuus, a, um * 2° halott.* Seidnam. (de jumatáte mort) holtteleven. halbtodt.
 [363] Mortacína } * (Itaerv) * *Mortici-
 Mortaciúne } cinium, * Cadaver
 mortuum.* Snder.
 Mórtzi, *Mortui.*
 * Morun. V. Moron.
 Moſheovít, a, *Mofcus, Ruſſus, a.*
 Moſhie, *Haereditas.*
 Moſhneág, *Senex decrepituſ.*
 Moſhteán, a, *Haeres, * öſfi.*
 Moſhteneſe, ire, it, *Haeredito, as, are.*
 Moſhtenire, *Haereditatio.*
 Moſhtenitóriu, *Haeres.*
 Móſhu, *Avus.*
 Moſſor, *Panus [!].*
 Moſſoraet, a, *Melancolicus, a, um.*
 Motóc, (*Cattus*) *Majculus, a, um.* V. Cotoc.

* Motocoffafe, ire, it, motozni, szöz-
 mötölmi, 2° fel zavarni.
 Motóle, *Stolidus, Ineptus, a, um.*
 Mótz, (*Bulbus, * Criſta, Cirrus, jubo.*
Item konty. Bub. Schopſ. V.
 Conciu. N° 2. item V. Mocán.

[364] Motzochína, *Aſtragalus, i, m. Bul-
 bus.*

Motzochinos, a, *Bulboſus, a, um.*
 * Motzofaleſe, tſokolgatni. oft und ſchwägend füſſen, zerfüſſen, nyalni-
 falni, nyalni ſzopni. leſen, un-
 mägig füſſen.
 * Mozávirie.
 * Mojdeiu, *Moretum.*
 Mojíc, a, *Ruſticus, Agricola, ae, m.*
 Mojiceſe, a, *Ruſticanus, a, um, Agri-
 colaris, e.*
 Mojicie, *Ruſticitas.*
 Mojicéſhte, *Ruſtice, Agricolariſer.*
 Movila, *vide Moghila.*
 Mreána, *Murena * Márna.*
 Mréje, *Rete, Sagena, Verriculum.*

Mu

Muc, *Mucus.*
 * Mucari, plur. die Eiſtiſcheer.
 * Muce, *Mucosus, Roßhöffel, Roßnaſe.*
 Muced, a, *Mucidus, a, um.*

[365] Mucenic, (Martor) *Martyr.*
 Mucenitza, *Martyr falmina.*
 Mucezála, *Mucor, * Mucedo, fetus,*
 penéſz. der Schimmel.
 Mucezéfe, zire, zit, *Muceo Muceſco.*
 Mucezít, a, *Mucidus factus, a, um.*
 Mucós, oaffa, *Mucosus, a, um.*
 Mueát, a, *Emollitus, a, um, * 2° macera-
 tus, fonyalztott.*
 Muére, *Mulier, Uxor.*
 Mueréſe, a, *Muliebris, e.*
 Muerótea, *Mulierarius, * Mulieroſus*
 Afzonyos. Weiberſüchtig.
 * Muetura, mártás. die Tünſe.
 * Mueruſhea (la paſſari) Jértze. das
 Weibchen.
 Mugeſe, ire, it, *Mugio, * Bögök.* brüllen.
 item: *adveſperaſco.* alkonodom.

es verdämmert sich, fängt an Abend zu seyn.

Mugire } *Mugitus, us, m.* * Böges, Bögetés. das Brüllen, Ochsen
Mugit } Brüllen.

* <Mugit, subst. *Crepusculum*. Abenddämmerung.>

Múgur, *Germen, Gemma* * bimbo. die Knospe.

Mugurése, ire, it, *Germino, Gemmo, Gemmesco, * pullulo*.

366 Mugurít, a, *Gemmatus, Germinatus, a, um*.

Mulcomesc, ire, it, *Cicuro, Mitigo*.

Mulg, ere, muls, *Mulgeo, es, ere*.

Mulgatóriu, e, *Mulgens*.

Mulgere, *Mulgio*.

Muls, a, *Mulus, a, um*.

* Mult, sokáig.

Multzam, *Gratiarum octro*.

Multzemesc, *Gratias ago*.

Multzemire } *Gratiarum actio*
Multzemita }

Multzemitoriu, *Gratus, a, um*.

* Multzesc.

* Multzime.

Muma (Mama, Maica, Baba) *Mater*.

Munca (Truda) *Labor, Studium, opera*.

Muncesc, ire, it, (Trudesc) *Laboro, Operor*.

Muncit, a, (Trudit) *Labore fessus, maciatus, a, um*.

Munte, *Mons, Alpes*.

Muntean, a, *Montanus, a, um, Alpestris, e* * 2° (Zlot) *floreus Rhenanus*.

Muntesc, a, *Montanicus, Montaniticus, Alpestris, e*.

367 Muntenéshte, *Montanistice*.

Múnuna (Vaervul dealului) *Apex, Cacumen montis*.

Mur, (Dud, Fragáriu) *Morus, Sycomoros*.

Múra, *Morum*.

Múrafhu, *Marufius, flumen est in Transylvania* * olim *Marifius*.

Murafhán, a, *Marufii Accola*.

Murát, a, *Maceratus, a, um*.

* Muratoare, *Muries, aqua salsa*. die Sohle, das Salzwasser.

Murg, a, *Canus, Subcandidus, Albomiger, a, um*.

Murgelhte, *Advesperascit*, alkonyodni.

* Murgitu, *Crepusculum*. die Abenddämmerung. Alkonyodás.

Murít, a, *Mortuus, a, um*.

Muritóriu, e, *Mortalis, e*.

Múrfa, *Mulsum, aqua mulsa, Nectar, hydromeli, Honigwasser, Wasser-meth*.

* Muruesc, ire, it, tapasztani. mit Seim übertünchen. *incrusto, oblinio*.

Múfca, *Musca*.

Mufca-Caneafca, *Cynomia*.

* Muscacesc, *moscoviticus*, tzára musca-cíafca.

* Muscál.

Mufhc, áre, át, *Mordeo*.

Mufhcat, a, *Morsus, a, um*.

Mufhcatóriu [!], e, *Mordens*.

368 Mufhcatúra, *Morsus, us, m*.

Múfheciu, *Muscus*.

Múfheci.

Mufhetzel, *vide Romonitza*.

Mufhinóiu, *Grunus* * Maulwurffhaufen.

Múfhitza, *Chamaemelon* * 2° (purece de gradina).

Mufhtáriu, *Synapi* * Möstlich, *sinapi jurulentum*.

* Mushtra 1° Cataneásca. 2° forma.

* Mufhunoiu. V. Mufhinoiu.

Múft, *Mustum*.

Muftareátza, *Hydrodes, * succus betuli, Nyirviz, Birsenfajt, Birsenwasser*.

Muftátza, *Mystax*.

Muftos, a, *Mustosus, Mustulentus, Sucus, a, um*.

Muftru, as, are. *Corripio, Arguo* * megdorgálni.

Muftráre, *Correptio*.

Muftrat, a, *Coreptus* [!]

* Mufalmán.

Mut, áiu, áre, át, *Muto, as, are*.

Mutaciós, a, *Mutabilis, e*.

Mutáre, *Mutatio*.

Mutát, a, *Mutatus, a, um*.

369 Mutatóriu, e, *Mutans*.
* Mute p. p. a Cutzitului, fok.

Litera: N

Ná, *Nic habe, tene*.
Nacáz, *vide Necáz*.
Nacajésc, *vide Necajesc*.
Nacajít, a, *vide Necajít*.
* Naclád, túzre való tóke.
* Naclaeála, Beflemmung.
Naclaésc, ire, it, *Minio, unguento ungo, Inungo*. zusammen fleben.
* Naclág, agyagjobis. der Malter, Kleister.
* Nacraualau, Nřakravalo.
Náda (Trestie) *Arundo Náđ*.
* Nada: V. Ic.
Náda, *Additamentum*.
* Nada Curului, *Uropygium*, Fartfik. der Bözsel.
Nadaéscume, me nadaésc, *Cum spe, et timore expecto, cogito aliquid eventurum*.
Nadajduésc, ire, it, *Spero, Fide*.
Nadajduít, a, *Speratus, a, um*.
Nadéjde, *Spes, Fiducia*.
Nadésc, *vide Nadesc*.

370 Nadrág, *Caliga*.
Naduřhála, *Aestus*, * hévség, rekenő meleg. die Schwüle.
Naduřhefc, *Aestuo, are, at. Item Opprimo aliquem nespírare [!] possit* * fojtani, fojtogatni. würgen.
Naduřhire, *Aestuatío*.
Naduřhit, a, *Oppressus, a, um*.
Naem, *Locatio, Elocationis pretium, Merces*.
Naemésc, ire, it, *Eloco, as, are*.
Naemít, a, *Elocatus, a, um*.
Nafráma (Mahrama, Maeneshtergura, Chisčinéu) *Strophium, Sudarium*.
Náfura, *Panis benedictus*.
N'ái, *Loco Nu ái. Non habes*.
Nái, *Hic habes eos*.
* Náiba, omu náibii, pajkos.
Nál, *Hic habes Eum*.
Nále, *Hic habes eos*.
Náo, *Hic habes eam*.

371 Nálba, *Malva*.
Nálba-Máre.
* Nalbástru <fejéres, világos kék, ég-szinű>. oder himmelblau.
Nalbésc, ire, it, *Inalbo, Dealbo*.
Nalbesc paenza. *Inſolo telam*.
Nalbít, a *Albatus, Inalbatus, Dealbatus, a, um*. Paenza nalbita. *Tela inſolata*.
Nalbitóriu, e, *Inalbator, Dealbator*.
* Nált, V. Innált.
* Naltutz.
* Naltzime.
* naltzez.
Nalúca, *Phantasia*, * *ſantaſma 2º portentum, 3º portentoſus* Uben-theuer, erer. Geſpenſt.
Naluésc, ire, it.
Nalucíre.
Nalucít, a.
<Nái non habes>.
N'am, *Non habeo*.
* Namaenjesc. V. Comaenjesc.
Námesnic.
Nanářhu, e *Architriclinus, a, * patrinus, Násznagy*.
Náp, *Napus, Rapa*.
Napáda } *Irruptio*.
Napadeala }
Napadeſc, ire, it, *Irrumpo, is, ere, Ingruo, is, ere* * überfallen, ki ütni, ki rontani.
Napaditóriu, *Irrumpens, Ingruens*.

372 Napaerca, *Vipera*.
Napaerleſc, ire, it, *Secudi [!] pili, Secunda lana ſucceſcit ſic ſunt jumenta in primo vere* * haaren, ſich hären.
Napáſte, *Calumnia, <Calamitas>, Injuria, * etiam Unglüđſfall*.
Napaſtuésc, ire, it, *Calumnior, Injurio, as, are*.
Napaſtuíre, *Calumniatio, Injuriatio*.
Napaſtuít, *Injuriatus, a, um*.
Napaſtuitóriu, e, *Injuriator, Calumniator*.
Naprázna, *Inopinatio, quod eſt de repente inopinatum*.

* Napust . . . ?¹ etwa der Polstergeist.

Naráva *Conſuetudo, Mos.*

* Naraveála, *pactum, conventum.* die
Übrede, Übred, Verabredung.

Naraveſc, ire, it, *Convenio, Coaleo.*

Naravíre *Conſentio quae per tranſ-
actionem fit, Unio.*

Naravos, a, *Crudos mores habens.*

Náre, *non habet.*

Náre, *Naris.*

373 Nás, *Nafus.*

Nálc, ſhtere, *nascút, Pario, Gigno* *
nemzeni, ſzúlni fara vréme, *abo-
rior.*

Náſcume, me nálc, *Nafcor, eris, natus*
Gignor, aris.

Nafcatoare, *Genitrix.*

Nafcatóriu, *Genitor.*

Nafcut, *Natus, Genitus, a, um.*

Náſhtere, *Nativitas* * fara vréme.

Náſhu, *vide Nanáſhu.*

Nafpreala, *Aſperitas.*

* Naffaraemb, a, *ferox, petulans* ſzilaj,
el vadultt. *wild.*

Nafferaemba.

Naffilnic, a, *Violentus, a, um.*

Naffilnicéſhte, *Violenter.*

Naffilnicie, *Violentia.*

Naffilnicit, a, *Violenter inſurgens verſus*
aliquem.

Naffip (Arina, Piſſóp, Tzaefa) *Arena.*

* Naffaraemb.

374 Naſtrápa, *Cantharus, Vas.*

* Naſtrunchiát, a, (ſhuchiát, vaentos),
ſzeleburdi.

Náſtur.

* Náſturi, *ornatus comae, hajékeſſég.*
der *Haarſchmuck.*

Nataeng, } *Stolidus, Ineptus, a,*

Nataentoc, a } *um, * vide Nauc.*

* Natarie.

Nátura, *Natura, Indoles.*

* Natra, *Stamen.* Weberzettel.

Nátzi, *En Tibi.*

N'áu, *non habent.*

Nauc, a, *Naucus, Ineptus, a, um* *
Bornaſz. Kába eſztelen, tſába,
boho: <leu> nárrifſch, tölpiſch.

Naucéſhte, *Nauce* <ſhte>, *Inepte.*

Nazareſc, ire, it, *Quaſi per radium*
video, obſcure video, cerno * tölódni.

Nazaríre, *Obſcura, et quaſi per radium*
viſio.

Nazarít, a, *quaſi per radium obſcure*
viſus, a, um.

* Nazdrávan, *tátos.* der *Hexenmeiſter.*

Nazuéſc, ire, it, *Accurro, * Nitor, **
*Accedo, follyamodni, hozzáfolya-
modni.*

Nazuíre, *Accurſus, Recurſus, ús m.*
Niſus.

Nazuitóriu, e, *Accurſor.*

* Navaeſca, *idem quod Nevaſtuica.*

Navála, *Impetus, Irruptio.*

Navaleſc, *Impetum facio, Irrumpo.*

375 Navalíre, *Impetitio, Irruptio, **
aggreſſio.

Navalit, *Impetitus, a, um.*

Navalitoriu, e, *Impetitor, Cum impetu*
irruens.

N'avem, *non habemus.*

<* Nauc. Kába, eſztelen. nárrifſch, töl-
piſch.>

N'avézt, *non habetis.*

Navód, *Rete.*

Ne

Ne, *Cum verbis autivis* [!] *ſignificat*
Nos, vg. Ne aúd. Nos audiunt, Cum
verbis dativum regentibus ſignificat
Nobis, vg. Ne da cárne, Nobis dat
*Carnem, etc. Significat etiam paſſi-
vum in prima perſona numeri*
pluralis, ut, ne vedem, videmur,
Nevom auzi, Audiemur.

* Neá (Omat, Zapáda) *Nix. Ho.* der
Schnee.

Neága, *Qui non vult ſacere, quod Ei*
*dicitur. Contumax, Inobediens. **
Izgága. der *Hinderer.*

Neam, *Generatio, Natio, Gens, Item*
Conſanguineus, Cognatus.

¹ Így a kéziratban.

376 Neágra, *Nigra*.

Neámtz, *Germanus, Teuto*.

* Neáshezát *infeſſus*.

* Nebág in *sáma contemno* etc.

* Nebléjnic, a, *blennus*, oftoba, kába, együgyrű. dummt, einfältig.

Nebún, a, *Stultus, Vesanus, Infanus, a, um, Demens, Amens, Fatuus, a, um*.

Nebunáritza, *Hyofcyamus, i, m*.

Nebunátec, a, *Gurdes, vel Gurdus, a, um*.

Nebunesc, ire, it, *Stulteo, Stultesco, Stultiso, Infanio*.

Nebuníc, *Stultitia, Vesania, Deméntia, Amentia, Infania* * bolondság, efszelenség, efszelőſség.

Nebunit, a, *Stultus, Demens, Infanus factus, a, um*.

Necaíri, *Nullibi*.

Necáz, *Afflictio* * Infég, Nyomor.

Necajefe, ire, it, *Affligo, et Affligor*.

377 Necajít, a, *Afflictus, a, um*.

Necajítóriu, e, *Afflictor, Affligens*.

Nece, *Neque*.

* Necopt.

* Necum (decum) Nro 3.

Necumpatáre, *Intemperantia*.

Necumpatát, a, *Intemperans*.

Necumpatát, (*Adverb*) *Intemperanter*.

Necurmát (*Adverb*) *Incessanter*.

* Nedrept. ungeredjt.

* Nefert.

Negaendire *Inconfiderantia*. Gondolatlanfág.

Negaendít, a, *Inconfideratus, a, um* Gondatlan.

* Negátá, *imparatus*.

Negél, *Verruca, Acrochordon* Sümöltfő.

Negelős, a, *Verrucosus, a, um*, Sümöltfős.

Neghína, *Lolium, Zizania*, * *Nigina*.

* Neghiné (Sácfiu).

Negótz, *Mercus, Merx, cis*.

Negotzitoréfc, ire, it, *Negotior, Mercor, aris, atus*.

Negotzitoréfc, a, *Negotiatorius, a, um*.

378 Negotzitorie, *Negotiatio, Mercatura*.

Negotzitoritza, *Negotiatrix*.

Negotzitóriu, *Negotiator, Mercato[r]*.

Negreala, *Nigredo, Nigror, oris, m*.

Nigritudo, Nigritia, Nigrities, ei, f.

Negréfc, ire, it, *Nigro, as, are, Item*

Nigreſco.

* Negréſhit. oñfehšbar.

Negrít, a, *Denigratus, a, um*.

Negrítóriu, e, *Denigrator*.

Negru, a, *Niger, Ater, a, um*.

Négura, *Nebula*.

Negrútz, a, *Nigriculus, a, um*.

Negútz { (*Libútz*) *Larus*.

Negutz { (*Libútz*) *Larus*.

* Nehodinit, rušelos, raſšlos.

* Nehotaraet, a.

* Ne'incetat. V. *Necurmat*.

* Neinfraenáre, Zabalátlanſág.

* Neinfraenat, zabalátlan.

* Ne'invins. V. *Nebiruit*.

Nemarginít, a, *Illimitatus, Infinitus, a, um*.

379 Nemeréfc, ire, it.

Neméronic, a, *Advena, Peregrinus, a, um*.

Nemernicefc, ire, it, *Peregrinor, aris, atus*.

Nemernicie, *Peregrinatio*.

Neméte, *Nivium Cumulus, Coacervatio*.

Nemic, {

Nihil, Nemica.

* Om de n(e)imicá.

* lucru de nemicá, betſtelenfég. die Ziederträchtigfeit.

* Ne'ncetat. oñne Zuſſhören.

Ne or, *vide Nevor*.

* Neplácút, a, *ingratus*.

Nepóata, *Neptis*.

Nepó(s)t, *Nepos*.

Nepotzel, tzea, *Nepotellus, a*.

* Nepretzuit. V. *Nebiciuluit*.

* Neputincios.

* Neputintza.

* [Nep]resarat, *inſalsus*.

* Nerushinat.

* Nesaturat, *insatiabilis, insaturabilis, inexplebilis*, telhetetlen. merszáttal idő.

Nescáre, Nescári, *Quidam, Quaedam*.

* Nefsaerfhit, a.

Nefhte, *Quidam, Quaedam*.

* Nefhtine, valaki.

* Nesócotit 1° Negaendit. 2° Nebagát in sáma.

* Nespila. V. Naspála.

Néted, a, *Nitidus, Graber* [!], a, um.

Netezef, ire, it, *Laevigo, as, are, ** fimitani. freidshen.

Nétezit, a, *Laevigatus, a, um*.

* Netrébnic, a.

* Netrebnicie.

[380] * Netrecut, a 2° dto. *adv. okvetetlenül. unumgänglich, ohnfehlbar.*

* Nezdrávan. V. Nazdrávan.

* Nejl, *vide* Negél.

Nevásta, *Uxor juvenis, Neogama, Neonupta*.

Nevastúica, *Mustela*.

Nevastúica de padúre, *Ictis, idis, f.*

Nevastutza, *juvencula uxor, Neonupta*.

Nevestefhte, *More neonuptarum*.

Nevinovát, a, *Innocens, Immaculatus, a, um*.

Nevóe, *Calamitas, Miseria, Afflictio, Periculum*. * V. Noth.

Nevoescume, me nevoesc, ire, it, *Conor, Studeo, diligentiam adhibeo*.

* Nevoéshu, *miserabilis, Szánotos*.

Nevoíntza, *Diligentia, Studium, Conamen, Conatus, Industria*.

Nevoitóriu, e, *Conator, Diligens, Studiofus, Industrious, Strenuus, Sedulus, a, um*.

[381] Nevoitóriu, e, *Nolens, Non volens*. Ne-vór, *vel* neór, Ne, *cum verbis activis est auxiliare verborum futuris temporis pluralis numeri tertiae personae* vg. Ne vor cunoafhte, *Noscent nos*. Ne *cum verbis Dativum significantibus denotat Dativum Nobis*, vg. Ne vor dá, *Dabunt Nobis*. etc.

Nicé } *Nec, Neque*.

Nici } *Nicidecaet, nullatenus*.

* Nici cum } *Nequaquam*.

* Nici-decum }

* Nice unu, *nullus*.

* Nici intr'un chip, *semiképpen*.

Niciodata. *Nunquam*.

* Nicovola [!] V. Ileu.

* Nigel Bibirtfo.

Nime } *Nemo. Item Homo pauci*.

Nimene }

Nimerefc, *vide* Nemerefc.

Nimic } *Nihil, Ne mica*.

Nimica }

Ning, ere, ns. *Ningo*.

* Ninirez, are, at. V. gugulefc.

Nins, a.

Ninfoare.

No

Noao, *Nobis*.

Noao, *Novem*.

Noao, *Nova, orum*.

Noápte, *Nox*.

Noátin, *Annotinus*. * V. Caerlán.

* Nocována.

Nod, *Nodus*.

[382] Nodorós, a, *Nodosus, a, um*.

Noean, *Profundum, Profunditas*.

Noémvrie, *November*.

Noéfc, ire, it, *Novo, Innovo, Restauro*.

Noí, *Nos*.

Noptéz, *Nocto, as, are * noctesco*.

Nor, *Nubes*.

Nor } *Nurus * Ara. Menyem. Menyed*.

Nora } *Schwiegertochter*.

Norát, a, *Nubilatus, Obnubilatus, a, um*.

* Norca, *libra minor*. Nyértz, Nértz, *die Sumpffotter, der März*.

Norez, are, at, *Adnubilo, as, are, Obnubilo*.

Noróc, *Fortuna*.

Norocefc, ire, it, *Fortuno, Prospero, as, re*.

Norocíre, *Fortuna, Prosperitas*.

383 Norocit, a, *Fortunatus, Prosperatus, a, um.*

(Norocit, a).

* Noroesc, ire, it, *hiperstagno*, rá áradni. überströmmen.

(Noroire).

* Noroios, a } * *palludosus.*

Noroit, a,

Noróiu, *Limus* * Sumpf, Morast.

* Noros, a, *nubilus.*

Noft

Nostru { a, *Nostere* [!], *tra, trum.*

* Not, V. Innot.

* Nota (zicála) die Note.

* Notáresh.

Noto [!], * (innot) * *No, Nato, as, are*
* ufzni. schwimmen.

Notretz, *Nutrimendum, Pabulum pecorum.* das Heufutter.

* Notu, úfzás. das Schwimmen.

Nóu, Noao, *Novus, a, um.*

* Nou de noutz, Vadonnatuj. nagehen.

Nu

Nu, *Non, Ne.*

Nuc, *Nux, arbor.*

Núca, *Nux.*

Nucét, *Nucetum.*

Nucfoara, *Nux Graeca.*

384 Nuea, *Virga, Novela.*

Nuelúfhe, *Virgula, Vimen.*

Nu-i, *Non est.*

Numái, *Tantum, Duntaxat.*

Númái-decaet. *Statim, Illico, Subito.*

Nume, *Nomen, inis, n.* * item Seumund.

Númer, *Numerus, i, m.*

Numerésc, ire, it.

Numésc, ire, it, *Nomino, as, are.*

Numire, *Nominatio.*

Numít, a, *Nominatus, a, um.*

Nún, *vide Nanáfhu.*

* Nune (Nunele) *Lentigo, inis*, Sómör. Sómörög, tarjag. Szeplő. die Sommerprossen, Sommerflecken in Gesicht.

* Nunos, a, *lentiginosus, a, um*, Szep-lős, tarjagos. sommersprossig, sommersflechtig.

Nunta, *Nuptiae* * Menyégző, lakodalom. Nuor. *Vide* Nor.

* Nutrétz. V. Notretz.

385

Litera: O

* O, *una*, egy. eine.

Oábla, *Recta.*

Oácar, a, *Variegatus in facie.*

Oáce (Incoace) *Hac.*

Oachefhu.

Oáe *Ovis.*

Oála, *Olla.*

Oala smeltzuíta, *olla incrustata litharygryó.*

Oámeni, *Homines.*

Oáo, *Ova.*

Oára, *Altilia* * 2° Kor, Mähf, Zeit; áshi veni in ori. sich erhöhlen.

Oáre, *An? Num?* vallyon. ugyan.

* Oáre caend } irgend einmal, der.
* Oare caendvá } mähleinst.

* oarece.

* Oarecum? 1° ugyan hogy. 2° valahogy. 3° mint.

Oarzen, a, * *dulcacidus.*

Oáfpet, *Hospes, Conviva.*

Oáfte, *Exercitus.*

Ob

Obeáda, *Abis, dis, f.* * (Curvatura *Rotae*) Kérék talp. die Radfelge.

Obeála, *Udo, Soccus.*

* Obelos.

Obicéiu, *Mos, Conspetudo.*

386 Obicfnuésc, ire, it, *Soleo.*

Obicfnuit, a, *Solitus, a, um.*

Obid, are, at, *vide* Obidésc.

Obidát, a, *Afflictus, Contristatus, Macsticia adfectus, a, um.*

Obidésc, ire, it, *Contristo, Maestitia, Maerore adficio.*

Obidít, a, *vide* Obidát.

* Obládnic, *Cesticillus.*

Obladuésc, ire, it, *Rego, Guberno, Dirigo.*

Obladuintza, *Regimen.*

Obladuire, *Gubernatio, Regimen, Directio*.

Obladuit, a, *Gubernatus, a, um*.

Obladuitóriu, e, *Gubernator, Regens*.

Oblaenc. * *Pomum Ehippii* [!]. Nyereg
Kápája. der Haupt oder Kopf an
Sattel.

Oblastie, *vide* Obladuintza.

* Oblavnic | *Cesticillus, Cesticulus, i*,
Oblédnic | m.

367ª Oblésc, ire, it, *Rectifico, Plano, Complano* * V. Affáman.

Oblicesc, ire, it, *Rectio, is, ire*.

Oblicit, a, *Rectitus, a, um*.

Oblire, *Rectificatio, Complanatio*.

Oblit, a, *Rectificatus, Complanatus, a, um*.

Oblitoriu, e, *Rectificator, Complanator*.

Oblitúra, *vide* oblire.

Oblón, *Fenestra, seu foramen stabuli, per quod nutrimentum praefepi injicitur*.

Óblu, (Adv.) *Recte, Directe*.

Óblu, a, *Rectus, Planus, a, um*.

Obór, *Labirintum* [!]

Obor, aere, aet, *Dejicio*.

Oboract, a, *Dejectus, a, um*.

368ª Oboffesc, ire, it, *Lasso, as, are, Lassefco, is, ere, Fárafztom, Fáradok, Lankadok*.

Oboffit, a, *Lassus, a, um, Fáradt, Fárafztott*.

Obráz, *Vultus, Mala ae, f. Abrázat, Ortza*. * cu ce obráz, *quo ore?* mit welcher Siin. V. Os.

* Obráza. V. Cahála.

* Obrazáriu, lárva, álortza.

* Obráznic. *inprudens, impudicus*. ortzátlan. unverschämt.

* Obraznicie, *impudentia*. artzátlanság. Unverschämtheit. ferschheit.

* Obrintesc, ire, it, auschwären.

Obroc, *Pabulum, Item Modium* [!]

* Obsa, *ni salor* [!]

Obfhte, *Communitas*.

Oc

Oca (Cáusa, Pricina) *Causa, Ratio*. Ok
Ocaa, *Pondus duarum librarum, et quadrantis*, * oka.

* Ocacaeso, *coaxo*, kurutyolni. quaden.
Ocára, *Oprobrium*. Gyalázat. Szidalom.
Pironfág.

Ocarasc, aere, aet, *Increpo, Maledico, Ignominia adfacio*.

Ocaract, *Increpatus, oprobriis* [!] et
<contumeliosus> *ignominiosus verbis affectus, a, um*.

Ocaermúesc ire, it, *Rego, Guberno, Dirigo*. Igazgatom.

Ocaermúire, *Regimen, Gubernatio, Directio, Rectio*. Igazgatás, Uralkodás. Kormányozás.

Ocaermúit, a, *Rectus, Gubernatus, Directus, a, um*.

369ª Ocaermúitóriu, e, *Rector, Regens, Gubernator, Director*. * Igazgató.
Uralkodó valamit. vezérlo [!]

* Ocheán *Perspectiva*.

* Ocheláriu 1° Pápaszem <2° *Perspectivum*>.

Ochéfc, ire, it, *Inspecto, as, are* *
Szemlélem, Nézellem * 2° (Clipse).

* Ochi plur. ex *Ochiu i. e. Pápaszem*.

Ochíre, * Meg-Nézés.

Ochít, a, *Inspectus, a, um*. * Megnézetett.

Óchiu, *Oculus, i, m. Szem*. * 2° *Maculo* [!] Uge o. Masche in Sticken. item <Nr.> Iszap. Kofhsafe.

Óchiul-Bóului, (Earba) *Cachla, Buphtalmus*.

* ochiu de gaina. V. paducel.

Ochiul Bóului (Pássere mica) <*Regalio-lus * Regulus trochilus*> * <Kis madár. Okör-szem [!]> * *Motacilla Regulus*, ókör szem. Királyka, Billegető. das Goldhähnchen, der Sommerzaunfönig, Haubenfönig.

¹ A 386. l. után a lapszámozásba hiba esúszott, amennyiben Klein a következó lapra 387. helyett 367-et irt s így a 367—386. lapszámok megismétlődnék. A tévesen számozott lapokat a lapszám után tett kis ^a betűvel jelöltük.

* ochiu de glaje, de fereasta.
 * ochiu lherpelui (o earba).
 Ócina * (Héiu) * *Fundus internus pro Curia*.
 * Ocnic, der Mühlerfnapp, Mühlerfnecht.
 Ócna, *Salis fodina*.
 Ocolésc, ire, it, *Circumco, Circumdo*.
 Ocolifhu, *Circuitus*.
 Ocolít, a, *Circum Datus, a, um*.
 * ocolhefc, ire, it, flügeln.
 Ócolhu, * a *¹ e, <*Prudens*> *Rationalis, e, Cautus, Astutus, Callidus, Argutus* a, um. Okos * item: tudoska, okofka, nafeweiz, fuperflug, überflug. *Sciolus*.

370^a Oc, Od

Oerotésc, ire, it, *Foveo* * gyámolitani, tanyáfzni.
 Ocrotire.
 Ocrotit, a, *Fotus, a, um*.
 Ocrotitoriu, e, *Fautor*.
 * Ocshág, *argutatio*, okoskodás, das Klügeln.
 Odáe, *villa*.
 Odáta (*Interjectio*) *Animo*.
 Odáta *Semel* * 2° *Subito repente*, plözfich, ajtostul.
 Odáta (Odinioara) *Olim, aliquando*, * valaha, der mahleinfst.
 Odajdii *Vestes sacrae, quibus induitur sacrificans*.
 Odihna (Hodina) *Quies, Requies*.
 Odihnefc *Quiesco, Requiesco, Paufo, are*.
 Odihnit, a, *Quietus, a, um*.
 Odinioara (Odáta) *Olim*.
 Odór *Supsectile, Supplex* [!]. * *Odós*.

371ª Odráfla, Germen.

Odráflésc, ire, it, *Germino, Pullulo*.
 Odráflit, a, *Germinatus, a, um*.
 Ofaerlefc, (Ocarafc, máscaréfc) *Oprobriofis* [!] *verbis impeto*.
 * Ofilesc, ire, it, i. e. ma ofilesc. V. *afflicto*, epekedni, fídj hármen, grünmen.
 Oftéz, táre, tát, *Suspiro*, ohajtom, fohajtok, * fohászkodni.

¹ Molnar kis a-t irt be az *fl* fölé.

* *Offica, Hectica*.
 Ogár *Vertagus, Lanis*, * Windhünd.
 Ogárca, *Vertaga Canis*.
 Ogáfhe.
 <* Ogaergit, a (foárte) fcuppa) fafzari, zflugori. V. Haerfaet.
 Ogigit, a.
 Ogigéfc, ire, it.
 Oglinda, (Cautatoare) *Speculum*.
 * Ogna. V. Ocna.
 Ogoésc, ire, it, *Cessare, quiescere facio*.
 Ogóiu, *Sphaeristerium*.
 Ogór, (Prima aratura) * Ugarlap, das Brachen 2° (pamaent ogor) *ager profciffus*, Ugar, der Brachader, das Brachfeld, die Brache.
 Ogorafc, ire, it <*Primavice aro*> * *Veruago, profcindo agrum*, Ugarlani, Ugarolni, brachen.

372ª Ogaraet, a, *Primavice aratus, a, um*.

Ográda (Gradina) *Hortus*.
 Ogríngi * (turifhte) Heufstoppel, izék, Izéna maradék.
 * oi (voi), p. p. eu oi mére.
 Ói, *Oves*.
 Oitza, *Ovicula*.
 Ol, (Cána, Urceór, Caerceag) *Anphora, Cantharus*.
 Olác, die Dorfspann.
 Olacáriu *Nuntius, i, m*.
 Olalaefc, ire, it, *Lalo, as, are* [!]
 Olalait, a, *Lalatus, a, um*.
 Olalaitóriu, e, *Láldator* [!].
 Olalau, *Latatio*.
 Olaritzza, *Figuli uxor*.
 Olariu, *Figulus*.
 Olate, *Aedificata, Instrumenta, et alia quaequis habet*.
 * Oleér,
 * Oleiu } *de in, samaentza de caenepe,*
 * Oleu } *de brád, de lemn, de*
 piatra Wachhoöderöl . . .¹
 Olíva (Untdelemn) *Oleum olivarum*.
 * Olog, *membris captus*, der Krüpel, ein Lahmer.
 Olovína (Bére) *Cerevisia*.

¹ Egy szó olvashatatlan.

373^a Olt, *Aluta fluvius*.
 Oltáriu, *Altáre*.
 Oltean, *Accola alutenfis*.
 Olteneíc, a, *Alutenfis*.
 Olteneífhte, *Alutenfi modo*.
 Oltoáe * oltovány, oltoág, das Pfropf-
 reis, der Pelzjeig.
 Oltoéfc, ire, it, * be oltani, einpfropfen [!]
 Oltoít, a,
 * Olutz, *urceolus*, korfotfka, das
 Krügelchen.

Om

Om, *Homo*.
 Omat, (Nica, Zapáda) *Nix*.
 Omenéfc, ire, it, *Honeste, Humaniter*
aliquem excipio [!], *tracto*.
 Omenéfc, ä, *Humanus, a, um*.
 Omenéífhte (Adv) *Humane*.
 Omenie } *Humanitas* * udvarifág.
 Omenire }
 Omenít, a, *Honeste, Humaniter excep-*
tus, tractatus, a, um.

374ª Omenitóriu, e, *Honeste tractans,*
excipiens.

* Ometz. V. <No> *Neméte*.
 Omída, *Campe, f. Centipeda, Eruca,*
Involvulus, * der Kohlwurm, die
 Kohlraupe — hernyó.
 Omor, aere, aet, *Occido, is, ere, * Inter-*
ficio.
 Omoraere, *Occifio*.
 Omoraet, a, *Occifus, a, um Interfectus,*
a, um.
 Omoraetóriu, e, *Occifor,* * *Intersector*.
 Omútz, *Homuntio*.
 Opaceála, *Remoratio, Retardatio, Impe-*
dimentum * gallyiba.
 Opacéfc, ire, it, *Detineo, Impedio,*
Remorari aliquem facio, * gallyi-
 báskodni.
 Opacíre, *vide Opaceala*.
 Opacít, a, *Detentus, Impeditus, Remo-*
ram passus, a, um.
 * Oparefc, <Verbrühen,> forrazni, fo-
 rázni [!], forrozni 2° kotývafztani,
 <íhledyt fochén.>
 Opínca *Pero, Solea*.
 * Opintesc, eröltettem, aufregen.

Opreála } <Impedimentum> *Prohibi-*
 Oprelíífhte } *tio, Inhibitio, Interdic-*
tum, Vetitum, Detensio.

375^a Opréfc, ire, it, <Impedio, Detineo,>
Prohibeo, Inhibeo, Cohibeo, Inter-
dico, Veto, as, are, Sifto, Detineo
 opréfc afáce *veto facere* opréfc
 carul *sifto Curum* [!] * el álitani.

Opríre, *vide Opreala*.
 Oprít, a, <Impeditus, a, um> *Vetitus,*
a, um Detentus, a, um Prohibitus,
Inhibitus, Interdictus, a, um.

* Opritoáre, *Nyakló*.
 Ópfa, (Doára) *Fors, Forfan, Forfitan,*
*Forte, * ni falor* [!]

* Oraendesc, (tecazuefc) V. *Deradic.*
 2° auspacfen.

* Oraenduefc.
 Oraendueála (Afhemaent [!]) 2° *Disci-*
pina, fenyiték.

Orb, oarba, *Caecus, a, Orbus, a, um*.

* Orbáltz } *Eryfipelas, atis, Gutta rofa-*
 Orbántz } *cea, * orbántz, hagymáz-*
 } *szepló, der Rotlauf*.

* Orbec, *caeculto, caecutio, botorkázni,*
heruntappen, tétovázni.

Orbefc, ire, it, *Excaeco, as, are* [t]em
Caecus fio * erblinden.

Orbenice [!] *Caecutiens*.

Orbire, *Obcaecatio, Caecitas*.

Orbit, a, *Obcaecatus, Excaecatus, a, um*.

* Orbu gaini, <myops>, *nuscicio, onis* [!]¹

Ord, *vel. Ort, vigintiquinque*.

Orgán, *Organum*.

Óri, *five, seu* * akár-akár, entweder
 oder.

Ori-caet }
 Ori-caetzi } *Quotcunque*.

* Orice,

* Oricine,

* oricine,

* oricum,

* ori unde,

* ori incatrau,

* ori caend,

* ori de unde, V. Fiefhte etc.

* Ort

Orzu, *Hordeum*.

¹ Helyesen: *luscicio*.

Os, *Os, o/s*.

* Oss moále, portzogo, de a fe dá pe ghatza, Kortfolya.

* oss mort, holtttetem.

Ofchíga.

Offinteala, *Utilitas, Defensio*.

Offintésc, *Utilitatem, Defensionem* [!] *adfero*.

Ofhtesc, a, (Catanesch, a) *Militaris, e*.

Ofhtesc, me ofhtesc, ire, it, *Milito, as, are*.

* Oshtez, Hoftat.

Ofhtíre, *Militatio*.

Ofpatz. *Convivium, Tracta*.

* Offaenda, *damnatio*.

* Offaendesc.

Offaerdie, }
Offaerduíre } *Industria, Conatus, Studium*.
Offaerduíntza }

Offebesc, ire, it, *Distingvo, Separo, Secerno, Discerno*.

Offébi, *Distincte, Separatim, Privatim*.

Offebít, a, *Distinctus, Separatus, Privatius, a, um Particularis*.

* Offos, a, *Offuosus*.

377^a * oftásh.

* Ofteneala.

* Oftie.

Oftoésc, ire, it, *vide* Ofstoesc.

Oftoít, a, *vide* Ogoit, — * pita oftoita, *panis dudum pistus*, régen sütött kenyer, altbackenes Brod.

* ostrov.

Otáva, *Cordum* * Sarju, das Grummet.

Otavésc, ire, it, *<Dum jam defalcata herba succrescit [!] rursum>* Sarjazni, ki sarjazni.

Ótea.

Otic, }
Oticau } *Rallum*.

Otráva, *Toxicum, virus*.

Otravésc, *Intoxico, as, are*.

Otravíre, *Intoxicatio*.

Otravít, a, *Intoxicatus, a, um*.

Otravitóriu, e, *Intoxicator, Intoxicans*.

* Otravasc.

Otzél, *Calibs*.

* Otzéle, das Flintenschloß.

Otzét, *Acetum*.

Otzetzésc, ire, it, *Aceſco, aceo* *
etzetefedni.

Otzetzit, a, *Acetosus, a, um*.

Óu, *Ovum*.

* Ojina, *merenda, anteaenium* loránt, Ofonna, Jausen.

* ojina cé máre, *crepusculu[m]*.

* ojinez.

Ojijesc, ire, it, *Sico, Ecfico* [!]

Ojijit, a, *Sicus, Exficatus, a, um* [!]

Ojóg, *Scopa furnaria*.

Oves, *Avena, ae, f*.

Litera: P

378^a * Pacalesc, ire, übertölpeln. V. *Paecalesc*.

Pacát, *vide* Pecát, *<Peccatum>*.

Pacatuésc, ire, it, *vide* Pacatuésc.

Pacatósc, a, *vide* Pecatos, a.

Páce, *Pax*.

* Pácheta, Paſet.

Paciúesc, ire, it, *Pacifico, Reconcilio, as, are*.

Paciúre, *Pacificatio, Reconciliatio*.

Paciúit, a, *Pacificatus, a, um, Reconciliatus, a, um*.

* paciutoriú, *pacificus*.

Pácoſte, *Calamitas, Periculum*.

Pacura (Duhot) 2° der Dunſt.

* Pacurareſc, a, adj.: baeta, caene, cojoc, Caenteca [!].

Pacuráriu, *vide* Pecuráriu.

Padúcel. *<Arboris Species>*, *Crategus. Oxiantha*. Item *Gemurſa*, ſeu *vehemens pruritus in planta pedis* * Vaktetü, Hühnerauge.

Paduche, *vide* Pedúche.

* Paduchélnitza, tettves, tettúvár, ſauſeferl, ſauſewenzel.

* Paduchez, tetvezni, laufen [!].

Paduchiós, a, *vide* Peduchios.

* Paduráriu, *Silvarum Custos*. Erdő-páſtor-kerülő, -tsóſz.

Padúre, *Silva*.

* Padureán, *Silvicola*.

Padurétz, a, *Silvestris, a*.

379^a Páe, plur. *Stramina*.

Paeargín, *Araneus*.

Paecala, *Illuſtor* * der Eienſpiegel [!]

Paaléſc, ire, it, *Illudo, is, ere* * valakit réa ſzedni, jemanden anführen, den Bären anhängen, anplauſchen, zum beſten halten.

Paecia, *Caligo*.

Paecloſ, a, *Caliginofus, a, um*.

* Paerne (tolcériu).

Paena, *Pediculoſitas, Pediculi* * V. Pa-
duchélnitza.

Paena, *Donec, Uſque* * 2° paena vin. V.
Vin No 2°.

* paena áici, eddig, bis hieher.

Paena caend, *Quandiu* [!], *Quouſque*.

* Paena unde, bis wohin? wie weit?

< * Paendásh, kerüló, tsósz.

* Paendefe, ire, it, *invigilo* 2° nach-
ſtellen.

* Paendire.

Paenza *Tela*.

Panzatura, *vide* Abros.

Paera, *Accuſatio*.

NB. Antepoſenda quae ſqnti pagina
exſtant.

Paerceſc, ire, it, *Subo, as, are* * koſlatni
ſtreichen, beſaufen.

Paercire, *Subatio*.

* Paerciu, das Böcklein. *Hircus*.

< Paergaluéſc, ire, it, *Uro, is, ere,*
uſtulo.>

< Paergaluit, a, *Aduſtus, a, um.*>

< Paerleſc, ire, it, *Uro, Aduro.*>

< Paerlire, *Uredo.*>

380^a Paeræſc, ire, it, * ropogni, pat-
togni.

Paeraeſhu, e, *Accuſator, trix*.

Paeraet, a, *Accuſatus, a, um*.

Paeraetóriu, e, *Accuſator*.

* Paeraitura, *fragor, Crepitus*.

Paeraſc, ire, it, *Accuſo, as, are* *
ex *adpello* me paeraſc, cu cinevá V.
lége No 2.

* Paerceſc, rammeln.

Paerga, *Primitiae, arum*.

Paergaluéſc, *Torreo, es, ere*, Pergelem.

Paergaluit, a, *Toſtus, a, um*, Pergeltt.

* Paerlau, < Porlau, > ſzapu, ſzapullo,
< tfeber >.

Paerláz, Hátsko * < Steigerey > der
Steg über einen Zaun.

Paerléſc, ire, it, *Uro, Aduro, Uſtulo*.

Paerlire, *Uredo*.

Paerlít, a, *Uſtus, Aduſtus, Uſtulatus, a,*
um.

* Paerluéſc, *lixo, lixivio lavo*, Szapulni,
die Wäſche mit Laugwaſſer über-
ſchütten, ſächten.

Paerparitza * jattſzani valo tfiga, der
Kreiſel.

Paerte, *Semita in nivibus facta*, * *via*
per nivem. * der Schneebahn.

Paerjól *Auſtio* [!], *Uredo*.

Paerjoleſc, < *Aduro, is, ere* > * ſengen.

381ª Paerjolít, a, *Aduſtus, a, um*.

* Paerva V. Haita.

Paefhéſc, ire, it, *Prog[r]edior, Paſſum*
facio, Gradior.

* Paſug, áre, át, *in fugam ago*, futam-
tatni, ſzalafztatni.

Pagaen, a, *Paganus, a, um*.

Páguba, *Damnum, Detrimentum*.

Pagubéſc, ire, it, *Damniſicio, Detri-*
mentum, Damnum facio, Cauſo.

Pagubíre, *Damniſicatio*.

Pagubít, a, *Damniſicatus, a, um*.

Pagubitóriu, e *Damniſicator*.

Pahár, *Poculus, Calix, Ciatus*.

Paharéſhte, *Poculatum, Caliculatum*.

Paiánjin, *Araneus*.

* Paic *Praecurſor* Vorläufer, Käufer,
Kendyelfuto [!].

Paiós, a, *Straminofus, a, um*.

Paiſhu, *Stipula*, Fülzár, der Halm,
Graſſtengel.

* Páita, *pala*, < *tabula piſtoria* > < mar-
tra [?] > Szakaſzto < tál tekenő >
tekenő.

Páiu, *Stramen, Item Culmus* * Fülzár,
ſzalmaſzál.

* Paiuſh.

Palamída, *Tribulus*.

382^a Paláng, } *Sepes ex asseribus* *
 * Palánt } *plancus*, Berena,
 } délzka kerités.
 } der Brettzaun.

Palarie, *Petafus*, *Pileus*.

Palásca, *Flasco*.

Palésc, ire, it, *Tundo*, Item: *Urica*
adfcio * ragyodni.

* Pálha ((sub) *suptuoará Chemefhi*)
 Pálha, der *Swidél*.

Palít, a, *Tufus*, a, um, Item: *Urica*,
Ustrigine adjectus, a, * *carbuncu-*
latus a, um.

Palitúra, *Urica*, *Ustrigo*, *ginis*, f. *Ru-*
bigo, Ragya Sütö esö.

* Palitza, die Stange.

Paliván, *Funambulus*, a, um.

Pálma, *Palma*, *Vola*, *Alapa*, * Tenyér.
 Artzul tlapás, Poffon tlapás. die
 flache Hand. Brettenstreich. Maul-

schelle, Ohrseige.
 Palmuése, ire, it, *Colaphizo*, *Alapis*
caedo, * Tenyérel verem, pofon
 verem. mit der flachen Hand schla-

gen, ein (!) Maultasche geben.

Palmuit, a, *Alapis caesus*, a, um.

Pálnie, (Tricter, Tolceariu) *Infundibu-*

lum.

Pálosh, *Enfis*.

Páltin, *Platanus*, i, f.

Pamaent, (*Pavimentum*), *Terra* * item
ager.

Pamaentean, a, *Terrestris*, e.

Pamaentesc, (are), a, *Terrenus*, a, um.

383^a * Pamatush, *pennicilus*, der
 Pemsel. Pinzel pamatsl, pemzli,
 etset.

Pan }
 Pana } *Donec*, *U/que* [!].

Pana-caend }
 Pana-qvand } *Quandiu*.

* Pancova, der Kuchen.

Pangarésc, ire, it, *Polluo*, is, ere.

Pangariciúne, *Pollutio*.

Pangarit, a, *Pollutus*, a, um.

Pangaritúra, *Pollutio*.

Pannura, *Pannus*, *Pannulus*.

Pantece, *Venter*.

Pantece-urdatóriu, *Pantices*, ium.

* Pantofla, *Pántofli*.

* Panusha.

Panza, *Tela*.

Panzatura, (Ma) *vide* Abros.

Páp, áre, at, (*Commedo*) * *pappo*.

* Pápa, *Pappa*.

Papára } * (Rátuta) * *Frixa ex ovis*

Paparáda, } * Rátotta, der Eyer-

Paparáe } schmalz, Pfansuchen.

Papúc, *Sandalium* * 2° V. Pantofla.

Pápura, *Donax*, *Juncus* * Szytyo [!].
 die Wasserbiefe.

Papurós, a, *Juncosus*, a, um.

* papusha de tabác, égy tšomo Dohány.
 ein Buschen Tabak.

384^a Papushe, *Pupa*, ae, f. * Alak.
 die Puppe, Larve, Spieldoche, Spiel-

puppe.
 Papushoiu ((*Cucuruz*, *Porumb*, *Ten-*
chiu, *Malaiu*)) *vide* *Cucuruz*.

Pár, *Palus*.

* Pár de vie. *Ridica*. Szólv karo.

Pár, me pári, te-pári, se páre. *Appareo*,
Apares * *Aparet*. dünfen, tett-

szeni, Lattzani.
 * (Par, *pilus*, panaentrun par, auf ein
 Hürchen [!], egy hajszálíg, in par,
nubilis).

Par, *Pirus*, i, f.

Pára, *Pirus*, i, n.

Pára (Vapáe) *Flama*.

* Paraend, áre, át.

Parassesc, ire, it, *Desero*, is, ere.

Parassire, *Desertio*.

Parassit, a, *Desertus*, a, um.

Parassitoriu, *Desertor*.

Paraf(r)ytáss.

* Paraclau.

Parau, *Torrens*.

Paraláb * *Praefectus Carceris*, tóml-
 lótz tartó, der Kerkermeister.

Pardossála, *Stratum pavimenti*.

Pardossésc, ire, it, *Lapidibus sterno*,
 * pflastern.

Pardossít, a, *Lapidibus stratus*, a, um.

385^a * Páre mife, tzife, etc.

Paréche, *Par*.

* Parére.

Paréte, *Paries*.
 * *Parez*.
 Pargamen, *membrana*.
 * *Párie*.
 Parinc, *Panicum* * *miliaceum*. V.
 meu.
 Parínte, *Parens, Pater*.
 Paríntzesc, a, *Paternus, a, um*.
 Paríntzeshite, *Paterne*.
 Párip, *Sonipes, dis, Parippus*.
 * *Pároc, Parochus*.
 * *Pároca, paroka, vendéghaj, Petüfse*.
 * *Parocásh*.
 * *Párochie*.
 * *Paróla, parola, die Parole, das*
Ehrenwort.
 * *Párfzek*.
 * *Partásh*.
 Párte, *Pars*.
 Partenesc, ire, it, *Faveo*.
 Partinire, *Favor*.
 Partinitóriu, e, *Fautor*.
 * *Parufhtetz* } *paxilus*.
 * *Parutz*.
 Páse, ere, sout, *Pasco, is, ere*.
 Páscalie, *Liber vaticinatorius*.
 Páscalítóriu, e, *Vaticinator*.
 Páscút, a, *Pastus, a, um*.
 * *Páshteta, pastetom, die Pastete*.
 * *Páshti*.
 Páshu, *Passus, ús, m.* * (in pásh) lép-
 tetni, leptetve.
 * *Páshufh. der Paß*.
 [386^a] Páshésc, ire, it, *vide Paeshesc*.
 Páshtere, *Pascuatio*. * Légeltetés. das
 Weiden.
 Páshúne, *Pascuum*. Legellő, mező. *
 die Weide.
 * *Pasma fasciculus filorum* dto. *subst.*
 die Strehne. der Scug. Matring,
 pálzma
 * *Páß*: áre, át, *abeo, item* ügyelni,
 daraus machen *curo*.
 Páßát, *Pisa* * *alica*.
 Páßeráriu, *Auceps, aucupis, m.* *
 Madaráz. Vogelfänger.
 Páßfere, *Passer, Avis*. * Madár. Vogel.
 Páßferefc, a, *Passerinus, a, um*, Verébi.
 * *Páßferefc, ire, it, madarázni*.

Páßfála (Fassole, Faessóiu, Faessáica)
Faba, Fafeolus.
 * *Páßtáe, Siligua*. hüvelyk, borso, bab-
 tok, die Schotte.
 * *Páßtorefc*.
 * *Pástoriu*.
 Pástráre (Crutzáre, Chimuluire) *Parfi-*
monia, Mértékletesfég, Kémelés.
 Pástrát, a, (Crutzát, Chimuluit) *Cura-*
tus, Conservatus, a, um.
 Pástráv, *Truttia* * *Aurata*, Písztrang
 (hal), föresse.
 Pástréz, are, at (Crutz, Chimulnesc)
Curo, fervo, Parce utor re aliqua.
 Pástura (fágur).
 Pát, *Lectus, Grabatum*. * Ágy. Bette.
 * *Pátu Pushtei. Catapulta ligneus sca-*
pus. Puskanak ágya [!] vagy.
 fogója. der Schafft an einer flinte.

[387] Pát, ire, it, *Pator*. * Szenvedek.
 leiden.
 * *Páta, macula* (in obráz), *petigo*.
 * *Patáfheca* (o bucáta de áluát) <tfi-
 petke, tsipegetett, fiesel.> tálko.
 die Taschkerl.
 * *Patcel, lectulus*.
 Patima, *Passio, Affectus*. Indulat; Belső
 éf külső szenvedés. Fel-haborodás.
 * *Patimásh*,
 * *Patimesfc*,
 * *Patimire*,
 * *Patimitoriu*,
 Patraengel, *vide Petraengel*.
 * *Patráriu, Cubulus* * (o férdela 1/2).
 * *Pátron, —*
 * *Patrund, meg hatni, transseo*.
 Patura * *Rét, <sa> fálte, Schidte*.
 * *Paturniche, (liternita) fogoly ma-*
dár.
 * *Patutz. V. Patcel*.
 Patzesc, *tzire, tzit, Pator, Szenvedek*.
 Patzit, a, *Qui passus est, Item Expertus,*
*a, um, * variarum Fortunarum,*
Zwanturier.
 Patura (v. g. de taetzei).
 * *Pauss. <vinum oblatum> V. Paos*.
 * *Paucenie (Dálterie)*.
 Páza, *Custodia*. Őrizet. Őrzés.

Pazésc, ire, ut, *Custodio, Obervo. Meg-örizem.*
 <Pazire, *Custodia*.
 Pazit, a, *Custoditus, a, um* örizet alatt valo.
 * Pazitura <*Cibus paratus praeparatus*>
 * Pájíshite Páfint, páfit.
 Pazitóriu, e, *Custos. Örízö, Vigyázó.*
 Pájura, *Aquila* * Sas. der Adler.
 Páva, *Pars est quaedam indusii.*
 Pávaza (Scút) *Scutum.*

Pe

Pe, Pre, Super, Per Nominibus rationalibus praepositum, denotat accusativum Casum, vg, Pe om Hominem, Pe Dumnezéu, Deum, Pe-
 [388] Anger, *Angelum*, Pe Drácul, *Dae-monem* Pe Petru, *Petrum*, Pe Anna, *Annam* etc. Pe pamaent, *Super teram* [!]. Au eshit pe poarta. *Exiit per portam* Méрге pe cále, *pergit per viam* * (réá, etc.)
 * Peáci incólo. <szdeln.> rip̄=rap̄.
 * Peaicea, *hic Cir ca* [!] *in hac regione*, *hieserum.*
 Peána, *Penna, Pluma*, * etim [!] pólyhü.
 Peánta, *Ferrea pertica*, * pánt, vas pánt.
 Pe-apucat, *Raptim, Rapiendo.*
 Peára, *Pirum.*
 Pe-afcuns, *Clancularie, Abdite, Secrete, Furtim, occulte, Abscondite.*
 * Peáta, V. Páta.
 Peatra, *Petra, Lapis.*
 Peátra acra, *Alumen* * plura V. Piátra.
 Peatra pucioassa, *Sulphur.*
 Peatra' Shoricelului, *Arsenicum.*
 Peatra Vaenata.
 * Pe caend, mikorra.
 Pecát, *Pecatum* [!].
 Pecatos, a, *Pecator.*
 Pecatuésc, ire, it, *Pecco, Erro.*
 Pecélnic
 Pecéte
 Pecetláriu } *Sigillum.*
 [389] Pecetluésc, ire, it, *Sigillo, Obfigillo, Obfigno.*
 Pecetluére, *Sigillatio, Obfignatio.*

Pecetluit, a, *Sigillatus, obfigillatus, obfignatus, a, um.*
 Pecetluitóriu, e, *Sigillator, obfigillator, obfignator.*
 Pécie, *Cáro pro affatura.*
 Pecíngine (Pípingine) *Petigo*, * *Impetigo*, * *Lentigo, ginis, lichen.* széplö. das Sittermal, fiedyte.
 * Pe cum amint.
 * Pecole,
 * Pecolo.
 Pecurarésc, a, *Pertinens ad pastorem ovium.*
 Pecuraritza, *Uxor Pecorárii, Pastoris ovium.*
 Pecurariu, *Pecorarius, Ovium Pastor.*
 Pedeápsa, *Paena* * Büntetés, die Strafe.
 * Pe deássuprá, *leviter, obiter, superficialiter*, *leidythiu.* 1° *Super me.*
 Pédeca, *Pedica, Impedimentum, Spreu- fel.*
 Pédeca de cár, *sáu orí co opritoare, Sufflamen.*
 Pedepsefc, ire, it, *Punio, Erudio.*
 Pedepsíre, *Punitio, Eruditio.*
 Pedepsít, a, *Punitus, Eruditus, a, um.*
 Pedepsitóriu, e, *Punitor, Puniens.*
 * Pedestrásh.
 * Pedestr.
 [390] * Pedín áfara.
 * pedinlauntru.
 * pe din zsos.
 * pedinsuss.
 * pedincoáce.
 * pe dincolo.
 * pe Dinnáinte.
 * pedindarapt.
 * pe de láturi.
 Pe-Dos, *Inverse* * fonákul.
 * Pedrept.
 Peducél *Arboris species.*
 Peduche, *Pediculus.*
 Peduchios, a, *Pediculofus, a, um, Pedi-cofus.* * Sausferl. Sausmenzcl.
 Pedúre, *Silva.*
 Pée, *Preat.*
 Pefurísh. *Clam. Furtim.*
 Pei, vel Peri, *Peris, Preat.*
 Pei, *Pelles.*

* Pei, *gilvus*, pej lo (lo)

Pe-ici, *Hac*.

* Pe'incet, lassanként.

* Péiu, i. e. cáł.

Péitza, } *Pellicula*, Hártya.
Pelcútza, }

* Pelaenga.

Pelci —

Péle, *Pellis*.

Pelin, *Abjynthium*.

Pellifhoara, *Pellicula*.

Péllitza, *Pellicula* * die zarte Haut.

* Peloc *adv.* V. Deloc.

Pénne, *Pennae*, *Plumae*.

* Penitzilush.

Pennos, oassa, *Pennofus*, *Plumofus*, a,
um.

[391] Péntru, *Propter* (eran), eránt.

* Pentruaceá, azért, anak okaért.

* Péntruca, weiß.

* Pentrucaet, *quanti*, mennyiért, mi-
lyen drágán, mennyin.

Pentru-Ce, *Quare?* * pentru ce nu,
quare non? mért nem, warum
denn nicht.

* Pentrunume, *Pronomen*, névmása.

* Penutza.

Penza, *vide* Paenza.

Pépene, *Pepo*.

Pepenihite.

* Pepingine.

Pépt, *Pectus*, oris, n.

Peptáriu, *Pectorale* * Brustpełz.

⟨Peptos, a, *Pectoratus*, a, um⟩.

Peptenarítza, *Uxor Pectenarii*.

Peptenáriu, *Pectenarius*.

* Pepten } *Pecten* * 2° *stiparius pecten*,
Peptene } flachsraufe [!]. descaelci-
toriu V. Descaelcitor. 2°
(marunt sá [!] de paduchi),
apofogu főű Säuſefam. [!].

* Pépten, áre, át, *pecto*, *pectino*.

Péptenát, a, *Pectinatus*, a, um.

Peptos, a, *Pectoratus*, a, um.

* Peptutz.

Per, *Pilus*, *Orinis*.

Per-de-pore, *Seta* * *fuilla*.

Pér, ire, it, *Pereo*, is, ire * 2° ſenyvedni,
verweſen [!] 3. el tünni.

Pe-raend, *Ordine*, *per ordinem*, * rendel.
2° *alternatim*.

[392] Perd, ere, erdut, *Perdo*, *Amitto*.

Perdere, *Perditio*, *Amiſſio*.

* Pérdé váre, Tagedieb, Műſſigänger [!]

Perdút, a, *Perditus*, *Amiſſus*, a, um.

Périe, *Setaceum* * 2° (de fuioáre)
borofta, 3° (de varuit) Meſzelő.
Bocſtműſſ.

Périna, *Pulvinar*.

* Perinutza.

Perire, *Interitus*, us, m.

Periſhoara, *Parvum pirum*.

Periſhor, *Parva pirus*.

Perít, a, *Perditus*, *Deſtructus*, a, um *
2° (jigaraet).

* Periu, ére, eát, 1° ausbürſten, 2°
pectere.

Peritóriu, e, *Periturus*, a, um.

Persona, *Persona*.

Pérſſeca, *Perſica*.

Perz, *vide* Perd.

Perzáre, (vide *perdere*), *Pernicies*, ei, f.

Perzetóriu, *Perditor*, *Peſtiſer*.

Peſcarítza, *Piſcatia*.

Peſcáriu, *Piſcator* * halász, Vagy halá-
szos.

Peſcós, a, (um), *Piſcoſus*, a, um.

* Peſcuefc.

Peſcuít, *Piſcatus*, a, um.

[393] Péſhte, *Piſcis* * 2° (tziganefc),
tzigány hal. — péſhte alb. *Cypri-
nus alburnis*, fejér keſzeg. der Uſſley,
Uſſeley, Weißfiſch.

Peſhtera, *Specus*, *Antrum*.

Peſte, *vel* Preſte, *Supra*, *Super*, * über.
peſte áceá *inſuper*, peſte maſſura
modnélküil.

Peſtráv, *Trutta*.

Peſtrítz, a, (Baltzat) *Varius*, *Varie-
gatus*, a, um * tarkabarka, kender-
magos.

* Petát, a, *Maculatus*. V. Patát.

* Peté. V. Pántlica.

Pétec, folt.

Petecos, a, um [!] * foltos.

Petraengel, *Petrojolum, Apium*.
 * <Petráriu>, *pipra rupicola*, Kővi pipra.
 * Petrec 1° *tranfigo*, 2° divat, divatya vagyon. 3° mulátozni [!], 4° *com-mitor*, 5° multe am petrecut, sokan mentem által.
 * Petrice.
 * Petrifh, *Glarea, Sabulum*.
 * Petros.
 * Petrutza.
 Petzésc, ire, it, *Proco, as, are, Peto puellam uxorem*, * fröyen.
 * Petutindeneá, mindütt.
 Petzire, *Procatio, Petitio puellae in uxorem*.
 Petzit, a, *Petita Puella in uxorem*.
 Petzifhu <vide Curmezifhu>.
 Petzitóriu, *Procus, Petitor jaeminae in uxorem* * <der Werber.>
 Peún, *Pavo*.
 Peunde.
 Peunitza, *Pava*.
 Peurma, *Ultimus, a, um. Ultimo, Ultimatum*. Item *Post, Vestigia sequendo*.
 Piára, *Pirum*.
 Piatra, *lapis* * 2° *grando*, Kő eső, jég eső.

[394] * Piatra de In, flassstein.
 * Piatra de moára.
 Piatra-áera, *Allumen, Stypteria, ae, f.*
 * boitor.
 * Piatra de vin, borkő.
 Piatra — shorecelului, *Arsenicum* * egérkő.
 * [Piatra] vaenata.
 * Piatrá móri *lapis molaris*, malomkő, der Mühlstein (ce din sus) *meta*, (ce din jos) *catillus*.
 Piátz, *Forum* * (pe cárton) *punctum, punctellum, punctulum*. Cüpfel.
 Pic, *Modicum*, * tkp. fikatz, bakma, parányi.
 Pic, are, at, *Stillo, as, are*, * 2° *Cado*, 3° dipé picioáre, le rogyani.
 * Pica, Úst, Эщопф.
 Picatoare * *frixorium*, Petsenye alávalo, dic Bratpfann.
 Picatúra, *Guta, Stilla*.

* *Picaturese*, tricsen.
 * *Picioru pes, edis, petiolus*, Láb, der Fuß.
 * *Picioru patului. Cinopodium*.
 Picur, are, at, *Stillo, as, are*, fctern, tröfeln [!] tricseln.
 Picutz, *Modicissimum*.
 Piedeca, *vide Pedeca*.
 Piept, *Pectus, oris, n.*
 Pieptáriu, *Pectorale*.
 Pieptos, a, *vide Peptos*.
 Piéri, *Pili*.
 Pietri, *Petrae, Lapides*.
 * *Pietrish. Sabulum*.
 * *Pigulesc, libo*.
 * Piha, pihe — (floacele cáre cresc, 'intaeiu pe bárba) Míldsbart.
 Pila, *Lima*.
 * *Pileu* (la typografie), *pilla typographica* Druđerballen.
 Pilésc, ire, it, *Limo, as, are*, (Metaphor) *Furor, aris, atus, Clepo* * *expilo*.

[395] * *Pilire limatio*.
 Pilit, a, *Limatus, a, um*.
 * *Pilitura, Limatura*.
 * *Pilota*, ein Pfühl, Kússen.
 Pilug, *Pistillum*.
 * *Pinchiu, <Species Paseris est> V. Cín-titza*.
 Pínten, *Calcar*.
 Píntenóg, a, *Equus habens albas pedum extremitates*.
 <Pint> * *Pintre*.
 * *Pinzarie*, das Müntzhaus, pénzverőház.
 Pío, *Pila, ae, f. Sagana*, * dic Wallmühle.
 Pípa, *Faica*.
 Pipaésc, ire, it, *Palpo, as, are* tapintani.
 Pipaíre, *Palpatio*.
 Pipaít, a, *Palpatus, a, um*.
 Pipaitóriu, *Palpator*.
 Piparác, a, *Pipere conditus*.
 Pipárea * (ardeiu, piper turcesc).
 * *Pipáš* (Duhanáš).
 * piperez.
 Pipériu, *Piper*.
 * *Pipernitza, Pfefferbüchse*.

Pipíngine, *vide* Pecingine.

Pipirig, * *juncus*, *Scirpiculus* * *Sarpus*,
* *Caná*, *Káka*, (gyékény-fű, Sáfa.)
die Binse.

[396] Piroána } *Clavus longus ferreus*.
Pirón }

Pironefc, ire, it, *Clavis affigo*.

Pironít, a, *Clavis affixus*, a, um.

Pifc, *Puppis*.

* Pifcuefc: V. *Circaefe*.

Pifhát, *Urina*, *Minctura*, *Lotium*.

Pifhát, a, *Minctus*, a, um.

Pifhu, *Mingo*, is, ere.

Pifhc, are, at, *Vellico*, as, are * item
libo item (despre otzet, radiche),
beifsen.

Pifhcáre, *Vellicatio*, *Vellicatus*.

Pifhcát, a, *Vellicatus*, a, um.

Pifhcatóriu, *Vellicator*.

* Pifholcos, a.

* Pifhotca.

Pifhtól, *Pistoletum*.

Pifma, *Invidia*.

Pifmáshu, e, *Invidus*, a, um.

Pifmatáretzu, a, *Invidiosus*, a, um.

Pifmuéfc, ire, it, *Invideo*, es, ere.

Pifmuít, a, *Invisus*, a, um.

[397] Piffát, a, *Pistus*, *Pinus*, *Contritus*,
Contufus, a, um.

* Piffelug, *Piftillum*, *Piftrilla*. Kőlü.
Stöffel. Mergel Keufe. Stampf
Mühle.

Piffetúra, *Piftura*.

Piffelög (Pilüg) *Piftillum* * *Pifo*, onis,
Klöppel = Klöpfel (de moájér)
mozsárütő.

Pifféz, fare, fát, (Pinfo, as, vel, is, iri [!].
Piftum), et *piso*. *Pinfum*, *Contundo*,
Contero, * *pulvero*.

Piffica (Mætza) *Catus*.

Piffóc, (Naffíp, Arina, Tzaefa) *Arena*.

* Piffop.

Piftornic, *Sigillum quod hoftiis, seu*
panibus proſphoris dictis, proſa-
crificio [!], *imprimatur*.

* Piftritz, a, V. *Peftritz*.

Pita, (Pane) *Panis* * *Kenyér*. Brod.

Pitaritza', *Panifex faemina* * *Kenyér*
sütő Afzony.

Pitáriu, *Panifex vir*.

Pitíc, *Pupilio*, *Homuntio* [!] * törpe,
puja.

Pitpálica. *Ortiz* * fürj, die Wachtel.

Pitul, are, at, (Afcunz) *Abſcondo*, *occulto*.

Pituláre, *Abſconſio*.

[398] Pitulát, a, (Afcuns), *Abſconditus*,
a, um.

Pitulice, *Species Avis parvae*.

Pitzig, gaere, gaeat, *Vide* Gaediléfc,
* 2° Pifhc.

Pitzigat }

Pitzigaeat } a, *vide* Gaedilit.

Pitzigúſhu (Tziglán).

Pívnitza, *Celarium*.

Pízda, *Cunus*, *Podium*, * *natura*,
faeminal, weiblich.

* Pizma.

Pl

Plác, úiu, ére, ut, *Placeo*, es, ere.

Placére, *Placitum*, *Placentia*, *Compla-*
centia.

Placínta, *Placenta*.

Placút, a, *Placitus*, a, um.

* Plaeáshu. der Gränzwächter.

* Plaetz (Cacumen Montis) *planities*,
planum, die Pläne.

Pláinic, a, *Qvidebet* [!] *ſolvere*, *ſolutor*.

Pláiu * *Vigilia militaris in limitaneis*.

Plamadeála.

Plamadéfc, ire, it.

Plamadít, a.

[399] Plamaditúra, *vide* Plamadeala.

* Plán, *planum*, *ſyſtema*, rendszer, das
System.

* Pláneta, der Planet.

Plang, ere, ns. *Plango*, *Fleo*, *Ploro*,
Lamenter. * ael plaeng pe cinevá
deſleo, ſiratni.

Plangatóriu, e, *Lamentator*.

Plangere } *Planetus*, *Fletus*, *Lamenta-*
Plans } *tio*, *Ploratus*, ús m.

Planfoare, *Lamentatio*, *Lamentabilis*
querela.

* Plánta, palánt.

Plápoma }

Plápona } *Culcitra*.

Plás, *Aratri planta*.
 Pláshca, *Funda* * Paritya. die Schläuder.
 Pláhma, *Plasma*.
 Plasmuesc, ire, it, *Plasmo, Formo, Creo*.
 Plasmúre, *Plasmatio, Formatio, Creatio*.
 Plasmúit, a, *Plasmatus, Formatus, creatus*.
 Plasmuitóriu, e, *Plasmator, Formator, Creator*.
 Plassea, *Manubrium, vg. Cultri, et similia*, die Messerschale.

400 Pláshura, *Emplastrum*.
 Pláta, *Solutio, mercus, Stipendium*.
 PlatáGINE, *Platago* [!]
 Platésc, ire, it, *Solvo, is, ere* * item, lakolni.
 Platít, a, *Solutus, a, um*.
 Platitóriu, *Solutor*.
 * Plátnic, *idem* 2° Chizésh. V. Plainic.
 Plátoshe, *Lorica*.
 Plavítzu, a, *Albidus, subalbus, a, um*.
 * Pleáshca. V. Coiuga.
 Pleáva, *Palea, Acer, eris, n.*
 (* Plebános).
 Plec, are, at, *Inclino, Acclino, Item Moveo aliquo ire.* * item le nyulni, hinuntergreifen nach etwas.
 Plec fúga', *Incipio fugere, Do me fugae, Committo me fugae*.
 Plecáre, *Inclinatio Proclivitas*.
 Plecát, a, *Inclinatus, a, um, Acclivus, Acclivis, Proclivis*.
 Plecáte, *Morbis ex nausea contractus*.

401 Plecatoáre, *Ovis lactifera absque agno*.
 Plecaciúne, *Inclinatio, Adoratio*.
 Pléf, *Lamina*.
 * Pleopa, V. Geána.
 * Pleofcaesc, durrantani, tferditeni, plažen, schnažen, fittyenteni.
 * Pleshca, Knollen [?].
 Pléfhe, *Calvities, Calvitium*.
 Pleshúg, a, (*Copos*) *Calvus, a, um*.
 * Pleshugesc, (kopasztatni). V. Copofesc.
 Plesnésc, ire, it, *Crepo, ui, are, Concrepo* * 2° bersten. 3° ingatni,

tapsolni, repedni, repeszteni, zerspringen.
 Plesnire, *Crepitus*.
 Plesnít, a.
 Plesnitoáre, *Ferreus Circulus, qui ex utraque parte rotae in axe ponitur*.
 Plesnitóriu, *Crepax*.
 Plesnitura, *Crepitus, ús, m. Crepatura*.
 * Plessé, V. Pléffe plur. V. Plássé.
 * Pleta, 2° V. Impletitoáre, 1° hajfürť.
 Plete, *Capili longi, et super dorsum, et humeros demissi*.
 * Pletintoáre. V. Impletintoáre.
 * Pleu, Phéh [!]
 * Plevitza (*Scoaba*).
 Plevós, a, *Aceratus, Acerosus, a, um*.

402 Plin, a, *Plenus, a, um*.
 Plinesc, ire, it, *Compleo* * V. Implinesc.
 Plinire, *Plenitudo*.
 Plinít, a, *Completus, a, um*.
 Plinitóriu, e, *Impletor, Completor, Implens*.
 * Pliofcaesc.
 * Plit, V. Ciort.
 * Plivesc.
 (* Plotog (Podlog)).
 Priveghitoáre, *Acredula, Luscinia*.
 * Pliofcaesc }
 * Pliofcotesc } schnažen.
 Plivésc, ire, it. *Abrunco, as, are, Extirpo, Runco, Sarrio*.
 Plivesc viea, *Pampino, as, are, at gyomlálni*.
 Plivire, *Runcatio*.
 Plóae, *Pluvia*.
 Plóao, *Pluit* * (marunt ca pin sita), *substillo*, lanyházni, tseperegni.
 Plóaat, a, *Pluviâ madefactus, udus, a, um*.

403 * Plocád (poglád, poglazi).
 Plod, *Embryo, * item: Vulva, uterus*.
 Plói, *Pluviae*.
 Ploios, a, *Pluviosus, a, um*.
 Ploifhoára, }
 Ploítza } *Pluviola*.
 Plóp, *Populus, i. f.*
 Plofca (*Palasca*) *Flasco, Lagena, * eine hölzerne Flasche*.

* Ploscoána. V. Capita.
 * Plotog. V. Podlog.
 Plug, *Aratrum*, * item: *agricultura*.
 Plugareta, (*Arato terram colo*), *Agriculturam exerceo*, szántani vetni.
 * Plugaritu, *agricultura* Szántás vetés, der Uderbau.
 Plugáriu, *Agricola*, * Szánto, Szánto vető, der Udermann.
 Plumaena, *Pulmo*.
 Plúmb, *Plumbum*.
 Plúta, *Ratis*, * der flos. *pluteus*, *pluteum*.
 Poála, *Lumbi* * pendelly. * Item *vestis lumbos tegens* * der Saum. 2° (poálá muntelui) hegyall.
 Poáma, *Fructus*, item Hügel.
 * Poára. *Tricae*, altercatio.
 Poarta, *Porta*.

404 Poáta, *Possit*.
 Pocaeanie, *Paenitentia*.
 Pocaesc, mepocaesc, *Paenitet*, *paenitentiam ago*.
 Pocaíntza, *Paenitentia*, die Buße.
 Pocaire, *Paenitudo*.
 Pocaít, *Qui paenitentiam peregit*.
 (<* Pociump).
 Pocinóc, *Prima venditio ex mercibus indumen*.
 Póciu, Pótz, poate, putere, putut, *Posum*, *Valco*, *Qveo*.
 Pociúmp, *Palus*, *Vallus*, *Stipes*, *stipitis*, m. * tzövek, der Pfosten.
 * Poclád, } *Stragulum*.
 * Poclazi }
 Poclón, *Inclinatio*, *Adoratio*, Item: *Donum*, *quod minor majori offert*.¹

405 * Pocnesc, pattogatni, plázen, fchnalzen, durrantani.
 Pocolhu, *Morbus est equis proprius*.
 Pod, * *trecatoriu*, umblatóriu. V. Brodina. * *Pons*, Item: *Interius Domus tectum*, *Doma*, ae, f.
 * Podariu (<V. Brudariu.)

¹ Az eredetiben a Poclón címszó közvetlenül (<Pociump) után következik, de jel utal későbbi helyére.

Podeala, *Stratum pontis*, seu *asserres quibus sternitur pons*, aut *domus etc.*

Podeala Caffii, *Lacunar*.
 Podbeál, *Tuffilago*.
 Podésc, ire, it, *Lacuno*, as, are * hidlalni.
 Podifhór, *Ponticulus*.
 * Podila. V. Blana N° 1.
 * Podina, 1° *idem*. 2° der Boden.
 Podit, a, *Lacunatus*, *Afferibus stratus*, a, um.
 * Podlog V. Plotog.
 Podmól (Prisma) *Prisma*.
 Podoába, *Ornatus*, *Ornamentum*.
 Podútz, *vide* Podifhór * 2° (un peshte) *Cyprinus Nasus*, Padutz, der Zafensfisch.
 * Poeána, die Haine.
 Poeáta (Grajd) *Stabulum* * der Speicher.
 Poézi, *Stabula*.

406 Pósta, *Cupiditas*, *Defiderium*, *Appetitus*. * (a muerilor celor groáffe) *Citta*, terhes Afzszony kíványosága.
 Poftésc, ire, it, *Cupio*, *Opto*, *Aveo*, *Appeto*, *Defidero*.
 Poftire, *Appetitis*, *Appetitus*, ús, m.
 Poftít, *Cupitus*, *Optatus*, *Appetitus*, a, um.
 Poftitóriu, e, *Appetitor*, *Cupidus*, a, um.
 Pogáce, *Panis subcineritius*, * *Scribilita*, Zischfuchen.
 * Poganiciu, item (o steá) *auriga*, *heniochus*, ein Gestirn.
 Poghircésc, ire, it, *Racemo*, as, are, * (<Szólót keresgelek), mezzgérleri, tarlozni, nachlesen in Herbst.
 Poghircére, *Racematio*.
 Poghircít, *Racematus*, a, um.
 * Pognesc, V. Pocsesc.
 Pogór (Cobór) *Descendo*, is, ere.
 Pogoraeshu } *Descensio*, *Descensus*, ús,
 Pogoraere } m.
 Pogoraet, *Descensus*, a, um.
 Pogoraetoriu, e, *Descensor*.
 Pohiba[?], *Practextus* * örv.

407 * Pohibese, ire, it 1° *practico*, 2°
V. Descaent.
Póhila, *Postilena*, * <Far hám>, Far-
matring, der Schwanz-Rimcu
<eines Pferdes.>
Pói-manc, *Percndie*, *Post cras*, Honnap
után, übermorgen.
* Poiván, i. e. Pripon de eál.
Poleéfc, ire, it, *Polio*, *is*, *ire*, Meg-
tißtítom, Ékesítem.
Poleíre *Politio*, Szépen ékesítem, Ékesen
tißtítás.
Poleít, a, *Politus*, a, *um*. Meg-tißtít-
tatott. Ékes.
* Policándru, die Suster, Kronenschter.
Poleítúra, *vide* Poleire.
* Politic.
* Politic, *politia*, *Jus politicum*, poli-
tika, die Politík, oder Staatsflug-
heit.
* Politza.
Polmód, (*Prisma*, *Podmol*) *Pri/ma*.
Pológ, *Sulcus facni*, * Grasmatté, *
Item *Fruftilum corii*, * 3° *foenicid-
ium*, die Henerudté.
Polomída, *Tribulus*. * V. Palamída.
* Pomáda, hajkenő, Pomáde.
Pomána | *Commemoratio*, *Eleemosina*
Pomeana | * 2° tor.
* Pomet, Objtgarten.
Pomitza, * Szamotza, kleine Erdbeeren.
* Pompa, *pompa*, Galla, Parade,
Pompe. Pompa de Invingere,
triumphus, győzedelmi pompa.
Poncílháre, *Oppositio*, *Contrarietas*,
Adversatio.
Poncíshu, *Opposite*, *Contrarie*, *Adverse*.
Ponihós, a, | *Limis*, e.
Ponivós, a, |
* Ponoffese, ire, it.
* Ponoslu.
* Ponosluése.
Ponoffít, a, *Inveteratus*, *Atritus*, a, *um*.
* Pontériu.
Pópa, *Presbyter*, *Sacerdos*, * Pópa.

408 * popaelése, stark verfüllen, meg-
tetézni, aufhäufeln, aufstürmen.
* popaelnit, a. stark verfüllt.
* Popás, V. Conác.

Popese, a, *Sacerdotalis*, e, *Presbyteralis*, e
Popese, ire, it, *Sacerdotio fungor*.
* Popie, *Sacerdotium*.
* Popistásh.
* Poplon. V. Plápoma.
Popór, *Populus* * item: *Parochia*.
* Poporán. V. Párochicán.
* Popoffese, ire, it. V. Conacefe.
* Porazan, Porzó.
Poráv (Sircap) a, *Ferrus* [!], *Bardus*, a,
um.
Póre, *Porcus*, *Sabelicus*, * *Sus*.
* Poreásh. pife. *Cyprinus gibellio*, Kövi
kárász, bajos kövi, der Giebel,
Steinfaraufche.
Porcese, a, *Porcinus*, a, *um*.
Poreic, *Porcismus*, * Disznófág, Säueres.
* Poregla 1° *Cognomen*, Vezeték név.
der Szamahne, 2° Efelnahme.
Porfira (Bárshon) *Purpura*.
Porneála, *Impetus*, * 2° (p. p. <spre>
in gazduhágy), *Inchoatio*.
Pornefe *Movco*, *Impetum facio* * 2°
cleredni.
* Pornire 1° el indulás, 2° die Uuter-
nehmung, 3° die Bewegung.
Pornit, a, *Molus*, a, *um*.
* Poroditza, *genimen*, *genus*, *proles*,
Abkömmling, pereputy, fajzat.
* Porozau.
Port, are, at, *Porto*, *Bajulo* * 2° banni,
begeggen, bejudeln, 3° forgolódni,
iparkodni, törekedni, emberkedni,
ma port i. e. de haine verso.
* Port *subst.* Tracht, viselet, ruha
viselet.
* Portáriu.
* Portitza, *portula*, ein kleines Thor,
das Pförtchen.
* Portzellan.
* Portzie.
Porumb, *Columba* — * (incoltzat),
gatyásgalamb.
* Porumb, a, *columbinus*, *colore colum-
bino*, galambszinü, Taubenfärbig.
Porumb (Cucuruz, Pápuszóiu, Téncliu)
Cucuruz, *Triticum turcicum*, *Fago-
pirum*.

[409] * Porumbariu, *Columbar, Columbarium*, galamb Dutz, der Tauben-schlag, das Taubenhaus.
 Porumbél, *Acatius*, f.
 Porumbea, *Acatia*.
 * Porumbutz.
 Porúnca, *Mandatum, Praeceptum, jussio*.
 Poruncésc, ire, it, *Mando, Praecipio*, jubeo * 2° *significo*, izeni.
 Poruncit, a, *jussus*, a, um.
 Poruncitóriu, *Mandator, Praeceptor, Jussor*.
 Poşdarie, * *Stupa, Culmus Lini, Festucae Canabis*, Pozdorja, Abwurf von Hanf oder Flachs, die Öhnen [?], Schäben.
 Poşhindoc, a.
 Poşta, *Posta* * item *globus scopeti*.
 Póşna, *Res ridicula, Ludicra*.
 * Posnátee, der Possemacher.
 Poşnit, a, *Ludicrus*, a, um *Ridiculus*, a, um * V. Chiznovát.
 * Poşáda, (V. Pláiu,) *domuncula militum in Pláiu commorantium*.
 Poşádnicá, * (tziitoáre), * *Concubina* * ágyas.
 * Poşománt, paşománt.
 Poşomoraere, *Torvitas*.
 Poşomoraet, a, *Torvus*, a, um * griechgrammend.
 Poşomorasc, ire, it, *Torvumfacio* [!]
 [410] Póşt, *jejunium*.
 * Poştáe. V. Paştae.
 * Poştáte.
 Poştáv, *Pannus*.
 * Poştáva, gyurotekenó, dagasztotekenó.
 Poştavaritza, *Pannificis uxor, Faemina pannum faciens, vendens*.
 Poştaváriu, *Pannifex, Faciens, vel vendens pannum*.
 * Poştélnic.
 Poştésc, ire, it, *jejunó*, as, are.
 * Poştire.
 * Poştitoriu.
 Pot, vel Potşu. Potzi, poate, putere, putut, *Possum, Queo, Valeo*.
 Potaeng.

Potaerniche, * (taerhita) * *Cotúrnix* [!], *Perdix*.
 Pótca, *miseria, periculum*.
 * Potcápiu. V. Chichie.
 Potcoáva, *Solea*.
 Potcovésc, ire, it, *Soleo*, as, obsoleo, as, are.
 Potcovít, a, *Soleatus, Obsoleatus*, a, um.
 Potec (Caráre) *Semita*, * der Steg.
 * Potera.
 Potere, * *Seditio, revolutio, rebellio*, die Rotte.
 Poticnésc, ire, it. *Talipedo*, as, are, * botlani, stolpern.
 Potiriu, *Calix*.

[411] * Potolefc, *extinguo, gliscere desino*, abglimmen.
 Potóp, *Diluvium, Perditio*, * item (Praepáste), viz-Özön viz, die Sündfluth.
 Potopesc, *Destruo, Perdo, Disperdo, Perire facio. Pessumdo*.
 Potopíre, vide Potóp.
 Potopít, a, *Pessumdatus, Perditus*, a, um.
 * Potor v. Patora.
 (Potroáca, *Centauria*).
 * Potricála (i. e. la ciurári, curelári) lyukasztó.
 Potriva, *Proportio, Aequalitas, Item Contrarium*.
 Potrivesc. *Proportionem, Aequalitatem facio. Item Sumptio, et ablutio calicis Eucharistici*.
 Potrivíre, vide Potriva.
 Potrivít, a, *Proportionatus, Aequatus*, a, um.
 Potrivitóriu, e, *Proportionator, Aequalitor*.
 * Potros.
 * Potroáca. *Centauria*.
 * Pojináriu. V. Bosdonáriu.
 Povára, *onus*.
 Povárnic, a, *onerofus*, a, um.
 Povaernésc, ire, it, * le tşufzni, lejtót menni.
 Povaernire.

412 Povaernit, a.
 Povátza, *Deductio, Ducatus, ús, m.*
 Povatzuese, ire, it, *Duco, Deduco, Perduco.*
 Povatzuire, *vide* Povátza.
 Povatzuit, a, *Ductus, Deductus, Perductus, a, um.*
 Povatzuitóriu, c, *Ductor, Deductor.*
 Povéste, *Narratio, Item Fabula.*
 Povestese, ire, it, *Narro, Confabulor * 2° bezselgetni.*
 Povestíre, *Narratio, Confabulatio * 2° bezselgetes.*
 Povestitóriu, c, *Narrator, Confabulator.*
 Póvila, *vide* Póhila.
 Povocala.
 Povoáe, *Imbres.*
 Povóiu, *Imbris, Nimbus.*
 Povólnic, a,

Pr

413 Prabaluése, ire, it, *Probo, Tento, as, are.*
 Prabaluít, a, *Probatas, a, um.*
 Prabushefe, ire, it, *Coculco* [!], *Contero.*
 Prabushtít, a, *Conculcatus, Comprefus, a, um Contritus, a, um.*
 Prád, (jecuése, jefuése) *Praedor, Spolio, Exspolio.*
 Práda, *Praeda, Spolium * zlákmány, martalék, prédaragadomány.*
 Pradát, a, *Praedatus, Item Spoliatus, a, um.*
 Pradatóriu, c, *Praedator, Spoliator.*
 * Pradez.
 * Praenz.
 * Praenzase.
 * Praenzaeshor (frushtuc).
 * praenzaet.
 Práf, *vide* Práv.
 Prág, *Limen.*
 Pragése, ire, it, *Torreo, es, ere * frigo.*
 Pergelem. Senaen, bratten.
 Prágina, *Pálanga, Pertica, Sudes, is, f.*
 * Rud. Dorong. eine Stange.
 Pragit, a, *Toftus, a, um. * Pergelt.*
 Gefengt, gebraten.

414 Pragítúra *Cibus toftus.*
 Pranz, *Prandium.*
 Pranzése, ire, it, *Prandco.*
 Pranzit, a, *Pranfus, a, um.*
 Prapadése, ire, it, *Peffumdo, as * vefztegetni.*
 Prapadire, *Peffum Datio.*
 Prapadít, a, *Peffumdatas, a, um.*
 Prapaditóriu, c, *Peffumdator.*
 Prapáste, } *Baratrum, Praecipitium,*
 Prapasténie } *Immenfitas, * der Albgrund.*
 Prapastít, a, *Praecipitatus, a, um.*
 Práshite, *Funda.*
 Práshic, } *Festum, Festivitas, Solemnitas.*
 Prashuíre } *Prasnuesc.*
 * Prasnuesc.
 Prashuít, a, *Solemniter actus, celebratus, a, um.*
 Prashuítóriu, c, *Festum, Solemnitatem agens.*

415 Prassése, ire, it, *Procreo, as, are * fajzani. erzeugen* [!]
 Prassíla, *Procreatio * fajzat, die Frucht, factura.*
 Prassít, a, *Procreatus, a, um.*
 * Prajina.
 * Práznic.
 Práv (Púlbere, Colb) *Pulvis. * Por. Staub.*
 * Pravarie.
 * Pravelese, ire. *devolvo.* ala hengeritem görgeni görgetni, herum wáltsen¹ kelleru. 2° (raftorn) el döntení, *provolver.* burzeln.
 Právila, *Regula, Canon, Item: liber Canones et legem continens.*
 Pravós, a, *Pulverulentus, a, um.*
 Pravuése, ire, it, *Pulveres excito.*
 Pravuít, a, *Pulveribus plenus, a, um.*
 * Pravufhefe. V. Prabushefe.

Pre

Pre positum ante nomina ens rationale denotantia, facit, ut illud nomen sit in accusativo, vg. Pre Dumnezéu,

¹ A herum igekötő frásképe nem egészen világos, de vö. Lex. Búd. 513.

Deum, Pre om, Hominem, etc.
Ante nomen non significans ens
rationale, significat Super, Supra
vg. *pre Cál, Supra equm, Pre*
mássa, Supra mensam, etc.

[416] *Preá (Foarte) Valde, Admodum,*
Mazime, nimis.

PreaCúrva, Adullera, Maecha.

PreaCurváriu, Adulter, Maechus.

<Preaffila vide> Preaffina vide Si-
ghealau.

Precép, ere, ut, Percipio, Intelligo.

Precépere, Intelligentia.

Precepút, Intellectus, a, um.

Precepút, Intelligens.

Précefta, B. V. Dei Genitrix.

Preceftánie, Euchariſtia, Communio
ſacra.

Preceftueſe, ire, it, Communico, as,
are.

Preceftuire, Communica [!] Euchariſtia.¹

Preceftúit, a, Comunicatus, a, um.

[417] *Preculciú, Vertumnus, Proteus.*

* *Precum, quemadmodum, prouti, a*
mint, nachdem, ſo wie.

Precupézt, a, Avarus, a, um.

Predánie, Traditio.

* *Preſáe.*

* *Preling, ſzivárogni —*

* *Prem, prém, perém, V. Prim.*

* *Premand (tamaend).*

Premanda, Deputatum, Praebenda.

* *Premaend, protraho, moras necto*
etc. himezni hámozni.

* *Praemaendeála, praetextus.*

* *Premeneſe, exhilaro, reficio.*

* *Preobrejánia,*

Préot, Sacerdos, Preſbyter.

Preoteáſſa, Preſbyteri uxor.

Preotzeſe, a, Sacerdotalis, Preſbite-
ralis, e.

Preotzeſe, ire, it, Sacerdotio ſungor, eris,
nectus.

Preotzít, Sacerdos conſecratus, ſactus,
ordinatus.

*Prepelitza, Ortix, Coturnix, * die*
Wachtel.

Prepúiu,¹ ere, prepus, Suſpicor, aris.

Prepunere, Suſpicio.

Prepus (vinav), Suſpicio, onis, f.

Prepus, a, um [!] Suſpectus, a, um.

Preſſár, are, at, Spargo, Inſpergo,
Aſpergo, hinteni, ki hinteni.

Preſſarát, a, Inſperſus, Adſperſus.

[418] *Preſſena (Sigheálau) Antilena, **
Bruſtlimen [!].

* *Preſte, V. Peſte. Super, Inſuper.*

Prétin, a, Amicus, a.

Pretenéſe, ire, it, Amicus ſio.

Pretenéſe, a, Amicabilis, e.

Pretenie, Amicita.

Pretutíndine, Ubique.

Preumbláre, Deambulatio.

Preumblát, a, Deambulatus, Perambu-
latus, a, um.

Preumblu, are, at, Perambulo, Deam-
buló.

Preurma, vide Pe urma.

* *Preut.*

Préjet, are, at, Empréjet (Crutz).

Prejetáre.

Prejetát, a.

Prejetatóriu, e.

[419] *Pribéág, a, Vagus, Solivagus, a,*
*um, Exul, * fugitivus, der Flücht-*
ling, Kozfaló, te(u)kergő <2° Vexi-
lorum defertor, ſzo>.

Pribegéſe, ire, it, (Eáu lúme), Exulo, as,
are, Solivagor, aris.

Pribegíre, Exulatio.

Pribegít, a, Exulatus, a, um.

Pricáz.

Pricajeſe, ire, it.

Pricajíre.

Pricajít, a.

* *Price, controverſia per, kotzodás,*
tzivodás, der Streit, Wortwechſel.

Pricep, vide Precep.

Pricepere, vide Precepere.

Pricepatóriu, e, vide Precepatóriu.

¹ Az első, nyilván hibás latin szó ja-
vítás eredménye; eredetileg valószínű-
leg *communio* állt a kéziratban.

¹ A szóvégi *-iu* helyén eredetileg *-n*
állt.

Pricepút, *vide* Precepút.
Pricefc, me pricefc, ire, it, *Contendo*,
Litigo.

* Priceftuefc. V. Prae.

Prícina, *Cauſſa*.

Pricinuéfc, ire, it, *Cauſo*, *as*, *are*.

Pricinuíre, *Cauſatio*.

[420] Pricinuít, a, *Cauſatus*, a, *um* *
Okozott. Verurſachet.

Pricinuitóriu, e, *Cauſator* * Okozo.
Verurſachet, Urheber.

Pricitóriu, e, *Litigator*, *trix* * Pörlóddó.
Verſengó. Ein Zänker; der einen
Rechts Handel führet.

⟨Pricít, *Litigatus*, a, *um*⟩.

Pricoliciu, (Perculiciu) *Vertumnus*, *Pro-*
teus.

Pridváriu } ⟨*Atrium*. *Vestibulum*⟩. * V.

* Pridvor } *Cerdac*.

Prier, *Menſis Aprilis*.

Prietenéſhte, *Amice*, *Amicabiliter*.

Prietenefc, a, *Amicabilis*, e.

Prietenie, *Amicitia*.

Priétin, a, *Amicus*, a.

Prigoána, *Altercatio*, *Contentio* * auch
die Verſchmähung.

Prigonéfc, me prigonéfc, ire, it, *Altercor*,
aris, *atus*, *Contendo*.

Prigoníre, *vide* Prigoána.

[421] Prigonitóriu, e, *Altercator*, *Conten-*
tioſus, a, *um*.

Prihána, *Macula*.

Priláz (Paerláz).

Priloſtéfc, ire, it.

Priloſtíre.

Priloſtít, a.

Prim, ⟨*Lacinia*⟩ * *Limbus*, *prém*, *perém*
Gebräm.

* Prima. V. Pántlica.

Primáriu, e, *Primarius*, a, *um*. Cále
primáre, *Iter primarium poſt nup-*
tias ad parentes uxoris Ver, *vel*
V(i)er primariu. *Vir primarius*, *ſeu*
Conſobrínus.

Primavára, *Primover*, *Ver*.

Primb, *vide* Prim.

Primblu, me primblu, *Deambulo*, *Per-*
ambulo.

Primbláre, *Deambulatio*, *Perambulatio*.

[422] Primeneſc, (Schimb) *Cambio*, *Mu-*
to, *Permuto*.

Primeníre, *vide* Schimbáre.

Primenít, *vide* Schimbát.

Priméfc, ire, it, *Suſcipio*, *Accipio*.

* Primejdie, 1° *periculum* veſzély,
2° *Cafus inſauſtus*.

* Primejdios, a, *periculofus*.

* Primejduelc, fährden.

Primíre, *Suſceptio*, *Acceptio*, *Accep-*
tatio.

Primíre de fii, *Adoptio*.

Primít, a, *Suſceptus*, *Acceptus*, a, *um*.

Primitóriu, e, *Suſceptor*, *Acceptor*.

* Primuefc, *Prémezni*.

Prín, *Per*.

Prínd, ere, *prins*, *Capio*, *Prendo*, *is*, *ere*,
Item: Me *prind*, *Paciſcor*. ki kótni,
prind cu *cue*, *Verriethen* [?] *ma*
prind *frigurile*. i. e. á *face* *fii*,
fogandzani.

Príndere, *Captio*, *Prehenſio* Item *ſigni-*
ficat Subſtantiam ſeu poſſibilitatem
aliquid faciendi, *vg*. Am *prindere*
afáce acél *lucru*, *Habeo ſubſtan-*
tiam, ſeu poſſibilitatem faciendi
hanc rem.

* *Prinos* ⟨*per*⟩ *Oblatio*.

Prins, a, *Captus*, *Prehenſus*, a, *um*.

Prinſoare, *Captivitas*.

[423] Prinz, *ndere*, *prins*, *vide* *Prind*.

Prinz devéſte, *Matúre aliquid audio*,
intelligo, *obſervo*.

Prípa, *Properatio*, * *Szapora*.

Prípéfc, ire, it, *Propero*, *as*, *are*.

Prípít, a, *Properatus*, a, *um* * item V.
Naſtrunchiát.

Prípon, *Praecipitium*. Item *vacera*.

Príponéfc, ire, it. *Vacero*, *as*, *are*.

Príponít, a, *Vaceratus*, a, *um*.

Príſma (Podmol, Polmod) *Príſma*.

Príſnel, *vide* *Príſtnel*.

Príſſós, *Abundantia*.

Príſſofféfc, ire, it, *Abundo*, *as*, *are*.

Príſſoffíntza, *Abundantia*.

[424] Príſtavéfc, me *príſtavefc*, ire, it,
Morior. *Decedo* *Denaſcor*.

Príſtavíre, *Mors*.

Pristavít, a, *Mortuus, a, um.*
 Pristnel } *Pristillum, Spondilus,*
 * [prist]in } * *Verticillum,* peresz-
 Pristin, -en } lén.
 * Pristitz, a, V. Pestritz.
 * Pristanie 1° Pistarnie, 2° *mensa*
propositionis.

Priveala, *Spectaculum.*
 * Priveghiu, Viralfzás.
 Priveghére, *Vigilia, Vigilantia, Per-*
vigilium.
 Priveghéz, ghiere, gheát, *Vigilo, Per-*
vigilo.
 Priveghitoáre, *Aedon, Luscinia, Philo-*
mela.
 Priveghitóriu, oare, *Vigilator, trix, Vigi-*
lans.
 Privéghiu, *Vigilia, Vigilatio.*
 Privelífhte, *Spectaculum, Theatrum* *
 das Schauspiel.
 Privésc, ire, it, *Aspicio, Intueor, Specu-*
lor.
 Privíre, *Speculatio, Intuitio, Intuitus,*
 ús, m.

[425] Privitóriu, e, *Speculator, trix.*

Pro

* Proáspetáre, át, i. e. oáspet.
 Proáspet, a, *Recens.*
 * Proáspeta V. Carne de burling.
 Proásta, *Simplex, Rustica.*
 * Proba, *Proba, proba,* die Probe.
 <Probaluesc.>
 Probozála, *Exprobratio, Correptio* * der
 Verweiß.
 Probozesc, ire, it, *Exprobro, Corripio.*
 * Probozire.
 Probozít, a, *Correptus, a, um.*
 * Proboája.
 Procátor, *Procurator, Advocatus.*
 Procatarésc, ire, it, *Causam in iudicio*
procuro.
 Procitesc, ire, it, *Repeto.*
 * Proolet, a, Verrucht.
 * Procopsefc, verständigen.
 * Procopfintza, *peritia.*
 * Procopfit, *peritus.*
 Progdade } *Caemeterium.*
 Progdadie }

Prodit, *Miser.*
 * Professor.
 * Proklet. V. Proolet.
 Prohód, *Officium funebre.*
 Prohodésc, ire, it *Officium funebre*
perago.

[426] Prohodit, a, *Ille, cui funebre*
officium peractum est.

Pronie, (Mainánte vedere, Purtáre de
 grije) *Providentia.*
 Pronuntia. *Pronuntiatio.*
 Propoada } *Calyptra* * *Velamen*
 Propodelnic } *Capitis.* fejrevalo. die
 Kopfsede, Kopfbinde.
 Propoveduésc, ire, it, *Praedico, as, are,*
Concionor, aris.
 Propoveduíre, *Praedicatio, Concio.*
 Propoveduit, a, *Praedicatus, a, um.*
 Propoveduitóriu, e, *Praedicator, Con-*
cionator.
 * Propriu, *Proprius, a, um.* Sajátt,
 tulajdon, eigen.

* Própta } *Admiculum, Fulcrum,*
 Próptea, } *Fulcimen, Pedamen* *
 Ágas, <Agos>, Támofz.
 der Pfeiler, die Stütze.
 Proptésc, ire, it, *Fulcio, is, ire Sufiento*
 * *subnitor.*

Proróc, *Propheta, Vates.*
 Prorocésc, ire, it, *Propheto, Prophetizo,*
Praedico, Vaticinor.

[427] Prorocíe, } *Prophetia, Praedectio.*
 Prorocíre }
 Prorocít, a, *Prophetatus, Praedictus, a,*
um.

* Prosarefc, ire, it, *profilio de excuffio-*
nibus, sanguine, aus[sch]lagen.
 * Proslavesc, ire, it, hódpreisen.

Prospetát, a,
 Prospetéz, táre, tát,
 Próft, a, *Simplex, Rudis, e, Rusticus, a,*
um * *plebejus,* pöbelhaft 1° *simplex*
 (brodiu, sglobiu) <baho> parafz [!],
 tudotlan, baho, egyúgyú, 2° *rudis,*
 3° *deformis* (zi proásta), dologtévó
 nap, der Werktag, Wochentag.

Proftác, a, *Simplex.*
 * Proftátec.

* Proftálu.
 Proftéfe, ire, it, *Simplicem, Rudem facio, dico aliquem* me proftéfe, *Simplex fio.*
 Proftéfe, a, *Rufticanus, a, um, Simplex.*
 Proftie, *Simplicitas, Ruditas, Rufticitas*
 * bahofág.
 * Proftime, *rufticitas.*
 Proftit, a, *Simplex, Rufticus factus, a, um.*
 * Proftolán, der Einfaltspinjel.
 Protácar, <vel> (Brotácar), *Diopetes, Diopetis, Dryophile.*
 [428] Protacár (Procátor) *Procurator, Advocatus, Confidens.*
 Protacaréfc, *vide Procacaréfc.*
 Protivnie, a, *Inimicus, a, um.*
 Protivnicie, *Inimicitia.*
 Protopop, *Archi-Diaconus, Protopapas, Archi-presbyter.*
 Protopopelc, a, um [!] *Archidiaconalis, Protopapalis, e.*
 Protopopéfc, ire, it, *Archidiaconum, Protopapam ago.*
 Protzáp, * <fuior, furca de tzi>.
 * Prozanefc, ire, it, v. prozarefc.
 * Prua.
 * Pruna.
 * Pruna urfásca, löfzem szilva, culdu-cutza, kókény vagy kos(z)bor fz. — gráffa husos fz. — Bistritzta.
 * Prunc. V. <Copil>.
 * Pruncie, *aetas puerilis*, die Kindheit.
 Prund, *Sabulum.*
 Prundós, a, *Sabulosus, a, um.*
 * Prut.
 * Pucios.
 * Puéte, i. e. multzime de prunci.
 * Puez, are, át, fiadzani, Junge werfen.
 * Puf, puf, *tac Pac*, flafíð.
 Pufaéfc, ire, it, *Hi/co.*
 Pufáiu }
 Puha }
 * Pugn, v. pumn.
 Púica *juvenis Gallina.*
 [429] Púiu, *Pulus, i, m.* * puiu <lazi> meffi, afztalfia, fiok. Schublade.
 Púiu, nere, pus, (Pun) *Pono, Propono, Adpono.* * V. pun.

Púla, *Verpa, ae, f. Mulo, onis,* * (ex pollimen, apud Arnobium) a cálu-lui (un buréte) *Agaricus fimetarius*, ganéjba termő gomba, der Mift-blätterfchwamm.
 Pulbere (Práv, Colb) *Pulvis.*
 Púpa, *Pulpa, ae, f. Sura, ae, f.*
 Pumn, *Pugnis* * Kézfej, óköl.
 Pumnefc, ire, it *Pugno tundo, Colaphifo, are,* * <as, óköl> óklözni.
 * Pumnásh. der Handbefej.
 Pumníshór, *Pugnulus.*
 Pumnít, a, *Colaphifatus, a, um.*
 Pun (Puiu) *Pono, Propono, Appono* * i. e. rafadefc. últetni, 2° puiu in grumázi *obtrudo*, aufnöthigen, 3° puiu picioru, *Supplanto.* 4° (me puiu la máffa) *accumbo, mensae affidio*, me puiu improtiva, ích wiederfehen [!] se pune, fogja magát.
 Púnere, *Positio, Propositio, Appositio.*
 Pung, *vide Impung.*
 Púnga, *Marfupium, Crumena, Bursa.*
 Pungáciu, *vide Impungaciu.*
 Pungulitza, *Marfupiolum.*
 Púnte, *Pons, Ponticulus,* * pallo, der Steg.
 * Pup *subst. bulbis.*
 Púp, are, at, *Bafio, Ofculor, Sva-vior,* <as, are,> aris, atus.
 [430] Pupaéfc, ire, it, *Blatero, as, are.*
 Pupare, *Bafiatio, ofculum, svaviolum.*
 Pupaire, *Blateratio.*
 Pupaitóriu, e, *Blaterator.*
 Pupát, a, *Bafiatius, a, um.*
 Pupatóriu, e, *Ofculator.*
 Púpaza, *Uppupa* [!] * bűdösbanka, szarbabúka, szarububa, item: <V. Colac> <3° V. Gura> (colác), fonatos kaláts, geflodhtenes Seigel.
 * Purázau. V. Porázau.
 Purcarie, *Hara.*
 Purcáriu, *Subulcus.*
 Purcea, *Porcella.*
 Purcéd, ere, <ezút>, es, *Procedo, Profi-cifcor.*
 Purcedere, *Proceffio.*
 * Purcel, *porcellus, nefrens*, malatz.

Purces, a, *Qui processit*.
 Purcéz, *vide* Purcéd.
 Purcezatoriu, e, *Procedens*.
 * Purde, Rajko; purgye.
 * purec, áre, át, *pulicibus libero*, bolház-
 kodni, flöhen, ausflöhen.
 Púrece, *Pulex* * purece de (camp) gra-
 dina, de erburu, etc. *Chrysomela*
oleracea. Kerti bolha, der Erdflöh,
 Gartenhüpfer item 2° *Modella*
 Manka) 3° V. Ciga Nro 3, 4°
 purece de ápa, *pulex aquaticus*,
 pod . . . *aquatica*, der Wasserflöh.

[431] * Purecos, *pulicos*.
 * Purgátzie, hajtoszer.
 * Puroi, evetlég, genyettlég, der Eiter.
 Purtáre, *Portatio, Comportatio, Bajula-*
latio, Comportantia, Gestio.
 Purtát, a, *Portatus, Comportatus, Bajula-*
latus, Gestus, a, um, * item *detritus*,
 abgenüßt, otka, viselt.
 Purtatóriu, e, *Portator, Bajulator, Vec-*
tor.

Púrure, *Semper, Continuo, jugiter*.
 * Puscé *pustula*, die Blatter, das
 Bläschen.
 * Pusdarii.
 * Pushe, áre, löni.
 * Pushea.
 * Pusheatura.
 * Pushlau, *planus*. gezenguz, tekergö,
 der Taugenichts.
 * Puspáiu, malom por.
 * Pusztiefe.
 * Pusta.
 * Pustie 1° *Müsteney*. 2° (mi a pat-
 var?) Gcyer, du Muf.
 Put, pútzí, pute, putzire, putzít, *Puteo*,
Faeteo, es, ere.
 Putére, *Potestas, Potentia* * érték,
 tehetség.

Puternic, } a, *Potens*.
 Putinciós, }
 * Puternicie, erőszak.
 * Putina. V. Bot.
 Putincios, a, *Possibilis, e*.
 * Putineiu, káva, kutkáva.
 Putintza, *Potentia, Possibilitas*.
 * Putoáre.
 Pátred, a, *Putridus, Corruptus, a, um*.

[432] Putregaios, a.
 Putregáiu, *Putridus, Phosphorus*.
 Putrezéfc, ire, it, *Putresco*.
 Putrezíre, *Putredo*.

* Putrejune.
 * Puturoafa.
 * Puturos.

Putz, *Puteus*.

Pútza, *Virila membrum puerorum,*
mentula * *pipina, pisina* (a preo-
 téffi o éárba). V. Bárba Impará-
 tului.

Putzín, a, *Pustilus* [!] *pavens, Modicus,*
Exiguus, a, um * cel mái putzín,
ad minimum, leg alább, zum
 wenigsten.

Putzinel, putzinea, } *Idem*.
 Putzintel, putzíntea }

Putoáre, *Putor, Faetor*.

Puturós, a, *Faetidus, a, um*.

* Puzderie.

* Pujináriu.

[433]

Litera: R

Ra

Rábd, áiu, are, at, *Abstineo, Sustineo,*
Tolero, Patior.

Rabdáre, *Patientia, Tolerantia, Absti-*
nentia.

Rabdát, a, *Toleratus, a, um*.

Rabdatóriu, e, *Patiens, Tolerator, Absti-*
nens.

Rabdúriu, e, *Asvetus tolerare, Pati-*
Abstinere.

* Rabla. V. Dábila.

Raceála, *Frigeratio, Refrigeratio*.

Rác, *Cancer*.

* Raceála.

Racéfc, ire, it, *Frigeſco, Refrigero me*
racefc, hidegedni.

Ráchie, *Sicera, Crematura*.

Ráchíta, *Salix minoris speciei* * Re-
 kettyefa.

[434] Ráchíu, *vide* Ráchie.

Racire, *Refrigeratio*.

Racít, a, *Refrigeratus, a, um*.

Racítóriu, e, *Refrigerans* * tšs tšeber.

Rácla, *Scrinium, Cistula*.
 * Raecese, ire, it. (Sber) *rudo*, ordi-
 tani. {pláp} plären, rufen.
 Raecóre *Refrigrum, ii*.
 Raecóreála *Refrigratio, onis*.
 Raecórese, ire, it. *Refrigero, as, arc*.
 Raecorít, a, *Refrigratus, a, um*.
 Raecorítóriu, e *Refrigrans, ntis*.
 Rád, ere, rás. *Rado, Abrado*.
 * Rádacína.
 [Rádacína] * dulce. édesgyökér.
 * radacinos.
 Radíc, arc, at. *vide Raedie*.
 Radíche, *vide Raedíche*.

[435] * Ráése, ire, it, i. e. ma raefe. <er>
 erlösen.
 * Raebáriu, <pise avis> *Sterna*, vizi-
 madár, Halászmadár, Krits, Ki-
 rits, die Miereschwalbe.
 * Rabitza. V. Másca.
 Raecaese, ire, it, *Strio, as, arc, Scalp-
 turo, as, arc* * Kotorni.
 Raecaítúra, *Sculptura*.
 Raed, dere, Raes, *vide Raesz*.
 Raedie, arc, at, *Lvo, Elero, Tolo,*
Attolo * *item: fermentesco*, meg
 kelni, <gchen> pesgeni, gchen,
 gáhren.
 Raedieáre, *Elevatio*.
 Raedieát, a, *Elevatus, a, um*.
 Raedieátóriu, e, *Elevator*.
 Raedíche, *Raphanus*.
 Raec, *Scabics, Agria, ac*.
 Raecz, eare, eat. *Scabiosus fio*.
 Raegaese, ire, it, *Eructo, as, arc* *
ructo, ructor, grolzen, rülpsen,
 böffenteni.
 Raegaire, *Eructatio*.
 Raeciós, a, *Scabiosus, a, um*.
 Raem * (seurm) *, arc, at. *Rimo, as, arc*
 * *ruo*, turni, turkálmi, mühlen.
 Raema. * *Fermiculus terrae, lumbricus*
terrestris, földi giliszta, der gemeine
 Erdwurm, der Regenwurm.
 Raemát, a, *Rimatus, a, um*.

[436] Raematóriu, e, *Rimator*, Item per
 metaphor. *Porcus*.
 Raematúra, *Rimatura, Rimatio*.

Raencáciu, *Qui unum testiculum habet* *
 2° *laeivus*, mnthwillig.
 Raenced, a, *Rancidus, a, um*.
 Raencezála, * *Avas*.
 Raencezese, ire, it * *rancefco* meg
 avulni.
 Raencezit, a, *vide Ranced*.
 Raenezhez, arc, at, *Hinio* * (dela ráneo).
 Raend, *Ordo* * iz, vers, p. p. in doáo
 raenduri.
 Raenducála, *Ordinatio, Dispositio* *
 (oraenduala).
 Raenduése, ire, it, *Ordino, Dispono*.
 Raenduít, a, *Ordinatus, Dispositus, a,*
um.
 Raendunea } *Hirundo* * dtt^o de munte
 Raendurea } *Havasi setfke*.

[437] Raenése, ire, it, *Purgo stabulum,*
Ejicio simum, * ausmüsten.
 Raengese. * *Ringor, dentes nudo*, Vigyor-
 gok, die Zähne bláden, anbláden,
 fletschen.
 Raengire * *Dentium Nudatio* Vigyor-
 gás, das fletschen.
 Raengít, a.
 Raenít, a, *Purgatus, a, um*.
 * Raensa. V. *Rotula Calcaris*. Sarkan-
 tyu Tarej. Sternradel. 2° (floáre
 de alun) *julus*, Rügge, barka, das
 Káshchen.
 Raenza, *Stomachus, Ventriculus*.
 Raenzós, a, *Stomachalis, Iracundus*.
 Raepa, *Ripa* * (non lithus) 2° (suish,
 tzapish) ein Berg der abshössig
 steil ist.
 Raes, *Pardus*.
 Raes, *Rifus*.
 Raes, a, *Irrifus, a, um*.
 * Raeshnese, darálni.
 Raeshniza, *Mola* <contrens salem> *
manuaria, Miliaria, Daráló, eine
 Handmühle.
 Raessipa, *Dissipatio*.
 Raessipese, ire, it, *Dissipo, as, arc* * 2°
 Verprassen, Verschwenden, Ver-
 bußen, pazalni, pazérlani, veszte-
 getni, tékozlani.

[438] Raefspire, *Diffipatio*.
 Raefspit, a, *Diffipatus, a, um*.
 Raefspitóriu, e, *Diffipator, trix*.
 Raet, *Pratum, i, n.* * 2° *pratum foenarium. Heumwiesen.*
 Raeu, *Rivus*.
 Raeuösc, ire, it, *Derivo, Rivum facio*.
 Raeuře, *Derivatio*.
 Raeuıt, a, *Derivatus, a, um*.

* Raeutz.
 Raez, ac, dere, Raes, *Rideo*.
 Raeza * *Σumpen*.
 * Raeratoriu.
 * Raefnesc. V. Raefnesc.
 * Raefnitza.
 Raevna, *Zelus, * Eifer 2° Cupiditas, Begierde*.

Raft, *Lemnicus, i, m*.
 * Ráftá, *rata*.
 * Rág <(Muges) bögni>, bömbölni, *rugio, rudo, mugio*.
 * Ragáciu, Szarvas bogár (Rudáshca).
 Ragáz, *Respirium, * Mufse*.
 * Ragnesc, v. Racnesc.
 Ragufhála, *Raucedo, dinis, f*.

[439] Ragufhésc, ire, it, *Rauceo, es, ere, Raucesco, is, ere * irrauceo*.
 Ragufhit, a, *Raucus, a, um*.
 * Raitáriu, der Camareriřt, Reuter [!] Vasos Német.

Ráiu, *Paradisus*.
 Ráitza, vide 27 novembris 1840. 5.¹
 Rám, *Ramus*.
 Ráma, *Lifta*.
 * Ráma de fereásta.

Ramaeiui } Remaeiu.
 Ramaenere } *vide <in> Remaenere*
 Ramas } Remás.
 * Ramafhág, die Wette.
 * Ramafhefc, *pacifcor*.
 * Ramafhitza, Maradék, Uiberbleib= fel [!] fogyaték. Azalék.
 * ramafhluesc.
 Ránna,² *Vulnus, Ulcus, ceris, m*.

¹ Idegen kéz bejegyzése. Az évszám ciril betűvel.
² E szóban (rană 'seb' < egyh. ószl. rana) és származékaiban az n felett a betűkettőzést jelző vízszintes vonás áll. E rövidítést természetesen feloldottuk.

Rannésc, *Laedo, Saucio*.
 <Rangésc, vide Raengésc>.
 Rannıt, a, *Laefus, Sauciatus, a, um*.
 Rannitóriu, e, *Laefor, Sauciator*.
 Ranúnciu, vide Rarúnciu.
 * Rantalues [!] rántani, einbrennen.
 * Rantásh,
 * Rantuesc.
 Rántza, *Plica*.

[440] * Raorez, taunen.
 Rapáos, *Requies * Sabfal*.
 Rapáos, are, at, *Requiesco*.
 Rapaořfáre, vide Rapáos.
 Rapaořfát, a, *Defunctus, Mortuus, a, um*.

Rapeiúni, *Mentis septembris*.
 Rapésc, ire, it, *Rapio, Abripio*.
 Rapéz, ire, it, *Cum impetu trudo aliquid, Impetum do, Celeriter facio ire*.
 Rapezescume, me rapezésc, ire, it, *Cum impetu celeriter Curro, is, ere*.

* Rapejune.
 Rapíre, *Abreptio, Rapina*.
 Rapıt, a, *Raptus, Abreptus, a, um*.
 Rapıtóriu, e, *Raptor*.
 * Rapıtza, *rapıstrum*.
 * Rapřáre etc.
 Rapřhtésc, ire, it (Caertese), *Murmuro, as, are*.

[441] Rapřhtíre, *Murmuratio*.
 Rapřhtitóriu, e, *Murmurator, trix*.
 Rapúiu, unere, pus, *Perdo, Peřsumdo*.
 Rapúnere; *Perditio*.
 Rapús, a, *Perditus, Peřsumdatus, a, um*.
 Rár, a, *Rarus, a, um*.
 Rarésc, ire, it, *Rarefacio*.
 Rárimé, *Raritas*.
 Rarıt, a, *Rarefactus, a, um*.
 Rarúnciu, *Ren, renis, m*.

* Raspás. *intervallum, vices, item <intrun> ad unum haustum. impetus*.
 * Rářř, a, *rafus*.
 Rářřád, * *Plantae Brassicae*. Kapořzta-palánt. Kraut Pflanzén.
 Rářřadesc, ire, it, *Planto, as, are, * propago*.
 Rářřadıt, a, *Plantatus, a, um*.

442 Raffár } ire, it, *Orior*, * V. *refilio*.
Raffarése }
Raffarít, a, *Ortus*, a, um.
Raffarit, (*Subst*) *Ortus*, ús, *Oriens*.
* Raffaritoáre (lá ufha) dic Klinkfe.
Tolozár, der Riegel.

* Raffipefe, etc.
Raffbéfe, ire, it, *Praevaleo*, *Vinco*,
Supero, as, are, * átal hatni.

Raffbít, a, *Victus*, *Superatus*, a, um.
Raffboéfc(ume), me raffboéfe, ire, it,
Bello, as, are.

Raffbóiu, *Bellum*, Item *(Machina tex-*
toria) 2° *Textrinum*. Szövő szék.

Raffbuna, se raffbuna, are, at, *Serenatur*,
Fit bonum tempus, * derülni, fel
derülni, aufheiteru, aufhellen.

Raffchír, are, at, *Disfitio*, is, ere, *Diflipo*,
as, are.

Raffchirát, a, *Disjectus*, a, um.

Raffchitoriu, *Alabrum*, i, n.

Raffcoala, *Tumultus* * Zenebona. fel
zudulás.

443 Raffcóe, coacere, copt, *Recoqvo*,
Valde Cogvo * abbađen.

* Raffcolefe.

* Raffcolire, toriu.

Raffcópt, a, *Recoctus*, *nimis coctus*, a,
um.

Raffcúmpar, are, at, * (*Destorc*) *
Redimo, is, ere.

Raffcúmparäre, *Redemptio*.

Raffcúmparát, a, *Redemptus*, a, um.

Raffcúmparatóriu, e, *Redemptor* * Meg
váltó, der Erlöser.

Rafffatzäre, *Voluptas*, *Delectatio*.

Rafffatzát, a, * (*desmerdát*) * *Volup-*
tatibus, *Deliciis deditus*, a, um.

Rafffatzéz, tzäre, tzat, me rafffatzéz,
Vivo uti placet, *Deliciis*, et *volup-*
tatibus indulgens.

Rafffrang, ere, aens * (*Suffule*) * *Re-*
fringo, is, ere * *fursum destringere*,
aufstreifen. türödzni, fel türödzni,
türni, fél türni.

Raffheáfhu (Huréz) *Oriza*.

444 Raffhchitóriu, *Alabrum*.

* Raffhchir.

Raffhína, *Refina*, *Pix*, *icis*, * der Hartz.

* Raffhitie.

Raffmiritza, (Raffbóiu) *Bellum*.

Ráfna * V. Lelá. *(Keringés, kóborlás)*.

Raffpaentie, *Bivium*.

* Raffpás.

Raffpic, are, at, *Explico*, as, are *Expando*,
ere.

Raffplatéfe, ire, it, *Retribuo*.

Raffplatire, *Retributio*.

Raffplatít, a, *Retributus*, a, um.

Raffplatitóriu, e, *Retributor*.

Raffpund } (ere, uns, *Respondeo*, es,
Raffpurz } ere) vide *Respund*.

Raffpundere } *(Responfio, onis, f. Re-*
Raffpuns } *ponfio)* *Rejponfum*.

445 Raffpunzetóriu, e, *(Responfor)* *Re-*
spondens.

Raffsád, *Planta*, *Statum*.

Raffsádéfe, *Planto*, *Implanto*.

Raffsádíre, *Plantatio*.

Raffsádít, a, *Plantatus*, a, um.

Raffsar

Raffsarése } *Orior*, ris, *ortus*.

Rafffipa } *(vide in)* *Raeflifa*, *Raefli-*

Rafffipefe } péfe.

Ráfffofor, *Simplex monachus*.

Rafffucéfe, ire, it.

Rafffucít, a, * serített, P. P.

Rafffuffjáre, *Respiratio*, *Musathmung*.

Rafffufflát, a, *Respiratus*, a, um.

Rafffufflu, *Respiro*, as, are.

Rafffún, are, at, *Refono*, as, are.

446 Rafffunäre, *Refonatio*.

Rafffúnet, *Sonitus*, ús, m. * *Refonantia*

Echo, Ekho, der Gegenschall, Nach-
hall, Echo.

* Rafffura (rufffunoiu) *rafura item va-*
katf.

Raft, * *tympanite* [!], ráftz.

Raftél, *Reftris*, ús, járompáltza. v.-bot.

Raftéfe, meraftéfe, ire, it. *A/pere, dure*
(alloqvor), *terrefaciendo* *Alloqvor*.

Raftignéfe, *Crucifigo*.

Raftignire, *Crucifixio*.

Raftignít, a, *Crucifixus*, a, um.

Raftíre *Comminativa*, et *dura allocutio*.

Raftorn, are, at, (*Inbord*) *Inverto*,

Evertó * *(fel dúlni)*, el dőnteni,
el dúlteni, fel dőteni.

Rafturnáre, *Inversio, Everfio*.
Rafturnát, a, *Inversus, Everfus, a, um*
* *fupinus*.
* Rasvratefc, ire, it, garazdálkodni,
béketelenkedő [!].

[447] <Rafun, are, at, *refono*.>
<* Rafúnet, Echo, Ekho.>
Ratacefc, íre, it, *Erro, (as, are) Aberro,*
as, are.
Ratacüre, *Error, Aberratio*.
Ratacít, a, *Erratus, a, um*.
Ratéz, *Vectis* * Retefz, tolozár.
Ratez, are, at, *Seco, Refeco, Demargino*
* (fáguru).
Ratund, a, *Rotundus, a, um*.
Ratezát, a, *Sectus, Resectus, a, um*.
Ratund, a, *Rotundus, a, um*.
* Ratunzefc, etc. V. Retezu (Stogu)
zejdehu.
* Rátza, Katfa, Rétze.
* Ratzoiu. Gátfir.
Ratzuica.
* Rau. V. reu.
Ráz, dere, rás, *Rado, Abrado, Erado*.
Ráza, *Radius, i, m*.
Razaitoáre, *Scobina, Radula*.
Razele soárelui, napsugár.
* Razalufc, refzelní.
* Razatoriu.
Razbóiu, *vide* Rafbóiu.
* Razem *subst.* adminiculum.
Razém, are, at, *Fulcio, is, ire, * Appo-*
dio v. proptefc.
Razemát, a, *Fultus, a, um Appodiatus,*
a, um.
* Rázim.
* Razor, der Raferain.

[448] Razúfhu (Vifheu) *Caeftrum* *
Trogfchere.
Rávan, a, *Humidus, Madidus, a, um*
* *riguus*.
Ravarf, are, at, *Fundo, Refundo, exundo*
* se ravárfa de zio, fel kezd
derülni, viradni.
* Ravásh, rovás.
Raveneala, *Humor, Humiditas, Uligo*.
Ravenefc, ire, it, *Humefacio*.
Ravenít, a, *Humefactus, a, um*.

Ravnéfc, ire, it, *Zelo, Emulor*.
Ravníre, *Emulatio*.
Ravnitóriu, e, *Zelator, Emulator*.

Re

Rea, *Mala*.
<* Rebuвнеála.>
<* Rebuвnefc.>
Réce *Frigidus, a, um* * hűvös, híves,
algidus.
Recéfc, *vide* Racefc.
Redíc, *vide* Raedic.

[449] Redicare, *vide* Raedicáre.
Redicát, *vide* Raedicát.
* Regruta, *tiro*.
* Regula.
* Regulásh.
* Regulefc.
Rei,¹ *Mali*.
Réle, *Malae*.
Remaeiu, *vide* Ramaeiu.
Remaenere, *vide* Ramaenere.
Remás, a, *vide* Ramás.
* Reped, zire, zit, (inept) 2° rándulni,
kirándulni 2° irámlani [!].
Répede, *Rapidus, a, um* <*Celer, Celer,*
is, e>. *Répede* (Adverb) *Rapide, Celeriter* V.
deserg.
Repezéfc, ire, it, *vide* Rapezéfc.
Repezíre, *vide* Rapezíre.
Repez'fhu, *vide* Rapezífhu.
Repezít, *vide* Rapezít.
Repéz, *vide* Rapéz.
* Repejune.
Rerúnciu, *Ren*.
<Respunz, *vide* Rafpunz>.
Respund }
Respunz } *Respondeo*.
Respundere *Responfio*.
Respuns *Responfum*.
Respunzetoriu. *Respondens*.
* Reftel.

¹ A *Rei* címszótól kezdve egészen *Revers*-ig (*Répede* kivételével) minden címszó előtt egy kis kereszt áll, talán annak jelzésére, hogy e szókat *rai* stb. változatban (a. m. *râi*) is lehetne írni. Vö. még e megjegyzéssel: „Plura vide in *Ra*“ (450).

* Reftesc.

Reu (Adverb) Male.

Reu, Rea, *Malus*, a, um * 2° macer —
mi reu, rofzul vagyok.

* Rezedá.

450 * Rézész (i. e. din vinárs) *pro-*
tropum Cremati. der Vorlauf.

Reveveneala [!], *vide* Raveneala.

Revenésc, *vide* Ravenesc.

Revenít, *vide* Ravenít.

Revers, *vide* Ravers.

Plura vide in Ra

* Rif. Réf.

Ro

Roába, *Mancipium faemina*, *Serva*,
Captiva.

Roába, *Vehiculum truforium*, *Pabo*,
onis, * *Curriculum trufatilis* Tar-
gantza, Talyitska, der Schufbarren,
Schieboß.

Roáda, *Fructus*, *Procreatio* * termés.

Roáo, *Ros*.

Roáta, *Rota*.

Rob, *Mancipium*, *Captivus*, *Servus*.

Robesc, ire, it, *Sum in captivitate, in*
captivitate vitam duco.

Robie, *Captivitas*.

451 * Roc. V. Caput.

Róchie, *Amictorium*, *Toga faeminea*.

Róciu * (fác de peshti) * *Funda*
pi/catoria, * *Verriculum*, físchgarn,
die Reufe (a rete).

Rocoína, *Species Herbae*.

Ród, ere, ros, *Rodo*, *Corrodo*, *Abrodo*,
is, *ere*.

Ród, *Fructus*, *Procreatio*.

Rodésc, ire, it, *Fructifico*, *Procreo*, *as*,
are.

Rodie, *Malum granatum*.

Rodire, *Fructificatio*, *Procreatio*.

Rodit, a, * termett.

Roditóriu, e, *Fructifer*, a, um * *uber*,
ergiebig.

Rodos, a, *Fructuosus*, *Fructifer*, a, um

Roésc, ire, it, *Apes examen emittunt*.

452 Rog, áiu, áre, át, *Rogo*, *oro*, *Sup-*
plico.

Róghina, *vide* Rovina.

Rogóz * (Speteáza) * *Carex* der Schiff.

* Rogozos, a, adj.

Rogojna, *Storea*, * gyékény. die
Schiffledchte.

* Roitu sub.

Roiu, *Examen apum*.

Roman, a, *Romanus*, *Valachus*, *Vla-*
chus, a.

* Romanesc, a, adj.

romaneshte adv. * 2° magyarán.

Rómonitza (Mufhetzel), *Anthemis*.

* Roorez, V. Raorez.

ros, a, 1° *ro/us*, 2° kopott.

* Rofhátza 1° *rubor*, 2° fluxus de
dentibus, 3° Kitteln.

Rofhcobán, a, *Rubicundus*, a, um *
rufus.

* Rofhesc, ire, it, veresíteni, (2° a
rossi cuiva ver) neutr.

Rófhie, *Rubra*.

Rofhietec, a, *Subruber*, a, um.

Rofhiu, e, *Ruber*, a, um * *rufus*, *rutilus*.

* Rofichina, die Rojinte.

Rofmarin, *Rosmarinum*.

Róft, *Roftrum* * de roft.

453 Roftóc, *Pausa*; *Recitatio in itinere*.

* Rotáriu.

Rotíla, *Rotella* * Pflugräder.

* Rotilát, a.

Rotítza, *Rotula*.

Rotogól, a.

Rotund, a.

* Rozol.

Rozór, *colliculus* * *limes inter duos*
agros, két szántófeldek között
magasobb Kóztér, (ein (et) er-
hebener Zwischenraum zwischen
zwey der Stuchböden, [!]), Rain.
Róvina, *Salpilago*, *Salfugo*.

Ru

Rúda, *Confanguineus*, a, um.

Ruda (Prajina) (Pertica, Palanga, Ter-
na) * *Vide* Pragina et[ia]m. tfeber-
rud. 3° tábla szappan, egy rud
spanyol viafz: — a Cárului, temo.

Rudásca, <Scarabeus> * V. Ragáciu.
Rudénie, *Confangunitas*.
Rúfa, *Vestis lintea Squalida, Decotes* [?],
um, f. * Szenyes ruha.

Rug, *Rubus*.

Rúga

Rugáciúne } *Rogatio, Oratio, Supplicatio*.

Rugáre

* Rugaminte.

[454] Rugát, a, *Rogatus, a, um*.

Rugatóriu, e, *Rogator*.

Rúge, *Rofa*.

Rúgina, *Rubigo, ginis, f.* * V. Ross.

Ruginésc, ire, it, *Rubigino, vel Rubiginor, aris, atus*.

Ruginós, a, *Rubiginosus, a, um*.

* Rumaen.

Rumég, are, at, *Rumino, Rumigo, as, are* * kérédzeni, wiederfäuen.

Rumegáre, *Ruminatio, Rumigatio*.

Rumegát, a, *Ruminatus, Rumigatus, a, um*.

Rumegatóriu, e, *Ruminator, Rumigator*.

Rúmen, a, *Rubicundus* [!], *Robus, a, um*,
* Verhenyes, röffich.

Rumeneála, *Rubricota*.

Rumenél, nea, *vide* Rumen.

[455] Rumenésc, ire, it, *Fuco, as, are*,
* kendőzni, űdminfen.

* Rumenít, a, *Fucatus, a, um*.

Rump, ere, mpt, *Rumpo, Abrumpo, Frango*.

Rúmpere, *Fractio*.

* Runciuluesc, rontfolni.

Rup, *vide* Rump.

Rúpere, *vide* Rumpere.

Rúpt, a, *vide* Rúmpt.

* Ruptá (ársá) Szakmány, Szakvány,
Opus pensum.

Ruptoáre, *Determinatio, Determinatum*.

* Ruptu, cu ruptu.

* Ruptura, *ramex, pendigo, hernia, tőkölég, Bruch, Hodenbruch, Netzbruch, Szakadás*.

* Rupturez. V. Spetesc.

Rus, *Ruffus, Ruthenus*.

Rufhála, *Rubedo, Color ruber* * *rubrica*.

Rufhátza, *Fluxus*.

Rufhésc, ire, it, *Rubro colore tingo, Rubrum facio, Rubeo, Obrubeo, es, ere*.

Rufhinát, a, *Rudefactus, Confusus, a, um*.

[456] Rufhíne, *Pudor, Confusio, Szégyen, Schand*.

Rufhinéz, náre, át, *Pudefacio, Pudore afficio, Confundo* * Meg szegyenlitek valakit. Beschämen.

Rufhíre.

Rufhit, a, *Rubro colore tinctus, Rube-factus, a, um*.

Ruffáli, *Pentecostes*. * Pünkösd. Pfingsten.

* Ruffunoiu Vakartf, Vakaro.

Rúta (Ifma) *Ruta*.

* Ruja.

[457]

Litera: S

Sa

* Sa 1° *si*, 2° *ut*, 3° *nota vocis passivae*.

Sabaítza, *Sartoris uxor* * Szaboné, Schneiderin.

Sabafhuésc, ire, it, *Collimo, as, are*.

Sabafhuít, a, *Collimatus, a, um*.

Sabau, (Croítóriu) *Sartor* * Szabo, Schneider.

Sabór, *Synodus, Concilium*. * 'Zinat. Sz. Egyházi [!] Gyülekezet. <Kirrch> Kirchen-Versammlung.

Saboresc, aere, aet, *Synodum Celebro* * 'Zinatat tartani. Eine geistliche Versammlung halten.

Sabórnice, a, } *Synodalis, e*.

Sabornicesc }

Sác, *Sacus, Zsák, Sač*.

* Sác de páe, V. Strajác. 2° (de peshti) V. rociu. 3° (Sácu minciunilor) nagy hazug, Lügenmaul. Erzhügnier.

Sácfiu, *vide* Secfiu, * Inferius.

[458] Sacára, *Sacale, Siligo* * Ro(z)zlf. Roden.

* de sacára adj.

* Sac(r)astru (de Faen).

* Saceratoriu.

* Sacerifhu. *Meffis*.
 * Sacret, a.
 * Sacreata, V. Pufitie.
 Saculétz, *Saculus* * Kis Zsák. Zsákatska, Säcklein. Szütyó, das Säckel.
 Sacüre, *Securis*, * Fejsze, Űyt. Beil Hade.
 Sád, Pagus est in Transylvania, in sede Cibiniensi, in quo Natus sum ego Samuel Klein Conscriptor Hujus Dictionarii. In hoc pago plures Insignes viri nati sunt, Ep[iscopu]s Fogarasiensis L. Baro Ioannes Innocentius Klein Avunculus meus, Alter Ejusdem Nepos Ioannes Klein, Archi Diaconus Venetiensis, Item D. Ioannes Molnar Celeberrimus Doctor Oculista et in Academia Regia Claudiopolitana Profeffor, Item Familia Muntyu, de qua natus est Ephraim Muntyu, alias Klein, Celeberrimus Pictor, Item Georgius Tatu, Archi-Diaconus Cabnic-Banyansis [!], omnes Nobiles, praeterea Duo Fratres de familia Grama, <aliqu> quorum unus in deliniatione excelluit, Alter in militia <ut [?]> fortiter se gessit. Aliique.

[459] <Sad, Plantatio>

Sadéfc, ire, it, *Planto, Implanto* * plántálni, bujtani.
 Sádít, a, *Plantatus, a, um*.
 Sádítóriu, *Plantator*.
 Sáe, *Saliat, Saltet*.
 * Sa[e]hastru. *Eremita, m. Remete*.
 Saela, *vide Síla*.
 * Saembata.
 Saembra, *Commercium, Sociatio*.
 * Saembrie, (Náém).
 * Saembur, das Steinchen.
 * Saempt. <etc. Simpt.>
 * Saemptzire, Érzék.
 Saen, *Sinus, Gremium*.
 * Saencea <oa, acies, v. g. cultri> *cuspis cultri, die Messerspitze*.
 * Saenge.
 * Saengerat.
 * Saengerétca, Véreshurka <Gömbözt>.

* Saengios.
 * Saent, *sum*.
 * Saerb. —
 * Saerbefc, ire, it.
 Saerg, *Industria, Acceleratio*.
 Saerguéfc, *Accelero, Conatum adhibeo, Conor*.
 Saerguintza } *Acceleratio, Industria*,
 Saerguire } *Conamen*.
 Saerguitóriu, e, *Accelerans, Industrius, a, um*.
 Saerma. * *Auri filum, aurum textile*.
 Arany Fonal, ein Gold Faden, gebrechtes Gold.
 Saeta, *Subcuniculum*.
 * Saetariu.
 * Saetitze (Strecuratoáre).

[460] Sageáta, *Sagita* [!] <Ij> * Nyil. Pfeil.

Sagét, are, at, *Sagito, as, are* * Nyilal lövök.
 Sagetatóriu, *Qui sagita jaculatur* * Ijas. Nyilas.
 Sáiu, fái, fáre, fárt, *Salio, is, ere* * Ugrok<ni>.
 * Sahástru. *Anachoreta, Eremita, Remete, Waldbruder, Einsiedler, Klausner*.
 Salamaefdra, *Salamandra*. * Salamander. Merges tarka Gyék.
 Salarítza. * *Salillum, i*. So tartotška. Salz Büchse.
 Saláfhu, *Habitaculum, Habitatio*.
 Salafhluéfc, ire, it, <Habit>, *Hospitor, aris, atus*.
 Salafhluire, *Hospitatio*.
 Saláta, *Lactuca* * Saláta. Salat, Eatich.
 * Salau.
 <* Séle.>
 * Sálbá. *Monile*. nyakravalo ékeffég. nyakravalo lántz. das Halsgehäng.
 * salba moale.
 Salbie, *Salvia*. * Salya. Salbey.
 Salca }
 Salce } *Salix* * Füzfa. ein Weidebaum.
 Salcie }
 Salcós, a, *Salicofus, a, um*.

Salitru, *Nitrum Sal nitri*, * Salétrom.
Salpeter.

* Salinca. V. Ratzuica [?].

461 * Saluefc (Salashluefc) —

* Sálvet. v[el], Sálveta, asztal kezkénő.
Sáma, *Summa*, * Summa. Summe. Szer
de buña seámá, minden bizonyal,
nyilván, siche etc.

Samachífhe, * *Cafeus bubulus*, Tehén-
turo, Kuhfäs, Topfen, Pferich.

* Samadáfh.

Sáman, are, at, *Semino*, as, are, Item
Similis sum alicui. * Vetek, be
vetek. item: hasonlitok valakihez.
üttni valakihez. fäen. pflanzen.
item: einem ähnlidj feyn.

Samanát, a, *Seminatus*, a, um.

Samanatóriu, e, *Seminator*.

Samanatúra, *Seminatúra* [!].

Samantza, *Semen* * (a omului) *Sperma*,
(de brad, [hneápan] *baccæ seu*
grana Juniperi, fenyő mag, die
Wachholderbeere, Krametsbeere.

Sambata, *Dies Sabati*.

* Sámártau.

* Samur, Zobel.

Samedriú, *Sanctus Demetrius*.

Smeltz, *Lithargyrus*.

Sanatáte, *Sanitas*.

* Sanatos, a, 1° *sanus*, 2° *salubris*.

* Sanatohesc.

* Saenbárbura.

Saengiórz, *Festus Dies S: Georgii*.

Sanicoara, *Festus Dies S: Nicolai*.

Sánie, *Traha*.

462 * Sanin, na, *Serenus*, a, um 2°
(loc sanin) *loco plano*.

San-Pietriú, *Dies festus S: Petri*.

<Sanz.>

Santa-Marie, *Festum adsumptæ B. V.*
Mariæ, * dto mica. V. Náfhtere
Nafc. d. BV.

* Santandrei.

Sant Ilie, *Festus S. Eliae prophetae*.

* Saention.

* Saentoáder.

* Saenziéne.

San Vassiu, *Festum S: Basilii*.

Sáp, áre, át, *Fodio*.

Sápa, *Ligo*, *onis*, m.

Sapát, a, *Foffus*, a, um.

Sapatóriu, e, *Foffor*.

Sapatúra, *Foffio*.

* Sapet, bórös láda, der Koffer.

Sapóiu, *Anca*, *Sarculum*.

* Saeptamaena, <cea máre, sive a páti-
milor>.

Sapún, *Sapo*, *onis*, *Smigma*, *atis*, n.

Sapunaritzá, *Quæ facit, aut vendit*
Saponem.

Sapunáriu, *Faciens*, *aut vendens Sapo-*
nem.

Sapunése, ire, it, *Sapone lavo*.

463 Sapunit, a, *Sapone Lotus*, a, um.

S'ar, *Loco Se ar*, *Se est accusativus Sui*,
ar est auxiliare verborum tertiæ
personæ utriusque Numeri modi
optativi temporis præteriti imper-
fecti. vg. S'ar face, *Se faceret*,
facerent. *Potest significare etiam*
passivum vg. S'ar fáce, *fieret*,
fierent.

Sár, are, at, *Salio*, *Sale aspergo*, *Sale*
condio.

Sár, (Sáiu) *Sallio*, *Sallo*, *is*, *ere*.

Sára, (Seara) *Sera*, *Ve/per* * de sára v.
indesára, *estvére* [!] 2° adj. *ve/per-*
tinus.

Sarác, a, *Pauper*, a, um, — <* Sarác de
parintzi, árva. orbus>.

<* Sáracacios, *fordidus* V. haerfaet.)
<* Saracacie.>

Saracesc, ire, it, *Paupero*, as, are, Item
Pauper fio.

Saracése, a.

Saraceshte.

464 Saracie, *Paupertas*, *Pauperies*. *
Szegénység. Űrműh.

Saracit, a, *Depauperatus*, a, um.

Saracítta *Decem missarum celebratio*,
Item *Lectio, quatuor Evangelista-*
rum præfente Cadavere.

Saracútz, a, *Pauperculus*, a, um.

Saraentóc, a, <*Osciaticum mendicans*.>

* V. Ceršhitóriu.

* Sararitzá, V. Salaritzá.

Sarát, a, *Salvus, a, um*, * i. e. Scump.
Sarátúra, *Salvedo, dimis, f. Salitura,*
Salfilago.

Sárbad, a.

Sarbezefc, ire, it, * (pesp) pesgeni.

Sarbezít, a.

* Sárcce, *fulica atra*, Szártfa, das.
ſſſwarze Blasſhuhn, der Bläſing.

Sárcina, *Sarcina* * tereh, Nyaláb.

[465] Sáre, *Sal.* * Só. Száz.

Sárica, *(Gaufape, Amphitapa. V. Bu-*
bau.)

* Sarin.

* Sarindáriu.

* Sarita

* Saritura } Ugrás.

* Saerma

Sarpunel, *Sarponellum.*

Sarfám(uri), (pl.) * *Apparamenta,*
Instrumenta, Utenſilia. Szerfzám.
Werkzeug. Gerüſt.

* Sarfámuri, Pferdegeſchier, Pferdezeug.

Sarút, are, at (Pup, Tzue) *Osculor,*
Baſio, Svavior, * Csokolok. Küſſen.

Sarutáre, *Osculum, Svavium Baſiatio.* *
Csokolas. Csok. Kuß, das Küſſen.

Sarutát, a, *Baſiatus, a, um, Ille cui*
osculum eſt datum.

* Sáss, (de neám) *Saxo, 2° de Lége. V.*
Lutherán.

* Saffoáica. V. Fraeo.

Sát, *Pagus* * Falu. Dorf. Gled.

Sateán, a, *Paganus, a, um* * Falusi,
Landmann.

Sateſc, a, *Pagenſis, e* * Faluhoz tartozo.
dörfiſch, zu Dorfe gehörig.

Satjos, a, *Subſtantioſus, a, um, Quod*
ſaturitatem adfert.

[466] Satós, a, *Sitibundus, a, um.* *
Szomju. Szomjuhozo. dürſtig.

Satúl, a, *Satur, a, um* * Elégített; meg
elégedett ſatt.

Sátur, are, at, *Saturo, Satio, as, are* *
meg elégeteni. erſättigen, ſatt ma-
chen.

Saturacios, a, *Satiabilis, e,* * Elégithető,
erſättiglich.

Saturáre, *Saturitas, Satiatas.* * Meg
Elégedés. Erſättigung.

Saturát, a, *Saturatus, Satiatus, a, um* *
Elégített, meg elégedett. erſättiget.

* Satutz.

Satz, *Satiatas.*

* Satzios.

Sáu, *Seu, vel Aut.* * Vagy, avagy.
oder.

S'au *Loco Seau, Se eſt accuſativus pro-*
nominis ſui, Au eſt auxiliare ver-
borum modi indicativi tertiæ per-
ſonæ præteriti temporis utriusque
numeri, vg. S'a aretát, Se oftendit,
vel oftenderunt. Denotat etiam paſ-
ſivam vocem, vg, S'a aretát, oſtenſus
eſt, oſtenſi ſunt, etc.

Sb

[467] Sbaecnéfc, ire, it, *Palpito.*

Sbaecnitúra, *Palpitiatio.*

Sbaerceatza, *Ruga.*

Sbaercesc, ire, it, *Rugo, as, are* * el
fonyadni. öſszve zſugorodni.

Sbaercít, a, *Rugatus, a, um* * *vietus,*
pannucius, pannofus. lappig,
ſchlapp, weſſ.

Sbaercitúra, *Ruga.*

Sbaernaéfc, ire, it, *Bombiſo.*

Sbaernaire, *Bombiſatio.*

* Sbat, *diſcutio, exagito.*

Sbeau, ere, beut, *Abſorbeo, Imbibo.*

Sber, *vide Sbiér.* * V. Raecnéfc. *barrio.*

Sbég, * V. gloáta. * *Turba popularis,* *
Gewühl, Wuſt.

* Sbéu.

Sbeut, a, *Abſortus, a, um.*

* Sbicéfc.

* Sbicíui, are, at.

* Sbicíulát, a.

[468] Sbiér, are, at, *Ululo, Balo, as, are,*
Rugio.

Sbiératúra, *Ululatio, Balatio, Rugitus.*

Sbór, buráre, burát, *Volo, as, are.* Item
tranſit. Tranſſeco, Abſcindo.

* Sbugnéfc, ire, it (svaegnéfc).

Sburáre, *Volatus, ús, m.* * El Repülés.
das fliegen.

* Sburát (Shuchiát).

Sburatóriu, e, *Volatilis, e,* * Repülő;
fliegend.

- * Sburatura (lemn). Knüpel, Knitel; Sulyok.
- * Sburaturefc, ire, it.
- * Sburdát.

Sca

- Scád, ere, vide Scáz.
- Scadéry, *Defectio, Defectus, ús, m.* * Fogyadkozás, Hiba. Erőtlenedés. item: El Pártolás.
- * Scaeneéfc. Verzuđen.
- * Scaendura.
- * Scaelcefc. gebährden. Verzuđen.
- Scaéte (Scáiu) *Milax, Tribulus.*
- * Scaenta, *Hilum.* Bakma. das Geringste, das Mindeste, fikartz, parány.
- Scaerba, *Nausea, Miseria.*
- Scaerbefc, ire, it, *Nauseam facio, Affligo.*
- me scaerbéfc. Naufeo * orlálni.
- Scaerbit, a, *Afflictus, a, um.*

469 Scaerna, *Merda, Sorditudo, Sordicies.* * der Pšpferling.

Scaernáv, a, *Sordidus, a, um* * V. Haed.

Scaernavefc, ire, it, *Sordeo, es, dui, Sordeſco, is, ere.*

Scaernavie } *Sorditudo. Sordicies.* *
 Scaernavire, } Rutsmányság, Otsmány-
 lát. Képtelenség. rut-
 sát, betstelenfég. die,
 Häßlichkeit Abscheulich-
 keit.

Scaernavít, a, *Sordidatus, a, um.*

* Scaershnefc, Vd. Caerfhnefc.

* Scafa. V. Caentáriu. item das Crinf-
 gefchir.

Scáiu, (Scaéte) *Milax, acis, Tribulus.*

Scáiu marunt, *Agrimonia, ae, f.*

Scála, *Boum in pedum plantis morbis.*

Scalciiu, * *Calcei talum atterro* [!],
 Tfizma sárát [!] el nyomom. die
 feršden an Schuř wegtreten.

Scáld, are, át, *Balneo, as, are.* * Före-
 dek. baden (ab <ex> excaldo).

Scaldáre, *Balneatio.* * Föredés. das
 Baden.

¹ Helyesen: *Jarkát.*

Scaldát, a, *Balneatus, a, um* * Föredett,
 mosdott. gebaden.

Scaldatoare, (Báe) *Balneum* * Feredő.
 Bad.

* Scalufh. (petzkelő) <pihe>.

Scáma (*ex *Sqvama) * faserchen, pihe.
 Schuppen.

Scándala, *Scandalum* * Botránkozás.
 Uergerniß.

Scandura, *Scandula, Affer.*

Scandurea, *Afferculus, Afficulus.*

470 Scantea, *Scintilla.*

Scáon, *Scamnum, Sedile, Sedes, Sella.*

Scáonáshu, *Sellula, Sedicula, Scabellum.*

Scáp, áre, at, *Evado, Eſugio, Salvo* * 2°
 Ki ejteni. 3° ſich verſehen 4°
Cacaturio.

* Scápar, áre, át, 1° (foc), 2° cu picioá-
 rele.

* Scaparaminte, tüzgerjefztő, tüzſzer-
 ſzám.

Scapáre, *Refugium, Evaſio,* * <menek>,
 menedékhely.

Scapát, a, *Eliberatus, Salvatus, a, um.*

* Scápat, áre, at, tfökkeni.

Scára, *Scala* * 2° *Index.* mutatótábla.
 der Regiřter.

Scára de ſheá, *Subex, Stapes, dis,* *
 Kengyel. Bügel, Stegreiře.

* Scaramba (Tzándura) Szálka. Split-
 ter, Schiwer.

Scárman, are, at, *Carmino, as, are.*

Scarmanát, a, *Carminatus, a, um,*
Scalpo.

Scárpín, are, at, *Scarifico, as, are* *
 Scabo.

Scarpináre, *Scarificatio.*

Scarpínát, a, *Scarificatus, a, um.*

* Scáun 1° *Scamn* 2° V. Mághiftrat.

* Scaunáshu, } *Sella, Scabellum.* Schä-
 * Scauninciu } mel.

Scáz, Scadéry, Scazut, *Deficio, Minuor,*
 * *decreſco* abfaden, abnehmen,
 item apadni. abnehmen.

471 Scazút, a, *Defectus, a, um, Minu-
 tus, a, um.*

* <Shi etc. et, etiam>, és, is, 's.

Schíc, vide Spic.

Schilalaeſc, ire, it, *Lamentor more comune*, * (ullulo. heulen, wimmern.) Szükölni. winſeln.

Schilóaáda, *Mifer, Imbecilis, e, Cyllo, onis, m. Elumbis, e, * V. Chila.*

Schimb, áre, át, *Cambio, Muto, Commuto, Pemuto* [!] *Immuto, as, are.* * tſerélni, (an) váltani.

Schimbáre, *Cambiatio, Commutatio, Permutatio.*

Schimbarea Lá fátza, *Festum transfigurationis Ch[ris]ti,*¹ *D[omi]ni.*

Schimbát, a, *Cambiatius, Commutatus, Permutatus, Immutatus, a, um.*

* Schimbatoriu. V. Commutator, etc. Schimbatoriu de bani, *numularius, negotiator numarius.* pénzváltó. der Wechſler, Geldwechſler.

* Schimburi, ſehér ruha. die Wäſche.

Schimofféſc, ire, it, *Deformo, as, are.*

Schimoffít, a, *Deformis factus, a, um.*

Schin, *vide Spin.*

Schioápa, * (Caluſh) * *Spitama, ae, f.*

Schióp
Schiopatéz } are, at, *Claudico.*

[472] Schiopatúra, *Claudicatio.*

* Schit. V. Beſſéricutza.

* Scleptzi?² á trai cu Scleptzi *vivere lapsana.*

* Sclipeála. das Schimmern.

(Scripeſc)³ Sclipeſc, ire, it, (p) blinſen.

* Sclipicios.

Scoába, * *Subſcus.* Eſzkába, das ſug-eiſen.

* Scoartza, 1° *liber. i. Hártya.* 2° *Coáſta.*

Scoátere, *Exceptio.*

Scobaeltzéſc, ire, it, *Excido, Decido.*

* Scobáriu (un péſhte) *Cyprinus Naſus.* Padutz, Ponty. der Maſenfiſch.

¹ A kéziratban: Xti, vagyis az X betű szláv (görög) hangértéke szerint a. m. 'ch'.

² E kérdőjel a kéziratban van. A szó jelentéséről vö. Tiktin 1385.

³ Eredetileg a kihúzott szó is *scl-* csoporttal kezdődött, de később az *l-et* *r-re* javították.

Scobéſc, ire, it, *Cavo, as, are * excalpo, exculpo.* aufmeiſeln. Ki véſni, (dintzi).

Scobít, a, *Cavatus, a, um.*

* Scobitoriu, 1° *Sculptor,* 2° *Scobitoriu* de dintz, der Zahntöcher.

Scobitúra.

Scobór, *vide Cobor.*

Scoboraefhu, *vide Coboraefhu.*

Scoboraet, *vide Coboraet.*

* Scobr¹

Scoc (Ceterna) *Canalis.* der Kanal. die Rinne.

* Scociorez.

* Scodoleſc, ire, it, *ruspor, proro,* Kotorni, Ki kotorni, ſcharren. herausdrücken, hervorwählen.

* [Scodo]refc.

Scóica, *Limax, Conca, Ostrea.*

Scol, ſculáre, ſculát, *Surgere facio; Excito de somno* Item: me scol, *Surgo.*

Scóp, *Scopus.*

Scopít, *Apocopus, Eviratus, Castratus.*

[473] Scórbura (Butura).

* Scormoneſc, ire, it. aufmuntern.

* Scornáciu. aufgewédt, munter.

Scornéſc, ire, it, *Fungo, Conſingo * Ki* kohlnei, (au), erdenſen, auſſinnen, auſſpintſiren. köſteni.

Scornít, a, *Fictus, Conſictus, a, um.*

Scornitóriu, e, *Confictor, Conſingens.*

Scornitúra, *Fictio, Conſictio, Figmentum.*

Scortzilhoára, *Cinamomum * fahaj.*

* Scovarda. der ſladen.

Scos, aſſa, *Exceptus, Extractus a, um, Eductus, a, um.*

Scót, } tere, ſcos, *Excipio, Extraho,*

Scotz } *Educo, is, ere.*

Scotz din caſſa, *Expello de Domo * Ki* adni kõnyvet, Scotz apa, *Haurio aquam * meríteni.* herauspumpen, plumpen.

Scovárda, *Placetae* [!] *ſpecies * (Claita).*

¹ Talán *Scobor* helyett (vö. Lex. Bud. 619).

Sraembítza, *Halex*.

* Sraefhnefc, *Strido*.

Scrém, ere, mút, *Screo, Excreo*.

⟨Seroáfa, *Scrofa*⟩.

Scrintéfc, ire, it, *Luxo, Eluxo, as, are* *
⟨fi⟩ Kifitzamodni, kimarulni, rán-
dulni, verftauchén.

Scrintit, a, *Eluxatus, ⟨a, um,⟩ Luxatus,*
a, um.

Scrintitoare, *Potentilla anserina*. Pipè-
fü [!]

Scrintitúra, *Eluxatio, Luxatio*, * die
Verftauchung.

[474] Scriere, *Scriptio*.

Scriptúra, *Scriptura*.

Scrípetz, *vide Ciga*.

Scris, a, *Scriptus, a, um.*

Scriffoare, *Scriptura, Scriptio, Descrip-*
tio.

Scriu, ere, scris, *Scribo, Exaro*.

* Scrivefc, fanyalogni, pityeregni.

Seroafa, *Scrofa* * Eme, Kotza. die Sau.
Baſe.

* Scrob (de scoverzi).

Scrúm, Korom.

Scúip, are, at, *Spuo, Expuo, ere*.

Scuípáre, *Sputus, ús*.

Scuípát, a, *Sputus, Conſputus, a, um.*

Scuípire, *vide Scuípáre*.

Scuípít, a, *vide Scuípát*.

Scúla, (Odor) *Supellex* [!], * das Kleinod.

Sculáre, *Surectio, Infurectio*.

Sculát, a, *Erectus, Elevatus, a, um.*

[475] Scúmp, a, *Pretiofus, a, um* Item
Avarus, a, um.

Scump (Lácom,) a, *Avarus, a, um.*

Scumpéfc, ire, it.

Scumpéte, *Avaritia*, item *Cariftia*.

Scumpie (Liliác, Malin) *Daphnis* * (ce
de timári) *Rhus coriaria*, Szkom-
piafa. ⟨das⟩ Gärberbaum.

* Spunpu¹ ſubſt.

Scund, a, *Brevis ſtaturae*, * vatzkos.

⟨*Sp⟩ Scúpiu. V. Scopéfc.

¹ Nyilván iráshiba *scumpu* helyett,
vö. *scumpu* ... *avarus*, *tenax*, *illibera-*
lis ... *scumpul lumii* ... *homo summe*
avarus, Lex. Bud. 625.

* Scúpít, V. Scopít.

Scúr, úra, ſeurs } * Ki fzivárogni.

Scurg, ere, ſeurs } * Ki fzivárogni.

Scúrm, are, at, * turkálai. mühlen.

Scurmáre,

Scurmát, a.

Scurmatóriu, e.

Scúrs, a, * apadt.

Scurt, a, *Brevis, e, Curtus, a, um.*

Scurt, are, at, *Brevis, Abrevio, Curto, as,*

are.

[476] * Scurta, *Varix*. Zderpfopf,
Krampfadér.

Scurtáre, *Abreviatio*.

Scurtát, a, *Abreviatus, a, um.*

Scurtatóriu, e, *Abreviator*.

Scurtéz, are, at, *vide Scurt, are*.

* Scuteála, *immunitas*.

* Scutefc, ire, it.

* Scutintza.

* Scutit.

* Scutitoriu.

Scútor, are, at, *Exagito, as, are* * *Suc-*
cuto caru, zókógni.

Scuturáre, *Agitatio, Exagitatio*.

Scuturát, a, *Agitatus, Exagitatus, a,*
um.

* Sdariu, ⟨*Scabo*. fraſen, kartzolnai⟩
V. gher. *ſtro*.

* Sdravnefc etc. V. Zdr.

* Sdrobefc (de drum) tórödni.

Se

Se, *Sé* vg. *Se véde, Se videt*. Item: *ut,*
vg. se umble, ut ambulat Appositum
verbis activis mutat vocem activam
in passivam vg. *se véde; videtur, se*
zice, Dicitur etc. *Aliquando facit*
ut sit quod in latina lingua verbum
deponens vg. *Ma mir, Te miri, se*
mira: miror, miraris, miratur, in
antiquis Valachicis libris reperitur
Loco si, vg. Se aifi foft aici, Si
fuiſſes hic.

[477] * Se. V. Sa.

Seára, *Sera, Vesper*.

Séc, ſeáca, *Sicus, Aridus, a, um.*

Séc, are, at, *Sicce/cco, Areo, Are/co, is, ere, Item Arefacio.*

Secáre, *Arefactio.*

Secatúra, *Arefactio.*

Sécer, are, at, *Meto, is, ere, Sicilio, is, ire.*

Secerát, a, *Me/ffus, Deme/ffus, a, um.*
Seceratóriu, e, *Me/ffor.*

[478] Secerátúra, *Me/ffis.*

Sécere, *Falxme/fforia * Sicilis, e, Secula * Item Me/ffio * Sarló. Item Aratási idó. Aratás.*

Seceríflu, *Me/ffis.*

Séceta, *Siccitas.*

Secfíu, *Anthemis, dis, f.*

* Secreáta. V. Pustie.

Secrét, a, *Secretus, Desertus, a, um.*

* Secretariu.

Secúre, *Securis.*

Seín, a, *Semialbus, a, um.*

Semachíhe.

Semanatúra, *Seminatura.*

Semaentza, *Semen.*

Sémn, *Signum.*

* Semn de verfát. V. infrá. Semn petrup. makula. das Muttermahl [!]

Semn, are, at, *Signo, as, are * Semn de varfát, nota v. cicatrix variola, himlöhely. die Blattergrube, Blatternarbe.*

Semnáre, *Signatio.*

Semnát, a, *Signatus, a, um.*

[479] Semnatóriu, e, *Signator.*

Semnatúra, *Signatura.*

Semnéz, are, az, *Signo, as, are.*

Senín, a, *Serenus, a, um.*

Seninát, a, *Serenatus, a, um.*

Seninéz, nare, at. *Sereno.*

* Septemvrie.

Serác, a, *Pauper, a, um.*

Seracefc, *vide Saracéfc, a.*

Seracéfc, ire, it, *vide Sarcefc [!], ire.*

Seracie, *vide Saracie.*

Seracít, a, *vide Saracít, a.*

Seracútz, a, *vide Saracútz, a.*

Serát, a, *Salvus, a, um.*

Seratura, *Salfedo.*

Seraentóc, *vide Saraentóc.*

Serbatoáre, *Festum.*

⟨Serín, a, *vide Senín, a*⟩.

[480] Serbéz, báre, bát, *Servo festum, Diem festum ago.*

* Serdáriu.

Serín, a, *vide Senin.*

Serindáriu, *Celebratio 20 missarum in continuo.*

Serfám⟨uri⟩ * V. Chiffug.

* Servet. V. Salveta.

* Sete, *Sitis.*

* setios, *sitiulentus.*

Séu, *Sebum.*

Sevaerfhéfc, ire, it, *Perficio.*

Sevaerfhíre, *Perfectio.*

Sevaerfhít, a, *Perfectus, a, um.*

Sevaerfhítóriu, e, *Perficiens.*

Sf

Sfáda, *Contentio, iurgium, Altercatio. * Hader.*

Sfadéfc, meffadéfc, ire, it, *Contendo, Rixor, Altercor, aris, atus.*

[481] * Sfadicios, a. zänkerisch, haderhaft, haderfüchtig.

Sfaditóriu, e, *Altercator.*

Sfadnic, a, *Contentiosus, a, um * rixosus.*

* Sfaent⟨z⟩.

* Sfaentoiu. bigott, andächtler.

Sfára, *Nidor, oris, m.*

* Sfaelc. *papilla mamilaris, tsetf bimbo. die Brustwarze (p. p. untu [?]).*

Sfaeræfc, ire, it * 1° *frideo, freischén, zischén. 2° perditeni, peregni.*

* Sfaernáriu ⟨Entzenbentzáros⟩ *Mango, onis.*

* Sfaernarefc, *mangonizo.*

Sfaerfhéfc, ire, it, *Finio, is, ire.*

Sfaerfhíre } *Finis.*
Sfaerfhít }

Sfaerfhít, a, *Finitus, a, um.*

* Sfaertáiu, Sfaertáriu. V. Faertáiu.

* Sfaertec, *ablaurare, abreißen.*

Sfaent, a, *Sanctus, a, um.*

Sfárm, áre, át, *Confringo, minuo, frío. zerkrümeln, zerbtödeln. el mor'solni. 2° ma lfárm, törekedni, 3° epe-*

kedni, tünödni. síđ seřr befüm-
mern. sorgan.

Sfarmáre.

Sfarmát, (a,) *Contractus, minutus, a, um.*

* Sfarmáiu.

* Sfařhie, szelet, *segmentum, ramen-
tum, fragmentum, Cytr. n¹ Schistos
Sistos.*

* Sfeshiat, a.

* Sfat.

* Sfatuefc.

* Sfatos, okoska, nařeweiř.

Sfécła, *Beta.*

Sfěshnic, *Candelabrum.* * V. fěshnic.

Sfetěc, ire, it, *Revelo, manifesto, Palam
facio* (* mise sfetěshite, *praecedo,
procedo, glüđen.*)

482 Sfetit, a, *Revelatus, ostensus, a, um.*

Sfetnic, *Consiliarius,* * din lontru, seu
de táina. de curte.

Sfězi, *Contentiones, Rixae.*

Sficala, *Verecundia, Timiditas* * berzen-
kedés. die Schühternheit [!].

Sfiěc, ire, it, meřšiefc [!], *Vereor, Timeo*
* berzenkedni, řtäubern.

Sfiit, *Veritus, a, um.*

Sfintzěc, ire, it, *Sanctificio, as, are.*

Sfintzěnie } *Sanctitas, Sanctificatio.*
Sfintzire }

Sfintzit, a, *Sacratus, Consecratus,
Sanctificatus, a, um.*

* Sfirida, *fenestra ficta, simulata,* vak-
ablak. das Blindfenster.

* Sfita. V. Fálon.

Sfoára, * (Shpárga) * *Funiculus.* * Zfi-
neg, Spárga.

(* Sfornaesc, ire, V. Fornasc.)

(* Sfrántzu. Freantz. V. Frantz.)

Sfreděl, *Terebrum.*

Sfredelěc, ire, it, *Foro, Perforo.*

Sfredelit, a, *Perforatus, a, um.*

483 * Sgæfc. V. Inholb.

Sgaercěc, ire, it, *Contraho* * tőpörödni,
'sugorodni.

Sgaercire, *Contractio.*

Sgaercít, a, *Contractus, a, um.*

¹ Bizonytalan olvasat.

Sgærciu (<Spasmus>) * 2° V. Caerceiu.
item Cartigo [!] Knorpel. portzogo
V. osz moále.

Sgaetzeěc, ire, it, *Exagito, as, are* *
Zökögetni. rütteln. benteln. žwaděn.

Sgaetzeit, a, *Exagitatus, a, um.*

* Sgaiba. V. Bubá ré.

Sgaræát, a, *Scalpus, a, um.*

Sgaræétúra, *Scalptura.*

Sgaræiu, ere, eat, *Scalpo, is, ere.* * V.
gher.

Sgárda, * Örv. *millus.* ein stächliches
Halsband.

Sgaũ *Vulva.*

Sgaur, are, at, *Cum stupore et aviditate
adspicio, oculis immotis intueor.*
* Item *stupeo.* anstarrn ve[!] starr
ansehen, anstaunen.

(Sgauratóriu, e).

Sghíciul, *vide* Sbiiciul.

Sglobiu, e, *Exorbitans, Petulans,* * 2°
(prost, prostátec) *simplex.*

Sgrabüntza, *Papula, Papilla, Pustula,*
* bibirtő.

* Sgriburesc, dideregni.

* Sgulit, a, adj. kuntzorodott, tőpörö-
dött.

Sgúra, *Scorria* [!] (<Battitura.) der
Hammerschlag. * *Scobs ferri, ra-
mentum. v. ramenta ferri, scoria.*

Shága (Gluma) *jocus.*

Sháitau, *vide* Teasc.

Shálma, *Turcicus pileus.*

(<* Shaláta. V. Saláta.)

(<* Shanfa, Sámfa. řeřten.)

484 * Shántz.

Sháffe, *Sex.*

Shátra, *Tentorium.*

Shcaerřhněc, *vide* Sraerřhnesc.

Shcaerřhnire, *vide* Shraerřhnire.

Shcatúla, *Scatula, Capsa* * die Scha-
tulle, Schachtel.

Shcatúlca, *Capsula.*

Shchoapa, (<Clauda>) * *Spithama,* řánta
arařz.

Shchióp, a, *Claudus.*

Shchioápat }
Shchiop } are, at, *Claudico, as, are.*
Shchiopatéz }

* Sheleáfa.
 * Sheleptz (stréche).
 * Sheorbutu(1) Сѣарбоѣ.
 * Sheoála, *Schola*.
 Sheraefhnése, ire, it, *Strido, is, ere*.
 Sheraefhnire, *Stridor*.
 * Sheriotz (lá rasboiu) sikattyu.
 Shder, *Martes*.
 Sheá, *Ephippium, Sellarium, * Sella*.
 * Sheaffe.
 Shed, ere, ezut, *Sedeo*.
 Shedére, *Seffio*.
 * Sheica, Sajka.
 * Sheláriu.
 * Shéle, *Iphia* [], *orum* (* die Achseln.)
 far. *Hinterfeule*.
 * Shepelese (shicavefc).
 Shépte, *Septem*.
 [485] * Sherán: V. Cráp.
 Sherb, a, *Servus, a*.
 Sherbése, ire, it, *Servio, is, ire*.
 * Sherbet, türfische Limonade.
 Sherbire, *Servitus, utis*.
 Sherpáriu, (gyűszű) * *Ventrale, gyűsző,*
tűsző. der Baugürtel []
 Shérpe, *Serpens* * Shérpe ciung, *curt.*
Colubar, Kurta Kigyo. Zatter. V.
Kendermagos tiktoll.
 Shés, *Planities, ei, f. * die Ebene, Pläne.*
térfég.
 * Shes, a.
 * Shéffe.
 Shez, edere, ezút, *Sedeo*.
 Shezetoáre, * fonno [] *Jellaria*.
 * Shezut, 1° *Shedere, 2° Podex, Clumis,*
nates. Alfel, Gesäß. Hinterbacken []
 Shghiáb, *Cataracta, Canalis*.
 Shi, *Et, Ac, que*.
 Shíc.
 Sh'ie, *Sibi*.
 * Shifáriu (Ispravni(k)c) Sáfár.
 Shin, a, (Fin, Chin).
 Shina, (* Keréktalpvas, (die Radschie-
 ne)¹ Singvas.
 * Shindila, (*Scandula*) * *Scindulá*.
 * Shindilese, ire, it.

¹ Kihúzva, de később pontokkal alá-
 húzva, tehát — úgy látszik — mégsem
 hagyandó el.

* Shindiláriu (Clotzár).
 * Shinic. V. Galeáta.
 Shinor, *Zona*.
 * Shinorez. V. Infhinorez.
 * Shiolese, ire, it. Iohajtani.
 [486] Shípot * (tzirau) * (Canalis) * V.
 Ciurgau.
 Shir, *Series, Ordo* * 2° fűzér, gyöngy
 fűzér. ein Schpur Perlen.
 Shireág, *Longa series, Longus ordo*.
 * Shirégla } * Saroglya, Saróglá. der
 Shirígla, } Schraegel.
 * Shiret.
 Shirínga, *Siringa*.
 Shiroáda, *Cadus minor, * Kis Kád*.
 Shihcáv, a, *Blaefus, a, um*.
 Shihcavése, ire, it * (Shepelese) * *Blaefus*
um.
 Shihcavire, *Blaefitas*.
 Shíffa, *Afferculus*.
 * Shlic, (Schliffe).
 * Shmáltz, * *lythargirum*. Glasur, Máz.
 * Shmeág, iz, izamat.
 Shneáp, *Accia, ae, f. * gallinago,*
rusticola. der Schnepf. — mare, pol-
ling.
 Shneápan (Ic) *Conus * item* (famaentza
 de brad) fenyőmag.
 * Shnep, V. Shneáp.
 Shoárece, *Mus, muris, m. * (delá*
sorex) de ápa, potz, potzik, pot-
tzok.
 Shoárece máre de padüre *Sorex * (tű)*
tzitzkány. die Spitzmaus — de
ápa, potz, potzik.
 [487] Shód, a, (Ciudát) *Mirabilis, Curio-*
sus, a, um. Item Jocosus, a, um
*jovialis, * furtsa, rendes.*
 Shofrán, *Crocus*.
 * Shofranele, sáfrányozni.
 Shóim, *Falco, onis, m. * Sollyom*.
 Shóld, *Lumbus, * fartfik*.
 * Sholomonáriu, garbantzás Diák.
 Sholováriu, * botos. das Fußsädel.
 * Shomoeág, tfutak, Szalma tfutak,
 nyaláb.
 Shontorog, a, *Claudicans*.
 Shopaerla, *Lacerta*.

* Shopaerlát, superlát.
 * Shopotesc. V. Shoptesc, sufogni. ein-
 flüßtern, ins Ohr zifchen.
 Shópru, <Praeftega, ae>, f. * V. Colna.
 Shoptesc, ire, it, *Sufuro, as, Muffito,*
as, are * einflüßtern.
 Shoptíre, *Sufuratio, Muffitatio.*
 Shoptitóriu, e, *Sufurator, Muffitator.*
 * Shoricie, V. piátra Shorecelului.
 Shorecei, *Species morbi in oculis Boum*
fieri soliti.
 Shorliciu. * Szalona bór. die Schwarte.
 * Shorlitzá.
 * Shosh. *Sudes.*
 * Shozenie (tranta, gluma) Schwanz,
 tfitfo.
 Shovaesc, ire, it, *Tergiverfor, aris, atus,*
Vaccilo Titubo * fachtelen.
 * Shparga (Sfoára) Spárga <Sp> Spaget.
 * Shpelinghér, *palus publicus igno-*
miniofus, Columna ignominiae,
 Pelengér. der Pranger, Schandpfal.

[488] * Shpetzierie (Apotheca).
 * Shpetziériu. V. Apothecáriu.
 * Shpicaluesc, ire, it, Spékelní, fpißen.
 * Shteámpuri. die Podmühle.
 * Shteártz. V. Hopáitz.
 * Shteáud. V. Budie.
 * Shtémp (Shosh) *Sudes.*
 Shteob, *Quadrans metretae* * item Budie.
 de láturi, moslekos edény. dezfa.
 tfeber.
 * Shtercu, *festuca.*
 Shterg, ere, ters, *Stergo, Abstergo,*
Deleo.
 Shtergere, *Absterfio, Abolitio.*
 Shtergáriu, (Chindeu) *Mantile.*
 Shtergatóriu, e, *Absterfor.*
 Shtérgura, *vide Shtergáriu.* * Chindeu.
 Shters, a, *Absterfus, Deletus, a, um.*
 * Shtir. *Blitum.*
 <* Shtirb, a, *Edentatulus, Item Lacuna*>
 <* Shtirbesc, ire, it tforbitani>.
 <* Shtirbít, a,> (ponenda inferius).
 Shtiintza, *Scientia.*
 Shtiitóriu, e, *Scientificus, Sciolus, a,*
um.
 * Shtiob.

* Shtiobul porcilor. *Trug, ae.* Moslék
 Edény. Spißl Sçetben.
 * Shtipuesc, meg túdzeni, fteppen [!]
 * Shtiop.
 * Shtiopat, hínfen, fántikálni.
 * Stírb [!], a, tforba.
 * Shtirbez.
 * Shtirbina.
 Shtíre, *Notitia* * tudtomra.
 * Shtirefc, értekezni, áfkálodni, 2°
inaudio.
 Shtíu, ire, iút, *Scio.*
 * Shtiuc, darab.
 * Shtiuca. Tfuka.
 * Shtiulbic *subst.* (ruda de prins pesthi)
Contus piscatorius, halázf tláklya,
 die fischerstange.
 * Shtiulbic, áre, át, wafeln, bokolni,
 tantorogni, tántorgani, *item.* Szu-
 nyokálni.
 Shtiút, a, *Scitus, a, um.*
 * Shtráf (Várga).
 * Shtreáng.
 * Shtrengáriu. V. Budushlau 2° gezen-
 guz, Taugenichtz.
 * Shtrimf.
 * Shtrof.
 Shtufa (Gofhteána).
 Shúer, are, at, *Sibilo, Fistulo,* * fúvöl-
 teni.
 * Shuchiat. (vaentos, sburat) Szele-
 burdi.

[489] Shueratúra, *Sibilatio, Sibilum.*
 Shuhán (Niciodáta) *Nunquam.*
 * Shúiu.
 * Shuleu, *Perca lucioperca,* sülló. der
 Zander. Landbarsch, Schiel.
 * Shuma.
 * Shumen, *potus.*
 Shúnca, *Perna* * *petaso,* die Hammen,
 Schínfen, Schunfen.
 Shúra, *Horeum* [!]
 * Shurluesc, V. Arinesc.
 Shúrtz, } <Ventrale, *Antependium,*
 Shurtza } *quale faeminae habent*>
 } * V. Catrintza.
 Shufhtáca, (Dútea, Garáshu) *Sex Cruci-*
feri.
 Shufhtáriu } *Mulctrum, Mulctrale, Si-*
 Shufhtériu } *tula* * fejsajtar.

Sm

Smaecésc, ire, it, <Extorqueo>, *Eripio* *
meg rántani, pushcá, rugni, aus=
drehen. 2° <randitani>, ki rántani.
* Smaentaena, die Senne, der Smetten[!]
* Smaentaenesc. V. grofchioresc.
Smaerd, a, <(Uraet) V. Haed. Turpis,
e * Abominabilis, e, Tsunya, Utá-
latos. garstig, > ab[scheulich].

493 * Smerenie,

* Smeresc.

* Smerin.

* Smernicie, *prudicita*

* Smeu *ignis fatuus*.

Sméura, *Bacca rubi idaei* die Him-
beere.

Smidéshce, *Fulminat*.

Smice<le> (Nuelufhe) *Virgulta*, * *Vi-*
men. Kóttó vezszó.

Smicuréz, ráre, rat, *Minuo*, *is*, *ere*.

Smicurát, a, *Minutus*, *a*, *um*.

* Smiida *fulmen*, *radius fulminis*, vil-
lámlás, der Wetterstrahl.

Smiteála, *Scandalum*, *ofendiculum* [!],
Item *Error*.

Smintésc, ire, it, *Scandalizo*, *Offendo*,
Item *Erro* * *turbo*, stören boj-
gatni [!]

Smintít, a, *Eviatus*, *a*, *um*, *De suo loco*
motus, *a*, *um*.

Smírna, *Mirha*.

Smoála, * das Wagen[schmeer].

* Smochin, *ficulnea*.

* Smochina, *ficus*.

Smolesc, ire, it.

Smolít, a.

Sn

Snóp, *Manipulus*, * *Merges*.

Snop de graeu, *Merges*, *etis*, *m*.

So

S'o *Loco* S'au, *Se au*, *quod vide*.

Soarba (Scarúfhe) *Sorbum*.

494 Soarba, *Sorbeat*, *Aborbeat*.

Soáera, *Socrus*, * die Schwáherin,
Schwiegermutter.

* Soarbe.

Soáre; *Sol*.

Soárte, *Sors* * *Nyil*.

Soba, *Fornacula*, fütö <kemen>.

Soból, *Talpa*, Vakundok, * Scheer-
maus, Maulwurf.

Sobór, *Synodus*, *Concilium*.

* Soc.

Socacítza, *Coqva*.

Socáciu; *Coqvus*.

Socoteála, *Opinio*, Item *Consideratio*.

Socotésc, ire, it, *Opinor*, *Confidero* * 2°
bedenfen. Számot adni, tenni,
vetni, redhnen.

Socotít, a, *Consideratus*, *a*, *um*.

Socotitóriu, e, *Considerans*, *Confide-*
rator, *Opinator*.

Soceru, *Socer*, * der Schwáher, Schwie-
gervater ip.

* Sofa, die Sofa, das Ruhebett.

Sol, *Legatus*.

Sólnitza, *Solinum*.

495 Solomaesdra, *Salamandra*.

Solovaerv (Sovavaerv) *Originum*.

Sólzu, *Sqvama*.

Somn, *Somnus*, *Sopor*.

Somn <(un fealiu de péshce)> *Barbo*,
Silurus Mullus * *Hartfa*.

Somnihor (Peshte somn mic) *Mullulus*
pisicis.

* Somnore. *Dormitator*, *veterinosus*. Alu-
székóny. Schlastentel.

Somnorós, assa, *Somnolentus*, *Soporos*,
a, *um*, träumerig.

* Sopon. V. Sapun.

* Soponel¹

S'ór, *Per apostrophen Loco* *Se or*, *Se est*
accusativus Se, *or est auxiliare ver-*
borum futuri temporis tertiae perso-
nae numeri pluralis vg. S'or vedea,
vel se or vedea, *vel se vor vedea*,
Se videbunt, *Potest denotare etiam*
passivam vocem, vg. Sor, *vel Se*
vor vedea, *videbuntur*, etc.

496 * Sor, Szalóna bór.

Sor,

Sora } *Soror*.

Sorb, *Sorbis*, arbor.

¹ Olvashatatlan latin értelmezés.

Sorb, ire, it, *Sorbeo, Absorbeo.*

Sorbiciós, a, *Sorbilis, e.*

Sorbire } *Sorbitia* * 2° főzelék, vala-
Sorbitúra } mit főtt, etwas ge-
fodhtes.

Sorbit, a, *Absortus, a, um.*

Sórgofhiu, e, * Szorgos, sürgető.

⟨Soritza (o pássere)⟩.

* Sorlitza, *Vultur perca opterus*, Sas-
keselyű, der Geyeradler.

* Sorici }
* Sorlie } Szalona bőr.

* Sorioára.

Soroáca, *Comma, atis, n.*

Soróc, *Terminus, seu tempus determina-
tum.*

Soroceala, *Citatio ad iudicium.*

Sorocésc, ire, it, *Cito ad iudicium* * tör-
vénybe idézni.

Sorocit, a, *Citatus, a, um.*

Sorocitóriu, e, *Citator.*

497 Soffésc, ire, it, *Pervenio, Advenio,*
is, ire.

* Sotz,

* Sotzie,

* Sotzietáte.

Sovavaerv (Solovaerv) *Origanum.*

Sp

Spaen, } *Imberbis, seu vir in adulta*
Spaenatéc } *aetate, cui barba minime*
 } *crefcit toto vitae tempore.*

* Spaenzur, áre, át, aufknüpfen, auf-
henken, aufneſteln etc. 2° tſüggeni,
függeni, logni, hängen.

Spaerlésc, ire, it, *Capilos erigo, difitio,*
Intrico.

Spaenz Heleborum [!] *veratrum nigrum.*

Spaerlit, a, *Hispidus, Horidus, a, um.*

* Spagma. V. ⟨atza⟩ raffucita.

Spáima, } *Teror, Terrefactio* * ret-
Spaimantáre } tegni, rettemni, ré-
mulni, ijedni, etc.

Spaimantát, a, *Terrefactus a, um.*

Spaimantez, tare, tat, *Terrefacio, is,*
ere.

Spál, are, at, *Lavo, as, are.*

Spaláre, *Lotio, Ablutio.*

Spalát, a, *Lotus, Ablutus, a, um.*

498 Spalatoare, *Lotrix* * item: *Lacinia*
ſerviens eluendo, Waſchlappen,
Wiſchhader.

Spalatóriu, *Lotor.*

Spalátúra, *Lotium.*

Spárg, ere, ars, *Frango, Efringo* [!],
perfringo * nuci, alune, meg törni.

2° bomlani, 3° (pamaent) *proſcindo,*
ſtürzen.

Spárga, *Aſparago, ginis, f.*

Sparietúra, *Teror, Terefactio, Tericula-
mentum* [!]

Spáriu } *Terefacio, Tereo, es, ere* *
⟨Spáriu⟩ rettetgetni, rettenteni.

* Sparios, a, ijedős. cal bou etc. ſzilaj,
ſcheu.

Spárt, a, *Fractus, Confractus, a, um.*

Spartúra, *Fractura.*

Spaffénie (Mantuire) *Salus.*

Spaffésc, fire, ſit, *Salvo, as, are.*

Spaffitóriu, e, *Salvator.*

Spáta (Sabie) *Enſis, Gladius.*

Spáta (Delá rafboiu) *Pecten textorius,* *
⟨Borda⟩, *Spatha, Borda.*

Spáta (delá úmere) *Scapula, Schülter-
blatt.*

Spáta (De pore cupicior cutot [!] faráta)
Perna.

499 Spáte, *Dorſum, Tergum.*

* Spagma.

* Spárghie, kotzpert.

⟨* Spërla⟩.

* Spërla, pernye, die Strohaſche.

Speteaza, ⟨*Radius Spondae curus*⟩ * V.
Spitza, item ⟨*juncus*, die Binſe,⟩
rogoz.

Spetésc, ire, it, *Scapulo, Delumbo, as,*
are * rokkani.

Spetit, a, *Scapulatus, Delumbatus, a,*
um, Delumbis, e, * freutzlahm.

Spic, *Ariſta.*

Spin, *Spina, Sentis,* * tüske, tövis.

Spináre, *Spina Dorſi, Dorſum,* geréntz,
gerintz * ſpinaréá porcului, *ſpina*
ſuilla, Diſzno orja, Schweinſtüden.

Spíne, vide Spin.

* Spinos, *ſpinofus,* * tüskes, töviſes.

Spintec, are, at, *Excindo, Diſrumpo,*
Diffeco. * (pésztele) exentero.

Spintecát, a, *Excisus, Disruptus, Dissectus, a, um.*

Spintecátúra, *Dissectio, Disruptio, **
item V. *furcitur* No 2.

Spítza, *Radius Rotae * Kerékküllő,*
Kölú a kereken. die Rad Speiche.
<Kerék Szeg.> 2° gradus vg. *Consanguv. affinitatis* etc.

Splina, *Splen, Lien.*

Spoeála, * *Marga,* tlapadozo, meszes
agyag, Märgel.

Spoéfc, ire, it.

Spoít, a.

Sporéfc, ire, it, *Proficio, Augeo, Cresco*
* gyarapodni.

[500] Spórit, a, *Auctus, a, um.*

Spóriu, *Projectus.*

* Spováda,

* Spovedéfc etc.

* Spovedanie.

* Sprinten, adj. *porca.* V. *Mistretz.*

Sprijána, *Tutela, Sufentatio * gyámoly,*
iftáb.

Sprijinéfc, ire, it; *Sufento, Fulcio,*
Tueor.

Sprijinire, *vide Sprijána.*

Sprijinít, a, *Sufentatus, a, um.*

Sprijinitoriu, *Tutor, Susceptor, Sufentator.*

* Sprijoána.

Spuiu, *spunere, spus, Expono, Dico,*
Refero, Narro.

Spuitóriu, e, *Narrator, Relator.*

Spúlber, are, at, * *pulvero, * ventos*
facio, Pulveres verto excito, Item
Dicitur de homine irato, qui multa
*loquitur, * (flushtur), fűöbern.*

Spulberát, a, *Ventofus, a, um multa*
*loquens in ira, quasi stultus, **
Szeleburdi, Szeles, Windbeutel
(flushturát).

Spúm, are, at, *Spumo, as, are.*

Spúma, *Spuma.*

[501] Spumáre, *Spumatio.*

Spumát, a, *Spumatus, a, um.*

Spumós, a, *Spumofus, a, um.*

Spun, *vide, Spúiu.*

Spunere, *Expositio, Propositio, Narratio,*
Enarratio, Relatio.

Spurc, *Morbi species, qui parvulis in*
*facie fit, in tar bubonum geratur. **
det Grind.

Spurc, are, at, *Spurco, as, are, Faedo,*
vitio, contamino, maculo.

Spurcaciúne, *Spurcicies, contaminatio,*
Faeditas.

Spurcaciúni, *Spurciciae, Immunditiae,*
Item *Locus Suplicii, ubi homines*
morte afficiuntur, Patibulum.

[502] Spúrcát, (*Adverb*) *Spurce.*

Spúrcát, a, *Spurcus, Immundus, Faedus,*
a, um.

Spúza, *Favilla * parázs v. parázstűz,*
(pernye), zsaratnok.

St

Staelp, *Columna * Pfeiler.*

Staelpáre, *Ramus.*

Stæmpar, are, at, *Tempero, as, are.*

Staemparáre, *Temperatio.*

Staemparát, a, *Temperatus, a, um.*

Staemparátúra, *Temperamentum.*

Staena, *Ovile.*

* Staeng, a, adj. *balog, sete.*

Staeng, ere, *staens, <E> Stingvo, is*
*ere * stingvo exstingus, elepedni.*

Staenga, *Sinistra, Laeva.*

Staengáciu, e, *Sinister, Laevus, a, um,*
*Scaeva, * Scevola.*

Staengatóriu, e, *Extinctor.*

Staengere, *Extinctio.*

* Staengen }
Staengin } *orgia.*

[503] * Staengenefc, ire, it, *ausflaften,*
flaften.

Staens, a, *Extinctus, a, um.*

Staerc, <*Erodus*> * V. *Cocostaerc.*
(item *Ciovica*).

Staercéfc, ire, it, *Inclino me ficut*
*quando ventrem exonerare volo. **
V. *Cimtesc.*

Staercit, a, *Inclinatus, a, modo ven-*
trem exonerare volentis.

Staernéfc, ire, it, *Excito, as, are.*

Staerníre, *Excitatio.*

Staernít, a, *Excitatus, a, um.*
 Staernitóriu, e, *Excitator.*
 * Stáfida, malozsa, v[el] malozsafzőlő
 dto marunta, aproszzőlő.
 * Stagér, tferfa.
 Stagéfc, ire, it, *Urgeo, es, ere, Sürgetni,*
 késztetni, driffen.
 Stán, *Cantes, Rupes.*
 * Stapaen, *herus, dominus, der Gebie-*
ter.
 * Stapaena.
 * Stapaenesc.
 * Stapaenire.
 * Stapaenitóriu.
 Stáre, *Statio, Subsistentia, Substantia.*
 * Stárote (Zvornic) *Orator, perorator.*
 * Starpesc (ab. extirpo)
 Stát, *Status* * állás, testállás.
 Statatóriu, e, }
 Statornic, a } *Constans, Stabilis, e.*
 Statornicéfhte, *Constanter, Stabiliter.*
 Statornicie, *Constantia, Stabilitas.*

[504] Statornicít, a, *Stabilitus, a, um.*
 * Statura, testállás.

Statút, a, *Qui diu stetit, Rancidus, Senex,*
vetus.

Stáu, are, at, *Sto, Abjisto* * stau im-
 protiva, *objisto*, ellentállani, wieder-
 stehen [!]. de cinevá i. e. stegéfc
 a fáce ceva *in/sto.*

Stául, *Ovile, Caula.*

Stajériu, *Aesculus, Quercus.*

Stáva, *Equorum armentum, Equatium* *
 Dézveg.

*Stavila (Coasta pátului) *Sponda, ae,*
 Agy [!] oldal. Seitenbrett am
 Bette. V. Coástá No 1.

Staváriu, *Pastor equorum.*

* Steá, *Stella* (cu coáda) cometa.
 Schwanstern, üstökös tfillag.

Steág *Vexillum.*

Steand, *Vas ligneum in quo formagium*
conservatur.

Steárpa, *Sterilis.*

* Stegári.

* Stegefc, ire, it, *<Compello, impello>*
 V. Stagefc.

Steglitzá, *Carduelis.*

* Stelesc, ire, it, káprázni.

Stelnitza (Paduche de paréte) *Cimex*
 * tšimaz.

Stéma, *Diadema.*

Stapaen, a, *Herus, Dominator, Domi-*
nus, a.

Steregóae, *Helleborus Veratrum.*

* Stergáriu. V. Chindeu.

Sterp, Stearpa, *Sterilis, e, ** Sovány,
 termeketlen, meddő.

[505] Sterpéfc, ire, it, *Sterilem reddo, vel*
sterilis fio, vel Extirpo, as, are.

Stertz, *Lihnum* [!].

Sticla (Gláge, Ueaga) *Vitrum* * 2° eine
 gläserne Flasche.

Stideála, *Verecundia* * Szemérmetség.
 die Bescheidenheit.

Stidéfc, me stidéfc, *Verecundor, aris,*
atus.

Stih, *Verfus, ús, m.*

* Stiháriu (lá látini) *alba.*

* Stihie, *elementum* (ex graeco) V.
 Elemént.

Sting, *vide* Staeng.

Stinghériu, e, *Impar, Absque, Socio.*

Stins, a, *vide* Staens, a.

Stivéfc, ire, it, *vide* Stidesc.

Stórc, ere, stors, *Extorqueo, Exprimo, **
 Szürni, által szürni (Vinu) feltern,
 pressen, auspressen (háinele) aus-
 winden, ausringen, ki fatfarni.

Stoarcere, *Extorsio, Expressio.*

Stórs, a, *Extorsus, Expressus, a, um.*

Strabát, ere, tut, *Pervado, is, ere*
Penetro, as, are.

Strabátère, *Pervasio.*

Strabatút, a, *Pervasus, a, um.*

[506] Stráchina (Blíd) *Patina, Catinus.*

Stracur, *vide* Strecur.

Stracurát, *vide* Strecurát.

Stracutoriu [!] i. e. ciur de ples,
 Durchschlag, Seiher.

* Stracuratoáre, *Colum* (Szürő, téj-
 szürő, Szürő szita, das Seihsieb.)

* Stradálnic, a.

Stradánie, *Industria, Conamen, Cona-*
tus, ús, m.

Straduéfc, me straduéfc, *Conor, Satago.*

* V. Saergu[efc].

Straduíntza } *vide* Stradánie.
 Straduíre }
 Straduitóriu, e, *Industrius, a, um,*
Conatum adhibens.
 Straec, *vide* Strie.
 Straeg, *vide* Strig.
 Straegóiu, fraegoae, *vide* Strigoiu,
 ftrigoae.
 Straemb, are, at, *Curvo, Incurvo, **
(greinen) 2° greinen. b/dto.
 Straemb, a, *Curvus, a, um.*
 * Straemba 1° (Dutca, Shufhtáca) 2°
 (banát 15 Kr.)
 Straembáre, *Curvatio, Incurvatio.*
 Straembát, a, *Curvatus, Incurvatus, a,*
um.
 Straembatáte, *Infuria, Injustitia.*
 Straembatúra, *Curvatura, Curvamen.*
 * Straembu *subst.*: cu straembu, igaşz-
 fágátalanul.
 Straempt, are, at, *Angusto, Stringo,*
Arcto, Coarcto, Contraho.
 [507] Straempt, a, *Strictus, Angustus,*
*Coarctus, a, um * fnapp.*
 * Straemptez.
 Straemptoare, *Angustia, Coarctatio.*
 * Straemptorefc, *coangusto, ad angu-*
stias redigo, coarcto, szorulni.
 Straeng, ere, straens, *Stringo, Contraho,*
Coaduno.
 Straengatóriu, e, *Constrictor, Coadunator.*
 Straengere, *Strictio, Constrictio, Coadu-*
natio.
 Straens, a, *Strictus, Constrictus, Coadu-*
*natus, a, um * fnapp.*
 * Straenshte (noroc bun, au sláb).
vide Straengere * 2°
 Straensoare } *Bauchgrimmen. Buch-*
 Straensfura } *fneipen [!]. 3° taka-*
ritás.
 Stráge, *Vigilia, Custodia.*
 Stragéariu, *Vigil, Custos.*
 Stragiúfc, ire, it. *Vigilo, Invigilo, Cuf-*
todio.
 Stragiúre, *vide* Stráge.
 Stragiúf, a, *Custoditus, a, um.*
 Stragiuitóriu, e, *vide* Strageariu.
 Straín, a, *Alienus, Peregrinus, a, um **
extraneus.
 Straináre, *Alienatio, Peregrinatio.*

[508] Strainatáte, *Peregrinitas.*
 Strainéz, nare, nat, *Alieno, Abalieno.*
 Stráitza, *Canistrum, Canisterium, Bero,*
*Pera. * Straitza popi, Gómbótz,*
die Plunçe.
 Straitzilhoára, *Canisteriolum, Perula.*
 Stráiu (Cerga, Tzol, Háina) * *Stragula,*
*Stragulum. * Cento, Item Vestis.*
 Stralucéfc, ire, it. *Splendeo, Resplendeo,*
*Fulgeo, * ragyogni, schimmern.*
 * Straluci.
 Stralucíre, *Splendor, Fulgor.*
 Stralucit, a, *Splendidus, Fulgidus, a,*
um.
 Stralucitóriu, e, *Splendens, Splendi-*
cans, Fulgens.
 Stramb, *vide* Straemb.
 Strambatáte, *vide* Straembatáte.
 Stramatúra, *Lana incolorata, vel Lana*
jila incolorata.
 * Stramatúsha, *abamita.*
 * Stramofhefc, a, adj. *proaviticus, —*
paccatul ftramofh.: pecc. origin.
 Stramoafhe, *Proavia.*
 Stramóshu, *Proavus.*
 Stramur, are, at, *vide* Strémur.
 Stramuráre, *vide* Stremurare.
 Stramút, áre, át, *Muto, Altero, ás, áre.*
 [509] Stramutáre, *Mutatio, Alteratio.*
 Stramutát, a, *Mutatus, Alteratus, a, um.*
 Stramutatóriu, e, *Mutator, Alterator.*
 Strána *Templi Chorus.*
 Stranepoáta, *Proneptis.*
 Stranepót, *Pronepos.*
 Strát, *Satum * de otzat, etzét ágy,*
die Effigmutter.
 * Straunchiu, *abavunculus.*
 * Strajác, Szalmazfák, der Strohfácf.
 * Stráje.
 Streáng, *Funis.*
 Streáfshina, *Solarium, Corona Tecti, **
Subgrunda, ae, f.
 Streche, *Oestrum, * (lo bogár, afilus,*
Oestrus), Bögöly, die Brámfe.
 Strechéz, chére, eat, *Oestro Stimulatus*
*jugio, * dispareo.*
 Strecur, are, at, *Colo, as, Percolo, as,*
are.
 Strecuráre, *Percolatio.*

Strecurát, a, *Percolatus, a, um.*
Strecuratoare, *Colum, i, m.*
Strecuratoriu, e, *Percolator.*
Streghiátza, *Lac coagulatum * V.*
Samachifha.

510 Strein, a, *vide Strain.*
Streináre, *vide Straináre.*
Streinatáte, *vide Strainatáte.*
Streinéz, *vide Strainéz.*
* Streiu, o ápa in árdeál, *Sargetius,*
Sztrigy vize, *die Strelle.*
* Stremosh etc.
Strémur, (Bold, Simceá, Ghimp) *Stimulus.*
Strémur, are, at, (Boldefc, Inghimp)
Stimulo.
Stremuráre, *Stimulatio.*
Stremurát, a, *Stimulatus, a, um.*
* Strenepot.
Strépede, *Acarus, Termes, mitis * pondró,*
kukantz, (de flánina), Szalonabogár.
* Strepezefc, *Stupeo de dentibus,* vás-
lani.
Stréshina, *Subgrunda.*
Stréshinéfc, ire, it, *Subgrundo.*
Stric, are, at, *Destruo, Corrumpto * de*
prunci, repigro.
Stricacios, oassa, *Destructibilis, Corruptibilis, e.*
Stricáre, *Destructio, Corruptio.*
* Stricát de varfát, pođengrúbig.
Stricatóriu, e, *Destructor, Corruptor.*
Stricatúra, *vide Stricáre.*

511 Strig, are, at, *Clamo, Proclamo.*
Strigáre, *Clamor.*
Strigát, a, *Clamatus, Proclamatus, a,*
um.
Strigatóriu, e, *Clamator, Proclamator.*
Strigátúra, *Clamor, Clamorofitas.*
* Strighe melligo, Hönigthau.
Strigoáe, *Saga, Strix.*
Strigóiu, *Sagus.*
* strinf, Strümpfe.
Stróp, *Guta, Gutula.*
Stropéfc, ire, it, *A/pergo, Con/pergo * expergo*
Verträufeln, meg öntözni.

Stropíre, *A/perfio, Con/perfio.*
Stropít, a, *A/perfus, Con/perfus, a, um*
* Stropitoáre, *Sprengwedel.*
Stropitúra, *A/perfio.*
Stropshéfc, ire, it, *Conqvasso, as, are,*
öfzve tiporni * 2° nyawalya
törni [!], V. r. il cálcá.

512 Stropshít, a, *Conqvasfatus, a, um*
Stropshítúra, *Conqvasfatio, item Nyawalya*
tórés.
Strug, (Strún, Strútz), *Tornum.*
Strugea, *Frustrum* [!] * égy karé
kenyér, ein Scherz Brod.
Strugéfc, ire, it, *Contero, Conqvaltio * zerquetshen,*
Stemuen.
Strugíre, *Conqvasfatio.*
Strugít, a, *Contritius, Conqvasfatus a. um.*
Strugítúra, *vide Strugíre.*
Strúgur, }
* v[e] Strugure, } *Botrus, * Szőlőfürt.*
Strun (Strug, Strutz) *Tornum.*
Strúna, (Coarda) *Corda.*
Strúnga, *Caula ovium ubi mulgentur * Elzterenga,*
Elzterenga. ein Melfstall oder sonst ein Ort wo man die Schaaf e melfet.
* Strungareatza, *Multra,* fejőedény,
rotfka, das Melfgeschier.
Strutz, *vide Strun. * 2° Stuthiocamelus* [!].
Stráje, *vide Stráge.*
Strujeá, *vide Strugeá.*

Az 512—517. lapnak kéziratunk elején, illetve végén a következő vázlat szerű fogalmazványa olvasható:

512a Stropshéfc, ire, it,
Stropshít, a,
Strophitúra [!]
Strug, *Tornum.*
Strugea,
Strugéfc, ire, it, *Contero.*
Strugíre *Contritio.*
Strugít, a, *Contritius, a, um.*
Strugítúra, *vide Strugíre.*
Strúgur, *Botrus.*
Strun, *Tornum.*
Strúna, *Corda.*
Strúnga, *Ovile.*
Strútz, *Tornum.*

513 Stup, *Apum alveare*.
 Stúpa, *Stupa*.
 Stuparítza, *Apiaria*.
 Stupáriu, *Apiarius*. * Bienenzieher,
 Imfer.
 Stupína, *Apiarium*.
 Stúrz * Hurosmadár.

Su

Súca (Obiceiu) *Mos, Conſuetudo*.
 Sucála, * Spulrad. tſöllü v. tſüllü.
 * Suceſc, ire, it, drehen, verkehren
 2° (muſtétze'e) fel sodrani.
 * fucit. a. 1° umgedreht 2° (om fucit),
homo praeposterus, Queeropf [!]
 Sucitóriu, *Girgiullus Cylindrus*.
 * Sueueſc.
 Sud, are, at *Sudo, as, are*, * ſchwiſen.
 Sudálma, *Increpatio* * die Läſterung.
 Sudoáre, *Sudor* der Schweiz.
 Súduiu, ire, it (Injur) *Increpo, Blaf-*
phemo, as, are.
 * Sufer.
 * Suſlet, de ſuſlet, *adoptivus, fogadott*.
 * Suſloiu. V. Foiu.
 * Suſlu 1° flo. 2° auffchwüſen. 3° (mucii
 náſu) auſſchneuhjen, ſchnäuhjen.
 * Suſule, (túrni, fel túrni, auffchürzjen,
 aufftreiſen.) V. Raſtraeng.
 Sug, ere, ſupt. *Sugo, Exſugo, lacteo*.
 * Sugáciu.

Sugáriu, e }
 Sugatóriu, e } *Sugens, * ſubrumus*.
 Sugél, *Gemurſa, * Panaritium*.

513a Stráje, *vide* Stráge.
 Struja, *vide* Strugea.
 Stup, *Alveare apium*.
 Stúpa, *Stupa*.
 Stupáriu, *Apiarius*.
 Stupína, *Apiarium*.
 Stúrz.
 Suca (Obiceiu) *Mos*.
 Sucála.
 Sucitóriu, *Girgillus, Cylindrus*.
 Súd, are, at, *Sudo, as, are*.
 Sudoáre, *Sudor, oris, m*.
 Súg, ere, ſupt, *Sugo, Exſugo*.

514 Sughít }
 Sughitz } ire, it, *Singultio*.
 Sughitzáre }
 Sughitzát } *Singultus*.
 Súgna, (Róchie) *Toga faeminea*.
 Sugrúm, are, at, *Strangulo, <Suffoco,*
as, are>, * erdroſſeln.
 Sugrumáre, *Strangulatio, <Suffocatio>*.
 Sugrumát, a, *Strangulatus, a, um*.
 Sugrumatóriu, e, *Strangulator*.
 Suíre, *Ascenſio*.
 Suíſhu, *Ascenſus, ús, m*. * V. guríſh.
 Suít, a, *Inaltum Sublatus, Elevatus, a,*
um.
 Súiu, ire, it, *Ascendo, is, ere*.
 Sul, *Palanga*.
 Sul delá razboiu, *jugum textorium, **
Liciatorium, Zugolyfa tſubor,
 Ponkſtoſtor.
 Súl (a, *Subula*) * V. de Corábie *Malus*
Navis, Arbotz fa, Vogelbaum,
 Maſſbaum 3° (de incarcat), *juſtis*
joenarius, Wiesbaum, Heubbaum.
 * Sula, *Subula, Ár, tór, Pſtieme,*
 Schuſhaſle.

515 Sulimán (Vapſála cu cáre ſe ung
 faemeile in fatza), *Fucus, Pfim-*
mithyum * die Schminke. Kendózó,
 feſtó.

514a Sugáriu, e }
 Sugatóriu, e } *Sugens*.¹

Sugél, *Gemurſa*.
 Sughít }
 Sughitz } ire, it, *Singultio*.
 Sughitzáre }
 Sughitzát } *Singultus*.
 Súgna, *Toga faeminea*.
 Sugrúm, are, at, *Strangulo. Suffoco*.
 Sugrumáre, *Strangulatio, Suffocatio*.
 Sugrumát, a, *Strangulatus, Suffocatus, a,*
um.
 Sugrumatóriu, e, *Strangulator, Suffocator-*
 <Supuii } <nere, Supus, Suppono, Subi.
 <Supun } cio, Subigo>.

¹ E ſzavakkal egy magaſſágban más
 kéztől ſzármazó beírás: Numa grizsa tſea
 lumalſzka. I. V. Alatta díszes kacſka-
 ringók.

Sulimanéfc, ire, it, *Fuco, as, are.*
 Sulimanít, a, *Fucatus, a, um.*
 Sulináriu, *Palanga.*
 Súlítza, *Pugio, onis, m. Mucro, die*
Speer.
 Súma, *Summa.*
 Sumán, (Tzundra, Zeche) *Bracha, **
Sagum, tzondora.
 Sumétzu, eatza, *Temerarius, a, um **
praesumptor 2° eigenfinig, trojig,
vermeffen, subnixus.
 Sumetzéfc, ire, it, *Temerarium facio.*
 Sumetzéfcume, me sumetzéfc, *Teme-*
rarie ago.
 Sumetzie, *Temeritas, * Dünfel, Eigen-*
dünfel. 2° der Eigensinn.
 Sun, are, at, *Sono, as, are.*
 Sunáre, *Sonitus, ús, m.*
 Sunát, a, *Sonatus, a, um.*

516 Sunatóriu, e, *Sonator.*
 Súnet, *Sonitus, ús, m. Sonus, i. m.*
 Sunzuéne, *Flores flavi coloris, ex quibus*
Valachi coronas in festo S. Joannis
Baptistae faciunt.
 Super, vel Supar, are, at, *Trifitiá,*
*maerore afficio, Incommodo **
orlálni, bulongni, subirafor. Szom-
polyodni.
 Superáre, *Trifitia, Maeror, Maestitia,*
Incommodatio.
 Superát, a, *Triftis, e, Maestus, a, um **
subiratus.
 Súpt, *Sub, Infra.*
 Supt, a, *Exfuctus, a, um.*

515a Supunere, *Subjectio.*
 Supús, a, *Subjectus, a, um.*
 Surcél, *Sarmentum.*
 Surgun (Izgonit) *Exul.*
 (Surgunit, a. *In exilium missus, a, um).*
 Süire, *Ascensio.*
 Süifhu, *Ascensus, ús, m.*
 Süit, a, *In altura elevatus, a, um.*
 Süüi, ire, it, *Ascendo.*
 Sul, *Palanga.*
 Súla, *Subula.*
 Sulimán, *Fucus, Pfimmitum, ii, n.*
 Sulimanéfc, ire, it, *Fuco, as, are.*
 Sulimanít, a, *Fucatus, a, um.*
 Sulináriu, *Palanga.*
 Súma, *Summa.*

Suptiéát, a, *Attenuatus, a, um.*
 Suptiére, *Attenuatio.*
 Suptiéáz, ere, eat, *Attenuo, as, arc.*
 * Supt fuoára, honally, die *Uchfelhöhle.*
 Suptzire, *Tenuis, Gracilis, Subtilis, e.*

517 Supúiu } nere, pus, *Suppono,*
 Supun } *Subicio, Subigo.*
 Supánere, *Subjectio.*
 Supús, a, *Subjectus, a, um.*
 Súr, a, *Canus, Leucopheus, Subaquilus,*
a, um.
 Suráta, *Est allocutio ad faeminam,*
aequalis conditionis nobiscum, aut,
inferioris, Duzschweste.
 Surcél, V. Gatéju, *Sarmentum ** (ex
Surculus).
 Surd, a, *Surdus, a, um.*
 * Surdanc, a, } *Surdafter, Subfurdus,*
 Surdátec, a, } *a, um.*
 * furétiu.
 Surgún, (Izgonit) *Exul.*
 * furgunesc.
 Surguníre, *Exulatio.*
 Súrla, *Instrumentum est musicum, **
tibia, Cymbalum, das Pfeifenrohr.
 * Suruman (iriman).
 Surp, are, at, *Diruo, Cadere facio,*
Ruino, neutr. verfallen.
 Surpator, e, *Diruens, Ruinator.*
 Surpatura, *Ruina, * die Sturze, die*
Ruine. Dúledék.

517a Superáre, *Trifitia, Maeror, Me-*
stitia.
 Superát, a, *Maestus, a, um, Triftis, e.*
 Súpt, *Sub, Infra.*
 Supt, a, *Exfuctus, a, um.*
 Suptiéát, a, *Attenuatus, a, um.*
 Suptiére, *Attenuatio*
 Suptiéáz, ere, eat, *Attenuo, as, arc.*
 Suptzire, *Tenuis, Gracilis, Subtilis.¹*
 Supúnere.
 Súr, a, *Canus, Leucopheus, Subaquilus, a,*
um.
 Suráta, *Allocutio est, qua faeminam inferi-*
oris conditionis compellere [!] solemus.
 Surcél, *Sarmentum.*

¹ A lapszálen: Ateritus moriü, moiü, moí. (Klein bejegyzése).

518 * Suruclúfc, szorulni.

* Surup etc. idem.

Surzuéfc, ire, it, *Addo*, Item *Aqviro*.

Surzuíre, *Additio*, *Additamentum*.

Surzuit, a, *Additus*, Item *Aquisitus*, a, um.

Sús, *Sus*, *Surfum* *Alte*.

Suspin, are, at, *Suspiro*, *Gemo*, is, ere
* fohászzkodni.

Suspin, $\left\{ \begin{array}{l} \textit{Suspiratio, Suspirium, Ge-} \\ \textit{mitus, ás, m. (o boála),} \\ \textit{Suspináre} \left\{ \begin{array}{l} \textit{Asthma, cu fuspín, adj.} \\ \textit{asthmaticus.} \end{array} \right. \end{array} \right.$

Suffáiu, * V. Cofhere.

* Suffaeiu } * (Cofh), Kornfaften, Ge-
* Suffuiu } treidefaften, Szúzék.

* Suta. 100.

* Sutásh, *Centurio*.

Suveica, *Badius textorius*, Vetelő. *
Weber[schiff]chen, Weber[spuh]l.

Svaecnef(h)te)c, *Sanguis fortiorum mo-
tum, pulsus facit*, * mico, *trepido*,
palpito, pochen, zuhen, zappeln
dobogni.

* Svaecnire.

Svaent, are, at, *Exficio* [!], as, are, *quasi
vento Exficio* (ventile), item:
[schw]enfen.

Svaentáre, *Exficio*.

Svaentát, *Exficus*, a, um.

Svaerléfc (Arúnc) *Proicio*, *jacio*.

* Svaerliga, (Barbatula, aprohal, die
Grundel) Schlammbeißer.

Svaerlít, a, (Aruncát) *jactus*, *Projectus*,
a, um.

* Svocotefc, V. Svaecnefc.

* Svornic.

Litera: T

Ta

519 Tá, *Tua*, *Praepositum nomini, vult
ante se habere articulum definitum*,
vg. A Tá muére, *Tua Mulier*, Ale
tále váci, *Tuae vaccae*, Secus non,
vg. Fatatá, *Filia tua* Vacile tale,
Vaccae tuae, etc.

Tabác, *Tabacum*, *Herba Nicotiana*.

Tabacárie, *Tabacarium*.

Tabacáriu, *Venditor, vel Fumator
Tabacae*.

Tabácherie }
Tabachernitza } *Pixis tabacaria*.

* Tabalufha (Guda) *Canis foemella*.

Tábara, *Castra, Caterva*.

Tabaraet, *Castra metatus*.

520 Tabarafc, aere, raet, *Castra metior*.

Tábla, *Tabula*.

Tablefc, a, *Tabularis, e*.

Tác, ére, ut, *Taceo, Sileo*.

Tacére, *Silentium, Taciturnitas*.

Taciúne stins, *Torris*, * *titio*, Brand.

(Taciúne, *Titio*) * 2° (in graeu), *robigo*,
rubigo, üfzög, léha a gabanában,
der Brand im Getreide.

(Taciúne stins, *Titio*).

* Taciunos, a, *rubiginosus*, üfzögös,
brandig.

Tacút, a, *Taciturnus, Silentarius, a*,
um.

Tácshc, *Taxa*.

Tácshúla, *Tácfula*.

* Tagaertz. V. Matzafc.

Tagaertza (Saculetz, Deffagi straitza)
Bero.

Taelnéfc, ire, it, *Convenio*.

Taempla, *Frontispicium internum
Templi* * (fruntáriu).

521 Taemple, *Tempora, seu partes capi-
tis ad latera frontis* * halánték.

* Taemplu. V. Intaemplu.

Taempéfc, ire, it, *Hebeto, as, are*,
Obtundo, is, ere * tompitani.

Taempíre, *Hebetudo, Obtusio, Hebetatio*.

Taempít, a, *Hebes, obtusus, a, um, Hebe-
tatus, a, um*.

Taenar, *vide* Tinar.

Taendála, *Homo ineptus*, * *tantulum*,
Mixtutio, quisquilia, Apro tšépü.
Dibdabfág. Arolék. Kleinigkeiten,
Pappenstiel, Pfefferling.

Taendalefc, ire, it, *Inepte, lente ago*,
* *muginor*, tändeln, fnaupeln,
stümpfern.

Taengesc, ire, it, *aegre fero*.

Taengire.

* Taenguefc, (Váet) sopánkodni.

Taenjála.
Taeræesc } ire, it, *Repo, obrepo, Sergio*.
Taeraeiu } * tfulzni máfzni (*adtero*).
Taeraeire, *Obreptio*.
Taeraeit, a, *Obreptus, Obreptatus, a, um.*

Taerg, *Nundinae* * 1° (de tzára) V.
Bulciu, 2° (de saptamaena) V.
Marturie No 2. 3° (de márha)
Baromváfar. Dichmarft.

522 Taergáshu, *merces venales*.

Taerguéc, ire, it, *Nundinor, Emo, vendo.*

Taerguire, *Nundinatio*.

Taerguitóriu, e, *Nundinator, emptor, venditor.*

* Taerhita, V. *Potaerniche*.

* Taerla, *Caterva, turba, tloport.*

Taernáva, *Cicellus Fluvius*.

Taernométe, *Palea*.

Taernoveán, a, *Cicelli accola*.

* Taernuefc, V. *Brufhesc* N° 1.

* Taerfhág, *Kamerad, Kompan*.

* Taerfhagesc, *Idem*.

Taerfhi (Tufa), *Frutex*.

Taerfhitza, *Vide Sapa* * *pastinum*.

* Taerziu, *tarde*.

* Taertza paertza.

Taeat, a, *Sciifus, Abciifus, Caefus, Sectus, Amputatus, a, um.*

* Taeát impregiur. *Circumciifus, degluptus, a, um.* Környülmetélt.

Taére, *Sciifio, Sectio, Amputatio*, * impregiur *Circumciifio*, környülmetelés, die Beschneidung.

Taetóriu, e, *Sciifor, Sector, Amputator* * item: *Hauffloß, Haßloß, fa vágito*.

Taetúra, *Sciiffura*.

523 * Taetzei, *turunda*, laska, metelt, die Zudefn.

Tagáda, *Negatio*.

Tagaduéc, ire, it, *Nego, Pernego, Abnego, Denego*.

Tagaduire, *Negatio, Abnegatio, Denegatio*.

Tagaduit, a, *Negatus, Abnegatus, a, um.*

Tagaduitóriu, e, *Negator, Abnegator*.

* Tagaertz, áre, át. V. *Matzasc*.

* Tagaertza.

Tai, *Tui, quando nomini praeponitur, adsumit ante se: a, vg. a Tai vicini, Tui vicini, Secus non vg. vicini tai, vicini tui.*

Táica, *Pater, Parens*.

Taicutz; *Paterculus, * tatula*.

Táina, *Sacramentum, Arcanum secretum Misterium*.

Táinic, a, *Ocultus* [!], *Misteriofus, a, um*,
Item: *Arcanum, secretum, tenens*.

524 Tainuéc, ire, it, *Oculto, Abcondo, cello* [!]

Tainuire, *Ocultatio*.

Tainuit, a, *Ocultatus, Ocultus, a, um.*

Tainuitóriu, e, *Ocultator*.

Taitzéi, * *Turunda, ae, f. Zudef*.

Táiu, taére, taeat, *Scindo, Seco, Caedo, Amputo*.

* Táiu impregiur, *Circumcido, Környülmetélni, beschneiden*.

* Taiufh. *Él, die Schneide*.

Talbacesc, ire, betäuben.

Talbacit, betäubt.

* Taler,

Talháriu, *Latro*.

* Talián, etc.

Talmacéc, ire, it. *Interpretor*.

Talmacire, *Interpretatio*.

Talmacitóriu } *Interpretator, Interpres,*
Talmáciu } * *Magyarázo, Tolmátf,*
der Dolmetfcher.

* Talnáciu. V. *Mághistrát*.

* Taelnesc.

Tálpa, *Plánta* * 2° (de cáffa) 3° (de sánie) *Kupfer*.

525 Talpíz, a, *Subdolos, Astutus, Callidus, a, um.*

Tamaduésc, ire, it, *Curo; Sano, Medeor*.

Tamaduire, *Cura, Curatio, Sanatio*.

Tamaduit, a, *Curatus, Sanatus, a, um.*

Tamaduitóriu, e, *Sanator, Curator*.

Tamæe, *Thus, Thimiamia*.

Tamæeát, *Thure sufumigatus* [!]. *Incentum*.

Tamæéz, *Thure, sufumigo, Incenso*.

Tamaeitza, *Species herbae*.

Tamaend, are, at, *Prorogo, Protraho*
tempus * hallogatni.
Tamaendáre, *Prorogatio*.
Tamaendát, a, *Prorogatus, a, um*.
Támbura, *Tambura, Musicum instru-*
mentum.

526 Tampésc, *vide* Taempésc.
Tampíre, *vide* Taempíre.
Tampít, *vide* Taempít.
Tandála, *vide* Taendala.
Tandalésc, *vide* Taendalesc.
* tándá mándá Jápjáp [!] dib dab,
miščmasč.¹
Tangesc, *vide* Taengesc.
Taraetza, *Furfur, Apluda, Conicae*.
* Tarába.
Táre, *Fortis, e* — * 2° meró, merevény,
temérdek, spröde.
Tárga, *grabatum, lectulum*. * faulbett.
Nyofzolya, prif.
* Tárhitá. V. Potaerniche.
Tarie } *Fortitudo*.
Taríme }
Tarnátz (Foishór, Pridvor) *Porticus*.
Tarnitza (Shea de purtat povari) *Cli-*
tella * 2° (ori cáreá shea), *ephipium*
[!] Nyereg, der Sattel.
* Taroássa (gré) *gravida*, terhes.
* Tás, die Almosenbüchse, Persely.
* Táshc, áre, it, ire [!] paecalesc.
* Tashcula, *Pa/ceolus* (patáshca).
Táta, *Pater, Parens, Genitor*.
Tataishc, *Uxor est fratris mei majoris*. *
Glos. Angy. der [!] Bruders Weib
oder des Ehmans Weib.
Tatár, *Tartarus*.
* Tataresc. —
* tzára tatarásca.
Tatárca, *Pannicum*.

527 Tatúz, *vide* Taicutz.
Tau, *Tuus, praepositum nomini ad/umit*
ante se: a, vg. A tau Cál, Tuus
equus, secus non: vg. Cálul tau,
Equus tuus, etc.

¹ Az utóbbi két értelmezés a lap alján
és csak jel utal erre a helyre, ahova
közbészúrandók.

Tau (Lác) *Lacus* * (Tau de pefhti) V.
Halashtau.
* Tauesc, ire, it. überströmmen.
Táur, *Taurus* * der Stier, Bull, fáselochs,
Reitochs. item *Lastaurus*.
* Taúre.
Tavalésc, ire, it, *Voluto, as, are*, * fet-
rengeni, herummäßen. hengergeni.
Tavalíre, *Volutatio*.
Tavalít, a, *Volutatus, a, um*.
Tavalitóriu, e, *Volutator, Volutans*.

Te

Te, *Te, Item Verbis acctivis [!] apposi-*
tum potest dare eis significationem
passivam vg. Te véz, *Te vides, vel,*
Te véz, videris.

528 Teáca, *Vagina, die Scheide*.
Teánc * Bál, Nagy tšomo v. kötés p.
o. Dohány v. papiros, der Ballen.
Teásc, (Sháitau) *Torcular, Praelum*.
Tecarau, *Instrumentum quo junis, aut*
aliud intorquetur.
Tecaruésc, ire, it, *Intorqveo*.
Teczuesc, ire, it (Deraedic) *Ordine*
suo res colloco Dispono.
Tégla (Caramida) *Tegula*.
* Teglazau.
* Teglazuesc.
Téi, *Tilia*.
Teleága, *vide* Tileaga.
Telegáriu, *Sonipes equus*.
Tém, me tém, ere, ut, (mi frica)
Timeo, metuo, vereor, * félni, 2°
félténi.
Tematóriu, e, *Timens, Metuens*.

529 * Temeez.
Teméiu } *Basis, Fundamentum*.
Temelie }
Témere (Frica) *Timor, Metus*.
* Temnitza.
* Temnitzériu.
Tenchiu, *vide* Cucuruz.
* Ténghelitza. V. Shtiglitz.
* Tenghere, Tengeri baratzk.
* Tercuesc, ire, it, hánkolodni.
Terfáriu, *Repotia, orum*.

- * Teriboantza. V. Roába.
- * Térpentin.
- * Tescuefc, ire, it, feltern.
- * Teshe, áre. át. V. Pacalefc.
- Tefhefc, metefhefc, vide Sfiefe.
- Teshíre, vide Sfieala.
- Tete, *Frater minor natu majorem natu fratrem ita compellare solet.*
- * Teujer (hasnariu, negotzatoriu), *quactior.* V. Tushér, tózser.
- * Teujerefc, ire, it, *quaero, mercor.*

Ti

- * Tiáca. V. Teáca.
- Ticait, a, {
- Ticalos, a { *Miser, a, um.*
- Ticaloshie, *Miseria.*
- Tie, *Tibi.*
- Tigáe, *Sartago, ginis, f. * Irrixorium,*
Pfanne. (de pushea). V. Haslica.
- * Tigna.
- * Tigneála, das Gedeihen.
- Tignéshite imp. jól esik.
- Tigorafe, aere, aet, *Fame conficior,*
*Miseram vitam duco, quia vel non possum comedere, vel quid comederem, non habeo, unde proverbium est Lapsana vivere, * tengeni, fanyargani, fanyarogni, fümmerlich leben. darben.*

[530] Ti(i)n }
Tiü } *nere, nut, Teneo, Servo.*

- Tileága, * *Carrus, * Benna, Carruca, Birotum, * Cifium,* talyiga, der Karren.
- Tilegáriu, *Carrucarius.*
- * Tilinga, *sistula e detracto salicis salineo cortice, fúzfa hejából valo Sip, eine aus Weidenrinde gemachte Pfeife.*
- Timáriu, *Cerdo.*
- Timp, (Vréme) *Tempus.*
- Timpuriu, e, *Tempore debito, opportuno tempore oportunus, a, um.*
- Tina (Lut, Imala) *Lutum, <Limus>.*
- Tind, ere, *Tendo, Extendo * 2° weidhen geben nyujtani.*
- Tinda, *Atrium, Antica, ae, f. * Prostao Mesolae.* das Vorhaus. die Haus-

- flur, Hausern, Tinne, Diele. *Tinne, Diele.*
- * Tindeche.
- * Tinos, a, sáros.
- Tins, a, *Tensus, Extensus, a, um * expanfus.*
- Tinz, ndere, tins, *Tendo, is, cre.*
- Tinzatóriu, e, *Tendens, extendens, vel est Instrumentum, quo aliquid tenditur * V. Sucitoriu.*
- * Tioc, der Köcher, Hölster, Hülfster.
- Tipáriu, *Typus.*

[531] Tiparéfc, ire, it, *Typisdo, Imprimo.*
Tiparit, a, *Typis datus, Impressus, a, um.*

- Tiparitura, *Editio, Impressio.*
- Tipie, *Rubrica.*
- Tipográfie, *Typographia.*
- Tipfie, *Testus, i, m. Testus, i, m. Artopta, * tepfi.*
- Tiriáe * *Theriaca.* Terjek, *Theriaf.*
- * Tiriboántza, i. e. roába.
- Tiffa, *Tixus, a, f.*
- Tift (Deregatóriu) *Officialis.*
- * Tiftie.
- Tifturi (Deregatóri) *Officiales.*
- * titilie, V. tilinea.
- * titirez, 1° puja, 2° (la moáre).
- Titor, *Tutor, fundator.*

Títul }
Tituláshu } *Titulus.*

- * Títva. V. Lompau.
- * tiush.
- * Tiz, druzfa, *homonymus.*
- Tivéfc, ire, *circum suo extremitates vestis * bé szegni, säumen, ein säumen.*
- Tivivit, ae, [!] *Margo, extremitas, circumfuta.*

[532] Tivitúra, *Sutura circa margines vestium.*

To

- Toáca, *Simantrum, i, m. * Agiosimandrum,* toka, bát toaca.
- Toámna, *Autumnus * de toámna adj. i. e. tomnátéc.*

Toána, *Doliolum* * *serviens Mercibus*
aut sal/o pisci imponendis Schlagsaß.
 * Toárta, *ansa manubrium*, Öehre,
 Griff, Hensel.
 * Toc pisc.
 Tóca, *Theca*, *Bulga*.
 Tocuri de pishtoale, *Bulga*.
 Tocána, *Ificium*, * *fricasse* V. Cricála.
 Tocésc, ire, it, * (calesc) * *Attero*,
Hebeto as, are.
 Toóla, *Allo, onis*, m. * die Schleif=
 mühle.
 Tocít, a, *Attritus, a, um, Hebetatus, a,*
um.
 * Tocmáji. V. Taetzei.
 Tocmealá *Complanatio, Conventio, Pactum*. * Szegődés, alkuvás, das
 Bedingniß.
 Tocmése, ire, it, *Compono, Complano,*
Dirigo, Item *conduco, convenio,*
pactum, contractum facio, * alkudni,
 (me tocmesc), szegődni, dingen.
 Tocmit, a, *Complanatus, Conductus, a,*
um, Contractus factus, a, um,
Compositus, Accomodatus, a, um.
 Toxica, (Otráva) *Toxicum*.
 Todomán (Marturiffire) *Protestatio*.

[533] Todomanése, ire, it *Protestor*.
 Tocág (Caerge, Baeta) *Baculus, Pedum*
 * item. ístáb, gyámol.
 Toegél, (Baetutz) *Bacilus*.
 Toése, ire, it, *Clamo, Lalo, Verbis*
durioribus loqor.
 * Togma.
 Tolcériu, (Palmé, Tricter) *Infundibulum*.
 * Tolcerásh töltike, tötfike.
 * Tomna.
 Tomnatéc, a, *Autumnalis, e*.
 Tomneala, *Conventio, Pactum, Conventio*.
 Tomnesc, ire, it, *vide* Tocmesc.
 Tomnit, a, *Conductus, a, aum* [!], *Compositus, Accomodatus, a, um*.
 * Tonganesc, ire, it, kongani.
 * Topazie, *topazius, Topas*.
 Topesc, ire, it, *Liquefacio* * olvasztani,
 Untura, sau, fonyasztani, aus=
 brennen.

Topésc caenepaa, *Macero canabes*.
 * Topila, 1° Schmelztegel, 2° (loc de
 topit Caenepa).
 Topire, *Liquefactio*.
 Topíta caenepa, *Macerata Canabis*.
 Topitóriu, e, *Liquefaciens*.
 Topitúra, *vide* Topire.
 Topór, *Parva securis*. Balta, das Zeil=
 chen.
 * Topotesc, dobogni az lábával.
 Toporaeshte, *Securis manubrium*.

[534] Tórc, ere, tors, *Neo, as, are*.
 Torcatoriu, e, *Nens*.
 Torn, are, at. *Fundo, Efundo*, Item
 Vomo.
 Tórs, a.
 Tórt, *Stamen*, * fonal, die Gespenst,
 das Garn.
 Tot, Toata, *Totus, a, um Omnis, e,*
Cunctus, a, um, Item *Tamen*.
 * Tot. V. Taut.
 * Totzesc, *exponendum*.¹
 * Totdeauna (*Pururea*) *Semper mai*
totdeauna, többnyire, majd min=
 denkor. meísthéil.
 * totféliu.
 Totufhu } *Tamen* * mégis, mint az
 * Totufhile } által.
 * Toxica (V.) *Toxicum*. V. Otrava.
 Továrosh, e (Sotz) *Socius, Complex*.
 Tovarahésc, ire, it, me tovarahésc,
Affocior, Societatem inco.
 Tovarahié, *Societas, Associatio* * Com=
 pagnie.
 Tovarahít, a, *Associatus, a, um*.

Tr

Trabue, *vide* Trebue.
 * Tradánie. V. Predanie.
 * Traese, *vivo*.
 * Traefár } *resilio, recello, repercu-*
 * Traeseresc } *tio*. abprellen, zurück=
 prellen. visszapattani.
 Traembita } *Tuba*.
 Traembitza }

¹ A latin megjegyzés arra utal, hogy részletesebben kifejtenő szócsaládról van szó. Vö. Lex. Bud. 713.

535 Traembitáflu, *Tubicen*.

Traembit }
Traembitzéz } táre, tat. *Clango, is, ere.*
* Traend pe palmi, *callus, die Schwiele.*
Traendáv, a, *Piger, Segnis, negligens.*
Traendavesc, me traendavésc, ire, it,
Pigeo, Pigror, Pigresco, Segnis sum,
Torpec, es, ere.

Traendavíre, *Pigritia, Torpor.*

* Traendos, a, adj. <flümpriht, > derb,
flojig, tipanos.

Traentésc, ire, it, *Deicio, Praecipito Succ-*
cusso, as, are * item (le heveredni).

Traentire, *Dejectio, Praecipitatio, Suc-*
cussus, ús, m.

Traentít, a, *Praecipitatus, Dejectus,*
Succussus, a, um.

Traentitóriu, *Praecipitator, Dejector,*
Succussor.

Traentitúra, *Malum, quod in planta*
pedis fieri solet — * tórés.

Traentor, *Fucus, i, m.* * Here.

Traésc, ire, it (Vietzuésc, Víu saent)
Vivo, is, ere.

536 Trag, ere, tras, *Traho, is, ere, **
item agoniso item: Szabadkozni,
berzenkedni. (3° ugatni, 4° Szár-
mozni, 5 do hangozni) 7° (clopotul),
8° pillogni, 9° vánzforkadni, bajulo
tzámmogni, 10° V. Bintatuesc.
11° lá cineva *coripere ad aliquem,*
valakihez vonni magát. sich zu
jemandem (g) begeben, 12° (Vin)
auszapfen, 13° <trág nadejde,
nacáz>, <ma trag, mendegelni>,
<14° se traje omflátúra>, le lap-
padni. Ma trág i. e. (fulu).

Trágan. * trüflern, tzikornyázni.

Trageme ínima' }
metráge ínima } *Affectum habeo.*

Tragatoriu, e, *Trahens.*

Tragere, *Attractio, Affectus, Inclínatio.*

Tráísta, *Pera, Canistrum, Canisterium.*

* Trainic, a, <per>*durabilis, állandó.*
dauerhaft, tartós.

* Traísta de ovas.

* Tráiu (viátza).

* Tráma (V. Batatura).

Tramur, *vide Trémur.*

Trandáfir, *Rofa.*

* Tránta, *ridiculum, jocus, nuga,*
Schwank.

Trás, a, *Tractus, Attractus, a, um.*

Trafnésc, *Tono, Strepo, fulmino.*

* Tráfnit, *subst, fulmen, Nyila.*

Tráfúra, *Tractio, Adtractio, ** huzás
vonás, der Zug. * *Item dicitur*
quando aliquis superior, officialis
atrahit inferiores ad praestanda,
quae non sunt obligati praestare.
* *Catillatio, item Stria, Rovatk,*
die Kerbe.

* Tráftie,

* Tratáfh. V. Manunchiu, toárta.

* Travelesc. V. Tavelesc.

537 Treába, *Negotium, Neceffarium, **
1° Au Nyitya¹ — de treába...²
cu treába.

Treaca, *Tranfeat.*

Treapta, *Gradus* * léptő.

* Treásc.

Treáz, a, *Sobrius, a, um* * jozan, imett,
émett.

Trebnic, a, *Neceffarius, a, um.*

Trébue }
Trebuésc } ire, it, *Debeo.*

Trebuinciósc, a, *Neceffarius, a, um* *
kellő.

Trebuíntza, *Neceffitas* * die Branch-
barfeit.

Tréc, ere, cut, *Transeo, is, ire Praetereo*
* (scáp) haladni — *defungor, által*
menni. überstehen. prin ápa, meg
lábbalni.

Trecatóriu, e, *Tranfiens, Tranfitorius,*
a, um * el enyésző, mulandó.

Trecatoáre, *Vadum, qua tranfitor.*

* Trécere, *tran/eunter.*

Trecút, a, *Praeteritus, a, um* * item:
decrepitus. abgeleibt.

Trei, tres, tria.

Treizéci, *Triginta.*

Trémur, are, at, *Tremo, is, ere.*

Tremuráre *Tremor.*

¹ Homályos értelmezések, bár a betűk
egészen világosan olvashatók.

² Olvashatatlan, aláhúzott szó.

* Trépte, garaditf, leptfó.

538 Tréftie (Nada) *Arundo, Canná.*

* Trezefc.

* Trezie, *sobrietas* die Nüchternheit.

* Trezvie *idem.*

Trévele, *Flores, Vinecia*, * *Vinacea*,
törköly.

Tricotefc.

Tricter (Pa[]nie, Tolcériu) *Infundibulum* * töltfer. der Trichter,
lého. V.

* Trier, (imblatefc).

Trifóiu, *Trifolium*, Lo-herc.

Trii, *Tres, Tria.*

Trii-zéci, *Triginta.*

Trimis, a, *Miffus, Ablegatus*, a, *um.*

Trimít } tere, mis, *Mitto, Ablego,*

Trimitz } *Transmitto.*

Trimiterc, *Missio, Transmissio, Ablegatio.*

Trimitzetóriu, e, *Mittens, Ablegans.*

Trift, a, *Triftis, e.*

Troaca (Cováta) <*Labrum, Trulla,*>
Trua.

Troaca de pórci, *Aquaticulus*, i, m.

* Sautrog.

Troácna, (Guturáriu) *Nata, Catharus,*

* *Rheomatis.*

* Troáfsh, <*pratun*>, *joenile.* <Heu-
boden> Kafzálás V. raet 2°.

539 * Troc.

* <Troján>, Trocán.

* Tron, v. Tronufh.

* Tronf (Arvuna) *Arha*, 2° in foliis,
adjut.

* Trop, igetni.

* Tropotefc, Tropaeffc. *Tollutim incedo,*
tripudío. iramlok, porofzkálok.
traben, trabend gehen.

Trófcot, *Polygonum, Portulaca.*

Trófcotzél, *Andrachne.*

Trúda, *Labor, Fatigium* * Törödés. V.
Munca No 1.

Trudéfc, ire, it, *Laboro, Fatigor, aris*

* törödni 2° nacajefc No 2. 3°
(cerc, prabaluefc).

Trudít, a, *Labore feffus, a, um.*

Truditóriu, e, *Laborator.*

* Trufáfsh 1° (maendru, cilibiu, ghiz-
dáv), 2° ftólz.

* Trufie, der Stolz, *Hochnuth, Hochart.*
Trúnchiu, *Truncus*, * *Caudex.* (despre
om) *lapis.*

Trup, *Corpus, oris, n.*

Trupéfc, a, *Corporeus, a, um, Corporalis,*
le.

Trúpefhu, e, *Corpulentus, a, um.*

Trupína, <*Truncus, Stipes*> * *Styrps,*
Stemma.

540

Tu

Tu, *Tu.*

* Tudomán.

* Tudomanefc, proteftálmi.

Túfa (Taerfhu) *Frutex, Dumetum, Surculus.*

Tufáriu, *Dumetum.*

Tufós, a, *Surculofus, a, um.*

Túlba, *Pharetra.*

* Tulbán. *Crulban.*

* Tulbure. V. turbure.

Túléu, *Caulis* * fázl. Stängel. *Scapus.*

Tulipan, *Lilium* [!].

* Tulnic.

Tulpán, *vide Báfma*'.

* Tult 15 Kr.

Tun, *Tonitru*, Item *Tormentum.*

Tun, are, at, *Tono, as, are*, Item *Intro,*
as, are.

* Tunarie. Cafamate.

Tunáriu, *Pirobolarius* * *pattantus.*

Túnd, ere, tuns, *Tondeo, es, ere.*

541 Túndere, *Tonfo.*

Túnet, *Tonitru.*

Tuns, a, *Tonus, a, um.*

* Tunsura, *Tonfura.* 2° (a locului)
ufus fructus. der Niefbrauch.

Túnz, ndere, Tuns, *Tondeo, es, ere.*

* Tupil, áre, át, ích niederbeigen,
niederbüßen.

Túrby, are, at, *Rabio, is, ire.*

Turbáre, *Rabies.*

Turbáre (o Burueána), *Cerefolium.*

Turbát, *Rabiofus, Rabidus, Rabiatus, a,*
um * ádáz, dühöf.

Túrbur, are, at, *Turbo, as, are.*

Turburáre. *Turbatio*.

Turburát, a. *Turbatus, a, um*.

Turburatóriú, e. *Turbator*.

<* Turbure, zavaros>.

Ture, *Turca* * (de lége). V. Máhomedán.

542 Túrca, (Tzúrca) *Ma/cara, quam juvenes Valachi in festis Natalis Domini Jesu Chrti¹ solent facere*.

Turcése, *Turcam* [!] *Mahometanum facio*.

Turcése, a, *Turcicus, a, um*

Turcít, a, *Mahométanus, Turca factus, a, um*.

* Turda.

Tureac, *Sura* * *Caulis Ocreae* * *Tsizma* szár.

* Turi-lte. V. Ogrinji.

Turítza. (Scáiu momat) *Agrimonia*

Turma, *Turma*.

Túrn, *Turis* [!]

<* Turnumeáta>. Töredék.

Túrta, *Torta*.

* Turtáriú, | mézeskalátfos.
* turtaritza, |

Turtése, ire, it * *terro* [!], *contero*.

Turtít, a, * *refimus*.

Turturca, *Turtur*.

543 Tus, *Additum numeris significat omnes*, vg. *Tustréi, Tuspátru, Tufcinci*, etc. *omnes tres, omnes quatuor, omnes quinque* etc.

Tufher, *qui bobus negotiationem exercet*.
Tufhésé, ire, it, *Tuffio, is, ire, Tuffito, as, arc*.

Tufhíre, *Tuffitatio*.

Túffa, *Tuffis*.

* Tutor, *Tutor*. Vormund.

Tutun, *Tabacum turcicum*.

Tuturór, *Omnibus, Cunctis*.

Tu ti, *Loco tu tevei, Tu te, vg. Tu ti vel Tu tevci mantui, Tu te salvabis*.

Tutzi, *Tu tibi* vg. *Tutzi auzi Tu tibi audies, Tútzi fa, Tu tibi fac* etc.

* Tutzin, das *Tuſet*.

¹ Vö. a l.-hoz fűzött jegyzettel.

544

Tza

* *Tzaecornic* (Craesnic).

Tzáéfa, (Arina, Nallsip, Piffop) *Arena*.

Tzaeglán, *vide* Tziglan.

* *Tzaenc, Caniculus pumili. Pudel*.

* *tzaenganese, tinnio, tſöngeni, pengeni, tſenge'ni. Hingcu*.

Tzacentá, *vide* Tzinta.

* *tzaentuese*.

* *tzaentzáriú*.

* *Tzaep, ápi*.

* *tzaep, arc, át. V. tzip*.

* *tzaepáriú. V. Pifheáriú*.

* *Tzaera, <pitziny>, parányi*.

* *Tzaerau. V. Ciurgau*.

* *tzaeraese, folydogálni*.

* *Tzaetzaese, tzintzogni*.

Tzandar } *Frustrillum ligni, Sarmen-*

Tzandara } *tum*.

* *Tzándura* (Scarnaemba).

Tzántzóſhu, *Superbus, Gloriosus*.

Tzáp, *Caper* * *et[ia]m* (un féliú de grillush de caemp).

Tzápa, *Veru*.

Tzápan, *Solidus, a, um* * *tenyeres talpas*.

* *Tzaparue Arista*.

Tzapenéſe, ire, it, *Solido, as, arc* * *rigoro* 2° *torpeſco, rigeſco, öſſzve zſugorodni. erſtarren*.

Tzapenire, *Soliditas, Solidatio* * 2° *torpor*.

Tzapenít, a, *Solidatus, a, um* * *rigidus* 2° *torpidus*.

Tzápíſhu, *Acuminatum* * *adj. clivofus, a, um. ſteil praceps, gäh, meredék*.

* *Tzapush* } *Veruculum, Stylus. det*

Tzapuſhe } *Stachel. Spähely*.

Tzára, *Provincia, Regnum*.

* *Tzarán*.

545 * *Tzárina. eine verzaunte Au, ein verzauntes felt. tilalmos*.

* *tzartz p. p. ántzartz*.

* *Tzaſt, <Teſtudo>, artolapta, Clibanus, teſtudo, teſtu*.

Tzárcá (Cotzofana) *Pica*.

* *Tzarcalám* } *Circinus*.

* *Tzarcalau.* }

* tzarcaluefc, ire, it.
 * tzavác. V. Pociump.
 Tzeghe, *Fistula*, * *Sipho* 2° (puska). der
 flintenlauf. 3° *fistula textoria*,
panus. Rohrpfefte. Spule. — 4°
 pipaszár.
 * Tzaghér. V. Razitoriu.
 * Tzehul, *Cippus*. der Gränzstein.
 Határkő.
 Tzelina, *Arvum*, *Astrum*, * Gyöp, Gyep.
 (Hant,) parlag.
 * Tzeperig. V. tzipirig.
 * tzeperue, *arista*.
 * Tzertz. V. Tzartz.
 Tzés, ere, fut. *Texo*.
 Tzessal, are, at, *Strigilo*, *as*, *are*.
 Tzessála, *Strigil*, *Strigilis*.
 Tzessalát, a, *Strigilatus*, a, *um*.
 * Tzéffel, áre, át.
 Tzessfetúra, *Textura*.
 Tzessfút, a, *Textus*, a, *um*.
 Tzést, *Testum*.
 Tzéve, *vide* Tzéghe.
 * tzi *pro* tzie p. p. tutzi fa. *pro* tu tzie
 itzi fa.
 * Tzichire, gyékénykosár. der Zäfer.
 Tzidúla, *Shedula* [!].
 * Tzie, néked.
 * Tzifra, *nulla*.
 * Tzifrásh.
 Tzigán, a, *Zingarus*, a, *um*.
 Tziganésc, me tziganésc, *Zingariſo*,
Clamo contendo more zingarico.
 Tziganéshte, *Zingarice*.
 Tziganie, *Zingariſmus*.

[546] Tziganít, a, *Zingariſatus*, a, *um*.
 Tziganos, a, *Zingarico more agens*,
loquens, contendens.
 * tzighér. V. Cighir.
 Tzie, *vel* Tie, Tibi.
 Tzigár } *Ovis mollem, et crispam*.
 Tzigáre, } *habens lanam*.
 * Tzighér. V. Cigeru.
 Tzigla, *Imbrex, bricis*.
 Tziglán (Pitzigufhu) (* *Acanthilis, idis*.
 Tengelitz Madár. Stieglitz.) Tzinége.
 Tziitoare, *Conſervatrix*, Item, *Pellex*,
Concubina * Tartofné, *item*: Ágyas.

die Behälterin, *item*: die Bey-
 ſchläferin, Hebs Weib. Mätrefe.
 Tziitóriu, *Conſervator* * (trainic), adj.
 soká tarto, sokáig tartó. lange
 dauernd, langwierig.
 Tziú, tzinere, tzinút, *Teneo, Servo*,
Conſervo * 2° (tzii minte), (ma t) 3°
 (ma tziú cu cinevá) *cum quopiam*
quiam ſovere 4° (a se tzine bine
 s. r.) *bene aut male ſubſiſtere*
 5° tzi . . . 1 6° *duro*.
 Tzimir, *Inſigne* (nobilitare.)
 Tzím, (Lébadá) *Cignus, Olor*.
 * Tzinábor.
 * Tzinc, *Caniculus*.
 Tzinere, *Conſervatio*.
 * tfinére a minte.
 * tzinganeſc.
 Tzinút, a, *Conſervatus*, a, *um*, *Tentus*,
Detentus, a, *um*, * Item *tenutum*,
Diſtrictus, provincia.
 (Tzinút, *Tenutum, Provincia*).

[547] Tzin, *vide* Tziú.

(Tzinc, *Caniculus*).
 * Tzincuss, *auricula legula, lobulus*
auris. das Ohrläpplein.
 (* Tzinábor. V. Chinovár).
 Tzinta, *Centrum*, * *Capitum* 2° pillango
 karikátſka. der ſieder.
 Tzintirim, *Coemeterium* * (Prodgáde).
 Tzin+záriu, *Culex*.
 (* Tzinut, tartomány, környék).
 Tzip, are, at * *Sipo*, * *Abjicio*, Item
Clamo * ſikoltani, *Ululo* fel
 ſivalkodni, 3 ma tzip, kapdoſni.
 Tzipáriu, *Lampreta*, * Tſik.
 Tzipát, a, *Abjectus, Projectus*, a, *um*.
 Tzipau, *Libo panis*.
 * tzipáriu.
 * Tzipet, *Clamor. Ululatus*, *us*, *m*.
 ſeulen. Sikoltás.
 Tzipiríg, * *Sal amoniacum*, Salmiak.
item. V. Pipirig.
 * Tzipot. V. Tzipet.
 * Tzipoteſc, fel ſivalkodni.
 * (Tzirau (Shipot)).
 Tzítza, *Mama* * die Zítze, der Zítz. emlő.

1 Olvashatatlan szó.

Tzitzina, *Cardo*.

* Tzitzos, a, *mammofus*.

Tziuéfc, ire, it, *Tinio, is, irc, Infono, as, arc* * tziuéfc urechile, *tiniunt auris* [!] die Ohren braufen.

* trocáriu, Wollfammer.

Tzol (Stráriu, Cerga) *Lodix, Lodicula, Cento*. * *item: Söll*.

* Tzop, tzap.

[548] Tzúc, arc, at (Sarut, Pup) *Bafio, Svavio, Ofcular, fchmafen*.

Tzucát, a, *Bafiatu, a, um*.

* Tzuchiefe, kujonirozni.

* Tzui(k)ca. *Vide Horilca*.

Tzundra <(Sumán, Zeche) *Braca*>. * V. Sumán.

Tzúra, *vide Turca*.

* Tzurtzuiu, tŕuŕf, V. gurguiu.

* tzutzuiu, gurguiu N° 2.

* Tzutzur, áre, át, i. e. de par, üŕtö-közni.

Litera: U

U

* NB *Multa quaere in O*.

Ucenie, *Discipulus, i*, * Tanitvány. Schüller Jünger *item* Mühlfnappe.

Ucenítza, *Discipula* * Tanitvány Afzony. Schüllerin Jünger.

Ucid, ere, cis, *Occido* * Ölöm, meg ölöm. tödten, umbringen. cu petrii *lapido*, kövezni.

Ucidere, *Occifio* * Ölés, Meg ölés. Tödtung, das Umbringen.

* Ueigásh.

Ueigatoriu, e, *Occifor*.

Ueic, a, *Occifus, a, um*.

Ueiz, *vide Ueid*.

[549] * Ud subst. 1° *odor*, 2° *Urina*. vizelet.

Ud, arc, at, *Madefacio, Perfundo, udo*.

Ud, a, *Udus, a, um Madefactus, Perfufus, a, um*.

Udáre, *Madefactio, Perfufio*.

Udát, a, *Madefactus, Perfufus, a, um*.

Udatóriu, e, *Madefactor, Perfufor*.

Udefc, *vide Maciu*.

Ueaga (Glaje, Sticla) *Vitrum*.

Uger, *Uber*.

* Ughián.

Uima, <*Tuber*> * *Steatoma, Tá(j)lyog, panus, Spređacŕwulft*.

Uiméfc, meuiméfc, ire, it, *Inexŕtaŕim* [!] *rapior*, * el álmélkodni, Elbámulni.

Uimire, *Exŕtaŕis* [!]

Uimit, a, *In exŕtaŕim raptus, a, um*.

Uit, arc, at, *Oblivifcor*.

Uitume, me uit, (Privéfc, Caut,) *Aŕpicio, Intueor* * reáhajlani, számba venni.

Uitáre, *Oblivio, Amneŕtia, Item Aŕpectus, Intuitus, ús*.

[550] Uitát, a, *Amneŕtia, obliuioni traditus, a, um*.

Uitatóriu, e, *Obluioŕus, a, um obliuifcens*.

* Uitiue, a, *adj*.

Ulcea } *Ollula*, * tŕupor, (in Hung)

Ulc'ca } bögre. das Häŕfel.

<Uleior>.

<Uleutza>.

Uléiu, *Oleum*.

Úliu, *Accipiter* * ölyv.

Ulm, *ulmus*, f. Szil-fa.

Ulmát, a, *Odoratus, a, um*.

Ulnatóriu, e, *Odorator*.

Ulóiu, *Oleum*.

Ultoáe, *Inŕitum*, * der Pelzajt.

Ultoéfc, ire, it, *Inŕero, is, eui, ere*.

Ultoire, *Inŕitio*.

Ultoít, a, *Inŕitus, a, um*.

[551] * *Ultoiu arbor inŕita*.

Uluéfc, (Valatuéfc) *Inquiro, Documenta pro legitimatione in iudicio procuro*.

Úmar, vel Umer, *vide Umere*.

Umbláre, *Ambulatio, Deambulatio*.

Umblát, a, *Perambulatus, a, um*.

Umblatóriu, e, *Ambulator, Deambulator* * 2° (báni umblator), folyópéncz.

Umblatúra } *vide umblare*.

Umblet }

Úmbu, arc, at, *Ambulo, as, arc, at*.

Úmbra, *Umbra, ae, f*.

Umbráriu, *Umbraculum*.

Umbrez, rare, at, *Umbro*, *Adumbro*,
are.

Uméd, a, *Humidus*, a, *um*.

Úmere, *Humerus*.

Umezála, *Humor*, *Humiditas*, *Mador*.

552 Umezésc, ire, it, *Humidus* *facio*.

Umezit, a, *Humidus factus*, a, *um*.

Umilése, ire, it, *Humilio*, *Compungi*
facio.

Umilintza, *Humilitas*, *Compunctio*.

Umilire, *Humiliatio*, *Compunctio*.

Umilit, a, *Humilis*, *Humiliatus*, *Com-*
punctus, a, *um*.

Umplatóriu, vel Umpletóriu, e, *Im-*
plens.

Umplátúra, *Impletura*.

Úmplu, lere, plut, *Impleo*, *Compleo*.

Umplút, a, *Impletus*, *Completus*, a, *um*.

* Umultuefc, ire, it, omlitani, homli-
tani.

* Umultueala (H), Omlitás.

Un, a, *Unus*, a, *um*. Item *Quidam*.

Una, *Una*, * tot una. V. *Intins adv*.

Unehíáshu } *Avunculus*, *Patruus* *

Únchiu } *Großoheim* [!], *Großonfel*.

553 Und, are at, *Ebulio*, *Ferreo*.

Únda, *Unda*.

Únda Dau, seu Dau unda, *Ebulio*.

Undáre, *Ebulitio*.

Únde, *Ubi*, *Qvo*.

* Undez, áre, át, *undo*.

* Undevá. V. oáre unde.

Unditza, *Hamus*.

Úndrea. *Vide Andrea*. V. *Indré*.

Uneháta, *Instrumentum*.

Unéori, *Interdum*.

Unése, ire, it, *Unio*, *Concordes* *facio*.

Unfláre, *Tumiditas*.

Unflát, a, *Inflatus*, *Tumidus*, a, *um*.

Únflátúra, *Tumor*.

Únflu, are, at, *Inflo*, *Tumeo*.

Úng, ere, uns, *Ungo*, *is*, *ere* * El
'sirozni.

554 Ungatóriu, e, *Unctor*, *Ungens*.

Úngere, *Unctio*, *Ungventum*.

* Unghetz. Sut, Szurdék. Schlupf-
winfel.

Únghitza, *vide* *Unditza*.

* Unghiu. *Angulus*. Ek. Winfel.

Úngur, *Hungarus*.

Úngureán, a, *Hungaricallis*, *Hungarien-*
jis, e.

Úngurése, a, *Hungaricus*, a, *um*, tzára
Úngureásca.

Úngureshte, *Hungarice*.

Únguróae, *Hungara*.

Únele, *Qvaedam*.

Uníi, *Qvidam*.

Uníme } *Unitas*.

Unintza } *Unitas*.

Uníre, *Unio*, *Concordia*, *Harmonia*.

Unít, a, *Unitus*, a, *um*.

* Unshor. V. *Imparatush*.

Unsóare.

Unfúra, *Adeps*, *Pingvedo* * *unguentum*
Zfiradék.

555 Unfuros, a, *Adiposus*, a, *um*.

Únt, *Butirum*, * unt slait. Schmelzbutter.

* Unt de lemn (Oleu de lemn) fa olaj.

Untúra, *Arvina*.

* Untúra de u[n]s offiile cárulei,
Azungia.

* Unturós.

Unturós, a, *Butirinus*, a, *um*.

Únu, a, *Unus*, a, *um*.

* Unul nascut, *unigenitus*, égzyszülött.
eingeböhren.

Ur, are, at, *Apelor*, *bene precor alicui*.

Úra, *Odium*, *Abominatio* * 2° un
aboru [!]

Uraeciós, a, *Odibilis*, *Abominabilis*, e,
Abominandus, a, *um*.

Uraet, a, *Turpis*, e, *Odium*, *Odio*
habitus, a, *um* * dto *subst.* unalom.
Verdruß.

* Uramefc, oro, instálni, p. p. ne teoi
uramii átaetá.

Urafc, vel Urése, aere, aet, *Odi*, *Abominor*,
aris, *atus* * me urafc,
v. mise uráshte, meg unatkozni.
verdrießen.

* Uratie, *Precatio*, *Aprecatio* [!]

Úrc, are, at, *Scando*, *is*, *ere* * flimmen,
flattern.

Urceór, *Urceolus* * (lá ochi) *hordeolum*,
aegilops, árpa szem.

Úrda, *Gramia, Cascus secundarius*. * der Quardfäß, Sieger.

Urda' Váci, *Lepidium*.

Úrdin, náre, nát, *Frequenter adeo aliquem locum Freqvento, as, are.*

556 Urdinare, *Frequens ambulatio, Item Morbus qui Dissenteria vocatur*, * hasfojás, hasmenés. das Abweiden — cé eu saenge, V. Inima ré.

Urdin:shu, *Foramen in alveari qua apes exeunt, et intrant.*

Urdoáre, *Lippitudo, dinis, f.*

Urdórule ochiului, *Gramiae, arum* * Hugenbutter.

Urdurós, a, *Lippus, Lippus, a, um.*

Uréche, *Auris* * á pésztelui, Kopotyó. 2° á ácului, tó foka.

* Urecheát, a, (*Epure*) *Otopeta, Lepus.*

* Urechiát, a, *auritus*. Iangoŕ, Iangoŕ öhrig, füles.

Urechélnitza cu cárea se scobesc uréchile, *Auris/calpium.*

Urechélnitza, *Insectum est, quod in aures solet intrare* * *Vermis auricularius sordicula auricularia*, bogár, fülbemászo, fülmászo, fülemász. der Ohrwurm, Oehrling.

Urésc, *vide* Urafsc.

* Urez.

557 Urgie, *Ira, Indignatio, Furor, Reprobatio.*

* Urginát, a, utálotos.

Urgiffése, ire, it, *Contemno, Reprobo, Abicio.*

Urgiffire, *Reprobatio.*

Urgiffit, a, *Reprobatus, a, um.*

Urgiffitóriu, e, *Reprobator.*

* Uric, p. p. de uric, örökösön.

* Uricesc, ire, it, erdót irtani.

* Uricitura, erdő irtás, *extirpo*. * ausroffen.

Url. áre, át.

Urláre, *Ullulatio* [!], *Item Casus, Ruina.*

Urlát, a, *Ruinatus, (a, um,)* *Demissus, a, um* * item *herniacus*. brüchig, hodenbrüchig.

Urlatoriu, *Ullulator.*

* Urlatura, der Bruch, Hodenbruch.

* Urloiu, Rauchfang.

Urлу, *Ullulo, Item Ruino, Demitto, Cado* * *orditani, item descendo.*

Urlueála * *(Schrotmehl.) Hurlueála. Ferecatura.*

Urluesc, ire, it, * Hurluesc.

Urluit, a.

Urm,) are, at, *Imitor, Sequor Kö-*
Urméz } *vetkezni, Követni.*

* Urma, láb nyom, in urma, végre.

Urmáre, *Imitatio, Sequela.*

Urmatóriu, *Imitator, Secutor*. * *Sequens.*

558 Urnesc, ire, it, *Aliquem abire, discedere facio* * item: tolni.

Urs, *Ursus.*

Ursit, *Ursita, Fatum.*

* Ursitoriu, *Oraculum.*

Ursoáe, *Urfa.*

* Urzála, *flamen.*

Urzesc, zire, zit, *Ordior, iris* [!], *orsus.*
Item *dicitur de flamine, quando adaptatur, ut ad machinam textoriam adponatur*, * *(3° ominor, oracula jov...)*¹

* Urzie, are, át.

Urzica, *Urtica.*

Urzire, *Inchoatio.*

Urzit, a, *Inchoatus, a, um.*

* Urjie.

* Urjinát.

* Urjiffesc.

* Urjiffire.

Usc, are, at, *Areo, Sico, Exsico, as, are,*
afzalni, száraztatni.

* Uscát *subst.* száraz.

Uscát, a, *Sicus, Exsiccatus, Arefactus, a,*
um om. dürr, maget.

Uscátúra, *Scctitas, Quod exsiccatum est.*
Uscioára, *Osciolum.*

Uscior. * *Antae, arum. Postes, ium.*
Ajto fél, Ajto mellyek. die Thürpfoften. cel din sus *superliminare.*

* Ushcior.

* Ushcula.

Ushe, *Janua, ostium.*

¹ Az utolsó szó a kéziratban is befejezetlen.

Ufhítza, *Oftiolum*.

Ufhór, a, *Levis*, e.

Ufhuráre, *Aleviatio* [!]

559 Ufhurát, a, *Aleviatus*, a, um.

Ufhuratóriu, e, *Aleviator*.

Ufhuréa, *Levis*, *Levicula*.

Ufhurél, *Levis*, *Leviculus*.

Ufhuréz, ráre, rat, *Alevio*; as, are.

Úfna, *<Orificium>* * V. gárdina.

* Uspat.

* Uspatz. V. Ospatz.

* Uspetzire. V. Oáspat.

Uffúc, are, at, *Arefacio*, *Areo*, *Sicco*,
Esfico.

* Ufteneála etc. V. O.

Uftunóiu (Aiu) *Allium*.

Uftur, rare, at, *Uftulo*, *Uro*.

Uftureala } *Uftio*.

Ufturát, a, *Uftulatus*, a, um.

* Ufturime.

* Utzutz (Huitz, Zuiu) *Oscillum*, Hin-
ga, Hirinto. die Schaufel, Hutzsche.

* Utzutz, áre, át, *oscillo*, hingálmi, hin-
tázni, hirintózni. ſchaufeln, hutz-
ſchen.

* Utzutzáre, *oscillatio*, hingálás, hin-
tázás, das Schaufeln.

560

Litera: Z

Zabála, *<Lupatum.>* *Orca*, ae, *Postomis*,
idis. * *Stomace*.

Zabáva, *Mora* * haladék.

Zabavéfc, ire, it, *Moror*, *Tardo*.

Zabavíre, *vide* Zabáva.

Zabavít, *Moratus*, a, um.

Zabavitóriu, *Mórotor*.

Zabávníc, a, *Tardus*, a, um.

Zablau * (Cotaeng, Cotaengan).

* Zabovefc, V. Zabavefc.

Zabréle, *<(Cratii) Crates, Cancelli>* *
ablak rostély. das fenstergitter.

Zabún, *Species vestis*.

Zác, cere, cút, *jaceo*, es, ere * 2° fara
lucru *refidéo*.

* Zacarefc *idem*.

* Zacicau, Zfatfko.

Zaciuefc, V. Dijmuefc.

Zádíe } (*Cratintza*, *Shurtza*) *Ven-*
<Zághie> } trale, *Antipendium*.

Zadúf *vel* Zedúf, *Aectus* * rekenó
meleg, hévfég.

* Zagán (*Vultur*).

* Zághie.

Zagán (*Vultur*).

561 Zaeac, *vide* Zic.

Zaedarafc, *vide* Zidarafc * aufheßen,
anfreißén, izgatni, bizgatni. V.
Intaraet.

* Zaembru. Dámvad.

Zaena, *<vide* Zína) * túnder Afzszony.
die ſec.

Zaghie, *vide* Zádíe.

Záiu, * Zaj, der Eisstoß.

Zála * Lántzszem, *annulus catenae*. das
Kettenglied, der Kettenring.

* Zalog.

* Zalogesc, gire, git.

* [Zalog]itura.¹

Zalúd, a, *vide* *<Nebunátec, a>*, * Bro-
diu.

* Zalufi, *Cincinus*, hajfür. die Haar-
löden.

* Zálfa. V. Troácna.

Záma, *jus, jusculum*, * 2° Betſinált.

Zama de alamæe, *<Citrium>* * V. Fidé.

Zamachífhe, *vide* Stregghiátza.

* Zamos.

Zamuéfc, ire, it.

Záo * *<lorica pante>* *thorax*.

Zapacéfc, ire, it.

Zapáda, *Nix*.

Zápis, *Syngrapha*.

Zapádie, *Convallis*.

* Zapfasc, ire, it, bukkani valakire,
meg lepní. úberraſchen, ertappen.

* Zápúr.

Zár, *Sera* * Milchwaffer, Molfen.

Zár * *<Oxygalla>* tarh, tarha, Matten,
die Sahne Buttermilch, Schlägel-
milch.

* Zarefc, sajditani, ſzembe túnni. (delá
cerno).

* zareáza.

¹ A szó első része nincs kiírva.

Zárva, *Tumultus, Tumultatio*, * das Ungeſtim.

Zarvéfc, ire, it, *Larmam facio, Tumultuor, aris, atus*.

562 Zarvuitóriu, e, *Larmator, Tumultuator*.

Záfc, *Pegma* * 2° (grinzi, pre cáre sa pun butzile), Áfzok, Áfzokfa, Áfzokgerenda. der Ganter.

Zaffite, *Furfures melioris sortis* * (Pálma)

* Zatignefc, ire, it, *offendo*, ſtoßen etc. *Scandalizo*.

* Zatignire, die Stoßung.

Záviftie etc. V. Piſma.

Zavód, *Moloffus*.

Zavor, (*Incuetoáre*) *Repagulum, Vectis*. * der Riegel, Sperr.

* Zbaerciu, *ruqa*.

Zbaercéfc, *vide* Sbaercéfc.

Zber, *vide* Sbiér.

Zberatúra, *vide* Sbieratúra.

* Zdariu.

* Zdrancanefc, rezegni.

Zdrántza, *Plica*, * *Scruta, orum*. lom, rongy.

* Zdrantzos *pannofus, lacer*, rongyos, lontfos. zerlumpt, zerfejt.

Zdrantzúfc, ire, it, *Plico, as, are*.

Zdrantzúit, a, *Plicatus, a, um*.

Zdrávan, a, *Sanus, Praeftans, Egregius, a, um* * deli, szép, derék. Vor= treſlich. waßer.

* Zdravnéfc.

* Zdrob. V. Drob.

Zdrobéfc, ire, it, *Tero, Contero, Con- tundo*.

Zdrobíre, *Contritio*.

Zdrobít, a, *Conritus, a, um*.

Zdrobitúra, *vide* Zdrobíre.

563 * Zdruhaefc, dótzógni. ſchüttelein, von Wagen.

Zdrumic, are, at, *Contero, Minuo*, * apritani, el tórdelni.

Zdrumicát, a, *Conritus, Minutus, a, um*.

Zéce, *Decem*.

* Zéche (ſumán, tzundra) *Sagum, tzon- dra*.

Zeciueala, *Decima*.

Zeciúéfc, ire, it, *Decimo, as, are*.

Zeciúire, *Decimatio*.

Zeciúit, a, *Decimatus, a, um*.

* Zefirul (vaent de catra meáza noápte [!]) der Weſtwind.

* Zemislefc.

* Zemislire.

Zémuri, *juſcula*.

Zer, *Serum lactis*.

* Zeltre dos <die> Morgengabe, etc.

Zeticneala, *Offendiculum*.

Zeticnéfc, ire, it, *Offendo, is, ere*.

Zeticnit, a, *Offenſus, a, um*.

Zéu, *Certe, per Deum* * — de zeu, freylich.

* Zeuefc, ire, it, *frequente Dei invoca- tionem juro*.

Zeúit, are, at, *Obliviscor*.

Zeuitáre, *Oblivio*.

Zeuitat, *Oblitus, a, um*.

Zeuitatóriu, e, *Obliviscens*.

* Zefc. der Schmaus.

Zgæéfc, me zgæéfc, ire, it. * gaffen. atſorgani.

Zgaéit, a.

Zgaercéfc, *vide* Sgaercéfc.

Zgaercíre, *vide* Sgaercíre.

Zgaercít, *vide* Sgaercít.

Zgaerciu, *vide* Sgaerciu.

564 Zgaetzaefc, <*vide* Sgaetzaefc>, * rangatni. ſtarf rütteln, zupfen, zerren.

Zgaetzaít, a, *vide* Sgaetzaít.

Zgáiba, *Ulcus, ceris*, n. * V. Bubá ré.

Zgaræéat, a, *Scalpus, a, um* [!].

Zgaræetúra, *Sculptura*.

Zgaræetóriu, e, *Sculptor*.

Zgaræiu, ere, eat, *Scalpo, is, ere*.

* Zgarda. ein ſtachlichtes Hundhals= band.

Zgau, *Vulva*.

Zgaur, are, at, * V. Zgæéfc 2. V. Staur.

Zglobív, e, *vide* Sglobív.

* Zgrabuntza. *Pustula, Fakadéoktska*. ein Blätterlein, Bläslein. Aus= ſchlag.

Zgúra, *vide* Sgúra.

Zí, *Dies* [!] * Zioá buna, — de zile adj. koros.

Zí, *Dic*, *Dicas*.

Z'c, ere, zis, *Dico*, *is*, ere, *dictum* * 2° huzni, spielen.

Zicála } *Dictorium*, *Proverbium* *
Zicatoare } 2° Nota.
Zicatúra. }

Zicatoriu, e, <*Dictor*>, *Dicens*.

Zicere, *Dictio*.

Z'đ, *Murus*, *Aedificium*.

Zidarasc, aere, aet, *Irrito*, *as*, *are* * jergen, neđen.

Zidaraere, *Irritatio*.

Zidaraet, a, *Irritatus*, a, *um*.

Zidaraetóriu, e, *Irritator*.

[565] * Zidarefc, v. ez. einen Maurern abgeben.

Zidáriu, *Murarius*.

Zidése, ire, it, *Creo*, *as*, *are*, Item *Aedifico*.

Zid're, *Creatúra*, *Creatio*, Item *Aedificatio*.

Zidit, a, *Creatus*, a, *um*, Item *Adificatus* [!], a, *um*.

Ziditóriu, e, *Creator*.

Ziduése, ire, it, *Aedifico*, *as*, *are*, *obmuto*, *as*, *are*.

Ziduire, *Obmuratio*.

Ziduít, *Obmuratus*, a, *um*.

Zile, *Dies* in plurali.

Ziléfc, *vivo in dies*, *protraho in dies*.

Zimbru (Bour) *Urus*, i, m.

* Zina, V. Zaena.

Zio, *Dies* * se fáce, viradni. tagen.

Zioá buna, butsfuzás, el butsfuzás.

Ziori, *Dilucitum*, *Aurora*, * hajnal, die Morgenröthe.

Zis, *Dictus*, a, *um*.

* Zíffa 1° *dictum*, 2° *proverbium*, közmondás.

Zizánie, (Neghina), *Zizania*.

* Zlavoáca, Bekahal [!].

* Zm. V. Sm.

* Zo. V. Zeu.

Zoléfc, *Vestis lavo* * 2° tufakodni, ringen, balgen.

* Zolomaezdra. *Lacerta Salamandra*, Túzgyék.

* Zori. V. Ziori.

Zugráf, vel Zugráv, *Pictor*.

[566] Zugraveála, *Pictúra*.

Zugravefc, ire, *Pingo*, *is*, ere, *Depingo*.

Zugravire, *Pictura*.

Zugravít, a, *Pictus*, *Depictus*, a, *um*.

Zúiu, ere, zueat, *Agito*, *Motito* * V.

Utzutz, are, at.

Zúiu, <*Agitaculum* * > V. Utzutz *subst.*

Zuo, (Zio, Zi,) *Dies*.

* Zuraesc, tfergetni.

Zurgalau, *Tintinibalum* * die Schelle.

* Zuzat, Saus.

* Zvaerliu,

* Zvaerliga pisicis. V. Svaerliga.

Litera: J

jába,¹ *Gratis*. Dergeblích, umjonst.

* Jacicau, Zfatfko.

* Jáe, *Salvia*.

* jáf, (prada, dobaenda), martalék.

jálba, *Qvèrela*.

jár, *Pruina*, * die Glut, glühende Kohlen.

* jaruitoriu. *Rutabulum*, *furnarius Cantus* [?].

<jáf, *Praeda Depredatio*, *Spolium*, martalék>.

jávra * 1° Kläffer. 2° *Blatero*. V. fleánca. fetfkelotfka. Plauder-maultafche, <Bambasio, onis. Daidago, ein Plauderer.>

jdér, *Martes*, * *Mustella foína*, Nyest. der Marder.

jecuése, ire, it, *Praedor*, *aris*, *atus Spolio*, *as*, *are* * zsfákányolni.

¹ Az 513a lap szélén, fordítva írva, alulról felfelé olvasható a J betű elejének első fogalmazványa, amely a következő szavakat tartalmazza (értelmezés nélkül): Jába, jalba, jár, jáf, jecuése, jecuire, jecuit, a, jecuitóriu, jefuése, jefuire, jefuit, a, jefuitóriu, jále, *Luctus* (ez az egyetlen latin fordítás), jelerése, a, jelereshite, jelériu, jelire, jelit, a, jélnic, a, jeluése, jeluire, jeluit, a, jeluitóriu, <jém jai> jemanára.

jecuire, *Spoliatio, Depraedatio*.
jecuitóriu, e, *Spoliator, Depraedator*.

567 jefuésé, ire, it, *vide* jécuefc.

jefuire, *vide* jecuire.

jefuít, *vide* jecuit.

jefuitóriu, *vide* jecuitóriu.

jéle, *Luctus, ús, m.*

jelésé, ire, it, *Lugeo*.

* jelér.

jelerefc, ire, it, *Inquilinum ago*.

jelerefc, a, *Inquilinalis, e*.

jelreitza, *Inquilina*.

jelériu, *Inquilinus*.

jelire, *Luctus, ús, m.*

jelít, a.

* jelítza (Boáre), lengedezik.

jelnic, a, *Lugens*.

jeluésé, ire, it, *Qveror, Qverulor, aris, atus*.

jeluire, *Qvaerulatio*.

jeluít, a, *Qvuestus, Qvaerulatus, a, um*.

jeluitóriu, e, *Qverulator*.

jemenáre, *vide* Gemenáre.

* jemluga. pifc. Zsemling, fzemling.

jertva, *Sacrificium*.

jertvéfc, ire, it, *Sacrifico, as, are*.

568 Jertvíre, *Oblatio, Sacrificium*.

jertvít, a, *Sacrificatus, a, um*.

jervitóriu, *Sacrificator, Sacrificulus*.

* jeruefc (jintuesé) fchürren. Szitani.

* jeruitóriu (jintuitóriu) feuerschürret
Ofenftange.

* Jetz. V. jiltz.

jezine (Ezure) *Melis, Taxus, Meles*.

* jevrefc.

jghiab. *Cataracta*.

Ji

(Jigánie, *Animal, Insectum*).

* jienitza, der Kornfpeicher.

jidov, *Judeus*.

jidovéfc, ire, it, *Judaicus, a, um*.

jidovéfc, ire, it, *Judaizo, as, are*.

jidovéfhte, *Judaice*.

jidovíre, *Judaizatio*.

jidovít, a, *Judaizatus, a, um*.

jidovitóriu, e, *Judaizans*.

jidovoaíca, *judea*, abgemärgelt a v. ms.

* jugán. *Canterius, Canterinus*. Herélt
lo. ein Wallach.

jigánie, *Animal*, vel *Inectum*.

* jigaráe. V. galitza.

jigaraet, *Mifer, macer, enervatus*. ab-
gemärgelt, fzikár, száraz, fony-
nyadó, halavány, sáppadt.

* jignitza. V. jienitza.

jigódie, *Morbus est proprie canum*.

569 jiláv, a, *Madidus, a, um*.

jilavéfc, ire, it, *Madefacio*.

jilavíre, *Mador*.

jilavít, a, *Madefactus, a, um*.

jilíp * *Cataracta*, malom zfilipje. felép,
feléb.

jiltz, *Tronus* * *Sella gestatoria*, 2° Kar-
lék, Sztetzel széék. Sēhenstuhl, Arm-
stuhl, Altwaterstuhl, Großatter-
stuhl [!]

* jimb, a.

jimbát, a.

jimbéfc, ire, it, *Subrideo*, * el mofo-
lyodni, lächeln, fchmußeln.

* jingásh, kényes, finyas.

* jingashéfc, finyaskodni, *delicatus*,
ēēter.

(jínere), *vide* Ginere.

(jینگé, *vide*) Gingée.

* jintuefc. V. jeruefc.

* jintitza, Zsentitze.

* jintueála.

jinturii * *Serum lactis, quod ultimo ex*
Caseo (pl) exprimitur.

jíp, * zsupp. der Schab.¹

* jipitza, p. p. la fáffole, Hemeiu,
Crástávetz etc. *palmes, brachium*,
tzikkája, vesszője, p. p. a falzu-
kának, etc. die Ranfe.

jír, *Balanus*, * *glans fagina*, Buchnefer,
Buchnuß, Bucheichel.

jiráda, *Cumulus*, hoszu kazal. die
Trüfte.

* jiráv, a, *asper, auferus, severus*,
rigidus; kérges. hart, spröde.

¹ E szótól kezdve a kéziratban a
betűrend annyira összekuszálódik,
hogy jónak láttuk, a könnyebb tájékozódás
kedvéért, rendet teremteni. Az eredeti
kézirat fényképét mellékeljük.

* Jishau }
 * jishlau } Véső.
 * jifluefc, *runcino*.
 jítmitza, *Horeum* [!], *Granarium*. * der
 Kornspeicher.
 * jítmitza.
 * jitz. V. jiltz.
 jivína, *Animal* * *insectum*.

Jo

* joárda.
 joc, jóci, jucát, *Salto*, *as*, *are* * pe
 cinevá (i. e. bát), 1° tántzoltatni.
 2° V. frec No 2°.
 joeume, mejóc, are, ucat, *Ludo*, *is*, *ere*.
 joc, *Lufus*, *Saltus*, *ús*, m.
 jold, *Autoramentum*.

[570] jólgiu, *Sindon*.
 * jopotesc. V. Argaffesc. No 2.
 jor, juráre, jurat, *juro*, *as*, *are*.
 * jordanesfc, fustelyozni. abprügefn.
 jos, *Infra*, *Deorfum*.

Ju

jübra (* Puscé * Sgrabuntza), *Papula*,
Papilla.
 jucáre, *Lufus*.
 jucarée, *Instrumentum Luforium* *
 Spielwerf.
 jucat, *Saltatus*, *a*, *um*.
 jueatóriu, e, *Saltator*, *Lufor*.
 jueaufhu, e, *Saltator*, *Saltatrix*.
 jueutzéi, *Executores*.
 judo, *judex*.
 júdec, are, at, *judico*.
 judecáre.
 judecát, a, *judicatus*, *a*, *um*.
 judecáta, *judicium* * *Sententia*.
 judecatóriu, e, *Judicator*, *judex*.

[571] judéztz, *judex*.
 juéle, ire, it, *Poffum Sufficere*, * győzni.
 jug, *jugum* Járom. der [!] Joch.
 * jugán, *Cauterius*, *Cauterinus*. Herélt
 lo. ein Wallach.
 juganéfc, ire, it, *Castro*, *Eviro*.

jugánít, *Castratus*, *Eviratus*.
 juganitóriu, e, *Castrator*, *Evirator*.
 jugáfru.
 juíre.
 juít.
 * jumáltz. V. Shmáltz.
 * jumultzuefc, mázolni.
 * jumultzuit.

jumára, *Spiffamentum*, * töpörtő, te-
 pertő, pörtz, tsörge.
 jumatáte, *Medietas*.
 jumatatzéfc, ire, it, *Dimidio*, *as*, *are*.
 jumatatzít, a, *Dimidiatus*, *a*, *um*.
 * jumultzuefc. V. Smaltzuefc.
 * jumultzuit, a, V. Smaltzuit.
 júne, *juvencus bos*.
 junculetz, — manzát, *Buculus*.
 junculítza, Manzáta, *Bucula*.

[572] june, *juvenis nondum uxoratus*,
Celebs.
 junesc, ire, it, *Caelibem vitam duco*.
 junéfhte, *Modo juvenis Celibis*.
 junghieat, a, *Occifus*, *a*, *um*.
 junghiére, *Occifio*.
 junghietóriu, e, *Occifor*.
 junghíu, ere, eat, (Occido, is, ere) * ju-
 gulo. 2° nyilallani.
 júnghíu, *Punctura*, *Pleuris*, *ritis* *
 Seitenstechen. Nyilalás. das Ste-
 chen, oder Seitenstechen.
 junie, *Celibatus*, *ús*, m.
 juninea }
 junínce [!] } *juvenca*, *junix*, * Ünő.
 * juníshán (june, holteiu) V. holtéiu.
 * jup. V. jip.
 jupan, *Dominus*. * ein geringet Herr.
 jupaneáffa, *Domina*.
 * jupurluefc, *aqua fervida privare pilis*.
 abbrühen, melyeszteni.
 jur, are, at, *juro*.
 juramaent, *juramentum* * — straemb,
 pej v. perj.
 jurát *subt.* elküdt.
 jurát, a, *juratus*, *a*, *um*.
 jutáriu, * *Custos aquarum*. der Ufer-
 vogt, flurshüße, feldhütter.
 jutarie.

Va

Vá, Vúlt, *Item apofitum* [!] *verborum infinitivis format tertiam personam futuri temporis numeri, singularis, modi indicativi.* * item *postpositio*, ceva, caendva, cumva, undeva, in-catrauva, v. irgend.

Va, *Vade, age.*

Váca, *Vacca.*

Váca-Domnului, *vide* Boul Domnului.

Váca steárpa, *Taura.*

Vacaláshu, *Cruſtatio Calcem, aut luto.*

Vacaluefc, ire, it, *Cruſto Incruſto calce, aut Luto.*

Vacaréfc, ire, it, *Vaccarum paſtorem ago.*

Vacarítza, *Vacaria.*

Vacáriu, *Vaccarius* * tehenész, der Kúhhirt, tehéntfordás.

* Vácile Domnului, v. vacutza a lui Dumnezeu. V. Boul lui Dumnezeu.

* vad. V. Vaz.

Vád, *Vadum.*

* Vadea, *Terminus*, itato hely, *Hydreum aquarium.*

Vadéfc, ire, it, *Demonſtro, Arguo.*

* Vadasluéfc. V. Vaen, Vaenez.

[574] * Vadiciós, a, *Demonſtrabilis*, a.

Vadire, *Demonſtratio, Argumentatio.*

Vadít, a, *Demonſtratus*, a, um.

Vadítóriu, e, *Demonſtrator, Demonſtrans*

Vádra, ⟨*Urna, Hidria*⟩ * V. ferie 2°
V. galeáta No 2°.

Vádra de ſcos ápa din faentaena, *Situla, Mergus, oris*, n.

* Vaduv.

* Vaduva.

* Vaduvelc.

* Vaduvie, *Viduvium.*

Vaer, are, at, *Defleo aliquem.*

Vaët, *vagio, vagito.*

* Vaegiochiu. *Lufcus.*

Vaei, *Vae.*

Vælced * ⟨braun und blau.⟩ *ſugillatus.*

* Vaelcezála, *vilex, Sugillatio.*

* Vaelcezéfc, *sugillo.*

Vaelta, *Autoritas* * das Gepräg, die Pracht. item: Ausbund.

Vaeltoare, * *Vortex*. V. Bolboána.

Vaeltur, *Vultur.*

Vaen, are, at, *Venor, aris, atus.*

Vaena, *Vena.* —

Vaenáre } *Venatio*, * *Vadászat.*

Vaenát } *Venatio*, * *Vadászat.*

Vaenát, a *Venatione captus*, a, um.

[575] Vaenat, a *Ceruleus*, a, um.

Vaenatáre, *Vitex.*

Vaenatóriu, *Venator.*

Vaend, are, ndut, *vendo, is, ere.*

Vaénez, nare, nat, *Venor, aris, atus.*

* Vaenos, * inas, eres. —

Vaenſla, *Ramus* * vellum [!]

* Vaenslez } V. Corabiez.

* Vaenslu } V. Corabiez.

Vaent, *ventus.*

* Vaentoáſſa ⟨turbo⟩ ⟨volbura⟩

* Vaentos ⟨sburát, ſhuchiat, Naſtruchiát⟩, ſzeleburdi, et[ia]m. tſéltſap. Ieichſinnig.

Vaentur, are, at, *Ventilo, as, are*, * ſzorni, elszorni. wannen, worfeln.

⟨Vaenturát, a, *Ventilatus*, a, um⟩.

Vaenturatoáre, *Ventilabrum* * Szorolapát. Worſchäufel.

Vaenturatóriu, *Ventilator* * Szoro, der Worſler.

Vaenturatura, *Ventilatio* * Szorás, das Wannen, Worfeln.

* Vaentureáſſca. V. Vaenturatoáre.

* Vaenutza, *venula.*

Vaenz. V. Vaend.

Vaenzáre.

* Vaenzoc, kötet. Gebund. tſomó.

* Vaenzolefc. ringen, balgen, tufakodni (zolefc).

* Vaenjós, hajlatos, *vitalis.*

Vaerafc, ire, it, *Abſtrudo, is, ere* — * *inſerto*, be tolni, item: durchſchlängeln.

Vaeraet, a, *Abſtruſus*, a, um.

[576] Vaercoláci (Intunecarea ſoarelui)

Eclipsis folis.

Vaerſ, *vide* Vaerv.

- ✓ Vaerfha, (*verriculum*) *Nassa*, * *Scirp-
cula piscaria*, halász varsa. die
Reuse, das Fischgarn, Fischreuse.
 ✓ Vaerfta, *Aetas* 2° i. e. Shtrof, Veszó.
Strich, 3° Bokréta, Strauß.
 ✓ Vaertelnitza, *Harpedo*, *Girgillus* * V
(*tsüllü*), tekerőlevél, der Haspel.
 ✓ Vaertéju, * Knebel *Verticillum*, fordító
Verticulum vertebrum. Sperholz.
 Vaertóp, *Locus humidus, aquosus in-
directus non planus*.
 ✓ Vaertós, a, * *validus*. — pita. flosig.
mai vaertos, eo a potiori, annál
inkább, nur desto mehr; besonders.
 * Vaertute.
 * Vaerv, *Vertex, Cacumen*.
 * Vaefcarefc, (nyughatatlankodni),
felzkelődni, pizkálni. v, v, v, v
 ✓ Vaefhc, are, at, * *Crisso, moto, agito*.
wedeln. item V. Caercofeála. aus-
schmeifen. v. 233
 Vaefhcát.
 * Vaët, are, at, Váit.
 ✓ Vaiejéfc, ire, it, *Convenio, Coalesco* V
* zusammenpassen, egy mással il-
leni.
 Vaejiéfc, *Strepero, as, are.* —
 Vaejiüre, *Strepitus*.
 * Vaejit.
 (Vaejire)
 (Vaejit.)
 Vaejiütura, * das Brausen.
 Váet, } *Lamentatio*.
 Vaetatúra }
 [577] Váé, *vae*.
 Váit, meváit, are, at, *Lamentor, aris,*
atus * jajgatni, obéogatni, sapítani.
 Vái, *Fluctus*: * item *Molestia, incom-
modum*. 2° (de paenza) Vég.
 * Valaentác. Klumpen. ✓
 Valau * der Wassertrog. Valyu, Vállu.
 * Valceág(u).
 Valoica, *Valcula* [!], Völgyet[ke].
 Vále, *Vallis*.
 ✓ Valesc, ire, it. *ácuma in sine nici o*
insemmáre nu áre, dára dintr'aceá-
fta radacina se trag; tavalesc,
praevalesc, invalesc, desvelesc,
(volvo).
 * Válmá. Schwalm. —
 Váma, *Telonium*.
 * Vamásh }
 Vámefhu, } *Teloniator, Publicanus*.
 Vamúesc, ire, it, *Telonium sumo*.
 Vapáa (Flácara) *Flama*.
 Vapfála, *Color, Pictura*.
 Vapféc, ire, it, *Incoloro, as, are*.
 Vapfíre, *Incoloratio*.
 Vapfit, a, *Incoloratus, a, um*.
 Vapfitóriu, e, *Incolorator*.
 Vár, *Calx*.
 Var, seu ver, *Conjovrinus*.
 * Var, áre, át, (vare).
 [578] Vára, *Conjovrina* * V. Múhme. J
 Vára, *Aetas*.
 (* Varálnitza).
 * Varáre.
 * Varátec, a.
 * Várda, Várda, őrzőház. ✓
 * Varez, áre, át, nyárolni.
 Várga, *Virga* * 2° *Strieme*, i. e. Semn
de várga.
 * Vargat, *Virgatus*.
 Várnitza, *Officina, vel fornax Calcaria*.
 * Varos, *Calcinosus*. —
 Vars, seu vers, are, at, *Verfo, Fundo,*
Efundo * Önteni, plumb, cofsa-
toriu, saenge —, se várfa apele,
ki áradni.
 * Varfacios, a, himlőhelyes.
 Varfáre, *Efusio* * — de saenge, vér
ontás.
 Vaersát, a, *Efusus, a, um*.
 * Vaersát *subst: variola* etc. V. Bubát.
 Varsatóriu, *Efusor*.
 Varuéc, ire, it, *Calce dealbo, as, are*.
 Varuüre, *Dealbatio parietum Calce*.
 Varuít, a, *Calce dealbatus, a, um*.
 Varuítóriu, e, *Calce Dealbens, Dealbator,*
* 2° (perie) Mefzelő.
 Várza, *Carulis, Caules*, * Hapelfraut. ✓
 * Varzariu.
 Vasc, *Viscus* * fa gyöngy.
 * Vass, *vas*.
 * Vassáriu, 1° *Confutor vasorum*, Edé-
nyes. *Vas eluendis vasis*. Auswasch-
faß. Medentze.

Vátam, are, at (Ranéfc) *Laedo, is, ere.*
Vatamáre, *Laefio.*
Vatamát, a, *Laefus, a, um, * 2° V.*
Cocos.

[579] Vatamatúra; *Hernia * tókósfég.*
Szakadó.s. der Bruch. Hodenbruch.
Vatáv, *Capitaneus, Ductor, Principalis.*
Vátára, *Focus.*

Vatráriu, *Batillum.*
* Vatrile. V. Sul de Corábie.

Váu, V, *est ablativus Vos, si verbis activis adponatur, si vero passivis denotat dativum vobis, au, seu o, est auxiliare praeteritorum* vg. V'au, seu vo iubit, vos amavit vel amaverunt, V'au, seu vo dát apa, Vobis dedit, vel dederunt aquam, etc.

Vaz, vedere, vazut, *Video * veziche, quia, quoniam, vezi bine, utique, aliquin, freylid.*

Váza, *Videat.*
* Vazaend cu ochii, szemlátomást, zu sehens, augenscheinlich.

Vazatóriu, e, *Videns.*
* Vazduh, *aeter, der Aether.*

Vazút, a, *Vifus, a, um.*
* Vavá ille vos.
* Vavoiu.

[580] Ve

Veác, *Seculum, Aevum.*
Veáca, (**Circulus, Cratilius*), item Sajt-
vonno Káva, *Circulus Cratilius,*
die Käsejarbe.

* Vechil, *Plenipotentiarius.*
* Vechime, óság.
* Vechituri plur. decotes.
* Vechiu.

Veci, *Secula.*
Vecie, *Aeternitas.*
Vecin, a, *Vicinus, a, um.*

Vecinatáte, *Vicinitas.*
* Vécinie, a.
* Vecinieie.

Véde, *Videt.*
Vedém, *Videmus.*
Vedénie, *Vifio, * item. portentum,*
Abentheuer.

Vedére, *Vifio, Vifus, ús * puiu cevá*
là Vedére, ans Sict, au den Tag
bringen.

Vederós, a, *Quod bene videtur, Lucidus,*
a, um.

Veí, vel Vi, *Est auxiliare futuri temporis*
secundae personae singularis nu-
meri.

Venin, *Venenum.*
Venire, *Adventus, ús.*

Venit, a, (*Qui advenit*), *Qui, quae venit.*
Venit, *Proventus, * V. Vinit.*

[581] * Venitic, *advena, jövevény.*
Ventricel.

Ver, *Confobrinus, sobrinus.*
Vérde, *viridis, e * dt^o adv. signif[ic]a[ti]-*
one 2aria V. romanéfhite No 2°
magyarán, kereken, egyenesen.

Verdeátza, *Viriditas, * zöldelő, zöldség.*
Vére, *Confobrinae, sobrinae.*

* Vergé, *virgula — de pipa — de*
pushca, Sadtod.

Vérgi, *Virgae.*
Vérgura, *Virgo.*
Véri, *Confobrini, sobrini.* ✓
Veriga, *Anulus, Armila [!]*
* Verigáriu.

Verigútza, *Armila.*
Verifhor, oara, *vide Ver.*

* Verifhoára, *Confobrina, die Múhm[!]*
Vermanós, a, *Verminosus, Vermes ha-*
bens.

Vérme, *Vermis.*
* Vermulete.
* Veronica.

Vers, Tonus.
Vers, are, at, *Fundo, Efundo.*
Verfhi, *Efundis.*

[582] Vérfhu, *Versus, ús*
=Verze, *Caules.*

Verzesc, ire, it, *Vireo, Viresco.*
—Vérzi, *Virides.*

Veshnic, a, *Aeternus, a, um.*
Veshnicie, *Aeternitas.*
Veshmaent (Háina) *Vestimentum, Ve-*
litis.

Vefhted, a, *Vescidus, a, um* * *vietus, vescus marcidus. fla...*¹

* Vefhtesc, ire, it, *Vestio, (subduo), obduo.*

Vefhtezesc, ire, it, *Marcesco, flaccesco.*

Vefhtezit, a.

* Vefhtejesc.

Véffel, a, *Laetus, a, um, * vig, vidám, gaudialis, V. genialis* in Sch.

Veffelesc, ire, it, *Laetifico, as, are.*

Veffelescume, me veffelésc, *Laetor, aris, atus.*

Veffelie, *Laetitia.*

Veffelit, a, *Laetificatus, a, um.*

583 Veffelitoriu, e, *Laetificator, Laetificans.*

Véste, *Fama, Nuntius.*

Vestesc, ire, it, *Nuntio, Annuntio.* —
* lá cassatorie V. sheg.

Vestire, *Nuntiatio, Annuntiatio.*

Vestit, a, *Famosus, a, um, Celebris, e.*
(*Famosus, a, um*)

Vestitóriu, e, *Nuntiator, Nuntius.*

Vetrila, *Velum navale, * artemon.*

Vétzi, *seu vitzi, Est auxiliare futuri temporis verborum, in secunda persona pluralis numeri, vg. vétzi, vel vitzi umbla, Ambulabitis.*

* Veveritza, *Sciurus* evet Mokus, das Eichhörnchen.

Veze, vedere, vezút, *Video* * vez bine, persze, freylidh.

* Vezerdeá, ein Fürstenssohn in der Moldau u. Walachey.

Vezeatóriu, e, *videns.*

* Vezeteu. V. Cocifh.

Vezeút, a, *Visus, a, um.*

Vica (Ferdela, Mertza) *Metreta.*

* Vioáresh.

* Vicarefhie.

Vicleán, a (Marghiol, Talpiz) *Astutus, Callidus, a, um.*

584 Viclenesc, ire, it, *Astute ago, Decipio.*

Viclensfhte, *Astute.*

Viclentie }
Viclefhug } *Astutia.*

¹ A fénykép-hasonmáson csak ennyi látszik. Bizonyára *flaccus.*

* Videnie. V. Vedenie.

* Vicol, (fergeteg, förgetek, das Schneegestöber) égiháboru.

Vidra (Hidra, * *Vidra*), *Lutra, Vidra,*
die Otter.

Vie, *Vinea.*

Vie, *Viva.*

Vie, *Veniat.*

Vieátza, *Vita.*

Viérme, *Vermis.*

Viétzi, *Vitae.*

Vietzuesc, ire, it (Traélc) *Vivo.*

Viéz, viére, vieat, *Idem.*

* Vifel. V. Chematoriu No 2.

Vifór *Procella, * (fortuna)* der Sturm.

* Vig. V. Vál no 3.

Vigán, a, *vigorpus.*

Vighitoriu (Vintzeler).

Viitoriu, oare, *Venturus, a, um.*

* Világ.

Vin, *Vinum, bor, * der Wein, 2 (cu pelin,) Ūrmós bor. 2 de boámbe, vinum passum, de tocáca Afzszu Szőlő bor, Trockenwein, Trockenbeerwein, 3° tráff. Szinbor.*

Vin, venire, venit, *Venio, is, ire.*

Vina, *veni.*

Vina, *Culpa.*

* Vinars, pálinka, égett bor, de bucáte de drojdii, de Drévere, sau comin de sheápan, fenyőviz. de prune, szilvoriom, Schliebetz.

585 Vindec, *Sano, Curo, are, at* * (ab vindico, i. e. valetudinem) gyogytani.

Vindecaciós, a, *Sanabilis, Curabilis, e.*

Vindecáre, *Sanatio, Curatio.*

Vindecát, a, *Sanatus, Curatus, a, um.*

Vindecatóriu, e, *Sanator, Sanans, Curans.*

Vindecátúra, *vide Vindecáre.*

* Vindere, *Venditio.*

* Vindic.

* Vindicfhug.

Vine, *venit.*

Vine, *Venae.*

Vinerea, *Diebus Veneris.*

Vineri, *Dies Veneris, Item Die Veneris.*

Vinetzála, *Color, Ceruleus.*

Vinetzele (Flori vinete, cáre in holde se fac) *Halicacabus* * (Cyanus).

Vinetzefc, ire, it, *Caeruleum facio*, *Caeruleus fio*.

Vinetzire.

Vinetzít, a, *Caeruleus factus, a, um*.

* Vinetziu, *subcaeruleus*, kékes, blaulich.

Ving, ere, vins, *Vinco, is, ere*.

Vinghereu,¹ * <Hejja>, *falco hirunculus*.

Vertfe, der Thurnfalke, Kirchfalke.

586 * *Vinit subst. reditus, proventus*, jövedelem, das Einkommen, die Einkünfte.

* *Vinit adj.*

* *Vinitura*.

Vinos, a, *Vinofus, a, um*.

Vinovát, a, *Reus, fonticus, a, um*.

Vinovatzéfc, ire, it, *Culpo, Rumaſſero* [!]

Vinovatzicios, a, *Culpabilis, e*.

Vinovatzire, *Culpatio*.

Vins, a, *Victus, a, um*:

Vintre.

* *Vintricel, abdomen*, Wanſt.

* *Vintzeler*.

Vinuéfc, *vide* Vinovatzefc.

Vinuíre, *vide* Vinovatzire.

Vinuit, a, *vide* Vinovatzít.

* Vioála, *viola*, ibolya — gálbina, V. floáre de vioála.

Vioara, (Cetera, Dipla, Alauta) *Fides, ium*.

Vioára, *Viola*.

* *Viola* (Flori maruntzéle).

* *Vioré*.

Vis, *Somnium*.

Viſcoala, *Procella, Turbo*.

Viſheu, *Ceftrum, Scalprum*.

Viſhin, *merafus, f*.

Viſhina, *merafum*.

Viſſát, a, *Somniatus, a, um*.

Viſſetoriu, e, *Somniator*.

587 Viſſéz, fáre, sát, *Somnio, a s, are*.

* *Viſſon, biſon*, der Biſon.

Viſtierie, *Theſaurus* * 2° Schaßhammer. gaza.

* [Viſt]ier.

¹ A gh betüesoport h-ját Molnar utólag írta be.

Viſtieriu, *Theſaurarius*, * der Schaßmeiſter.

Víta, *Animal* * — cu coárne, *pecus cornigerum*, Szarvasmarha, das Hornvieh. Cárne de víta, tehénhus, marhalus, das Rindfleisch.

Viteáz, a, *Heros, Generofus, a, um*.

Vitejéfc, a, *Heroicus, a, um*.

Vitejéfc, ire, it, *Heroice ags*.

Vitejéſhte, *Heroice, Generoſe*.

* *Vitejé*.

Vitejire, *Generoſitas*.

* *Vitree, Vitricus*, mostoha attya.

Vítza, *Vitis*; 2° V. Familia No 2°.

Vitéz(a), *Vitula*.

Vitzél, *Vitulus*, * borju, botzi.

* Vitzel de máre, *Phoca vitulina* (égy) Borjufoka.

Vitzelúſhe, *Vitula*.

Viu, venire, venit, *Venio, is, ire*.

* Vitzeláriu, vizi bornyu.

Viu, Vie, *Vivus, Viva*.

* *Viutza, vineola*.

* Vizáre (condeiu de ſeriff oáo) V. Condeiu No 2.

* *Vizuina, fovea*, veremb.

* *Vijla, Canis aquaticus*, Viſla, Waſſerhund. pudli.

* *Vijolie*, der Sturm, das Sauffen.

V'o, *vide* Váu.

* *Vodoi, aliquot*, egy nehány, etweledhe, etliche.

Voáo, *Vobis*.

Vodata, *Aliquando*.

Vóe, *Voluntas*, * voe buna, gute Laune. Veſſelie. nu potz shti voea, ſhi nevoea, mann kann nicht flug werden aus ihm.

588 * *Voeá marini*. V. Calcatura.

Voéfc, ire, it, *Volo, vis, vult, vele*.

* *Voeos, a, Vidám*, Veſſel.

* *Voi, vos, ti*.

Vointza.

Voíre, *Vele, Voluntas, Volitio*.

Voít, a, *Volitus, a, um*.

Voitoriu, — de bine.

* *Voíu futur*.

* *voíu <volo>*.

Vólbura * (Vaentoáfa), * *Vortex, Turbo*,

Forogo-Bél * haboru, háboruvefsz.
 Vólnic, a, *Liber, Volens, willfürlich.*
 Volnicéfhte, *Libere, Volenter, Willfürhr.*
 Volnicie, *Libertas.*
 Vom, *Est auxiliare futuri temporis, numeri pluralis primae personae* vg. Vom fáce, *faciemus Denotat etiam Dativum Casum cum verbis Dativum regentibus*, vg. vom dá *Vobis Dabimus. etiam accusativum cum verbis activis* vg. vom auzi, *vos audiemus.*

Voméfc, ire, it (Borefc) *Vómo, is, ere.*
 Vor, *Est auxiliare futuri temporis tertiae personae numeri pluralis, (Item) ut, vor cautà, Cantabant Cum verbis Dativum regentibus denotat etiam dativum casum, ut vor dà, Dabunt Vobis. Cum verbis activis accusativum etiam potest denotare ut vor aratà, ostendent vos etc.*

[589] Vórba, *Verbum, Sermo* * au vorba, *Verabredung.*

Vorbéfc, ire, it, *Loqvor, eris, utus* * — de rau, gyalázní, *male*, ma vorbescé, *ích verabreden* — pe cinevã *V. port in gura dico.*

* Vorbire.
 Vorbit, *Locutus, a, um.*
 Vorbitoriu, e, *Loqvãx * Verbofus.*
 * Voshmee, plur. *porcinae carne* [!] ✓
 * Voshtine, *Wachshafen.* ✓
 Votru, *Leno, Keritõ, Kupler.*
 Votrefc, *Lenocinor, aris, atus.*
 * Vojaesc, *mugio, zugni, dúdolni, zuhogni.*
 * Vojou *V. Cioãrfa.*
 Vráb, *Cumulus etriturati* [!] *triticí.*
 Vrábie (Pãssere), *Pafer* [!], *Avis.*
 Vraend, *Volens, Volendo.*
 * Vraefta, *V. Vaerfta.*
 Vrána, * *Orificium doliorum.* Aknája vagy akonája a hordonak. (das Mundloch an einen [!] Weinfass.) Mundloch.

Vránitza (Poarta, Caput) *Porta.*

* Vrash. *V. Vráj.*

* Vrája, *varáslás.*
 Vrájba, *Rixa, contentio.*
 Vrajbésc, me vrajbescé, *Rixor, Contendo.*
 Vrajbíre, *Contentio.*
 Vrajbitóriu, e, *Contentiosus, a, um, Rixator.*
 Vráje, *Magia * Var[ás].*
 Vrajéfc, *Magiam exerceo.*
 Vrajire, *Magiae exercitium.*
 Vrajitóriu, *Magus, a, um, Magiam exercens.*

[590] Vrajitúra, *Magia, * Varáslás, dié Zauberey.*

Vrajmáshu, e, *Hostis.*
 Vrajmahésc, ire, it *Inimicitias exerceo, Hostiliter ago.*

* Vráv.
 * Vravuefc, ire, (aemplu en vaerfu), *tetézni, fel tetézni, aufhäufen.*
 * Vreána. *V. Vrána.*

Vrédnic, a, *Dignus, a, um.*
 Vrednicie, *Dignitas, Meritum* * Vrednicia ta: *titulus: Erdemes Ur, werthester Herr!*

Vréme, (Timp) *Tempus, oris, n. — * paena lá o vréme ...¹ 2° greá, táre, égi haboru, — de vréme, mature, jokor.*

Vremélnic, a, *Temporalis, e, Temporalis, a, um.*

* Vremuefc, ire, it.
 Vremuéfhte, *Pluit, ningit.*
 Vreo, *Aliqua.*

Vreodáta, *vel semel, Aliquando.* * je-máshs. — *catzva.*

* Vreodoao, *doi.*
 * Vrére, *V. Voe.*

Vreún, *Aliquis.*
 Vro, *vide vreo.*

Vrodáta, *vide Vreodáta.*
 * Vruh. *V. Gaendác No 1.*

Vrún, *vide vreun.*
 Vúlpe, *Vulpis.*

* Vultoáre. *V. Píoa. — Vúltur, Vultur * Kefelyü, faskeselyü.*

* Vun. *V. Vreun.*
 * Vutza. *propr. faem. V. Iova.*

¹ Olvashatatlan szó.

* *Addita*.¹

- (Számogatlan pag. 52. poft Behaefc. *Belciug. Lupatum*, i. n. Ajázo. Száj fel
1. lap) pag. 69. poft Brazda: Broálca. *Rana Batrachus*. Béka. der grofch.
die Kröte. — Broálca cu tzaft. *Testudo* Tekenős Béka.
Schild Krötte. — Broalca raeioáfa. *Rubeta. Bufo*.
varangyok. Varas Béka. die Garten Krött. — eadem
pagina ante Broálca: Brifhca, Britfág. *Culter plicatilis*.
Bitfa(g)k. der Tafchen=Meſcher [!].
- pag. 72. poft Buha. *Buhaefc Boo, Bombum edo*, Durogok.
Knallen, — Buhaitura. *Bombus, Pattanáſ, Durogás*.
Knall. Götös.
- pag. 112. poft v[oca]bulum *Cingatoare*: Cinſte, honor, honoris *Con-*
teſtatio. Tiſtelet betfület. betfületnek ki jelentéſſe. die
Ehre, Ehrenbezeugung. item: *donum*. Ajándék. Geſchenf.
item *pruemium* Jutalam, Belohnung. Cinſtefc. *honoro*.
honorem exhibeo, tiſztelem, betfülem. ehren, item: meg
ajándékozom. beſchenfen. item: *praemio dignari* meg
jutalmazom, belohnen.
Cinſtit, a. *honoratus, honeſtus*, a. betfületes, beehret,
ehrlích, ehrenſwert. item: *donatus*, meg ajándékoz(ott)-
tatott, beſchenfet, item: *praemio donatus*, meg jutal-
maztatott, belohnet. Cinſtitoriu. *Honorator Cohoneſ-*
tator, donator, Remunerator. Tiſztelő, ajándékozo, Jutal-
mozo. Ehrenbezeuger, Beſchenfer, Belohner.
- pag. 69. poft Broalca. Brodeſc. Brodire, Broditoriu.
- pag. 93. poft Caſcat. Caſhtig, Caſtiga, *Caſtigare*, at. 1° *procuro*,
2° *Coram legitimo foro querellam depono*. V. pag. 80.

* *Adnotationes*.

- (Számogatlan Palilia quid ſint? Mehes.
2. lap) Faucale (fatiol, fáchiól).
Provinciae europae ſpecificandae, oppida item et C[omi]t[a]tus
Tra[nſilva]niae, Nomina p[ro]pria hominum.

¹ E két utolsó lap szövege teljes egészében Molnar bejegyzése.

SZÓMUTATÓ.

I. GÖRÖG.

ἀβ'β)ās 214	κάματος 227	βάσων 214
ἀργάζω 215	κίτρον 215	βάσσοφορος 214
ἀρτόπιτης 237	κοκκῶν α, -ίτσα 215	βόδι(ον) 217
ἀτλάζι 217	κόλαφος 235	βόδιον 217
Βασίλειος 59	κομίδι 215	σκάνδαλον, -α (tb.) 214
βουλιμῶν 237	κυβωτός 199	σκάφη 217
βούλιμος 237	λεγεών 200	σκουμβρί 217
βροῦχος 217	μαγεία 216	στιλβῶ 217
βύσσοσ, -ον 217	μαντίον, -τία (tb.) 214	στιλβῶνω 217
γιορντάνι 211	μαρ(γ)ιόλος 216	στοχεῖον 214
γραμματικός 224	μαρτυρία 216	σύγγελλος 214
δελτάριον 214	μολεύω 216	σύγκελλος 214
δίκαιος 215	μπουζουνάρα 64	υγκελλιῶτης 214
διοικεῖος 215	οἰκείος 215	ταγάρι 217
διοικεῖω 215	οἰκέω 215	ταγαρτσικά 216
δίπλα 215	ὄχτιγας 7	τυπικόν 214
δίσκος 214	παλάσκα 149	φάλαγγας 215
ἐμπλαστρον 194	πάπλωμα 152	φαῦλος 229
ἐξορία 215	πασχαλία 214	φελλί 215
ἐπαρχία 214	πιλώτος 216	φεκόνιον 214
ἐργολάβος 215	ποιῶ 238	φιδές 217
εὐθηνός 215	πόλιτεία 217	φλογέρα 42
εὐκάβεια 215	πολιτική 217	χαράκι 215
θυρίς 217	πολιτικός 216	χιλιστέον 92
ἰνδικόν, -χόν ¹ 216	πορφύρα 214	χοῖνιξ 217
ἰουδαῖζω 236	ρακί 208	χορός 202
καλλιφωνία 171		χρυσόβουλλον 216

II. LATIN.

abecedarium 226	-agium 235	ambae 217
acc(e)ia 237	agolum 239	amortiso 235
ad 100	albanensis 237	an(n)ona 223
*adcellare ² 220	albigensis 237	anthemis 156
adgređior ³ 234	alboniger 235	antependulus 237
adpello 240	al(l)ev(i)atio 235	antipendium 237

¹ A függőleges vonástól jobbra eső szóelemek az egyes szavak változataira vagy származékaira utalnak. Ha függőleges vonás nélkül következik valamely szóelem (pl. βύσσοσ, -ον) egyazon szó különböző nyelvtani alakjait idézzük.

² Feltételezhető, de forrásainkból ki nem mutatható alak.

³ A dűlt betűvel szedett szavak betűszerinti idézetek a szótár vagy más történeti forrás szövegéből.

aperire 80
ap(p)luda(e) 237
applunda 237
appodio 237
arendator 235
-arius 235
argentaria, -eria 237
argenteum 237
arr(h)enda 83
*artolapta 237
artopta 237
asinus 218
-atio 235
-ator 235
aparago 234
auctoramentum 237
aurifaber 237
autoramentum 237
azimus 234

Banatus 84
barcha 170
bero 237
bestia 171
-bilis 24
birotum 237
bocalium 236
boccale 236
bimanubriatum 235
bombilo 235
bombizo 235
boreas 24
*bracile 220
brassica 206
bua 223
bulimans 237
bulimo 237
bulim|us, -os 237
bunda 236
burenda 239

cachla 237
calcat|or, -ura 240
caeleps 234
calendarium 224
caliculatim 235
caligae 234
callis 240
cambiatio 235
caper 191
carduus 223
carrucarius 235
casso 113
caut(h)eriatu 235
caut(h)erio 235
caut(h)rizo 235
chartularium 220
cimbalum 234
cinabrum 226
clanculari|e, -o 235
clanculatorio 235
clanculum, -o 235
clarus 218

clava 239
clocitans 240
colaphiso 235
colaphus 235
colophonium 171
coligo 27
commendare 224
committo 227
conicae 239
conventio 119
corilus 234
corda 234
cordon („vulgo”) 174
corona 225
*crevellum 41
cucuruz 236
culus 228
cum(n)us 224
curiosus 224
cygnus 59

darda 174
decollo 228
decotes 239
delicatus 224
dependentia 237
Deus 222
dica 174
*disglinare 57
disglutinare 57
disunio 238
doma, -ae [!] 234
domicella 238
duracina 175

edent(at)ulus 235
efreno 234
endivia 176
eneo 240
eparchia 214
ergolabus 215
-esco 235
exactor 179
ex[c]ipio 234
exstirpo 240
extra 224

faber argentarius 237
faeminal 238
faica 239
famellicus 234
farino 238
ferra 234
fistula 184
flasco 208, 236
flafco 236
focalis, -ium 220
folliollum 234
formagium 235
fratelus 234
frenum 30
frustum 224

galigae 234
gannio 240
ganza 236
gelatinae 236
gelima 238
gentiana 224
gignor 235
glaber 234
glatie 234
glociens 240
graber 234
gradus 133
grammatica 224
grammaticus 224
granarium 224
gryphus (grifus) 177
gulla 234
gustusosus 235

hemiochus 234
heniochus 234
hiperstagno 234
horopaesus 238
horopegus 238
horidus 234
hydra 225
hydropia 225

inamoratio 235
increptatus, -itus 236
ineo 240
ingeniculatio 235
innanis 234
inquinio 240
*intenuo 218—9
irraucleo, -io 236
-ismus 235
-ista 235
-itium 235

jocasta 238
judaizo 236

labor 235
labirintum 234
labrusca 225
landica 230
languidus 58
lar(i)idum 221
larix 225
larma 236
lastaurus 239
legio 200
levit 180
levisticum 179
*levistium 180
lilium 25
limus³ 27, 235
linea 225
limis, -e 27, 235
longao 239
longus 239
loquor 235

luterium 239
magus 225
marmor(iz)o 236
martra 239
maficara 236
mateola 239
-mentum 235
merasum, -s 238
mercipotus 236
militaris 225
mixticium 221
momordica 180
morticinium 240
motito 238
mullimo, -fymo 234
muto 238

natura 225
naucum 238
naucus 238
neogama, -us 238
neonupta 238
nescio qualem 219
nigina 240

occipitium 235
occiput 235
olla 222
oratio 223
os, ofis 234
-osus 235
origalum 234
otac(a)justa 238

palanga 236
palumbus 222
papista 152
parafija 235, 238
parasistor 238
parasitaster 238
parasitus 238
paraster 238
passus 150
pergamen(us) 225
permerdatus 238
persona 225
perspectiva 236
pestula (?) 222
petiolus 240
phalerae 172
pisa 239
plagosus 234
plahofus 234
planca, -cheta 237
plancus 237
planta 181

planum 181, 217
plebanus 151
pleuris, -itis (!) 234
pleuritis, -itidis 234
poculatim 235
pollimen 240
pomerdatus 238
pompa 182
poreifmus 235
portio 182, 223
posum 234
praecursor 219
primover 240
precurator 153
prophet(iz)o 236
protopapalis 240
pumilio 234
pupilio 234
purgatio 182

rapa 222
*rapatio 222
raptio 222
rasum 214
regia 150
regula 182
resina colophinia 171
rigesco 235
ros solis 225
rosolium 229

sacalis, -e 238
sacconia 239
saccus 238
salvia 225
sanguinifuga 235
scandalizo 235
scapula 239
scapulo 239
s[c]hedula 234
[s]ciatus 234
seindula 239
sclopetum 239
scortum 229
scrib(i)lita 234
secretarius 225
semiinsula 235
senticilla 219
si 219
sillabizo 236
siphō 234
sorex 240
sponda 239
squama 240
stabilimentum 235
stapes 239
statura 225

stirium 239
strep(er)o 239
streperus³ 239
strutio-camelus 184
subex 239
subgründ|a, -ium 237
substantiosus 235
subst(ent)aculum 239
sudur 239
sucref[c]it 234
summa 183
summao 239
summus 239
surculus 240

tatula 235
taxare 232
teloniator 235
templum 225
tempula 226
tempus 'halánték' 226
-terium 235
testamentum 226
thymiaerium 235
-tim 235
-tio 235
-tor 235
torpeo 235
torpesco 235
torpore corripicr 235
tranquil(l)itas 235
tranquil(l)atio 235
trochlea 115
trudo 239
trusatile 239
trusorium 239
tiglina 237
titulus 163—4
tonsura 226
toxica 226
toxicum 226
tulipa 25
-turio 235
tutor 226

udor 239
uxor aurifabri 237

vagus 233
venditio 235
vincola 239
vindico 240
viscus 24
vitta 220

zelo 239
Zephyrus 226

III. MAGYAR.

ablak 187
 ablakráma 154
 ablakszem 193
 abrak 263
 ábráz 243
 abrosz 99, 187, 263
 agyalg, -k, -os 244
 ágyékos 187
 ajándékül (!) 242
 akár 99
 alakor 170
 áld 100
 áldomás, -amás 83
 áldozat, -azat 241
 alkot 83, 140
 alkovás 242
 alkuszik 100
 állás 99—100, 187
 almárium 101, 177
 által 101
 által cselemben 241
 áltogat/ka 242
 alutom 244
 ara 243
 aranyér 187
 árenda 83
 árendás 83
 áfétok 242
 ásó 102
 ászok 185
 asztal 221
 asztalos 102, 103, 187, 221
 ásztatom 241
 áftatott 241
 atlac 217
 atza 'addsza' 241

bábo 242
 bácsi 103
 bádóg 187
 bagaria 109
 bagazia 211
 bagázsia 109
 bahó 245
 baj 103, 187
 bakancs, -os, 109
 bakmaeska 243
 bakmedve 243
 bán (fn.) 83—4
 bán (ige) 104
 bánat 103—4
 bánt 84
 bárd 84
 bárka 170
 barna 104, 187
 barnás 104, 187
 bár 105
 baromállás 100
 bársony 104—5

bástya 105
 becsül 107
 be horgcsptom 242
 bekapesol 174
 békasó 106—7, 225
 béklyó 106
 bekecs 171
 bél(l)jel, bérlel 63, 105—6
 bél(l)és 105
 bér 85
 berbence 84
 berek 106
 berena 246
 béres 107
 bérlés 106
 bestia 171
 beteg 84—5
 betegesül 243
 betegség 85
 bíbic 142
 bicska 171
 bicskás 171
 bicskia 171
 bika 106
 bír 85
 birakozik 243
 bírni 140
 bíró 107
 bírság 107—8
 bírságot 108
 bitang 108, 190
 boeska 110
 bodnár 191
 bódul, búdul 111
 bogazia 211
 boglyas 108
 bognár 62, 191
 bohó 245
 bojtos 171
 bokály 109
 bolond, 187, -ok háza 109
 bolondító beléndek 230
 bolondság 168
 bolyo(n)g 59, 86
 horiszák 243
 borostyán 110—1
 borostyánkő 111
 borozlán 110—1
 borza 'bodza' 244
 borzos 110, 187
 bot 110
 bökken 247
 bölcső 187
 böndő 242
 bőrfarkas 221
 bőfség, bőv- 85
 bőség 85
 bubó 133
 buda 111

bugnár 191
 bugyolál 230
 buhtus 'bojtos' 171
 bujdosó 111
 bukkán 247
 bú(l)esú 111
 bunda 86, 230, 236
 bunkó 187
 búsul 111—2
 buz(s)ér 171
 bütyök 187

caphal 165
 cécula 165
 cekker 197
 cifr|a, -ás 165
 ciger 116
 cika 245
 címer 165
 cin|ábor, -óber 226
 cínterem 97—8
 cipó 165
 cirkál, -ó 165, 176
 cirkalom 165
 comb 243
 condra 165
 cökör 197
 cövek 165

esábul 175
 esal, -ó 114, 138
 esalma 213, 244
 csápsza 87
 csarnok 255
 csatakol 247
 esatló(fa) 87
 cserbüly 247
 cserény 247
 csicsó, -káz 245
 esiga 115—6
 esiger 116
 esizma 89, 254
 csobány 89
 csobolyó 89
 csóka 87
 csokor, csu- 173
 csomó 97, 108
 csolnak 206
 csó(l)tár 172
 csömör, -öl 117
 csont 116
 csontos 116
 csontorag 183
 csontttá fagy 116
 csorda 117
 csormolya 61, 87, 97
 csón|ak, -ok 242
 csudálatos 242
 csúf 116

csúfol 116—7
csúfoló 116
csupál 117
csurgó 117
csut|ora, -ura 173
csüccs 172
csüll|ő, -ű 242

dad|go 241
dajka 123
dalia 175
dalol, danol 124
darab 124
dárda 174
deák 175
deget 244
deli 174
delikáte 224
dél|ceg 243
delizsánc 174
derék 89
derékajl 125
derék nyár 89
derékpénz 89
dézsmá 124
disputál 124
dob 89
dolmány 176
dolomán(y) 176
domb 123
doromb 175
döblec 211
döböny 229
döbörke 229
döfögés 243
dög 124—5
drót 125
dsingás 91
dúó 125
dufla 125
duhán(y) 125
dure 125
duska 206—7
dunnog 242
duráncái barack 175
dutkan 176
düh, -ös 174

ecsellő 178
ecsellett (haj) 243
egres 82
egészlen 244
ék 93
ekzsekú|tor, -ció 179
elbódul 111
elegyesleg 243
elegytttetet 241
eleintén 243
első(d)szőr 243
élesztő 123
eme 243
emere 240
emészt 63, 83

encenbencáros 243
encián 224
enged 93
épen 139
ered 102
ereszt 102
eresztő 96
eszt(e)renga 244
etzét ágy 241

fáin 176
fakó 126
fánk 149
fantalléroz 247
fantazirozás 247
farhám 176
farkasfene 221
fártal (nyj.) 130
fáro 242
farr tova 130
faszujka 245
fátyol 126
favágító 245
fecstéj 244
fedeles 89
fedő 127
fél, fele 128
fél, féle 128
feleser 176
felel 127—8
felelet 127
felesel 140, 247
felező, fölöző 89
felválolom 242
fenyegettem 240
fergeteg 128
fergetyű 128
fertály 126—7
fészkelődni 233
feszítő 192
fillér 195
findzsa, -án 128, 211
fingos 243
Firigyó 90
fitogat 243
flaskó 236
flastrom 194
flinta 176
flöstök(öm) 177
fodor 129
fogad 89
fogadás 127
fojt, -ás 129
folyás 90, 129
folyik 90
folyófű 129
folyosó 90
font 177
fordítófa 129—30
forga|tó, -ttyú 128
forgó 176
for(o)gó szél 242
forma 176

forraszt 130
forrasztó (|,ű) 129
főfordulás 243
fő|ű 242
franc 130
frustuk, -ol 176
fundamentom 177
funt 177
fuszul 245
fűlbemászó-bogár 247
fűl(e)mász 247
fűrés 90
*fűrésző (?) 90
fűstölés 129
fűstölő 128
fűvelő(-hely) 246

gabona 130
gab|onás, -onás 130—1
galand(féreg) 40, 131
gallér 91
galuska 177
gálic(kő) 131
gáncs, -ol, -oskodik 131
garádics 133
garas 131
garbancás diák 247—8
gát 131
gazda 90
gazdag 139
gazdagság 132
gazdaság 131—2
geszt|enyve, -inye 132
gomb 86, 243
gombo 242
gond 90
göröngy 242
göröny 242
grádics 133
gránát, -os 177
gránic 177
grispán 177
gróf 133
guga 246
gunyho 242
guta 133
gúzsol 138

gyab 229
gyakorság 243
gyalu 132
gyanu, -sít 104
gyengés 91
gyep 140
gyeplő 58
gyeszül, -ikel 230
gyolcs 93
gyorsoság 242
gyömbér 91
győz 140

hac|oka, -uka 178
bácskó 243

had 134
hadaró 91
hagyma 135
hahotál 243
hajk, -ol 178
hajos kövi 248
najszol 134
hajt 92
hajtás 134
halastó 92
halk (székely) 178
halkács 178
hambár 92
hámoszt, -ás 243
hamu 134
ham[us, -vas 134
hanyitom 242
harang 134
hárász 137
haraszt 137
harc 92, 138
hárfa 178
hárs, háss 102
haszon 134—5
hegedű 135
hegy dereka 89
héhel(y) 178
hell, -revaló, -es 135
hengér 178
hengér-karó 242
hering 178
heti vásár 246
hiába 135, 187
hidlal 247
hinta 136
hinta-palinta 136
hintál 136
hirintó 246
hitlen 180
hoda 244
hóda 136
hodály 63
hóhér 136—7
homlít 167
homlitaják 'homlitások'
242
homok 134
hold 92
holteleven 244
hordó 91
hordozó (kötél) 138
horgos 137
horgossz (csángó) 137
horgy 137
horny 137
horpac 26—7
horpacló 244
hóstájt, -d 148
hozá ado 241
hozza édegetés 241
höresög 91
humuk 134
hüv|elyk, -ök 246

icce 139
imez 243
indi 248
indul 139
ír 93
irha 126
íróvessző 233
(i)skatulya 157
iskola 167
istráng 196
itos 242
izgat-hizgat 243

jutalom, -am 241

kajm|acs, -ócs 228, 246
kajmacs-os 246
kajmatos (?) 246
káko 242
kalabalálni (székely) 171
kalafónia 171
kalán 242
kalap 118
kalapoda 245
kalimpál 192
kalj|tka, -cka 112
kaloda 112
kalmusz 172
kályha 191
kancsó 112
kankó 'szűr' 160
kanmacska 243
kanna 172
kanafória 171
kandics 246
kapál 112
kapsol, -ó 174
kappan 120—1
kapta 227
kaput 112
karalábé 113
karfiol 172
karika 113, 162
karófa 228
karózni 113
kártifiol 172
karton 172
kárt(os) 244
kártya 244
kasszál 113
kastély 122
kasztlí 191
katlan 118
katona 87
katraboca 246
kar(v)aly 122
kecsge 206
kemence 206
keményítő 114
kém(l)el 114
kémelés 242
keményít 114
kendyelfuto 241

kenéz 114
kénytelen 115
kép 87
kerékvágás 95
kérdékes 243
kese(ly) 113
késle(lem) 243
kesz(ke)nő 114—5, 243
készség 115
kétben 241
keteputa 243
ketrec 113
kévánok 242
kezes 87
kétzörlő 219
kikapcsol 174
kímél 114
kimül 114
kín 87
kína (héj, haj) 172
kirics 246
kirlány 245
kisafa 228
kita 244
kitégláz 163
kocka 174
kocserha 122
kocsi, -s 118
kocsiderék 89
kocsol|va, -ba 122
kódorol 123
kófa 173
koh 118
kohnya 119
koldul, kul- 118
koldús, kul- 118—9
kólíka 119
kolna 210
komló 123
kommenció, -s cseléd 119
kone 120
konnyo 242
konty 120
konvenció 119
kopasz 121
kopó 112
koporsó 120
kopol(y)ó 244
korbács 121
kores 88
koresolya 121
kordon 174
kordován 122
kormány 88
kosár(ka) 122
kosborszilva 248
koslat 138, 140
kós 240
kotor 123
kótyavetye 174
kotyka 122
kotyóz 122
kotyózás 122

kovács 122—3
kovász 123
kököresin 242
köles(kása) 88
köllyekezni 242
kölö(n)dör 247
köpönyeg 86
kövesd (hn.) 164
köz 115, 164
közél 138
krajcár 123
krics, kirics 246
krispán 177
Kris(z)tus 152
kucsma 88
kufár 173
kujoniroz 247
kuka(r)c 243
kuncoljól, -ál 244
kuncorodott 246
kunnyó 242
kurázi 60, 121
kuruc 123
kurva, -ság 174
kusma 88
kükerts 242
kükörtlén 242
külön 113—4

láb 93, 140
labda 141
lábos 140—1
lakik 93
lakat, -os 93
lámpás 141
lanyház 245
lapassitani 241
lapta 141
lárma 179
lárva 141
léc 141
lecs 179
lefetyel 230
lehajkol 178
léhó 247
léjő 247
léju 247
lelappad 247
lepedő 141
lepény 141, 212
lepenyő 141
les 100—1
lescshán, lés- (székely)
180
lese(l)kedő 243
lesked 243
leopárd 179
lér 180
lésten 179—80
léstyan 179—80
lepenyeg 244
lopta 141
levelez 142

leves 142
*levesten 180
liba 142, 180
libeg 230
lincercájg 193
lóállás 100
locs-pocs 179
lógó 141
lógó(s ló) 62
lojtra 193
lomb 243
loncsos 246
loránt 207, 246
lószerszám 157
lőre 116, 142
lúdlábfű 93

magábanhangzó 247
magyaro 241
magyorán 194
májas(hurka) 143
majom 52, 146
majoránna 194
majorság 143
mák 225
makotj 242
malommester 146
mámo 242
mángorló 143
mángorol 63, 142—3
mankó 142
mánus 143
maraszt 143—4
marcong 243
marha 94, 144
marhaság 144
máriás 137
marokvas 40
maszlag 145—6
mázsa 60, 94
megbérlem 243
megfordulás 243
megóralni 247
megszorul 161
megye 144
ment 94
mente 145
menten 145
menyhal 56, 94
mérce 145
mered 143
merekény 246
mérték 94
mértük (régi m.) 67
mesgye 145
mester, -ség 94
mészáros 145
mézga 180
mezge 180
mezgérrel 246
mincház 194
mint ketten 241
miog 244

mirigy 230
mód 146
modár 242
mohar, muhar 94, 180
mohor 94
momardika 180
momordika 180
mordály 146
mozsár 146
mulatság 168
mustár 94
must(o)rálás 146
mustra 146
mustrál 146
mustraló 146

nád 147
nadrág 95
négelke 246
nóta 147
nótárius 147
nyakraváló 147
nyárjól, -al 244
nyer 57, 101—2
nyereség 102
nyila 247
nyilván 57, 145
nyomás 'legelő' 93

ocsmányság 248
oldalalag 243
ok 148
okos 147—8
okoskodik 147
okosság 147
olaj 167
olt 83
oltalmazás 242
oltár 148
omlít, -ás 167
oráció 223
óralni 247
orbánc 148
orgazda 91
orálni 247
ort 180
ozsonna 207

ölyü, ölyv 98
örök(birtok) 98, 208
öröl 98
örzöház 247
ősfi 243
őzve gyűjtöm 241
ötet, ötöt, öttet 241

pádimentom 177
paduc 152, 245
pakéta 194
pakk 194
palán|k, -t 148, 237
palánt(a) 181
pálha 149

pallos 95
panaszol 95
panganét, sp — 63
pánkjó, -o(c)h 149
pánt 151
pántlika 149—50
pántofli 181
pápista 152
pápastás (?) 152
paplan 152
paprika 151
paripa 150
paróka 150
parókás 150
parola 181
pár(ja) 150
párol 148
párló 148
pástétom 194
pászma 181
paszomájn, -nt 153
paszuly 151
pass(z)us 150
patók 248
patrónus 194
pazal 244
pazérol 244
peckelő 245
pej(ló) 151
pel(l)engér 159
pemzli 254
penicillus 151
péNZ 151
péNZverőmester 194
peres 181
pergamen 225
pergel 148
patrezselyem 60
piac 151
pia(r)c 243
pihe 151
pillangó (karikácska) 245
pillangóson (öltözött) 245
pinty 151
pipás 151
pipra 248
pis(z)toły 181
pitypalatty 181
plánta 181
plán]um, -om 181
plébanos 151
pléh 181
poelik 246
pogácsa 152
pogácska 243
pohárszék 150
pókos 152
póling 247
polt(u)ra 182
pomádé 182
pomp]a, -ás 182
ponkóh 149
porció 182

porcelán, -olán 182
porció 223
porkoláb 95
porlató 150
por(o)zó 152
porzó 46
posta 152—3
pöre 247
prém 153
prém, -ez 153
próba 153
prósza 246
pumi(li) 248
púp 208
pur]dé, -gyé 153
purgáció 182

ragadomány 243
ragyodni 248
ráma 154
ránt 154
rásza 181
rászt 154
réf 155
régia 150
regula 182
rendes 'furcsa' 245
rér 180
reszel(ő) 154—55
rét 153—4
réz, ~eleje 155
rezeda 182
rezes 155
rizskása 45, 154
roeska 246
rostély 96
rostok 155
rovatk 248
rozmarin(g) 155
rozsolis 225
róf 155
rucsmányság 248
rút 248

sáfár 158
sáfrány 183
sajdít 243
sajtó 157
saláta 157
salavári 158
salétrom 182
sámfa 157
sánkér 130
sánta 183
sárgás 104
sárhít 247
saroglya 158
sas(fa) 159
segétem 242
seléb 246
selép 246
selyp(eg) 183
sereg 97

sereglye 158
serített 26
sete (-suta) 247
sík 'aluta' 158
sikattyú 244
skatulya 157
skorbut 183
slik 195
sod 158
soha ne(m) 159
sójajt 183
sokaság 66
solovári 158
súlyom 97
sonka 183
soporla(h) 158—9
soporlát, super- 158
sor 96
soroz, -ás 168
spago 232
spanganét vö. panganét
spárga 'asparagus' 160
spárga 'zsineg' 159
spéhely 243
spékel, -ő 159
(s)penót 63
(s)pórhed 63
stráf 183
stróf 196
strózsák 196
struce 184
stufa 196
sulyom 173
summa 183
sunka 183
surc 196
súrol 160
susták 160
süldiszó 246
süllő 159
súly 159
sümölcső 244
sümötyű 244
sürög 96
sütő eső 248
sylabikálni 244

szabadság 168
szabás 156
szabó 155—6
szakács 160
szakajtó 156
szakasz(t) (széna) 156
száll 'megszáll' 156
szállás 96
szállásmester 96
szállásol 96
szálló(vendég) 156
szalonka 156
szalvéta 156
szám 96
számadás 157
szám tartó 157

szándékkal 241
szántóka-madár 244
szar(ba)buka 248
szarka 165
szár, -csa 96
szász 96
szászfű 129
szegfű, szekfű 156
székfű 156
szem 244
szemling 140
szénaboglya 108
szender(ed)em 243
szekerállás 100
szekérderék 89
szekrény 97
szemrehány 204
szentegyház 241
szerez 161
szetzel szék 244
szid 97
szidalom 97
szikra 232
szívgyötrelem 248
szkompia(fa) 183
szkumpia(fa) 183
szokik 160
szoknya 161
szompolyodik 247
szon[ty]olodik, -kolyodik
247
szorgol 151
szorgos 160
szor(o)g 96
szorosmarkú 248
szorul 161
szuszák 184
szügyelő 160
szűköl 161
szület 160
szűr 160
szürkankó 160

tábla 161
táblabíró 161
tácli 129
tagad 97
tagadás 97
takaradzo 241
taksa 184
talál 97
taliga 237
támadó 97
tan[ács], -áles 162
talapatz 97
talián 161—2
talp 97
társ, -aság 161
tartóftatom 241
táska 162
ta[sko] 242
tatárka 162
téglá 163

tégláz 163
téglázó(vas) 163
tékáz 162
tekéntek 242
teker, -ó 162
temető 98
tengelice 163
tengeri 184
tengeri barack 163
terhes 162
terpentin 184
tésztamiv 247
tetszelní 124
tetüvár 248
tilinkó 184
timár 163
tiszt 163
tisza 104
titilinka 184
titulál 164
tó 162
tók 'tartó' 164
tok 'hal' 164
torbonca 163
tornáe 162
tót 165
tőcsike 246
tölcsér 165, 246
tölgyel 244
töltiké 246
töves (tövis) répa 164
Tövis (hn.) 164
tőzsér 163
tromf 165
tronf-péncz 245
trón(us) 184
tsatokalni 247
tubákos, to- 197
tudomány 165
tulajdanít 242
tulajdanítás 241
tulipán 165
tippanós 245
tolvajsebfű 97
tútor 226
tündéresszony 248

ugyan 167
uram 167
usk[ola], -ula 167
utozás 242
uzsonna 207

üllő 93
üstököz 246
üveg 165, 166—7

vackos 246
vadász 168
vadzab 231
vágás 95, 148
vágó 162

vakalokalány 341
vakol 167, -ás 167
vall 167
vallat 167, 168
vál(ly)u 168
váloftok, -ás 242
valo 241
válság 168
vám 98
vándorsólyom 58, 98
vánfzorkadni 248
vár[da], -ta 168
vármegye 144
várokozom 242
vasaló 163
váz 245—6
vég 155, 169
véka 168—9
vén csont 116
vendég 155, -ség 169
vendégel 169
véni 243
verem(b) 64, 243
verejtezík 242
veritézem 242
vers 168
vesling 243
véső 132, 170
vétkesít 243
viafas 241
viafazom 241
vig 155
vigan 169
vikárius 169
világ 98
vincellér 169
viola 169
vitéz 98
vitézség 98
vizi dió 173
vizsla 169
volontér 248
vófely 169

zabáló 185
zabola 98
zaj 'jégzajlás' 170
zamat 178
zápor ('hímlő' is) 170
zomálcóz 140
zökögét 244
zuzmaráz 243

z(s)acsó 139
zsálya 139
zsebkendő 114
zsébre 179
zsellér 139
zsemling 140
zsengés 91,
zsigora 178
zsilip 140
zsingás 91

zsinór 158
zsold 93

zsomálc 140
zsorda 179

zsugori 204
zsup(p) 140

IV. NÉMET.

Abentheuer, -erer 252
aberm(h)l 249
abgemängelt 249
Ablade 191
abtakeln 252
accordieren 254
Accordierung 254
accurat 254
adelich 251
Allarme 179
alwo 252
Ammerkorn 170
anbelauschen 250
anplauschen 250
Arend 83, 254
Atlas 217
aufbeizen 'aufbeißen' 250
aufbläsen 251
aufhengen 249
ausf(ü)ndig 250
ausgedunsten 'ausgedunstet' 252
ausspintisi(e)ren 253
avangiren 254
Awanturier 254

Banat 84
Band 151
Bar|g, -eh 253
Barke 170
Bau(ch)gürtel 250
Bede(c)kung 249
beede 250
Belz 250
beugen 250
beyde 250
Bier 191
blate (kfn.) 194
Blech 181
Bleiweiß 24
blunzicht 254
Boden, Böden (tb.) 251
Borg 253
Borstwisch 254
Borte(n) 191
Brämse 249
brelenk (erd. szász) 191
Brodem 252
Brodsher(r)be 252
Brustri(c)men 249
Buchstab(e) 250
Burggraf 95
Büttner 191

Cacao 191
cassiren 113

Cawalerist 254
Chapouchen 254
China(rinde) 172
Compagnie 254
Cordon 174
crepiren 254
dalket, -t 308
dasig 252
delischanz (erd. szász) 174
dienehmliche 249
Di(e)nte 250
dies(s)eits 249
Ding, -en 251
Dinkel 184
Dintel 184
Dinten-Faß 250
Dinten-Geschi(e)r 249
Drache 251
Dreyfahrtigkeit 249
Dunkel 184
Dutzet 250

ein 'eine' 250
einpfropfen 250
Ekelna[h]me 249
Endivie(msalat) 176
erf(ü)ndig, -ung 250
erhoben 259
Ern(d)te 249
Enzian 224
Erzehlung 249

Fäche|l, -r 253
fächeln 253
Fächtel 253
fachtel(e)n 253
fächeln 253
Fäustel 192
Feldhütter 249
Feldscher(er) 176
fein 176
felelat (erd. szász) 127
felie (erd. szász) 128
Felt 250
Fersche 253
Ferschen 250
festel (erd. szász) 192
fiersch (erd. szász) 250
Fle(c)kel 252
Fleischer 192
fleisch|icht, -tg 251
flészor (erd. szász) 192
Flinte 176
föstel (erd. szász) 192
Fricasse 254

Fundament 177
fü(h)rnehmlich 252
fü(h)rtefflich 252
Fuß(p)fad 250
fyrdel (erd. szász) 192

Gahre 253
Gans 236
Gärberbaum 249
gebaden 'gebadet' 252
gebet 'gibt' 252
geher[r]schet 252
Geißbock 250
gelobet 252
gepeinig(t) 251
gequället 249
Gerben 253
Gericht 'Gerücht' 250
Geschmack 195
gescholten 252
Gestalt 225, 251
gi(e)jtiger 249
Glas 60, 192
Goldschmied 237
Goldstein 193
Granitz (bajor-osztr.) 177
Gränzstein 249
Greif 177
grolzen 253
großbüchigt 251
Großvatterstuhl 249
Grünspann 177

haaricht 251
Hackholz 193
Häfer(l) 250
Halde 92
hak'n (erd. szász) 193
Hammen 253
Hanfbrechel 252
Harfe 178
Häring 178
Hauseren 254
Hechel 178
Hemet 250
Henker 178
Herbst 251
Hilfsmittel 251
Hi(e)rt 249
Hilsenfrucht 250
hoengêr (erd. szász) 178
Holzklotz 192
Hure 193
Hurrenhaus 249
Hülsenfrucht 250

Indig 216

Jahrmarkt 209
Jause(n) 251
Journal 34

Kachel 191
käfer (erd. szász) 191
Kaffee 191
kahligt 251
Kalmus 172
kalt 'kalte' 250
Kanne 172
Karton (osztr.) 172
Kartifiol 172
Käsejarbe 254
Kastanie 132
Kastanien 253
Kasten 191
Kästen 253
Kaßbock 250
Kebswieb 253
Kessel 251
Kettenriemen, -ramen (?)
191
Kindbett(e) 251
Kinn 191
Kürbis 'Kürbis' 250
Klausterer 252
klompen (erd. szász) 192
Klosterer 252
Klotz 192
klotzicht 251
klux (erd. szász) 192
klümpricht 251
knaupeln 253
knoteln 254
knoticht 251
Kontrakt 119
k'orf (erd. szász) 192
köp (erd. szász) 192
Krimassen 254
Krum(m)e 252
kujonieren 247
Krüp(p)el 249
Küssen 'Kissen' 250

Labirint 225
lach (kfn.) 159
läulicht 251
Läusekam(m) 249
Legion 200
lehrnet 252
Lektür 254
Leopard 179
Linie 225
Linzer Zeug 193
Loos 193
loschtchän (erd. szász)
180
Luster 254

Maag 255
Maaße 251
mager 194

Magistrat 193
Majeran 194
mangeln 63
Manier 254
Märgel 249
Mätresse 254
Matte(n) 254
Mauchert 180
Mauer-Kehle 'Maurerkelle'
249
Mausefalle 251
Mausfall 251
Meier 143
Melkgeschier 249
Merfelkeule 250
Mefcher 'Messer' 250
Milion 194
meränz (erd. szász) 194
miserabler 254
Mörserkeule 250
Muhm(e) 250
Mulde 194
Münz(en)meister 194
Müßig[g]änger 249

naschen 252
nä(h)mlich 249
näschen 251
Näscher, -ei 252
Netzbruch 254
Netze 254
niederbeigen 250
Noßwurm 'Roßwurm' 254

ohnfehlbar 252
Ort 180

Öhr(n) 254

pant (osztr.) 151
Pantoffel 181
Parole 181
passabl gut 254
Pastete 194
Pelz 250
Pemsel 254
Pfefferling 250
Pfer(i)ch 250
Pfiferling 250
Pflaster 194
Pfund 177, 194
Pistole 181
Plan 181
Pläne 254
Planke 148, 237
plate (kfn.) 194
Pluntze 254
Pomade 182
Pomeranz(e) 194
Pompe 182
Portion 182
Posament 153

Pra[h]lerer 249
Pranger 159
pregeln 148

Quittanz 223

Rasttag 155
Rätersch 250
rätische, rae- (kfn.) 250
Rättschel 250
Reiter 195
Reitpfert 250
Resed 182
reuten 250
Reuter 250
rips-raps 254
Rock 195
Rosinne 195
Roßmade 154
rosyncken (erd. szász) 195

ság (erd. szász) 193
Salbei 225
salzijcht, -g 251
Säuerer 250
Saufer 249
schäbigt 251
schaffaere (kfn.) 158
schänden (erd. szász) 227
Schanze 96
Scharbock 253
Scheermaus 254
Scherz (Brod) 254
Schever 254
Schi(e)f 249
Schifern 254
Schlieveitz 254
Schiwer 254
schlafen, ein- 249
Schlägelmilch 254
Schlick 195
Schliwowitz 254
Schmalz 195
Schmelz(glas) 195
Schmetten 254
Schnapermaul 253
Schnepf(e) 195, 251
schnöep (erd. szász) 195
Schnup(f)tuch 250
schollich 251
Schöpfgeschier 249
Schrage 158
Schunke 254
Schül(l)er 249
schür(r)en 249
Schurze 196
Schwanzri(e)men 249
Schwanzstern 253
Schwäher 252
schwa(t)zen 250
Schwein 251

See 251
seegen 249
 Sessel 193
 Sitz 193
 Skorbut 183
 smac (kfn.) 195
Smetten 254
 sparlach (kfn.) 158
 sparren (kfn.) 159
 spa(t)zieren 249
 Spatziergang 249
 Speer 251
 Stampfe 195
 Stärke 114
 Spezerei 195
 stachlicht 251
 ständ (erd. szász) 195
 stattlich 252
 steppen 195, 250
 Straf 196
 Strang 196
 Streif 183
 Strohsack 196
 Strümpfe 196
 stuck (nyelv.) 196, 250
 Stück 196
 Stufe 196
 Sturze 250
 Stürze 250
 Summe 183
 surts (erd. szász) 196

Tabak 197
 takel (holland) 252
 Takel 252
 Taschkert 252

Tauffer 249
tauffen 249
 Tazen 129
 Tscharn 254
 Tenkel 184
 Terpentin 184
 Terzeroll 254
 Testament 226
 Tisch 221
 Tischler 102, 221
 Tokajer (Wein) 197
 totsén (elszászi) 250
 Treber 192
trettet 'tritt' 252
 Trichter 197
Tromelschläger 250
 Tron 184
 trö(p)feln 250
Trumel 250
 Trüste 'Triste' 250
 tschismänen (erd. szász) 255
 Tschisme(n) 254
 tsarke (erd. szász) 165
 Tucherl 252
 Tunkel 184
 tutset (erd. szász) 250
 tutzin (nyj.) 197

Untergang 251
überströmen 249

versammelt 252
verzweiflet 252
verbutzen 250
 vermummen 229

Vestung 249
 vier 24
viel(l)leicht 249
 vorwerfen 204

Wagner 191
 wahrhaftiglich 251
 wampicht 251
 Wassernuß 173
 wassericht 251
 wässer|icht, -g 251
 Weißfuß 251
 weißlicht 251
 werfen 204
 Werre 254
wi(e)der 249
wi(e)dersetzen 249
wi(e)r 249
wi(e)derstehen 249
 wo 252
 Wolf 221
wollheil 249

Zäcker 254
 Zackern 233
 zackicht 251
 Zecker 197, 254
 Zeich 'Zeug' 250
 Zeichen 197
 zergen 254
 Zoll 197
 zotticht 251
 Zögling, -en 251
Zufahl 249
Zuna(h)me 249
 zweigigt 251

V. NEOLATIN.

adescare (ol.) 232
 agresto (ol.) 82
 albanese (ol.) 237
 appoggiare (ol.) 237
 appuyer (fr.) 237
 boccale (ol.) 236
 bordone (ol.) 133
 capuchon (fr.) 254
 casser (fr.) 113
 cautériser (fr.) 235
 cauterizzare (ol.) 235
 chevron (fr.) 191
 cordon (fr.) 174
 cordovano (ol.) 122
 dežima (ol. nyj.) 124

diligence (fr.) 174
 enmitoufler (fr.) 230
 étape (fr.) 239
 fort|alizio, -ilizio (ol.) 235
 gradella (ol.) 207
 ingannare (ol.) 240
 judaïser (fr.) 236
 lazaretto (ol.) 207
 mariole (ófr.) 216
 mari(u)olo (ol.) 216
 merise (fr.) 238

mouton (fr.) 238
 orfèvre (fr.) 237
 parchemin (fr.) 225
 parole (fr.) 181
 pappolata (ol.) 64
 peau (fr.) 229
 profetizzare (ol.) 236
 pronunzia (ol.) 226
 prophétiser (fr.) 236
 proue (fr.) 232
 quina (fr.) 172
 quittance (fr.) 223
 quittance (ol.) 224
 sofa (fr.) 196
 spago (ol.) 232

VI. ROMÁN.

a (vizzonyszó) 100, 259	agi eş, -iş 482	amiruală 102
a = al 70—1	agru 24	amiruire 102
a (= va) 79	aiępt 31	amiruşag 102
aba 214	<i>ai fi fost umblat</i> 79	amistui 63, 83
abă 24	<i>ai fost umblat</i> 78	amn'irui 101
abaldă ¹ 190—1, 197, 258—9	aindenea 90	amurtsit(ă) (arum.) 45
abârlău 259	ainte apuca 219	amurţi (amorţi) 45, 77, 235
abătătoare 67	airilea 55	amuş 134
abeş 24	aitură, -i 68	amuţi 77
abetedă 226, 261	ai(u)rea 55, 80	anafură vö. natură
abo (?) 24	ajunător(iu) 28, 66	-anie 64
aboros vö. abros	<i>ajung</i> 266—7	aniş 37
abroc 263	ăla 71	anonă 223
abros 99, 188, 263	aţac 170	aoacea 80
abuşile 24	ălalalt 71	aorea 80
acar 99	ălămar 101	apă de nea 221
acar care, -că, -cât, -ce, -cine, -cum, -deunde 99, 263	alarg 80	apoplexie 133
aceea 24	alarm 179	*apriare 80
<i>acéleşi</i> 71	alaş(iu) 46—47, 99—100, 186—87	aprijat, -et 80, 202
acicătură 24	alăturiş 46, 80	apriceste 80
acieală 220	alcătui 83, 105	aprinzăcios 69
acii 220	alcăzală 100	aprinzătoriu, -retoriu 42
-ăcios 24	alcăzaş 46, 52, 100	<i>apuc-inainte</i> 219
aciuă 220	alcăz(lu)i 100	apucat 28
acmu, amu 80	alcăzui, -re, -t 100	<i>apucume</i> 70, 72
acól eşi, -oşi 79	alcui 140	-ar 65
acrime 65	aldămaş 37, 83	arăd(u)i 28, 44, 102
ac(u)muşi 80	aldaş 100	aramă 28
acusilea 80	ald(u)i, -re, -t	arămi 76
adă 79	alduitură 67	arăndură (arum.) 59
-adă 64	aleniş 37	arăstui 102
adălmaş 83	alesetură 67	arăţel 83
adâncat 68	aleş 46, 47, 63, 100	arde 72
adăpătură 24	aleşui, -re, -t, -tor(iu) 63, 66, 100—1	<i>areapa</i> 53
adausătură 24, 67	alina 75	areapită (arum.) 53
adever a, -i 75, 77, 78	almar(iu) 101, 177	arendă 83
adevericios 68	alsăuire 65	aret 233
adeveritor(iu) 66	al-săuţeşte 65	argăs(e)ală 54 215
adormita 74	alseuială 66	argăşi, -itor(iu) 215
adeu 24	a(l)seuintă 66	arginti 76
adie(d)z 24	alta n, -l 62, 101, 185, 188	arină 219
aducătură 24	a(l)tmintrelea 61, 63	arişte 24
adunăcios 24, 68	altui 83	arm a, -i 77
afiom 24	aluoat 56	armă 223
aflăcios 68	amănă 80	armare 28
aflătură 24, 67	amănuţa 75	armareu 101
afumăcios 68	amar(-u) 49, 52	arnăut 210
aest 71	ambituş 223	arşeu, -ău 63, 102
<i>agern</i> 24	ame niņ, -riņ 62	arşov 102
<i>agernie</i> 24	amestecăcios 68	arvocatăr 153
<i>agernitură</i> 24, 67	ameţ(e)ală 54	<i>afchie</i> 60
aghernitură vö. <i>agern</i>	amiruşug 102	arvun a, -i 77, 78
aghistină 132, vö. még ghistină	amiroşi vö. mi-	asăuintă 65
agoniseală 54	amirui 57, 63, 76, 101—2, 187	asăui(re) 65
		afchie 60
		ascunde 72
		ascuţi 72

¹ Az összes szavakat lehetőleg a köznyelv mai helyesírásával közöljük. Egymáshoz igen hasonló változatokat csupán típusok szerint vettünk fel. Vö. még a 459. l. l. jegyzetével.

asecur|a, -ător(iu), -ație
 223
 asemena 75
 asemenetură 67
 asigura 223
 asin 218
 aslaz 217
 aspidă 198
 aspreală 114
 aspri 76
 astăluș 102—3, 185, 188
 ăstan 29
 ăstimp 29
 asupreală 54
 asurzi 72
 -aș 65
 aș|eu, -ău 102
 așigderea 198
 așpiș 198
 -aștine 65
 -at 65
 ațâțat (ațâțat) 45
 atlaț 217
 atlaz 217
 -ău 65
 aur 53
 austr(u) 25, 46, 226
 auzi 72
 ava 214
 avatu (?) 214
 avea 78
 avuție 32
 azimă 28
 azvârli 204

 băbătie 32
 baci 103
 bacă 103
 bae 31, 35
 băiaș 46
 bai(u) 103, 187
 băl 201
 bălăcări 28
 balamut 25, 28, 209
 bălaor 53
 baltsu (ar.) 220
 balț 220
 ban 83—4
 Banat 84
 bănat 103—4
 bănu 104
 bănuț 83
 băntui, -re, -t, -tor(iu) 84
 băntuială 84
 bar 105
 bărbăție 32
 hărbie 57—8, 191
 bărc 106, 187
 barcă 170
 hardă 84
 bărdăș 84
 bărgle 201
 barn|ă, -a 104

 bărnaciu 104, 188
 bărnăcuță 104
 bărnaie 104
 bărșan 105
 barșon 104—5
 bășad(u) 171, 187
 bășău 24
 basm 198
 basma 375
ba|mau 62, 210
 basn 198
 bășică (be-) 43
 bășină (be-) 43
 baște 105
 batân 105
 batâr|care, -cât, -ce, -cine,
 -cum, -deunde 105, 187
 bate 220
 ba(t)|jocora 63
 bat|jocoră (-ură) 45
 bătrâni 78
 bătrânicos 68
 batucă 220
 băut (be-) 42—3
 băutură 43
 bea 191
 beancă 226
 be(a)|rcă 54, 226
 beată 220
 becisnicește 199
 beizadea 25, 213
 belea 210
 belecreală 105
 beletui, -t, -ială 105—6
 beliș 106
 belșug 85—6
 belui 105
 berărie 191
 ber|ariu, -ăriță 191
 berbeniță 84, 206
 berbință 84
 berbințaș 84
 berc (bărc) 41, 106, 187
 Bercan 106
 bercuțiu 106
 bere 191, 197
 berletui 63
 berliș, -eș 106
 besadă 170
 besădui 170—1
 besericos 69
 beștie (?) 171
 bet|eag, -egos 84—5, 187
 beteg|re, -t 84—5
 bețaji 187
 beteșug 85
 beție 32
 beț|iv, -u 56, 69
 bețivos 69
 beutor' 55
 beuță 106, 206
 bică 106
 bicăjea 107

bic|oa 43, 106
 bicaș 106, 226
 bicașău 107
 bicășeu 106
 bicășuț 107
 bicică 171
 bicicaș 171
 biciu 31, 55, 57
 biciul(u)i, -re, -t 31,
 107
 bidiganie 227
 bigăjel 107
 bine, ghi- 57
 bineați 78
 binecuvânta 75
 bintătuială 107
 bintătui 105, 107
 bir 85
 birăiță 66, 107
 birău 107, 114
 biriş 52, 107
 birişită 66, 107
 birșag, bd'i- 107
 birșagului 108
 birșagului 108
 birșegăului 108
 birșugui 108
 birui 85
 biruință 85
 biserică, bă-, be- 61
 bișeă 171
 bișchie 171, 188
 bitanc 187
 bitan|g, -t 108
 bitangău 108
 bitângăli 108
bit|tu 55, 57
 bitușă 43, 171
 biușag 85, 187
 bi|vol, -bol 61
 bladea 24
 Blaj(iu) 47
 blând 29
blă|stem 42
 blaznă 203
 blaznie 203
 ble|c, -f, -u 181
 blech 24
 blem, -ați 79
 blestém (blă-) 42
 bleduț 67
 boactăr 153
 boaghe 'boglya' 55, 108
 boaghie 'bagoly' 55, 108
 boală 30
 boambă 30
 boare 30
 boașe 43
 boată 110
boc|ao 43, 109
 boconcios 109
 boconciu 109
 bodărlău 111

boe(a)riu 199
 boeroae 66
 boesc 69
 bogaciu 152
 bogajie 109
 bogasi(u), -sie 211
 bogat (bu-) 45
 bogătate 66
 bogăzie 210—1
 boghigău 108
 boghiu 'bagoly' 108
 boglă, bu- 108
 bogorie 109
 bol|ând, -und 109, 187—8
 bolânzește 109
 bol|ânzi, -unzi 109
 bolânzie, -unzie 109
 bold(ă) 110, 187
 boldaș, -teș, -doș 110
 bolind 109
 bolnăvi 78
 bolonciag 109
 bolt(ă) 110
 boltășiță 110
 bonciag 109
 bondă ld. bundă
 boroslan 110—1, 182
 borosțean 111
 bortă 191
 borzoș 110, 188
 boșcă 110, 227
 boșcaș 227
 botă 110
 botezătoriu (-zet-) 42
 botoșlă, -ană 171
 botoși 227
 boțochină 231
 bozdónáriu vö. buz-
 brăcie 220
 brăcilă 220
 braclă 201
 brăclă 201
 brăcne 201
 brăgle 201
 brahă 209
 brânca ursului 26
 brândușă (-șe) 26, 43
 brânză 239
 brașon 105
 broajbă 206
 broașbă 206
 broboadă 228
 brodiu 227
 brofba 206
 broștian 110—1
 brotacăr, pro- 56, 62, 153
 brudiu 227
 brumat 68
 bua 223
 buaghie 108
 bubă 133
 bubăl|că, -rcă 59
 bubău 133
 bucner(iu) 62, 191
 bucni 56
 budă 111
 budigai 227
 budih|ce, -lă, -liță 227
 buduganiu 227
 budului 111, 123
 budureiu 227
 budureț 227
 budurli 111
 buduș(l)ău 111
 budușlancă 111
 buca 31, 223
 bufni 56
 bugă 104
 buglă 187
 buhăi 67
 buhăitură 67
 buigui, -re, -ală 86
 bujer 171
 bujor, bo- 61
 bulciu 111
 bulgușc 59
 bumb 86
 bund|ă, -iță 86
 bunuț 46, 69
 burdună 133
 burdunaș 133
 bur(d)zului 187
 burlin|c -g 191
 bursuc 210
 buruenos 31
 buruiană 31, 35
 burzuluit 110
 busuioe 31
 bușuli 112
 bușului, -re, -t 111—2
 buș(u)luală 112
 but 227
 butnar 191
 butn|er(iu), -ariu 191
 butuc, -ănos 231
 butuș 227
 butuși 227
 buz(d)unar, bozdo- 64
 căcăcios 68
 cacao(u) 191
 căcăstoare 67
 căce 44
 căciagă 206
 cacioc 227
 căciugă 206
 cadă 232
 cădea 72
 cafer 191
 cafe(e) 191
 căhală 191
 cahlă 191
 căi, căli 59, 67, 239
 căiță 39, 206
 cal 34—5
 cale 67, 239
 cală 191
 călăbaș 171
 călădău 112
 calafon(ie) 171
 călămaris 37
 calaper 206
 călărab 113
 călărie 220
 călătorește 79
 călcăt|or(iu), -ură 240
 căldmi 70
 căli|țcă, -țcă, -scă 112
 calm|u(s), -os 172
 calodă 112
 calomfir 206
 căltamă 66
 cămașă: cămașe, -eșe 43,
 chimeșe 42
 camenită, -min- 61, 206
 cămetin 227
 camniță 206
 câmp 29, 33
 cană 172
 cănceu 112
 cănceu 112
 candelabr(u) 46
 cănepă 33
 cănepiștină 65
 cânt 29
 cap 49
 căpăl(u)i 112, 188
 căpățână 202
 căpău 25, 61, 112, 187
 că|peneag, che- 86—7
 căpităniță 66
 capitularis 189
 capră 33
 căprăriță 66
 căprior 191
 caput, că- 112
 căpută 227
 cărăjel 221
 cărălabă 113
 cărămiduță 67
 cărăzui 113, 188
 cărcea 78
 cărceag 206
 căreni 229
 cărdău 223
 card(u) 223
 care 31, 35
 cări|gă, -că 113, 162
 cărindariu 224
 cărjie 43
 cărlan 245
 cărliga 78
 cărmă 29
 car|pen, -pin 44
 Cărpiniș (hn.) 190
 cărsăg 206
 cărtioli 172
 cărtițoiu 66
 carton 172

cărunt 49
cărțurariu 220
cărunți 78
căsăluie 67
casălui 113
căsătorit 39
cast|en, -ân 191
castli 191
castnă 191
caș 52
cașlegi 29, 61
cătănă 87
cătănesc, -nește 87
cătăneț 69, 87
cătănie 87
cătăniță 87
cătărămă 191
cătîn|el, -gan 80—7
cătîngan, că- 80—1
cătrintă, cre-, cră- 62
căt|riț, -eț 113
cătușnică, -tă 26
cățelușă 232
căuaciū 122—3
căutătoare vö. co- 66
căzătoriu (-zet-) 42
ceăla 71
ceafă 30
ceapă 30, 53
ceapsă 30, 53, 87
ceară 53
ceas 30, 53
cebală 175
cebalui, -t, -tor(iu) 175
cegă 60
-cel 65
cel|ui 76, 114, -ău 138
cescuț 67
cheschen 114
cheșei 187
cenușă (-șe) 43
cerbic|e, -os 220
cerboaie 98
cerdac 90
cergă 210, 233
cer(iu) 55
cermoiaș 61
cest 71
cervană 26
cesariu 'ceasornic' 65
cetățesc 69
ceteț 199
ceucă 87
ceur 27, 62
cheăe 53
cheie 53
chel 121
chelerabe 113
cheluit = celuit 114
chemetură 67
cheș(ei) 113
cheșeli 113
chi- vö. pi-

chiag 53
chiantaun, -r 227
chiar 218
chiaun 227
ehichie 211
chichilean 115
chietoare 30, 54
chilin 113—4
chilini 113
chimă 191, 197
chimé|șhe 42
chimintui 114, 189
chimintuială 114
chimului 114
chimului|re, -tor(iu) 114
chin 87
chină 172
chindeu 62, 114, 187
chinez 114, 189
chinui 87
chio = pio 43
chior, -ur 27, 62
chip 87
chir 26
chischineu 62, 114—5
chis|ug, -ig 115, 190
chisăfău 228
chitanție 224
chitie 211
chitilean 115
chitileni, -t 115
chițoran 133
chitriță, -u 215
ciumăfae 230
chiur 210
chiuză 115, 164
chivernis(e)ală 54
chivot 199
chizeaș 87
chizeșie 87
cigă 60, 115—6
cigher, -ir 116, 188
ci|libiu 210
cilin 114
cin 206
cină 41, 76, 173
cingeu 114
cioboc = ciubuc 42
cio|că, cioa- 87
cioltariu, ciu- 172
ciondrămăni 227
ciondrăni 227
ciont 116, 188
ciontoș 116
cio(n)vic 59
cio(n)vic(ă) 211
ciormoiaș 87, 97
-cios 24
ciotlău 87
eir 209
cismă 88
cisma|ș, -r 88
cismășie 88

cismășită 88
citi 39
citov 206
ciubăraș 46
ciubuc 210
ciuce 172
ciucur 172—3
ciuf 116
ciufelnic 116
ciufșag 116
ciuful lumii 116
ciufului 116—7
ciufuluit, -or(iu) 117
ciulin(ă), -mă 173
ciumău 97
ciumerniț(ă) 117
ciumurl(u)ji 117
ciumurluială 117
ciun 206
ciună 41, 173
-ciune 65
ciupeli 117
ciupi 117
ciurd|ă, -ariu 117
ciurgău 117
ciutură 173
ciuvic 211
civit 211
cizmaș(u) 52
cizădătură 67
clae 31, 35
clantă 130
clantărei 228
clătan 118
clie 206
clieci 206
clini 113
clioambă, -ni 192
clioambă 192
clocă 240
clop, -uț 118
cloț, -ariu 192
Cluj(iu) 47
clucsă 192, 197
coadă; coada bouului, ~
calului 28, 33
coajă, -ge, -je 43, 60
coastăn 191
cobză 21
coc(ă) 220
cocărlătură 67
cocie 118
cocină 206
cociorvă 122
cociș, -iță 118
cocoană 215
coeor(o)jadă 64
coçoș sălbatec 31
cofări 173
cofăriță 173
cofar(iu) 27, 173
cogn'e 119
coh 118

cohe 119
cohnă 119
coios 31, 69
coiu 31
coldui, cul- 119
coldului 119
colduş, cul- 118—9
coleghium 189
coleşe 88, 187
colibă 27
colnă, -iță 210
colofon(iu), -an 171
colop 118
comanda 224
comid 215
comin 206
comină 206
comințau, -s 119
cominție 119
comișao, -de 119
com(n')ișie 119
con|ciu, -t' 120
conhă 119
contentit 220
contract 119
contrătuș 119—20
cop 192
copârșeu, -ău 29, 115, 120
cop|ău, -ou 112
copeciolog 174
coperiș(u) 52
copirșeu 187
copon 120—1
coponi 121
copos, -i 121
coprișău, copir- 120
coptură, -i 68
copun 121
copză 62
cora|jie, -gie 60, 121
corbicios 220
corcie 121
corcit, -ură 88
corciu 88
corcodușă 228
cordea 207
cordiș 81
cordon 174
cordovan 122
corf|ă, -uță 192, 197
corlă 228
corli 228
corman(ă) 88
coroiu 122
coronă, -ru- 46, 225
cornurariu 65
coștei(u) 122
cotătoare (cău-) 67
cotcă 122
cotcori 78
coteț 113
cotiovéche 61, 174
cotlon 118

cotreț 113
coțcă 174
covaciu 189
covas 123
covăsi 123
covnă 119
covoiu, -iiu 61
covrig, covirg 62
crăcăticu 58
crăițar 123
crăițărește 123
crâmpită, -pfiță 57, 131
crapă (ar.) 202
crăpățână (ar.) 202
crășni 45
crede 72
credincios 38
credințeariu 65
cratiț(ă) 177
crepat 65
crețar 187
crezăcios (creze-) 42
crezământ (creze-) 42
crifan, crifău (?) 228
crijmă 42
crin 25
cri(n)span(t) 58, 177
croambă 192
croi 63
csukure 172
ctitor 58, 62
cuceritor(iu) 66
cucernic 66, 215
cucnă 119
cucură 88
cucuruz 236
cucuruz|aștine, -iște 65
cudrului 123
culhnă 119
cuier 31
cujnă 119
cuiu 31
culcuș(u) 52
culducuță 228
cumlău, com- 123
cun 224
cunună 62
cupă 192
cuprinzicios 68
curajie 121
cui|rând, -rund 61
curea (-uă) 54
curel 64
cur(g)e 71
curios 224
curiositate 224
curteni, cor- 46
curei vö. croi
curuț 123
curv|ă, -ar(iu), -i, -ește,
-ie, -ire, -ișag, -it 174
cusătură, cusu- 61
custa 219

cusut 46
cușmă 88
cutriera 41
cutropi, -trupi 61
cutrului 123
-cută 65
cuviniță 59
cvietanție 224

dăcă 174
dăcăi 174
dăc|os, -ăit 174
dăgmaiu 228
dăhula 228
daică 123
dăinai 124
dăinăli 124
dăjd(i)e 55
dălăului 124
dălm(ă) 202
dălog, do- 61
dălterie 214
dămb, -(ur)os 123
dănănai 124
dărab(ă) 37, 124, 187
dărăbuță 124
dărâma 75
dărd 228
dardă 174
dărdală 26, 228
dărg 122, 228
dăr|ăi, -ui 124
dascăr 153
dator (de-) 44
datorie (de-) 44
dăula 228
deafetea 228
de airea 80
d(e)apăn 54
deiz 45
decăt 35, 36
decî 81
decretum 189
decula 228
decum 81
decurând 61
deda 224
deget, -jet 60
dede 78
degrab(ă) 43
dehula 228
deind|erca, -ine 81
delicat, -e 224
deliê 175
deligeanț 174, 198
delineatie 225
delnic 174
delnicie 174—5
de pe (dipe) 44
depleu 124
depune 72
dereș 46
deriu 175

desbătat 43
 des|bina, -ghina 57
 desbinătură, desgh- 67
 descăimăci 228
 descăleca 252
 descătărăma 191
 descebăului 175
 desch(e)ia 41
 deschide 72
 deschilini, -re, -t 114
 deschinare 114
 desclei 76
descöpfhu 60
 descopcat 173
 descopcia 173
 desham 31
 desholba 31
 desmierd 55
 desnodătură 67
 desora 228, 247
 despărți 77
 despărțitură 67
 desprobodi 228
 despuți 77
 desrădăcina 75
 destărbăci 228
 destul|a, -i 78
 destupătură 67
 deuna 33
 dezmeteci 228
 dezmi(e)rda 75
 dezvăli 26
 dezvăța 27, 29
dî(e)ac 175
 dieciță 175
diak 175
 dich|iu, -eu 215
dieceshie 175
 diecut 39
 dijmui 124
 dineaori, de- 81
 dineaondijue, -re 59
 dinsă 228
 dintracoace 81
 dintr'airea 80
 dintru'ntăiu 81
 diplă 215
 diplău 58, 124
 dîpsi 229
 dirgeană 228
 discos 214
 dișputa 124
 dișputăului 124, 225
 dișputie 124
 diug 124—5
 divan 210
djentiân 224
 doaftăr 153
 doamnă 33
doáo 56
 doar(ă) 43
 dobă, 89, 187
 dobăl(u)i 89

dobaș 46, 89
 doică 123
 doini 124
 dol(o)fan 63
 dolmă 202
 dolomană 176
 dolumam 175
 Domnia ta 34
 do(n)t 66, 125
 dost 26
 doț 46, 66, 125
 două 56
 dovlec 211
 dovlete 211
 dovleț, -vol- 63, 211
 drăguț 46
 drâmb|ă, -oae 175
 drâmboia 175
 drâmos 26
 draniță 210
 drept (der-) 44
 dreve(re) 192
 dric 89
 drica|lă, -r(iu) 125, 188
 drimos 26
 droanță 175
 dronț 125
 dronțos 175
 dro|t, -d 125
 drug 226
 drugălăi 229
 drumăriu 65
 drutiu 125
 dufla 125
dugh 124
 d'ug(l)ui 125
 d'ugos 125
 duhănaș 151
 duhăni 125—6
 duhoare 30
 duhot 252
 duhovnic, -volnic 62
 dulcuros 69
 dulman(ă) 175—6
 dupla 125
 duplecătură 67
 dupli 125
 durd 228
 durgălan 229
 duș 207
 dușcă 206
 dușman, duj- 61
 dutcă 159, 176
 duț 46, 66, 125
 duțonoi 66
 duvolnic ld. duhovnic
 dvorean 58
 dvornic 58
 (d)z(e)amă 54
 d'ip 140

 -eală 65
edrmárok 209

ecjecuție 179
 economie 132
ecforie 215
 eftensug 215
 eftinătate 215
 eftini 215
 eft|insug, -ensug 66, 215
 endidi 176
 endivié 176
 eparchie 214
 epingea, ip- 61, 211
 epuroae 66
 epulat 115, vö. még ip-
 epületu 139
 era 30, 78
 ergolaș, hă- 63
 erhă 30, 126
 erugă 207
 esitoare 218
 este 30, 34
 estere 79, 224
estuk 196
eszkrif 196
 eu 70
 eu, io 54
 exorie 215
 evlavije, -os 215
 evlavnic 69, 215

 făcăței 126
 făcătură 67
 făcău, fă- 126
 fachiol (fatiol) 126
 făcut 46
 făgădar|iu, -ită 127
 făgădaș, 127, 187
 făgădău 127, 187
 făgădui, -nță, -t, -tor(iu)
 89
 fagur 46, 222
 fain 176, 187
 faină, fări- 59
 fălie 128, 215
 falangă 215
 fălon 214
 fane 149
 fân 29—30, 33
 fântână 45
 fapt 218
 fapturi dimonești 218
 făr(ă) 43
 fărmi 43
 fa(r)șang 126
 fârșang, făr- 126, 29
 fârși vö. sfârși
 fărtaiu, făr- 45, 62
 fărta(l)iu 126—7
 fărta(r)iu 126—7
 fărtaț (făr-) 45
 fărtoi, fortăi 130
 fașe 55
 fașie 55
 față 34, 39

fățui 43
fătută 32
făulă 229
făulră, -nă 229
făuri 229
fe(a)liu 55
fecior (fi-) 44
fecioarește 79
fede 217
fedeleș (fidi-) 44, 89
fedeu (fi-) 44, 127
felcer 176, 198
feldcer, ld. fentebb
felează 90
felegean 211
felel(e)at(iu) 54, 127, 188
felel(u)i 127—8
feleluito(r)iu 128
feleşui 140, 247
feleză 90
felezău 90
felezoaică 90
felez(u)i 89
felezuitoare 89
felie (fă-) 'rokonság' 44,
90, 125, 128, 189
feligean 211
feliuț 128
femei: fă- 42, fâ- 43, fo- 43
ferăstrău 'forrasztófű' 129
fercătău 128
ferchedeu 128
ferdelă 129, 197
fereast(r)ă 59
ferecătură 67
feredeu 90
ferede|uar, -iță 90
ferest|ău, -rău 90
ferg(h)elt'ag, -teg 128
ferg(h)eteu 128
fericea 26
ferie 128
feșnic vö. sf.
fertaiu 45
feț(u)i 76
feți 43
fi 79
fiară 53
fiartă 53
fiastru, hi- 57
fidea 217
fideu 127
f(i)er 54, 55
fier alb 24
f(i)erb 54
f(i)erbinte 54
f(i)erbint(e)ală 54
fierest(r)ău, hi- 57, 90, 146
fiert, *fearta* 68
f(i)ertură 54
fii(n)țesc 69, 224
ființește 224
fileariu 195

filigea(n) 211
filimină, si- 57
filindsch(e)an 211
filinjan 128, 211
filingean 6, 25
filtă 229
fin (hin, șin) 57
finje 128
fir|ez, -iz 128
firez(l)ui, -re 128
firidă, sf- 63, 217
fir|iz, -ez 90
fistău 192, 197
fiștuleu 128—9
flagellu 121
flecni, -gni 61
flegmă 224
fleoarcă, fii- 54
fleșar 192
fleșeresc 192
fleșeri 192
fleșerie 192
flint|ă, -uță 176
floer 42
floer(ă) 64, 42
floiră 42
florilată, flu- 46
flustuc 177
foame, -mi 55
fodor(i) 129
fodorită 129
fodre 129
foeș 90, 129
fogădău 127
foi|ah'iu 187
foieș 190, 185
foieșt'e 129
foio|iu, -foiu 129
foiș 90
foișor 90, 129
foitaș, fui- 129
fonchiu, -fin 129
font 177
forăstău 129
foca|e, -iu 220
forditău 120—30
forgătău 128
forgău 176
forhău (?) 176
formă 176
for|ostui, -ăst(u)i 130
fortui 130
föișpan, föü-, fű- 139
frâmp 64
frântăneală 65
frâ|o, -uă 192
fracănatate 45
frate 39
frățietate 66
fr(e)anț, sfr~u 63, 130
frențos 130
fréntzush 130
frentzusheskume 130

frica - mi 55, 71
frig - mi 55, 70
fringhie (frân-) 45
fructoare 66
frumușel 252
fruntar(iu) 225
frust 224
frustuc 176—7, 187
frustucu(l)i 176—7
fuğă 33
fuior 31
fumegăios 69
fum(a) 49
fundământ 177
fundament 177
funt 177, 195
furtună, for- 46

găbănaș, 130—1
gae 31
gagărtă 217
găimăci, -eală 228
galan 40
gălan 131
galasc|an, -ău 131
galben, -in 44
gale 229
galion 24
galiț(ă) 131
galiț|că, -scă 131
gălund 131
gălușcă 177
galvatină 202
gănc|e, -ală 131
ganciu 131
gănciăll 131
gând 90
gândi 90
gă(n)scă 59, 199
gaoră 53
garaș, gă- 131
gărbaciu 121
gărbov, -job 62
gărgori 229
gărlăciu 207
garon 229
gastan(ă) 25, 58, 132
găstin'ă 132
gat 131
găt|a, -i 77
găticios 77
gătitor(iu) 77
gătlan, -ltan 62
găuricios 69
găzdă 90, 187
gazdă de tâlharu (de hoți)
91
găzd|ac, -ăcoiu 139
găzd|ag, -ăgoiu 139
găzdăl(u)i 90
găzd|ășag, -ușag 131—2
găzdui 90
genelui 104

gheaoş 58
ghenejar(iu), -al 177
ghenţian(ă) 224
gheplău 58, 124
ghi- vö. bi-
ghiată 34, 39
ghicăjâl 107
ghici 41
ghiciu 57
ghieştăluire 24
ghilcoş 25
ghilt, bi- 57
ghimber(iu) 91
ghin 'vin' 57
ghinţeral, -ărar(iu) 177
ghirerariş 177
ghinţură 224
ghioabă 229
ghioh, -ă 229
ghiordan 211
g(h)ioz 133
ghistină 132
ghiotină 63
ghiuşag 187
gigaract 60
gimbéfc 60
ginere, ji- 60
gingaş 91, 104
gingee, jin- 60
gilău 132
giliu 132
giolgiu 60
gişlău 132
giuc|a, -au (imperf.) 78
giulgiu 93
glajă, -ge, -je 43, 60, 167,
192—3, 197
glăjuţă 193
glam 229
glavă 202
glăvă|tină, -ţână 202
golătate 66
golon 40
goljund, -ond 131
gordon 133
goreşte 202
goşteană 193, 197
grădea 207
gradiciu 133
grăgătic 58
gramatică 224
grămuja 229
grănar(iu) 224
grănariu 224
granat, -iş 177
grana|tar, -dir 177
granit|(ă) 177
grăsciu 69
gras(u) 49, 51, 52
grăun|te, -t 218
grecoaic 66
greuş(or) 67
greuruş 67

grier 41
grif 177
grije 43
gri(n)span 59, 177
griţar 123
griţareşte 123
grof 133
Grofeneiţ (szn.) 133
gros(u) 49, 52
grosuliu 69
grum 229
grumaz 229
gsingesheskumě 91
gubă 133
gudă 207
gugiu(man) 211
güiu 202
guler 91
gulie 113
gurdună, gor- 133
gurdunaş, gordo- 133
gurdunist 133
gureş 74, 202
guri (goreşte) 74, 202
gust 195
gustos 69, 235
gută 133
gutura(r)iu 59
guz 133

hac 193
hadă 134, 185, 188
hadâm|b, -p 211
hădărag 91
hădăran 91
hagiu 211
hăisui 134
haită 92, 134
hăitaş 134
hajmă ~~135~~ 134
hăla 71
hălălalt 71
hălălui 124
hălăştău 92, 162
hălăşteuţă 92
halău 168
halcă 178
hălm 202
hambar 92
hâmbar(iu) 43, 92
hămucă 134
hămuş 134
hăr- vö. hr-
hărac 215—6
harag 215
harâng 189
hărang 134
(h)arâng 134
haras(t) 137
hărciog 91
hăr|dău, hăr- 91, 187
hărdăzău 187
harfă 177

hărgaiu 91
hărgolaş vö. er- 215
hăringă, hi- 61, 178
harşeu 102
hart 92
hărt|âl(u)i, -ui 138
haşcă 229
hasnă 135
hasp|or, -ură 229
haştură 229, 230
hăt, 209
hatită 92
hătu(i)că 178
haznă 187
hăznăire 135
haznăriu 135
hăznui 134—5
hecelă 178
hectică (hep-) 7
hehel(ă) 178
hehela 178
heiu 135
heiuş 135, 229
hengher 178
heredie 65
hering 178
het 209
hia 135
hiaba 187
hiclean 180
hidră 224
hidropie 225
hieaba 135
hierestău 90, 128
hiğă 60
hiğheghe 135, 189
highiduş 135
hingher(iu) 178
hinta-hinta 136
hintălui 136
hinteag 136
hinteu 115, 135—6, 187
hir- vö. hr-
hiringă 178
hiriu 136, 188
hirundinériu 26
hitlăneşte 98
hitlenic 98
hija 138
hlujer 62
hodă 136
hodae, -ită vö. od-
hodină 63
hodnoj(u) 136
Hodrullya (szn.) 91
hoher 136—7
hoher' 187
hoherel 137
hoheresc 137
hohereste 137
hoherie 136
holălăi vö. o-
higan 169

holcã 209
 holdã 92
 holoviță 204
 hombariu 92
 hondromãni 227
 hopaiț vö. opaiț
 horã 202
 horatã 229
 hordãu 45
 hor|deu, -dãu 91
 hor|elcã, -ilcã, -incã 62
 horgoș 137, 227
 hori 202
 horji 137
 horju 137
 horș 137
 hoștat 148
 hoște 209
 hotar|ăș, -iș 92, 137
 hotãraș 137
 hotãri 92
 hotãștat 24
 hranã, hãr- 63
 hrean, hir- 63
 hreast 137
 hribã, hir- 63
 hrisov(ul) 216
 hrișcã, hir- 63
 (h)rișcașã 154
 hului 137—8, 188
 hultui 83
 hurd|ãu, -oiu 91
 hurdoiu 45, -awili 45
 hurduca 138
 hurduzãu 138
 hurduzii 138
 hurez vö. orez 46
 hurile (tb.) 193
 huriste 193
 hurlui vö. urlui 98
 hurțul(u)j 138
 hurubã 210
 hurui 137—8
 hulștã, -ște 209
 h'er 55

i (névm.) 55, 70
 i (=vei) 79
 ia 30
 iagã 167
 iai (=ioi) 79
 iapã 30
 iarbã 30, 34
 iarba lui tatîn 26, 33
 iarmaroc 31, 209
 iarnã 30
 iasã 30, 31
 iascã 30
 iatã 30
 iau 30
 iaz 13, 90
 ibrișim, -n 59, 173, 211
 ic 93

icea 63
 ichtiocolla 268
 icni, igni 61, 93
 idololatrie 268
 iederã, ia- 54
 iele, ia- 54
 ierhã 30
 iezer, iazãr 30, 54
 iezine, -une, -ure vö. vie-
 zure
 (i)jin 25, 41
 (i)jindie 230
 igãrcit 204
 ijãcut 179
 ijdã|ni, -ri 199—200
 ijdãri 'exciter' 200
 ijderi 199—200
 ileu 93
 Ilieșiu 47
 ilit(r)ãu 123
 ime 138
 indih 59, 211, 216
 inflamație 268
 in|hieltrez 60
 inimã (in-) 25, 41, 42,
 58
 inimã rea 6
 intra, in- 37
 inocula 268
 instila 268
 interlocat 268
 intina 240
 io 70
 iobag 189
 ipen 188, 206
 ip|en, -ine, -ãn 139
 ipingea 211
 ipuleat 139, 188
 ipului 139, 188
 ir (de ochi) 93
 irhã 126
 irugã 207
 ismã 178
 istan 207
 isteț 46
 istin|a, -ã 207
 istit 207
 isto 207
 istov 207
 ișcoalã 167, 187
 ișlic 212
 iștit 207
 iț(i)e 139
 iți (=veți) 79
 ițiu 268
 izbãvi 198
 izbucni 56
 izdãni 199—200
 izdat 65
 izvor 60
 izvoarã (tb.) 68
 imb|ji, -e 218
 imbina, -ghina 57

imbla 29, 30, 36, 41, 42
 imblãji 229
 imboldori 229
 imbloji 229
 imbordat 46
 imbrãcat 37
 imbãtrãni 78
 imbrobodi 56
 imbulz(e)alã 54
 imburdãt 46
 imbutuși 227
 imi 29
 împãclat (impãc-) 45
 împãrãtuș(u) 7, 49, 52
 împãrți 77
 implet(n)toare 67
 împregiur 60
 implinire 37
 imponcișeat 40
 imponcișere 40
 impropodi 56
 improtiva 62, 199
 improtivi 199
 imputãcios 69
 imputãciune 69
 inãcrime 65
 inãcire 65
 inainte 37, -curs, -curãtoriu
 219
 inalt 62
 inãlța 62
 inãsprealã 62
 inbãșãez, mã- 24
 incal(e)te 81
 incãltãmã 66
 incãltãminte 66
 incãlzãsc 41
 incã 37
 incãpea 71
 incãpistra 75
 incãrceia 78
 incãrliga 78
 incãtãrãma 191
 incãtrãu, -o 53
 incelui, -re, -t, -tor(iu)
 138
 incheia (-chia) 41
 incelui 76, 187
 incet 80
 inchetor 54, -chiotor 54
 incilipa 59
 inciripa 59
 incopcia 60
 incrãncina (-crin-) 42
 increde 72
 inerucișat 40
 inerusta 75
 incu(i)eturã 67
 incungiur 60
 incununare 37
 incușlui 138, 140
 indãlui 139
 indãrãmnic 56

îndărăptnici, -onici 56
 îndatora (inde-) 44
 îndelbina 230
 îndelung-rabd, -răbd|are,
 -ător(iu) 201
 îndestulare 78
 îndetor|a, -i 77
 îndrea 30
 îndrepta (inde-, indi-) 43,
 44
 infâşia 71
 înflorit, influ- 46
 înfrâmt 64
 înfrâna 29
 înfricoşare 40
 îngădui, -nţă, -toriu 93,
 77
 îngâna 240
 îngăima 228
 îngăimăci 228
 îngălmăci 228
 îngăsi 230
 îngăzdăci 139
 îngăzdăgi 139
 inger 29, 33, 36—7
 ingeresc 30
 inghiţi 72, 74
 îngroşare (-şere) 40
 îngrăşat 40
 îngust 30
 înjumătăţ|a, -i
 înlăuntru, -lontru 53
 înneca 240
 innoire 37
 înnopta 75
 înnorat 68
 înrădăcina 75
 înrăuri 222
 însă 29
 însemn(-sămn) 40
 însera 75
 înseta 75
 înstrăina 75
 însumi 29
 însuşului, al- 24
 însurăciune 65
 însuţi 29
 întâmpin, -tim- 61
 întărire 37
 întemeia 75
 întilinci 184
 înteri 202
 întinde 72
 într'acoace 81
 întra|rea, -urea 80
 întrognat, -hnat 59
 întru|ntăiu 81
 întrupa 75
 înţărea 71
 înţeles 39
 înţepa 71, 268
 înţina 218-9
 învăli 26

învălui 77, 219
 investi 219
 învia 75
 învijere, -are 40
 învifora 76
 învrâsta, -vârsta 62
 înzadarnic 69
 înzestra 60
 jacieău 139
 jae 139
 jalnic (jel-) 40
 jăpiţa 230
 jebchendeauă 114
 jder 31
 jecuşie 179
 jeler(iu) 139, 187
 jeleresc 139
 jeleri 139
 jelerie 140
 jelerită, 139
 jemlugă 140
 jertvă 56
 jertvennic 62
 jertvire 56
 jeţ 193
 jigan 169
 jigărit 60
 jigoare 178
 jigodie 178—9
 jilav, gi- 60
 jilău 132
 jilip 140
 ji(l)ţ 193, 197
 jilui 132
 jimbii 60
 jinăroaie 66
 jingăşi 91
 jinor 158
 jiş(l)ău 57, 132, 170
 jişlui 170
 jneapăn 31
 joagăr 193
 joardă 179
 joi, gioi 60
 jold 93
 jolj 187
 jolgiu 60, 93
 joncăn|ji, -eală 230
 jopoti 230
 jor (jura) 71
 jordă 179
 jordanii 179
 jubră 179
 jucăuş 46, 52
 jucuşei 179
 jude 114
 jui 140
 jumălt 61, 140
 jumăltui, -ultui 140
 jumăltuit 195
 jumăltuit 61
 june 221

junişan 221
 jup 140
 jupui, ji- 140
 junişcan 221

kancsol 112
Kecsorile (szn.) 227
Kocsorilla (szn.) 227
kiness 114
k'ituluş 187
kopitő 227

lab 25, 140
 labă 93, 140
 labirint 225
 laboş 140—1
 laboşă 141
 labruşcă 225
 lacăt 93
 lăcăt 93
 lăcătuş 93
 lăcui 42, 93
 ladă 165, 170
 lăgău 141
 lagoniţa 230
 lămpaş 36, 187, 141
 lănget 58
 lăngoare (lin-, lun-) 6, 7, 45
 lanţ 93
 laptă 141
 lard 220
 lărdos 221
 larice 225
 larmă 179
 lărmălui 179
 lărmăzui 179
 larvă 141
 lătăret 221
 latin 225
 lăturean 221
 lăuda (ei-) 78-
 laură 230
 lavirint 225
 lazaret 207
 lăzăret 207
 le (névm.) 70
 le-a 53
 leancă 210
 leaţ 141
 leciu 179
 lefărgău 230
 le(f)ură 230
 lega 62, 141
 legău, lo- 62, 141, 190
 leganiţa 62, 230
 lege 34
 legh|en, -in 212
 legheon 200
 legh|on, -oană 200
 *leghiniu 212
 legumi 76
 lebăi 230
 leoa(i)e 66

leo(r) 70
 leopard 179
 lepedeu 141, 187
 leș 100
 leșită, li- 96
 leșui 100—1
lețiu 230
 lețui 141
 leuștean(d) 179
 leușten 179
 leutră 193
 le vei 55
 leveș(ă) 142
 levezui 142
 leze 60
 li (névm.) 70.
 li (=le vei, li vei) 79
 li-a 53
 liba-liba! 180
 libi-libi! 180
 libuc 142
 lihu(r)ț 142
 lighian 212
 lighiu 212
 lihăi 230
 lileie 25
 limba cerbului 33
 lindic 230
 linia 76, 225
 linie 225
 linț 193
 l(i)ocotăreș 54
 l(i)ocotesc 54
 lipiui, -chiiu 57, 142, 212
 liurcă 142
 liur(iu) 116, 142
 lindzit (arum.) 58
 loască (?) 193
 loaște 193
 locotăreș 253
 locui 93
 logău vö. legău
 loitră 193
 lo(m)pău 142
 loptă 141
 luci 77
 lucra 76
 lucrăș 68
 lujer vö. hlujer
 lujea, -ă 151, 207
 lumânare (lumi-) 45
 lună 33
 lungureș 69
 lunile femeilor 6, 254
 lujoare, -vare 56, 79
 luoat 56
 lupare 221
 lupoae 66
 lușteang 180

 mac 170
 măcău 142
 măcăuță 142

măciucă 239
 madraț, mă- 180
 mădulare 64
 mădu|vă, -hă 149
 maer 143, -iste, -iță 193
 maerșag 143, 193
 mag 225
 magheran 194
 magherniță 145, 200
 maghie 216
 maghistrat 162, 193
 mahramă 210
 măieran(ă) 194
 maięș 143
 maietec 143
 maimuc 52
 măimucă 29, 52
 mainte 81
 maiioș 143
 maiu 143
 majă, 43.-ge, -je 60, 94
 mălced 230
 mălcez 6, 230
 mămăruță 67
 mămucă 52
 mămul|ariu, -ărie 230—1
 mână 36, 262—3
 mânăștergură 219
 mânăc, mânănc 71
 mânăcătură 32
 mancău 142
 mandie 58, 214
 mângăia 36
 mângă(r)lău 142—3
 mângă(r)lui 63, 142—3
 manoș 143, 190
 mântui, -nță 94
 mântui, -tor(iu) 198
 mânăzali 180
 măr 27, 29
 mără|cină, -ciună 65
 mărădic 143
 mărădui 102, 143, 188
 Maramurășiu 47
 mărăndău 143
 măr|ăș, -eș 144
 mărăstui 102, 143—4, 188
 mărcoașe, mor- 40, 43,
 144
 marfă 94
 marghiol, -ie 216
 mărginenesc 69
 marhă 94, 144
 mărlhaie 144
 măr|hășag 144
 mări(e)aș 31, 35, 137, 144
 mărițește 79
 marmor(e) 46
 mărmoresc 46
 mărț|ână, -ină 202
 mărturie 216
 meruițește 79
 mărturisitor(iu) 66

masă 221
 măsar(iu) 221
 măscăricios, mischi- 61
 măsur 71
 mașin|ștăr 153
 mătăcină 26
 materialnic 69
 măți 231
 mătraț 180
 mătr(e)ată 54
 mătrită 156
 maț(u) 49
 măzgă, mă- 180
 măzgăli 180
 mazgoș 180
 mazili 210
meapuc 70
 m(e)asă 53
 meghie 144
 mejă 144
 mejd(i)e 145
 mejghie 145
 melc(iu) 64, 199
 meleg|ariu, -aghiu 144
 meu 71
 mordăiu 146
 mereu, -ț 81
 mergătoriu înainte 219
 mer(ge) 34, 71, 79
 mergere înainte 219
 mert|ic, -iug 67, 94
 mertuc 94
 mertă (mier-, mir) 41
 mertă, mi- 144—5
 merze 60
 meseriaș 221
 mest(e)acăn 54
 mestecău 221
 meșter 94
 meșteri 94
 meșterleghin 136
 meștersugește 79
 meșteșug 94
 meșteșugi, -re, -tor(iu) 94
 metahirisi 213
 meteleu 231
 mezdina 202
 mezuină 202
 mi (=mă vei) 79
 mi = mi-i (mi-e) 70
 miazăzi 53
micăld 70—1
 miea 31, 35
 m(i)el 34, 55
 m(i)erlă 54—55
 m(i)ertă 55
 m(i)eș 54—5, 252
 m(i)ezul nopții 54
mi-foame 55
mi-frig 55, 70
 mid|hai, -hoc 94
 migăi 253
 mi|halt, -hoală 56, 94

mîjdia 144, 145
mijit 6
milion 194
militariu 225
milui 77
milo|sârd, -sârd, -srâd
200
milosârdie 200
milvan 57, 81, 145
minteni, -nași 81, 145,
187
mintie 145
mintește 79
mînți 72
mîntmeșter 194
minună (a se) 76
mirăzanie 65
mirișag 102
mirișig, mn'i- 102
miră 55
mirodenie 65
miros 57
miros(e)ală 54
mirosi 63
mirtic 41
mirță 144—5
mirui, me- 101
miruit 'nyereség' 101
mirușag 102
mistreț 221
mistui 83, vö. am-
mișă 223
misărijaș 221
mișca 233
miș(e)a 54
misar|eș, -ăș, -iță 145
misărășesc 145
misărășește 145
miserniță 145
mislic 145—6
-mite- 26
mithal 94
mititel, -tiu- 61
miț, -ă 57
mlacă 40
mlaștină (mloș-) 40
mn'irui 101
moagăr 194
moajer 145, 189
moară 35
moară de firez 128
mocicoș, -ește 147
mociofăli 231
modoș 146
mod(ru) 146, 187
mohor 94, 180
moimă 52, 146
mo(i)miță 52
moldă 194
moldru 194
molecău 65
molipsi, molo- 61, 216
molomeșter 146

momor|dică, -tică 180
mond(r)ăni 231
moralîș 223
mornăi 65
mornăilă 65
moroanță 194
morodic 143
mortă|cină, -ciună 65, 240
mort 52
mosor(ăt) 69, 212
mosori 69
moșie 38
motă|lău 231
moț, -oc 231
moțochin|ă, -os 231
moțofăli 231
motole(u) 231
movilă, -ghi- 57
mozavire (?) 212
mozavir, -ie 212
mozaviri, -re 212
mre|ajă, -je 43
muzez(e)ală 54
muere 31
muerușcă 31
mulăciag 168
mulțămesc, -țemesec 61
multușeg 66
munte 62
munți de nea 221
muntos 52
munună 62
mura (ige) 67
murătoare 67
mu(r)git 59
muri 74
muricios 69
murit 52
mușamea 38
mușățel, -șeț- 61
mușinoiu, mușu- 61
muștar(iu) 94
muștarniță 66
muștră 146
muștr|ul(u)i, -ăli 146
mut 49, 52

năbleznic 203
năclăi 231
năclăială 65
năclag 231
năcovall|ă, -lnă 61
n'ăcrăvălău 147, 189
nadă 147
nădrag 95
năduș(e)ală 54
naforniță 66
nafură 62
naem 29
n'alcoș 104
nalt 62
nălța 62
nălucă 252

nărăveală 65
năsip 42, 205
năspreală 62
năstrapă 212
natră 207
natură 225
naturalnic 69
naționalnic 69
năuc 238
năucește 79
năvâscă 203
ne 70
nea, niea 58
ne(a) 221
neam 95
neaoș 58
neaducăcios la loc 24
neblejnic 203
nebleznic, -ie 203
necăiri 43
necăsătorialnic 69
nechimăluit, cu ~ a 114
necrăvălău 115
necum 81
negândind 90
negândit, -oriu 90
negel, -jel (ni-) 44, 60
neghină 240
negri 78
nemântuicios 94
nemeș 189
n'emeșoan'e 66
nescai 219
nescar|e, -i 43, 219
neștine 219
netrecut 81
nevestește 79
nevitică 203
nezdrăvan 43
niciun (nice unu) 44
nici (nice) 44
nicovală 6, 61
nișel 60
N'imas (hn.) 93
nimic (ne-) 43
nisip 205
nitileacu (?) 115
niț, -ă 57
noao 56
nocovală, -nă 6, 25, 61
noduros, -do- 61
noi (=înnoi) 78
nou-nouț 69
nouă 56
nor 42
nor(ă) 64
nost(ru) 59, 71
notă 147
notă|lui 147
notar|eș, -ăș 147, 223
notariuș 147
notreț 46
nucă de lac 173

nune 6
nuor 42
nutreț, no- 46

o = au 78
oală 222
oarz|en, -ăn 221—2
oaste 35
obeală 69
obelos 69
obicinui 31
obid|a, -i 78
obladnic 203
oblainic 203
oblajnic 203
oblavnic 203
oblednic 203
obros 99
obsă ld. opsă
obsigă 204
ocă 148
ocârci 204
ocean 6
ochi 'pâpaszem' 68, 222
ochiu de găină 6, 222
ochiu de glajă 193
ocină 200
ocoș 147, 187, 188
ocoș|eală, -eli (tb.) 147
ocoși 147, 190
ocșag 147
odae, -ită, h- 63
odos 231
ofârli 203—4
oftică 6, 7, 30
ogaerjit 204
ogârșit 204
ogaș (ie) 95
ogigit 60
ogoi 204
ogoiu 204
ogorâsc 41
ogrâșit 204
ogrâșit 204
ohsigă 204
oiagă 167
ojijit 60
ojină 207
ojon|ă, -ită 207
olălăi, ho- 63
olă|vină, -ghină 204
oleer 231
ologině 204
olovină 204
oltar(iu) 148
oltoae 83
oltoan 83
olto(ă)n'i 83
oltoi 83
oltoit 83
olut 222
omenitor(iu) 66
omește|e = mistuesc 83

omidă 30
omușor 8, 49
omuț 67
opăceală 204
opăci, -re 204
opinti 252
opreală 65
opsă, obsă 62, 81
opsigă 204
oraș(iu) 47
orba|lț, -nț 148, 6
orben(i)ce 69
orbul găinii 6
ord, ort 58
orez, hu- 63, 46
orfălău 204
organ 214
orghinales(iu) 47, 189
ort 180
orz 46, 221
osârduintă 65
oșhiga 204
osfinteală 200
osfinti 200
oșhigă 204
osigă (osch-) 26, 204
osos 6
ospăț 46
ostoloș 103
osveti, -t 200
oșcolie 167
oștesc 69
oștez(e) 148
oști, -re 219
otavă 207
otcă 208
oteină 200
otic, -ău 65, 208, 233
otrăv|esc, -âsc 40

păcală (pă-) 43, 45
păcăli 45
păcat (pe-) 43
pachetă 194
păciui 78
păclă 45
păcurar 66
păcurăresc (pe-) 43, 69
păcurar(iu) 55
păcuritor 66
padiment 177
păduche (pe-) 43
păduche|lniță, -erniță
66
pădure (pe-) 42
păfuga 222
pae 31, 194
păianjin (-gin) 31, 35,
44
paic 212
păiș 46
pălălui 124
pălămidă 208

pălan 149
pălan|c, -g, -t 148—9, 187
pala|scă, -țcă 148—9
pălască 148
pălașcă 148
pallă 149, 190
paliță 199
palivan 212
palmă, pălmi 68
păln(i)e 45
paloș 95
pământ(u) 36, 52
pană 31
până 'pizok' 36, 231
paucenie 204
pancof 149
pancovă 149—50
pâne 33, 36
panganet, șp- 63
pângăriciune 65
panglică 38, 149
pântece-urdimător(iu) 219
pantlică 149—50, 153
pantofla 181
pânză 25, 29, 45
pânzătură 45
paos, -us 53
păpară 64
păpărae 64
păpărădă 64
paplomă 152
păpușă de tăbac 43
păr 29
pargamen(t) 61, 225
parie 150
părăclău 150, 190
părăș 181
părăzel 152
părcălab 95
părgălău 148
părgălui 148
pări 181, 240
parip(ă) 150, 188
părlăi 148
păr(lă)lui 148
păerlău, păr- 148
părlaz 62
parocă 150
parocaș 150
parohialnic 69
parolă 181
păros 52
parsec 150
părtă 208
părtaș 52
părtie 208
părvă 231
păsări 76
păsat de boltă 110
pascalie 214
păscălitör(iu) 214
pasmă 181
păstor(iu) 55

păstrav 43
 pas 51
 păstae 246
 păstură 222
 păsulă 150—1
 paș 51, 64
 păși 43
 paștet(ă) 194
 păști 222
 paștetom 194
 păsuș 150
 pat 49, 52
 pătașcă 162
 pătcel 65
 pătlagine, plăta- 62
 pătrânjel, -gel 26, 60
 patron 194
 păun (pe-) 42
 pavă 149
 p(e)âna 53
 p(e)ânta 53, 151
 p(e)âra 53
 p(e)âta 53
 pecelnic 181
 pecetlui 181
 pecingine, pipin- 61
 pecetnic 181
 pedestru 46
 pe fugă 222
 peharszek 150
 pehlivan (păli-) 44, 212
 pei(co) 151
 pēlle 31
 penișiuș 151, 223
 penos 31
 pepingine, pi- 61
 pentrunume 226
 perând 223
 perânda, -inda 44, 223
 peri 74
 perinda (părânda) 44, 223
 perso(a)nă 225
 pestriț, pi- 43—4, 61, 62
 piatră 53
 piatră mōri 55
 piaț, chi- 57, 151
 pic, chic 57
 pică 231
 picătură, chi- 57
 picior 30, 39, 240
 picurar(iu) 43
 p(i)edecă 54
 p(i)elcută 65
 p(i)ele, p(i)ei, chi- 31, 57, 67—8
 p(i)ept, chi- 54, 55, 57, 57—8
 p(i)eptar 54
 p(i)epten(e), chi- 54, 57
 p(i)eptos 54
 p(i)erde 72
 p(i)erdere 54

p(i)ește 55
 pihă 151
 pilă, chi- 57
 pilhă 151
 pilotă 216
 pilug 42
 pinchiu 151
 pințal(uș) 151, 187
 pinzărie 25, 65, 194, 151, 190
 plo(a) 43
 pio, chio 43, 57, 62
 pipă 151, 187
 piparcă 151
 pipaș 151
 piroană 56
 pisat, chi- 57
 pisătură 42
 piselog, -lug 42
 pisez, chi- 57
 pisoic, -p 205
 pistarnic 62
 pișolcă, -otcă 69
 pișolcos, -orcōs 69
 piștol 181
 piștolea (ar.) 181
 piș, chiș(u) 49, 57
 pită, chi- 57
 pitarită 66
 pitpallică, -acă, -ugă 181
 pit'palac 181
 piznă 60
 plăleț, -iuț 69
 plăiaș 31, 35
 plămână 45, plu- 25, 45
 plan 181
 planisi 217
 plantă 181
 plantică 149
 plapan 152
 plastur 194
 plaștură 194
 platnic, plai- 58
 platoșă 194, 197
 pleban(oș) 151
 plecate 65
 plef 56, 181, 189
 plehșor 181
 ple|h(u), -v 181
 pleo(a)pă 56
 pleoscăi, plio 54, 208
 pleșe 200
 pleșug 56, 121
 plet(i)n(toare 67
 pleu 181
 pliaț 135
 plibănaș 151
 pl(i)ec 181
 plioscoti 208
 pliroforisi 213
 plit 231
 ploae 31
 ploao' 43

plocad 62
 ploșoară 66
 plocoat 56
 ploscă 208
 plotog 62
 plugărit 46
 poară 205, 231
 poc(ă) 152
 poca(i)anie 31, 200
 pocăință 200
 pocanie 200
 pocinoic, -g 209
 pociu (pot) 58
 pociump 166
 pocolad, -glad 62
 pocni, -gni 61
 poclos, -aș 152
 podeală 208
 podi|lă, -nă 208
 podlog 62
 podmol 62, 231
 poduț 152
 poftă (a muerilor celor groase) 6
 pogace 57
 poghiri 152
 poiană 31
 poiată 31
 politic 216—7
 politie 216—7
 polmod 62
 polomidă 208
 pomadă 182
 pom(e)ană 53, 199
 pompă 182
 ponce 205
 poncișar 40, 78
 ponos 95
 ponosi 95
 ponoslu 95
 ponoslui 95
 pontēriu 55, 231
 popistaș 152
 popistășesc, pa- 152
 poplon 152
 poporalnic 69
 porav 231
 porăzău, pur- 152, 46
 porcar 46
 porcaș 65
 porcie 65
 poreclă, -glă 61
 porfiră 214
 porneală 131—2
 porodiță 66
 porozău, -răzău 61
 porțeljan, -olan, -ulan 182
 porție 182, 223
 porțieș 182
 porțon 182
 porumb 222
 posadnică 200
 poso|mant, -mont 153

posomontar(iu) 153
poșințic, -doc 69
poștă 152—3
poșuș 150
pot 58
potcap(iu) 55
potec(ă) 64
potor(a) 182
potoroancă 182
potrivi, -t 231
potros 231
poucenie 204
povarnic 69
povolnic, -dnic 58, 69
pozmă 181
praf, -v, -u 56
prăbuși, prāv- 56
prăji, -gi 60
prăjină, -gi 60
prăjitură, -gi 60
prânzăsc 41
prânzișor (-zâș-) 41
prăpădenie 65
prăpast(i)e 199
prăpăstene 65
praznic 60
preacurvă, -ar(iu) 201
pr(e)asijlă 201, -nă 202
precepe 43
precesta 198
preconsistorialeș(i) 189
preculiciu 44, 46
predanie 64, 201
prefectuș(iu) 46, 47
preget, -jet 60
prem 153
preot (preut) 45
prepozituș 189
pretindenea 81
prezășiu 47
prico- 44, 46
pridvăriiu 65
pridvor 65
pr(i)et|en, -in 44, 54
prilaz 62
prim, -ui 153
primă 149, 153
primăvară 240
prim(b) 64
prinsoare 24
prismă 231
prismel (prist-) 44
prispă 232
pristanie 62
pristăvi, a se — 201
pristăvire 201
prist|en (-in) 44
pristiț, pre- 62, 44
probă 153
probălu, pră- 61, 153
proboadă 228
procator 61—2, 153
procătăresc 61, 153

proklet, -glet 61
pro(d)gadie 205
profesăr 153
progadzie 205
pronunție 226
propodelnic 69
prospătat 42
protacăr ld. brotacăr
protăcăresc 153
protopopesc 240
pruă 232
p(ty)ir 26
puf 151
pugn 34
pulă 240
pumn 34
pumnaș 65
pune 72, 74
punt 177, 194, 195
purad|ea, -el 153
purav 231
purăzău 46
purcar 46
purcede 72
purde(u) 153
purgatie 6, 182
pup 208
pusce 6
puspaiu 232
pușcă (tb.: puște, puști)
6, 31, 269, 170
putere, po- 46, poty- 66
puți 77
puzdărie 60

râbar(iu) 55
răceală 6
rachie 208
râcni, râgni 61
răcovină 61
râde 72
râdie 150
raft 212
râfta 212
râgai 253
răgută 187
răitar(iu) 55, 197
raiter 195
râjni, -șni 60
ramă 154
rămânea 72, 74
rămăși 76
rămășlui 76
rândurea 59
rânji, -gi 60
rânsă 205
rântăli 'deranja' 154
rântăl(u)es(c) 154
rântaș, rân- 154
rântui 154
ranț(ă) 154
rănunchiu 222
rânză 205

Răpciuni 222
răsări 77
râsbel 202
rafchitoriu, rafh- 60
râsfira, -chira, -șchira
57, 60
răsipi 42
rasofor 214
răspunde 72
răspundere (re-) 43
răspunzătoriu (re-) 42
rast 154
răst|eu, -ău 95—6
răsti 102
răsucit 26
rășcaș(ă) 154
rășcaș(u) 44
rat|ută, -ot(ă) 154
rât 153—4
rātuț 154
rău 27, 29, 33
râu, -t, 67, 222
râu(r)i 78
răvaș 95
răvnă 45
răvni (răvni) 45
răză 205
răzăitoare 155
răzâl(u)i 154—5
răzător 233
răzeș 155
răzor, ro- 61
răzui 155
ref 155
regaz 44
regrută 155
regula, -i 182
regulareș 182
regulă, -aș 182
reitariu 195
remas 44
repaos (ră-) 44
repejune 65
repeziciune 65
resar 44
resintyne 195
reșteju, -l 95—6
retezat (ră-) 44
revârșă (ră-) 44
rezedă 182
rezeș 129, 155
ridicat (ră-) 41
rif 155
rinichiu 222
rituș 223
roc 195
rocoina 61
rodie 217
rodos 69
rojoliș 225
român 46, ru- 46
romănesc 45
roora, ră- 61

roorat 56
rosichină 197
rosmarin, roj- 155
rosol(iu) 225
roșată 6, 46
roșcovan, -ban 56
roștoc 155
roșu 38
rotund (ră-) 44
rovină, -ghină 57
rozol 225
rozolie 225
rozoliș 225
rufă 239
rujă, -iță 155
rujulin 155
rump 71
rumpe 59
rumpt 71
runciul(u)i 155
ruptur[a, -i 77
ruptură 6, 254
rushe 155
Rusoaie 66
rușată 46
rușină 38
rută 155
ruzole 225

săbăciag 168
săbăi 156
săbăiță 156
săbaș 156
săbașui 156
săbau 155—6
săbornic 69
săcastru 156
săcăteu 156
sacfiu'szegfi' 156
săcret, -eată 44, 54
săcrin, si- 97
săcure 44
sălaș 96
sălășel, -eriu 96
sălășlui, -re 37, 96
salău 156, 190
salbie 225
salce, -că 55
sălcie 55
sălcos 69
salincă 156
salitru 182
salnitru 182
sălui 156
salvet(ă) 156
samă 96
sămădaș 157
sâmp, vö. simt
sântartă|u, -iță 157
samur 210
sâncea 219
sângerat 65

Sân-P(i)etriu 55
Sân-Vasiu 59
săpet 212
sară 54
sărăcăcie 65
sărădău (feredeu) 90
sarcă 165
sarce 96
saretr 182
sărgui, -nță, -re 96
sări 72, 74
sărsam 157
sărsam 157
sărzui 161
Sas 'szász' 96
saschiu 129
sășesc, -ime 96
sat 157
sătiță 41
săturăcios 68
său 71
sb, sd, sg vö. zb, zd, zg
sbăcni 56
sb(i)er 54
sburat 68
scafă 217
scamă 240
scandală 214
scântă, -eie 232
scaon 53, -aș 53
scărșni 62
scatulcă 157
scaun de păhar 150
scăun|inciu, -eciu 65
schelă 99
schelălăi, schi- 44
sclepti, șel- 60
scelifosi 217
sclipi 217
sclivisi 217
scoate 72, 74
scobălți, -a 205
scobi 205
scornaciu 55
scrâmbi|e, -ță 217
scrășni 62
scrășnirea dinților 36
scripi 217
scrivi 217
scrumbie 217
scumpie 182—3
scumpine 183
scutință 65
scur(g)e 71
sdariu 58
se 219
secfiu 156
secretariu(ș) 225
semn (sămn) 40
semeț (su-) 45, 46
seminarium 189
senin, să- 44
senin, ser- 59

sfâlc 56
sfântoiu 66
sfârși 62
sfârta|iu, -riu, sfă- 62
sfert 62
sfeșnic, f- 62
sfii 63
sfiridă vö. fi- 217
sfrant vö. fr-
sfr(e)ant(ă) 130, 187
siciu 97
sie|e vö. sfii
sighelălău, -ălău 160
siguripsi 223
sihastru (să-, să-) 44, 45
silă (să-) 41
simcea 219
simt, simpt, sâmp 41,
46, 64
sindrofie 213
sine 37
singhel 214
singhile 214
singur 37
sinodalnic 69
sinul 45
sipet (să-) 44
sireap 231
siriman 61
siriu 160
sisiac 184
siuret 160
siur|oman, -uman 61
sită (să-) 41
sitar (să-) 41
sitârniță 232
sitiri 232
slab 52
slăvoacă 205
smăți 231
smernicie 65
smi(i)dă 232
socaciu 160
socăciță 160
sofa 196—7
solomonariu, șo- 62
solovărv 61
smidește 232
somm 222
sommore 222
soplon, -un 160
sor(ă) 64
sorgă 96, 160
sorgoș, -ală 160
sosiac 184
sovavaerv 61
spagmă 232
spăgmă 232
spân 52
spânatec 68
sparanghel 160
spăsi, -tor(iu) 198
specnă 232

spegmă 232
 speria 74
 sprintean 221
 spune 74
 stăjer, -ger 40, 60
 stăluș, -iș 103
 stânjen, -in 44, 60
 stare 36
 stârpi 240
 statuă 225
 statură 225
 st(e)ag 54
 st(e)arpă 54
 stea(uă) 62
 stelniță 208
 steregoae 63
 stideală 65
 stihariu 225
 stihic 214
 străjac 196
 strajă 43
 strămb 46
 strămoș 42
 strâm(p)t 64
 strâm(p)toare 64
 strănepot 42
 strănște 199
 strede, stri- 58, 201
 streghiață 232
 stric (strâc) 41
 strig (strâg) 41
 strigătură 67
 strighe, -de 58
 strigoae 63
 strigoiu (strâg-) 41
 strijac 195
 strujac 196
 subțire 38
 sucă, -ui 160, -uire 161
 suchi 161
 su[çnă, -gnă, -mnă 61, 161
 sudalmă 97
 sudui 97, 187
 sugnă 161
 suiș 52
 sunzuene 45
 supune 72
 surcel 240
 surd 52
 surdânc 69
 suriet(iu) 160
 surpa 138
 surucl(u)j 161
 suruman 61
 sur(u)zui 161
 sus[aiu, -ăiu, -uiu 184
 susiac 184
 svâcni, svâgni 56, 61
 svârc 56

szasztyju 129
 șadron 38
 șafar 158

șaită 157
 șalamon 62
 șălată, șa- 157
 șalău 159
 șalitră 182
 șalmă 213
 șanfă(u) 157
 șankir(uri) 130
 șanț 96, 230
 șa[pte, șe- 70
 șărgaciu 104
 șarpe (șer-) 38
 șa[se, șea-, șe- 53, 70
 șatră 38, 182
 șcătuță, șca- 157
 școală 167
 școrbut 183, 253
 șcriot 232
 ș(e)ază 54
 șebiuș 47
 ședea 32
 șeică 183
 șepeli 183
 șerăslău 128
 șerbet 213
 șervet 156
 șic 158
 șifar(iu), șa-, șo- 158
 șilitră 182
 șineg 217
 șinic 217
 șinor, -a 158
 șioi 183
 șip 164
 șir 96
 șireag 97
 șir[egă, -igă 61, 158
 șiret 158
 șirez 128
 șiroadă 232
 șiroiu 233
 șisă 232
 șiștar 40
 șitău 157
 șletrum 182
 șliap 140
 șlic 195, 197
 șlic 'pileus' 212
 șlog 133
 șmac 195
 șmah 195
 șmalț 195
 șmeag 195
 șmelt 195
 șmeltuit 195
 șne(a)p 54, 195
 șoarece 38, 240
 șod 158
 șofar 158
 șofran 183
 șoh[an, -ănit(ă), -un 159
 șoim 97
 șold 93

șolomon 62
 șolomonariu ld. so.
 șolovar(iu) 158
 șomoiaș 97
 șontorog 183
 șopărlă 38
 șopărlat 159
 șoricie 65
 șorogă 158
 șoroz[li, -aș, 168
 șoș 159
 șozenie 158
 șozie 158
 șovăi 253
 șpargă 'zsinag' 159
 șpargă 'asparagus' 160
 șpelingher 63, 159
 șpețier, -ie 195
 șpicăluș 159
 șpicăluș 159
 șteamp, -uri 195, 197
 șteand 195, 197
 șteart 195—6, 197, 198
 șteob 229
 ștere 46
 ștergariu 60
 știință 38
 știpui 195, 197
 știre 222
 știri 222
 știuc 195, 250
 ștr(e)af 183
 ștreang 60, 196
 ștri(m)f, -li 196
 ștrof, -ăluș 196
 ștruț 184
 ștuță 196, 197
 șuerătură 67
 șughir 116
 șuhan, șo- 81, 159
 șuleu 159
 șumă 183
 șumuiag 108
 șuncă 183—4
 șură 196, 197
 șurgului 160
 șurlui 160
 șurt 38, 196
 șurui 160
 șuruli 160
 șuștac(ă) 159
 șuștariu (-teriu) 40

tăbac 197
 tăbăcaș 197
 tabacherniță 66
 tăbălușă 232
 tablă 161
 tăblaș 161
 tăblesc 161
 tăcșă 184
 tăcșulă 184
 tățeți (tăi-) 44

- tagă 97
 tăgadă 97
 tăgădaş 97
 tăgădău 97
 tăgădui 97
 tăgărtă 217, 232
 tăia 31, 39
 tăiere 31, 269
 tăiat împrejuri 219
 tălhărea 97
 tălhar(iu), tăl- 97
 talian, tă- 161—2
 tălmăcit 37
 tălnăciu 55, 162
 tălni 97, 154
 tălpă 97
 tălpălaş 97
 tălpă(ul) 97
 talpiz 210
 tămădaş 97
 tămădău 97
 tămăd(u) 97
 tămplă 'frontispiciu
 internum Templi' 225—6
 tămplar 221
tanács 162
 tănjire, -gire 60
 taor 53
 tapşă 184
 tărâi 77
 tărbacă 228
 tărbăci 228
 tărg 37, 199
 tărgaş 199
 tărhat 162
 tărhătos(ă) 162
 tărnaţ 162
 tăroasă 162
 tărşag 161
 tărşăgi 161, 190
 tas 213
 tasca 232
 taşcă 162
 taşculă 162, 184
 tătarcă 162
 tău 71, -de peşti 162
 tăui 162
 tăui[t, -]esc, -eşte 165
 tăui[t, -sor 162
 tăvăli 26, 232
 teanc 213
 teas 213
 tecărau 162, 187
 tecăru 162, 187
 tecăzui 162
 teglă 163
 teglăzău, -ui 163
 temeteu 98
 tenchiu 184
 tengheliţă 163
 tenghere 163, 184
 teriboanţă, tiri- 163
 terpentin 184
 testământ 226
 teşca 232
 teuşer 163, 190
Thias (szn.) 113
 tiaun 227
 tichie 211
 tilin|că, -cuţă 184
 tilingă 184
 timar(iu) 163
 tinde 72
 tioc 32
 tipic 214
 tipografie 31
 tipsie 210
 tist, -ie, -urită 163
 tistaş 104
 tistie 115
 tişlar 102
 titilincă 184
 titlu 164
 titul|(uş), -ă 163—4, 189
 titur 164
 titor vö. et-
 tiuş 164
 toc 'tartó' 164
 toc 'hal' 164
 toca|a, -er 197
 tocmă(i) 52, 61
 tocmăală, -mn- 61
 tocmi, -mni 61
 todom|an, -ăni 164—5
toigma 61
 tolcer|(iu), -aş 165, 187
 tomna(i) 52
 tongăni 233
 toporişte 41
 tornaţ 162
tot 'tót, szlovák', -o(a)ică
 165
 totuşile 81
 toţesc 165
 trăcsări 64, 77
 trădanie 64
 trage 107
 trăndos 69
 trâmbită 33, 76
 trânti 63
 trăveli vö. tăvăli
 trebue (tră-) 40
 trei, trii 55, 70
 treiera (tri-) 40 41
 tresări 64
 treve|re, -le 192
 trieter 197
 trihter 197
 trii vö. trei
 trimite 26, 72
 trişte 199
 troacnă 233
 troaş 220, 233
 tronf 165
 tron(uş) 184
 tudom|an, -ăni 164—5
 tulban 213
 tulcer 165
 tulipan 25, 165
 tulpan 213
 tunsură 226
 turban 213
 turnumeată 233
 tuş|er, -ar 163
 tuşin 196, 250
 tutor 226
tyus 164
 t'icăzui 612
 t'indeu 114
 t'istineu 114
 tăfă 233
 fământui, -ală 114
 făntariu (ţin-) 45
 făp|ărue, -uş 222
 fărcă 165
 fărcă|am, -ău, -an 165—6,
 176
 făcornic, |ţi- 62
 făcovnic 62
 fărfă 233
 fărtam 157
 fătă (fiţă) 25, 42
 făţană (fiţină) 42
 făvăc 165
 făepă 222
 feavă, fege 57
 fedulă 166
 fegher 233
 feh 197
 fechiu (?) 184
 fercălămui 165
 fichiere 197
 fidulă 166
 fi|fă, -aş 166
 fi|gar(e) 44
 fi|gh|eriu, -iriu 116
 fi|glan (fă-) 45
 fi|itoare 253
 fi|mir 166
 fi|miraş 167
 fi|mn 59, 226
 fi|nabor 226
 fi|nea 72, 74
 fi|nere aminte 32
 fi|ntirim 97
 fi|p 41
 fi|p|ău, -ou 166
 fi|pruş 223
 fi|rcalan 165
 fo|l 'văm' 197
 fo|l(iu) 55
 fo|ndră 166
 fo|p 166
 fo|ndră 166, 187
 ucide 72
 ughian 167
 uiagă 166—7, 188, 192—3
 uie|g|uţă, -ar 166

uit(i)uc 42
 ulceor, -ur 59
 uliu 98
 ulmușor 'omușor' 7
 uloiu 167
 ultoae 83
 ultoi 83
 ului 137, 167
 ul'v 98
 umez(e)ală 54
 umultui, -ală 167
 unda 76
 undiță, ungh- 58
 undrea 45
 unime 65, 226
 unimță 65, 226
 unsoare 30
 unșor 7, 46
 uoșușor 'omușor' 7
 urâmi 167, 185, 189
 urație 223
 urda vacii 33
 urez 46
 urgisi, urji -60
 uric 98, 208
 urici 208
 urla 46
 urloiu 233
 urma 76
 urs(e)ască 54
 ursoae 66
 urlui 98
 urui 98
 uspăț 46
 ustoit, os- 61
 usturoaie 66
 uș- 64, 189
 ușă (-e) 43
 ușe|ulă, -oală 167
 ușor 'omușor' 7
 uzbăi 178

 vácălaș 167
 vácăl(u)i 168
 vácăsl(u)i 168, 189
 vácăz|laș, -lău 168
 vadea 213
 václicios 68
 vaeta (-ita) 29, 44
 vágaș 95
 vágiochiu, vâ- 233
 vai 29
 vâi, vâli (vale tb.-e) 59
 vâlătaș 168
 vâlătui 105, 167, 168
 valău, vâ- 168
 vâlceag 168
 vâlcegi, -re 168
 -vâlefc 26
 vâltoare, vul- 45
 vamă 97
 vâmaș 97
 vameș 98

vandralău 108
 vânslă 59
 vântur(e)ască 222
 vâpăiț 198
 vâpseală 54
 vâr 27, 29
 vâralniță 66
 vardă 168
 vârsácios 68
 vârsînd 45
 vârstă 33
 vasázică 63
 vâscări 233
 vâșca 233
 vâu 70
 vâzătoriu (veze-) 43
 vâzînd 45
 vâzut (ve-) 43
 va|et (-it) 44
 velință 233
 venetic, -nit- 61
 veni 72, -t 44
 verincă 233
 vermulte 64
 verfhi 52
 verfhu 52
 verș(uș) 52, 168
 vezerdea 6, 25, 213
 veziche vö. vasázică
 vezir, vi- 213
 vică 168—9
 vicăraș 169
 vicăreș(iu) 47, 223
 vicareșie 65, 169
 viclean, hi- 57, 98
 viclenie 98
 viclen|esc, -ește 98
 vicleșug 98
 videnie 44
 vifel 169
 v(i)erde 55
 v(i)ermănos 54
 v(i)erme 54
 viezure, ie- 57, 59
 vig 41, 169
 vigan 169
 vigăni 169
 vigănie 169
 vijelie, -jo- 62
 vijlă 169
 vil(e)ag-98
 vilfeu 169
 vin, ghin 57
 vin, hin 57
 vindeca 240
 vindereu, vingh- 58, 98
 vindic 41, 155, 189
 vindi(c)|șug, -șig 169
 vindig, -ălui 169
 vințeler(iu) 169
 vio(a)lă 169
 vioară 169
 visa 58

vis(s)on 217
 vișeu 57, 170
 viță 33
 viteaz 98
 vitej|esc, -ește, -jie 98
 vitezșug 98
 viț(e)ară 54
 vițel 39
 viu, hiu 57
 vizare 233
 vo 70
 voia Mărinii 6
 voinic 39
 (v)oiu 79
 (v)om
 (v)or 79
 vost(ru) 59, 71
 voșolău 163 ✓
 votcă 208
 vraf, -v, -u 56
 vraje 43
 vrăjmaș(iu) 47
 v(r)ea 60
 vreană 54
 vrednic 205
 Vrednicia Ta 205
 v(re)odată 59, 70
 v(re)un 60
 vruh 217

vigan 187.

zăballă, -ău 99, 185
 zăblău 184—5
 zabun 210
 zădări 200
 zadie, -ghie 58
 zăduf 42
 zăgan 213
 zah(e)re(a) 210
 zai(u) 170
 zalfă 233
 zâmbi 60
 zână 42
 záo 43
 zăpăci 228
 zapodie 205
 zap|ur, -or 170
 zase 185
 zăti|gni, -cni 42
 zău, zeu 222
 zăuitat 42
 zbeg 208
 zburda, -Inic 227
 zefc 213
 zefir 226
 zemăltui, -tură 140
 zeui 76, 222
 zgâi 29
 zgârcit 204
 zgăria 58
 zglăvoacă 205

zgulit 208
zic 41
zidári 41

zimbru 41
zio 43, 62
zugraf, -v 56

zvârli, 204
zvorean 58
zvornic 58

VII. SZLÁV.

aššov (szb.) 63, 103

balamutitš (or.) 209

basnš¹ 199

běž 201

beseďa 170

beseďuvati (rut.) 171

bik (szb.) 106

bičkija 171

bioce (szb.) 106

blá(v)or (szb.) 53

blazen (or., rut.) 203

blaznjuk, -nik (rut.) 203

blaznš 203

bogasija (b.) 211

bogazia (lengy.) 211

braha (rut.) 209

brďlo (cesh) 202

broškva (szb.) 206

bugasija (szb.) 211

butati (szb.) 227

* bŕďlo 202

bŕďo 202

cech(a) (cesh) 197

chimikš 217

chlzmš 202

chvortstš 137

čemerica (rut.) 117

čiga 116

čilim (or.) 173

čir (rut.) 209

čitav (szb.) 206

čun (szb.) 206

čupati (szb.) 117

čšnš 206

čstš 199

diple (szb.) 215

dirati 200

dis(oš)š 214

dlšgotrŕpšeti, -čnije 201

dránica (lengy.) 210

dránica (or.) 210

dránica (rut.) 210

drogš 228

drym|ba, -lja (rut.) 175

drŕmboj (b.) 175

dudek (lengy.) 176

dudok (rut.) 176

duhan 125

dušak (szb.) 206

felonš 214

firida (b.) 217

fruštuk (szb.) 176, -ovati 177

fŕljam (b.) 204

gŕska 199

glava 202—3, 205

glavetina (b.) 202

goiti 204

golka (or.) 209

gora 202

gracjar (lengy.) 123

gradela (szbh.) 207

gradš 205

grlič (szb.) 207

grščiti 204

guda (szb.) 207

harc (lengy.) 92

het (rut.) 209

hodaja (szb.) 63

*holka (rut.) 209

horo (b.) 202

hotariti 92

hruba (rut.) 210

hvišliti 204

izdirati (szbh.) 200

izgnati 200

izgolovje (or.) 203

jarmarok (rut.) 209

jaruga (szb.) 207

kahlja (rut.) 191

kaica (szb.) 206

kaloper (szb.) 206

kamenica (szb.) 206

kana (b.) 172

kečiga (szbh.) 206, 116

kivotš 199

kljuk (szb.) 206

kluksa (b.) 192

ključ (szb.) 206

kocka (szb.) 174

kočerga (or.) 122

kočina (szb.) 206

koh (rut.) 118

koln|a, -ice (cesh) 210

koľnia (lengy.) 210

kolnica (h.) 210

ko (h)čće včće (szb.) 61, 174

komina (szb., b.) 206

komonica (szb.) 119

kopča (szb.) 174

kopun (szb.) 121

kešara 122

kovasiti 123

koža 60

krčag (szb.) 206

kišlav (szbh.) 204

kršljav (szbh.) 204

krščiti 204

kuchine (lengy.) 119

kuchnie 119

kuchnja (or.) 119

kučma (or., szlovén) 88

kuczma (lengy.) 88

kũine (szb.) 119

kvasz 123

lagunica (lengy.) 230

lanac (szb., szlovén) 93—4

lane (b.) 94

larma (szb., lengy.) 179

lazaret (szb.) 207

legconš 200

lula (szb.) 207

madernica (szbh.) 200

magernica (b.) 200

merica (szbh.) 145

mertik (h.) 94

mertuk (szbh.) 67, 94

mčža (or.) 144

mčžda (b.) 145

mčždina 202

mčžga 180

milosŕdije 200

milosŕdš 200

mlaka 70

mogyla 57

mŕcina 202

mulhar (szb.) 180

nasypati 205

nasŕpš 42, 205

naštrapa (szb.) 212

natra (szb.) 207

neblaznennyj (or.) 203

neblaznyj (or.) 203

neblaznš 203

neukš 230

nevčstka (b.) 203

nevčš|tka, -tka 203

nštrapa (b.) 212

¹ Mindazon szavak, amelyeknek nyelvi hovatartozását *nem* jelöltem, az egyházi ószláv nyelvből valók.

*obglavnikъ 203
obložiti, -lagati 203
čeki (or.) 48
olovina (egyh. ószl., or.
nyj.) 204
opačica 204
opačen (szln.) 204
opačina (szln.) 204
*opačiti 204
orvik (szb.) 204
orvsik (lengy.) 204
osvətiti 200
otava (szbh.) 207
otik (szb.) 208
otka 208
otok (szb.) 208
otčina 200
ovlčъ 204

pabirъ, — čkъ 57
pačiti (szb.) 204
palacke (szb.) 149
palamida (szb.) 208
palaska (h.) 149
pasma 181
pásúlъ (szb.) 150
pasztet (lengy.) 194
paštet (or.) 194
patoka (szb.) 208
pečatělčti 181
pčsčkъ, -okъ 205
pijuc (szbh.) 151
pištola (szln.) 181
pištola (szlk.) 181
pištoli (b.) 181
platy (cseh) 194
plčšъ 200
pljuskati 208
ploska (szb.) 208
pobirati 57
počinok(ъ) (gor., rut.) 209
počinčkъ 209
podъ 105
pogača (szbh.) 152
pokajanije (szl.) 200
poklad 02
poltorak (lengy.) 182
polz(vъ)tora 182
pomčnъ 199

ponoslъvati, -iti 95
pora 205
porculan (szb.) 182
posadnica 200
posypati 205
*pošepъ 205
poučeniye (egyh. ószl.,
or.) 204
povodnik (szerb) 58
pražina (bolg.) 60
prežiti 60
prédaniye 200
predčvariti 219
prélazъ 62
préljubodej, -ca 201
prem(a) 153
préstaviti, -se 201
*prispa 232
pogradje 205
propastъ 199
prt (szb.) 208
přiva 231
pup (szb.) 208
přilъ 191
přistrъ 43

rakija (szb.) 108
rasypati 42
reša 205
riza 205
rodi 217
rodъ 66
rožiti 60

siromahъ 61
skandalъ 24
skobiti 205
slaka 156
smetana (cseh) 254
stežen 60
stihija 214
stjenica (szb.) 208
stred (cseh) 201
strzedz (lengy.) 201
strzđъ 201
strzđъ 201
susok (szlk.) 184
sverčpъ 231
svčtъ 232

svoistvo 66
szafar (lengyel) 158
szlyk (lengy.) 212
szdrati 58
szčičiti 204
šafar (lengy.) 158
šálecz (szbh.) 238
šaljivac (szbh.) 238
šator (szb.) 183
šatъrъ 183
šatъr (b.) 183
šik (szb., szlovák, cseh)
158
škatulja, -ka (szb., szlovák,
orosz) 157
škopie (lengy.) 183
škumpna (cseh) 183
šofra|n, -n (szlk.) 183
šunka (szb.) 183
svoistvo 65

tako isto (szb.) 207
talian (szb.) 161
tipikъ 214
tirjam (b.) 202
točiti 208
tōžiti 60
tižъ 199
tulban (cseh) 213
tulber (b.) 213
tulbenta (szb.) 213
urōzati (szb.) 208
úzglavlje (szbh.) 203
užina (b.) 207
vrčdnъ 205
vrljati 204
vrčъ 204

zaišt|a, -o (szb.) 207
zadiram (b.) 200
zadirat (or.) 200
zagłowek (lengy.) 203
zbjeg (szb.) 208
zguriti se (szb.) 208
žegъ 179
žegarъ (b.) 179
žendar' 55
žigati 60
žlčbъ 140
žrčlъ 179

VIII. TÜRÖK.

atlaz 217
bağam 84
bogasy 210
čalma 213
čivit 211

deli 175
devlek 211

filğan 211
fiňan 128
güğeman 211
ğaba 135
ğerdana 211

hadym 211
hağı 211

(h)ambar 92
ibrišim 59, 211
ičilik 212
kepenek 86
kör 62
kyrbač 121

legen 212
lüle 141, 207

marjol 216
mašrapa 212
mosur 212
müzevir 212

oda 63

palaska 149
pehlivan 212
pejk 212

raht 'harnais' 212
raht 'portion, quote-
part' 212
raky 208

sepet 212

takije 211
tenk 213
tikije 211

tult 213
tülbent 213

učkur 173

vade 213

zagan 213
zevk 213

yapyngä 211

IX. EGYÉB.

bištézë (alb.) 171

denk (perzsa) 213
dülbend (perzsa) 213
fljoerë (alb.) 42

hadyn (arab) 211

lovina (cigány) 204

marjol (alb.) 216
mešrepe (arab) 212

payk (perzsa) 212

raki (alb.) 208

süls (arab) 213

tult (arab) 213

vjedhuljë (alb.) 59

TARTALOM.

	Lap
Előszó	V
Rövidítések jegyzéke	IX
I. A szótár kézírata és annak szerzői	1
1. A kézirat leírása	1
2. Klein Sámuel életrajza	8
3. Molnar János életrajza	16
4. Klein és Molnar együttműködése	20
II. A szótár forrásai	22
1. Román címszavak	22
2. Latin és magyar értelmezések	26
3. Német értelmezések	27
III. A szótár román része	28
A) <i>Helyesírás</i>	28
1. Magánhangzók	28
2. Kettős magánhangzók	30
3. Mássalhangzók	31
4. Klein helyesírásának mintái	32
B) <i>Hangtan</i>	40
a) Hangsúlyos magánhangzók	40
1. <i>A</i> . — 2. <i>E</i> . — 3. <i>I</i> . — 4. <i>Î</i> . — 5. <i>O</i> , <i>U</i>	40
b) Hangsúlytalan magánhangzók	42
6. <i>Ă</i> . — 7. <i>È</i> . — 8. <i>I</i> . — 9. <i>Î</i> . — 10. Szóbelseji hang-	
súlytalan <i>o-u</i> . — 11. Szóvégi <i>-u</i>	42
c) Kettős magánhangzók és magánhangzókapcsolatok ...	52
12. <i>AI</i> . — 13. <i>AÛ</i> . — 14. <i>ĂÛ</i> . — 15. <i>EA</i> . — 16. <i>EO</i> ,	
17. <i>IE</i> . — 18. <i>II</i> . — 19. <i>IU</i> . — 20. <i>OA</i> . —	
21. <i>OU</i>	52
d) Mássalhangzók	56
22. <i>P</i> , <i>B</i> , <i>F</i> , <i>V</i> . — 23. <i>D</i> , <i>T</i> . — 24. <i>K</i> , <i>G</i> . — 25. <i>M</i> , <i>N</i> . —	
26. <i>L</i> . — 27. <i>R</i> . — 28. <i>S</i> , <i>Z</i> . — 29. <i>Ç</i> , <i>Ğ</i>	56
e) Egyéb hangváltozások	61

	Lap
30. Hasonulás. — 31. Elhasonulás. — 32. Hangátvetés. — 33. A Alakkeveredés. — 34. Hanglekopás. — 35. Hang- gyarapodás	61
C) <i>Alaktan</i>	64
a) A névszó	64
1. A főnevek határozatlan alakja	64
2. Főnévképzés	64
3. A főnevek többesszáma	67
4. A főnevek határozott alakja	68
5. Melléknévképzés	68
6. Számnevek	70
7. A személyes névmás	70
8. A birtokos névmás	71
9. A mutató névmás	71
b) Az ige	71
10. Egyszerű igeformák	71
11. Képzőkkel ellátott igeformák	75
12. Egyéb igealakok	78
c) Határozószavak	79
13. Az <i>-este</i> képző használata	79
14. Egyéb határozószavak	79
D) <i>Szókészlet</i>	82
a) Magyar elemek	82
1. Köznyelvi magyar elemek	82
2. Tájnyelvi magyar elemek	99
3. Esetleg magyar eredetű jövevényszavak	170
4. Összefoglalás	185
b) Német elemek	190
c) Szláv elemek	198
1. Régies szláv elemek	198
2. Tájnyelvi szláv elemek	201
d) Török és újjörög elemek	210
e) Latin elemek	218
f) Ismeretlen eredetű elemek	226
IV. A szótár latin része	234
1. Helyesírás	234
2. Alaktan	234
3. Szókészlet	236
4. Szófejtési kísérletek	239
V. A szótár magyar része	241
1. Helyesírás	241
2. Hangtan	241

	Lap
3. Szóképzés	243
4. Szókészlet	243
VI. A szótár német része	249
1. Helyesírás	249
2. Hangtan	250
3. Alaktan	250
4. Szókészlet	252
VII. Klein szótárától a „Lexicon Budense“-ig	256
VIII. A szótár szövege	271
Szómutató	459

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.

	Lap
1. Az 1806-ban tervezett kiadás címlapja	2—3
2. A román-latin-német-magyar szótár 1806-i kiadásának első két lapja	u. o.
3. Virág Benedek kézírása 1796-ból	4—5
4. Haliczky András kézírása 1822-ből	u. o.
5. Molnar János kézírása 1786-ból	u. o.
6. A szótár kéziratának 20. lapja	u. o.
7. A szótár kéziratának 47. lapja	u. o.
8. A szótár kéziratának 569. lapja	450—1